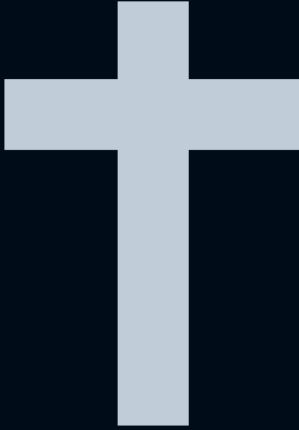

Ulibra wi
Naşibaŋi

New Testament and Shorter Old Testament in Mankanya

Ulibra wi Naṣibaṭi

New Testament and Shorter Old Testament in Mankanya

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mankanya

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Mankanya

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 30 Dec 2021
a40dd8c3-0687-5ed7-bd1a-ef16ae8e3b9c

Contents

UJUNI	1
MACI	63
MARKUF	109
LUK	136
YOWAN	184
ULEMP	217
ROM	260
1 KORINT	280
2 KORINT	299
GALATIYA	311
EFET	318
FILIP	325
KOLOF	330
1 TEFALONIK	335
2 TEFALONIK	340
1 TIMOTE	343
2 TIMOTE	349
TIT	353
FILEMON	356
HEBĒRĒ	358
YAKOB	374
1 PIYEER	380
2 PIYEER	386
1 YOWAN	390
2 YOWAN	395
3 YOWAN	396
YUDA	397
Uko wi bayuujun Yowan	399

Ujuni

Uŕup ujuni

Ulibra uteek wi Uŕup wi Naŕibaŕi katim ki wa kawo « Ujuni » ŕiki uji uŕiiniyaan ujuni wi umundu, na iko bŕi inwoon abot aŕiiniyaan pntaali pi Iŕayel panwoon pi Naŕibaŕi. Kafah 1 te 11: Hum di ŕiaan akdoon kadoo kame umundu wi ŕwoon wi? In awoon ŕiaan? We uwoon ulempul keme we ukaan kē abi ŕi umundu? We ukaan kē baŕaan baji baban ŕun kawo ŕi pŕom na bkujar na ugut? We uhinanuŕ kapēnan uko mēnt? Iko mēnt yi yi kafah kateek ki ulibra ujuni wi kakdoon na pteem. ŕiint na ŕaat jibi baŕakadiiri (1-2); pgar pi bagaruŕ na Naŕibaŕi (3); Kayin na Abel (4) Nowe ŕi wal wi uŕubal uweek (6-9); Katoh kaweeek ki ŕŕoobra ki Babel (11). Iko impiitun ŕi, ŕiaan aanhil kaŕup bnuura wal wi iŕepun na manjoonan jibi baŕaan bajēn bajaan bado hēnkun. Ifah 12 te 50 ikakalēŕ jibi Naŕibaŕi aktijun umundu mbuur wi aduun bantohi bateek biki Iŕayel bado kalempara : Abraham (12.1–25.18), anwoon ŕiaan anfiyaaruŕ bnuura abot aji ŕaŕ Naŕibaŕi awo i baŕaan bado katen ŕi a. Itaak awoon abukul. Ababul Yakob (25.19–36.43) i i babiin aŕu katim ki Iŕayel. Yotef (37.1–50.26) anwoon alon ŕi babuk Yakob, abiin ado kē Yakob na babukul bandukiin na babuk baka bŕi kē baya afēŕ du Ejiptu. Ulibra ujuni uwo duna pjukan ŕi uko wi Naŕibaŕi adoluŕ. Ujunna aŕup kē Naŕibaŕi apaŕun umundu, kē uko mēnt ukdiiman mndēm mi wa, kē umundu bŕi uŕe wo ŕi iŕen yi Naŕibaŕi, ul akŕihuŕ wa. Ulibra ubaana ŕi kahon ŕi Naŕibaŕi ahoŕun aji ado katen pntaali pi nul. Du ujuni te uba ulibra wi, Naŕibaŕi awoon i baŕiiniyaanuŕ: Ado kē baŕaan bame a, aji wayēŕ, aji ŕon kabot kaŕēnk pntaali pi nul, aji boman iko bŕi yi pntaali pi nul. Kē aŕe ji ŕal baŕaan bafiyaara bakuŕ bafiyaar kahon ki ahoŕun, bado kaŕaŕ uko wi aŕuun pdo na bgah bi nul. Ulibra wi ujej idolade yi unjon yi Iŕayel kadolna baŕaan bayikrēn bnuura hum di pntaali mēnt pabiin awo ŕi pfiyaar, jibi padoluŕ kē pfiyaar mēnt paliint abot ajoonan.

Upaŕa umundu

¹ Du ujuni Naŕibaŕi apaŕ baŕi na mboŕ.

² Kē mboŕ manŕe wo mnjint kē nin ukoolan uunwo ŕi ma, bdēm bawun bnjiir, kē uyook umpēnnun du Naŕibaŕi uŕe fuuŕ ŕi meel duuŕ.

³ Naŕibaŕi aji wal mēnt: « Bjeehi bawoon » kē bjeehi bawoo. ⁴ Naŕibaŕi awin kē bjeehi banuuraa, aŕe paŕeŕ bjeehi na bdēm. ⁵ Naŕibaŕi adu bjeehi aji « unuur » adu bdēm « utejan. » Utaakal uwoo, nfa kē mankuŕ awo : unuur mēnt uwoon uteek.

⁶ Kē Naŕibaŕi aŕe ji : « Uko ulon unnaamuŕ ji kanjan uwoon ŕi ptoof pi meel, upaŕeŕaan ma » kē uwo haŕ. ⁷ Naŕibaŕi ado uko mēnt kē upaŕeŕ meel, kē mlon manwo ŕi uŕeek kē mnlon manwo du bko duuŕ. ⁸ Naŕibaŕi adu uko mēnt aji « baŕi. » Utaakal uwoo, nfa kē mankuŕ awo : unuur mēnt uwoon utēbantēn.

⁹ Kē Naŕibaŕi aŕe ji : « Meel manwoon ŕi baŕi uŕeek manŕonkandērēn ŕi dko dlolan, pkay pakuŕ papēn pawinana » kē uwo haŕ. ¹⁰ Naŕibaŕi adu dko dkay aji « mboŕ » aŕe du dko di meel « bdēk. » Naŕibaŕi awin kē uko mēnt unuura. ¹¹ Naŕibaŕi aji : « Mboŕ mambukan ujaagal, ugof bŕi na mnko bŕi. Uko undoli uko wi ukdoon kabuk udo kawo na uhiib kēme mbuk » kē uwo haŕ. ¹² Mboŕ kē mambuk ujaagal, ugof bŕi na mnko bŕi. Ujaagal unwoon, uji uwo na kanaamare ki wa, bgof banwoon baji bawo na kanaamare ki ba, bko bandoon kawo na kanaamare ki ba ; uko undoli uji uwo na mbuk kēme

uhiib. Naşibaţi awin k  uko m nt  unuura. ¹³ Utaakal uwoo, nfa k  mankuţ awo : unuur m nt  uwoon  uwajant n.

¹⁴ Naşibaţi k  a   ji : « Iko ilon  inkdoon  kajeehan iwoon du baţi duut ipa  saan unuur na utejan! Idoon kadiiman wal wi  fettu,  nuur, na  şubal ; ¹⁵ iwoon du baţi duut ido kajeehan mboş! » k  uwo han. ¹⁶ Naşibaţi ado iko it b iweek injaan  ijeehan, uweek uji up n kaşih na nfa te utaakal, umpoţi kap n kaşih na utejan. Ado kak  jah. ¹⁷ Naşibaţi aţu ya du baţi duut ido kajeehan mboş, ¹⁸ ido kaşih pnak na utejan, ipa  saan bjeehi na bd m. Naşibaţi awin k  uko m nt  uwo unuura. ¹⁹ Utaakal uwoo, nfa k  mankuţ awo : unuur m nt  uwoon ubaakan n.

²⁰ K  Naşibaţi a   ji : « Meel mantum  ko,  kat  abot  ado kayiţ du baţi,  i mboş duut! » ²¹ Naşibaţi apaş  ko  week nyibanaan  i bd k na  ko  nanwoon  i meel b i k   atum maakan, akak apaş  kat b i. Naşibaţi awin k  uko m nt  uwo unuura. ²² Naşibaţi awul  a bnuura aji : « An  ko  i meel, kabuk kajoob t na an, nabuk maakan natuman meel mi id k. K  an  kat, nabukan natuman mboş! » ²³ Utaakal uwoo, nfa k  mankuţ awo : unuur m nt  uwoon  neenan n.

²⁴ Naşibaţi aji : « Mboş manwulan  ko b i :  ntaam  i katoh,  ko  mpoţi na  ko  i ut eh b i » k  uwo han. ²⁵ Naşibaţi ado  ko  i ut eh b i,  ntaam  i katoh b i na  ko  mpoţi b i. Naşibaţi awin k  uko m nt  unuura.

²⁶ Naşibaţi aji : « Nawulan  do  naa  anaamun, awo ji un, a ih  t b  i bd k,  kat  i baţi,  ntaam  i katoh, na  ko b i  nanjaan   pula  i mboş. »

²⁷ Naşibaţi apaş ba aa  k  banaam na a :
bapaşana anaam na Naşibaţi,
apaş baka k  bawo  niin  na  naa .

²⁸ Naşibaţi awul baka bnuura aji : « Kabuk kajoob t na an, nabukan maakan, natuman mboş nabot naşih ma. Naşihan  t b  i bd k,  kat  i baţi na  ko b i  nanwoon  i mboş. » ²⁹ Naşibaţi aji : « Natenan, dwulan ujaagal unwoon na mbuk na uko wi ugo  na mnko b i manjaan  mambuk nado kade. ³⁰ Dwul kak iko m nt   ko b i  nanwoon na uh f nt :  nko b i  nanwoon  i mboş,  kat b i  i baţi na  ko b i  nankmpuliin   i mboş. Dwul ya  a  ado kade » k  uwo han.

³¹ Naşibaţi aten uko b i wi adolon  a   win k  uwo unuura. Utaakal uwoo, nfa k  mankuţ awo : unuur m nt  uwoon  upaaant n.

2

¹ H nk di di Naşibaţi abaa  ppaş baţi na mboş na iko b i inwoon da. ² Unuur ut nk paaj na ulon  ut nk k  Naşibaţi aba ulempul. Anoorf n unuur m nt  wi adolon  ulempul b i aba. ³ Naşibaţi ad man unuur ut nk paaj na ulon  akuţ ado wa k  uyimani,  iki anoorf n unuur m nt  wi abaa  ppaş iko b i.

Naşibaţi a ak  niin  na  naa 

⁴ K  h nk di di *Yawe Nawat Kabuka apaşun  baţi na mboş.  i wal wi Naşibaţi Nawat Kabuka apaşun  mboş na baţi, ⁵ nin ugo  na ujaagal ulon  uundobi may may  i mboş,  iki Naşibaţi Ajugun aandobi do uşubal k  uşub  i ma, k  nin  naa  aankak awo, ankjaari ma. ⁶ K  meel manş  ji mamp nna  i ukump ş ulon  katulan mboş b i. ⁷ Wi wi Naşibaţi Ajugun a akun   naa  na ufuuş  i mboş, afuut  i iyiş yi nul uh f nt  wi ubida, k  akak  naa  ank f nt n.

⁸ Naşibaţi Nawat Kabuka atepi uwoorta du umba  wi umayar unuur  i utaak wi Eden a    u da  naa  i a akun . ⁹ Naşibaţi Nawat Kabuka ana an  i mboş mnko

bti manuuriin bten abot alil. Akak anaŋan ƚi uwoorta bko bi ubida na bko bmeeni bnuura na buŋaan.

¹⁰ Bdëk bloŋ bapëna Eden abi atulan uwoorta, ašë paššëraan da, ado itant ibaakër. ¹¹ Kateek katim ki ka kawo Pişon : kafooy uatak wi Hawila bti, unwoon ƚa na wuuru, ¹² wuuru mënŋ uwo ujint piş. Utaak mënŋ uwo kak na bko bloŋ banaan babomanaan mnkulan bi banaan bado bdeliyum, na mnlak mpoŋi mnlonŋ mannuuriin maakan aji manuur abot atam preeş ƚi wuuru, mi banaan bado koralin. ¹³ Katëbanŋën katim ki ka kawo Gihon : Kafooy uatak wi Kuş bti. ¹⁴ Kawajanŋën katim ki ka kawo Tigrë: Kawo du umayar unuur wi uatak wi Aşuur. Kabaakanŋën katim ki ka kawo Êfrat.

¹⁵ Naşibaŋi Nawat Kabuka aŋu ŋaan ƚi uwoorta wi Eden ado kajaar wa abot ado kayen wa. ¹⁶ Naşibaŋi Nawat Kabuka aŋiini na a wal mënŋ aji : « Ihinan kade mnko bti mi uwoorta, ¹⁷ kë bko bi pme bnuura na buŋaan iinkde ba, ƚiki unuur wi ikdeen ba, ikeŋ. »

¹⁸ Naşibaŋi Nawat Kabuka aji wal mënŋ: « Unnuura ŋaan awo aloolan. Dwo kado naŋënka, annaamuŋ na a. » ¹⁹ Naşibaŋi Nawat Kabuka akak ajeŋ mboş abomanaan ŋko ŋi uŋeeh bti na ŋkat ŋi baŋi bti, ašë ƚi ŋa ŋaan, katen itim yi akŋuun ŋa : undoli uwo kawo katim ki ŋaan akŋuun wa. ²⁰ Kë ŋaan awul ŋntaam ŋi katoŋ bti itim na ŋkat bti na ŋko ŋi uŋeeh bti. Nin ulonŋ unnaamuŋ na a, unhinanuŋ kaŋënka na manjoonan unwoo. ²¹ Wal mënŋ, kë Naşibaŋi Nawat Kabuka ašë ƚu ŋiintŋ bŋoy bweek. Wi akŋoyënŋuŋ, kë ašë pënan kamoh kalonŋ ki kantaagan ašë tuh dko di apënananuŋ ka. ²² Wi wi ašanŋ ajeŋ kamoh mënŋ aŋakna ŋaaf ašë ƚija ŋiintŋ.

²³ Kë ŋiintŋ ašë wuuhar aji :
« Yoow, byaaş bi kamoh ki imoh yi naan ka,
pŋaak pi naan pa.
Adu'ana ŋaaf,

ƚiki apëna ƚi ŋiintŋ*! »

²⁴ Wanŋ ukaanŋ kë ŋiintŋ akluŋ kaduk ašin na anin kanaakiir na aharul, bakak ŋaan aloolan. ²⁵ Kë bukal batëb bti, ŋiintŋ na ŋaaf başë wo byişu, kë nin alonŋ aankowa atëntul.

3

Adam na Ewa badookana du uwoorta wi Eden

¹ Upula ubi wo unkguuradaanuŋ ƚi ŋko ŋi uŋeeh bti ŋi Naşibaŋi *Nawat Kabuka apaşuŋ. Uji na ŋaaf: « Kë Naşibaŋi aji nawut kade nin pko ploŋ ƚi mnko mi uwoorta? »

² Kë ŋaaf ateema aji : « Nhinan kade mnko mi uwoorta. ³ Kë bko banwoonŋ ƚi ptoof pi uwoorta, Naşibaŋi aji ŋkeŋ woli ŋban ba, këme ade ba. »

⁴ Kë upula uteema aji : « Nin! Naankkeŋ! ⁵ Naşibaŋi ame kë unuur wi nakdeenŋ bko mënŋ, kës ki nan kahaabëşa naşë nawo ƚi a*, name bnuura na buŋaan. »

⁶ ŋaaf awin kë bko baka plil pde, anuura ƚi kës, abot awo bko banaanŋ bawul uşal unŋa. Amar wal mënŋ pko ploŋ ƚi bko mënŋ ade, akak awul ayinul, anwoonŋ na a, kë adee. ⁷ Wal mënŋ kë kës kaşë haabëşa na baka kë bame hënkunŋ kë bawo byişu. Bajey itoh yi bko bi banaanŋ bado bfiş aşiir awunna ŋleef.

* **2:23** Adu'ana ŋaaf ƚiki apëna ƚi ŋiintŋ: ƚi uhebërë ŋiintŋ awo Iş kë ŋaaf awo Işa.

* **3:5** Nawo ƚi a :

⁸ Na utaakal, uyoook ulil ukob, kē Naşibaŋi Nawat Kabuka aŝe pēn ptar ihoŋ, ŋiint na ŋaaŋ batiinka aŝe mena ŋi mnko mi uwoorta. ⁹ Naşibaŋi Nawat Kabuka adu ŋiint aji : « Iwo ŋun ba? »

¹⁰ Kē ateema aji : « Dtiink kē ikpoŝ ŋi uwoorta kē nlēnki ŋiki dwo byiŝu, aya amena. » ¹¹ Kē akak aji na a : « In aŋupiin aji iwo byiŝu? Ikeer ade bko bi nneenaninŋ pde! »

¹² Kē ŋiint aji na a : « Ŋaaŋ i iŋuun kē aŋogēn amarunŋ pko ŋi bko bun awulēn, kē ndee! » ¹³ Kē Naşibaŋi Nawat Kabuka aŝe ji na ŋaaŋ : « we wi idolunŋ hēnk? » Kē ateem aji : « Upula uguurnunŋ, kē nde ba. » ¹⁴ Kē Naşibaŋi Nawat Kabuka aŝe ji na upula : « Jibi idolunŋ uko mēnt,

Ikfēpaniinŋ ŋi ŋntaam ŋi katoh bti
na ŋko ŋi uŋeeh bti.

Ido kapoŝna kayinŋ kabot kade mboŝ
ŋnuur bti ŋi ubida wi nu.

¹⁵ Dŋu bŝoorad ŋi iwi na ŋaaŋ,
ŋi pntaali pi nu na pi nul.

Baluŋ kanantlu bkow,
kē iwi, ilunŋ katib baka ŋi pŝoŋ. »

¹⁶ Naşibaŋi Nawat Kabuka akak aji na ŋaaŋ:
« Dluŋ kaŋu'u ŋi unoor uweek woli ibuk,
ilunŋ kahaj woli ibuk.

Uŋal wi nu ulunŋ kado kawuuku du ayinu
ado kaŋu'u pdo uko wi aŋaluŋ. »

¹⁷ Naşibaŋi Nawat Kabuka aji na ŋiint:
« Jibi itiinkunŋ uŋup wi aharu,
ade bko bi mbiinŋ aneenanu pde,
iŋu mboŝ manfēpana!

Ido kaji khaj maakan kaba kahinan kapēnan ŋi ma uko ude
ŋnuur bti ŋi ubida wi nu.

¹⁸ Mboŝ mando kawulu iyiw,
ibot ido kade ŋdeey ŋi uŋeeh.

¹⁹ Ujēnk wi nu
wi wi iklunŋ kado kadeena
te wal wi iklunŋ kakak du mboŝ mi ipēnnunŋ
ŋiki iwo ufuuŝ
akuŋ alunŋ kakak du ufuuŝ. »

²⁰ Adam, ŋiint, aŋu aharul katim ki « Ewa† » ŋiki awoonŋ anin baŋaanŋ bti.

²¹ Naşibaŋi Nawat Kabuka ado Adam na aharul imiŝa yi injan awoharan baka. ²² Wi wi aŝaanŋ aji : « Hēnkunŋ ŋaaŋ akak ji nja, kame bnuura na buŋaan! Awutan hēnkunŋ katar kaŋen, kamar kak ŋi bko bi ubida kakaana ubida wi mnto! » ²³ Kē Naşibaŋi Nawat Kabuka aŝe dooka ŋi uwoorta wi Eden ado kajaar mboŝ mi bapēnanaanulunŋ. ²⁴ Wi adookulunŋ aŝe ŋu ŋwanjuŋ ŋi bajaanŋ bado kerubim kē ŋakyeŋ du umbanŋ wi umayar unuur wi uwoorta, na kakej ki bdoo kankdolunŋ ji kabēntabēn, kayeŋna bgah byaani du bko bi ubida.

4

Kayin aŋin Abel

† 3:20 Ewa : ŋi uhebērē uwoonŋ Najeb.

¹ Wi iko yaŋ iṭepuŋ, Adam ameer na Ewa aharul ; kè awo na kayiŋ, abuk Kayin* ašè ji : « *Yawe Nawat Kabuka ado kè mbuk ñiint » ² Akak abuk napoṭ ñiint, Abel.

Abel awo nayafan, kè Kayin ašè wo najaar. ³ Wi bayaŋ aban tuŋ, kè Kayin ašè ṭij nḍeey ŋi apēnanaanuŋ ṭi mboš aṭeŋan Nawat Kabuka. ⁴ Abel ul kak, kè apēnan ṅloŋ ṭi ṅtaam ṅambukiŋ uteek ṭi batani bi nul aṭu na mniir mi ṅa aṭeŋanaan Nawat Kabuka. Kè Ajugun adi bṭeŋan bi Abel, ⁵ ašè wo aandi bi Kayin. Kè Kayin ašè deebaṭ maakan, kaara kè daṭoŋara na a.

⁶ Nawat Kabuka aji na Kayin wal mēnt; « we ukaŋ kè ideebaṭi, kè kaara di nu dabot aṭoŋara ba? ⁷ Woli ido hēnkuŋ uko unnuuriŋ, iinkhil kadeeŋ bkow i? Kè woli ido uko unwoon unnuura, buṭaan daji dabop ṭi plēman pi nu ji uko wi uṭeeh unjoṭuŋ kado na pwatu. Kè išè wo i kawat da. »

⁸ Kayin kè ašè ji na Abel aṭa'ul : « Biin ṅya uṭeeh†. » Kè wi bawoon du uṭeeh, kè Kayin ašè dēpa ṭi Abel afiŋ.

⁹ Nawat Kabuka aji na Kayin : « Abel aṭa'u awo tuŋ ba? » Kè ateeŋ aji : « Mēmme. Dwo nayeŋ i aṭa'naan i? » ¹⁰ Kè Nawat Kabuka akak aji na a : « we wi idoluŋ ba? Dtiink pñaaŋ pi aṭa'u du mboš kè pakhuuran abi ṭi ṅji ala nlukana.

¹¹ Hēnkuŋ, iṭēpanaa, adookana ṭi mboš manhaabēšun mntum adaan pñaaŋ pi aṭa'u i ifiŋuŋ. ¹² Ukaŋ kè woli ijaar, mboš maankak awulu nḍeey : ido kañaaŋ ṅaaŋ na umundu. »

¹³ Kè Kayin ašè ji na Nawat Kabuka : « Kakob ki katam maakan pa ṅji.

¹⁴ Idookēn ṅṭa ṭi mboš mnuura, kè nwoyi kamena kaya kalowu ; kado kañaaŋ ṭi umundu, ṅaaŋ awinēnle afiŋēn. » ¹⁵ Nawat Kabuka kè ašè teema aji : « Nin, woli ṅaaŋ afiŋu, bañaaŋ paaj na aloŋ bakfiŋaniŋ pa plukanu. » Wi wi Nawat Kabuka ašaŋ aṭu uko uloŋ ṭi Kayin unktuŋ ṅaaŋ awinale awut kafija. ¹⁶ Kè hēnk di ayaŋ alow Nawat Kabuka, afēṭ du uṭaak wi Nod unwoon du umayar unuur wi Eden.

Pntaali pi Kayin

¹⁷ Kayin ameer na aharul, kè awo na kayiŋ abuk Henok. Kayin awo wal mēnt ṭi pniw ubeeka, kè hēnk di aṭuŋ wa katim ki abukul Henok. ¹⁸ Henok awoŋ ašin Irad, kè Irad awo ašin Mehuyahel, kè Mehuyahel awo ašin Metutayel, kè Metutayel awo ašin Lamek.

¹⁹ Lamek aniiŋ baṭ batēb, aloŋ awo katim ki Adah, kè natēbantēn awo Filah. ²⁰ Adah abuk Yabal ; awoŋ ašin banjaŋ bafēṭ ṭi iloona kabot kayafan. ²¹ Katim ki aṭa'ul kawo Yubal ; awoŋ ašin banjaŋ bakob uko unnaamuŋ ji bntuni wi bajaŋ bado « harpe » kabot kateen. ²² Filah kak abuk napoṭ ñiint i katim ki Tubal Kayin, anwoŋ ateeŋ baṭak bti banjaŋ baboman iko ijuŋ injaŋ ilofar. Aṭa Tubal Kayin ṅaaṭ awo katim ki Naamah.

²³ Lamek aji na baharul :

« Adah na Filah, natiikaan ;
bahar Lamek, nawatan ibaṭ.
Dfiŋ ñiint, ṭiki bakobēn awuran

Aa, dfiŋ naṭaša mēnt, ṭiki batehanaan

²⁴ Woli ṅaaŋ afiŋ Kayin, bañaaŋ paaj na aloŋ
bakfiŋaniŋ kalukanaana,

kè woli ṅaaŋ afiŋ Lamek, bañaaŋ iṭeen-paaj-na-alon na paaj na aloŋ (77)
bakfiŋaniŋ kalukanaana. »

* **4:1** Kayin : Katim ki kanaam kadu'are na pka. † **4:8** Biin ṅya uṭeeh : Dko di daanwo ṭi ulibra uteek.

²⁵ Adam akak ameer na aharul k  abuk napoŕ  iint, k  Ewa aŕu'a katim ki Fet aŕe ji : « Wi Kayin afinuŕ Abel, k  Naŕibaŕi aŕe wul n napoŕ  iint i. » ²⁶ Fet ul kak k  abuk napoŕ  iint, aŕu'a katim ki Enoŕ. Wal m nt wi wi ba aan bajunuŕ p deman Naŕibaŕi kadola *Nawat Kabuka‡.

5

Pntaali pi Adam te kaban du Nowe na babukul

¹ Uko umpiitaniin ŕi pntaali pi Adam wii wi : unuur wi Naŕibaŕi aŕakuŕ  aan, adola k  anaam na a. ² Wal m nt ado baka k  bawo  iint na  aat, awul baka bnuura, aŕe ŕu baka katim aji « Ba aan. »

³ Wi Adam adoluŕ  subal i een-week na i een  wajant (130), abuk napoŕ anaamuŕ na a, aŕe ŕu'a katim ki Fet. ⁴ Wi Fet abukiin, Adam akak ado  subal i een-week bakreŕ (800) abot abuk bapoŕ biint na baat. ⁵  subal bti  i Adam adoluŕ ŕi mboŕ  awo i een-week  yaas ka een-kaloŕ na i een  wajant (930). Wi wi aŕaan akeŕ.

⁶ Wi Fet adoluŕ  subal i een-week na ka een (105) aŕe buk Kenan. ⁷ Wi Enoŕ abukiin, Fet akak aŕo  subal i een-week bakreŕ na paaj na uloŕ (807), abot abuk biint na baat. ⁸  subal bti  i Fet adoluŕ ŕi mboŕ  awo i een-week  yaas ka een-kaloŕ na  subal i een-na- t b (912). Wi wi aŕaan akeŕ.

⁹ Wi Enoŕ akaan  subal i een ka een-kaloŕ (90) aŕe buk Kenan. ¹⁰ Wi Kenan abukiin, Enoŕ akak aŕo  subal i een-week bakreŕ na i een-na-ka een (815), abot abuk biint na baat. ¹¹  subal bti  i Enoŕ adoluŕ ŕi mboŕ  awo i een-week  yaas ka een-kaloŕ na  subal ka een (905). Wi wi aŕaan akeŕ.

¹² Wi Kenan akaan  subal i een paaj-na-uloŕ (70) aŕe buk Mahalalel. ¹³ Wi Mahalalel abukiin, Kenan akak aŕo  subal i een-week  yaas bakreŕ na  subal i een  baak r (840) abot abuk biint na baat. ¹⁴  subal bti  i Kenan adoluŕ ŕi mboŕ  awo i een-week  yaas ka een-kaloŕ na  subal i een (910). Wi wi aŕaan akeŕ.

¹⁵ Wi Mahalalel akaan  subal i een-paaj na ka een (65) aŕe buk Yered. ¹⁶ Wi Yered abukiin, k  akak aŕo  subal i een week bakreŕ na  subal i een  wajant (830) abot abuk biint na baat. ¹⁷  subal bti  i Mahalalel adoluŕ ŕi mboŕ  awo i een-week bakreŕ na  subal i een ka een-kaloŕ na ka een (895). Wi wi aŕaan akeŕ.

¹⁸ Wi Yered akaan  subal i een-week na i een paaj na  t b (162) aŕe buk Henok. ¹⁹ Wi Henok abukiin, Yered akak aŕo  subal i een-week bakreŕ (800) abot abuk biint na baat. ²⁰  subal bti  i Yered adoluŕ ŕi mboŕ  awo i een-week  yaas ka een-kaloŕ na i een paaj na  t b (962). Wi wi aŕaan akeŕ.

²¹ Wi Henok akaan  subal i een-paaj na ka een (65), aŕe buk Matutalem. ²² Wi Matutalem abukiin, Henok awo na Naŕibaŕi aŕaŕa  subal i een-week  yaas  wajant (300) abot abuk biint na baat. ²³  subal bti  i Henok adoluŕ ŕi mboŕ  awo i een-week  wajant na i een-paaj na ka een (365). ²⁴ Henok awo na Naŕibaŕi aŕaŕa k  Naŕibaŕi aŕe jeja, ba aan baankak awina, ŕiki Naŕibaŕi aya na a.

²⁵ Wi Matutalem akaan  subal i een-week na  subal i een bakreŕ na paaj-na-uloŕ (187) aŕe buk Lamek. ²⁶ Wi Lamek abukiin, Matutalem akak aŕo  subal i een-week  yaas paaj-na-uloŕ na  subal i een bakreŕ na  t b (782) abot abuk biint na baat. ²⁷  subal bti  i Matutalem adoluŕ ŕi mboŕ  awo i een-week  yaas ka een-kaloŕ na i een paaj na ka een-kaloŕ (969). Wi wi aŕaan akeŕ.

‡ 4:26 Wi wi ba aan bajunuŕ p ehan Nawat Kabuka : bapiit ŕi  libra  loŕ aji : wi wi ba aan bajunuŕ p ehan Naŕibaŕi aji badu'a kaji Nawat Kabuka.

²⁸ Wi Lamek akaan nşubal iñeen-week na iñeen bakreñ na ntëb (182) ašë buk napoť ñiint. ²⁹ Awul napoť mënť katim ki Nowe, ŋiki aji : « I, akťuun iñen yi nun inoorfën ulemp na unoor. Mboş mi Naşibaťi afëpuñ manťuun un ulemp na unoor mënť. » ³⁰ Wi Nowe abukiin, Lamek akak aťo nşubal iñeen-week kañeen na nşubal iñeen kañeen-kalon na kañeen (595). Abot abuk bapoť biint na baat. ³¹ Nşubal bti ñi Lamek adolon ŋi mboş nşawo iñeen-week nyaaş paaj-na-ulon na nşubal iñeen paaj-na-ulon na paaj-na-ulon (777). Wi wi ašaan akeť.

³² Wi Nowe akaan nşubal iñeen-week kañeen (500) ašë buk Şem, Ham na Jafet.

6

Kaťaafa ki uşubal uweek

¹ Wi bañaan bajunun pťum ŋi mboş abot abuk bapoť baat, ² kē bañaan biki baťi* bašë win kē baat biki bañaan bajën banuuraa, anium biki banaluñ. ³ Wi wi *Yawe Nawat Kabuka ašaan aji : « Uhefënt wi naan, wi nwulun ñaan uunkduka ŋi a te mnťo ŋiki awo ñaan najën ; hēnkuñ nşubal ñi nul ñaankťep iñeen-week na iñeen ntëb (120). »

⁴ Wal mënť bañaan balon badēm maakan bamēgaťaan bawo ŋi mboş ; badobi woho wo da wal wi bañaan biki baťi babinť ŋi baat babuk bañaan bajën abuk bapoť na baka. Bukal bawoon ŋfa bañaan biki itim ipēnaliin.

⁵ Nawat Kabuka awin kē buťaan bi ñaan akdolon ŋi mboş badēma adēm pya kē ñaan abot aji bi ŋu ŋu uşal bti ŋi pdo buťaan nşuur bti. ⁶ Nawat Kabuka adug umeli ŋi uko wi aťakuñ ñaan, kē uhaaşul uwo ŋi mnťeg mnweek. ⁷ Wi wi ašaan aji : « Dpēnan ŋi mboş bañaan biki nji nťakuñ, na nñtaam ñi katoñ, na nko ñi uťeeh na nkat, ŋiki dduğ umeli uko wi nťakari ña. » ⁸ Kē ñaan alon ašë wo, i Naşibaťi alilandēri, anwoon katim ki Nowe.

Phoman upuur

⁹ Uko wi Nowe wii wi :

Nowe abi wo ñiint naťool ŋi kēş ki Naşibaťi abot aji tiinka ; awo na a aji řaşa. Wal mënť ul awohan han ŋi bañaan bti. ¹⁰ Nowe abuk bapoť biint bawajanť : Şem na Ham na Yafet. ¹¹ Kē bañaan biki mboş bti bašë wuť awo bado buťaan ŋi kēş ki Naşibaťi, mnñot kē mantum ŋi mboş. ¹² Naşibaťi aten mboş awin kē bañaan bawuťi, ŋiki bawo bti ŋi pdo buťaan.

¹³ Kē Naşibaťi ašë ji na Nowe : « Dba na bañaan bti na nko bti ŋiki bañaan bakaan kē mnñot mantum ŋi mboş. Dpēnan baka keeri ŋi mboş. »

¹⁴ Akak aji na Nowe : « Bomaan upuur pa iwi, upuur unkwoon uweek, wi ikbomanuñ na impiñu inuura, ido imeeť ŋi wa, ikēr wa ŋi meeť na bdig na uko unkneenanuñ meel pťep. ¹⁵ Hēnk di di ikbomanuñ upuur mënť; udēm kado uko ji nmetēr iñeen-week na iñeen nşwajanť (130m) kahaan kado nmetēr iñeen ntëb na ntëb (22m), kadiilade kawo nmetēr iñeen na nşwajanť (13m). ¹⁶ Doon bťuk ŋi upuur bi kakujēnt kakwoon pťoof pi umetēr, ibot ido plēman pi wa pawo ŋi kaban, ido wa uka nşoobra ntëb aťu na uťeeh.

¹⁷ « Nji, dťij meel kado ma mampar maniink dko, kabaana na bañaan na nko bti : nin uko ulon uunkduka ŋi mboş kado kahefënt. ¹⁸ Kē nji nşë do bhoñar na iwi, luñi ineej ŋi upuur iwi na aharu na babuku, na bahar baka. ¹⁹ ŋi nko bti doon kaneejan ntëb ŋi upuur nşabuur na iwi ; nşawoon ukaş na waať. ²⁰ Nkat, nñtaam ñi katoñ na nko ñi uťeeh bti nşaluñ kabi du iwi kado kawoona

* **6:2** Bañaan biki baťi : Bapiit aji babuk Naşibaťi ; Balon başal aji baťiiniyaan nşwanjut, balon kak kē baji baťiiniyaan babuk başih. Kē balon baji baťiiniyaan biki pntaali pi Tet.

ntëb ntëb ukaş na waat kabuur na iwi. ²¹ Kë iwi, laan uko ude unwohan bti ihank nakaana uko ude iwi na nko mënt. »

²² Kë hënk di Nowe adolon, ado uko wi Naşibaţi ajakulun bti ado.

7

Pneej ti upuur

¹ Kë *Yawe Nawat Kabuka aji na Nowe : « Neejan ti upuur iwi na biki katohu bti, ŋiki ti baŋaan bti iwi ŋaŋ iwoon natool ti keş ki naan. ² Ti nko bti ŋanhilun pdo btejan bi Naşibaţi, doon kajejna ntëb ntëb, ukaş na waat te nŋaaş paaj-na-ulon. Kë ŋandukiin, jejan ukaş na waat ŋaŋ. ³ Jejan kak ŋkat ŋi baţi, ukaş na waat nŋaaş paaj-na-ulon, nko na ŋkat ŋahilna ŋaniink mboş bti. ⁴ Nnuur paaj-na-ulon ŋaŋeple, kado uşubal uşub ŋnuur iŋeen nbaakër na ntejan iŋeen nbaakër, kawet ti mboş baŋaan na nko bti ŋi ŋi ndolon. » ⁵ Kë Nowe ado iko bti yi Nawat Kabuka ajakulun ado.

⁶ Nowe aka nşubal iŋeen-week nŋaaş paaj (600) wi uşubal uweek ugotun ti mboş. ⁷ Aneej ti upuur na aharul na babukul na bahar baka kabuurna meel mamparun. ⁸ Nko ŋanhilun pdolna btejan bi Naşibaţi na nŋanwoon ŋanhil pdolna ba, ŋkat na nko ŋankpuliin ti mboş bti ⁹ ŋabi ukaş na waat aneej ti upuur wi Nowe jibi Naşibaţi ajakulun. ¹⁰ Wi ŋnuur paaj-na-ulon ŋaŋepun kë uşubal uweek uşë jot.

¹¹ Ti unuur uŋenk ŋnuur iŋeen na paaj-na-ulon wi pli ptëbantën pi uşubal wi Nowe akaan nşubal iŋeen-week nŋaaş paaj (600), kë meel mntum maakan manwoon ti mboş uŋeek manşë may, kë baţi bawo wo ji bahaabëşa haabëşa, kë meel manktula. ¹² Uşubal uşub ti mboş ado ŋnuur iŋeen nbaakër na ntejan iŋeen nbaakër (40).

¹³ Unuur mënt, Nowe, aharul na babukul Şem na Ham na Yafet na bahar baka kë başë neej na a ti upuur. ¹⁴ Baneej na nntaam ŋi katoh, na nko ŋi uŋeek bti na ŋkat bti na nko ŋmpoŋi ŋankyitun bti. ¹⁵ Nko bti ŋankheefëntun ŋabi ti Nowe aneejna ntëb ntëb ti upuur ; ¹⁶ kawo ukaş na waat jibi Naşibaţi abiin ajaka. Wi wi Nawat Kabuka aşaan adët bgah.

¹⁷ Uşubal unşubun wun udo ŋnuur iŋeen nbaakër ; kë meel mampar apel mboş aşë deen upuur kë ukyaak. ¹⁸ Meel mampaya atum maakan, kë upuur uşë yaak aya, ¹⁹ mampaya ayaha ya adoo gur inkun bti. ²⁰ Mandoo ŋëp inkun ŋmetër paaj-na-ulon. ²¹ Wal mënt kë baŋaan bti na nko bti nŋanwoon ti mboş kë ŋaşë keŋ : ŋkat, nntaam ŋi katoh, nko ŋi uŋeek, na nko ŋmpoŋi bti na baŋaan bti. ²² Nin uhefënt unkak aduka ti mboş. ²³ Hënk, kë Naşibaţi awet uhefënt bti ti mboş : baŋaan, nntaam ŋi katoh, nko ŋi uŋeek, na nko ŋmpoŋi na ŋkat, kë Nowe na baŋaan banwoon na a, aŋu na nko nŋanwoon na baka ti upuur ŋaŋ babuurun. ²⁴ Meel mampar ado ŋnuur iŋeen-week na iŋeen-kaŋeen (150).

8

Ukay meel

¹ Kë Naşibaţi aşë leş Nowe na nko ŋi uŋeek na nntaam ŋi katoh bti nŋanwoon na a ti upuur. Ado kë uyook uyook ti mboş, kë meel manjun pwala. ² Kë meel mntum maakan manwoon ti mboş uŋeek bti manşë ŋaŋan ppën, kë baţi badëтана, meel maankak atula. Kë uşubal uŋaŋan pjot.

³ Meel manwala ntiinku ntiinku, hënk, wi ŋnuur iŋeen-week na iŋeen-kaŋeen (150) ŋaŋepun kë manşë wala ; ⁴ te kë upuur udo hil anaŋ du inkun yi Arafat ti unuur uŋenk ŋnuur iŋeen na paaj-na-ulon wi pli pŋenk paaj na plon. ⁵ Meel

manwali'aara wala te pli p̄tēnk kli iñeen. Ți unuur uteek wi pli mēnt̄ kē inkun ișē pēn awinana.

⁶ Wi Țnuur iñeen Țbaakēr ȚațepuȚ, kē Nowe așē haabēș uJaneel wi adoluȚ Ți upuur, ⁷ așē wutan untomaali. Uya, akak, ayoonk meel mankay Ți mboș. ⁸ Akak awutan ubalab ufaatal katenna me meel manwala. ⁹ Wi ubalab uwoonj uunya win dko dȚo, Țiki meel mangur mboș bti, uwușa akak du Nowe du upuur. Nowe atar kañen, ayeenk wa aneejan Ți upuur meet. ¹⁰ Ayoonk Țnuur paaj na uloȚ akak awutan wa kē upēn Ți upuur. ¹¹ Ukak na utaakal awo na katoh kahalul ki bko bi bajaarȚ bado bnoliwera Ți mntum! Nowe ame wal mēnt̄ kē meel manwala. ¹² AȚo kak Țnuur paaj na uloȚ așē wutan ubalab, kē wi uyaan, uunkak abi.

¹³ Ți unuur uteek wi pli p̄teek pi ușubal wi Nowe akaarȚ Țșubal iñeen-week Țyaas paaj na ușubal (601), wi wi meel mankayun Ți mboș. Nowe agurēș bȚuk bi upuur ; aten, awin kē mboș manjun pkay. ¹⁴ Ți unuur uțēnk iñeen Țtēb na paaj-na-uloȚ wi pli p̄tēbant̄en, kē mboș manșē kay bti.

Upēn Ți upuur

¹⁵ Wal mēnt̄ kē NașibaȚi așē ji na Nowe : ¹⁶ « Pēnan Ți upuur, iwi na aharu, na babuku na bahar baka. ¹⁷ Pēnaan kak Țko bti ȚnanwoonȚ na iwi, Țkaț, Țntaam Ți katoh na Țko Ți uțeeh na Țko ȚmpoȚi. Țabukan maakan Țatum Țaniink mboș. » ¹⁸ Kē Nowe na aharul na babukul na bahar baka bapēni. ¹⁹ Țntaam Ți katoh na Țko Ți uțeeh na Țko ȚmpoȚi na Țkaț bti Țapēn Ți upuur, awo kabuka na kabuka.

²⁰ Wi wi Nowe așaarȚ ado *bliit bi mngur pa *Nawat Kabuka, ajeȚ ȚloȚ Ți Țko na Ți Țkaț bti ȚanhilunȚ pdolna NașibaȚi bȚeȚan aȚinaara, atēr Ța kē Țayik bti. ²¹ Yawe Nawat Kabuka atiink p̄tēkēn plil așē ji Ți ușalul : « BañaarȚ baankak ado n̄fēp mboș. Uwo manjoonan kē Țhaas Ți baka ȚawuȚna du kpoȚ ; kē nșē wo mēnkak atok bañaarȚ na Țko bti jibi ndoluȚ.

²² Te wi mboș mankdoonȚ kawoha wo, kajaar na kakit, ujonȚ na uyikaj, kanuur na pti, pnak na uȚejan ido kawoha wo. »

9

KahonȚ ki NașibaȚi

¹ NașibaȚi awal Nowe na babukul bnura bi nul așē ji na baka : « Kabuk kajoobēȚ na an, nabukan maakan, natuman mboș. ² Țko Ți mboș, Țkaț na Țko ȚmpoȚi na Țtēb Ți bdēk, Țul bti Țnado kaȚi'an kakuȚ kado kalēnk Ți kadunan. Dwulan Ța bti. ³ Jibi nwulanaȚ iko yunȚ yi ujaagal na mnko manjaarȚ mambuk, dkak awulan Țko ȚunȚ bti nado kade. ⁴ Kē nașē wo naanwo kade uko na p̄naak pi wa Țiki p̄naak pawoonȚ ubida. ⁵ Dkak alunȚ kaȚu ȚiaarȚ kēme uko unktuluȚ p̄naak pi ȚiaarȚ uhepna Ți uko mēnt̄. Kabot kaȚu ȚiaarȚ andoli ateeem Ți ubida wi atēnt̄ul.

⁶ NașibaȚi aȚak ȚiaarȚ kē anaam na a

ukaarȚ kē ȚiaarȚ anktuluȚ p̄naak pi atēnt̄ul, bakak atula p̄naak.

⁷ Kē an, kabuk kajoobēȚ na an, nabukan maakan ; naniink mboș, nabukan maakan. »

⁸ Naşibaţi aţini wal mēnt na Nowe na babukul banwoon na a aji : ⁹ « Natenan, dhojan, an na kntaali ki nan te mnŋo, ¹⁰ na ŋko bti ŋanwoon na iwi : ŋkat, ŋntaam ŋi katoh na ŋko ŋi uŋeeh, ŋko bti ŋampēnuŋ ŋi upuur na iwi, ŋko bti ŋanwoon ŋi mboş, ¹¹ kē mēnkak ado uşubal utēnt wi kē mēnkak ado meel manpar hēnk mantok uko bti inwoon na uhēfēnt. Meel maankak abi katok iko bti inwoon ŋi mboş. »

¹² Naşibaţi akak aji : « Uko unkdiiimanuŋ kahon ki nji ndoluŋ na an na ŋko bti ŋanwoon na an wii wi, kahon kaŋ ddo ka kak na pntaali pi nu te mnŋo. ¹³ Dŋu kaŋaanan ki naan du baţi ki najaan nado ki ubopal, kul kakdoon kayuuj kahon ki nji ndoluŋ na umundu. ¹⁴ Woli dluj ado uşubal kē ujēni, kē kaŋaanan ki ubopal kapēn awinana, ¹⁵ kaleş wal mēnt kahon ki nji ndoluŋ na an na ŋko bti. Nin meel maankak apar jibi mamparuŋ kafin uhēfēnt ŋi mboş. ¹⁶ Woli kaŋaanan ki ubopal kapēn awinana du baţi, dwiŋ ka, kaşē kaleş kahon kanwoon kaankba ki nji Naşibaţi ndoluŋ na baŋaan bti na ŋko bti ŋanwoon ŋi mboş. »

¹⁷ Hēnk, kē Naşibaţi aji na Nowe : « Waŋ uwoon uko unkyuujun kahon ki nji ndoluŋ na baŋaan bti na ŋko bti ŋanwoon ŋi mboş. »

Babuk Nowe

¹⁸ Şem, Ham na Yafet babak Nowe bampēnnuŋ ŋi upuur. (Ham awoon aşin Kanaan) ¹⁹ Bawajanŋ bukun bawoon babak Nowe, kē ŋi bukal di di baŋaan bti banfētuŋ ŋi mboş bawoonuŋ.

²⁰ Nowe anwoon najaar, ado uŋeeh atepi mnko manjaan mandolna ubiŋu. ²¹ Wi adaanuŋ ubiŋu umpēnuŋ ŋi uŋeeh mēnt, aşē kuj awohēş aduka byişu du kaloona ki nul meet. ²² Ham, aşin Kanaan, awin aşin kē awo byişu, aşē ya bdiŋ aŋup babak aşin batēb bandukiin. ²³ Kē Şem na Jafet başē jej bayeti aŋu ŋi iŋaŋan yi baka aşē bot apoş poş akak ufet ado bi agur aşin baka. Baten umban wundu kahilna kawo baankwin aşin baka byişu.

²⁴ Wi Nowe anaŋiŋ, kē ukuj ubaa, ame uko wi Ham nabaşa i nul adoluŋ.

²⁵ Wi wi aşaan aji :

« Kanaan afēpaniŋ!

Awo pa bamakul najuuk i bajuuk. »

²⁶ Nowe akak aţini aji :

« Ddēman *Yawe Nawat Kabuka, Naşibaţi i Şem!

Dŋehan ajuuknŋen Kanaan ŋi ulemp, ado kalempar Şem.

²⁷ Dŋehan Naşibaţi ado Yafet abuk pntaali pŋum, padēm paka utaak uweek, dŋehan kak babak Yafet bafēt na babak Şem,

babuk Kanaan babot bajuukēt ŋi ulemp bado kalempar babak Yafet na Şem.

»

²⁸ Wi uşubal uweek na meel mamparuŋ ŋaŋepuŋ, Nowe aŋo ŋşubal iŋeen-week ŋwajanŋ na ŋşubal iŋeen kaŋeen (350). ²⁹ ŋşubal bti ŋi Nowe adoluŋ ŋi mboş ŋawo iŋeen-week kaŋeen-kaloŋ na ŋşubal iŋeen kaŋeen (950), wi wi aşaan aket.

10

Pntaali pampēnnuŋ ŋi babak Nowe

¹ Pntaali pi bi Şem, Ham na Yafet babak Nowe babukuŋ wi uşubal uweek ubaan pii pi.

Babuk Yafet

² Babuk Yafet biinŋ bawo : Gomer, Magog, Maday, Yawan, Tubal, Moşek na Tirat. ³ Kē babak Gomer biinŋ bawo : Aşkenat, Rifat, Togarma. ⁴ Kē biki Yawan

bawo : Eliša, Tarşiş, Kitim na Dodanim. ⁵ Du buk'al di di bañaan banwaysêrun afêt aňog idêk bawoonuñ. Bukun bawoon babuk Yafet, baji bawaysêr kawo bandoli na pntaali pi baka na utaak wi baka na uŕup wi baka.

Babuk Ham

⁶ Babuk Ham biinŕ bawo : Kuş, Mişrayim, Put na Kanaan. ⁷ Kê biki Kuş bawo : Feba, Hawila, Fabta, Raama, na Fabteka. Kê biki Rama bawo : Şeba na Dedan.

⁸ Kuş akak abuk Nemrod ambiin awo naşih nateek ŕi mboş. ⁹ Abi wo najan naweek ŕi kadun ki Naşibaŕi, ukaan kê baji baji : « Awo ji Nemrod, najan naweek ŕi kadun ki Naşibaŕi. » ¹⁰ Nbeeka njanwoonuñ nweek ŕi dko di aşıhuñ nŕawo Babel, Erek, Akad na Kalneh du utaak wi Şineyar*. ¹¹ Du utaak mênŕ di di Nemrod apênnuñ aya te Aşuur aşê niw Niniwe na Rehobot-Ir, na Kalah. ¹² Akak aniw Reten ŕi ptoof pi Niniwe na ubeeka uweek wi Kalah.

¹³ Mişrayim awoon aşin bañaan biki Lud, biki Anam, biki Lehab, biki Naf-tuh, ¹⁴ na biki Patrot, na biki Katluh na biki Kaftor [di *bafiliten] bapênnuñ].

¹⁵ Kanaan awoon aşin bañaan biki Fidoñ, anwoon abukul nateek. Abot awo aşin bahitit, ¹⁶ na Bayebutit, Bahamorit, Bagirgaşit, ¹⁷ Bahiwit, Barkit, Batinit, ¹⁸ Barwadit, Batemarit, Bahamatit ; wi wi kntaali ki Kanaan kaşaan awaysêr. ¹⁹ Utaak wi Kanaan upênna Fidoñ, aya umban wi Gerar, te Gaŕa, abot ayeen du Fodom na Gomora na Adma na Şeboyim te aban du Leşa.

²⁰ Bukun bawoon babuk Ham, baji bawaysêr kawo bandoli na pntaali pi baka na utaak wi baka na uŕup wi baka.

Babuk Şem

²¹ Şem ŕmak Yafet akak abuk bapoŕ biinŕ. Ul awoon atemem babuk Eber na pntaali pi baka bti.

²² Babuk Şem biinŕ bawo : Elam, Aşur, Arpakşad, Lud, Aram. ²³ Biki Aram bawo : Uş, Hul, Geter na Maş. ²⁴ Arpakşad abuk Şelah, kê Şelah abuk Eber. ²⁵ Eber abuk bapoŕ biinŕ batêb : nateek awo katim ki Peleg†, ŕiki ŕi wal mênŕ wi wi bañaan bawaysêrun ŕi mboş. Aŕa'ul awo katim ki Yoktan.

²⁶ Yoktan abuk Almodad, Şelef, Haşarmawet, Yerah, ²⁷ na Hadoram, Uŕal, Dikla, ²⁸ na Obal, Abimayil, Şeba, ²⁹ Ofir, Hawila, na Yobab : bukun mênŕ bti bawo babuk Yoktan. ³⁰ Bafêŕna ubeeka wi Meşa te adoo ban wi Şefar unwoon du inkun inwoon du umayar unuur.

³¹ Bukun bawoon babuk Şem, baji bawaysêr kawo bandoli na pntaali pi baka na utaak wi baka na uŕup wi baka.

³² Bukun bawoon pntaali pi babuk Nowe, baji bawaysêr kawo bandoli na pntaali pi baka na utaak wi baka.

Du buk'al di di bañaan bajunnuñ pwaysêr aniink mboş wi uşubal uweek uŕepun.

11

Katoh kaweek ki nşoobra ki Babel

¹ Bañaan bti ŕi mboş baŕup uŕup uloolan. ² Jibi bañaan bakyaanŕun du umayar unuur, bawin dko dloñ danwoon daanwo na inkun du utaak wi Şineyar* aya afêt da. ³ Wal mênŕ kê başê tiinkar aji : « Nawulên nŕdo induba yi nŕkjunuñ ŕi bdoo. Kê bajej induba mênŕ na bnag bloñ aniwna†. » ⁴ Bakak

* **10:10** Şineyar : Babel. † **10:25** Peleg : ŕi uhebêrê dawoon pwaysêr. * **11:2** Şineyar : Babel.

† **11:3** Bnag : ŕi nŕwal mênŕ baji baniwna mnaak na bnag bloñ bampaŕun na bi baniwnuñ ŕi.

aji : « Nawulën ɲniw ubeeka na katoh kaweeek ki ɲsoobra kankyaan te du baɲil Hën̄k katimun kapën̄ala, ɲkuɲ ɲwo ɲën̄kwayşër kaniink mboş b̄ti. »

⁵ Kê *Yawe Nawat Kabuka aşë wala ɲi mboş pten ubeeka na katoh kaweeek ki ɲsoobra ki bañaan bajën bawoon ɲi pniw, ⁶ aşë ɲi : « Nawin hën̄kuɲ! Bañaan b̄ti bawo baloolan, aɲup uɲup uloolan. Woli hën̄k di ulemɲ wi babaan ajun jun uwoon, we ukluɲ kaneenan baka pdo uko wi banjalun? ⁷ ɲwala hën̄kuɲ ɲhotan uɲup wi baka bawut kado katiinkar. »

⁸ Hën̄k di di Yawe Nawat Kabuka agarun baka kê baya aniink mboş b̄ti añaan pniw ubeeka. ⁹ Uko wan ukaan kê badu da aji Babel‡ ɲiki dul di Yawe Nawat Kabuka ahotanaanun uɲup ɲi mboş b̄ti kê dul di di agarnun bañaan kê baniink mboş b̄ti.

Pntaali pi Şem te du Abram

¹⁰ Pntaali pi Şem pii pi :

Wi uşubal uweek uɲëpuɲ ado ɲşubal ɲtëb, Şem aka ɲşubal iñeen-week aşë buk Arpakşad. ¹¹ Wi Arpakşad abukiin, Şem akak aɲo ɲşubal iñeen-week kañeen (500) abot abuk bapoɲ biinɲ na baaɲ.

¹² Wi Arpakşad akaan ɲşubal iñeen ɲwajanɲ na ɲşubal kañeen (35) abuk Şelah. ¹³ Wi Şelah abukiin, Arpakşad akak aɲo ɲşubal iñeen-week ɲbaakër na ɲşubal ɲwajanɲ (403) abot abuk bapoɲ biinɲ na baaɲ.

¹⁴ Wi Şelah akaan ɲşubal iñeen ɲwajanɲ aşë buk Eber. ¹⁵ Wi Eber abukiin, Şelah akak aɲo ɲşubal iñeen-week ɲbaakër na ɲşubal ɲwajanɲ (403) abot abuk bapoɲ biinɲ na baaɲ.

¹⁶ Wi Eber akaan ɲşubal iñeen ɲwajanɲ na ɲşubal ɲbaakër (34) aşë buk Peleg. ¹⁷ Wi Peleg abukiin, Eber akak aɲo ɲşubal iñeen-week ɲyaaş ɲbaakër na ɲşubal iñeen ɲwajanɲ (430) abot abuk bapoɲ biinɲ na baaɲ.

¹⁸ Wi Peleg akaan ɲşubal iñeen ɲwajanɲ, aşë buk Rewu. ¹⁹ Wi Rewu abukiin, Peleg akak aɲo ɲşubal iñeen-week ɲyaaş ɲtëb na ɲşubal kañeen-kaloɲ (209) abot abuk bapoɲ biinɲ na baaɲ.

²⁰ Wi Rewu akaan ɲşubal iñeen ɲwajanɲ na ɲşubal ɲtëb aşë buk Ferug. ²¹ Wi Ferug abukiin, Rewu akak aɲo ɲşubal iñeen-week ɲyaaş ɲtëb na ɲşubal paaj na ulon (207) abot abuk bapoɲ biinɲ na baaɲ.

²² Wi Ferug akaan ɲşubal iñeen ɲwajanɲ aşë buk Nahor. ²³ Wi Nahor abukiin, Ferug aɲo ɲşubal iñeen-week ɲyaaş ɲtëb (200) abot abuk bapoɲ biinɲ na baaɲ.

²⁴ Wi Nahor akaan ɲşubal iñeen ɲtëb na ɲşubal kañeen-kaloɲ aşë buk Terah. ²⁵ Wi Terah abukiin, Nahor aɲo ɲşubal iñeen-week na ɲşubal iñeen na kañeen-kaloɲ (119) abot abuk bapoɲ biinɲ na baaɲ.

²⁶ Wi Terah akaan ɲşubal iñeen paaj-na-ulon aşë buk Abram na Nahor na Haran.

Pntaali pi Terah

²⁷ Pntaali pi Terah pii pi :

Terah abuk Abram, Nahor na Haran. Kê Haran abuk Lot. ²⁸ Haran akeɲ ɲi kadun ki Terah aşin du uɲaak wi kabuka wi nul, du ubeeka wi Ur, wi bakaldeyen. ²⁹ Abram na Nahor baniimi : Ahar Abram awo katim ki Faaray ; kê ki ahar Nahor kawo Milka, ul na Yiɲka bawo babuk Haran. ³⁰ Kê Faaray aşë wo aanhil pbuk : aanka napoɲ.

³¹ Terah ajeɲ Abram abukul, na Lot ababul, abuk Haran, na Faaray ahar Abram abukul. Ado baka kê bapën ɲi Ur di bakaldeyen pya uɲaak wi Kanaan.

‡ 11:9 Babel : ɲi uhebërë daka katiinkare kaloolan na photan.

Kë wi babanuŋ ubeeka wi Haran ašë fëť da. ³²Nšubal ŋi Terah adoluŋ ťi mboš ŋawo iñeen-week ŋyaaš ŋťëb na ŋšubal kañeen (205), wi wi ašaaŋ aketđ du Haran.

12

¹ Unuur uloŋ, *Yawe Nawat Kabuka aji na Abram : « Dukan utaaku, na bayiťu na katoŋ ki šaaš, iya utaak wi nji kaluŋ kadiimanu.

² Ddolu ibuk pntaali pweek,
kabet kawulu bnuura.

Ddo katimu kapënalaa maakan,
iťu hënk nwul bañaanđ bandukiin bnuura.

³ Dluŋ kawul bnuura bankñehandëriin bnuura,
kaťëp bankmbeehiin ;

kaťëpna ťi iwi kawul kntaali ki mboš bti bnuura* . »

⁴ Kë Abram ado jibi Nawat Kabuka ajakuluŋ apën ťi ubeeka wi Haran aya, kë Lot aya na a. Aka wal mënť ŋšubal iñeen-paaj-na-uloŋ na kañeen (75).

⁵ Ajeť Faaray aharul na Lot abuk aťa'ul, na bka'ul na balemparul biki aťënkberuŋ anuť bti ťi Haran aya utaak wi Kanaan. ⁶ Wi babanuŋ, bamuur uťaak bti te ado ban du bko byimanaan bi More du ubeeka wi Fikem. Bañaanđ biki Kanaan bawo wal mënť ťi uťaak.

⁷ Kë Yawe Nawat Kabuka ašë pën awinana ťi kadun ki Abram aji : « Dluŋ kawul pntaali pi nu uťaak wi. » Wi wi Abram ašaaŋ ado *bliit bi mngur kado kaťëjanaan Nawat Kabuka ampënuŋ awinana ťi kadunul. ⁸ Abram awoona Fikem aya du pnkuŋ du umayar unuur wi ubeeka wi Betel, atan da kaloona ki nul, Betel kë dawo ťi kayoba, kë ubeeka wi Ayi uwo ťi umayar unuur wi dko di awoonđ. ťi dko mënťan di di adoluŋ Nawat Kabuka bliit bi mngur ašë dëmana. ⁹ Kë ťi pdo kaťëť ťi kanaťa kaya kaťëť ťuŋ, kë aya adoo ban uťaak wi Negeb.

Abram du Ejiptu

¹⁰ Ubon ubi wo ťi uťaak, adëm maakan, kë Abram adoo naťa aya Ejiptu afëť da. ¹¹ Wal wi akyaanđ pneeť ťi Ejiptu ašë ji na Faaray aharul : « Tenan, dme kë iwo ñaať nanuura. ¹² Woli bañaanđ biki Ejiptu bawinu baji iwo ahar naan, kafinđn, kašë duku. ¹³ Dkooťu kooť, jakan na baka iwo aťa'naan, hënk iťu bamëbanaan bnuura kabot kawo baankfinđn. »

¹⁴ Wi Abram abanuŋ du Ejiptu, bañaanđ biki uťaak mënť bawin kë Faaray anuura maakan. ¹⁵ Baweek biki uťaak bawina ašë ya aťup *Farawuna naših, ahompa kanuura ki ñaať. Kë bašë ñooť ñaať du dko di baat biki Farawuna bawoonđ. ¹⁶ Faaray aťu kë Farawuna amëban Abram bnuura. Aťena ŋpi, ŋkaneel na ŋgit, abot awula balemp biinť na baat, na ŋbuuru, na ŋntaam ŋi pnkunkaali.

¹⁷ Kë Nawat Kabuka ašë ťu Farawuna na katoŋul pwuťan pweek, ťiki ajeť Faaray ahar Abram. ¹⁸ Farawuna adu Abram wal mënť ašë ji na a : « we wi idolnuŋ hënk ba? We ukaanđ kë iintupën aji awo aharu? ¹⁹ We ukaanđ kë iji awo aťa'ul, kë ndo jeja kë awo ahar naan. Hënkunđ aharu awi ; jejana, iťëp iya na bgahu! » ²⁰ Farawuna ado biinť baloŋ kë bapënanana ťi uťaak ul na aharul na bka'ul bti.

13

Abram na Lot bawayšëri

* **12:3** Kaťëpna ťi iwi kawul kntaali ki umundu (mboš) bti bnuura : baloŋ bapiti kak aji : ťi ŋtaak ŋi mboš bti baluŋ kado kaji : “Našibaťi awulan bnuura jibi awuluŋ ba Abram.”

¹ Kë Abram awoona Ejiptu na aharul na bka bi tul bti, agakandër na Lot kë baya Negeb. ² Wal mënŋ Abram ayok maakan, aka nŋtaam, na itaka na uwuuru. ³ Apëna Negeb aya, aya te aban du umbaŋ wi ubeeka wi Betel du dko di abiiŋ atan kaloona ki nul ŋi ptoof pi Betel na Ayi, ⁴ du dko di abiiŋ aniw *bliit bi mngur. Kë dul di Abram adëmanaanun *Yawe Nawat Kabuka.

⁵ Lot angakandëruŋ na Abram akak aka itani yi nŋkaneel, yi npi, na yi nŋit abot aka bañaan batum. ⁶ Utaak uunkëš bafëŋ bukal batëb bti : bka bi baka batum maakan kë baanhil pwo ŋi dko dloolan. ⁷ Bañaan biki Kanaan na baperitit bafëŋ kak wal mënŋ ŋi dko mënŋ. Kë bayafan biki Abram na biki Lot bakak ŋi pŋom. ⁸ Kë Abram ašë ji na Lot : « Tenan, nja nŋyiŋi, dkoofu kooŋ, mënŋal nŋëpar abot awo mënŋal bayafan biki nja bado kaŋom! ⁹ Tenan utaak wi bti! Joh nŋwayšër. Woli iya na kañen kamayu, kaya na kadeenu ; woli iya na kadeenu, kaya kamayu. »

¹⁰ Lot aten bnura ašë win utaak bti unkabuŋ bdëk bi Yordan di mboš manëkuŋ. Uwo ŋi wal wi Našibaŋi awoon aandobi tok nbeeka nŋi Fodom na Gomora. Dko mënŋ te du umbaŋ wi ubeeka wi Šowar dawo na itant ji uwoorta wi Nawat Kabuka du Eden, na utaak wi Ejiptu. ¹¹ Kë Lot adat utaak wi Yordaniya bti unwoyi umbaŋ wi umayar unuur atool pya da ; hënk di bawayšëruŋ. ¹² Abram aya afëŋ du utaak wi Kanaan kë Lot afëŋ aňog nbeeka nŋi bdëk bi Yordan. Atan iloona yi nul kë iban te Fodom. ¹³ Bañaan biki ubeeka mënŋ bawuŋ maakan abot aji bado uko wi Nawat Kabuka awoon aanjali.

¹⁴ Wal wi Lot awayšëruŋ na Abram, Nawat Kabuka aji na Abram : « Iwin dko di inaŋuŋ, hënkuŋ katan këš iten ifooyan. ¹⁵ Utaak wi ikwinuŋ wuŋ bti dwulu wa, iwi na pntaali pankpënuŋ ŋi iwi te mnŋo. ¹⁶ Ddo pa paŋum ji pyiw pi mboš: unuur wi bakhinanun pŋën pyiw panwoon ŋi mboš unuur mënŋ wi wi bakaan ahinan pŋën pntaali pi nu. ¹⁷ Naŋiin iñaay na utaak bti ŋiki dlun kawulu wa. »

¹⁸ Kë Abram ajeŋ iloona yi nul, aya afëŋ du mnko mnweek mi Mamre du Hebron kë dul di adolon bliit bi mngur pa Nawat Kabuka.

14

Abram abuuran Lot

¹ Wal wi Amrafel awoon naših i Šineyar, kë Aryok awo naših i Elatar, kë Kedor-Lawomer awo i Elam. Tideyal kë awo naših i Goyim* ² baših babaakër bukuŋ banaŋa ugut na bi Bera naših i Fodom na Birša naših i Gomora, na Šineyab naših i Adma na Šemeber naših i Ťeboyim na naših i Bela (danwoon Šowar).

³ Baših kañeen babañašani bukuŋ bti bayitiir na bangoli biki baka du dko danwoon daanwo na inkuŋ du Fidim (dawoon hënkuŋ Bdëk bi Pnam). ⁴ Bado nšubal iñeen na nŋtëb kë Kedor-Lawomer akših baka, ŋi ušubal uŋënk iñeen na nŋwanŋt kë bašë bër wa.

⁵ Kedor-Lawomer aŋo ušubal ašë naŋa ul na baših banwoon na a aya pŋut na bampokuŋ. Wi bakyaan, bakob barefayim du Ašerot-Karnayim, akob batufim du Ham, bayemim du Šawe-Kiriyatim, ⁶ akob bahorit du inkuŋ yi Feyir te ado ban El-Paran, dankabuŋ du *pndiiš. ⁷ Wi wi bašaan awuŋša aban te du ukumpëš wi En-Miŋpat (dawoon Kadeš) akob bamaletit du utaak wi baka bti abot akob bahamorit banfëtuŋ du Hašašon-Tamar.

* 14:1 Naših i Goyim : këme naših i nŋtaak.

⁸ Wal mēnt, kē naših i Fodom na i Gomora na i Adma, naših i Feboyim na naših i Bela (danwoon Şowar) başē naŋa abomandēr ugut na baka du Tidim, ⁹ agut na Kedor-Lawomer naših i Elam, Tideyal naših i Goyim, Amrafel naših i Şineyar na Aryok naših i Elatar : bawo baših babaakēr agut na baših kañeen! Bañaan biki Kedor-Lawomer bakob biki bakgutanaanun.

¹⁰ Kē Tidim daşē tum ihēr iweek yi kafuuş ; wi naših i Fodom na i Gomora baktiın, aşē jot ŋi ya, kē bandukiın bamena du inkuŋ. ¹¹ Bankobuŋ baka kē başē yeenk bka bi biki Fodom na Gomora bti na iko ide yi baka bti aşē ya na bgah bi baka. ¹² Bakak ajej Lot (abuk aŋa Abram) na bka bi tul bti ayaanaan ; ŋiki Lot abi fēt du Fodom.

¹³ Alon ambuurun aya du Abram, nahebērē, anfētun du mnko mnweek mi Mamre nahamorit, ayiŋ bi Eşkol na Aner ; bukal bawajanŋ bti baŋok na Abram. ¹⁴ Wi Abram ameen kē bamob ayiŋul ayaanaan, ajej ŋi bañaan biki nul bañaan iñeen-week ŋwajanŋ na bañaan iñeen na bakrenj (318) bambukiın ŋi katoh ki nul, kē babomandēr ugut, adookar na bamobuŋ Lot, te ubeeka wi Dan. ¹⁵ Abram na bañaan biki nul bawayşeri aneej ugut na baka na utejan, akob baka abot adookar na baka te ubeeka wi Hoba du btamşanka bi ubeeka wi Damat. ¹⁶ Ayeenk bka bti bi bajejun, ayeenk kak Lot ayiŋul na bka bi tul bti na baat na bañaan biki bamobuŋ.

Melkitedek

¹⁷ Wi Abram akobuŋ Kedor-Lawomer na baših banwoon na a, awuğşa pkak, kē naših i Gomora aşē bi ayit na a du dko danwoon daanwo na ikuŋ di Şawe (danwoon dko di naših).

¹⁸ Uka wal mēnt naših alon ambiyi pyit na Abraham katimul kawo Melkitedek. Awo naših i Falem, abot aji ŋejan Naşibaŋi Andēmun Maakan. Aŋij ipoom na poot ; ¹⁹ Añehandēr Abram Naşibaŋi aji :

« Bnuura bawo ŋi Abram ŋi katim ki Naşibaŋi Andēmun Maakan, ampaşun baŋi na mboş!

²⁰ Dbeeb Naşibaŋi Andēmun Maakan, andoluŋ başooradu kē baŋup ŋi kadunu! »

Wi wi Abram aşaan ajej iko bti yi bayeenkuŋ du baših bukundi ado ifah iñeen, aşē pēnan kalon awul Melkitedek.

²¹ Kē naših i Fodom aşē ji na Abram : « Wulaan bañaan işē iduka na iko bti yi nayaan ayeenk. » ²² Kē Abram aşē ŋeema aji : « Ddeen kañen kamehna ŋi kadun ki *Yawe Nawat Kabuka Naşibaŋi Andēmun Maakan, ampaşun baŋi na mboş, ²³ kē mēnkyeenk nin uko ulon ŋi iko yi nu, mēndo yeenk yeenk nin unduŋ†, iwutna kaji iyokan Abram. ²⁴ Mēnkhan nin uko ulon pa nji. Dyeenk uko wi baŋaşaraan badeen ŋaŋ na kafah ki bangakandēruŋ na nji, Aker, Ekekol na Mamre bahilan kajej ifah yi baka. »

15

Bhoŋar bi Naşibaŋi na Abram

¹ Wi iko mēnt iŋepun, *Yawe Nawat Kabuka ahaabēş Abram kēş apēn awinana ŋi kadunul aji na a : « Abram, wutan kalēnk! Dwo ubeel wi nu, dlun katuumu bnuura. »

²⁻³ Kē Abram aŋeema aji : « Nawat Kabuka Naşibaŋi i naan, ibaa wulēn uko ulon wi nji kalun kaya bē mēnkka napoŋ nadukar wa? Iinwulēn napoŋ, Eliyeter i ubeeka wi Damat, nalempar naan alon akdukiın na iko yi naan. »

† 14:23 Mēndo yeenk yeenk nin unduŋ: Bapiit aji mēnkyeenk nin kaguja.

⁴ Kê Nawat Kabuka akak aji na a : « Mënt ul akdukiin na iko yi nu, napot i ikbukun akdukiin na ya. » ⁵ Wi wi ašaan ado Abram kê apên bdig ašê ji na a : « Tenan bați, ifên njah woli ihinani. » Akak aji na a : « Jibi njah n̄atumun, hênk di babuku bakluŋ katum. »

⁶ Abraham ahaŋ Nawat Kabuka ti uko wi ajakuluŋ, ukaan kê Nawat Kabuka aji awo natool.

⁷ Nawat Kabuka aji na a kak : « Nji dwoon Nawat Kabuka, andoliin kê ipên du Ur di bakaldeyeŋ kawulu mboš mi, ika. » ⁸ Kê Abram ašê teema aji : « Nawat Kabuka Našibați i naan, hum di di nji nhiluŋ kame kê dlun kaka ma. »

⁹ Kê aji na a : « Yaan itjien uwit upatar, upi utaŋ na unkaneel ukaš. Undoli ti ŋa uwo kaka nšubal n̄wajanŋ. Tjijan kak urikaŋe na ubalab unhumun. »

¹⁰ Kê Abram aŋja ŋa bti afiŋ. Afaaš n̄ntaam ti ptoof ado ifah itêb, kandi kataan na katent̄ ka, ašê wo aanfaaš n̄kat. ¹¹ Njugude n̄atool pdêpa ti n̄ntaam n̄ankeŋun n̄un kê Abram ašê dook ŋa.

¹² Na uatakal ukeŋ, Abram awo ti b̄noy bweek ašê win bdêm bweek blênkandëraan. ¹³ Kê Nawat Kabuka ašê ji na a : « Iwo i kame kê babuku balun kawo bayaanŋ du mboš manwoon maanwo mi baka, mi bakluŋ kakak kado kajuukntên baka ti ulemp, balun kahajan baka nšubal iŋeen-week n̄yaaš n̄baakër (400). ¹⁴ Kê nji nšê luŋ kakob banjuukntênun baka, bapên da na bka btum. ¹⁵ Kê iwi išê luŋ kaŋaf kabaa kakeŋ kamoya kakak na bnuura du bajugu.

¹⁶ Bakak ti, woli uraan ubaakanŋen ubii, ŋiki te wal mënt̄ pjuban pi bahamorit paandobi t̄plên. »

¹⁷ Wi unuur uyobun, kê bdêm batooti, kê bdoon banjeenuŋ maakan awo na udu uweek na unkaniya untehanun n̄ašê mara mara amay amuur ti ptoof pi n̄ntaam n̄anfiŋun n̄un. ¹⁸ Kê unuur mënt̄, Nawat Kabuka ado bhoŋar na Abram, aji na a : « Dluŋ kawul mboš mi pntaali pampênun ti iwi, kapênna bdêk bi Ejiptu, te kaban bdêk bweek bi Ewufrat. ¹⁹ Mboš mënt̄ manwoon mi n̄taak n̄i bakenit, na mi bakenitit̄, na mi bakadmonit, ²⁰ na mi bahitit, mi baperitit, mi barefayit, ²¹ na mi bahamorit, mi bakanaan, na mi bagirgašit na mi bayebutit. »

16

Kabuka ki Itmayel

¹ Faaray ahar Abram aambi buk, ašê ka nalemparul n̄aaŋ alon anwoon i utaak wi Ejiptu i katim kawoon Hagar. ² Kê Faaray ašê ji na Abram : « Tenan, jibi *Yawe Nawat Kabuka awoon aandi mbuk, dkooŋu kooŋ kakan ido kawinar na nalempar naan ; ulome n̄têpna ti a nka napot. » Abram atiink uko wi ajakuluŋ. ³ Wi Abram adoluŋ nšubal iŋeen n̄i afêŋun ti utaak wi Kanaan, Faaray aharul kê ašê jej Hagar, nalemparul, awula kê aniimi. ⁴ Abram awinar na Hagar, kê awo na kayiŋ.

Wi Hagar awinun kê awo na kayiŋ, ašê jun pkul Faaray ajugul. ⁵ Kê Faaray ašê ji na Abram : « Iwi itunŋ kê Hagar abeehên hênkun. Nji ti uleef naan dwuliin nalempar naan, kê hênkun wi awoon na kayiŋ ašê beehên. Dñehan *Nawat Kabuka awaysun n̄i na iwi. »

⁶ Kê Abram ašê teema aji : « Nalemparu awo ti kaŋen ki nu, dolana uko wi inluŋ. » Wi wi Faaray akakuŋ ahajan Hagar, kê adoo noor aŋi, kabuurna.

⁷ Uwanjuŋ wi *Nawat Kabuka uyit na Hagar du kaŋog pliik plon panwoon du *pndiŋ, pliik mënt̄ pawo ti bgah bi ŋur. ⁸ Uji na a : « Hagar, nalempar Faaray, iwoona ŋun, ašê aya ŋun? »

Kê ašê teem aji : « D̄ti ti kabuurna Faaray, ajug naan. »

9 Kë uji na a : « Kakan du ajugu, ido katiinka. »

10 Uwanjut wi Nawat Kabuka ukak aji : « Ddo babuku batum te nin alon aando hil pfen baka.

11 « Tenan, iwo na kayin,
iluŋ kabuk napoŋ ŋiinŋ,

luŋi iŋu'a katim ki Iŋmayel*,
ŋiki Nawat Kabuka atiink mntëg mi nu.

12 Aluŋ kawo ji ubuuru unwoon uundomi ;
anknaŋariin baŋaŋ bti,
baŋaŋ bti bakak banaŋari'a ;
aluŋ kalow bayiŋul bti. »

13 Hagar aŋal aji awin na manjoonan anjaŋ awina, aŋe ji wal mënŋ na Nawat Kabuka, anŋiiniin na a : « Iwo El-Roy, Naŋibaŋi anwinnuŋ. » 14 Uko waŋ ukaŋ kē bakdu plik mënŋ aji Lahay-Roy, dawoon « *Anwoon Aankba awinën. » Pliik mënŋ pawo ŋi ptoof pi Kadeŋ na Bered.

15 Hagar abukar Abram napoŋ ŋiinŋ, kē Abram aŋu napoŋ i Hagar abukaru-luŋ katim ki Iŋmayel. 16 Abram aka ŋŋubal iŋeen bakreŋ na ŋŋubal paaj (86) wi Hagar abukaruluŋ Iŋmayel.

17

Bhoŋar bi Naŋibaŋi na Abram

1 Wi Abram akaŋ ŋŋubal iŋeen kaŋeen kalon na kaŋeen kalon (99), kē *Yawe Nawat Kabuka aŋe pēn awinana ŋi kadunul aji na a : « Nji dwoon *El Ťaday, Naŋibaŋi Anhiniin iko bti ; doon kaŋaŋŋen ibot ido katiinkēn. 2 Ddo bhoŋar na iwi, kabot kawulu pntaali pŋtum maakan. »

3 Abram ajot wal mënŋ afëŋ kaara ŋi mboŋ, Naŋibaŋi kē aŋe ji na a : 4 « Tenan, bhoŋar bi, bi bi nji kadoluŋ na iwi : Nji, dluŋ kado iwo aŋin kntaali ktum.

5 Iinkak adu'ana Abram*, katimu kawo hēnkuŋ Abraham†, ŋiki ddolu iwo aŋin kntaali ktum. 6 Ddolu ibuk baŋaŋ batum maakan, bankluŋ kado kntaali, iluŋ kabuk baŋih. 7 Ddo bhoŋar na iwi, na pntaali pankmbiinŋ ŋi kafetu woli ikeŋi. Bhoŋar mënŋ bawo te mnto, hēnk dluŋ kawo Naŋibaŋi i nu na i pntaali pankmbiinŋ ŋi kafetu. 8 Mboŋ mi Kanaan bti mi iwoon ŋa nayaŋŋ ŋi ma, dluŋ kawulu ma ika te mnto, iwi na pntaali pankmbiinŋ ŋi kafetu, dluŋ kawo Naŋibaŋi i baka. »

9 Naŋibaŋi akak aji na Abraham : « Kē iwi, iwo kamēban bhoŋar bi ndoluŋ na iwi na pntaali pi ikbukuŋ. 10 Bhoŋar baŋ bi bi nji kadoluŋ na iwi na pntaali pi ikbukuŋ, iwo i kamēban ba. Biinŋ bti banwoon na iwi bawo biki kawala katēmp. 11 Nawo biki kawala katēmp, uwo uko unkyuujun bhoŋar bi nji ndoluŋ na an. 12 Kē ŋi kntaali ki ikbukuŋ, napoŋ ŋiinŋ anwoon awo kawala katēmp ŋi ŋnuur bakreŋ, kaŋu na bambukiinŋ ŋi ifohan kēme biki nanuguŋ nug du ŋaŋ alon nayaŋŋ, anwoon aanwo i pntaali pi nan. 13 Hēnk, babukale ŋi katohu kēme anugana nugana na itaka yi nu, bawo biki kawala katēmp. Bhoŋar bankwinaniinŋ ŋi ŋleef ŋi nan bawo bhoŋar banwoon baankba. 14 ŋiinŋ anwoon aanwala katēmp, aluŋ kadookana ŋi bayiŋul, ŋiki agar bhoŋar bi naan. »

* 16:11 Iŋmayel : ŋi uhebēre dawoon Naŋibaŋi atiink. † 17:5 Abraham : ŋi uhebēre dawoon aŋin baŋaŋ batum.

¹⁵ Naşibaŋi akak aji na Abraham : « Faaray aharu, iinkak ado kadu'a Faaray, ido kadola Faara. ¹⁶ Dwula bnuura, k  abot aluŋ kabukaru napoŋ  niinŋ. Dwula bnuura, aluŋ kawo anin knataali ktum, aluŋ kabuk başih batum. »

¹⁷ Wal m nŋ, k  Abraham a   jot af t kaara  i mboş a   muujan. Aşal wal m nŋ aji : «  niinŋ ankaaŋ nşubal i een-week kabuk napoŋ? K me Faara ankaaŋ nşubal i een ka een kalon akbukunŋ? » ¹⁸ Wi wi a aaŋ aji na Naşibaŋi : « Dkooŋu kooŋ, wutan Işmayel ayeenk uko wi ihonunŋ! »

¹⁹ K  Naşibaŋi a   teema aji : « A-a, Faara aharu abukaru napoŋ  niinŋ, i iklun kaŋu katim ki Itaak. Dluŋ kado bhoŋar na a te mnŋo, kado ba na pntaali pankp nnunŋ  i a. ²⁰ Dkak atiinku  i uko wi Işmayel. Tenan, dwula bnuura, ddo kabuk kajoob t na a, pntaali pi nul paŋum. Aluŋ kabuk başih i een na bat b, ddola abukpntaali ptum maakan. ²¹ K  bhoŋar bi na abuk, ddo ba na Itaak, i Faara aklun kabukaru pkili  i wal wi. » ²² Wi Naşibaŋi abaaŋ p iini na Abraham a   ya aduka.

²³ Unuur m nŋ, Abraham ajej Işmayel abukul, na ba aaŋ bti bambukiinŋ  i katohul na biki anugun nug, ba aaŋ biinŋ bti banwoonŋ  i katohul awalan baka kat mp jibi Naşibaŋi ajakulunŋ ado. ²⁴ Abraham aka nşubal i een ka een kalon na nşubal ka een kalon (99) wi awaliiŋ kat mp, ²⁵ k  Işmayel abukul aka nşubal i een na nşawaŋŋ (13) wi awaliiŋ kat mp. ²⁶  i unuur uloolan m nŋan wun wi wi Abraham na Işmayel abukul bawaliiŋ kat mp. ²⁷ Biinŋ biki katohul bti, bambuknaaniinŋ da na biki banugun nug du  aaŋ alonŋ nayaanŋ, k  bawala kat mp na a.

18

Bayaanŋ bawajanŋ

¹ Unuur ulonŋ Abraham aŋo  i pl man pi kaloona ki nul du mnko mnweek mi Mambre wi unuur udiunŋ, k  *Yawe Nawat Kabuka a   p n awinana  i kadun ki nul. ² Abraham akat k ş, a   win biinŋ bawajanŋ k  banaŋ du kadunul. Wi awinaŋ win baka, a iina du pl man pi kaloona, aya yit na baka ajot af t kaara  i mboş ad man baka, ³ a   ji na alonŋ  i baka : « Naweeek, dkooŋu kooŋ, pantan  i katoh ki nalemparu, idole han kalilan. ⁴ Yoonkaan ddo baŋijan meel, na ow ihoŋ naş  na o nanoorf n  i bko bi u eeh. ⁵ Dya kaŋijan kapoom nade, naŋiisan n leef, nabaa naŋ p wi nabiiŋ te  i katoh ki nalemparan. »

K  baş  ateema aji : « Aa, dolan jibi ijakuŋ. »

⁶ Abraham amint wal m nŋ aya du kaloona meet  di Faara awoonŋ, a   ji na a : « Faraan ijej p on pnuura pank şunŋ, inag ijuŋ ipoom. » ⁷ Wi wi Abraham a aaŋ amint aya du batani ajej ubay unuura, awul wa nalemparul k  ajun ataran. ⁸ Ajej mntow mnaŋ na mntow mnjiilu na ubay wi babomanunŋ wun ab kan iko m nŋ bti  i kadun ki baka. Anaŋ a og baka du p teef pi bko k  baş  de.

⁹ Bahepara aji : « Faara aharu awo ŋun ba? »

K  ateem aji : « Awo du kaloona meet . »

¹⁰ K  nayaanŋ a   ji na a : « Dluŋ kabi  i pkili  i wal wi ; u  nk wal m nŋ Faara aharu abuk napoŋ  niinŋ. »

Faara awo du pl man pi kaloona, du kaf t ki nayaanŋ atiink. ¹¹ Bi Abraham na Faara bado bi wo wo baweeek, k  Faara akak a aaŋan ka owa. ¹² H nk, k  Faara a   ji  i uşalul, amuujan. Aşal aji : « H nkunŋ wi ndoonŋ a af, kabaa kawinar na  niinŋ naan! K  ajun katoh naan abot awo na af! »

¹³ K  Nawat Kabuka a   ji na Abraham : « we ukaaŋ k  Faara ajii ba, aşal aji aanhinan kabuk wi adoonŋ abi  af  af? » ¹⁴ We wi Nawat Kabuka awoonŋ

aanhinan pdo? Pkili, ti wal wi, dkak ti katohu, utjnk wal mnt Faara abuk napot niint. »

¹⁵ Faara apok aji : « Mnjii » ti ki alenki, k Nawat Kabuka ateema aji : « Ijii. »

Abraham ajiiniir Fodom

¹⁶ Biint banaa atool pya, aten ubeeka wi Fodom. K Abraham aš nioan baka. ¹⁷ Yawe Nawat Kabuka aji ti ušalul : « Dwo i kamen Abraham uko wi nji kadolun i? ¹⁸ Ul ankbukun pntaali ptum pankkaan mnhina, kabot kaŋu nwul knaali ki mboš bti bnuura. ¹⁹ Ddata ahilna ado babukul na biki katohul bado kaŋaš bgah bi naan, kado uko wi njalun na uko unwoon utool ti kš ki naan. Hnk, nš ndo pa a uko wi mbiin ahonja. »

²⁰ Wi wi Nawat Kabuka ašan aji : « Batapar biki Fodom na Gomora iko iwušan maakan, pjuban pi baka padm maakan. ²¹ Dya da katen me uko wi bataparun baka uwoha manjoonan, woli uunwo, kame. »

²² Batb ti biint bukun bapenna da, aš ya Fodom. K Abraham ahum nnaŋ ti kadun ki Nawat Kabuka. ²³ Abi aňog aš ji na a : « Na manjoonan, ifiŋ baool kanaakrn na bado bušan i? ²⁴ Ulome bašan iŋeen kaŋeen baool bawo ti ubeeka? Ifiŋ bašan biki ubeeka bti i? K bašan iŋeen-kaŋeen baool banwoon ti ubeeka, baankdo imiir wa i? ²⁵ A-a, iinkdo uko utnt waŋ, kado natool akeŋ na nado bušan. Natool awo wo ji nado bušan. Iinkdo uko utnt waŋ. K iwi nawayš umundu bti ido uko unwoon utool di. »

²⁶ K Nawat Kabuka ateema aji : « Woli dtjnk du Fodom bašan baool iŋeen-kaŋeen, katen ti baka kamiir ubeeka bti. »

²⁷ K akak ajiini na a aji : « Nji nwoon pdpaln na ufob, dnoomun ajiini na Ajugun. ²⁸ Ulome bašan kaŋeen bašanjš ti baool iŋeen-kaŋeen bukun: Bašan kaŋeen bampenuŋ bukun baŋu itok ubeeka bti i? »

K ateem aji : « Woli dtjnk da bašan iŋeen nbaakr na bašan kaŋeen mntok ubeeka. »

²⁹ Abraham akak ajiini ji uteek aji : « Ulome bawoha iŋeen-nbaakr? »

K ateem aji : « Bašan iŋeen nbaakr mnt baŋu mntok ubeeka. »

³⁰ K akak aji : « Ajugun awutan kadeebaŋ akaan awuten nŋup : Bahinan kawo iŋeen-nwanjanŋ. »

K ateem aji na a : « Mntok ubeeka woli dtjnk da bašan iŋeen nwanjanŋ baool. »

³¹ Abraham akak aji : « Miiran, wi nkaan aňoom ajiini na Ajugun : Bahinan kawo iŋeen-ntb. »

K ateem aji : « Bašan iŋeen nt b kun baŋu mntok ubeeka. »

³² K aji : « Ajugun awutan kadeebaŋ, dkak ajiini ubaaňsaani : Bahinan kawo iŋeen. »

K ateem aji : « Bašan iŋeen bukun bado k mntok ubeeka bti. »

³³ Wi Nawat Kabuka abaan pjiini na Abraham aš ya, k Abraham ajiš katohul.

19

¹ Na utaaal, nwanjnt nt b nun naban du Fodom. K Lot aš to wal mnt ti uneej ubeeka. Wi awinaŋ win ŋa aš naŋa aya ayit na ŋa ajot afet kaara ti mboš adman ŋa. ² Aji na ŋa : « Dkooan kooŋ, nabiin nafdr du katoh ki nalemparan, naňow ihoŋ, na nfa naš naya na bgah bi nan. »

K naš teema aji : « A-a, nja kafdr du bayiti. » ³ Lot akooŋ ŋa te k ndo dinan awala du katohul. Ado k bajun ŋa, aboman ipoom indaŋ k ndade.

⁴ Bahum baandobi piint̄ kē biint̄ biki ubeeka bašē bi afooy katoh, bañaan̄ bti bawo da, du bațaša te bațaf, nin alon̄ aandukaa. ⁵ Badu Lot aji na a : « Biint̄ bambiin̄ ț̄i katohu na utejan wi bawo țun̄? Pēnaan̄ baka, ŋpiint̄ na baka. »

⁶ Lot apēn̄ abi mon̄ baka așē dēt̄ bgah ț̄i kafetul. ⁷ Aji na baka : « An̄ banoh naan, dkootan̄ kooț̄ nawutan̄ kado buțaan. ⁸ Natenan, dwo na bapoț̄ baat̄ batēb̄ banwoon̄ baandobi me biint̄. Ddo baka bapēn̄ nado baka uko wi nañalun̄, nașē nawut̄ kado biint̄ biki nin uko ulon̄ ț̄iki bawo bayaant̄ biki naan. »

⁹ Kē bașē teem aji : « Totiin̄ ț̄i. » Bakak aji na a : « Iwi inwoon̄ nayaant̄, așē ŋal pwo nawayēș! Hēnkuŋ ŋdolu uko unwuțun̄ apel wi ŋkdolun̄ baka. » Bawuuk Lot așē tool pya kapaat̄ plēman. ¹⁰ Kē biint̄ banwoon̄ du meet̄ bașē haabēs amob Lot apulad meet̄ așē tuh plēman. ¹¹ Bado wal mēnt̄ biint̄ banwoon̄ du bdiğ kē bakak bakuul bukal bti, ajunna ț̄i bapoț̄ te du bațaf, kē baankak awin plēman.

¹² Nwanjut̄ ŋuŋ ŋaji na Lot : « Ikak awo na ñaan̄ alon̄ ț̄i i? Bayootanu, babuku biint̄ na baat̄, bañaan̄ bti banwoon̄ biki nu ț̄i ubeeka, jejan baka napēn̄ ț̄i wa. ¹³ Nțok ubeeka wi bti ț̄iki na manjoonan̄ bațup̄ iko iwuțaan̄ maakan̄ yi bañaan̄ biki wa badolun̄. Yawe Nawat̄ Kabuka ayilun̄ aji nțok ubeeka. »

¹⁴ Lot aya aț̄iini na bayootanul, banjokun̄ babukul aji : « Nanaț̄iin, napēn̄ ț̄i dko di, ț̄iki *Nawat̄ Kabuka abi katok ubeeka. » Kē bașē șal aji abej berj.

¹⁵ Wi unuur ujințun̄ na nfa kub, ŋwanjut̄ ŋakak aji na Lot : « Naț̄iin, ijej aharu na babuku baat̄ batēb̄ banwoon̄ ț̄i kēme nakeț̄ woli Nawat̄ Kabuka akob biki ubeeka wi. »

¹⁶ Kē jibi Lot ahumuŋ na ŋșal nțēb, kē biint̄ bukuŋ bașē mēbana ț̄i kañen, na aharul na babukul baat̄ batēb̄ ț̄iki Nawat̄ Kabuka añaği'a. Badola kē apēn̄ ț̄i ubeeka.

¹⁷ Wi bapēnanun̄ baka ț̄i ubeeka, uwanjut̄ ulon̄ ț̄i baka kē ușē ji : « Ț̄iin̄ ibuuran̄ ubida wi nu! Kten kafet̄ ibot iwut̄ kanaț̄ nin dko dlon̄ ț̄i utaak wi, yaan̄ du pnkuŋ iwutna kakeț̄. »

¹⁸ Kē Lot ateem aji : « A-a, Naweek, uunhinan̄ kawo hēnk! ¹⁹ Nalemparu awinan̄a bnuura ț̄i kēs ki nu, kē ibot adiimana mñağa mnweek wi ibuuran̄-ulun̄. Kē nji nșē wo mēnhil kaț̄i kaya du pnkuŋ bē pwuțaan̄ paankbanēn̄ nkeț̄.

²⁰ Tenan, iwin ubeeka umpoț̄i wi i? Uñogi, kē nhil kaț̄i kaban da. Wutan̄ nya mmena da mbuurna, ț̄iki uwo umpoț̄i! »

²¹ Kē ateema aji : « Dkak aț̄enu uko waŋ, mēnktok ubeeka wi ikt̄iiniyaanun̄. ²² Taraan̄ iț̄i iya imena du wa, ț̄iki mēnhil kado nin uko ulon̄ bē iindobi ban da. » Uko waŋ ukaan̄ kē bațu ubeeka mēnt̄ katim ki Șowar.*

²³ Unuur ujun̄ pjint̄ wal wi Lot abanun̄ du Șowar, ²⁴ kē Yawe așē do pdēpalēn̄ panktēradun̄† kē pawoona baț̄i ajot ț̄i Fodom na Gomora. ²⁵ Atok ŋbeeka mēnt̄ na utaak mēnt̄ bti, aŋiŋ bañaan̄ na iko bti immayun̄ ț̄i mboș. ²⁶ Ahar Lot akok aten̄ du kafetul așē bi kak kak pnam.

²⁷ Abraham̄ anața na nfa kub așē ya du dko di abiin̄ anaț̄ ț̄i kadun̄ ki Nawat̄ Kabuka, ²⁸ aten̄ Fodom na Gomora na utaak bti așē win udu kē ukpēn̄ da ji udu wi uyik! ²⁹ Wi Nașibaț̄i atokun̄ ŋbeeka ŋuŋ aleș Abraham̄ apēnan̄ Lot kē abuur kațaafa ki bdoo du dko di abiin̄ afet̄.

Lot na babukul baat̄

³⁰ Lot aya afet̄ du pnkuŋ ul na babukul baat̄ batēb̄ ț̄iki aaññoom pțo du Șowar. Baya du pnkuŋ afet̄ du bñot banhoorun̄. ³¹ Unuur ulon̄, bajeen̄ ñaaț̄ i Lot aji

* 19:22 Șowar : Ț̄i uhebērē dawoon̄ umpoț̄i. † 19:24 Pdēpalēn̄ panktēradun̄ : “Soufre, Sulfur, Sulfuro.”

na aṭa'ul : « Aşinun aṭaf hēnkun, kē nin űiint alon aankak awo ṭi utaak anhilun kapiint na nja jibi bañaan bti bajaan bado. ³² Biin űwul aşin nja poot akuj űşē űpiint na a űka bapoṭ, pntaali pi nul pawutna kaba. »

³³ Na utejan mēnt bawul aşin baka poot, kē bajeen aşē bi apiint na aşin anwoon aando me upiint na unaṭa abukul. ³⁴ Wi nfa mambanun, kē bajeen aşē ji na aṭa'ul : « Takal na utejan dpiint na aşin nja ; biin űkak űwula űṭa na utejan poot adaan işē iya ipiint na a, hēnk űşē űbuk bapoṭ, pntaali pi nul pawutna kaba. » ³⁵ Bakak awul aşin baka poot utejan mēnt, kē nabaasha apiint na a, bē aando me upiint na unaṭa abukul. ³⁶ Hēnk di babak Lot bawoon na iyin, inwoonun du aşin baka. ³⁷ Bajeen abuk napoṭ űiint aşē ṭu'a katim ki Mohab[‡], awoon ateem bamohabit biki űṭa. ³⁸ Nabaasha kak abuk napoṭ űiint aṭu'a katim ki Ben-Ami[§]; ul awoon ateem bahamonit biki űṭa.

20

Abraham na Abimelek

¹ Abraham apēna du umban wi Mamre aya du utaak wi Negeb afēt ṭi ptoof pi űbeeka űi Kadeş na Şur. Abi ya pyaanṭ du Gerar. ² Aji na bañaan kē Faara aharul awo aṭa'ul. Kē Abimelek naşih i Gerar aşē do kē bayaarada Faara pa aniima.

³ Na utejan, Naşibaṭi apēn awinana ṭi kadunul na űṭaafi aji na a : « űṆaṭ i iyeenkun aṭu ikeṭ ṭiki aniimaa. »

⁴ Abimelek ahum aando bi piint na a, aşē ji : « Ajugun, ifin űnaan anwoon aando uko ulon i? ⁵ Abraham ṭi uleeful ajaknun aji awo aṭa'ul kē Faara akak ajakēn aji Abraham awo naweekul. Uko wi ndolon ddo do wa na uhaaş ujint, mēndo nin uko ulon uwuṭaan. »

⁶ Kē Naşibaṭi ateema na űṭaafi aji na a : « Aa, űi kak dme kē ido uko mēnt na uhaaş ujint. űi dneenaniun pjuban ṭi kadun naan wi ndolon kē iimbana. ⁷ Hēnkun kakaan űiint un aharul ṭiki awo *naṭuparaan. Alun kañehandēru ibuurna. Woli iinkakana, kkeṭ iwi na biki katohu bti. »

⁸ Wi unuur ujinṭun, Abimelek adu baweeek bti biki utaak aşē ṭup baka uko unṭepun, kē başē lēnk maakan. ⁹ Adu Abraham aşē ji na a : « we wi idolon bañaan hēnk ba? We wi ndoliin kē ido kak i kaṭijaraan pjuban pweek pi, űi na bañaan biki utaak wi naan bti? Ido uko wi űnaan awoon aanwo kado. »

¹⁰ Akak ahepar Abraham aji : « We ukaan kē ido uko waṅ ba? »

¹¹ Abraham ateema aji : « Dşal aji bañaan banwoon ṭi bañoom Naşibaṭi, kē kanuura ki ahar naan kahil kaṭu bafinēn. ¹² Ado woh aṭa'naan ṭiki űṭok aşinun, baninun biki űwoon űnēṭoki, kē űşē bi niimar. ¹³ Wi Naşibaṭi adolon kē mpēn du katoh ki paapa añaay, dşaka aji : “Dñehan uko ulon; woli inālēn, dko di űkyahaan, jakan na bañaan iwo aṭa'naan.” »

¹⁴ Abimelek aje űkaneel na űpi na űgit, balemp biint na baat awul Abraham aşē kakana Faara aharul. ¹⁵ Akak aji na a : « Utaak wi naan wii wi, ihinan kafēt dko di inālun. » ¹⁶ Aji na Faara kak : « Dwul naweeeku itaka itum maakan*. Uko waṅ ukyuunun bañaan bti banwoon na iwi kē iwo najint ṭi uko unṭepun. »

¹⁷ Kē Abraham aşē űnehan Naşibaṭi ajeban Abimelek na aharul na balemparul baat bahilna babak, ¹⁸ ṭiki ado kē baat bti biki katoh ki Abimelek baanhil kabuk ṭi uko wi adolon Faara ahar Abraham.

[‡] 19:37 Mohab : Ṭi uhebēre dawoon anwoonun du aşin. [§] 19:38 Ben-Ami : Ṭi uhebēre dawoon abuk pntaali pi naan. * 20:16 Itaka itum maakan : Iwo uko ji baluk bi űşubal ifteen-week na ifteen űwajanṭ (130) űi nayafan.

21

Kabuka ki Itaak

¹*Yawe Nawat Kabuka ado Faara bnuura jibi abiiñ aṭupa, ado uko wi abiiñ ahoṅa. ²Awo na kayiñ abukar Abraham andooñ abi wo wo naṭaf napoṭ ñiiñṭ, ṭi wal wi Naṣibaṭi abiiñ ajaka. ³Abraham aṭu napoṭ i Faara abukaruluj katim ki Itaak*.

⁴Wi Itaak abukul adoluñ ṅnuur bakreñ, kē Abraham aṣē do jibi Naṣibaṭi ajakuluj, awalana katēmp. ⁵Aka ṅsubal iñeen-week (100) wi abukuj Itaak.

⁶Kē Faara aṣē ji : « Naṣibaṭi awulēn uko wi nji kadooñ kajiina, bañaan bti banktiinkuj uko wi balilan na nji. »

⁷Akak aṭiini aji : « In ahilanuj ṭfa kaji na Abraham kē Faara abi kabootan? Kē ṅsaan abukara ñiiñṭ hēnkuj wi aṭafuj. »

Hagar na Iṣmayel badoo kanaa

⁸Itaak adēm te kē anin ado kayana. Unuur mēñṭ kē Abraham aṣē do ufettu uweek. ⁹Hagar i utaak wi Ejiptu awo da na napoṭ i abukaruñ Abraham. Faara awin napoṭ kē aknoha†, ¹⁰aṣē ji na Abraham : « Dookan nalemp i na abukul, abuk nalemp i aawo kayeenk ṭi iko yi ikdukaruj Itaak abuk naan. » ¹¹Uko mēñṭ ude Abraham maakan ṭiki Iṣmayel awo kak abukul. ¹²Kē Naṣibaṭi aṣē ji na a : « Kṭoo kaṭaaf abuku na nalemparu, uko wi Faara akhepariij bti dolan wa, ṭiki ṭi Itaak di di pntaali pi nhoñiij pakpēnnuj. ¹³Kē abuk nalemp, ddola abuk pntaali pweek maakan, ṭiki awo kak abuku. »

¹⁴Abraham anaṭa na nfa kub, ajej kapoom na ubuuli wi meel awul Hagar, kē aṭu ṭi feṭ, akak awula napoṭ aṣē dola kē ayaa. Kē Hagar aya añaay na *pndiiṣ pi Bertabe.

¹⁵Wi meel manyaan aba, kē aṣē bēkan napoṭ ṭi bko blonj uṭeeh, ¹⁶aya alow btiṣu aṭo aṣē jun ṅwooni aji : « Mēñṭal pwin pkeṭ pi napoṭ naan. »

¹⁷Naṣibaṭi atiink napoṭ kē akwooni, kē uwanjuṭ wi nul uṣē duuna Hagar du baṭi aji na a : « Hagar, we wa ba? Klēnk, Naṣibaṭi atiink ṅwooni ṅi napoṭ du dko di ibēkanuluj. ¹⁸Jejana ibot imēbana bnuura aṣē ṭiki ddo babukul baṭum, bawo pntaali pweek. » ¹⁹Naṣibaṭi ahaabēṣ wal mēñṭ kēṣ ki Hagar kē aṣē win pliiik. Wi wi ayaan aliik ubuuli aṭuman awul napoṭ kē adaani.

²⁰Naṣibaṭi ayeñ napoṭ kē akdēm. Afēṭ du pndiiṣ akak ṅaan anhiluj kaṣuuri maakan. ²¹Wi afēṭuj du pndiiṣ du Paran, anin kē aṣē la'ara ṅaaṭ anwoonj i utaak wi Ejiptu.

Bhoṅar bi Abraham na Abimelek

²²Unuur ulonj, Abimelek na Fikol naṣih i bangoli biki nul baya du Abraham aji na a : « Naṣibaṭi awo ṭi kafetuṭi ṭi iko bti yi ikdoluñ. ²³Hēnkuj mehniin ṭi kadunul iji iinkguurēn nin, nji na babak naan na babak baka, kē ido bnuura na nji na utaak wi iwoonj nayaant wi, jibi nwoonj bnuura na iwi. » ²⁴Kē Abraham aṭeem aji : « Dhonj uko mēñṭ. »

²⁵Wi wi Abraham aṣaanj aleṣana pliiik plonj pi balempar Abimelek babiij aṭeṭa. ²⁶Kē aṭeema aji : « Mēmme ṅaanj andoluñ uko wanj. Iiñṭupēn, dbaanj aṭiink tiink nṭa uko mēñṭ. »

²⁷Wi wi Abraham aṣaanj ajej ṅkaneel, ṅpi, na ṅgit awul Abimelek, kē baṣē do bhoṅar. ²⁸Abraham apēnan ṅkaneel ṅmpoṭi ṅwaaṭ paaj na ulonj. ²⁹Kē Abimelek aṣē hepara aji : « we ukaañ kē ipaṭēṣ ṅkaneel ṅmpoṭi ṅwaaṭ paaj na ulonj ṅi ba? »

* **21:3** Itaak : dawoonj ṭi uhebēre aji. † **21:9** Kē aknoha : Balonj bapiiṭ aji Kē akbenj Itaak.

³⁰ Kë ateema aji : « Yeenkan ñkaneel paaj na ulonj ñi, uwo uko unkdiiimanunj kë ñji djiipunj pliiik pi. » ³¹ Uko wanj ukaanj kë badu dko mëntj aji Beerşeba[‡] ñiki bukal batëb bti bahonjarunj da amehna.

³² Wi badolonj bhonjar du Beerşeba aba, Abimelek na Fikol naşih i bangoli biki nul banaña akak du utaak wi bafilittenj. ³³ Abraham atepi du Beerşeba bko bi bajaanj bado Tamarit aşë dëman da *Yawe Nawat Kabuka anwoonj aankba.

³⁴ Wi wi Abraham aşaanj aņo ajon du utaak wi bafilittenj.

22

Bteņan bi Abraham

¹ Wi iko wanj itëpunj, Naşibaņi aņal pten me Abraham afiyaara kado uko wi akjakulunj aşë ji na a : « Abraham. »

Kë ateem aji : « Nji wi. »

² Kë aji na a : « Jejan abuku, aloolan ñaņ i ikaanj, Itaak i iņalonj maakan, iya du utaak wi Moriya du pnkunj pi ñji kalunj kayuuju. Woli iban da, kjeja kafiiņaraan kabot katëra kadolën bteņan. »

³ Abraham anaņa na nfa kub, atan ubuuru ajej balemparul batëb na abukul, abot atib imul yi akyaanj katërna'a, aşë tool pya dko di Naşibaņi ajakulunj. ⁴ Wi bapoşunj ado ñnuur ñwajantj, kë Abraham aşë win dko di bajakulunj du kalowan. ⁵ Aji wal mëntj na balemparul : « Nadukiin ñi na ubuuru. Nji na napoņ ñya kadëman Naşibaņi kaşë kakak. »

⁶ Abraham ajej imul yi akyaanj katërna Itaak abukul awula kë akunja, ul ñi uleufel kë aşë mëban bdoon na umbaņ. Wi wi baťoolunj bukal batëb. ⁷ Itaak aņiini wal mëntj na Abraham aņin aji : « Paap! »

Kë ateema aji : « Abuk naan, dtiinkul! »

Kë akak aji na a : « Bdoo bii bi, kë imul yii yi, unkaneel wi bteņan ubaa wo ñun ba? »

⁸ Kë ateem aji : « Abuk naan, Naşibaņi akyaanj kawul unkaneel » kë başë tool bukal batëb bti.

⁹ Wi babanunj du dko di Naşibaņi ajakulunj, Abraham aboman *bliit bi mngur, apaf da imul aşë tan Itaak abukul aņu ñi imul duuņ. ¹⁰ Aťoolan kaņen ajej umbaņ kafiiņna abukul. ¹¹ Kë uwanjuť wi *Yawe Nawat Kabuka uşë duuna du baņi aji na a : « Abraham! Abraham! »

Kë ateem aji : « Nji wi! »

¹² Kë uşë ji na a : « Kdeen kaņen ñi napoņ! Kdola nin buťaan! Dme hënkunj kë jji ktiink Naşibaņi : Idinan pwulën abuku aloolan ñaņ i ikaanj. »

¹³ Abraham akat kęş aşë win unkaneel ukaş ulonj wi itiiim ihotunj ñi bgof. Aya ajej wa aņin Naşibaņi atër ado bteņan, kë ukeťar abukul. ¹⁴ Abraham adu dko mëntj aji : « Adonay Yire » uwoonj Ajugun awul. Uko wanj ukaanj kë hënkunj baji baji : « Du pnkunj Ajugun awul. »

¹⁵ Uwanjuť wi Nawat Kabuka ukak aduuna Abraham du baņi, ¹⁶ aji na a : « Dmehna ñi bkwon naan, ñji Nawat Kabuka aji : jibi idolonj uko wi, adinan pwulën abuku aloolan ñaņ i ikaanj, ¹⁷ dwulu bnuura bweek maakan, ddo pntaali pankpënnunj ñi iwi paťum ji ñjah ñi baņi na pyiw panwoonj ñi kabanj ki bdëk. Pntaali pi nu pawat başoorad pa, payeenk ñbeeka ñi baka. ¹⁸ Dteņna ñi pntaali pi nu kawul kntaali ki mboş bti bnuura, ñiki itiiikën. »

¹⁹ Abraham awuğsa akak du balemparul, kë baťool pkak Beerşeba. Abraham afëť da.

Babuk Nahor

[‡] 21:31 Beerşeba : Ñi uhebëre dawoonj pliiik pi kamehna.

²⁰ Wi iko yanj itëpun, baɕup Abraham aji Milka kak, ahar Nahor aɕa'ul abukara bapoɕ biint. ²¹ Bajeen awo katim ki Ut, aɕu na But aɕa'ul, na Kemuwel aɕin Aram, ²² na Keted, na Hato, na Pildaɕ, na Yidlaf, na Betuwel. ²³ Betuwel abukun Rebeka. Bukun bawoon bapoɕ biint bakreɗ biki Milka abukaruɗ Nahor, aɕa Abraham. ²⁴ Nahor abi do baniw na ñaaf alon i katim ki Rewuma, ankaan abuk bapoɕ biint, bawo : Teba, Gaham, Tahaɕ na Maaka.

23

Pkeɕ pi Faara na umoy wi nul

¹ Faara ado nɕubal iñeen-week na nɕubal iñeen nɕëb na paaj na ulon (127); hënk di di nɕuurul nɕalinun. ² Wi wi aɕaan akeɕ du Kiriyaɕ-Arba (dawoon Hebron) du utaak wi Kanaan; Abraham awoonira abot aɕëga.

³ Abraham apën du meet di puum pi aharul papiintanun aɕë ya du bahitit aji na baka : ⁴ « Dwo nayaant anfëɕun na an, payuujan dko dlön di nhili kanug kamoyna ahar naan. »

⁵ Kë bahitit bašë teema aji : ⁶ « Naweeɕ tiinkun : Naɕibaɕi adëmanu kë iwo ɕi ptoofun, tenan ɕi dko bti di nɕbomanun aji nɕmoyna, datan dannuurnaaniin imoy aharu, nin alon ɕi un aankneenanu dko di nul. »

⁷ Abraham anaɕa wal mënɕ abi anup ɕi kadun ki bañaan biki utaak mënɕ, bahitit. ⁸ Aɕiini na baka aji : « Woli nadinan mmoy ahar naan, natiinkaan, nabot naɕënkën naɕiini na Efron abuk Tohar. ⁹ Dɗal awulën du Makpela dko di abamanun du kabari ɕi uɕëhul kado kamoyna ; awulaan da, dluka itaka yi dakwaaparun ɕi kadunan, dakak dko dmoyni di naan. »

¹⁰ Kë Efron aɕë ɕo ɕi ptoof pi bahitit batënɕul wal mënɕ. Ateem Abraham ɕi kadun ki bahitit bti banwoon du bayiti aji na a : ¹¹ « A-a naweeɕ, tiinkan! Dɕenu uɕëeh kabot kaɕenu dko dmoyni danwoon du wa meet. Dɕenu da ɕi kadun ki bañaan bti : moyan aharu da. »

¹² Kë Abraham aɕë kak anup ɕi kadun ki bañaan biki utaak. ¹³ Aji na Efron ɕi kadun ki baka : « Dkooɕu kooɕ duni itiinkën. Wutan nnug uɕëeh : yeenkan itaka, nɕë mmoy ahar naan da. »

¹⁴ Kë Efron aɕë teema aji : ¹⁵ « Naweeɕ, tiinkaan! Preeɕ pi mboɕ mi pawo [ktaka iñeen week nɕbaakër ki baɕaknuɗ untaam.] Kë itaka mënɕ, iwo we ɕi ptoofun? Moyan puum pi aharu. »

¹⁶ Abraham atiink Efron, afën itaka yi Efron ajakuɗ ɕi kadun ki bahitit : ktaka iñeen week nɕbaakër (400) ki baɕaknuɗ untaam.

¹⁷ Hënk, kë uɕëeh wi Efron du Makpela dantaanun na Mamre, uɕëeh na dko dmoyni danwoon da, na mnko bti manwoon ɕi uɕëeh meet ¹⁸ kë ikak yi Abraham ɕi kadun ki bahitit bti banwoon du bayiti.

¹⁹ Wi uko wanj uɕëpun, kë Abraham aɕë ya amoy Faara aharul du bhër banwoon du uɕëeh wi Makpela aɕaan na Mamre, dawoon Hebron du utaak wi Kanaan. ²⁰ Hënk, kë bhër na uɕëeh bti, nɕapën ɕi iñen yi bahitit akak bka bi Abraham, kë ado da pnguran.

24

Ñaaf i Itaak

¹ Abraham aɕaf wal mënɕ maakan, kë *Yawe Nawat Kabuka akak awula bnuura ɕi iko bti. ² Abraham adu anwoonun naweeɕ ɕi balemparul, abot awo namali i nul aji na a : « Dkooɕu, ɕuun kañen ɕi pnkant pi naan uɕëeh ». ³ Mehniin

* **24:2** ɕuun kañen ɕi pnkant pi naan uɕëeh : ɕi udolade wi baka ñaari aji do hanj woli amehna uko uweek.

ti kadun ki Nawat Kabuka Naşibaţi anţakun baţi na mboş, iji iinklun kalaar abuk naan napoţ ńaaţ ti biki Kanaan biki nřeţun ti ptoof pi baka ti. ⁴ Luņi iya du uţaak wi naan, du bayiţ naan, idat da ńaaţ pa Iţaak abuk naan. »

⁵ Kę nalemparul ahepara aji : « Kę woli ńaaţ aanlun adi pţaşen te ti uţaak wi, wal męnt, kańooţ abuku du uţaak wi iwoonun i? »

⁶ Kę Abraham ateema aji : « A-a. Taafaraan kakakan da abuk naan. ⁷ Nawat Kabuka Naşibaţi ampėnanaanun du katoh ki paapa na du uţaak wi bayiţ naan, anjaknun abot amehna aji alun kawul pntaali pi naan mboş mi, alun kayil uwanjun wi nul ti kadunu, ijejna ńaaţ i uţaak naan pa abuk naan. ⁸ Aşę wo woli ńaaţ aandi pţaşu, iinkwo angaruń kamehna. Taafaraan kakakan abuk naan da. »

⁹ Kę nalemp aţu kańeen ti pnkant pi Abraham uţeeh, amehna ti uko męnt.

¹⁰ Nalemp un ajeń nńtaam ni pnkunkaali ińeen ni Abraham abot aya na iko inuura itum yi akaan, aşę tool aya du ubeeka wi Nahor afęţun du uţaak wi Metopotamiya. ¹¹ Wi abanun da, ado nńtaam kę nřaknoorfęn du upęn ubeeka kańog pliik. Uwo utaakal, ti wal wi baat bajaan bapęn kabi pliik.

¹² Wal męnt kę aşę ji : « Nawat Kabuka, iwi Naşibaţi i Abraham ajug naan ajaan adęman, dkooţu kooţ dolan iko iţep bnuura, ibot idiiman Abraham ajug naan bnuura bi nu! ¹³ Dwo ti kańog pliik, kę baat biki ubeeka bakpęn pbi kaliik meel. ¹⁴ Dolan poonu i nji kajakun awalan pdunk pi nul aţenęn ndaan aşę teemęn aji : “Daanan, mbot nwul nńtaam ni nu nřadaan,” awo ńaaţ i inaluń pa Iţaak nalemparu ; kawin kę idiiman ajug naan bnuura bi nu. »

¹⁵ Aando bi ba ptiini aşę win poonu alon kę akbi na pdunk ti pganjan. Katimul kawo Rebeka, awo abuk Betuwel, ńiint abuk Milka, ahar aţa Abraham anwoon katim ki Nahor. ¹⁶ Napoţ ńaaţ męnt awo neegani nannuura maakan, anwoon aando bi me biint. Aya du pliik, aliiar pdunk aşę tool pkak.

¹⁷ Nalempar Abraham aţi aya ayit na a aji : « Dkooţu kooţ, ţenaan meel mntiinku ti pdunku ndaan. »

¹⁸ Kę atem aji : « Naweeek, daanan » aşę taran awalan pdunk awula kę adaani. ¹⁹ Wi adaanun aba, kę poonu akak aji na a : « Dkak aya kaliik, nńtaam ni nu nřadaan nřado nřateban. » ²⁰ Aţaran ajeęş nńtaam meel mandukiin mun ti kambęnan akak aţi aya aliiak meel mnlon pa nńtaam bti. ²¹ ńiint awo ti pşalana byompan aşę şal me Nawat Kabuka ado kę bgahul banuuraa.

²² Wi nńtaam ni pnkunkaali nřadaanun ado teban, ńiint kę aşę jej brinku bi uwuuru bdiţ abot aţu'a kak inguuri itęb yi wuuru idiţ. ²³ Wi wi aşaan aji na poonu : « Iwo abuk in ba? Ţupaan, dkooţu kooţ, dko dfer dawo du uko şaaş nřhilna nřwala da i? »

²⁴ Kę atem aji : « Dwo abuk Betuwel, ńiint i Milka abukaruń Nahor. »

²⁵ Akak aji na a : « Nwo na ujaagal wi nřhilun kaşeef ipiintńanaan nńtaam ni nu na uko ude utum pa nřa, akuţ awo na dko di nahilun kafęr. »

²⁶ ńiint nalempar Abraham anup wal męnt adęman Nawat Kabuka ²⁷ aji : « Dbeeb *Yawe Nawat Kabuka, Naşibaţi i Abraham ajug naan ajaan adęman, anwoon aanţañan pdiiman ajug naan bnuura na pdo uko wi ahońulun. Kę nji, Yawe aţijęn du katoh ki bayiţ ajug naan. »

²⁸ Poonu aţi aya du uko anin, aţup uko unţepun. ²⁹ Ul Rebeka, aka naweekul ńiint i katim kawoon Laban, Laban męnt aţi aya du ńiint du pliik. ³⁰ Wi Laban awinan win brinku na inguuri yi aţa'ul ńaaţ awohon abot atiink kę Rebeka aji : « Hęnk di di ńiint męnt aţiiniin na nji aji » aya du a, aţęnk kę ahuma nnaţ ańog nńtaam ni pnkunkaali du pliik. ³¹ Laban aji na ńiint : « Biini, iwi i Nawat Kabuka awulun bnuura bi nul! we ukaan kę iduka du bdig ba te

dboman katoh ala dko di iktuun nntaam ni nu? » ³² Niint abi awala ti katoh, ke Laban afenēša nntaam, ašeef ujaagal abot awul na uko ude. Awul niint na bangakandēruj na a meel bañowna ihot. ³³ Bañij pde abēkana, ke nalempar Abraham ašē ji : « Mēnkde bē mēntup uko wi nji nwoon j kaṭup. »

Laban ke aji na a : « Ṭupan keeri. »

³⁴ Ke aji : « Dwo nalempar Abraham. ³⁵ Nawat Kabuka awula bnuura maakan, ke akak nayok. Awula nkaneel na ngit, untaam na uwuuru, balemp biint na baat, na nntaam ni pnkunkaali na njuuru. ³⁶ Taara, ahar ajug naan abukara napoṭ niint wal wi adoonj abi taf taf ke awul abukul mēnt iko bti yi akaanj. ³⁷ Ajug naan adolēn ke mmehna aji : “Iinklaar abuk naan nnaat ti babuk bañaanj biki utaa wi Kanaan wi nfēṭuj. ³⁸ Mehniin jji iya du bayit naan, du katoh ki paapa kadat da nnaat pa abuk naan.”

³⁹ « Ke nšē hepar ajug naan aji na a : “Ke woli nnaat aandi pbi na nji kado hum?”

⁴⁰ « Ke atem aji : “Nawat Kabuka i njaanj kaṭaṣ aluj kayil uwanjut wi nul, utju te du dko di njakuj iše idat wal mēnt nnaat pa abuk naan ti bayit naan, du katoh ki paapa. ⁴¹ Iinkwo angaruñ kamehna ki ntu'iiñ pdo : iya du bayit naan, ke woli bapok pwulu nnaat itij, iinkwo angaruñ kamehna ki ntu'iiñ.”

⁴² « Dban nta du pliiik ašē ji : “Nawat Kabuka, iwi Našibaṭi i Abraham ajug naan ajaanj adēman, dkooṭu kooṭ dolaan iko itēp bnuura, nwin uko wi mbiinj pla! ⁴³ Dnaṭ aṅog pliiik, napoṭ nnaat ankmbiinj pliiik da i nji kajakuñ : ‘Dkooṭu kooṭ, ṭenaan meel mntiinku ti pdunku, ddaan’, ⁴⁴ ke atemēn aji : ‘Daanan, mbot nya nliik meel pa nntaam ni nu’, kdola awo i iwi Nawat Kabuka adatuñ pa awo ahar abuk ajug naan.”

⁴⁵ « Mēndo bi ba pñehan Ajugun ti ušal naan, ke Rebeka ašē bi na pdunkul ti pgañan, aya du pliiik, aliiik meel, ke nšē jaka : “Dkooṭu kooṭ, ṭenaan meel mntiinku ddaan.”

⁴⁶ Ataran awalan pdunk, ašē jakēn : “Daanan mbot nya nliik meel, nntaam ni nu ṇadaan.” Ddaan, ke akak aliiik nntaam meel.

⁴⁷ « Ke nhepara aji : “Iwo abuk in ba”?

« Ke atem aji : “Dwo abuk Betuwel i Milka abukaruñ Nahor.” Wal mēnt wi wi ntu'uluñ brinku ti byiṣ abot aṭu'a inguuri ti iñen. ⁴⁸ Dṇup adēman Nawat Kabuka abot abeeba, ul Našibaṭi i Abraham ajug naan antijnun ti bgah bi bnuura pyeenk abab aṭa ajug naan pa awo ahar abukul. ⁴⁹ Hēnkuñ woli nañal pdo ajug naan bnuura naṭupaan, ke woli naankak ahil naṭupēn mmeē jibi nji kadoli. »

⁵⁰ Laban na Betuwel ke bašē ṭiini na a aji : « Uko uwoona du Nawat Kabuka, ṇēnhil kaji uko ulonj da, kadinan kēme kapok. ⁵¹ Rebeka awunj ti kadunu : jejana iyaanaan akak ahar abuk ajugu jibi Nawat Kabuka ajakuñ. »

⁵² Wi nalempar Abraham atiinkuj uko wañ ašē fēt kēs ti mboṣ adēman Nawat Kabuka. ⁵³ Apēnan wal mēnt uwuuru na untaam na imiṣa awul Rebeka, akut aṭen naweekul niint na anin iko itum inuura. ⁵⁴ Ul na biint bangakandēruj na a bade, adaan abot afē da.

Na nfa wi banañiinj, ke ašē ji : « Nawutaan nñiis du uko ajug naan. »

⁵⁵ Naweek Rebeka na anin ke bašē ji na a : « Wutan napoṭ aduka na un uko jji ṇnuur iñeen abaa aya. »

⁵⁶ Ke ašē teem baka aji : « Nakjonanaan, wi Nawat Kabuka aṭijnunj ke ndo win uko wi mbiinj pla. Nawutaan nkak du ajug naan. »

⁵⁷ Ke bašē ji na a : « Nawulēn ṇdu poonu nhepara uko wi ašaluñ. » ⁵⁸ Hēnk di baduñ Rebeka ahepara aji : « Injal kaya na niint i i? »

Ke atem aji : « Dṇali. »

⁵⁹ Bawut wal mēnt Rebeka aṭa baka na nalemp anyewi'ulun, kē baya na ṅiint nalempar Abraham un na biint bangakanderun na a. ⁶⁰ Bañehandēr Rebeka bnuura aji na a :

« Iwi aṭa'un, yaan
ibuk bapoṭ batum maakan
babuku bajī bawat baṣoorad baka
kajej ṅbeeka ṅi baka. »

⁶¹ Rebeka na balemparul banaṭa apaya ṭi ṅntaam ṅi pnkunkaali aṭaṣ ṅiint. Hēnk di di nalempar Abraham ajejun ṅaaṭ aya.

⁶² Itaak awoona du plīk pi Lahay-Roy, afēt wal mēnt ṭi Negeb. ⁶³ Aya na utaakal apēn ptar ihoṭ du uṭeeh, aṣē win ṅntaam ṅi pnkunkaali kē ṅakbi.

⁶⁴ Rebeka akak awin Itaak. Alut awala ṭi unṭaam, ⁶⁵ aṣē ji na nalempar Abraham : « ṅiint ahoṅ akwoonun du uṭeeh abi pkitun hēnk ba? »

Kē ṅiint ateema aji : « Ajuṅ naan a. » Wi wi aṣaan ajeṅ uleent agur bkow.

⁶⁶ ṅiint nalempar Abraham aṭup Itaak iko bti jibi iṭepari. ⁶⁷ Kē Itaak aṣē jej Rebeka aneejan du kaloona ki Faara anin : ajeja kē awo aharul, abot aṅala. Hēnk di di Itaak aṭañanun ṭṭega pkeṭ pi anin.

25

Pntaali pi Ketura

¹ Abraham akak abi niim ṅaaṭ aloṅ i katim kawoon Ketura. ² Kē abukara Fimran na Yokṣan na Medan, na Majaan na Yiṣbah na Ṣuwah. ³ Yokṣan abuk Ṣeba na Dedan, kē babuk Dedan bawoon bahaṣurit na baletuṣim na balewumin. ⁴ Babuk Majaan bawo : Efa na Efer na Hanok na Abida na Eldaa. Bukun bti bawoon babuk Ketura.

⁵ Abraham adukar Itaak bka bi tul bti. ⁶ Kē wi ahumun aandobi keṭ, aṭen babuk iniwul iko ilor aṣē do baka kē balow Itaak aya du utaak unwoon du umayar unuur.

⁷ Abraham ado ṅṣubal iṅeen-week na ṅṣubal iṅeen paaj na iṅeen na kaṅeen (175) ṭi mboṣ. ⁸ Wal mēnt wi wi aṣaan akeṭ wi aṭafun aba ṅnuur abot awo ṭi mnlilan, kē bamoya kē aya du bajugul. ⁹ Itaak na Iṣmayel babukul bamoya du bhēr bi Makpela, kaṅog Mamre du uṭeeh wi Efron abuk Fohar nahitit. ¹⁰ Uṭeeh mēnt Abraham abiiṅ anug wa du bahitit. Dul di amoyiṅ ul na Faara aharul. ¹¹ Wi Abraham akeṭun, Naṣibaṭi awul Itaak anfētun du kaṅog plīk pi Lahay-Roy bnuura.

Babuk Iṣmayel

¹² Hagar ṅaaṭ i Ejiptu, nalempar Faara, abukar Abraham Iṣmayel. Babuk Iṣmayel biki biki. ¹³ Itim yi baka jibi baṭaari yii yi : bajeen awo Nebayot aṭu na Kedar, na Adbeel na Mibtam, ¹⁴ na Miṣma, na Duma, na Maata ¹⁵ na Hadad na Tema, na Yetur na Nafṣ na Kedema. ¹⁶ Bukun bawoon babuk Iṣmayel iṅeen na batēb, andoli awo naṣih i pntaali pampēnnun ṭi a. Bawul itim yi baka ṅntanka na ṅfēt ṅi baka.

¹⁷ Iṣmayel ado ṅṣubal iṅeen-week na ṅṣubal iṅeen ṅwajanṭ na paaj na ulor (137) ṭi mboṣ. Wi wi aṣaan akeṭ amoya aya du bajugul. ¹⁸ Pntaali pampēnnun ṭi a pafēt du uṭaak unwoonun Hawila te Ṣur danwoon du umayar unuur wi uṭaak wi Ejiptu. Pntaali pi Iṣmayel paantiinkar na biki kntaali ki babuk aṣin.

Kabuka ki bi Etawu na Yakob

¹⁹ Uko wi Itaak abuk Abraham wii wi :

Abraham abuk Itaak,²⁰ kē Itaak aka nşubal iñeen nşbaakēr wi aniimur Rebeka aṭa Laban abuk Betuwel. Betuwel na Laban bawo baharameen banwoonun Padan-Aram.

²¹ Itaak añehan *Nawat Kabuka pa aharul ŋiki aanhil pbuk. Kē Nawat Kabuka atiinka, Rebeka aharul kē awo na kayiñ. ²² Bapoṭ başınṭar ṭi kayiñul meet, kē aşē ji « we ukaañ kē uko wañ uwo ba? » Aya wal mēñṭ ahepar Nawat Kabuka.

²³ Kē Nawat Kabuka aşē ji na a :

« Kntaali ktēb kawoon ṭi kayiñu
kē kntaali ktēb kamkpēnuñ ṭi iwi,
kaluñ kagarna du kayiñ meet.

Plon pabi kadēm kapel pundu,
pi naweek pabi kado kalempar pi nampoṭi. »

²⁴ Wi wal wi kabuk ubanuñ, kē kbet kapēn ṭi kayiñul. ²⁵ Nateek ampēnuñ ajeenk jud awo ji umanta wi pfaal ; kē badu'a aji Etawu * ²⁶ Wi akpēnuñ, kē aṭa'ul aşē bi kak, amēbana mēban ṭi pşoñ ; kē badu'a aji Yakob†. Itaak aka nşubal iñeen-paaj (60) wi babukiñ.

²⁷ Bapoṭ badēmi, kē Etawu akak najan naweek, anjalun ṭeeh. Yakob ul kē awo ñaañ anyompandēruñ abot aji ñal pṭo du kaloona meet. ²⁸ Itaak ul amagan Etawu ŋiki añal uyemaṭ wi pjan, kē Rebeka aşē magan Yakob.

²⁹ Unuur ulon, Yakob awo ṭi pjuñ poṭ, kē Etawu aşē woona ṭeeh akeṭ ubon.

³⁰ Aji na Yakob : « Faraan, wulaan nde ṭi poṭ bjeenk al bun! Ubon ude'ēn. » Ukaañ kē bakak adu'a kak aji Edom, uwoon najeenk al.

³¹ Yakob kē aşē ji na a : « Waapaan duna pweek pi nu‡. »

³² Kē Etawu ateema aji : « Tenan, dkeṭ abaa dolna we pweek ba? »

³³ Kē Yakob akak aji na a : « Duni imehna ṭi kadun naan. » Kē amehna, awaap Yakob pweek pi nul. ³⁴ Wal mēñṭ, kē Yakob aşē naṭa awula kapoom na poṭ bi ujoşar, kē ade adaan aşē naṭa aya. Hēnk di di Etawu abeehuñ pweek.

26

Itaak du Gerar

¹ Ubi ka wal mēñṭ ṭi utaak wuñ ubon uweek, umpaṭuñ na uteek umbiñ awo ṭi wal wi Abraham, kē Itaak aşē ya du Abimelek naşih i bafilitten du utaak wi Gerar. ² *Yawe Nawat Kabuka apēn awinana ṭi kadunul aşē ji na a : « Wutan kaya du utaak wi Ejiptu! Ťoon du utaak wi nji kaluñ kayuuju. ³ Ťoon ṭi utaak wi, dwo na iwi kabot kawulu bnuura. Aa, dwulu mboş mi nşaaṭ nji bti iwi na pntaali pankpēnuñ ṭi iwi. [Hēnk] ddo wal mēñṭ kahon ki mbiñ ado Abraham şaaş. ⁴ Ddo pntaali pankpēnuñ ṭi iwi patum ji njah nji baṭi kaşē kawul pa nşaaṭ nji bti. Dṭēpna ṭi pntaali pi nu kawul kntaali ki mboş bti bnuura. ⁵ Ddo hañ ŋiki Abraham atiinkēn abot ado uko wi njakulun, aṭaş pjukan pi naan na bgah bi naan. » ⁶ Kē hēnk di di Itaak aṭoon du Gerar.

⁷ Bañaañ biki dko mēñṭ bahepara jibi awoori na aharul, kē aşē ji na baka awo aṭa'ul. Aṭi pji na baka awo aharul, ŋiki aşal aji Rebeka abi kaṭu bafiña ŋiki anuura maakan. ⁸ Wi baṭoon ajon ṭi utaak, kē Abimelek naşih i bafilitten aşē naṭ unuur ulon ṭi ujaneel wi nul aşē win Itaak na Rebeka aharul kē baknoha. ⁹ Ado kē badu Itaak aşē ji na a : « Dwin kē Rebeka awo aharu, kē ibaa ji awo aṭa'u? »

Itaak kē ateam aji : « Dşal aji uko wi nul uhil kaṭu bafiñēn. »

* 25:25 Etawu : ṭi uhebērē daṭok katiinkare na pjab uwel. † 25:26 Yakob : ṭi uhebērē daṭok katiinkare na pşoñ. ‡ 25:31 Pweek pi nu : ṭi bukal nateek anjaañ abuka ṭi kbet awoonun naweek.

¹⁰ Kë Abimelek aşë kak aji na a : « Imeha uko wi idolonj un hënk i? Uduka ntiinku alonj ti utaak wi apiinj na aharu, ido wal mënť njuban pjuban pweek. »

¹¹ Abimelek ado wal mënť kē baťup ti utaak bti aji ankdolonj fiinj i kēme aharul uko uwuťaan ado bafinja.

¹² Itaak ajaar ti utaak wunj aşë kit uťubal mënť, njaať iñeen week uko wi atepiinj. Nawat Kabuka awula bnuura, ¹³ kē akak nayok, abot yoka yok pya ado wo nayok naweek maakan. ¹⁴ Aka itani yi nntaam njmpoťi na yi nntaam njweek, abot aka balemp batum. Kē bafilittenj baťë kak akuja.

¹⁵ Bamoy mnliik mi balemp biki Abraham aťin babiinj ajip wi ahumuň najeb. ¹⁶ Abimelek aji na Itaak : « Pēnan ti dko di nun ikak hēnkunj řaaň naweek pa pťo ti na un. »

Mnliik mi umbaň wi Beerťeba

¹⁷ Itaak apēn da, aya du dko danwoonj ti uťeeh wi inkunj yi Gerar aťo da. ¹⁸ Amoyēť mnliik mi Abraham aťin, mi bafilittenj babiinj amoy, wi akeťunj, abot aťu ma itim yi abiiň awul ma. ¹⁹ Wi balempar Itaak bakjipunj du uťeeh wi inkunj du Gerar bawuj du ukumpēť wi meel manťiinj. ²⁰ Kē bayafan biki Gerar baťë neej pňom na biki nul, baji meel muň manwo mi baka. Ukaanj kē Itaak awul ukumpēť mënť katim ki Eteka*, ťiki baňomna wa. ²¹ Kē bakak ajip pliiik plonj kē bakak aňomna pa, aťu pa katim ki Fitna†. ²² Apēn da aya jipan pliiik plonj kē baťë wo baannomna pa, kē awul pa katim ki Rehobot‡ aşë ji : « Nawat Kabuka aťeehanun bgah řhilna njok ti dko di. »

²³ Dul di apēnuň aya Beerťeba. ²⁴ Kē Yawe Nawat Kabuka aşë pēn awinana ti uťejan mënť aji na a :

« Nji dwoonj Naťibaťi i Abraham řaať ajaanj adēman, wutan kalēnk, dwo na iwi.

Dwulu bnuura kabot kado pntaali pankpēnnunj ti iwi patum, ťiki dleť Abraham nalempar naan. »

²⁵ Itaak aboman da *bliit bi mngur adēman da Naťibaťi adu'a Nawat Kabuka. Atar da kaloona ki nul ; kē balemparul baťë jip da pliiik.

Bhoňar na Abimelek

²⁶ Abimelek, na Ahutat aňňogulunj, na Pikol naweek i bangoli biki nul, bapēnna Gerar aya pwin Itaak. ²⁷ Itaak aji na baka : « we ukaanj kē nabi ti nji? An nanťoornunj adoo dookēn du utaak wi nan. »

²⁸ Kē bateem aji : « Nwin hēnkunj bnuura kē *Yawe Nawat Kabuka awo na iwi, aşë ji njwo i kamehna un bti řhilna nđo bhoňar na iwi. ²⁹ Mehniin kē iinkđolonj nin buťaan blonj, jibi njiiň awo nđendolu nin buťaan, bnuura řaň bi bi nđoliinj abot awutu kē iya, kē nēnooranu. Kē Nawat Kabuka aşë wulu bnuura hēnkunj. » ³⁰ Itaak Ajuňar baka bnuura kē bade abot adaan. ³¹ Wi banaťiinj na nfa aşë do andoli kahonj. Kē Itaak aşë wut baka kē bayaa, aya na iťēb ijoob.

³² Kē ti unuor mënť wi wi balemparul banwoonj ti pjip pliiik plonj, babiinj ajaka kē bawuj du meel. ³³ Kē Itaak aşë řu pliiik mënť katim ki řiba§, dul di katim ki ubeeka wi Beerťeba* kawoonunj te hēnkunj.

Baať biki Etawu

* **26:20** ři uhebēř Eteka dawoonj pňom. † **26:21** ři uhebēř, Fitna dawoonj pťoor. ‡ **26:22** Rehobot : ři uhebēř dawoonj dko danhaanunj kēme danjeehunj. § **26:33** řiba : ři uhebēř dawoonj kahonj kēme paaj na ulonj ři uťup wi uhebēř. * **26:33** Beerťeba : ři uhebēř dawoonj pliiik pi kahonj kēme pliiik pi paaj na ulonj. Natanan kak ři Ujuni 21.31.

³⁴ Wi Etawu akaan nşubal iñeen nbaakër aniim baat bahitit batëb : Judit abuk Beeri, na Batmat abuk Elon. ³⁵ Bukal batëb bti banooran Itaak na Rebeka.

27

Itaak añehan Naşibaţi awul Yakob bnuura

¹ Itaak abi taf, kës kës kafël na a, kës aando kak awin. Adu Etawu abukul bajeen aji na a : « Abuk naan. » Kës uñ ahepna aji na a : « Nji wi. »

² Kës aşë ji na a : « Tenan, dtaf hênkuñ, mëmme unuur wi nji kakeţuñ. ³ Jejan işuuri yi nu, iya uţeeh ijanën uko ulon, ⁴ ibi ijuñën pde plil jibi njaan kañal, biin iwulën pa, ndele kaşë ñehandëru Naşibaţi awulu bnuura. »

⁵ Kës Rebeka aşë tiink Itaak wi aktjiiniin na Etawu abukul. Etawu aya du uţeeh pjan aşin uko ulon. ⁶ Kës Rebeka aşë ji na Yakob abukul : « Dtiink hênkuñ kës şaaş akji na Etawu naweeku, ⁷ aya ajana uko ulon ajuña pde plil, adele aşë ñehandëra *Yawe Nawat Kabuka awula bnuura ji abi keţ. ⁸ Hênkuñ abuk naan, tiinkaan ibot ido uko wi nji kajakiin. ⁹ Yaan du batani itijën npi nteb nmpoţi nnuura, djuñ şaaş pde plil jibi ajaan añal. ¹⁰ Iya kawula pa ade, aşë ñehandëru Naşibaţi awulu bnuura ji abi ado kakeţ. »

¹¹ Yakob aji na Rebeka anin : « Iwin kës Etawu abuk paapa ajab uleef kës nji nşë wo na katël kajinţ. ¹² Paapa ahilan kalaalanaan, kaşë kawin kës ddo na pguura, wal mënt afëpën nin aankñehandëren Naşibaţi. »

¹³ Anin kës aşë ji na a : « Afëpule, uko mënt ukakñën. Abuk naan, tiinkaan şań, yaan itijën npi. »

¹⁴ Yakob ayaarad na abi awul anin kës ajuñar Itaak pde plil jibi ajaan añal. ¹⁵ Rebeka ayaarad iko innuurnaaniin şi yi Etawu bajeenul awoonaanun şi katoh abi wohanar Yakob abukul nabaşa. ¹⁶ Akak ajeş kanjan ki npi nuñ agura şi iñen na dko danwoon djiñ şi kaţuţ, ¹⁷ aşë wul pde plil na kapoom yi ajuñun Yakob abukul. ¹⁸ Kës Yakob aya du aşin aji na a : « Paap! »

Kës uñ ahepna aji : « Wo, iwi in ul a abuk naan? »

¹⁹ Aji na aşin : « Nji Etawu abuku nateek a, ddo uko wi ijaknuñ. Dkooţu naşin ito ide uko wi nyaan ajan, idele aba kşë ñehandëren Naşibaţi. »

²⁰ Kës ateema aji : « Iba tar we şi pjan pi iyaan ba? »

Kës aji na a : « Nawat Kabuka Naşibaţi i ijaan kdëman awoon na nji. »

²¹ Kës Itaak aşë ji na a : « Ñoga nlaalanu nten me iwi Etawu abuk naan a ha. »

²² Kës abi aňog aşin, kës alaalana aşë ji : « Pdiim pawo pi Yakob kës iñen işë wo yi Etawu. »

²³ Aanyikrën Yakob şiki iñen ijab ji yi Etawu naweeku. Adun ahepara ji abi ado kañehandëra Naşibaţi aji : ²⁴ « Iwoha Etawu abuk naan i? » Kës adinani.

²⁵ Itaak kës aşë ji na a : « Abuk naan, wulaan nde uko wi iyaan ajan nşë ñehandëru Naşibaţi awulu bnuura. »

Ayişa kës adee abot awula poot kës adaani. ²⁶ Aşin aji na a : « Abuk naan, biin iňogën imookën. » ²⁷ Kës abi ñoga amooka, kës Itaak aşë ñëññëna imişa aşë ñehandëra Naşibaţi aji :

« Aa, ptekeñ pi abuk naan pawo ji pi mboş mnëk mi Nawat Kabuka awulun bnuura. »

²⁸ Dñehan Naşibaţi awulu upoş wi baţi, na mboş mnëk mankwulun ndeey nşum maakan na mnko mndolni ubiñu mntum maakan

²⁹ Kntaali kado kalemparu bañaan bado kañuñ şi kadunu.

Iwo naših i babak šaaş,
babuk naan babot bado kaŋuŋ ʈi kadunu.

Ankñehandëriiŋ buʈaan afëpána,
Bnuura pa ankñehandëriiŋ bnuura. »

³⁰ Itaak aba pñehandër Jakob Naşibaʈi, kē wi Jakob akpënuŋ du uko aşin kē Etawu naweekul aşë pënná pjan. ³¹ Ul kak ajuŋ aşin pde plil aşë ʈija pa. Aji na a : « Paapa anaʈiin ade uko wi abukul ayaan ajana, hēnk aşë ñehandëra Naşibaʈi awula bnuura. »

³² Kē aşin ahepara aji : « Iwi in ul a? »

Kē ateem aji : « Nji Etawu abuku nateek a. »

³³ Kē uleef uşë lēnk na Itaak maakan kē aşë hepar aji : « Kē in ayaan ajan aʈijēn kē ndee? Dnaʈa ade abot añehandëra Naşibaʈi awula bnuura ji ibi ido kabi. Bnuura mēnt baankpēn ʈi a. »

³⁴ Wi Etawu atiikuŋ uʈup wi aşin, ajoʈan abot adeebaʈ aşë ŋajar maakan aji na aşin : « Kak iñehandëren Naşibaʈi awulēn bnuura. »

³⁵ Kē uŋ aşë teema aji : « Abuk šaaş ado mntit abi yeenk bnuura bi nwoon kañehandëru. »

³⁶ Kē Etawu akak aji : « Yaaş utëbantēn wi akguurnuŋ wi. Wom wi katimul kawoon Jakob naguuru ukaan. Abi yeenkēn pweek abot ayeenkēn hēnkun uko wi iwoon kañehandëren Naşibaʈi. »

Etawu akak aji : « Kē iinkak ahank nin uko ulon wi ihinanuŋ kañehandëren Naşibaʈi i? »

³⁷ Itaak kē aşë ji : « Ddo kē awo naşih i nu, ddo kē babak aşin bti bawo balemparul. Dwula ŋdeey na poot. Abuk naan, we wi nkaan ahil kañehandëru Naşibaʈi? »

³⁸ Kē Etawu aşë ji na aşin : « Kē war wi wi ihinanuŋ kañehandër ñaan ʈaŋ? Ñehandëraan Naşibaʈi, Paap » aşë jun ŋwooni.

³⁹ Kē Itaak aşë ji na a :

« Iya kafëʈ kalow mboş mnuura,
kalow upoş wi baʈi.

⁴⁰ Ido kadeena kakej ki nu,
ido kalempar abuk šaaş

kē unuur wi ikpataʈiiŋ
ibuur ʈi pʈal pi aʈu'iin ʈi kaʈuʈ. »

Pʈi pi Jakob

⁴¹ Etawu adeebaʈër Jakob maakan ʈi uko wi aşin añehandëruŋ Naşibaʈi aşë ji ʈi uşal : « Wal wi Paapa akkeʈuŋ uŋogi. Wal mēnt dfin Jakob aʈa'naan. »

⁴² Wi babiin aʈup Rebeka uʈup wi Etawu abukul bajeen, kē aşë do kē badu'a Jakob abukul nabaşa aji na a : « Naweeku anjal kafinu kalukanaan.

⁴³ Hēnkun abuk naan, tiinkaan bnuura : ʈiin, iya du ubeeka wi Haran du Laban abuk paapa. ⁴⁴ ʈoon da te udeeb wi ʈmaku udoo uba, ⁴⁵ wal wi udeeb wi nul ukbaan, aʈilma uko wi idolon, dyil babiiradu da. Dwo i kawaan an an batëb bti unuur uloolan i? »

⁴⁶ Rebeka aya aji na Itaak : « Baat bahitit biki banooranaan maakan. Woli Jakob akak aniim ʈi baat biki utaak wi, baat batēnt bahitit biki, kahokan kakeʈ. »

28

¹ Kē Itaak adu Jakob añehandëra Naşibaʈi aşë ji na a : « Kjej ñaat ʈi babak Kanaan. ² Naʈiin iya utaak wi Padan-Aram du Betuwel aşin naan, yaan idat ñaat ʈi babak Laban naan ñiinʈ. ³ Dñehan *El Şaday, Naşibaʈi Anhiniin iko bti

awulu bnuura, ado kabuk kajoobēt na iwi ibuk kntaali ktum. ⁴ Awulu bnuura iwi na pntaali pankpēnnuŋ ʒi iwi, bnuura bi awuluŋ Abraham, ihilna ika utaak wi iwoonŋ nʒa hēnk nayaanŋ, wi Našibaʒi awuluŋ Abraham. » ⁵ Itaak ado kē Jakob aya Paɗan-Aram du Laban abuk Betuwel naharameeŋ naweek Rebeka anin bi Jakob na Eʒawu.

⁶ Eʒawu awin kē Itaak aŋehandēr Jakob bnuura abot adola kē aya Paɗan-Aram pla ŋaaʒ, akak ame kē wi ašin akŋehandēruŋ bnuura aji na a awut kaniim baat biki Kanaan, ⁷ kē Jakob atiink uko wi ašin na anin bajakuluŋ. ⁸ Wal mēnt kē Eʒawu ašē yikrēn kē Itaak ašin aanŋal baat biki Kanaan. ⁹ Kē ašē naʒa aya du Iŋmayel abuk Abraham, aniim Mahalat abukul, aʒa Nebayot, ahoʒelēš ʒi biki adoonŋ abi niim.

Nʒaafi ŋi Jakob

¹⁰ Jakob apēn ʒi Beeršeba atool pya Haran. ¹¹ Aya aban ʒi dko dloŋ ašē naʒ da kafēr ʒiki unuur udo bi jot jot. Ajeŋ plaak ploŋ apafna bkow ašē ŋoyēnt. ¹² Wi akŋoyēntuŋ ašē ʒaafi awin uko ʒi ŋdiir kē ŋatēf ʒi mboš te baʒi, ŋwanjuʒ ŋi Našibaʒi kē ŋakpaya awala. ¹³ Kē *Yawe Nawat Kabuka ašē pēn awinana aji : « Nji dwoonŋ Yawe Nawat Kabuka, Našibaʒi i Abraham ateemu na Itaak bajaan badēman. Mboš mi ipiintuŋ mi dwulu ma iwi na pntaali pankpēnnuŋ ʒi iwi. ¹⁴ Pntaali mēnt patum ʒi pyiw pi mboš, patum kaniink dko bti ʒi mboš, kntaali ki umundu bti kaʒēpna ʒi iwi na pntaali pi nu kayeenkna bnuura bi Našibaʒi. ¹⁵ Tenan, dwo na iwi kayēŋu du dko bti di ikyaanŋ, dluŋ kakakanu kak ʒi utaak wi. Mēnkwatanu, ddo uko bti wi nhoŋiŋ. »

¹⁶ Jakob alēnk aten ašē ʒi : « Na manjoonan Nawat Kabuka awo ʒi dko di, kē nšē wo mēmme. » ¹⁷ Alēnk ašē ʒi : « Dko di dayimani. Dawo dko di Našibaʒi, plēman pi baʒi pa. » ¹⁸ Anaʒa na nfa kub ajeŋ plaak pi apafnuŋ bkow atēf pa ašē tul ukēra ʒi pa duuʒ. ¹⁹ Awul dko mēnt katim ki Betel*, katim ki ubeeka mēnt kabi wo Lut.

²⁰ Kē Jakob ašē mehna aji na Yawe Nawat Kabuka : « Woli iwo na nji amēbanaan bnuura ʒi bayaaš bi nji kayaan, awulēn uko ude na uwohara, ²¹ woli dkak najeb du uko paapa, iwi, Yawe Nawat Kabuka, ikwoonŋ i nji kadoon kadēman. ²² Kē plaak pi pakwoonŋ katoh ki Našibaʒi, kē iko bti yi ikwulnuŋ ddo ya ifah iŋeen kapēnan kaloŋ kawulu. »

29

Jakob ayit na Raket

¹ Jakob akak ajeŋ bgah apoš aya umbanŋ wi ŋʒaak ŋi umayar unuur. ² Unuur ulon awin pliik ploŋ du uʒeeh, itani iwajanŋ ʒi ŋnkaneel na ŋpi ipiint aŋoŋ ʒi pa : ʒi pliik mēnt di di bajaan badaananaan itani yuŋ ; kē plaak pi bajaan badētna pa pašē wo pweek. ³ Woli itani bti ibi ayit, baji bakēl plaak, kahaabēs pliik kašē danaan ŋntaam. Babale baji bakakan plaak kadē pa.

⁴ Jakob ahepar bayafan aji : « Bayiʒ naan, nawo biki ʒuŋ ba? »

Kē bateema aji : « Nwo biki Haran. »

⁵ Kē akak aji na baka : « Naamme Laban abab Nahor i? »

Kē baji : « Nme'a. »

⁶ Kē akak aji : « Uleef uwo ujoob na a? »

Kē bateem aji : « Uwo ujoob na a. Tenan, Raket, poonu abukul adoonŋ abi hēnk na ŋntaam. »

* **28:19** Betel : ʒi uhebērē dawoonŋ katoh ki Našibaʒi.

⁷ Kê aji na bayafan : « Unuur uhoji, wal uundobi ban wi ptişan ntaam. Nadolan nja njaadan naşê nakakan nja pşaar. »

⁸ Kê bukuŋ başê teema aji : « Njênhil kado han, nji njoonk itani bti iyit, kabaa kël plaak pandënuŋ pliik kadaanan ntaam. »

⁹ Bahum kaţêlsêr kê Raket aşê ban na batani bi aşin, awo nayafan. ¹⁰ Wi Yakob awinanŋ win Raket, abuk Laban aninul ŋiinŋ, na batani bi aşin, aşê ya du pliik, akël plaak pandënuŋ pa adaanan ntaam nji Laban aninul ŋiinŋ. ¹¹ Abi amook Raket aşê jun nwooni. ¹² Aţupa kê awo ayiŋ aşin, awo abuk Rebeka, kê poonu ŋaaŋ uŋ aşê ŋi aya aţup aşin.

¹³ Wi Laban amehanŋ me kê Yakob, abuk aţa'ul, i i Raket akjakuŋ, aşê ŋi aya ayit na a, abaan amooka aşê ŋija katohul. Yakob akakalêşa uko unţepuŋ bti. ¹⁴ Kê Laban aşê ji : « Na manjoonan, pŋaak panktiinŋ ŋi intaaŋ yi naan pawoonŋ ŋi iwi. » Yakob aţo du katohul aba pli.

Baaŋ biki Yakob

¹⁵ Laban aji na Yakob : « Pwo ayimi naan paţu ido kalemparaan bê iinkdo kaluka i? Ťupaan uko wi inaluŋ nluku. »

¹⁶ Kê Laban aşê ka bapoŋ baaŋ batêb : katim ki nateek kawo Leya kê ki nabaasha kawo Raket. ¹⁷ Leya anuura kêş, kê uleef na kaara yi Raket işê nuura.

¹⁸ Kê Yakob aşê njal Raket, aji na Laban : « Dlemparu nşubal paaj na ulon işê wulên Raket nabaasha i nu nniim. »

¹⁹ Kê ateema aji : « Dhokan pwulu a kê di pwula ŋiinŋ alon, ŋoon ŋi katoh ki naan. »

²⁰ Kê nşubal paaj na ulon nji Yakob alempuŋ pyeenkna Raket njaţep ji nnuur, ŋiki anjala maakan. ²¹ Aji na Laban : « Wulaan ŋaaŋ naan, ŋiki dlemp nşubal nji nwoonŋ i kalemp. Wulaana, nhilna nniima. »

²² Laban adu baŋaanŋ biki utaak mënŋ bti ado ufettu. ²³ Kê wi utejan ubanuŋ, ajej Leya abukul awul Yakob, kê uŋ awinar na a. ²⁴ Laban apënan Filpa nalemparul ŋaaŋ awul Leya kê aklempara.

²⁵ Wi nfa mambanuŋ kê Yakob aşê win kê Leya i i afëraanuŋ aşê ya aji na Laban : « we wi idolnuŋ hênk ba? Mënŋ Raket akaanŋ kê nlemparu i? We ukaanŋ kê idaarën ba? »

²⁶ Kê ateem aji : « Ťi utaakun, ŋaanŋ aanji niimandën nabaasha uteek. ²⁷ Baaŋşan kanëm ki ŋaanŋ ajaanŋ aţo na aharul, nşê wulu kak nabaasha ; ilemparaan kak nşubal paaj na ulon pa a. »

²⁸ Yakob ado uko wi ajakuluŋ, kê wi kanëm kabaanŋ kê awula Raket kê aniimi. ²⁹ Laban apënan Bila nalemparul ŋaaŋ awul Raket kê aklempara. ³⁰ Yakob awinar na Raket, aşê njala apel Leya ; aţo kak nşubal paaj na ulon alempar aninul ŋiinŋ.

Babuk Yakob

³¹ *Yawe Nawat Kabuka awin kê Leya aanŋalanaa, aşê do kê kabuk kajoobët na a, kê Raket aşê wo aankbuk. ³² Leya amobana kayinŋ aşê buk napoŋ ŋiinŋ i aţuŋŋ katim ki Ruben*, ŋiki aji : « Nawat Kabuka awin pŋagan pi naan, hênkuŋ ayin naan anjalën. »

³³ Akak amobana kayinŋ abuk napoŋ ŋiinŋ aji : « Nawat Kabuka atiink kê mënjalanaa, aşê kak awulën i. » Aţu'a katim ki Fimeon†.

* **29:32** Ruben : Ťi uhebërê daţu kanaam katiinkare na awin. † **29:33** Fimeonŋ : Ťi uhebërê daţu kanaam katiinkare na atiink.

³⁴ Amobana kak kayiŋ abuk napoŋ ñiint̄ ašë ji : « Ʋi byaaš bi, ayin naan amëbanaan bnuura ŋiki dbukara bapoŋ biint̄ bawajant̄. » Awula katim ki Lewi[‡].

³⁵ Akak amobana kayiŋ abuk napoŋ ñiint̄, aji : « Ʋi byaaš bi ddëman Nawat Kabuka. » Ukaan̄ kē aŋu'a katim ki Yuda[§], ašë ŋaŋan kabuk.

30

¹ Wi Raket awinuŋ kē aanhil pbukar Yakob bapoŋ, ašë kak akuj ŋmakul, aji na ayinul : « Woli iinwulën bapoŋ, kakeŋ. »

² Kē Yakob ašë deebaŋ aji : « Nji dwoon Našibaŋi anneenaniin̄ pka bapoŋ i? »

³ Kē aji : « Bila nalempar naan awi, winaran na a, abuk ŋi inkant naan^{*}, nšë woona ŋi a nka bapoŋ nji kak. » ⁴ Awul ayinul Bila nalemparul kē adola ñaaŋul. Awinar na a, ⁵ kē Bila amobana kayiŋ abukar Yakob napoŋ ñiint̄. ⁶ Raket aji : « Našibaŋi awayëšaan, atiinkën, awulën napoŋ ñiint̄. » Ukaan̄ kē aŋu'a katim ki Dan[†].

⁷ Bila nalempar Raket akak amobana kayiŋ abukar Yakob napoŋ ñiint̄, uŋ mënŋan awoon̄ natëbanŋën i Bila. ⁸ Raket aji : « Dgut na naweek naan ugut unŋëpuŋ uŋup kē nji dšaan̄ awat. » Aŋu'a katim ki Neftali[‡].

⁹ Wi Leya awinuŋ kē aŋaŋan kabuk, ajeŋ Filpa, nalemparul, awul Yakob kē ado ñaaŋul. ¹⁰ Filpa nalempar Leya abukar Yakob napoŋ ñiint̄. ¹¹ Leya aji : « Ni nji nnuurëndani! » aŋu'a katim ki Gad[§].

¹² Filpa nalempar Leya, abukar Yakob napoŋ ñiint̄, uŋ mënŋ awoon̄ natëbanŋën i Filpa. ¹³ Leya aji : « Mnlilan mi naan mandëmi! Baat bado kadolën annuurandënuŋ. » Kē waŋ ukaan̄ kē aŋu'a katim ki Ateer^{*}.

¹⁴ Na pubël, Ruben aya du nŋeeh ašë win mnko mi kabuk. Aŋj ma Leya anin. Kē Raket ašë ji na a : « Dkooŋu kooŋ, ŋenaan ŋi mnko mi abuku aŋjiin̄. »

¹⁵ Kē ateema aji : « Uunkëšu wi itehuŋ ayin naan, ikak aŋal pjeŋ mnko mi abuk naan. »

Raket akak aji : « Keeri iwulën mnko mi abuku, ayin nja ašë fër nŋa du meeŋ di nu. »

¹⁶ Kē wi Yakob akpënnuŋ uŋeeh na utaakal, kē Leya ašë pën akita aji na a : « Meeŋ di naan di di ikfëruŋ nŋa, ŋiki dwul wul mnko mi abuk naan ihilna ibi na nji. » Kē afër na a utejan mënŋ.

¹⁷ Našibaŋi atiink Leya, kē amobana kayiŋ abuk napoŋ ñiint̄. Bapoŋ biint̄ biki abukaruŋ Yakob bawo kaŋeen. ¹⁸ Aji : « Našibaŋi alukën, ŋiki dwul ayin naan nalempar naan. » Aŋu abukul katim ki Itaakar[†].

¹⁹ Leya akak amobana kayiŋ, napoŋ ñiint̄ i abukuŋ awoon̄ napaajant̄ën i abukaruŋ Yakob. ²⁰ Aji : « Našibaŋi aŋenën uko unuura, uyaaš wi ayin naan adëmanaan ŋiki dwula bapoŋ biint̄ paaj. » Awula katim ki Fabulon[‡]. ²¹ Akak abuk napoŋ ñaaŋ i aŋuun̄ katim ki Dina.

‡ 29:34 Lewi : Ʋi uhebërë daŋu kanaam katiinkare na pmëban. § 29:35 Yuda : Ʋi uhebërë daŋu kanaam katiinkare na ddëman. * 30:3 Abuk ŋi inkant naan : Napoŋ i Bila akbukun̄ awo i Raket. Uwo wo ji Raket abukuluŋ. † 30:6 Dan : Ʋi uhebërë dawoon̄ awayëšaan. ‡ 30:8 Neftali : Ʋi uhebërë dawoon̄ ugut wi naan. § 30:11 Gad : Ʋi uhebërë Gad daŋu kanaam katiinkare na dnuurandëni.

* 30:13 Ateer : Ʋi uhebërë daŋu kanaam katiinkare na dlilani. † 30:18 Itaakar : Ʋi uhebërë daŋu kanaam katiinkare na baluk di naan. ‡ 30:20 Fabulon : Ʋi uhebërë daŋu kanaam katiinkare na adëman.

²² Naşibaŋi aleş Rakel abot atiinka, adola kë akak abuk. ²³ Amobana kayin abuk napoŋ ŋiint, aji : « Naşibaŋi ahil apėnanaan mnkow. » ²⁴ Aŋu'a katim ki Yotef^S aşė ji : « *Yawe Nawat Kabuka akaan ahoŋalėşėn napoŋ ŋiint aloŋ kak. »

Batani bi Yakob

²⁵ Wi Rakel abukaanŋ buk Yotef kë Yakob aşė ji na Laban : « Wutanaan nŋiis, nya du uŋaak wi naan. ²⁶ Wulaan babuk naan na bahar naan banŋuunŋ kë nlemparu, nşė nya. Ime ulemp wi ndoluŋ pa iwi bnuura. »

²⁷ Kė Laban ateema aji : « Woli dwinana bnuura ŋi kėş ki nu, kŋo ŋi na nji, ŋiki pŋoori paŋupėn kė iwi iŋuunŋ kė *Yawe Nawat Kabuka awulėn bnuura. »

²⁸ Akak aji : « Ťupaan uko wi iŋaluŋ uwo baluk bi nu, dluku wa. »

²⁹ Kė ateam aji : « Ime ŋi bkowu jibi nji nlempariinŋ na jibi batani bi nu bakakuŋ wi bawoonŋ ŋi iŋėn yi naan. ³⁰ Bka bi nu babi wo btiisŋu ji ndo kabi, hėnkuŋ iwin jibi baŋumuŋ maakan na jibi Nawat Kabuka awuliinŋ bnuura wi mbiinunŋ ŋi katohu. Hėnkuŋ, kė nji lum di di nji kalemparuŋ katoh ki naan ba? »

³¹ Laban ahepara aji : « Kė we wi nji kawuliinŋ? »

Kė ateam aji : « Iinkwulėn nin uko uloŋ. Woli idinan uko wi nji kajakiinŋ, kawohara nayafan kabot kayeŋ nŋtaam ŋi nu. ³² Dya nŋa batani bi nu, katen nŋtaam bti nŋanwoonŋ da, kapaŋeş nŋtaam bti nŋanwoonŋ na nŋdampu kėme nŋpiitŋ na nŋkaneel nŋjėnal bti, nŋul nŋakwoonŋ baluk bi naan*. ³³ Hėnk di ikhiluŋ pten me nwo naŋool ŋi uko wi njakiinŋ: iŋėnkle du nji nŋtaam nŋanwoonŋ nŋaanwo na nŋdampu kėme nŋpiitŋ, na nŋkaneel nŋanwoonŋ nŋaanwo nŋjėnal kėme kė dkiij kiinŋ ŋa. »

³⁴ Laban ateema aji : « Uwo bnuura, uwoon jibi ijakuŋ. »

³⁵ Unuur mėnŋ kė Laban aşė ya du batani apėnan nŋpi ndow bti nŋanwoonŋ na nŋdampu kėme nŋpiitŋ, na nŋkaneel nŋwaat nŋjėnal na nŋanwoonŋ na uko unaakiirunŋ na ufaatal, awul babukul. ³⁶ Kė baya na ŋa uko unlowiirunŋ ji nŋnuur nŋwajanŋ ŋi poş na dko di Yakob akyafanaanunŋ nŋtaam nŋandukiinŋ ŋi batani bi Laban.

³⁷ Yakob aji ya ŋi nŋko nŋwajanŋ nŋanwoonŋ ŋi uŋaak mėnŋ katib inah, kafejal dko dloŋ ŋi ya dadoo kak dfaatal. ³⁸ Aji jej inah infejalunŋ yunŋ kaŋu ya ŋi kadun ki nŋtaam ŋi dko di nŋajaan nŋadaanna ; nŋtaam nŋaji nŋawo ŋi pay woli nŋabi udaan. ³⁹ Woli nŋawo ŋi pay nŋaji nŋaten inah yi afejalunŋ, kaşė buk nŋmpoŋi nŋanwoonŋ na nŋdampu kėme nŋpiitŋ. ⁴⁰ Apatėş nŋkaneel aŋu ŋa kė nŋataaŋ na nŋtaam nŋanwoonŋ na nŋdampu na nŋjėnal. Hėnk di awoonŋ ŋi pka batani, aannaakrėn nŋtaam ŋi nul na ŋi Laban. ⁴¹ Akak aji yoonk woli nŋtaam nŋkėm nŋnuura nŋawo ŋi pay aşė jej inah yi afejalunŋ kaŋu ŋi kadun ki ŋa. ⁴² Uşale wo nŋbon nŋawoonŋ ŋi pay aaniŋ do hanŋ, hėnk di di nŋtaam nŋbon nŋawoonŋ ŋi Laban kė nŋkėm nŋnuura nŋawo ŋi Yakob.

⁴³ Hėnk, kė Yakob akak ayok maakan, aka nŋtaam nŋtum, aka na balemp baat na biinŋ, na nŋtaam ŋi pnkunkaali na nŋbuuru.

31

Pŋi pi Yakob

¹ Wal mėnŋ Yakob atiink kė babuk Laban baktup aji : « Yakob ajej bka bi aşin nŋa bti, bka bi aşin nŋa bi bi ayoknuŋ hėnk. » ² Akak win ŋi kaara ki Laban kė aankak wo jibi abiinŋ awo na a ŋi kateeku. ³ Kė *Yawe Nawat Kabuka aşė ji na a : « Kakan du uŋaak wi başinu, du bayiŋu, nŋi dwo na iwi. »

⁴ Yakob ado kė badu bi Rakel na Leya baya baŋėnka du uŋeeh wi awoonŋ na batani bi nul. ⁵ Aji na baka : « Dwin ŋi kaara ki aşinan kė aankak awo na nŋi

^S **30:24** Yotef Ťi uhebėrė dawoonŋ akaan ahoŋalėş.

* **30:32** Nŋkaneel nŋjėnal na nŋtaam nŋanwoonŋ na nŋdampu kėme nŋpiitŋ: Ťi uŋaak wi baka nŋaantumi.

jibi abiiñ awo ʈi kateeku, kē Naʃibaʈi i paapa ajaan adēman aʃē wo na nji. ⁶ An ʈi ikowan name kē dlempar aʃinan jibi nhiniin bti. ⁷ Aʃinan, ul kē aʃē guuraarēn guur : aʈēlēʃ uko wi nʈiinkaraanuñ aji uwo baluk bi naan nʈyaaʃ iñeen. Kē Naʃibaʈi aʃē wo aandi adolēn buʈaan. ⁸ Nʈyaaʃ bti nʈi ajakuñ: Nʈntaam nʈanwoon na nʈdampu nʈakwoon baluk bi naan, nʈntaam nʈaji nʈabuk nʈmpoʈi nʈanwoon na nʈdampu. Kē akale ji : Nʈanwoon nʈpiiʈ nʈakwoon baluk bi naan, nʈntaam nʈaji nʈabuk nʈpiiʈ. ⁹ Hēnk, kē Naʃibaʈi apēnan nʈntaam nʈi aʃinan awulēn.

¹⁰ « ʈi wal wi nʈntaam nʈawoon ʈi pay, dkat kēʃ kē kahaabēʃa na nji, kē nwin kē nʈdow nʈanjaan nʈapaya kē nʈaji nʈawo na nʈdampu, nʈpiiʈ kēme nʈataprēn. ¹¹ Kē uwanjut wi Naʃibaʈi udu'ēn aji : “Yakob,” kē nteem aji : “Nji wi.” ¹² Kē uji na nji : “Katan kēʃ, iwin kē nʈko bti nʈankpayiin nʈawo na nʈdampu na nʈpiiʈ kēme ataprēn ʈiki dwin uko wi Laban akdoliin. ¹³ Nʈi Naʃibaʈi ampēnuñ awinana ʈi kadunu du Betel a, di ituluñ ukēra ʈi plaak pi itēfuñ abot amehna aji iʈaʃēn. Hēnkun nʈatiin ipēn ʈi utaak wi, ikak du utaak wi kabuka ki nu.” »

¹⁴ Bi Rakel na Leya bateema aji : « Nʈuma nka kafah kalon kēme bka blon ʈi iko yi aʃinun i? ¹⁵ Nʈdo kak kak hēnkun bayaant ʈi kēʃ ki nul, wal wi ajejuñ un, awapu abot ade uko wi awaaparun un. ¹⁶ Aa, bka bti bi Naʃibaʈi ajejuñ ʈi aʃinun bawo bi nun na babukun. Hēnkun doon uko bti wi Naʃibaʈi ajakiin. »

¹⁷ Yakob anaʈa apayan babukul na baharul ʈi nʈntaam nʈi pnkunkaali. ¹⁸ Ajeju nʈntaam nʈi nul, bka bi nul bti bi akaan wi awoon ʈi Padan-Aram, aje ba pa pʈiis du uko iʈaak aʃin du utaak wi Kanaan.

¹⁹ Laban aya wal mēnt ppuunk nʈkaneel, kē Rakel aʃē kiij itu yi aʃin. ²⁰ Yakob aya amena mena, kē Laban naharameen aammee. ²¹ Aʈi na bka bi nul bti aya amuur bdēk bi Ēfrat, aʃē ya umban ʈi inkun yi Galad.

Laban adookar na Yakob

²² Wi udoluñ nʈnuur nʈwajanʈ, kē baʃē ʈup Laban kē Yakob aʈii. ²³ Ajeju babuk aʃin adookar na a ado nʈnuur paaj na ulon abaa moba du inkun yi Galad. ²⁴ Na utejan, Naʃibaʈi apēn ʈi nʈtaafi awinana ʈi kadun ki Laban naharameen, aji na a : « ʈaafaraan, meen jibi ikyaan ʈaʈiini na Yakob. »

²⁵ Laban aban du dko di Yakob ataruñ kaloona ki nul du inkun yi Galad, aʃē tar kak kaloona ki nul da, ul na baʃaan biki nul. ²⁶ Aji na Yakob : « we umobiin ba? We ukaan kē iguurēn ba? Adoo ya na babuk naan ji bawo bakalabuʃ biki ikaanun du ugut. ²⁷ We ukaan kē imena mena aya ba? Iwo i lah katupēn nʈē nwutu iya na mnlilan, nʈnʈoʈanan na iyeeh na nʈntambēn na bntuni. ²⁸ Indo wutēn mmook babab naan na babuk naan. Na manjoonan ido do ji napēn. ²⁹ Dhilan lah kadolu buʈaan, kē Naʃibaʈi i ʃaaʃ ajaan adēman aʃē jakēn na utejan utakal : “ʈaafaraan, meen jibi kyayi ʈaʈiini na Yakob.” ³⁰ Kē woli iwo i pya ʈiki inuh katoh ki ʃaaʃ, we ukaan kē ikiij itu yi naan? »

³¹ Yakob ateema aji : « Iwinle kē nya amena mena, dʃal kē iteehēn babuku. ³² Kē du nʈaan i iʃaan aʈēnkna itu yi nu, an mēntan aket. Neejan iten, baʃaan biki nja bawo bamaar, iwinle uko wi nu kjej wa. » Yakob aamme kē Rakel akiijun itu mēnt.

³³ Laban aya neej du kaloona ki Yakob, apēn aya du ki Leya, akak apēn aya du iloona yi balempar babukul batēb aanwin nin uko ulon. Wi akpēnuñ ʈi kaloona ki Leya, aʃē neej du ki Rakel. ³⁴ Kē Rakel anjejuñ ktu kun aʃē jej ka aʈu ʈi uko uʈoori wi bajaan baʈu ʈi feʈ di untaam wi pnkunkaali aʃē ʈo ʈi wa duuʈ. Laban aten tenan ʈi kaloona bti aanwin nin uko ulon. ³⁵ Kē Rakel aʃē ji na aʃin : « Ajuj naan awutan kadeebaʈ woli mēnaʈa wi aneejuñ, dwin pli. » Hēnk, kē Laban ala anoor aanwin nin uko ulon.

³⁶ Wal mēnt̄ kē Jakob ašē deebaṭ ašē ḡoman na Laban aji : « Uko uwuṭaan uhoṅ wi ndoliin̄ ba? We wi njubaniin̄ ba? Kē ido bi duka duka ṭi kafet̄ naan. ³⁷ Iten ṭi iko yi naan bti bē iinwin win nin kako kalon̄ ki nu. Iwinle kalon̄, kpēnan ka ṭi kadun ki bañaan̄ biki nu na biki naan, bawo bamaar. ³⁸ Nṣubal iñeen ṛtēb̄ ṛi ṛi nwoon̄ ṭi katohu, ṛnkaneel ṛi nu na ṛpi ṛi nu ṛaambaan̄ kapara, kē mēnde nin udow ṭi batani bi nu. ³⁹ Woli ṛnko ṛi uṭeeh ṛfaññ unṭaam ulon̄ mēnji kaṭju wa, ṛji djaan̄ kaluk wa. Iji kṭu'ēn pluk ṛnṭaam ṛi bakiijuṅ na pnak kēme na utejan. ⁴⁰ Bnuur baji batērēn na pnak, ujoṅṭ kaneenanaan bṛoy na utejan. ⁴¹ Nṣubal iñeen ṛtēb̄ ṛi ṛi ṛji nwoon̄ du katohu : dlemparu ṛsubal iñeen na ṛbaakēr pa babuku, abot alemparu paaj pa batani bi nu, kē iwi iṭēlēš uko wi ṛṭiinkaruṅ aji uwo baluk bi naan ṛyaas̄ iñeen. ⁴² Woli Naṣibaṭi, i Paapa na Abraham ašin bajaan̄ badēman, Naṣibaṭi i Itaak akṭiin̄, aanwo lah na ṛji, kdolēn ṛṭiis̄ iñen iṭiñṭ. Kē Naṣibaṭi ašē win unoor wi naan na ulemp wi iñen yi naan, kē utejan unṭeṭpuṅ kē ašē wayēš ṛja. »

Bhoṅar bi Jakob na Laban

⁴³ Laban ateema aji : « Baat̄ biki bawo babuk naan, kē bapoṭ biki bawo biki naan. Nṅtaam ṛi bti ṛawo ṛi naan. Uko wi ikwinuṅ hēnk̄ bti uwo wi naan. Kē ṛiñi we wi nhilanuṅ kado pa babuk naan na bapoṭ biki babukuṅ? ⁴⁴ Joh ṛñdo bhoṅar ṛji na iwi. Nṁdo uko mēnt̄ yuuṅ kē andoli ahoṅ atēṭul uko ulon̄. »

⁴⁵ Kē Jakob ašē tēf̄ plaak, ⁴⁶ akak aji na bañaan̄ biki nul bajejēnt̄ mṛlaak. Kē bajejēnt̄ mṛlaak ado bñjuṅ, ašē ṭo ade bukal bti ṭi mṛlaak mēnt̄.

⁴⁷ Laban adu dko mēnt̄ Yegar Fahaduta*, kē Jakob adu da Galeed†. ⁴⁸ Laban aji : « Bñjuṅ bi mṛlaak bi bakyyuuṅ kē ṛhoṅar ṛṭa ṛji na iwi. » Ukaan̄ kē badu da aji Galeed. ⁴⁹ Bakak adu da aji Miṣpa‡, ṭiki Laban aji : «*Yawe Nawat Kabuka akdoon̄ kayeṅ ṛja, ṛja batēb̄ bti, woli ṛṅēkak awinar. ⁵⁰ Woli inooran babuk naan kēme ajeṭ baat̄ baloṅ ahoṭalēš ṭi baka, mēnt̄ ṛñaan̄ akwayēṣuṅ ṛja, lipariin̄, Naṣibaṭi akwayēṣuṅ ṛja. »

⁵¹ Akak aji na Jakob : « Iwin bñjuṅ bi mṛlaak bi na plaak pantēfuṅ pi ṭi ptoof pi ṛja, ⁵² ikwoon̄ uko unkyujuṅ uko wi ṛdolouṅ ṛṭa di. Mēnwō i kaṭeṭ bñjuṅ bi na plaak pi kaya du umban̄ wi nu na uṣal uwuṭaan. Kē iwi kak iinwo i kaṭeṭ pa kabi di umban̄ wi naan na uṣal uwuṭaan. ⁵³ Naṣibaṭi i Abraham, i Nahor na i bateem baka akwayēṣuṅ ṛja. »

Jakob amehna ṭi katim ki Naṣibaṭi i Itaak ašin akṭiin̄. ⁵⁴ Afinaṅ Naṣibaṭi unṭaam du pnkuṅ ašē du bayiṭul babi bade. Bade ašē fēr du pnkuṅ.

32

¹ Laban anaṭa na nfa kub, aya amook bababul na babukul añehandēr baka bnuura ašē ṭiis̄ katohul. ² Jakob aya na bgahul, kē ṛwanjut ṛi Naṣibaṭi ṛašē bi ayit na a. ³ Kē wi awinaṅ win ṛja ašē ṛji : « Pntuk pi bañaan̄ biki Naṣibaṭi pii pi! » Adu dko mēnt̄ Mahanayim*.

Jakob abomandēr pyit na Etawu

⁴ Jakob ayil bañaan̄ du Etawu abuk ašin, bajota kadun, aya du a du inkun̄ yi Feyir du uṭaak wi Edom. ⁵ Aji na baka : « Uko wi, wi nakyaaṅ kaṭup Etawu ajug naan, najakana : “Uko wi, wi wi Jakob nalemparu ajakuṅ, aji : Dya du uko Laban aṭo da te hēnkun̄. ⁶ Dya ka da ṛngit, ṛbuuru, ṛpi, ṛnkaneel na balemp biinṭ na baat̄. Dṛjal ajug naan ame wa nhilna nwinana bnuura ṭi kadunul.” »

* **31:47** Yegar Fahaduta : ṭi uṭup wi baharameeṅ dawoon̄ Bñjuṅ bi bamaar. † **31:47** Galeed : ṭi uhebērē danaam katiinkare na Bñjuṅ bi bamaar. ‡ **31:49** Miṣpa dawoon̄ dko dyenṭ ṭi uhebērē.

* **32:3** Mahanayim : ṭi uhebērē dawoon̄ kntuk ktēb.

⁷ Bayili bakak du Jakob aji na a : « Npënna du Etawu abuk şaaş. Ul ƚi uleeful abi pyit na iwi awo na biinƚ iñeen uweek ŋbaakër (400). » ⁸ Wal mënƚ kē Jakob aşē lēnk maakan abot ahaajala. Afaaş bañaan banwoon na a, na ŋnkaneel na ŋpi na ŋngit na ŋntaam ŋi pnkunkaali, ado ifah itēb. ⁹ Aşal aji : « Woli Etawu aya jotna bañaan biki kafah kalon, bañaan biki bandukiin bahil kaƚi na iko yi bawoonaanun. »

¹⁰ Añehan Naşibaƚi aji : « Naşibaƚi i Abraham ateem naan na i İtaak paapa bajaan badēman, iwi *Yawe Nawat Kabuka ijakuŋ na nji : “Kakan du uƚaak wi başinu du bayiƚu ddolu bnuura.” ¹¹ Dpoƚēƚ maakan pa uko na bnuura bti yi ikdolaan do nalemparu. Wal wi mbiin amuur bdēk bi Yordan bi, dwoha aloolan na pmul, kē hēnkuŋ nşaan awo na bañaan ado hil afaaş baka ado kntuk ktēb. ¹² Dkooƚu kooƚ buranaan ƚi Etawu abuk paapa. Dƚi abi ajotnaan afiŋ baat biki naan na babak baka. ¹³ Kē iwi işaan ajakēn iwulēn iko inuura kaƚuman kabot kado pntaali pankpēnnun ƚi nji paƚum ji pyiw pi bdēk, pi nin ŋaan alon awoon aanhil pfēn. »

¹⁴ Jakob afēr ƚi dko mēƚ. Ajej uko wi ahilanun kaƚen Etawu abuk aşin ƚi uko wi awoonaanun. ¹⁵ Ajej ŋpi ŋwaaƚ iñeen uweek ŋtēb (200) na ŋdow iñeen ŋtēb, na ŋnkaneel ŋwaaƚ iñeen uweek ŋtēb (200) na ŋnkaş iñeen ŋtēb. ¹⁶ Ajej kak ŋntaam ŋi pnkunkaali iñeen ŋwajanƚ na ŋmpoƚi ŋankbootun, ŋngit ŋwaaƚ iñeen ŋbaakër na ŋnkaş iñeen, ŋbuuru ŋwaaƚ iñeen ŋtēb na ŋnkaş iñeen. ¹⁷ Apaƚēş ŋntaam ŋandoli aşē wul ŋa balemparul aji na baka : « Najotan kadun, batani başē bado kaduk btēƚ uko unƚuun kalow. » ¹⁸ Uko wi aƚuun nalemparul nateek pdo wi wi, aji na a : « Woli iyit na Etawu abuk paapa, kē aheparu ŋaan iklemparun, dko di ikyaan, na anwoon ajug batani bi igakanun, ¹⁹ kteema kaji : “Iwo yi Jakob nalemparu, aƚenu ŋen ya iwi Etawu ajug naan, ul ƚi uleeful adoo bi, awo ƚi kafetun.” »

²⁰ Akak aƚu natēbantēn na nawajanƚen na banwoon na itani bti baƚup uko wi ajakuŋ na nateek wi bakwinun Etawu. ²¹ Akak aji na baka baji : « Jakob nalemparu abi ƚi kafetun. » Aşal wal mēƚ aji : « Ddo udeeb uwala na a na iko yi nji kaƚenulun, wal mēƚ mbaa nihil nwinana ƚi kadunul. Ahilan kamiirēn. » ²² Ajotan iko bti yi awoon i kaƚen abuk aşin kadun, aşē duka du pntuk na bañaan biki nul.

Kampētar ki Jakob na Naşibaƚi

²³ Na utejan mēƚan wun, Jakob anaƚa ajej baat batēb biki nul, na balempar baka, Bila na Filpa, na babakul biinƚ iñeen na aloolan, amuur na baka kabuul ki Jakob. ²⁴ Wi adolon kē bamuuri, abot amuuran bka bi nul bti, ²⁵ aduka aloolan. Kē ŋiinƚ alon aşē bi apētar na a te mnjinƚ. ²⁶ Wi un mēƚ awinun kē aanhil pwata aşē koba ƚi pnkuunt, kē pabuur na a. ²⁷ Aji na Jakob : « Wutanaan nya, mnjinƚ mambani. »

Kē ateem aji : « Mēnkwutanu bē iinñehandēraan bnuura. »

²⁸ Ahepara aji : « Katimu kawo hum? »

Kē ateem aji : « Jakob. »

²⁹ Kē aşē ji na a : « Baankak kado kadu'u Jakob, iwo Itrayel†, ƚiki ipētar na Naşibaƚi abot apētar na bañaan, kē iwi işaan awat. »

³⁰ Jakob aji na a : « Dkooƚu kooƚ ƚupaan katimu. »

Kē ateem aji : « we ukaan kē ikheparaan katim naan? » Aşē ñehandēra bnuura ƚi dko mēƚan dun.

³¹ Jakob aƚu dko mēƚ katim ki Penuwel‡, ƚiki aji : « Dwın Naşibaƚi na

† 32:29 Itrayel : ƚi uhebērē daƚu kanaam na apētar na Naşibaƚi. ‡ 32:31 Penuwel : ƚi uhebērē dawoon kaara di Naşibaƚi.

këş naan aşë wo mënkeŋi. » ³² Wi unuur ujintuŋ, aŋep kabuul du Penuwel aşë jiink. ³³ Uko mënŋ ukaanŋ kē bañaanŋ biki Itrayel baanji bade kantaaŋ ki pnkuunt ŋiki dul di Naşibaŋi akobuŋ Yakob.

33

Pyit pi Yakob na Etawu

¹ Yakob akat këş aşë win kē Etawu akbi, awo na biint iñeen uweek ŋbaakër (400), kē Yakob aşë jej bapoŋ apaŋeş, awul baka banin baka, Leya, Rakel, na balemp biki baka Bila na Tilpa. ² Aŋu baaŋ balemp na babuk baka ŋi kadun, kē Leya ayeenk na biki nul, Rakel kē abaaŋşaan na Yotef. ³ Ul kē aşë jot kadun, aya aşë ŋup adoo do ŋyaaş paaj na ulon aşë aňog abuk aşin. ⁴ Etawu aŋi aya ayit na a, alut amooka, kē başë wo ŋi ŋwooni.

⁵ Etawu akat këş awin baaŋ na bapoŋ aşë hepara aji : « Bañaanŋ biki bawo bahonŋ ba? »

Kē atem aji : « Bapoŋ biki Naşibaŋi ŋi pjoob bkow pi nul awuluŋ nalemparu. » ⁶ Balemp baaŋ baňog na babuk baka, abi aŋup ŋi kadun ki Etawu. ⁷ Leya kē aňog na biki nul, abi aŋup ŋi kadunul. Kē Yotef akak aňog na Rakel abi aŋup.

⁸ Wal mënŋ kē Etawu aşë ji na Yakob : « Kē we uwoonŋ pntuk pi bañaanŋ na ŋntaam ŋi nyitanaanuŋ ba? »

Kē atem aji : « Dŋal ŋal pwinana bnuura ŋi këş ki ajug naan ukaanŋ. »

⁹ Kē Etawu aji na a : « Abuk paap, iko yi nwoonaanuŋ ikëşi, dukiin na bka bi nu. »

¹⁰ Kē ateema aji : « A-a, woli dwinana bnuura ŋi këş ki nu, kdinan kayeenk uko wi nwulliŋ. Hënk di uwoonŋ, dpën awinana ŋi kadunu jibi ŋaanŋ ajaanŋ apën kawinana ŋi kadun ki Naşibaŋi, kē iyeenkën na uhaaş ujintŋ. ¹¹ Keeri idinan iyeenk uko wi nwulliŋ, wi nwinaniŋ bnuura ŋi këş ki Naşibaŋi awo na uko bti wi nnumiŋ. » Aŋiini ŋini hanŋ te kē uŋ adoo dinan.

Bi Yakob na Etawu bawayëşëri

¹² Wi babanuŋ tuŋ, kē Etawu aşë ji na Yakob : « Joh ŋnaŋa ŋya, ddo kapoş ŋi kadun na bañaanŋ biki naan. »

¹³ Kē ateema aji : « Ajug naan ame kē bapoŋ bañeñëŋi kē nkak awo i kaŋu uşal ŋi ŋntaam ŋankbootuŋ. Woli dmint mintan ŋa unuur uloolan ŋntaam bti kakeŋ.

¹⁴ Ajug naan akeeri jot nalemparul kadun, nji ddo kapoş btişu na batani bi ŋgakanuŋ na bapoŋ te kadoo kaban du ajug naan du Feyir. »

¹⁵ Kē Etawu aji na a : « Ddukaru bañaanŋ balonŋ ŋi bangakandëruŋ na nji. »

Kē atem aji : « Ndolna we? Uko unkaanŋ udooni uwo nwinana bnuura ŋi këş ki ajug naan. »

¹⁶ Kē Etawu ajeju unuur mënŋ bgah aya Feyir, ¹⁷ kē Yakob, ul aşë ya Fukot. Aniw da katoh abot ado impen pa ŋntaam. Uko mënŋ ukaanŋ kē baŋu dko mënŋ katim ki Fukot*.

Yakob aban du Fikem

¹⁸ Wi Yakob apënnuŋ Padan-Aram, aban najoob du ubeeka wi Fikem du utaak wi Kanaan. Afëŋ ataanŋ na ubeeka. ¹⁹ Anug dko di ataruŋ kaloona ŋi babuk Hamor aşin Fikem. Anugar da ktaka iñeen uweek ki baŋaknuŋ untaam.

²⁰ Aboman da *bliit bi mngur, aşë ŋu ba katim ki « El Elohe Itrayel†. »

* **33:17** Fukot : ŋi uhebërë dawoon impen. † **33:20** El Elohe Itrayel : Dawoon Naşibaŋi awo Naşibaŋi i Itrayel.

34

Uko wi Dina

¹ Dina napoŋ ñaati i Leya abiiŋ abukar Yakob apën pya kawin baat̄ biki utaak wi bawoon. ² Kë Fikem, abuk Hamor nahitit naŋih i utaak ašë wina. Amoba, aŋupana. ³ Kë uhaaš ušë wo ti Dina poonu abuk Yakob kë aŋala ala'a baniw. ⁴ Aya aji na Hamor ašin : « Yaan iñehandërën poonu uŋ nniima. »

⁵ Baŋup Yakob kë baŋopan Dina abukul, kë jibi babukul biint̄ bawoon du uŋeeh na batani aanji nin uko ulonj kë bado pënna uŋeeh.

⁶ Hamor, ašin Fikem, aya du uko Yakob kaya kaŋiini na a. ⁷ Uŋënk wal mënŋ kë babuk Yakob biint̄ bakamšii, bame uko unŋëpuŋ. Uko mënŋ ude baka, kë badeebaŋ maakan ŋiki Fikem ado Itravel uko unwuŋuŋ maakan wi apiint̄uŋ na abuk Yakob. Ñaanj aanwo kado haŋ. ⁸ Kë Hamor ašë ji na baka : « Fikem abuk naan aŋal poonu abukan na manjoonan. Nawulana a aniim. ⁹ Nawulan ŋtiinkar ŋbot ŋmëbandër : nawulun babukan baat̄ ŋniim, un kak ŋwulan biki nun naniim. ¹⁰ Naŋoon ti na un, utaak wi uwo wi nan, nafët na un nado kapoš jibi naŋali. »

¹¹ Wal mënŋ Fikem aji na ašin poonu na baweekul : « Nawutan nwinana bnuura ti kadunan, dwulan uko bti wi nakheparaanun. ¹² Ddo uko bti wi naŋaluŋ, uko uloolan ŋaŋ wi wi nŋaluŋ, nawulaan abukan nniim. »

¹³ Babuk Yakob bateem Fikem na ašin, bado mntit na baka ŋiki aŋopan abuk ašin baka. ¹⁴ Baji na baka : « Nñenhilan kawul abuk ašinun ñiint̄ anwoonj aanwala katëmp aniim. Uko mënŋ uwo mnkow pa un. ¹⁵ Ndinanan uko wi naheparunj woli nado uko wi : nakakan ji un, nawalan biint̄ biki nan katëmp bti. ¹⁶ Wal mënŋ ŋwulan babukun baat̄, kabot kajej babukan baat̄, ŋŋo na an kak, ŋwo pntaali ploolan. ¹⁷ Ašë wo woli naandi ptiinkun, ŋje abuk ašinun kaya na bgahun. » ¹⁸ Uŋup wi baka ulil bi Hamor na Fikem abukul. ¹⁹ Fikem awoonj anwinaniin bnuura ti katoh ki ašin bti, aanwo na nŋal ŋtëb ti uko wi bajakulun, ŋiki aŋal poonu abuk Yakob maakan.

²⁰ Hamor na Fikem abukul baya du uneej ubeeka aŋiini na biint̄ biki wa aji : ²¹ « Bañaan biki bawo na uŋal unuura : Baŋoon ti utaak wi na nja, udëmi, bado kapoš jibi baŋali ŋdo kaniim baat̄ biki baka, bado kaniim biki nja. ²² Kë uko uloolan ukŋuun badi pŋo na nja bti, ŋwo pntaali ploolan. Uko mënŋ wii wi : biint̄ biki nja bti bawo kawala katëmp jibi bukal bawaliin ka. ²³ Itani yi baka, bka bi baka na ŋntaam ŋi baka bti iinkkak wal mënŋ yi nja i? Nawulan ŋdinan baka uko wi bajakun, bašë baduka na nja. » ²⁴ Baweek biki ubeeka batiink uko wi Hamor na Fikem abukul bajakun. Kë biint̄ biki ubeeka bti baya wala katëmp.

Plukan pi Fimeonj na Lewi

²⁵ Unuur uwajantën wi ñleef ŋakdeenj banwaliin katëmp kë banoori, kë bi Fimeonj na Lewi, babuk Yakob biint̄, baweek Dina, bašë naŋa ajej ikej yi baka apoš aneej ti ubeeka kë nin ñaanj aankit baka, adëpa ti biint̄ bti afin. ²⁶ Bafin kak bi Hamor na Fikem abukul ajej Dina apënan ti katoh ki Fikem ašë ya.

²⁷ Babuk Yakob babi abaañëš banklaan pkeŋ, ajej iko bti inwoonj ti ubeeka, ŋiki bakowandën aŋa baka. ²⁸ Bajej ŋpi na ŋnkaneel na ŋgit na ŋbuuru ŋi baka na iko inwoonj du ubeeka na ŋŋeeh. ²⁹ Bajej bka bi baka bti, babuk baka na bahar baka, na iko bti yi bakaanj ti itoh yi baka.

³⁰ Yakob aji na bi Fimeonj na Lewi : « Naŋijaraan bŋup. Naŋu kë nkek ñaanj nawuŋaan maakan ti kës ki bañaan biki utaak wi bakanaan na wi baperitit. Woli batiinkar abi agutan na nja bafinën na biki katoh naan bti ŋiki batum apel nja maakan. »

³¹ Kë başë teema aji : « Nwo kawut bado aña'un ji awo națuunk i? »

35

Yakob du Betel

¹ Nașibați aji na Yakob : « Națiin iya Betel iya ițo da. Yaan ido da *bliit bi mngur pa nji Nașibați, nji mpënuț awinana ți kadunu wi iktiiņ Ețawu abuk șaaș. »

² Yakob aji na bañaan biki kato hul na bangakandëruņ na a bti aji : « Napënaan itu yi najaan nadëman ți ptoofan, nadolan bañow nakakna najinț ți kës ki Nașibați. Națëlșan kak imișa. ³ Najoh nya Betel ddo da bliit pa Nașibați antiinknuņ wi nwoon ți mntëg, antënknuņ ți bayaaş bi ndoluņ. » ⁴ Bapënan itu yi bawoonaanun na irinku yi bațuun ți ibaț* awul Yakob kës amoy ți bko bweek banwoon ți kañog Tikem. ⁵ Wal mënț kës başë nața atool pya. Nașibați ațu palënk ți nbeeka njanfooyun dko di babiin awo, kës bañaan banwoon da baandookar na baka.

⁶ Yakob na bañaan biki awoonaanun bti baban du Lut du utaak wi Kana. Dko mënț dawoon Betel. ⁷ Aboman da bliit bi mngur așë du dko mënț El Betel†, țiki dul di di Nașibați apënuț awinana ți kadunul wi akțiiņ abuk așin.

⁸ Wi bawoon da kës Debora, ñaaț ambiin ayewi Rebeka așë keț, kës bamoya du Betel du pțeef bi bko bweek banwoon da. Uko waņ ukaan kës Yakob adu bko mënț aji bko bweek bi nwooni.

⁹ Nașibați akak apën awinana ți kadun ki Yakob wi apënuņ Padan-Aram, awula bnuura. ¹⁰ Aji na a : « Katimu kawo Yakob, kës başë wo baankak ado kadu'u Yakob ; katimu kawo Itrayel‡. » Kës hënk di ațu'u luņ katim ki Itrayel.

¹¹ Nașibați akak aji na a : « Nji dwoon *El Șaday, Nașibați Anhiniin iko bti. Kabuk kajoo bët na iwi ibot ibuk ituman. Pntaali pankpënuņ ți iwi pawo utaak, pado wo nțaak nțum ; bașih babot bapëna ți iwi. ¹² Utaak wi nwuluņ Abraham na Itaak dwulu wa, kabot kawul pntaali pankmbiin ți kafetu apëna ți iwi utaak wi. » ¹³ Kës Nașibați așë pën ți kadunul aya.

¹⁴ Yakob ajeț plaak atëf ți dko di Nașibați abiiņ ațiiņyaan na a, ajatan ți pa abot atul ukëra ți pa. ¹⁵ Adu dko di Nașibați abiiņ ațiiņi na a aji Betel§.

Kabuka ki Benyamin na pkeț pi Rakel

¹⁶ Yakob na bañaan biki nul bapën du Betel aya. Baankak alow Efrata, kës Rakel așë buk. Kabuk kanoorana maakan. ¹⁷ Wal wi akhajuņ na pdo na kabuk kës ñaaț ankbuk bukanuluņ așë ji na a : « Wutan kalënk, ikak abuk napoț ñiinț. » ¹⁸ Anoor maakan ado ñogan pkeț, kës wi abanuņ ți pjëmșa așë wul napoț katim ki Ben-Oni*, kës Yakob așë wula katim ki Benyamin†. ¹⁹ Rakel aketı, kës bamoya du bgah bi Efrata, dko mënț dawoon Betleyem. ²⁰ Yakob atëf plaak ți bhër bi nul. Płaak pi bhër bi Rakel mënț pawoon da hënk te nța ayuuđ dko di amoynaaniin.

Pjuban pi Ruben

²¹ Yakob i bakakuņ ado Itrayel anața na bañaan biki nul aya ațep Migdal-Eder așë tar kaloona ki nul. ²² Wi bawoon ți utaak wuņ kës Ruben așë ya apiinț na Bila, ñaaț i așin awoonaanun, kës bațup așin uko mënț.

* **35:4** Irinku yi bațuun ți ibaț: Baji bațu ya buțaan bawutna kajotna baka. † **35:7** El Betel : Ți uhebërë dawoon Nașibați i Betel. ‡ **35:10** Itrayel : Ți uhebërë danaam na apëtar na Nașibați. § **35:15** Betel : Ți uhebërë dawoon katoh ki Nașibați. * **35:18** Ben-Oni : Ți uhebërë dawoon napoț i unoor wi naan. † **35:18** Benyamin : Ți uhebërë dawoon napoț i kañen naan kadeenu.

Babuk Yakob

Babuk Yakob biinŋ bawo iñeen na batëb. ²³ Biinŋ biki abukunŋ na Leya bawo : Ruben bajeenul, Fimeyoy, Lewi, Yuda, Itaakar, na Fabulon. ²⁴ Kë biki abukunŋ na Raket bawo : Yotef na Benyamin. ²⁵ Kë biki Bila nalemp i Raket bawo : Dan na Neftali. Kë biki Fiłpa nalemp i Leya bawo : Gad na Ater. ²⁶ Bapoŋ bukunŋ biki Yakob abukunŋ wi awoonŋ du Padan-Aram.

Pkeŋ pi Itaak

²⁷ Yakob aban du uko ašin du Mamre du Kiriyat-Arba, dul dawoonŋ Hebron. Dul di Abraham na Itaak babiiŋ afëŋ. ²⁸ Itaak aka nŋsubal iñeen-week na iñeen bakrenŋ (180), ²⁹ ašë noorfën aya du bajugul. Wi akkeŋunŋ, aŋafi, kë nŋnuur nŋ nul nabot atum. Etawu na Yakob babukul kë bamoya.

36

Baaŋ na bapoŋ biki Etawu

¹ Pntaali pampënnunŋ ŋi Etawu pii pi, pul pawoonŋ Edom :

² Etawu aniim baaŋ biki Kanaan, baaŋ mënŋ biki biki : Ada na Oholibama na Baŋmat. Ada awo abuk Elon nahitiŋ, kë Oholibama awo abuk abot awo abab Fibeyonŋ nahiwit. ³ Baŋmat awo abuk Iŋmayel. Nebayot awo abuk ašin. ⁴ Ada abukar Etawu Elifat, kë Baŋmat abuk Reuwel. ⁵ Oholibama abuk Yewuŋ, Yalam na Korah. Bukunŋ bawoonŋ biinŋ babak Etawu bambukiinŋ du utaak wi Kanaan.

⁶ Etawu ajej baharul, babakul na bañaanŋ biki katohul bti, itani yi nul na nŋntaam nŋ nul bti na iko bti yi akaanŋ wi awoonŋ ŋi utaak wi Kanaan aya utaak wi Feyir alow Yakob abuk ašin. ⁷ Itani yi baka idëm wal mënŋ maakan kë utaak wi bafëŋunŋ uunhil pkëŋ baka ŋiki itani yi baka itum maakan. ⁸ Hënk, kë Etawu aya afëŋ du dko di pnkunŋ du Feyir. Etawu dawoonŋ Edom.

Babuk Etawu du Feyir

⁹ Pntaali pi Etawu ašin bahedomit anfeŋunŋ du dko di pnkunŋ du Feyir pii pi :

¹⁰ Itim yi biinŋ babak Etawu yii yi : Elifat awo abuk Ada ahar Etawu, kë Reuwel awo abuk Baŋmat ahar Etawu kak.

¹¹ Elifat abuk Teman, Omar, ŋefo, Gatam, na Kenat. ¹² Elifat abuk Etawu akak awo na ñaaŋ aloŋ i awoonŋ aanniimi, kë abukara Amalek. Bukunŋ bawoonŋ babab Ada ahar Etawu.

¹³ Kë biki Reuwel bawo : Nahat, Ferah, ŋama, na Miŋaa. Bukunŋ bawoonŋ babab Baŋmat ahar Etawu. ¹⁴ Kë Etawu abuk na Oholibama aharul abuk Ana, poonu abuk Fibeyonŋ, bi Yewuŋ, Yalem na Korah.

Baweek biki Edom

¹⁵ Bañaanŋ banwoonŋ baweek ŋi pntaali pampënnunŋ ŋi Etawu biki biki :

Baweek bampënnunŋ ŋi Elifat bajeenul bawo : Teman, Omar, ŋefo, Kenat, Korah, ¹⁶ Gatam na Amalek. Bukunŋ bawoonŋ baweek bampënnunŋ ŋi Elifat abuk Ada. ¹⁷ Kë bampënnunŋ ŋi Reuwel abuk Etawu bawo : Nahat, Ferah, ŋaama, Miŋaa. Bukunŋ bawoonŋ baweek bampënnunŋ ŋi Reuwel abuk Baŋmat ahar Etawu du utaak wi Edom. ¹⁸ Kë baweek bampënnunŋ ŋi Oholibama abuk Ana, ahar Etawu bawo : Yewuŋ, Yalam, na Korah. Bukunŋ bawoonŋ baweek biki Etawu abukunŋ na Oholibama abuk Ana.

¹⁹ Bukunŋ bawoonŋ babak Etawu baweek biki Edom.

Babuk Feyir nahorit

²⁰ Babuk Feyir nahorit bawoonŋ banfeŋunŋ uteek ŋi utaak wunŋ, bawo : Lotan, ŋobal, Fibeyonŋ, Ana ²¹ Diŋon, Eŋer, na Diŋan bukunŋ bawoonŋ baweek biki

bahorit, babuk Feyir du utaa wi Edom. ²² Babuk Lotan bawo : Hori, na Heman, kë abuk aşin Heman ñaaţ awo Timnah. ²³ Babuk Şobal bawo : Alwan, Manahat, Ebal, Şefo na Onam. ²⁴ Babuk Fibeyoŋ bawo : Aya na Ana. Ana mēnt ayaan awin du *pndiış dko di meel mnyik wi akyafanuŋ ŋbuuru ŋi Fibeyoŋ aşin. ²⁵ Babuk Ana bawo : Dişon, na Oholibama abukul ñaaţ. ²⁶ Biki Dişon bawo : Hemdan, Eşban, Yitran na Keran. ²⁷ Babuk Eşer bawo : Bilhan, Fawan na Akan. ²⁸ Babuk Dişan bawo : Uş na Aran.

²⁹ Baweek biki bahorit bawo : Lotan, Şobal, Fibeyoŋ, Ana, ³⁰ Dişon, Eşer, na Dişan. Bukuŋ bawoŋ baweek bahorit du utaa wi Feyir.

Başıh biki Edom

³¹ Bañaan biki bawoŋ banşıhuŋ du utaa wi Edom ji naşıh aloŋ ti biki Itrayel abi ado kaşıh. ³² Bela abuk Bewor aşih du Edom, kë ubeeka wi nul uwo katim ki Dinhaba. ³³ Bela akeţ, kë Yobab abuk Terah i ubeeka wi Botra ayeenk aşih. ³⁴ Wi Yobab akeţuŋ, kë Huşam i utaa wi batemanit ayeenk aşih. ³⁵ Wi Huşam akeţuŋ, kë Hadad, abuk Bedad ayeenk aşih. Ul agutuŋ na bamadiyanit abot akob baka du ŋteeh ŋi Mowab, katim ki ubeeka wi nul kawo Awit. ³⁶ Wi Hadad akeţuŋ kë Falma i Maşreka ayeenk ti a aşih. ³⁷ Wi Falma akeţuŋ kë Şawul i Rehobot-ha-Nahar aşē yeenk aşih. ³⁸ Wi Şawul akeţuŋ kë Baal-Hanan, abuk Akbor aşē yeenk ti a aşih. ³⁹ Wi Bal-Hanan abuk Akbor akeţuŋ kë Hadar ayeenk aşih, ubeeka wi nul uwo Pawu ; aharul awo Mehetabel abuk Matred abuk Meh-Fahab.

Baweek biki Edom kak

⁴⁰ Itim yi baweek bampēnnuŋ ti Etawu yii yi ; baduuna baka andoli ti katoh ki apēnnuŋ na ti dko di afēţuŋ: Timnah, Alwa, Yetet, ⁴¹ Oholibama, Ela, Piñon, ⁴² Kenat, Teman, Mibşar, ⁴³ na Magdiyel, na Iram. Bukuŋ bawoŋ baweek bampēnnuŋ ti Etawu aşin bahedomit. Baduuna baka andoli ti utaa wi afēţuŋ.

37

1 Kë Yakob ul aşē duka du utaa wi Kanaan wi aşin abiin awo.

Yotef na babuk aşin

² Uko wi katoh ki Yakob wii wi : Yotef aka ŋşubal iŋeen na paaj na uloŋ aji yafan ŋkaneel na ŋpi na babuk aşin. Ado kpoţ ki nul na babuk Bila na Filpa bahar aşin. Yotef abi ţup aşin baka aji baji bado iko iwuţaan.

³ Kë Yakob i bakakuŋ ado Itrayel aşē ŋal Yotef apelan babukul bti ŋiki abuka wi awoŋ naţaf, ado kë badola kamişa kanuura. ⁴ Kë babuk aşin başē win kë aşin baka aŋala apel baka, kë başē şoor Yotef adoo wo baanji baţiini na a bnuura.

⁵ Unuur uloŋ, Yotef aţaafi aşē ţup ŋa babuk aşin, kë bukal babaa şoor şoor maakan apel. ⁶ Yotef aji na baka : « Natiinkan ŋţaaŋi ŋi ndoluŋ: ⁷ Dţaaŋi kë ŋwo wo ji ŋwo ti ptan intooliin du uţeeh, kë bdaaj bi intooliin bi naan başē mara mara awo bnaţ kë idaaj yi nan işē fooy ba aşē wo wo ji iko innuŋuŋ ti kadun ki bi naan. »

⁸ Babuk aşin bateema aji : « Woon işal aji iwo naşıh i nun kë ŋwo i kado kado uko wi ijakuŋ? » Nţaaŋi ŋi nul na ŋţup ŋi nul ŋado kë başoor kak maakan.

⁹ Yotef akak aţaafi kak aţup babuk aşin aji : « Natenan, dkak aţaafi kak kë uwo wo ji bnuur, pli na njah iŋeen na uloolan ŋaŋuŋ ti kadun naan. » ¹⁰ Aţup uko waŋ aşin kak, kë uŋ aşē ŋoman na a aji : « Kë ŋţaaŋi ŋuŋ ŋi idoluŋ! Nji, naan na babuk şaaş ŋbi kaŋuŋ ti kadunu i? » ¹¹ Babuk aşin bakuja maakan kë aşin aşē hank uko waŋ ti uşal.

Yotef awaapanaa

¹² Unuur ulonj, babak ašin Yotef baya byafan bi batani bi ašin baka du Fikem.

¹³ Yakob ašin i bakakunj ado Itrayel aji na Yotef: « Babuk šaaš bawo du byafan du Fikem. Biin dyilu du baka. »

Kë ateem aji: « Nji wi. »

¹⁴ Yakob akak aji na a: « Yaan iten jibi bawoori bukal na nntaam işë ibi itupën. » Aylina du dko danwoonj du uŕeeh wi inkunj du Hebronj kë Yotef ašë ya aban Fikem. ¹⁵ Nniintj alonj ayit na a, kë akñaay na uŕeeh ašë hepara aji: « We wi iklaanj ba? »

¹⁶ Kë ateem aji: « Dla babak paapa. Dkooŕu kooŕ ŕupaan dko di bakyafanaanunj nntaam nji baka. »

¹⁷ Kë nniintj aji na a: « Bapën ŕi, dŕiink kë baji baya Dotan. » Kë Yotef apën ala babak ašin aya ŕenk baka du Dotan.

¹⁸ Bawina kë akbi du kalowan ašë tiinkar ji abi ado kaban du baka aji bafiņa.

¹⁹ Baŕiini aji: « Natenan ajug nŕaafi akbiinj hënk. ²⁰ Hënkunj, najoh nŕiņa nŕšë nŕfëla du bhër blonj, nŕyale nŕya ji uko ulonj ujootj wi uŕeeh udohulunj. Wal mënŕ nŕten uko wi nŕaafi nji nul nŕakkakunj. »

²¹ Kë Ruben ašë tiink baka, aņal pbuuran Yotef. Aji na baka: « Nŕwut kafinņa.

²² Naktul pñaak! Nafëlana du bhër blonj du *pndiis, nawutan kafinņa këme kakoba. » Ruben ado do haņ kahilna kabuurana kakakana du ašin.

²³ Wi Yotef abanunj kë babak ašin bašë wohëša kamiša kanuura ki awohonj ašë ²⁴ jeja awat du bhër blonj. Bhër mënŕ baanwo na meel. ²⁵ Baya wal mënŕ aya aŕo ade. Wi bakatunj kës ašë win pntuk pi bahiřmayelit* kë pakpëna Gilaad. Nntaam nji pnkunkaali nji baka nŕajij iko itum itaabanaani pde, ilil pŕëkëñ na ikuraaraani yi baŕiinj kaya kawaap du Ejiptu. ²⁶ Kë Yuda ašë ji na babak ašin: « We wi njkaanj šëm nŕiņ abuk ašin nja abot amen pkeŕ pi nul ba? ²⁷ Nawulën nŕwaapa bahiřmayelit, nŕwut kafinņa. Awo abuk ašin nja, nŕwo biki pñaak ploolan. » Kë batiinka.

²⁸ Kë bawaap bahiřmayelit bašë ŕëp. Kë baweekul bašë pënana ŕi bhër, awaapa baka itaka inliņunj na baluk bi nŕsubal nŕtëb na kli paaj bi nayafan, kë bukuņ bañooŕa Ejiptu.

²⁹ Kë wi Ruben akakunj du bhër, aantënk da Yotef. Atow imiřa yi nul, ³⁰ ašë kak du babak ašin aji na baka: « Napoŕ aanwo du bhër, hum di di nŕi kadolonj hënkunj? »

³¹ Babuk ašin Yotef bajej wal mënŕ upi udow afiņ, ašë jej kamiša ki Yotef ayek ŕi pñaak. ³² Bañooŕ kamiša kanuura kunj ašin baka ašë ji na a: « Paap, uko wi nŕyaanj awin wii wi, tenan me kawo kamiša ki abuku. »

³³ Kë unj aten ka ašë ji: « Kamiša ki abuk naan ka. Uko ulonj ujootj wi uŕeeh upitëř Yotef adoha. »

³⁴ Yakob atow imiřa yi nul wal mënŕ awohara iko yi puum†. Aŕëga pkeŕ pi abukul ajon. ³⁵ Babukul bŕi, biinj na baat, babi pyompana, kë ašë pok aji: « A-a dŕëga ŕëga te kado kalunj kaya kaŕënk abuk naan du mnkeŕ. » Yakob awooni ara wooni abukul.

³⁶ Bahiřmayelit baya waap Yotef nniintj alonj i katim ki Potifar du Ejiptu. Nniintj mënŕ awo ŕi baweek biki pŕiņ pi Farawuna naŕiņ i Ejiptu, ul awoonj naŕiņ i bayen biki nul.

* **37:25** Bahiřmayelit: Bakak aji badu baka bamadiyanit. † **37:34** Atow imiřa: Uko mënŕ uji udiiman kë nnaanj awo ŕi puum.

38

Yuda na Tamar

¹ Ți wal mēnt, Yuda aduk babak așin aya du ŋiint alon j i utaak wi Adulam i katim kawoonj Hira. ² Awin da poonu abuk ŋiint alon j katim kawoonj Ťuwa i utaak wi Kanaan. Ajej poonu mēntj aniiim. Awinar na a, ³ kē poonu awo na kayinj abuk napoț ŋiint, Yuda kē ațu'a katim ki Er. ⁴ Ŋaaț akak amobana kayinj abuk napoț ŋiint kē ațu'a katim ki Onan. ⁵ Akak amobana kayinj uyaaş uwajantēn abuk napoț ŋiint așē țu'a katim ki Ťela. Wal wi Ťela abukiinj, Yuda awo du Ketib.

⁶ Yuda ajejar Er abukul bajeen, ŋaaț i katim ki Tamar. ⁷ Kē Er bajeen i Yuda așē wo nawuțaan ți kēș ki *Yawe Nawat Kabuka, kē afiņa. ⁸ Kē Yuda așē ji na Onan : « Ime uko wi iwoonj i kado wi iwoonj ața Er : yaan iwinar na aharul ibukar naweeku bapoț. » ⁹ Kē Onan așē me kē bapoț biki akbukunj baankwo biki nul. Aji woli awinar na ahar naweekul, aji pēnan bduun katoon du mbos kahilna kawo aankbukar naweekul bapoț. ¹⁰ Uko wi ajaanj ado uunlil Nawat Kabuka, kē afiņa ul kak. ¹¹ Kē Yuda așē ji na Tamar ababul : « Țoon du uko șaaș iwo nayoț. Yoonkan Ťela adēm nșē nwulu a aniiimu. » Așal aji : « Abuk naan i aanwo kak i kakeț ji baweekul. » Hēnk, kē Tamar akak du uko așin.

¹² Bațo ajon, kē ahar Yuda, anwoonj abuk Ťuwa, așē keț. Wi Yuda ațēgiinj ayomp, aya na Hira nanohul i utaak wi Adulam du Timnah kaya du bankpu-unkuŋ ŋkaneel ŋi nul. ¹³ Bațup Tamar aji : « Tenan, ayootanu aya Timnah ppuunk ŋkaneel ŋi nul. » ¹⁴ Awin kē Ťela adēmi akak ŋiint kē bașē wo baanwula a kē aniiima. Apēnan imișa yi pyiman, ajej uleent agur bkow, agurada hēnk așē țo du uneejj wi Enayim du bgah bi Timnah.

¹⁵ Yuda ațēp awina așē nuŋ kē awo ŋaaț ankwaapuŋ uleeful, țiki agur kaara di nul na uleent. ¹⁶ Abi aňoga așē ji na a : « Wutan nya na iwi. » Aamme kē ababul a.

Kē Tamar ateema aji : « Woli dya na iwi we wi ikwulnuŋ? »

¹⁷ Kē ateema aji : « Dyilbanu upi umpoțj du batani. »

Kē așē kak aji na a : « Wulaan uko ulonj wi iwoonaanunj țj mmēban, ibile wulēn upi kașē kakanu wa. »

¹⁸ Kē ahepara aji : « we wi inaluŋ nwulu? »

Kē ateem aji : « Paneel panwoonj na katimu na ptal pi pa, na pjuuțj pi iwoonaanunj țj kañen. » Awula ya, kē baya awinar, kē aduk ŋaaț na kayinj.

¹⁹ Tamar anața akak katohul, apēnan uleent wi agurunj țj kaara, awoh imișa yi pyiman.

²⁰ Yuda ado Hira nanohul i Adulam aňooț upi umpoțj wi ahoŋunj, kahilna kayeenk iko yi adukarunj ŋaaț, kē unj așē wo aanwina. ²¹ Ahepar baňaanj biki Enayim ŋaaț nawaap uleef ambiiŋ awo țj bgah țj, kē bașē teema aji uumbaanj kaka'aara ŋaaț nawaap uleef țj dko mēntj. ²² Kē akak du Yuda aji na a : « Mēnya wina, baňaanj biki Enayim bajakēn uumbaanj kaka'a nawaap uleef da. »

²³ Kē Yuda aji : « Adukiin na iko mēntj, ŋwut kado kalaar ikow yi nja mnkow, dbubara me kē dyilu na upi kē iya wo iinwina. »

²⁴ Uko mēntj udo uko ji kli kwajantj kē bașē bi aji na Yuda : « Tamar ababu aya awaap uleeful ado mobana kayinj țj buțaan bi adolunj. »

Kē Yuda așē ji : « Nadoon bapēnana bdig batēra najeb. » ²⁵ Kē wi bakpēnanulunj kașē yil baya baji na ayootanul : « Ŋiintj ajuj iko yi, awulnuŋ kayinj. Dkooțu kooț tenan bnuura paneel na ptal pi na pjuuțj, ișal aji iwo yi in ba? »

²⁶ Yuda ayikrën ya aşë ji : « Ñaaŋ i awo natoool apelën ; na manjoonan mëndi pwula Şela abuk naan aniima. » Wi wi Yuda aşaaŋ ado kë bawutana, awo aankak apiinŋ na a.

²⁷ Kë wal wi Tamar abanuŋ ŋi kabuk, abuk kbet. ²⁸ Wi akbukunŋ alonŋ ŋi bapoŋ adun apënan kañen, kë ñaaŋ ankbuk bukanuluŋ atan ptal pjeenkak ŋi ka aşë ji : « I apënuŋ uteek. » ²⁹ Kë napoŋ aşë bi kakan kañen kë natëbanŋen apën uteek. Kë ñaaŋ ankbuk bukanuluŋ kë aşë ji : « Ihaabëş bgah aŋëpna! » Ukaanŋ kë Yuda aŋu'a katim ki Peret*. ³⁰ Kë abuk aşin anwoonŋ na ptal pjeenkak abaa pën, kë baŋu'a katim ki Ferah.

39

Yotef du Ejiptu

¹ Wi baişmayelit baŋjuŋ Yotef du uŋaak wi Ejiptu bawaapa ñiinŋ alonŋ i katim kawoonŋ Potifar. Awo ŋi baweek biki pşih pi Farawuna naşih i Ejiptu, ul awoonŋ naşih i bayenŋ biki nul.

² Kë *Yawe Nawat Kabuka aşë wo na Yotef, kë iko bti yi ajaanŋ aŋu kañeen jiji iŋëp bnuura. Afëŋ du uko Potifar i uŋaak wi Ejiptu. ³ Kë jibi unŋ awinuŋ kë Nawat Kabuka awo na a, abot aji do uko bti wi aŋuunŋ iñeen yi nul kë uji uŋëp bnuura, ⁴ amëbana bnuura, aŋu'a kë aklempara ul ŋi bkowul. Adola kë awo namali i nul, aŋu bka bi nul bti ŋi iñen yi nul. ⁵ Yotef aŋu kë Nawat Kabuka awul katoh ki Potifar bnuura, wi adolunŋ kë awo namali i nul. Awula bnuura ŋi iko bti yi akaanŋ ŋi katoh na du uŋeeh. ⁶ Hënk, kë Potifar aşë ŋu bka bi nul bti ŋi iñen yi Yotef, uko ude wi nul ŋaŋ wi wi adukiinŋ akaanaan.

Yotef na ahar Potifar

Kë Yotef aşë wo ñaanŋ annuuriinŋ uleef abot anuura kaara. ⁷ Wi ŋwal ŋlonŋ ŋaŋëpunŋ, kë ahar ñiinŋ i aklemparuŋ aşë ŋu kës ŋi a. Aji na a : « Joh ŋpiinŋ. »

⁸ Kë Yotef apoki aşë ji na a : « Ayinu, ajug naan aŋu bka bi ŋul bti ŋi iñen yi naan, aando ji heparaan uko unŋëpunŋ ŋi katoh. ⁹ Ul ŋi uleeful aando pelanaan nin uko ulonŋ ŋi katoh ki. Aanneenanaan nin uko ulonŋ ŋi katoh bë mëntŋ iwi, ŋiki iwo aharul. Kë hum di di nhiniinŋ kado uko uwuŋaan wuŋ kajuban ŋi kadun ki Naşibaŋi ba? » ¹⁰ Kë ñaaŋ aşë bi duka duka ŋi pŋiini na Yotef ŋnuur bti, kë unŋ apoka pok ppiinŋ na a, pwo na a.

¹¹ Unuur ulonŋ kë Yotef aşë neeŋ ŋi katoh pya kado ulempul, nin ñaanŋ alonŋ aanwo da ŋi balemp bandukiinŋ. ¹² Ñaaŋ ahar Potifar amëbana ŋi kamişa aşë ji na a : « Joh ŋpiinŋ! » Kë Yotef aşë ŋi apën bdiŋ kë kamişa kaduka ŋi iñen yi ñaaŋ. ¹³ Wi ñaaŋ awinuŋ kë adukara kamişa, apën bdiŋ, ¹⁴ ahuuran wal mëntŋ adu balemp biki nul aji na baka : « Nabiinŋ naten, nahebërë i ayin naan aŋjuŋ nja abi pnoha na nja. Abi aji apiinŋ na nji kë nşë huuran maakan. ¹⁵ Wi atiinkunŋ kë nŋajari, kë aşë ŋi aduk kamişa ki nul ki, apën bdiŋ. »

¹⁶ Ajeŋ kamişa abëkan ayoonkna ayinul abi. ¹⁷ Wi abanuŋ kë aşë ŋupa uko wi aŋupuŋ balemp : « Nalemp nahebërë i iŋjuŋ unŋ abi pnoha na nji. Abi ala ppiinŋ na nji, ¹⁸ wi nŋjarunŋ kë aşë ŋi apën bdiŋ aduk kamişa ki. » ¹⁹ Wi ajug Yotef atiinkunŋ kë aharul aŋupa uko wi nalemparul adolulunŋ, adeebaŋ maakan. ²⁰ Ado kë bamob Yotef awat ukalabuş du dko di bakalabuş biki naşih bawoonŋ.

Yotef du ukalabuş

Kë hënk di Yotef awoonŋ du ukalabuş. ²¹ Kë *Yawe Nawat Kabuka aşë wo na a, awula bnuura abot adola kë awinana bnuura ŋi kës ki naweek i ukalabuş. ²² Naweek unŋ aŋu'a kë awo naweek i bakalabuş bti, uko bti unkdolaniinŋ da uji

* 38:29 Peret ŋi uhebërë dawoonŋ bgah bŋëpni.

uṭēpna ṭi iñeen yi nul. ²³ Naweek i ukalabuṣ aankak aji do do nin uko ulonj wi baṭu'u luṅ pdo, ṭiki Nawat Kabuka awo na Yotef, abot ado kē iko yi ajaan ado bṭi iji iṭēp bnuura.

40

Nṭaafi ṇi naboman poot na ṇi najuṅ i naṣih

¹ Wal wi iko yaṅ iṭēpuṅ ajon, ubi ka unuur ulonj kē naweek i baboman poot na naweek i bajuṅ biki Farawuna naṣih i uṭaak wi Ejiptu kē bajuban ajuṅ baka. ² Farawuna adeebaṭēr baka, ³ adoo wat baka ukalabuṣ wi naṣih i bayeṅ. Du ukalabuṣ mēntṅ di di Yotef awoonj. ⁴ Naṣih i bayeṅ ado kē Yotef aklempar baka.

Bajon ntiinku du ukalabuṣ. ⁵ Uka utejan ulonj wi bukal batēb bṭi, naboman poot na najuṅ baṭaafiṅ, ṇṭaafi ṇi andoluṅ ṇaka uko wi ṇajaki. ⁶ Na nfa, wi Yotef abiṅ du baka aṣē win ṭi kaara di baka kē bahaajalaa. ⁷ Ahepar baka aji : « we ukaanj kē ikaara yi nan iṭēla ṭēlaa ba? »

⁸ Bateema aji : « Nṭaafii, kē nin alonj ṭi aṣē wo aanhil hil pṭupun uko wi ṇṭaafi ṇajakuṅ. »

Kē Yotef aṣē aji na baka : « Naṣibaṭi ajaan aṭup uko wi ṇṭaafi ṇajakuṅ, kē nṣē kooṭan, naṭupaan ṇa. »

⁹ Naweek i baboman poot aji na a : « Dṭaafi kē bko banjaan badolna ubiñu kē banaṭ ṭi kadun naan, ¹⁰ bawo na inah iwajanṭ. Iṭeeñi abuk mnko, kē manjeenkī. ¹¹ Dmēban pnkalame pi Farawuna, amar mnko muṅ apooñ ṭi pa aṣē jej pa awul Farawuna. »

¹² Yotef aji na a : « Uko wi ṇṭaafi ṇajakuṅ wi : inah iwajanṭ iwo ṇnuur ṇwajanṭ. ¹³ ṭi na ṇnuur ṇwajanṭ, Farawuna adeeṅ, kakakanu du ulemp wi nu. Ido kawula pnkalame pi uko udaan jibi ibiṅ aji kdo wi iwoonj naweek i babomana poot. ¹⁴ Dkooṭu kooṭ, kṭilmi'aan wal wi iko bṭi ikkakuṅ bnuura na iwi, ṇagi'aan iṭiini na Farawuna uko wi naan, ado mpēn ṭi ukalabuṣ wi. ¹⁵ Hēnk di uṭēpuṅ aji : bamēbēn apēnan du uṭaak wi bahebērē, kē ṭi uṭaak wi mēndo do nin uko ulonj unhilanuṅ kaṭu bawatēn ukalabuṣ. »

¹⁶ Naweek i bajuṅ awin kē pwin ṇṭaafi pi Yotef pawo pnuura aṣē ji na a : « Nji kak dṭaafii. Dmara mara akuṅa icah iwajanṭ inwoonj na ipoom na iko ilonj iṭēntṅ ya. ¹⁷ Iko ilil impoṭi yi bajuṅuṅ Farawuna iwoonj du kacang kanwoonj du bko duuṭ, kē ṇkat ṇaṣē ji ṇabi kade iko mēntṅ ṭi kacang. »

¹⁸ Yotef ateema aji : « Uko wi ṇṭaafi ṇajakuṅ wi : icah iwajanṭ yuṅ iwo ṇnuur ṇwajanṭ. ¹⁹ ṭi kak na ṇnuur ṇwajanṭ, Farawuna adeeṅu kafal bkow, kado bayoontu ṭi bko, ṇkat ṇaṣē ṇabi ṇado katibu. »

²⁰ Wi aṭupunj ṇṭaafi ado ṇnuur ṇwajanṭ kē uṣē wo unuur unjaan uleṣan unuur wi kabuka ki Farawuna, kē adu balemparul baweek bṭi ufettu, awutan naweek i baboman poot, na naweek i bajuṅ ado kē banaṭ ṭi kadun ki bañaan. ²¹ Akakan naweek i baboman poot ṭi ulemp, kē awula pnkalame kē adaani, ²² kē naweek i bajuṅ, ado kē bayoonta, jibi Yotef abiṅ aṭup baka. ²³ Kē naweek i baboman poot aṣē wo aanleṣ Yotef, aṭilmi'a.

41

Nṭaafi ṇi Farawuna

¹ « Wi iko yaṅ iṭēpuṅ udo ṇṣubal ṇṭēb kē *Farawuna naṣih i Ejiptu aṣē ṭaafi. Aṭaafi amara mara anaṭ du kañog bdēk bi bajaan bado Nil, ² aṣē win uko ji ṇṅgit paaj na ulonj ṇnuura ṇmag kē ṇapēna du bdēk, abi afeer ṭi kabanj ki ba.

³ Akak awin kë ñngit paaj na ulonj kë ñapëenna du bdëk abi ti kafet ki ñteek, ñawo ñwuṭaan ñbon maakan. Ñabi anaṭ ti kañog ñteek du kabanj ki bdëk bi Nil, ⁴ aṣë doh ñngit ñnuura ñmag paaj na ulonj ñuñ. Wal mënṭ kë Farawuna aṣë lënk aten.

⁵ « Anjyënt kak aṣë kak aṭaafi. Aṭaafi kë uko uwo wo ji ñdeey ñnuura ñmag ñapën ti kantoliin kaloolan atag ado do ñyaaṣ paaj na ulonj. ⁶ Uwo kak ji ñdeey ñwuṭaan ñi uyook wi umayar unuur utëruñ ñapën ti kafet ki ñteek atag ado do ñyaaṣ paaj na ulonj. ⁷ Ñdeey ñwuṭaan ñafiiklën ñdeey ñnuura ñmag paaj na ulonj ñuñ. Wal mënṭ kë Farawuna aṣë lënk aten, awin kë aṭaafi ṭaafi.

⁸ Na nfa ahaajalaa, aṣë du baṭeñan na bañaan bakowṭaan bti ti Ejiptu. Aṭup baka ñṭaafi ñi adolonj kë nin alonj aanhil pṭupa ña.

⁹ Kë naweek i baboman Farawuna poot aṣë ji na a : Dbaan aleṣ uko wi mbiin awo i kado. ¹⁰ Farawuna abi deebaṭer balemparul, ñji na naweek i bajun. Ajejun awat ukalabuṣ du naṣih i bayeñ biki nul. ¹¹ Ñṭaafi un batëb bti ti utejan uloolan, kë uko wi ñṭaafi ñi nun ujakuñ uṣë paṭ. ¹² Uka du ukalabuṣ naṭaṣa alonj naheberë, anwoon nalemp i naṣih i bayeñ. Ñkakaṭeṣa ñṭaafi ñi nun, kaṣë ṭupun uko wi ñajaki. Aṭup andolonj ñṭaafi ñi nul. ¹³ Kë jibi aṭupun un, hënk di utëpun; bakakanaan du ulemp wi naan, kë undu baṣë yoonta. »

¹⁴ Kë Farawuna aṣë do kë badu Yotef, kë baṣë taran apënana du ukalabuṣ. Bapuunka, aṭëlësa imiṣa aṣë ti ja kadun ki Farawuna. ¹⁵ Farawuna aji na a : « Dṭaafi, kë nin alonj aṣë wo aanhil pṭupën uko wi ñajakuñ. Kë baṣë ṭupën aji iji kwin ñṭaafi. »

¹⁶ Kë Yotef aṣë teema aji : « Mënṭ ñji dhilunj pdo uko mënṭ! Naṣibaṭi aṭṭupun Farawuna uko wi ñṭaafi ñi nul ñajakuñ. »

¹⁷ Kë aṣë ji na a : « Dṭaafi kë uwo wo ji dnaṭ ti kabanj ki bdëk bi Nil, ¹⁸ aṣë win ñngit paaj na ulonj ñnuura ñmag kë ñapëenna du bdëk bi Nil abi afeer ti kabanj. ¹⁹ Dkak awin kak kë ñngit paaj na ulonj ñwuṭaan, ñbon ñkay maakan kë ñapën ti kafet ki ñteek, mëmbaan kawina ñngit ñanwuṭi ji ñaj ti Ejiptu bti. ²⁰ Ñngit ñwuṭaan ñbon ñadoh ñngit paaj na ulonj ñteek ñanwoonj ñnuura. ²¹ Kë wi ñayooruñ ña, iindo ji kwin win me ñayoor ñundu, ṭiki ñabona bon awuṭët ji kateeku. Wal mënṭ kë nṣë lënk aten. ²² Dkak anjyënt aṣë ṭaafi kak, dṭaafi awin kë uwo wo ji ñdeey ñnuura ñmag ñapën ti kantoliin kaloolan atag ado do ñyaaṣ paaj na ulonj. ²³ Kë ñdeey ñwuṭaan ñkay ñi uyook wi umayar unuur utëruñ ñakap apën ti pntooliin mënṭ atag ado do ñyaaṣ paaj na ulonj. ²⁴ Ñdeey ñwuṭaan ñafiiklën ñdeey ñnuura paaj na ulonj ñuñ. Dṭup ñṭaafi ñi baṭeñan, kë nin alonj aanhil pṭupën uko wi nhilunj katiink. »

²⁵ Yotef aji na Farawuna : « Ñṭaafi ñi Farawuna adolonj ñawo ñloolan. Naṣibaṭi aṭupa uko wi akdolonj. ²⁶ Ñngit paaj na ulonj ñnuura ñawo ñsubal paaj na ulonj, ñdeey ñnuura ñampënuñ ti pntooliin atag te ñyaaṣ paaj na ulonj ñawo ñsubal paaj na ulonj: ñṭaafi ñawo ñloolan. ²⁷ Kë ñngit ñbon ñwuṭaan paaj na ulonj ñankbiin ti kafet ki ñteek na ñdeey ñwuṭaan ñantagun ti kantoliin te ñyaaṣ paaj na ulonj ñi uyook wi umayar unuur utëruñ ñakak awo ñsubal paaj na ulonj. Uko mënṭ yuuy kë uka ñsubal paaj na ulonj ñi ubon uweek.

²⁸ « Jibi nṭupun Farawuna, Naṣibaṭi ayuuja yuuy uko wi akdolonj. ²⁹ Udun aka ñsubal paaj na ulonj, pyok pweek pawo ti uṭaak wi Ejiptu bti. ³⁰ Woli ñsubal mënṭ ñaṭëpi, ñsubal paaj na ulonj ñi ubon uweek ñaṣë bi. Bañaan bado ṭilma ṭilma pyok pambiiñ awo ti uṭaak wi Ejiptu. Ubon mënṭ unooran, uhajan uṭaak maakan. ³¹ Bañaan bado ṭilma ṭilma pyok pambiiñ awo ti uṭaak, ubon

mënt uhajan wa maakan. ³² Woli iwini kë Farawuna aṭaafi n̄yaas n̄tëb uwo kë Naṣibaṭi ado uko mënt na manjoonan, adoo ɕaran ɕaran kado wa.

³³ « Hënkuṅ Farawuna alaan n̄aan natit anwoon na uṣal untuṅa aṭu'a ṭi b̄kow bi utaak wi Ejiptu bti. ³⁴ Farawuna anaṭiin, aṭuun balemp biki nul ṭi utaak, ṭi n̄ṣubal paaj na ulon ṅi pyok, baṭuun baṅaan badoki bafaṣ uko wi bakitun kado ifah kañeen kapënan kalon kaluku. ³⁵ Baṭonkan n̄deey bti ṭi n̄ṣubal ṅi pyok. Farawuna aṭuun baka p̄tu n̄deey du inkuti du n̄beeka bahank ṅa da. ³⁶ N̄deey ṅun bahank ṅa pa n̄ṣubal paaj na ulon ṅi ubon ṭi utaak wi Ejiptu ; hënku baṅaan biki utaak bawutna kakeṭ wal wi ubon ukbiin kabi. »

Pdëm pi Yotef

³⁷ N̄ṭup ṅi Yotef ṅalil *Farawuna na banjaan baṭënka p̄sih bti. ³⁸ Farawuna aji na baka : « Nhilan kawin n̄aan alon aṭënt i i? Anwoon na Uhaas wi Naṣibaṭi? »

³⁹ Aji na Yotef : « Wi Naṣibaṭi adoliin kë ime uko wi, uunka nin n̄aan antitun, anwoon na uṣal untuṅa ji iwi. ⁴⁰ Iwi ikwoon naweek i katoh ki naan, baṅaan biki utaak bti bado kado uko wi ijakuṅ, p̄ṭij pi p̄sih ṭaṅ pakṭuun mpelu. ⁴¹ Dṭu'u ṭi kadun ki utaak wi Ejiptu bti. »

⁴² Farawuna apënan wal mënt p̄aneel panwoon ṭi kañen ki nul awoh Yotef. Awoharana imiṣa yi paṭenda p̄daan abot aṭu'a bk̄itrën bi wuuru ṭi kaṭuṭ. ⁴³ Apayana ṭi ukaaru wi nul utëbanṭën wi ṅmpëlënt ṅakpuluṅ unwoon wi nalemparul aṅñognuluṅ. Kë baṣë huuran ṭi kadunul aji : « Naṭëpaana! » Kë hënku di di Farawuna aṭu'u luṅ ṭi kadun ki utaak wi Ejiptu bti.

⁴⁴ Aji na Yotef : « Nji dwoon Farawuna, kë nin alon ṭi Ejiptu aṣë wo aankdo uko wi iwoon iindinani. » ⁴⁵ Wi wi aṭu'uluṅ katim ki Ṣafnat Paneya aṣë wula Aṭenat abuk Potifera naṭëṅan i On kë ainiimi. Kë Yotef aṣë n̄aay na utaak wi Ejiptu bti.

⁴⁶ Yotef aka n̄ṣubal iñeen ṅwajanṭ wi baṭijuluṅ ṭi kadun ki Farawuna naṣih i Ejiptu. Apën aduk Farawuna aṣë n̄aay na utaak wi Ejiptu bti. ⁴⁷ ṭi n̄ṣubal paaj na ulon ṅi pyok, mboṣ manwul n̄deey ṅṭum maakan. ⁴⁸ Kë Yotef ado kë baṭoonkan n̄deey ṅi n̄ṣubal paaj na ulon ṅun aṭu ṅa ṭi n̄beeka. Aji ṭu ṭi ubeeka undoli n̄deey ṅi ṅṭeeh ṅanfooyun wa. ⁴⁹ Ahank n̄deey kë ṅatum ji piyiw pi bdëk, ṅatum p̄ṭum paṅ kë badoo ṭaṅan p̄niib ṅa, ṭiki ṅatum p̄ṭum pweek maakan.

Babuk Yotef

⁵⁰ Ji uṣubal wi ubon udo kabi, Aṭenat abuk Potifera naṭëṅan i On, abukar Yotef bapoṭ biinṭ batëb. ⁵¹ Yotef awul nateek katim ki Manate *, aji : « Naṣibaṭi ado kë ṅiṭima unoor wi naan bti, abot ado kë ṅiṭima katoh ki paapa bti. » ⁵² Awul natëbanṭën katim ki Efrayim †, aji : « Naṣibaṭi ado kë kabuk kajoobët na n̄ji ṭi utaak wi p̄juuk pi naan. »

⁵³ Wal mënṭan kë n̄ṣubal paaj na ulon ṅi pyok ṭi Ejiptu kë ṅaṣë ba, ⁵⁴ kë ṅi paaj na ulon ṅi ubon uweek ṅaṣë jun, jibi Yotef abiin aṭup. Ubon uwo ṭi ṅṭaak bti, kë uko ude uṣë wo ṭi Ejiptu. ⁵⁵ Wi baṅaan biki Ejiptu bawoon baankak aka uko ude, baya du *Farawuna ahuuran ahepara uko ude, kë aji na baka : « Nayaan du Yotef, nado uko wi akjakanan. »

⁵⁶ Ubon uwo ṭi utaak bti. Kë Yotef ahaabës inkuti yi bahankun n̄deey aṣë waap ṅa baṅaan biki Ejiptu. Ubon ubaa kak adëma dëm du utaak. ⁵⁷ Baṅaan bapëna ṅṭaak bti abi Ejiptu pnug n̄deey du Yotef ṭiki ubon udëm ṭi ṅṭaak bti.

* **41:51** Manate : ṭi uhebërë danaam katiinkare na p̄ṭilma. † **41:52** Efrayim : ṭi uhebërë danaam katiinkare na kabuk kajoobët na n̄ji.

42

Pyit pi Yotef na babak ašin

¹ Wi Yakob atiinkunj kē bawaap nḡdeey du Ejiptu, aji na babakul : « we wi naṭoon atenar ba? ² Dtiink kē baji bawaap nḡdeey du Ejiptu! Nayaan da naya nanug nḡdeey nḡwutna kakeṭ ubon. »

³ Kē babak ašin Yotef iñeen baya Ejiptu pnug nḡdeey. ⁴ Kē Yakob ašē wo aando kē baya na Benyamin aṭa Yotef ṭiki aji buṭaan baanwo i kajotna. ⁵ Babuk *Itrayel baya wal mēntḡ pnug nḡdeey anaakiir na bañaan bankyaan kak pla nḡdeey, ṭiki ubon uwo kak du utaak wi *Kanaan.

⁶ Wal mēntḡ Yotef aṭijanunḡ utaak, ul ajaan awaap biki utaak bti nḡdeey. Babuk ašin babi anup ṭi kadunul afēt kaara ṭi mboš. ⁷ Wi Yotef awinaḡ win babak ašin ašē yikrēn baka, ado ji ñaan anwoonḡ aambaanḡ kawinara baka. Aṭiini alēbar na baka aji : « Napēnna ṭunḡ? »

Kē bateem aji : « Npēnna utaak wi Kanaan, nḡbi bi pnug nḡdeey. »

⁸ Yotef ayikrēn babak ašin kē bukal bašē wo baanyikrēna. ⁹ Wal mēntḡ aleš nḡṭaafi nḡi abiiḡ ado ṭi baka ašē ji na baka : « An nawo bañaanḡ bammeniiḡ abi pten umbanḡ wi nahilanunḡ kakobna utaak woli nabi ugut. »

¹⁰ Kē bašē pok aji : « Naweeek, mēntḡ hēnk da, nḡbi bi pnug nḡdeey. ¹¹ Jibi nḡwoon hēnk ñiiḡḡ aloolan abukunḡ un, nḡwo bañaanḡ batool, un balemparu nḡenwo bañaanḡ biki ijakuḡ. »

¹² Kē ul ašē ji na baka : « Aa, nabi pten dko di nahilnḡḡ kakobna utaak, woli nabi ugut. »

¹³ Kē bateem aji : « Balemparu babi wo iñeen na batēb, awo bti babak ñiiḡḡ aloolan du utaak wi Kanaan : nampoṭi aduka na ašinun kē aloḡ aneemi. »

¹⁴ Yotef kē aji na baka : « Dṭijan ṭi uko wi njakuḡ. ¹⁵ Uko unṭṭunḡ nḡi naṭup manjoonan wi : dmehna ṭi bkow bi Farawuna kē naankpēn ṭi woli aṭa'an aambi ṭi. ¹⁶ Nahilan aloḡ ṭi an aya aṭija ; kē an naduka ṭi kawo ukalabuš te ndo ten me nṭup nḡi nan nḡajoonani, woli naandi wa kamehna kak ṭi bkow bi Farawuna kaji nawo bañaanḡ biki njakuḡ aji nawoo. »

¹⁷ Ajej baka bti awat ukalabuš, kē bado nḡnuur nḡwajanṭ. ¹⁸ Unuur uwajanṭēn Yotef aji na baka : « Nḡi dḡi kadēman Našibaṭi na manjoonan, ukaanḡ kē nḡi kaṭupan uko wi naktolunḡ kahilna kawo naankkeṭ. ¹⁹ Woli naṭup manjoonan, aloḡ ṭi an kaduka ṭi, kawo ukalabuš, bandukiḡḡ bayaan na nḡdeey nḡi banumiḡḡ pa itoh yi baka inwoonḡ na ubon. ²⁰ Naṭijan aṭa'an nḡhilna nwin kē nṭup nḡi nan nḡajoonani. » Kē badinani.

²¹ Baṭēlsēr aji : « Na manjoonan, nḡwo ṭi pluk uko wi nḡdolunḡ abuk ašin nḡa : nḡwin mñaga ṭi kēš ki nul wi akjakunḡ na nḡa nḡmiira, kē nḡšē wo nḡēndi ptiinka. Ukaanḡ kē mñaga mēntḡ mamēb nḡa. »

²² Ruben aṭeem baka aji : « Mēnjakan aji nawut kado napoṭ buṭaan i? Kē našē wo naandii, hēnkunḡ nḡluk pkeṭ pi nul. »

²³ Baamme kē Yotef ate uko wi bajakuḡ, ṭiki ado ñaan aloḡ kē aji ṭēlēš na uṭup wi Ejiptu uko wi bajaanḡ baṭup na uhebērē. ²⁴ Yotef aya alow ašē wooni. Wi akakunḡ, aṭiini na baka ašē do kē bamob Timeonḡ atan ṭi kadun ki baka. ²⁵ Yotef ado kē baṭaman nḡsaaku nḡi babiinaanunḡ nḡdeey, abot ado kē bakakan andolonḡ itaka yi aṭijunḡ ṭi ušaaku wi nul wi nḡdeey. Awul baka uko uya kade na bgah.

²⁶ Kē bapaf nḡdeey ṭi nḡbuuru ašē ya.

Pkak du utaak wi Kanaan

²⁷ Kē wi bašaanḡ aya naṭ du dko dlonḡ kafēr, aloḡ ṭi baka ahaabēš ušaaku wi nḡdeey wi nul pa pwul ubuuru wi nul ude, ašē win itaka kē ipaf ṭi nḡdeey duuṭ.

28 Aji na babuk ašin : « Bakakanaan itaka yi naan, dwin ya du ušaaku naan meet. » Wal mēnt̄ kē palēnk̄ pweek pašē mob baka kē bakkat kat ašē ji : « we wi Našibaṭi abaanaṭi ado nja hēnk̄ ba? »

29 Wi babanuṅ du Yakob ašin baka du utaak wi *Kanaan, baṭupa uko bti unṭēpuṅ, aji : 30 « Ņiint̄ anwoon̄ ajug utaak wi n̄yaan̄, alēbar na un aji n̄wo bañaan̄ bammenniṅ abi pten utaak wi baka kame dko di n̄kkobnuṅ wa woli n̄bi ugut. 31 Nji na a kē n̄wo bañaan̄ baṭool, kē n̄enwo bañaan̄ biki ajakuṅ. 32 Njaka aji n̄bi wo bañaan̄ iñeen na batēb̄ biki űiint̄ aloolan. Kē alon̄ ašē neem, kē alon̄ aduka du ašinun du utaak wi Kanaan. 33 Kē űiint̄ ajug utaak ašē teemun aji uko unkkaaṅ ame kē n̄ṭup̄ n̄i nun n̄jajoonani uwo n̄dukara alon̄ ṭi un, n̄jej n̄deey n̄i n̄numiṅ pa itoh yi nun n̄ya. 34 Kē n̄šē wo i kaṭija aṭa'un, wal mēnt̄ ame kē n̄enwo bañaan̄ biki ajakuṅ aji n̄woo, n̄wo bañaan̄ baṭool. Wal mēnt̄ akakanun abuk ašinun, n̄bot n̄hil kado kañaay na utaak. »

35 Kē jibi bakpēnanuṅ n̄deey ṭi n̄šaaku n̄i baka, kē andoluṅ ašē win itaka yi nul ṭi umbootu wi atanuṅ ya, balēnk̄ maakan bukala na ašin baka. 36 Wal mēnt̄ kē Yakob ašē ji na baka : « Naṅal p̄do nwaan̄ babuk naan : Dneemandēn̄ Yotef, abot aneemandēn̄ Fimeon̄, kē našē n̄al kak kaya na Benyamin! Ṭi n̄ji i i iko yuṅ bti ikjotuṅ. »

37 Kē Ruben ašē ji na ašin : « Ihilan kafin̄ babuk naan batēb̄ woli mēnt̄jiu a. Ṭu'ana ṭi kañen̄ ki naan, dkakanu a! »

38 Kē aji : « Abuk naan aankyā na an, abuk anin aneemi kē aduka aloolan. Woli buṭaan̄ daya jotna du bgah, mn̄haj kafin̄en̄, n̄i ndoon̄ abi ṭaf ṭaf. »

43

Benyamin na babuk ašin baya du Ejiptu

1 Ubon udēma dēm pya ṭi utaak. 2 Wi Yakob na babukul babaan̄ n̄deey n̄ji baṭijn̄uṅ Ejiptu, kē ašē ji na baka : « Nakakan naya nanug n̄deey n̄lon̄. »

3 Kē Yuda ašē teem aji : « űiint̄ i utaak wi Ejiptu aṭup̄ na mntumul aji : “Nawutan kabi ṭi kadun naan kē naanwo na aṭa'an.” 4 Woli iwutun kē n̄ya na aṭa'un, n̄ya kaya nug n̄deey, 5 kē iṣale wo iinwuta, n̄enkyā, ṭiki űiint̄ aji : “Nawutan kabi ṭi kadun naan kē naanwo na aṭa'an.” »

6 Yakob i bakakuṅ adu *Itrayel aji na baka : « we ukaan̄ kē najaka naṭaa ba? Nji i i najubanuṅ. »

7 Kē bateem aji : « űiint̄ aheparaarun hepar iko itum ṭi biki katohun, aji na un : “Ašinan ahuma najeb̄ i?” “Naka aṭa an alon̄ i?” Hēnk̄ kē n̄ṭupa, n̄enhilan kame kē abi kajakuṅ n̄ṭija aṭa'un. »

8 Kē Yuda ašē ji na ašin : « Wutan napoṭ̄ abi na n̄ji. Nya, n̄hilna n̄wo n̄enkket̄ un na iwi na babukun. 9 Djei uko wi napoṭ̄ ṭi bkow naan, n̄ji i i ikheparuluṅ woli mēnk̄ak na a, aṭija ṭi kadunu. Uko mēnt̄ uwole kajubanu te unuwr̄ yi n̄ji kakeṭuṅ. 10 Woli n̄enjon lah hēnk̄, n̄ndoon̄ abi ya kadobi kak utēbantēn̄. »

11 Kē Itrayel ašin baka ašē ji : « Jibi uwoon̄ haṅ nadoon̄ uko wi : naṭijan̄ iko ilon̄ ṭi inuurnaaniṅ ṭi utaak naṭij̄ űiint̄ mēnt̄, iko itaabanaani p̄de, ilil p̄ṭēkēn̄, na ikuraaraani, mnob na mbuk m̄lon̄ m̄ndoh. 12 Nakaan najej̄ itaka nahoṭan̄ ṭi yi nabiiṅ aṭēnk̄ ṭi n̄šaaku n̄i nan, uhinan kawo baamme kē baṭu ya ḁa. 13 Najejan̄ aṭa'an nakak du űiint̄ mēnt̄. 14 Dñehan̄ *El Ṣaday, Našibaṭi Anhiniṅ iko bti ado űiint̄ mēnt̄ ajoob̄ bkow na an adoo wutan nakak na abuk ašinan undu na Benyamin. Kē n̄ji woli dwo kawaan̄ babuk naan uwo haṅ. »

15 Kē bajej̄ iko yi bawoon̄ i kaya kaṭen̄, ajej̄ itaka yi banumiṅ̄ ado n̄yaas̄ n̄ṭēb̄ ašē ya na Benyamin. Baya wal mēnt̄ Ejiptu aya du uko Yotef.

Du uko Yotef

¹⁶ Yotef awin Benyamin kē agakandēr na babak ašin ašē ji na naweek i balemp biki nul : « Nōoŋan bañaan biki du katoh, ifiŋ untaam iboman, bade nŋa blant na nji. » ¹⁷ Kē ŋiint ado jibi Yotef ajakuŋ aŋooŋ baka du katohul.

¹⁸ Balēnk wi baŋooŋun baka du uko Yotef ašē ji : « Itaka yi nŋtēnkunŋ du nŋsaaku ŋi nja uyaas uteek iŋuun kē bakŋooŋ nja, bajotna nja, kamob kado kajuuknŋtēn ŋi ulemp. Bajej kak njuuru ŋi nja. »

¹⁹ Baya aŋog naweek i balemp biki Yotef du plēman pi katoh ašē ji na a : ²⁰ « Naweek, miirun! Nbi uyaas uteek pnug nŋdeey. ²¹ Kē wi nŋsaan aban du dko di nŋaŋun kafēr, nŋhaabēs nŋsaaku, ašē win kē itaka yi andolonŋ ŋi un kē iwo du nŋ meet, afēnana aliŋ na itaka yi nŋlukunŋ. Nŋŋi ya, yi yi. ²² Nŋkak aŋij itaka pa pnug nŋdeey kak. Nŋemme anŋuunŋ ya du nŋsaaku ŋi nun. »

²³ Kē un ašē teem baka aji : « Natēntēnēn, nawut kalēnk! Naŋibaŋi, i an na aŋinan najaan nadēman aŋuunŋ itaka mēntŋ ŋi nŋsaaku ŋi nan. Nji ŋi uleef naan dyeenk itaka yi nan. » Wi wi aŋaan aŋij baka Timeonŋ. ²⁴ Aneejan baka du katoh awul baka meel kē baŋow ihoŋ abot awul njuuru ŋi baka ujaagal. ²⁵ Bapēnan iko yi bawoonŋ i pŋen Yotef abēkan ayoonka abi pde blant ŋiki baŋup baka kē badeena da.

²⁶ Wi Yotef aŋiŋunŋ du katoh, bawula iko yi baŋijunŋ ašē nŋup afēt kaara ŋi mboŋ.

²⁷ Kē un ašē wul baka mboŋ ašē hepar baka aji : « Hum di uleef uwoonŋ na aŋinan naŋaf i nabiinŋ ajakēn ba, ahuma da i? »

²⁸ Bateema aji : « Aŋinun, nalemparu, awo da, uleef uwo bnuura na a. » Bakak anup afēt kaara ŋi mboŋ.

²⁹ Wi Yotef akatunŋ kēŋ ašē win Benyamin aŋa'ul, abuk anin, ašē hepar aji : « I, awoonŋ aŋa'an i najakunŋ i? »

Aŋiini na a aji : « Abuk naan, dŋehan Naŋibaŋi awulu bnuura. » ³⁰ Ataran apēn ŋiki pŋaak paŋi na a, kē mnkuul maŋogi. Aya aneej du meet di nul ašē jun nŋwooni. ³¹ Wi abaanŋ, aŋow kaara akanŋ mnkuul ašē pēn aji na balemparul baŋij pde.

³² Bayiŋa mpaŋ, ayiŋ babak ašin mpaŋ abot ayiŋ bañaanŋ biki Ejiptu ŋiki biki Ejiptu baanhil pde ŋi dko dloolan na biki Itrayel : bapok uko mēntŋ bnuura.

³³ Ado babak ašin kē baŋo aŋaanŋ na a, andolonŋ na dko di awoonŋ i kaŋo, ajunna du bajeen te du nabaasa, kē bukal bašē ŋoŋar awo ŋi ptenar. ³⁴ Ul kē ašē do kē bapēnan ŋi kayiŋ ki nul idaas innuuriinŋ awul baka. Dko di Benyamin dapel di bandukiinŋ nŋyaas kaŋeen. Badaan na a, alilan akuj.

44

Pnkalame pawinana ŋi uŋaaku wi Benyamin

¹ Yotef aji na naweek i balemp : « Fumaan nŋsaaku ŋi bañaanŋ biki nŋdeey, bajejan nŋdeey bŋi ŋi bahilanunŋ kayaanaan, ŋuun kak ŋi uŋaaku wi andolonŋ itaka yi nul. ² Jejan pnkalame pi naan, panŋakunŋ untaam, iŋu pa ŋi uŋaaku wi anwoonunŋ nampōŋi, na itaka yi alukunŋ nŋdeey. » Kē un ado jibi Yotef ajakulunŋ.

³ Wi nfa mambanunŋ, bado babak ašin Yotef kē badapa njuuru ŋi baka atool pya. ⁴ Bapēnaara pēn ŋi ubeeka, kē Yotef ašē ji na naweek i balemp : « Naŋiin, idookan biinŋ bukunŋ iŋē iji na baka : “we ukaanŋ kē nakakan bnuura bi badolanaŋ na buŋaan ba? ⁵ We ukaanŋ kē nakiiŋ pnkalame pi ajug naan ajaan adaanna kabot kadolna pŋoori ba? Uko wi nadolonŋ uwuŋi.” »

⁶ Aya amob baka ašē ŋup baka nŋup nŋan. ⁷ Kē bašē teema aji : « we ukaanŋ kē ajugun aŋiini hēnk? Un balemparu nŋhil kado uko wanŋ i? ⁸ Iwin kē itaka yi

nbiin ațenk du nșaaaku ŋi nun meet ŋtju ya wi nșennuŋ utaak wi Kanaan, hum di di ŋhiluŋ kakiiŋ du katoh ki ajugun uwuuru keme iko yi untaam? ⁹ Tenan ti iko yi nun, ti nalemparu i bațtēnkunŋ kako kankijianiin nafiŋana, un ti ŋleefun, nakakanun baŋaŋ biki bakjuukntēnuŋ ti ulemp. »

¹⁰ Kē uŋ aji : « Uwoon jibi najakuŋ; ŋaŋ i bakwinuŋ ti iko yi nul kako kankijianiin djuukntēna ti ulemp, kē bandukiin bahil kaya na bgah bi baka. »

¹¹ Kē bataran, andoluŋ kē awalan ușaaaku wi nul ahaabēș wa. ¹² Kē aten tenan ŋa ajunna du naweek așē baŋșaan du nampoți, kē pnkalame pawinana ti wi Benyamin. ¹³ Wi babak așin Benyamin bawinuŋ uko mēnt, batow imișa yi baka ațu nșaaaku ti ŋbuuru așē kak ubeeka.

Bțup bi Yuda

¹⁴ Wal wi bi Yuda na babak așin bakneejuŋ du uko Yotef, ahum da. Babi aŋuŋ ti kadunul afēt kaara ti mboș. ¹⁵ Ahepar baka aji : « we wi wi nabaan ado hēnk ba? Naamme kē ŋaŋ anwoon ji ŋji ahil pme iko immeniin i? »

¹⁶ Kē Yuda ateen aji : « Naweek, we wi nșaan aji na iwi, we wi ŋbaan ațup kaji wul ukaŋ kē uko wi udolanaa, Nașibați ayuujuŋ pjuban pi balemparu. Un biki biki, kakanun bajuuk ti ulemp un na i bațtēnkunŋ na pnkalame pankijianiin. »

¹⁷ Kē Yotef aji : « Mēnhil kado uko wan, ŋaŋ i bawinuŋ pnkalame ti a i i ŋji kajuukntēnuŋ ti ulemp. An, nakakan na itēb ijoob du așinan. »

¹⁸ Kē Yuda așē ya aŋoga aji na a : « Naweek, iwo ji *Farawuna, țenaan dțupu uko ulon ișē iwut kadeebațer nalemparu! ¹⁹ Ajug naan abi heparun me așinun ahuma najeb abot aheparun me ŋka abuk așinun alon kak, ²⁰ kē ŋteema aji așinun awo națaf kē ŋbot aka ața'un alon anwoon nabaasha i nul i abukuŋ ti pțaf pi nul. Abuk anin aŋ mēntan akeț kē aduka aloolan ti kayiŋ ki anin. Așinun aŋala bnuura. ²¹ Kē iji na balemparu bațju a itap pkēș. ²² Kē ŋteemu aji napoț aanhil pduk așin, woli aya aduka, așin kakeț. ²³ Kē ișē mēbanaara mēban ațup aji ŋwut kakak ti kadunu kē ŋenwo na a.

²⁴ « Kē wi ŋkakuŋ du așinun nalemparu ŋțupa uko wi ijakuŋ. ²⁵ Wi ŋwal ŋlon ŋațepuŋ, kē așinun ajakuŋ na un ŋkak ŋya ŋnug ŋdeey. ²⁶ ŋteema aji ŋenky a kē ŋēngakandēr na ața'un, țiki ijakuŋ aji woli ŋēmbi na a ŋēnkhil pbi ti kadunu. ²⁷ Wal mēnt kē paapa nalemparu așē jakun : "Name kē ahar naan awulaarēn bapoț batēb. ²⁸ Alon aneemi, uko ulon wi uțeeh uka pfiŋa țiki aanwinana te nța. ²⁹ Kē woli naya na i, kē woli ulon uya dola, nado mnhaj manfiŋēn ŋi ndoon abi țaf țaf."

³⁰ « Kē hēnkunŋ woli dban du uko paapa nalemparu, awo mēnwo na napoț i uhaaș wi nul uwoon, ³¹ wi akwinaruŋ win kē aanwo na un, akeț, un balemparu ŋkdoluŋ mnhaj manfiŋ așinun andoon abi țaf țaf. ³² Kē ŋji nalemparu nșē ji na așinun ațu napoț ti kaŋen ki naan. Aji na a woli mēntija a, kajubana ŋnuur ŋi naan bti. ³³ Hēnkunŋ, wutaan ŋji nalemparu nyeenkar ața'naan, nwo i ikdoon kajuukntēn ti ulemp. Ul așē ya na babak paapa. ³⁴ Hum di di nhilanuŋ kaya du paapa kawo mēnwo na napoț? Mēnjal pwin pwuțan pi nul. »

45

Ptiinkar pi Yotef na babak așin

¹ Wal mēnt kē Yotef așē wo aanhil pmēban mnkuul mi nul ti kadun ki baŋaŋ banwoon na a, ahuuran aji na baŋaŋ biki Ejiptu bti bapēn bdig. Nin alon nampați aanwo da, kē așē țup babak așin aji awo Yotef. ² Awooni wal mēnt

ado pdiim k  banwoonj bdig badoo tiink. Uko un epun wunj uya adoo ban du katoh ki *Farawuna.

³ Yotef aji na babuk a in : « Nji Yotef a. Paapa ahum najeb i? » K  baanhil pteema  iki bal nka maakan.

⁴ K  a  ji na baka : « Nabiin na og n. » K  ba oga. Aji na baka : « Nji a, Yotef abuk a inan i nawaapunj k  ba oo  Ejiptu. ⁵ Nawutan kahaajala nabot nawut kadeeba  er ikowan  i uko wi nawaapnunj  i,  iki Na iba i adolnunj k  njotan kadun  i, nawutna kake . ⁶ Natenan, h nk di uwoonj, n subal n t b nji nji, nji ubon uwoonj  i utaak, ukak aka kak n subal ka een nji nin  aanj awoonj aankjaar k me kakit. ⁷ Na iba i ajotanaan kadun, pntaali pi nja pawutna kaba, ba um  i an babot babuur. Uko m n  uwo mbuur mnweek. ⁸ K  uwo h nk, m n  an na ijnunj  i, Na iba i a. Ul akaanj adol n k  nwo nalemp anwoonj naweek  i biki Farawuna na ih, naweek i katoh ki nul bti, abot a u'en  i kadun ki utaak wi Ejiptu bti.

⁹ « H nkunj, nataraan nakak du uko paapa na   najaka, uko wi Yotef abuku ajakunj wii wi : “Na iba i a u'en k  nwo anwoonunj naweek  i utaak wi Ejiptu bti. Taraan ibi  i nji. ¹⁰ Dwulu dko if t du utaak wi Go en, if t i og n iwi na babuku, bababu, n ntaam nji nu bti na bka bi tu bti. ¹¹ Dhil wal m n  kado kado kanuma ki nu, ihilna iwo iinkwaanj bka bi nu, iwi na biki katohu  iki ubon ukak a o te n subal ka een kak.” »

¹² Akak aji na babuk a in : « Nawin na k   ki nan, k  Benyamin akak awin k  nji ka iniinj na mntum mi naan. ¹³ Nayaan du paapa na upa mnd m bti mi nkaanj  i Ejiptu na uko bti wi nawinunj. Nataraan naya nakak na paapa  i. »

¹⁴ Yotef alut amook Benyamin, k  bakwooni bukal bat b bti. ¹⁵ Akak aya amook babuk a in bti a   wooni, wi ayompunj k  ba       er na a.

Farawuna adu Yakob abi du utaakul

¹⁶ Uko un epun uban du uko *Farawuna. Ba upa aji babuk a in Yotef babii, k  ul na balemparul banjaanj ba  nka p ih bawin k  uwo uko unuura. ¹⁷ K  Farawuna a   ji na Yotef : «  iiniin na babuk  a   iji na baka : “Najijan n deey nji nan  i n buuru nji nan naya utaak wi Kanaan. ¹⁸ Najean a inan na ba aanj biki nan nabi  i nji. Dwulan mbo  mannuurnaaniinj  i utaak wi Ejiptu, nabot nado kade mnde mannuurnaaniinj  i utaak.” ¹⁹ Kaki iji na baka bajej n kaaru nji n mp l nt n kpulunj ba ijna  a  , bapo  bampo i na baat. ²⁰ Jakan na baka bawut kado katen iko yi badukunj,  iki iko innuurnaaniinj  i Ejiptu iwo yi baka. »

Pk  du Kanaan

²¹ K  h nk di di babuk Yakob i bakakunj ado *Itrayel badolunj uko m n . Yotef ado jibi *Farawuna ajakulunj awul baka n kaaru nji n mp l nt n kpulunj na uko wi bakyaanj kade  i bgah. ²² Awul baka andolunj kami a kahalul, a   wul Benyamin itaka itum* na imi a ka een ihalu. ²³ Akak awul pa a in n buuru i een n anjijunj iko innuurnaaniinj  i Ejiptu na n buuru n waat i een n anjijunj n deey, na ipoom na iko ide pa baya   bi a in. ²⁴ Ado babuk a in k  bayaa, a   ji na baka : « Nawutan kadeeba  er n leefan  i bgah. »

²⁵ Bap n du Ejiptu aya aban du utaak wi *Kanaan du Yakob a in baka. ²⁶ Baji na a : « Yotef awo najeb, ul adoonj awo nantunja i Ejiptu bti. » K  uha   wi tul u   wo ha wo jibi uwoonj  iki aanfiyaar baka. ²⁷ K  wi ba aanj akakal  a uko bti wi Yotef ajakunj, k  abot awin iko bti yi ayilbanunj pa pjiina k  uha   wi nul

* 45:22 Itaka itum : Itaka m n  iwo ktaka i een week n wajanj (300) yi ba akunj untaam.

uşë jun plilan. ²⁸ Kë aşë ji : « Ukëşil! Yotef abuk naan awo najeb. Dya kawina ji mbi ndo kaket. »

46

Pya pi Yakob du utaak wi Ejiptu

¹ Yakob i bakakuñ adu *Itrayel anaşa na iko yi akaañ bti pya Ejiptu. Wi abanuñ du Berşeba, ado btejan pa Naşibaţi i Itaak aşin ajaan adëman. ² Na utejan mënt, Naşibaţi aţiini na Itrayel şi nşaafi aji na a : « Yakob, Yakob » kë atëem aji : « Nji wi. » ³ Naşibaţi kë aşë ji na a : « Nji dwoon Naşibaţi, Naşibaţi i şaaş ajaan adëman. Kkali pya Ejiptu, dluñ kado pntaali pweek papëna da şi iwi. ⁴ Nji kak dwala na iwi du Ejiptu, nji kaluñiñ kapënanu da. Yotef awo na iwi ul akluñ kadëtu kës woli ikeţi. »

⁵ Yakob apëna Berşeba kë babukul başë payana ul na bapoţ bampoţi na baaţ şi nkaaru ni nmpëlënt nkapuluñ ni Farawuna adoluñ kë nşaarada. ⁶ Baya na itani yi baka na iko bti yi bakaan şi utaak wi *Kanaan. Yakob aya du Ejiptu na bampënuñ bti şi a : ⁷ babukul biinş na baaţ, na bababul biinş na baaţ. Aya na baka bti Ejiptu.

Katoh ki Yakob

⁸ Itim yi bañaan biki Itrayel banyaan du Ejiptu yii yi :

Itim yi Yakob na babukul :

Ruben awoon bajeenul, ⁹ babukul bawo : Hanok, Palu, Hetron na Karmi.

¹⁰ Babuk Fimeon bawo : Yemuwel, Yamin, Ohad, Fohar, na Şawul abuk nşaat i utaak wi Kanaan.

¹¹ Babuk Lewi bawo : Gerşon, Kohat na Merari.

¹² Babuk Yuda bawo : Er, Onan, Şela, Peret na Ferah. Er na Onan bakteña du utaak wi Kanaan.

Babuk Peret bawo : Hetron na Hamul.

¹³ Babuk Itaakar bawo : Tola, Puwa, Yaşub na Şimron.

¹⁴ Babuk Fabulon bawo : Fered, Elon na Yahleel.

¹⁵ Bukuñ bawoon biinş biki Leya abukaruñ Yakob du Padan Aram, na bababul aşı na Dina abukul nşaat. Bawo ifëen nşawanş na bawajanş.

¹⁶ Babuk Gad bawo : Tefon, Hagi, Şuni na Etbon na Eri na Arodi na Areli.

¹⁷ Babuk Aşer bawo : Yimna, Yişwa, Yişwi, Beriya na Ferah poonu abuk aşin baka.

Babuk Beriya bawo : Heber na Malkiyel.

¹⁸ Bukuñ bawoon babuk Filpa, nalemp nşaat i Laban awuluñ Leya abukul. Bapoţ biki abukaruñ Yakob na bababul bawo ifëen na paaj.

¹⁹ Bapoţ biki Rakel ahar Yakob abukaruñ bawo : Yotef na Benyamin.

²⁰ Yotef abuk na Atenat abuk Poti-Fera naşenan i On bi Manate na Efrayim du utaak wi Ejiptu.

²¹ Babuk Benyamin bawo : Bela, Beker na Aşbel na Gera na Naaman, na Ehi na Roş, na Mupim, na Hupim na Ard.

²² Bukuñ bawoon biinş biki Rakel abukaruñ Yakob, na bababul, bawo bukal bti ifëen na babaakër.

²³ Abuk Dan awo : Huşim.

²⁴ Babuk Neftali bawo : Yahtiyel, Guni, Yeter na Şilem.

²⁵ Bukuñ bawoon babuk Bila nalemp nşaat i Laban awuluñ Rakel abukul. Bapoţ biki abukaruñ Yakob na bababul bawo paaj na aloñ. ²⁶ Bañaan bti biki katoh ki Yakob bampënuñ şi a aya na a du Ejiptu, woli bahar babukul baanfënaana, bawo ifëen paaj na paaj. ²⁷ Babuk Yotef bambukiñ da bawo

batëb. Bañaan biki katoh ki Yakob banyaan Ejiptu bawo iñeen paaj na ulon (70).

Yotef aya pkit ašin

²⁸ Yakob i bakakuñ ado *Itrayel ayil Yuda kë ajota kadun aya du Yotef aji na a baya bayit du Gošen. Wi Yakob na biki katohul babanuñ ði Gošen, ²⁹ kë Yotef ašë fan ukaaru wi umpëlënt ujaan upul, apaya ði wa ašë ya pyit na Itrayel ašin. Wi awinaarulun win, alut amooka ašë wooni ajon. ³⁰ Itrayel aji na a wal mënþ: « Hënkuñ dhilan kakeþ wi nwiniin kë iwo najeb. »

³¹⁻³² Wal mënþ kë Yotef ašë ji na babak ašin na bañaan biki katoh ki ašin : « Dya kaþup *Farawuna kë nabani kabot kaji na a babak paapa na bañaan biki katohul bawo bayafan, baji balemp du itani. Babi na nntaam ñi baka bti na iko bti yi bakaan. ³³ Hënk, woli Farawuna adu'an aheparan uko unwoon ulemp wi nan, ³⁴ najaka : “Balemparu bawo bayafan du kpoþ ki baka te hënkuñ, kë bašinun kak babi wo bayafan.” Hënk nahil kafëþ ði mboþ mi Gošen, ðiki bañaan biki Ejiptu baanji banaakiir na bayafan. »

47

Yakob du uko Farawuna

¹ Yotef aya du *Farawuna aji na a : « Paapa na babak paapa bapëna utaak wi *Kanaan aban ði na nntaam ñi baka bti na iko bti yi bakaan, bawo du Gošen. » ² Ajej kañeen ði babak ašin biki aþiñuñ aya yuuj Farawuna. ³ Kë un ahepar baka : « we uwoon ulemp wi nan? »

Kë bateem aji : « Balemparu bawo bayafan ji bašin baka. »

⁴ Bakak aji na Farawuna : « Nbi bi pyaanþ ði utaak wi, ðiki ubon uweek uwo du Kanaan, kë pjaagal paankak awo pa itani yi balemparu. Þenun hënkuñ nya ñfëþ du Gošen. »

⁵ Farawuna aji na Yotef : « Šaaþ na babak šaaþ babi ði iwi. ⁶ Hënkuñ utaak wi Ejiptu wu wun, tenan dko dannuurnaaniin iwul da baka bafëþ. Bafëþan du Gošen. Ikale win ði baka banhiniin, kþu itani yi naan ði iñen yi baka. »

⁷ Wal mënþ kë Yotef ašë ðij Yakob ašin du Farawuna ayuuja a, kë Yakob awula mboþ bnuura. ⁸ Farawuna kë ašë hepara aji : « Ika nþsubal hum ba? »

⁹ Kë ateem aji : « Nþsubal ñi nji kayaantun ði mboþ ñawo iñeen-week na iñeen ñwajanþ (130). Nþsubal ñi naan ñjatiinkþi abot awo ñi unoor, mënbanan nþsubal ñi bašin naan wi bakyaantun. »

¹⁰ Yakob awul kak Farawuna mboþ bnuura ašë pën aya.

¹¹ Kë hënk di Yotef adolon kë ašin na babak ašin bafëþ du utaak wi Ejiptu, awul baka dko dannuurnaaniin ði utaak du umban wi Ramtet di bakaan aji bado Gošen jibi Farawuna ajakulun. ¹² Awul ašin na babak ašin na bañaan bti biki bawoonaanun ñdeey ñankëþun baka bti.

Udo wi Yotef ði wal wi ubon

¹³ Ubon udëm maakan ði Ejiptu na *Kanaan, nin uko ude uunwo ði utaak bti, kë bañaan banoor baamme jibi bakdoli. ¹⁴ Yotef awaap bañaan biki Ejiptu na biki Kanaan ñdeey, hënk ajej itaka yi baka bti awul *Farawuna. ¹⁵ Wal wi itaka yi biki Ejiptu na yi biki Kanaan ibaan, bañaan biki Ejiptu bti babi du Yotef aji na a : « Wulun ñdeey! Nwo i kakeþ ði kadunu wi ñwoon ññekak awo na itaka yi? »

¹⁶ Kë ašë ji na baka : « Jibi nawoon naankak aka itaka, nawulan nntaam ñi nan, nšë nwulan ñdeey. »

17 Kê baŋij ŋa Yotef kê awul baka ŋdeey. Balonj bawul ŋmpëlënt ayeenk ŋdeey, kê balonj babi na ŋkaneel, ŋpi, ŋgit, ŋbuuru ayeenk ŋdeey. Uşubal mēntŋ bañaan bawula ŋntaam ŋi baka ahilna ade.

18 Wi uşubal wuŋ utēpuŋ, kê bakak du a uşubal utēbantēn aji na a : « Iwi, naweek, ime kê ŋenkak aka itaka, kê ŋntaam ŋi nun bti ŋakak ŋi nu. Njēnkak aka nin uko ulonj utijju wonŋi mēntŋ mēntŋ ŋleefun ŋa kēme ŋteehun. 19 Nwo i kakeŋ ŋi kadunu i? Nteehun ŋabot ŋatoka i? Nugun na ŋteeh ŋi nun na ŋdeey ŋi iwoonaanuj, ŋşē ŋkak balempar Farawuna. Wulun kak btepi ŋhilna ŋwo bajeb ŋwut kakeŋ ubon, ŋteeh ŋi nun ŋawut kadiş. »

20 Hēnk, kê Yotef anug pa Farawuna mboş mi Ejiptu bti, ŋiki ubon udo kê bañaanj biki utaaŋ bti bawaap ŋteeh ŋi baka. Utaak ukak wal mēntan bti wi Farawuna. 21 Ado bañaanj kê bakak alempar naşih* ŋi utaaŋ bti. 22 Nteeh ŋi baŋejan taŋ ŋi ŋi awoonj aannugi, ŋiki Farawuna apiit ŋi bgah bi utaaŋ aji ul akdoonj kawul baka uko ude. Kê baji bayeenkna uko ude ŋi a, ukaanj kê baanwaap ŋteeh ŋi baka. 23 Yotef aji na balemp biki utaaŋ : « Natenan, dnugan, an na ŋteeh ŋi nan, kê nakak biki Farawuna. Hēnkuj nanje btepi, 24 woli nakiti, nado kafaas ŋdeey kado ifah kaŋeen, kajej kalonj kawul ka Farawuna, ibaakēr indukiin iwo yi nan. Najej ŋi ya uko utepi, uko ude wi nan na wi bañaanj biki katohan bti. »

25 Bateema aji : « Ibuuranun pkeŋ. Jibi idolonj un bnuura, ŋkak balemp biki Farawuna. »

26 Yotef kê aşē do kê bado ŋi bgah bi baka uko wi bajaanj başas, bado ŋaş wa te hēnkuj. Baji bawul Farawuna kafah kaŋeenanŋēn ŋi iko yi bakituj. Nteeh ŋi baŋejan taŋ ŋawoonj ŋaankak ŋi Farawuna.

Nŋup ŋbaaŋşaani ŋi Yakob

27 Hēnk, kê bañaanj biki *Itrayel bafēŋ du utaaŋ wi Ejiptu du Goşen. Baka da ŋteeh, kê kabuk kajoobēt na baka kê bakak pntaali pweek. 28 Yakob awo du Ejiptu ado da ŋşubal iŋeen na paaj na ulonj (17). Nnuur ŋi nul bti ŋi mboş ŋawo iŋeen-week na iŋeen-ŋbaakēr na paaj-na-ulonj (147). 29 Wal wi pkeŋ paŋoguj ado kê badu'a Yotef abukul, kê aşē ŋi na a : « Woli iŋalēn, kyuujēn kê iŋu'ēn ŋi uhaaş abot aji ktiink ŋŋup ŋi naan wi iŋtuuj kaŋen ŋi pnkant naan† kamehna kahoŋēn kê iinkmoyēn ŋi utaaŋ wi Ejiptu. 30 Woli dkak du bajug naan, kjejēn ŋi Ejiptu kaya moy du ihēr yi baka. »

Kê ateam aji : « Ddo jibi ijakuj. »

31 Kê aşē jaka : « Mehniin keeri. » Kê amehnaa, wal mēntŋ kê Itrayel aşē ŋup ŋi kalişa ki nul.

48

Manate na Efrayim

1 Wi iko yanj iŋepuj ajon, kê başē bi aji na Yotef : « Şaaş amaaki. » Kê anaŋa aya da agakandēr na babukul biinŋ batēb, Manate na Efrayim. 2 Baji na Yakob kê Yotef abukul abani. Kê Yakob i bakakuj adu *Itrayel, adoonaan anaŋa aŋo ŋi kalişa. 3 Aji na Yotef : «*El Şaday, Naşibaŋi Anhiniin iko bti apēn awinana ŋi kadun naan du Luŋ du utaaŋ wi Kanaan, awulēn bnuura, 4 aşē jakēn : “Ddo kabuk kajoobēt na iwi, ibuk ituman maakan. Ddo pntaali pankpēnnuj ŋi iwi pawo ŋtaak ŋŋum. Dwulu mboş mi, iwi na pntaali pankpēnnuj ŋi iwi te mnto.”

* 47:21 Ado bañaanj kê bakak alempar naşih : Balonj baji : ado baka kê bakak du ŋbeeka. † 47:29 Wi iŋtuuj kaŋen ŋi pnkant naan : ŋi udolade wi baka ŋaŋ aji do haŋ woli amehna uko uweek.

⁵ « Hënkuñ bapoṭ batëb biki ibukunṭi Ejiptu ji mbi ndo kabi, bawo biki naan. Efrayim na Manate bakak babuk naan ji bi Ruben na Timeoñ bawoonṭi baka. ⁶ Kë bapoṭ biki ikaañ abi kabuk, bawo biki nu, bayeenkna ṭi baweek baka uko wi bawoonṭi i pyeenk*.

⁷ « Ddo uko mënṭ ṭiki wi nji kapënnunṭi Padan Aram, naan Raket aket du utaaṭ wi Kanaan ṭi bgah ji ṇdo kaban Efrata. Dmoya da ṭi bgah bi Efrata, dko mënṭ dawoonṭi Betleyem. »

⁸ Wal mënṭ Itrayel awin bapoṭ biki Yotef aṣë hepar aji : « Biki bawo bahonṭi »

⁹ Kë Yotef ateen aṣin aji : « Bapoṭ biki Naṣibaṭi awulunṭi ṭi baka. »

Kë aji na a : « Ṭijaan baka nñehandër baka Naṣibaṭi. »

¹⁰ Wal mënṭ pṭaf pado kë keṣ ki Itrayel kanoorani, kë aankak awin bnuura. Yotef ado baka kë bañog aṣin, kë aboot baka abot amook baka. ¹¹ Aji na Yotef : « Mënṣal ṭfa aji dkak awin kaara di nu, kë Naṣibaṭi aṣë do kë nwin babuku. »

¹² Yotef awalan baka wal mënṭ bukak batëb bṭi ṭi ijuhël yi Jakob aṣë ṇup ṭi kadunul afët kaara ṭi mboṣ. ¹³ Amëban Efrayim ṭi kañenul kadeenu ahilna awo ṭi kamayu ki Itrayel aṣin, aṣë mëban Manate ṭi kamayu ahilna awo ṭi kadeenu ki Itrayel. ¹⁴ Kë aṣin aṣë tar iñen yi nul kë iyitiiri, apaf kadeenu ṭi bkow bi Efrayim anwoonṭi nabaasha aṣë ṭu kamayu ṭi bkow bi Manate, anwoonṭi naweek.

¹⁵⁻¹⁶ Hënk di di añehandërunṭi Yotef Naṣibaṭi aji : « Dñehana Naṣibaṭi i bi Abraham na Itaak baṣin naan babiiñ aṭaṣ awul bapoṭ biki bnuura ; dñehana, ul, anyafanaanunṭi wi mbuknaaniinṭi te hënkuñ, awul baka bnuura. Dñehana, ul, Uwanjuṭ umbuuranaanunṭi ṭi buṭaan bṭi, awul baka bnuura. Katim ki naan na yi bi Abraham na Itaak bateem naan iṭëpna ṭi baka ido kameṭjana meetjana pya. Kabuk kajoobët na baka, babuk bapoṭ batum maakan. »

¹⁷ Kë Yotef aṣë win aṣin kë aṭu kañen kadeenu ki nul ṭi bkow bi Efrayim, aṣë wo aanlilani. Ajeṭ kañen kadeenu ki aṣin aya ppënan ka ṭi bkow bi Efrayim kaṭu ṭi bi Manate. ¹⁸ Aji na aṣin : « Paap, kdo hënk, i awoonunṭi naweek ; ṭuun kañen kadeenu ki nu ṭi bkow bi nul. »

¹⁹ Kë aṣin aṣë pok aṣë ji : « Abuk naan, dme bnuura : ul kak pntaali pankpënnunṭi ṭi a pabi kadëm, alunṭi kawo naweek. Kë aṭa'ul aṣë dëm kapela, pntaali pi nul pabot paṭum pakak ṇtaak ṇtum. »

²⁰ Unuur mënṭ añehandër baka Naṣibaṭi aji : « Bañaañ biki Itrayel bado kadu itiman woli bañehandër ñañ Naṣibaṭi, bado kaji : “Naṣibaṭi adolu inaam na bi Efrayim na Manate.” » Hënk kë aṭu Efrayim ṭi kadun ki Manate.

²¹ Itrayel akak aji na Yotef : « Nji wi, dban ṭi pket, kë Naṣibaṭi aṣë wo na an, alunṭi kakakanan du utaaṭ wi baṣinan. ²² Kë nji nṣë dukaru Fikem dawo dko di ikpëlanunṭi babuk ṣaas. Ddukaru dko du Fikem di ntehuñ du Bahamorit na kakej na iṣuuri yi naan. »

49

Uṭup wi Jakob ṭi uko unkmbiiñ kaṭëp pa babukul

¹ Jakob adu babukul aji na baka :

« Nabiin nayit, ṇṭupan uko unknṭëpṭunṭi ṇwal ṇankmbiiñ.

² Nabiini, natiinkan, an babuk Jakob, natiinkan *Itrayel aṣinan.

* **48:6** Bayeenkna ṭi baweek baka uko wi bawoonṭi i pyeenk : Efrayim na Manate bawo baweek biki kntaali ki Itrayel ji Ruben na Timeoy, kë pntaali plon paṣë wo paankka katim ki Yotef. Ukañ kë baṭa Efrayim na Manate bakneej du kntaali ki baweek baka.

- 3 « Ruben, iwi iwoon bajeen i naan,
nateek i pwiint pi naan,
dbuku wi nhumuŋ nhinaa,
iwo ŋaan antaŋuŋ maakan
abot ahina maakan.
- 4 Ašë wo ji bdëk banŋuunkuŋ,
iinkak awo andëmmuŋ ti babuk šaaš,
ŋiki ikowandënën wi ipayin ti kališa ki naan,
apiint na alon ti bahar naan.
- 5 « Timeon na Lewi, an nawo na ŋšal ŋloolan,
natiinkar aŋij ugut.
- 6 Kë nji nšë wo mënknëej ti iko yi nan,
mënknaakiir na an ti uko wi natiinkaruŋ,
ŋiki ti udeeb wi nan nafiŋ baŋaŋ,
aŋakman ŋgit ŋkaš ŋiki ulilan.
- 7 Dfëp udeeb wi baka uwuŋaan,
na uko utam wi badoluŋ.
Ddo baka bawayëšar ti itoh yi babuk Jakob,
kafaš baka ti ikub yi Itrayel.
- 8 « Kë iwi Yuda, babuk šaaš baluŋ kadëmanu,
kaŋen ki nu kawo ti imbun yi bašooradu,
babuk šaaš babot baŋuŋ ti kadunu.
- 9 Yuda abuk naan, iwo ji uliihu,
umpënnuŋ pjan ade uko wi umobuŋ,
aya jot apiint,
iwi uliihu umpiintuŋ in akŋoomuŋ kabi kanaŋanu?
- 10 Pših paankpën ti iwi,
kë pjuuti pi pših pakak aduka ti pntaali pankpënnuŋ ti iwi
te wal wi ajuŋ pa na manjoonan akbiin,
ŋaan i baŋaŋ biki ŋtaak bti bakdoon kado uko wi ajakuŋ.
- 11 Atan ubuuru wi nul ti bko bdolni ubiŋu
ašë tan umpoti wi wa ti kanah kanuurnaaniin.
Anaj kamiša ki nul na ubiŋu,
bayeti bi nul ti meel mi mnko manjaan mandolna ubiŋu.
- 12 Ubiŋu ujeenkan këšul
kë mntow manfaatan iŋiinul.
- 13 « Kë Fabulon ul, afët kakab bdëk
du pkëŋ pi ŋlantu,
ufët wi nul udëm te kaban Fidon.
- 14 « Itaakar awo ji ubuuru ukëm
umpiintuŋ ti kampen ptoof.
- 15 Awin kë dko dalil ppiint
kë utaak ubot alil,
ajiŋ akunja bdaaj
kë bakak ajuukntëna ti ulemp.
- 16 « Dan aših pntaali pi nul,
jibi babuk ašin bakšihuŋ ki baka.
- 17 Awo upula ti bgah,

umagënt̄ ti plël,
atib umpëlënt̄ ti kahoṭ,
ampayiinj̄ ti wa ajotna feṭ.

18 « Dhaṭ̄ kē iwi *Yawe Nawat Kabuka ikbuuranaanuṅ.

19 « Kē iwi Gad, bañaan̄ bajotnu
iṣē ilukan ibot idookar na baka.

20 « Aṣer ul, utaak wi nul utum iko ide,
iko ide yi baṣih.

21 « Neftali awo ji ubaṭa unṭaruṅ,
unkdoon̄ kabuk̄ ṅmpoṭi ṅnuura.

22 « Yotef awo ji bko banjaan̄ babuk maakan
banwoon̄ ti kakab dko di meel.
Inah yi ba iji idēm kalawṣa kabiig.

23 Bañaan̄ biki iṣuuri bala'a ugut,
awata iṣuuri ajotna.

24 Kē karjaanan ki nul kaṣē liint̄
kē inen yi nul ihil kawiiṅtu,

Naṣibaṭi anhiniinj̄, i Yakob ajaan̄ adēman adolon̄ iko mēnt̄ bti.
Naṣibaṭi mēnt̄ awoon̄ nayafan i Itrayel, plaak pi danaṭnuṅ aliint̄.

25 Naṣibaṭi i ṣaaṣ ajaan̄ adēman abi kaṭēnku pdo iko mēnt̄ bti
*El Ṣaday, Naṣibaṭi Anhiniinj̄ iko bti

awulu bnuura banwoon̄ baṭi
awulu bnuura na meel mi ṅkumpēs
awulu bnuura kado ibuk bapoṭ̄ baṭum
ṅnt̄aam ṅi nu ṅabot ṅabuk ṅaṭuman.

26 Bnuura bi ṣaaṣ akñehandēriinj̄
badēm kapel bnuura bi inkun̄ iweek injonuṅ nwoo,
kapel iko inuura inwoon̄ ti inkun̄ inkwoon̄ te mnṭo.

Bnuura buṅ bti bawaliinj̄ ti bkow bi Yotef,
ti pjuk pi i badatuṅ ti ptoof pi babuk aṣin.

27 « Benyamin awo ji uko ujooṭ̄ wi uṭeeh,
na nfa uji ufiṅ kade,
na utaakal ufaaṣēr uko wi uyaan̄ aka. »

28 Bukun̄ bawoon̄ bajug itoh inwoon̄ ti Itrayel, bawo iñeen na batēb. Uko
waṅ wi wi aṣin baka ajakuṅ na baka, añehandēr andolon̄ Naṣibaṭi uko wi
awoon̄ i kañehandēra.

Pkeṭ̄ pi Yakob

29 Yakob akak abi aji na babukul : « Dya hēnkuṅ du bajug naan. Namoyaan
du kakab bateem naan du bhēr banwoon̄ du uṭeeh wi Efron nahitit, ³⁰ du
Makpela dantaan̄uṅ na Mamre du utaak wi Kanaan, du uṭeeh wi Abraham
abiinj̄ anug du Efron nahitit ado dko dmoyni bañaan̄ biki nul. ³¹ Dul di
Abraham na Faara aharul bamoynaaniinj̄ ; kē dul di Itaak na Rebeka aharul
bakaṅ amoynaana ; kē dul di mmoynuṅ Leya. ³² Uṭeeh na bhēr banwoon̄ ti
wa inuganaana ti bahitit. »

³³ Wi Yakob abaan̄ pṭup̄ babukul uko wi bawoon̄ i kado, apul ihoṭ akakan
ti kaliṣa, aṣē jēmṣa aya du bajugul.

50

Umoy wi Yakob

¹ Kë Yotef ašë mook ašin, awooni aňowana na mnkuul aboot bootana. ² Aji na bapiiňtan banwoonj da baboman puum jibi bajaanj baboman muum mi baweek biki baka. Kë bukuň bado Yakob i bakakuň adu Itrayel uko wi Yotef ajaku. ³ Bado ŋnuur iňeen ŋbaakër ji udolade wi baka, awo ti pboman puum. Baňaanj biki Ejiptu bawooni puum ŋnuur iňeen paaj na ulonj (70).

⁴ Wi ŋnuur ŋi ŋwooni ŋbaaaj, Yotef aji na baweek banjaanj baťenk *Farawuna pših : « Woli dwinana bnuura ti kës ki nan, naya kaji na Farawuna, ⁵ Paapa aji na ŋji aňogan pkeť ašë dolën kē mehnaa aji dluj kamoya du bhër bi ajipanuj du Kanaan. Farawuna aťenaan keeri nya moy paapa, nšë kak. »

⁶ Farawuna aji na a : « Yaan imoy šaaš ido uko wi aťu'iinj kē imehnaa. »

⁷ Yotef kē aya, kaya kamoy ašin, kē baweek bti banjaanj baťenk Farawuna naših, baweek biki katoh ki Farawuna, na baweek bti biki utaak baňooťana.

⁸ Baya na biki katoh ki Yotef bti na babuk ašin, na biki katoh ki ašin bti. Bapoť na ŋntaam řaň badukiinj du Gošen. ⁹ Ŋkaaru ŋi ŋmpëlënt ŋakpuluj ŋanwoonj na baňaanj ŋakak aya na baka. Bawo pntuk pweek maakan.

¹⁰ Baban du plut pi Yordan du dko di bajaanj bado Gored-Ha-Atad. Banať da awooni aťęga maakan, kē Yotef awo da ŋnuur paaj na ulonj awooni ašin.

¹¹ Baňaanj biki Kanaan bawin kē baňaanj bakwooni maakan du Gored-Ha-Atad ašë ji : « Puum pi biki Ejiptu pi pawo pi ŋaaanj naweek. » Ukaanj kē bakak ado dko mēňt danwoonj du plut pi Yordan aji Abel Mitrayim*.

¹² Babuk Yakob bado uko wi abiiňj aji na baka. ¹³ Baya na a du utaak wi Kanaan, aya amoya du bhër banwoonj du uťeeh wi Makpela unťaanuj na Mamre, wi Abraham abiiňj anug du Efron nahitit kado kamoy na baňaanj biki nul. ¹⁴ Yotef akak du Ejiptu na babuk ašin na baňaanj bti banyaanj na a wi akyaanj pmoj ašin.

Phaajala pi babuk ašin Yotef

¹⁵ Babuk ašin Yotef bawin kē ašin baka akeťi ašë řiini aji : « In ameeň ba? Yotef ahilan kakak kašoor nja, kakakan nja buťaan bti bi ŋdololuj. » ¹⁶ Wal mēňt kē bašë yil kē baya ji na a : « Ji šaaš abi ado kakeť aji na un ¹⁷ “Najakan na Yotef amiir babuk ašin pjuban na pekadu di baka, amiir baka buťaan bti bi badoluj.” Kē hēnkuň, mürun ipekadu yi nun, un balempar Našibaťi i šaaš ajaanj adēman. »

Ŋřup ŋi baťupuj Yotef ŋaťu'a kē awooni.

¹⁸ Babuk ašin babi bukal ři ŋleef ŋi baka agēntla ři ihoťul ašë ji : « Un biki biki ři kadunu, kakanun balemparu. »

¹⁹ Kē Yotef ašë teem baka aji : « Naklěnk, dwo Našibaťi i? ²⁰ Buťaan bi naťuunj pdolën Našibaťi akakan ba kē bawo bnuura, uko unwoonj nťa wi uhilna udolana : uko mēňt uwo mbuur mi baňaanj batum. ²¹ Hēnkuň naklěnk, ŋji kadoonj kawulan uko wi nanumiinj, an na babukan. » Aťiini na baka bnuura aťooran baka iťeb.

Pkeť pi Yotef

²² Yotef na biki katoh ki ašin kē bawo du Ejiptu. Nšubal ŋi Yotef adolonj ři mboš ŋawo iňeen-week na iňeen (110). ²³ Awin babuk bababul, biki Efrayim abukul, abot ahup biki Manakir ababul i Manate abukul.

* 50:11 ři uhebërë Abel Mitrayim dawoonj: puum pi biki Ejiptu.

²⁴Unuur ulon, Yotef aji na babuk ašin : « Dñogan pkeṭ, kē Naşibaṭi aşē bi ṭi an kapēnanan ṭi utaak wi, kañooṭan du utaak wi abiiṅ amehna ahon bi Abraham, Iṭaak na Yakob. »

²⁵Yotef ado babuk Itrayel kē bamehnaa, aji na baka : « Wal wi Naşibaṭi aklun kabi ṭi an, najejan imoh yi naan, napēnan ya ṭi utaak wi. »

²⁶Yotef akeṭ wi akaaṅ ṅşubal iñeen-week na iñeen (110). Baboman puum pi nul jibi bajaan baboman muum mi baweek biki Ejiptu, aṭu'a ṭi btuur aşē moya ṭi Ejiptu.

Uṭup Ulil Unuura wi Maci apiitun

Uṭup ujuni

Ulbra wi uwo Uṭup Ulil Unuura wi Maci apiitun. Maci awoon nakobraar daaşa i Yetu abiin adu adola kē akak naṭaşarul. Maci awo alon ṭi banjañan biki Yetu ajakun aji baya bado kaṭup Uṭup Ulil Unuura babot baṭoran pntuk pi banfiyaarun du dko di bakyahan. Maci aṭup ṭi ulibra wi jibi Yetu abukiin, na uko wi adolon ṭi umundu wi na uko wi ajakanun bañaan, na pkeṭ pi nul na pnaṭa ṭi pkeṭ pi nul. Yetu aṭup na bañaan na mntēn, ajeban bamaakal, adook nntaayi, ado iko itum maakan iñonarēnaan ṭi kadun ki bañaan. Maci aṭup Uṭup Ulil Unuura wi pa bayiṭul bayuday kadiimanaan baka kē na manjoonan Yetu awoon nabuuran bañaan i baṭupar Naşibaṭi batarun aṭiiniyaan ṭi Ulbra wi Naşibaṭi, kē iko yi baṭupun ṭi a bti ji abi ado kabi, idolanaa. Ul awoon naşih ambiin awo i kabi. Uko mēnt ukaan kē bañaan babi bawut katimul adola « Abuk Dayiṭ », ṭiki Dayiṭ abiin awo naşih naweek i bañaan biki Itrayel, banwoon bañaan biki Naşibaṭi. Kē wi Yetu adoon adiiman bañaan biki Itrayel uko wi Pşih pi Naşibaṭi, baweek biki baka badoon apok pok Yetu. Wi Yetu akeṭun, badook baṭaşarul aneenan baka bakak banej du dko dñehanaani di baka. Bukal kē başē wayşer ṭi umundu aṭup bañaan bti Uṭup Ulil Unuura.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pntaali pi Yetu na kabuka ki nul (1.1–2.23)
2. Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi (3.1–12)
3. Batitmu bi Yetu na jibi Fatana akdoon na pguura ajuban (3.13–4.11)
4. Yetu aṭup uko unklun kabi, ajeban bamaakal, ado mlagre du Galilay (4.12–18.35)
5. Yetu apēna Galilay pya Yeruṭalem (19.1–20.34)
6. Kanēm kabaañşani ki Yetu ṭi umundu wi, pwayēş pi bawayşulun na pkeṭul (21.1–27.66)
7. Yetu anaṭa ṭi pkeṭ (28.1–20)

Pntaali pi Yetu

¹ Pntaali pi Yetu Krittu, anwoon abab *Dayiṭ naşih abot awo abab *Abraham pii pi : ² Abraham abuk Itaak, Itaak abuk Yakob, Yakob abuk Yuda na babuk aşin*. ³ Yud abuk Peret na Fera. Tamar[☆] awoon anin baka, Peret abukun Hetron, Hetron abuk Ram. ⁴ Ram abuk Aminadab, Aminadab abuk Naaton, Naaton abuk Falmon. ⁵ Falmon abuk Boot. Anin Boot awo Rahab[☆]. Boot abuk Obed. Anin Obed awo Rut[☆]. Obed abuk Yete ; ⁶ Yete abuk Dayiṭ naşih.

Dayiṭ abuk Falomon, anin Falomon abiin awo ahar Uriye[☆]. ⁷ Falomon abuk Roboham, Roboham abuk Abiya, Abiya abuk Ataf. ⁸ Ataf abuk Yotafat, Yotafat abuk Yoram[†], Yoram abuk Otiyat ; ⁹ Otiyat abuk Yohaṭam, Yohaṭam abuk Akat, Akat abuk Hetekiyat ; ¹⁰ Hetekiyat abuk Manate, Manate abuk Amon, Amon abuk Yotiyat ; ¹¹ Yotiyat abuk Yekoniya na babuk aşin ṭi wal wi bamobun bañaan biki *Itrayel añooṭ utaak wi Babilon.

* **1:2** Yuda na babuk aşin : Biiñt iñeen na batēb biki bawo baweek biki kntaali ki Itrayel. [☆] **1:3** Natenan ṭi Ujuni 38.27-30. [☆] **1:5** Natenan ṭi Yotuwa 2. [☆] **1:5** Natenan ṭi Rut. [☆] **1:6** Natenan ṭi 2 Famiyel 12. [†] **1:8** Yotafat abuk Yoram : Na manjoonan Yotafat awo ateen aşin Yoram.

12 Wi bamobun bañaan biki Itrayel ayaanaan Babilon, Yekoniya abuk Falatiyel, Falatiyel abuk Forobabel. 13 Forobabel abuk Abiyud, Abiyud abuk Eliyakim, Eliyakim abuk Ator. 14 Ator abuk Tadok, Tadok abuk Akim. Akim abuk Eliyud, 15 Eliyud abuk Eleyatar, Eleyatar abuk Mathan, Mathan abuk Yakob[†]. 16 Yakob abuk Yotef, ayin *Mariya, ambukun Yetu i bajaan badu Krittu.

17 Iwuun injunun du Abraham te Dayit iwo ifeen na ibaaker ; injunun du Dayit te wal wi bamobun bayuday ayaanaan Babilon, iwo iwuun ifeen na ibaaker, injunun du wi bamobun baka ayaanaan Babilon te ubuka Krittu, iwo iwuun ifeen na ibaaker.

*Kabuka ki Yetu
(Luk 2.1-7)*

18 Yetu abuka henk : Mariya anin ajokar na Yotef. Ke, wi bawoon baandobi niimar, ke Uhaas wi Nasibaŋ use do ke Mariya awo na kayin. 19 Yotef anjokulun, anwoon niint natool abot awo aanjal ppeeta ti kadun ki bañaan, aji ti usalul agar baniu na a be aanktup bañaan. 20 Jibi awoon na usal wan, ke uwanjut wi Ajugun ulon use pen awinana ti ntaafi aji na a : « Yotef, abuk Dayit, kkali pyeenk Mariya du katohu, awo aharu. Uhaas wi Nasibaŋ ukaan ke awo na kayin. 21 Alun kabuk napot niint, i iktuun katim ki Yetu[§], ŋiki ul aklun kabuuran pntaali pi nul ti ipekadu yi pa. »

22 Iko ment bti iyuuj ke uko wi Ajugun abiin atup atepna ti *naŋparul idolanaa, aji : 23 « *Naaŋ anwoon aamme niint alun kawo na kayin, kabuk napot niint, balun kaŋ'a katim ki Emanuwel* »[☆] uwoon : « Nasibaŋ awo ti ptoofun. »

24 Wi Yotef atenuj, ado jibi uwanjut ujakulun : ajej Mariya ke awo aharul 25 ase wo aanwinar na a ke adoo buk napot niint i atuun katim ki Yetu.

2

Bayaanŋ banwoonun umayar unuur babi pwin Yetu

1 Yetu abuka du ubeeka wi *Betleyem du utak wi *Yuda, ti wal wi *Herod awoon naŋih. Ti wal ment wun, ke biint bame njah baŋe penna umayar unuur aban ti Yerutalem, 2 ase hepar aji : « Tuŋ di di Naŋih i bayuday ambukiin awoon ba? Nwin ujah wi nul du utak wi nun, ase bi pdemana. »

3 Wi Herod naŋih atiinkun uko wan, ayewlaa ukaan ke bañaan biki Yerutalem bti bakak ayewla. 4 Ado *baŋenan baweek na *bajukan Bgah bti ke bayiti, ase hepar baka dko di *Krittu awoon i kabuknaana. 5 Ke bateema aji : « Du Betleyem du utak wi Yuda, wan wi wi *Naŋpar Nasibaŋ apiitun :

6 *“Iwi Betleyem, mboŋ mi utak wi Yuda
ment iwoon ufet umpoŋetanun ti Yuda ;
ti iwi di naŋih akpenun*

ul akwoon nayafan i Itrayel, pntaali pi naan.”[†] »

7 Wal ment ke Herod ase bop adu biint bame njah, ado ke baŋupa bnuura wal wi ujah ujaan upen. 8 Wi wi asaŋ ado baka ke baya du Betleyem, aji na baka : « Nayaan nahepar bnuura ti uko wi napot ment, woli naya wina, nabi kaŋupen, nhilna kak nya ndemana. » 9 Wi naŋih ajakun han, ke baŋe ya ; wi wi ujah wi babiin awin usaŋ apen, awo ti kadun ki baka, te adoo ya ataŋ na dko di napot awoon ase naŋ. 10 Wi bawinun ujah ase lilan maakan. 11 Baneej ti katoh, awin napot na Mariya anin, ase njup ademana. Bahaabes wal ment

† 1:15 Kajunna ti Forobabel te Yakob, Maci alut iwuun itum. § 1:21 Yetu : dawoon : « Ajugun abuuran. » ☆ 1:23 Itayi 7.14. ☆ 2:6 Mike 5.2.

ɲmañ ɲi baka apënan da uwuuru, na mnkulan*, na ukëra ujuj ulil p̄tëkëñ, ațena. ¹² Kë Nașibați așë diiman baka ți ɲțaafi kē baanwo i kakak du Herod, wi wi bașaan ațëpna bgah blon akak utaak wi baka.

Yotef na aharul bați na abuk baka aya Ejiptu

¹³ Wi biinț bame njah bayaan, kē uwanjut wi Ajugun ușë pën awinana ți ɲțaafi ți kadun ki Yotef aji na a : « Națiin, ijej napoț na anin, nați naya Ejiptu, ițo da te wal wi nji kabiinț kațupu, țiki Herod abi kado karab napoț pa pfiņa. »

¹⁴ Kē Yotef anața na utejan, ajej napoț na anin kē baya Ejiptu. ¹⁵ Baya țo da te wal wi *Herod akețuñ. Uko mēnt̄ uyuuj kē uko wi Ajugun abiinț ațup ațëpna ți *națuparul udolana : « *Du Ejiptu di di nduunuj abuk naan* »*

¹⁶ Wi Herod ammeen kē bame njah baguura, adeebaț maakan. Ayil wal mēnt̄ du Betleyem na ți ɲfēt̄ ɲanñogun da bti aji bafin bapoț biinț bti banwoon baampel ɲșubal ɲtëb, țiki bame njah bațupa wal wi napoț abukiinț. ¹⁷ Hēnk di di uko wi Yeremiya Națupar Nașibați abiinț ațup udolaniinț:

¹⁸ « *Pdiim pi ɲaaț aloñ pațiinkana du ubeeka wi Rama,*
ɲwooni na mnt̄ëg mweek :

Rakel akwooniiruj babukul ;
așë nooran pyompan,
țiki bakați. »*

Yotef awoona Ejiptu abi afët̄ ți Nataret

¹⁹ Wi *Herod akețuñ, kē uwanjut wi Ajugun ușë pën awinana ți kadun ki Yotef ți ɲțaafi du Ejiptu. ²⁰ Uji na a : « Națiin, ijej napoț na anin, nakak utaak wi *Itrayel : banjalun pfiñ napoț bakați. » ²¹ Kē Yotef anața ajej napoț na anin, akak Itrayel. ²² Kē wi ameen kē *Arkelayut ahiiunț utaak wi *Yuda wi Herod așin akețuñ, kē așë ți pya da. Nașibați ayuuja ți ɲțaafi kē awo i kaya utaak wi *Galilay†. ²³ Aya afët̄ du ubeeka ulon wi bajaan badu *Nataret, hēnk uko wi *bațupar Nașibați bajakun udolanaa : « *Aluñ kadu'ana ɲiinț i Nataret.* »

3

Yowan Nabattaar aji na bañaan bawut pjuban bațëlëș ɲbida
(Markut 1.1-8; Luk 3.1-18; Yowan 1.19-28)

¹ Wi ɲșubal ɲtum ɲațëpun, kē *Yowan Nabattaar așë pën awinana, ațup du *pndiis pi *Yuda ² aji na bañaan: « Nawutan pjuban, națëlëș ɲbida, țiki *Pșih pi Bați pañogi. » ³ Uko wi nul wi wi *Itayi *Națupar Nașibați ațiiniyaanun aji :

« *Pdiim ploñ pahuuran du pndiis aji :*

“Nabomaan bgah bi Ajugun akluñ kațëpna,
nadolana ilël itool.”*

⁴ Yowan awohara kamișa ki babomanun na pfaal pi untaam wi pnkunkaali așë tan katël ți blank; aji de ɲguul na mnob. ⁵ Wal mēnt̄ kē bañaan biki ubeeka wi Yerutalem na utaak wi Yuda bti, na utaak wi bdëk bi Yordan bti bașë ya du a.

⁶ Baji babi kațup ipekadu yi baka kașë do *babattaar baka ți bdëk bi Yordan.

⁷ Wi Yowan awinun kē *bafaritay na *bataduk bațum kē bakbi pyeenk batitmu ți a, kē așë ji na baka : « An, nawo pntuni pi ɲnfunan! In ahoopațanañ aji nați udeeb wi Nașibați unkmbiinț ba? ⁸ Nadoon kado keeri iko inkyyuujun kē nawut pjuban abot ațëlëș ɲbida. ⁹ Nawutan kașal kaji : “Nwo biki pșini

* **2:11** Mnkulan : Manwo pñaak pi mnko, pi bajaan bakayan. Udu wi pa ulil p̄tëkëñ. Pñaak mēnt̄ patam maakan. ✨ **2:15** Hotey 11.1. ✨ **2:18** Yeremiya 31.15. † **2:22** Utaak wi Galilay : Dul di di ața Arkelayut awoon ɲașih. ✨ **3:3** Itayi 40.3.

pi Abraham!” Dɔupan, Naşibaŋi ahilan kakakan mmlaak mi babuk Abraham.
¹⁰ Ptibi padobi bėkan bėkan ɔi mnko uŋeeh, bko banwoon baankbuk mnko mnuura bafal kafel du bdoo.

¹¹ « Nji, dji kabattaaran na meel kadiimanaan kė nawut pjuban aŋelėş njbida ; kė anşaan abi ɔi kafet naan aşė dem apelėn maakan, mendoon ŋoom kamėbana işapaat ; ul aluŋ kabattaaran na Uhaaş wi Naşibaŋi na bdoo. ¹² Awo na kajet ɔi iŋen, aweey kapaŋeş ptiiŋ na plėfar. Aya katoor ptiiŋ ɔi pnkuŋi kaşė kafel plėfar du bdoo banwoon baankjėmşa. »

Batitmu bi Yetu

(Markut 1.9-11; Luk 3.21-22)

¹³ Wal mēnt kė Yetu aşė penna uŋaak wi *Galilay, abi bdėk bi Yordan, *Yowan ahilna abattaara. ¹⁴ Kė Yowan aşė pok, aji na a : « Nji dwoon kayeenkna batitmu ɔi iwi, kė işė bi ɔi nji! » ¹⁵ Kė Yetu aşė teema aji : « Duni idinan uko mēnt. Aa, hėnk di di ŋwoon i kado uko bti wi Naşibaŋi analuŋ. » Kė Yowan adinani. ¹⁶ Wi Yetu ayeenkan yeenk batitmu apen ɔi meel, kė baŋi başė haabėsa ɔi dko mēnt. Awin *Uhaaş wi Naşibaŋi kė uwala ɔi a ji ubalab ufaatal. ¹⁷ Kė pdiim plon paşė penna baŋi aji : « Iwi iwoon abuk naan, dŋalu maakan, dmaganu. »

4

Untaayi Uweek ula pguur Yetu du pndiiş

(Markut 1.12-13; Luk 4.1-13)

¹ Wi Yetu apenaj pen du meel kė Uhaaş wi Naşibaŋi uşė ŋoota du *pndiiş, kė *Untaayi Uweek ukdo na pguura ado buŋaan. ² Aŋo ŋnuur na ŋtejan iŋeen ŋbaakėr bė aantee, wi ŋaŋepun, kė ubon uşė de'a. ³ *Naguuru kė aşė ŋoga aji : « Woli iwo Abuk Naşibaŋi, jakan na mmlaak mi mankak ipoom. » ⁴ Kė ateema aji : « Upiitana aji :

“Mēnt uko ude ŋaŋ umėbanuŋ ubida wi ŋaan

ŋŋup bti ŋankpėnuŋ ɔi mntum mi Naşibaŋi ŋa.” ✧ »

⁵ Kė Untaayi Uweek ukak aŋoota du Yerutalem ubeeka uyimanaan, apayana du bŋuk bi *Katoh Kaweek ki Naşibaŋi duuŋ ⁶ aşė ji na a : « Woli iwo Abuk Naşibaŋi, klut kajot. Kė hėnk di di upiiŋuŋ ɔi Ulibra wi Naşibaŋi aji :

“Kė Naşibaŋi aluŋ kaji na ŋwanjuŋ ŋi nul

ŋajeju ɔi iŋen

kaŋi ihubta ɔi plaak plon.” ✧ »

⁷ Kė Yetu aji na wa : « Ukak apiitana aji :

“Inwo kado katen me Ajugun Naşibaŋi i nu ahinan pdo uko wi ajakuŋ.” ✧ »

⁸ Untaayi ukak apayana du pnkuŋ plon pweek maakan aşė diimana ŋtaak bti ŋi umundu na mndem mi ŋa, ⁹ aşė ji na a : « Dwulu iko yi bti woli iŋup adėmanaan. » ¹⁰ Wal mēnt kė Yetu aşė ji na wa : « *Fatana, ŋepan iya! Upiitana aji :

“Ajugun, Naşibaŋi i nu ŋaŋ i i iwoon kadėman,

kė ul ŋaŋ i i iwoon kado kalempar.” ✧ »

¹¹ Wi wi untaayi uşaan aya aduka. Kė ŋwanjuŋ ŋaşė bi aŋoga, alempara.

Yetu awuŋsa akak Galilay

(Markut 1.14-15; Luk 4.14-15)

¹² Baŋup Yetu aji bawat *Yowan nabattaar ukalabuş. Wi atiinkuŋ uko wan, awuŋsa wal mēnt akak du uŋaak wi *Galilay. ¹³ Apen du ubeeka wi *Nataret

aya afët du wi Kapernawum. Uwo du kaban ki bdëk, kañog n̄taak n̄i Fabulon na Neftaliya. ¹⁴ Uko mēnt̄ yuuuj kē uko wi *Itayi *Naṭupar Naṣibaṭi abiin̄ aṭup udolanaa :

¹⁵ « An, n̄taak n̄i Fabulon na Neftaliya,
naññogung bdëk bi Galilay du plut pi Yordan,
nanwoon̄ du Galilay di banwoon̄ baanwo bayuday bafëtun̄!

¹⁶ Pntaali panwoon̄ ṭi bdēm
pawin bjeehi bweek,
bjeehi bweek bapēn

ajeehan bañaan̄ banwoon̄ du dko di bdēm bi pkeṭ. »*

¹⁷ Wal mēnt̄an wañ kē Yetu aṣē jun pjukan aji : « Nawutan pjuban, naṭëlēs n̄bida, ṭiki *Pṣih pi Naṣibaṭi pañog pii pi. »

*Yetu adu baṭaṣarul babaakër bateek
(Markuṭ 1.16-20; Luk 5.1-11)*

¹⁸ Unuur ulon̄, Yetu apoṣ ṭi kaban ki *bdëk bi Galilay, aṣē win biin̄ṭ batëb banṭaarun̄, Timoñ andu'aniin̄ Piyeer, na Andre, kē bakfël bridiya du bdëk, bawo batuh. ¹⁹ Aji na baka : « Naṭaṣaan, dkakanan batuh bañaan̄. » ²⁰ Ṭi dko mēnt̄ kē babi duk duk iridiya, aṭaṣa.

²¹ Aya alow btiīṣu akak awin batëb banṭaarun̄, *Yakob na *Yowan babak ñiin̄ṭ alon̄ anwoon̄ katim ki Febede. Bawo ṭi bṭeem na aṣin baka, awo ṭi pboman iridiya, kē aṣē du baka. ²² Ṭi dko mēnt̄, kē baduk aṣin baka na bṭeem, aṭaṣa.

*Yetu ajukan akuṭ ajeban bañaan̄
(Markuṭ 1.39; Luk 4.44; 6.17-18)*

²³ Yetu aji ñaay na utaak wi *Galilay bti kajukan ṭi itoh iñehanaani, kabot kaṭup *Uṭup Ulil Unuura wi *Pṣih pi Baṭi, kajeban mmaak bti na pṭakēm bti ṭi bañaan̄. ²⁴ Katimul kapēnala ṭi utaak wi Tiri bti, kē baṣē ji baṭija bamaakal bti na biki iko ilon̄ iknooranun̄: banwoon̄ na n̄ntaayi, bankjotun̄ kako, na banyojun̄ iñeen na ihoṭ kē aji jeban baka. ²⁵ Bañaan̄ batum maakan baji babi kaṭaṣa, kawoona Galilay, utaak wi N̄beeka Iñeen, ubeeka wi Yerutalem na utaak wi *Yuda bti na utaak unwoon̄ du plut pi Yordan.

5

*Pjukan du Pnkuñ
(Luk 6.20-23)*

¹ Wi Yetu awinun̄ bañaan̄ batum aṣē paya du pnkuñ, aṭo. Baṭaṣarul babi añoga, ² kē aṣē jun pjukan baka aji :

³ « Bañaan̄ bannumiin̄ Naṣibaṭi ṭi n̄haaṣ n̄i baka banuurandēni
ṭiki *Pṣih pi Baṭi pawo pi baka.

⁴ Bañaan̄ banwoon̄ ṭi n̄wooni banuurandēni
ṭiki Naṣibaṭi alun̄ kayompan baka!

⁵ Bañaan̄ banjoobun̄ bkow banuurandēni
ṭiki umundu bti alun̄ kawo wi baka.

⁶ Bañaan̄ banklaan̄ pdo iko yi Naṣibaṭi ajakuñ na n̄haaṣ n̄i baka bti, banuurandēni

ṭiki Naṣibaṭi alun̄ kawul baka kakēṣan uko wi baklaan̄.

⁷ Bañaan̄ bankñagiin̄ banuurandēni,
ṭiki Naṣibaṭi alun̄ kañaga baka.

⁸ Bañaan̄ banwoon̄ na n̄haaṣ njin̄ṭ, banuurandēni

* 4:16 Itayi 9.1-2.

ṭiki baluṅ kawin Naṣibaṭi.

⁹ Bañaan bankṭijun btiinkar banuurandēni
ṭiki Naṣibaṭi aluṅ kaji bawo babukul.

¹⁰ Bañaan biki bakhajanuṅ aji baṭaş Naṣibaṭi, banuurandēni,
ṭiki Pṣih pi Baṭi pawo pi baka.

¹¹ « Nanuurandēni woli babeṅan, ahajanan, aṭilandēran ṭiki naji naṭaşēn.

¹² Nalilaan, nawo ṭi mnṭan, ṭiki baluk bweek bayoonkan du baṭi. Naleṣan kē
hēnk di bahajanuṅ kak *baṭupar Naṣibaṭi biki ṭfa.

Pnam na bjeehi bi umundu

(Markut 9.50; Luk 14.34-35)

¹³ Yetu akak aji : « Nawo pnam pi umundu. Kē pnam paṣē doona we woli
payaṣi ba? Nahilan kakakan kataabare ki pa i? Pawaan udooni, paji pafēl du
bdig, bañaan kapoṣ pa.

¹⁴ « Nawo bjeehi bi umundu ji ubeeka unwoon du pnkuṅ duuṭ wi bañaan
bṭi bajaan bawin. ¹⁵ Ņaan aanji tehan unkaniya kaṣē fēt wa na kakana! Ņaan
aji ṭēp ṭēp kaṭu wa du bko duuṭ ujeehan bañaan bṭi banwoon ṭi katoh. ¹⁶ Hēnk,
nawo kawuṭ udo wi nan unuura udo kajeehan ji unkaniya pa bañaan bṭi
bawin, andoluṅ ahilna adēman Naṣibaṭi Aṣinan anwoon du baṭi. »

Pjukan ṭi uko wi Bgah bi Moyit

¹⁷ Yetu akak aji na baka : « Nawutan kaṣal kaji dbi bi pba na *Bgah bi Moyit,
na uko wi *baṭupar Naṣibaṭi bajakuṅ. Mēmbi bi ppēnan wa, dbi bi uko mēnt
uhilna udolana. ¹⁸ Dṭupan, manjoonan ma : Ji mboṣ na baṭi ṅado kaba, nin
uko umpoṭēṭaanuṅ ṭi Bgah uunkpēn bē iko yi bajakuṅ bṭi iindolanaa. ¹⁹ Hēnk
di uwoon, Ņaan anwoon aanṭaş uko umpoṭēṭaanuṅ ṭi iko yi Bgah bajakuṅ,
aṣē jukan bañaan bado ji a, uṅ mēntan akwoonuṅ ampoṭēṭaanuṅ du *Pṣih pi
Baṭi. Kē anṣaan ado iko yi Bgah bajakuṅ akuṭ ajukan ya bañaan, uṅ mēntan
aluṅ kawo naweek du Pṣih pi Baṭi. ²⁰ Dṭupan, woli naanṭaş uko wi Naṣibaṭi
apel *bajukan Bgah na *bafaritay, naankhul pneej du Pṣih pi Baṭi. »

Pjukan ṭi uko wi udeeb

(Markut 11.25; Luk 12.57-59)

²¹ Yetu akak aṭiini aji : « Natiink uko wi bajakuṅ na bateeman ṭfa : “*Iinkfiṅ*
ñaan”[✧]; Ņaan ankfiṅuṅ atēntul aya kahepna du uruha. ²² Kē nji nṣē ṭupan :
Ņaan andebaṭēru atēntul aluṅ kateem ṭi uko waṅ du nawayēs. Ņaan anjakuṅ
na atēntul awo nayila aluṅ kahepna ṭi uko waṅ du *uruha uweek. Ņaan
anjakuṅ na atēntul awo nawaan udooni awo i kafēlana du bdoos bi infernu.
²³ Keeri woli iya pdo bṭeṅan du *bliit bi mngur pa Naṣibaṭi, aṣē leṣ kē atēntu
adeebaṭēru, ²⁴ dukan iko yi ibiinaanuṅ ṭi kadun ki bliit bi mngur idun iya
ikak ṭi ploolan na atēntu, iṣē iwugṣa ikak ibi iwul Naṣibaṭi bṭeṅan bi nu.

²⁵ « Woli itool pya uruha na Ņaan i nakaan uhok, taraan ikak ṭi ploolan na
a, wi nahojun ṭi bgah, ji abi aṅoṭu du nawayēs, nawayēs aji na nalemparul
awatu ukalabuṣ. ²⁶ Dṭupu, manjoonan ma : Iinkpēn da bē iinluk uko wi
iṭeṭuṅ te du pataka pbaañsaani. »

Pjukan ṭi uko pjuan pi piint

(Maci 18.8-9; Markut 9.43,47-48)

²⁷ Yetu akak aji : « Natiink uko wi bajakuṅ na bateeman ṭfa : “*Iinkpiint na*
ahar ñaan.”[✧] ²⁸ Nji kē nṣē ṭupan : Ņaan antenuṅ ahar ñaan na uṣal wi ppiint
na a, adobi piint piint na a ṭi uṣalul. ²⁹ Woli pkēs pi nu pdeenu paṭu'u i juban,

lookşen pa ifël du kalowan : uhokan iwaan dko dloolan di uleefu kè di ifëlana du infernu na uleefu bti. ³⁰ Kè woli kañen kadeenu ki nu kaţu'u pjoban, falan ka ifël du kalowan : uhokan iwaan dko dloolan di uleefu kè di ifëlana du infernu na uleefu bti.

³¹ « Ulibra wi Naşibaţi ukak aji : “*Ñaaŋ ankdookuŋ aharul awo kawula kakaarta kankyuujuŋ kè bniim babaa.*”[☆] ³² Kè nji nşè ţupan : Ñaaŋ andookuŋ aharul anwoonj aampiint na nin ñaaŋ alonj nampaţi aţu aharul mënţ pjoban pi piint woli aniimar na ñiint alonj ; kè ñaaŋ anniimuj ñaaţ i badookuŋ ţi bniim, ajuban pjoban pi piint. »

Pjukan ţi uko wi pmehna

³³ Yetu akak ajukan aji : « Nakak atiink kak uko wi bajakuŋ na bateemun : iinkgar pmehna pi nu, iwo kado uko wi ihoŋuj ţi kadun ki Ajugun[☆]. ³⁴ Kè nji nşè jakan nawutan kamehna nin : nawutan kamehna ţi baţi, ţiki dul di di Naşibaţi ajaan aţo kaşihna ; ³⁵ nawutan kamehna ţi mboş ţiki manwoonj dko dpafni ihoţ di nul ; nakmehna ţi Yerutalem, ţiki dawoonj ubeeka wi *Andemuj Maakan. ³⁶ Kmehna kak ţi bkowu, ţiki iinhina kakakan kawel kaloolan ki ba kakak kafaat kème kajèn. ³⁷ Pdinan pi nan pawoon pdinan na manjoonan, kè ppok pi nan pawoon ppok na manjoonan. Uko umpafuj ţi nţup mënţ uwoona du *Untaayi Uweek.* »

Pjukan ţi uko wi plukan

³⁸ Yetu akak aji na baka : « Natiink uko wi bajakuŋ ţfa : “*Woli ñaaŋ alookşu pkèş ; lookşana pi nul, woli akitu pñiij, kitana pi nul.*”[☆] ³⁹ Kè nji nşè jakan, nawutan kaneenan uleefan ñaaŋ anjaluj pdolan buţaan. Naţepèn ţep nadoki woli ñaaŋ akobu kañen ţi kajeem kadeenu, kdeka kundu. ⁴⁰ Woli anjal pñooţu uruha kayeenknu kamişa, doon iwula kak bayeti bi nu. ⁴¹ Woli ñaaŋ aţu'u ppoş dko danlowuj, poşan na a dko dampeluj dko mënţ nyaaş nţéb. ⁴² Woli ñaaŋ añehan, ţenana ; woli ñaaŋ anjal pţeeţu, wutan kdeka fet. »

Naŋalan başooradan (Luk 6.27-28,32-36)

⁴³ Yetu akak ajukan aji : « Natiink uko wi bajakuŋ ţfa : “*Naŋalan atênţu*[☆] ipok naşooradu.” ⁴⁴ Kè nji nşè jakan : Naŋalan başooradan nakuţ nañehandër bankfepanaŋ Naşibaţi awul baka bnuura, nado kado bampokanaŋ bnuura. Nakaan nado kañehan Naşibaţi pa bankţupuj uko wi nan buţaan, pa bankhajananaŋ. ⁴⁵ Nadiiman hènċ, kè nawo bubuk Naşibaţi Aşinan anwoonj du baţi. Ul andooŋ bnuur kè baktër pa bado buţaan na bado bnuura, abot ado uşubal kè ukjot ţi batool na ţi banwoonj baanwo batool. ⁴⁶ Woli naŋal banŋalanaŋ ţań, ubeeb uhoŋ wi wi nakaan ba? Bakobraar daaşa badoo ji bado haŋ. ⁴⁷ Woli bayiţan ţań biki najaan nawul mboş, nado uko ulonj undemuj i? Banwoonj baanfiyaar Naşibaţi badoo ji bado haŋ. ⁴⁸ Nawoon bajint batool jibi Aşinan anwoonj du baţi awoonj najint natool ţi iko bti. »

6

Pjukan ţi uko wi pţenk banwaanuj

¹ Yetu akak aji na baka : « Naţaafaraan kayuuj ţi kadun ki bañaan kè naţaş uko wi Naşibaţi ajakuŋ kahilna ţań kawinana ţi baka. Woli nado haŋ naankluj kayeenk baluk bi Aşinan anwoonj baţi. ² Woli iţenk keeri ñaaŋ anwaanuj,

[☆] **5:31** Pleşan 24.1.   [☆] **5:33** Bgah 19.12; Mnfën 30.3; Pleşan 23.22-24.   * **5:37** Untaayi Uweek kème : “buţaan”.   [☆] **5:38** Ppën 21.24; Bgah 24.20; Pleşan 19.21.   [☆] **5:43** Bgah 19.18.

wutan kado kapiitar. Hënk di balagare bajaan bado du *itoh iñehanaani na du igah, bañaan bahilna bado kadëman baka. Na manjoonan, dɕupan, badobi yeenk yeenk baluk bi baka. ³ Kë iwi, woli itënk ñaaj anwaanun, kañienu kamayu kaanwo kame uko wi kadeenu kawulun, ⁴ uɕen wi nu uhilna uwo unukmeeɕana. Woli ido haɗ, Naɕibaɕi ɕaaɕ anjaan awin iko yi bañaan bawoon baanji bawin, alun kaluku. »

Pjukan ti uko wi pñehan Naɕibaɕi
(Luk 11.2-4)

⁵ Yetu akak ajukan aji : « Kë woli nañehan Naɕibaɕi, nawutan kado ji balagare : woli bañehan Naɕibaɕi, baji banjal kanaɕ du *itoh iñehanaani na du nɕaɕ bgah bañaan bahilna bawin baka. Dɕupan, na manjoonan, badobi yeenk yeenk baluk bi baka. ⁶ Kë iwi, woli iñehan Naɕibaɕi, neejan du meɕ di nu, idë bgaɗ, iñehan Naɕibaɕi ɕaaɕ, awo da na iwi ɕaɗ. ɕaaɕ anjaan awin iko yi bañaan bawoon baanji bawin, alun kaluku.

⁷ « Woli nañehan Naɕibaɕi, nawutan kado kaɕup iko itum kakalëɕ ji banwoon baanfiyaar Naɕibaɕi : baɕal aji woli batum bɕup, Naɕibaɕi kaɕiink baka. ⁸ Nawutan kado ji baka, Aɕinan ame bnuura uko wi nanumiin ji nabi nado kahepara wa.

⁹ « An, keeri, woli nañehan Naɕibaɕi najaan naji :

Aɕinun inwoon du baɕi,
bañaan bti badinan kë iyamani,

¹⁰ pɕihu pabi,
uko wi iɗalun udolana
ɕi mboɕ ji du baɕi.

¹¹ Tenun nɕa uko ude wi nɕumiin.

¹² Miirun pjuban pi nun
jibi un nkaan aji nmiir banjubanun un.

¹³ Kwutun nɕo buɕaan woli baguurun

iɕë ibuuranun ɕi *Untaayi Uweek.*

[Iwoon ajug pɕih, mnɕina, na *mndëm te mnɕo. Uwo haɗ.]

¹⁴ « Ënhën, woli namiir bañaan banjubananaɗ, Aɕinan anwoon baɕi akak kamiiran ; ¹⁵ kë woli naanji namiir banjubananaɗ, Aɕinan kak aankmiir pjuban pi nan. »

Pjukan ti uko wi pyiman

¹⁶ Yetu akak aji na baka : « Woli nayimani, nawutan kajooɕan jibi balagare bajaan bado : baji baɕoñaran kaara, bañaan bahilna bawin kë bayimani. Na manjoonan, dɕupan, badobi yeenk yeenk baluk bi baka. ¹⁷ Kë iwi, woli iyiman, këran uleef na ukëra ulil pɕëkëñ ibot iñow këɕ, ¹⁸ bañaan bawutna kame kë iyimani, Naɕibaɕi ɕaaɕ ɕaɗ anwoon da aji win iko immeniin, amee. ɕaaɕ anjaan awin iko yi bañaan bawoon baanji bawin alun kaluku. »

Pyok pi baɕi
(Luk 12.33-34)

¹⁹ Yetu akak aɕiini aji : « Nawutan kado kala pyok ɕi umundu wi, wi nɕob na nɕof njaan nɕatok iko, wi bakiiɗ bajaan bajip. ²⁰ Naɕëpën ɕëp nado kala pyok pi baɕi, banwoon baanwo na nɕob na nɕof nɕanktoki bka bi nan, bawoon baanwo na bakiiɗ bankjipi. ²¹ Dko di bka bi nu bawoon, dul di di kaɕëb ki nu kakwoon. »

* **6:13** Untaayi Uweek këme : "buɕaan".

Pkēs pawoon bjeehi bi uleef
(Luk 11.34-36)

²² Yetu akak aji : « Kēs kawoon unkaniya wi uleef ; woli kēşu kawo kjeb, uleefu bti uwo ũi bjeehi. ²³ Kē woli kēşu kafēli, uleefu bti uwo ũi bdēm. Woli bjeehi banwoon ũi iwi bawo bdēm, ikeer awo ũi bdēm bweek! »

Naşibaũi na itaka
(Luk 16.13)

²⁴ Kē Yetu akak aji : « Nin űnaan aanhil kalempar başih batēb : apok alon kaűal undu, kēme amēban alon, kaşē beeh undu. Naanhinan kalempar Naşibaũi kabot kalempar itaka. »

Nahaűan Naşibaũi
(Luk 12.22-31)

²⁵ Yetu akak ajukan aji : « Uko waű ukaaű kē njakan, nawut kaűaaf uko ude [na udaan] wi nanumiin pa ubida, kēme iko iwohara yi nanumiin pa uleef wi nan. Ubida uumpel uko ude i? Kē uleef, uumpel imişa i? ²⁶ Natenan űkat: űaanji űatepi, űaanji űakit, űaanji űahank ũi inkuti, kē Aşinan anwoon baũi aşē ji wul űa uko ude! Mēnt an napeluű űa i? ²⁷ Ahoű ũi an ahilanuű ũi manűaaf kahoűalēs unuur uloolan űaű ũi ubida wi nul? ²⁸ Kē we uwoon pűaaf uko uwohara? Natenan iűeeű yi ugoű wi uűeeh jibi ijaan idēm : iinji ilemp, iinji işiir. ²⁹ Kē nşē jakan, Falomon naşih, ũi pdēm pi nul bti, aambaan kaűēgi'aara ji kalon ũi ya. ³⁰ Ujaagal uwo nűa du uűeeh, faan baluű bafēl wa du bdoos, kē Naşibaũi aşē ji woharana woharan wa iko inuura. An, nanwoon naanfiyaar akēşan, nameen na manjoonan kē aluű kawoharēnan kak kapelan. ³¹ An kak, nakhaajala, nakbi kaduka duka ũi pla uko ude kēme uko udaan, kēme uko uwohara. ³² Iko yaű yi yi banwoon baanfiyaar Naşibaũi bajaanű babi wo wo ũi bla, kē an, Aşinan anwoon du baũi ame kē nanuma iko mēnt bti. ³³ Nawo i kaűēp tēp duna kala pneej du Pşih pi nul na pdo uko wi ajakuű uwo uűool, kaşē kayeenk kak iko mēnt bti. ³⁴ Nawutan keeri kaűaaf uko wi faan : faan dawo di Naşibaũi. Unuur unjintűi na unoor wi wa. »

7

Nawutan kado katen buűaan di batēűan

¹ Yetu akak aji na baka : « Nawutan kabi kaduka duka ũi pten buűaan bi batēűan, Naşibaũi awutna katen bi nan. ² Jibi naktenuű batēűan, hēnk di di Naşibaũi akluű katenan ; kē kaniibi ki nakniibnuű, kul ki ki bakluű kaniibnan. ³ Ibaa tenar we katēmal kanwoon ũi pkēs pi atēntu, aşē duk pmul panwoon ũi pi nu? We ukaaű ba? ⁴ Hum di di ihinanuű kaji na atēntu, “ayit naan, biin mpēnanu katēmal ũi pkēs” aşē duk pmul panwoon ũi pi nu? ⁵ Iwi nataaki, duni ipēnan pmul panwoon ũi pkēs pi nu! Woli ipēnan pa kbaa hil kawin bnuura, kapēnan katēmal kanwoon ũi pkēs pi atēntu!

⁶ « Nakwul űbuş uko unyimanuű, kaűi űakakaran űadum ; nakfēl wuuru wi nan ũi ihoű yi űkuma kaűi űabi űapoş poşan wa. »

Naűehaan Naşibaũi Aşinan
(Luk 11.9-13)

⁷ Yetu akak ajukan aji : « Naűehaan, naluű kayeenk, nalaan, naluű kawin, nakob kobaan, baluű kahaabēşan. ⁸ Hēnk di uwoon, űnaan aűűehanuű aka, anklaan awin ; kē ankob kobanuű, bahaabēşa.

⁹ « Ahoű ũi an i i abukul akűehanuű kapoom aşē wula plaak? ¹⁰ Kēme aűehana uűēb aşē wula upula ba? ¹¹ Woli an nandoon awo bado buűaan name

pwul babukan iko inuura, naşalanuŋ nŋyaaş hum ŋi ŋi Aşinan i baŋi ahilanuŋ kaŋen bankñehanuluŋ iko inuura?

¹² Kê hênk di di nawooŋ kado bañaan uko bti wi naŋaluŋ badolan. Uko wan ji wi *Bgah bi Moyit na *baŋupar Naşibaŋi bajukanuŋ. »

Plêman pamminuŋ

(Luk 13.24)

¹³ Yetu aŋiini na baka aji : « Natamaan naneejna plêman pamminuŋ. Plêman na bgah injaan iŋooŋ ñaan du dko di akyaan katoknaana lhaani, kê batum baji baŋepna ya. ¹⁴ Kê plêman na bgah inşaan aji iŋooŋ ñaan du dko di akkaani ubida işe min, kê bañaan bantiinku bajaan bawin ya kaŋepna ya.

¹⁵ « Nalipariin bandaaruŋ aji bawo *baŋupar Naşibaŋi. Baji babi ŋi an kawo ji ŋkaneel aşê wo du nŋhaaş ŋi baka nŋiiniŋ njanjooŋuŋ. ¹⁶ Naluŋ kayikrênaan baka ŋi mnwo mi baka. Naaŋ aanhilar kamar mbut ŋi byuw, kême mnjaak ŋi bŋêmpêl. ¹⁷ Bko bjeb baji bawul mbuk mnuura, kê bko bmaakal baji bawul mbuk mnwuŋaan. ¹⁸ Bko bjeb baanhil pwul mbuk mnuŋaan, kê bko bmaakal baanhil pwul mbuk mnuura. ¹⁹ Bko banwooŋ baanji bawul mbuk mnuura baji bafal kafêl du bdoo. ²⁰ Kê hênk di di nakluŋ kayikrênaan bañaan mênŋ ŋi mnwo mi baka.

²¹ Mênŋ bañaan bti bankjaknuŋ “Ajugun, Ajugun” bakneejuŋ du *Pşih pi Baŋi, ankdoluŋ ŋaŋ uko wi Paapa i baŋi aŋaluŋ akneejuŋ da. ²² Unuur mênŋ batum baluŋ kajakên : “Ajugun, Ajugun, jêm ŋi katim ki nu ki ki nŋŋupnuŋ Uŋup wi Naşibaŋi i, adook nŋtaayi abot ado mlagre mntum i?” ²³ Wal mênŋ, dji na baka : “Mêmbaan kame'aaran ; nalowaan, an nanwooŋ naanji naŋaş Bgah bi Naşibaŋi.” »

Itoh itêb

(Luk 6.47-49)

²⁴ Yetu akak aji : « Hênk, woli ñaan atiink nŋŋup ŋi naan ŋi, abot aŋaş ŋa, awo wo ji ñaan natit anniwuŋ katohul, apaf ka ŋi mnlak. ²⁵ Uşubal ubii, kê meel mampaari, uyook kê unaŋa akêk ; kê kaanjoti, ŋiki kajip adiilên, apaf ŋi mnlak. ²⁶ Kê anşaan atiink nŋŋup ŋi naan ŋi aşê wo aanŋtaş ŋa awo ji ñaan anwooŋ aantiti, anniwuŋ katoh ŋi pyiw. ²⁷ Uşubal ubii, kê meel mampaari, kê uyook unaŋa akêk, kê kajot atoka bti. »

²⁸ Wi Yetu aŋiiniŋ haŋ aba, bañaan bañoŋar pjukan pi nul, ²⁹ ŋiki aanji jukan ji *bajukan Bgah biki baka, aji jukan na pdiim pi naşih.

8

Yetu ajeban ñiint ammaakuŋ bdoo

(Markut 1.40-44; Luk 5.12-14)

¹ Yetu awala du pnkuŋ, kê bañaan batum başê wo ŋi pŋaşa. ² Ñiint alon ammaakuŋ bdoo abi, aŋoga, aşê jot ŋi ihoŋul, afêŋ kaara ŋi mboş aji na a : « Nawee, woli inali, ihinan kajebanaan, nkak nŋiŋ. » ³ Yetu atar kaŋen abana, aşê ji : « Aa, dŋali, kakan ijint. » ŋi dko mênŋ kê pmaak pi bdoo pabi pên pên ŋi a. ⁴ Kê aşê ji na a : « Wutan kaŋup nin alon uko unŋêpuŋ, duni iya iwinana du *naŋejan Naşibaŋi ibot ido bŋejan bi Moyit ajakuŋ pa bañoŋ bi nu kadiimanaan bañaan bti kê ijebi. »

⁵ Yetu aneej ubeeka wi Kapernawum, kê nawee i bangoli iŋeen-week alon aşê bi aŋoga akooŋa ⁶ aji : « Nawee, nalempar naan amaak apiint du katoh, ayoy iŋeen na ihoŋ, ahaj maakan. » ⁷ Yetu ateema aji : « Nŋya, dya kajebana. »

⁸ Nawee i bangoli kê aşê ji na a : « Nawee, dpoŋ pa ibi ineej ŋi katoh naan, bê

işale tıp utup uloolan tañ, nalempar naan kabi jeb jeb. ⁹ Nji kak dka anşihnuñ, abot awo na bangoli biki nşihnuñ, woli dji na alonj ti baka : “Yaani” aya, aji na undu “Biini” abi. Woli dkak aji na nalempar naan : “Dolan uko wi!” Ado wa.

» ¹⁰ Wi Yetu atiinkunj uko wanj aşë mañ naweek i bangoli maakan, aji na banktaşulun: « Dţupan na manjoonan, ti Itrayel bti, mêmbaan kawina ñaanj alonj anfiyaari ji i. » ¹¹ Dţupan, batum balun kawoona ntaak bti ni umundu, kaço kade du Pşih pi Baţi na *Abraham, *Itaak, na *Yakob bateemun. ¹² Kë bañaan bambiin aka na pneej du Pşih pi Baţi, başë fêlana bdig, du dko di bdëm, dul di baklun kawooni, kadeebağ kadohrën.

¹³ Kë Yetu aşë ji na naweek i bangoli : « Ţiisan! Naşibaţi ajeban namaakal i nu, Ţiki ifiyaar aji ado hañ. » Kë nalemp ajeb ti dko mënť.

Yetu ajeban bamaakal batum
(Markut 1.29-34; Luk 4.38-41)

¹⁴ Yetu aya du uko Timonj Piyeer, aşë Ţenk kë anin aharul apiinťi, kë uleef uyik na a. ¹⁵ Abana ti kañen, kë pmaak papën ti a, kë anağa awul baka pde.

¹⁶ Wi utaakal ubanun, baţija bañaan batum biki ntaayi njakyewlënuñ, kë ado pdiim ploolan adook nntaayi abot ajeban bamaakal bti, ¹⁷ Hënk di uko wi *Itayi *Naţupar Naşibaţi ajakunj udolaniinj:

“Ajej pţakëm pi nun abot akunja mmaak mi nun.”[☆]

Nataşar Yetu awo kawul uleeful bti
(Luk 9.57-62)

¹⁸ Wi Yetu awinunj kë bañaan batumi kë aşë ji na bataşarul baya bdëk umban wundu. ¹⁹ Wal mënť, kë *najukan Bgah alonj aşë ji na a : « Najukan, dko di ikyahan, dtaşu da. » ²⁰ Kë Yetu aşë teema aji : « Nñfëş nka ihër, kë nkat nka intan, kë *Abuk Ńiinť aşë wo aanka dko dpafni bkow. »

²¹ Alonj kak ti bataşarul aji na a : « Naweek, duni Ţenën te umoyën Paapa. » ²² Kë Yetu aji na a : « Ţaşaan, iwut bakağ baya bamoy bakağ biki baka. »

Yetu afañan ukëk
(Markut 4.35-41; Luk 8.22-25)

²³ Yetu apaya wal mënť ti bteem, kë bataşarul bakak apaya na a ti ba aya. ²⁴ Ukëk uweek umara mara anağa, kë nmaaronj njado wun bteem. Yetu kë aşë njoyënť. ²⁵ Bataşarul bañoğa ahuma aşë huuran aji : « Ajugun, buuranun, nkañ! » ²⁶ Kë Yetu aşë ji na baka : « we ukaanj kë naklënk ba, an nanwoon njanfiyaar akëşan? » Anağa wal mënť, anoman na uyook na meel mi bdëk kë dko dayompandëri. ²⁷ Bañoñar maakan aşë ji : « Ńaanj i awo ahonj, kë uyook na meel njado ji ntainka? »

Yetu ajeban biinť batëb biki ntaayi njaneejun
(Markut 5.1-20; Luk 8.26-39)

²⁸ Wi Yetu abanunj du plut, du utaak wi Bagenateren, kë biinť batëb banwoon na ntaayi başë penna du pnguran abi ayit na a. Bajooğ maakan kë nin ñaanj alonj aando ñoom ñoom pţëpna bgah mënť. ²⁹ Biinť mënť bawo ti phuuran aji : « Inumi'un we ba, abuk Naşibaţi? Ibi bi pyewlënun ji unuuro wi pwayëş ubi udo kaban i? »

³⁰ Batani bwEEK bi njkuma blonj bawo ti kañog dko mënť, aşuuf. ³¹ Wi wi ntaayi nşaaranj akooğ Yetu aji na a : « Woli injal pdookun, kdolun nneej ti batani bi njkuma ni. » ³² Kë aji na nja naya, kë njapën aya neej du njkuma. Ţi dko mënť, kë

☆ 8:17 Natenan ti Itayi 53.4; na ti 1 Piyeer 2.21-24.

batani bti bašë wor woran du pnkuŋ aneej du meel ayoora. ³³ Bayafan bajug batani bajin na pti ašë ya kakalëš ubeeka uko unțëpuŋ bti na uko undoluŋ biinț biki nhtaayi nabiin aneej. ³⁴ Kë bañaan bti banfëtuŋ ți ubeeka bašë tool pya du Yetu. Wi bawinaaruŋ win ašë kooța apën ți utaak wi baka.

9

Yetu ajeban ñiinț anyojuŋ ihoț (Markut 2.1-12; Luk 5.17-26)

¹ Yetu apaya ți bteem, amuur bdëk ašë ya du ubeeka wi nul. ² Kë bañaan baloŋ bašë țija ñiinț aloŋ anyojuŋ ihoț, ampiințuŋ ți kajiiñ. Wi Yetu awinuŋ pfiyaar pi baka, ašë ji na ñiinț națakmaan : « Ñiințu, hațan, ipekadu yi nu ipënanaa. »

³ Kë *bajukan Bgah baloŋ bašë hoopatër aji : « Ñiinț i akar Nașibați! » ⁴ Kë Yetu, ammeen nșal nji baka ašë ji na baka : « we ukaan kë nawo na nșal nwuțaan njaŋ ba? » ⁵ We uyojuŋ ba : pji na ñiinț i : “Ipekadu yi nu ipënanaa” këme “Națin ipoș”? ⁶ Natenan, nabaan ame kë Abuk Ñiinț aka mnhina mi ppënan ipekadu ți mboș. » Wi wi așaan aji na ñiinț națakmaan : « Națin, ijej kajiiñ ki nu, ițiș katohu! » ⁷ Ñiinț anața ți dko mënț, ațiiș katohul. ⁸ Wi pntuk pi bañaan pawinuŋ uko mënț, palënk maakan, ašë wo ți pbeeb Nașibați ți uko wi awuluŋ bañaan mnhina mntëŋț mi.

Yetu adu Maci (Markut 2.13-17; Luk 5.27-32)

⁹ Wi Yetu apënuŋ, awin ñiinț aloŋ anwoon katim ki Maci kë ațo du dko di aklempnuŋ, aji kobraar daașa. Kë ašë ji na a : « Țașaan! » kë Maci anața ațașa. ¹⁰ Yetu aya țo ade du katoh ki Maci, kë bakobraar daașa batum na bañaan baloŋ batum biki bajaan badu bado buțaan bašë wo da, bawo ți pde na a, ul na bațașarul. ¹¹ *Bafaritay bawin uko mënț ašë ji na bațașar Yetu : « we ukaan kë najukan i nan akde na bakobraar daașa na bado buțaan ba? » ¹² Kë Yetu antiinkuŋ baka ašë ji : « Mënț bañaan banwoon bajeb banumiinț nakuraar, bamaakal banumi'uluŋ. ¹³ Nayaan najuk uko wi uțup wi ujakuŋ : “Mñaga mi mi nnumiinț, mënț pñaaak pi nhtaam pi pi nnumiinț.”* Yetu akak aji na baka : Mëmbi bi pdu bañaan banșaluŋ aji bawo batool, dbi bi pdu bandinanuŋ aji bawo bado buțaan. »

Yetu ațiiŋiyaan pyiman

¹⁴ Bațașar Yowan baňog Yetu ašë ji na a : « we ukaan kë un na bafaritay nji nyiman kë bațașaru bašë wo baanji bado haŋ? » ¹⁵ Kë Yetu ašë teem baka aji : « Ți unuur wi bniim, ñaan ahilan kado bañaan bambiin bniim bajootaŋ ji bawo na puum i wal wi naniim ahumuŋ da? Kë wal ušë bi wi naniim akjejaniiŋ. Bayiman țu nnuur mënț. ¹⁶ Ñaan aanji jej kalëmënt kahalul kabamna kamișa kațaf, woli ñaan ado haŋ kalëmënt kahalul kaji kapul ital yi ubamna, dko dantowiinț dabaa haan haan maakan!

¹⁷ « Nin ñaan aloŋ kak aanji țu poot phalu țu nbuuli nțaf, ado le haŋ poot phalu puŋ pafom nbuuli, poot katula țu mboș, nbuuli kațoka. Kë ñaan ašë wo kațu poot phalu țu nbuuli nhalu, poot na nbuuli njașë wo njeb. »

Yetu ajeban ñaaț aloŋ akuț anațan poonu abuk Jayirut țu pkeț (Markut 5.21-43; Luk 8.40-56)

18 Yetu ahum kañiini, kè naweek alon i *katoḥ kañehanaani ki bayuday ašë bi aňoga aňup ṭi kadunul ašë ji : « Abuk naan abaa keṭ keṭ hënkuṅ. Biin ipafa kañen ajebna. » 19 Kè Yetu anaṭa na baṭaşarul aṭaşa.

20 Wal mënṭ kè ñaaṭ alon anwoon na pmaak pi ptula pñaaḥ nşubal iñeen na nṭëb ašë ñog Yetu ṭi kafet, aban kambiint ki kamişa ki nul, 21 ašë ji ṭi uşalul : « Woli dhinan ṭaň aban kamişa ki nul kajeb. »

22 Yetu akok awina ašë ji : « Haṭan ñaaṭu, pfiyaar pi nu pajebanu. » Ṭi dko mënṭ kè ñaaṭ abi jeb jeb.

23 Wi babanuṅ du uko naweek i katoḥ kañehanaani kè Yetu ašë win bateen puum* na bañaan banyewliin ašë ji : 24 « Napënan : Poonu aankeṭi, aňoyënt njoyënt. » Kè bañaan başë beña. 25 Wi wi adolonṅ bañaan kè bapëni, ašë mēban poonu ṭi kañen kè anaṭa. 26 Uko mënṭ upënalā ṭi utaak mënṭ bti.

Yetu ajeban bakuul batëb

27 Yetu aṭool pya, kè bakuul batëb başë wo ṭi pṭaşa ašë huuran aji : « Abuk Dayiṭ ñagi'un! »

28 Wi abanuṅ du katoḥ, kè bakuul bukuṅ başë bi aňoga, kè ašë ji na baka : « Naşal aji dhil pdo uko wi nakheparaanuṅ i? » Kè bateema aji : « Naweek, ihili. » 29 Kè ašë ban baka keş wal mënṭ aji : « Uwoon jibi nafiyaaruṅ. » 30 Keş ki baka kè kaşë haabşa. Yetu abëg baka wal mënṭ aji : « Naṭafaraan kaṭup ñaan! » 31 Kè bukal, wi bapënuṅ, ašë ṭup bañaanṅ bti ṭi utaak.

Yetu ajeban ñiinṭ ambişuṅ bṭup

(Luk 11.14-15)

32 Wi Yetu na baṭaşarul bakpënuṅ, kè başë ṭija ñiinṭ alon ambişuṅ bṭup ṭiki unṭaayi ulon uneej ṭi a. 33 Yetu adook unṭaayi, kè ñiinṭ ašë bi jun jun bṭup. Bañaan baňonjar ašë ji : « Nin nḗmbaan kawinara uko utënt wi ṭi *Itrayel! » 34 Kè *bafaritay başë ji : « Uweek wi nṭaayi uwululunṅ mnhina mi pdook nṭaayi. »

Yetu aňaga pntuk pi bañaan

35 Yetu aji ṭëp ṭi nḗbeeka na nḗfët bti, kajukan du itoh iñehanaani, kaṭup Uṭup Ulil Unuura wi Pşih pi Baṭi kabot kajeban mmaak bti na pṭakëm bti mi bawoonaanuṅ. 36 Wi Yetu awinuṅ pntuk pi bañaan ašë ñaga pa, ṭiki banoor baamme uko wi bakdolunṅ awo ji nḗkaneel njanwoonṅ njaanka nayafan. 37 Wal mënṭ kè ašë ji na baṭaşarul : « Kakit kadëmi, kè balemp başë tiinkët ; 38 nakoṭan ajug kakit ado balemp babi kakit. »

10

Banjañan iñeen na batëb biki Yetu

(Markuṭ 3.13-19; Luk 6.12-16)

1 Yetu adu baṭaşarul iñeen na batëb ašë wul baka mnhina mi pdook nṭaayi, na mi pjeban mmaak bti na pṭakëm bti. 2 Itim yi banjañan iñeen na batëb mënṭ yii yi : Timon i bajaanṅ badu Piyeer na Andre aṭa'ul ; Yakob na Yowan bubuk Febede ; 3 Filip na Bartelemi ; Tooma na Maci nakobraar daaşa ; Tade na Yakob abuk Alfe ; 4 Timon i bajaanṅ badu nagutar utaak na Yuda Iṭkariyot, ambiinṅ adek Yetu kafet.

5 Banjañan iñeen na batëb mënṭ, Yetu ayil baka aji na baka : « Nawutan kaya du banwoonṅ baanwo bayuday na du nḗbeeka nḗ utaak wi *Tamariya. 6 Nayaan du bañaanṅ biki Itrayel, banwoonṅ ji nḗkaneel njanneemuṅ. 7 Nayaan naṭup baka

* 9:23 Bateen puum : Bayuday woli ñaan akeṭa keṭ baji babi kateen teen.

kë Pših pi Baŕi pañogi. ⁸ Najebaana bamaakal, nanaŕaan bankeŕun, najinŕaan bammaakun bdoon, nadookan nŕantaayi. Nayeenk bë naanluk nin ukoolan, nawulan nawut kado kaŕal baluk. ⁹ Nakŕij nin uwuuru, nin untaam, nin pataka ŕi nŕmbootu ŕi nan pa pnugna uko ulon. ¹⁰ Nakŕij nin umañ pa bayaas, nawutan kaya na kamiŕa kalon na iŕapaat ilon na panduk. Nalemp aka na pluka ujenk wi nul. »

¹¹ Yetu akak aji na baka : « Ubeeka këme ufet wi nakbanaan, nadolan bayuujan ñaan anwoon nanuura, naya naheta da te wal wi nakyaan. ¹² Woli naneej ŕi katoh, nawulan baka mboŕ naji : “Bnuura bawo ŕi an.” ¹³ Woli bañaan biki katoh menŕ bawo banuura, bnuura bi nañehanun baya ŕi baka ; woli baanwo banuura, bnuura bi nan kakak du an. ¹⁴ Kë woli baanyeenkan abot awo baantiinkan, napenan ŕi katoh menŕ këme ŕi ubeeka menŕ nabot nadan danan pdëpalën ŕi ihoŕ yi nan nadiimanaan kë bado buŕaan. ¹⁵ Na manjoonan dŕupan, ŕi unuur wi pwayeŕ uko wi Naŕibaŕi akluŕ kado ubeeka menŕ utam kapel wi biki nŕtaak ŕi Fodom na Gomora. ¹⁶ Natenan, dyilan ji nŕkaneel ŕi ptoof pi nŕiinj ; nadoon kalipara keeri ji nŕpula nabot najinŕ nhaas ji nŕbalab nŕfaatal. »

Mnhaj mankmbiinj
(Markut 13.9-13; Luk 21.12-17)

¹⁷ Yetu akak aji na *banjañan : « Nalipariin bañaan: baluŕ kaŕijan du nruha kabot kakoban du *itoh iñehanaani ; ¹⁸ baluŕ kañootan du kadun ki bantuŕa na ki baŕih ŕiki nafiyaarën. Wal menŕ, nahilna naŕup ŕi kadun ki baka na ki nŕtaak bti uko wi nameñ ŕi nji. ¹⁹ Kë woli baŕijan uruha, nakhaajala kado kala uko wi nakyaan kaŕup këme jibi nakyaan kaŕup : uko wi nakyaan kaŕup ubi ŕi bkowan wal menŕ. ²⁰ Menŕ an nakyaan kaŕiini, *Uhaas wi Naŕibaŕi Aŕinan ukluŕ kaŕëpna ŕi an kaŕiini.

²¹ « Naan aluŕ kakeeŕaar abuk aŕin kado bafiŕa. Aŕin napot aluŕ kakeeŕaar abukul kado bafiŕa ; bapot banaŕara bajug baka kado bafiŕ baka. ²² Bañaan bti baŕooran ŕiki nafiyaarën ; kë anŕaan amëban kaliintan te kaban, abuur. ²³ Woli badookan du ubeeka ulon, nanaŕiin naya du ulon umpaŕi. Na manjoonan, dŕupan, naankba nbeeka ŕi Itrayel bti bë *Abuk Ñiinŕ aambi.

²⁴ Yetu akak aji : « Baanhil kamëban bnuura najuk kapelan najukan, këme nalemp kapelan i aklemparuŕ. ²⁵ Baŕale mëban najuk aliŕan na najukan, uko menŕ kakëŕ, kë uwoha haŕ pa nalemp na ajugul. Wi bajakuŕ ajug katoh awo *Beltebul, we wi bawoon baankŕup ŕi biki katoh ba? »

In i i ñaan awoon kado kaŕi
(Luk 12.2-7)

²⁶ Yetu aji na baka : « Nakdo kaŕi nin ñaan. Uko bti unhankuŕ uluŕ kapën kawinana, kë uko bti ummeniinj uluŕ kameetana. ²⁷ Uko wi nji kaŕupanaŕ du bdëm, naŕupan wa na pnak ; uko wi nji kahoopaŕanaŕ, naŕupan wa du itoh duuŕ.

²⁸ « Nakdo kaŕi banhilarun pfiŕ uleef aŕë wo baanhilan pfiŕ uhaas ; naŕëpan ŕëp nado kaŕi Naŕibaŕi ankaan mnhina mi ptok uleef na uhaas bti du infernu. ²⁹ Baanji bawaapar nŕiiru nŕtëb ktaka kntiinku i? Kë nin ulon ŕi nŕa uŕë wo uunji ujoŕ bë Naŕibaŕi Aŕinan aammee! ³⁰ Kë an, uwel wi bkow bi nan bti udoo fënaana. ³¹ Naklënŕ keeri nin ukoolan, nadëm apel pntuni pi nŕiiru. »

Pdinan këme ppok Yetu
(Luk 12.8-9)

³² Yetu aji na baka : « Ñaañ ankdinanun ɸi kadun ki bañaan kë awo naɸašaraan, dlunɸ kadinan ɸi kadun ki Paapa anwoon du baɸi kaji awo naɸašaraan. ³³ Kë ñaañ anšaana apokën ɸi kadun ki bañaan, dlunɸ kapoka ɸi kadun ki Paapa anwoon du baɸi. »

Pfiyaar Yetu paɸar bañaan

(Luk 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ Yetu akak aji : « Nawutan kašal kaji dbi bi pɸij btiinkar ɸi umundu ; dbi bi pɸij ugut. ³⁵ Dbi pnaakrën ñaañ na ašin, ñaañ na anin, ñaañ na anin ayinul. ³⁶ Bañaan biki katoɸ ki ñaañ bakwoon bašooradul.

³⁷ « Ñaañ anɸalun ašin na anin apelanaan, aantaan na pwo na nji. Anɸalun abukul apelanaan aantaan na pwo na nji. ³⁸ Ñaañ anwoon aankunɸa krut ki nul kadinan phaj ji nji, kapoš ɸi kafet ki naan udole wo pket, aantaan na pwo na nji. ³⁹ Ñaañ anklaan pbuuran ubida wi nul alun kawaan wa, kë anwaañun ubida wi nul pa nji alun kayeenk wa. »

Anyeenkun naɸašar Yetu, Yetu i i ayeenkun

(Markut 9.37,41; Luk 9.48; 10.16; Natenan ɸi Yowan 13.20)

⁴⁰ Yetu akak aɸiini aji : « Ñaañ anyeenkanañ nji i i ayeenkun, kë anyeenknun, anyilnun i i ayeenkun. ⁴¹ Ñaañ anyeenkun *Naɸupar Našibaɸi ɸiki awo Naɸupar Našibaɸi, ayeenk baluk banliñun na bi Naɸupar Našibaɸi ; kë anyeenkun ñaañ naɸool ɸiki awo naɸool, ayeenk baluk banliñun na bi ñaañ naɸool. ⁴² Ñaañ ankɸenun alon ɸi bampotëtaanun ɸi baɸašar naan biki adaan, udole wo kakooapa kaloolan ki meel mñjoob ka, ɸiki awo naɸašaraan, dɸupan na manjoonan, aankwaan baluk bi nul. »

11

¹ Wi Yetu aɸupun baɸašarul iñeen na batëb uko wi bawoon i pdo aba ašë tool aya pjukan na pɸup Uɸup Ulil Unuura du nɸeeka nji dko mënɸ.

Yetu aɸem bayili biki Yowan Nabattaar

(Luk 7.18-35)

² Wi *Yowan Nabattaar awoon ukalabuš atiiñk kë baktiiniyaan iko yi *Krittu adolonɸ. Ayil wal mënɸ baɸašarul kë bahepar Yetu aji : ³ « Iwoon anwoon i pbi, këme nɸo biki kayoook alon kak? »

⁴ Yetu kë ašë teem baka aji : « Nayaan nakakalëš Yowan uko wi nakwinun akut atiiñk hëñk : ⁵ Bakuul bakak awin, banɸakmunɸ bapoš, bammaakunɸ bdoob bajeji kë bandënëmunɸ baktiink, bankeɸunɸ banaɸa ɸi pket, Uɸup Ulil Unuura utiinkana ɸi bawaan. ⁶ Anwoon aampok pfiyaarën anuurandëni. »

⁷ Wi baɸašar Yowan batoolunɸ pya kë Yetu ašë ɸiini na pntuk pi bañaan ɸi uko wi Yowan aji : « we wi wi nayaan pten du *pndiis ba? Bmaaj bi uyook ukšinɸun ba i? ⁸ Kë we wi wi našaana aya pten ba? Ñiint anñëgiin a i? Bankaan iko inuura bawo du itoh yi baših i? ⁹ Kë we wi wi nayaan pten ba? *Naɸupar Našibaɸi a i? Aa dɸupan, nawin ampelunɸ Naɸupar Našibaɸi. ¹⁰ Ul i i upiitun ɸi a aji :

“Tenan, nayili naan awunɸ ɸi kadunu abomanu bgah.”*

¹¹ « Na manjoonan, dɸupan, ɸi bañaan bambukiinɸ ɸi kayinɸ ki baaɸ, nin alon aampel pel Yowan ; kë ñaañ anwoonunɸ nampoɸi du *Pših pi Baɸi ašë pela. ¹² Du wal wi Yowan Nabattaar te hëñkunɸ, bañaan baji bagutar Pših pi Baɸi, kë

* 11:10 Malaki 3.1.

bantamanuŋ bajaan baneer ƚi pa^{*}. ¹³ Baƚupar Naŋibaƚi bti na Bgah bi Moyit abi ban te du Yowan baƚup ubi wi Pŋih pi Baƚi. ¹⁴ Yowan awoon ŋaan i Naƚupar Naŋibaƚi abiiŋ aƚiniyaan wi ajakuŋ *Eli aluŋ kabi kak. Nafiyaar uko mēnt i? ¹⁵ Ankaan ibaƚi itiinki, atiinkan! »

¹⁶ Yetu akak aji : « Kē bahoŋ biki mbaan anaamntēn na baŋaan biki kawuun ki? Bawo ji bapoƚ banƚoon du mfeeru aŋē ƚēlŋēr na batēnt baka ¹⁷ aji : “Nƚeeni kē naankii! Nyeeh iyeeh yi pjootan kē naanwoonii!” ¹⁸ Yowan Nabattaar abii, aandee, aandaan poot, kē baji : “Awo na untaayi!” ¹⁹ *Abuk ŋiint kē abii, ade abot adaan poot, kē baji : “Awo nafeer, nakuj, awo nanoh bakobraar daaŋa na bado buƚaan!” Kē baŋē ji bayikrēn kē ŋaan awo na uŋal untuŋa wi Naŋibaƚi ƚi iko yi ajaan ado. »

Nbeeka ŋanwoon ŋaandi pfiyaar

(Luk 10.12-15)

²⁰ Wal mēnt kē Yetu aŋē wo ƚi pŋoman na biki nbeeka ŋi adoluŋ mlagre mntum ƚiki baantēlēŋ ŋbida ŋi baka awut pjuban. ²¹ Aji na baka : « Nawuƚani, an biki ubeeka wi Koratim, nawuƚani an biki ubeeka wi Bettayida. Woli mlagre mandolaniin du an mandolaniin lah du nbeeka ŋi Tir na Fidoŋ[☆], banfētuŋ da badobi wohara undiimaan ŋŋaaku kadiimanaan kē banal pƚēlēŋ ŋbida ŋi baka. ²² Ukaan kē nji kaƚupan, ƚi unuur wi pwayēŋ, uko wi Naŋibaƚi akdolanuŋ uluŋ katam kapel wi biki Tir na Fidoŋ. ²³ Kē an biki Kapernawum, nanuŋ aji naluŋ kadeeŋana te du baƚi i? Nabaa ƚēp ƚēp kawalana te du infernu. Woli mlagre mandolaniin ƚi an mandolana lah du ubeeka wi Fodom[☆] uwoha da te hēnkuŋ. ²⁴ Ukaan kē nji kaƚupan, ƚi unuur wi pwayēŋ, uko wi Naŋibaƚi akdolanuŋ uluŋ katam kapel wi biki Fodom. »

Pnoorfēn pi bannooruŋ

(Luk 10.21-22)

²⁵ Wal mēnt Yetu akak aƚup na baka aji : « Paap, Ajug baƚi na mboŋ, dbeebu wi imenuŋ iko yi bantohi na bammeen, aŋē diiman ya bapoƚ bampoƚi. ²⁶ Yoow Paap, waŋ uwoon uko wi iŋaluŋ. ²⁷ Paapa awuluŋ iko bti. Nin ŋaan aamme nji Abukul uko wi nwoon bē mēnt Paapa a ; kē nin ŋaan aamme uko wi Paapa awoon bē mēnt nji Abukul a, na biki ndatuŋ adiimaan baka a.

²⁸ « Nabiin ƚi nji an bti nankhajuŋ abot anoor pkuŋ, nji dhetanan.

²⁹ « Nadoon uko wi ntu'anan, nado kajuk ƚi nji, ŋhaaŋ ŋi nan ŋaluŋ kanoorfēn ƚiki djoob bkow akuƚ awalana bkow naan. ³⁰ Ulemp wi nji kaƚu'anan uuntami, kē pkuŋ pi nji kaƚu'anan pakak awo paandiƚi. »

12

Yetu na unuur wi pnoorfēn

(Markut 2.23-28; Luk 6.1-5)

¹ ƚi wal mēnt, Yetu awo ƚi pmuur ŋƚeeh ŋi ŋdeey ƚi *unuur uluŋ wi pnoorfēn wi bayuday, kē baƚaŋarul banwoon na ubon baŋē wuur ŋa adoh ² Bafaritay balon bawin baka aŋē ji na a : « Tenan, baƚaŋaru bado uko wi Bgah baneenanuŋ pdo ƚi unuur wi pnoorfēn. » ³ Kē Yetu aŋē teem baka aji : « Naanleyiir uko wi *Dayi abiiŋ ado i, wi ubon ukde'uluŋ ul na batēntul? ⁴ Aya aneej du katoh ki Naŋibaƚi, aje ipoom yi badoluŋ pa *bƚeŋan bi Naŋibaƚi ade. Ipoom yi ul na batēntul bawoon baanwo i kade, baƚeŋan ƚaŋ bakaan na pde

* **11:12** Baŋaan baji bagutar Pŋih pi Baƚi, kē bantamanuŋ bajaan baneer ƚi pa kēme : baŋaan banaƚara Pŋih pi Baƚi, kē baŋaan banjooŋuŋ bakdo na pyeenk pa. ☆ **11:21** Natenan ƚi Ifayi 23.1-18. ☆ **11:23** Natenan ƚi Ujuni 19.24-27.

ya. ⁵ Naankak aleyiir ti ulibra wi *Bgah bi Moyit kë ti unuur wi pnoorfën baŋjan du *Katoh Kaweek ki Naŋibaŋi baanji banoorfën jibi Bgah bajakuŋ, kë uunji uwo pjuban pa baka. ⁶ Kë nŋe ŋupan, alonj* awo ti ampeli Katoh Kaweek ki Naŋibaŋi. ⁷ Naŋibaŋi aŋup ti ulibra wi nul aji : “*Mñaga mi mi nnumiinj, mënŋ uñakaan wa*”^{*} woli nate lah uko wi mënŋ naanktapar bañaan biki bŋup, banwoonj baanjubani. ⁸ *Abuk Ñiinj awoonj Ajug unuur wi pnoorfën. »

Ñiinj antakmunj kañen

(Markut 3.1-6; Luk 6.6-11)

⁹ Yetu awoona da, aŋe ya du *katoh kañehanaani. ¹⁰ Kë ñiinj alonj antakmunj ti kañen aŋe wo da. Bafaritay balonj baŋal katapar Yetu bŋup aŋe hepara aji : « Bgah bi nun badinan ñaanj ajeban ti unuur wi pnoorfën i? » ¹¹ Kë Yetu aŋe teem baka aji : « Ahoŋ ti an i i unkaneel wi nul ukjotunj ti bhër ti unuur wi pnoorfën bë aankyaar wa kapënan? ¹² Kë ñaanj aŋe pel unkaneel maakan! Hënk, ñaanj ahil kado bnuura ti unuur wi pnoorfën. »

¹³ Wi wi aŋaanj aji na ñiinj: « Taran kañen. » Kë atar ka kë kajebi, akak ji kandukiinj. ¹⁴ Wi bafaritay bapënuŋ aŋe laŋar jibi bakdoli kadoo kafinj Yetu.

Yetu awo Nalempar Naŋibaŋi

¹⁵ Yetu ame uko mënŋ aŋe pën da. Bañaan batum baŋaŋa, kë ajeban baka bti, ¹⁶ aŋe lëbar na baka aji bawut kaŋup ñaanj i awo i. ¹⁷ Uko mënŋ uyuuj kë uko wi *Itayi *Naŋupar Naŋibaŋi abiinj aŋup udolanaa, hënk, uko mënŋ wii wi :

¹⁸ « *I awoonj nalempar naan i nji ndatunj,*
i nŋalunj maakan, i mmaganunj,

dluŋ kaŋu Uhaaŋ wi naan ti a

aŋe ŋup bañaan biki umundu kë Naŋibaŋi akakan baka batool.

¹⁹ *Aankŋom na nin ñaanj aankdo kaŋaat*
baankdo katiink pñimul ti igah

²⁰ *Jibi awoonj aankluŋ kakit bmaaj bandoonj abi naay naay*
këme kajëmŋen pmul pankduhuŋ, hënk kak di di aklunj kañaga bañaan ban-
noorunj

te wal wi aklunj kakakan iko bti iwo itool ti kës ki Naŋibaŋi :

²¹ *Hënk nŋaak bti nŋalunj kaŋu mnhaŋ mi nŋa ti a. »*

Yetu na Beltebul

(Markut 3.22-30; Luk 11.14-23)

²² Unuur ulonj baŋij Yetu ñiinj alonj i untaayi uneejuŋ. Awo nakuul abot biisj bŋup ; ajebana, kë akak aŋiini akuŋ awin. ²³ Bañaan bañonjar fuŋ aŋe ji : « I awoonj *abuk Dayiŋ i? » ²⁴ Wi bafaritay batiinkunj uko mënŋ, aŋe ji : «*Beltebul uweek wi nŋtaayi uwululuŋ mnhina mi pdook nŋtaayi. »

²⁵ Yetu ame nŋal nji baka aŋe ji : « Woli bañaan biki uŋaak uloolan bagut, batok uŋaak di ; kë woli biki ubeeka uloolan, këme katoh kaloolan bagut, ubeeka mënŋ këme katoh mënŋ kaankhil kanaŋ. ²⁶ Kë woli *Fatana adook Fatana, agut na uleeful : uwole haŋ hum di di pŋihul paknaŋunj ba? ²⁷ Naŋalanunj kak i! Woli nji ddookna lah nŋtaayi ti katim ki Beltebul, bankŋaŋanaŋ badookna nŋa ti katim ki in ba? Ukaanj kë bukal ti nŋleef nji baka bakluŋ kadiiman kë naanfaŋi. ²⁸ Bë woli Uhaaŋ wi Naŋibaŋi wi wi nji kadooknuŋ nŋtaayi, *Pŋih pi Naŋibaŋi padobi ban ban ti an keeri.

* **12:6** Alonj awo ti ampeli Katoh Kaweek ki Naŋibaŋi këme : Uko ulonj uwo ti umpeli Katoh Kaweek ki Naŋibaŋi. ^{*} **12:7** Hotey 6.6.

29 « Hum di di ñaaj ahilanuñ kaneej du katoh ki ñiint ammëgañ kajej bka bi nul bë aandun atana? Wal mënt wi wi akhiluñ kajej bka bi nul.

30 « Anwoon aanwo na nji ašoorën, anwoon aanktonkrën na nji agar. 31 Ukaaj kë njakan, Našibañi aluñ kamiir bañaaj pekadu na buñaan bi baktupun ði a ; kë ñaaj ankaruñ Uhaaş wi Našibañi, aankmiira. 32 Kë woli ñaaj añup buñaan ði *Abuk Ñiint, Našibañi aluñ kamiira wa, bë woli añup buñaan ði Uhaaş wi Našibañi, aankluñ kamiira wa ði umundu wi na du unkmibiin. »

Bko na mbuk mi ba

(Maci 7.16-17; Luk 6.43-45)

33 Yetu akak aji : « Bko bjeb baji babuk mnko mnuura, kë bko bmaakal baji babuk mnko mnwuñaan. Iji kyikrënaan bko ði mbuk mi ba. 34 An, pntuni pi ñfunan, hum di di nahilanuñ kañup uñup unuura te nawo bado buñaan? Uko untumuñ ði kañëb ki ñaaj ujaaj upën ði mntumul. 35 Ñaaj nanuura aji pënanaan bnuura bi nul ði kañëb ki nul ; kë ñaaj nawuñaan aji pënanaan buñaan bi nul ði kañëb ki nul. 36 Kë nşë ðupan : ði unuur wi pwayëş, bañaaj baluñ kahepna ði ññup ñwuñaan bti ñi bañupun. 37 ði ññup ñi nu ñi ñi bakluñ kawayëşaanu katen me iwo natool këme iduknaana. »

Baji na Yetu adiiman kë awoona du Našibañi

(Markut 8.11-12; Luk 11.29-32)

38 Wal mënt kë *bajukan Bgah baloñ na bafaritay baloñ başë ji na Yetu : « Najukan, ññal ido uko uloñ unkdiiimanuñ kë iwo i Našibañi. » 39 Kë atëem baka aji : « An kawuun kawuñaan ki, kandekuñ Našibañi kafëñ, nawo ði phepar uko unkdiiimanuñ kë dwo i Našibañi, naankwin nin uko uloñ umpañi na wi Yonat* *Nañupar Našibañi adiimanuñ. 40 Jibi Yonat awoon ñnuur ñwajant na ñtejan ñwajant ði kayiñ ki uñëb uweek, hënk di di *Abuk Ñiint aklun kado ñnuur ñwajant na ñtejan ñwajant ði bhër du mboş. 41 ði unuur wi pwayëş bañaaj biki Niniwe baluñ kanaña na bañaaj biki kawuun ki, kadiiman baka kë baduknaana, ðiki bawut pñuban wi batiinkun uñup wi Yonat! Kë aloñ aşë wo ði ampeluñ Yonat! 42 ði unuur wi pwayëş, naşih ñaaf i uñak wi Faba aluñ kanaña na bañaaj biki kawuun ki kayuuj kë baduknaana, ðiki awoona du kaban ki umundu pbi katiink uñup unñuñ wi *Falomon naşih, kë aloñ aşë wo ði ampeluñ Falomon! »

Untaayi ukak du katoh ki wa

(Luk 11.24-26)

43 Yetu akak aji : « Untaayi upënle ði ñaaj i ubiin awo, uji uñaay du *pndiış kala dko dneej. Woli uunwini, 44 uşë ji : “Dkak du katoh ki naan, ki mpënnuñ.” Wi ukakuñ, uunji uñënk da nin uko uloñ, kaji kawetana kajint, kaboman bnuura. 45 Wal mënt uji uyaar ñntaayi paaj na uloñ ñanwuñun apel wa ; ñabi kafëñ da. Ñaaj mënt kaşë kak wal mënt kawuñën kapel kateeku. Kë hënk di di ukwoon pa kawuun kawuñaan ki. »

Bayiñ Yetu biki mnfañan

(Markut 3.31-35; Luk 8.19-21)

46 Jibi Yetu ahumuñ kañiini na bañaaj, kë anin na baña'ul başë bi du bdig añaal pñiini na a. 47 Kë ñaaj aloñ aşë bi aji na Yetu : « Naan na baña'u buk bukuñ du bdig, bañal pñiini na iwi. » 48 Kë Yetu aşë teema aji : « In awoon ni? Bahon bawoon baña naan? » 49 Wi wi aşaan atar kañen adiiman bañaşarul aşë ji : «

Natenan, ni na baṭa naan biki biki. ⁵⁰ Ñaaj ankdoluŋ uko wi Naṣibaṭi Paapa anwoon du baṭi aŋaluŋ, uŋ mēntan awoon aṭa naan kēme ni. »

13

Uhoñ wi nagur ŋdeey

(Markut 4.1-9; Luk 8.4-8)

¹ Unuur mēnt Yetu apēn ṭi katoh aṣē ṭo du kabaŋ ki bdēk. ² Bañaaj baṭum babi wal mēnt aŋoga, kē adoo paya ṭi bṭeem bloŋ aṭo ; kē bañaaj bṭi baduka du pkay, atiinka. ³ Kē aṣē ṭēpna ṭi uhoñ aṭup baka ṇṭup ṇṭum. Aji na baka : « Najaar apēn pgur ŋdeey. ⁴ Wi akguruŋ, ŋdeey ṇloŋ kē ṇaya ajot ṭi bgah ; kē ṇkat ṇabi ade ṇa bṭi. ⁵ ṇloŋ kē ṇajot ṭi dko di mnlak, danwoon daanwo na mboṣ, anaṭa ṭi dko mēnt ṭiki mboṣ maantumi. ⁶ Kē wi bnuur banaṭi'aaŋ naṭa aṣē tēr ṇa, kē jibi ṇawoon ṇaanka intaañ abi kay kay. ⁷ ṇloŋ ṇajot ṭi dko di iyiw, kē iyiw idēm afiiklēn ṇa. ⁸ ṇloŋ kē ṇajot ṭi mboṣ mnuura, awul ŋdeey. Bloŋ baji bawul mbuk iñeen-week, bloŋ iñeen paaj, bloŋ kak mbuk iñeen ṇwajant. ⁹ Ankaaj ibaṭ itiinki, atiinkan! »

We ukaaj kē Yetu aji hoñ?

(Markut 4.10-12; Luk 8.9-10)

¹⁰ Baṭaṣar Yetu babi aŋoga aṣē hepara aji : « we ukaaj kē iji khoñ na bañaaj ba? » ¹¹ Kē aṣē ji na baka : « An, baṭenan kē name iko injoonanun yi *Pṣih pi Baṭi inwoon iimmeetanaa, kē bandukiin, baanṭen baka wa. ¹² Ñaaj ankaaj, baluŋ kaṭena ado pelan, kē anwoon aanka, badoo yeenka uko wi akaaj ¹³ Uko mēnt ukaaj kē ṇji kahoñ na baka : ṭiki baji baten, baanji bawin, baji baṭiink, baanji bate, baanji bame uko wi bajakuŋ. ¹⁴ Hēnk uko wi *Itayi *Naṭupar Naṣibaṭi abiin aṭup udolana pa baka, aji :

“Woli natiink, naankteha te,

woli naten, naankwina win.

¹⁵ *Bañaaj biki pntaali pi badēnēt ṇhaaṣ*

batuh ibaṭ yi baka, adēt kēs,

kaṭi kēs ki baka kawin

ibaṭ yi baka ikuṭ itiink

uṣal wi baka ute

bakakna bafiyaar

nṣē njeban baka.”

¹⁶ Kē an naṣē nuurandēn, kēs ki nan kawin, kē ibaṭ yi nan iktiink. ¹⁷ Dṭupan, na manjoonan, baṭupar Naṣibaṭi baṭum na batool baṭum babi ṇal pwin uko wi nakwinuŋ bē baanwin wa, akuṭ aŋal ptiink uko wi naktiinkuŋ bē baantiink wal! »

Yetu apiban uhoñ wi nagur ŋdeey

(Markut 4.13-20; Luk 8.11-15)

¹⁸ Yetu akak aji : « Natiinkan, uko wi uhoñ ujakuŋ wii wi : ¹⁹ Ñaaj antiinkuŋ Uṭup wi Pṣih pi Baṭi, aṣē wo aamme uko wi ujakuŋ Faṭana aji bi kapēnan Uṭup wi bapepiŋ ṭi kaṭēb ki nul. Awo ji bgah bi uṭup ujutuŋ. ²⁰ Kē aloŋ awo dko di mnlak di ŋdeey ṇajotuŋ, ayeenk ṭi dko mēnt uṭup na mnlilan, ²¹ aṣē wo aanka intaañ, aanji ṭijan kaliintan. Wi Uṭup ukṭu'aaŋ ṭu bajun pnoorana kēme phajana aji bi wutan wutan. ²² Anwoon dko di iyiw, ajaaj atiink Uṭup, kē manṭaaf, pyok panjaaj pafooyan bkow, na pñeebar iko itum ṇaṣē fiiklēn Uṭup aneenan wa pbuk. ²³ Anwoon mboṣ mnuura, ajaaj atiink Uṭup, kate wa, kaṣē buk ŋdeey. Aloŋ aji buk ŋdeey iñeen week, aloŋ ŋdeey iñeen paaj, aloŋ iñeen ṇwajant. »

Uhoñ wi umbiilu

²⁴ Yetu akak ahoñ na baka aji : « Natenan uko wi *Pših pi Baṭi panaamuñ; Pawo ji ñiint antepiin nḍeey ḡnuura du uṭeehul. ²⁵ Wi bañaan bti bakñoyeñtuñ, kē naşooradul aşē bi, agur umbiilu ṭi ptoof pi nḍeey aşē ya na bgahul. ²⁶ Wi nḍeey ḡnaṭiñ, alumēn kē ugof ukak apēn.

²⁷ Balemparul babi aji na a : “Naweek, mēñṭ nḍeey ḡnuura ḡi ḡi itepiin du uṭeeh i? Kē hum di di ujaagal uwoon da ba?” ²⁸ Kē ateem baka aji : “Naşooradaan adoluñ uko mēñṭ.”

Kē balemparul başē hepara aji : “Injal ḡya ḡpēnan wa i?” ²⁹ Kē ateem baka aji : “A-a, nahilan woli nalēb ujaagal kapēnan nḍeey. ³⁰ Nawutan ḡnaṭa ḡul bti te wal wi kakit ; ṭi wal mēñṭ dlun kaj i na bakit : Naduniin napēnan ujaagal natan nado idaaḡ natēr wa ; naşē najē nḍeey nahank du pnkuti.” »

Uhoñ wi pbuk pmpoṭi na wi uko utaaḡanaan pşon (Markut 4.30-32; Luk 13.18-21)

³¹ Yetu akak ahoñ na baka aji : «*Pših pi Baṭi panaam na pbuk pmpoṭi pi ḡnañ ajejuñ atepi du uṭeehul. ³² Pawoonuñ pmpoṭi ṭi mbuk, paşale naṭa, pajaan pakak bgof bandēmnuñ ṭi ugof untepiin ṭi unkindaar, ḡkat ḡdoo ḡi ḡbi kado inṭaḡ ṭi inah yi ba. »

³³ Yetu akak aṭup na baka ṭi uhoñ aji : « Pših pi Baṭi panaam na bko bntiinku bi ḡnaṭ ajejuñ anaakrēn na pşon pṭum, kē pataaḡ bti. »

Uko unkayi kē Yetu aji hoñ (Markut 4.33-34)

³⁴ Yetu aṭup iko yuñ bti pntuk pi bañaan na uhoñ, aanḡi ṭiini na baka bē aanhoñi. ³⁵ Hēnk, ayuuj kē uko wi Naṭupar Naşibaṭi ajakuñ udolanaa, aji : « Dluñ kahaabēş mntum kahoñ

dluñ kaṭup iko immeeniñ undiimaan wi umundu upaşaniñ. »

Yetu apiban uhoñ wi umbiilu

³⁶ Wal mēñṭ Yetu aduk bañaan aşē kak katoh ; kē baṭaşarul başē bi aji na a : « Pibaan un uhoñ wi umbiilu du uṭeeh. » ³⁷ Kē ateem baka aji : « Antepiin nḍeey ḡnuura awoon *Abuk ḡiint ; ³⁸ uṭeeh uwoon umundu ; nḍeey ḡnuura ḡawoon bañaan biki Pših pi Baṭi ; umbiilu uwoon banjaan baṭaş Naguuru. ³⁹ Naşoorad anjaan atepi umbiilu, awoon Untaayi Uweek, kakit kawoon uba umundu kē bakit başē wo ḡwanjut. ⁴⁰ Kē jibi bajaan bajej umbiilu kaya tēr, hēnk di uba umundu ukwohan ; ⁴¹ *Abuk ḡiint aluñ kayil ḡwanjut ḡi nul, ḡaluñ kadook bañaan bti bankdolun baloñ bapēn ṭi bgah na bañaan bti bankdolun buṭaan ṭi Pših pi nul. ⁴² ḡwanjut ḡafēl baka du bdoos banyikuñ maakan : dko mēñṭ dawo na ḡwooni na udeeb wi pdohrēn iñiñ. ⁴³ Wal mēñṭ, banwoon baṭool ṭi kēş ki Naşibaṭi baluñ kajeeh ḡi bnuur du Pših pi Naşibaṭi Aşin baka. Ankaan ibaṭ iṭiinki atiinkan! »

Uhoñ wi uwuuru wi bamenuñ na wi mnlak mantamuñ preeş

⁴⁴ Yetu akak aji : «*Pših pi Baṭi pawo ḡi uwuuru wi ḡiint aloñ awinuñ kē bamen du uṭeeh. Akak amēn wa aşē ya na mnlilan awaap bka bi nul bti, aya nuḡ uṭeeh mēñṭ.

⁴⁵ « Pših pi Baṭi pakak anaam na nawaap anklaan mlaak mantamuñ preeş. ⁴⁶ Wi awinuñ ploñ pnuura, aya awaap bka bi nul bti aya anuḡ pa. »

Uhoñ wi bridiya

⁴⁷ Yetu aji na baka : «*Pših pi Baṭi pakak anaam na bridiya bi bafēluñ du bdēk kē baṭiñ ḡṭēb ḡṭum. ⁴⁸ Wi batumuñ, batuh kē bapul ba du pkay aşē ṭo ajej

ɲannuuriin aɬu ɬi ɪcah ašë fël ɲanwoon ɲaanuura. ⁴⁹ Kë hënk di di ukwoon ɬi uba umundu : ɲwanjuɬ ɲaluɲ kabi kapaɬëš bawuɬaan na banwoon baɬool, ⁵⁰ kafël bawuɬaan du bdoon banyikuɲ maakan : dko mënɬ dawo na ɲwooni na udeeb wi pdohrën iñiin. »

⁵¹ Yetu ahepar baɬašarul aji : « Nateha iko yi nɬupanaɲ bti i? » Kë bateem aji : « Aa, nteem. » ⁵² Kë ašë ji na baka : « Kë hënk *najuɲan Bgah anjuɲuɲ uko wi Pših pi Baɬi abot aɬaš uko wi ujakuɲ anaam na ajug katoh anjaan ajejna ɬi bka bi nul uko uhalu na ujon. »

*Bañaan biki Nataret baanfiyaar Yetu
(Markut 6.1-6; Luk 4.16-30)*

⁵³ Wi Yetu ahoɲuɲ na baka haɲ ašë ɬool aya. ⁵⁴ Aya du dko di akušnaaniin ašë jukan bañaan du *katoh kañehanaani ki baka, kë badoo ñoɲar aji : « ɬuɲ di di akaanuɲ ušal unɬuɲa wi? Hum di di ahiluɲ ado mlagre mi bti ba? ⁵⁵ I mënɬan, aanwo abuk naɬukan i? Mënɬ Mariya awoon anin i, kë bi Yakob, Yotef, Fimoɲ na Yuda bawo baɬa'ul? ⁵⁶ Kë baat baɬa'ul, baanwo bti ɬi na un i? Kë ɬuɲ di ameenuɲ keeri iko yi bti? » ⁵⁷ Kë uko waɲ uneenan baka pfiyaara. Kë ašë ji na baka : « *Naɬupar Našibaɬi ɬi uɬaakul, na ɬi katohul meeɬ ɬaɲ di di bañaan bawoon baanji bamëbana bnuura. » ⁵⁸ Yetu aando da mlagre mntum ɬiki baanfiyaari.

14

*Pkeɬ pi Yowan Nabattaar
(Markut 6.14-29; Luk 9.7-9)*

¹ Wal mënɬ, *Herod nantuɲa i *Galilay atiink kë baktiiniyaan uko wi Yetu. ² Aji na balemparul : « Yowan Nabattaar a! Anaɬa ɬi pkeɬ! Ukaan kë aka mnhina mi pdo mlagre! »

³⁻⁴ Herod ašal haɲ ɬiki abi jej Herodiyana, ahar Filip abuk ašin anhumuɲ najeb aniim. Kë Yowan ašë ji na a aanka na pjej Herodiyana kaniim. Herod kë ašë do kë bamoba, atan na mnkorentu afël du ukalabuš. ⁵ Abi ɲal pfiɲa, ašë ɬi bañaan ɬiki bašal aji awo *Naɬupar Našibaɬi.

⁶ Kë unuur uloɲ wi Herod akdoon ufettu unklešanun unuur wi abukiin, poonu abuk Herodiyana kë ašë ki ɬi kadun ki bañaan kë ulil Herod, ⁷ kë adoo mehna aji awula uko wi akheparulun. ⁸ Anin awuuka, kë aji na Herod : « Wulaan bkow bi Yowan Nabattaar ɬi praata. » ⁹ Naših ajoɬani, pmehna pi nul ɬi kadun ki bañaan biki aduun ufettu paɬu kë ado kë aji baɬija ba. ¹⁰ Ayil wal mënɬ baya bafaal Yowan du ukalabuš. ¹¹ Baɬij bkow ɬi praata awul poonu, kë aňooɬ ba anin. ¹² Baɬašar Yowan babi ajej puum amoy ; ašë ya aɬup Yetu.

*Yetu ade de'an pntuk pi bañaan
(Markut 6.30-44; Luk 9.10-17; Natenan ɬi Yowan 6.1-14)*

¹³ Wi Yetu ameen uko unɬëpuɲ, ajej bteem aya du dko dangagun ; bañaan wi bamehan me ašë ɬaša, apëna ɲbeeka apoš aya du a. ¹⁴ Wi awaliin ɬi bteem ašë win bañaan baɬum aňaga baka akuɬ ajeban bammaakuɲ.

¹⁵ Wi utaakal ubanuɲ, baɬašarul babi aňoga ašë ji na a : « Unuur udobi yob yob, kë dko di ɲwoon di dašë gaag, dolan bañaan baya du ɲfët bahilna banug uko ude. » ¹⁶ Kë Yetu ašë teem baka aji : « Bayaar we ba? Nawulan baka an bdiɲi'an bade. » ¹⁷ Kë bašë ji na a : « Nkaha ipoom kañeen na ɲɬëb ɲɬëb. » ¹⁸ Kë aji na baka baɬija ya. ¹⁹ Wi wi ašaan aji na bañaan baɬo ɬi ujaagal, ašë jej ipoom kañeen yuɲ na ɲɬëb ɲɬëb, akat kës du baɬi, abeeb Našibaɬi ašë kitës ipoom, awul baɬašarul kë bawul bañaan.

²⁰ Bañaan bti bade ayok, kë bajejënt iko indukiin. Iko mënt itum kkaar iñeen na ktëb. ²¹ Ƨi bandeen bukun, biint bawo iñeen-week n̄yaaş iñeen kañeen (5000) aṭu na baat̄ na bapot̄.

Yetu apoş Ƨi bdëk duuṭ
(Markuṭ 6.45-52; Yowan 6.15-21)

²² Wi bañaan babahan̄ ba pde, Yetu ado kë baṭaşarul bapaya Ƨi bṭeem ajota kadun, pya umban̄ wundu, ul kë aşë duka aṭiisan̄ bañaan. ²³ Wi adolon̄ kë bañaan̄ baṭişi, apaya du pn̄kun̄ duuṭ agaag añehan̄ Naşibaṭi. Wi utejan ubanun̄, kë awoha da ul aloolan. ²⁴ Wal mënt̄ bṭeem badobi low low pkay, kë n̄maaron̄ n̄akşint̄ şinṭan̄ ba Ƨiki uyook uunkyook ataañ na umban̄ wi bakyaan̄.

²⁵ Kaya uhaan̄ nguk, kë aşë bi Ƨi baka apoş poş Ƨi bdëk. ²⁶ Wi baṭaşarul bawinulon̄ kë akpoş Ƨi bdëk, bañoñar fuṭ aşë ji : « Ujurte wa » aşë jun pn̄jar Ƨiki balënki. ²⁷ Ƨi dko mënt̄, kë Yetu aşë Ƨiini na baka aji : « Nawutan̄ kahaajala, n̄ji a, nawutan̄ kalënk. »

²⁸ Piyeer kë aşë ji na a wal mënt̄ : « Ajugun, woli iwi a na manjoonan, jakaan̄ mpoş Ƨi meel mbi du iwi. » ²⁹ Kë Yetu aji na a : « Biini. » Kë Piyeer awala Ƨi bṭeem, apoş Ƨi meel atool pya du Yetu. ³⁰ Kë, wi atiinkun̄ uyook aşë lënk, ajun̄ pneej Ƨi meel aşë huuran̄ aji : « Ajugun, buuranaan! » ³¹ Ƨi dko mënt̄, kë Yetu aşë tar kañen̄ amëbana aşë ji na a : « Iwi inwoon̄ iinfiyaar akëşan, we ukaan̄ kë iwo na n̄şal n̄tëb ba? » ³² Wi bapayiin̄ Ƨi bṭeem kë uyook uşë ṭañan. ³³ Banwoon̄ Ƨi bṭeem ban̄up adëman̄ Yetu aşë ji : « Na manjoonan, iwo Abuk Naşibaṭi. »

Yetu ajeban̄ bamaakal du utaak wi bagenatereñ
(Markuṭ 6.53-56)

³⁴ Wi Yetu na baṭaşarul bamuurun̄, aşë ban du pkay du utaak wi bagenatereñ. ³⁵ Bañaan̄ biki dko mënt̄ bayikrëna aşë yil kë baṭup Ƨi utaak bti aji abii, kë başë ṭja bañaan̄ bti bammaakun̄. ³⁶ Baji bakooṭa kaji na a awut baka baban̄ ṭañ̄ kambiiint̄ ki bayeti bi nul, kë bambanun̄ ka bti bajebi.

15

Pjukan̄ pi bantohi bayuday
(Markuṭ 7.1-13)

¹ Ƨi n̄nuur mënt̄, *bafaritay na *bajukan̄ Bgah balon̄ bapëna Yerutaalem abi añoḡ Yetu aşë hepara aji : ² « we ukaan̄ kë baṭaşaru baan̄ji baṭaş udolade wi bajon, babaa ji bade bë baan̄ji bañow iñen̄*? »

³ Kë Yetu ateem baka aji : « Kë an, we ukaan̄ kë naan̄ji naṭaş uko wi Naşibaṭi ajakun̄, kaşë kaṭaş udolade wi nan ba? ⁴ Naşibaṭi aji : “Mëbaan̄ şaaş na naan̄ bnuura” kë “Naan̄ ankkarun̄ aşin̄ këme anin, pkeṭ pakwoon̄ baluk bi nul.” ⁵ Kë an, naşë ji woli ñaan̄ aji na aşin̄ këme anin : “uko wi nhilanun̄ lah kaṭënkn̄u uwo wi Naşibaṭi” ⁶ ahilan̄ keeri kawut pmëban̄ aşin̄ na anin. Hënk di udolade wi nakjukanun̄ uṭuun̄ kë nagar Uṭup wi Naşibaṭi. ⁷ An balagare, *Itayi *Naṭupar Naşibaṭi afañ wi aṭupun̄ Ƨi an aji :

⁸ “Pntaali pi paji padëmanaan̄ na mntum̄ ṭañ̄
kë uhaaş wi pa uşë lowën.

⁹ Bṭeñan̄ bi baka baan̄jakën̄ nin̄ uko ulon̄
iko yi bakjukanun̄ iwo udolade wi bañaan̄ ṭañ̄.” »

* **15:2** Bë baaññow iñen̄ : Bafaritay baji bañow iñen̄ kaṭaşna udolade wi baka. ✧ **15:4** Ppën 21.27; 20.12.

*Iko injaan iŋu ŋaay aŋop ɥi kēs ki Naŋibaŋi
(Markut 7.14-23)*

¹⁰ Wi wi Yetu akaan adu pntuk pi baŋaan aji na baka : « Natiinkan nabot name! ¹¹ Mēnt uko unjaan uneejna ɥi mntum ujaan uŋopan ŋaan ɥi kēs ki Naŋibaŋi, uko unkpēnnuŋ ɥi mntum mi nul wa. »

¹² Baŋaŋarul baŋoga wal mēnt aŋe ji na a : « Imeha kē *bafaritay badeebaŋ jibi iktiiiniŋ hēnk i? » ¹³ Kē aŋe teem baka aji : « Bko bi Paapa anwoon du baŋi awoon aantepii baluŋ kalēbana. ¹⁴ Nawutan baka : bawo bakuul bankŋonŋuŋ bakuul. Nakuul aŋonle atenŋul nakuul, bukal batēb bti baya jot du bhēr. »

¹⁵ Piyeer ayeenk bŋup aŋe ji na a : « Pibanun uko wi iŋupuŋ hēnk. » ¹⁶ Kē aji na baka : « An kak, hēnk di nawaanŋuŋ ŋŋal te hēnkun? ¹⁷ Naamme kē uko bti unneejuŋ ɥi mntum mi ŋaan uji uŋeŋp du kayiŋ, kapēn du bnŋeeh, ¹⁸ bē uko umpēnuŋ ɥi mntum uwoona du uhaaŋ meet. Wuŋ mēntan ujaan uŋopan ŋaan ɥi kēs ki Naŋibaŋi. ¹⁹ Du uhaaŋ meet di di iko itēnt yi ijaan iwoona : ŋŋal ŋwuŋaan, bfiŋar, ppiint na ahar ŋaan kēme ayin ŋaan, pjuban pi piint, kakiij, ŋŋilan na pŋup buŋaan ɥi baŋaan, bkuutar. ²⁰ Iko mēnt ijaan iŋopan ŋaan, kē pde bē iifŋiŋow iŋen paanji paŋopan ŋaan†. »

*Pfiyaar pi ŋaaŋ anwoon aanwo nayuday
(Markut 7.24-30)*

²¹ Wi Yetu apēnuŋ da aŋe ya du ŋtaak ŋi Tir na Fidoŋ ²² Kē ŋaaŋ alon i utaak wi Kanaan anwoon du uŋaak mēnt aŋe pēn ahuuran aji : « Naweeek, *abuk Dayiŋ, ŋagi'aan! Untaayi unooran poonu abuk naan maakan. » ²³ Yetu aanteema nin uko ulon. Baŋaŋarul kē baŋe ŋoga akooŋa aji na a : « Dookana, anooranun na phuuran pi nul. »

²⁴ Kē Yetu atees aji : « Naŋibaŋi ayilēn taŋ pa ŋkaneel ŋi *Itrayel ŋanneemuŋ. » ²⁵ Kē ŋaaŋ aŋe baan aŋup ɥi kadun ki Yetu aji na a : « Naweeek, biin itēnkēn! »

²⁶ Kē aji na a : « Uunuura bajee pde pi bapoŋ bawul ŋbuŋ ŋmpoŋi‡. »

²⁷ Kē atees aji : « Naweeek, ifaŋi, kē ŋbuŋ ŋmpoŋi ŋaŋe doo ji ŋade ituk inkjotnuŋ du umeesa ŋi bajug ŋa. »

²⁸ Wi wi Yetu aŋaan aji na a : « ŋaaŋu, pfiyaar pi nu padēmi! Uwoon jibi iŋaluŋ! » Wal mēnt kē abukul aŋe bi jeb jeb.

Yetu ajeban bamaakal batum

²⁹ Yetu apēn da aŋe ya umban wi *bdēk bi Galilay. Apaya du pnkuŋ aŋo. ³⁰ Baŋaan batum babi ɥi a, aŋij bankjiinkuŋ, bakuul, banŋakmuŋ, babiiŋ bŋup, na bamaakal batum kak, abēkan ɥi ihoŋ yi Yetu ; kē ajeban baka. ³¹ Baŋaan baŋonŋar wi bawinuŋ banwoon baanhil bŋup kē baktup, banŋakmuŋ kē bajebi, kē bankjiinkuŋ kē bakpoŋ bnuura, kē bakuul bakwin. Badēman wal mēnt Naŋibaŋi i *Itrayel.

*Yetu akak ade de'an baŋaan batum
(Markut 8.1-10)*

³² Yetu adu baŋaŋarul wal mēnt aŋe ji na baka : « Dŋaga baŋaan biki, ŋnuur ŋwajant ŋi ŋi, ŋi bawo i na ŋi kē baanka uko ude. Mēnŋal baŋiiŋ na ubon : bahilan kaya kajot ɥi bgah. » ³³ Kē baŋaŋarul baŋe ji na a : « ɥi dko dangaaŋuŋ di, ŋuŋ di ŋkkaanuŋ uko de unkhilanuŋ kayokan baŋaan batum biki? »

³⁴ Kē aji na baka : « Nawo na ipoom hum? »

† 15:20 Paŋopan : Yetu aankŋiiniyaan ɥi dko di uko wi pŋint, bafaritay baji baŋow iŋen kaŋaŋna udolade wi baka. ‡ 15:26 ŋbuŋ ŋmpoŋi : Wal mēnt bayuday baji baji banwoon baanwo bayuday bawo ŋbuŋ.

Kë bateem aji « Ipoom paaj na kalon na n̄tëb n̄lon n̄mpoŋi. » ³⁵ Kë Yetu ašë ji na bañaan baŋo ƚi mboš ; ³⁶ ašë jej ipoom paaj na kalon yun na n̄tëb n̄un, abeeb Našibaŋi, akitëš ya ašë wul baŋašarul, kë bafaš bañaan. ³⁷ Bade b̄ti adoo yok. Baŋašar Yetu kë batuman kkaar paaj na plon na iko indukšiiŋ. ³⁸ Bañaan bandeŋ bawo biinŋ iñeen-week n̄baakër n̄yaas iñeen (4000), aŋu na baat na bapot. ³⁹ Wi Yetu adolon bañaan kë baŋiŋi, wi wi ašaŋ apaya ƚi b̄teem aya utaak wi Magadan.

16

Bafaritay bahepar Yetu uko unkdiiimanuŋ kë awo i Našibaŋi (Markut 8.11-13; Luk 12.54-56)

¹ *Bafaritay na *bataduk babi ƚi Yetu wal mēnt, ala p̄taawana ašë hepara uko unkdiiimanuŋ kë awo ñaan i Našibaŋi. ² Kë Yetu ašë teem baka aji : « Woli unuur uya p̄jot kë baŋi bajeenki naji naji : “Dko daluŋ kajeeh faan.” ³ Kë na nfa kub, baŋi bajēnle naji : “Ušubal ušub n̄a.” Naji name uko wi iko yi baŋi ijakuŋ, ašë wo naanhil pyikrēn uko wi Našibaŋi akdolon n̄a di. ⁴ An bañaan bawuŋaan biki, nandekuŋ Našibaŋi kafet, nahepar uko unkyuujun kë dwo i Našibaŋi. Naankwin uko ulon umpaŋi na wi Yonaŋ* *Naŋupar Našibaŋi adiimanuŋ. » Wi wi Yetu ašaŋ aduk baka da, aya na bgahul.

Uko utajanaani p̄son wi bafaritay na bataduk

⁵ Yetu na baŋašarul baya bdëk umban wundu. Kë baŋašarul bašë ƚilma p̄tjij ipoom. ⁶ Kë Yetu ašë ji na baka : « Natenan bn̄uura, nalipariin uko utajanaani p̄son wi *bafaritay na *bataduk. ⁷ Baŋašarul kë bašë ƚiini bukal bukal aji : « Aŋiini haŋ ƚiki n̄entjij ipoom. »

⁸ Kë Yetu ammeen uko wi baktiiniyaanuŋ aji na baka : « An, nanwoon naanfiyaar akēšan, we ukaŋ kë naktiiniyaan pwo naantjij ipoom ba? ⁹ Naandobi yikrēna te hēnkuŋ iko yi nawinuŋ i? Naanleš wi nkitšun ipoom kañeen pa biinŋ iñeen-week-kañeen n̄yaas iñeen (5000) i? Kë kkaar hum kantumuŋ ipoom ki ki nayaanaanuŋ ba? ¹⁰ Kë wi nkitšun ipoom paaj-na-kalon pa biinŋ iñeen-week-n̄baakër n̄yaas iñeen (4000)? Kë kkaar hum kantumuŋ ipoom ki ki nayaanaanuŋ? ¹¹ Kë hum di di nawoon naamme kë mēntjiniyaan ipoom? Dji nalipara uko utajanaani p̄son wi bafaritay na bataduk. »

¹² Baŋašar Yetu bayikrēn wal mēnt kë aji na baka balipara p̄jukan pi bafaritay na bataduk, mēnt uko utajanaani p̄son wi bajaŋ badolna ipoom wa.

Piyeer aji Yetu awoon Krittū (Markut 8.27-30; Luk 9.18-21)

¹³ Yetu aya na baŋašarul du utaak uññogun ubeeka wi Fetare-Filip ašë hepar baka aji : « Bañaan bašal aji *Abuk Ñiinŋ awo in ba? » ¹⁴ Kë bateem aji : « Balon baji iwo *Yowan Nabattaar ; kë balon baji iwo *Eli Naŋupar Našibaŋi kë balon kak baji iwo Yeremiya këme alon ƚi *baŋupar Našibaŋi bandukiin. »

¹⁵ Kë ašë ji na baka : « Kë ƚi an, nji dwo in ba? » ¹⁶ Fimoŋ Piyeer kë ateema aji : « Iwo *Krittū, Abuk Našibaŋi ajuŋ ubida. » ¹⁷ Kë Yetu ašë ji na a : « Inuurandēni iwi Fimoŋ abuk Yonaŋ. Mēnt ñaan najēn aŋupiiŋ manjoonan man, Paapa anwoon du baŋi a. ¹⁸ Kë nšë jaku : Iwo Piyeer*, pnduba panjaŋ pamēban katoh, iluŋ kamēban bankfiyaarnuŋ. Pkeŋ paankhilan kanaŋ ƚi kadun ki baka. ¹⁹ Dluŋ kawulu iniŋšaani yi Baŋi : uko wi ikpokun ƚi mboš uluŋ kapokana du

* 16:4 Natenan ƚi Yonaŋ. * 16:18 Piyeer : Dawoon pnduba këme plaak.

baŕi, k  uko wi ikdinanuŕ  i mboŕ, uluŕ kadinana du baŕi. » ²⁰ Wi wi aŕookuŕ baŕaŕaruŕ aji na baka bawut kaŕuŕ nin  naaŕ k  ul awoonŕ Krittü.

*Yetu aŕuŕ aji aluŕ kakeŕ kabot kanaŕa  i pa
(Markut 8.31-33; Luk 9.22-27)*

²¹ Unuur m ntŕ wi wi Yetu ajunuŕ pdiiman baŕaŕaruŕ k  awo i pya Yerutaalem, kahaj da maakan  i i en yi bantohi, *baŕeŕan baweek na *bajukan Bgah. Baluŕ kado bafi a, unuur uwajant en aŕ  naŕa  i pkeŕ. ²² Piyeer apula k  bagaagi aŕ  jun p oman na a aji : « Ajugun, d ehaŕ Naŕibaŕi abuuranu uko waŕ! Nin ukoolan uunkdolou! »

²³ K  Yetu aŕ  wuŕŕa aji na Piyeer : « Lowaan, iwi Fatana! Inaŕ  i bgah aneenaŕan p  p.  inji kla uko wi Naŕibaŕi aŕaluŕ, iji kla uko wi ba aaŕ banaluŕ. »

²⁴ K  wi wi Yetu ajakuŕ na baŕaŕaruŕ bti : « Woli  naaŕ aŕal kaŕaŕ en, awo kaŕilma uleeful kakuŕa krut ki nul kadinan phaj ji nji kaŕ  kaŕaŕ en woli ado akeŕ. ²⁵  naaŕ anksaluŕ pbuuran ubida wi nul aluŕ kawaan wa ; k  anklun kawaan ubida wi nul pa nji aluŕ kabuuran wa. ²⁶ We uwoon  naaŕ aka pyok pi umundu bti, woli aneemand en uhaaŕ wi nul? We wi  naaŕ ahilanuŕ kawul kabuuranaan uhaaŕ wi nul. ²⁷ *Abuk  niint aban  i pbi na mnd m mi Aŕin na  wanjut  i nul. Wal m ntŕ away    naaŕ andoli  i mnwo mi nul. ²⁸ D upan na manjoonan : baloŕ  i banwoon n a  i baankkeŕ b  baanwin Abuk  niint k  abi ji naŕih. »

17

*Uleef wi Yetu bti u  lŕaa
(Markut 9.2-13; Luk 9.28-36)*

¹ Wi  nuur paaj  a  puŕ k  Yetu aŕ  jej bi Piyeer na Yakob na Yowan a a Yakob aya na baka du pnkuŕ pweek k  bagaagi. ² Uleef wi nul k  uŕ    lŕa  i kadun ki baka : kaara di nul dajeeh ji unuur, k  imiŕa yi nul ikak afaat feh. ³  i dko m ntŕ, k  baŕaŕar Yetu baŕ  win *Moyit na *Eli k  baktiini na a.

⁴ Wal m ntŕ k  Piyeer aŕ  ji na Yetu : « Ajugun, unuura  wo  i dko di.   al le katar iloona iwajant : kaloŕ kawo ki nu, kaloŕ ki Moyit, kandukiin kawo ki Eli. »

⁵ Ahum kaŕiini, k  kanf luŕ kaloŕ kanknuuruŕ kaŕ  mara mara abi awun baka, k  pdiim plon paŕ  p nna  i ka aji : « Iwi iwoon abuk naan, d alu maakan, dmaganu! Nadoon katiinka! »

⁶ Wi baŕaŕar Yetu batiinkuŕ pdiim m ntŕ aŕ  l nk maakan ajot af   k ŕ  i mboŕ. ⁷ K  Yetu aŕ   og aban baka aŕ  ji : « Nana iin, nawutan kal nk. » ⁸ Wi bakatuŕ k ŕ, baankak awin nin aloŕ, k  Yetu  a  awohaŕ da.

⁹ Wi bakwaliin pnkuŕ, k  Yetu aŕ  ji na baka : « Nakt p nin  naaŕ aloŕ uko wi nawinuŕ, te wal wi *Abuk  niint akluŕ kanaŕa  i pkeŕ. »

¹⁰ Baŕaŕar Yetu bahepara aji : « we ukaan k  *bajukan Bgah baji Eli awo i kaduna kabi ji *Kritt  ado kabi. »

¹¹ K  ateem baka aji : « Na manjoonan Eli awo i kabi, kakakan iko bti  i bgah. ¹² K  nŕ   upan, Eli adobi bi, k  baanyikr na, bahajana, adola jibi banaluŕ. H nk kak di di Abuk  niint akluŕ kahaj  i i en yi baka. » ¹³ Wal m ntŕ, k  baŕaŕaruŕ baŕ  yikr n k  awo  i p iiniyaan *Yowan Nabattaar.

*Yetu ajeban napo  i untaayi ukyewl nuŕ
(Markut 9.14-29; Luk 9.37-43a)*

14 Wi Yetu na bi Piyeer, Yakob na Yowan bakakun du dko di pntuk pi bañaan pawoon, kē ñiinṭ alon ašē bi ṭi Yetu anup ṭi kadunul aji na a : 15 « Naweeek, ñagiin abuk naan. Aji jot kako, ahaj maakan : nyaas ṅtum aji jot ṭi bdoo, ulon kak aji jot ṭi meel. 16 Dṭija baṭašaru kē baanhilan ajebana. »

17 Kē ašē teem aji : « Nawo bañaan bawuṭaan, banwoon baanfiyaari! Dwo kaṭo na an te lum ba? Dwo kado kamiiran te lum ba? Naṭijaan napoṭ ṭi. » 18 Kē Yetu ašē lēbar na untaayi kē upēn ṭi napoṭ, kē ajeb ṭi dko mēnt.

19 Baṭašar Yetu bagaag na a ašē hepara aji : « we ukaan kē un, ṅenhilan adook untaayi mēnt? »

20 Kē ateen baka aji : « Naanfiyaar akēšan. Dṭupan na manjoonan, woli naka lah pfiyaar panliṅun na pbuk pi maaj, najile na pnkun pi : Pēnan ṭi, papēn da. Uunkka nin uko ulon wi nawoon naankhinan pdo. 21 [Kē untaayi utēnt wun, pñehan Našibaṭi na pyiman ṭaṅ pahilanun pdook wa.]

Yetu aṭup pkeṭ pi nul uyaas utēbantēn
(Markut 9.30-32; Luk 9.43b-45)

22 Yetu na baṭašarul bawo bti du *Galilay, kē ašē ji na baka : « *Abuk Ñiinṭ abi kawulana du bañaan, 23 balun kafiṅa, unuur uwajantēn ašē naṭa ṭi pkeṭ. » Kē bašē jooṭan maakan.

Yetu na Piyeer baluk daaša di Katoh Kaweeek ki Našibaṭi

24 Yetu na baṭašarul baban ubeeka wi Kapernawum. Kē bakobraar daaša di *Katoh Kaweeek ki Našibaṭi bašē bi ṭi Fimoṅ Piyeer ahepara aji : « Jēm najukan i nan aji luk daaša di Katoh Kaweeek ki Našibaṭi i? »

25 Kē ateen baka aji : « Aa. Aji luk da. »

Wi aneejan neej ṭi katoh kē Yetu ašē ji na a : « Fimoṅ, we wi iṣaluṅ ṭi uko wi ba? In awoon kaluk baših biki umundu wi daaša ba? Babuk baka kēme balon bampaṭi. »

26 Kē ateen aji : « Bañaan bampaṭi baka. »

Kē Yetu ašē ji na a : « Babuk baših keeri baanwo i kaluk. 27 Kē un ṅšē wo ṅenṅal pṭij bṭup. Yaan du bdēk, ifēl kabuṭi, utēb uteek wi ikpēnanun, haabēšan wa mntum : iṭēnk pataka da pankkēṣun pluk daaša di naan na di nu. Jejan pa iya iluk daaša di nja batēb. »

18

In adēmnuṅ ṭi an?

(Markut 9.33-37; Luk 9.46-48)

1 Baṭašar Yetu babi ṭi a wal mēnt ašē hepara aji : « In adēmnuṅ du *Pših pi Baṭi ba? 2 Kē ašē du napoṭ alon aṭu'a ṭi ptoof pi baka, 3 ašē ji : « Na manjoonan dṭupan, woli naankak anaam ji bapoṭ, nin naankneej du Pših pi Baṭi. 4 Ukaan kē ankwoon naweeek du Pših pi Baṭi awoon ankwalanun uleeful kakak ji napoṭ i. 5 Kē ñaan anyeenkun napoṭ ji i ṭi katim naan, nji ṭi uleef naan i i ayeenkuṅ. »

Naṭaafaraan kawuuk bañaan bajuban
(Markut 9.42-48; Luk 17.1-2)

6 Yetu akak aji : « Ñaan ankdolun alon ṭi bapoṭ biki*, banfiyaarnun ajot ṭi pjuban, uhokan pa a batana plaak pweek bayoorana du bdēk. 7 Bañaan banwoon ṭi umundu bawuṭani ṭiki iko inhinanun kado baka bajuban itumi. Iko mēnt iinhinan kawaana, kē ñaan anšaan aṭij ya ašē wuṭan!

* 18:6 Bapoṭ biki : Yetu aṭiiniyaan ṭi banfiyaarnun, bukal bakakun ji bapoṭ.

8 « Woli kañen ki nu, kème kahoŋ ki nu iŋu kè ikjuban, falan ya ifèl du kalowan. Uhokan iya baŋi na kañen kème kahoŋ kammukšiiŋ, kè di iya infernu du bdoo bawoon baankjëmša na iñen itèb na ihoŋ itèb. 9 Kè woli pkëš pi nu paŋu'u kè ikjuban, lookšan pa ifèl du kalowan. Uhokan iya baŋi na pkëš poolan, kè di bafèlu du bdoo bi infernu na kës ktèb.

10 « Naŋaafaraan kabeeh alon ŋi bapoŋ biki. Na manjoonan, njanjut ŋi baka ŋaji nanaŋ wal undoli du kadun ki Paapa anwoon du baŋi. 11 [*Abuk Ñiintŋ abi bi pbuuran bambiiŋ aneem.] »

Uhoñ wi unkaneel unneemuŋ (Luk 15.3-7)

12 Yetu ahoñ aji : « we wi naŋaluŋ ŋi uko wi ba? Woli ñaan alon aka ŋkaneel iñeen-week kè ulonj ušè neem, aankduk ŋkaneel ŋandukiin du pnkuŋ kaya pla uloolan unneemuŋ i? 13 Dŋupan, woli awin wa, aji lilandër unkaneel uloolan wuŋ kapel ŋandukiin ŋanwoon ŋaanneemi. 14 Kè hènŋ kak di di Aŋinan anwoon baŋi awoon aannal alon ŋi bampoŋi biki aneem. »

Pmiir atëñŋul

15 Yetu aji kak : « Woli atëñŋu anfiyaaruŋ ajubanu, yaan iwina, iŋiini na a, an batèb ŋaŋ. Woli atiinku, kème kè ika'a. 16 Kè woli aandi ptiinku, duun ñaan alon kème batèb, nahilna nado jibi *Ulibra wi Naŋibaŋi ujakuŋ: *naboman uko bti ŋi kadun ki bamaar batèb kème bawajaŋŋ.* 17 Akak le wo aandi ptiink baka, kŋup pntuk pi banfiyaaruŋ ; woli apok ptiink baka, jejana ji ñaan anwoon aanfiyaar Naŋibaŋi kème ji nakobraar daaša†. 18 Dŋupan, na manjoonan : iko bti yi nakpokun ŋi mboš iluŋ kapokana du baŋi, kè iko bti yi nakdinanun ŋi mboš iluŋ kadinana du baŋi.

19 « Na manjoonan dkak aŋupan, woli bañaan batèb ŋi an ŋi mboš batiinkar añehan uko ulonj wi baŋaluŋ, Paapa anwoon du baŋi ado wa pa baka. 20 Aa, dko di bañaan batèb kème bawajaŋŋ bayituŋ ŋi katim naan, dji kawo ŋi ptoof pi baka. »

Nadoon kamiir batëñŋan

21 Timonj Piyeer aňog Yetu wal mënŋ ašè hepara aji : « Ajugun, nyyaš hum ŋi ŋi nwoon kamiir atëñŋ naan woli ajubanaan? Dwo kamiir te nyyaš paaj na ulonj i? »

22 Kè Yetu ateema aji : « A-a, mënŋjaku nyyaš paaj na ulonj ŋaŋ, nyyaš ŋi iwoon i kamiira ŋawo kaban iñeen-paaj-na-ulonj (70) nyyaš paaj-na-ulonj.

23 « Hènŋ di *Pših pi Baŋi pawoon; pawo ji uko wi naŋih anŋaluŋ pten jibi balemparul badolonj na itaka yi nul. 24 Ajun pten, kè bašè ŋija alon aŋteetuluŋ itaka intumuŋ ptum paŋ. 25 Ñiintŋ mënŋ aanka uko uluki itaka mënŋ ; kè naŋih ašè ji bawaapa ul na aharul, na babukul na iko bti yi akaan, bahilna bakakan uko wi aŋteetuŋ. 26 Nalemparul unj kè ašè ŋup ŋi kadun ki naŋih aji na a : “Miiraan, dluŋ kaluku ya bti!” 27 Naŋih aňagi'a ašè wutara itaka yi aŋteetuluŋ awuta kè ayaa.

28 « Nalemp mënŋ apèn ašè yit na atëñŋul alon i bawoon ŋi ulemp aŋteetuluŋ ktaka kntiinku. Atiika adoo kak i pfiiklèna ašè jaka : “Lukaan uko wi iŋeetuŋ!” 29 Atëñŋul kè aŋup akoota aji na a : “Miiraan, dluŋ kaluku!” 30 Kè undu ašè pok, ado kè bawata ukalabuš ayoonkna alonj aluk uko wi aŋteetuŋ.

* 18:16 Plešan 19.15. † 18:17 Bakobraar daaša : Bayuday bajej baka ji bado buŋaan banwoon baanwo biki pntaali pi Naŋibaŋi.

³¹ Wi balemp bandukiin bawinun uko untepuun, bajootan maakan ase ya akakales wa bti nasih.

³² « Ke nasih ado ke batija nalemp ment ase ji na a : “Iwi nalemp nawutan i! Dwutaru itaka bti yi iteenun tiki ikooten aji ndo han ; ³³ iwo i lah kak kaŋaga atentu jibi nji ŋagiin.” ³⁴ Adeeba maakan ase wula banjaan bahajan baŋaan te wi akluŋ kaluk uko bti wi afeenun. »

³⁵ Ke Yetu ase kak aji : « Henk di di Paapa anwoon du batija akluŋ kado andoli ti an, woli naammir batentan na manjoonan ti iteb yi nan. »

19

Yetu aŋiinyaan uko wi bniim

(Markut 10.1-12)

¹ Wi Yetu atupun iko yan aba, ase pen ti utaak wi *Galilay aya umban wi *Yuda unwoon du plut pi *Yordan. ² Baŋaan batum baŋasa da ke abot ajeban bamaakal.

³ *Bafaritay balon banal ptaawana, ase ŋoga hepara aji : « Bgah bi nun badinan ŋaan abubara adook aharul ti bniim i? »

⁴ Ke Yetu atem baka aji : « Naanleyiir uko wi Ulibra wi Naŋibaŋi ujakuŋ i ke du ujuni Naŋibaŋi apaŋ baŋaan ke bawo ŋiint na ŋaaf* » ⁵ ase ji : « “*Wan ukaan ke ŋiint akluŋ kaduk aŋin na anin kawo na aharul, bakak ŋaan aloolan.*”[☆] »

⁶ Henk, baankak awo baŋaan batib, bawo ŋaan aloolan. ŋaan awutan keeri kagar uko wi Naŋibaŋi anaakrenun. »

⁷ Bafaritay bahepara aji : « Keeri we ukaan ke *Moyit aji ŋaan awo i kapiit ŋaaf kakaarta kankyuunun ke bniim babaa, kabaa kadooka? »

⁸ Ke atem aji : « Mndenem mi ŋhaas ŋi nan mantuun ke Moyit adinan uko ment. Ke use wo uunwo han du ujuni. ⁹ Dŋupan, woli ŋaan adook aharul anwoon aampiint na ŋaan alon nampaŋi, ase niim alon, ajuban pjuan pi piint. »

¹⁰ Baŋasarul bajaka aji : « Woli henk di uwoon kawo pa ŋiint na aharul, uhokan pwut bniim. »

¹¹ Ke Yetu atem baka aji : « Ment baŋaan bti bahilanun kadinan pjuan pi ment, biki Naŋibaŋi atenuŋ ke bahilani taŋ bahilanun. ¹² Iko itum ihinan kaneenan biint bniim : balon baanhilan bniim tiki babuka buka han, balon tiki bakaŋ baka, balon kak pŋih pi Baŋi paji paŋu baanji bniim. ŋaan ahinanun pte uko wi, aten wa! »

Yetu ayeenk bapoŋ bnuura

(Markut 10.13-16; Luk 18.15-17)

¹³ Baŋaan batij Yetu bapoŋ pa apaf baka inen, abot aŋehandir baka, ke baŋasarul baŋe ŋoman na baka. ¹⁴ Ke Yetu ase ji : « Nawutan bapoŋ babi ti nji, nakneenan baka, tiki *Pŋih pi Baŋi pawo pi banwoon ji baka. » ¹⁵ Wi wi aŋaan apaf baka inen ase ya na bgahul.

Yetu na ŋiint nayok

(Markut 10.17-31; Luk 18.18-30)

¹⁶ ŋiint alon abi aŋog Yetu ase hepara aji : « Najukan, we wi nwoon kado unuura kakaana ubida wi mnŋo? »

¹⁷ Ke ateema aji : « we ukaan ke ikheparaan uko unuura wi ŋaan awoon i kado? Aloolan taŋ annuriin, Naŋibaŋi a. Woli inŋal kayeenk ubida wi mnŋo kdo kado uko wi Bgah bajakuŋ. »

☆ 19:4 Ujuni 1.27. ☆ 19:5 Ujuni 2.24.

18 Kë akak ahepara aji : « Iko ihonj? »

Kë ateema aji : « Iinkfij ñaan, iinkpiintj na ahar ñaan këme ayin ñaan, iinkkiiij, wutan katapar ñaan uko wi awoonj aando, 19 mëbaan şaaş na naan bnuura, ñalan atëntu jibi injaluj uleefu. »

20 Kë naţaşa unj ateema aji : « Iko mëntj bti ddo ya. We wi nkaanj aduka pdo? »

21 Kë Yetu aji na a : « Woli injal kawo ñaan anjaanj ado uko bti unliluj Naşibaţi, kya, kawaap iko yi ikaanj bti kaşë jej itaka mëntj kaţen bajuuk, kka pyok du baţi. Wal mëntj kşë bi kaţaşën. » 22 Wi naţaşa unj atiinkunj uko mëntj, aşë ya na pjootan, ţiki ayok maakan.

23 Wi wi Yetu aşaanj aji na baţaşarul : « Dţupan na manjooanan pneej du *Pşih pi Baţi patam nayok maakan. 24 Aa, dţupan kak uko wi : Uyoj apel pa untaam wi pnkunkaali uneej ţi bhër bi kaguja kë di nayok aneej du Pşih pi Baţi. »

25 Wi baţaşarul batiinkunj uko waŋ bañonar fuţ aşë ji : « Kë in ahilanunj keeri kabuur? »

26 Kë Yetu aşë jaban baka kęş aşë ji : « Bañaanj bajën baanhilan pbuuran ñleef űi baka, kë Naşibaţi aşë wo aambiişna biişna nin uko ulonj. »

27 Piyeer aji na a wal mëntj : « Tenan, űduk iko bti aţaşu. We wi űklunj kayeenk ba? »

28 Kë Yetu aji na baka : « Dţupan na manjooanan : woli umundu uhalu ubii, kë *Abuk űiintj aneejan pşih na mndëm, an baţaşaraan iñeen na batëb nanţaşunuj nakak aţo na űi kaşih, kawayęş kntaali iñeen na ktëb ki Itrayel. 29 Kë biki katim naan kaţunuj kë baduk itoh yi baka, këme bubuk başin baka, başin baka, banin baka, bubuk baka, űteeh űi baka, balunj kayeenk uko wi badukunj űyaaş iñeen-week kaşë kayeenk ubida wi mnűo. 30 Kë batum banwoonj hënkunj bateek balunj kawo babaañşani, batum banwoonj babaañşani balunj kawo bateek. »

20

Uhoñ wi bazaar biki baduunj ulemp

1 Yetu akak aji ţi uko waŋ : «*Pşih pi Naşibaţi pawo wo ji uko wi ajug uţeeh ampënuj na nfa kub ala balemp pa uţeeh wi nul. 2 Atiinkar na balemp aji aluk baka itaka inlinuj na baluk bi unuur aşë do baka kë baya uţeeh. 3 Aţo ado uko ji űwoori űwajanţ apën awin balemp balonj kë bawo du bayiti baanka uko udo, 4 kë aşë ji na baka : “An kak, nayaan uţeeh ; dlukan bnuura.” 5 Kë bayaa.

« Ajug uţeeh apën na mnde ilant, akak apën na pnak awin balonj, akak ado jibi adolonj na bukundi. 6 Wi unuur uţeehiinj, akak apën awin balemp balonj kë banaţ da aşë hepar baka aji : “we ukaanj kë nawo ţi, unuur bti bē naankdo uko ulonj”? 7 Kë bateem aji nin alonj aanjej jej baka ulemp.

« Kë aji na baka : “An kak, nayaan uţeeh.”

8 « Wi utaakal ubanunj, ajug uţeeh kë aşë ji na namali i nul : “Duun balemp iwul andoli baluk bi nul, ijunna bambaañşaanunj pbi işë ido kaya te du bateek.”

9 « Biki bajejunj ţi uţeeha unuur kë babii, ayeenk andoli baluk bi unuur upëb.

10 Bateek babi kak aşë şal aji bayeenk baluk bampelunj bi bambaañşaanunj pbi, kë başë wula baka andoli baluk bi unuur. 11 Wi bakyeenkunj itaka aşë űoman ţi uko wi ajug uţeeh adolonj 12 aji : “Bambaañşaanunj pbi balempa uwoori uloolan, kë işë luk baka alinjan na un, űlempunj unuur bti ţi bnuur.”

13 « Kë Ajug uţeeh aşë teem alonj ţi baka aji : “Nanoh, mëndolu nin buţaan blonj: Mëntj itaka yi, yi űtiinkarunj i? 14 Jejan uko wi űtiinkarunj, iya na bgahu.

Ulilën lil kē nwul ambaañsaanuṅ pbi uko unliṅuṅ na wi nwuliṅ. ¹⁵ Mēnka na pdo uko unlilnuṅ na bka bi naan i? Kēme iwo i kadeebaṭ ṭiki djoob bkow?” »

¹⁶ Yetu akak aji : « Kē hēnk di di banwoonṅ babaañsaani bakluṅ kawo bateek, bateek bašē bawo bambaañsaani. »

Uyaas uwajantēn wi Yetu aṭṭupunṅ pkeṭul na pnaṭa pi nul ṭi pkeṭ

(Markut 10.32-34; Luk 18.31-34)

¹⁷ Yetu aya Yerutalem ašē du baṭašarul iñeen na batēb kē bagaagi, ašē ṭiini na baka wi bawoonṅ ṭi bgah aji : ¹⁸ « Natenan, ṅya Yerutalem, kē bašē luṅ kawul *Abuk Ņiintṅ *baṭeṅjan baweek na *bajukan Bgah. Baluṅ kaji aduknaanaa, pduknaana pi pkeṭ. ¹⁹ Bawula banwoonṅ baanwo bayuday bahilna babenja, bakoba na itintēl, bapaṅa ṭi krut. Unuur uwajantēn ašē naṭa ṭi pkeṭ. »

²⁰ Wal mēntṅ kē anin bubuk Febede ašē bi añoga, ul na babukul, aṅṅ ṭi kadunul pa phepara uko ulonṅ. ²¹ Kē Yetu ašē ji na a : « we wi iṅaluṅ ba? »

Kē aji na a : « Dolan bubuk naan batēb biki baluṅ baṭo alonṅ ṭi kadeenu ki nu, alonṅ ṭi kamayu, woli iluṅ aṭo aših. »

²² Yetu ateema aji : « Naamme uko wi nakñehanaanuṅ. Nahinan kadaan ṭi pnkalame pi nji kayaṅṅ kadaan, kahaj ji nji i? »

Kē bateema aji : « Ņhinani. »

²³ Kē Yetu ašē ji na baka : « Aa, nalunṅ kadaan ṭi pnkalame pi naan ; kē uko unwoonṅ wi pṭo ṭi kañen naan kadeenu na kamayu, mēntṅ nji dwoonṅ kadat banwoonṅ biki pṭo da, biki Paapa ajakuṅ aji bawo biki kaṭo da, bukal bakluṅ kaṭo da. »

²⁴ Wi baṭašarul iñeen bandukiṅṅ batiṅkuṅ uko waṅ, ašē deebaṭēr batēb bukundi. ²⁵ Wi wi Yetu ašaṅṅ aṭiini na baka bukal bti aji : « Nawin jibi baših biki ṅtaak bajaṅṅ bayuṅṅ mndēm mi baka, baweek biki ṅtaak kaṅoonkna bañaṅṅ. ²⁶ Uunwo kawo haṅ pa an. Anṅaluṅ pwo naweek ṭi an awo i kawo nalempar batēntul. ²⁷ Kē woli ṅñaṅṅ aṅal pwo nateek ṭi an, awalaan bkowul ado kalempar batēntul. ²⁸ Kē hēnk, *Abuk Ņiintṅ aambi bi pa bado kalempara, abi pdo kalempar bañaṅṅ kabot kawul ubida wi nul, uwo baluk bankbuuranuṅ bañaṅṅ baṭum maakan. »

Bakuul batēb biki Yetu ajebanuṅ

(Markut 10.46-52; Luk 18.35-43)

²⁹ Yetu na baṭašarul bapēn ṭi ubeeka wi Yeriko, kē bañaṅṅ baṭum bašē ṭaša. ³⁰ Bakuul batēb baṭo wal mēntṅ ṭi kabaṅ ki bgah, kē wi batiṅkuṅ kē Yetu aṭṭepunṅ ašē huuran aji : « Naweek, *Abuk Dayiṭ, ṅagi'un! »

³¹ Kē bañaṅṅ baṭum banwoonṅ da bawo ṭi pṅoman na baka aji bayomp, kē bašē huuranaara huuran maakan aji : « Naweek, Abuk Dayiṭ, ṅagi'un! »

³² Yetu anaṭ adu baka ašē ji : « We wi naṅaluṅ ndolan ba? »

³³ Kē bateema aji : « Naweek, dolan ṅdo kawin! »

³⁴ Añaṅa baka ašē ban baka kēš kē bakak awin ṭi dko mēntṅ, ašē ṭaša na bgah.

21

Uneej Yetu ṭi Yerutalem

(Markut 11.1-11; Luk 19.28-40; natenan ṭi Yowan 12.12-19)

¹ Yetu na baṭašarul baṅog Yerutalem aten ubeeka wi Betfage du umbaṅ wi Pnkuṅ pi Mnoliwera*. Kē ašē yil baṭašarul batēb, ² aji na baka : « Nayaan du ufēt unwoonṅ ṭi kadunan ; uneejaraṅ neej nawin batan ubuuru na ubuk wa ;

* **21:1** Pnkuṅ pi Mnoliwera : “Mont des Oliviers, Monti de Oliveira, Mount of Olives.”

nafēnšan ŋa naŋjēn. ³Woli baheparan uko unkayi, nateem kaji Ajugun anuma ŋa. Ʋi dko mēnt̄ bawutan naya na ŋa.

⁴Uko mēnt̄ uwoo, uko wi Naŋupar Naŋibaŋi abiin̄ aŋup uhilna udolana :

⁵“*Najakan na ubeeka wi *Fiyon*

Naŋih i nu abi Ʋi iwi ;

awalan̄ bkowul, adapa ubuuru,

na ubuuru umpoŋi, ubuk untaam ulempni”✠

⁶Baŋaŋar Yetu baya, ado jibi ajakuŋ na baka, ⁷aŋij ubuuru na ubuk wa. Wi wi baŋaŋar ajeji imiŋa yi baka agur Ʋi ŋa kē Yetu aŋē paya. ⁸Baŋaŋar baŋum maakan bawo Ʋi bgah wal mēnt̄, ajeji iyeti yi baka aŋeef Ʋi bgah ; kē baloŋ batib inah yi mko aŋeef. ⁹Baŋaŋar baŋum bankpoŋuŋ Ʋi kadunul na bankŋaŋuluŋ bahuuran aji :

« *Hotana, † iwi *Abuk Dayiŋ*

Bnuura nuura Ʋi ankmbiin̄ Ʋi katim ki Ajugun

Hotana! Naŋibaŋi adēm du baŋi duuŋ! »✠

¹⁰Wi Yetu aneejuŋ Ʋi Yeruŋalem, baŋaŋar biki ubeeka bti baŋoŋar fuŋ aŋē hepar aji : « I abaa wo wo ahon̄ ba? »

¹¹Kē baŋaŋar baŋē teem aji : « Yetu Naŋupar Naŋibaŋi a, awo i Nataret du Galilay. »

Yetu na bawaap du Katoh Kaweek ki Naŋibaŋi

(Markut 11.15-19; Luk 19.45-48; natanan Ʋi Yowan 2.13-22)

¹²Yetu aya neej du *Katoh Kaweek ki Naŋibaŋi aŋē jun pdook bawaap na banknuguŋ bti banwoon̄ da. Awat ŋmeeŋa ŋi baŋēlēŋ itaka, na iŋij yi bawaap ŋbalab. ¹³Wi wi aŋaŋar aji na baka : « Naŋibaŋi aŋup Ʋi Ulibra wi nul aji : *Katoh naan kaluŋ kadu'ana *katoh kaŋehanaani*”✠ kē an, naŋē kakan ka dko dmennaani di bakiij! »✠

¹⁴Bakuul baloŋ na bankŋiinkuŋ babi aŋoga da, kē ajeban baka.

¹⁵*Bateŋan baweek na *bajukan Bgah bawin iko iŋoŋarēnaan yi adoluŋ abot atiink bapoŋ kē bakhuuran du Katoh Kaweek ki Naŋibaŋi aji : « Hotana, iwi *Abuk Dayiŋ » aŋē deebaŋ. ¹⁶Bajaka wal mēnt̄ : « Iŋiink uko wi bapoŋ biki bakjakuŋ i? »

Kē Yetu aji na baka : « Dtiink bnuura di ; naambaŋar kaleyiira Ʋi Ulibra wi Naŋibaŋi dko danjakuŋ:

“Ido kē bapoŋ bampoŋi

na bambaŋar abuka buka

kē bakdēmanu.” »✠

¹⁷Yetu aduk baka ŋuŋ, apēn Ʋi ubeeka, aya Betani di ayaan̄ afērna.

Bko bi Yetu afēpuŋ

(Markut 11.12-14,20-24)

¹⁸Na nfa, wi Yetu akkakuŋ ubeeka wi Yeruŋalem, kē ubon uŋē de a. ¹⁹Awin bko bloŋ bi bajaŋar bado bfig Ʋi kabaŋ ki bgah, abi aŋog ba, aŋē tēnka itoh toh. Aji wal mēnt̄ na bko buŋ : « Nin iinkak abuk! » Ʋi dko mēnt̄, kē bko babi kay kay. ²⁰Baŋaŋarul bawin uko mēnt̄ aŋē ŋoŋar maakan. Bahepar Yetu aji : « hum di di bko bi bahiluŋ akay hēnk Ʋi dko mēnt̄? »

²¹Kē Yetu ateem baka aji : « Dŋupan, manjoonan ma, woli nahaŋ Naŋibaŋi abot awo naanka ŋŋal ŋtēb, mēnjakan nahil pdo bfig bi bakay, nadoo hilan kaji na

✠ 21:5 Takariya 9.9. † 21:9 Hotana Ʋi uhebērē dawo « Buuran » aŋē bi kak uŋup unjaan̄ udēmanaan Naŋibaŋi. ✠ 21:9 Kaŋaam 118.26. ✠ 21:13 Itayi 56.7. ✠ 21:13 Yeremiya 7.11. ✠ 21:16 Kaŋaam 8.2.

pnkuṅ pi : “Pënan ti, iya ijot du bdëk,” uko mënṅ udolana. ²² Woli nahaṭi, uko bti wi nañehanun Naşibaṭi, adolan wa. »

In aṭunṅ Yetu pdo iko yi akdolunṅ
(Markut 11.27-33; Luk 20.1-8)

²³ Yetu aneej du *Katoḥ Kaweek ki Naşibaṭi aşë juṅ pjukan. Wal mënṅ kē *baṭejan baweek na *bantohi bayuday başë bi aṅoga ahepara aji : « Mnhina mnhoṅ mi mi ikdolnuṅ iko yi ba? In ajakiṅ kē ihilan kado ya? »

²⁴ Kē Yetu aşë teem baka aji : « Nji kak, dṅal kaheparan uko uloolan ṭaṅ ; woli nateemën, kaşë ṭupan wal mënṅ mnhina mi nji kadolni iko yi. ²⁵ In ayilunṅ *Yowan pbattaar ba? Naşibaṭi a, kēma bañaan baka? »

Kē başë wo ṭi plaṭar ṭi ptoof pi baka aji : « Woli ṅteem aji Naşibaṭi ayilulunṅ, aheparan uko unkaanṅ kē ṅenfiyaara? ²⁶ Kē woli ṅteema aji bañaanṅ bayilulunṅ, ṅwo i kaṭi bañaanṅ bti babi banaṭara'un, ṭiki bafiyaar kē Yowan awo Naṭpar Naşibaṭi. »

²⁷ Bateem Yetu wal mënṅ aji baamme anyilulunṅ. Kē aşë ji na baka : « Nji kak mënṅṭupan mnhina mi nji kadolnuṅ iko yi. »

Uhoṅ wi ajug katoḥ na babukul batëb

²⁸ Yetu akak aji na baka : « Kē we wi naşalunṅ ṭi uko wi? ṅiṅṅ alonṅ abi ka baṭoṭ batëb. Aṭiini na nateek aji na a : “Abuk naan, yaan ilemp ṅṭa du uṭeeh.” ²⁹ Kē abukul unṅ ateema aji : “A-a, mënkyā ;” aṭo aban ṭunṅ aşal, anaṭa aya uṭeeh. ³⁰ Aşin baka akak aṭiini na natëbantëṅ. Kē ateem aji : “Aa, Paap dya” aşë bi wo aanya. ³¹ Ahoṅ ṭi batëb bukuṅ adolunṅ uko wi aşin baka aṅalunṅ? »

Kē bateem aji : « Nateek. »

Kē Yetu aşë ji na baka wal mënṅ : « Dṭupan, manjoonan ma, bakobraar daaşa na baat baṭuunk babanan uteek du *Pşih pi Naşibaṭi. ³² Hënk di uwoonṅ, *Yowan Nabattaar abi ṭi adiimanan bgah btool kē naanfiyaara ; kē bakobraar daaşa na baat baṭuunk kē başë fiyaara. Kē wi nadoonṅ awin uko mënṅ naanṭëlsa ṭëlëş ṅhaaş ṅi nan afiyaara. »

Uhoṅ wi balemp biki uwoorta
(Markut 12.1-12; Luk 20.9-19)

³³ Yetu akak ahoṅ aji : « Nakaan natiink uhoṅ wi : ṅiṅṅ alonṅ abi tepi uwoorta wi mnko manjaanṅ mandolna ubiṅu, aşë biig wa afooyan. Ajip bhër ado dko dpooṅni, abot akiin bliit bi mnlakṅ bkuunṭaan pa bayerṅ, aşë dukar wa bañaanṅ balonṅ pa badoki bapooṅle bawula kafah ki nul, aşë ya bayaaş. ³⁴ Wal wi upooṅ ubanunṅ, kē aşë yil balemparul du bañaanṅ banwoonṅ du uwoorta pa pyeenk kafah ki nul. ³⁵ Bañaanṅ mënṅ bamob balemparul, akob alonṅ, aṭiṅ natëbantëṅ, akak atap nawajantëṅ mnlakṅ aṭiṅ. ³⁶ Ajug uwoorta akak ayil balemparul balonṅ, bantumuṅ apel bateek, kē bañaanṅ banwoonṅ du uwoorta badola baka ji bateek. ³⁷ Kē abaaṅşaan ayil abukul, aşal aji : “Baya kakali abuk naan.” ³⁸ Kē wi biki adukaruṅ uwoorta bawinuṅ abukul, aşë laṭar aji : “I, akdukiṅ na iko yi aşin. Najoh ṅiṅa, ṅşë ṅduka na ya!” ³⁹ Bamoba, apënan ṭi uwoorta aṭiṅ. »

⁴⁰ Kē Yetu aşë hepar baka aji : « Kē we wi ajug uwoorta akeeri bi kado bañaanṅ mënṅ wi akbiṅṅ? »

⁴¹ Kē bateema aji : « Pfiṅ pi akfiṅunṅ bañaanṅ bawuṭaan biki uwoorta mënṅ pawuṭ. Ajej uwoorta kawul balonṅ, bankwululunṅ kafah ki nul upooṅ ubanle. »

⁴² Yetu aji na baka wal mënṅ : « Naambaanṅ kaleyiira uko umpiitunṅ ṭi Ulibra wi Naşibaṭi i? »

*“Pnduba pi banuw bapokun
pakakun amëban kato
uko mënt uwo udo wi Ajugun
unuura abot awo uñorarënaan ti këş ki nun.”* ✧

⁴³ Yetu akak aji na baka : « Ukaan kë nji kaţupan : Naşibaţi alun kajej *Pşih pi nul kawul pa bañaan balon bankdolun uko unnuuriin ti këş ki Naşibaţi. ⁴⁴ Ñaan ankjotun ti pnduba mënt, akita, kë ñaan i pakjotnun, panantëla. »

⁴⁵ *Baţejan baweek na bafaritay bayikrën kë bukal bakaan kë Yetu akhoñ han. ⁴⁶ Bado na pmoba wal mënt aşë ti bañaan başalun aji Yetu awo *Naţupar Naşibaţi.

22

Uhoñ wi bampokun pbi pyoban (Luk 14.15-24)

¹ Yetu akak ahoñ na baka aji : « ² *Pşih pi Baţi panaam ji uko wi naşih anduun bañaan pyoban ti bniim bi abukul. ³ Ayil balemparul pa baya badu biki aduun pyoban kë başë wo baañal pbi. ⁴ Kë akak ayil balon aji na baka : “Najakan na biki nduun pyoban kë djuñ pde, afiñ ngit nkaş nji naan na nntaam njanuurnaaniin ti nji naan, iko bti ibëkani, babi ti dko di bniim.”

⁵ « Kë biki baduun başë wo baando to to aten uko mënt, andoli atool kaya pdo kanuma ki nul : balon baya nteeh, balon pjula. ⁶ Kë bandukiin bamob balempar naşih, ahajan baka afiñ. ⁷ Naşih adeebaţi, aşë do bangoli biki nul kë bafiñ balat mënt abot atër ubeeka wi baka. ⁸ Wi wi aşaan aji na balemparul : “Pde pabaa kë biki mbiin adu pyoban başë wo baantaan na pde pa. ⁹ Nayaan du npaţ bgah nadu bañaan bti biki nakwinun.” ¹⁰ Kë balemparul baya ti igah, adu biki bawinun bti, bawuţaan na banuura, kë dko di bniim datumi.

¹¹ « Naşih aneej wal mënt pten bambiin pyoban aşë win da ñiinţ alon anwoon aanwoh imişa yi ufettu. ¹² Kë aşë ji na a : “Nanoh, hum di di idolun adoo neej ti, bë iinwoh imişa yi ufettu ba”? Kë un mënt ayompi. ¹³ Naşih kë aşë ji na balemparul : “Natanana ihoţ na iñen nafëla bdig du bdëm, dul di akyaan kawooni kabot kadeebaţ kadohrën.” » ¹⁴ Kë Yetu aşë akak aji : « Bañaan batum badu'anaa kë bantiinku bakdataniin. »

Pluk Fëtar daaşa (Markut 12.13-17; Luk 20.20-26)

¹⁵ Wi uko mënt uţëpun, *bafaritay baya ayitiir wal mënt katen jibi bakdoli pa ptaawan Yetu ti bţup. ¹⁶ Wi wi bayilun baţaşar baka balon na balon biki *Herod kë baji na a : « Najukan, nme kë iwo ñaan i manjoonan, abot aji kjukan bgah bi Naşibaţi na manjoonan. Iinji kti nin ñaan tiki iinji kten uko wi ñaan awoon. ¹⁷ Ţupun keeri, we wi işalun? Nwo i kaluk *Fëtar naşih daaşa këme njenwo i kaluka da? »

¹⁸ Kë Yetu ammeen nşal nwuţaan nji baka aşë teem baka aji : « An balagare! We ukaan kë nakdo na ptaawanaan ba? ¹⁹ Nadiimanaan pataka pi najaan nalukna daaşa. »

Kë badiimana pa, ²⁰ kë aşë ji na baka : « Kaara di in dawoon ti pa? Kë katim ki in kawoon ti pa? »

Kë bateem ²¹ aji : « Fëtar a. »

Wi wi ašaanj aji na baka : « Nakeerin nakakan Fetar uko unwoonj wi Fetar, našë nakakan Našibaŋi uko unwoonj wi Našibaŋi. » ²² Wi ajakunj haŋ kę bašë ŋonjar fuŋ aduka, aya.

Pnaŋa ŋi pkeŋ

(Markut 12.18-27; Luk 20.27-40)

²³ Unuur męnt, *bataduk balonj babi aňog Yetu – bukal bajaanj baji pnaŋa ŋi pkeŋ paanwoo – ²⁴ ašë ji na a : « Najukan, *Moyit apiit pa un aji : “Woli ŋaanj akeŋ bę aanka napoŋ, abuk ašin awo kayeenk aharul, kahilna kabukara bapoŋ.” ²⁵ Kę ušë bi ka ŋi un biinŋ paaj na alonj banŋaarunj. Nateek aniiim ŋaaŋ ašë waaŋa bę aambuki, adukar abuk ašin aharul. ²⁶ Kę natębantęn akak akeŋ aduk ŋaaŋ bę aambuki, kę uwoha haŋ pa nawajaŋŋen kak, awoha haŋ pa bukal paaj na alonj bti. ²⁷ Wi bukal bti bakaŋun, kę ŋaaŋ akak akeŋ. ²⁸ Kę hęnkunj woli baňaanj balun anaŋa ŋi pkeŋ, in akwoonj ayin ŋaaŋ męnt, wi bukal paaj na alonj bti baniimulunj? »

²⁹ Kę Yetu ašë teem baka aji : « Naneemi, naamme Ulibra wi Našibaŋi abot awo naamme mnhina mi nul. ³⁰ Hęnk di uwoonj, woli baňaanj balun anaŋa ŋi pkeŋ, biinŋ baankniim, kę baat baankniima, balun kawo ji nwanjut du baŋi. ³¹ Kę ŋi uko wi pnaŋa ŋi pkeŋ, naambaanj kaleyiira uko wi Našibaŋi ajakunj i? Aji : ³² “Dwo Našibaŋi i Abraham, i Itaak, na i Jakob.” »*

Yetu akak aji na baka : « Našibaŋi awo i baňaanj bajeb, aanwo i bankeŋunj. » ³³ Baňaanj banktiinkulunj bti baňonjar ŋi pjukan pi nul.

Uko udęmnunj ŋi iko yi bgah bajakunj

(Markut 12.28-34; Luk 10.25-28)

³⁴ *Bafaritay batiink kę Yetu ateam *bataduk kę bawaanj uŋup ašë yitiir. ³⁵ Kę alonj ŋi baka, anwoonj *najukan Bgah ašë ŋal pŋaawan Yetu ašë hepara aji : ³⁶ « Najukan, ŋi iko yi bgah bajakunj, uhonj udęmnunj dęm ba? »

³⁷ Kę ašë teema aji : « Nalan Ajugun Našibaŋi i nu na kaŋębu bti, na uhaašu bti, na ušalu bti. ³⁸ Uko warj udęmnunj ŋi iko yi bgah bajakunj. ³⁹ Kę uko unyeenkunj ŋi wa abot adęm kak wii wi : Nalan atęntu jibi inajunj uleefu. ⁴⁰ Iko itęb yunj iŋonkręn *Bgah bi Moyit bti na pjukan pi *baŋupar Našibaŋi. »

Krittu na Dayiŋ

(Markut 12.35-37; Luk 20.41-44)

⁴¹ Jibi *bafaritay bayitiirunj, kę Yetu ašë hepar baka aji : « ⁴² we wi našalunj ŋi *Krittu ba? Awo abuk in ba? »

Kę bateema aji : « Awo *abuk Dayiŋ. »

⁴³ Kę Yetu ašë ji na baka : « Kę hum di di *Uhaaš wi Našibaŋi uŋunj Dayiŋ kę aji du'a Ajugun ba? Ul, anŋiiniinj aji :

⁴⁴ “Našibaŋi Ajugun aji na Ajugun :

Toon ŋi kaňen naan kadeenu

te ndoo ndo bašooradu

ido kapafna baka ihoŋ.”»*

⁴⁵ Yetu akak aji : « Keeri, woli Dayiŋ aji du Krittu Ajugun, hum di di ahilanunj kawo kak Abuk Dayiŋ? » ⁴⁶ Nin alonj ŋi baka aanhinan ateema. Kapęna unuur męnt nin alonj aankan aňoom phepara uko ulonj.

23

Pŋaafara bajukan Bgah na bafaritay

(Markut 12.37-40; Luk 11.39-52; 20.45-47)

1 Ké Yetu aşë tiini na pntuk pi bañaan na baťaşarul aji na baka : 2 «*Bajukan Bgah na *bafaritay baťao ti ptiij pi *Moyit. 3 Nadoon kado nabot nado kaťaş iko bti yi baktpunanaj, naşë nawut pdo kado uko wi bajaanj bado : tiiki baji baťaup kaşë wo baanji bado uko wi baťaupun. 4 Baji batan idaaj idiť kaťa bañaan pkuņa ya, bukal ti nleef ni baka başë pok pdeej pkoń ploolan tań pťenk baka. 5 Ti iko bti yi bakdolun baji bala pwinana ti bañaan ukaanj kę kako ki bajaanj baťa Uťup wi Naşıbaťi katan ti bkow na ińen yi baka kaji kadem. Ińen yi imişa yi baka ikak aji ihaan maakan*. 6 Baji banjal pťo ti itij innuurnaaniin woli bawo du dko di ufettu kabot kańal pťo kadun du *itoh ińehanaani. 7 Baji banjal bañaanj banohntęn baka ti dko di bañaanj kabot kańal bañaanj bado kadu baka “Najukan”.

8 « Kę an, nawutan kado bañaanj bado kadu'an “Najukan”; an bti naťaari abot akaha najukan aloolan tań. 9 Nawutan kado kado ńaanj alonj kaji Aşinan ti mboş ; nakaha Aşinan aloolan, anwoonj du baťi. 10 Nawutan kado badoo badu'an “Nayafan”; nakaha nayafan aloolan, anwoonj *Krittu. 11 Anwoonuj naweek ti an aklun kawo nalempar batęntul. 12 ńaanj ankdęmanuj bkowul balun kawalana, kę ńaanj ankwalanuj bkowul balun kadęmana. »

Pwuťan pi bafaritay

13 Yetu akak aji : « Nawuťani an *bajukan Bgah na an *bafaritay an nanwoonj balagare, nanjaanj naneenan bañaanj pneej du *Pşih pi Baťi. Naanji naneej da an ti nleefan kę naanji nawut banjalun pneej baneej! 14 [Nawuťani an bajukan Bgah na an bafaritay balagare, naji nade bka bti bi baat bayoť kabot kajon ti pńehan Naşıbaťi pa pwinana. Ukaanj kę Naşıbaťi aklun kakoban kakob kandęmnunj maakan.]

15 « Nawuťani an bajukan Bgah na an bafaritay, an nanwoonj balagare, an biki pkakan ńaanj aloolan ti udolade wi nan pajaanj paťa namuur idęk na ntaak. Woli naka'a, naji nadola ataanj na pneej infernu nyaaş ntęb kapelan.

16 « Nawuťani, an bayuuj bgah banwoonj bakuul, nanjaanj naji : “Woli ńaanj ajeť *Katoh Kaweek ki Naşıbaťi amehnaana, uunwo ukoolan ; bę woli ńaanj amehna ti uwuuru wi katoh ki Naşıbaťi, awo i kado uko wi ajakunj.”

17 « An bawaanj nşal, an bakuul! we udęmnunj: uwuuru wa kęme katoh ki Naşıbaťi kandolun kę uwuuru męnt uyimani? 18 Nakak aji naji : “Woli ńaanj amehna ti *bliit bi mngur, uunwo ukoolan, bę woli ńaanj amehna ti iko inťęnanuj ti ba, awo i kado uko wi ajakunj.” 19 An bakuul, we udęmnunj: iko inťęnanuj ti bliit bi mngur kęme bliit bi mngur bankakanuj iko męnt kę iyimani? 20 Pmehna ti bliit bi mngur pawo pmehna ti ba na ti iko bti inwoonj ti ba. 21 Kę pjeť Katoh Kaweek ki Naşıbaťi kamehnaana pawo pmehna ti ka na ti anťętuń ka. 22 Pmehna ti baťi pawo pmehna ti ptiij pşihni pi Naşıbaťi na ti anťoonj ti pa.

23 « Nawuťani an bajukan Bgah na an bafaritay, an nanwoonj balagare, nanjaanj nawul kafah ki Naşıbaťi ti iko bti yi nakjaarunj kadoo wul impoťętanunj maakan aşë wo naanji nado uko unkaanunj udooni ti iko yi bgah bajakunj: pwo natool, pńaga, na pfiyaar Naşıbaťi. Yanj yi y nawoonj i kado lah kaşë kawut kaťilma indukiiń 24 An bayuuj bgah banwoonj bakuul, nanjaanj natęntan poot pi nan pa ppęnan uwu kaşë yoor untaam wi pnkunkaali.

25 « Nawuťani an bajukan Bgah na bafaritay an nanwoonj balagare, naji nawent ikoopa yi nan na irataa yi nan bnuura ti bdig, meeť daşë tum na iko

* 23:5 Bayuday baji bado iko ilonj yi bapiitunj Uťup wi Naşıbaťi kaleşna wa. Ital iniilu inwoonj ti ińen yi imişa yi baka ikak aji ileşan baka Uťup wi Naşıbaťi.

yi kakiij na kafeer. ²⁶ Iwi nafaritay nakuul, duniin iwent kakoopa na praata meet, bdig bahilna bajinj.

²⁷ « Nawuṭani an bajukan Bgah na an bafaritay an nanwoon balagare nanjaan nawo ji ihër yi babomanuṅ: iji inuura ṭi bdig, meet kaşë tum na imoh na iko impuṭuṅ. ²⁸ Kë hënk di di nawoon, naji nawo wo ji bañaan batool ṭi kadun ki bañaan, aşë tum na kalagare na buṭaan ṭi nḥaaşan meet.

²⁹ « Nawuṭani an bajukan Bgah na an bafaritay an nanwoon balagare, nanjaan naniw ihër yi *baṭupar Naşibaṭi kabot kaboman ihër yi batool, ³⁰ kaşë kaji ṭi uşal : “Woli nḥo laalan da ṭi wal wi başinun, nḥenknaakiir na baka katul pñaak pi baṭupar Naşibaṭi.” ³¹ Hënk naji nadinan kë nawo babuk bambiinj afinj baṭupar Naşibaṭi. ³² Nabaanḥes uko wi başinan babinj ajun.

³³ « An nḥula, pntuni pi nḥfunan! Hum di di nakhinanuṅ kabuur kakob, kawo naankneej infernu? ³⁴ Waṅ ukaan kë nji kayil baṭupar Naşibaṭi, bañaan banwoon na uşal unṭuṅa, na bajukan : nalun kafinj balon, kapan ṭi krut, nalun kafud balon itintël du *itoh iñehanaani yi nan, kabot kadookar na baka na nḥbeeka. ³⁵ Hënk, pñaak bti pi bañaan batool pi natulun ṭi mboş pahilna pakak ṭi an, du pkeṭ pi Abel natoole du du pi Fakariya, abuk Baraki, i bafinuṅ ṭi dko danwoon ṭi ptoof pi umeşa wi bṭejan na *dko dyimanaan di Katoh Kaweek ki Naşibaṭi. ³⁶ Dṭupan na manjoonan, kawuun ki kayeenk kakob ki iko mënṭ bti iktijun. »

*Yetu aṭëgara Yerutalem
(Luk 13.34-35)*

³⁷ Yetu akak aji : « Yerutalem, Yerutalem, iwi injaan kfij *baṭupar Naşibaṭi kabot katap biki ayilun ṭi iwi mmlaak, nḥaaş nṭum ddo na pṭonkrën babuku jibi uguk ujaan uboof nḥbuk wa, kë ipoki. ³⁸ Hënkun, Naşibaṭi aşaan adukaran katohan. ³⁹ Dṭupan, naankak awinën te unuur wi nakluṅ kaji : “Nḥaan ankmbiin ṭi katim ki Ajugun anuurandëni !” »

24

*Utoka Katoh Kaweek ki Naşibaṭi
(Markut 13.1-4; Luk 21.5-7)*

¹ Yetu apën ṭi *Katoh Kaweek ki Naşibaṭi, kë baṭaşarul başë nḥoga pa pdiimana jibi kadëmi akuṭ anuura. ² Kë aşë teem baka aji : « Jëm nawin iko yi bti i? Na manjoonan dṭupan, nin plaak paankduka kapaf ṭi pṭenṭ pa ṭi bë paankfoma majot ṭi mboş. »

*Nnuur nji mnhaj
(Markut 13.5-13; Luk 21.8-19)*

³ Yetu aṭo du pnkun pi mnoliwera, kë baṭaşarul başë bi agaag na a, ahepara aji : « Ṭupun, lum di di uko waṅ ukwoon, na uko unkyuujuṅ un ubi'u na uba umundu? »

⁴ Kë ateeem aji : « Naṭaafaraan baguuran, ⁵ ṭiki bañaan batum balun kabi na katim ki naan, kaji bukai bawoon *Krittu, kaguur bañaan batum. ⁶ Woli nalun atiink ngut, abot atiink kë baktiiniyaan ngut, nawutan kalënk : iko mënṭ iwo i kawo. Kë naşë wo i kame kë uundobi wo uba umundu. ⁷ Uṭaak unaṭa ugut na uṭaak ulon, pşih pagut na plon. Ubon ulun kawo ṭi nṭaak nlon, mboş mando kaşinṭar. ⁸ Iko mënṭ bti ikwoon ujuni wi mnhaj mnweek, ji mnhaj mi nḥaaş ankyaan kabuk.

⁹ « Wal mënṭ balun kamoban kawul bahajanan bafinj ; katim ki naan kalun kaṭu nṭaak bti nḥşooran. ¹⁰ Bañaan batum baankak afiyaarën, bado kawaapar

kabot kaşoorad. ¹¹ Batum baluŋ kaŋilan kaji bawo *baŋupar Naşibaŋi kaguur bañaanŋ batum. ¹² Buñaan dadem maakan bañaanŋ badoo bakak baankak anjalad. ¹³ Kê ñaanŋ anşaanŋ amëban ŋi nji aliintŋ ŋnuur bti, uŋ mënŋan aluŋ kabuur. ¹⁴ Baluŋ kaŋup *Utuŋ Ulil Unuura wi *Pşih pi Baŋi wi ŋi umundu bti, bañaanŋ bti bahilna batiink wa. Wal mënŋan wi wi uba umundu ukbiinŋ. »

Unoor uweek

(Markut 13.14-23; Luk 21.20-24)

¹⁵ Yetu akak aji : « Woli nawin uko uwuŋaan maakan unjaanŋ uŋopan, wi *Daniyel *Naŋupar Naşibaŋi aŋiiniyaanunŋ kê uwo ŋi *dko dyimanaan du Katoh Kaweek ki Naşibaŋi – ankleyiirunŋ awo i kayikrën – ¹⁶ bañaanŋ bankwoonŋ du uŋak wi *Yuda bakeeriin baŋi baya du inkuŋ iweek. ¹⁷ Anŋoonŋ du uşaalaa awutan kaneear uko ulonŋ. ¹⁸ Anwoonŋ du uŋeeh, awutan kakakar bayeti bi nul! ¹⁹ Ŋnuur mënŋ, baaŋ bankwoonŋ na iyin, na bankbootaanunŋ bawutan. ²⁰ Nañehaanŋ pŋi mënŋ pawut kawo ŋi wal wi uşubal na mpoj kême ŋi *unuur wi pnoorfën. ²¹ Ŋnuur mënŋ ŋawo ŋnuur ŋi mnhaj mnweek. Mnhaj manwoonŋ maambaanŋ kawohara wi umundu uwoonunŋ; kê mnhaj mntënt ma maankak aluŋ kawo nin uyaaş ulonŋ kak. ²² Kê woli Naşibaŋi aantiinktën lah ŋnuur mënŋ, nin ñaanŋ aankduka duka kado kahefëntŋ; kê bañaanŋ biki adatuŋ başë ŋu kê atiinkntën ŋa.

²³ « Wal mënŋ, woli ñaanŋ ajakan : “*Krittu awi !” kême : “Awi moŋ !” Nin nakfiyaara. ²⁴ Bañaanŋ baluŋ kanaŋa kaŋilan kaji bawoonŋ Krittu na *baŋupar Naşibaŋi. Badoo mlagre na iko iñonjarënaan pa woli bahilani badoo ŋaabar du baka biki Naşibaŋi ajokunŋ. ²⁵ Aa, dŋupan nawo bame ji uko mënŋ ubi udo kaban.

²⁶ « Woli bajakan keeri : “Krittu awi du *pndiiş” nawutan kaya da ; kême woli bajakan : “Awi amena moŋ” nakfiyaar uko mënŋ nin. ²⁷ Jibi kaliik liik kajaanŋ kawoona kabanŋ kalonŋ ki baŋi, kajeehanŋ baŋi bti, hënk di di ubi wi *Abuk Ŋiintŋ uklunŋ kawo. ²⁸ Dko di untaam ukeŋnunŋ dul di ŋjugude ŋajaanŋ ŋayit. »

Ubi wi Abuk Ŋiintŋ

(Markut 13.24-27; Luk 21.25-28)

²⁹ Yetu akak aji : « Woli ŋnuur ŋi unoor ŋuŋ ŋaŋëpa ŋëp,

“Unuur uunkak ado katër,

pli paankak ado katër,

ŋjah ŋajot,

mnhina mi baŋi manşinŋar*.

³⁰ Wal mënŋ, iko inkyuunŋunŋ kê *Abuk Ŋiintŋ abi, iwinana du baŋi, kntaalii ki umundu bti kaluŋ kayewla ; kawin Abuk Ŋiintŋ abi ŋi infëluŋ yi baŋi na mnhina na mndëm mweek. ³¹ Aluŋ kayil ŋwanjuŋ ŋi nul ŋabi na plul pweek, ŋayitrën bañaanŋ biki adatuŋ banwoonunŋ ŋtaak bti kapëna du kabanŋ kalonŋ ki umundu te kalonŋ.

Uhoñ wi mnko

(Markut 13.28-32; Luk 21.29-33)

³² Yetu akak aŋiini na baka aji : « Natanan ŋi mnko. Wi inah ijunaŋ jun pluuman, kê itoh ipëni, naji name kê pti pañogi. ³³ Kê hënk, woli nalunŋ awin iko mënŋ bti, nameen kê ubi wi *Abuk Ŋiintŋ uñogi, awunŋ ŋuŋ plëman. ³⁴ Na manjoonan, dŋupan kawuunŋ ki kaankŋëp bë iko mënŋ bti iinwinanaa. ³⁵ Baŋi na mboş ŋaba, kê ŋŋup ŋi naan ŋaşë wo ŋaankba. »

* 24:29 İtayı 13.10; 34.4.

Nawoon bten

³⁶ Yetu akak aji : « Kë ti uko wi unuur mënɗ na woori mënɗ, nin alon aammee, nin nwanjuɗ du baɗi, nin nji Abuk Naɗibaɗi ; Paapa ɗaŋ ameeɗ. ³⁷ Jibi ubiiɗ awo ti wal wi *Nowe, hënk di ukluɗ kawo kak ti wal wi *Abuk Ñiint akbiin. ³⁸ Hënk di uwoon ɗfa ji meel mambi mando kapar awun umundu bti, baŋaŋ bade, adaan, aniim, aniimandën babuk baka te unuur wi Nowe aneejuɗ ti upuur, ³⁹ kë baŋaŋ baanɗal aji uko ulon ubi, te kë meel mando par aba baka bti. Hënk di ukwoon ti ubi wi Abuk Ñiint. ⁴⁰ Biint batëb bawo du uɗeɗ, alon ajejana, alon aduka. ⁴¹ Baat batëb bawo ti pɗon, alon ajejana, alon aduka.

⁴² « Nawoon bten, naamme unuur wi Ajugun akbiin. ⁴³ Nameen bnuura uko wi : woli ajug katoh ame wal wi nakiiɗ akbiin na utejan, awo bten aankdinan baluɗan uniɗ wi katohul. ⁴⁴ Ukaŋ kë an kak, nawo kawo bten, ɗiki Abuk Ñiint abi ti wal wi nawoon naankyoonka. »

*Nalemp na tool na nalemp anwoon aanwo na tool
(Luk 12.42-46)*

⁴⁵ Yetu akak aji : « In awoon nalemp na tool natit i ajug katoh aɗuun ti kadun ki balemp biki nul, ado kawul baka kafah ki nɗeey ki baka uwoori ubanle? ⁴⁶ Nalemp i ajug katoh aɗtënkun ti ulemp wi aɗu'u luɗ wal wi akkakuɗ, uɗ mënɗ anuurandëni. ⁴⁷ Dɗupan na manjoonan, ajug katoh ahankana bka bi nul bti. ⁴⁸ Bë woli nalemp awo nawuɗaan, aji ti uɗalul kë ajugul ajon ubi, ⁴⁹ aɗë naɗa akob balemp batëɗul, ade adaan na bakuj, ⁵⁰ ajug nalemp mënɗ aluɗ kabi ti unuur wi awoon naankyoonka, na wal wi awoon aammee. ⁵¹ Ahajana bnuura kabot kadola jibi bajaŋ bado balagare : dul di bakluɗ kawooni, kadeebaɗ kadohrën.

25*Uhoŋ wi beegani iŋeen*

¹ Yetu akak aji na bankntiinkuluɗ : « Kë hënk, *Pɗih pi Baɗi paluɗ kawo ji uko wi beegani iŋeen banwoon na nɗaniya pya kakit naniim. ² Kaŋeen ti baka baanklipara, kë kaŋeen bandukiiɗ baklipara. ³ Banwoon baanklipara bukuɗ bajeɗ nɗaniya nji baka aɗë wo baantij ungaant ulon kak ; ⁴ kë banklipariiɗ baɗë tiɗ ungaant ti nɗmpoban na nɗaniya. ⁵ Jibi naniim ajonuɗ ubi, kë baɗë nɗoyëɗ bukal bti.

⁶ « Na utejan mnjel, kë pdiim plon paɗë liir aji : “Naniim abi! Napënan nakita.” ⁷ Kë beegani bti baɗë naɗa aboman nɗaniya nji baka. ⁸ Kë beegani banwoon baanklipara bukuɗ baɗë ji na banklipariiɗ : “Naɗenun ti ungaant wi nan, nɗaniya nji nun nɗajëmɗaa.”

⁹ « Kë baɗë teem baka aji : “Nin, wi uundo kës kës nɗfaaɗër. Nayaan du bajula nanuɗ wi nan.” ¹⁰ Ba tool pya pɗug ungaant, kë naniim aɗë bi. Bambomandëruɗ aba kë baneɗ na a du dko di bniim, kë bgah badëti.

¹¹ « Banwoon baanklipara wi badukiiɗ abi, aɗë ji : “Naweek, naweek, haabëɗun bgah!”

¹² « Kë aɗë teem baka aji : “Na manjoonan, dɗupan, mëmme an !” »

¹³ Kë Yetu aɗë ji : « Nawoon bten keeri, naamme unuur këme uwoori wi *Abuk Ñiint akbiin. »

*Uhoŋ wi balemp biki bawuluɗ itaka
(Luk 19.12-27)*

14 Yetu akak ahoñ na baka aji : «*Pših pi Baṭi paluñ kawo ji uko wi ñiint ankyaan bayaas, ašë du balemparul adukar baka bka bi nul. 15 Awul baka itaka, andoli inliñuñ na ulemp wi ahinanuñ kado na ya. Awul alon inliñuñ na baluk bi nšubal kañeen, awul alon inliñuñ na baluk bi nšubal nṭëb, awul nawajantën bi ušubal uloolan, ašë tool ṭi dko mënṭ aya pyaanṭ.

16 « Nalemp i bawuluñ baluk bi nšubal kañeen abi jun jun plempl na itaka ṭi dko mënṭ aka itaka impeluñ uko wi bawululuñ nyyaas nṭëb. 17 Kë i bawuluñ bi nšubal nṭëb akak ado ji nateek, aka uko wi bawululuñ nyyaas nṭëb. 18 Kë i bawuluñ baluk bi ušubal uloolan ašë jip bhër amen ktaka ki ajugul awululuñ.

19 « Wi ajug balemp ayaan ajon, ašë ṭiis, adu balemparul babi baṭupa jibi baduki ado na itaka. 20 Nalemp i bawuluñ baluk bi nšubal kañeen abi aṭij itaka aji na a : “Naweek, iwulën itaka inliñuñ na baluk bi nšubal kañeen aji nlemp, kë nduk aka uko wi iwulnuñ nyyaas nṭëb, yii yi.”

21 « Naweek kë aji na a : “Ido bnuura, iwi nanuura natam ulemp. Ilemp bnuura na uko umpoṭi wi nwuliin. Dwulu umpeluñ wa maakan. Biin iwo ṭi mnlilan na nji.”

22 « Kë natëbantën i bawuluñ itaka inliñuñ na baluk bi nšubal nṭëb abi aji na a : “Naweek, iwulën itaka inliñuñ na baluk bi nšubal nṭëb, kë nduk aka uko wi iwulnuñ nyyaas nṭëb, yii yi.”

23 « Kë naweek aji na a : “Ido bnuura, iwi nanuura natam ulemp. Ilemp bnuura na uko umpoṭi wi nwuliin, dwulu umpeluñ wa maakan, biin iwo ṭi mnlilan na nji.”

24 « Kë nawajantën i bawuluñ itaka inliñuñ na baluk bi ušubal uloolan ašë bi, aji : “Naweek, dme kë iwo ñaan anjooṭuñ anjaan akit du dko di awoon aantepii kabot kakaaw dko di awoon aanjaari. 25 Dṭi'u ṭi, ukaan kë njip amoy ya ; itaka yi nu yii yi.”

26 « Kë ajugul ateema aji : “Iwi nalemp nawuṭaan, nanšabër! Ime kë dwo ñaan anjaan akit du dko di awoon aantepii kabot kakaaw dko di awoon aanjaari ; 27 kë we ukaan keeri kë iinje itaka yi nwuliin ahankan du naṭeeṭan ba? Insaan kabuk uko ulon woli dyaar ya. 28 Najejan itaka mënṭ nawul ankaan baluk bi nšubal iñeen.” 29 Bawul ankaan, ašë tumandën, kë anwoon aanka badoo yeenk yeenk uko wi adukanaaniin. 30 Hënkuñ, nafëlan nalemp nawaan udooni i du bdëm, dul di bakluñ kawooni, kadeebaṭ kadohrën. »

Unuur wi pwayëš

31 Yetu akak aji : « Woli *Abuk Ñiint aluñ abi na mndëm mi nul agakandër na nwanjut bti, aṭo ṭi pṭij pi pših na mndëm. 32 Bañaan biki nṭaak bti ṇi mboš bayit ṭi kadunul, ašë paṭëš baka jibi nayafan ajaan apaṭëš ṇkaneel na ṇpi.

33 Aṭu ṇkaneel ṭi kañen kadeenu, kašë kaṭu ṇpi ṭi kamayu. 34 Wal mënṭ wi wi naših ašaan aji na banwoon ṭi kañenul kadeenu : “Nabiini, an biki Paapa awuluñ bnuura bi nul, naneejan ṭi Pših pi Baṭi pi Našibaṭi abomanananj wi umundu upašnuñ. 35 Ubon ubi de'ën kë naṭenën kë ndee, kë udaan uṭijën kë naṭenën kë ndaani, dbi wo nayaant, kë nayeenkën, 36 awo mënwo na imiša, kë nawoharënën, amaa kë nabi pwinën, awo ukalabuš kë nabi pwinën.”

37 « Baṭool banwoon ṭi kadeenu bahepara wal mënṭ kaji : “Ajugun, lum di di ṇwiniin kë iwo na ubon kë ṇwulu uko ude, aṇal udaan kë ṇwulu kë idaani, 38 awo nayaant kë nyeenku, awo iinwo na imiša, kë ṇwoharënu, 39 amaa këme awo ukalabuš kë ṇbi pwinu?”

40 « Naših ateem baka wal mënṭ kaji : “Na manjoonan, dṭupan, uko wi nadoluñ pa alon ampoṭëṭaanuñ ṭi bayiṭ naan biki, nji i i nadoluñ wa.”

41 « Wi wi ašaaŋ aji na banwoon ɥi kamayu : “Nalowaan, an nanfëpaniin naya du bdoo banwoon baankjëmša bi babomanuŋ pa Untaayi Uweek na ɳšašar wa. 42 Ubon ubi de'ën, kë napok ptenën nde, kë udaan utjjen bë naantenën ndaan, 43 dbi wo nayaanɥ kë naanyeenkën, awo mënwo na imiša kë naanwoharënën, amaak abot awo du ukalabuš kë naambi pwinën.”

44 « Bukuŋ mënɳan bakak ahepara wal mënɥ kaji : “Ajugun, lum di di ɳwiniin kë iwo na ubon, aŋal udaan, awo nayaanɥ, awo iinwoh imiša amaak këme awo ukalabuš kë ɳenɥenku?”

45 « Ateem baka wal mënɥ kaji : “Na manjoonan, dɥupan, uko wi nawoon naando pa alon ɥi bampoɥëtaanuŋ biki, nji i i nawoon naando wa.”

46 « Kë hënk di di bakluŋ kaya, balon du mnhaj mi mndani, banwoon baɥool baka ubida wi mnɥo. »

26

Uko wi batiinkaruŋ aji bado Yetu

(Markut 14.1-2; Luk 22.1-2; natenan ɥi Yowan 11.47-53)

1 Wi Yetu aɥupuŋ uko waŋ bti ašë ji na baɥašarul : 2 « Name kë *Ufettu wi Mbuur uduka ɳnuur ɳtëb, kë bakluŋ kawul *Abuk Ńiint bahilna bapaŋa. »

3 *Baɥeŋan baweek na bantohi kë bašë yit wal mënɥ du uko *naših i baɥeŋan i katim kawoon Kayif. 4 Batiinkar aji bado mntit kamob Yetu kabot kafina, 5 ašë wo baanjal pdo uko mënɥ ɥi wal wi ufettu ɥiki baɥi ubeeka ubi ušinɳar.

Naaɥ alon ajees Yetu ukëra ujuŋ ulil pɥëkëñ

6 Yetu awo du uko Fimon i bajaŋ badu namaak bdoo du ubeeka wi Betani. 7 Wi awoon ɥi pde, kë ɳaaɥ alon ašë bi aŋoga, awo na pɥukar pmpoɥi pi banugnun itaka itum. Pawo na ukëra ujuŋ ulil pɥëkëñ untamuŋ maakan. Ajees ukëra mënɥ ɥi bkow bi Yetu. 8 Wi baɥašarul bawinuŋ uko wi ɳaaɥ adolon badeebaɥ aji : « we uwoon kalat ki? 9 Ukëra wi uhilan lah kawaapana itaka itum, kajej ya kaɥen bajuuk. »

10 Kë Yetu ammeen uko wi bajakuŋ ašë ji : « we ukaŋ kë naknooran ɳaaɥ i ba? Uko unuura wi wi adolon hënk pa nji. 11 Na manjoonan, bajuuk bawo na an ɳnuur bti, kë nji, mënkwō na an ɳnuur bti. 12 Ajeesën jeeš ukëra ujuŋ ulil pɥëkëñ wi ɥi uleef pa umoy wi naan. 13 Na manjoonan dɥupan, dko di bakɥupnuŋ *Uɥup Ulil Unuura wi, bakak aɥup uko wi ɳaaɥ i adolon, kalešna'a.

Yudat anwaapuŋ Yetu

14 Wal mënɥ, alon ɥi baɥašar Yetu iñeen na batëb anwoon Yudat Itkariyot, aya du baɥeŋan baweek, 15 aji na baka : « we wi nakwulnuŋ nšë wulan Yetu ba? » Kë bukuŋ bawula ktaka iñeen ɳwajanɥ ki baɥakuŋ na untaam. 16 Wi wi ajunuŋ pla jibi akdoli kadoo kawula baka.

Pde pbaaŋšaani

17 Baɥašar Yetu babi aŋoga ɥi unuur uteek wi *ufettu wi ipoom indaɥ ašë hepara aji : « ɥuŋ di di injalun ɳya ɳjuŋna pde pi *Ufettu wi Mbuur ba? »

18 Kë ateem baka aji : « Nayaan ubeeka du uko ašë najaka : “Najukan aji : Wal wi naan ubani, du katohu di di nji kadolnuŋ ufettu na baɥašar naan.” »

19 Kë baɥašarul bado jibi Yetu ajakuŋ na baka, aboman pde pi ufettu.

20 Wi utaakal ubanuŋ, kë Yetu ašë ɥo na baɥašarul iñeen na batëb pa pde.

21 Bawo ɥi pde, kë ašë ji : « Dɥupan, na manjoonan, alon ɥi an alun kawaapën.

»

22 Bajooɳan maakan andoli kahepara kaji : « Ajugun, woon nji a i? »

23 Kë atëem aji : « Anktuun kañen na nji ti praata, un mënñan akwulnuñ!
24 Aa, *Abuk Ñiinñ awo i kaket jibi upiitaniñ ti a ti Ulibra wi Naşibañi, kë anşaan awula aşë wuñan! Uhokan lah awo aankbuka. »

25 Kë Yudañ, anwaapulun aşë hepara aji : « Najukan, woon nji a i? »
Kë Yetu ateema aji : « İjakuñ han. »

26 Wi bawoon ti pde, kë Yetu aşë jej kapoom, abeeb Naşibañi, akitëş ka awul bañaşarul aşë ji : « Nayeekan nade, uleef naan wii wi. » 27 Akak ajej pnkalame pi poot, abeeb Naşibañi, awul baka aşë ji : « Nadaanan ti pa an bñi, 28 pñaañ naan pii pi, pakñtejanun bhoñar, pul paktuliñ Naşibañi ahilna amiir bañaañ batum pjuban pi baka. 29 Kë nşë ÷upan, mënkañ adaan poot pi te unuur wi nji kalun kadaan pa phalu na an, du Pşih pi Paapa. » 30 Bayeeh añaañarën Naşibañi, aşë pën atool pya du Pnkun pi Mnoliwera *.

Yetu añup kë Piyeer alun kapok kaji aamme'a

(Markut 14.26-31; Luk 22.31-34; natenan ti Yowan 13.37-38)

31 Yetu aji na baka : « Uko wi baklun kadolën ti utejan wi nña wi uñu an bñi nadukën. Kë hënñ di di upiitun ti Ulibra wi Naşibañi aji : “*Dkob nayafan kafin, nkaneel ni batani nşë ñawayşer.*” 32 Woli dlun anaña ti pkeñ, kajotan kadun du Galilay. »

33 Piyeer añiini na a wal mënñ aji : « Woli uko wi bakdoliin uñu kë bañaañ bñi baduku, nji mënñkduku. »

34 Kë Yetu aşë teema aji : « Na manjoonan dñupu, ji uguk udo kahaan nña di, ipok pme'ën nyaaş ñwajanñ. »

35 Piyeer kë aşë ji na a : « Udole wo pkeñ keñ na iwi, mënñpok kaji mëmme'u. » Kë bañaşarul bñi bakak aji han.

Pñehan pi Yetu du Gettemaniya

(Markut 14.32-42; Luk 22.40-46)

36 Wal mënñ kë Yetu aşë ban na bañaşarul du dko dlun di bajaan bado Gettemaniya aşë ji na baka : « Nañoon ti, dya du kadun kañehan Naşibañi. »

37 Ajej na a Piyeer, na bubuk Tebede batëb, aşë jun pñiink pjooñan na mnhaj ti uhaaş wi nul. 38 Aji na baka wal mënñ : « Uhaaş wi naan ujooñani, pjooñan mënñ pañiñ maakan kë ndoo kita. Nadukiin ti nawo bten. »

39 Kë wi ajohariin aya low bñiñuş aşë jot afëñ kaara ti mboş añehan Naşibañi aji : « Paap, woli uhinan kawo, lowaan pnkalame pi mnhaj mi ti nji, uşë uwut kawo jibi nñaluñ, uwoon jibi inaluñ. » 40 Akak aşë ÷enk bañaşarul kë bakñoyëññ, kë aşë ji na Piyeer : « Naandoo hilan awo bten na nji uwoori uloolan ÷añ! 41 Nawoon bten nado kañehan nawutna kajot ti kaguuru. Nhaaş ni nan nñanñal maakan pdo bnuura, kë ñleefan nşë bñiñşna. »

42 Akak aya uyaaş utëbantën alow baka añehan Naşibañi aji : « Paap, woli pnkalame pi mnhaj pi paanñilan pñep bë mënñkdaan pa, uko wi inaluñ ukeeriin udolana! » 43 Akak kak, añenk bañaşarul kë bakñoyëññ, ÷iki kës ki baka kaditñ bñoy.

44 Akak aduk baka aya uyaaş uwajanñen pñehan Naşibañi, akakalëş uko wi ajakuñ. 45 Akak wal mënñ du bañaşarul aşë ji na baka : « Nahuma kanñoyëññ abot anoornfën? Wal wi *Abuk Ñiinñ akwulaniñ ti iñen yi bado buñaan uñogi. 46 Nanañiin nya! Natenan, ankwulnuñ awii wi. »

* 26:30 Pnkun pi mnoliwera : “Mont des Oliviers, Monti di Oliveira, Mount of Olives.” * 26:31 Fakariya 13.7.

*Yetu amobanaa**(Markuŕ 14.43-50; Luk 22.47-53; natenan ŕi Yowan 18.2-11)*

⁴⁷ Yetu ahum kaŕiini, kē Yudat, anwoon alon ŕi banjaŕan iŕeen na batēb, aŕē wuj na pntuk pi baŕaaŕ banwoon na ikeŕ na induk. *Baŕejan baweek na bantohi bayilun baka. ⁴⁸ Yudat anwaapulun aji na baka hēnk di di bakmeenun ŕaaŕ mēnt: « I nji kamookun, ul a, namobana. » ⁴⁹ Wi abanaan ban aŕog Yetu, aŕē ji na a : « Dwulu mboŕ, najukan » aŕē mooka.

⁵⁰ Kē Yetu aŕē ji na a : « Nanoh, doon uko wi ibiin pdo†. » Kē bukundu baŕē dēpa ŕi a amoba. ⁵¹ Alon ŕi bangakanderun na Yetu atoot kakej abi fal fal kabaŕ ki nalempar *naŕih i baŕejan. ⁵² Kē Yetu aŕē ji na a : « Kakaan kakej ki nu ; baŕaaŕ bti bankjejun ikej balun kakeŕna kakej. ⁵³ Iŕal aji mēnhil kadu Paapa i, awalēn ŕi dko mēnt uko umpelun ŕwanjut iŕeen-week-iŕeen ŕyaaŕ iŕeen-ŕtēb? ⁵⁴ Woli ddo haŕ, hum di di uko wi bapiitun ŕi Ulibra wi Naŕibaŕi uhilanun kadolana keeri? Wul ujakun aji uko mēnt uwo kadolana. »

⁵⁵ Wi wi Yetu aŕaaŕ aji na pntuk pi baŕaaŕ pun: « Dwo nado buŕaan i, kē nado bi pmobēn na ikej na induk? Nnuur bti dji kaŕo du *katoh ki Naŕibaŕi kajukan, kē naammobēn. ⁵⁶ Kē iko bti inkdolaniin hēnk iwo iko yi *baŕupar Naŕibaŕi bajakan ŕi Ulibra wi nul. » Baŕaŕarul bti baŕi aduka.

*Yetu du uruha wi bayuday**(Markuŕ 14.53-65; Luk 22.54-55,63-71; natenan ŕi Yowan 18.12-24)*

⁵⁷ Bammobun Yetu baŕooŕa du uko Kayif *naŕih i baŕejan di *bajukan Bgah na bantohi bayitun. ⁵⁸ Kē Piyeer aŕē wo du kalowan aŕaaŕ te da ; aneej ŕi blay aŕē ŕo na balemp aten jibi uko ukbiin kabaaŕŕaan.

⁵⁹ *Baŕejan baweek na biki *uruha bti bala uko ulon utapar Yetu kadolna akeŕ. ⁶⁰ Baŕaaŕ baŕum badoo bi atapara iko ilon kē iinkēŕa kēŕ. Kē batēb balon babaaŕŕaanun pbi, ⁶¹ aŕē ji : « ŕiint i aji ahilan kafom *Katoh Kaweek ki Naŕibaŕi kabot kaniw ka ŕi ŕnuur ŕwajant. »

⁶² Kē naŕih i baŕejan aŕē naŕa aji na a : « Iinkteem i? Iintiink uko wi baŕaaŕ biki baktupun ŕi iwi i? » ⁶³ Kē Yetu ayompa yomp.

Kē akak aji na a : « Dŕehanu, ŕi katim ki Naŕibaŕi ajug ubida, ŕupun me iwoon *Krittu Abuk Naŕibaŕi. »

⁶⁴ Kē ateema aji : « Iji haŕ. Dŕupan kak, hēnkun, nawin *Abuk ŕiint aŕo du kaŕen kadeenu ki Naŕibaŕi anhiniin iko bti ; nawina kak abi na infelun yi baŕi. »

⁶⁵ Wal mēnt, kē naŕih i baŕejan aŕē tow imiŕa y i nul‡ aŕē ji : « Akar Naŕibaŕi! ŕkak anuma uko ulon i? Naŕiinka hēnkun kē akar Naŕibaŕi. ⁶⁶ We wi naŕalun ŕi uko wan ba? »

Kē bateem aji : « Aduknaanaa, awo i kakeŕ. » ⁶⁷ Wi wi baŕaaŕ atēfjēra ŕi kaara, aŕuuka abot akoba iŕen ŕi ijeem ⁶⁸ aŕē ji na a : « Iinji iwo Krittu Naŕupar Naŕibaŕi i? ŕupan ŕaaŕ ankobiin keeri. »

*Piyeer apok aji aamme Yetu**(Markuŕ 14.66-72; Luk 22.56-62; natenan ŕi Yowan 18.15-18,25-27)*

⁶⁹ Piyeer aŕo wal mēnt ŕi blay du bdig, kē nalemp ŕaaŕ alon aŕoga aŕē ji : « Iwi kak ibi wo na Yetu i utaak wi *Galilay. »

⁷⁰ Kē Piyeer aŕē pok ŕi kadun ki baŕaaŕ bti aji aamme uko wi ŕaaŕ aktupun hēnk. ⁷¹ Akak apēn aya umbaŕ wi plēman kē ŕaaŕ nalemp alon akak awina aŕē ji na baŕaaŕ banwoon da : « Abi wo na Yetu i ubeeka wi Naŕaret. »

† 26:50 Doon ulemp wi nu : ŕpiit ŕlon ŕaji : we ukaan kē ibii?

‡ 26:65 Ptow imiŕa : Ado do haŕ ayuuŕna kē ŕi ul uko wi Yetu ajakun uwo buŕaan bweek maakan.

⁷² Kê akak apok, ado mehna. Aji na baka : « Mëndo me me ñiint i. »

⁷³ Bakak aṭo ntiinku, kê balonj ɥi banwoonj da bašë bi aṅoga ašë ji : « Iwo na baka na manjooan, idoo ɥup ɥup ji biki Galilay. »

⁷⁴ Kê ašë mehna aji na Našibaṭi afëpa woli aankɥup manjooan, awo ɥi pji « Mëmme ñiint i. » ɥi dko mënɥ, kê uguk ušë haan. ⁷⁵ Kê Piyeer ašë leš uko wi Yetu abiiñ ajaka : « Ji uguk udo kahaan, ipok njaaš njawantj kaji iimme ën. » Apën bdig ašë wooni maakan.

27

Pkeṭ pi Yudat

(Markut 15.1-2; Luk 22.66; natenan ɥi Yowan 18.28)

¹ Na nfa kub, *baṭejan baweek na bantohi bayuday bti bayiti, atiinkar aji bafin Yetu. ² Wi wi bašaan atana, ašë ñooṭa awul *Pilat nantunja i utaak mënɥ.

³ Yudat anwaapun Yetu awin wal mënɥ kê baya kafina, ašë ɥëga akakan *baṭejan baweek na bantohi ktaka iñeen njawantj ki baɥaknuñ untaam. ⁴ Aji na baka : « Djubani, wi nwulananj ñaanj anwoonj aando nin ukoolan. »

Kê bašë teema aji : « Nëmmee, utenu. » ⁵ Afël wal mënɥ itaka ɥi *Katoh Kaweek ki Našibaṭi ašë pën aya ayuuladiir.

⁶ Baṭejan baweek bajej itaka yun ašë ji : « Bgah bi nun baneenan njtu itaka yi du dko dhankni itaka di Katoh ki Našibaṭi ɥiki iwo yi pñaak. » ⁷ Baṭiini atiinkar ašë nug na itaka mënɥ « uṭeeh wi naniw idunk » ado dko dmoyni bayaan. ⁸ Ukaanj kê te hënkuñ baji badu uṭeeh mënɥ « uṭeeh wi pñaak. » ⁹ Wal mënɥ wi wi uko wi Yeremiya *Naṭupar Našibaṭi abiiñ aṭup udolaniinj: « Bañaan biki *Itravel baji ktaka iñeen njawantj ki baɥaknuñ untaam ki ki baknugnulun. ¹⁰ Bajeyja anugna uṭeeh wi naniw idunk jibi Ajugun ajaknuñ. »*

Yetu du kadun ki Pilat

(Markut 15.2-5; Luk 23.3-5; natenan ɥi Yowan 18.33-38)

¹¹ Yetu anaṭ du kadun ki *Pilat nantunja, kê ašë hepara : « Iwi, iwoonj naših i *bayuday i? »

Kê ateema aji : « Ijakun hañ. »

¹² *Baṭejan baweek na bantohi bawo ɥi pɥapara iko itum, kê aanteem baka.

¹³ Kê Pilat ašë ji na a : « Iintiink iko yi baktapariinj bti i? »

¹⁴ Kê aanteema teem, kê Pilat adoo ñonjar maakan.

¹⁵ *Ufettu wi mnjeeh undoli, nantunja aji wutan nakalabuš, i bañaan banalun awutan. ¹⁶ Kê ušë ka wal mënɥ nakalabuš i katim kapënaliiñ i bajaan bado Barabaat. ¹⁷ Wi wi Pilat ašaanj aji na pntuk panyitun da : « Ahonj ɥi baka i i nañalun nwutanan ba, Barabaat kème Yetu i bajaan bado *Krittu? » ¹⁸ Ame bnuura kê banwulun Yetu bakuja kuj ukaanj kê baṭija a.

¹⁹ Kê wal wi aṭoonj du *uruha awayeš, kê aharul ašë yil kê baji na a, awut kaneej ɥi bɥup bi ñiint naṭool unj, ɥiki aṭu nṭa kê anoor maakan ɥi njaaafi.

²⁰ Baṭejan baweek na bantohi bawuuk pntuk paji bawutan Barabaat bašë bado bafin Yetu. ²¹ Kê nantunja akak ayeenk bɥup ahepar baka aji : « Ahonj ɥi baka i i nañalun nwutanan? »

Kê bateem aji : « Barabaat. »

²² Akak ahepar baka aji : « Kê we wi mbaanj ado keeri na Yetu i bajaan bado Krittu ba? »

Kê baji bukal bti : « Pañana. »

* 27:10 Fakariya 11.12-13; Yeremiya 32.6-9.

²³ Kë akak ahepar baka : « Buṭaan bhoṅ bi bi adoluṅ ba? » Kë bakhuu-ranaara huuran maakan aji : « Paṅana! »

²⁴ Wi Pilat awinuṅ kë aankak ahil pdo uko uloṅ, kë bañaan babot ahuu-ranaara huuran maakan, kë aṣe jej meel aṅow iñen ṭi kadun ki bañaan bukuṅ aṣe ji : « Dpēnan bkow naan ṭi pñaak pi ñiint i. An nakmeen. »

²⁵ Kë bañaan bti bateem aji : « Pñaak pi nul pakakan ṭi un, na ṭi babukun. »

²⁶ Wal mēnt, awutan baka Barabaat aṣe do kë bakob Yetu na itintēl abaa wula baya bapaṅa ṭi krut.

Bangoli baben Yetu

(Markut 15.16-20; natanan ṭi Yowan 19.2-3)

²⁷ Bangoli biki *Pilat nantuṅa bañoof wal mēnt Yetu du blay bi katoh ki nantuṅa aṣe du batēnt baka bti kë babi afooya. ²⁸ Bawohēsa imiṣa aṣe ṭu'a bayeti bjeenkal. ²⁹ Wi wi baṣaan aṣiir ukēl wi iyiw afuutaana, abot ajeṅ pmul ploṅ aṭu'a ṭi kañen kadeenu*. Baṅup wal mēnt ṭi kadunul aṣe beṅa aji na a : « Nwulu mboṣ, iwi naṣih i *bayuday! » ³⁰ Batēfjēra akuṅ ajeṅ pmul puṅ akoba ṭi bkow. ³¹ Wi babenuluṅ akēṣan, bawohēsa bayeti akakana imiṣa yi nul aṣe ṅoota pya kapan du krut.

Yetu du krut

(Markut 15.21-32; Luk 23.26-43; natanan ṭi Yowan 19.16-24)

³² Wi bakpēnuṅ, bayit na ñiint aloṅ i ubeeka wi Firen anwoon katim ki Timoṅ, aṣe ṭu'a pkuṅa krut di Yetu. ³³ Baban dko di bajaṅ bado Golgota uwoon « dko di kaheem ki bkow. » ³⁴ Bawul Yetu poot pannaakrēnuṅ na bko btaakṭaan, kë aṅem pa aṣe pok pdaan. ³⁵ Bapaṅa ṭi krut abot ado kanuṅ na mṅlaak ahilna afaaṣiir imiṣa yi nul. ³⁶ Wi wi baṣaan aṭo ayeṅa. ³⁷ Bapiit ṭi bkowul duuṅ uko unkaṅ kë baṭu'a pkeṭ aji : « I, awoon Yetu naṣih i *bayuday. » ³⁸ Bakak apan balat batēb, aloṅ ṭi kadeenu ki nul, undu du kamayu.

³⁹ Banktēpuṅ bawo ṭi pkara abot abēt bēṭan ikow aji : ⁴⁰ « Iwi inhinanuṅ katok *Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi kaṣe kaniw ka ṭi ṅnuur ṅwajanṭ, buuraan uleefu. Woli iwo Abuk Naṣibaṭi heliin ṭi krut! »

⁴¹ *Baṅṅan baweek na *bajukan Bgah na bantohi bakak abera aji : ⁴² « Abuuran baloṅ aṣe wo aanhinan pbuuran uleeful! Aji awoon naṣih i *Itrayel, aheliin keeri ṭi krut, ṅṣe ṅfiyaara! ⁴³ Aanhaṭ Naṣibaṭi i? Akeeri buurana, woli aṅala. Mēnt ul ajakuṅ aji awo Abuk Naṣibaṭi i? » ⁴⁴ Balat biki bapaṅuṅ na a bado kak akara haṅ.

Pkeṭ pi Yetu

(Markut 15.33-39; Luk 23.44-48; natanan ṭi Yowan 19.28-30)

⁴⁵ Ṭi udiin unuur, unuur umara mara awunana, kë bdēm bawala ṭi umundu bti, ado ṅwoori ṅwajanṭ. ⁴⁶ Wi udoon uko ji ṅwoori ṅwajanṭ, Yetu kë aṣe do pdiim aji : « Eloy, Eloy, lama ṭabaktani† » uwoon: « Naṣibaṭi, Naṣibaṭi, we ukaṅ kë iwutēn? »

⁴⁷ Baloṅ ṭi banwoon da wi batiinkuluṅ aṣe ji « Awo ṭi pdu *Eli *Naṭupar Naṣibaṭi. »

⁴⁸ Ṭi dko mēnt, kë aloṅ ṭi baka aṣe ṭi ajeṅ kalēmēt atoop ṭi poot ptaakṭaan atan ka ṭi pmul awula adaan. ⁴⁹ Bandukiin kë baṣe ji na a : « Wutan! Nten me Eli abi kabuurana! » ⁵⁰ Wi wi Yetu akaṅ ado pdiim pweek aṣe jēmṣa. ⁵¹ Wal mēnt, blaañ bkēm maakan banjaan baneenan bañaan pneeṅ du *dko dyimanaan maakan di Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi batowa ṭi ptoof. Kë mboṣ

* 27:29 Ṭi utaak mēnt baṣih baji bafuuta kabot kamēban pmul ṭi kañen. † 27:46 Eloy, Eloy, lama ṭabaktani Kañaam 22.

mankuŋ aŋinŋar, mnlak mnweek mantowaa, ⁵²kë ihër ihaabŋaa, banfiyaaruŋ Naŋibaŋi batum bankeŋuŋ kë banaŋaa. ⁵³Bapën ti ihër yi baka, kë wi Yetu anaŋiŋ ti pkeŋ kë baŋŋe neeŋ ti Yerutalem ubeeka uyimanaan, di baŋaŋ batum bawinuŋ baka.

⁵⁴Wi naweek i bangoli iŋeen-week baromeŋ na bangoli bankyeŋuŋ Yetu bawinuŋ kë mboŋ manŋŋinŋar abot awin uko unktepuŋ, balënk maakan aŋe ji : « Na manjoonan, i awo Abuk Naŋibaŋi. »

⁵⁵Baaŋ batum banŋaŋnuŋ Yetu du *Galilay aŋenka banaŋ alow aten. ⁵⁶Bi Mariya i utaak wi Magdala, na Mariya anin bi Yakob na Yoteŋ, na anin babuk Tebede bawo ti baaŋ mënŋ.

Umoy wi Yetu

(Markut 15.42-47; Luk 23.50-56; natenan ti Yowan 19.38-42)

⁵⁷Wi utaakal ubanuŋ, kë ŋiint alonŋ nayok i ubeeka wi Arimati aŋe bi. Katimul kawo Yoteŋ, awo kak naŋaŋar Yetu. ⁵⁸Aya awin *Pilat, aŋe hepara puum pi Yetu. Kë Pilat ado kë bawula pa. ⁵⁹Yoteŋ ajeŋ puum, abooŋan ti blaañ bfaatal feh ⁶⁰aŋe ŋu pa ti bhër bi nul bi abaan ado do kë bajipa ti kabanŋ ki plaak. Wi wi aŋaŋ ado kë bakël plaak pweek atuhna ba aŋe tool. ⁶¹Mariya i ubeeka wi Magdala na Mariya natëbantën bawo da wal mënŋ, aŋo ataŋ na bhër.

Baŋaŋ bankyeŋuŋ bhër

⁶²Unuur uŋiŋti, unuur mënŋ uwoonŋ unŋaŋuŋ wi pbomander pa *unuur wi pnoorfën, *baŋeŋan baweek na *bafaritay bayitiir aya du *Pilat, ⁶³aji na a : « Naweek, nleŋ kë naŋilan i aŋup wi ahumuŋ najeb aji ti ŋnuur ŋwajanŋ anaŋa ti pkeŋ kakak najeb! ⁶⁴Doon bado kayeŋ bhër bnuura te unuur uwajanŋen, kaŋi baŋaŋarul babi bakiiŋ puum baŋe baji na baŋaŋ anaŋa ti pkeŋ. Nŋilan mënŋ nŋedem kapel nteek. »

⁶⁵Pilat kë atem baka aji : « Naka bangoli. Naŋuun baka bayeŋ jibi naŋaluŋ. » ⁶⁶Kë baya do kë bakyeŋ bhër : baniw plaak pantuhnuŋ bhër aŋe do bayeŋ kë banaŋi.

28

Pnaŋa ti pkeŋ pi Yetu

(Markut 16.1-10; Luk 24.1-12; natenan ti Yowan 20.1-10)

¹Wi unuur wi pnoorfën uŋeŋuŋ, ti unuur uteek wi kanëm na nfa kub, bi Mariya i ubeeka wi Magdala na Mariya natëbantën kë baŋe ya pten bhër. ²Ti dko mënŋ, kë mboŋ manŋŋe ŋinŋar maakan, kë uwanjut ulonŋ wi Ajugun uŋe walnaana baŋi abi akël plaak aŋe ŋo ti pa. ³Ujeeh ji kaliik liik kë imiŋa yi wa ibot awo ifaatal feh. ⁴Bayeŋ balënk maakan akat kat. Bawo ji bankeŋuŋ.

⁵Kë uwanjut uŋeŋ ji na baaŋ bukuŋ : « An, nawutan kalënk : dme kë nala Yetu i bapanuŋ. ⁶Aanwo ti, anaŋa ti pkeŋ jibi abiŋ aŋup. Nabiin naten dko di abiŋ apiinŋna. ⁷Nataaraan naya naŋup baŋaŋarul kë anaŋa ti pkeŋ, ajotan kadun aya *Galilay ; dul di nakyaaŋ kawinna. Waŋ wi wi nwoonŋ i kaŋupan. »

⁸Bataaran pduk dko di bhër, balënk abot awo na mnlilan mweek, aŋi pya kaŋup baŋaŋar Yetu uko untepuŋ. ⁹Kë ti dko mënŋ, kë Yetu aŋe pën awinana ti kadun ki baka aji : « Dwulan mboŋ. » Kë baaŋ baŋe ŋoga ajot ti ihoŋul, adëmana. ¹⁰Kë aŋeŋ ji na baka : « Nawutan kalënk. Nayaan naji na bayiŋ naan baya Galilay, dul di di bakyaanŋ kawinnën. »

Nŋilan ŋi baweek biki bayuday

¹¹ Wi baat bakyaan na bgah, kē balon ʔi bayeŋ bašē neeʔ ʔi ubeeka akakalēš *baŋeŋan baweek uko bti unʔeɓuŋ. ¹² Kē bukuŋ bašē yit na bantohi atiinkar awul bangoli itaka itum, ¹³ ašē ji na baka baji : « Baʔašarul babi na utejan akiij puum wi ŋwoon ʔi bŋoy. » ¹⁴ Bakak aji na baka woli nantuŋa amee, bukal kaʔiini na a awut kanooran baka. ¹⁵ Bangoli bayeenk itaka yuŋ abot ado uko wi bajakuŋ na baka, kē hēnk di baktiiniyaanuŋ uko mēnʔ te hēnkuŋ ʔi *bayuday.

Yetu ʔi kadun ki baʔašarul

(Markut 16.14-18; Luk 24.36-49; natenan ʔi Yowan 20.19-23; Ulemp wi Banjañan 1.6-8)

¹⁶ Baʔašar Yetu iñeen na aloŋ baya *Galilay, du pnkuŋ pi Yetu ajakuŋ na baka baya kayit. ¹⁷ Kē wi bawinuluŋ, ašē ŋuɓ adēmana ; kē balon bašē woha na ŋšal ŋtēb. ¹⁸ Yetu añog, ašē ji na baka : « Našibaʔi awulēn mnhina bti du baʔi na mboš. ¹⁹ Nayaan keeri, nado bañaan biki umundu bti bado kaʔašēn, nabattaarēn baka ʔi katim ki Ašin naan, ki Abukul na ki *Uhaaš wi Našibaʔi, ²⁰ najukan baka pdo kaʔaš iko bti yi njakanan nado kado. Natenan : dwo na an na ŋnuur bti tē uba umundu. »

Uṭup Ulil Unuura wi Markut apiitun

Uṭup ujuni

Ulilbra wi uwo Uṭup Ulil Unuura wi Markut apiitun. Markut aambi wo naṭaṣar Yetu, aṣe bi gakandër na Pawulu, abi lemp kak na Piyeer. Aka ptiinkna iko yi apiitun ṭi Piyeer anjaan abi kaṭup bañaan iko yi Yetu adolun ṭi mboṣ. Apiit wa pa banwoon baanwo bayuday, kadiimanaan baka kè na manjoonan Yetu awoon Abuk Naṣibaṭi. Markut aṭup ṭi ulibra wi iko yi Yetu adolun na yi ajukanun bañaan, akak aṭiiniyaan pkeṭul na pnaṭa ṭi pkeṭ pi nul. Yetu ajukan bañaan na mnhina, ajeban bamaakal, adook nṭaayi akuṭ ado iko iṭoṇarënaan. Yetu aambi bi pwin biki bakjuukntënuṇ ṭi ulemp, abi bi pjuukët, kawul kaṭuṭul kalukna, bañaan batum bahilna babuur. Baweek biki bayuday bapoka adoo do kè bafiṇa. Naan andoli ankaṣun Yetu awo kabomandër mnhaj, ṭi ubaañaani alun kawo ṭi mnlilan. »

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi (1.1-8)
2. Batitmu bi Yetu na jibi Fatana akdoon na pguura ajuban (1.9-13)
3. Ulemp wi Yetu du Galilay (1.14-9.50)
4. Yetu apëna Galilay pya Yerutalem (10.1-52)
5. Kanëm kabaañaani ki Yetu ṭi umundu wi, pwayëṣ pi bawayṣulun na pkeṭul (11.1-15.47)
6. Yetu anaṭa ṭi pkeṭ (16.1-8)
7. Yetu apën awinana ṭi kadun ki baṭaṣarul (16.9-20)

Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi

(Maci 3.1; Luk 3.1-6,15-18)

¹ Ujuni wi Uṭup Ulil Unuura unṭiiniyaanun uko wi Yetu Krittu Abuk Naṣibaṭi* wii wi. ² Jibi Naṣibaṭi aṭupun ṭi ulibra wi Itayi naṭuparul apiitun: « *Tenan, dlun kayil nalempar naan ṭi kadunu, abomanu bgah.* »

³ Pdiim ploṇ pahuuran du *pndiis aji : « *Nabomaan bgah bi Ajugun aklun kaṭëpna, nadolana ilël itool.* » »

⁴ Hënk di di Yowan nabattaar apënuṇ awinana du pndiis aji : « Nawutan pjuban, naṭelëṣ nṭida, nado batitmu, Naṣibaṭi aṣe pënanan ipekadu. » ⁵ Bañaan bti biki ubeeka wi Yerutalem na utaak wi Yuda bti baya du a, aṭup ipekadu yi baka, ado kè babattaar baka ṭi bdëk bi Yordan. ⁶ Yowan awohara kamiṣa ki babomanun na pfaal pi unṭaam wi pnkunkaali aṣe tan katël ṭi blank ; aji de nguul na mnob. ⁷ Aji ṭup kaji : « Naan ankmbiinṭ ṭi kafet naan adëm apelën maakan, kè mëndoo ñoom ñoom kanṭup pñëṣa iṣapaat. ⁸ Nji dbattaaran na meel, kè ul aṣe lun kabattaaran na Uhaaṣ wi Naṣibaṭi. »

Batitmu bi Yetu

(Maci 3.13-17; Luk 3.21-22)

⁹ Wal mëntan waṇ, Yetu apëna ubeeka wi Nataret du Galilay abi yeenk batitmu ṭi kañen ki Yowan du bdëk bi Yordan. ¹⁰ Wal wi akpënuṇ ṭi meel aṣe win baṭi kè bahaabṣaa, kè Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṣe wala ṭi a awo ji ubalab

* 1:1 Abuk Naṣibaṭi : Npiit nji njanwo ṭi nṭibra nṭon. * 1:2 Malaki 3.1. * 1:3 Itayi 40.3.

ufaatal. ¹¹ Ké pdiim plon pašë pënna baṭi aji : « Iwi, iwoonj Abuk naan, dnjalu maakan, dmaganu. »

Fatana ala pguur Yetu du pndiis
(Maci 4.1-11; Luk 4.1-13)

¹² Wi uko waŋ uṭëpaŋ ṭëp, ké Uhaaş wi Naşibaṭi uşë ya na Yetu du *pndiis.

¹³ Awo da ŋnuur iñeen ŋbaakër ké Fatana akdo na pguura ado buṭaan. Yetu awo da ṭaŋ na ŋko ŋi uṭëeh, ké ŋwanjuṭ ŋaktënka.

Yetu ajun pjukan

¹⁴ Wi uko waŋ uṭëpuŋ, bamob Yowan, ké Yetu aşë ya Galilay aṭiiniyaan Uṭup Ulil Unuura wi Naşibaṭi. ¹⁵ Aṭiini aji : « Unuur ubani, Pşih pi Naşibaṭi pañogi, nawutan pjuban, naṭëlëş ŋbida, nakak nafiyaar Uṭup Ulil Unuura. »

Yetu adu batuh babaakër

¹⁶ Unuur ulonj wi Yetu akpoşuŋ ṭi kabaŋ ki bdëk bi Galilay, aşë win Fimonj na Andre aṭa'ul ké bakfël bridiya du bdëk : bawo batuh. ¹⁷ Ké Yetu aşë ji na baka : « Naṭaşaan, dkakanan batuh bañaan. » ¹⁸ Ṭi dko mënṭ, ké babi duk duk iridiya yi baka aṭaşa.

¹⁹ Wi ayaan alow btiışu, awin Yakob na Yowan babuk ñiinṭ alonj i katim ki Febede, ké bawo ṭi bteem aboman iridiya yi baka. ²⁰ Adu baka ṭi dko mënṭ, ké baduk Febede aşin baka ṭi bteem na balemparul, aṭaşa.

Yetu ajukan du Kapernawum abot ajeban ñiinṭ i untaayi uneejuŋ
(Luk 4.31-37)

²¹ Yetu na baṭaşarul baya du ubeeka wi Kapernawum. Ṭi *unuur wi pnoorfën wi bayuday ké aşë ya aneej du *katoŋ kañehanaani ajukan. ²² Bañaan banktiinkuluŋ bañoŋar ṭi pjukan pi nul, ajukan na pdiim pi naşih, aankdo ji *bajukan bgah bi *Moyit.

²³ Wal mënṭ, ṭi dko di bawoonj ñiinṭ alonj i untaayi uneejuŋ awo da ; ahuuran aji : ²⁴ « Ay, iwi Yetu i Nataret we wi ŋkaaruŋ ba? Ibi bi ptokun i? Dme ñaanj i iwoonj: iwo ñaanj nayimanaan i Naşibaṭi ayiluŋ. » ²⁵ Ké Yetu aşë lêbar na wa aji : « Yompaan mntum, pënan ṭi ñiinṭ i. » ²⁶ Ké untaayi uşë şëŋ şëŋan maakan ñiinṭ i uneejuŋ, aşë wuuk pdiim pweek apën ṭi a. ²⁷ Bammaaruŋ bti bañoŋar fuṭ aşë ṭiini na batënt baka aji : « We wi? Pjukan phalu pii pi, panwoonj ji pi naşih! Aji ṭiini na ŋntaayi ŋatiinka! » ²⁸ Ṭi dko mënṭ, ké katim ki Yetu kaşë pënala aniink Galilay.

Yetu ajeban anin ahar Fimonj

²⁹ Wi bapënanj pën ṭi *katoŋ kañehanaani ki bayuday ké Yetu aşë gakandër na Yakob na Yowan aya uko bi Fimonj na Andre. ³⁰ Ñaaṭ anin ahar Fimonj apiinṭi, ké uleef uyik na a maakan. Wi Yetu abananj ban ké başë ṭupa. ³¹ Yetu abi añaoga, amëbana ṭi kañen, anaṭana, ké uleef ubi joobët joobët na a, ké anaṭa awul baka iko ide. ³² Na utaakal, wi unuur ujoṭuŋ, ké başë ṭij Yetu bamaakal bti na biki ŋntaayi ŋaneejuŋ. ³³ Ubeeka bti uyitiir ṭi plëman pi katoŋ. ³⁴ Ajeban bamaakal bti, bantumi abot apaṭ mmaak. Adook kak ŋntaayi ŋtum, aşë wo aandinan ŋa ŋaṭup, ṭiki aannjal ŋyauuj uko wi awoonj.

Yetu amena apën ṭi Kapernawum aşë ñaay na Galilay ajukan

³⁵ Na nfa kub, wi bdëm bahumuŋ nwoo, ké Yetu aşë naṭa apën. Aya du dko dangaaŋuŋ añehan Naşibaṭi. ³⁶ Fimonj na biki bagakandëruŋ ké başë pën pla'a. ³⁷ Wi bawinuluŋ aşë ji na a : « Bañaan bti bala'u. » ³⁸ Ké aşë ji na baka : « Nabiin ŋya du ŋntanka ŋmpaṭi ŋaññoŋuŋ dko di, dwo i katij baka kak Uṭup Ulil

Unuura : Pɔup Uɔup Ulil Unuura pakaan̄ kē mbii. » ³⁹ Kē ašē ɔep̄ ɔi Galilay bti aɔup Uɔup Ulil Unuura ɔi itoh iñehanaani abot adook ɔntaayi.

Yetu ajeban namaak bdoo

(Maci 8.1-4; Luk 5.12-16)

⁴⁰ Unuur ulon̄, namaak bdoo alon̄ abi ɔi Yetu akooɔa, aɔup aji na a : « Woli iɔali, ihinan kakakanaan njinɔ†. » ⁴¹ Yetu kē ašē ñagi'a, atar kañen abana ašē ji : « Aa, dɔali, kakan ijinɔ. » ⁴² ɔi dko mēnt̄ kē pmaak pi bdoo papēn̄ ɔi a kē akak ajinɔ. ⁴³ Yetu aji na a aɔiɔ ašē lēbar na a aji : ⁴⁴ « Wutan kaɔup nin ñaan̄ uko unɔp̄eɔun̄, taraan̄ iya iwinana du naɔɔan̄ Našibaɔi ibot ido bɔɔan̄ bi Moyit ajakun̄ pa bañow bi nu, kadiimanaan̄ bañaan̄ bti kē ijebi. » ⁴⁵ Kē ul, wi apēnan̄ pēn̄ ašē jun pɔup bañaan̄ bti uko undolulun̄, aniinkan̄ uko unɔp̄eɔun̄ dko bti, kē Yetu aando hil ppēn̄ kawinana ɔi ɔbeeka. Aji pēn̄ kaya du dko dangaagun̄, bañaan̄ bašē kapēnna dko bti kabi ɔi a.

2

Yetu ajeban ñiinɔ naɔakmaan apēnana ipekadu

(Maci 9.1-8; Luk 5.17-26)

¹ Wi ɔnuur ɔlon̄ ɔaɔp̄eɔun̄ kē Yetu ašē kak du ubeeka wi Kapernawum. Kē bañaan̄ bašē tiink kē abii, awo du katoh. ² Pntuk pi bañaan̄ payitiir da aɔum kē dko dnaɔ daando wo ɔi plēman. Kē Yetu ašē ɔup baka Uɔup wi Našibaɔi. ³ Baɔija ñiinɔ naɔakmaan i biinɔ babaakēr bamēbanun̄. ⁴ Kē bašē wo baanhil pɔija te du Yetu ɔiki bañaan̄ baɔumi, ašē paya du uɔaɔ aboolēɔ dko dantaan̄un̄ na di Yetu awoon̄, ašē walan̄ kajiiñ ki ñiinɔ naɔakmaan apiinɔun̄. ⁵ Wi Yetu awinun̄ pfiyaar pi bañaan̄ bukuɔ bafiyaarulun̄, ašē ji na naɔakmaan : « Ñiinɔ, ipekadu yi nu ipēni. »

⁶ Kē *bajukan Bgah balon̄ bašē ɔo du dko mēnt̄ ašē ɔal aji : ⁷ « Hum di di ñiinɔ i aɔoomun̄ aɔiini hēnk? Akar Našibaɔi! In ahilanun̄ kamiir ñaan̄ ipekadu bē mēnt̄ Našibaɔi a ɔañ? »

⁸ ɔi dko mēnt̄, kē Yetu ammeen̄ ɔɔal ɔi baka ašē ji na baka : « we ukaan̄ kē nakɔal hēnk ba? ⁹ We uyojnun̄ ba, pji na naɔakmaan “Ipekadu yi nu ipēni” kēma “Naɔiin̄ ijeɔ kajiiñ ki nu ipoɔ”? ¹⁰ Natenan̄, nabaan̄ ame kē *Abuk Ñiinɔ aka mn̄hina mi ppēnan̄ ipekadu ɔi mboɔ. » Wal mēnt̄ kē Yetu ašē ji na ñiinɔ anɔakmun̄: ¹¹ « Dji inaɔa, ijeɔ kajiiñ ki nu, itiiɔ katohu. » ¹² ɔi dko mēnt̄ kē ñiinɔ anaɔa ajeɔ kajiiñ ki nul ašē pēn̄ ɔi kadun̄ ki bañaan̄ bti. Bañaan̄ bti bañon̄ari ašē dēman̄ Našibaɔi aji : « Nēmbaan̄ kawinara iko itēnt̄ yi. »

Yetu adu Lewi

(Maci 9.9-13; Luk 5.27-32)

¹³ Uyaas̄ ulon̄ kak Yetu aya du umban̄ wi bdēk. Kē bañaan̄ baɔum bašē ji baya du a, ajukan̄ baka. ¹⁴ Wi akɔp̄eɔun̄, awin̄ Lewi abuk Alfe kē aɔo du dko dlukni daaɔa di aklempnun̄, ašē ji na a : « ɔaɔaan̄ » kē Lewi anaɔa aɔaɔa.

¹⁵ Yetu awo ɔi pde du uko Lewi, kē bakobraar daaɔa baɔum na bañaan̄ balon̄ baɔum biki bajaan̄ bado buɔaan̄ bašē wo da ade na a, ul na baɔaɔarul ; hēnk di bajaan̄ baɔum kaɔaɔa. ¹⁶ *Bajukan Bgah banwoon̄ ɔi pntuk pi bafaritay wi bawinun̄ kē Yetu akde na bakobraar daaɔa na biki bajaan̄ bado bawuɔaan̄ ašē ji na baɔaɔarul : « we ukaan̄ kē akde na bakobraar daaɔa na bado buɔaan̄ »

† 1:40 ɔi bgah bi bayuday, namaak bdoo aɔop̄ ɔi kadun̄ ki Našibaɔi.

¹⁷ Yetu kë aşë tiink uţup wi baka aşë ji : « Mënţ bañaan banwoon bajeb banumiin nakuraar, bamaakal banumi'ulun. Mëmbi bi pdu banşalun aji bawo batool, dbi pdu bado buţaan. »

Yetu aţiiniyaan pyiman
(Maci 9.14-17; Luk 5.33-38)

¹⁸ Baţaşar Yowan na biki bafaritay bawo ţi pyiman, kë bañaan balon başë bi aji na Yetu : « Baţaşar Yowan na biki bafaritay baji bayiman, kë we ukaan kë biki nu başë wo baanji bayiman ba? » ¹⁹ Kë Yetu aşë teem baka aji : « Banoh naniim baanhil kayiman wi naniim ahumuŋ na baka di? Nnuur bti ŋi naniim akwoon na baka, baankhil pyiman. ²⁰ Nnuur ŋaluŋ kaban, wi naniim akjebaniin, ŋnuur mënţ bayiman. ²¹ Nin ŋaan aanji bam kamişa kaţaf na kalëment kahalu, woli ado haŋ kalëment kahalu katow kaţaf, dko dantowiin daba haan haan maakan. ²² Kë nin ŋaan aanji ţu poot phalu ŋi ŋbuuli ŋţaf, woli ŋaan ado haŋ poot kafom ŋbuuli, poot na ŋbuuli ŋatoka. ŋaan aji wo kaţu poot phalu ŋi ŋbuuli ŋhalul! »

Yetu awoon Ajug unuur wi pnoorfën
(Maci 12.1-8; Luk 6.1-5)

²³ Unuur ulon wi pnoorfën Yetu amuur ŋteeh ŋi ŋdeey, kë baţaşarul başë wuur ŋa kadoh. ²⁴ Kë bafaritay balon başë ji na a : « Tenan, we ukaan kë baji bado uko wi bgah baneenanun pdo ŋi unuur wi pnoorfën ba? »

²⁵ Yetu ateem baka aji : « Naambaan kaleyiira uko wi Dayiţ adolon wi ul na batënţul bawoon ŋi kanuma kë ubon ubot ade baka i? ²⁶ Jibi aneejuŋ du katoh ki Naşibaţi* ŋi wal wi Abiyatar awoon naşih i baţeŋan, ajej ipoom ade abot awul banwoon na a kë badee. Ipoom mënţ yi badolon pa bteŋan bi Naşibaţi, yi baţeŋan tañ bakaan na pde. » ²⁷ Kë Yetu aşë kak aji na baka : « Unuur wi pnoorfën udolana pa ŋaan, mënţ ŋaan adolaniin pa unuur wi pnoorfën. ²⁸ Hënk, *Abuk ŋiint awo Ajug unuur wi pnoorfën. »

3

Yetu ajeban ŋiint anţakmuŋ kañen

¹ Yetu akak aneej du *katoh kañehanaani, kë ŋiint alon anţakmi kañen aşë wo da. ² Bañaan baten Yetu bnuura me ajeban ŋi unuur wi pnoorfën, başë baka wal mënţ uko utapara. ³ Yetu kë aşë ji na ŋiint anţakmuŋ kañen : « Naţiin inaţ ŋi ptoof. »

⁴ Ahepar baka aji : « We wi bgah bajakuŋ ŋaan ado ŋi unuur wi pnoorfën ba? Bnuura këme buţaan? Pbuuran ŋaan këme pfiŋa? » Kë başë yomp.

⁵ Yetu aten baka ayitan aşë deebaţ abot ajoţan ţiki baanji baŋaga. Wi wi aşaan aji na ŋiint : « Taran kañen » kë atar ka, kañen kë kajeb na a. ⁶ Wi bafaritay bapënan pën aşë yitiir na baţaşar Herod balon alaţar jibi bakdoli kadoo kafin Yetu.

Yetu adat banjañan iñeen na batëb

⁷ Yetu apën aya agaag na baţaşarul du umban wi bdëk. Pntuk pweek paţaşa : Bapëna utaak wi Galilay, na wi Yuda, ⁸ ubeeka wi Yerutalem, utaak wi Idume, ŋtaak ŋi umban wundu wi bdëk bi Yordan na ŋntanka ŋi ŋmban ŋi ŋbeeka ŋi Tir na Fidoŋ. Babi bti ŋi a ŋiki batiink uko wi adolon.

* **2:26** ŋi wal wi Dayiţ, kaloona kajaan kadiiman kë Naşibaţi awo da. Kul ki ki bajaan bado katoh ki Naşibaţi.

9-10 Jibi Yetu akjebanuj bañaan batum, bamaakal bti kē başē wuukar ala pbana, kē aşē ji na başaşarul babomana bteem, bañaan bawutna kapēm pēmana. ¹¹ Bañaan biki nntaayi naneeyuj baji wonṭi bawina, başē jot karuj ṭi kadunul kahuuran kaji : « Iwo Abuk Naşibaṭi! » ¹² Kē aşē ji lēbar na nja kaneenan nja pṭup ṅaan i awoon.

¹³ Yetu apaya du pnkuj aşē du biki adatuṅ, kē babi ṭi a. ¹⁴ Ṭi baka adat bañaan iñeen na batēb pa bawo na a, abot aluj ayil baka pṭup Uṭup wi Naşibaṭi. ¹⁵ Akak awul baka phina pi pdook nntaayi. ¹⁶ Bañaan iñeen na batēb biki Yetu adatuṅ biki biki : Timonj i aṭuuj katim ki Piyeer, ¹⁷ Yakob na Yowan babuk Febede biki awuluj katim ki Bowarneget uwoonj babuk kamparantant ; ¹⁸ Andre, Filip, Bartolomi, Maci, Tooma, Yakob abuk Alfe, Fade, Timonj i bajaan badu nagutar utaak, ¹⁹ na Yuda Itkariyot ambiin adek Yetu kafet.

Yetu aтем banklaṭululj

²⁰ Yetu akak du katoh kē bañaan batum kak babi ayit, ul na başaşarul baando hilan pde. ²¹ Wi bayiṭul batiinkuj uko mēntan wan, aşē biirada, ṭiki baji ayilaa.

²² Kē *bajukan Bgah bampēnnuj Yerutalem bakji : « Beltebul aneej ṭi a, mnhina mi uweek wi nntaayi mi mi ajaan adookna nntaayi. »

²³ Kē Yetu aşē du baka ahoñ na baka aji : « Hum di di Fatana ahiluj kadook uleeful? ²⁴ Woli bañaan biki pşih banom apulad, pşih mēnt paanhilan kanaṭ. ²⁵ Woli bañaan biki katoh kaloolan banom apulad, katoh mēnt kaankhil kanaṭ. ²⁶ Kē woli Fatana agut lah na bkowul, apulad, aanhil kanaṭ, wi nul ubaa. ²⁷ Kē nin ṅaan aşē wo aanhil pneej du katoh ki ñiint ammēgaṭuj, kajej bka bi nul kē aandun atana. Woli ado haṅ aşē jej bka bi katohul. ²⁸ Na manjoonan, dṭupan, Naşibaṭi ahilan kamiir bañaan ipekadu na nṭup nṭwuṭaan nji baktupuj ṭi a, woli ṅadoo tum. ²⁹ Kē ṅaan aşale ṭup buṭaan ṭi Uhaaş wi Naşibaṭi nin Naşibaṭi aankmiira : ajuban pjuban panwoon paankba. » ³⁰ Aji na baka haṅ ṭiki baji untaayi uwo ṭi a.

Bayiṭ Yetu biki mnfaṭan

(Markut 3.31-33; Maci 12.46-50; Luk 8.19-21)

³¹ Anin na baṭa Yetu banaṭ du bdig aşē do kē badu'a. ³² Bañaan batum baṭo afooya, kē başē ji na a : « Tenan, naan na baṭa'u bawo bdig, bala'u. »

³³ Kē aşē teem baka aji : « In awoon ni na baṭa naan ba? » ³⁴ Aten bañaan bantoonj ayitan, aşē ji : « An nawoon ni na baṭa naan. ³⁵ ṅaan ankduwul uko wi Naşibaṭi analuj awoon abuk paapa na ni. »

4

Uhoñ wi nagur nṭeey

(Maci 13.1-9; Luk 8.4-8)

¹ Byaaş blonj kak Yetu awo ṭi pjukan du kakab bdēk. Bañaan batum kē başē yit aṅoga, batum pṭum paṅ kē adoo paya aṭo ṭi bteem banwoonj ṭi bdēk. Bañaan bti bawo du pkay. ² Kē aşē ṭepna ṭi uhoñ aṭup baka iko itum. Ṭi pjukan pi nul aji na baka : ³ « Natiinkan. Najaar apēn pgur nṭeey. ⁴ Wi akguruj nṭeey kē nlonj nṭaşē jot ṭi bgah ; kē nkat ṅabi ade nja bti. ⁵ Kē nlonj nṭajot du dko di mnlaak di mboş manwoonj maantumi. Kē nanaṭa ṭi dko mēnt ṭiki mboş maankēs da. ⁶ Wi bnuur banaṭiinj atēr nja, jibi nṭawoonj njanwo na intaañ, kē nṭalewi. ⁷ Nlonj nṭajot ṭi dko di iyiw, kē iyiw idēm afiiklēn nja kē nṭaambuki. ⁸ Nlonj kē nṭajot ṭi mboş mnuura, anaṭa adēm, awul nṭeey. Blonj baji bawul mbuk iñeen nṭwajanṭ, blonj kawul mbuk iñeen paaj, blonj kak mbuk iñeen week. ⁹ Yetu akak aji : « Ankaan ibaṭ iṭiinki, atiinkan! »

We ukaanj kē Yetu aji hoñ?

¹⁰ Wi Yetu apēnuj agaag, banfooyuluñ na banjañan iñeen na batēb bawo ƚi phepara ƚi uhoñ wi ajaan ahoñ. ¹¹ Kē ašē ji na baka : « An, bañenan kē name uko ummeniiñ wi Pših pi Našibaƚi. Kē pa biki bdiğ ƚi uhoñ wi wi nji kaƚupuñ na baka. ¹² Hēnk, woli badoo ten baankwin, woli badoo tiink, baankte hēnk baanktēlēs ŋbida,

Našibaƚi ašē wo aankmiir baka ipekadu. »[☆]

¹³ Yetu aji na baka : Naamme uko wi uhoñ wi ujakuj? Kē hum di di nakmeen uhoñ bti wi nji kaluñ kahoñ ba? ¹⁴ Nagur ŋdeey, Uƚup wi Našibaƚi wi wi aktepiiiñ. ¹⁵ Bañaan baloñ bawo ji bgah bi Uƚup ujoƚuñ, wi bantiinkanj tiink Uƚup, kē Fatana ašē ban apēnan uƚup wi batepiiiñ ƚi baka. ¹⁶ Kē baloñ bawo ji dko di mmlaak di ŋdeey ŋajotuñ, bayeenk ƚi dko mēnt Uƚup na mmlilan, ¹⁷ ašē wo baanka intaañ, baanji baƚijan kaliintan. Wi Uƚup ukƚu'anj ƚu bajun pnooran baka kēme phajan baka baji babi wutan wutan. ¹⁸ Banwoon dko di iyiw, bajaan baƚiink Uƚup, ¹⁹ kē manƚaaf, pyok panjaan pafooƚan bkow, na pñeebar iko itum našē fiiklēn Uƚup kaneenan wa pbuk. ²⁰ Banwoon mboš mnuura, bajaan baƚiink uƚup, kadinan wa, kašē buk ŋdeey. Alonj aji buk ŋdeey iñeen ŋwajanƚ, alonj ŋdeey iñeen paaj, alonj iñeen week.

*Uhoñ wi unkaniya
(Luk 8.16-18)*

²¹ Yetu akak aji na baka : « Baji batehan unkaniya kašē fēt wa na kakana kēme kaƚu wa ƚi kališa uƚeeh i? Mēnt ƚi bko duuƚ di di bajaan baƚu wa i? ²² Uunka nin uko ulonj ummeniiñ unwoonj uunkmeeta, unhanƚaniiñ unwoonj uunkpēn bdiğ kameeta. ²³ Ankaan ibaƚ itiiñki atiinkan! »

²⁴ Akak aji na baka « Nadoon kašalntēn bnuura uko wi naktiinkuñ, baluñ kaniiban na kaniibi ki najaan naniibna kadoo kapelan. ²⁵ Bawul ankaan, kē anwoonj aanka, bateh uko wi adoonj aka. »

Uhoñ wi ŋdeey ŋanjaan ŋanaƚa bdi di ŋa

²⁶ Yetu akak aji : « Hēnk di Pših pi Našibaƚi pawoonj; woli ñaan agur ŋdeey, ²⁷ aŋoyēntle na uƚejan kēme anaƚa na nfa, ŋdeey ŋaji ŋakub kadēm bē aanji me jibi ŋadoli do. ²⁸ Mboš ƚi uleef wi ma manji manjun kabuk ujaagal, kabaa wul ibēb, ŋdeey ŋašē pēn ƚi ya. ²⁹ Wi ŋdeey ŋakayanj kay bašē jun pkaaw ŋa, ƚiki kakit kabani. »

*Uhoñ wi pbuk pmpoƚi
(Maci 13.31-32; Luk 13.18-19)*

³⁰ Yetu akak aji na baka : « We wi ŋēknaamntēnuñ na Pših pi Našibaƚi kēme na uhoñ uhoñ wi ŋkyuujuñ pa? ³¹ Panaam ji pbuk pampoteetaanuñ ƚi mbuk mi mboš bti. ³² Woli batepi pa, paji panaƚa, kawo bgof bandēmnuñ ƚi ugoƚ untapiiiñ ƚi unƚintaar, inah yi ba iji idēm, kē ŋkat ŋado ji ŋahil pdo intanj yi ŋa ƚi blifi. »

³³ Yetu aji ƚup iko itum itēnt yuñ ƚi uhoñ, kaƚupna na bañaan bahilna bawat ibaƚ ƚi uko wi akjakuj. ³⁴ Aji ƚiini na baka ƚi uhoñ ƚañ ašale gaag na baƚašarul aji piiban baka wa bti.

*Yetu aƚañan ukēk
(Maci 8.18,23-27; Luk 8.22-25)*

☆ 4:12 Itayi 6.9-10.

³⁵ Utaakal wi unuur mēnt Yetu aji na baṭaṣarul : « Najoh nya bdēk umban wundu. » ³⁶ Baṭaṣarul baya na a ṭi bṭeem bi awoon aduk pntuk pi baṅaan. Iṭeem ilon ikak awo na baka. ³⁷ Kē ukēk uweek uṣē naṭa kē ṅmaaron ṅafēl meel du bṭeem, kē bado jun ptum. ³⁸ Kē Yetu aṣē ṅoyēnt wal mēnt ṭi kafet ki bṭeem apaf bkow ṭi pbulja. Kē baṣē huma aji : « Ajugun, iindo haajala, ṅket? » ³⁹ Kē aṣē ten, alēbar na uyook akuṭ aji na bdēk : « Yompan, tiiman. » Uyook kē unaṭi, kē dko dayompandēri. ⁴⁰ Yetu kē aṣē ji na baka : « we ukaaṅ kē nalēnk hēnk ba? We ukaaṅ kē naanfiyaari ba? » ⁴¹ Kē baṣē lēnk maakan aṣē ṭupar aji : « In awi ba, kē uyook na meel ṅadoo ji ṅatiinka? »

5

Yetu ajeban ṅiinṭ i ṅntaayi ṅaneejuṅ (Maci 8.28-34; Luk 8.26-39)

¹ Baban bdēk umban wundu, du utaak wi Genateret. ² Wi Yetu awaliyan wala ṭi bṭeem, kē ṅiinṭ alon ampēnnunṅ du ṅnguran i untaayi uneejuṅ aṣē bi ṭi kadunul. ³ ṅnguran pawoonṅ katoḥul, kē nin alon aanhil ptana udole wo na mnkorentu ma. ⁴ ṅyaaṣ ṅṭum aji wo na ifeeru ṭi ihoṭ babot katana na mnkorentu, kē aṣē ji marana maran ma kabot kakit ya, kē nin alon aanhil pkakana adoom. ⁵ Aji bi duka duka du ṅnguran na inkunṅ, kawuuḥar, kapiharēn uleef na mnlak.

⁶ Wi awinunṅ Yetu du kalowan, aṣē ṭi, abi aṅup ṭi kadunul ⁷ aṣē huuran na pdiim pweek aji : « We wi ṅkaaruṅ ba, Yetu Abuk Naṣibaṭi *Andēmunṅ Maakan? Dkooṭu kooṭ tenan ṭi Naṣibaṭi, khajanaan. » ⁸ Aji haṅ ṭiki Yetu aji na untaayi upēn ṭi ṅiinṭ.

⁹ Yetu akak ahepara aji : « Katimu kawo hum? » Kē aṭeem aji : « Pntuni pawoonṅ katim naan, ṅṭumi. » ¹⁰ Kē ṅaṣē kooṭa maakan awut kadook ṅa ṅalaw utaak.

¹¹ Kē uṣē ka ṭi pnkunṅ batani bweek bi ṅnkuma ṅankṣuṅ. ¹² Kē ṅntaayi ṅaṣē kooṭ Yetu aji : « Wutun nya ṅneej ṭi ṅkuma ṅunṅ. » ¹³ Kē adinan ṅa. Kē ṅapēn, aneej ṭi ṅkuma. Batani kē baṣē pēnna du pnkunṅ ajot du bdēk. ṅkuma ṅawo iṅeen-week ṅyaaṣ iṅeen ṅṭēb (2000). ṅayoora bti.

¹⁴ Bayeṅ ṅkuma kē baṣē ṭi aniinkan uko wi bawinunṅ du ubeeka na ṅntanka. Baṅaanṅ kē baya pten uko unṭepunṅ. ¹⁵ Babi ṭi Yetu aṣē win ṅiinṭ i pntuni pi ṅntaayi panejuṅ kē aṭo awohara, akak ṅaanṅ, kē baṣē lēnk. ¹⁶ Banwinunṅ uko unṭepunṅ bakakalēs uko undolonṅ ṅiinṭ mēnt na uko wi ṅkuma. ¹⁷ Wal mēntṅ kē baṣē kooṭ Yetu apēn ṭi utaak wi baka.

¹⁸ Jibi Yetu akpayiinṅ ṭi bṭeem, ambiinṅ aneeja kē aṣē kooṭa pa pduka na a. ¹⁹ Yetu aandinana wa aṣē ji na a : « Kakan katoḥu, yaan du bayiṭu iṭup baka uko bti wi Ajugun adoonṅ pa iwi, jibi aṅagi'iinṅ. » ²⁰ Kē aya niinkan uko wi Yetu adolonṅ pa a ṭi Utaak wi ṅbeeka iṅeen. Kē baṅaanṅ bti baṣē ṅonjar.

Yetu anaṭan abuk Jayirut ṭi pkeṭ abot ajeban ṅaaṭ alon (Maci 9.18-26; Luk 8.40-56)

²¹ Yetu akak umbanṅ wundu na bṭeem. Kē baṅaanṅ batum bakak ayit aṅoga ṭi kakab bdēk. ²² Hēnk, kē naweek alonṅ ṭi biki *katoḥ kaṅehanaani ki bayuday i katim kawoonṅ Jayirut aṣē bi. Wi awinunṅ Yetu, abi ajot ṭi ihoṭ yi nul, ²³ akooṭa maakan aji : « Abuk naan ṅaaṭ amaak adoo ṅogon pkeṭ, biin ipafa iṅeen ahilna ajeb awut kakeṭ. » ²⁴ Yetu agakandēr na a, pntuk pweek kē paṣē ṭaṣa, apēm pēmana.

²⁵ Kë ñaaf alon anwoon na pmaak pi ptula pñaaq nşubal iñeen na nteb aŝe wo na baka. ²⁶ Ahaj maakan ti iñeen yi bakuraar batum, atok bka bi nul bti bẽ aanwin nin uko ulon, kẽ pmaak pabaa dẽm dẽm pya. ²⁷ Wi atiinkun kẽ baktiiniyaan uko wi Yetu, kẽ aŝe bi neej ti pntuk, abi ti kafet ki Yetu aban kambiint ki kamiŝa ki nul. ²⁸ Aji ti uŝalul woli adoo hil aban kamiŝa ki nul, abi jeb jeb. ²⁹ Wi abanun kamiŝa ki Yetu, kẽ pñaaq pabi tañ tañ, kẽ atiink ti uleeful kẽ ajebi.

³⁰ Wal mẽnt kãk kẽ Yetu aŝe tiink phina plon kẽ papẽn ti a. Awuŝa ti pntuk aŝe ji : « In abannun imiŝa? » ³¹ Baŝaŝarul baji na a : « Iwin kẽ pntuk pakpẽm pẽmanu, kẽ ibaa hepar ñaaq ambaniin? »

³² Ul, kẽ aŝe ten ayitan, ala ñaaq ambanulun. ³³ Naaq alẽnk akat kat, ŝiki ame uko untepuj. Abi ajot ti kadun ki Yetu aŝup manjooan bti. ³⁴ Kẽ Yetu aŝe ji na a : « Ñaaŝu, pfiyaar pi nu pajebanu. Yaan bnuura, pmaak paŝe pawutanu. » ³⁵ Ahum kaŝiini kẽ bañaaq balon baŝe pẽna du uko naweek i katoh kañehanaani aŝe ji na Jayirut : « Abuku aneemi, wutan kanooran kak najukan. » ³⁶ Yetu kẽ aŝe pok ptiink bŝup bi bañaaq bukun, aji na naweek i katoh kañehanaani : « Klẽnk, fiyaaran tañ. » ³⁷ Piyeer, Yakob na Yowan aŝa Yakob tañ baŝaŝulun aanwut nin bañaaq balon kak kẽ baŝaŝa. ³⁸ Wi babanun du uko naweek i katoh kañehanaani, Yetu kaŝe win dko kẽ dayewla maakan, bañaaq bawooni abot awuuhar. ³⁹ Aneej aŝe ji na baka : « we ukaaq kẽ nakŝaat awooni ba? Napoŝ aankeŝi, aŝoyẽnt nŝoyẽnt. » ⁴⁰ Bañaaq bawo wal mẽnt ti pben Yetu.

Kẽ aŝe do kẽ bañaaq bti bapẽni, ajaja aŝin na anin napoŝ na biki agakandẽraanun, aneej du dko di napoŝ awoon. ⁴¹ Ajaj kañen ki napoŝ aŝe ji na a : « *Talita kum* » uwoon : « Poon, djaku inaŝa! » ⁴² Ti dko mẽnt kẽ anaŝa, apoŝ, kẽ bañaaq baŝe ñonjar maakan. Napoŝ aka wal mẽnt nşubal iñeen na nteb. ⁴³ Yetu kẽ aŝe ŝook baka aji bawut kado alon ame, aŝe do kẽ bawul napoŝ kẽ adee.

6

Yetu aya Nataret

(Maci 13.53-58; Luk 4.16,22,24)

¹ Yetu apẽna da, aya ubeeka wi akuŝnaaniin, kẽ baŝaŝarul bagakandẽr na a. ² Ti unuur wi pnoorfẽn, awo ti pjukan du *katoh kañehanaani. Bañaaq batum banktiinkulun bañonari, aŝe ji : « Ţun di di i mẽnt ameenun iko yi? In awululun uŝal untunja wi, kẽ adoo ji do mlagre mntẽnt mi na iñeen yi nul? ³ Mẽnt naŝukan abuk Mariya a i? Mẽnt abuk anin bi Yakob, Yotet, Yuda na Fimonj a i? Kẽ baŝa'ul baat, baanwo ti na un i? » Kẽ uko waŝ uneenan baka pfiyaara.

⁴ Yetu aji na baka : « Naŝupar Naŝibaŝi, ti ubeeka wi nul, ti ptoof pi bayiŝul na ti katohul meeŝ tañ di di bañaaq bawoon baanji bamẽbana bnuura. »

⁵ Mlagre mi adolon tañ manwoha pjeban bamaakal balon wi apafun baka iñeen. ⁶ Añonjar ti uko wi bawoon baanfiyaari.

Yetu ayil banjañan iñeen na batẽb

(Maci 9.35; 10.1,5-14; Luk 9.1-6)

Yetu aya du nntanka nãñnogun da aŝup Uŝup Ulil Unuura wi Pŝih pi Naŝibaŝi. ⁷ Ado kẽ banjañan iñeen na batẽb babii. Kẽ aŝe yilna baka batẽb batẽb, awul baka mnhina mi pdook nntaayi. ⁸ Aji na baka baji ñaaq kaŝij pjuuŝi tañ, baŝe bawut kaŝij uko ude, umañ, itaka. ⁹ Aji na baka bawoha na iŝapaat na imiŝa yi baŝuun. ¹⁰ Yetu aji na baka : « Woli naban ti dko, naŝoon ti katoh ki

bakyeenkanan te unuur wi nakpënnun tji dko mënŋ. ¹¹ Woli naban tji dko dlön kè baanyeenkan abot awo baantiinkan, woli napën, nadan danaan pdëpalën tji ihoŋ yi nan : hënk nayuuj baka kè bado buŋaan. »

¹² Wi banjaanan bayaan, baŋup bañaan kè bawo i kawut pjuban kabot kaŋëlëŋ nŋida. ¹³ Badooŋ nŋtaayi nŋtum abot akër bamaakal batum ukëra tji bkow ajeban baka.

Herod na Yetu

(Maci 14.1-2; Luk 9.7-9)

¹⁴ Herod naŋih atiink kè bañaan baktiiniyaan uko wi Yetu tiki katimul kapënalaa. Baji : « Yowan Nabattaar anaŋiin tji pkeŋ ukaan kè awo na mnhina mi pdo mlagre. » ¹⁵ Balon kè bakji *Eli a, balon kak baji Naŋupar Naŋibaŋi a, annaamun na baŋupar Naŋibaŋi bajon. ¹⁶ Wi Herod atiinkun nŋŋup nŋun aŋë ji : « Yowan i ndoon kè bafaali anaŋiin tji pkeŋ! »

Pkeŋ pi Yowan Nabattaar

(Maci 14.3-12; Luk 3.19-20)

¹⁷⁻¹⁸ Herod naŋih abi jej Herodiyana, ahar Filip abuk aŋin aniim, kè Yowan Nabattaar aŋë ji na a : « Bgah bi nja baneenan ñaan ajeŋ ahar abuk aŋin aniim. » Uko waŋ uŋuun kè Herod ado kè bamoba awat ukalabuŋ abot atana na mnkorentu. ¹⁹ Herodiyana aŋoor Yowan abot aŋal pdo bafinŋa, aŋë wo aanhilani, ²⁰ tiki Herod aŋi Yowan wi ameeŋ kè awo ñaan natool abot ayiman, aji yeŋana. Herod aji nŋal pdo katiinka, aŋë ji woli atiinka aanji me uko uŋal. ²¹ Unuur ulon kè Herodiyana aŋë ka uko udooni bafin Yowan. Unuur mënŋ Herod ado ufettu unkleŋanun unuur wi abukiin, adu baweek biki dko, baweek biki bangoli, na bañaan bantiinkaniin tji Galilay. ²² Poonu abuk Herodiyana mënŋ aneeŋ uki, Herod na biki aduun tji ufettu bti kè baŋë lilandëra. Kè Herod naŋih aŋë ji na poonu unŋ : « Heparan uko wi inŋalun, dwulu wa. » ²³ Abot amehna aji : « Uko bti wi ikheparanun dwulu wa, woli idoo nŋal kakib utaak wi naan tji ptoof kawulu umban unŋ. »

²⁴ Napoŋ kè aŋë pën ahepar anin aji : « we wi mbaan ahepara ba? » Kè ateema aji : « Bkow bi Yowan Nabattaar. » ²⁵ Poonu ataran akak du naŋih aŋë ji na a : « Dŋal iwulën hënkun tji praata, bkow bi Yowan Nabattaar. »

²⁶ Naŋih ajoŋani, kè pmehna pi nul na bañaan biki aduun ufettu baŋë tju kè aanhil ppok. ²⁷ Aji na nayeŋ tji dko mënŋ aya aŋij bkow bi Yowan. Nayeŋ kè aya faala du ukalabuŋ, ²⁸ aŋij bkow tji praata awul napoŋ ñaaŋ, kè aya awul anin. ²⁹ Wi baŋaŋar Yowan batiinkun uko unŋëpun, babi ajeŋ puum pi nul aya moy.

Yetu ade de'an pntuk pi bañaan

(Maci 14.13-21; Luk 9.10-17; natenan tji Yowan 6.5-13)

³⁰ Banjaanan bakak aŋë bi ayit tji Yetu, aŋupa uko bti wi badolun na wi bajukanun. ³¹ Kè aŋë ji na baka : « Nabiin na nji du dko dangaagun nanoorfën ntiinku. » Aŋini hanŋ tiki bañaan batum baya abi, kè baando hilan ade.

³² Kè baŋë ya na bŋëem du dko dangaagun. ³³ Wi bañaan bawinun baka kè bakya, batum bame uko wi bakdolun. Wal mënŋ wi wi bapënnun nŋbeeka bti aŋi aya du dko mënŋ aban baka da uteek.

³⁴ Wi Yetu akwaliin tji bŋëem awin pntuk pweek pi bañaan, aŋë ñaga baka, bawo wo ji nŋkaneel nŋanwoon nŋaanka nayafan. Wi wi aŋaan awo tji pjukan baka iko itum. ³⁵ Jibi unuur ukyaanŋ pŋot, kè baŋaŋarul baŋë bi aŋoga, aji na a : « Dko di dagaagi kè unuur ubot alow ; ³⁶ dolan baka baya du nŋëŋ na nŋntanka nŋaŋnŋogun dko di, bahilna baka uko ude. »

³⁷ Kê Yetu aşê teem baka aji : « An, Nawulan baka bade bdi di'an. » Kê baji na a : « Njejna ŋun itaka* iliina yan kahilna kanug uko ude pa bañaan biki bti? » ³⁸ Yetu aji na baka : « Nawo na ipoom hum ba? Nayaan naten. »

Kê baya aten, abi aji na a : « Nkaha ipoom kañeen na nṭëb nṭëb. »

³⁹ Wi wi añaan aji na baka bado bañaan baṭo ṭi ujaagal bado kntuk. ⁴⁰ Baṭoona kntuk ki bañaan iñeen-week, na ki iñeen kañeen. ⁴¹ Yetu aje wal mēnt ipoom kañeen yun na nṭëb nṭëb, akat kēs du baṭi aşê beeb Naṣibaṭi ṭi iko ide yun, akitēs ipoom awul baṭaşarul bawul bañaan. Akak ado kê bafaş baka bti nṭëb nṭun. ⁴² Bañaan bti bade ayok, ⁴³ kê baṭij kkaar iñeen na ktëb ki ipoom na nṭëb nṭandukiin. ⁴⁴ Ṭi bandeen bukun, biinṭ bawo iñeen-week nyaaş iñeen kañeen (5000).

Yetu apoş ṭi bdëk duuṭ

(Maci 14.22-32; natenan ṭi Yowan 6.15-21)

⁴⁵ Wi bañaan baba'an ba pde, Yetu ado kê baṭaşarul bapaya ṭi bṭeem ajota kadun, baya umban wi Bettayida du bdëk umban wun, ul kê aşê duka aṭiisan bañaan. ⁴⁶ Wi adolon bañaan bti kê baṭiisi, aşê paya du pnkun añehan Naṣibaṭi.

⁴⁷ Wi unuur uyobun, bṭeem bawo ṭi ptoof pi bdëk, ul kê aşê wo aloolan du pkay.

⁴⁸ Awin baka kê banoor na ppaat wi uyook uwoon unkyook ata'an na umban wi bakyaan. Kaya utejan mñjel, kê aşê poş ṭi bdëk duuṭ abi adoo la pṭëp baka.†

⁴⁹ Wi baṭaşarul bawinulun kê akpoş ṭi bdëk duuṭ, banun aji ujurte wa, aşê fuut idiim, ⁵⁰ bawina bukal bti aşê lënk. Ul, kê aşê ṭiini na baka ṭi dko mēnt aji : « Nawutan kahaajala, nji a, nawutan kalënk. » ⁵¹ Wi wi añaan apaya du baka ṭi bṭeem, uyook kê uşê ṭañan. Bañojar maakan, ⁵² na manjoonan, baamme jibi Yetu adoon mlagre mi ipoom, kê iṭëb yi baka ikak awo ṭi bdëm.

Yetu ajeban bamaakal du utaak wi Genateret

(Maci 14.34-36; natenan ṭi Yowan 6.22-25)

⁵³ Wi bamuurun, aban du pkay du utaak wi bagenateren, bakaban bṭeem ṭi kaban. ⁵⁴ Wi baheli'an hela kê bañaan başê yikrën Yetu. ⁵⁵ Baya ṭi utaak bti aṭij bamaakal ṭi ijiin du dko di batiinkun aji awoo. ⁵⁶ Dko bti di aneejun, du nntanka, nbeeka, nṭëf, baji baṭij bamaakal du bayiti, kakoota awut babana woli udoo wo kambiint ki ulankon wi nul ; kê bambanun ka bti bajebi.

7

Udolade wi bajon

(Maci 15.1-20)

¹ *Bafaritay na *bajukan Bgah balon bampënnur Yerutalem babi ayit aṅog Yetu. ² Bawin kê baṭaşar Yetu balon kê bakde bë baaññow iñen jibi udolade ujakun. ³ Hënk di uwoon, bafaritay ji bayuday bti baanji bade kê baaññow iñen yi baka bnuura. Baji bado haṅ pa pmëban udolade wi bajon. ⁴ Babot awo baanji bade woli bapëna bayiti bë baantul tulan nleef nji baka na meel. Bakak amëban idolade itum yi bajon, ji pñow ikooa, idunk, na irata. ⁵ Ukaanj kê bafaritay na bajukan bgah bahepar Yetu aji : « we ukaanj kê baṭaşaru baanji baṭaş udolade wi bajon, babaa ji bade de bë baaññow iñen? »

⁶ Ateem baka aji : « Itayi afañ wi aṭiiniyaanun uko wi nan, an balagare, Naṣibaṭi aji ṭi ulibra wi Itayi :

“Pntaali pi paji padëmanaan na mntum ṭañ,

* 6:37 Itaka : Itaka mēnt iwo baluk bi nñuur iñeen-week nyaaş nṭëb. † 6:48 Adoo la pṭëp baka kême aya du baka.

kë uhaaş wi pa uşë lowën.

7 *Pñehan na bñejan bi baka iinjakën nin uko ulon
iko yi bakjukanuñ iwo udolade wi bañaan bajën tañ.**

8 *Naji naduk uko wi Naşibaţi ajakuñ kaşë mëban udolade wi bañaan bajën.*

»
9 *Akak aji na baka : « Naji napok bnuura uko wi Naşibaţi ajakuñ kaşë kataş udolade wi nan. 10 Moyit aji : “Mëbaan şaaş na naan bnuura*” akak aji : “Ankkaruñ aşin këme anin, pkeţ pakwoon baluk bi nul.” 11 An, naşë ji : Woli ñaan aji na aşin këme anin : “uko wi nhilanuñ lah kaţënkn uwo ‘korban’ (uwoon: uwo wi Naşibaţi.)” 12 Naji nadinana keeri awut kado nin uko ulon kak pa aşin këme anin. 13 Hënk di nagaruñ uţup wi Naşibaţi na udolade wi nakjukanuñ. Nabot aji nado iko itum itënt yuñ kak. »*

14 *Wi wi Yetu akaan adu pntuk pi bañaan aji na baka : « Natiinkan an bti nabot name. 15 Nin uko ulon unwoonuñ bdig uunhilan kaţopan ñaan şi kës ki Naşibaţi, wal wi ukneejuñ şi a. Uko unjaan upëna şi a ujaan uţopana şi kës ki Naşibaţi. [16 Ankaan ibaţ itiinki atiinkan !] »*

17 *Wi Yetu aneejuñ du katoh alow pntuk, bataşarul bahepara uko wi uhoñ ukjukanuñ. 18 Kë aji na baka : « An kak hënk di di nawaanuñ nşal i? Naamme me kë nin uko ulon wi bdig unkneejuñ şi ñaan uunhilan kaţopana şi kës ki Naşibaţi i? 19 Uunji uneej şi uhaaş wi nul, şi kayiñul di di ujaan uneej, aya kapënan wa du bñteeh. » Hënk şi nşup nuñ, Yetu adiiman kë iko ide bti inuura.*

20 *Aji kak : « Uko unjaan upën şi ñaan ujaan ukakana aţop şi kadun ki Naşibaţi. 21 Hënk di uwoon, du nhaaş meet ni bañaan di di nşal nwuţaan njaan nşapëna, nşal njanjaan nşatij pjuban pi piinţ, kakiij, pñiñ, 22 ppiinţ na ahar ñaan këme ayin ñaan, pñeebar iko, mnñot, kaguuru, pţuunk, pñal uko wi atëntu, bkootar, bbeehar, bpën. 23 Iko iwuţaan yuñ bti iji ipëna şi ñaan meet yul ijaan itu ñaan kaţop şi kës ki Naşibaţi. »*

Pfiyaar pi ñaaţ anwoon aanwo nayuday

(Maci 15.21-28)

24 *Yetu apën da, aşë ya umbar wi ubeeka wi Tir. Aneej du katoh kalon aşë wo aanjal bame, kë bañaan başë mehaara me. 25 Uunjoni, kë ñaaţ alon i untaayi uneejuñ şi abukul ñaaţ aşë fiink kë baţiiniyaan uko wi nul aşë bi ajot şi ihoţ yi nul. 26 Ñaaţ mënt aanwo nayuday, awo nafiniten i utaak wi Firi. Akoot Yetu aji na a adook untaayi, upën şi abukul.*

27 *Yetu kë aji na a : « Wutan duna bapoţ bade bayok, uunnuura bajej pde pi bapoţ bawul nbuş nmpoti* . » 28 Ñaaţ ateema aji : « Ajugun, ifanji, kë nbuş nmpoti naşë ji nade ituk yi bapoţ bawatuñ şi umeşa uţeeh. » 29 Wi wi Yetu aşaan aji na a : « Uţup wi, uţu kë untaayi upën şi abuku, yaani. »*

30 *Ñaaţ mënt akak katohul atënk kë napoţ apiinţ şi kalişa, kë untaayi upën şi a.*

Yetu ajeban nadënëmaan

(Maci 15.29-31)

31 *Yetu apën du umbar wi ubeeka wi Tir aţëpna wi Fidoñ amuur utaak wi Nşeeta İñeen aşë ya umbar wi bdëk bi Galilay. 32 Baţija nadënëmaan ankaan aji noor na bţup, aşë kooţa apafa iñen.*

33 *Yetu ajeja kë balow bañaan, aya agaag. Aţu'a ikoñ şi ibaţ, atëfëj, abana pndemënt, 34 aşë kat kës du baţi, awuuk uhefënt aşë ji na ñiint: « Efata » uwoon*

* 7:7 Itayi 29.13.   * 7:10 Ppën 20.12.   * 7:10 Ppën 21.17.   * 7:27 Nbuş nmpoti : Wal mënt bayuday baji baji banwoon baanwo bayuday bawo nbuş.

« haabšiin. » ³⁵ Ți dko mēnt, ibaȚ ihaabšaa, kē pndemēt pabot afēnēša, kē akȚiini bnuura.

³⁶ Kē Yetu ašē ji na bañaan bawut kaȥup nin ņaan uko unȥepuȥ. Jibi akneenanuȥ baka, kē babaa ȥiiniyaan ȥiiniyaan maakan uko wi adoluȥ. ³⁷ Bañoȥar pwoȥar pweek maakan ašē ji : « Ado iko bti bnuura, adoo do kē bandēnemuȥ baktiink, kē babiiš bȥup baktiini. »

8

Yetu ade de'an bañaan iñeen-week ņbaakēr ņyaaš iñeen

(Maci 15.32-39; Markut 6.30-44)

¹ Ți ņnuur mēnt bañaan baȥuma tum ašē wo baanka uko ude, ukaaȥ kē Yetu adu baȥașarul aji na baka : ² « DŃaga bañaan biki, ņnuur ņwajaȥ ņji ņji, ņji bawooȥ na ņji abot awo baanka uko ude. ³ Woli dji na baka baȥiș, kē baya na ubon, baya jot du bgah te baloȥ ȥi baka bapēna dko dlow. »

⁴ Baȥașarul bahepara aji : « Țuȥ di di ņkkaanuȥ ipoom iwul baka bade badoo bayok? Dko di ņwooȥ di dagaagi. »

⁵ Ahepar baka aji : « Nawo na ipoom hum ba? » Kē bateema aji : « Paaj na kalon. »

⁶ Ado bañaan kē baȥo ȥi mboș, ašē jej ipoom paaj na kalon yuȥ, abeeb Nașibaȥi, akitēș ašē wul baȥașarul bawul bañaan. Kē bawul ya baka. ⁷ Bakak awo na ņȥēb ņloȥ ņmpoȥi. Yetu akak abeeb Nașibaȥi ȥi ņȥēb ņuȥ, ašē wul ņa baȥașarul kē bawul bañaan. ⁸ Bañaan bade ayok, kē indukiȥiȥ itum kkaar paaj na ploȥ. ⁹ Bañaan banwooȥ da bawo uko ji iñeen-week ņbaakēr ņyaaș iñeen (4000), kē Yetu așē do baka kē baȥiși. ¹⁰ Ți dko mēnt kē așē paya ȥi bȥeem na baȥașarul aya utaak wi Dalmanuta.

Bafaritay bahepar Yetu uko unknđiimanuȥ kē awo i Nașibaȥi

(Maci 6.14; 12.38-39; Luk 11.16,29)

¹¹ Bafaritay babi, awo ȥi pȥiini na Yetu, bala pȥaawana, așē hepara uko uloȥ unknđiimanuȥ kē awo ņaan i Nașibaȥi. ¹² Yetu awuuk uhēfēt așē ji : « we ukaaȥ kē kawuuȥ ki kakhepar uko unknđiimanuȥ kē dwo ņaan i Nașibaȥi ba? Dȥupan, na manjoonan, nin mēnkđiiman kawuuȥ ki uko uloȥ. » ¹³ Aduk baka aya apaya kak du bȥeem așē ya umbaȥ wundu.

¹⁴ Baȥașar Yetu baȥilma pȥiȥ ipoom așē woħaara na kaloolan ȥaŃ. ¹⁵ Yetu aji na baka : « Naȥafaraan, nalipariin uko utaajanaani pșon wi bafaritay na wi Herod. » ¹⁶ Bawo ȥi pȥiiniyaan uko wi bawaanuȥ ipoom.

¹⁷ Yetu ammeen uko wi baktiiniyaanuȥ aji na baka : « we ukaaȥ kē naktiiniyaan uko wi nawaanuȥ ipoom ba? Naanji nawin kabot kayikrēn i? ¹⁸ Itēb yi nan idēnēti i? Nawo na kēș așē wo naanji nawin, nawo na ibaȥ așē wo naanji nate. Naanleș ¹⁹ wi nkitșuȥ ipoom kañeen pa biint iñeen-week kañeen ņyaaș iñeen (5000) i? Kē kkaar hum kantumuȥ na ipoom ki ki nayaanaanuȥ ba? » Bateem aji : « Iñeen na ktēb. »

²⁰ « Kē wi nkitșuȥ ipoom paaj na kalon pa bañaan iñeen-week ņbaakēr ņyaaș iñeen (4000), kkaar hum kantumuȥ na ipoom ki ki nayaanaanuȥ? » Kē baji : « Paaj na ploȥ. » ²¹ Kē așē ji na baka : « Naandobi yikrēnaara ha? »

Yetu ajeban nakuul

²² Yetu na baȥașarul baban ufēȥ wi Bettayida, kē bașē ȥija nakuul aloȥ, akooȥa abana. ²³ Amēbana ȥi kañen, apēn na a ȥi ufēȥ. Aȥu'a ișuuȥ ȥi kēș, apafa iñen așē hepara aji : « Iwin uko uloȥ i? »

²⁴ Wi akompēșuȥ așē ji : « Dwin bañaan, bawo ji mnko mankpoșuȥ. »

²⁵ Yetu kē akak aṭu'a iñen ṭi kēs, kē wi atenuṅ, ašē jeb ahil ayikrēn iko bti apaṭēs ya. ²⁶ Yetu kē ašē ji na a aṭiis ašē wut kaneeṅ ṭi ufēt.

Piyeer aji Yetu awoonj Krittū
(Maci 16.13-16; Luk 9.18-22)

²⁷ Yetu aya na baṭašarul du ṅntanka ṅaṅṅogunṅ du ubeeka wi Fetare-Filip. Wi bawoonṅ ṭi bgah kē ašē hepar baka aji : « Bañaanṅ bašal aji dwo in ba? »

²⁸ Bateema aji : « Balonṅ baji iwo Yowan Nabattaar, kē balonṅ baji iwo Eli, kē balonṅ kak baji iwo alonṅ ṭi baṭupar Našibaṭi. »

²⁹ Yetu kē ašē hepar baka aji : « Kē ṭi an, ṅji dwo in ba? » Kē Piyeer ašē teema aji : « Iwo Krittū. » ³⁰ Kē ašē šook baka aji na baka bawut kaṭup nin ṅaanṅ uko wi nul.

³¹ Yetu ajun pṭup baka kē *Abuk ṅiintṅ awo i kahaj maakan, kabot kapokana ṭi bantohi, ṭi baṭeṅan baweek na ṭi *bajukan Bgah. Balunṅ kado bafiṅa, unuur uwajantēn ašē naṭa ṭi pkeṭ. ³² Wi aktupunṅ uko waṅ ankhonṅ, aṭiini ajinṅan. Kē Piyeer ašē pula kē багааṅi ašē jun pṅoman na a ṭi uko wi ajakunṅ. ³³ Yetu awuṅṅsa atēn baṭašarul ašē ṅoman na Piyeer aji : « Lowaan, iwi Fetana, ṭiki iinṅi kla uko wi Našibaṭi aṅalunṅ, iji kla wi bañaanṅ baṅalunṅ. »

Hum di di ṅaanṅ awoonṅ kaṭaš Yetu?
(Maci 16.24-28; Luk 9.23-27)

³⁴ Yetu ado pntuk pi bañaanṅ na baṭašarul kē babii, ašē ji na baka : « Woli ṅaanṅ aṅal kaṭašēn, awo kaṭilma uleeful, kakunṅa krut ki nul kadinan phaj ji ṅji kabot kaṭašēn, udole wo ṭi pkeṭ. ³⁵ Hēnk di uwoonṅ, aṅalunṅ pbuuran ubida wi nul alunṅ kawaanṅ wa. Kē ṅaanṅ i ṅji Yetu na Uṭup Ulil Unuura ṅkṅunṅ awaanṅ ubida wi nul alunṅ kabuuran wa. ³⁶ We uwoonṅ ṅaanṅ aka pyok pi umundu bti woli aneemandēn ubida unkmbiinṅ. ³⁷ We wi ṅaanṅ ahilanunṅ pwul unklinunṅ na uhaaš wi nul. ³⁸ Woli ṅaanṅ akowara ṅji na ṅṭup ṅi naan ṭi kadun ki bañaanṅ biki umundu wi, bandekunṅ Našibaṭi kafēṭ abot awo bajuban, ṅji *Abuk ṅiintṅ kalunṅ kakowara baka woli dbi na ṅwanjuṭ ṅyimanaan na mndēm mi Paapa. »

9

¹ Yetu akak aji na baka : « Dṭupan na manjoonan, balonṅ ṭi bañaanṅ banwoonṅ nṭa ṭi baankkeṭ bē baanwin Pših pi Našibaṭi pabi na mnhina. »

Eli na Moyit bapēn aṭiini na Yetu
(Maci 17.1-9; Luk 9.28-36)

² Wi ṅnuur paaj ṅaṭepunṅ, Yetu ajej Piyeer, Yakob na Yowan kē baya agaag du pnkunṅ pweek. Kē uleeful ušē ṭēlša ṭi kadun ki baka, kē awo ji ṅaanṅ nampaṭi. ³ Imiša yi nul ikak ji unuur abot afaat pfaat pi imeeṅ nin nanaj alonṅ ṭi umundu aanhil pwul imiša pfaat pṭēntṅ punṅ. ⁴ Eli na Moyit kē bašē winana ṭi kadun ki baka, awo ṭi pṭiini na Yetu.

⁵ Piyeer aji na Yetu : « Najukan, uwo bnuura, jibi ṅja ṅwoonṅ ṭi : ṅtan iloona iwajanṅ, kalonṅ kawo ki nu, kalonṅ kawo ki *Moyit, kandukiinṅ ki *Eli. » ⁶ Baṭašar Yetu balēnk palēnk paṅ kē Piyeer aando me uko wi aktupunṅ.

⁷ Kanfēluṅ kabi awun baka, kē pṭiim ploṅ pašē pēnna ṭi ka aji : « I, awoonṅ Abuk naan, dṅala maakan, natiinkana. »

⁸ ṭi dko mēntṅ, baṭašarul baten dko di bawoonṅ afooyan ašē wo baanwin nin alonṅ, Yetu ṭaṅ awoonṅ na baka. ⁹ Wi bapēnunṅ ṭi pnkunṅ ahela, Yetu kē ašē ji na baka bawut kaṭup nin ṅaanṅ uko wi bawinunṅ te wi *Abuk ṅiintṅ aknaṭiinṅ ṭi pkeṭ. ¹⁰ Bamēban uko wi ajakunṅ na baka, ašē ṭiini jibi bawoonṅ, ala pme uko wi

anjalonj pji wi ajakun: « Pnaṭa ṭi pkeṭ. » ¹¹ Baṭaṣarul bahepara aji : « we ukaanj kē *bajukan Bgah baji Eli awo i kaduna kabi ji Krittu ado kabi? »

¹² Yetu ateem baka aji : « Na manjoonan, Eli awo i kadun kabi kakakan iko bti ṭi bgah. Naṣal aji babubara apiit aji Abuk Ņiintj awo i kahaj maakan, kapokana i? » ¹³ Kē nṣe ṭupan, Eli adobi bi kē badola uko bti wi banjalun, jibi bapiitun ṭi a. »

*Yetu ajeban napoṭ anneejiin
(Maci 17.14-18; Luk 9.37-43)*

¹⁴ Wi Yetu, Piyeer Jakob na Yowan babanun du baṭaṣar Yetu bandukiin, aṣe win pntuk pweek pi baṅaan na *bajukan Bgah kē bakṭiini na baka. ¹⁵ Wi baṅaanj bawinañ win Yetu, aṣe lēnkara bti, aṭiira pwula mboṣ. ¹⁶ Ahepar baka uko wi bakṭiiniyaanun. ¹⁷ Ņiintj alonj kē aṣe teemna du pntuk aji : « Naweeek, dṭiju abuk naan, awo na untaayi umbiiṣanulun bṭup. ¹⁸ Dko di uyaan amobna, uji uwata ṭi mboṣ, napoṭ kayiih, katibrēn iñiin, uleeful uji ukak kataaṭ. Dkooṭ baṭaṣaru badook wa kē baanhilani. »

¹⁹ Yetu aji na baka : « Nawo baṅaanj bawuṭaan, banwoonj baanfiyaari! Dwo kaṭo na an te lum ba? Dwo kado kamiiran te lum ba? Naṭijaan napoṭ. » ²⁰ Kē baṭija'a. Wi untaayi uwinaarun win Yetu, aṣe jun pṣeñ ṣeñan napoṭ kē ajot ṭi mboṣ, akēlēnk, ayiih.

²¹ Yetu ahepar aṣin napoṭ aji : « Lum di di ujunun pwata hēnk ba? » Kē ateem aji : « Wi awoonj napoṭ nampoṭi te hēnkun. ²² Nyaaṣ nṭum uji uwata du bdoo na du meel kado na pfiṅa. Kē iṣale hil pdo uko ulonj, kṭēnkun, ṅagi'un. »

²³ Yetu ateem aji : « Iji nṣale hil... Ņaanj anfiyaarun, Naṣibaṭi ahil pdo iko bti pa a. » ²⁴ Ṭi dko mēntj ajug napoṭ kē aṣe ṅajar aji : « Dfiyaari, biin iṭēnkēn, nhilna nkak nfiyaar maakan. »

²⁵ Wi Yetu awinunj kē baṅaanj batum bakṭi abi ayit kē aṣe lēbar na untaayi aji : « Iwi untaayi, injaan kdēnēman kabot kabiiṣan bṭup, dji ipēn ṭi napoṭ i, iṣe iwut kalun kakak ṭi a. »

²⁶ Wi untaayi ukpēnun, kē napoṭ aṣe ṅajar alētar maakan. Napoṭ awo ji ṅaanj ankeṭun, kē baṅaanj bti bado ji akeṭi. ²⁷ Yetu kē aṣe mēbana ṭi kañen anaṭana kē anaṭi. ²⁸ Wi Yetu aṭiiṣunj katoh, agaag na baṭaṣarul, kē baṣe hepara aji : « we ukaanj kē un, ṅēnhil lah adook untaayi ba? » ²⁹ Kē aṣe teem baka aji : « Untaayi utēntj wun, pñehan Naṣibaṭi ṭañ pahilanun pdook wa. »

*Uyaas utēbantēn wi Yetu akṭupun pkeṭ na pnaṭa ṭi pkeṭ pi nul
(Luk 9.44-45)*

³⁰ Wi bapēnun ṭi dko dun, aṣe muur utaak wi Galilay. Kē Yetu aṣe ṅal baṅaanj bawut kame. ³¹ Awo ṭi pjukan baṭaṣarul aji : « *Abuk Ņiintj awulana du baṅaanj, bafiṅa, unuur uwajantēn aṣe naṭa ṭi pkeṭ. » ³² Kē baṭaṣarul baṣe wo baamme uko wi akṭupun abot aṭi phepar apiban baka wa.

*Ahoñ awoonun naweeek?
(Maci 18.1-5; Luk 9.46-48)*

³³ Yetu na baṭaṣarul batool aya Kapernawum. Wi babanun du katoh kē Yetu aṣe hepar baka aji : « We wi nakṭiiniyaanun lah du bgah ba? » ³⁴ Kē baṣe yomp, ṭiki du bgah bawo ṭi plaṭar ala andēmnun ṭi baka.

³⁵ Yetu aṭo aṣe du baṭaṣarul iñeen na btēb, aji na baka : « Woli alonj anjal pwo nateek, akakan awo kafēṭ ki batēntul, awo nalempar baka. »

³⁶ Aje napoṭ alon aṭu'a ṭi ptoof pi baka, amooka, aṣe ji : ³⁷ « Ñaaṅ anyeenkuṅ napoṭ atēnt i ṭi katim ki naan, nji ṭi uleef naan i i ñaaṅ mēnt ayeenkuṅ, kē anyeenknun, mēnt nji i ayeenkuṅ, anyilnuṅ a. »

Anwoon aampokun, awo na un
(Luk 9.49-50)

³⁸ Yowan aji na Yetu : « Naweeek, ṅwin alon kē akdook ṅntaayi ṭi katimu, kē ṅneenana, ṭiki aanji ṭaṣun. » ³⁹ Yetu ateema aji : « Nawutan kaneenana : Nin ñaaṅ aanhilan kado mlagre ṭi katim ki naan kabot kaṭup uko uwuṭaan ṭi nji ṭi dko mēnt. ⁴⁰ Anwoon aampok nja, awo na nja. ⁴¹ Kē ankwulanaṅ kakoopa ki meel nadaan ṭiki nawo i Krittū, aluṅ kayeenk baluk bi awoon i kayeenk. »

Nalipariin
(Maci 18.6-11; Luk 17.1-2)

⁴² Yetu akak aji : « Ankdolon alon ṭi bapoṭ biki* ajot ṭi pjuban, uhokan batana ṭi kaṭuṭ plaak pweek baṣe bafela du bdēk. ⁴³ Woli kañen ki nu kaṭu kē ikjuban, falan ka, uhokan iya baṭi na kañen kammukṣiṅ kē di pya du infernu na iñeen itēb du bdoo banwoon baankjēmṣa ⁴⁴ [di ubob uwoon uunji ukeṭ, kē bdoo baanji bajēmṣa]. ⁴⁵ Woli kahoṭ ki nu kaṭu'u kē ikjuban, falan ka, uhokan iya baṭi na kahoṭ kammukṣiṅ, kē di pya na ihoṭ itēb du infernu ⁴⁶ [di ubob uwoon uunji ukeṭ, kē bdoo baanji bajēmṣa]. ⁴⁷ Woli pkēṣ pi nu paṭu'u kē ikjuban, lookṣan pa. Uhokan ineej du Pṣih pi Naṣibaṭi na pkēṣ ploolan kē di bafelu du infernu na kēṣ ktēb, ⁴⁸ di ubob uwoon uunji ukeṭ, kē bdoo baanji bajēmṣa. ⁴⁹ Baluṅ kaṭu bañaaṅ bti bdoo jibi bajaan baṭu pnam ṭi mnde. ⁵⁰ Pnam pawo uko unuura. Paṣale yaṣ, nakakanaan we kataabare ki pa? Nawoon na pnam ṭi uleef wi nan nabot natiinkar na batēntan.

10

Yetu aṭiiniyaan uko wi bniim
(Maci 19.1-9; Luk 16.18)

¹ Wal mēnt kē Yetu aṣe naṭa ṭi dko duṅ, aya umban wi Yuda, amuur bdēk bi Yordan. Bañaaṅ batum bakak ayit aṅoga, kē awo ṭi pjukan baka jibi ajonuṅ kado. ² Bafaritay babi aṅoga, baṅal pṭaawana aṣe hepara me bgah bi Moyit badinan ñaaṅ adook aharul ṭi bniim.

³ Kē aṣe teem baka aji : ⁴ « We wi Moyit ajakuṅ ṭi uko mēnt? » Kē baji : « Moyit adinan ñiint apiit ñaaṭ kakaarta kankyuujuṅ kē bniim babaa, kabaa dooka. » ⁵ Yetu kē aṣe ji na baka : « Mndēnēm mi ṅhaaṣ ṅi nan manṭuuṅ kē Moyit aṭup uko mēnt. ⁶ Ṭi ujuni, wi Naṣibaṭi aṭakuṅ umundu, ado baka kē bawo ñiint na ñaaṭ. ⁷ Ukaan kē ñiint akluṅ kaduk aṣin na anin, ⁸ kaya kawo na aharul, bukal batēb bti baṣe bakak ñaaṅ aloolan. Hēnk, baankwo bañaaṅ batēb, bawo aloolan. ⁹ Ñaaṅ awutan keeri kagar uko wi Naṣibaṭi anaakrēnuṅ. »

¹⁰ Wi bakakuṅ katoh, kē baṭaṣarul baṣe kak ahepara ṭi uko wi ajakuṅ. ¹¹ Kē Yetu aji na baka : « Woli ñaaṅ adook aharul aṣe niim alon, ajuban pjuban pi piint. ¹² Kē ñaaṭ akale duk ayinul aṣe niimar na ñiint alon, ajuban pjuban pi piint.

Yetu na bapoṭ
(Maci 19.13-15; Luk 18.15-17)

* **9:42** Bapoṭ biki Yetu aṭiiniyaan ṭi banfiyaaruṅ, bukal bakakuṅ ji bapoṭ.

¹³ Bañaan baŋij Yetu bapoŋ pa aban baka, k  baŋaŋarul baŋe  oman na baka.
¹⁴ Wi Yetu awinun uko m nt   aŋe deebaŋ, aji na baka : « Nawutan bapoŋ babi  i nji, nakneenan baka  iki Pŋih pi Naŋibaŋi pawo pi banwoon ji baka. ¹⁵ Na manjoonan, dŋupan, anŋalun pneej  i Pŋih pi Naŋibaŋi awo kanaam na napoŋ. »
¹⁶ Yetu ajej baka, amook abot apaf baka i nen, a ehand r baka Naŋibaŋi.

Yetu na  iint  ayok

(Maci 19.16-30; Luk 18.18-30)

¹⁷ Wi akp nun pya, k   iint alon aŋe  i, abi ajot  i ihoŋ yi nul aŋe hepara aji : « Najukan nanuura, we wi nwoon kado kayeenkna ubida wi mnŋo ba? » ¹⁸ Yetu k  aŋe teema aji : « Imeha k  Naŋibaŋi  a  anuuriin, ukaan k  ikdu' n nanuura i? » ¹⁹ Ime uko wi bgah bi Moyit bajakuŋ: Iinkf n  naan, iinkpiiint na ayin  naan k me ahar  naan, iinkkiij, wutan katapar  naan uko wi awoon aando, kjej nin uko wi  naan  i kaguuru, m baan  aaŋ na naan bnuura. »

²⁰  iint k  aŋe teema aji : « Najukan, iko m nt djun p aŋ ya wi nhumuŋ hum te h nkuŋ. » ²¹ Yetu atena aŋe magana, aji na a : « Uko uloolan uduki' in: Yaan iwaap iko yi ikaan bti, iwul itaka bawaan, wal m nt ika pyok du baŋi, iŋe ibi i aŋ n. »

²² K  ul, wi atiinkun uko waŋ, aŋe ya na pjootan  iki ayok maakan. ²³ Yetu aten ba aan ayitan aŋe ji na baŋaŋarul : « Ulun katam maakan pa bayok baneej du Pŋih pi Naŋibaŋi. » ²⁴ Baŋaŋarul ba onar maakan  i nŋup nji nul. K  Yetu akak aji na baka : « An bayiŋ naan, utam maakan  naan aneej du Pŋih pi Naŋibaŋi! » ²⁵ Uyoj apel pa untaam wi pnkunkaali neej  i bh r bi kaguja k  di nayok aneej du Pŋih pi Naŋibaŋi. »

²⁶ Baŋaŋarul babaa  onar  onar maakan aŋe ji : « K  in ahilanun keeri kabuur? » ²⁷ K  Yetu aŋe jaban baka keŋ aŋe ji : « Ba aan baj n baanhilan pbuuran  leeŋ nji baka, k  Naŋibaŋi aŋe hil pbuuran baka,  iki aambiisna biiŋna nin uko ulon. » ²⁸ Piyeer k  aŋe ji na a wal m nt: « Un,  duk iko bti a aŋu. » ²⁹ Yetu ateema aji : « Na manjoonan, dŋupan, nin  naan aankduk katohul, babuk aŋin, anin, aŋin, bapoŋ, k me n eehul pa nji na U up Ulil Unuura, ³⁰ b  aankyeeŋ  i nwal nji nwoon nji n aaŋ i een-week itoh, babuk aŋin, banin, bapoŋ na n eeh. Iko m nt bti igakand r na mnhaj. K  du umundu unkmbiin, aka ubida wi mnŋo. ³¹ Baŋum  i banwoon bateek h nkuŋ balun kawo babaa saani k  banwoon babaa saani balun kawo bateek.

Uyaas uwajant n wi Yetu ak upun pkeŋ na pnaŋa  i pkeŋ pi nul

(Maci 20.17-19; Luk 18.35-43)

³² Yetu na baŋaŋarul bawo  i bgah aya ubeeka wi Yerutalem, k  Yetu ajotun kadun. Baŋaŋarul bahaajala maakan, k  bank aŋun baka babot awo na pal nk. Yetu k  aŋe  i jak na a baŋaŋarul i een na bat b, awo  i p up baka uko unkmbiin kadola. ³³ Aji : « Natenan, un biki biki aya Yerutalem k  baŋe lun kawul *Abuk  iint baŋenan baweek na *bajukan Bgah, balun kaji aduknaanaa, pduknaana pi pkeŋ kaŋe kawula banwoon baanwo bayuday. ³⁴ Babenja, kat fj ra, kakoba na itint l, kafina. Unuur uwajant n aŋe naŋa  i pkeŋ. »

Nawoon balempar bat nŋan

(Maci 20.20-28)

³⁵ Yakob na Yowan babuk Tebede baya  og Yetu aŋe ji na a : « Najukan, n al idolun uko wi n hepariin. » ³⁶ K  Yetu ahepar baka uko wi banjalun ado pa

* **10:18** K me : We ukaan k  ikdu' n nanuura ba? Naŋibaŋi  a  anuuriin nin alon kak annuura nuura.

baka. ³⁷ Kë başë ji : « Ƨenun ƧluƧ Ƨto alon Ƨi kadeenu ki nu, undu Ƨi kamayu ki nu wal wi ikyeenkunƧ pših. »

³⁸ Yetu aji na baka : « Naamme uko wi nakñehanunƧ. Nahilan kahaj[†] ji nji i, këme kayeenk batitmu bi nji kayeenkunƧ i? » ³⁹ Bateem aji : « Nñhili. »

Yetu kë aşë ji na baka : « Pnkalame pi nji kadaannunƧ, nadaanna pa, batitmu bi nji kayeenkunƧ, nayeenk ba. ⁴⁰ Kë uko wi pto Ƨi kadeenu këme Ƨi kamayu ki naan mëntƧ nji dwoonƧ kadat bañaanƧ banwoonƧ pto da, bankaanƧ na pto da balunƧ kaƧo da. »

⁴¹ Wi banjaan ineen bandukiinƧ batiinkunƧ uko wi Yakob na Yowan bajakunƧ, aşë deebaƧer baka. ⁴² Yetu adu baka aşë ji na baka : « Nawini, banjakunƧ aji bawo başih biki Ƨtaak baji başih na munƧot, baweek biki Ƨtaak karjoonkna bañaanƧ. ⁴³ Uunwo kawo hanƧ pa an. AnƧalunƧ pwo naweek Ƨi an awo kaƧep Ƨep kawo nalempar batënƧul. ⁴⁴ Kë woli ñaanƧ anƧal pwo nateek Ƨi an, awalaan bkowul ado kalempar batënƧul. ⁴⁵ *Abuk NiiƧƧ Ƨi uleeful aambi bi pa bado kalempara, abi pdo kalempar bañaanƧ kabot kawul ubida wi nul, uwo baluk bankbuuranunƧ bañaanƧ baƧum maakan. »

Yetu ajeban nakuul du ubeeka wi Yeriko

(Maci 20.29; Luk 18.35-43)

⁴⁶ Yetu na baƧaşarul baban ubeeka wi Yeriko, kë wi bakpënuƧ da na pntuk pweek pi bañaanƧ, Bartime nakuul abuk Time aƧo Ƨi kabanƧ bgah awo Ƨi bñehan.

⁴⁷ Wi atiinkunƧ kë Yetu i Nataret aktëpuƧaşë jun phuuran aji : « Yetu abuk DayiƧ, ñagi'aan » ⁴⁸ Kë wi bañaanƧ baƧum bawoonƧ Ƨi pƧoman na a ayom, kë abaa huuran huuran maakan aji : « Abuk DayiƧ ñagi'aan » ⁴⁹ Yetu kë aşë naƧ aji : « Nadu'ana. » Badu nakuul aji na a : « Wutan kalënk, naƧiin, adu'u. » ⁵⁰ Kë aşë fël umanta, alut anaƧa aya du umbanƧ wi Yetu. ⁵¹ Yetu aji na a : « we wi inƧalunƧ ndolu ba? » Nakuul kë aji : « Najukan i naan, dolaan nkak ndo kawin. » ⁵² Yetu kë aşë ji na a : « Yaani, pfiyaar pi nu pabuuranu. » Ƨi dko mëntƧ kë aşë kak awin ; aşë Ƨaş Yetu na bgah.

11

Yetu aneeƧ Ƨi Yerutalem ji naših

(Maci 21.1-9; Luk 19.29-34)

¹ Yetu na baƧaşarul bañoƧ Yerutalem kakab Ƨbeeka Ƨi Betfage na Betani du umbanƧ wi PnkunƧ pi Mnoliwera* kë Yetu aşë yil batëb Ƨi baƧaşarul. ² Aji na baka : « Nayaan du untanka unwoonƧ Ƨi kadunan : uneejan, nawin batan ubuuru umpoƧi wi nin ñaanƧ awoonƧ aambaanƧ kadapi'aara. Nafënëšan wa naƧij. ³ Woli baheparan uko unkayi kë nakfënëš ubuuru, nateem kaji Ajugun anuma wa, woli abaa, ado wa ukak. »

⁴ BaƧaşar Yetu baya aƧënk kë batan ubuuru umpoƧi Ƨi plëman plonƧ kakab bgah, aşë fënëš wa. ⁵ BalonƧ Ƨi banwoonƧ da bahepar baƧaşar Yetu uko unkaanƧ kë bafënëš wa. ⁶ Kë bateem baka jibi Yetu ajakunƧ na baka. Kë bawut baka kë bayaa. ⁷ BaƧij ubuuru du Yetu, apënan iyeti yi baka, agur Ƨi wa, kë Yetu aşë paya Ƨi wa. ⁸ BañaanƧ baƧum bašeef iyeti Ƨi bgah, balonƧ kë bašeef ikën yi mnjaak yi batibnunƧ du uƧeeh. ⁹ BankpošunƧ Ƨi kadun ki nul na bankƧaşulunƧ bahuuran aji :

« *HoƧana,†bnuura nuura Ƨi AnkmbiinƧ Ƨi katim ki NašibaƧi Ajugun!*»

[†] 10:38 Nahilan kadaan Ƨi pnkalame pi nji kadaannunƧ. * 11:1 PnkunƧ pi mnoliwera : DawoonƧ katim ki pnkunƧ pi bajaanƧ bado na umbaabu "Mont des Oliviers, Monti di Olivera, Mount of Olives."

[†] 11:9 HoƧana : Ƨi uhebërë dawoonƧ « Buuran » aşë bi kak uƧup unjaanƧ udëmanaan NašibaƧi. * 11:9 Kañaam 118.25,26.

¹⁰ *Bnuura nuura ti psh pankmbiin hñk, psh pi Dayit atemun!*
Hotana, Naşibaţi adèm du baţi duuŧ. »

¹¹ Yetu aneej du Yerutaalem aya du *Katoh Kaweek ki Naşibaţi meet. Wi atenuŧ dko bti ayitèn, aşè pèn pya Betani, ul na başaşarul iñeen na batèb ŧiki utaakal ubani.

Yetu afèp bko bi bajaan badu bfig
(Maci 21.18-19)

¹² Unuur utèbantèn, wi bakpènnuŧ Betani kè ubon uşè de Yetu. ¹³ Awin bko bi bajaan bado bfig du kalowan, aşè ya pten me aţenk da mnko mnlonj kade. Wi aşaan aňog aşè ŧenka itoh ŧañ, ŧiki wal wi kabuk ki ba uundobi ban. ¹⁴ Wi wi aşaan aţiini na bko aji : « Nin ñaan aankak ade mnko mi nu. » Başaşarul kè batiinka.

Yetu adook bawaap du katoh ki Naşibaţi
(Maci 21.12-17; Luk 19.45-47; natenan ŧi Yowan 2.13-22)

¹⁵ Yetu na başaşarul baban Yerutaalem, kè wi baneeruŧ ŧi Katoh Kaweek ki Naşibaţi, kè Yetu aşè jun pdook bankwaapuŧ na banknuguŧ da. Awat űmeeşa űi batorkaar itakaŧ, na iţij yi bawaap űbalab. ¹⁶ Abot aneenan bañaan bankuűiű bado kaţèpna ŧi Katoh ki Naşibaţi meet. ¹⁷ Ajukan baka aji : « Mènt uko wi upiitaniű ŧi Ulibra wi Naşibaţi i : *katoh ki naan kadu'ana *katoh kañehanaani pa űtaak bti*? » An kè naşè do ka *dko dmennaani di bakiiű. »*
¹⁸ Baţenjan baweek na *bajukan Bgah batiink uko wi Yetu adoluŧ, aşè la jibi bakdoluŧ kadoo kafinja ; baţi'a, ŧiki pntuk bti pamaţ pjukan pi nul maakan.
¹⁹ Utaakal ubanle, Yetu na başaşarul baji bapèn ŧi ubeeka kaţiş.

Bko bi bajaan bado bfig bankayi
(Maci 21.20-22)

²⁰ Wi Yetu na başaşarul baktèpuŧ na nfa, bawin bko bi bajaan bado bfig kè bakay te du intaña. ²¹ Piyeer aleş uko unţèpuŧ, aşè ji na Yetu : « Najukan, tenan, bko bi ifèpuŧ bakay şaŧ. » ²² Kè Yetu aşè teem aji : « Nafiyaaran Naşibaţi. ²³ Na manjoonan, dţupan, woli ñaan aji na pnkuŧ pi pènan ŧi iya ijot du bdèk, woli aanwo na űşal űtèb, aşè fiyaar kè uko wi ajakuŧ udolana, Naşibaţi kado uko mènt pa a. ²⁴ Ukaan kè űji kajakan, uko bti wi nakheparuŧ woli nañehan Naşibaţi, nafiyaaran kè nadobi yeenk yeenk wa. Hènk Naşibaţi ado uko mènt pa an. ²⁵ Woli nañehan, aşè kaar uko ulonj na ñaan, namiirana, Aşinan anwoon baţi ahilna amiiran kak ipekadu yi nan. ²⁶ [Kè woli naankmiir, Aşinan anwoon baţi aankmiiran kak ipekadu yi nan.] »

Bahepar Yetu ñaan anţu'uluŧ pdo iko yi akdoluŧ
(Maci 21.23-27; Luk 20.1-8)

²⁷ Yetu na başaşarul bakak Yerutaalem, kè wi Yetu awoon du Katoh Kaweek ki Naşibaţi apoş, baţenjan baweek, *bajukan Bgah na bantohi kè başè bi aňoga. ²⁸ Bahepara aji : « Mhina mhonj mi mi ikdolnuŧ iko yi ba? In ajakiű kè ihilan kado ya? » ²⁹ Yetu kè aşè teem baka aji : « Nji, dheparan uko uloolan ŧañ, nateemaan, nşè űţupan mnhina mi űji kadolnuŧ iko yi. ³⁰ In ayiluŧ Yowan pbattaar ba? Naşibaţi a kème bañaan baka? Nateemaan. » ³¹ Kè başè wo ŧi plaţar jibi bawoon, aji : « Woli űteem aji Naşibaţi ayiluluŧ, aheparun kaji, we ukaan kè űñfiyaara. ³² Kè woli űji bañaan bayiluluŧ... hee! » Baţi bañaan ŧiki bañaan bti bafiyaar kè Yowan awo na manjoonan Naţupar Naşibaţi. ³³ Kè başè teem

† 11:15 Batorkaar itaka baji batorkaar bayuday banwoonuŧ űtaak űlonj itaka yi baka bahilna banug iko idolni bţenjan babot baluk Katoh Kaweek ki Naşibaţi daaşa. ✨ 11:17 Itayi 56.7.

Yetu aji baamme anyilulun. » Ké Yetu ašë ji na baka : « Nji kak, mënktupan mnhina mi nji kadolnun iko yi. »

12

Uhoñ wi balemp biki uwoorta (Maci 21.33-46; Luk 20.9-19)

¹ Yetu abot awo ò phoñ na bañaan banwoon ò Katoh Kaweek ki Našibați aji : « Ñiinț alon abi tepi uwoorta wi mnko manjaan mandolna ubiñu, ašë biig wa afooyan. Ajip bhër ado dko dpooñni, abot akiin bliit bi mnlaak bkuunțaan pa bayeñ, ašë dukar wa bañaan balon pa badoki bapooñle bawula kafah ki nul, ašë ya bayaas. ² Wi wal wi upooñ ubanun, kè ašë yil nalemparul alon du bañaan banwoon du uwoorta pa pyeenk kafah ki nul. ³ Bañaan bukun mënț bamob nayili akob, adooka kè akak iñeen ijinț. ⁴ Ké ñiinț ajug uwoorta kè akak ayil du baka nalemparul alon kak. Bakoba ò bkow, abot akowandëna. ⁵ Ayil nawajantën kè bafiña. Ayil kak balemparul batum balon kè bakob balon, afin balon.

⁶ Ké abukul i amaganun țan aduki'aarun, ul i ayilun uyaas ubaañsaani du baka ašë ji : « Baya kakali abuk naan. » ⁷ Ké wi bañaan biki adukarun uwoorta bawinun abuk ajug uwoorta ašë lațar aji : « I, akdukiin na iko yi ašin, najoh nfiña, nșë nđuka na ya. » ⁸ Bamoba, afiña, ajej puum apënan ò uwoorta afël. ⁹ Ké we wi ajug uwoorta akdoon ba? Abi, kafin balemp biki ațunț ò uwoorta, kajej wa, kawul balon. ¹⁰ Naanleyiir uko umpiitun ò Ulibra wi Našibați i?

*“Pnduba pi baniw bapokun
pakakun amëban katoh ;*

¹¹ *Uko mënț uwo udo wi Ajugun*

unuura abot awo uñonjarënaan ò këș ki nun.”*

¹² Bațeñan baweek, *bajukan Bgah na bantohi bayikrën kè bukal bakaan kè Yetu akhoñ hañ. Bado na pmoba wal mënț ašë ò pntuk. Baduka, aya.

Uko wi pluk Fëtar daașa (Maci 22.15-22; Luk 20.20-26)

¹³ Wi uko mënț uțëpun, bayil du Yetu balon ò bafaritay na bațaș Herod balon pa pțup țupana katenna me bahil kațaawana. ¹⁴ Babi aji na a : « Najukan, nme kè iwo ñaan i manjoonan anwoon aanji ò nin ñaan abot awo iinji kten uko wi ñaan awoon. Iji kjukan Bgah bi Našibați jibi bawoon na manjoonan. Țupun, bgah bi nun badinan nłuk Fëtar nașih najeenkal daașa i? Nwo kaluka da keme nřenwo i kaluka da? » ¹⁵ Yetu, ame nșal nji kalagare nji baka, ašë ji na baka : « we ukaan kè nakdo na pțaawanaan ba? Națijaan pataka nten pa. » ¹⁶ Ké bațij pataka ploñ. Ké ašë ji na baka : « Kaara di in, na katim ki in iwoon da? » Ké bateem aji : « Fëtar. » ¹⁷ Ké ašë ji na baka : « Nakeerin nakakan Fëtar uko unwoon wi Fëtar, nașë nakakan Našibați uko unwoon wi Našibați. » Ké bașë ñonjar bti ò uko wi Yetu ajakun.

Pnața ò pkeț (Maci 22.23-33; Luk 20.22-39)

¹⁸ Unuur mënț, *Bataduk balon babi ò Yetu, bukal bajaan baji pnața ò pkeț paanwoo. Baji na a : ¹⁹ « Najukan, Moyit apiit pa un aji : Woli ñaan aka abuk ašin kè akeți, ašë duk ñaat anwoon aambuki, ayeenkan ahar abuk ašin mënț ahilna abukara bapoț. ²⁰ Ké ușë bi ka biinț paaj na alon banțaarun. Nateek

aniim ñaaf ašë keŕ bë aambuki. ²¹ Natëbantën kë aniim ñaaf mënt akak aket kë aambuki. Kë uwo han pa nawajantën. ²² Kë nin alon ƚi biint paaj na alon bantaaruŕ bukuŕ aanduk napoŕ. Wi bakoŕuŕ bti, ñaaf kë akak aket. ²³ Kë hënkuŕ, woli bañaan baluŕ anaŕa ƚi pkeŕ, awo ahar in ƚi baka, wi buk'al paaj na alon bti baniimuluŕ? »

²⁴ Yetu aтем baka aji : « Mënt ppaam nŕup nŕi Ulibra wi Našibaŕi na mnhina mi nul pakaan kë nakneem i? ²⁵ Hën di uwoon, woli bañaan baluŕ anaŕa ƚi pkeŕ, biint baankdo kajej baaf, kë baaf baankniima : bawo wal mënt ƚi nwanjuŕ nŕi baŕi. ²⁶ Kë ƚi uko wi pnaŕa ƚi pkeŕ, naanleyiir Ulibra wi Moyit ƚi dko dankŕiiniyaanuŕ uko wi bgof bankyikuŕ, jibi Našibaŕi ajakuŕ na Moyit aji : “Iwo Našibaŕi i Abraham, i Itaak, na i Jakob?” »^{*} ²⁷ Yetu akak aji : « Našibaŕi aanwo keeri i bankeŕuŕ, awo i bajeb. Naneem bnuura. »

*Uko udëmnuŕ ƚi iko yi bgah bajakuŕ
(Maci 22.24-40; natenan ƚi Luk 10.25-28)*

²⁸ Alon ƚi *bajukan Bgah antiinkuŕ baka awin kë Yetu aтем bnuura, abi aňog ahepara aji : « ƚi iko yi bgah bajakuŕ, uhon udëmnuŕ dëm ba? » ²⁹ Yetu aтем aji : « Undëmnuŕ dëm wii wi “Fiinkan, iwi Itrayel : Ajugun Našibaŕi i nun awoha aloolan ƚaň. ³⁰ Iwo kaňal Ajugun, Našibaŕi i nu, na kaŕëbu bti, na uhaaŕu bti, na uŕalu bti, na ufoŕta wi nu bti.”^{*} ³¹ Uko unyeenuŕ ƚi wa wii wi : “Iwo kaňal aŕeŕuŕ jibi iňaluŕ uleefu.”^{*} Nin uko ulon ƚi bgah uumpel pel iko yi. »

³² Najukan Bgah aji na a : « Uwo bnuura Najukan, iŕup manjoonan : Našibaŕi awoha aloolan ƚaň, uunkak aka alon kak. ³³ Kë pŕala na kaŕëb bti na uŕalu bti, na ufoŕta wi nu bti, na pŕal aŕeŕuŕ jibi iňaluŕ uleefu upel iŕeňan bti yi baŕeňanuŕ na yi bafiňaruŕ Našibaŕi.

³⁴ Yetu awin kë aŕiini na mntit ašë ƚi na a : « Iinlow Pŕih pi Našibaŕi. » Nin alon aankak aňoom phepara uko ulon.

*Hum di di Krittu ahinanuŕ kawo abuk Dayiŕ
(Maci 22.41–23.7; Luk 20.41-47)*

³⁵ Yetu ajej bŕup awo ƚi pjukan du Katoh Kaweek ki Našibaŕi aji : « Hum di di *bajukan Bgah bahilanuŕ kaji Krittu awo abuk Dayiŕ ba? ³⁶ Dayiŕ ul, Uhaaŕ wi Našibaŕi udola kë aŕup ƚi uko wi Krittu aji :

Našibaŕi Ajugun aji na Ajugun :

*ƚoon ƚi kaňen naan kadeenu
te ndoo ndo baŕooradu
ido kapafna baka ihoŕ.*

³⁷ Dayiŕ ul, ƚi uleeful, aji du Krittu kaji Ajugun, hum di di ahinanuŕ keeri kawo Abuk Dayiŕ? » Pntuk pweek pawo ƚi ptiinka ašë lilan maakan.

*Nadoon kalipara bajukan Bgah
(Maci 23.1-36; Luk 20.45-47)*

³⁸ Yetu aji na baka ƚi pjukan pi nul aji : « Nalipariin *bajukan Bgah, buk'al banjaan baňal pñaay na imiŕa iyul, kaňal banohntën baka ƚi dko di bañaan batum, ³⁹ kaňal pŕo ƚi kadun ƚi itoh iňehanaani na ƚi iŕij inuura ƚi nŕeŕtu. ⁴⁰ Baji bade bka bti bi baaf bayoŕ, kabot kadaar kajan ƚi pňehan Našibaŕi pa pwinana. Našibaŕi aluŕ kakob baka kakob kandëmnuŕ maakan. »

*Uŕen wi ñaaf nayoŕ najuuk
(Luk 21.1-4)*

* 12:26 Ppën 3.6. * 12:30 Pleŕan 6.4-5. * 12:31 Bgah 19.18.

⁴¹ Yetu aṭo aṭaṅ na dko di bajaṅ bawatna itaka pa Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi. Aten jibi bañaṅ bakwatuṅ itaka da. Bayok baṭum bawat itaka itum.

⁴² Naat alonṅ nayoṅ najuuk kē aṣē bi awata ktak-ktēb ṭaṅ.

⁴³ Kē Yetu aṣē du baṭaṣarul aji na baka : « Dṭupan na manjoonan, ṅaaṭ nayoṅ najuuk i awul apelan bañaṅ bṭi banwuluṅ itaka. ⁴⁴ Banwuluṅ bukuṅ bṭi bawul itaka yi bawoṅ baanumaa, kē ul ṭi bwaṅ bi nul aṣē wul itaka bṭi yi anumiiṅ pa pde. »

13

Yetu aṭup pjoṭ pi katoh ki Naṣibaṭi

(Maci 24.1-3; Luk 21.5-7)

¹ Wi Yetu akpēnuṅ ṭi Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi, kē alonṅ ṭi baṭaṣarul aṣē ji na a : « Najukan, tenan knduba kweek na ṅniw ṅnuura ṅi babomanaanuṅ Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi. » ² Yetu ateema aji : « Iwin ṅniw ṅweek ṅi? Nin plaak paankduka kapaf ṭi pṭēnt pa, mangarandēr bṭi. »

³ Yetu na baṭaṣarul baban du *pnkuṅ pi mnoliwera, kē Yetu aṣē ṭo aṭaṅ na Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi. Wi bi Piyeer, Yakob, Yowan na Andre bagaaguṅ na a, aṣē hepara aji : ⁴ « Ṭupun, lum di di uko waṅ ukwoon, kē we ukyuujun kē iko mēnt bṭi iṅogan ṭi pban. »

Wal wi mnhaj mnweek mankjunuṅ

(Maci 24.4-14; Luk 21.8-19)

⁵ Yetu awo ṭi pji na baṭaṣarul : « Naṭafaraan alonṅ aguuran. ⁶ Baṭum baluṅ kabi na katim ki naan kaji bawoṅ Krittū, kaguur bañaṅ baṭum. ⁷ Woli nalun aṭiink ṅgut, abot aṭiink kē bakṭiiniyaan uko wi ṅgut na pgarandēr, nawutan kalēnk : iko mēnt iwo i kawo. Nameen kē uundobi wo uba umundu. ⁸ Utaak unaṭa ugut na utaak ulonṅ, pṣih pagut na plonṅ. Du ṅmban ṅṭum, mboṣ manluṅ kaṣiṅṭar, ubon uweek ubot uwo. Iko mēnt bṭi ikwoonṅ ujuni wi mnhaj mnweek, ji mnhaj mi ṅaaṭ ankyaṅ kabuk.

⁹ Naṭafaraan an ṭi ṅleefan ; baṅooṭan du ṅruha, kakoban na itintēl du itoh iṅehanaani, kaṅooṭan du kadun ki bantuṅa na ki baṣih, ṭiki nafiyaarēn. Wal mēnt naṭup baka uko wi nameen ṭi ṅji. ¹⁰ Uṭup Ulil Unuura uwo i duna kaṭupana ṭi ṅṭaak bṭi. ¹¹ Woli bamoban aṅooṭ du uruha, nakdo kaṭaaf uko wi nakyaṅ kaṭup, uko unkyaan kabi ṭi bkowan wal mēnt naṭupan wa, ṭiki mēnt an nakdoonṅ kaṭiini, Uhaaṣ wi Naṣibaṭi wa. ¹² ṅaaṅ aluṅ kakeeṣaar abuk aṣin kado bafiṅa. Aṣin napoṭ aluṅ kakeeṣaar abukul kado bafiṅa, bapoṭ banaṭara bajug baka kado bafiṅ baka. ¹³ Katim ki naan kaṭu bañaṅ bṭi baṣooran. Kē anṣaan amēban kaliint te kaban, abuur. »

Mnhaj mnweek

(Maci 24.15-22; Luk 21.20-24)

¹⁴ Yetu akak aji : « Woli nawin uko uwuṭaan maakan unjaṅ uṭopan* kē uwo ṭi dko di uwoonṅ uunwo kawo – Iwi inkleyiirunṅ yikrēnēn. Bañaṅ bankwoonṅ du utaak wi Yuda bakeeriin baṭi baya du inkuṅ iweek. ¹⁵ Anṭoonṅ du uṣaala awutan kaneekar uko ulonṅ. ¹⁶ Anwoonṅ du ṅṭeeh awutan kakakar bayeti bi nul du katoh. ¹⁷ ṅnuur mēnt, baaṭ bankwoonṅ na iyiṅ, na bankbootanuṅ bawuṭan. ¹⁸ Naṅehaan uko mēnt uwut kaban ṭi wal wi uṣabal na mpoj. ¹⁹ ṅnuur mēnt ṅawo ṅnuur ṅi mnhaj. Mnhaj manwoonṅ maambaṅ kawohara wi Naṣibaṭi aṭakuṅ umundu ; kē mnhaj mntēnt munṅ maankak aluṅ kawo nin uyaṣ ulonṅ

* **13:14** Baṭiiniyaan ṭi uko wi kaduṅ ki unṭonṅ wi bagrek wi baṭuunṅ du Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi ; natanan ṭi Daniyel 9.27; 11.31; 12.11.

kak. ²⁰ Kê woli Ajugun aantinktên lah nnuur mênť, nin ñaaj aankduka duka kado kahefênt; kě bañaaj biki adatuŋ bašê tu kě atiinkntên ña. ²¹ Woli aloŋ ajakan : “Natenan, Krittu awo du dko daŋ” kême : “Awo du dko dimoŋ” nakfiyaara. ²² Bañaaj baluŋ kanaŋa kaŋilan kaji bawooŋ Krittu na baŋuŋar Našibaŋi. Bado mlagre na iko iñoŋarënaan pa woli bahilani baguur biki Našibaŋi adatuŋ. ²³ Naŋafaraan keeri, ddoobi ŋupan iko bti inkluŋ kabi. »

Ubi wi Abuk Ñiint

(Maci 24.29-31; Luk 21.25-28)

²⁴ « ŋi nnuur mênť, wi mnhaj manktëpuŋ, unuur ujëmša, pli paankak anuur, ²⁵ njah njajotna baŋi. Iko bti yi baŋi išinŋar. ²⁶ Wal mênť, bašê bawin *Abuk Ñiint ado kabi ŋi infëluŋ, awo na mnhina mnweek maakan na mndëm. ²⁷ Ayil wal mênť nwanjut njaya dko bti ŋi umundu, njaya du kabanŋ ki baŋi na ki umundu nŋaŋonkrën biki adatuŋ.

Pjukan pi mnko

(Maci 24.32-35; Luk 21.29-33)

²⁸ « Natenan ŋi mnko : Wi inah ijunaŋ jun pluuman kě itoh ikpën naji nayikrën kě pti pañoŋani. ²⁹ Hënk di ukwohaŋ pa an kak : woli naluŋ awin iko yaŋ kě ibani, nameen kě Abuk Ñiint aŋogi, awo ŋi plëman. ³⁰ Na manjoonan, dŋupan, kawuuŋ† ki kaanktëp bë iko yi bti iinwinanaa. ³¹ Baŋi na mboš njaba, kě nŋup nji naan nšašê wo njaankba. ³² Kě unuur wi iko mênť bti ikbiinŋ, kême woori mênť, nin ñaaj aloŋ aamme me wa, mênť nwanjut nji baŋi, mênť nji Abukul a, Našibaŋi Paapa ŋaŋ ameenŋ wa.

Nawoon bten

(Maci 24.36-51; Luk 21.34-36)

³³ « Naŋafaraan, nawoon bten, naamme wal wi uko mênť ukbanuŋ. ³⁴ Uwo ji ñiint ankyaaj bayaas ašê dukar balemp katoŋ, andoli na ulemp wi nul, aji na nayeŋ bgah awo bten. ³⁵ Nawoon keeri bten, naamme woori wi ajug katoŋ akbiinŋ, naamme me abi na utaakal kême na utejan mnjel, kême uhaan nŋuk kême na nfa. ³⁶ Nalipariin akur kur aban ašê ŋënan nawo ŋi bnjoŋ. ³⁷ Uko wi nji kaŋupanaŋ, dŋup wa bañaaj bti, nawoon bten. »

14

Bala pfiŋ Yetu

(Maci 26.2-5; Luk 22.1-2)

¹ Ufettu wi ipoom indaŋ na *Ufettu wi Mbuur nɔduka nnuur nŋëb, kě baŋeŋan baweek na *bajukan Bgah bašê la jibi bakdoli mntit kadoo kamob Yetu kafina. ² Baji : « Nwut kado nin uko uloŋ ŋi ufettu, ji bañaaj babi bašinŋar. »

Ñaaŋ aloŋ ajees Yetu ukëra ujuŋ ulil pŋëkëñ ŋi bkow

(Maci 26.6-13)

³ Yetu awo du ubeeka wi Betani du katoŋ ki Timoŋ i bajaaj badu namaak bdoo. Wi bawooŋ ŋi pde, ñaaŋ aloŋ kě ašê bi na ukëra ujuŋ ulil pŋëkëñ ŋi pŋukar pmpoŋi pi banugnun itaka itum. Ukëra mênť ubomanaan bko bi bajaaj bado nardu abot atam maakan. Afom pa ašê jeeš ukëra ŋi bkow bi Yetu.

⁴ Kě bañaaj baloŋ bašê wo baanlilani, baŋur nŋuran aji : « We ubaaj awo pŋok ukëra pi ba? ⁵ Woli bawaap lah wa baka uko umpeloŋ baluk bi ušubal*, kajeŋ itaka mênť kawul bajuuk. » Badeebaŋŋer ñaaŋ.

† 13:30 Kême Umundu wi nŋooŋ wi. * 14:5 Uko umpeloŋ baluk bi nnuur ifeen-week njaaš njawajnt.

⁶ Ké Yetu ašë ji na baka : « Nawutana, we ukaan kè naknoorana ba? Ado uko unuura pa nji. ⁷ Bajuuk, nawo na baka ñnuur bti, nahilan kado baka bnuura, wal wi naknumiin, kè nšë wo mënkwō na an ñnuur bti. ⁸ Ado uko wi ahilanuñ pdo, adobi tu tu ukëra ujuñ ulil ptekën ti uleef naan pa umoy. ⁹ Na manjoonan, dɕupan, dko bti di baktupun Uɕup Ulil Unuura, baɕup kak uko wi ñaaɕ i adoluñ, kaleşna'a.

*Yuda Itkariyot aɕu na pwaap Yetu
(Maci 26.14-16; Luk 22.3-6)*

¹⁰ Yuda Itkariyot, alon ti banjañan iñeen na batëb aya du baɕenjan baweek pwul baka Yetu. ¹¹ Wi batiinkuluñ, balilani ašë hoña itaka. Ké ašë wo ti pla jibi akdoluñ kadoo kawul baka Yetu.

*Baɕasar Yetu babomandër ufettu wi mnjeeh
(Maci 26.17-25; Luk 22.7-13; Yowan 13.21-30)*

¹² Ti unuur uteek wi ufettu wi ipoom indaɕ, wi bañaan bajaan bafin ñkaneel pɕenanaan ufettu wi mnjeeh, baɕasar Yetu baji na a : « Tuñ di inaluñ nya ñbomandër ideena kañah ki ufettu. » ¹³ Ayil wal mënɕ baɕasarul batëb, aji na baka : « Nayaan du ubeeka, naya kayit na ñiinɕ alon ankuñjin pɕunk pi meel : naɕasana. ¹⁴ Katoh ki akneejuñ, najakan na ajug katoh mënɕ: “Najukan aji : tuñ di meet di akdeenun pde pi ufettu na baɕasarul dawoon?” ¹⁵ Ayuujan meet dhaan du bko duuɕ danwoon na iko yi naknumiin bti, dul di nakañan kabomandërun ñhilna ñde pde pi ufettu. » ¹⁶ Baɕasarul baya, aban du ubeeka, aɕenk ké iko iwo bti jibi ajakuñ na baka ké baboman pde pi ufettu.

*Yetu aɕup ké alon ti baɕasarul aluñ kawaapa
(Maci 26.20-25; Luk 22.14; natenan ti Yowan 13.21-30)*

¹⁷ Wi utaaal ubanuñ, Yetu aban na baɕasarul iñeen na batëb. ¹⁸ Wi baɕoon awo ti pde, Yetu aji : « Dɕupan, na manjoonan, alon ti an, ankndeen na nji aluñ kawaapën. » ¹⁹ Bajooɕani, ké andoli ašë wo ti phepara aji : « Woon nji a i? » ²⁰ Ké ašë ji na baka : « Alon ti an baɕasar naan iñeen na batëb, anktuun kañen na nji ti praata. ²¹ Aa, *Abuk Ñiinɕ awo kakeɕ jibi upiitaninñ ti a ti Ulibra wi Našibaɕi, ké anšaan awula ašë wuɕan. Uhokan lah awo aankbuka. »

*Yetu aɕup aji Piyeer aluñ kapok pme'a
(Maci 26.26-29; Luk 22.17-20,31-34)*

²² Wi bakdeen, Yetu ajej kapoom, abeeb Našibaɕi, akitëš ka, awul baka ašë ji : « Najekan, uleef naan wii wi. » ²³ Abot ajej pnkalame pi poot, wi abeebun Našibaɕi aba, ašë wul baka badaan, ké badaan bukal bti. ²⁴ Aji na baka : « Pñaak pi naan pii pi, pankntuluñ pa pntuk pweek maakan, pi Našibaɕi aɕenanaanun bhoñar. ²⁵ Dɕupan, na manjoonan, nin mënkkak adaan poot te unuur wi iko bti ikkakuñ ihalu du Pših pi Našibaɕi. »

²⁶ Bayeeh añaamarën aba, ašë pën pya du *Pnkun pi Mnoliwera. ²⁷ Yetu aji na baka : « An bti nadukën, jibi upiitunñ ti Ulibra wi Našibaɕi :
“*Dkob nayafan kafin,*

ñkaneel ñašë ñawayšër”✠

²⁸ Ké wi nji kanaɕiinñ ti pkeɕ, djot kadun kayoonkan du Galilay. »

²⁹ Piyeer aji na a : « Woli bañaan bti baya aduku, nji mënkkuku! » ³⁰ Yetu ateema aji : « Na manjoonan dɕupu, na utejan wi, ji uguk udo kahaan uyaas utëbantën, iwi, ipok ñyaas ñwajanɕ kaji iimme'ën. » ³¹ Ké Piyeer ašë taman maakan aji : « Woli ddoow wo i pkeɕ na iwi, nin, mënkpok kaji mëmme'u. » Ké bukal bti bakak aji hañ.

✠ 14:27 Fakariya 13.7.

*Du Gettemaniya**(Maci 26.36-46; Luk 22.40-46)*

³² Baban du dko di bajaan bado Gettemaniya kē Yetu ašē ji na baṭašarul : « Naṭoon ṭi, dya pñehan Našibaṭi. » ³³ Ajeji na a Piyeer, Yakob, na Yowan ašē jun phaajala na ptiink mnhaj ṭi uhaaš wi nul. ³⁴ Aji na baka : « Uhaaš wi naan ujooṭani, pjooṭan pdiṭ maakan kē ndo kita ; nadukiin ṭi nawo bten. »

³⁵ Kē wi ajohariin aya low ntiṣu, ašē jot ṭi mboš añehan Našibaṭi, aji woli uhilan lah kawo, mnhaj mankbiiin mi manlowa. ³⁶ Aji : « Abba†, Paap, iwi inhiniin iko bti, lowaan mnhaj mi ṭi nji ; ušē uwut kawo uko wi nṅaluṅ, wi iṅaluṅ ukdolaniin. »

³⁷ Yetu akak ašē ṭenk baṭašarul kē bakṅoyēnt, kē ašē ji na Piyeer : « Timonṅ, iṅoyēnt? Iinhilan awo bten uwoori uloolan ṭaṇ. ³⁸ Nawoon bten nado kañehan nawutna kajot ṭi kaguuru. Uhaaš wi nan uṅal pdo bnuura kē ṅleefan ṅašē waṅ uforta. »

³⁹ Akak aya alow baka añehan Našibaṭi awo ṭi pkakalēš uṭup wi aṭupunṅ ṭi kateeku. ⁴⁰ Awuṅša akak, aṭenk baṭašarul kē bakṅoyēnt, kēš ki baka kadiṭ bṅoy, baamme uko wi bakteemulunṅ.

⁴¹ Yetu akak uyaāš uwajanṭen du baṭašarul aṭenk kē bakṅoyēnt ašē ji na baka : « Nanoyēntēn, nanoorfēnan. Uko mēnt ubaa. Wal wi *Abuk Ṇiint awoon i kawulana ṭi iñen yi bado buṭaan ubani. ⁴² Nanaṭiin ṅya! Natenan, ankwaapnuṅ aṅogi, awii wi. »

*Bamob Yetu**(Maci 26.47-56; Luk 22.47-53)*

⁴³ Ṭi dko mēnt, wi Yetu ahumuṅ kaṭiini, kē Yudat, anwoon alonṅ ṭi banjañan iñeen na batēb, ašē wuj na pntuk pi bañaan banwoon na ikej na induk. Baṭeñan baweek na *bajukan Bḡah na bantohi bayilunṅ baka. ⁴⁴ Yuda, anwaapuluṅ aji na baka, hēnk di di nakmeenunṅ ṅaan mēnt, aji : « I nji kamookuṅ, ula namobana, nawutan kado abuur. » ⁴⁵ Wi abanaan ban aṅog Yetu ašē ji na a : « Najukan » ašē mooka. ⁴⁶ Bukundu kē bašē dēpa ṭi a amoba. ⁴⁷ Alonṅ ṭi banwoon da apēnan kej atib nalempar naṣih i baṭeñan, abi fala fal kabaṭ.

⁴⁸ Yetu kē ašē ṭiini na baka aji : « Dwo nado buṭaan i, kē nado bi pmobēn na ikej na induk? ⁴⁹ Ṇnuur bti dji kawo na an du Katoh Kaweek ki Našibaṭi kajukan, kē naammobēn. Kē uko wi Ulibra wi Našibaṭi ujakuṅ uwoon kadolana. » ⁵⁰ Kē wal mēnt, baṭašarul bti bašē ṭi aduka.

⁵¹ Naṭaša alonṅ anguradiinṅ blaañ ṭaṇ akṭašuluṅ. Bamoba, ⁵² kē ašē wutan blaañ aṭi byiṣu.

*Bañoṭ Yetu du uruha wi bayuday**(Maci 26.57-68; Luk 22.54-55,63-71; natenan ṭi Yowan 18.13-15)*

⁵³ Bañoṭ Yetu du uko naṣih i baṭeñan. Baṭeñan baweek, bantohi na *bajukan Bḡah bayit da bti. ⁵⁴ Piyeer kē ašē low du kafet aṭaša te du blay meet bi katoh kaweek ki naṣih i baṭeñan. Aṭo na balemp aṭēma. ⁵⁵ Baṭeñan baweek na bawayēš bṭup bti bandukiinṅ bala uko utapar Yetu kahilna kado bafiña ašē wo baanwini. ⁵⁶ Batum baji batapara kē ṅṭup ṅi baka ṅašē wo ṅaanji ṅayeenkiir. ⁵⁷ Balonṅ baji banaṭa katapara kaji : ⁵⁸ « Ṇtiinka kē aji afom Katoh Kaweek ki Našibaṭi, ki iñen yi bañaan ibomanunṅ, kašē kaniw ṭi ṅnuur ṅwajanṭ, kalonṅ ki iñen yi bañaan iwoonṅ iinkboman. » ⁵⁹ Baando tiinkar tiinkar ṭi uṭup wunṅ.

† 14:36 Abba : Ṭi uṭup uaramayik dawoonṅ Paap.

⁶⁰ Naših i baṭeṇan anaṭa wal mēnt̄ anaṭ ṭi ptoof pi baka ašē hepar Yetu aji : « Iinkhepna ṭi uko wi bañaan̄ biki bakt̄upun̄ ṭi iwi i? » ⁶¹ Kē ul ašē yompa yomp, aan̄ji nin̄ uko ulon̄. Naših i baṭeṇan̄ akak ahepara aji : « Našibaṭi i n̄jaan̄ ṇdēman̄, iwi iwoon̄ Krit̄tu Abukul i? » ⁶² Yetu ateema aji : « N̄ji a. Kē našē lun̄ kawinēn̄ n̄ji *Abuk N̄iin̄t̄ n̄to ṭi kadeenu ki *Andēm̄un̄ Maakan. Nalun̄ kawina kak ado kabi na infēlun̄ yi baṭi. »

⁶³ Kē naših i baṭeṇan̄ ašē tow imiṣa yi nul[‡] aji : « N̄doona we kak bamaar ba? ⁶⁴ Natiink bti kē akar Našibaṭi. We wi naṣalun̄ ṭi uko wi ba? » Kē bukal bti bašē ji aduknaanaa, awo i pkeṭ. ⁶⁵ Balon̄ bawo ṭi ptēfjēra, awuna kaara akoba ašē ji na a : « Iwi, Naṭupar Našibaṭi, ṭupan̄ ṇaan̄ ankobiinj. » Kē balemp bašē wo ṭi pkoba.

Piyeer apok aji aamme Yetu

(Maci 26.69-75; Luk 22.56-62; natenan ṭi Yowan 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Wi Piyeer awoon̄ ṭi uṭeeh, du blay, kē ṇaat̄ alon̄ ṭi balemp biki naših i baṭeṇan̄ ašē ban. ⁶⁷ Wi awinun̄ Piyeer kē aktēma, aṣalana ašē ji na a : « Iwi kak ibi wo na Yetu i Naṭaret. » ⁶⁸ Kē ašē pok aji : « Iji we? Mēndo me me uko wi in̄jalun̄ pṭup. » Atool ppēn̄ du blay bi bdiḡ [kē uguk ušē haan].

⁶⁹ ṇNaat̄ nalemp awina ašē wo kak ṭi pji na banwoon̄ da : « Awo ṭi baka. » ⁷⁰ Kē Piyeer akak apok. Uun̄joni kē banwoon̄ da bašē wo ṭi pji na a : « Iwi, na man̄joonan̄, iwo alon̄ ṭi baka, idoo wo i uṭaak wi Galilay. » ⁷¹ Kē ašē mehna aji na Našibaṭi afēpa woli aankṭup man̄joonan̄, awo ṭi pji : « Mēm̄me ṇiin̄t̄ i najakun̄ hēnk. »

⁷² ṭi dko mēnt̄ kē uguk ušē haan̄ uyaas̄ utēbant̄ēn. Kē Piyeer ašē leṣ uṭup wi Yetu abiiṅ aji na a : « Ji uguk udo kahaan̄ uyaas̄ utēbant̄ēn ipok ṇyaas̄ ṇwajant̄ kaji iimme'ēn. » Aṭi wal mēnt̄, apēn̄ bdiḡ awooni.

15

Bañoof̄ Yetu du kadun ki Pilat

(Luk 23.1-5,13-25; Maci 27.1-2,11-14; natenan ṭi Yowan 18.28-38)

¹ Wi nfa mamban̄an̄ ban kē baṭeṇan̄ baweek bašē ṭo ayit na bantohi, na *bajukan Bgah na bañaan̄ bti biki uruha wi bayuday. Bado kē batan̄ Yetu ašē ṇooṭa aya wul Pilat. ² Kē Pilat ašē hepar Yetu aji : « Iwi, iwoon̄ naših i bayuday i? » Kē aṭeem̄ aji : « Iwi, ijakun̄ haṅ. » ³ Baṭeṇan̄ baweek batapara iko itum. ⁴ Pilat kē akak hepara : « Iinka uko ulon̄ uṭup i? Iinwin̄ iko yi baktapariinj bti? » ⁵ Kē Yetu aanteema teem̄ nin̄ uko ulon̄, kē Pilat adoo ṇoṅar.

⁶ Ufettu undoli Pilat aji wutan̄ pa bañaan̄ biki ašihun̄ nakalabuṣ i baheparun̄. ⁷ Kē ṇiin̄t̄ alon̄ i bajaan̄ bado Barabaat̄ ašē wo ukalabuṣ, ul na bañaan̄ balon̄ banṇinun̄ ṇaan̄ wi bakyewlanun̄ ubeeka.

⁸ Pntuk pabi ašē wo ṭi phepar Pilat uko wi ajonun̄ kado baka. ⁹ Pilat aji na baka : « Nan̄jal̄ nwutanan̄ naših i bayuday i? » ¹⁰ Ame kē baṭeṇan̄ baweek bakuj Yetu, ukaan̄ kē baṭija'a. ¹¹ Kē baṭeṇan̄ baweek bašē wuuk pntuk paṭēp ṭēp paji awutan̄ baka Barabaat̄. ¹² Pilat akak ajeḡ bṭup ašē ji : « We wi n̄ji kadoon̄ keeri na i najaan̄ nado naših i bayuday? » ¹³ Kē bakak ahuuran̄ aji : « Paṅana! » ¹⁴ Pilat aji na baka : « Buṭaan̄ bhon̄ bi bi adoon̄ ba? » Kē babaa huurana huuran̄ maakan̄ aji : « Paṅana! » ¹⁵ Jibi Pilat aṅalun̄ pdo uko unlilun̄ pntuk, awutan̄ baka Barabaat̄, ašē do kē kakob̄ Yetu na itintēf, ašē wul baka a bapan̄.

[‡] 14:63 Atow imiṣa yi nul pyuujna kē adeebaṭi.

*Bangoli baben Yetu**(Maci 27.27-31; natenan ti Yowan 19.2-3)*

¹⁶ Bangoli bañoŋ Yetu du blay bi katoŋ ki Pilat nantuŋa, ašë du batënt baka bti. ¹⁷ Bawoharëna bayeti bjeenkul jud, abot ašir iyiw ado ukël aŋu'a ti bkow*. ¹⁸ Bawo ti pnohtëna aji : « Nwulu mboš, iwi naših i bayuday. » ¹⁹ Bakoba ti bkow na pmul, atëfëra abot aŋuŋ ti kadunul, kawo ji badëmana. ²⁰ Wi babenuluj aba, bapënan bayeti bjeenkul akakana imiŋa yi nul, ašë pën na a pya kapan ti krut.

*Bapaŋ Yetu**(Maci 27.32-44; Luk 23.26-43; Yowan 19.17-27)*

²¹ Baŋu ŋiinŋ alon i katim ki Timon, i ubeeka wi Kiren ampënnuŋ uŋeeh pkuŋa krut ki Yetu, awo ašin bi Alektandër na Rufut. ²² Bañoŋ Yetu du dko di bajaŋ bado Golgota uwoon « Kaheem ki Bkow. » ²³ Bawula poot pi banaakrënuŋ na bko bi bajaŋ bado miir kë apok pdaan. ²⁴ Bapaŋ afaašir imiŋa yi nul, wi badoluj kanuŋ na mmlaak, katenna uko wi andoli akuyitanaanuŋ.

²⁵ Wi ŋwoori kañeen kalon ŋabanuŋ wi wi bapaŋuluŋ. ²⁶ Bapiit ti bkowul duuŋ ti krut uko unŋuŋ kë bapaŋa, uwo « Naših i bayuday. » ²⁷ Bapaŋa na balat batëb, alon ti kadeenu ki nul, alon ti kamayu. [²⁸ Kë hënk di di uko upiitŋ ti Ulibra wi Našibaŋi udolaniin, uji : « *Banaakrëna na bado buŋaan.* »]

²⁹ Banktëpuŋ bakar karana ašë bët bëtan ikow aji : « Mbeeh, mënŋ iwi ijakuŋ aji iwat Katoŋ Kaweek ki Našibaŋi kašë kaniw ka ti ŋnuur ŋwajanŋ i? ³⁰ Heliin ti krut, ibuuran uleefu. » ³¹ Baŋeŋan baweek kak na *bajukan Bgah banaakiir abeŋa aji : « Abuuran balon ašë wo aanhil pbuuran uleeful! ³² Aanwo Krittü naših i Itrayel i? Aheliin keeri hënkunŋ ti krut ŋwin, ŋšë ŋfiyaar. » Biki bapaŋuŋ na a bado kara kak.

*Pkeŋ pi Yetu**(Maci 27.45-56; Luk 23.44-49; natenan ti Yowan 19.28-30)*

³³ Ti udiin unuur, unuur umara mara awunana, kë bdëm bašë wala ti umundu bti, ado ŋwoori ŋwajanŋ. ³⁴ Ti ŋwoori ŋwajanŋ ŋi pnak, Yetu kë ašë do pdiim aji : « Eloy, Eloy, lama tabaktani » uwoon: « *Našibaŋi i naan, Našibaŋi i naan, we ukaaŋ kë iwutën?* » ³⁵ Balon banwoon da, wi batiinkuluŋ, baji : « Natiinkan, adu *Eli. » ³⁶ Alon aŋi, atoop kalëmënt kantanuŋ ti pmul ti poot ptaakŋaan, awula adaan, ašë ji : « Nayoonkan, ŋten me Eli abi kawalana. » ³⁷ Kë Yetu ašë do pdiim pweek ašë jëmša. ³⁸ Bלאiŋ bkëm maakan banjaan baneenan baŋaŋ pneeŋ du dko dyimanaan maakan di Katoŋ Kaweek ki Našibaŋi batowa ti ptoof. ³⁹ Naweek i bangoli iñeen-week alon anaŋ wal mënŋ ataŋ na Yetu. Wi awinuŋ jibi ajëmšiiŋ, ašë huuran aji : « ŋiinŋ i awo na manjoonan Abuk Našibaŋi. »

⁴⁰ Uka kak baat balon bannaŋuŋ alow ašë ten, bi Mariya i utaak wi Magdala, Falome, Mariya anin Yakob nampoŋi na Yoteŋ, bawo ti bakan mënŋan. ⁴¹ Baat mënŋan bajaŋ babi kaŋaš Yetu kabot kaŋënka wi awoon du Galilay. Baat batum kak bampayiiŋ na a dü ubeeka wi Yerutalem bawo da.

*Umoy wi Yetu**(Maci 27.57-61; Luk 23.50-56; natenan ti Yowan 19.38-42)*

⁴²⁻⁴³ Utaakal ukeŋ udo bi ban, kë ŋiinŋ alon i katim kawoon Yoteŋ, anwoon i ubeeka wi Arimati ašë bi. Awo ŋaŋ antiinkaniinŋ ti uruha wi bayuday, awo ti pyoonk ubi wi Pših pi Našibaŋi. Aya na mntëŋ ahepar Pilat puum pi

* 15:17 Bado hënk anaaman na uko wi Tetar naših najeenkal ajaŋ aŋu ti bkow. ✪ 15:34 Kaŋaam 22.2.

Yetu wal mēnt̄ ũiki unuur mēnt̄ uwo wi pbomandēr pa unuur wi pnoorfēn. ⁴⁴ Pilat aŋoŋar kē Yetu adobi keŋ, wi wi aŋaŋ adu naweek i bangoli iŋeen-week, ahepara me uŋoni, wi aket̄nuŋ. ⁴⁵ Wi ateemuluŋ, kē aŋē dinan Yotef ajeŋ puum. ⁴⁶ Yotef anug blaān bi ifaal, awalan puum pi Yetu ũi krut aŋē boot̄an pa na ba, aya bēkan pa ũi bhēr bi bajipuŋ ũi kabaŋ ki plaak. Ado kē bakēl plaak pweek ũi plēman pi bhēr. ⁴⁷ Mariya i utaak wi Magdala na Mariya anin Yotef baten dko di babēkanuluŋ bnuura.

16

Baaŋ baŋēnk bhēr kē bawo bjint̄

(Maci 28.1-10; Luk 24.1-10; natanan ũi Yowan 20.1-10)

¹ Wi *unuur wi pnoorfēn wi bayuday uŋēpuŋ, Mariya i utaak wi Magdala, Falome na Mariya anin Yakob banug ukēra ujuŋ ulil pŋēkēn katul tulan ũi puum pi Yetu. ² ũi unuur unŋaŋuŋ unuur wi pnoorfēn, na nfa kub wi unuur upēnuŋ, kē baŋē ya du bhēr bi Yetu. ³ Balaŋar aji : « In abaaŋ aya kakēlun plaak panwoŋ ũi plēman pi bhēr ba? »

⁴ Kē wi baŋaŋ akat kēŋ aŋē win plaak pandēmūŋ maakan kē pakēlanaa. ⁵ Baneŋ du bhēr aŋē win ũi kadeenu ki baka naŋaŋa aloŋ anwohariiŋ kamiŋa kafaatal kē aŋoo, kē baŋē lēnk maakan.

⁶ Aji na baka : « Naklēnk, nala Yetu i Nataret, i bapaŋuŋ: anaŋa ũi pkeŋ, aanwo ũi. Natanan dko di bapiiŋtanuluŋ. ⁷ Nayaan naji na Piyeer na baŋaŋarul bandukiŋ: “ajotan kadun du Galilay, dul di nakwinnuluŋ jibi abiiŋ aŋupan.” »

⁸ Bapēn du bhēr aŋē ũi, ŋleef ŋaki na baka, kē babot aŋoŋar maakan, palēnk pi balēnkūŋ paŋu kē baanŋuŋ nin ŋaaŋ uko uloŋ te ado ban katoh.

Yetu apēn awinana wi anaŋiŋ ũi pkeŋ

[⁹ Yetu anaŋa ũi pkeŋ na nfa mi unuur unŋaŋuŋ unuur wi pnoorfēn. Apēn awinana duna ũi Mariya i utaak wi Magdala, i abiiŋ apēnan ŋntaayi paaj na uloŋ. ¹⁰ Aya aŋuŋ uko mēnt̄ bambiiŋ awo na Yetu banwoŋ wal mēnt̄ ũi puum awooni. ¹¹ Wi batiinkūŋ kē anaŋa ũi pkeŋ, kē ul abot awina, baanfiyaara.

¹² Wi uko waŋ uŋēpuŋ, Yetu apēn awinana awo ji ŋaaŋ nampaŋi ũi baŋaŋarul batēb bankyaanŋuŋ aya du ufēŋ unwoŋ du uŋeeh. ¹³ Bukūŋ mēnt̄an bakak aŋuŋ bandukiŋ uko wi bawinuŋ, kē baanfiyaar baka kak.

¹⁴ Yetu abaaŋŋaŋ apēn awinana ũi banjaŋan iŋeen na aloolan wi baŋooŋ ũi umeeŋa pa pde, aŋoman na baka ũi uko wi bawooŋ baanfiyaari na ũi pdēnēm pi ŋhaaŋ ŋi baka ũiki wi anaŋiŋ ũi pkeŋ aŋē pēn awinana, baanfiyaar banwinuluŋ.

¹⁵ Akak aji na baka : « Nayaan ũi umundu bti naŋuŋ Uŋuŋ Ulil Unuura baŋaaŋ bti biki umundu. ¹⁶ Ankfiyaaruŋ kabot kayeenk batit̄mu abuur, kē anwoŋ aankdi pfiyaarēn aduknaana. ¹⁷ Iko yi ikyuujuŋ kē bafiyaari : Baluŋ kado kadook ŋntaayi ũi katim ki naan. Baluŋ kaŋiini ŋŋuŋ ŋyaanŋ. ¹⁸ Bajēŋ ŋpula ũi iŋeen yi baka. Woli badoo daan bnunk bankfiŋaruŋ, nin uko uloŋ uunkdo baka. Bapaf bamaakal iŋeen kajeban baka. »

¹⁹ Wi Yetu Ajugun aŋiiniŋ aba, aŋē deenana baŋi, aŋo ũi kaŋeen kadeenu ki Naŋibaŋi. ²⁰ Kē baŋaŋarul baŋē ya du dko bti aŋuŋ Uŋuŋ Ulil Unuura. Ajugun alemp na baka abot ayuuŋ kē uko wi bakt̄puŋ uwo manjoonan na iko iŋoŋarēnaan yi bakdoluŋ.]

Uṭup Ulil Unuura wi Luk apiitun

Uṭup ujuni

Luk apiit ṅlibra ṅtëb. Uṭup Ulil Unuura wi Luk apiitun na Ulemp wi Banjañan. Luk ate ugrek bnuura. Awo nakuraar. Wi Pawulu ayaan pṭup bañaan banwoon baamme Naṣibaṭi Uṭup Ulil Unuura, bukal bagakanderun. Wal mënṭ Luk aandobi me Naṣibaṭi. Abaa bi kak kak naritton. Apiit ulibra wi bë aanwin Yetu. Aya ala bañaan bammeen Yetu ahepar baka bnuura jibi iko itëpari. Ajej Uṭup Ulil Unuura wi Markut apiitun aṣë piit, jibi Maci adolon. Maci kak ajej ulibra wi Markut. Ṭi ulibra wi nul, Luk ajuk iko yi bayuday akuṭ ajuk iko yi banwoon baanfiyaar Naṣibaṭi bawoon baammee. Apiit pa bañaan banteen ugrek banwoon baanfëṭ ṭi Palettina. Aṭiiniyaan pntaali pi Yetu ajunna du Adam kadiimanaan kë Yetu awoon nabuuran bañaan bti. Woli ñaan aleyiir ulibra wi Luk aji win uṅal wi Naṣibaṭi adiimanun bañaan biki umundu upokun; bajuuk, bamaakal. Luk aṭiiniyaan kak Uhaaṣ wi Naṣibaṭi na pñehan Naṣibaṭi.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Uko unkayi kë Luk apiit ulibra wi (1.1-4)
2. Hum di di Yowan Nabattaar na Yetu babukiin (1.5–2.52)
3. Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi (3.1-20)
4. Batitmu bi Yetu na jibi Fatana akdoon na pguura ajuban (3.21–4.13)
5. Yetu aya aṭo du Galilay (4.14–9.50)
6. Yetu apënna Galilay atool pya Yerutaalem (9.51–19.27)
7. Kanëm kabaañsaani ki Yetu ṭi mboṣ: pwayëṣ pi bawayṣulun na pkeṭul (19.28–23.56)
8. Yetu anaṭa ṭi pkeṭ (24.1-12)
9. Yetu apën awinana ṭi kadun ki baṭaṣarul aṣë deenana du baṭi duuṭ (24.13-53).

Ujuni

¹ Bañaan batum, badoonaan na ppiit, kaṭup iko bti intëpun ṭi ptoofun. ² Bakakalëṣun ya, jibi bammaarun abot awin na kës ki baka du ujuni, baṭupun baka ya. Bukal biki baṭunun pṭup *Uṭup Ulil Unuura. ³ Ukaan kë nṣë ṣal aji, wi nheparun bnuura, aten iko bti jibi iyeenkiiri du ujuni, uyuk maakan nji kak npiitu, nṭupu bnuura jibi iko itëpari, iwi Teofil i mmaganun maakan, ⁴ ihilna ime kë iko yi bajukaniin iwo manjoonan.

Uwanjuṭ uṭup Fakariya kë Yowan Nabattaar alun kabuka

⁵ Wal wi *Herod awoon naṣih i utaak wi Yuda, naṭenan i Naṣibaṭi alon awo da i bajaan bado Fakariya. Awo i pntuk pi baṭenan biki pṣini pi Abiya. Aharul awo i pṣini pi *Aaron naṭenan, katimul kawo Elitabet. ⁶ Bawo bukal batëb bti bañaan batool ṭi kadun ki Naṣibaṭi, banjayi batas uṭup na bgah bi Ajugun bti bnuura. ⁷ Kë baṣë wo baambuki, ṭiki Elitabet aanhilan pbuk, kë bakak awo bukal batëb bti bañaan bandoon abi ṭaf ṭaf.

⁸ Unuor ulon, Fakariya awo ṭi pdo bṭenan ṭi kadun ki Naṣibaṭi, ṭiki pntukul pakaan na pdo ba. ⁹ Baṭenan baji bado kambiiun katen ñaan i Naṣibaṭi adaton, kë ul, Fakariya adataniin ṭi baṭenan bti, pneej du *dko dyimanaan di

Katoh Kaweek ki Naşibaţi, katër mnkulan *. ¹⁰ Pntuk pi bañaan batum kë paşe wo ti pñehan Naşibaţi du bdig, wal wi aktëruņ mnkulan.

¹¹ Ti dko mënţ kë aşë win *uwanjut ulonj wi Ajugun, kë unatj ti umban udeenu wi umeşa utëri mnkulan. ¹² Fakariya alënk adiwsa, wi awinuņ wa, ¹³ kë uwanjut uşe jaka : « Fakariya, wutan kalënk! Uko wi iñehanuņ, utiinkana du Naşibaţi : Elitabet aharu, aluņ kabukaru napoţ ñiint, luņj iţu'a katim ki *Yowan. ¹⁴ Aluņ kaţiju mnliłan na mntarj ; bañaan batum baluņ kalilandër kabuka ki nul. ¹⁵ Aluņ kawo ñaan naweek ti kadun ki Ajugun. Aanwo kaluņ kadaan nin poot. *Uhaaş wi Naşibaţi ujunna pwo ti a du kayiņ ki anin. ¹⁶ Aluņ kakakan babuk *Itrayel du Ajugun, Naşibaţi i baka. ¹⁷ Aluņ kado kapoş ti kadun ki Naşibaţi, na uhaaş na mnhina mi *Eli *Naţupar Naşibaţi, bapoţ bakakna batiinkar na başin baka, banwoon baanktaş Naşibaţi, bakak bawo na nşal nnuura ji bañaan banwoon batool. Aluņ kado pntuk pi bañaan, pabomandër bnuura pa Ajugun. »

¹⁸ Kë Fakariya aşë ji na Uwanjut: « Hum di di nji kadoluņ, kadoo kame kë uko wanj uwo manjoonan? Dţafi, kë ahar naan akak awo naweek. » ¹⁹ Uwanjut uteema aji : « Nji dwoon *Gabriyel! Dji kanaţ ti kadun ki Naşibaţi, kalempara. Ul ayilnuņ, mbi nţiini na iwi, nţupu uţup ulil wi. ²⁰ Iinfiyaar uko wi nţupiiņ, kë uşe luņ kadolana ti wal wi Naşibaţi adatuņ, ikak keeri namum, kabiiş bţup, te unuur wi iko mënţ yuņ iklunjiņ kadolana. »

²¹ Wal mënţ, kë bañaan başe naţ ayoonk Fakariya aşë la uko unkaan kë ajon maakan hënk du *dko dyimanaan. ²² Kë wi apënuņ, aankak ahil pţiini na baka. Hënk di bañaan bameeņ kë aya ka mnwin du dko dyimanaan meeţ. Fakariya aţiiniyaan na baka na iñen ţań, kë pdiim paankpën.

²³ Wi abaan ulemp wi awoonj i pdo du *Katoh Kaweek ki Naşibaţi, aşë kak katohul. ²⁴ Uunjoni, kë Elitabet aharul aşë mobana kayiņ. Amen kayiņ mënţ te klu kañeen, aşë ji ji uşal : ²⁵ « Kë hënk di di Ajugun alempuņ na nji, ti wal wi adatuņ, abuuraanan mnkow ti kęş ki bañaan! »

Uwanjut uţup Mariya kabuka ki Yetu

²⁶ Wi kayiņ ki Elitabet kadoluņ kli paaj, kë Naşibaţi aşë yil *Gabriyel *Uwanjut du ubeeka wi *Nataret du uţaak wi *Galilay ²⁷ du neegani anwoonj aamme ñiint, i ñiint alonj anwoonj Yotef, i pşini pi *Dayiţ naşih, ajokuņ. Katim ki neegani anj kawo *Mariya. ²⁸ Uwanjut uneej du katohul aşë ji na a : « Dwulu mboş, iwi i Naşibaţi awuluņ bnuura bi nul atuman. Ajugun awo na iwi. » ²⁹ Wi Mariya atiinkuņ uţup wanj aşë ñoņar maakan, awo ti pşal, aji : « Pwul mboş pi pawo phoņ ba? » ³⁰ Uwanjut kë uşe ji na a : « Mariya, wutan kalënk ; Naşibaţi awulu bnuura bi nul. ³¹ Hënk, iluņ kawo na kayiņ, kabuk napoţ ñiint ; luņj iţu'a katim ki Yetu. ³² Aluņ kawo naweek. Baluņ kado kadu'a Abuk Naşibaţi *Andëmuņ Maakan. Naşibaţi Ajugun, aluņ kaţoorana ti pşih pi *Dayiţ ateam. ³³ Ul akluņ kaţijan pşini pi *Yakob bti, te mndani. Pşih pi nul paankluņ kaba. » ³⁴ Kë Mariya aşë ji na uwanjut: « Hum di di uko mënţ wanj ukhilaņu kaluņ kadolana, wi nwoonj mëndobi me biint? » ³⁵ Uwanjut uteema aji : « *Uhaaş wi Naşibaţi uluņ kahela ti iwi, Naşibaţi Andëmuņ Maakan aşë guru na mnhina mnweek mi nul ji blifi. Ukaanj kë napoţ nayimanaan ankluj kabuka akdu'ana Abuk Naşibaţi! ³⁶ Tenan, Elitabet, i nayiţuņ, andoonj awo naţaf awo kak na kayiņ ki napoţ ñiint. Ul i bajakuņ aanhil pbuk' awo ti kli paaj, ³⁷ ţiki Naşibaţi aambişna biişna nin ukoolan. » ³⁸ Ti dko mënţ, kë Mariya

* **1:9** Mnkulan : Manjaan mantër du dko dyimanaan kadëmanaan Naşibaţi. Mnkulan, manwo pñaaq pi bbeekar pankayuņ. † **1:36** Awo narëkëm.

aşë teem aji : « Nji, dwo nalempar Ajugun, uko mënt uwoon jibi ijakuñ! » Wi wi uwanjuť wuñ yuaan, aduka.

Mariya aya pwin Elitabet ayiřul

³⁹ Ƨi ŋnuur mënt ŋuñ, kē *Mariya aşë bomandër ataran pya du ubeeka uloñ unwoon du inkuñ du Yuda. ⁴⁰ Aya aban, aneej du uko Fakariya, aşë wul Elitabet mboş. ⁴¹ Ƨi dko mënt, wi Elitabet atiinkuñ pwul mboş pi Mariya, kē napoť aşë řinťar du kayiñul meet, kē *Uhaaş wi Nařibaťi uşë tum Ƨi Elitabet, ⁴² wi wi ařaan ado pdiim pweek, aji : « Nařibaťi awulu bnuura apelan baat bti, abot awul napoť i iwoonaanuj Ƨi kayiñ bnuura bweek! ⁴³ Nji dbaa wo wo in ba, kē anin Ajugun adoo poş aban du nji? ⁴⁴ Wi ntiinkaañ řiink pwul mboş pi nu, kē napoť aşë lilan, ařinťar Ƨi kayiñ naan meet. ⁴⁵ Ŋnaan anfiyaaranuj aji uko wi Ajugun ařupun uluñ kadolana anuurandëni! »

Mariya ayeeh mnlilan mi nul

⁴⁶ Kē *Mariya aşë teema aji :
« Uhaaş wi naan udëman Ajugun,
⁴⁷ kē uřal wi naan uwo Ƨi mnlilan wi Nařibaťi abuuranaanuj,
⁴⁸ řiki aťo aten nji
nalemparul nandayanaan.
Hënkuj iwuun yi ŋwal bti ido kadu'ën řaať nanuurandënaan,
⁴⁹ řiki Nařibaťi anhiniñiñ iko bti, ado pa nji iko inuura iweek maakan :
katim ki nul kayimaní!
⁵⁰ Mñaga mi nul manwo Ƨi bañaan biki iwuun bti bankdëmanuluñ.
⁵¹ Atar kañen adiiiman mnhina mi nul
agar bandëmanuj ikow yi baka.
⁵² Awalan bařih Ƨi přih pi baka,
aşë deen banwalanuj ikow yi baka.
⁵³ Awul banwoon Ƨi kanuma iko inuura, aťuman
aşë dook bayok, kē bakak iñen ijiñť.
⁵⁴⁻⁵⁵ Aťenk bañaan biki *Itrayel balemparul,
ji kahoñ ki abiiñ ado bařinun,
ales Ƨi mñaga mi nul,
*Abraham na pntaali pi nul, te mnťo. »
⁵⁶ Mariya aťo na Elitabet uko ji kli kwajant, abaa wuřa, aťiř katohul.

Kabuka ki Yowan nabattaar

⁵⁷ Wi unuur wi Elitabet awoon i kabuk ubanuñ, aťij napoť řiiniñť. ⁵⁸ Bakiñul na bayiřul, batiink kē Nařibaťi ayuuja mñaga, aşë wo Ƨi mnlilan na a. ⁵⁹ Unuur uťenk bakren, babi pwalan napoť *katëmp, kaşë kaťu'a katim ki ařin : Fakariya.
⁶⁰ Kē anin aşë pok, aji : « Naťu'ana katim ki *Yowan » ⁶¹ Kē başë teema aji : « Nin aloñ Ƨi bayiřu aanwo wo katim ki Yowan. » ⁶² Kē başë du ařin, ahepara na iñen katim ki ařaluñ baťu abukul. ⁶³ Fakariya ado kē batemana iko ipiiti, aşë piit aji : « Awo katim ki Yowan. » Bañaan kē başë řoñar bti. ⁶⁴ Ƨi dko mënt mntum manhaařa na a, pndemënt kē pafënřaa, kē aşë jun ptiini, abeeb Nařibaťi. ⁶⁵ Bakiñul bti balënk, abot ařoñar. Kē iko inťepun yuñ imeeťana, aniink uťaak unwoon du inkuñ du *Yuda bti. ⁶⁶ Bañaan bti bahank iko yi batiinkuñ du ŋhaaş, aşë ji : « we wi napoť i akluñ kawo? » Mnhina mi Ajugun manwo na a na manjoonan.

Fakariya ayeeh mnlilan mi nul

- 67 Kê *Uhaaş wi Naşibaţi uşë bi, aneej atum ti Takariya aşin napoţ, kê awo ti pţup ji *baţupar Naşibaţi aji :
- 68 « Najoh  nd man Ajugun, Naşibaţi i *Itrayel ţiki abi ti nja, pbuuran ba aaŋ biki nul.
- 69 Anaţan pa un, ti biki pşini pi *Dayiţ nalemparul Nabuuran i phina pweek,
- 70 Jibi abiiŋ aţup ti mntum mi baţuparul bayimanaan bajon.
- 71 Aji ankmbiiŋ, aluŋ kabuuranun ti başooradun, aluŋ kap nanun ti i nen yi bampokun un bti.
- 72 H nk, Naşibaţi adiiman mn aga mi nul ti bateemun aşë leş kahoŋ kayimanaan ki adoluŋ.
- 73 Abi hoŋ *Abraham aşinun amehna,
- 74 aji, atehun, kap nan ti i nen yi başooradun, abot ado kê  hil ad mana na mnt ŋ,
- 75  hilna  wo bajinţ na batool ti k ş ki Naşibaţi,  nuur bti  i ubida wi nun.
- 76 K , iwi, napoţ i naan, iluŋ kadu'ana naţupar *And mun Maakan, Naşibaţi iluŋ kado kapoş ti kadun ki Ajugun, kabomana bgah,
- 77 kaţupna pntaali pi nul, kê aluŋ kabuuran baka, wi akbiiŋ kap nan baka ti ipekadu yi baka.
- 78 Naşibaţi atum na mn aga, ukaaŋ k  akluŋ kado kafii un na bjeehi banwoonuŋ baţi, bannaamuŋ na bi unuur unkmayuŋ,
- 79 kajeehanaan banwoonţ ti bd m na ti ulim nt wi pkeţ, kaţijun ti bgah bi mn eeh. »
- 80 K  napoţ, ul, aşë d ma d m na uleef na uhaaş. Awo du dko di *pndiiş te unuur wi aluŋiiŋ anaţa, abi awinana ti ba aaŋ biki Itrayel.

2

Kabuka ki Yetu

- 1 Naşih najeenkal anwoonţ *Fetar Aguttu ado wal m ntan aji bapiitan ba aaŋ bti. 2 Ppiitan itim paŋ, panwoonţ pteek, padolana ti wal wi Kiriniyut awoon nantuŋa i utaak wi Firi.
- 3 Ba aaŋ bti baya ppiitan, andoli du ubeeka wi bateem. 4 K  *Yotef ul kak anaţnaana ubeeka wi *Nataret ti utaak wi *Galilay pya utaak wi Yuda, du Betleyem, ubeeka wi *Dayiţ, ţiki awo i pşini pi nul. 5 Aya pa ppiitan da, ul na *Mariya, poonu i ajokun, anwoyi na kayiŋ.
- 6 Wi bawoonţ ti Betleyem, k  wal wi Mariya awoonţ i kabuk, k  uş  ban.
- 7 K  abuk napoţ  niinţ, bajeenul. Abooţana na ila n, apiinţana ti kamb jan, ţiki baant nk r aka dko dpiinţ du meet  di bayaant .

Uwanjut up n awinana ti kadun ki bayafan (Maci 2.1-15)

- 8  i utaak m nt  wuŋ, bayafan baloŋ baji baf r du   eeh kayeŋ itani yi baka.
- 9 *Uwanjut uloŋ wi Ajugun up n awinana ti kadun ki baka, k  mnd m mi Naşibaţi manş  jeehan baka, k  bal nk maakan. 10 K  uwanjut uş  ji na baka : « Nawutan kal nk, dbi pţupan uţup unklun kaţij mnlilan mweek ti ba aaŋ bti : 11 *Nabuuran Ba aaŋ abuka ti utejan wi n a wi pa an, du ubeeka wi *Dayiţ naşih : ul awoonţ *Krittu Ajugun. 12 K  h nk di di nakyaan kayikr naan napoţ m nt : naţ nk babooţana na ila n, bapiinţana ti kamb jan. »

13 Ƨi dko mēnt, kē pntuk pweek pi nwanjut ni baƧi pašē wuj, anaakiir na uteek, ašē beeb NašibaƧi aji :

14 « NašibaƧi adēm du baƧi duut,
mnjeeh mi nul manwala Ƨi mboš
pa bañaan biki anjalun! »

Bayafan baya Betleyem

15 Wi nwanjut nƧakauƧ baƧi, aduk baka, kē bayafan bašē tēlšēr aji : « Nawulēn nƧa te Betleyem, nƧa nƧwin uko unwoon, wi Ajugun adolun kē nƧmee. »

16 Hēnk di di bataranun aya, baƧēnk Mariya, na Yotef, na napoƧ aambaan abuka buka, kē apiint Ƨi kambēnan. 17 Wi bawinulun, ašē kakalēš uko wi *uwanjut uƧupun baka Ƨi napoƧ mēnt. 18 Bañaan bti bantiinkun bayafan, bañoƧar Ƨi uko wi baƧupun. 19 Kē Mariya, anin Yetu, ahank bnuura iko intēpun bti Ƨi kaƧēbul, ašē šalntēn ya. 20 Bayafan bawuša wal mēnt akak, ašē dēman NašibaƧi, abot abeeba Ƨi iko bti yi batiinkun akuƧ awin. Iko mēnt yun itēp jibi uwanjut uƧakun na baka.

Bawalan Yetu katēmp

21 Ƨi unuur utēnk bakreƧ, wal wi pwala *katēmp pi napoƧ ubani. Kē baƧu'a katim ki Yetu, jibi *uwanjut uƧupun Mariya, wi awoon aandobi wo na kayin.

BaƧij Yetu aya adiiman du Katoh Kaweek ki NašibaƧi

22 Nnuur nƧabani ni *Yotef na *Mariya bawoon biki kabaañēš bañoƧ jibi *Bgah bi Moyit bajakun. BaƧij Yetu du ubeeka wi Yerutalem, kaya kadiimana Ajugun. 23 Bado haƧ Ƨiki upiit Ƨi ulibra wi Bgah bi Ajugun, aji : « *Bajeen ñiint awo kafah ki Ajugun.* »[☆] 24 Bawo i kado kak bafnƧar Ajugun nƧrikaƧe ntēb, ukaš na waaƧ kēme nƧbalab ntēb nƧanhojun, jibi Bgah bi Ajugun bajakun[☆].

FimeyoƧ abeeb NašibaƧi wi awinun Yetu

25 Kē ñiint alon ašē wo wal mēnt du Yerutalem, anwoon katim ki FimeyoƧ. Awo ñaan anwoon natool Ƨi kēš ki NašibaƧi abot adēmana bnuura. « Awo wo Ƨi pyoonk wal wi NašibaƧi akwentun mnkuul mi *Itrayel. » Kē *Uhaaš wi NašibaƧi ušē wo Ƨi a. 26 Uhaaš wi NašibaƧi ubi Ƨupa kē aankeƧ, bē aanwin Kriitu, i Ajugun ayilun. 27 Uhaaš wi NašibaƧi utjja te du *Katoh Kaweek ki NašibaƧi. Kē wi bajug Yetu baƧijulun da, pƧa kado uko wi *Bgah bi Moyit bajakun, 28 FimeyoƧ ayeenka Ƨi iñen, abeeb NašibaƧi, ašē ji :

29 « Ajugun, kahoƧ ki nu kadolanaa,
hēnkun ihilan kawutan nalemparu,
aya na mnjeeh,

30 Ƨiki dwin na kēš ki naan mbuur manwoonun du iwi,

31 mi ibomanun Ƨi kēš ki umundu bti.

32 Dwin bjeehi bankdoliin imeetana
Ƨi banwoon baanwo *bayuday
kobot kawo pdēm pi Itrayel pntaali pi nu. »

FimeyoƧ aƧup uko unklun kabi

33 Ašin Yetu na anin bañoƧari jibi batiinkun FimeyoƧ kē aƧtiiniyaan uko wi nul. 34 Kē FimeyoƧ ašē ñehan NašibaƧi bnuura pa baka, abaa ji na *Mariya anin Yetu : « Tenan, NašibaƧi adatuƧ napoƧ i, ul aƧtjun pƧot na pnaƧa pi bañaan baƧum Ƨi *Itrayel. Alun kado kadiiman mnhina mi NašibaƧi, bañaan balun kado

☆ 2:23 Ppēn 13.2,12,15. ☆ 2:24 Bgah 12.8.

kalata. ³⁵ Hënk, nşal nhameniin ʈi nħaaş nʈi bañaan batum, nħaluŋ kameeʈana. Kë iwi Mariya, pjooʈan paluŋ kaluŋanu kaʈeb ji kakej. »

Aana aʈup uko unkmbiin

³⁶ Uka ñaaʈ alon *Naʈupar Naşibaʈi i katim ki Aana, awo abuk Fanuwel, i pşini pi Ater. Adobi wo wo ñaaʈ naweek, aniima nşubal paaj na ulon ³⁷ aşë duka nayoʈ. Aana mënʈ aka nşubal iñeen bakren na nħaakër. Aanji low *Katoh Kaweek ki Naşibaʈi, kaşë bi duka duka ʈi plempara, ʈi pyiman na pñehan. ³⁸ Aban da wal mënʈ aşë wo ʈi pbeeb Naşibaʈi abot aʈiiniyaan uko wi napoʈ, bañaan bti bankyoonkuŋ mbuur mi Yerutalem.

Pkak Nataret du utaak wi Galilay

³⁹ Wi *Yotef na *Mariya babaan pdo iko bti jibi Bgah bi Ajugun bajakuŋ, bawugşsa akak utaak wi *Galilay, du Nataret, ubeeka wi baka. ⁴⁰ Napoʈ adëm na uforta, na uşal untuŋa, kë bnuura bi Naşibaʈi babot awo na a.

Yetu aʈo na bajukan Bgah du Katoh Kaweek ki Naşibaʈi

⁴¹ Na nşubal, bajug Yetu baji baya *Ufettu wi Mnjeeh du Yerutalem. ⁴² Kë wal wi Yetu adoluŋ nşubal iñeen na nʈëb, kë başë ʈija, ji udolade wi baka. ⁴³ Wi ufettu uʈëpuŋ, bawugşsa akak, kë Yetu napoʈ aşë duka Yerutalem, kë bajugul baamme. ⁴⁴ Baŋuur aji Yetu awo ʈi pntuk pi bañaan bankyaanʈuŋ na baka, bapoş ado unuur upëb abaa naʈa pla'a, ahepar na bayiʈ baka, na biki bameeruŋ. ⁴⁵ Wi bawoon baanwina, aşë wugşsa pla'a te Yerutalem. ⁴⁶ ʈi unuur uwajanʈën, baʈënka du *Katoh Kaweek ki Naşibaʈi, kë aʈo ʈi ptoof pi *bajukan Bgah bi Moyit, atiink baka, abot ahepar baka iko ilon. ⁴⁷ Bañaan bti banktiinkuluŋ bañoŋar ʈi mntit mi nul, na jibi akteemuŋ bajukan baweek. ⁴⁸ Wi bajugul bawinuluŋ, bakak añoŋar maakan. Kë anin aşë ji na a : « Abuk naan, ibaa dolun do we hënk ba? Tenan! Nji na şaaş nħaajala maakan awo ʈi pla'u. »

⁴⁹ Kë Yetu aşë teem aji : « We ukaan kë nakla'ën ba? Naamme kë dwo i kawo ʈi katoh ki Paapa i? »

⁵⁰ Kë bajugul başë paam uʈup mënʈ.

Yetu atiink bajugul

⁵¹ Wi wi Yetu aşaaŋ awugşsa akak *Nataret na bajugul, aji tiink baka. Kë anin ahank ʈi kaʈeb ki nul iko bti yi atiinkuŋ abot awin. ⁵² Yetu kë aşë dëm, na uşal, na uleef. Kë Naşibaʈi na bañaan bti babot alilandëra.

3

Naşibaʈi ayil Yowan Nabattaar

(Maci 3.1-6; Markut 1.2-6; natenan ʈi Yowan 1.19-23)

¹ Uwo ʈi wal wi Tiber *Fetar awoon ʈi uşubal uʈënk nşubal iñeen na kañeen wi awoon naşih najeenkal*, kë Pont-*Pilat awo nantuŋa i utaak wi Yuda, kë *Herod awo nantuŋa i utaak wi *Galilay, Filip naweek Herod kë awo nantuŋa i nħaak nʈi Iture na Trakontid, kë Litaniyat awo nantuŋa i utaak wi Abilen, ² ʈi wal wi Anat na Kayif bawoon *baʈeŋan baweek biki Naşibaʈi. ʈi uşubal mënʈ *Yowan abuk Takariya awo du *pndiış, kë Naşibaʈi aşë ʈini na a, awula uʈup wi nul. ³ Wi wi aşaaŋ ajun pñaaŋ ʈi utaak bti unñoŋuŋ bđëk bi Yordan, aji na bañaan: « Nawutan pjuban, naʈëlëş nħida, nado *batitmu, Naşibaʈi aşë pënanan

* **3.1** Naşih najeenkal awo naşih i Rom na i nħaak nʈi baromen batehuŋ. Aji ʈu nantuŋa ʈi utaak undoli wi batehuŋ.

ipekadu. » ⁴ Kê hênk di uko wi *Itayi *Naşubar Naşibaţi apiitun   Ulibra wi Naşibaţi udolaniin, apiit aji :

« *Pdiim ploŋ pahuuran du pndiis aji :*

“*Nabomaan bgah bi Ajugun aklun kaţ pna,
nadolana il l itool!*

⁵ *Injiir ilun kafukana,*

inkun iweek na impoţi ifom kalinran na igah.

Igah innotun ikak itool.

Igah inş kr tiin ikak idaan.

⁶ *H nk, ba aan bti balun kawin jibi Naşibaţi abuuranun un.”* »^{*}

Uko wi pdo, kawutna pjuban

(Maci 3.7-10)

⁷ *Yowan aji ji na pntuk pweek pi ba aan panjaan pabi  i a pyeenk *batitmu : « An, nawo pntuni pi nfunan! In ahoopaţanan aji naţi udeeb wi Naşibaţi unkmbiin ba? ⁸ Nadolan keeri iko inkyuujun k  nawut pjuban abot a   ş  bida ; nawutan kaşal kaji : “Nwo biki pşini pi Abraham!” D pan : Naşibaţi ahilan kakakan mnlak mi babak *Abraham. ⁹ Ptibi padobi b kan b kan  i mnko u eeh, bko banwoon baankbuk mnko mnuura bafal kaf l du bdoo. »

¹⁰ Pntuk pi ba aan pahepara aji : « K   baa do do hum ba? » ¹¹ K  ateem baka aji : « Ankaan imi a it b, ap nan kalon ka en anwaanun. Ankaan uko ude, afa sir na anwaanun ! » ¹² *Bakobraar daa a balon babi kak pdolan batitmu, a   hepara aji : « Najukan, we wi  woon kado? » ¹³ K  aji na baka : « Nakhepar kapelan wi ba u’anana pyeenk. » ¹⁴ Bangoli bahepara kak, aji : « K  un, we wi  woon kado? » K  ateem baka aji : « Nawutan kateh nin  aan alon itaka na uyoh, k me  i  ilan, nalinan  i baluk bi nan. »

Yowan a iiniyaan  aan anklun kabi

(Maci 3.11-12; Maci 1.7-8; natenan  i Yowan 1.24-28)

¹⁵ Jibi ba aan bti bakyoonkun uko unwoon wi pbi a    al aji : « Wom *Yowan awoon *Krittu? » ¹⁶ K  Yowan a    ini na baka bti aji : « Nji, dji kabattaaran na meel. K , an aan alun kabi a   d m apel n maakan, m ndoo  oom  oom kanup pf n  a i apaat. Ul aklun kabattaaran na *Uhaa  wi Naşibaţi na bdoo. ¹⁷ Awo na kaje   i  nen, aweey kapa  ş ptiiŋ na pl far. Aya katoor ptiiŋ  i pnkuti, ka   kaf l pl far du bdoo banwoon baankj m a. » ¹⁸ Yowan akak ajukan pntuk pi ba aan iko itum, ame ţanaan baka *U up Ulil Unuura.

Bawat Yowan Nabattar ukalabu 

¹⁹ *Herod nantun a ajej Herodiyaana  aat i naweekul akak ado iko iwu aan itum ilon kak, ukaan k  *Yowan anoman na a. ²⁰ K  Herod, abaa beeh beeh ado kak bu aan blon: Awat Yowan ukalabu !

Batitmu bi Yetu

(Maci 3.13-17; Markut 1.9-11)

²¹ Wi ba aan bti bakdolanun *batitmu, Yetu kak ado batitmu. Wi awoon  i p ehan Naşibaţi, k  ba i ba   haab  a. ²² Wi wi *Uhaa  wi Naşibaţi u aan awala  i a, awo wo ji ubalab ufaatal. K  pdiim ploŋ pa   p nna ba i, aji : « Iwi, iwoon Abuk naan, djalu maakan, dmaganu. »

Pşini pi Yetu

(Maci 1.1-17)

^{*} 3:6 Itayi 40.3-5.

²³ Yetu aka uko ji n̄şubal iñeen n̄wajan̄ wi ajunun̄ p̄jukan bañaan̄. Ƨi uşal wi bañaan̄ bti, Yetu awo abuk Yotef, i Heli, ²⁴ i Mattat, i Lewi, i Melki, i Yanayi, i Yotef, ²⁵ i Matatiya, i Amot, i Nahum, i Hetli, i Nagayi, ²⁶ i Maat, i Matatiya, i Temeyin, i Yotek, i Yoda, ²⁷ i Yowan̄an, i Reta, i Terubabel, i Talatiyel, i Neri, ²⁸ i Melki, i Adi, i Koŋam, i Elmamad, i Er, ²⁹ i Yetu, i Eliyeter, i Yorim, i Mattat, i Lewi, ³⁰ i Fimeyoŋ, i Yuda, i Yotef, i Yonam, i Eliyakim, ³¹ i Meleya, i Mena, i Matata, i Natan, i Dayiŋ, ³² i Yete, i Yobed, i Boot, i Fala, i Naaton, ³³ i Aminadab, i Admin, i Arni, i Hetrom, i Peret, i Yuda, ³⁴ i Yakob, i Iŋaak, i Abraham, i Terah, i Nahor, ³⁵ i Terug, i Ragawu, i Falek, i Eber, i Fala, ³⁶ i Kayinam, i Arfaktad, i Tem, i Nowe, i Lamek, ³⁷ i Metutela, i Henok, i Yaret, i Malalalel, i Kayinam, ³⁸ i Enot, i Fet, i Adam, i Naşibaŋi.

4

Untaayi Uweek udo na pguur Yetu du pndiiş (Maci 4.1-11; Markut 1.12-13)

¹ Wi Yetu antumun̄ na *Uhaaş wi Naşibaŋi awoonun̄ bdëk bi Yordan, kē Uhaaş wi Naşibaŋi uşë ñooŋa du *pndiiş. ² Ƨi n̄nuur iñeen n̄baakër n̄i adolon̄ da, Untaayi Uweek udo na pguura ado buŋaan. N̄nuur mēnŋ bti aandee, ukaan̄ kē ubon ukde'a wi n̄aŋepun̄. ³ Kē Untaayi Uweek uşë ji na a : « Woli iwo Abuk Naşibaŋi, kji na plaak pi pakak kapoom. »

⁴ Kē Yetu aşë teem wa aji : « Upiitana aji : “Mēnŋ uko ude ŋaŋ umēbanun̄ ubida wi ñaan̄.”* »

⁵ Untaayi kē ukak apayana bko duuŋ aşë diimana byaaş bloolan n̄ŋaak bti n̄i umundu, ⁶ aşë jaka : « Dwulu p̄sih na pyok pi n̄ŋaak n̄i bti, ŋiki bawulēn waŋ mēnŋan, kē nhinan kaŋen ya ñaan̄ i n̄ŋaluŋ. ⁷ Woli in̄up ŋi kadun̄ naan, adēmanaan, kka iko mēnŋ yi bti. » ⁸ Kē Yetu akak ateema aji : « Upiitana aji : “Ajugun, Naşibaŋi i nu ŋaŋ i i iwoon̄ kadēman, kē ul ŋaŋ i i iwoon̄ kado kalempar.”* »

⁹ Kē Untaayi Uweek ukak aŋooŋa Yerutalem, apayana ŋi b̄ŋuk bi *Katoh Kaweek ki Naşibaŋi duuŋ, aşë ji na a : « Woli iwo Abuk Naşibaŋi, klut kajot. ¹⁰ Kē hēnk di di upiitun̄ ŋi Ulibra wi Naşibaŋi aji : “Alun̄ kado n̄wan̄jut n̄i nul n̄jado kayeŋu.” ¹¹ Ukak apiitana aji : “Naluŋ kajeju jej, kaŋi ihubta ŋi plaak ploŋ.”* »

¹² Kē Yetu aşë teem wa aji : « Upiitana aji : “In̄wo kado katen me Ajugun, Naşibaŋi i nu ahinan̄ pdo uko wi ajakuŋ.”* »

¹³ Wi Untaayi Uweek udolon̄ iko bti pa pguur Yetu ado buŋaan, ulowa, adun awuta.

Yetu akak du utaak wi Galilay

(Maci 4.12-17; Markut 1.14-15; natanan ŋi Yowan 4.1-3,43-46)

¹⁴ Mn̄hina mi *Uhaaş wi Naşibaŋi man̄ŋon̄ Yetu, akakana *Galilay. Katim ki nul kameeŋana ŋi utaak bti. ¹⁵ Aji jukan ŋi *itoh iñehanaani yi baka, kē bañaan̄ bti bamagana.

¹⁶ Yetu aya *Nataret di akuşnaaniin̄, aya aneej du *katoh kañehanaani ki bayuday ŋi *unuur wi pnoorfēn, jibi ajonun̄ kado. Anaŋa aya pleyiir Ulibra wi Uŋup wi Naşibaŋi, ¹⁷ kē başë leyiir kafah ki *Itayi *Naŋupar Naşibaŋi apiitun̄. Wi ahaabşun̄ wa, aşë win dko di bapiitun̄ aji :

¹⁸ « Uhaaş wi Ajugun uwo ŋi n̄ji
adatēn aji n̄ŋup bajuuk *Uŋup Ulil Unuura.

*Ayilën nji na bakalabuş baluŋ kawutan baka
nji na bakuul baluŋ kawin,
mbuuran bambiinkniinŋ biki baknooranuŋ.*

¹⁹ *Ayilën kak nŋup uşubal wi Ajugun akdiimanuŋ bnuura bi nul.* ✧ »

²⁰ Yetu adët ulibra wal mënŋ, awul wa nalemp i katoh kañehanaani, ašë ƣo. Bañaan bti ƣi katoh kañehanaani kē bašë jabana kēš. ²¹ Kē ašë ƣiini na baka aji : « Nŋa di, uŋup wi ukak manjoonan ƣi an nanktiinknuŋ. »

²² Banktiinkuluŋ bti bamaŋa, abot aňonŋar ƣi nŋup nnuura nji akŋupuŋ baka. Wi wi başaar aji : « I mënŋan, aanwo abuk *Yotef i? »

²³ Kē Yetu ašë teem aji : « Dme bnuura kē naleşanaan uhoň unjakuŋ aji : “Iwi nakuraar, duni ijeban uleefu” kakuŋ kajakēn : “Baŋupun uko wi idoluŋ du ubeeka wi Kapernawum. Kaki ido haŋ ƣi ubeeka wi nu !” » ²⁴ Yetu abot aji na baka : « Dŋupan na manjoonan : Nin aloŋ ƣi baŋupar Naşibaŋi aambaanŋ katiinkana bnuura du mboş mi kabuka ki tul. ²⁵ Manjoonan mi mi, dŋupan wa : Baat bayoŋ batum babi wo du *Itrayel ƣi wal wi *Eli, wi uşubal udoonŋ nşubal nŋwanŋ na kli paaj wi uwoonŋ uunşubi, kē ubon uweek ukak awo ƣi utaak bti. ²⁶ Kē Naşibaŋi ašë wo aanyil Eli du ŋaaŋ aloŋ ƣi baka, abaa ƣep ƣep ayila du ŋaaŋ nayoŋ aloŋ anfeŋuŋ du ubeeka wi Farepta du utaak wi Fidoŋ. ✧ ²⁷ Bamaak bdoon bakak atum ƣi Itrayel ƣi wal wi Elite Naŋupar Naşibaŋi. Kē ašë wo aanjeban nin aloŋ ƣi baka. Naaman i utaak wi Firi i i aŋepuŋ ƣep ajeban. ✧ »

²⁸ Wi bañaanŋ banwoonŋ ƣi katoh kañehanaani ki bayuday batiinkuŋ uko wi aŋupuŋ ašë deebaŋ bti. ²⁹ Banaŋa apul pulan Yetu, apēnan bdig bi ubeeka, aňoŋa te du pnkuŋ duuŋ, pi baniwuŋ ubeeka wi baka, kahilna kawuuka du uŋeeh. ³⁰ Kē ašë ƣep ƣi ptoof pi baka, aya na bgahul.

*Yetu ajeban ŋiint i untaayi uneejuŋ
(Markut 1.21-28)*

³¹ Yetu aya wal mēnŋ Kapernawum, ubeeka ulonŋ wi utaak wi *Galilay, ƣi *unuur wi pnoorfēn wi bayuday, awo ƣi pjukan bañaanŋ. ³² Banktiinkuluŋ baňonŋar maakan ƣi pjukan pi nul, ƣiki nŋup nji nul nŋawo na mnhina.

³³ Kē ŋiint aloŋ i untaayi uneejuŋ, ašë wo ƣi *katoh kañehanaani ki bayuday. Awo ƣi phuuran aji : ³⁴ « Ay, iwi Yetu i *Nataret we wi nŋaarunŋ ba? Ibi bi ptokun i? Dme ŋaanŋ i iwoonŋ: Iwo ŋaanŋ nayimanaani i Naşibaŋi ayiluŋ. »

³⁵ Kē Yetu ašë lēbar na wa, aji : « Yompaan mntum, pēnan ƣi ŋaanŋ! » Kē untaayi ušë wat ŋiint ƣi kadun ki bañaanŋ bti, ašë pēn ƣi a, uundola nin buŋaan bloŋ. ³⁶ Wal mēnŋ bañaanŋ kē bašë ŋonŋar fuŋ, aŋupar aji : « Uŋup wi uwo uhoŋ? Aji ƣiini na nŋtaayi kado pdiim na mnhina ji naşih, kē nŋaji nŋapen! »

³⁷ Kē uko wi Yetu ušë meetana meetana pya ƣi nŋfēŋ nŋanŋogunŋ da bti.

*Yetu ajeban bamaakal batum
(Maci 8.14-17; Markut 1.29-34)*

³⁸ Wi Yetu apēnuŋ du *katoh kañehanaani ki bayuday, aya aneej du uko Fimoŋ. Anin ahar Fimoŋ amaaŋ wal mēnŋ, kē uleef uyik na a maakan, kē bašë ŋehan Yetu ado uko ulonŋ pa a. ³⁹ Kē ašë juŋ ƣi ŋaaŋ unŋ, alēbar na pmaak, kē papēn ƣi a. ƣi dko mēnŋ kē ayootan Fimoŋ abi naŋa naŋa ajun pwul baka iko ide.

⁴⁰ Wi utaakal ubanuŋ, bañaanŋ bti bankaŋŋ bamaakal banwoonŋ na mmaak mntum kē baŋij baka du Yetu. Aji paf kañen ƣi andoli, abi jeb jeb. ⁴¹ Nŋtaayi kē nŋakak apēn ƣi bañaanŋ batum, ašë huuran aji : « Iwo Abuk Naşibaŋi! » Kē Yetu ašë bēg nŋa, aandinan nŋa nŋaŋup, ƣiki nŋame kē ul awoonŋ *Krittu.

Yetu aya p̄tup Ūtup Ulil Unuura du utaa wi Yuda

(Maci 4.23; Markut 1.35-39)

⁴² Wi unuur ujint̄an jint̄, k̄e Yetu aš̄e p̄en, aya du dko dangagun̄. Bañaan̄ batum̄ k̄e baš̄e wo ʔi praba. Wi bawinulun̄, banjal pm̄ebana, awut kaya kaduk baka.

⁴³ K̄e aš̄e ji na baka : « Dkak awo i kaʔup *Ūtup Ulil Unuura ʔi uko wi *P̄sih pi Naš̄ibaʔi du n̄beeka n̄undu, war̄ ukaan̄ k̄e Naš̄ibaʔi ayil̄en. »

⁴⁴ H̄enk di aš̄aan̄ aji ʔup Ūtup Ulil Unuura ʔi *itoh̄ iñehanaani ʔi utaa wi Yuda.

5

Baʔaš̄ Yetu bateek

(Maci 4.18-22; Markut 1.16-20; natenan ʔi Yowan 1.35-51; 21.1-11)

¹ Unuur ulon̄ wi Yetu anaʔun̄ ʔi kaban̄ ki *bd̄ek bi Genetaret, k̄e bañaan̄ baš̄e fooya atum, p̄tiinkna Ūtup wi Naš̄ibaʔi. ² Wi wi aš̄aan̄ awin̄ iʔeem̄ it̄eb̄ ʔi kaban̄ ki bd̄ek. Batuh̄ bawala ʔi ya, awo ʔi pwent̄ iridiya yi baka. ³ Blon̄ ʔi iʔeem̄ m̄ent̄ bawo bi ñiin̄ʔ alon̄ i bajaan̄ bado Fim̄on̄. Yetu apaya ʔi ba, aš̄e ji na a aʔu kalow pkay, aš̄e ʔo ʔi b̄teem̄ aʔun̄ p̄jukan̄ p̄ntuk̄ pi bañaan̄.

⁴ Wi aʔiiniin̄ aba, aš̄e ji na Fim̄on̄: « Johariin̄ du dko di bd̄ek badiilnun̄, naš̄e naf̄el̄ iridiya natuh. »

⁵ K̄e Fim̄on̄ aš̄e teema aji : « Naweek, n̄tuh utejan̄ bti, n̄em̄mob mob nin ut̄eb, k̄e wi iš̄aan̄ ajak̄en̄ ndo wa, df̄el̄ iridiya. »

⁶ Baf̄el̄ iridiya, amob n̄t̄eb̄ n̄ant̄umun̄ p̄tum̄ pañ, k̄e iridiya idoo kak i kamar.

⁷ Wi wi baduun̄ batuh̄ bat̄ent̄ baka banwoon̄ ʔi b̄teem̄ bt̄ebant̄en̄ na iñen, babi p̄t̄enk̄ baka. Bukun̄ babi aʔenk̄ baka, k̄e batuman̄ iʔeem̄ it̄eb̄ k̄e ido kak yi kajjiir.

⁸ Wi Fim̄on̄ andu'aniin̄ Piyeer awinun̄ uko m̄ent̄, aʔot ʔi ihoʔ yi Yetu aji na a : « Aʔugun, lowaan̄ ʔiki dwo ñaan̄ nado buʔaan. »

⁹ Aʔiini han̄ ʔiki al̄enk̄ adiwiša ul na bat̄ent̄ul, ʔi btuh̄ bi batuhun̄ bi. ¹⁰ *Yakob na *Yowan babuk̄ Tebede banjaan̄ balemp na Fim̄on̄ bakak̄ al̄enk̄ maakan̄ kak. K̄e Yetu aš̄e ji na Fim̄on̄: « Wutan̄ kal̄enk̄, h̄enkun̄ bañaan̄ biki ikkakun̄ katuh. »

¹¹ Wi bakakanaarun̄ kakan̄ iʔeem̄ du pkay, aš̄e bi duk duk iko m̄ent̄ bti, aʔaš̄ Yetu.

Yetu ajeban namaak bdoo

(Maci 8.1-4; Markut 1.40-45)

¹² Unuur ulon̄ wi Yetu awoon̄ ʔi ubeeka ulon̄, k̄e ñiin̄ʔ alon̄ ammaakun̄ bdoo aš̄e wo da. Wi awinun̄ Yetu, aš̄e jot ʔi ihoʔul af̄eʔ kaara ʔi mboš̄ añehana aji : « Aʔugun, woli in̄jali, ihinan̄ kakakanaan̄ njint̄* . »

¹³ Yetu atar kañen̄ abana, aš̄e ji : « Aa, d̄ñali, kakan̄ ijin̄t̄. »

ʔi dko m̄ent̄, k̄e pmaak̄ pi bdoo pabi p̄en̄ p̄en̄ ʔi a. ¹⁴ K̄e aš̄e ji na a awut kaʔup nin̄ alon̄ uko un̄t̄epun̄. Aš̄e jaka aji : « Duni iya iwinana du naʔen̄an̄ Naš̄ibaʔi ibot̄ ifiñar̄ Aʔugun uko wi *Moyit̄ aʔuun̄ pdo pa bañow bi nu kadiimanaan̄ bañaan̄ bti k̄e ijebi. »

¹⁵ K̄e katim̄ ki Yetu kaš̄e meeʔana meeʔana pya. Bañaan̄ batum̄ k̄e bakbi p̄tiinka kakuʔ kajeb̄ ʔi mmaak̄ mi baka. ¹⁶ K̄e ul, aš̄e ji ya du dko dgaaḡ kañehan̄ Naš̄ibaʔi.

Yetu ajeban ñiin̄ʔ an̄ʔakmun̄

(Maci 9.1-8; Markut 2.1-12)

¹⁷ Yetu awo unuur ulon̄ ʔi p̄jukan̄, k̄e *bafarit̄ay balon̄ na *bajukan̄ Bgah baš̄e wo ʔi bankntiinkulun̄. Bawoona n̄f̄eʔ bti n̄i *Galilay na Yuda, na

* **5:12** ʔi bgah bi bayuday, namaak bdoo aʔop ʔi kadun̄ ki Naš̄ibaʔi.

Yerutalem. Kë mnhina mi Ajugun manşë winana ƚi pjeban pi akjebanun baŋaan. ¹⁸ Wi wi biinƚ balon bantjii ŋiinƚ alon anƚakmun ƚi kajiiŋ bawujun. Bado na pneejana kabëkan ƚi kadun ki Yetu, ¹⁹ aşë wo baanhilani ƚiki baŋaan batumi. Wi wi başaan apaya du bƚuk bi katoĥ ado bhër ƚi uşan ahilna awalan ŋiinƚ anƚakmun na kajiiŋ ƚi ptoof pi baŋaan, ƚi kadun ki Yetu. ²⁰ Wi Yetu awinun pfiyaar pi biinƚ bukuŋ bafiyaaruli, aşë ji : « Ŋiinƚu, ipekadu yi nu ipëni. »

²¹ Kë Bajukan Bgah balon na bafaritay başë şal aji : « Ŋiinƚ ankkarun Naşibaƚi i awo ahon ba? In ahilanun kapënan ŋaan ipekadu bë mënt Naşibaƚi a ƚaŋ? »

²² Kë Yetu ammeen ŋşal ŋi baka, aşë ji na baka : « we ukaan kë ŋşal ŋan ŋawo ƚi an ba? ²³ We uyojnun ba : pji na ŋaan: “Ipekadu yi nu ipëni” këme “Naŋiin ipoş”? ²⁴ Natenan, nabaan ame kë *Abuk Ŋiinƚ aka mnhina mi ppënan ipekadu ƚi mboş. »

Wi wi aşaan aji na ŋiinƚ naƚakmaan : « Djaku : Naŋiin, ijej kajiiŋ ki nu, iŋiş katoĥu! »

²⁵ ƚi dko mënt, kë ŋiinƚ anaƚa ƚi kadun ki baŋaan, aje kajiiŋ ki apiinƚnun aŋiş katoĥul aşë beeb Naşibaƚi.

²⁶ Bammaarun iko mënt baŋonjar fuƚ. Bawo ƚi pbeeb Naşibaƚi akuƚ awo na palënk aşë ji : « Ŋwin nƚa iko iŋonjarënaan. »

*Yetu adu Lewi pa awo naƚaşarul
(Maci 9.9-13; Markut 2.13-17)*

²⁷ Wi uko wan uƚëpun, kë Yetu apën, aşë win ŋiinƚ alon *nakobraar daaşa. Katim ki ŋiinƚ mënt kawo Lewi. Aƚo du dko di aklempnun, kë Yetu aşë ji na a : « ƚaşaan! » ²⁸ kë ŋiinƚ anaƚa aduk iko bti, aƚaş Yetu.

²⁹ Wi wi aşaan adu Yetu pyoban du katoĥul aşë do ufettu uweek pa a. Baŋaan batum bawo ƚi pde na baka : bakobraar daaşa, na baŋaan balon kak. ³⁰ *Bafaritay na *bajukan Bgah biki baka kë başë ŋoman uko mëntan, aji na baƚaşar Yetu : « Naji nade kabot kadaan na bakobraar daaşa na bado buƚaan. We ukaan ba? » ³¹ Kë Yetu aşë teem baka aji : « Mënt baŋaan banwoon bajeb banumiin nakuraar, bamaakal banumi'ulun. ³² Mëmbi bi pdu baŋaan banşalun aji bawo baƚool, dbi bi pdu bandinanun aji bawo bado buƚaan, bahilna bawut pjuban, baƚëleş ŋbida. »

*Yetu aŋiiniyaan pyiman
(Maci 9.14-17; Maci 2.18-22)*

³³ *Bafaritay kë başë ji na Yetu : « Baƚaşar *Yowan Nabattaar baji bayiman kabot kaŋehan Naşibaƚi, kë biki nun baji bado han. Biki nu kë başë ji bawo ƚi kande, na udaan! » ³⁴ Kë Yetu aşë teem baka aji : « ƚi unuur wi bniim, ŋaan ahilan kado bayaant bambiin bniim bayiman wal wi naniim ahumun da i? ³⁵ Kë wal uşë bi, wi naniim akjejaniiŋ. Balun kayiman ƚi ŋnuur mënt. »

³⁶ Yetu akak ahoŋ na baka aji : « Ŋaan aanji kib kamişa kahalul kabamna kamişa kaƚaf, woli ŋaan ado han kamişa kahalul kaji katoka, kë dko dambamnun daanji daya na kaƚaf! ³⁷ Nin ŋaan alon aanji ƚu poot phalu ƚi ŋbuuli ŋƚaf. Poot phalu pun pafom ŋbuuli, poot patula ƚi mboş, ŋbuuli ŋatoka. ³⁸ Kë ŋaan aşë wo kaƚu poot phalu ƚi ŋbuuli ŋhalu. ³⁹ Nin ŋaan alon andaanun poot pƚaf aanji ŋal phalu. Baji baji : “Pƚaf palilun apel.”† »

† 5:39 Poot pi bakŋiiniyaanun ƚi paji woli paƚafi paba lil lil maakan.

6

*Yetu na unuur wi pnoorfën
(Maci 12.1-8; Markut 2.23-28)*

¹ Ți unuur uloŋ wi pnoorfën wi bayuday, Yetu awo Ți pmuur nȚeeh Ți nȚeey, kē baȚașarul bașe wuur Ța afoñel Ți iñen, adoh. ² *Bafaritay baloŋ kē bașe Ți na baka : « we ukaaŋ kē nakdo uko wi Bgah baneenanuŋ pdo Ți *unuur wi pnoorfën ba? » ³ Kē Yetu așe teem baka aji : « Naanleyiir uko wi *DayiȚ abiiŋ ado i, wi ubon ukde'uluŋ ul na batēntul? » ⁴ Aya aneej du katoh ki NașibaȚi* ajei ipoom yi badoluŋ pa bȚeŋan bi NașibaȚi ade akuȚ awul batēntul kē badee. Ipoom yi baȚeŋan Țaŋ bakaaŋ na pde. » ⁵ Wi wi Yetu așaaŋ aji na baka : « *Abuk Ńiint awooŋ Ajug unuur wi pnoorfën. »

(Maci 12.9-14; Markut 3.1-6)

⁶ Ți unuur uloŋ kak wi pnoorfën wi bayuday, kē Yetu așe ya du *katoh kañehanaani ajukan. Kē Ńiint aloŋ așe wo da anȚakmi Ți kañen kadeenu. ⁷ *Bajukan Bgah na *bafaritay baloŋ kē bașe la uko utapar Yetu, așe tena bnuura, kame me ajeban Ți *unuur wi pnoorfën. ⁸ Kē Yetu așe me nșal Ți baka. Aji na Ńiint anȚakmuŋ : « NaȚiin ibi Ți kadun ki bañaan. » Kē Ńiint anaȚa abi anaȚ da.

⁹ Kē Yetu așe Ți na baka : « Dheparan, we wi Bgah badinanuŋ ñaaŋ ado Ți unuur wi pnoorfën ba? Bnuura kēme buȚaan? Pbuuran ñaaŋ kēme pȚoka? » ¹⁰ Wi wi așaaŋ aten baka bȚi afooyan așe Ți na Ńiint : « Taran kañen. » Kē ado haŋ, kē kañen kabi jeb jeb. ¹¹ Kē bașe deebaȚ maakan alaȚar katen uko wi bahiini kado Yetu.

*Yetu adat banjañan iñeen na batēb
(Maci 5.1; 10.1-4; Markut 2.23-28)*

¹² Yetu aya Ți Țnuur mēnȚan pñehan NașibaȚi du pnkuŋ, afēr Ți pñehan.

¹³ Wi unuur uȚiŋuŋ, kē așe du baȚașarul. Adat Ți baka bañaan iñeen na batēb, aȚu katim ki *banjañan. ¹⁴ Bawooŋ: Fimoŋ i aȚuŋ katim ki Piyeer, Andre aȚa Fimoŋ, *Yakob, *Yowan, Filip, Bartelemi, ¹⁵ Maci, Tooma, Yakob abuk Alfe, Fimoŋ andu'aniin Nagutar utaak, ¹⁶ *Yudat i Yakob, na Yudat Itkariyot ambiin adek Yetu kafeȚ.

*Pntuk pi bañaan pabi Ți Yetu
(Maci 4.24-25; Markut 3.7-11)*

¹⁷ Wi wi Yetu așaaŋ awala na baka, așe nat Ți dko dbad. BaȚașarul batum, aȚu na pntuk pi bañaan banwoonuŋ nȚeȚ bȚi Ți *Yuda, na Yerutalem, na nȚeeka Ți Tir na Fidoŋ Țanwooŋ Ți kabaŋ ki bdēk. ¹⁸ Babi pȚiinka kabot kajeb mmaak mi baka. Biki nȚtaayi nȚakyewlenuŋ kak bajebi. ¹⁹ Kē bañaan bȚi bașe do na pban Yetu, Țiki mnħina mlōŋ mampēnna Ți a, ajeban bañaan bȚi.

*Bannuurandēnuŋ na banwuȚanuŋ
(Maci 5.1-12)*

²⁰ Kē Yetu așe kat kēș aten baȚașarul așe Ți :
« Nanuurandēni an nanwaaŋuŋ,
Țiki *Pșih pi NașibaȚi pawo pi nan.

²¹ Nanuurandēni an nanwooŋ na ubon hēnkuŋ,
naluŋ kade kayok.
Nanuurandēni, an nanwooŋ Ți Țwooni hēnkuŋ,
naluŋ kado kaji.

* **6:4** Ți wal wi DayiȚ, kaloona kajaan kadiiman kē NașibaȚi awo da. Kul ki ki bajaan bado katoh ki NașibaȚi.

- 22 Nanuurandëni, woli bañaan başooran,
adookan, akaran,
atok katim ki nan aji nafëpaa ðiki nafiyaar *Abuk Niiint.
- 23 Nalilaan unuur mënt, nawo ði mnta, baluk bi nan balu, kadëm du baði. Kë
hënk di di bateem baka babiin ado na *baţupar Naşibaði.
- 24 Kë an bayok naşë wuta, nadobi yeenk baluk bi nan!
- 25 Nawuţani, an nanyokun hënkun,
nalun kawo na ubon.
Nawuţani, an nankjiin hënkun,
nalun kawo na puum kabot kawooni.
- 26 Nawuţani, woli bañaan bti baţup bnuura ði an!
Kë hënk di di bateem baka babiin ado na bataaki banjakun aji bawo
baţupar Naşibaði. »

Pñal başooradul
(Maci 5.39-47)

27 « Kë nşë ţupan, an nankntinknun: Nañalan başooradan, nado kado bam-
pokanan bnuura. 28 Nañhandëran bankfëpana, Naşibaði awul baka bnuura,
nañhaan Naşibaði pa bankţupun buţaan ði an. 29 Woli ñaan akobu ði kajeem
kalon, kdek kak kundu. Woli ñaan atëhu bayeti, wutana ajej kak kamişa.
30 Woli ñaan añehan, ţenana, woli ajej uko wi nu, wutan kahepara wa. 31 Uko
wi nañalun bañaan badolan, nadoon wa kak pa baka.

32 « Woli nañal banñalanan ða, ubeeb uho, wi wi nakaan ba? Bado
buţaan badoo ji banñalun baka. 33 Woli nado bnuura bankdolan
bnuura ða, ubeeb uho, wi wi nakaan ba? Bado buţaan badoo ji bado han.
34 Woli naţeeţan banhilanun kalukan, ubeeb uho, wi wi nakyoonkun ba?
Bado buţaan badoo ji baţeeţan kak batënt baka, kayoonk baluk banliun na
wi baţeeţanun. 35 Kë naşë wo i kaţep ţep kañal başooradan, nadoon kado
bnuura, kaţeeţan, kawut kahaţ balukan. Nalun kayeenk baluk bweek, kaşë
kawo babuk Naşibaði *Andëmun Maakan. Ul, annuuriin na banwoon baanji
babeeba, na banjoţun. »

Nadoon kaţen batëntan
(Maci 7.1-5)

36 « Nadoon kañaga maakan, jibi Aşinan ajaan ñagi'an maakan. 37 Nawutan
katen buţaan bi batëntan, başë balun bawut pten bi nan. Nawutan kaji
atëntan aduknaanaa, başë bawo baanklun kaji naduknaanaa. Namiiran
katëntan, başë balun bamiiran. 38 Naţenan, başë balun baţenan. Balun
kawulan untumun adoo apel umbootu wi nan, ndeyë ñalun katum kadoo
katula, balun kaniiban na kaniibi ki najaan naniibna! »

39 Yetu akak ahoñ na baka aji : « Hum di di nakuul ahinanun kaţon nakuul
atëntul ba? A-a, baya kajot bukal batëb bti ði bhër. 40 Nin najuk alon aanhinan
kapel najukan i nul, kë najuk anjukun ame, aşë lu, kawo ji najukan i nul.

41 « Iba ya we ppënan katëmal kanwoon ði pkëş pi atëntu, aşë duk pmul
panwoon ði pi nu? We ukaan ba? 42 Hum di di ihinanun kaji na atëntu, "ayit
naan, biin mpënanu katëmal ði pkëş," aşë wo iinwin pmul panwoon ði pi nu?
Iwi nataaki, duni ipënan pmul panwoon ði pkëş pi nu! Woli ipënan pa kbaa hil
kawin bnuura, kapënan katëmal kanwoon ði pkëş pi atëntu! »

Bko na mbuk mi ba
(Maci 7.16-20)

43 « Bko bjeb baanhil kabuk mnko mnwuṭaan, kē bko bmaakal baanhil pbuk mnko mnuura. 44 Baji bayikrēnaan bko ṭi mnko mi ba. Ŋaaṅ aanhinan kamar pjaak ṭi byuw, kē ṅaaṅ aanhil kak kamar mbut ṭi bṭēmpēl. » 45 Ŋaaṅ anwoon nanuura, aji jejna bnuura mēnt du kaṭēbul, kaṅtumi na iko inuura, anwuṭuṅ aji jejna buṭaan bi nul du kaṭēbul, kaṅtumi na iko iwuṭaan. Aa, uko untumuṅ ṭi kaṭēb ki ṅaaṅ, ujaan upēna ṭuṅ mntumul.

Itoh itēb
(Maci 7.24-27)

46 « Naji nadu'ēn kaji “Ajugun, Ajugun,” kašē wo naanji nado uko wi njakuṅ. We ukaan ba? 47 Woli ṅaaṅ abi ṭi nji, atiink uṭup wi naan, aṭaṣ wa, ddiimanan jibi anaamuṅ: 48 Anaam ji ṅaaṅ anniwuṅ katoh. Ajip adiilēn, ašē paf katoh ṭi mnlaak. Woli uṣabal uweek ubii, kē meel mampaari, maanji mahilan ka pšint, ṭiki, katoh kaniw bnuura aliint. 49 Kē anṣaan atiink uṭup wi naan ašē wo aandi pdo uko wi njakuṅ, anaam na ṅaaṅ anniwuṅ katoh ṭi mboṣ ašē wo aanjip adilian. Woli meel mampaari, katoh kajot ṭi dko mēnt, katoka bti. »

7

Pfiyaar pi naweek i bangoli iṅeen week
(Maci 8.5-13; natenan ṭi Yowan 4.46-54)

1 Wi Yetu aṭiiniṅ na baṅaaṅ banktiinkuluṅ aba, ašē neeṭ ṭi ubeeka wi Kaper-nawum. 2 Naweek alon i bangoli iṅeen-week awo da, aka nalemparul alon, i aṅaluṅ maakan kē amaaki adoo ṅogan pkeṭ. 3 Wi atiinkuṅ kē bakṭiiniyaan uko wi Yetu, kē ašē yil bantohi *bayuday balon du a, bakooṭa abi ajeban nalemparul. 4 Wi babinṅ ṭi Yetu, ašē kooṭa bnuura aji na a : « Ŋiint ṭi awo i itēnka, 5 ṭiki aṅal pntaali pi nun. Ul aniwuṅ un *katoh kaṅehanaani. »

6 Kē Yetu agakandēr na baka, wi bakyaan pṅog katoh kē naweek i bangoli ašē yil banohul balon baya baji na a : « Ajugun, kṭo kanooran uleefu, dpoṭ ibi ineeṭ ṭi katoh naan. 7 Uko waṅ ukaan kē mēṅṅoom abi te du iwi ; iṣale ṭup uṭup uloolan taṅ nalempar naan abi jeb jeb. 8 Nji kak dka anṣihnuṅ abot awo na bangoli biki ṣihnuṅ, woli dji na alon ṭi baka : “Yaani,” aya, undu “Biini,” abi, nalempar naan “Dolan uko wi,” Ado wa. » 9 Wi Yetu atiinkuṅ uṭup waṅ ašē maṭ naweek i bangoli maakan, awuṅṣa wal mēnt aten baṅaaṅ baṭum bankṭaṣuluṅ ašē ji na baka : « Dṭupan, ṭi *Itrayel bti, mēmbaan kawina pfiyaar panliṅi na pi. »

10 Wi bayili bakakuṅ katoh, baṭēnk nalempar nangoli naweek kē ajebi.

Yetu anaṭan nduba alon ṭi pkeṭ du ubeeka wi Nayin

11 Wi uko waṅ uṭēpuṅ, kē Yetu ašē tool pya ubeeka ulon wi bajaan bado Nayin, baṭaṣarul na baṅaaṅ baṭum kē bakyaan na a. 12 Wi Yetu akneejanuṅ ubeeka, ayit na umoy wi nduba alon i ṅaaṭ nayoṭ alon akahaṅ ṭaṅ. Pntuk pweek pi baṅaaṅ paṅooṭana. 13 Wi Yetu Ajugun awinuṅ ṅaaṭ uṅ ašē ṅagi'a aji na a : « Yompan. » 14 Aya aban kajiiṅ ki bapafuṅ puum, bamēbanuṅ ka kē banaṭi ; kē ašē ji : « Ndub, iwi i nji kaṭiiniyaanuṅ, naṭiini! » 15 Nduba ankeṭuṅ kē ahet aṭo ašē jun pṭup na baṅaaṅ. Kē Yetu akakana anin. 16 Baṅaaṅ bti balēnk adiṅṣa, abot adēman Naṣibaṭi aji : « *Naṭupar Naṣibaṭi naweek apēn ṭi ptoofun kē Naṣibaṭi abot awuli pntaali pi nul. » 17 Uko wi Yetu waṅ umeetana ṭi *Yuda bti na ṅṭaak ṅanfooyuṅ wa.

Yetu ateem bayili biki Yowan Nabattaar
(Maci 11.2-19)

18 Baṭaṣar *Yowan Nabattaar baya akakalēša iko mēnt̄ bti, kē aṣē du baṭaṣarul batēb 19 ayil baka du Ajugun baya bahepara : « Iwoon anwoon i pbi, kēme ṅwo biki kayoon alon kak? » 20 Wi biint̄ mēnt̄an babanuṅ ṭi Yetu aṣē ji na a : « Yowan Nabattaar ayilun ṭi iwi, ṅheparu me iwoon anwoon i pbi, kēme ṅwo biki kayoon alon kak? »

21 Wal mēnt̄ Yetu ajeban bañaan̄ baṭum bammaakuṅ, apēnan bañaan̄ baṭum ṅntaayi abot ado bakuul kē bakwin. 22 Kē Yetu aṣē teem bayili aji : « Nayaan nakakalēš Yowan uko wi nakwinuṅ akuṭ̄ atiink hēnk : bakuul bakak awin, banṭakmuṅ bapoš, bammaakuṅ bdoo bajebi kē bandēnēmuṅ baktiink, bankeṭuṅ banaṭa ṭi pkeṭ, *Uṭup Ulil Unuura utiinkana ṭi bawaan̄. 23 Anwoon aampok pfiyaarēn anuurandēni. »

24 Wi bañaan̄ biki Yowan ayilun bayaan, kē Yetu aṣē wo ṭi ptiiniyaan uko wi Yowan na bañaan̄ baṭum bukuṅ aji : « we wi wi nayaan̄ pten du *pndiis̄ ba? Bmaaj bi uyook ukṣint̄uṅ ba i? A-a. 25 Kē we wi wi naṣaan̄ aya pten ba? N̄iint̄ anñēgiṅ a i? Bankaan̄ iko inuura abot ade umundu bawo du itoh yi baṣiḥ. 26 Kē we wi nayaan̄ pten ba? *Naṭupar Naṣibaṭi a i? Nafani, kē nṣē ṭupan, nawin ampeluṅ Naṭupar Naṣibaṭi. 27 Ul i i upiit̄uṅ aji : “Naṣibaṭi aji : *Tenan, ḍyil nalempar naan ṭi kadunu, abomanu bgah.*” »*

28 « Dṭupan : Ṭi bañaan̄ bambukiṅ ṭi kayiṅ ki baaṭ, nin alon aampel pel Yowan ; kē ṅaan̄ anwoonuṅ nampoṭi du *Pṣih pi Naṣibaṭi aṣē pela. » 29 Bañaan̄ bti adoo ṭu na *bakobraar daaša banktiinkuluṅ badinan̄ kē Naṣibaṭi awo natool wi badoluṅ *batit̄mu bi Yowan. 30 *Bafaritay na *bajukan Bgah kē baṣē pok uko wi Naṣibaṭi aṅaluṅ pa baka, bapok Yowan *abattaar baka.

31 Yetu akak aji na baka : « We wi wi mbaan̄ anaamnt̄n̄ na bañaan̄ biki kawuun̄ ki nṭa ki? Banaan̄ na we? 32 Bawo ji bapoṭ̄ banṭoon̄ du ufeeru, aṣē ṭēlṣēr aji : “N̄teeni,

kē naankii!

Nyeeh iyeeh yi pjootan̄
kē naanwoonii!”

33 « Aa, Yowan Nabattaar abi, aankde pde, aankdaan poot, kē naji : “Awo na unṭaayi!” 34 *Abuk N̄iint̄ kē abii, ade abot adaan poot, kē naji : “Awo nafeer, nakuj, awo nanoh bakobraar daaša na bado buṭaan!” 35 Kē bankṭaṣuṅ uṭup unṭuṅa wi Naṣibaṭi baṣē yikrēn kē uwo utool. »

Yetu apēnan ipekadu yi ṅaaṭ nado buṭaan

(Maci 26.6-13; Markut 14.3-9; natenan ṭi Yowan 12.1-8)

36 Unuur ulon, *nafaritay alon adu Yetu pyoban ; kē aya aneej du katoh ki nul aṭo ṭi umeeša. 37 N̄aaṭ alon̄ kē aṣē wo ṭi ubeeka mēnt̄, anwoon nado buṭaan. Wi ameen̄ kē Yetu abi pyoban du uko nafaritay aṣē ṭij ukēra ujuṅ ulil pṭēkēñ ṭi pṭukar pmpoṭi pi babomanuṅ na ufuuṣ ufaatal. 38 Abi aṭo ṭi kafet̄ ki Yetu, ṭi ihoṭul*, awooni, aṅowana ihoṭ na mnkuul abot awent̄ ya na uwel wi nul, aboot ihoṭ yi Yetu aṣē kēr ukēra ujuṅ ulil pṭēkēñ ṭi ya. 39 Wi nafaritay anduṅ Yetu pyoban awinuṅ uko waṅ aṣē ji ṭi uṣal : « Woli ṅiint̄ i awo lah *Naṭupar Naṣibaṭi na manjoonan, ame in awoon̄ n̄aaṭ ankanbuluṅ hēnk, na uko wi awoon̄ : naṭuunk! » 40 Kē Yetu aṣē ṭiini wal mēnt̄ na nafaritay aji na a : « Fimon, dka uko ulon wi ṅjaluj kaṭupu » kē ateema aji na a : « Naweeḥ ṭupan. »

* 7:27 Malaki 3.1. * 7:38 Bayuday baji bapiint̄ woli bade.

41 Ké Yetu aşé ji : « Biint batëb balon babi tteet itaka du najula, alon ké aţeet baluk bi nnuur ifeen week nyaaş kañeen, undu ké ayeenk bi nnuur ifeen-kañeen 42 Jibi bawoon baanhilan pluk, ké najula awutar baka bukal batëb bti itaka yi baţeetun. In akñalnulun maakan ti batëb bukuñ ba? » 43 Ké Timon aţeem aji : « Dşal aji i awutarun itaka itum a. » Ké Yetu ajaka : « Ifañi. »

44 Wi wi aşaan awuğşaa aţaan na ñaaf aşé ji na Timon: « Iwin ñaaf i? Dneej ti katohu, ké iinñowën ihoţ ; ul ké aşé ñowën ihoţ na mnkuul mi nul abot awent ya na uwel wi nul. 45 Iimmookën wi mbiin, ké ul aşé bi kabootën boot ihoţ wi mbiinun. 46 Iintu'ën ukëra ti bkow ; ul, ké aşé kërën ihoţ na ukëra ujuñ ulil ptëkëñ. 47 Ukaan ké njaku, ipekadu yi nul intumun ipën ti a, ţiki adiiiman unjal uweek. Ké ñaan i bamiirun uko umpoţi aji ka unjal umpoţi pa ammiirulun. » 48 Wi wi Yetu aşaan aji na ñaaf: « Ipekadu yi nu ipëni. » 49 Ké banwoon na a ti umeeşaa başé şal aji : « Ñiint i awo ahoñ ba, adoo aji pënan ipekadu? » 50 Ké Yetu aşé ji na ñaaf un: « Pfiyaar pi nu pabuuranu ; yaan bnuura. »

8

Baaf bangakanderun na Yetu

1 Wi uko wan utëpun, ké Yetu aşé wo ti pñaaş na nbeeka na ntanka, ajukan abot aţup *Uţup Ulil Unuura wi *Pşih pi Naşibaţi. Baaşarul ifeen na batëb ké bawo na a, 2 aţu na baaf balon biki bapënanun ntaayi na mmaak : *Mariya i bajaan badu Mariya i ubeeka wi Magdala, i bapënanun ntaayi paaj na ulon, 3 Yowana ahar Huta namali i *Herod, Tuţana, na balon batum kak. Baaf mënt bajaan baţenk Yetu na baaşarul na bka bi baka.

Uhoñ wi nagur ndeey

(Maci 13.1-9; Markut 4.1-9)

4 Jibi pntuk pi bañaan payitun, ké bañaan bakwoona nbeeka bti abi ti Yetu, ké aşé hoñ na baka aji : 5 « Najaar apën pgur ndeey. Wi aggurun, ndeey nlon ké naya ajot du bgah ; apoşana, ké nkat nde nja bti. 6 Nlon ké najot ti mnlak, wi nanaţiin, awaan meel akay. 7 Nlon ké najot ti ptoof pi iyiw, ké wi nanaţiin na iyiw, ké ifiiklën nja. 8 Nlon ké naya ajot ti mboş mnuura, anaţa, awul ndeey ntum maakan. » Wi ajakun han aşé huuran aji : « Ankaan ibaţ itinki, atiinkan! »

Uko unkayi ké Yetu aji hoñ

(Maci 13.10-17; Markut 4.10-12)

9 Baaşar Yetu bahepara uko wi uhoñ wan ujaki. 10 Ké aţeem baka aji : « An, baţenan ké name iko injoonanun yi *Pşih pi Naşibaţi, inwoon iimmeetanaa, ké bandukiin, ti uhoñ wi wi nji kaţupun na baka, hënk :

“woli badoo ten baankwin

woli badoo tiink baankte.” »*

11 « Uko wi uhoñ ujakun wii wi : Ndeey njawoon Uţup wi Naşibaţi. 12 Bañaan balon bawo ji bgah, bi Uţup ujutun, wi bantiinkun wa, ké Untaayi Uweek uşé bi, apënan wa ti nhaaş nj baka aţi bafiyaar bakuţ babuur. 13 Balon bawo ji dko di mnlak di Uţup ujutun, baji bayeek wa na mnilan woli baţiink wa ; ké başé wo baanka intaan, baji bafiyaar btişu, woli ujeenki baji bawutan. 14 Ké balon bawo ji dko di iyiw, bawoon bantiinkun Uţup aşé ya, ké manţaaş, pyok panjaan pafooşan bkow na kalilare ki umundu ké ifiiklën baka ké baandëmi. 15 Ké banwoon mboş mnuura bajaan baţiink Uţup wi Naşibaţi na uhaaş unuura utool kamëban wa kabot kabuk ndeey ti kamiir ki baka.

*Uhoñ wi unkaniya
(Markut 4.21-25)*

¹⁶ « Nin alon aanji tehan unkaniya kaşë fët wa na kakana, këme kaçu wa du kalişa uţeeh, aji çu wa du bko duuţ, bankmbiiñ bahilna bawin bjeehi bi wa. ¹⁷ Uko ummeniñ nta uluñ kameetana, kë uko unhankaniñ uluñ kapën ti bdiğ. ¹⁸ Naţaafaraan keeri ti utiink wi nan, ankaan baluñ kawula kak kapelan ; kë anwaanjuñ, badoo yeenk yeenk uko wi aşaluñ aji akaa. »

*Bayiţ Yetu biki mnfaţan
(Maci 12.46-50; Markut 3.31-35)*

¹⁹ Anin Yetu na baţa'ul babi du dko di awoon aşë wo baanhinan aņoga țiki baņaan batumi. ²⁰ Kë başë do kë baţupa aji : « Naan na baţa'u buk bukuñ du bdiğ, bañal pwinu. » ²¹ Kë Yetu aşë teem aji : « Banktiinkuñ Uţup wi Naşibaţi akut ado uko wi uheparuñ bawoon ni na baţa naan. »

*Yetu aţaņan ukëk
(Maci 8.23-27; Markut 4.35-41)*

²² Yetu apaya unuur ulon ti bteem na baţaşarul aşë ji na baka : « Nawulën nya bdëk umbaņ wundu. » Kë baya alow. ²³ Wi bakmuuruñ, kë Yetu aşë nyoeyñt. Kë ukëk uşë mara mara anaţa ti bdëk. Meel manneej ti bteem kë badoo kak i pjiir. ²⁴ Wi wi baţaşar Yetu başaan aņoga, ahuma, ahuuran aji : « Naweeek, Naweeek, nkeţi, wi nun ubaa. » Yetu aten wal mënţ aşë noman na uyook na meel manşınaruñ. Kë iţañani, dko kë dayompandëri. ²⁵ Wi wi aşaan aji na baka : « Pfiyaar pi nan pawo çuñ ba? » Balënk akut aņoņar aşë çupar aji : « Naan i, awo ahon andoon aşook uyook na meel kë nado ji ntainka? »

*Yetu ajeban ñiint i untaayi uneejuñ
(Maci 8.28-34; Markut 5.1-20)*

²⁶ Baya aņog utaak wi Bagenatererñ untaanjuñ na wi *Galilay. ²⁷ Wi Yetu atapan tap kahoţ ti mboş, kë ñiint alon i ubeeka mënţ i ntaayi njaneejuñ aşë bi ayit na a. Ujon wi awoon aankak awoh imişa, kë aankak afer ti itoh, aji bi wo wo du pnguran. ²⁸ Wi awinuñ Yetu aşë fut idiim ajot ti ihoţ yi nul ahuuran maakan aji : « Inumiyaan we ba Yetu, Abuk Naşibaţi *Andëmun Maakan? Dkooţu kooţ, khajanaan! » ²⁹ Yetu alëbar wal mënţ na untaayi upën ti ñiint uñ. Nyaaş nţum, untaayi uji uneej ti a, baji batana tan na mnkorentu këme bakiina kiin, kë aşë ji marana maran iko yi batannuluñ, untaayi uşë ya na a du *pndiış. ³⁰ Kë Yetu aşë hepara aji : « Katimu kawo hum? » Kë aji : « Pntuni » țiki ntaayi nţum njaneej ti a. ³¹ Kë nşaş kooţa awut kawat na du infernu.

³² Kë batani bweek bi nņkuma başë wo ti pşuñ du pnkuñ duuţ. Wi wi ntaayi nakoouñ Yetu adinan na njaneej ti nņkuma. Kë adinani. ³³ Kë ntaayi npeñ ti ñiint, aneej ti nņkuma, batani buñ kë bawura wura ajot du bdëk ayoora.

³⁴ Wi bayafan bajug batani bawinuñ uko unţepuñ aşë jiuñ na pti, wi bayaan aşë kakalëş uko mënţ ti ubeeka na nřët. ³⁵ Wi wi baņaan başaan abi pten uko unţepuñ, abi aņog ti Yetu aşë win ñiint i ntaayi njaneejuñ ti uleef kë aţo ti ihoţ yi Yetu. Awohara hënkun akak ñaan, kë baņaan başë lënk. ³⁶ Banwinuñ uko unţepuñ bti bakakalëş bandukiñ jibi ñiint aneejiñ ntaayi ajebi. ³⁷ Baņaan bti du utaak wi Bagenatererñ balënk adiwşa wal mënţ, ukañ kë baji na Yetu « Yaani, lowun! » kë Yetu aşë paya ti bteem kaya na bgahul.

³⁸ Wi wi ñiint i ntaayi njadukun aşaan aji na a : « Dkooţu kooţ wutaan mbi na iwi. » Kë Yetu aşë dooka aji na a : ³⁹ « Kakan katohu! Iya ikakalëş uko wi Naşibaţi adolon bti pa iwi. » Kë ñiint ayaa, aşë çup ti ubeeka bti uko wi Yetu adolon pa a.

*Yetu ajeban ñaaŋ alon akuŋ anaŋan poonu abuk Jayirut ŋi pkeŋ
(Maci 9.18-26; Markut 5.21-43)*

⁴⁰ Pntuk pi bañaan pawo ŋi pyoonk Yetu du bdëk umban wun. Wi abanuŋ, kë bašë bi bti pkita. ⁴¹ Kë ñiinŋ alon anwoon katim ki Jayirut ašë bi da. Awo nawee i *katoŋ kañehanaani ki bayuday. Abi ajot ŋi ihoŋ yi Yetu ašë kooŋa aji abi du katoŋ. ⁴² Abukul ñaaŋ aloolan ŋaŋ i akaan i nŋsubal iñeen na nŋtëb amaak aňogan pkeŋ.

Wi Yetu akyaan ŋi bgah, bañaan baŋum adoo wuuk wuukana. ⁴³ Kë ñaaŋ alon ašë wo da, awo na pmaak pi ptula pñaak nŋsubal iñeen na nŋtëb hënkuŋ [atok bka bi nul bti ŋi pñaay na bapiinŋan] kë nin ñaan aanhinan ajebana. ⁴⁴ Ñaaŋ mënŋ abi aňog ŋi kafëŋ ki Yetu ašë ban kambiint ki kamiša ki nul, ŋi dko mënŋ kë pñaak pabi ŋaŋan ŋaŋan ptula. ⁴⁵ Kë Yetu ašë ji : « Ñaan alon abanën, in ula? » Wi bañaan bti bapokuŋ kë Fimoŋ Piyeer ašë ji na a : « Naweeŋ, bañaan bafooyu, awuuk wuukanu di. » ⁴⁶ Kë Yetu ašë ji na a : « Ñaan alon abanën, dtiink mnhina mlon kë mampën ŋi nji. »

⁴⁷ Wi ñaaŋ awinuŋ kë amobanaa ašë bi ajot ŋi ihoŋ yi Yetu, alënk akat kat. Akakalëš Yetu ŋi kadun ki bañaan bti uko unkayi kë abana, abot aŋup jibi ajebi ŋi dko mënŋ. ⁴⁸ Kë Yetu ašë jaka : « Ñaaŋu, pfiyaar pi nu pajebanu. Yaan na bnuura. »

⁴⁹ Ahum kaŋiini, kë alon ašë woona uko naweeŋ i katoŋ kañehanaani aji na a : « Kŋo kanooran Najukan, abuku aneem hënkuŋ. » ⁵⁰ Kë Yetu atiinka, ašë teem aji : « Klënk nin, fiyaarën ŋaŋ, anaŋa. » ⁵¹ Wi babanuŋ du uko naweeŋ i katoŋ kañehanaani, aandinan nin alon aneej na a bë mënŋ Fimoŋ Piyeer, *Yowan na *Yabow, aŋu na aŋin na anin poonu. ⁵² Bañaan bti bawooni abot aŋëga. Kë Yetu ašë ji : « Nayompan, aankeŋi anoyënt nŋoyënt. » ⁵³ Kë bañaan bašë nŋubana, ŋiki bame kë akeŋi. ⁵⁴ Kë Yetu ašë mëban poonu ŋi kañen aji na a : « Poon, naŋiin » ⁵⁵ kë uhaaš ušë kak ŋi napoŋ, kë anaŋa ŋi dko mënŋ. Wi wi Yetu ašaan aji na baka bawula pde ade. ⁵⁶ Bajug poonu baňonar bnuura, kë ašë ji na baka bawut kaŋup nin alon uko unŋëpuŋ.

9

*Yetu ayil banjañan iñeen na batëb
(Maci 10.1-9,11-14; Markut 6.7-13)*

¹ Yetu adu *banjañan iñeen na batëb ašë wul baka uforta na mnhina mi bahilni kadook nŋtaayi bti, kabot kajeban mmaak. ² Wi wi ašaan ayil baka baya baŋup uko wi *Psih pi Naŋibaŋi na pjeban bamaakal. ³ Aji na baka : « Naktij nin ukoolan pa bayaaš, nin panduk, nin umañ, nin uko ude, nin untaam, nabot nawut kaya na imiša itëb. ⁴ Katoŋ kaji kayeenkanle, naneej da, kaŋo, te wi nakluŋ kapën da kaya. ⁵ Dko di bayaan awo baanyeenkan, nadan danaan pdëpalën ŋi ihoŋ yi nan woli napën ŋi ubeeka mënŋ, nayuuina baka kë bado buŋaan. » ⁶ Wi wi banjañan bašaan aya na nŋfët aŋup *Uŋup Ulil Unuura abot ajeban bamaakal na dko bti.

*Herod Antipa aňal kame ñaan anwoon Yetu
(Maci 14.1-2; Markut 6.14-16)*

⁷ Wi *Herod nantuŋa i *Galilay atiinkuŋ uko unktëpuŋ ašë ŋu kapaam ; balon baji baji « *Yowan anatiin ŋi pkeŋ » ⁸ balon kaji « *Eli akaan abi » balon kak kaji « Alon ŋi *baŋupar Naŋibaŋi bajon anaŋiin ŋi pkeŋ. »

⁹ Kë Herod aşë ji wal mën̄t: « Yowan, nji ʈi uleef naan ddo kë bafala bkow. Kë in aşaan awo ʈiint̄ i n̄tiinkuŋ kë baji ado iko yan? » Kë wi wi Herod aşaan aduka wal mën̄t ala pwin Yetu.

Yetu awul pntuk pi bañaan pde

(Maci 14.13-21; Markut 8.27-31)

¹⁰ *Banjañan bawoona bayaaş wal mën̄t aşë kakalëş Yetu iko yi badoluŋ bti. Yetu kë aşë duk pntuk pi bañaan aya agaag na baka du umban wi ubeeka wi bajaan bado Bettayida. ¹¹ Kë wi bañaan bamehan me han aşë ʈaşa. Yetu ayeenk baka bnuura, aʈiini na baka uko wi *Pşih pi Naşibaʈi abot ajeban bannumiin pjeb.

¹² Unuur ujun pyob kë banjañan iñeen na batëb başë ʈoga ajaka : « Jakan na bañaan baya du ʈntanka na ʈfët ʈanñogun ʈi bahilna baka uko ude, na dko dpiint̄, dko di ʈwoon ʈi daanfëti. »

¹³ Kë Yetu aşë ji na baka : « nawulan baka bade bdidian! »

Kë başë teema aji : « Nkaha ipoom kañeen na ʈtëb ʈtëb. Këme ʈwo i kaya kanugar bañaan biki bti uko ude. »

¹⁴ Biint̄ banwoon da bawo uko ji iñeen week ʈyaaş iñeen kañeen (5000).

Yetu kë aşë ji na baʈaşarul : « Nadolan baka bado kaʈoona uko ji bañaan iñeen kañeen (50). »

¹⁵ Kë bado han, bañaan bti kë baʈo bnuura. ¹⁶ Wi wi Yetu aşaan ajej ipoom kañeen yun na ʈtëb ʈtëb ʈun, akat kës aten baʈi, abeeb Naşibaʈi ʈi iko ide yun, akitës ya aşë wul baʈaşarul aji bafah pntuk pi bañaan. ¹⁷ Bañaan bti kë bade ayok, kë baʈonkrën iko ide indukiin kë itum kkaar iñeen na ktëb.

Fimon ʈiyeer aʈup aji Yetu awoon Krittu

¹⁸ Yetu agaag unuur ulon na baʈaşarul awo ʈi pñehan Naşibaʈi aşë hepar baka aji : « Bañaan başal aji dwo in ba? » ¹⁹ Kë başë teema aji : « Balon baji iwo *Yowan Nabattaar, kë balon baji iwo *Eli, kë balon kak baji iwo alon ʈi *baʈupar Naşibaʈi bajon annaʈiin ʈi pkeʈ. »

²⁰ Kë Yetu aşë hepar baka aji : « Kë ʈi an, nji dwo in ba? »

Fimon ʈiyeer ayeenk wal mën̄t bʈup aşë ji na a : « Iwo *Krittu i Naşibaʈi ayilun. »

²¹ Wi wi Yetu aşaan aşook baka aji bawut kaʈup wa nin ñaan.

²² Akak aji na baka : « *Abuk Ñiint̄ awo kahaj maakan, kapokana ʈi bantohi, ʈi *baʈeñan baweek na ʈi *bajukan Bgah. Balun kado bafina, unuur uwajantën aşë naʈa ʈi pkeʈ. »

Hum di di ñaan awoon kaʈaş Yetu

(Maci 16.24-28; Markut 8.34-9.1)

²³ Yetu aʈiini wal mën̄t na bañaan bti, aji na baka : « Woli ñaan aŋal kaʈaşën, awo i kaʈilma uleeful kakuña krut ki nul, kadinan phaj ji nji unuur unjint̄i, kabot kaʈaşën udole wo ʈi pkeʈ. ²⁴ Ñaan anksaluŋ pbuuran ubida wi nul alon kawaan wa ; kë anklun kawaan ubida wi nul pa nji alun kabuuran wa. ²⁵ Ñaan ahilanle aka umundu bti, adolna wa we ba woli aneemandën ubida wi ʈul? ²⁶ Woli ñaan alon akowari'aan, nji na ʈtup ʈi naan, nji *Abuk Ñiint̄, dlun kakowari'a woli dbi na mndëm mweek mi Paapa na mi ʈwanjut ʈyimanaan. ²⁷ Dʈupan na manjoonan, balon ʈi banwoon ʈa ʈi baankluŋ kaket bë baanwin *Pşih pi Naşibaʈi. »

Ubi wi Pşih pi Naşibaʈi

(Maci 17.1-8; Markut 9.2-8)

²⁸ Nnuur bakreŋ ɲaya p̄t̄ep wi Yetu aɕupnuŋ uko waŋ, k̄e aš̄e jej bi Fimoŋ Piyeer na *Yowan na *Yakob aya na baka du pnkuŋ pweek pa baya bañehan Našibaɕi.

²⁹ Wi Yetu awoonɔ ɕi pñehan Našibaɕi, k̄e baš̄e win kaara di nul k̄e daɕ̄el̄šaa, imiša yi nul k̄e ikak afaat feh. ³⁰ Biinɕ bat̄eb̄ k̄e banaɕ aɕiini na a : *Moyit na *Eli ³¹ banknuuruŋ maakan. Bawo ɕi p̄ɕiiniyaan jibi Yetu akbaañeš̄i ulempul, wi aklun̄ kakeɕ du Yerutalem.

³² Fimoŋ Piyeer na bat̄enɕul̄ bat̄eb̄ bukuŋ baŋoȳenɕ aront̄, k̄e wal wi batenun̄, aš̄e win mnd̄em mi Yetu abot awin bañaan̄ bat̄eb̄ banwoon̄ na a.

³³ K̄e wi biinɕ bakan̄ m̄enɕan̄ bakyaan̄ pduk Yetu, Fimoŋ Piyeer k̄e aš̄e ji na a : « Najukan, unuura ɲwo ɕi dko di! N̄tan iloona iwajanɕ, kalon̄ kawo ki nu, kalon̄ ki Moyit, kandukiŋ kawo ki *Eli. » Aanakak ame uko wi aɕɕupun̄.

³⁴ Ahum kaɕiini, k̄e kanf̄elun̄ kalon̄ kaš̄e mara mara abi, awun baka, baɕašar Yetu k̄e bal̄enk̄ maakan wi kanf̄elun̄ kawunun̄ baka. ³⁵ K̄e p̄diim̄ plon̄ paš̄e p̄enna ɕi ka aji : « I, awoon̄ Abuk naan, i n̄ji ndatuŋ. Nadoon̄ katinka. »

³⁶ Wi p̄diim̄ paŋ patiinkaniŋ k̄e baš̄e wina Yetu ɕaɕ. ɕun̄ ɲnuur m̄enɕan̄ baɕašar Yetu bayompi, baanɕup nin ñaan̄ uko wi bawinun̄.

Yetu ajeban napoɕ i untaayi ukyewl̄enun̄

(Maci 17.14-18; Markuɕ 9.14-27)

³⁷ Wi unuuru ujintun̄ k̄e Yetu na baɕašarul̄ bakwala pnkuŋ, k̄e pntuk pweek pi bañaan̄ paš̄e bi pyit na Yetu. ³⁸ K̄e ñiinɕ alon̄ aš̄e huuranaan du pntuk meɕɕ aji : « Naweek, dkooɕu kooɕ ; tenan abuk naan! Ul aloolan ɕaɕ i i n̄ji nkaan.

³⁹ Untaayi uji uneej ɕi a, kadola amara mara kaŋajar, kal̄etar, kabot kayiih. Ukak aji ujon uwutana, kaduka anoor maakan wal wi ubi'i wutana. ⁴⁰ Dkooɕ baɕašaru badook wa, k̄e baanhinani. »

⁴¹ Wi wi Yetu ašaŋ ateema aji : « Nawo bañaan̄ bawuɕaan, banwoon̄ baanfiyaari! Dwo kaɕo na an te lum ba? Dwo kado kamiiran te lum ba? » Wi aɕiiniŋ haŋ aba aš̄e ji na ñiinɕ : « ɕijan abuku! »

⁴² Wi napoɕ akñogun̄ Yetu k̄e untaayi uš̄e wata ɕi mboš adola k̄e akl̄etar. K̄e Yetu aš̄e b̄eg wa, ajebana, akakana ašin. ⁴³ Bañaan̄ bti k̄e baš̄e ñon̄ar ɕi mnd̄em mi Našibaɕi.

Yetu aɕup pkeɕ pi nul uyaas̄ ut̄ebanɕ̄en

(Maci 17.22-23; Markuɕ 9.30-32)

Bañaan̄ bti bahum ñon̄ar iko bti yi Yetu akdolun̄, k̄e aš̄e ji na baɕašarul̄ :

⁴⁴ « Nam̄ebaan uko wi n̄ji kaɕupanaŋ h̄enkun̄ bnuura : *Abuk Ñiinɕ abi kawulana du bañaan̄. »

⁴⁵ K̄e baɕašar Yetu baš̄e wo baante uɕup m̄enɕ. Uhoñ m̄enɕ upel kame ki baka, bahilna bawo baankte wa. K̄e bakak aɕi phepar Yetu apiban baka wa.

In ad̄emnuŋ ɕi an?

(Maci 18.1-5; Markuɕ 9.33-37)

⁴⁶ Wi wi blaɕar bašaŋ ap̄en ɕi baɕašar Yetu, k̄e baŋal kame and̄emnuŋ ɕi baka.

⁴⁷ K̄e Yetu ammeen̄ ɲsal̄ ɲi baka, aš̄e ɕij napoɕ alon̄, adola k̄e aɕo añoga ⁴⁸ aš̄e ji na baka : « Ñaan̄ anyeenkun̄ napoɕ i ɕi katim ki naan, ayeenk̄en n̄ji ɕi uleef naan, k̄e ñaan̄ anyeenknun̄, akak ayeenk̄ anyilnuŋ. Anwoonun̄ nampoti ɕi an, un̄ m̄enɕan̄ ad̄emnuŋ. »

Anwoon̄ aampokan, awo na an

(Markuɕ 9.38-40)

⁴⁹ *Yowan ajeɕ bɕup wal m̄enɕ aji : « Naweek, ɲwin ñaan̄ alon̄ anjaan̄ adook ɲtaayi ɕi katim ki nu, k̄e ɲneenana, ɕiki aanji gakand̄er na un̄ kaɕašu. »

50 Yetu kë aşê teem aji : « Nakneenana : anwoonj aampokan, awo na an. »

Yetu atool pya Yerutalem

51 Wi wal wi Yetu awoonj i pdeenana bați uñogun, kë aşê bi tu tu ti pya Yerutalem. 52 Adun ayil bañaan balonj kë bajota kadun. Wi bakyaan na bgah, aşê neej du ufet ulonj du *Famariya kabomana dko dfër. 53 Bañaanj biki ufet mëntj kë başê pok pyeenk Yetu tiki atool tool pya Yerutalem. 54 Wi *Yowan na *Yakob bawinunj uko wanj aşê ji : « Ajugun, injal ndo bdoo bawoona bați babi batêr bañaan biki, bakakan baka ufob i? »

55 Kë Yetu aşê kok anjoman na baka [aji : « Naamme uhaaş unwoonj kaçon ubida wi nan. *Abuk Niiñt aambi bi ptok nbida nj bañaan, abi bi pbuuran baka. »] 56 Kë başê tool wal mëntj aya untanka umpați.

*Naşaşar Yetu awo kawul uleeful bti
(Maci 8.19-22)*

57 Wi bakyaan na bgah kë ñaan alonj aşê ji na Yetu : « Dko di ikyaan, dtaşu da. » 58 Kë Yetu aşê ji na a : « Nnfş naka ihër, kë njkat nj bați njaka intan, *Abuk Niiñt ul, aanka dko dpafni bkow. »

59 Akak aji na alonj : « Taşaan. » Kë anj mënñan ateema aji : « Naweeek, duni tenen te umoyen Paapa. » 60 Kë Yetu aji na a : « Wutan bakaet baya bamoy bankeñun biki baka ; iwi yaan ido kañiinyaan *Pşih pi Naşibați. »

61 Alonj akak aji na a : « Ajugun, dlunj kaşaşu, ma duni iyoonkën dya kaşup bayiñ naan. » 62 Kë Yetu aşê teema aji : « Nñaan anjununj kajaar aşê kok kafet aanhil plemp du Pşih pi Naşibați. »

10

*Yetu ayil başaşarul iñeen-paaj-na-alonj na batêb (72)
(Maci 9.37-38)*

1 Wi uko wanj utepun, kë Yetu Ajugun aşê dat bañaan iñeen paaj na alonj na batêb* (72) kak ti başaşarul, ayil baka kë bakyaana batêb batêb, ajota kadun ti nbeeka bti na dko bti di aklunj kaşepna. 2 Aji na baka : « Kakit kademi, kë balemp başê tiinket ; nakooñan Ajug kakit ado balemp babi kakit ki nul. 3 Nayaan, dyilan ji nkaneel njmpoti du ptoof pi njñiin. 4 Naktij nin umbootu, nin umañ, nin kaşapaat, naknať pwul nin ñaan alonj mboş ti bgah.

5 « Woli naneej ti katoh kalonj, naduniin naji : “Bnuura bawo ti katoh ki.”

6 Woli ñaanj i bnuura awoonj ti katoh mëntj, bnuura bi nañehanunj bunj baduka ti a ; bë woli aanwo ñaanj i bnuura, aankyeenk bnuura bi nañehanunj. 7 Ti katoh ki bakyeenkanan, nañoon da, nadaan nabot nade uko wi bakwulananj, tiki nalemp aka na ptuumara. Nakdo kañaa na itoh.

8 « Woli naneej ti ubeeka ulonj kë bayeenkan, nadeen uko wi bakwulananj.

9 Najebaan bamaakal biki ubeeka mëntj nabot naji na banfetunj da : “*Pşih pi Naşibați pañogan.” 10 Bë woli naneej ti ubeeka ulonj kë baanyeenkan, napen du igah kaji : 11 “Ndoo dan danan pdëpalen pi ubeeka wi nan pankabunj ti ihoť yi nun kadukaran pa. Kë naşê wo kame kakşa uko wi : Pşih pi Naşibați pañogan.” 12 Dtuapan, ti unuur wi pwayes, uko wi Naşibați aklunj kado ubeeka mëntj utam kapel wi badolunj Fodom*.

13 « Nawuñani, an biki ubeeka wi Koratim, nawuñani an biki ubeeka wi Bettayida, woli mlagre mandolaniin du an mandolaniin lah du nbeeka nj Tir

* 10:1 Npiit njlon nj unjon naji : bañaan iñeen paaj na alonj. ☆ 10:12 Ujuni 19.24-28.

na Fidoŋ, banfētun da badobi wohara undiimaan n̄šaaku kabot kaŋo ʔi ufob kadiimanaan kē banal p̄tēlēš n̄bida n̄i baka. ¹⁴ Ukaaŋ kē ʔi unuur wi pwayēš uko wi Našibaʔi akdolanəŋ uluŋ katam kapel wi biki Tir na Fidoŋ. ¹⁵ Kē an biki Kapernawum, nanuŋ aji nalun kadeeŋana te du baʔi i? Nabaa ʔēp ʔēp kawalana te du infernu. »

¹⁶ Yetu akak aji na baʔašarul : « N̄aaŋ antiinkanaŋ, atiinkēn ; ampokanaŋ apokēn, kē ampoknuŋ apok anyilnuŋ. »

*Baʔašar Yetu bakak na mnlilan du a
(Maci 13.16-17)*

¹⁷ Baʔašar Yetu iŋeen paaj na alon na batēb bakak na mnlilan ašē ji na a : « Ajugun, n̄ntaayi n̄doo ji n̄doo uko wi n̄jakun ʔi katim ki nu. » ¹⁸ Kē Yetu ašē teem baka aji : « Dwin *ʔatana kē awoona baʔi ajot ji kaliik liik. ¹⁹ Natanan! Dwulan mn̄hina mi ppoš n̄pula na n̄tifar na pi ppoš phina bti pi našoeradun, bē nin uko ulon uunkdolana do. ²⁰ Kē našē wo kalilan ʔi uko wi itiman ipiitaniin du baʔi kapel uko wi n̄ntaayi n̄aktiinkanaŋ. »

*Našibaʔi ayuuj bampoʔi Uʔup Ulil Unuura
(Maci 11.25-27)*

²¹ Wal mēnt, *Uhaaš wi Našibaʔi uʔu mnlilan mnweek ʔi Yetu kē ašē ji : « Dbeebu Paap, Ajug baʔi na mboš, wi imenuŋ iko yi bantohi na hammeen, ašē diiman ya bapoʔ bampoʔi. Yoow Paap, ʔiki war uwoon uko wi iŋaluŋ.

²² « Paapa awulun ʔi iko bti. Nin n̄aaŋ aamme n̄i Abukul uko wi nwoon bē mēnt Paapa a, kē nin n̄aaŋ aamme uko wi Paapa awoon bē mēnt n̄i Abukul a, na biki ndatuŋ adiiman baka a. »

²³ Wi wi Yetu ašaŋ awuŋša ʔi baʔašarul ašē ji na baka : « Kēš kankwinuŋ uko wi nakwinuŋ kanuurandēni. ²⁴ Dʔupan, *baʔupar Našibaʔi batum, na baših batum babi n̄al pwin uko wi nakwinuŋ bē baanwin wa, abot aŋal katiink wi naktiinkuŋ bē baantiink wa. »

*Uhoŋ wi n̄iint̄ najoob bkow i utaak wi ʔamariya
(Maci 22.34-40; Markut 12.28-31)*

²⁵ Kē *najukan Bgah alon an̄jali p̄taawan Yetu ašē naʔa aji na a : « Najukan, we wi nhinanuŋ kado, kayeenkna ubida wi mn̄toʔ? »

²⁶ Yetu kē ašē ʔeema aji : « We wi bapiitun ʔi ulibra wi Bgah ba? We wi iwinuŋ ba? »

²⁷ Kē najukan Bgah ateem aji : « *Nalan Ajugun Našibaʔi i nu na kaʔēbu bti, na uhaašu bti na uforta wi nu bti, na ušalu bti, ibot iŋal atēŋtu jibi iŋaluŋ uleefu.* »^{*}

²⁸ Wi wi Yetu ašaŋ aji na a : « Iteem bnuura. Dolan haŋ ilun kayeenk ubida. »

²⁹ Kē najukan Bgah ašē n̄laara pdiiman kē awo ʔi kafaŋ ašē ji na a : « Kē in abaaŋ awo atēnt̄ naan ba? » ³⁰ Yetu kē ašē ji na a : « N̄iint̄ alon abi walnaana Yerutalem atool p̄ya ubeeka wi Yeriko ašē yit na bakit bgah kē bawohēša bti abot akoba bnuura, ašē duka ʔun kē aŋogan pkeʔ, kē baʔool aya na bgah bi baka. ³¹ Naʔeŋan alon amara mara aʔēpna bgah mēnt̄, awina, aŋawša'a. ³² Kē n̄iint̄ alon anklempnuŋ du *Katoh Kaweek ki Našibaʔi[†] akak aʔēpna bgah mēnt̄, awina, akak aŋawša'a. ³³ Kē n̄iint̄ alon i utaak wi *ʔamariya ankyaan bayaas ašē bi aŋog, awina, ašē n̄agi'a. ³⁴ Aŋoga, akuraara ijēn, na ukēra na poot, ašē tan ya. Wi wi ašaŋ apayana ʔi ubuuru wi nul aʔija du katoh ki bayaant̄, atena. ³⁵ Wi unuur ujint̄un, n̄iint̄ i utaak wi ʔamariya apēnan itaka[‡]

^{*} **10:27** Plešan 6.5; Bgah 19.18. [†] **10:32** N̄iint̄ alon anklempnuŋ du Katoh Kaweek ki Našibaʔi : awo i p̄šini pi Lewi. [‡] **10:35** Itaka yi awulun iwo baluk bi n̄nuur n̄tēb bi nalemp.

awul ajug katoh ki bayaanṭ, abot aji na a : “Doon katena bnuura, woli iduk apēnan itaka ilon, kē nwoona bayaas, kakakanu ya.” » ³⁶ Yetu ahepar najukan Bgah aji : « Ṭi uṣalu, ṭi baṣaanṭ bawajanṭ bukunṭ in awoonunṭ atēṭṭ ṇiintṭ anjotunṭ ṭi ptoof pi bakit bgah? »

³⁷ Kē ateem aji : « Aññagi'lulun a. »

Kē Yetu aṣē ji na a : « Yaan ido kado hanṭ. »

Maarta na Mariya

³⁸ Wi Yetu na baṭaṣarul bakyaanṭ na bgah, kē aṣē neej ṭi ufēṭ ulon, kē ñaṭ alon anwoonṭ katim ki Maarta adu'a pyoban du katohul. ³⁹ Maarta mēnṭ aka aṭa'ul alon anwoonṭ katim ki Mariya, ambiinṭ aṭo ṭi ihoṭ yi Ajugun aṭiink uṭup wi nul. ⁴⁰ Kē Maarta ul aṣē lanta na ulemp wi katoh. Wi wi aṣaanṭ abi ṭi Yetu aṣē ji : « Ajugun, uundolu ukoolan i, wi aṭa naan awutnunṭ nji aloolan na ulemp? Jakana abi aṭēnkēn. » ⁴¹ Ajugun kē aṣē teema aji na a : « Maarta, Maarta, iba yewla we anooran bkowu, ala iko itum ba? ⁴² Uko uwo umpooṭ, udoo wo wo uloolan, *Mariya adatuṭ kafah kannuurnaaniinṭ, baankluṭ katēha ka. »

11

Yetu ajukan baṭaṣarul pñehan Naṣibaṭi

(Maci 6.9-13)

¹ Yetu awo unuur ulon ṭi pñehan Naṣibaṭi du dko dlon, wi abaanṭ kē alon ṭi baṭaṣarul aṣē ji na a : « Ajugun, jukanunṭ pñehan Naṣibaṭi jibi *Yowan ajukanunṭ baṭaṣarul. » ² Kē Yetu aṣē ji na baka : « Woli nañehan Naṣibaṭi najaan naji : Paap, katimu kayiman, pṣihu pabi.

³ Ṭenun unuur unwoonṭ uko ude wi ṇnumiinṭ,

⁴ miirun ipekadu yi nun,

jibi un ṇkmiirunṭ baṣaanṭ bti banjubanunṭ un, iṣē iwut kawutun ṇjot ṭi kaguuru. »

⁵ Yetu akak aji na baka : « Woli alon ṭi an aka nanoh, aya du a na utejan mnjel, ajaka : “Nanoh, ṭeṭanaan ipoom iwajanṭ ṭun. ⁶ Nanoh naan alon abaanṭ aban ban awoona bayaas, bē mēnka uko uwula ade.” ⁷ Naṣal aji undu ateemna du meṭṭ kaji : “Kdo kanooranan, ddēt bgah abot apiinṭ na bapoṭ, mēnhinan pnaṭa kawulu ipoom.” ⁸ Dṭupan, woli aando naṭa awula ipoom ṭiki awo nanohul, abi naṭi'aara naṭa kawula uko wi anumiinṭ ṭiki ayewlēna*.

⁹ « Djakan : Nañehaan, naluṭ kayeenk, nalaan, naluṭ kawin, nakob kobaan, baluṭ kahaabēṣan. ¹⁰ Hēnk di uwoonṭ, ñaan aññehanunṭ aka, anklaanṭ awin ; kē ankob kobanunṭ, bahaabēṣa.

¹¹ « Ahoṭ ṭi an i i abukul akñehanunṭ uṭēb aṣē wula upula ba? ¹² Kēme kak añehana pneem, aṣē wula utifar? ¹³ Woli an nandoonṭ awo bado buṭaan name pwul babukan iko inuura, naṣalanunṭ ṇyaas hum ṇi ṇi Aṣinan i baṭi ahilanunṭ kaṭen bankñehanulunṭ Uhaas wi nul? »

Yetu na Beltebul

¹⁴ Unuur ulon, Yetu adook unṭaayi unneejunṭ ṭi ñiintṭ alon ambiiṣunṭ bṭup. Wi unṭaayi upēnunṭ kē ñiintṭ mēnṭ aṣē kak aṭiini, pntuk pi baṣaanṭ kē paṣē ṇoṇar maakan. ¹⁵ Balonṭ ṭi baka kē baṣē ji : « *Beltebul†, uweek wi ṇntaayi, uwululunṭ mnhina mi pdook ṇntaayi. » ¹⁶ Balonṭ kē baṅal pten Yetu, aji na a ado mlagre adiimananṭ kē awoona du Naṣibaṭi.

* **11:8** Kēme ṭiki alonṭ kakowa woli aanwula. † **11:15** Beltebul dawo Katim kalonṭ ki Fatana, uweek wi ṇntaayi.

17 Ké Yetu, ammeen nşal nji baka aşé ji na baka : « Woli bañaan biki utaak uloolan bagut, batok utaak di, itoh ido kajotna kaloolan kaloolan. 18 Woli *Tatana agut na uleeful hum di di pşihul paknaşun ba? Naji dji kadookna nntaayi ti katim ki nul. 19 Woli dji kadook nntaayi ti katim ki Beltebul, banktaşanan badook na na ti katim ki in? Ukaan ké bukal ti nleef nji baka bakluş kadiiman ké naanfani. 20 Bè woli pkoñ pi Naşibaţi, pi pi nji kadooknuş nntaayi, *Pşih pi Naşibaţi paban ti an keeri.

21 « Woli ñaan ankaan uforta abot awo na injaanan anaş ayen katohul, bka bi nul baankbanana. 22 Aşé wo woli alon ampelanuluş uforta abii, awata, ayeenk injaanan bti yi ahaşun, ajej bka bti bi ayeenkuş ti a kafaş bañaan.

23 « Anwoon aanwo na nji aşoorën. Anwoon aantënkën pyitrën batani agar ba. »

*Untaayi ukak du katoh ki wa
(Maci 12.43-45)*

24 Yetu akak aji : « Untaayi upënle ti ñaan i ubiin awo. Uji uñaay du *pndiiş, kala dko dfët, kaya kabi. Wi uyaan awo uunwini, uji uji : “Dkak du katoh ki naan, ki mpënnuş.” 25 Wi ukakuş, uji utënk ka kawetana ajinş, aboman bnuura. 26 Wal mënş, uji uyaar nntaayi paaj na ulon njanwuşun apel wa, nabi kafët da. Ñaan mënş kaşé kak wal mënş kawuşën kapel kateeku. »

27 Wi aţiiniin han, ké ñaat alon aşé huuranaan du pntuk meeş aji : « Ñaat ambukiin, abootan, anuurandëni. » 28 Ké Yetu aşé teema aji : « Iwo kaji, banktiinkuş Uşup wi Naşibaţi abot ataş wa banuurandëni! »

*Baji na Yetu adiiman ké awoona du Naşibaţi
(Maci 12.38-42)*

29 Bañaan batuma tum abi, ké Yetu aşé ji na baka : « kawuun ki kawo kawuşaan, kawo ti phepar mlagre mankdiiimanuş ké dwoona du Naşibaţi. Bankwin nin uko ulon umpaţi na wi Yonat *Naşupar Naşibaţi adiimanuş. 30 Jibi Yonat[☆] adiimanuş biki ubeeka wi Niniwe ké awoona du Naşibaţi, hënk di *Abuk Ñiinş aklun kadiiman biki kawuun ki ké awoona du Naşibaţi. 31 Ti unuur wi pwayëş Naşih ñaat i utaak wi Faba alon kanaşa na bañaan biki kawuun ki, kayuuj ké baduknaanaa, tiki awoona du kaban ki umundu pbi katiink uşup unşun wi *Falomon naşih[☆], ké alon aşé wo ti ampelun Falomon naşih. 32 Ti unuur wi pwayëş, bañaan biki Niniwe balun kanaşa na biki kawuun ki kayuuj ké baduknaana, tiki bukal biki Niniwe, babi wut pjuban wi batiink uşup wi Yonat, alon ké aşé wo ti, ampeli Yonat. »

Uhoñ wi unkaniya

33 Nin ñaan aanji tehan unkaniya kaşé tu wa du bñot, kème kafët wa na kakana, baji başu wa du bko duuş bankmbiin bahilna bawin bjeehi. 34 Këş kawoon unkaniya wi uleef wi nu. Woli kęş ki nu kawo kjeb, uleefu bti kak uwo ti bjeehi; bè woli kamaaki, uleefu bti kak uwo ti bdëm. 35 Taafaraan bjeehi banwoon ti iwi bawo bdëm! 36 Woli uleefu bti uwo ti bjeehi, bè nin bdëm baanwo ti wa, ujeeh wul bti ji woli unkaniya ujeehan ñaan.

*Yetu aşook bafaritay na bajukan Bgah
(Maci 23.4-36)*

37 Wi Yetu aktiiniin han, ké *nafaritay alon aşé du'a pyoban du katohul, ké aya aneeş aşo pde. 38 Wi nafaritay awinuş ké Yetu aaññow duna iñen aba jun pde ji udolade wi *bayuday, aşé ñonjar.

39 Kë Ajugun aşë ji na a : « An buk bukun an bafaritay, naji nawent ikoopa na iraata yi nan bnuura ti bdig, kaşë wut uleefan meet utum na uşal wi kakij na mnot. 40 An bawaan nşal biki! Mënt andolun bdig adolan meet i? 41 Naţëpan ţëp naţen bajuuk uko unwoon du iraata yi nan meet, wal mënt iko bti işë iwo ijint ti an.

42 « Nawuţani, an bafaritay, nanjaan nawul kafah ki Naşibaţi[†] ti iko bti yi nakjaarun, kado wul bduugëş na bnkaafu, na iko impotı yi natepiin, kaşë ţilma pwo batool na pşal Naşibaţi. Uko waş wi wi nawoon i lah kado, kaşë kawut kaţilma undukiin.

43 « An bafaritay Nawuţani, an nanjalun pto kadun du *itoh iñehanaani Naşibaţi, abot aji nanjal banohntënan ti dko di bañaan. 44 Nawuţani, an nanwoon ji ihër yi pnguran inwoon iinka umarkaani, yi ñaan ajaan apos bë aanji meş. »

45 Wal mënt kë *najukan Bgah alon aşë jaka : « Najukan, wali iktiiniin han, ikarun kak di! » 46 Kë Yetu aşë teema aji : « An bajukan Bgah kak, Nawuţani, an nanjaan naţu bañaan pkuşa bdaaj bdiţ kaşë wo naando ji nadeen pkoñ ploolan pban ba! 47 Nawuţani, naji naniw ihër yi *baţupar Naşibaţi te başinan bafinun baka. 48 Hënk nadiiman kë nawo ti udolade uloolan na başinan. Bukal bafinun kë naşë niw ihër! 49 Ukaan kë uşal unţuwa wi Naşibaţi uţup aji : “Dlun kayil baţupar naan na *banjañan du baka ; balun kafin balon ti baka, kahajan balon.” 50 Kawuun ki keeri kaţop na pñaak pi baţupar Naşibaţi bti pi batulun du wi umundu uwoonun. 51 Balun kahepna ti pkeţ pi Abel te kaban du pkeţ pi Takariya i bafinun ti dko danwoon ti ptoof pi umeeşa wi bţënan na *dko dyimanaani di Katoh Kaweek ki Naşibaţi.✱ Aa, dţupan, kawuun ki kalun kahepna ti uko waş.

52 « Nawuţani an bajukan Bgah namëbanun kaniigşsaani ki ume, awo naaneej an ti nleefan, abot aneenan banjalun pneej baneej. »

53 Wi Yetu apënuş da, kë bajukan Bgah na bafaritay başë deebaţëra maakan awo ti phepara iko itum, 54 ado na pţaawana kahilna katapara bţup.

12

Yetu aşook bañaan ti kalagare

1 Wal mëntan, bañaan batum maakan adoo poşar. Kë Yetu aşë ji na baţaşarul duna : « Nalipariin uko utajanaan pşon wi *bafaritay : kalagare. 2 Nin uko ulon unhankun uunklun kawo uunkpën kawinana, kë nin uko ulon ummeniun uunklun kawo uunkmeeţana.

3 « Ukaan kë uko wi naţupun du bdëm ulun katiinkana na pnak, uko wi nahoopaţun du meet dandëţun ulun kahuurana du itoh duuţ. »

In i i ñaan awoon kado kaţi? (Maci 10.28-31)

4 Yetu akak aji : « Dţupan, an banoh naan : nakdo kaţi banhilanun pfin uleef aşë wo baanhilan pdo uko umpelun waş. 5 Ddiimanan i nawoon biki kado kaţi : nadoon kaţi Naşibaţi ankaan mnhina mi pfëlan du infernu, wi nakeţun. Aa, dţupan, ul i i nawoon kado kaţi.

† 11:42 Kakit kaji kado ifah iñeen, kalon kaji kawo ki Naşibaţi. § 11:44 Ţi bayuday, woli ñaan apos bhër bi pnguran itopi, iinji khil pneej katoh kañehanaani Naşibaţi bë iindo bañow ajint. ✱ 11:51 Ujuni 4.8; 2 Nñuur nuur 24.20-22.

⁶ « Baanji bawaapar n̄jiiru kañeen n̄nduŝ n̄tëb i? Kë Naŝibaŝi aŝë wo aanji tilma nin uloolan ti ña. ⁷ Uwel wi bkow bi nan bti udoo fënana. Naklënk keeri nin ukoolan, ŝiki nadëm apel pntuni pi n̄jiiru. »

*Pdinan këme ppok Krittü
(Maci 10.32-33; 12.32; 10.19-20)*

⁸ Yetu akak aŝiini na baka aji : « D̄tupan na manjooan, ñaaj ankdinanun ti kadun ki bañaaj kë awo naŝaŝaraan, *Abuk Ñiint̄ aluj kadinan ti kadun ki n̄wanjut ni Naŝibaŝi kaji awo naŝaŝarul ⁹ Kë ñaaj ankpoknuj ti kadun ki bañaaj, dluj kapoka ti kadun ki n̄wanjut ni Naŝibaŝi. ¹⁰ Ñaaj anktupun buŝaan ti Abuk Ñiint̄ bahilan kaluj kamiira wa, kë woli ñaaj akar *Uhaaŝ wi Naŝibaŝi baankluj kamiira wa. ¹¹ Woli bañootan pya kawayëŝ du itoh iñehanaani, këme ti kadun ki baŝih këme bantuŝa, nawutan kahaajala pme jibi nakyaaj kayenjan n̄leefan këme uko wi nakyaaj kaŝup, ¹² ŝiki Uhaaŝ wi Naŝibaŝi ujukanan wal mënŝ uko wi nakŝupun. »

Uhoñ wi ñiint̄ nayok nawaaj uŝal

¹³ Kë ñiint̄ alon̄ anwoon̄ ti pntuk aŝë ji na Yetu : « Najukan, jakan na abuk paapa abi n̄faaŝiir iko yi aŝinun adukaruñ un. » ¹⁴ Kë Yetu aŝë teema aji : « Ñiint̄, in abaañ aŝu'ën pwo nawayëŝ këme nafaas bka bi nan ba? » ¹⁵ Wi wi Yetu aŝaaj aji na bañaaj bti banwoon̄ da : « Naŝafaraan kanjal bka, ubida wi ñaaj uunwoona ti bka, ahille adoo yok maakan. »

¹⁶ Wal mënŝ, kë aŝë hoñ na baka aji : « Ñiint̄ alon̄ nayok abi ka n̄teeh, kë n̄awul n̄deey n̄tum, ¹⁷ kë aŝë wo ti phepar ti uŝalul aji : “Dbaa do do hum ba? Mënka dko dhankni n̄deey ni naan bti.”

¹⁸ « Wi wi aŝaaj aji : “Hënk di di n̄ji kadolun̄: dfom inkuti yi naan, kaŝiir indëmun̄ apel yi, kahank da n̄deey ni naan bti na bka bi naan. ¹⁹ Wal mënŝ kaŝë ji na bkow naan : ‘Aŝë wo, ihank iko itum pa n̄ŝubal n̄tum ; noorfënan, ide, idaan, ido kanoha.’ ”

²⁰ « Kë Naŝibaŝi aŝë ji na a : “Iwi nanaaf, iŝaŝan phefëñŝ na utejan wi n̄ta wi. Hënkun̄, in akjejuñ uko wi ihankaruñ bkowu ba?”

²¹ « Hënk di uwoon̄ ti ñaaj anjaaj ahanka hank iko pa bkowul, anwoon̄ aanji la pyok pi Naŝibaŝi. »

*Nahaŝan Naŝibaŝi
(Maci 6.25-34)*

²² Wi wi Yetu aŝaaj aji na baŝaŝarul : « Uko wañ ukaaj kë njakan, nawut kaŝaaf uko ude wi nanumiin̄ pa ubida, këme iko iwohara yi nanumiin̄ pa uleef wi nan. ²³ Ubida upel pde, kë uleef upel imiŝa. ²⁴ Natenan n̄ntomaali ; n̄aanji n̄atepi, n̄aanji n̄akit, n̄aanka nin inkuti ihankni n̄deey, kë Naŝibaŝi aŝë ji wul n̄a uko ude. An napel n̄kat di! ²⁵ Ahon̄ ti an ahilanun̄ ti manŝaaf kahoŝalëŝ unuun̄ uloolan ŝaŝ ti ubida wi nul? ²⁶ Woli naandoo hilan pdo uko wi, unwoonun̄ umpoŝi, we uwoon̄ pŝaaf iko indukiin̄?

²⁷ « Natenan iŝeñ inuura yi ugof wi uŝeeh jibi ijaaj idëm, iinji ilemp, iinji iŝiir. Kë n̄ŝë jakan, *Falomon̄ naŝih ti pdëm pi nul bti, aambaaj kañëgi'aara ji kalon̄ ti ya. ²⁸ Ujaagal uwo n̄ta du uŝeeh, faan baluj baŝëf wa du bdoow, kë Naŝibaŝi aŝë ji woharana woharan wa iko inuura. An nanwoon̄ naanfiyaar akëŝan, nameen na manjooan kë Naŝibaŝi aluj kawoharënan kak.

²⁹ « An kak, nakdo kala uko ude këme uko udaan, nawutan kahaajala. ³⁰ Iko yan yi yi banwoon̄ baanfiyaar Naŝibaŝi bajaaj babi wo wo ti pla, kë an, Aŝinan

ame kë nanuma iko mënt. ³¹ Nawo i kaţëp ţëp kala Pşih pi nul, naşë nayeenk kak iko mënt. »

Nalaan pyok pi baţi
(Maci 6.19-21)

³² Yetu akak aji na baka : « An nanwoon batani bmpoţi, naklënk, ulil Aşinan kë awulan Pşihul. ³³ Nawaapan bka bi nan nabot naţen itaka bajuuk. Nawoon na n̄mbooţu ņanwoon ņaanji ņatowa. Naţuun bka bi nan du Naşibaţi. Baankya katoka da. Bakiiŋ baanhilan kaban ba, këme ņbob ņatok ba. ³⁴ Na manjoonan, dko di bka bi nan bawoon dul di kaţëb ki nan kakwoon. »

Balemp banwoon bten ayoonk ubi Abuk ņiint

³⁵ « Nabomandëran, nawohara iko yi ulemp, nawutan ņkaniya ņi nan ņado kayik. ³⁶ Nawoon ji balemp bankyoonkun ajug baka awoona bniim, bahaabëşa plëman wal wi akbihaŋ bi kakob ņi pa. ³⁷ Balemp biki aktënkun bawo bten wal wi akbanuŋ banuurandëni! Dţupan na manjoonan, ajug baka awohara iko yi ulemp, kado baka baţo kaşë kayiş baka. ³⁸ Woli ajug baka abi na mnjel, këme aţëp mnjel, woli aţënk balemparul kë bawo bten, banuurandën keeri!

³⁹ « Nameen bnuura uko wi : woli ajug katoh ame lah wal wi nakiiŋ awoon i kabi, aankwuta aneej du katohul. ⁴⁰ An kak nabomandëran, ņiki *Abuk ņiint aluŋ kabi ņi wal wi nawoon naanhaţi. »

Baţaşar Yetu bawo kado bnuura ulemp wi aţuun baka pdo
(Maci 24.45-51)

⁴¹ Kë Timonj Piyeer aşë ji na Yetu : « Ajugun, un baţaşaru ņkaaŋ kë ikhoŋ haŋ, këme baŋaaŋ bti baka? » ⁴² Kë Ajugun aşë teem aji : « In awoon nalemp natool natit i ajug katoh akţuun ņi kadun ki baŋaaŋ biki nul, ado kawul baka kafah ki ņdeey ki baka uwoori ubanle. ⁴³ Nalemp i ajug katoh aktënkun ņi ulemp wi aţu'u luŋ wal wi akkakun, uŋ mënt anuurandëni. ⁴⁴ Dţupan na manjoonan, ajug katoh ahankana bka bi nul bti. ⁴⁵ Bë woli nalemp aji ņi uşalul kë ajugul ajon ubi, aşë naţa akob balemp biint na baaţ, ade adaan akuj, ⁴⁶ ajug nalemp mënt aluŋ kabi, ņi unuur wi awoon aankyoonka, na wal wi awoon aamme, kaşë kahajana bnuura kabot kadola jibi bajaan bado na baŋaaŋ banwoon baanfiyaar Naşibaţi.

⁴⁷ « Nalemp ammeen uko wi ajug katoh aŋaluŋ, aşë wo aamboman nin ukoolan këme ado wi aŋaluŋ ul ņi uleeful, aluŋ kakoba maakan. ⁴⁸ Kë anşaaŋ ado uko unkeşuŋ bakoba bë aamme, akoba btiuşu. ņaaŋ i bawuluŋ uko utum, baluŋ kahepara uko utum, kë i bahankanuŋ iko utum, baluŋ kahepara kak iko intumuŋ apel. »

Yetu aambi bi pţij mnjeeh, bpaţşër bi bi aţuun

⁴⁹ Yetu akak aji : « Dbi ņi umundu pţij bdo, aşë ņal bado bi bateh teh! ⁵⁰ Dwo i kaneej ņi mnhaŋ* jibi ņaaŋ ajaan aneej ņi meel woli ayeenk *batitmu, kë uşal wi naan uşë ţëla ţëla maakan ji mbi ndo kaneej ņi ma.

(Maci 10.34-36)

⁵¹ « Naşal aji dbi bi pţijan btiinkar i? A-a, dţupan, dbi bi pţij bwayşër. ⁵² Kajunna ņta, woli baŋaaŋ bawo kaŋeen ņi katoh, baanktiinkar, bawajaŋ banaţara batëb, batëb banaţara bawajaŋ. ⁵³ Ajug katoh aluŋ kanaţara abukul ņiint, abuk katoh ņiint akuj anaţara aşin. ņaaţ anaţara abukul ņaaţ, abuk katoh

* **12:50** Bapiit ņi ugrek aji : Dwo i kayeenk batitmu.

ñaat, anaɽara anin, ñaat nayotan anaɽara ahar abukul, ababul akuɽ anaɽara anin ayinul. »

Pten kame iko inkɽɽɽɽɽ

(Maci 16.2-3)

⁵⁴ Kê Yetu ašê ji na pntuk : « Woli nawin infêluɽ kê ijên du kayoba, ɽi dko mênɽ naji naji ušubal ubi, kê uji ubiha. ⁵⁵ Kê woli uyook ufuuɽna btammaɽu, naji naji dko dayik nɽa, kê daji dayika. ⁵⁶ An balagare, nahil pme uko wi iko yi baɽi na yi mboš ijakuɽ, ašê wo naanhil pyikrên uko wi Našibaɽi akdolun nɽa di. »

(Maci 5.25-26)

⁵⁷ « Kê we ukaan kê naanji nayikrên an ɽi nɽefan uko unwoon unuura ɽi kês ki Našibaɽi? ⁵⁸ Woli iya na ñaan alon i nakaan bɽup du *uruha, doon kala pba pɽom na a ɽi bgah, kaɽi ańooɽu du kadun ki nawayês, un mênɽan awulu nalemparul awatu ukalabuš. ⁵⁹ Dɽupu, iinkpên du ukalabuš bê iinluka te pataka pbaańsaani. »

13

Nawutan pjuban naɽêlêš nɽbida

¹ ɽi nɽwal mênɽ, kê bańaan balon bašê bi, akakalês Yetu uko wi bagalilay, biki *Pilata doon kê bafin kê pńaak pi baka panaakiir na pi nɽntaam nɽi baɽijun afinɽar Našibaɽi. ² Kê ašê teem baka aji : « Našal aji bagalilay mênɽ bawo bajuban apel bagalilay bandukiin bti ukaan kê bahaj haɽ i? ³ Dɽupan mênɽ hênk da, nawutan pjuban, naɽêlêš nɽbida kême nakeɽ an bti ji baka. »

⁴ « Kê bańaan ineen na bakren biki pmbos pweek pi uniw wi Tilowe pajotnur afin, nanuur kê bajuban apel bańaan biki Yerutalem bandukiin bti i? ⁵ Dɽupan, mênɽ hênk da, woli naanwut pjuban, aɽêlêš nɽbida nakeɽ an bti ji baka. »

Uhoń wi bko banwoon baanji babak

⁶ Kê Yetu ašê kakalês bańaan uhoń wi : « Niiɽ alon abi tepi blemani* du uɽeeh wi nul. Abi pmar mɽleman ašê wo aantênk nin ploolan ɽi ba. ⁷ Wi wi ašan aji na nalemparul : “Ddo nšubal nɽwajanɽ nɽi njaki kabi pmar mɽleman bê mênɽi kaɽênk ba babak. Tiban ba. Babaa wo i kado kanooran mboš we ba?” ⁸ Kê undu ašê teema aji : “Ajugun, wutan ba kak piikal, nwuńês mboš ɽi pɽeeɽ pi ba, mmênan ba. ⁹ Ulome balun babak. Woli baambuki, kbaa tib ba.” »

Yetu ajeban ɽi unuur wi pnoorfên wi bayuday ñaat anɽakmuɽ

¹⁰ Yetu awo ɽi pjukan du *katoh kańehanaani ki bayuday kalon ɽi *unuur wi pnoorfên. ¹¹ Kê ñaat alon ašê wo da i untaayi udolon kê aɽakêm ado nšubal ineen na bakren ; anuuk aankan ahil nin phetan uleef. ¹² Wi Yetu awinulun ašê du'a aji na a : « Naaɽu, pmaak papên ɽi iwi. » ¹³ Wi wi ašan apafa ineen, ɽi dko mênɽ kê aheti, ašê jun pbeeb Našibaɽi.

¹⁴ Kê naweek i katoh kańehanaani ašê deebaɽ uko wi Yetu ajebanun ɽi unuur wi pnoorfên. Aɽiini wal mênɽ na pntuk pi bańaan aji na baka : « Naka nnuur paaj nɽi ñaan ajaan awo kalemp. Nawo i kabi ɽun nnuur mênɽ pdo bajebanan, mênɽ ɽi unuur wi pnoorfên wa. » ¹⁵ Ajugun kê ašê teema aji : « An balagare! ɽi unuur wi pnoorfên, jêm andoli ɽi an aji fênêš uwit wi nul kême ubuuru wi nul du kampen kańooɽ wa uya udaan i? ¹⁶ Kê ñaat i, anwoon i pntaali

* 13:6 Bapiit aji bko mênɽ bawo Figuier ɽi umbaabu.

pi *Abraham, i *Fatana atanun nşubal iñeen na bakren, aanwo i kafënëşa ti unuur wi pnoorfën i? » ¹⁷ Wi ajakun han, kē banklaṭulun bti başē kowa fuṭ, bañaan kē başē lilan ti iko inuura iweek bti yi akdolun.

Uhoñ wi pbuk pmpoṭi panjaan pabuk bko

(Maci 13.31-32; Markut 4.30-32)

¹⁸ Wal mēnṭan kē aşē ji : « Na we wi *Pşih pi Naşibaṭi panaamun ba? Kē na we wi nhilanun pnaamntēn pa ba? ¹⁹ Pawo ji pbuk pmpoṭi pi ñaan ajejun atepi du uṭeehul. Kē panaṭaa, akak bgof, kē nkaṭ ṅadoo bi ado intan ti inah yi ba. »

Uhoñ wi uko utaañanaan pşon

(Maci 13.33)

²⁰ Yetu akak aji : « Na we wi nhilanun kanaamntēn *Pşih pi Naşibaṭi ba? ²¹ Panaam ji bko btiṭşu bi ñaaṭ ajaan aṭu ti pşon pṭum te pado taaj bti. »

Plēman pamminun

²² Wi Yetu akyaanṭun pban Yerutalem, aṭēpna ti ṅbeeka na ṅfēt ajukan aşē ya. ²³ Kē alon aşē ji na a : « Ajugun, bañaan bantiinku bakluṅ kabuur i? » Kē aşē ji na baka : ²⁴ « Natamaan naneejna plēman pamminun, ṭiki dṭupan, batum balun kado na pneej bē baankhilar. ²⁵ Woli ajug katoḥ anaṭa adoo tuh plēman, kē naşē hoj du bdig, nakob plēman kabot kakoṭ bahaabēşan kaji “Ajugun, haabēşun plēman.” Aşē teeman kaji : “Mēmme di nawoonun.” ²⁶ An naşē ji na a : “Ṇde akuṭ adaan na iwi, kē ikuṭ ajukan ti igah yi nun.” ²⁷ Ul kaşē teem kaji : “Mēmme di nawoonun, an bti bado buṭaan, nalowaan.”

²⁸ « Naluṅ kawooni, kadeebaṭ, katibrēn iñiij wal wi nakluṅ kawin *Abraham na *Iṭaak na *Yakob na *baṭupar Naşibaṭi bti du Pşih pi Naşibaṭi, an ti ṅleefan başē bafēlan bdig. ²⁹ Wal mēnṭ, bañaan başē bapēnna umayar unuur, kayoba, btamşanka na btammaṅu kabi pmaar ufettu uweek du Pşih pi Naşibaṭi. ³⁰ Kē hēnk di di balon ti bambaañşaanun bakluṅ kawo bateek, kē balon ti bateek balun kawo babaañşaani. »

Yetu aṭēgara Yerutalem

(Maci 23.37-39)

³¹ Ti wal mēnṭan kē *bafaritay balon başē bi ti Yetu aji na a : « Pēnan ti dko di iya dmpaṭi, *Herod aṅal kafinju. » ³² Kē aşē teem aji na baka : « Nayaan naji na unfēş wan : “dpēnan ṅntaayi ti bañaan kabot kajeban bañaan ṅṭa na faan, unuur uwajanṭēn, nşē mba ulemp wi naan.” ³³ Kē nşē wo i kaya na bgah naan ṅṭa na faan na kankoṭan. Hēnk di uwoon, na manjoonan nin *Naṭupar Naşibaṭi alon aanhil kakeṭna du dko dlon dampaṭi na Yerutalem.

³⁴ « Yerutalem, Yerutalem, iwi injaan kfiṅ baṭupar Naşibaṭi, katap biki ayiliij mnlak, ṅyaaş ṅṭum ddo na pṭonkrēn babuku jibi uguk ujaan uboof ṅbuk wa, kē ipoki. ³⁵ Ĕnhēn, Naşibaṭi alun kadukaran katohan. Kē nşē ṭupan, naankak awinēn te wal wi nakluṅ kado kaji : “Bnuura bi Naşibaṭi ti ankmbiij ti katim ki Ajugun !” »

14

Yetu ajeban ñiint anwoon na ṅntēṅ

¹ Ti *unuur wi pnoorfën ulon Yetu aya pyoban du uko naweek alon i *bafaritay, kē bañaan başē wo ti ptena bnuura. ² Kē ñiint alon anwoon na ṅntēṅ aşē wo ti kadunul. ³ Wi wi Yetu aşaan ahepar *bajukan Bgah na bafaritay aji : « Bgah bi nun badinan ñaan ajeban namaakal ti *unuur wi

pnoorfën këme baandinani? » ⁴ Kë başë yomp. Yetu kë aşë ban namaakal ajebana aşë dola kë ayaa. ⁵ Wi wi aşaañ aji na baka : « Ahoñ ò an awoon aankpënan ò dko mënt abukul këme uwitul unjoti ò pliik ò unuur wi pnoorfën ba? » ⁶ Kë baanhinan ateema.

Pdat dko dço

⁷ Yetu awin kë bambiin pyoban baji badat dko dço di kadun, ukaañ kë ahoñ na baka, aji : ⁸ « Woli badu'u ufettu wi bniim, wutan kaya kaço du kadun. Iwo kañi nayoban ampeliin abi aban, ⁹ andu'anañ pyoban iwi na a aşë bi, aji na iwi iten ñiint mënt aço. Wal mënt inaça kawo na mnkow kaya kaço du kafet. ¹⁰ Kë woli badu'u ufettu, yaan iço du kafet, andu'iin pyoban abile, aşë ji na iwi : "Nanoh ñogan moñ kadun." Wal mënt, idëm ò kadun ki bañaañ bti bançoon na iwi ò umeesa. ¹¹ Hënk di uwoon, ñaañ ankdeமானುñ bkowul, baluñ kawalana, kë ankwalanuñ bkowul, baluñ kadëmana. »

Naduun bajuuk pyoban

¹² Yetu akak aji na andu'ulun pyoban : « Woli idu bañaañ pyoban këme pde kañah, wutan kadu banohu, babuk şaaş, bayiçu këme bakinçu bayok, òiki bukal baluñ kadu'u kak pyoban këme pde kañah, uwo baluk bi nu. ¹³ Kë woli ido ufettu, tpean tpe idu bajuuk, bantakmuñ, bankjiinkuñ, na bakuul, ¹⁴ işë inuurandën, òiki baankhilan pluku. Na manjoonan, iluñ kaluka ò wal wi bañaañ batool baknañiñ ò pkeç. »

Bampokuñ pbi pyoban

(Maci 22.1-10)

¹⁵ Wi aloñ ò biki baduun pyoban atiinkuñ uko wañ aşë ji na Yetu : « Anklun kaço kade du *Pşih pi Naşibañi anuurandën! » ¹⁶ Kë Yetu aşë ji na a : « Ñiint aloñ abi wo i pdo ufettu uweek aşë du bañaañ batum. ¹⁷ Wi wal wi pde kañah ubanuñ kë aşë yil nalemparul aya aji na biki aduun : "Nabiini, kañah kabaa." »

¹⁸ « Kë başë junna aloolan aloolan bukal bti pji amiir baka. Nateek aji na a : "Dba nug nug uçeeh, dwo i kaya pten wa, dkooçu kooç miiraan." ¹⁹ Kë aloñ aji na a : "Dba nug nug ngit iñeen njaari dya hënk pten jibi ñaklempi, dkooçu kooç miiraan." ²⁰ Aloñ kë aji na a : "Dba niim niim hënkun, ukaañ kë mënhilan pbi." »

²¹ « Kë nalemparul aya akakalëş ajugul uko wi bateemuluñ. Ajug katoh adeebaç wal mënt aşë ji na nalemparul : "Faraan iya du iyiti na igah yi ubeeka itijën ò, bajuuk, bantakmuñ, bakuul na bankjiinkuñ." ²² Kë nalemparul aya akak aji na a : "Naweek, ddo uko wi ijakuñ kë dko daantuma tum." ²³ Kë ajug katoh aşë ji na a wal mënt : "Yaan na igah yi nçeeh ido kaçaş ibiig, idabër bañaañ, katoh naan kahilna katum." ²⁴ Dçuapan, nin aloñ ò bateek biki nduun aanknem kañah naan. »

Pduk iko bti kaçaş Yetu

(Maci 10.37-38)

²⁵ Bañaañ batum bawo ò ppoş na Yetu ; kë aşë kok aji na baka : ²⁶ « Woli ñaañ abi ò nji bë aanjalën maakan apelan aşin, anin, aharul, babukul, baça'ul na baweekul na uleeful kak, aanhil pwo naçaşaraan. ²⁷ Anwoon aankuña krut ki nul kadinan phaj ji nji udole wo ò pkeç, kapoş ò kafet ki naan, aanhil pwo naçaşaraan. »

²⁸ « Ahoñ ò an ajaañ añañ pniw katoh kaweeek bë aanji dun kaço kaşal bnuura katen itaka yi anumiin, kame me ahilan pniw ka kaba? ²⁹ Woli aando hañ, ajun pniw bë aambi hilan pbaañëş, bankwinuñ ka babeña ³⁰ kaji : "Ñaañ i ajunuñ pniw bë aanhilan pbaañëş!" »

31 « Kë naşih ahon ajaan wonţi aya pgut na naşih alon aanji dun kaşal katen me ahilan na bangoli iŋeen-week nyaaş iŋeen week (10.000) pgut na anwoon na bangoli iŋeen-week nyaaş iŋeen-week ı̄tëb ba (20.000)? 32 Woli aanhilani, ayil du naşih undu wi ahumuŋ nlowi, kakooŋa batiinkar. 33 Kë hënk di uwoon, woli alon ı̄ an aanduk bka bi nul bti aanhil pwo naŋaşaraan. »

Pnam panyaşuŋ

(Maci 5.13; Markut 9.50)

34 Yetu akak aji na baka : « Pnam pawo uko unuura, paşale kak ayaş, bakakanaan kataabare ki pa na we ba? 35 Nin paankak anuura pa mboş, këme pa umëñan ; paji pafël.

« Ankaan ibaŋ itiiinkni, atiinkan. »

15

Uhoñ wi unkaneel umpoŋi unneemuŋ akuŋ awinana

(Maci 18.12-14)

1 *Bakobraar daaşa na bado buŋaan bti baji bañog Yetu, katiinka. 2 *Bafaritay na *bajukan Bgah başë kahoopaŋer kaji : « Ñiint i aji naakiir na bado buŋaan, kabot kade na baka. »

3 Kë Yetu aşë hoñ na baka aji : 4 « Ahon ı̄ an ajaan aka nŋe ı̄nkaneel iŋeen-week aşë neemandën uloolan, aanji duk ı̄undu du pşaar, kaya pla unneemuŋ, te wi awinaŋ wa? 5 Wal wi awinuŋ wa, aji lilan maakan, kalap wa, 6 kaya katoŋ, kadu banohul na bakinŋul, kaji na baka : “Nalilaan na nji, dwiñ unkaneel wi naan unneemuŋ.” 7 Kë hënk di uwohan, mnlilan mnweek manwo du baŋi pa nado buŋaan aloolan antëlsuŋ ubida kapel bañaan baŋum* banwoon batool, banwoon baannuma pŋëlëş ı̄nbida. »

Uhoñ wi baluk banneemuŋ akuŋ awinana

8 « Kë ñaat ahon ajaan wonţi aka baluk bi ı̄nuur iŋeen, aşë neemandën baluk bi unuur uloolan, aanji tehan unkaniya, kawet dko bnuura, te wi awinuŋ baluk mëñt i? 9 Wal wi awinuŋ ba, aji du banohul na bakinŋul kaji na baka : “Nalilaan na nji, dwiñ baluk bi mbiin aneemandën.” 10 Hënk di mnlilan manjaan manwo ı̄ ı̄wanjut ı̄i Naşibaŋi pa nado buŋaan aloolan antëlsuŋ ubida. »

Uhoñ wi napoŋ anneemuŋ akuŋ awinana

11 Yetu akak aji na baka : « Ñiint alon abi ka bapoŋ batëb. 12 Anwoon nabaşa kë aşë ji na aşin : “Paap, wulaan kafah ki naan ı̄i bka bi nu.” Kë aşin afaaş baka bka bi nul. 13 Wi nabaşa adoluŋ ı̄nuur ı̄ntiisu aşë ı̄onkrën bka bi nul bti, atool aya du utaak ulon unlowuŋ atok tokan bka bi nul ı̄i unoh.

14 « Wi atokuŋ bka bi nul bti, kë ubon wi katër ilëmënt uşë mara mara ajot ı̄i utaak mëñt, kë ajun pwo ı̄i kanuma. 15 Wi wi ayaan aneej ulemp du ñiint alon i utaak mëñt, kë uŋ mëñt aŋu'a pyeŋ ı̄nkuma. 16 Ado ji ı̄jal pde ilëfa yi ı̄nkuma katumanaan kayiŋ bë nin alon aanji ı̄ena ya. 17 Wal mëñt kë aşë şalŋën aji : “Balemp hum bawoon du uko paapa, aji bade kayok kado dukşën, kë nji nşë wo ı̄i akeŋ ubon! 18 Dkak du paapa kaji na a : ‘Paap djuban ı̄i kadun ki Baŋi abot ajuban ı̄i kadunu ; 19 mënkak ataŋ na pdu'ana abuku, jejaan ji alon ı̄i balemp biki nu.’ 20 Kë hënk di atooluŋ pkak du aşin.

« Ahum nlowi, kë aşin aşë wina, abot añaŋi'a ; aŋiira, ajotna, amooka bnuura. 21 Kë abukul aşë ji na a : “Paap, djuban ı̄i kadun ki Baŋi abot ajuban

* 15:7 Bapiiŋ ı̄i ulibra aji bañaan iŋeen kañeen kalon na kañeen kalon (99).

ti kadun ki nu, mēnkak ataaj na pdu'ana abuku.”²² Kē ašin ašē ji na balemp biki nul : “Nataraan, naŋjan kamiša kannuurnaaniij, nawoharēna, naŋu'ana paneel ti pkoñ, nabot naŋu'a iŋapaat ti ihoŋ. ²³ Nayaaran uwit ummagnuŋ ti batani nafiŋ, ŋde, ŋnoha, ²⁴ abuk naan annaŋuŋ i abi keŋ ašē kak ti umundu, abi neem, ašē winana!” Kē bašē wo ti unoh.

²⁵ « Bajeen ŋiint awo wal mēnŋan du uŋeeh. Wi akbiij, aŋog katoh ašē tiink kē bakkob abot aki. ²⁶ Adu wal mēnŋ nalemp i ašin alon ahepara uko umba'i duk awo wo. ²⁷ Kē uŋ ateema aji : “Aŋa'u abiij, kē ŋaaŋ afiŋ uwit ummagnuŋ tiki akak najoob.” ²⁸ Kē bajeen ašē deebaŋ, apok pneej katoh. Kē ašin ašē pēn akooŋa. ²⁹ Kē ašē teema aji : “Ddo ŋŋubal ŋŋum, alemparu, mēmbaan kapoka nin pdo uko wi ijakuŋ, kē iimbaan kaŋenarēn upi umpoŋi nnohnaana na batēnŋ naan ; ³⁰ kē abuku i aŋaaj akak, ul anyaan ade bka bi nu na baat bawuŋaan aba, kē iŋē do kē bafiŋ uwit ummagnuŋ!”

³¹ « Kē ašin ašē ji na a : “Abuk naan, iwi, iji kwo na nji na ŋnuur nuur, uko wi nkaan bti uwo wi tu. ³² Kē ŋŋē wo i kanoha kabot kawo ti mnlilan, tiki aŋa'u i abi keŋ, ašē kak ti umundu ; abi neem ašē winana !” »

16

Namali natit

¹ Yetu abot aji na baŋaŋarul : « ŋiint alon nayok abi ka namali, kē bašē keeŋaara du a aji atoka bka. ² Kē ado kē badu namali ašē ji na a : “We wi mbaan atiink kē baktup ti iwi ba? Yuujaan jibi idoluŋ na bka bi naan, hēnkuŋ mēnkak aŋal iwo namali i naan.” ³ Kē namali ašē ŋal aji : “Dbaa do we, wi ajug katoh apēnanaanuŋ ti ulemp? Pya kajaar? Mēnhinan ka. Bŋehan? Dkowa ba. ⁴ Yoow! Dme uko wi nji kadoluŋ wi bakpēnanaanuŋ ti ulemp, pa baŋaaj bahilna bayeenkēn du itoh yi baka.”

⁵ « Kē hēnk di di adoŋ kē badu banteetun ajug katoh kē bakbiina aloolan aloolan, aji na nateek : “Hum di di iteetun ajug katoh ba?” ⁶ Kē ŋiint ajaka : “Iniibi* iŋeen-week yi ukēra” kē aji na a : “Nje kakaarta ki nu, ŋoon itaran ipiit iniibi iŋeen-kaŋeen.” ⁷ Akak aji na alon : “Kē iwi, hum di di iteetun ajug katoh ba?” Kē ateema aji : “Iniibi iweek iŋeen-week yi maaŋ” kē aji na a : “Nje kakaarta ki nu, ipiit iniibi iweek iŋeen bakren.” ⁸ Kē ajug katoh ašē maŋ namali naguuru uŋ jibi adoluŋ mntit hēnk. Hēnk di uwoŋ, baŋaaj banŋaluŋ umundu wi batit ti mnwo mi baka na batēnŋ baka apel biki bjeehi bi Naŋibaŋi. »

Pŋjan itaka bnuura

⁹ Yetu akak aji : « Dŋupan : nalaan banoh na itaka yi umundu wi buŋaan wi, nahilna unuur wi iko yi umundu wi ikbaan, bayeenkan du itoh yi baŋi inwoŋ yi mŋto. ¹⁰ Anwoŋ natool ti uko umpoŋi wi bawululuŋ aji wo natool ti utum, kē anwoŋ aanwo natool ti umpoŋi aanji wo natool ti utum. ¹¹ Woli naanwo baŋool ti pyok pi umundu wi buŋaan wi, in aklun kawulan pyok pi manjoonan? ¹² Kē woli naanwo baŋool na bka bi ŋaaj nampaŋi, naŋal aji Naŋibaŋi aluŋ kawulan banwoŋ bi nan i?

¹³ « Nin ŋaaj aanhil kalempar baŋih batēb : apok alon kaŋal undu, kēme amēban alon, kaŋē beeh undu. Naanhilan kalempar Naŋibaŋi kabot kalempar itaka. »

Nŋup ŋlon kak ŋi Yetu

(Maci 11.12-13; 5.31-32; Markut 10.11-12)

* 16:6 Kaniibi kandoli kawo ŋlitru iŋeen ŋwajant na paaj na ulon.

14 *Bafaritay banjaan banjal itaka batiink iko mēnt̄ bti ašē beŋ Yetu. 15 Kē ašē ji na baka : « An nawo bañaan banjaan badaar kawo batool ʔi kadun ki bañaan kē Našibaʔi ašē me nšal ʔi nan. Uko wi bañaan badēmanuŋ uji uwo unwuʔun maakan ʔi kadun ki Našibaʔi.

16 « Ji *Yowan Nabattaar abi ado kabi, *Bgah bi Moyit na *baʔupar Našibaʔi bawoon ; du wal wi abiinun kē bašē ʔupan *Uʔup Ulil Unuura wi Pših pi Našibaʔi, kē bañaan bti bataman ado na pneej ʔi pa. 17 Baʔi na mboš manyojnun ʔtok apel uko uloolan umpoʔēʔaanun ʔi *Bgah bi Moyit.

18 « Ŋaan andookun aharul akuʔ anim alon ajuban pjuban pi piint̄, kē anniimun ŋaʔ i ayinul adookun ajuban pjuban pi piint̄. »

Ŋiint̄ nayok na Lataar najuuk

19 Yetu akak aji : « Ubi ka ŋiint̄ alon nayok, anjaki ŋēga kabot kade bnuura, kawo ʔi unoh na ʔnuur. 20 Kē bašē fēl ʔi plēman pi katohul ŋiint̄ alon najuuk i bajaan bado Lataar† i uleef unniinkun ʔjad. 21 Ado ji ʔal ʔal pjejēnt̄ ituk injotnun ʔi umeeša wi nayok. Nbuš ʔadon aji ʔalaj ʔjad ʔi nul. 22 Kē najuuk un abi keʔ, kē ʔwanjuʔ ʔaya na a kē aʔo akab du *Abraham. Kē nayok abi keʔ kak, kē bamoya.

23 « Wi nayok awoon du mnkeʔ, ahaj maakan, ašē kat kēš awin Abraham du kalowan, kē Lataar aʔo aŋoga. 24 Wi wi ahuuranun adu'a aji : “Abraham Paapa, ŋagi'aan, iyil Lataar atoop pkoŋ ʔi meel abi ŋowanean pndemēnt̄, dhaj maakan ʔi bdoo bi.” 25 Kē Abraham ašē teema aji : “Abuk naan, lešan kē iwin bnuura wal wi iwoon du mboš, kē Lataar ul, ašē wo ʔi mnhaj. Hēnkun awo ʔi atuumara, iwi kē iše haj. 26 Tenan kak : bwal bweek bakak apaʔēšun na an, banjalun ʔʔēp bahilna bawo baankʔēp, ŋaan aanhil pmuur bwal bi kabi du un.”

27 « Kē nayok ašē ji na a wal mēnt̄ : “Keeri Paap, dkooʔu kooʔ, yilan Lataar du katoh ki paapa, 28 dka babak paapa kaŋeen ; aya aʔup baka uko wi awinun, bawutna kabi kak ʔi dko di mnhaj di.” 29 Kē Abraham ašē ji na a : “Bawo na ʔlibra ʔi *Moyit na ʔi *baʔupar Našibaʔi, batiinkan uko wi baʔupun ʔi ʔa.” 30 Kē ŋiint̄ nayok un aji na a : “Uunkkēša kēš baka, bē woli ŋaan anwoonun du mnkeʔ aya ʔup baka, bawut pjuban, kaʔēlēš ʔbida.” 31 Kē Abraham ašē ji na a : “Wi bawoon baanji batiink *Moyit na baʔupar Našibaʔi, woli ŋaan adoo ʔaʔa ʔi pkeʔ abi aʔup baka, baankteha te.” »

17

Pjuban na pmiirad

1 Kē Yetu ašē ji na baʔašarul : « iko inhinanun kado bañaan bado buʔaan iinhinan kawaanana, kē ŋaan anšaan ʔij ya ašē wuʔan! 2 Uhokan pa a batana plaak pweek bawata du bdēk, kē di pwuta ado alon ʔi bapoʔ biki* Našibaʔi ajot ʔi pjuban. 3 Naʔafaraan!

« Woli atēntu ajubanu, ʔiiniin na a, woli awut pjuban, kmiira. 4 Kē woli ajubanu ʔyaaš paaj na ulon ʔi unuur, akuʔ abi ʔyaaš paaj na ulon aji na iwi : “Miiraan” kmiira. »

Pfyaar pi nalempar Našibaʔi (Maci 17.19-20)

† 16:20 Lataar dawoon Našibaʔi aji ʔēnk.

* 17:2 Bapoʔ biki : Yetu aʔiiniyaan ʔi banfiyaarun, bukal bakakun ji bapoʔ.

5 *Banjañan baji na Ajugun : « Hoṭalēšan pfiyaar panwoon ṭi un. » 6 Kē aji na baka : « Woli naka lah pfiyaar panliñuñ na pbuk pi maaj, najile na pnṭeen pi : “Dētadiiran iya ijab du bdēk,” patiinkan! »

Plempar Naṣibaṭi na byompan

7 « Ahoñ ṭi an ajaan aji na nalemparul najaar kēme nayafan woli awoona uṭeēh : “Faraan, biin iṭo ide”? 8 Aambaa ṭēp ṭēp kaji na a : “Juñaan kañah, ibot iṭelēš iko ibi iyīšēn, te ndo nde mbot ndaan, ibale kbaa de kabot kadaan.” 9 Aanka na pwula nin uko uloñ, ṭiki ado uko wi ajakuluñ. 10 Kē hēnk di uwoon pa an : wal wi nadoli uko bṭi wi Naṣibaṭi ajakanan nado, najakan : “Nwo balemp ṭañ, ṇdo uko wi ṇwoon biki kado.” »

Biinṭ iñeen bamaak bdoō

11 Wi Yetu atooluñ pya Yerutalem, aṣē ṭēpna ṇmbaṇ ṇi ṇṭaak ṇi *Famariya na *Galilay. 12 Wi akneejuñ ṭi untanka uloñ, kē biinṭ iñeen bammaakuñ bdoō baṣē bi pyit na a, aṣē naṭ alow, 13 ahuuran aji : « Yetu, najukan, ṇaḡi'un. »

14 Wi Yetu awinuñ baka aṣē ji : « Nayaan nawinana du baṭeṇan biki Naṣibaṭi. » Wi bakyaan na bgah, aṣē mara mara ajeb. 15 Kē aloñ ṭi baka, wi awinuñ kē ajebi, aṣē wuḡṣa, awo ṭi phuuran, adēman Naṣibaṭi. 16 Abi, ajot ṭi ihoṭ yi Yetu aṣē beeba. Niiñṭ mēñṭ, awo i uṭaak wi Famariya. 17 Kē Yetu aṣē hepar aji : « Biinṭ iñeen bṭi baanjebi i? Kē biki kañeen kalonṭ bandukiinṭ bawo ṭuñ ba? 18 Aloñ ṭi baka aankak ado bi kabi kadēman Naṣibaṭi, ṇiiñṭ ṭi anwoon aanwo *nayuday akakuñ ṭañ abi adēmana! » 19 Wi wi Yetu aṣaṇ aji na a : « Naṭiin iya, pfiyaar pi nu pabuuranu. »

Ubi wi Pṣih pi Naṣibaṭi (Maci 24.23-28,36-41)

20 *Bafaritay bahepar unuur uloñ Yetu lum di *Pṣih pi Naṣibaṭi pakbiinṭ, kē ateem baka aji : « Ubi wi Pṣih pi Naṣibaṭi uunkwinana, 21 kē ṇaan aankdo kaji : “Tenan : pawo ṭi! Kēme : pawo moñ.” Pṣih pi Naṣibaṭi pawo ṭi ptoofan. » 22 Yetu akak aji na baṭaṣarul : « Nnuur ṇloñ ṇabi, ṇi nakluñ kañal pwin *Abuk Niiñṭ unuur uloolan ṭañ, bē naankwina. 23 Baluñ kajakan : “Awi moñ!” “Awi wi!” Nakya da, nakṭiir da. 24 Jibi kaliik liik kajaan kawoona kabañ kalonṭ ki baṭi, kajeehan baṭi bṭi, hēnk di di Abuk Niiñṭ akluñ kawo ṭi unuur wi nul. 25 Kē aṣē wo i kahaj maakan duna, kawuunṭ ki kabot kapoka.

26 « Uko umbiinṭ awo ṭi wal wi Nowe ukaan awo ṭi ṇwal ṇi Abuk Niiñṭ, 27 Bañaanṭ bawo wal mēñṭ ṭi kande na udaan, aniim, awul babak baka iniim, te unuur wi Nowe aneejuñ ṭi upuur wi meel uweek, kē uṣubal uweek uṣē jot, aṭuman idēk, kē bayoora bukāl bṭi.✧

28 « Kē hēnk di uwohanṭ ṭi wal wi Lot : bañaanṭ bawo ṭi kande na udaan, anug, awaap, atepi, aniw; 29 Kē unuur wi Lot apēnuñ ṭi Fodom, Naṣibaṭi kē aṣē do uṣubal wi bdoō, na pdēpalēn panktēraduñ kē papēnna baṭi, aṇiñ baka bukāl bṭi.✧ 30 Kē hēnk di di ukluñ kawo, ṭi unuur wi Abuk Niiñṭ akluñ kawinana.

31 « Ṭi unuur mēñṭ, ṇaan anwoon ṭi uṣaala, awutan kaneejar iko yi nul. Kē hēnk di ukwohanṭ pa ṇaan anyaanṭ uṭeēh, awutan kawuḡṣa pṭiiṣ. 32 Nalešan uko undoluñ ahar Lot✧! 33 Ankdoonṭ na pbuuran ubida wi nul aluñ kawaanṭ wa, kē anwaanṭ ubida wi nul aluñ kabuuran wa. 34 Dṭupan : na utejan mēñṭ, bañaanṭ batēb bapiinṭ ṭi kaliṣa kaloolan : aloñ ajejana, aloñ aduka. 35 Baat batēb bawo ṭi pṣon : aloñ ajejana, aloñ aduka. [36 Biinṭ batēb bawo du uṭeēh

: alon ajejana, alon aduka.] » ³⁷ Kê bataş Yetu başê hepara aji : « Ajugun, tuñ di di iko mēnt̄ ikluñ kaṭēpna? » Kê atem baka aji : « Dko di untaam ukeṭnuñ, dul di di njuḡude ṅakluñ kayitiir. »

18

Uhoñ wi nawayēs na ṅaaṭ nayoṭ

¹ Yetu akak ahoñ na baṭaṣarul adiimanaan baka kē bawo biki kado kañehan Naṣibaṭi ṅwal bti, kawut kawutandēr. ² Aji na baka : « Ubi ka ṭi ubeeka ulon, nawayēs bṭup aññoomuñ Naṣibaṭi abot awo aanji tiink nin ṅaañ. ³ Ṭi ubeeka mēnt̄ kak, ṅaaṭ nayoṭ alon awo da anṭaali pbi du a bawayēša. Aji ji na a : “Wayēšaana na naṣoorad naan.”

⁴ « Nawayēs ajon kapok aṣē bi ban tuñ aji : “Na manjoonan, mēnji kaṭi Naṣibaṭi abot awo mēnji katiink nin ṅaañ ; ⁵ kē jibi ṅaaṭ i aknooranaanuñ, dwayēša. Woli abi'a bi ṭi, abi baañšaana pdo kayewlēnēn.” » ⁶ Ajugun kē aṣē kak aji na baka : « Natiinkan uko wi nawayēs nawuṭaan i ajakuñ! ⁷ Kē Naṣibaṭi, aankbi kaṭēnk biki nul, kawayēs baka i, wi bakhuuranuluñ añehan ṅwal bti? Ajon uṭēnk baka i? ⁸ Dṭupan na manjoonan, awayēs baka kataran taran. Kē *Abuk ṅiint̄, alunḡe bi, aṭēnkaara ṭi umundu bañaan banfiyaarun i? »

Uhoñ wi Nafaritay na nakobraar daaṣa

⁹ Yetu akak ahoñ pa bañaan baṣaluñ aji bawo batool aṣē beeh bandukiin, aji : ¹⁰ « Biint̄ batēb babi ya pñehan Naṣibaṭi du Katohul Kaweek ; alon awo *nafaritay kē alon awo *nakobraar daaṣa. ¹¹ Nafaritay anaṭ aṣē ñehan Naṣibaṭi ṭi uṣalul aji : “Iwi Naṣibaṭi, dbeebu ṭi uko wi mpaṭuñ na bañaan bandukiin, bakiiñ, bado buṭaan, bajuban pjuban pi piint̄ ; dbeebu kak wi nwoon mēnnaam na nakobraar daaṣa i. ¹² Dji kayiman ṅnuur ṅtēb ṭi kanēm kabot kafaṣa uko wi nyeenkun bti kado ifah iñeen, kajej kalon kawulu.” ¹³ Nakobraar daaṣa ul kē aṣē naṭ alow, aandoo ñoom pkat kēs katen baṭi, aṣē kuña iñen * , aji : “Iwi Naṣibaṭi, ṅagi'aan, nji nwoon nado buṭaan.” »

¹⁴ Yetu aji na baka : « Dṭupan : Uñ mēnt̄an wi aṭiiṣuñ, Naṣibaṭi adinan kē awo natoool ṭi kadun ki nul, kē uṣē wo uunwo hañ pa nafaritay. Hēnk di uwoon, ankdēmanuñ bkowul, baluñ kawalana, kē anwalanuñ bkowul, baluñ kadeeña. »

Yetu awul bapoṭ bampoṭi bnuura bi Naṣibaṭi (Maci 19.13-15; Markuṭ 10.13-16)

¹⁵ Bañaan balon baṭij Yetu bapoṭ bampoṭi pa aban baka, kē baṭaṣarul bawin uko mēnt̄ aṣē ṅoman na baka. ¹⁶ Kē Yetu aṣē do kē bañogan bapoṭ aṣē ji : « Nawutan bapoṭ babi ṭi nji! Nakneenan baka, ṭiki *Pṣih pi Naṣibaṭi pawo pi banwoon ji baka. ¹⁷ Dṭupan na manjoonan : anṅaluñ pnēej ṭi Pṣih pi Naṣibaṭi awo kanaam na napoṭ. »

ṅiint̄ nayok

(Maci 19.16-30; Markuṭ 10.17-31)

¹⁸ Kē ṅiint̄ alon antiinkaniid aṣē hepar Yetu aji : « Najukan nanuura, we wi nwoon kado kayeenkna ubida wi mnt̄o ba? » ¹⁹ Yetu kē aṣē ji na a : « Imeha kē Naṣibaṭi ṭaṅ anuuriin, ukaañ kē ikdu'ēn nanuura i? ²⁰ Ime uko wi *Bgah bi Moyit̄ bajakuñ : “Iinkpiint̄ na ahar ṅaañ kēme ayin ṅaañ, iinkfiñ ṅaañ, iinkkiin,

* **18:13** Ṭi ugrek bapiit̄ aji : Akob iñen ṭi bjēnt̄, hēnk di bayuday bajaan bado woli bawo ṭi puṭaṅ.

wutan katapar ñaaj uko wi awoonj aandoo, mëbaan şaaş na naan bnuura.” »
²¹ Kê ñiinŋ ateema aji : « ddo iko mëntŋ bti wi nwoonj napoŋ te hënkuŋ. »

²² Wi Yetu atiinkuŋ uko waŋ aşê ji na a : « Iduka uko ulonj kak : waapan iko yi ikaanŋ bti, ijej itaka iŋen bajuuk, woli ido haŋ kşê ka pyok du baŋi. Wal mëntŋ, kşê bi, kaŋaşên. » ²³ Wi ñiinŋ atiinkuŋ uko waŋ, aşê jooŋan, ŋiki ayok maakan. ²⁴ Yetu awin kē ajoŋanii aşê ji : « Utam maakan pa nayok aneej du *Pşih pi Naşibaŋi! ²⁵ Aa, uyoj apel pa unŋaam uweek wi pnkunkaali uneej ŋi bhêr bi kaguja kē di nayok aneej du Pşih pi Naşibaŋi. »

²⁶ Banktiinkuluŋ kē başê ji : « Kē in ahilanuŋ keeri kabuur? » ²⁷ Yetu kē ateem baka aji : « Bañaanŋ bajên baanhilan pbuuran ŋleef ŋi baka, kē Naşibaŋi aşê hil pbuuran baka. » ²⁸ Timonŋ Piyeer kē aşê ji na a wal mëntŋ : « Tenan, ŋduk iko yi ŋkaanŋ bti pa pŋaşu. » ²⁹ Yetu kē aşê ji na baka : « Dŋupan, manjoonan ma : ñaaj ankdukuŋ katoŋul, aharul, babuk aşin, na bajugul na babukul pa Pşih pi Naşibaŋi, ³⁰ ayeenk kapelan maakan ŋi umundu wi uko wi abiiŋ aka, kabot kayeenk ŋi umundu unkmibiinŋ ubida wi mnŋo. »

*Yetu akak aŋup kē aluŋ kakeŋ kabot kanaŋa ŋi pa
 (Maci 20.17-19; Markuŋ 10.32-34)*

³¹ Yetu adu *banjañan iñeen na batêb mpaŋ aşê ji na baka : « Hënkuŋ, ŋtool ppaya du Yerutalem. Iko bti yi *baŋupar Naşibaŋi bapiiŋuŋ ŋi *Abuk Ñiinŋ idolana. ³² Abuk Ñiinŋ aluŋ kawulana du banwoonŋ baanwo *bayuday, baluŋ kabeŋa, kakara, katêŋjêra ; ³³ kakoba na itintêl kaşê kafuŋa, unuur uwajantên aşê naŋa ŋi pkeŋ. » ³⁴ Kē banjañan iñeen na batêb başê tiink aşê wo baante uko wi ajakuŋ. Uŋup mëntŋan uŋêp baka kē baamme uko wi Yetu aŋaluŋ pji na baka.

*Yetu ajeban nakuul alonŋ du ŋmbarŋ ŋi Yeriko
 (Maci 20.29-34; Markuŋ 10.46-52)*

³⁵ Kē wi Yetu akŋogunŋ ubeeka wi Yeriko, nakuul alonŋ aŋo bñehan ŋi kabanŋ ki bgah. ³⁶ Wi atiinkuŋ bañaanŋ batum kē baktêp, kē aşê hepar uko unwoonŋ, ³⁷ kē baŋupa aji : « Yetu i *Naŋaret aktêpuŋ. » ³⁸ Wi wi aşaanŋ ahuuran aji : « Yetu *Abuk Dayiŋ, ñagi'aan! » ³⁹ Banwoonŋ ŋi kadun baroman na a ayom, kē abaa huuranaara huuran maakan aji : « Abuk Dayiŋ, ñagi'aan! » ⁴⁰ Kē Yetu aşê naŋ ado kē baŋija a. Wi nakuul aŋogunŋ kē aşê hepara : ⁴¹ « we wi inaluŋ ndolu ba? » Kē ateem aji : « Ajugun, dolaan ndo kawin kak! » ⁴² Yetu kē aji na a : « Doon kawin, pfiyaar pi nu pajebanu. » ⁴³ ŋi dko mëntŋ kē akak awin abot aŋaş Yetu, aşê dëman Naşibaŋi. Kē bañaanŋ bti bakak ayeeh mndêm mi Naşibaŋi wi bawinuŋ uko unŋêpuŋ.

19

Fake

¹ Yetu aneej ŋi Yeriko awo ŋi pmuur ubeeka, ² kē ñiinŋ alonŋ anwoonŋ katim ki Fake aşê wo da, awo naweek i *bakobraar daaşa abot ayok maakan. ³ Ado na pwin ñaaj anwoonŋ Yetu aşê wo aanhinani ŋiki bañaanŋ batumi, kē abot awo ñaaj naŋamñaan. ⁴ Aŋi wal mëntŋ ajot kadun aşê paya ŋi bko blonŋ kahilna kawin Yetu, ankŋêpuŋ da.

⁵ Wi Yetu abanuŋ du dko di apayiŋ aşê kat kês aji na a : « Fake, ŋaraan iwala, dwo i kawala du katoŋu ŋŋa. » ⁶ Kē ataran awala ayeenka na mnlilan. ⁷ Wi bañaanŋ bti bawinuŋ uko waŋ, aşê ŋur ŋuran aji : « Aya awala du uko ñiinŋ nado buŋaan! » ⁸ Kē Fake aşê naŋa anaŋ, aji na Ajugun : « Ajugun, tenan, dfaaş bka bi naan ŋi ptoof kaŋen bajuuk, akak awo woli dguur ñaaj bka bi nul kakakana ŋyaaş ŋbaakêr uko wi nyeenkuluŋ. » ⁹ Yetu kē aşê ji na a : « Naşibaŋi abuuran

nŋa baŋaŋ biki katoh ki, iwi kak iwo abuk *Abraham. ¹⁰ Hën̄k di uwoŋ, *Abuk N̄iinŋ abi bi pla kabot kabuuran banneemuŋ. »

*Uhoŋ wi itaka
(Maci 25.14-30)*

¹¹ Wi baŋaŋ bawooŋ ƚi ptiink Yetu, kē ašē hoŋ na baka ƚiki aŋog Yerutalem, kē bašē šal aji *Pših pi Našibaƚi pawinana wal mēnt. ¹² Aji na baka : « N̄iinŋ alon i kabuka kaweeek abi ya du ƚtaak unlowuŋ pya kayeenk pših pi ƚtaak wi nul, kašē kawuŋsa. ¹³ Adu balemparul iŋeen, awul baka andoli baluk bi kli kwajanŋ ašē ji na baka : “Nalempan na itaka yi te ubi'ēn.”

¹⁴ « Baŋaŋ biki ƚtaakul kē bašē šoora, ayil baŋaŋ balon kē baya du naših najeenkal aji na a : “Nēnjal ŋaŋ i ašihun.”

¹⁵ « Wi bayaŋ aƚoora na du pših, kē ašē wuŋsa. Wi abanuŋ, ašē do kē badu balemparul biki abiiŋ awul itaka, katen jibi andoli ƚi baka aduki alemp.

¹⁶ Nateek abi ajaka : “Naših, itaka yi iwulnuŋ yii yi, dduk aka uko wi iwulnuŋ n̄yaaš iŋeen.” ¹⁷ Kē aji na a : “Ido bnuura, iwo nalemp nanuura ; jibi iwoŋ nanuura ƚi uko umpoƚi wi nwuliŋ, iwo nantuŋa i n̄beeka iŋeen.”

¹⁸ « Natēbantēn kē abii, aji na a : “Naših, itaka yi iwulnuŋ yii yi, dduk aka uko wi iwulnuŋ n̄yaaš kaŋeen.” ¹⁹ Kē akak aji na uŋ mēntan : “Iwo nantuŋa i n̄beeka kaŋeen.”

²⁰ « Undu kak kē abii aji : “Naših, itaka yi nu yii yi, dtan ya ƚi blaŋ ahank. ²¹ Dƚi'u, iwi inwoŋ n̄iinŋ najooƚ, anjaŋ ayeenk uko wi awoŋ aanhankani, kabot kakit uko wi awoŋ aantepi.” ²² Kē naših uŋ ašē ji na a : “Iwi nalemp nawuŋaan, dwayēsu na n̄ƚup n̄i iƚupuŋ iwi ƚi uleefu. Ime aji dwo ŋaŋ najooƚ anjaŋ ayeenk uko wi awoŋ aanhankani, kabot kakit wi awoŋ aantepi.

²³ Kē we ukaŋ keeri kē iinjeŋ itaka yi nwuliŋ ahankan du naƚēetan ba? Išaŋ kabuk uko ulon, woli dyaarad ya.”

²⁴ « Wi wi ašaŋ aji na baŋaŋ banƚooŋ da : “Nayeenkana itaka yi nul, nabot nawul ya andukiŋ aka n̄yaaš iŋeen uko wi nwululuŋ.” ²⁵ Kē bateema aji : “Adobi ka ka itaka itum!” ²⁶ Kē akak aji na baka : “Dƚupan, ŋaŋ ankaŋ, baluŋ kaƚena kak, bē anwoŋ aanka, bado yeenka wi akaŋ. ²⁷ Kē bašoora naan, banwoŋ baambi n̄al n̄ših baka, naƚijan baka ƚi, nafaal ƚi kadun naan.” »

*Yetu aneej ƚi Yerutalem ji naših
(Maci 21.1-9; Markuŋ 11.1-10; natenan ƚi Yowan 12.12-16)*

²⁸ Wi Yetu aƚiiniŋ haŋ aba, ašē tool pya Yerutalem, apoš ƚi kadun ki pntuk. ²⁹ Wi aŋogun n̄fēt n̄i Betfage na Betani, kaŋog pknun pi bajaŋ bado « Pknun pi Mnoliwera* » ašē yil baƚašarul batēb aji na baka : ³⁰ « Nayaan du ufēt unwoŋ ƚi kadunan wuŋ, woli naneej da, naƚēnk ubuuru umpoƚi untanuŋ, wi nin ŋaŋ awoŋ aambaŋ kadapi'aara ; nafēnēšan wa naƚij. ³¹ Woli alon ahepar uko unkaŋ kē nakfēnēs wa, najaka Ajugun anumiŋ wa. »

³² Wi bayili bayaŋ, baya ƚēnk kē uko uwo jibi Yetu ajakuŋ na baka. ³³ Wi bawoŋ ƚi pfenēs ubuuru umpoƚi wuŋ, bajug wa kē bašē ji : « we ukaŋ kē nakfēnēs ubuuru ba? » ³⁴ Kē bašē teem aji : « Ajugun anuma wa. »

³⁵ Wi wi bajejuŋ wa aƚij Yetu, ašē pēnan iyeti yi baka agur wa, ašē dola kē apayaa. ³⁶ Wi akyaŋ, kē baŋaŋ bašē pēnan iyeti yi baka ašēef ƚi bgah. ³⁷ Wi Yetu abanuŋ du bgah bankwalnaaniŋ Pknun pi Mnoliwera atool pya Yerutalem, kē pntuk pi baƚašarul bƚi pašē lilan maakan, ahuuran maakan awo

* **19:29** Pknun pi Mnoliwera : Dawoŋ katim ki pknun pi bajaŋ bado na umbaabu “Mont des Oliviers, Monti di Olivera, Mount of Olives.”

ti pdëman Naşibaţi pa mlagre mi bawinun bti. ³⁸ Baji : « *Bnuura nuura ti naşih ankmbiin ti katimul!* » Mnjeeh du baţi na mndëm du baţi duuţ ! » ³⁹ *Bafariţay balon banwoon ti pntuk kē başë aji na Yetu : « Najukan, nomaan na başaşaru baţañan. » ⁴⁰ Kē aşë teem baka aji : « Dţupan, woli bayompi, mnlak mi manhuuran. »

Yetu akak aţëgara Yerutalem

⁴¹ Wi Yetu aņogun, awin ubeeka wi Yerutalem, aşë ţëgara wa, ⁴² aji : « Djal lah iwi kak iyikrën iko inkţijiiin nţa di mnjeeh, kē iko mēnt işë mena, kēş ki nu kaanhilan pwin ya. ⁴³ Nnuur nlon nabi ni başooradu bakdolun uniw wi mboş kakoolntënu, kagut na iwi. ⁴⁴ Balun katoku, iwi na babuku. Baankwut nin katoh kalon kanat, ţiki iinyikrën wal wi Naşibaţi abiin pbuuranu. »

Yetu adook bawaap du Katoh Kaweek ki Naşibaţi

(Maci 21.12-17; Markuţ 11.15-19; natenan ti Yowan 2.13-22)

⁴⁵ Yetu aneej wal mēnt du *Katoh Kaweek ki Naşibaţi aşë jun pdook bawaap, ⁴⁶ aji na baka : « Naşibaţi aţup ti Ulibra wi Uţup wi nul aji : “*Katoh naan kawo kañehanaani.*” » Kē an naşë kakan *ka dko dmennaani di bakii!* »

Yetu ajukan du Katoh Kaweek ki Naşibaţi

⁴⁷ Unuur unjinţi, Yetu aji jukan du *Katoh Kaweek ki Naşibaţi. Kē *baţenjan baweek na *bajukan Bgah na baweek biki *bayuday başë la pfiņa, ⁴⁸ aşë wo baamme jibi bakdoli, ţiki bañañ bti bawat ibaţ atiinka bnuura.

20

Bayuday bahepar Yetu ñaanj anţu'ulun pdo iko yi akdolun

(Maci 21.23-27; Markuţ 11.27-33)

¹ Yetu awo unuur ulon ti pjukan du *Katoh Kaweek ki Naşibaţi abot aţup *Uţup Ulil Unuura, kē *baţenjan baweek na *bajukan Bgah başë wuj na bantohi ² ahepara aji : « Ţupun, mnhina mnhoņ mi mi ikdolnun iko yi ba? In ajakiin kē ihilan kado ya? » ³ Kē aşë teem baka aji : « Nji kak djal kaheparan uko ulon. Naţupaan, ⁴ in ayilun *Yowan pbattaar ba? Naşibaţi a kēme bañañ baka? » ⁵ Kē başë wo ti plaţar ti ptoof pi baka aji : « Woli nteem aji Naşibaţi ayilulun, aheparun kaji, we ukaañ kē nēnfiyaara? ⁶ Kē woli nji bañañ bayilulun, bañañ bti batapun mnlak, ţiki bafiyaar aji awo *Naţupar Naşibaţi. »

⁷ Bateem aji baamme anyilulun. ⁸ Yetu kē aşë ji na baka : « Nji kak, mēnkţupan na mnhina mnhoņ mi nji kadolnun iko yi. »

Uhoñ wi balemp biki Uwoorta

(Maci 21.33-46; Markuţ 12.1-12)

⁹ Wi wi Yetu aşaanj ahoñ na bañañ aji : « Ńiint alon abi tepi uwoorta wi mnko manjaanj mandolna ubiñu, aşë wul wa bañañ balon pa badoki bapoñle bawula kafah ki nul, aşë ya bayaaş bi awo i kaya kajon. ¹⁰ Wal wi umar ubanun, kē aşë yil nalemparul alon du baka pa bawula kafah ki nul ; kē başë koba, adook kē akak iñen ijinj. ¹¹ Kē ñiint ajug uţeeh akak ayil nalemparul alon ; kē bakak akob un mēntan, akowandëna, aşë dooka kē akak iñen ijinj. ¹² Kē akak ayil nawajantën ; kē bakoba añaakan afëla bdig. »

¹³ « Kē ajug uţeeh aşë ji wal mēnt: “Dbaa do do hum ba? Dyiil da abuk naan i njalun maakan, ulome ul, baya kakali'a.” ¹⁴ Wi bañañ biki awulun uwoorta

bawinun abuk ñiint un ašë šal aji : “I akdukiin na iko yi ašin ; nawulan nfiņa, nyeenkna phiiij.” ¹⁵ Kë hënk di bamobulun apul pulan apënan du uwoorta ašë fiņa. We wi ajug uteeh akeeri bi kado bañaan mënť? ¹⁶ Alun kabi kafin baka kawul uwoorta bañaan balon. »

Wi bañaan batiinkun uko wan ašë ji : « Našibaťi aankdinan nin uko wan uwo! » ¹⁷ Wi wi Yetu ašaaj ajanan baka kës ašë ji na baka : « Natenan uko wi bapiitun ři Ulibra wi Našibaťi :

“Pnduba pi baniw bapokun,
pakakun amëban katoh.”*

We wi uko umpiitun wi ukdiimanun; ¹⁸ ñaan ankjotun ři pnduba mënť akita, kë ñaan i pakjotnun, panantëla. »

¹⁹ *Bajukan Bgah na *baťenjan baweek bayikrën wal mënť, na manjoonan kë bukal bakaan kë ahoři han. Bala wal mënť pmoba, ašë ři bañaan.

Pluk Tetar daaša

(Maci 22.15-22; Markut 12.13-17)

²⁰ *Bajukan Bgah na *baťenjan baweek bamena wal mënť ašë yil bañaan balon bandaarun aji bawo batool bado katen me Yetu ajub ři uřup ulon, kahilna kamoba, kañooř du pših pi nanťuņa naromen. ²¹ Wi wi bašaaj aji na a : « Najukan, nme kë iji křup kabot kajukan bnuura, abot awo iinji kpařšër, na manjoonan, bgah bi Našibaťi bi bi ijaaj kjukan. ²² Nwo i kaluk Tetar* nařih najeenkal daaša, këme nřenwo kaluka da? » ²³ Kë Yetu ammeen nřal ři kalagare ři baka ašë ji : ²⁴ « Nadiimanaan pataka. Kaara di in na katim ki in iwoon ři pa? » Kë bateem aji : « *Tetar a. » ²⁵ Kë ašë ji na baka wal mënť: « Nakeerin nakakan Tetar uko unwoon wi Tetar, nařë nakakan Našibaťi uko unwoon wi Našibaťi. »

²⁶ Kë baanhinan amob Yetu ři nřup ři ařupun ři kadun ki bañaan, bañonjar jibi ateemun, ašë yomp.

Pnaťa ři pkeť

(Maci 22.23-33; Markut 12.18-27)

²⁷ *Bataduk balon babi aňog ři Yetu, bukal bajaaj baji pnaťa ři pkeť paanwoo, bahepara aji : ²⁸ « Najukan, *Moyit apiit pa un aji : “Woli ñaan aka abuk ašin anniimun ašë keť bë aanduk napoť, ayeenkan ahar abuk ašin mënť ahilna abukara bapoť,” ²⁹ Ubi ka biint paaj na alon banťaarun. Nateek aniim ñaať ašë waaņa bë aambuki. ³⁰ Natëbantën kë ayeenk ñaať akeť kak bë aambuki, ³¹ nawajantën kak bë ayeenk ñaať akak akeť bë aambuki. Kë biint paaj na alon bukun bti bado han, akeť bë baanduk napoť. ³² Kë ñaať akak abaañšaan aneem. ³³ Kë hënkun woli bañaan balun anaťa ři pkeť, in akwoon ayin ñaať mënť, wi bukal paaj na alon bti baniimulun? »

³⁴ Kë Yetu ašë ji na baka : « Biint na baat biki umundu wi baji baniimar ; ³⁵ kë biki Našibaťi akun kaji kë bataaj na pnaťa ři pkeť kabot kawo ři ubida unkmbiin, baanak alun kado kaniimar wal mënť. ³⁶ Hënk di di bawoon kak baanak akeť, banaam na nwanjut abot awo babuk Našibaťi, wi banaťiin ři pkeť. ³⁷ Kë Moyit ařup bnuura aji bañaan balun kanaťa ři pkeť. ři dko di Ulibra wi Našibaťi dankřiiniyaanun uko wi bgof bankyikun, adu Ajugun aji, “Našibaťi i *Abraham, i *Itaak, na i Jakob.” » ³⁸ Yetu akak aji « Našibaťi awo i bañaan bajeb, aanwo i bankeťun, řiki biint bawajant bukun bti bawo bajeb pa ul. »

³⁹ *Bajukan Bgah balon bajeb břup wal mënť ašë ji na a : « Najukan, iřiini bnuura. » ⁴⁰ Kë baanak aňoom phepara uko ulon.

* 20:17 Kañaam 118.22. * 20:22 Tetar awoon nařih najeenkal.

Krittu awo Abuk Dayiṭ abot awo Ajug Dayiṭ

(Maci 22.41-46; Markut 12.35-37)

⁴¹ Yetu aji kak na baka : « Hum di di ñaaj ahilanuṅ kaji *Krittu awo *Abuk Dayiṭ? ⁴² Dayiṭ ṭi uleeful aṭup ṭi uko wi Krittu ṭi Ulibra wi pñaamarèn aji :

“Naṣibaṭi Ajugun aji na Ajugun :

Ṭoon ṭi kañen naan kadeenu

⁴³ *te ndoo ndo baṣooradu,*
*ido kapafna baka ihot.”*⁴³

⁴⁴ Dayiṭ aji du'a kaji “Ajugun” hum di di Krittu ahinanuṅ keeri kawo abuk Dayiṭ? »

Nalipariin bajukan Bgah

(Maci 23.1,5-7,14; Markut 12.37-40)

⁴⁵ Jibi bañaaj bawoon ṭi ptiinka, kè Yetu aṣè ji na baṭaṣarul : ⁴⁶ « Nalipariin *bajukan Bgah banjaaj baṅal pñaay na imiṣa iyul, kaṅal banohntèn baka ṭi dko di bañaaj, kaṅal pṭo kadun ṭi itoh iñehanaani, na ṭi itij inuura ṭi ṅfettu.

⁴⁷ Baji bade bka bti bi baat bayot, kadaar kajon ṭi pñehan Naṣibaṭi pa pwinana. Naṣibaṭi aluṅ kakob baka kakob kandëmnun maakan! »

21

Uṭen wi ñaaṭ nayoṭ najuuk

(Markut 12.41-44)

¹ Yetu akat kès aṣè win bayok kè bakwat itaka du dko di bajaaj bawatna itaka ṭi *Katoḥ Kaweek ki Naṣibaṭi. ² Abot awin ñaaṭ nayoṭ alon najuuk kè aṭu da ktaka ktèb ṭaṅ. ³ Kè aṣè ji : « Na manjoonan, dṭupan, ñaaṭ nayoṭ najuuk i awul apelan bañaaj bti. ⁴ Banwuluṅ bukuṅ bti bawul itaka yi bawoon baannuma, kè ul ṭi bwaaj bi nul aṣè wul itaka bti yi anumiin pa pde. »

Iko inkyuujun kè uba umundu uñogi

(Maci 24.1-2; Markut 13.1-2)

⁵ Jibi bañaaj balon bawoon ṭi pmat *Katoḥ Kaweek ki Naṣibaṭi aji kanuura, kul na induba inuura inniwnun ka, na iko inuura yi bajaaj baṅen pa pñegna ka, kè aṣè ji : ⁶ « Iko yi naktenuṅ yun, ṅnuur ṅaluṅ kabi, kè nin plaak paankduka kapaf ṭi pṭèṅ pa : iko mènṭ bti ijot. » ⁷ Kè baṣè hepara aji : « Najukan, lum di di uko waṅ ukwoon, kè we ukyuujun un kè uko waṅ uban ṭi pbi? »

⁸ Yetu kè atees baka aji : « Nawutan kadinan baguuran, bañaaj batum baluṅ kabi na katim ki naan, kaji bawoon *Krittu kabot kaji unuwr wi nul uñogi! Nawutan kaṭaṣ baka. ⁹ Woli naluṅ atiink ṅgut na pgarandèr, nawutan kalènk. Iko mènṭ iwo yi kawo ji umundu ubi udo kaba. Kè umundu uṣè wo uunwo kaba wal mènṭ. »

¹⁰ Aji na baka wal mènṭ: « Utaak unaṭa ugut na utaak ulon, pṣih pagut na plon. ¹¹ Mboṣ manṣantar maakan, mmaak mwuṭan na ubon ṅawo ṭi ṅmbar ṅlon, iko iyibanaan iwo, iko inkwoonun baṭi iwinana.

¹² « Kè ji iko yaṅ bti ibi ido kadolana, bamoban kahajanan, kañooṭan *uruha du itoh iñehanaani, kawatan ukalabuṣ, kañooṭan uruha du kadun ki baṣih na bantunja ṭiki nafiyaarèn. ¹³ Iko yaṅ bti ikdolun naṭup baka uko wi nameen ṭi nji. ¹⁴ Nameen kè naannuma pla uko wi nakyaaj kaṭup kayenanaan ṅleefan : ¹⁵ dlun kawulan uṭup untunja wi baṣooradan bakwoon baankhil ppok kème kalaṭ. ¹⁶ Baṣinan na baninan, babuk baṣinan, bayiṭan na

banohan, badoo luŋ kakeeŋaaran, bafiŋ batum ti an. ¹⁷ Bañaan bti baŋooran ŋiki nafiyaarën. ¹⁸ Kë bkow nin baankluŋ kade'u. ¹⁹ Natamaan maakan, hënk di nakluŋ kakaana ubida wi manjoonan.

Utoka Yerutalem

(Maci 24.15-22; Markut 13.14-20)

²⁰ « Woli nalun awin kë bangoli bafooy Yerutalem, nameen kë daban ti ptoкана. ²¹ Banwoon ti utaak wi *Yuda wal mënŋ baŋiin bamena du inkun iweek, banwoon ti Yerutalem meet baŋiin bapën, banwoon du nŋteeh wal mënŋ bawutan kaneej ubeeka, ²² ŋiki nnuur mënŋ nŋawo nŋi Naŋibaŋi akkobunŋ bañaan biki nul banjubanuluŋ, nnuur nŋi iko impiitaniinŋ bti ikdolaniinŋ, ²³ Nnuur mënŋ, baat bankwoon na iyin, na bankbootanunŋ bawuŋan! Pjuuk pweek pawo ti utaak wi, udeeb wi Naŋibaŋi ubot uwala ti bañaan. ²⁴ Bafiŋ baka na ikej, kamob baka kaya katuh du nŋtaak bti, banwoon baamme Naŋibaŋi balun kapos Yerutalem katok tokan da te wi nŋwal nŋi baka nŋakbaan.

Yetu aŋup jibi Abuk Niiŋŋ aklun kabi ti umundu

(Maci 24.29-31; Markut 13.24-27)

²⁵ « Iko inkyuunŋ kë *Abuk Niiŋŋ abi iwinana ti unuur, ti pli, na ti nŋjah. Kë ti mboŋ, bañaan balun kahaajala, kayewla phomp pi bdëk na pi nŋmaaron. ²⁶ Bañaan balun kakeŋ palënk, wi bakŋaluŋ iko inkluŋ kajotna umundu wi bañaan bafëtuŋ, iko yi baŋi ilunŋ kaŋinŋar. ²⁷ Wal mënŋ wi wi bakwinunŋ Abuk Niiŋŋ awuj na mnhina na mndëm mnweek ti kanfëluŋ. ²⁸ Woli iko mënŋ ijun pwinana, nahet kakat këŋ, ŋiki mbuur mi nan maññogi. »

Uhoñ wi bjaak

(Maci 24.32-35; Markut 13.28-32)

²⁹ Yetu akak ahoñ na baka aji : « Natenan bjaak na mnko bti. ³⁰ Woli manjuna jun pteëñ, naji wonti naten ma nabi me me kë pti pañogi. ³¹ Kë hënk woli nalun awin iko yan kë ibani, nameen kë *Pŋih pi Naŋibaŋi paban ti pbi. ³² Na manjoonan, dŋupan, kawuunŋ ki kaanktëp bë iko mënŋ bti iinwinanaa. ³³ Baŋi na mboŋ nŋaba, kë nŋup nŋi naan nŋaŋë wo nŋaankba. »

Nawoon bten

(Maci 24.36-51; Markut 13.33-37)

³⁴ Yetu akak aji : « Nalipariinŋ, nakwut nŋhaaŋ nŋi nan nŋaduka ti unoh uweek, na ukuj, na manŋaaf mi umundu, nado kaŋi unuur mënŋ ukur kur ujoŋni'an ³⁵ ji bridiya, ŋiki unuur mënŋ uban ti bañaan bti biki umundu. ³⁶ Nawoon bten keeri, nado kañehan Naŋibaŋi wal undoli, nahilna nabuur ti iko inwoonŋ yi pbi bti, nabot nahilna nanaŋ ti kadun ki *Abuk Niiŋŋ. »

Nnuur nŋbaañsaani nŋi Yetu

³⁷ Na pnak, Yetu aji wo du *Katoh Kaweek ki Naŋibaŋi kajukan, na utejan aŋë ya kafer du pnkunŋ pi bajaan bado « Pnkunŋ pi Mnoliwera. » ³⁸ Wal wi nfa mambananŋ ban, bañaan bti kaŋë bi du Katoh Kaweek ki Naŋibaŋi pa ptiinka.

22

Baŋenan baweek na bajukan Bgah batiinkar pa pfiŋ Yetu

(Maci 26.1-5,14-16; Markut 14.1-2,10-11)

¹ Ufettu wi ipoom indaŋ wi bajaan bado *Ufettu wi Mbuur uñog wal mënŋ. ² *Baŋenan baweek na *bajukan Bgah bañal pfiŋ Yetu, aŋë ti uko wi bañaan bakbiinŋ kado, ukaanŋ kë bakla jibi bakdoli kadoo kañiŋa.

³ Ké uşal wi *Fatana uşë neej ti Yudaţ, i bajaan bado Itkariyot, anwoon alon ti *banjañan iñeen na batëb. ⁴ Aya du baţenjan baweek na baweek biki bangoli bayen *Katoh Kaweek ki Naşibaţi, atiinkar na baka jibi akwuli baka Yetu. ⁵ Balilan fuţ aşë dinan pwula itaka. ⁶ Kë ul, aşë la wal wi akwulun baka'a, bë pntuk pi bañaan paankmaar.

Yetu abomandër na banjañan pa ufettu wi Mrjeeh

(Maci 26.17-25; Markuţ 14.12-21; natenan ti Yowan 13.21-30)

⁷ Ti wal wi *ufettu wi ipoom indaţ, unuur wi bajaan bafin nkaneel pţenanaan *ufettu wi mnjeeh ubani. ⁸ Kë Yetu aşë yil Timon Piyeer na *Yowan aji na baka : « Nayaan najun un kañah ki ufettu. »

⁹ Kë başë hepar a aji : « Tuñ di di injalun njuñnu ka? »

¹⁰ Kë aşë teem baka aji : « Natenan, woli naneej ti ubeeka, nayit na ñiint alon ankuñiin pdunk pi meel. Naţaşana, du katoh ki akyaan kaneej, ¹¹ naji na ajug katoh : “Najukan aji : Tuñ di meet di akdeenun pde pi ufettu na baţaşarul dawoon?” ¹² Ayuujan du bko duuţ, meet dhaan danwoon na iko yi naknumiin bti. Dul di di nakyaan kabomanun ñhilna ñde pde pi ufettu. »

¹³ Kë bayaa, aya awin iko bti jibi Yetu ajakun na baka, aşë jun pde.

Kañah kabañsaani

(Maci 26.20,26-29; Markuţ 14.17,22-25; 1 Korint 11.23-26)

¹⁴ Wi wal wi pde ubanun, kë Yetu aşë ʒo ti umeesa na *banjañanul. ¹⁵ Wi wi aşaan aji na baka : « Dñal maakan kade pde pi ufettu* wi na an ji ndo kaneej ti mnhaj. ¹⁶ Dţupan, mënkaak ade pa te wal wi uko wi pde pi pakţenanun ukdolaniin du *Pşih pi Naşibaţi. » ¹⁷ Ajeş pnkalame plon, abeeb Naşibaţi aşë ji : « Nayeekan pa, nafaaşiiir ; ¹⁸ dţupan, mënkaak adaan poot te wal wi *Pşih pi Naşibaţi pakbiin. »

¹⁹ Wi abaan, aşë jej kapoom, abeeb Naşibaţi, akitëş ka awul baka aşë ji : « Uleef naan wii wi, unwulaniin pa an. Naluñiin nado kado hënk, uwo mnleşan mi naan. » ²⁰ Wi babaan pde, akak ado han na pnkalame aji : « Poot pi pawoon pñaak pi naan pantulun pa an, pi Naşibaţi aţenanaanun bhonjar bhalu. »

Yetu aţup aji alon ti banjañanul akwaapulun

(Maci 26.21-25; Markuţ 14.18-21)

²¹ « Natenan, ñaan anwoon i kawaapën aţo na nji ti umeesa wi. ²² Na manjoonan, *Abuk Ñiint awo kakeţ jibi Naşibaţi ajakun, kë ñaan anşaan awaapa aşë wuţan! » ²³ Wal mënţ, kë *banjañan başë wo ti pla ñaan ahon ti baka akdolun uko wan.

In awoonun naweek?

(Maci 20.24-28; 19.28; Markuţ 10.41-45)

²⁴ Blaţar bapën ti *banjañan kë bañal kame i bahilanun kaji awoonun naweek ti baka. ²⁵ Kë Yetu aşë ji na baka : « Başih biki nţaak baji bañotna biki başihun, kë başihun bado kë baji badu baka “bado bnuura” ²⁶ Kë uşë paţ pa an, anwoonun naweek ti an awo kaţep ţep kawo ji anwoonun nampoti, kë ankwulun uworda awo kaţep ţep kawo ji ankdolun uko wi uworda ujakun. ²⁷ In adëmnun ba? Anţoon ti umeesa këme ankyişulun pde? Mënţ anţoon ti umeesa a i? Nji kë nşë wo ti ptoofan, ji anklemparun bañaan! »

* **22:15** Pde mënţ paji paleşan wal wi Naşibaţi abuurun bayuday pjuuk du Ejiptu.

Uko wi Yetu ahoṅuṅ banjañan
(Maci 19.28)

²⁸ « An nawo na nji wal wi nwoon ṅi mnhaj bti, ²⁹ kē jibi Paapa awulnuṅ pṣih, hēnk di di nkaan awulan pa. ³⁰ Naluṅ kade kabot kadaan na nji du pṣih pi naan, kabot kaṭo ṅi iṅji yi pṣih, kawayēṣ kntaali iñeen na ktēb ki *Itrayel. »

Yetu aṣup aji Fimoṅ Piyeer aluṅ kapok pme'a
(Maci 26.31-35; Markuṅ 14.27-31; natenan ṅi Yowan 13.36-38)

³¹ Kē Yetu akak aji : « Fimoṅ, Fimoṅ, *Fatana añehan pa phil kaṣiṅṅ ṣiṅṅanan ji ṅdeey ṅi kajet. ³² Kē nji, nṣē ñehan Naṣibaṅi pa iwi, ihilna inaṅ iliint ṅi pfiyaar. Woli iluṅ akak ṅi nji, ktēṅṅēn batēṅṅu. » ³³ Kē Fimoṅ Piyeer aṣē ji na a : « Ajugun, woli uwo pya ukalabuṣ kēme woli udoo wo pkeṅ na iwi, nji wi. » ³⁴ Kē Yetu aji na a : « Fimoṅ Piyeer, dṅupu, ji uguk udo kahaan nṅa di, ipok pme'ēn ṅyaaṣ ṅwajanṅ. »

Umbooṅu, umañ na kej

³⁵ Kē Yetu aṣē hepar *banjañan aji : « Wi mbiin ayilan bē naantij nin umbooṅu, nin umañ, nin iṣapaat, nawaan uko ulon i? » Kē bateem aji : « Nin ukoolan. » ³⁶ Wi wi aṣaan aji na baka : « Kē hēnkuṅ, ankaan umbooṅu awo kajej wa, na ankaan umañ, kē anwoon aanka kej, awo kawaap umanta wi nul, kanug ka. ³⁷ Dṅupan, uko wi Ulibra wi Naṣibaṅi uṅpuṅ uwo kadolana ṅi nji : “Baṅu'a na bado buṅaan.” » ³⁸ Baṅaṣarul bajaka wal mēnt; « Ajugun, ikej itēb yii yi. » Kē ateam baka aji : « Ukēṣi. »

Yetu añehan Naṣibaṅi du pnkuṅ pi mnoliwera
(Maci 26.36-46; Markuṅ 14.32-42)

³⁹ Yetu apēn aya du Pnkuṅ pi Mnoliwera jibi ajonuṅ kado. Baṅaṣarul kē baya na a. ⁴⁰ Wi abanuṅ du dko mēnt aṣē ji na baka : « Nadoon kañehan Naṣibaṅi nawutna kajot ṅi kaguuru. » ⁴¹ Wi wi aṣaan aduk baka btiṣu aṣē ṅup añehan Naṣibaṅi ⁴² aji : « Paap, woli iṅali, klowanaan mnhaj mi. Kē mēnt uṅal wi naan uṣaan awo kadolana, wi nu wa. » ⁴³ [Wal mēnt, kē *uwanjuṅ wi Naṣibaṅi ulon uṣē pēn ṅi kadunul pa pṅēṅṅena. ⁴⁴ Yetu ahaajala maakan, aṣē ñehan Naṣibaṅi maakan. Uyikaj wi nul udoo kak ji pñaaṅ ajat.]

⁴⁵ Wi Yetu añehanuṅ Naṣibaṅi aba, aṣē naṅa, akak du baṅaṣarul, aṅēnk baka kē bakṅoyēnt, banoor maakan ṅiki bajooṅani. ⁴⁶ Kē aṣē ji na baka : « we ukaan kē nakṅoyēnt ba? Nanaṅiin nañehan Naṣibaṅi, nawutna kajot ṅi kaguuru. »

Bamob Yetu
(Maci 26.47-56; Markuṅ 14.43-49; natenan ṅi Yowan 18.3-11)

⁴⁷ Yetu ahum kaṅiini, kē pntuk pi bañaan paṣē wuj. Yudat, alon ṅi *banjañan iñeen na batēb kē awo ṅi kadun ki baka. Abi aṅog Yetu pa pmooka. ⁴⁸ Kē Yetu aṣē ji na a : « Yudat, imook mook *Abuk Ñiint kawulna'a! » ⁴⁹ Wi banwoon na Yetu bawinuṅ uko unkbomandēruṅ aṣē ji na a : « Ajugun, ṅtib baka na ikej? » ⁵⁰ Kē alon ṅi baka apēnan kej atib afal kabaṅ kadeenu ki nalempar *naṣih i baṅenjan. ⁵¹ Kē Yetu aṣē ṅiini na baka aji : « Naṅañaan. » Wi wi aṣaan aban kabaṅ ki ṅiint uṅ ajeban ka.

⁵² Yetu aṅiini wal mēnt na *baṅenjan baweek, na baweek biki bayeṅ *Katoh Kaweek ki Naṣibaṅi na bantohi bambiin pmoba aji : « Dwo nado buṅaan i, kē nado bi pmobēn na ikej na induk? ⁵³ Dji kawo na an ṅnuur bti du Katoh ki Naṣibaṅi, kē naando na pmobēn. Kē wal wi uṣē wo wi nan, wi bañaan biki utejan bajaan banaṅa. »

*Fimonj Piyeer apok aji aamme Yetu**(Maci 26.57-58,69-75; Markut 14.53-54,66-72; natenan çi Yowan 18.12-18,25-27)*

⁵⁴ Bamob Yetu wal mēnt̄ ašē ñooṭa aneejan du katoh ki *naših i baṭejan. Fimonj Piyeer kē ašē low du kafet̄ aṭaša. ⁵⁵ Batehan bdoo ṭi ptoof pi blay kē bañaan̄ baṭo afooy ba atēma, kē Fimonj Piyeer akak aṭo da. ⁵⁶ Ñaaṭ̄ nalemp alon awina kē aṭo aṅog bdoo ; kē ašē tena bnuura ašē ji : « Ñiint̄ i kak awo na a ! »

⁵⁷ Kē Fimonj Piyeer ašē laṭa aji : « Ñaaṭ̄u, mēmme'a » ⁵⁸ Baṭo btiṭ̄iṣu, kē ñiint̄ alon akak awina, aji : « Iwi kak iwo alon ṭi baka ! »

Kē Fimonj Piyeer ateema aji : « A-a, mēnwō na baka. » ⁵⁹ Baṭo uko ji uwoori, kē alon akak aṭup aji : « Natenan, manjooan ma, ñiint̄ i awo na a, adoo wo i *Galilay. »

⁶⁰ Kē Fimonj Piyeer ateem aji : « Iwi, mēmme uko wi ikjakuṅ. » Ṭi dko mēnt̄, wi akṭ̄iiniṅ, kē uguk ušē haan. ⁶¹ Kē Ajugun ašē kok aten Fimonj Piyeer. Wi wi ašaṅ aleş uṭup wi Ajugun abiṅ aṭupa : « Fimonj Piyeer, dṭupu, ji uguk udo kahaan nṭa di, ipok pme'ēn njaas nṭawajant̄. » ⁶² Wi wi Fimonj Piyeer ašaṅ apēn bdig, awooni maakan.

*Bakob Yetu abot akara**(Maci 26.67-68; Markut 14.65)*

⁶³ Bankyenṅ Yetu bawo ṭi pbeṅa, abot akoba. ⁶⁴ Baji bawuna kēs kašē hepara kaji : « In akobiṅ? Iwi *Naṭupar Našibaṭi, ṭupan ñaan̄ ankobiṅ! »

⁶⁵ Bakak akara, ikar itum ilon̄ kak.

Bañooṭ Yetu uruha wi bayuday

⁶⁶ Wi unuur ujint̄ṅ, bantohi *bayuday, *baṭejan baweek na *bajukan Bgah kē bašē yitiir. Bado kē baṭij Yetu ṭi kadun ki baka, ⁶⁷ ašē ji na a : « Woli iwo Kritt̄u, kṭupun. »

Kē ateem baka aji : « Woli dṭupan, naankfiyaar, ⁶⁸ kē woli dheparan uko ulon̄, naankteemēn. ⁶⁹ Kē hēnkun̄ *Abuk Ñiint̄ ašē ṭo du kañen kadeenu ki Našibaṭi anhiniṅ iko bti ! »

⁷⁰ Wal mēnt̄, kē bukāl bti bašē ji : « Iwoon̄ Abuk Našibaṭi keeri? »

Kē ateem baka aji : « Naṭupi, dwo a. »

⁷¹ Kē bašē ji : « Nkak anuma alon̄ aṭupun i? Un ṭi ibaṭun nṭiinkna wa ṭi mntumul ! »

23*Bañooṭ Yetu du Pilat**(Maci 27.1-2,11-14; Markut 15.1-5; natenan çi Yowan 18.28-38)*

¹ Wi wi bañaan̄ bti banṭoon̄ *uruha wi *bayuday bašaṅ anaṭa, aṅooṭ Yetu du kadun ki *Pilat. ² Bajun pṭapara aji : « Nṭēn̄ ñiint̄ i kē awo ṭi pyewlēn bañaan̄ biki utaak ; aji ji na baka bawut pluk *Fetar naših najeenkal daaša, abot aji ul ṭi uleeful awoon̄ *Kritt̄u, naših. » ³ Kē Pilat ašē hepar Yetu aji : « Iwi, iwoon̄ naših i bayuday i? » Kē Yetu ateema aji : « Iwi, Ijakun̄ han. » ⁴ Kē Pilat ašē ji na *baṭejan baweek, na pntuk pi bañaan̄: « Mēnwīn uko ulon̄ unkkān̄ nji ñiint̄ i aduknaanaa. »

⁵ Kē bašē taman maakan aji na a : Awuuk bañaan̄ bapataṭa na pjukan pi nul, ajunna du *Galilay, aṭēpna Yuda, ašē bi hēnkun̄ te ṭi. ⁶ Wi Pilat atiinkun̄ uko waṅ ašē hepar aji : « Ñiint̄ i awo i Galilay i? » ⁷ Kē wi ameen̄ kē awo i utaak wi *Herod ašihun̄, kē ašē do kē bañooṭa Herod anwoon̄ ṭi Yerutaem ṭun̄ ṅnuur mēnt̄an̄ nṅun̄.

Bañoof Yetu du kadun ki Herod

⁸ Wi *Herod awinun Yetu aşê lilan maakan, aŋal undiimaan pwin Yetu, ƚiki atiink k  bakƚiiniyaan iko yi adolon, abot aŋal kawina ado mlagre mlon. ⁹ Herod awo ƚi phepar Yetu iko itum, k  apok pteema. ¹⁰ Wal m nt k  *baŋeŋan baweek na *bajukan Bgah baş  huuran iko yi baktaparulun. ¹¹ Wi wi Herod na bangoli biki nul bajunun pben Yetu akowand na, aş  wohar na kamiş  ki naşih. Bakakana du Pilat. ¹² Herod na *Pilat bambiin aşoorad, k  bakak unuur m nt banoh.

Baŋaay baji na Pilat awutan Barabaat

¹³ *Pilat ado k  badu *baŋeŋan baweek, baweek biki *bayuday na baŋaay bti, ¹⁴ aş  ji na baka : « Naƚi n  iint i, aji awo ƚi pyewl n u aak, k  nhepara ƚi kadunan, awo m nwin nin uko ulon ƚi iko yi nataparulun. ¹⁵ *Herod kak aanwin nin uko ulon wi adoon, wi akakanun nja a. Nawini,  iint i aando do nin uko ulon unkeşun ake . ¹⁶ Ddo bakoba baş  bawutana. » ¹⁷ [Ufettu undoli *Pilat aji wo i pwutan pa baka nakalabuş alon.]

¹⁸ K  baş  huuran bukal bti aji afin Yetu aş  wutan Barabaat! ¹⁹ Barabaat awo wal m nt ukalabuş ƚiki ayewl n ubeeka abot afin  aay.

²⁰ K  Pilat an alun pwutan Yetu akak a iini na baka. ²¹ K  bakhuuranaara huuran aji : « Paŋana! Paŋana! » ²² K  akak a iini na baka uyaaş uwajant n aji : « we wi  iint i adolon uwu aan ba? M nwin nin uko ulon unkeşun bafin a, ddo bakoba kaş  kawutana. » ²³ K  bukal baş  huuranaara huuran maakan ahepar bapaŋa, k  p aat pakt ma d m ²⁴ te k  Pilat adoo dinan baka uko wi baheparun. ²⁵ Awutan  iint i bakheparulun, i bawaturun ukalabuş ƚiki ayewl n u aak abot afin  aay. Wi wi a aay awutar baka Yetu badola uko wi baŋalun.

Yetu awo ƚi bgah bi mnhaj

²⁶ Wi bakyaan na Yetu, bamob  iint alon i katim ki Fimon, i ubeeka wi Kuren anwooni u eeh, a u'a pkuŋa krut ƚi kafet ki Yetu. ²⁷ Pntuk pweek pa aşa, na baat balon bankunjin inen abot a ega. ²⁸ K  Yetu aş  kok aji na baka : « An baat biki Yerutalem, nawutan kawooni pa nji! Nadoon kawooni pa n lefan na babukan! ²⁹ Nnuur  abi  i baklun kado kaji : “Banuurand ni, baat banwoon baanhil pbuk, na iyin inwoon iimbuki, na mnwil manwoon maambootani!” ³⁰ Wal m nt baŋaay bado kaji na inkun iweek ijotna baka, kaji na inkun impo i imoy baka! » ³¹ Woli bado bmul b ow h nk, hum di di baklun kado na bkay*? » ³² Ba ij kak bado bu aan bat b pa pya kafin na Yetu.

Yetu aparanaa

³³ Wi babanun du dko di bajaay bado « Kaheem ki bkow » aş  paŋ Yetu da, ul na bado bu aan bat b bukun, alon ƚi ka enul kadeenu, alon ƚi kamayu. ³⁴ [K  Yetu aş  ji : « Paap, miir n baka : baamme uko wi bakdolun. » Bangoli bafa iir imi a yi nul wi badolon kanun na mnlaak katenna uko wi andoli akytanaanun.]

Babeŋ Yetu abot akara wi awoon ƚi krut

³⁵ Baŋaay babi ana  bten. K  baweek biki baka, baş  beŋa aji : « Abuuran balon, abuuraan uleeful, woli awo *Krittu i Naşiba i adatun! » ³⁶ Bangoli kak babeŋa : baji ba oga kawula poot p aak aan, ³⁷ kaş  ji na a : « Woli iwo naşih i

☆ 23:30 Hotey 10.8. * 23:31 Başal aji Yetu awoon bmul b ow, k  banwoon ƚi pjuban bawoon bmul bkay.

*bayuday, buuraan uleefu! » ³⁸ Bapiit ti bkowul duut ti krut aji : « I, AWOON NAŞIH I BAYUDAY. »

³⁹ Alonj ti bado buṭaan i bapaṇuṇj ti krut awo ti pkar Yetu aji na a : « Iinwo Krittu i? Buuraan uleefu ikuṭ ibuurun. » ⁴⁰ Kē natēbanṭēn aṣē ṇoman na atēṭuṇj uṇj aji na a : « Iindo ji kṭi Naṣibaṭi, te bawo ti pdolu uko unnaamun na wi bakdololuṇj! ⁴¹ Uliṇj liṇj pa un, ṇwo ti pluk buṭaan bi ṇdololuṇj ; kē ul aṣē wo aando nin buṭaan blonj. » ⁴² Wi wi aṣaṇj aji : « Yetu, luṇj ileṣēn, woli iluṇj abi na pṣih pi nu. » ⁴³ Kē Yetu aṣē teema aji : « Na manjoonan, dṭupu, ṇṭa di, iwo na nji du baṭi. »

Pkeṭ pi Yetu

(Maci 27.45-56; Markut 15.33-41; natenan ṭi Yowan 19.28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Ṭi udiṇj unuur, unuur umara mara awunana, kē bdēm bawala ṭi umundu bti, ado ṇwoori ṇwajanṭ. Wi wi blaañ bkēm maakan banjaan baneenan bañaan pneej du *dko dyimanaan maakan di Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi batowiṇj ṭi ptoof. ⁴⁶ Kē Yetu aṣē do pdiim pweek aji : « Paap, dkakan uhaaṣ wi naan ṭi iñen yi nu. » Wi ajakuṇj haṇj, aṣē jēmṣa. ⁴⁷ Naṣih i bangoli iñeen-week baromeṇj awin uko unṭepuṇj aṣē dēman Naṣibaṭi aji : « Na manjoonan, ṇiṇṭi i awo natool! » ⁴⁸ Wi Bañaan batum bambiṇj pten bawinuṇj uko unṭepuṇj, baṭiṣ, aṣē kuṇa iñen. ⁴⁹ Banoh Yetu bti na baat bangakanderanuṇj na a du *Galilay banaṭ alow aten.

Umoy wi Yetu

(Maci 27.57-61; Markut 15.42-47; natenan ṭi Yowan 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Ṇiṇṭi alonj i katim kawoonj *Yotef, anwoonj i ubeeka wi *bayuday wi bajaan bado Arimati, awo da wal mēṇṭ, awo ṇaan najoob bkow, natool. Awo ṭi pyoonk ubi wi Pṣih pi Naṣibaṭi. Awo ṭi bañaan banjaan baṭo kawayēṣ du *uruha wi bayuday aṣē wo aandinan ṭi uko wi bawayēṣ bandukiṇj badinanuṇj abot ado. ⁵² Yotef aya du Pilat, ahepara puum pi Yetu. ⁵³ Awan puum ṭi krut, abooṭan pa na blaañ bi ifaal aṣē neejan pa ṭi bhēr blonj bi bapiṇj ṭi kabaṇj ki plaak, bhēr bi bawoonj baambaan kamoya nin ṇaan. ⁵⁴ Unuur wi pbomandēr wa, ṭiki *unuur wi pnoorfēn wi bayuday uṇogi. ⁵⁵ Kē baat banwoonuṇj *Galilay na Yetu baṣē ṭaṣ Yotef, baya, aten bhēr, awin jibi babēkani puum. ⁵⁶ Wi wi bakakuṇj ubeeka pboman ukēra na ukēra ujuṇj ulil pṭēkēñ wi bayuday bajaan bakēr ṭi puum. Ṭi *unuur wi pnoorfēn wi bayuday, kē banoorfēni, ṭiki hēnk di bgah bajakuṇj.

24

Yetu anaṭa ṭi pkeṭ

(Maci 28.1-10; Markut 16.1-8; natenan ṭi Yowan 20.1-10)

¹ Na nfa kub, ṭi unuur unṭaṣuṇj *unuur wi pnoorfēn, baat baya du bhēr, aṭij ukēra wi babomanuṇj na ukēra ujuṇj ulil pṭēkēñ. ² Baṭēnk kē plaak pweek maakan pandēṭnuṇj plēman pi bhēr kē pakēlanaa, awo ṭi kabaṇj. ³ Baneej, aṣē wo baanṭēnk puum pi Yetu Ajuṇun da. ⁴ Baṇoṇar, baamme uko wi bakdololuṇj, kē biṇṭ batēb banwohariṇj imiṣa inknuuruṇj baṣē pēn awinana ṭi kadun ki baka. ⁵ Balēnk maakan, aṣē juṭ, kē biṇṭ bukuṇj baṣē ji na baka : « Nabaa la we ṇaan najeb ṭi bankeṭuṇj ba? » ⁶ [Aanwo ṭi, Naṣibaṭi anaṭana ṭi pkeṭ.] Naleṣan uko wi abiṇj ajakan wi ahumuṇj du *Galilay. ⁷ Aṭiṇi na an aji *Abuk Ṇiṇṭi awo i kawulana du bado buṭaan, kapaṇana ṭi krut, kaṣē kanaṭa ṭi pkeṭ unuur uwajanṭēn. » ⁸ Kē baṣē leṣ ṇṭup ṇi Yetu.

Banjañan bapok pfiyaar uko wi baaṭ baṭupunṭ baka

⁹ Wi baaṭ bawoonunṭ bhër, bakakalës iko mënṭ bti *banjañan iñeen na alonṭ na bandukiinṭ bti. ¹⁰ Baaṭ mënṭ bawoonṭ *Mariya i ubeeka wi Magdala, Yowana, na Mariya anin Yakob. Baaṭ bangakandërunṭ na baka bakak aṭup wa banjañanṭ ; ¹¹ kè bukal başë nunṭ kè babara ṭupa ṭup, baanfiyaar baka.

¹² [Kë Timonṭ Piyeer aşë naṭa wal mënṭ aṭi te du bhër. Ajiñ aten, aşë winaara ilaañ ṭañ, wi wi akakunṭ katohul añonṭar ṭi uko unṭëpunṭ.]

*Baṭaşar Yetu batëb bankyaanṭ untanka wi Emayut
(Markut 16.12-13)*

¹³ Ṭi unuur mënṭan, baṭaşar Yetu batëb batool pya untanka wi Emayut unlowiirunṭ na Yerutalem uko ji nwoori nṭëb ni poş. ¹⁴ Bawo ṭi ṭiiniyaan iko inṭëpunṭ. ¹⁵ Wi baktiiniinṭ, alaṭar, kè Yetu ṭi uleeful aşë ñog baka agakandër na baka, ¹⁶ kè uko ulonṭ uşë neenan baka pyikrëna. ¹⁷ Yetu kè aşë ji na baka : « we wi nabaanṭ aṭiiniyaan hënṭ wi nakpoşunṭ ba? »

Kè banaṭ, ajoṭan. ¹⁸ Alonṭ ṭi baka anwoonṭ katim ki Kleyofat kè aşë ṭiini na a aji : « Unaam iwoha aloolan, anwoonṭ ṭi Yerutalem anwoonṭ aamme uko unṭëpunṭ ṭi nnuur ni! » ¹⁹ Kè atëem baka aji : « We ula ba? » Kè baji na a : « Uko wi Yetu i ubeeka wi *Nataret! Abi wo *Naṭupar Naşibaṭi anhiniinṭ, ṭi udo na uṭup ṭi kadun ki Naşibaṭi na ki bañaanṭ bti. ²⁰ *Baṭeñan baweek biki nun, na baweek biki nun bawula kè baṭu'a pkeṭ, apana ṭi krut. ²¹ Nbi haṭ aji ul awoonṭ i kabuuran *Itrayel, kè iko yanṭ bti işë do hënṭunṭ nnuur nṭwajanṭ ni iṭëpi. ²² Baaṭ balonṭ banwoonṭ na un, kè başë ñonṭarënenṭ maakan na manjoonan. Baya na nfa kub du bhër, ²³ kè wi bawoonṭ baanwinṭ puum pi nul, aşë wuğşa. Bajakun aji nwanjuṭ nado pën awinana ṭi kadun ki baka aji awo najeb. ²⁴ Balonṭ ṭi un baya du bhër, aṭënk kè bawo jibi baaṭ baṭupunṭ baka ; kè ul, başë wo baanwina! »

²⁵ Wal mënṭ kè Yetu aşë ji na baka : « An bawaanṭ nşal, naji nanoom ṭi pfiyaar iko bti yi baṭupar Naşibaṭi bajakunṭ! ²⁶ *Krittu aanwo i lah kahaj hënṭ i, ji abi ado kaneej du mndëm? » ²⁷ Wi wi aşaanṭ ajunna ṭi uko wi *Moyit apiitunṭ, aṭiiniyaan uko wi Baṭupar Naşibaṭi bti, aṭëpna ṭi Ulibra wi Naşibaṭi apibanṭ baka uko wi baṭupunṭ ṭi a.

²⁸ Wi bañogunṭ ufëṭ wi bawoonṭ i pya, kè Yetu aşë awo ji ñaanṭ ankyaanṭ na bgahul. ²⁹ Kè başë dabëra aji na a : « Ṭoon na un, unuur jyobi, utejan udobi ban ban. » Kè aneej aṭo na baka. ³⁰ Wi wi aşaanṭ aṭo ṭi umeeşa na baka, ajej kapoom, abeeb Naşibaṭi, aşë kitëş ka awul baka. ³¹ Wal mënṭ kè këş kaşë haabşa na baka kè bayikrëna, wi wi aşaanṭ ayonṭ ṭi kadun ki baka. ³² Kè başë ṭiini bukal baki aji : « Nëntiink lah mnilan ṭi iṭëbun i, wi aktiiniinṭ na un du bgah abot apibanunṭ Ulibra wi Naşibaṭi? »

³³ Banaṭa ṭi dko mënṭ akak Yerutalem. Baya ṭënk da *banjañan iñeen na alonṭ banwoyi da na batëntṭ baka, ³⁴ kè baktiini aji : « Ajugun anaṭa ṭi pkeṭ na manjoonan, apën awinana ṭi kadun ki Timonṭ! » ³⁵ Kè bukal başë kakalës uko unṭëpunṭ ṭi bgah na jibi bayikrënuṭ Yetu wal wi akitëşunṭ kapoom.

Yetu apën awinana ṭi kadun ki banjañan

(Maci 28.16-20; Markut 16.14-18; natenan ṭi Yowan 20.19-23; Ulemp wi Banjañan 1.6-8)

³⁶ Bahum kaṭiini, kè Yetu ṭi uleeful aşë pën ṭi ptoof pi baka aji : « Bnuura bawo na an. » ³⁷ Balënk maakan, ṭiki başal aji bawin ujurte. ³⁸ Kè Yetu aşë ji na baka : « we ukaanṭ kè nayewlaa ba? We ukaanṭ kè nawo na nşal nṭëb ṭi iṭëb yi nan ba? ³⁹ Natenan iñen na ihoṭ yi naan : Nji a na manjoonan! Nabanaan,

naten, ujurte uunji uka uleef utënt wi, upaṭ na nji, jibi nahilanuṅ kawin. »
⁴⁰ [Aṭiini haṅ aṣë diiman baka iñen na ihoṭ yi nul.] ⁴¹ Kë jibi bawoonṅ ṭi mnlilan abot añaṅar, ukaaṅ kë baanhilan afiyaar, kë aṣë hepar baka aji : « Nawo na uko ude ṭi i? » ⁴² Kë bawula uṭëb wi baṭoowuṅ. ⁴³ Ajeṅ wa, ade ṭi kadun ki baka.

⁴⁴ Wi wi aṣaaṅ aji na baka : « Wi nhumuṅ na an, ṅṭup ṅi, ṅi ṅi ṅṭupanaṅ; Uko wi Ulibra wi Naṣibaṭi ujakuṅ ṭi nji ṭi dko di *Moyit apiitṅ, na di *baṭupar Naṣibaṭi bapiitṅ, na ṭi Iyeeh yi pñaamarën Naṣibaṭi, iko mëntṅ bti iwo yi kadolana. »

⁴⁵ Wal mëntṅ kë aṣë haabëṣ baka ṅṣal bahilna bayikrën uṭup wi Ulibra wi Naṣibaṭi. ⁴⁶ Aji na baka : « Uko wi bapiitṅ wii wi : *Krittu awo i kahaj, kabot kanaṭa ṭi pkeṭ unuur uwajantën. ⁴⁷ Bañaṅ bawo kaṭup ṭi katim ki nul ṭi bañaṅ biki ṅṭaak bti, kajunna ṭi Yerutalem, kaji na baka bawut pjuban, baṭëlëṣ ṅbida, Naṣibaṭi ahilna amiir baka ipekadu. ⁴⁸ Nawo bamaar biki iko mëntṅ bti. ⁴⁹ Kë nji ṭi uleef naan, ṅṣë luṅ kawulan uko wi Paapa ahoṅuṅ. An, nadukiin ṭi ubeeka te wal wi naktumuṅ na phina panwoonuṅ baṭi. »

Yetu apaya baṭi

(Markuṭ 16.19-20; natenan ṭi Ulemp wi Banjañan 1.9-11)

⁵⁰ Wi wi Yetu aṣaaṅ aya na baṭaṣarul te ufëṭ wi Betani, aṣë tar iñen, añehan Naṣibaṭi awul baka bnuura bi nul. ⁵¹ Wi akdolṅ haṅ, aṣë duk baka, adeeṅana du baṭi. ⁵² Bukal, kë baṣë dëmana, aṣë kak Yerutalem, aṭum na mnlilan. ⁵³ Baji babi duka duka kadëman Naṣibaṭi du katoh kaweeṅ ki nul.

Uṭup Ulil Unuura wi Yowan apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo Uṭup Ulil Unuura wi Yowan apiitun. Aṭup ṭi ulibra wi uko wi Yetu adolonṭ ṭi mboṣ na uko wi ajukanunṭ bañaan, na pkeṭul na pnaṭa ṭi pkeṭ pi nul. Yetu aṭup bañaan na mnhina, ajeban bamaakal, adook ṛntaayi akuṭ ado iko itum maakan iñonjarënaan ṭi kadun ki bañaan. Ulibra wi Yowan apiitun uunaam maakan na ṛi bi Maci, Markut na Luk. Yowan aṣal kë bañaanṭ biki apiitun ulibra wi bame ṛlibra mënṭ na iko yi Yetu aṭupunṭ da na iko yi adolonṭ. Uko mënṭ ukaanṭ kë aampiit iko yi bi Maci, Markut na Luk bapiitun.

Yowan aṭup ṭi ujuni wi ulibra wi nul ñaanṭ i Yetu awoonṭ. Aṭup aji Uṭup wi Naṣibaṭi ubiinṭ ṭi umundu wi akak ñaanṭ najën. Yetu ado iko iñonjarënaan itum bañaanṭ bahilna bayikrën kë ul awoonṭ Naṣih i Naṣibaṭi atarunṭ adat aji ul akbuuranunṭ bañaanṭ. Uko unkaanṭ kë Uṭup Ulil Unuura wi Yowan upaṭ na ṛi bandukiinṭ wii wi : « Yowan akakalëṣ iko ilonṭ yi Yetu aṭupunṭ inkiidiimanunṭ kë awo i Naṣibaṭi : Yetu aṭup aji ul awoonṭ bjeehi bi umundu, pde panjaanṭ pawul ubida, meel manjaanṭ manwul ubida, plëman pi ṛkaneel ṛmpoṭi ṛkätëpnunṭ, nayafan nanuura, bko bdolni ubiñu. Aji kak ul awoonṭ bgah, manjoonan na ubida, kë aji naṭan bañaanṭ ṭi pkeṭ kawul baka ubida.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoonṭ:

1. Pdëman Uṭup (1.1-18)

2. Yowan Nabattaar aṭup uko unklunṭ kabi (1.19-34)

3. Yetu adat baṭaṣarul bateek (1.35-51)

4. Yetu ado ṛyaas paaj na ulonṭ iko iñonjarënenunṭ bañaanṭ (2.1-12.50)

5. Kanëm kabaanñaani ki Yetu ṭi mboṣ: pwayëṣ pi bawayëṣulunṭ na pkeṭul (12.1-19.42)

6. Yetu anaṭa ṭi pkeṭ (20.1-10)

7. Yetu apën awinana ṭi kadun ki baṭaṣarul (20.11-21.25)

¹ Du ujuni anwoonṭ Uṭup ado bi wo'a wo, awo du Naṣibaṭi abot awo Naṣibaṭi.

² Anwoonṭ Uṭup awo na Naṣibaṭi du ujuni.

³ Naṣibaṭi aṭëpna ṭi a aṭak iko bti ; ṭi iko bti inṭakaniinṭ nin kalonṭ kaantakana bë kaantëpna ṭi a. ⁴ Ṭi ul di di ubida upënnunṭ, kë ubida mënṭ uwo bjeehi pa bañaanṭ. ⁵ Bjeehi bajeehan du bdëm, kë bdëm baanwun* ba.

⁶ Ubi ka ñiinṭ alonṭ i Naṣibaṭi ayilunṭ ; katimul kawo Yowan*. ⁷ Abi kaṭup uko wi ameenṭ bti ṭi bjeehi, bañaanṭ bti baṭëpna ṭi a bafiyaar. ⁸ Mënṭ Yowan ṭi uleeful awoonṭ bjeehi ; abi bi tañ kaṭup uko wi ameenṭ ṭi bjeehi. ⁹ Bjeehi mënṭ bawoonṭ na manjoonanṭ bjeehi bambiinṭ ṭi mboṣ kajeehanṭ bañaanṭ bti.

¹⁰ Anwoonṭ Uṭup adobi wo'a wo ṭi mboṣ, kë Naṣibaṭi abot aṭëpna ṭi a aṭak ma, kë bañaanṭ biki mboṣ baṣë wo'a wo baamme'a. ¹¹ Abi ṭi katoh ki nul, kë bañaanṭ biki nul baṣë wo baandi'a. ¹² Kë bañaanṭ bti banṣaanṭ adi'a, afiyaara, aṭen baka kë bahinanṭ pwo babak Naṣibaṭi. ¹³ Mënṭ ṭi pñaak këme ṭi ñiinṭ na ñaaṭ këme ṭi uko wi ñiinṭ aralanṭ wi wi bawoonunṭ babak Naṣibaṭi. Naṣibaṭi ul ṭi uleeful adolonṭ kë bawo babakul.

¹⁴ Anwoonṭ Uṭup akak ñaanṭ najën abi afët na nja, kë ṛṣë win mndëm mi nul, atum na bnuura abot atum manjoonan. Aṣin awululunṭ mndëm mënṭ ul

* **1:5** Kë bdëm baanwun ba : Balonṭ baṣal aji kë dko di daji : kë bdëm baandi ba, këme kë bdëm baanyikrën ba. † **1:6** Yowan : Baṭiniyaan ṭi Yowan Nabattaar.

anwohan aloolan i abukunɔ ʒaɲ. ¹⁵ Yowan aʒiniyaan uko wi nul aji : « Ul i i nji njakuɔ aji : “Ankmbiin ʒi kafet naan, ajoten kadun ʒiki, ji mbi ndo kawo, ado bi wo'a wo.” » ¹⁶ Na manjoonan nja bti nji njeenka yeenk ʒi bnuura btum banwoon ʒi a. ¹⁷ Njeenkna bgah ʒi *Moyit, ke bnuura na manjoonan manʒe biina ʒi Yetu Krittu. ¹⁸ Nin ñaan aambaan kawina Naʒibaʒi. Abukul i akaan anwoon Naʒibaʒi, ankabun ʒi Aʒin, ameeʒanulun.

*Uko wi Yowan nabattaar aʒupun ʒi bkowul
(Maci 3.1-12; Markut 1.1-8; Luk 3.1-18)*

¹⁹ Uko wi Yowan ajakuɔ wii wi, wi baweek biki bayuday banwoon Yerutalem bayilun baʒen Naʒibaʒi na bañaan balon banjaan balemp du *Katoh Kaweek ki Naʒibaʒi ke baya hepara ñaan i awo i. ²⁰ Aampok pteem baka, abi ʒup ʒup baka ajinʒan aji : « Mente nji dwoon Krittu. »

²¹ Ke bateema aji : « Iwo in keeri? Iwo *Eli i? »

Ke aji na baka : « Menwo Eli. »

Ke bakak ajaka : « Iwoon *Naʒupar Naʒibaʒi i? »

Ke aji : « A-a. »

²² Ke baʒe ji na a : « ʒupun keeri ñaan i iwoon nʒilna nya nʒup banyilun un. We wi wi iktupun ʒi iwi? »

²³ Ke atem na nʒup nji *Itayi Naʒupar Naʒibaʒi aji : « Nji, dwoon;
pdiim pankhuuranun du *pndiis aji :

“Nadolan bgah bi Ajugun bawo btool.” »*

²⁴ Bayili bukuɔ bawo *bafaritay. ²⁵ Bakak ahepar Yowan kak aji : « Ke we ukaan ke ikbattaar wi iwoon iinwo Krittu, iinwo Eli, iinkak awo Naʒupar Naʒibaʒi? »

²⁶ Ke atem baka aji : « Nji dbattaar na meel, ke alon aʒe wo ʒi ptoofan i nawoon naamme, ²⁷ ankmbiin ʒi kafet naan, i nji ndoon awo meññoom kanup pfenʒa iʒapaat. »

²⁸ Uko mente uʒepna du Betani du plut pi bdok bi Yordan, dul di Yowan akbattaaranun.

*Uko wi Yowan Nabattaar aʒupun ʒi Yetu
(Maci 3.13-17; Markut 1.9-11; Luk 3.21-22)*

²⁹ Wi unuur ujintun, Yowan awin Yetu ke akbi, ke aʒe ji : « Anwoon unkaneel wi bʒen wi Naʒibaʒi unkpenanun pekadu di umundu awi. ³⁰ Uko wi nul wi wi nji kaʒiniyaanun wi njakuɔ : “Ñiint ankmbiin ʒi kafet naan ajoten kadun, ʒiki, ji mbi ndo kawo, adobi woho wo.” ³¹ Nji ʒi uleef naan, membi me'a, ke pdola ameeʒana ʒi bañaan biki Itrayel, pakaan ke mbi abattar na meel. »

³² Yowan aʒup ji ñaan namaar aji : « Dwin *Uhaas wi Naʒibaʒi ke uwala ʒi a awo ji ubalab ufaatal abi aʒo ʒi a. ³³ Membi me'a, ke anʒaan ayilen aji mbattaar na meel aʒe jaken aji : “Ñaan i ikwinun Uhaas wi naan uwala ʒi a ubot uʒo ʒi a, un menʒan akbattaaranun na Uhaas wi naan.” ³⁴ Ke nji nʒe win abot aʒup ke i mente awo Abuk Naʒibaʒi. »

Baʒasar Yetu bateek

³⁵ Wi unuur ujintun, Yowan akak awo da na batob ʒi baʒasarul. ³⁶ Awin ke Yetu aktob ke aʒe ji : « Anwoon unkaneel wi bʒen wi Naʒibaʒi i i. » ³⁷ Baʒasarul batob bukuɔ batiink uko wi ajakuɔ aʒe ʒaʒ Yetu. ³⁸ Yetu akok awin ke bakʒaʒa aʒe ji na baka : « We wi naklaan ba? »

Ke bateem aji : « Rabi, ʒun di di iwoon ba? » Rabi dawoon najukan.

³⁹ Kê aji na baka : « Nabiin naşë nawin. » Kê baya ame dko di awoon, ačo na a unuur mënt. Nwoori nbaakër ni utaakal njakyaan pban wal mënt.

⁴⁰ Andre ača Fimoŋ Piyeer awo alon ƚi batëb bantiinkuŋ uko wi Yowan ajakuŋ aşë ƚaş Yetu. ⁴¹ Adun awin Fimoŋ naweekul aji na a : « Nwin Meşuwa. » Meşuwa dawoon Krittü. ⁴² Añooča du Yetu. Yetu ajabana kêş aşë ji : « Iwoon Fimoŋ abuk Yowan, hënkun ido kadu'ana Kefat. » Kefat dawoon Piyeer‡.

⁴³ Wi unuur ujintuŋ, Yetu aču na pya uťaak wi *Galilay. Aya awin da Filip aji na a : « ƚaşaan! » ⁴⁴ Filip awo i Bettayida, ubeeka wi bi Andre na Piyeer. ⁴⁵ Kê Filip aya awin Natanayel aji na a : « Nwin ñaan i Moyit aƚiiniyaanuŋ ƚi Ulibra wi Bgah, i bačupar Naşibaƚi bandukiin bakaan aƚiiniyaan! Yetu i Nataret a, abuk Yotef. »

⁴⁶ Kê Natanayel aşë hepara aji : « Uko ulon unuura uhil kapënna du Nataret i? »

Kê Filip ateema aji : « Biini, iwin. »

⁴⁷ Yetu awin kê Natanayel akbi ƚi a, aşë ji : « Abuk Itrayel na manjoonan akbiin hënk, aamme kalagare. »

⁴⁸ Natanayel kê aşë hepara aji : « ƚuŋ di imeennuŋ ba? »

Kê Yetu ateema aji : « Ji Filip abi ado kadu'u, wi iwoon du bfig uťeeh, dwinu.

» ⁴⁹ Kê Natanayel aşë ji na a : « Rabi, iwo Abuk Naşibaƚi, iwo naşih i *Itrayel. »

⁵⁰ Kê Yetu ateema aji : « Ifiyaar ƚiki djaku dwinu wi iwoon du bko uťeeh. Iluŋ kawin iko indëmuŋ apel yi iwinuŋ nťa. »

⁵¹ Wi wi aşaan aji : « Na manjoonan, dčupan, nalun kawin baƚi bahaabëşa, nwanjuť nbot nado kapaya, kawala ƚi *Abuk Ñiint. »

2

Bniim du Kana

¹ Unuur uwajantën bniim bloŋ bawo du ubeeka wi Kana du *Galilay, kê anin Yetu awo da. ² Yetu kak awo ƚi biki baduuŋ babi bniim, ul na bačaşarul.

³ Poot pabaa, kê anin Yetu aşë bi aji na a : « Baankak aka poot. »

⁴ Kê aşë ji na a : « Abuk ñaať, we ukaan kê iktupën uko wan? Unuur wi naan uundobi ban. »

⁵ Kê anin aşë ji na balemp : « Uko wi akjakaranan, nadolan wa. »

⁶ Kdunk paaj ki mnlaak kawo da ki bayuday bajaan bačuuna meel mi bajaan badolna bañow. Pdunk paaji pado uko ji nłitru iñeen-week. ⁷ Kê Yetu aji na balemp : « Natumaan idunk yi na meel. » Kê batuman ya.

⁸ Wi babaan kê aşë ji na baka : « Naliikan hënkun nañooť najañan iko. » Kê baliik añooť.

⁹ Ankjañanuŋ añemi, kê uşë wo ubiñu. Aamme dko di uwoonuŋ, kê balemp başë me, bukal banliikuŋ meel. Adu naniim, ¹⁰ aji na a : « Ñaan aji dun kawul poot panlınuŋ, wal wi bañaan bakujuŋ, kê baa pënan panwoon paanlıl maakan. Iwi, kê işë hank plil te hënkun! »

¹¹ Uko wan uwoon ujuni wi iko iñonarënaan yi Yetu ajaan ado bañaan bahılna bame uko wi awoon. Ado wa du Kana di Galilay, adiiman mndëm mi nul kê bačaşarul bafiyaara.

¹² Wi abaan, aşë ya ubeeka wi Kapernawum, ul, na anin na babak aşin na bačaşarul, ado da nnuur nntiinku.

‡ 1:42 Kefat, Piyeer : ƚi uťup wi baramayan Kefat dawoon plaak ; ƚi uťup wi bagrek Piyeer dawoon kak plaak.

Yetu na bawaap du Katoh Kaweek ki Naşibaţi
(Maci 21.12-13; Markut 11.15-17; Luk 19.45-46)

¹³*Ufettu wi Mbuur wi bayuday uñogi, k  Yetu a e ya Yerutalem. ¹⁴A enk du *Katoh Kaweek ki Naşibaţi bawaap ngit na nkaneel na njabalab ; batorkaar itaka bakak a oo da. ¹⁵Aje wal m ent ital aboman btint el a e dook baka bti  i Katoh ki Naşibaţi bukal na nkaneel na ngit ; af el itaka yi batorkaar abot awat nmee a nj baka. ¹⁶Aji na bawaap njabalab : « Nap enaan njko nj  i. Nawutan kakakan katoh ki Paapa dko dwaapi. » ¹⁷Ba a arul bales  wal m ent uko umpiitaniin  i Ulibra wi Naşibaţi : *Ujal uweek wi nkaan pa Katohu ukfi nun*.^{*}

¹⁸Wal m ent, k  baweek biki bayuday ba e ji na a : « Dolan uko ulon unkuuujun k  ihilan kado kado uko wi ikdolun h nk. »

¹⁹K  Yetu ateem baka aji : « Nafomle Katoh ki Naşibaţi ki, kana an ka  i nnuur njwajan . »

²⁰K  ba e ji na a : « Bado n subal i een njbaak er na n subal paaj pa pniw katoh ki m ent, k  iwi i e ji iniw ka  i nnuur njwajan ? » ²¹K  Yetu wal m ent a e  iiniyaan  iiniyaan uleeful. ²²K  h nk, wi abiin ana a  i pke , ba a arul bales  k  abi ji han, a e fiyaar uko umpiitun  i Ulibra wi Naşibaţi na u up wi Yetu abiin a up.

²³Jibi Yetu awoon du Yerutalem  i wal wi Ufettu wi Mbuur, ba aan batum bafiyaara wi bawinun iko i on ar naan yi akdolun. ²⁴K  ul a e wo aanfiyaar baka,  iki ame ba aan bti, ²⁵abot awo aannuma  naan a upa jibi  naan awoori  iki ul  i bkowul ame uko unwoon  i uhaa  wi  naan.

3

Yetu na Nikodem

¹Uka  fa  i *bafaritay  iint alon i katim kawoon Nikodem. Awo  i baweek biki bayuday. ²Aya du Yetu na utejan aji na a : « Najukan, nme k  iwo najukan i Naşibaţi ayilun,  iki nin  naan alon aanhil pdo iko i on ar naan yi ikdolun woli Naşibaţi aanwo na a. »

³K  Yetu a e teema aji : « Na manjoonan d upu, nin  naan aanhilan kawin *P ih pi Naşibaţi b  aankak abuka buka* . »

⁴K  a e ji na a : « Hum di di  naan ahiniin kabuka kak wi adoon abi  af? Ahinan kakak du kayin ki anin kabuka kak i? »

⁵K  ateema aji : « Na manjoonan d upu,  naan anwoon aankak abuka  i meel na Uhaa  wi Naşibaţi aanhil kaneej du P ih pi Naşibaţi. ⁶Uleef uji ubuk uleef, k  uhaa  uji ubuk uhaa . ⁷Wutan ka on ar woli djaku, nawo kabuka kak.

⁸Uyook uji ufuu  dko di u ali. Iji k iink wa ufuu  b  iinji k me dko di uwoonun k me dko di ukyaan. K  h nk di uwoon kak pa ba aan bambukiin  i Uhaa  wi Naşibaţi. »

⁹K  Nikodem a e ji na a : « Hum di di uko m ent uhilun kadolana? »

¹⁰K  ateema aji : « Hum di ihilun kawo najukan  i Itrayel a e wo iimme iko yan? ¹¹D upu na manjoonan, nji n iiniyaan uko wi nmeen kabot ka up wi nwinun, k  an na e wo naanji nadinan pfiyaar uko wi njaku. ¹²Woli naanfiyaar wi nji ka iiniyaanun iko yi mbo , hum di di naklun kafiyaar woli dlun a iiniyaan iko yi ba i ba? ¹³Nin  naan alon aampaya ba i *Abuk  iint  a  [anwoon du ba i] awaliin. ¹⁴K  jibi *Moyit adeenun upula un ak du *pndi  , h nk di Abuk  iint akdeenaniin, ¹⁵ naan anfiyaarulun ahilna aka ubida wi mn o.

* 2:17 Ka aan 69.10.
 Natanan  i Mnf n 21.19.

* 3:3 B  aankak abuka buka : Ba iiniyaan  i kak pbuknaana ba i.

  3:14

16 « Naşibaŋi aŋal bañaan maakan adoo wul Abukul aloolan tañ i akaan, ñaan anfiyaarulun awutna kaket, ašë ka ubida wi mnto. 17 Naşibaŋi aanyil yil Abukul abi aji na bañaan kè baduknaana awo i pket, ayila yil bañaan baŋepna ŋi a babuur. 18 Ñaan anfiyaarulun aankduknaana, anwoon anfiyaara ado bi duknaana duknaana, ŋiki aanfiyaara ŋi Abuk Naşibaŋi aloolan tañ i akaan. 19 Kè uko wi, ukŋuun baji baduknaana : bjeehi babi ŋi umundu kè bañaan başë magan bdëm apel bjeehi ŋiki iko yi bañaan bakkolun iwuŋ maakan. 20 Ñaan ankŋolun buŋaan apok bjeehi ; un mënŋan aankya du bjeehi, kaŋi iko iwuŋaan yi adolon iwinana. 21 Kè ñaan anjaan aŋaş manjoonan aji ya du bjeehi, kahilna kadiiman kè iko yi akŋolon iwoona du Naşibaŋi. »

Yetu na Yowan Nabattaar

22 Wi iko yan iŋepun, Yetu aya na baŋaşarul du utaak wi Yuda, aŋo da na baka abattaar. 23 Yowan kak awo ŋi pbattaar du Aenon kaŋog Falim ŋiki meel mantum da, kè bañaan babot abi abi ŋi a pyeenk batimtu. 24 Baandobi wata wal mënŋ ukalabuş. 25 Unuur ulon kè bŋup başë pën ŋi baŋaşar Yowan na nayuday alon ŋi uko wi baŋow. 26 Babi ŋi Yowan aji na a : « Najukan, ñaan ambiin awo na iwi du plut pi Yordan, i ibiin aŋiiniyaan uko wi nul awun du abattaar kè bañaan bti bakya du a. »

27 Kè Yowan ateem baka aji : « Nin ñaan aanhil kayeek uko ulon bē uunwoona du baŋi. 28 An ŋi uleefan namaar kè nŋiini aji : “Mënwo Krittū kè başë yilën ŋi kadunul.” 29 Naniim akaan naniima, kè nanoh naniim anwoon da aji lilan woli atiink pŋiim pi naniim. Mnlilan mi, manwoon mi taan mandëm maakan keeri. 30 Ul awo kado kadëm, nji nşë ndo kawala.

31 « Anwoonun baŋi apel bañaan bti ; anwoon i mboş, awo i mboş abot aji ŋup iko yi mboş. Anwoonun baŋi [apel bañaan bti] 32 aji ŋup uko wi awinun akut atiink kè nin alon ašë wo aanji di pŋiink uŋup wi nul. 33 Anfiyaarun uŋup wi nul adiihan kè adinan kè uko wi Naşibaŋi ajakun uwo manjoonan ; 34 Naşibaŋi aji wul ñaan i ayilun Uhaaşul kakëšan ašë kaŋup uŋup wi Naşibaŋi. 35 Naşibaŋi Aşin aŋal Abukul, akut awula iko bti. 36 Anfiyaarun Abukul aka ubida wi mnto ; anwoon aandi pŋiinka aankka ubida mënŋ ; udeeb wi Naşibaŋi uji uwo ŋi a. »

4

Yetu na ñaaŋ i utaak wi Famariya

1 Bafariŋay batiink kè baji baŋaşar Yetu batum adoo pel biki Yowan kè abot aji battaar bañaan bampelun biki Yowan akbattaarun. 2 Yetu ul ŋi uleeful aanji battaar, baŋaşarul bajaan babattaar. 3 Wi atiinkun uko mënŋ, apën du Yuda akak Galilay. 4 Awo i kamuur utaak wi *Famariya.

5 Kè hënk di ayaan aban du ubeeka ulon wi Famariya wi bajaan badu Fikar kaŋog uŋeek wi *Yakob abiin aŋen *Yotef abukul. 6 ŋi dko mënŋ di di pliiik pi Yakob pawoon. Yetu apoş anoor ašë ya aŋo du kaŋog pliiik mënŋ. Unuur udiin wal mënŋ.

7 Kè ñaaŋ alon i Famariya ašë bi pliiik. Kè Yetu ašë ji na a : « ŋenaan meel ddaan. » 8 Baŋaşarul baya wal mënŋ ubeeka pla uko ude.

9 Kè ñaaŋ aji na a : « Hum di iwi, inwoon nayuday ihilun kañehanaan meel, nji nwoon i Famariya? » (Bayuday baanji banaakiir na bañaan biki Famariya.)

10 Kè ateema aji : « Woli ime lah uko wi Naşibaŋi ajaan aŋen abot ame ñaan anjakiin iŋena adaan, iwi ŋi uleefu ikñehanulun ašë ŋenu meel manjaan manwul bañaan ubida. »

11 Kê aşê ji na a : « Naweek, iinwo na nin ukoolan uliikni kê pliiik pabaa diil maakan. Tuj di di ibaanj aliikna meel manjaan manwul bañaan ubida ba? 12 Idêm apel Yakob atees nja anwuluj nja pliiik pi i? Ul andaanuj ti pa abot awul babukul na njtaam ni nul kê njadaani? »

13 Kê Yetu aşê teema aji : « Njaan andaanuj meel mi, udaan ukak atija ; 14 kê ñaan anjaan adaan meel mi nji kaluj kawula nin udaan uunkak atija, meel mi nji kawululuj mankak ukumpêş unkwuluj ubida wi mnjo. »

15 Kê ñaať aşê ji na a : « Naweek, tanaan meel ments, udaan uwutna kakak katijên ndoo nwo i pbi pliiik ti. »

16 Kê aji na a : « Yaan idu ayinu işê ikak na a ti. »

17 Kê ateema aji : « Mëniimaa. »

Kê Yetu aşê ji na a : « Itup manjoonan wi ijakuj iinniimaa, 18 tiki ibi niima njaaş kañeen, kê iwoonaanuj hênkuj aanwo ayinu. Ifañ ti wanj. »

19 Kê ñaať kê aşê ji na a : « Naweek, dwîn kê iwo *Naťupar Naşibaťi na manjoonan. 20 Bateemun badëman Naşibaťi ti pnkuj pi, kê an bayuday naşê ji du Yerutalem di di bañaan bawooj i kado kadëmana. »

21 Kê aşê ji na a : « Abuk ñaať, fiyaarën, wal uloj ubi wi ments ti pnkuj pi keme du Yerutalem tañ di bakdoon kadëmanaan Naşibaťi Aşin nja. 22 An, naji nadëman uko wi nawooj naammee. Un nji ndëman uko wi njmeen tiki ti bayuday di di Naşibaťi aťepnuj abuuran bañaan. 23 Kê wal uşê bi, wii wi, udo bi ban ban, wi banjaan badëman Naşibaťi Aşin nja bakme'uluj na manjoonan kado kadëmana na uhaaş ; bukal bawooj banjaan badëman Naşibaťi Aşin nja, bukal biki aklaan. 24 Naşibaťi awo uhaaş kê banjaan badëmana bawo i kame'a na manjoonan kadëmana na uhaaş. »

25 Kê ñaať aşê ji na a : « Dme kê Njaan i Naşibaťi adatuj, i bajaan bado *Krittu abi. Woli aluj abi, aťup nja iko bti jibi iwoori. »

26 Kê Yetu aji na a : « Nji nkaťiiniin na iwi, dwoon anj ments. »

27 Wal wi aťiiniin hanj kê baťaşarul başê wuj, aşê ñonjar wi bawinuluj kê aktiini na ñaať. Kê nin alonj ti baka aşê wo aanhepara uko wi aklaan keme uko wi aktiiniin na ñaať.

28 Wal ments ñaať aduk pdunk pi nul, aya du ubeeka aji na bañaan: 29 « Nabiin nawin ñiinť alonj anťupnuj iko yi ndoluj bti. Woon Krittu a i? »

30 Bapën ti ubeeka aya du a.

31 Wal ments baťaşarul bawo ti pkooťa aji na a : « Najukan, deeni. »

32 Kê aşê teem baka aji : « Dka pde pi nawooj naammee. »

33 Baťaşarul bawo ti pşal aji me alon atija tijj uko ude. 34 Kê Yetu aşê ji na baka : « Pde pi naan pawooj pdo uko wi anyilnuj ajaknuj ndo na pbaañêş ulempul. 35 Jëm naji naji : “uduka kli kbaakër kakit kaşê kabi” i? Dťupan, nakatan kêş naten njteeh, njado bi kay kay pa kakit. 36 Kê nakit ado bi jun jun pyeenk baluk bi nul abot akit njdeey pa ubida wi mnjo, najaar na nakit bahilna balilan bukal batëb bti. 37 Ti uko ments, uko wi bajakuj uwo manjoonan : Alonj aji jaar, alonj kakit. 38 Nji dylan naya nakit uko wi nawooj naanjaari. Balonj bado ulemp untamnuj, kê an naşê yeenk ulemp wi ujênk wi baka. »

39 Ti ubeeka wi ments bañaan biki Famariya batum bafiyaar Yetu wi batinkuj uko wi ñaať aťupuj ti a aji : « Aťupën iko yi ndoluj bti. » 40 Hënk, wi bañaan babinj du a, bakooťa aji aťo na baka ; kê aťo da njnuur njtëb. 41 Nťup ni nul njado kê bañaan batum maakan kak bafiyaara ; 42 baji na ñaať : « Ments uko wi itupuj tañ ukaanj kê njfiyaara ; un ti njleefun njtiinka abot ame kê ul na manjoonan awooj Nabuuran bañaan bti. »

43 Wi Yetu aŋoon ŋnuur ŋtëb du Famariya, ašë pën da aya *Galilay. 44 Abi ŋup aji kè *Naŋupar Našibaŋi aanji tiinkana du utaak wi nul. 45 Kè wi ašaan aban du Galilay, baŋaan bamëbana bnuura ŋiki wi bayaan *Ufettu wi Mbuur du Yerutalem bawin iko bti yi adolonj da.

Pjeban pi abuk nalempar naših

46 Yetu akak ubeeka wi Kana du *Galilay di abiiŋ akakanaan meel ubiŋu. Kè wal mënŋ alon ŋi balempar naših baweek alon i abukul amaakuŋ ašë wo du Kapernawum. 47 Wi atiinkuŋ kè Yetu awoona Yuda aban ŋi Galilay, aya du a, akooŋa aya ajeban abukul ŋiki amaak aŋogan pkeŋ. 48 Kè Yetu ašë ji na a : « Woli naanwin mlagre na iko iŋonjarënaan naanji nafiyaarën. »

49 Kè nalempar naših ašë ji na a : « Naweek, biin ji abuk naan abi aket. »

50 Kè aji na a : « Yaani, abuku awo najeb. »

Kè ñiiŋŋ afiyaar uko wi Yetu ajakulun, aŋool pya katohul. 51 Ahum nwo ŋi bgah, kè balemparul bašë bi ayit na a aji na a abukul ajebi. 52 Ahepar baka wal wi amatrënuŋ. Kè baji na a : « Takal da, uko ji uwoori uloolan wi pnak wi wi uleef ukakuŋ ajoobët na a. » 53 Ašin napoŋ aleš kè wal mënŋ wi wi Yetu ajakulun: « Abuku awo najeb. » Wi wi ašaan afiyaar Yetu ul na biki katohul bti.

54 Uko waŋ uwoonj uko uŋonjarënaan utëbanŋën wi Yetu adolonj ŋi Galilay. Ado wa wi apënnuŋ Yuda.

5

Pjeb pi naŋakmaan du Bettata

1 Wi iko waŋ iŋëpuŋ, ufettu ulonj wi bayuday uwoo, kè Yetu ašë ya Yerutalem. 2 Kè du Yerutalem ŋi kaŋog « plëman pi ŋkaneel » ušë ka, dko dlonj dñownaani danwoonj na irakan kaŋeen di bajaan bado ŋi uŋup uhebërë Bettata*. 3 ŋuŋ irakan mënŋ, bamaakal batum maakan : bakuul, banknjiinkuŋ, na bambiinkniin, baji bapiiŋŋ da kayoonk meel maŋŋiŋar ; 4 uwanjuŋ ulonj wi Ajugun uji ubanle ŋuŋ ubi kawala da, meel maŋšë kaŋŋiŋar ; anneejuŋ uteek wi meel maŋŋiŋaruŋ pmaak pi akahan paji pabi jeb jeb. 5 Uka da wal mënŋ ñiiŋŋ alon andoli ŋšubal iŋeen-ŋwajanŋ na bakrenj ŋi aŋakmi. 6 Yetu awina kè apiiŋŋ da abot ame kè ujon wi aŋakmi aanhinan poš ašë ji na a : « Injal kajeb i? »

7 Kè ñiiŋŋ naŋakmaan ateema aji : « Naweek, mënka nin alon anhiluŋ katënkën nwala du dko dñownaani woli meel maŋŋiŋar, kè ji mbi ndo kaban, alon aji do bi banën da uteek. »

8 Kè ašë ji na a : « Naŋiin, jejan iko yi ipiiŋŋnuŋ ipoš. » 9 ŋi dko mënŋ, kè ñiiŋŋ abii jeb jeb ajei iko yi apiiŋŋnuŋ apoš.

Kè unuur mënŋ ušë wo *unuur wi pnoorfën wi bayuday. 10 Baweek biki bayuday baji na ñiiŋŋ i babaan ajeban jejan : « Unuur wi pnoorfën uwo nŋa, bgah bi nja baneenan ikuŋa. »

11 Kè atëem baka aji : « Anjebanaanuŋ ajakën : “Jegan iko yi ipiiŋŋnuŋ ipoš.” »

12 Kè bašë hepar aji : « Ñaanj ahonj ajakiin jejan iko yi ipiiŋŋnuŋ ipoš ba? »

13 Kè i bajebanuŋ ašë wo aamme ñaanj mënŋan, kè Yetu abot aneem ŋi pnŋuk.

14 Wi uko waŋ uŋëpuŋ, Yetu ayit na ñiiŋŋ i ajebanuŋ du *Katoh Kaweek ki Našibaŋi ašë ji na a : « Hënkuŋ ijebi, ŋaŋaanuŋ pjuban ji uko untamuŋ apel umbiiŋ adolu umobu. » 15 Ñiiŋŋ aya wal mënŋ aŋup baweek biki bayuday aji Yetu ajebanuŋ. 16 Kè baweek biki bayuday bašë jun phajan Yetu, ŋiki aji do

* 5:2 Bettata : Balonj bapiiŋ Betetda.

iko mēnt̄ ʈi unuur wi pnoorfēn. ¹⁷ Kē ašē ji na baka : « Paapa aji lempa lemp ɲnuur bti, kē nji kak mbot alemp. » ¹⁸ Uko waɲ ukaaɲ kē baweek biki bayuday batamanaara taman ala pfiɲa ; baji baji mēnt̄ uko wi bgah baneenanuɲ ʈi unuur wi pnoorfēn ʈaɲ wi wi ajaaɲ ado, abot aji ji Našibaʈi awoon ašin kalinɲan uleeful na Našibaʈi.

Mnhina mi Abuk Našibaʈi

¹⁹ Yetu akak ayeenk bʈup aji na baka : « Na manjoonan dʈupan, Abuk Našibaʈi aanhil pdo nin uko uloɲ bdidi'ul bē aanwin Ašin kē ado wa. Uko wi Ašin adoluɲ, Abukul akak aji do wa. ²⁰ Našibaʈi aɲal Abukul abot aji diimana iko yi ajaaɲ ado ; aluɲ kadiimana iko indēmuy apel yi, inkʈuuy nafoɲar. ²¹ Kē jibi Našibaʈi ajaaɲ anaʈan baɲaaɲ ʈi pkeʈ kabot kawul baka ubida, hēnk kak di di Abukul ajaaɲ awul ɲaaɲ i adatuɲ ubida. ²² Hēnk kak, Našibaʈi aankwayēš nin ɲaaɲ aloɲ, awutar uko mēnt̄ bti Abukul, ²³ baɲaaɲ bti bahilna badēman Abukul jibi bajaɲ badēmana. ɲaaɲ anwoon aanji dēman Abukul, aanji dēman Našibaʈi anyiluluɲ. ²⁴ Na manjoonan dʈupan, ɲaaɲ anktiikuɲ ɲʈup ɲi naan abot aɲiyaar Našibaʈi anyilnuɲ, aka ubida wi mn̄o. ɲaaɲ mēnt̄ aankduknaana, apēna du pkeʈ abi ʈi ubida.

²⁵ « Na manjoonan dʈupan, wal ubi, hēnkuy da, wi banwoon du pkeʈ baktiikuɲ pdiim pi Abuk Našibaʈi, bankntiikuɲ pa abi du a, baka ubida. ²⁶ Jibi Našibaʈi awoon anjaan awul ubida, hēnk kak di di aʈenuɲ Abukul ado kawul ubida. ²⁷ Akak awula mnhina mi pwayēš ʈiki awo *Abuk ɲiint̄, ²⁸ Nawutan kafoɲar ʈi uko mēnt̄ ʈiki wal ubi wi banwoon du ihēr meēt̄ baktiikuɲ pdiimul. ²⁹ Bandoluɲ bnuura baɲēn kayeenk ubida, bandoluɲ buʈaan bašē baɲēn pa Našibaʈi aji baduknaana awo i pkeʈ. ³⁰ Nji ʈi uleef naan, mēnhil pdo nin uko uloɲ, pwayēš pi naan paɲi pawo ptool, ʈiki ʈi uleef naan, mēnji kado uko wi nji nɲaluɲ, dji kawayēš jibi anyilnuɲ ajaknuɲ. »

Uko wi baʈupuy ʈi Yetu

³¹ Yetu akak aji : « Woli nji ʈaɲ kaʈuparuɲ bkow naan uhinan kawo uunkwo manjoonan ʈi an. ³² Kē aloɲ ašē aʈup ʈi uko wi naan, dme kē uko wi akʈupuy ʈi nji uwo manjoonan. ³³ Nayil baɲaaɲ du *Yowan, kē aʈupan uko unwoon manjoonan ʈi uko wi naan. ³⁴ Kē nšē wo mēnuma ɲaaɲ aʈuparaan, dʈup ʈup haɲ nahilna nabuur.

³⁵ « Yowan abi wo unkaniya unktēruy ajeehan dko, kē nadat ɲwal ɲloɲ pwo ʈi bjeehi na mnlilan wi naktiikuɲ uko wi aʈupanaɲ. ³⁶ Nji, dka uko unkyuuyuy uko wi nwoon apel wi Yowan aʈupanaɲ: iko yi Paapa aʈu'ēnuɲ pdo, yi nji kadoluɲ, idiiman kē Paapa ayilnuɲ. ³⁷ Kē Paapa anyilnuɲ ul ʈi uleeful aʈup ʈi uko wi naan. Naambaɲ katiinka pdiimul, kēme kame jibi anaami. ³⁸ Kē jibi nawoon naanfiyaar i ayiluɲ, nadiiman kē naambaɲ kamēbanaara uʈup wi nul. ³⁹ Naji najuk Ulibra wi Našibaʈi bnuura, ʈiki našal kē ʈi wa di di nakkaanuɲ ubida wi mn̄o. Kē Ulibra wi Našibaʈi mēnt̄ uʈupuy uko wi ʈaan. ⁴⁰ Kē an našē wo naanɲal pbi ʈi nji kakaana ubida.

⁴¹ « Mēnkyeenkna mndēm ʈi baɲaaɲ. ⁴² Dme an, naanɲal Našibaʈi na manjoonan. ⁴³ Dbi ʈi katim ki Paapa, kē naanyeenkēn ; aloɲ abile bdidi'ul, nayeenka. ⁴⁴ Hum di di nahiluɲ kafiyaarēn, an nanjaan nadēman ɲleefan kašē wo naanji nala mndēm mi Našibaʈi anwoon aloolan? ⁴⁵ Nawutan kašal kaji dluy kakeešaar an du Paapa. Moyit i nahaʈuy akkeēšaaranaɲ. ⁴⁶ Woli nafiyaar lah *Moyit, nakak kafiyaarēn, ʈiki apiit̄ piit̄ uko wi naan. ⁴⁷ Bē woli naanfiyaar uko wi apiit̄uɲ, hum di di nakfiyaaruɲ uko wi nji kaʈupuy? »

6

*Pntuk pweek pi Yetu ade de'anun**(Maci 14.13-21; Markut 6.30-44; Luk 9.10-17)*

¹ Wi iko yan iṭepun, Yetu amuur *bdëk bi Galilay (bul bi bajaan bado kak bdëk bi Tiberiyad). ² Bañaan batum bawo ti ptaşa wi bawinun iko iñonarënaan yi akdolon ti bamaakal. ³ Aya apaya du pnkun aṭo da na baṭaşarul. ⁴ Ufettu wi bayuday wi bajaan bado *Ufettu wi Mbuur uñog wal mënṭ.

⁵ Yetu akat kës, awin bañaan batum kës bakbi du a, aṣë ji na Filip : « Tuñ di di nkyaan kanugna ipoom kawul bañaan biki bti bade? » ⁶ Aṭup hañ katenna Filip, ṭiki ul ti uleeful ame uko wi akdolon. ⁷ Filip ateema aji : « Baluk bi kli bakren baandoo kës pa ñaan andoli ayeenk bndun. »

⁸ Andre, naṭaşarul alon anwoon abuk ašin Timon Piyeer aji na a : ⁹ « Napot alon awo ṭi na ipoom* kañeen na nṭëb nṭëb ; iko mënṭ ikës uko ulon pa bañaan biki bti i? »

¹⁰ Kë Yetu aṣë ji na baka : « Nadolan bañaan baṭo bnuura. » Pjaagal patum ṭi dko mënṭ, kës bañaan baṭoo. Biinṭ bawo uko ji iñeen-week nyaaş iñeen-kañeen (5000). ¹¹ Yetu ajej ipoom, abeeb Naşibaṭi aṣë faaş ya bañaan abot ado hañ kak na nṭëb. Ñaan andoli aji yeenk uko wi akdeen.

¹² Wi badeen bti ayok, kës aṣë ji na baṭaşarul : « Naṭonkaan iko indukiin, nin uko ulon uwut kaṭoka. » ¹³ Baṭonkan iko bti indukiin, kës itum kkaar iñeen na kṭëb. Iko mënṭ bti ipenna ṭi ipoom kañeen yun.

¹⁴ Wi bañaan bawinun uko uñonarënaan wi adolon, aṣë ji : « Na manjoonan i awoon *Naṭupar Naşibaṭi anwoon i pbi ṭi mboş. » ¹⁵ Wal mënṭ kës Yetu aṣë yikrën kës bañal kamoba kadola awo naşih, aṣë ṭi aya agaag du pnkun.

*Yetu apoş ṭi bdëk**(Maci 14.13; Markut 6.45-52)*

¹⁶ Wi utaakal ubanun, baṭaşar Yetu baya bdëk, ¹⁷ bapaya ṭi bṭeem, atool pya du plut du Kapernawum. Unuur udo bi yob yob, kës Yetu akak awo aando bi du baka. ¹⁸ Baya aban tuñ kës ukëk uşë unaṭa, kës bdëk baṭuunki. ¹⁹ Wi bapaatun uko ji nkilometër kañeen kême paaj, aṣë win Yetu kës akpoş ṭi meel duuṭ abi du bṭeem bi bawoon, balënk wal mënṭ. ²⁰ Kës aṣë ji na baka : « Nji a, nawutan kalënk. » ²¹ Bañal pdo apaya ṭi bṭeem, aṣë kur aban du pkay.

*Yetu, pde panjaan pawul ubida**(Natanan ṭi Maci 14.34-36; Markut 6.53-56)*

²² Na nfa, pntuk pi bañaan panwoon du bdëk umban wundu paleş kës bṭeem bloolan bawohan da takal abot ame kës Yetu aampaya ṭi bṭeem na baṭaşarul, bukal ṭaṭi bayaan. ²³ Kës wal mënṭ kak, iṭeem ilon kës işë bi du dko di bañaan babin adeena ipoom wi Yetu Ajugun abeebun Naşibaṭi. ²⁴ Wi bañaan bawinun kës Yetu aanwo da, baṭaşarul kak kës baanwo da, bapaya ṭi iṭeem aya praba du Kapernawum.

²⁵ Wi bayaan awina du plut aṣë ji na a : « Najukan, lum di di ibanun ṭi ba? »

²⁶ Kës Yetu ateem baka aji : « Na manjoonan dṭupan, mënṭ pdo na pyikrën iko iñonarënaan yi nawinun pakaan kës nakla'ën, nala'ën la ṭiki nade ipoom ayok. ²⁷ Nawutan kado kalemp pa pde pankmbaan, nadoon kalemp pa pde panjaan pawul ubida wi mnṭo, pi *Abuk Ñiinṭ aklun kawulan. Naşibaṭi Aşin adiiimanan bnuura kës ul awoona du a. »

* 6:9 Ipoom mënṭ bado ya na uko unnaamun na maaj ; yul iyojnuñ preeş ṭi ipoom bti.

²⁸ Wal mēnt kē bašē hepara aji : « we wi ŋwoonj kado kado, kahilna kawo ti uko wi Našibaŋi aŋaluŋ? »

²⁹ Kē Yetu atees baka aji : « Pdo uko wi Našibaŋi aŋaluŋ pawo pfiyaar űaanj i ayilun. »

³⁰ Wi wi bašaanj aji na a : « Dolan uko unkyuujuŋ kē ŋwo i kafiyaaru. We wi ibaari ado? ³¹ Bateem nja bade uko wi bajaan bado “Mana” du *pndiiš, jibi upiitaniin ŋi Ulibra wi Našibaŋi aji : “Awul baka kē bade pde panwoonun baŋi.”[✠] »

³² Kē Yetu ašē teem baka aji : « Na manjoonan dŋupan, *Moyit aanwulan pde panwoonun baŋi, Paapa akwulanaj pde panwoonun baŋi na manjoonan.

³³ Pde pi Našibaŋi pawo anwalnaaniin baŋi abot awul umundu ubida. »

³⁴ Kē bašē ji na a : « Naweeek, wulun pde mēnt unuur unwoonj. »

³⁵ Kē aji na baka : « Nji, dwoonj pde panjaan pawul ubida. űaanj ankmbiin ŋi nji, nin ubon uunkak ade'a, kē űaanj anfiyaarnun, nin udaan uunkak aŋija. ³⁶ Kē nšē ŋupan, nawinēn ašē wo naanfiyaarēn. ³⁷ Kē baŋaanj bti biki Paapa akwulunŋ balun kabi ŋi nji, kē űaanj ankmbiin ŋi nji, nin mēnkdooka. ³⁸ Mēnwalnaana du baŋi pa pdo uko unliŋun, dbi bi pdo uko wi anyilunŋ aŋaluŋ ndo. ³⁹ Kē uko wi anyilunŋ aŋaluŋ, uwo nwut kaneemandēn nin alon ŋi biki awulunŋ, nšē naŋan baka ŋi pkeŋ ŋi unuur ubaaŋšaani. ⁴⁰ Uko wi Paapa aŋaluŋ wii wi : űaanj andekuŋ kēš ŋi nji Abukul abot afiyaaraan aka ubida wi mŋto, nšē naŋana ŋi unuur ubaaŋšaani. »

⁴¹ Wi ajakuŋ haŋ, kē bayuday balon banwoonj da bašē ŋur ŋuran ŋiki aji ul awoonj pde panwoonun baŋi. ⁴² Bawo ŋi pŋiini aji : « I mēnt, aanwo Yetu abuk Yoteŋ i? űme ašin na anin bnuura. Hum di ahiniin hēnkuŋ kaji awoona baŋi ba? »

⁴³ Kē Yetu ašē teem baka aji : « Naŋaŋaan pdo kaŋur ŋuran. ⁴⁴ Nin alon aanhilan pbi ŋi nji bē mēnt Paapa anyilunŋ aŋijuluŋ, kē nji nšē luŋ kanaŋana ŋi unuur ubaaŋšaani. ⁴⁵ *Naŋupar Našibaŋi apiit aji : “Našibaŋi alun kajukan baka bukal bti.”[✠] űaanj anktiinkuŋ Paapa abot amēban pjukan pi nul, abi du nji. ⁴⁶ Nin űaanj aambaan kawin Našibaŋi Paapa bē mēnt anwoonun du a ; ul ŋaŋ awinuŋ Ašin. ⁴⁷ Dŋupan na manjoonan, űaanj anfiyaarnun aka ubida wi mŋto. ⁴⁸ Nji dwoonj pde panjaan pawul ubida. ⁴⁹ Bašinan bade pde pi bajaan bado Mana du pndiiš abaa keŋa keŋ. ⁵⁰ Kē pde panwoonun baŋi, pi űaanj akdeej kašē kawo aankkeŋ pašē wo pii pi. ⁵¹ Nji dwoonj pde panwoon na ubida, panwalnaaniin baŋi. Woli űaanj ade pde mēnt, aka ubida wi mŋto. Pde mēnt pawoonj uleef naan wi nji kalun kawul, umundu ukaana ubida. »

⁵² Bayuday balon bawo wal mēnt ŋi plaŋar aji : « Hum di di ahilun kawulun uleeful ŋde? »

⁵³ Kē Yetu ašē ji na baka : « Na manjoonan dŋupan, woli naande uleef wi *Abuk űiinŋ akuŋ awo naandaan pŋaakul, naankwo na ubida. ⁵⁴ űaanj ankdeej uleef naan kakuŋ kadaan pŋaak pi naan aka ubida wi mŋto, nšē naŋana ŋi pkeŋ ŋi unuur ubaaŋšaani. ⁵⁵ Uleef naan uwo pde na manjoonan, kē pŋaak pi naan pawo poot na manjoonan. ⁵⁶ űaanj ankdeej uleef naan kakuŋ kadaan pŋaak pi naan amēbandēr na nji mbot nwo na a. ⁵⁷ Paapa anwoonj ukumpēš wi ubida ayilunŋ kē mbot akaana ubida ŋi a. Hēnk di di űaanj ankde'ēnuŋ aktēpnuŋ ŋi nji kaka ubida. ⁵⁸ Pde panwoonun baŋi pii pi ; paanwo ji pi bašinan babiin ade abaa keŋa keŋ. űaanj ankdeej pde pi alun kaka ubida wi mŋto. »

⁵⁹ Yetu aţup uko waŋ wi akjukanuŋ du *katoh kañehanaani du Kaper-nawum.

⁶⁰ Baţaşar Yetu baţum, wi baţiinkuŋ uţup waŋ, aşë ji : « Uţup wi udiţi! Ńnaan aanhilan ptiink wa? »

⁶¹ Yetu, ame ti uleeful kē baţaşarul bawo ti pŋur ŋuran ti uko wi aţupuŋ aşë ji na baka : « Uko waŋ udolan naţañan pfiyaar i? ⁶² Kē woli naluŋ awin *Abuk Ńniint kē akpaya pkak du baţi bi awoonun, nabaa do hum? ⁶³ Uhaaş wi Naşibaţi ujaan uwul ubida, Ńnaan najēn aanwo nin ukoolan. Nţup ŋi nji nţupanaŋ ŋado Uhaaş wi Naşibaţi na ubida ŋabi ti an. ⁶⁴ Kē uşë ka ti an bañaan baloŋ banwoon baanfiyaarēn. » Yetu ado bi meha me du ujuni banwoon baankfiyaara abot ame ankluk kawaapa. ⁶⁵ Aji na baka kak : « Uko waŋ ukaaŋ kē njakan nin Ńnaan aanhil kabi du nji bē mēnt Paapa aţenuluŋ uko mēnt. »

⁶⁶ Ti wal mēnt kē baţaşar Yetu baţum başë deka kafet, baankak aţaşa. ⁶⁷ Kē aşë ji na baţaşarul iñeen na batēb : « An kak naya kadukēn i? »

⁶⁸ Fimoŋ Piyeer ateema aji na a : « Ajugun kabaa kaya du in ba? Iwoon na ŋţup ŋanjaan ŋawal ubida wi mnŋo. ⁶⁹ Ńfiyaaru abot ame kē iwi iwoon Ńnaan nayimanaan i Naşibaţi ayilun. »

⁷⁰ Kē Yetu aşë ji na baka : « Mēnt nji ddatanaŋ an baţaşar naan iñeen na batēb i? Kē aloŋ ti an aşë wo untaayi. » ⁷¹ Aţiiniyaan wal mēnt Yuda abuk Fimoŋ Itkariyot, anwoon aloŋ ti baţaşarul iñeen na batēb, aşë luŋ kawaapa.

7

Yetu du Ufettu wi iloona

¹ Wi iko yaŋ iţepuŋ, Yetu awo ti pñaaŋ na uţaak wi Galilay, aarŋal pdo kañaaŋ na uţaak wi Yuda ŋiki bala pfiŋa. ² Ufettu wi *bayuday wi bajaan bado *ufettu wi iloona uŋog wal mēnt. ³ Kē baţa'ul başë ji na a : « Wutan kaduka ti, yaan Yuda baţaşaru bahilna kak bawin iko yi ijaan kdo. ⁴ Ńnaan aanji mena woli aŋal iko yi akdoluŋ iwinana. Jibi ikdoluŋ iko yaŋ, pēnan iwinana ti bañaan. »

⁵ Baţiini haŋ ŋiki baanfiyaara.

⁶ Kē Yetu aşë ji na baka : « Wal wi naan uundo bi ban, kē ŋwal bti ŋaşë nuura pa an, nado uko wi naŋaluŋ. ⁷ Bañaan biki umundu baanhilan ppokan, kē nji başë pokēn ŋiki dji kaţup kaji iko yi bakdoluŋ iwuţi. ⁸ An, nayaan ufettu, nji mēnkya, ŋiki wal wi naan uundo bi ban. »

⁹ Wi ajakuŋ haŋ aşë duka du Galilay. ¹⁰ Kē wi baţa'ul bayaan du ufettu, kē aşë naţa aya da bē nin Ńnaan aammee. ¹¹ Baweek biki bayuday bawo ti pla'a ti wal wi ufettu aşë ji : « Awo ŋun ba? » ¹² Ti pntuk pi bañaan pambiin ufettu bhoopaţēr baţum maakan ti uko wi nul. Baloŋ baji baji awo Ńnaan nado bnuura, baloŋ kaji aji fēl bañaan. ¹³ Kē nin aloŋ kakşa aşë wo aantiiniyaan uko wi nul kē bañaan batee, ŋiki baţi baweek biki baka.

¹⁴ Bañaan baya ado ban ti ptoof pi kanēm ki ufettu, kē Yetu aşë ya du *Katoh Kaweek ki Naşibaţi awo ti pjukan. ¹⁵ Bayuday baŋoŋar aşë hepar aji : « Hum di di ameeŋ iko yi bē aanjuki? »

¹⁶ Kē Yetu aşë teem baka aji : « Pjukan pi naan paampēnna ti nji, pawoona du anyilnuŋ. ¹⁷ Woli Ńnaan aŋal pdo uko wi Naşibaţi aŋaluŋ, ayikrēn me pjukan pi naan pawoona du a, kēme uko wi nji kaţupuŋ uwoona ti nji tañ. ¹⁸ Woli uwoona ti nji nawin kē dla la mndēm mi uleef naan, kē woli dla mndēm mi anyilnuŋ, kawo Ńnaan i manjoonan, anwoon natool. ¹⁹ *Moyit aanwulan *Bgah i? Kē nin aloŋ ti an aşë wo aanji do uko bti wi bajakuŋ. We ukaan kē nakdo na pfiŋēn ba? »

20 Kë bañaan başë teema aji : « Iwo na untaayi. In aklaan pfiņu ba? »

21 Kë Yetu ateem baka aji : « Ddola mlagre mlolan, kë naşë ñoņar. 22 Moyit aṭu'an pwala katëmp kë paşë wo paanwoona du a, pawoona du bateem nja, kë naşë ji nawalan ñaan katëmp ti unuur wi pnoorfën. 23 Hënkun, naji nawalan ñaan katëmp ti unuur wi pnoorfën kë uunwo uko wi Bgah bi Moyit baneenanun. Kë hum di di nahılanun kadeebaṭëraan ṭiki djeban ñaan bti ti unuur wi pnoorfën? 24 Nawutan kado kawayëş jibi nawinarun uko, nadoon kawayëş na manjoonan. »

Yetu awoha Krittü i?

25 Wal mënt bañaan balon biki Yerutalem bawo ti phepar aji : « Mënt i i baklaan pfiņ i? 26 Kë aşë wo awi, aṭup ti kadun ki bañaan, baanbaka nin uko ulon. Om baweek biki nja başal aji awo *Krittü na manjoonan? 27 Kë un nşë me dko di ñaan i awoonun ; woli Krittü abi, nin alon aankme dko di awoonun. »

28 Kë Yetu, anhumun du *Katoh Kaweek ki Naşibaṭi aşë huuran aji : « Naji name'en abot ame dko di nwoonun. Nji mëmbi bi bdidi naan, anwoon manjoonan ayilnun. Naamme'a, 29 kë nji nşë me'a ṭiki dwoona du a, kë ul ayilnun. »

30 Bado na pmoba wal mënt, kë nin alon aşë wo aambana ban ṭiki wal wi nul uundobi ban.

31 Kë ti bañaan banwoon da, batum bafiyaar Yetu aşë ṭiini aji : « Woli *Krittü alun abi, adola iko iññoņarënuņ impeli yi i akdolon i? » 32 Bafaritay batiink kë bañaan bakņur nĵuran uko mënt ti Yetu, kë baṭeņan baweek na bafaritay başë yil bayeņ bamoba.

33 Kë Yetu aşë ji : « Dwo na an nĵwal nĵtiinku kak, kaşë kakak du anyilnun. 34 Nalun kado kala'en bë naankwinën ; kë dko di nji kawoon, naankhil pbi da. »

35 Bayuday bahepar ti ptoof pi baka aji : « Ṭun di di akyaan kë nĵenkwinā? Aya du bayiṭ nja banwayşërun du banwoon baanwo bayuday kaşë kajukan banwoon baanwo bayuday i? 36 We wi aņalon pṭup hënk wi ajakun: "Nalun kado kala'en bë naankwinën ; kë dko di nji kawoon naankhil pbi da." »

Meel manjaan manwul ubida

37 Ṭi unuur ubaañşani unwoon unuur uweek wi ufettu, Yetu anaṭ aşë huuran aji : « Woli udaan ṭiij ñaan, abiin ti nji, ñaan anfiyaarnun, 38 adaanan. *Ulibra wi Naşibaṭi uji : "Meel mntum manjaan manwul ubida manlun kado kapënnā ti a ji ukumpëş." »

39 Yetu aṭiiniyaan ṭiiniyaan wal mënt Uhaaş wi Naşibaṭi wi banfiyaarulun bawoon biki kabi kayeenk. Naşibaṭi aandobi wul Uhaaşul wal mënt ṭiki aando bi dëman Yetu.

Blaṭar ṭi uko wi Yetu

40 Bañaan balon ṭi pntuk, wi batiinkun uko wi Yetu ajakun aşë ji : « Na manjoonan ñaan i awoon *Naṭupar Naşibaṭi! » 41 Balon baji : « Awo *Krittü! » Kë balon bakji : « Krittü awo i kapënnā *Galilay i? 42 Baampiit ṭi *Ulibra wi Naşibaṭi aji Krittü awo i pntaali pi *Dayiṭ kapënnā Betleyem ubeeka wi Dayiṭ i? »

43 Wal mënt kë bañaan başë wo ti plaṭar ṭi uko wi Yetu. 44 Balon ṭi baka baņal pmoba, kë nin alon aşë wo aampafa paf kañen.

45 Bayeņ bakak du baṭeņan baweek na bafaritay, kë bukun başë hepar baka uko unkayi kë baantij Yetu.

46 Kë bateem baka aji : « Nin ñaan aambaan kaṭiiniyaara ji a. »

⁴⁷ Kê bafaritay başë ji na baka : « Nañal kaji aguuran an kak? ⁴⁸ Alonj ti baweek biki nja këme ti bafaritay afiyaara i? ⁴⁹ Kê pntuk pi bañaan panktaşulun paşë wo paamme *Bgah bi Moyit, pafëpanaa. »

⁵⁰ Wal mëntjê kë alonj ti bafaritay i katim kawoonj Nikodem ambiinj aya du Yetu aşë ji na baka : ⁵¹ « Bgah bi nja badinan baji ñaanj aduknaana bê baandun atiinka kame uko wi adolonj i? »

⁵² Kê bateema aji : « Iwi kak iwo i Galilay i? Tenan bnuura, iwin kë mëntjê du Galilay di di *Naţupar Naşibaţi akpënnun. » [⁵³ Kê başë tjiş andoli du katohul.]

8

Yetu na ñaaţ anjubanun pjuban pi piintjê

[¹ Kê Yetu aşë ya du Pnkunj pi Mnoliwera*. ² Na nfa kub kë aşë kak du *Katoh Kaweek ki Naşibaţi, kë bañaan bti bakbi'a bi du a. Aţo, aşë jun pjukan baka. ³ Kê *bajukan Bgah na *bafaritay başë tjiia ñaaţ alonj i bamobunjê kë akpiintjê na ñiintjê anwoonj aanwo ayinul. Babi anaţana ti ptoof pi bañaan, ⁴ aşë ji na Yetu : « Najukan, bamob ñaaţ i kë akpiintjê na ñiintjê anwoonj aanwo ayinul. ⁵ Kê *Moyit aşë ji na nja ti *Bgah aji baat mëntjê bawo katap baka mnlak badoo bakaţ. Kê iwi, we wi işalunj ti uko mëntjê? » ⁶ Baţiini tjiini hanj kaţaawanaana, kahilna kaka uko wi baktaparuli bţup.

Kê Yetu aşë juţ apiitjê ti mboş na pkoñ. ⁷ Jibi bakheparaarulunj hepar, kë Yetu aşë het aji na baka : « Anwoonj aambaanj kajubanaara ti an, atapana plaak uteek. » ⁸ Wi ajakunj hanj aşë kak ajuţ apiitjê ti mboş.

⁹ Wi bañaan bukunj batiinunj uţup wanj bajun abuyëşaaana aloolan aloolan, ajunna bantohi. Yetu kë aduka aloolan na ñaaţ tañ, kë anaţ ti kadunul. ¹⁰ Yetu ahet wal mëntjê aşë ji na a : « Bantjiiinj ti bawo ţunj ba? Nin alonj aanji iwo i kakeţ? »

¹¹ Kê ateeam aji : « Nin alonj Naweek. »

Kê Yetu akak aji na a : « Nji kak, mënkji kë iwo i kakeţ. Yaan na bgahu, işë iţaňan pjuban. »]

Yetu bjeehi bi umundu

¹² Yetu akak aţiini na bañaan aji na baka : « Nji, dwoonj bjeehi bi umundu, ñaanj anktaşnunj, aankdo kapoş ti bdëm, aka bjeehi banjaanj bawul ubida. »

¹³ Kê bafaritay başë ji na a : « Iwi, iji ktupar uleefu, nĵnhinan kadinan kë uko wi iktupunj uwo manjoonan. »

¹⁴ Kê Yetu aşë teem baka aji : « Woli ddoo ţupar uleef naan, uko wi nji kaţupunj ujoonani, nji dme dko di nwoonunj abot ame di nji kayaanj, kë an naşë wo naamme dko di nwoonunj na di nji kayaanj. ¹⁵ An, naji nawayëş ji bañaan bajën, nji, mënji kawayëş nin ñaanj. ¹⁶ Kê woli dbi wo i kawayëş, pwayëş pi naan paji pajoonan, ţiki mëntjê nji tañ nji kawayëşunj, Paapa anyilnunj awo na nji.

¹⁷ « Bapiitjê *Ulibra wi Bgah bi nan aji banuma bañaan batëb kadiimanaan kë uko unţupunj ujoonani. ¹⁸ Nji dţupar uleef naan, kë Paapa anyilnunj abot aji ţuparaan. »

¹⁹ Bahepara wal mëntjê aji : « Şaaş awo ţunj ba? »

Kê ateeam baka aji : « Naamme'ën abot awo naamme Paapa! Woli name'ën lah, name kak Paapa. » ²⁰ Yetu aţiini hanj wi akjukanunj bañaan du dko di

* 8:1 Pnkunj pi Mnoliwera : "Mont des Oliviers, Monti de Oliveira, Mount of Olives."

*Katoh Kaweek ki Naşibaţi di bajaan bawatna itaka. Kë nin alon aammoba, tiki wal wi nul uundobi ban.

²¹ Yetu akak aji na baka : « Dya, kë naşë luŋ kado kala'ën, nalun kakeţ na ipekadu yi nan. Naanhil pya dko di nji kayaan. »

²² Kë başë ji wal mënţ : « Wom aŋal ŋal kafin uleeful wi ajakuŋ dko di akyaan ŋenhil kaya da. »

²³ Kë Yetu aşë ji na baka : « An nawo biki mboş, kë nji nşë wo i baţi. Nawo biki umundu wi, nji kë nşë wo mënwo i wa. ²⁴ Uko waŋ ukaan kë nji na an, nakeţ na ipekadu yi nan. Dţupan, woli naanfiyaar kë nji dwoon, Anwoon[†], nakeţ na ipekadu yi nan. »

²⁵ Kë başë hepara aji : « Iwo in ba? »

Kë atem baka aji : « Dwo űaan i nji kajakanan undiimaan aji dwoot[†]. ²⁶ Dka iko itum yi pţup ti an inkţuun nji naduknaanaa. Uko wi njaan kaţup baűaan dtiinkna wa du anyilnuŋ, ul anwoon űaan i manjoonan. »

²⁷ Baanyikrën wal mënţ kë aţiiniyaan űiiniyaan Aşin. ²⁸ Akak aji na baka : « Woli nalun adeen *Abuk űiint, naşë me kë nji dwoon anwoon abot awo mënji kado nin uko ulon bdidi naan, dji kaţup uko wi Paapa ajukanaanuŋ. ²⁹ Kë anyilnuŋ abot awo na nji, aanwutën kë nwo aloolan. Dji kado uko wi aŋaluŋ unuur unjinţi. » ³⁰ Wi Yetu aktupun haŋ kë baűaan batum başë fiyaara.

Banwoon babak Abraham na manjoonan

³¹ Yetu aji na *bayuday banjakuŋ bafiyaara : « Woli namëban uko wi nţupanan bnuura, nawo baţaşar naan na manjoonan. ³² Nalun kame manjoonan, manjoonan mënţ mankuŋ kabuuranan. »

³³ Kë bateema aji : « űwo biki pntaali pi *Abraham, kë nin űaan ambaan kajuukntşënun. Hum di di ihilun kaji űluŋ kabuur? »

³⁴ Kë aşë teem baka aji : « Dţupan na manjoonan, űaan anjaan ado buţaan, pekadu daji dakakana awo nalempar da kabot kajuukntşëna. ³⁵ Nalemp aanji wo ti katoh te mnţo, abuk ka ajaan awo da te mnţo. ³⁶ Woli Abuk Naşibaţi abuuranan, nabuur na manjoonan. ³⁷ Dme kë nawo biki pntaali pi *Abraham, kë naşë la pfinşën, tiki nţup űi naan űaanhil pban du itşëban. ³⁸ Dji kaţup uko wi nwinuŋ du Paapa, kë an nakdo uko wi natiinknuŋ du aşinan. »

³⁹ Kë başë teema aji : « Abraham awoon aşinun. »

Kë aji na baka : « Woli nawo lah babak Abraham, nado kado iko yi ajaan ado. ⁴⁰ Hënkuŋ kë naşë űal pfinşën nji nwoon űaan anktupanan manjoonan mi ntiinknuŋ du Naşibaţi, Abraham aando haŋ. ⁴¹ Kë an, naşë ji nado iko yi aşinan akdolun. »

Kë baji na a : « Un, aninun aanwo naţuunk, aşinun awoha aloolan : Naşibaţi a. »

⁴² Kë atem aji : « Woli Naşibaţi awoon lah aşinan, naŋalën tiki dwoona du a abi, mëmbe bi bdidi naan, ul ayilnuŋ. ⁴³ We ukaan kë naanji nate nţup űi naan ba? Naanhil hil ptiink uko wi nţupanan. ⁴⁴ Nawo babak *Untaayi Uweek kë iko yi aşinan aŋaluŋ yi yi najaan naŋal kado kado. Du ujuni adobi woho wo nafiŋ baűaan, nin aanji űup manjoonan, tiki manjoonan maanwo ti a. Woli aţilan aji do uko wi awoon, tiki awo naţilan abot awo aşin baţilan. ⁴⁵ Nji dji kaţupan manjoonan ukaan naanfiyaarën. ⁴⁶ Ahoŋ ti an ahilanuŋ hilan kadiiman kë djubani? Kë woli dţup manjoonan, we ukaan kë naanfiyarën ba? ⁴⁷ űaan anwoon i Naşibaţi aji tiink nţup űi nul ; naanji natiink űa, tiki naanwo biki Naşibaţi. »

† 8:24 Natenan ti Ppën 3.14-15. † 8:25 Balon bapiit aji : « We ukaan kë nwo i kado kaţini na an. »

⁴⁸ Kê *bayuday başë teem Yetu aji : « Njēfanuŋ i, wi njakuŋ aji iwo i utaak wi *Tamariya akuŋ aji iwo na untaayi i? »

⁴⁹ Kê ateem baka aji : « Mēnwō na untaayi, dji kadēman Paapa, kē an našë la pkowandēnēn. ⁵⁰ Mēnkla mndēm pa uleef naan, alon aklaaŋ ma pa nji, ul akluŋ kayuuj uko wi űaaŋ andoli awoonŋ na manjoonan. ⁵¹ Dűapan na manjoonan, woli űaaŋ amēban uűup wi naan nin aankkeŋ. »

⁵² Kê *bayuday başë ji na a : « Nyikrēn hēnkuŋ na manjoonan kē iwo na untaayi. *Abraham akeűi, kē *baűupar Našibaűi bakak akeű, kē iűë ji : “Woli űaaŋ amēban uűup wi naan, aankkeű nin.” ⁵³ Idēm apel Abraham aűin nja ankeűuŋ i na baűupar Našibaűi bankaanaŋ akeű? Iűal aji iwo in ba? »

⁵⁴ Kê Yetu ašë teem baka aji : « Woli ddēman dēman lah bkow naan nji űi uleef naan, mndēm mi naan maankwo nin ukoolan. Paapa akdēmanaanaŋ, ul i najaanaŋ naűiinyaan kaji awo Našibaűi inan, ⁵⁵ ašë wo naamme'a. Nji, kē nšë me'a. Woli dji lah mēmme'a kawo naűilan ji an. Kē nšë me'a abot amēban uűup wi nul. ⁵⁶ Abraham aűinan alilan maakan wi aűaluŋ kē aluŋ kawin unuur wi naan. Awin wa ašë wo űi mnllilan. »

⁵⁷ Kê bayuday başë ji na a wal mēntŋ : « Iindo ka ka nšubal iűeen kaűeen ašë ji iwi iwinuŋ Abraham! »

⁵⁸ Kê aji na baka : « Dűapan na manjoonan, ji Abraham abi ado kawo, nji dwoo. »

⁵⁹ Bajej wal mēntŋ mnlaak katapa, kē ašë mena apēn űi *Katoh Kaweek ki Našibaűi.

9

Pjeb pi nakuul i kabuka

¹ Yetu awo űi bgah ašë wi űiintŋ alon ambukiŋ awo nakuul. ² Kē baűaűarul başë hepara aji : « Najukan, we ukaanaŋ kē űiintŋ i abuka awo nakuul ba? In ajubanaŋ ba? Ul a kēme bajugul? »

³ Kē Yetu ateem aji : « Mēntŋ pjuban pi nul pa kēme pi bajugul, uko mēntŋ uwo wo, iko inuura yi Našibaűi ajaanaŋ ado ihilna iwinana űi a. ⁴ Wi unuur uhumuŋ, nűwo i kado ulemp wi anyilnuŋ, utejan ubi wi nin űaaŋ awoonŋ aankhil ulemp. ⁵ Jibi nhumuŋ űi umundu, dwo bjeehi bi wa. »

⁶ Wi Yetu ajakuŋ haŋ, ašë tēfjēr mboű anag akēr űi kēű ki nakuul, ⁷ ašë ji na a : « Yaan iűowa du dko di meel di badoluŋ du Filowe. » (Filowe dawoonŋ nayili.) Kē nakuul ayaa, aya aűowa, ašë wuűűa, abi kawin win bnuura.

⁸ Bakintul na baűaaŋ banjonuŋ kawina kē aji űehan baji wal mēntŋ : « Mēntŋ i ajaanaŋ aűo bűehan du i? »

⁹ Balonŋ baji : « Ul a. »

Kē balonŋ baji : « Mēntŋ ul a, anaama naam. »

Ul kē ašë ji : « Nji a. »

¹⁰ Kē başë hepara aji : « Ido do hum adoo kak awin ba? »

¹¹ Kē ateem aji : « űiintŋ i bajaanaŋ bado Yetu aűowanuŋ mboű na iűuuŋ akērēn űi kēű ašë ji na nji nya nűowa du Filowe, kē nya aűowa, ašë bi kawin win. »

¹² Kē başë ji na a : « űiintŋ mēntŋ awo űuŋ? »

Kē ateem aji : « Mēmme. »

¹³ Bajej wal mēntŋ űiintŋ aűoű du *bafaritay. ¹⁴ Kē unuur wi Yetu aűaanaŋ aűowan mboű na iűuuŋ ajebanaan nakuul kē uűë wo *unuur wi pnoorfēn wi bayuday. ¹⁵ Uko waŋ ukaanaŋ kē bafaritay bahepar űiintŋ uko wi adoluŋ adoo win hēnkuŋ. Kē ateem aji : « Akērēn mboű űi kēű, kē nya aűowa abi kawin win. »

16 Bafaritay balonj kē bašë ji : « Ñaaj andolonj uko wi aanwo i Našibaṭi ṭiki aanji ṭaš uko wi bgah bajakunj ṭi uko wi unuur wi pnoorfën. »

Kē balonj baji : « Hum di di ñaaj nado buṭaan ahilanunj kado iko iñojarënaan mēnt. » Baankak atiinkar wal mēnt. 17 Wi wi bašaanj aji kak na nakuul i baješanunj : « Kē iwi, we wi išalunj aji awoo, wi adolonj kē ikak awin? »

Kē aji na baka : « Awo *Naṭupar Našibaṭi. »

18 Baanfiyaar kē abi wo nakuul ašë win hēnkunj. Uko wañ ukaanj kē badu bajugul. 19 Bahepar baka aji : « I awo abukan i? Ujooan kē abuka buka awo nakuul i? Hum di di ahilanunj keeri awin? »

20 Kē bajugul bateem aji : « Nme kē awo abukun, akuṭ ame kē abuka buka awo nakuul. 21 Kē jibi adoli ado win hēnkunj, na anjebanulunj, nēmme. Naheparëna, awo naweek, aṭupan bdiidi'ul. » 22 Bajugul baṭiini hanj ṭiki baṭi baweek biki baka, bantiinkarunj aji badook ñaaj ankjakunj kaji Yetu awoonj *Krittun, ṭi *katoh kañehanaani. 23 Uko wañ ukaanj kē bajugul baji : « Awo naweek, naheparëna. »

24 Bafaritay bakak adu ñiintj ambiinj awo nakuul aji na a : « Dëmaan Našibaṭi, iṭup manjooan! Un, nme kē ñiintj mēntj awo nado buṭaan. »

25 Kē ašë teem baka aji : « Mēmme me awo nado buṭaan, dmeha uko uloolan : dbi wo nakuul, ašë win hēnkunj. »

26 Kē bašë hepara aji : « we wi adoliinj? Hum di di adolonj kē ido kak awin? »

27 Kē ateem baka aji : « Ddo bi ṭupan kē naandi ptiinkën. We ukaanj kē nakak aṅal katiink? Wom nakak aṅal kakak baṭašarul? »

28 Kē bašë jun pkara aji : « Iwi iwoonj naṭašar ñiintj mēntj ; un, njwo baṭašar *Moyit. 29 Un nme kē Našibaṭi aṭiini na Moyit ; kē i, nēmme dko di awoonunj. »

30 Kē ateem baka aji : « Uko wañ uñojarëni : naamme dko di awoonunj, kē ašë dolën kē nkak awin! 31 Nme kē Našibaṭi aanji tiink bado buṭaan, kē woli ñaaj aji dëmana abot ado uko wi aṅalunj aji tiink unj mēntan. 32 Nin ñaaj aambaanj katiinka kē baji ñaaj alonj ajeban nakuul i kabuka. 33 Woli ñiintj mēntj aanwo lah i Našibaṭi, aankhil pdo nin uko ulonj. »

34 Kē bafaritay bašë ji na a : « Ibuka abi wo wo bti ṭi buṭaan ašë ji ijukanun. » Wi wi bašaanj adooka kē apën ṭi katoh kañehanaani.

35 Yetu atiink kē badooka. Aya awina ašë hepara aji : « Ifiyaar *Abuk Ñiintj i? »

36 Kē ateema aji : « Naweek, in awoonj Abuk Ñiintj nhilna nfiyaara? »

37 Kē aji na a : « Iwina, ul aktiiniinj na iwi hēnk. »

38 Wal mēntj kē ñiintj ašë ji : « Ajugun, dfiyaari » ašë njup adëmana.

39 Yetu akak aji : « Nji dbi bi ṭi mboš pa pwayëš, banwoonj baankwin bahilna bado kawin, bankwinunj bakak bakuul. » 40 Bafaritay balonj banwoonj na a baṭiink uko wi aṭupunj ašë hepara aji : « Un kak, njwo bakuul i? »

41 Kē ateem baka aji : « Woli nawo lah bakuul, baankji naduknaanaa ; kē jibi najakunj aji nawin, nakeer nhum nduknaana. »

10

Uhoñ wi Nayafan na batani bi nul

1 Yetu akak aṭiini aji : « Na manjooan dṭupan, ñaaj anwoonj aaneejna plëman pi kampen ašë lutna umbanj ulonj awo nakii, natal. 2 Anneejnunj plëman kē ašë wo nayafan i njkaneel. 3 Nayerj aji haabëša plëman, njkaneel njbot katiinka, aji du undoli ṭi katim ki wa kapënan bdig. 4 Woli apënan njkaneel bti njanwoonj nj nul, aji jot nj kadun, njašë kaṭaša ṭiki njayikrën pdiim pi nul. »

⁵ Nkaneel mēnt̄ ŋaanktaş nin ŋaan nampaṭi, ŋaji ŋaṭēp tēp kaṭi'a ṭiki ŋaanyikrēn p̄diimul. » ⁶ Yetu ahoñ na baka haṅ kē bašē wo baamme uko wi aṅaluṅ p̄ṭup baka.

⁷ Wi wi akaaṅ aṭiini na baka aji : « Na manjoonan, dṭupan nji dwoon plēman pi ŋkaneel ŋaṭṭēpnun. ⁸ Banjotnun kadun bti bawo bakiiṅ, na balat, kē ŋkaneel ŋaanktiink baka. ⁹ Nji dwo plēman. Woli ŋaan aṭēpna ṭi nji aluṅ kabuur, aluṅ kado kaneej kakak kapēn kašē kaka uko ude. ¹⁰ Nakiiṅ abi bi ṭaṅ pa p̄kiiṅ, kafaal, kabot katok tokan. Nji d̄bi pa baṅaan baka ubida, bakak baṭum na wa.

¹¹ « Nji dwo nayafan nanuura, anjaan awul ubida wi nul pa ŋkaneel ŋi ṭul.

¹² ŋaan i balukuṅ luk kē abi byafan, anwoon aanwo ajuṅ ŋkaneel, awinle uñiṅ aji ṭi kaduk ṅa, uñiṅ kamob ṅloṅ kawayēš batani. ¹³ Aji do haṅ ṭiki awo ŋaan i balukuṅ luk pa abi alemp, aanji ṭaaf ŋkaneel. ¹⁴ Nji dwo nayafan nanuura, ame ŋkaneel ŋi naan, kē ṅabot ame'ēn ¹⁵ jibi Paapa ame'ēnuṅ kē mbot ame'a. Dwul ubida wi naan pa ŋkaneel ŋi naan. ¹⁶ Dka ŋkaneel ṅloṅ ṅanwoon ṅaanwo ṭi kampen ki. ṅaṅ mēnt̄ kak dwo i kaṭij ṅa, ṅaluṅ katiink p̄diim pi naan. Batani bašē bawo bloodan, nayafan abot awo aloolan. ¹⁷ Paapa aṅalēn ṭiki dwul ubida wi naan ; ašē luṅ kayeenk wa. ¹⁸ Nin ŋaan aanji yeenkēn ubida, nji ṭi uleef naan djaan kawul wa. Dka mnhina mi pwul wa, kakuṭ kayeenk wa. Uko waṅ wi wi Paapa aṭu'ēnuṅ p̄do. »

¹⁹ Nṭup ŋi Yetu aṭupun ṅaṭu kē bayuday baankak atiinkar. ²⁰ Baṭum baji : « Awo na untaayi, ayilaa. We ukaaṅ kē naktiinka ba? »

²¹ Kē baloṅ baji : « Nṭup ŋi ṅaanwo ṅi ŋaan anwoon na untaayi. Kē untaayi, uhil kahaabēš bakuul kēš i? »

ŋaan i Yetu awoon na manjoonan

²² Ufettu unjaan ulešan unuur wi *Katoḥ Kaweek ki Našibaṭi kakaan akak ayiman uwo wal mēnt̄ du Yerutalem. Uwo ṭi wal wi ujoṅ. ²³ Yetu aṅaay na Katoḥ Kaweek ki Našibaṭi du dko di bajaan bado Ušaala wi *Falomon. ²⁴ Bayuday babi afooya ašē ji na a : « Ibaa do kanooranun te lum ba? Woli iwo *Krittu, kṭupun baṅaan bti kame. »

²⁵ Kē Yetu ateem baka aji : « Dṭupan kē naanfiyaarēn. Iko yi nji kadoluṅ pa Paapa iyuuj kē dwo a ; ²⁶ kē an našē wo naanfiyaarēn ṭiki naanwo ŋkaneel ṅi naan. ²⁷ Nkaneel ṅi naan ṅaji ṅatiink p̄diim pi naan ; dme ṅa kē ṅabot aji ṅaṭašēn. ²⁸ Dwul ṅa ubida wi mṅo, ṅaankkeṭ nin kē nin aloṅ aanktehēn ṅa. ²⁹ Paapa aṅṅenuṅ iko mēnt̄ adēm apel iko bti. Nin aloṅ aanhil kateh uko uloṅ ṭi iñen yi nul. ³⁰ Nji na Paapa ṅwo ŋaan aloolan. »

³¹ Wal mēnt̄ kē bayuday bašē kak aṭij mṅlaak p̄ta. ³² Kē ašē ji na baka : « Ddo iko inuura itum kē nawini, iko mēnt̄ iwoona du Paapa, kahoṅ ṭi ya kakaan kē naṅal p̄taṭēn mṅlaak ba? »

³³ Kē bašē teema aji : « Mēnt̄ uko unuura ukaaṅ kē ṅktaṅu mṅlaak, ikar kar Našibaṭi ukaaṅ, iwo ŋaan najēn ṭaṅ ašē jej bkowu aṭu Našibaṭi. »

³⁴ Kē Yetu ašē teem baka aji : « Jēm Našibaṭi aji ṭi ulibra wi nul : “Dji : Nawo bašibaṭi?” » ³⁵ Nme kē ŋaan aanhil plaṭ uko umpiitaniṅ ṭi Ulibra wi Našibaṭi. Kē wi aduuṅ biki uṭup wi nul ukṭiiniyaanuṅ aji bašibaṭi, ³⁶ we ukaaṅ kē naji dkar Našibaṭi Paapa wi njakuṅ aji dwo Abukul, nji i adatuṅ ayil ṭi umundu. ³⁷ Woli mēnkdo iko yi Paapa ajaṅ ado, nawutan kafiyaarēn. ³⁸ Kē woli ddo ya, woli naando fiyaarēn, nafiyaaran iko yi njaan kado, nahilna nayikrēn uloolan kē Paapa awo ṭi nji, kē nji mbot awo ṭi Paapa. »

³⁹ Bakak ado na pmob Yetu, kē ašē buur baka.

⁴⁰ Akak aya du plut pi bdëk bi Yordan, du dko di *Yowan abiiñ abattaaraan, aṭo da. ⁴¹ Bañaan batum babi du a aji : « Yowan aandiiman nin uko ulon uñonarënaan, kë uko bti wi aṭupun ṭi ñiintṭi i uşë joonan. » ⁴² Bañaan batum bafiyaara ṭi dko di awoon mënṭ.

11

Pkeṭ pi Lataar

¹ Ubi ka ñiintṭi alon ammaakunṭi i katim kawoon Lataar. Abi wo du ufët wi Betani ul na Mariya na Marta baweekul baaṭ. ² Mariya abiiñ ajeëş ukëra ulil pṭëkëñ ṭi ihoṭ yi Ajugun abot awent ya na uwel wi nul. Lataar aṭa Mariya mënṭ amaakunṭi hënk. ³ Baaṭ batëb banṭaarunṭi bukunṭi bayil alonṭi du Yetu, kë aya ji na a : « Naweeek, nanohu i imaganunṭi amaaki. »

⁴ Wi Yetu atiinkunṭi uko mënṭ aşë ji : « Pmaak pi Lataar paankfiña, amaak maak bañaanṭi bahilna bawin mndëm mi Naşibaṭi, na mi Abukul. » ⁵ Yetu amagan bi Marta, Mariya, na Lataar aṭa baka. ⁶ Kë wi aşaanṭi atiink pmaak pi Lataar, aṭo dko di awoon ṛnuur ṛtëb kak, ⁷ abaa ji na baṭaşarul : « Najoh ṛkak uṭaak wi Yuda. »

⁸ Kë başë teema aji : « Najukan, du ṛnuur ṛnanṭëpunṭi, bayuday banjal katapu mnlak kafinṭi, kë işë ṛjal pkak da. »

⁹ Kë aşë ji na baka : « Kapëna nfa te utaakal ṛwoori ṛnaanwo iñeen na ṛtëb i? Ankoşunṭi na pnak aanji hubṭa ṭi uko ulon ṭiki aji win bjeehi bi umundu wi.

¹⁰ Kë anşaanṭi aji poş na utejan, aji hubṭa ṭiki bjeehi baanwo ṭi a. »

¹¹ Wi Yetu aṭupunṭi baka uko wunṭi aşë kak aji : « Lataar nanohun anṛoyënṭi, kë nşë ya kahuma. »

¹² Baṭaşarul kë bateema aji : « Ajugun, jibi akṛoyënṭunṭi ṛoyënṭṭi ṭañ, akeer ajeb. »

¹³ Yetu aṭiiniyaan uko wi pkeṭ pi Lataar kë başë nunṭi kë aji Lataar anṛoyënṭṭi ṛoyënṭ. ¹⁴ Kë aşë jinṭëlëş baka bṭup aji na baka « Lataar akeṭi. ¹⁵ Dlilan pa an, wi nwoon mëmmaar pkeṭ pi nul, nahilna nafiyaarën. Nabiin ṛya du a. »

¹⁶ Kë Toma, i bajaanṭi badu kbet, aşë ji na baṭaşar Yetu bandukiinṭi : « Nabiin kak ṛya, ṛhilna ṛkeṭ na najukan i nja. »

Yetu awoon pnaṭa ṭi pkeṭ

¹⁷ Wi Yetu abanunṭi, aṭënk kë udo bi do ṛnuur ṛbbaakër wi bamoyunṭi Lataar. ¹⁸ Ufët wi Betani uunlowiir na Yerutalem, uya pban ṛkilometër ṛwajanṭṭi ; ¹⁹ kë bayuday batum başë bi pwin bi Marta na Mariya na puum pi aṭa baka kabot katëṭṭenṭi baka. ²⁰ Wi Marta atiinkunṭi kë Yetu aṛnogi, aşë naṭa kaya kayit na a, kë Mariya aşë duka aṭo du katoh.

²¹ Marta aji na Yetu : « Ajugun, woli iwo lah ṭi, aṭa naan aankkeṭ! ²² Kë nşë me kë ṭi dko di ṛwoonṭi di hënkunṭi, uko bti wi ikñehanunṭi Naşibaṭi, awulu wa. »

²³ Kë aji na a : « Aṭa'u anaṭa ṭi pkeṭ. »

²⁴ Kë akak aji na a : « Dme kë ṭi uba umundu, wal wi bañaanṭi bti baknaṭiinṭi ṭi pkeṭ, ul kak anaṭa ṭi pa. »

²⁵ Kë akak aji na a : « Nji dwoon pnaṭa ṭi pkeṭ, nji kak dwoon ubida. Anfiyaarunṭi, woli adoo keṭ, alunṭi kaka ubida. ²⁶ Kë ñaanṭi ankaanṭi ubida abot afiyaarën nin aankkeṭ. Ifiyaar uko wanṭi i? »

²⁷ Kë ateema aji : « Aa Ajugun, dfiyaar kë iwoon *Krittu Abuk Naşibaṭi, anwoonṭi i pbi ṭi umundu wi. »

Nwooni ṛi Yetu

28 Wi Marta aṭiiniin hanj, aṣe ya du Mariya i baṭaarun ahoopaṭa aji : « Najukan abii, adu'u. » 29 Wi Mariya atiinkun uko wanj aṣe naṭa ataran apen aya du Yetu. 30 Ke Yetu aṣe wo aandobi neej du ufet ahum du dko di ayitiiraanun na Marta. 31 Wi bambiin awo ti katoḥ na Mariya atenjena bawinulun ke ataran apen, baṭaṣa anun ke aya nwooni du bhēr.

32 Wi Mariya abanun du dko di Yetu awoon, awina, aṣe jot ti ihoṭul aji na a : « Ajugun, woli iwo lah ti, aṭa naan aancket. »

33 Yetu awina ke akwooni ul na baṭaanj bangakanderun na a ke uko menṭ uṣe de'a maakan. 34 Ahepar baka dko di bamoyun Lataar, ke baji na a : « Ajugun ṭaṣun, nya kayuuju da. » 35 Ke Yetu aṣe wooni.

36 Baṭaanj balonj ke baṣe ji : « Natenan jibi anjaluli. »

37 Balonj ti baka ke baṣe ji : « Ul anjebanun nakuul, aanhil lah kaneenan Lataar akeṭ i? »

Pnaṭa ṭi pkeṭ pi Lataar

38 Uko menṭ ukak ade Yetu maakan ke aṣe ya du bhēr, bajel jel bhēr menṭ ṭi pnkun, ke plaak padetnun ba. 39 Yetu aji : « Napenaan plaak. »

Marta naweek Lataar ke aṣe ji na a : « Ajugun, ajun pṭekēn, udobi do nnuur nbaaker ni amoynaani. »

40 Ke ateema aji : « Menjaku aji woli ifiyaari kwin mndem mi Naṣibaṭi i? »

41 Baṭenan plaak, ke Yetu aṣe kat keṣ du baṭi aji : « Paap, dbeebu wi itiinknun. »

42 Dme ke nnuur bti iji ktiinkēn, ke nṣe ṭini hanj pa baṭaanj banfoynun bahil bafiyaar ke iwi iyilnun. »

43 Wi aṭiiniin hanj aṣe huuran maakan aji : « Lataar, penan! » 44 Ke anketun apen ke ihoṭ na iṭen itaayana na ilēmēt, ke bkw baboṭan na blaān. Yetu aji na baka : « Nataayēšana, naṣe nawuta aya. »

45 Bayuday batum bambiin du uko Mariya abot awin uko wi Yetu adolonj, bafiyaara. 46 Balonj ke baṣe ya du *bafaritay pṭup baka uko wi adolonj. 47 Ke Baṭenan baweek na bafaritay baṣe duur du uruha wi baka aṣe ji : « we wi nbaan ado ba? Niinṭ i aji do iko iṭonarenan itum. 48 Woli nṭwuta ke akdo iko yi akdolonj yi, baṭaanj bti kafiyaara, baromenj babi tok dko dyimanaan di nun na utaak wi nja. »

49 Alonj ti baka i katim kawoonj Kayif anwoonj uṣubal menṭ naṣih i baṭenan aji na baka : « Naamme nin uko ulonj! 50 Naanwin ke uko menṭ uwo unuura pa an i? Naan aloolan akeṭar baṭaanj bti. Henk baṣe bawut ptok utaak bti. » 51 Uko wi Kayif aktupun uumpenna ṭi a ; ke jibi awoonj uṣubal menṭ naṣih i baṭenan, aṭup ji Naṭupar Naṣibaṭi ke Yetu akeṭar bayuday bti. 52 Menṭ pa bukal ṭaṅ baka, ma pyitrēn babak Naṣibaṭi bti banwayṣerun bawo baloolan.

53 Unnuur menṭ wi wi baweek biki bayuday bajunun pla pfin Yetu. 54 Ukaanj ke aṭaan pdo kaya kabi ṭi ptoof pi bayuday. Aya du utaak ulonj uñṭogun *pndiṣ du ubeeka wi Efrayim, aṭo da na baṭaṣarul.

55 *Ufettu wi Mbuur wi bayuday uñogi ke baṭaanj batum baṣe woono nṭet ni baka abi ṭi Yerutalem kado baṅow ji ufettu ubi uban. 56 Bala Yetu, ke wi bawoonj du *Katoḥ Kaweek ki Naṣibaṭi andoli aji hepar atenṭul me aṣal ke abi ṭi ufettu. 57 Ke *baṭenan baweek na *bafaritay baṣe ji naan awinle Yetu awo i kaṭup baka bahilna bamoba.

12

Du Betani

(Maci 26.6-13; Markut 14.3-9)

1 Wi *Ufettu wi Mbuur udukiinj nnuur paaj, Yetu aban Betani, di Lataar i abiiñ anañan ti pkeṭ afētun. 2 Badu da Yetu pyoban, Marta awo ti ulemp, kē Lataar ti uleeful aṭo na Yetu. 3 Mariya ajej ptoof pi ulitru wi ukēra ulonj ulil pṭēkēñ untamuñ maakan*, akēr ihoṭ yi Yetu abot awent ya na uwel wi nul. Kē pṭēkēñ plil puñ paniink katoh.

4 Kē Yuda Itkariyot, anwoonj alonj ti baṭaṣar Yetu, ankbiinj kawaapa, aṣē ji : 5 « we ukaanj kē baanrej ukēra utam maakan wi awaap, unwoonj itaka itum†, awul ya bajuuk ba? » 6 Aankṭiini ṭiini hañ ṭiki aṅal bajuuk, aṭiini ṭiini ṭiki awo nakiij. Kē jibi awoonj nahank itaka yi bi Yetu na baṭaṣarul, aṭaal pdo kajej itaka yi baṭu'u luñ phank kalempaṣaana. 7 Yetu kē aṣē ji na a : « Wutana : ado do hañ pa unuor wi bakluñ kaṭu'ēn du bhēr. 8 Bajuuk bawo na an nnuur bti, kē nji kē nṣē wo mēnkwo na an nnuur bti. »

9 Wal mēnt bañaanj baṭum babi, wi batiinkunj kē Yetu awo da. Baambi ṭaṅ pa pwin Yetu, bakak aṅal kawin Lataar i anañanuj ti pkeṭ. 10 Kē *baṭeñan baweek baṣē tiinkar aji bafinj Lataar kak, 11 ul akaanj kē bayuday baṭum bakak afiyaar Yetu aduk baṭeñan baweek.

Uneej wi Yetu du Yerutalem ji naṣih

(Maci 21.1-9; Markut 11.7-10; Luk 19.35-38)

12 Wi unuor ujintunj, bañaanj baṭum maakan bambiinj *Ufettu wi Mbuur du Yerutalem batiink kē baji Yetu abi ufettu. 13 Bajej ikēn yi mnjaak aṣē pēn abi pkitā, ahuuran aji :

« *Hotana!*

Bnuura nuura ti ankmbiinj ti katim ki Ajugun,

naṣih i Itravel*. »

14 Yetu awin ubuuru umpoṭi aṣē dapa wa, jibi upiitaniinj aji :

15 « *Nawutan kalēnk, an babak *Fiyon;*

Tenan, naṣih i nan abi awi,

adapa ubuuru umpoṭi. »*

16 Uko mēnt baṭaṣarul baanyiṅkrēn wa wal mēnt. Kē wal wi mndēm mi Yetu mambiinj awinana kē baṣē leṣ kē iko mēnt bti ipiṭana ṭi a ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi kē babot adola ya.

17 Bañaanj bambiinj awo na Yetu wi abiiñ adu Lataar du bhēr anañana ṭi pkeṭ bawo ṭi pkakalēṣ uko wi bawinunj. 18 Bañaanj baṭum batiink uko uñoñarēnaan wi adolonj, ukaanj kē babi pwina. 19 *Bafaritay bawo ṭi phooṭaṭer wal mēnt aji : « Nawin kē nñehilan da nin uko ulonj: bañaanj bti bawo ṭi pṭaṣa. »

Bagrek banñaluj pwin Yetu

20 Banwoonj baanwo bayuday‡ balonj bawo wal mēnt ṭi bambiinj pdēman Naṣibaṭi ṭi wal wi *ufettu wi mnjeeh. 21 Baya du Filip anwoonj i ubeeka wi Bettayida du utaak wi Galilay aṣē ji na a : « Naweeek, nñal kawin Yetu. » 22 Filip aya aṭup Andre, kē bukal batēb baya aṭup Yetu.

23 Kē Yetu aṣē ji : « Wal ubani, wi bakluñ kawin mndēm mi *Abuk Ñiinj. 24 Na manjoonan, dṭupan, woli pbuk pi maaj panjotunj ṭi mboṣ paankeṭi, paṭo ploolan ; bē woli pakeṭi paṭi pawul mbuk mntum. 25 Ñañ anñalunj ubida wi nul awaanj wa, kē anwoonj aankdēman ubida wi nul ṭi mboṣ alunj kaka ubida

* 12:3 Ukēra ulonj: Baji badu ukēra mēnt nardu, uwo ukēra ulil maakan wi wapēnanaanuj ṭi bko blonj.

† 12:5 Itaka itum : Iiñ na baluk bi uṣubal. * 12:13 Kañaam 118.25-26. * 12:15 Fakariya 9.9.

‡ 12:20 Banwoonj baanwo bayuday : Bañaanj biki baktiiniyaanuj ṭi bawo bagrek.

unwoonj uunkba. ²⁶ Woli ñaaj aŋal plemparaan, awo i kaŋaŋ ; hënk, dko di nji kawoonj, ul kak aluj kawo da. Woli ñaaj alemparaan, Paapa kadëmana.

²⁷ « Hënkuj uhaaŋ wi naan uŋëla ŋëlaa, kë we wi nji kajakuŋ? Dwo i kaji na Paapa abuuranaan ŋi wal wi i? A-a, uko waŋ ukaaj kë mbii. ²⁸ Paap, dolan bañaaj bawin kë kaŋimu kadëmil »

Kë pdiim paŋë pënna baŋi aji : « Ddo bi dëman ka akak aluj kadëman ka. » ²⁹ ŋi bañaaj baŋum banwoonj da atiink pdiim, balonj baji batiink kamparantant, kë balonj baji uwanjut ŋiiniinj na Yetu.

³⁰ Kë Yetu aŋë kak aŋiini na baka aji : « Mëntj nji dkaaj kë pdiim paŋ patiinkanaa, an baka. ³¹ Hënkuj wal wi Naŋibaŋi akuyuuŋj umundu wi kë udukaanaa ubani, hënkuj bawalan *ŋatana, naŋiŋ i umundu wi aŋëla bdiŋ. ³² Kë nji, wal wi nji kadeeŋaniinjŋ, dpul bañaaj bti baba ŋi nji. » ³³ Yetu aŋup ŋup wal mëntj jibi akbiinj kaket. ³⁴ Bañaaj bateema aji : « Njuk ŋi Ulibra wi Naŋibaŋi kë *Krittu aŋo te mnŋo. Hum di di ihilanuj kaji *Abuk Ñiinj awo i kadeeŋana? In awoonj Abuk Ñiinj ba? »

³⁵ Kë Yetu aji na baka : « Bjeehi bahum nwo na an ŋwal ŋntiinku. Nadoon kapoŋ wi nahumuŋ nwo na bjeehi, kaŋi bdëm baba bawunan : Ankpooŋj ŋi bdëm aanji me dko di akyaaj. ³⁶ Wi nahumuŋ nwo na bjeehi, nafiyaarën ba nahilna nawo bañaaj biki bjeehi. » Hënk di di Yetu aŋiiniinj aŋë ya na bgahul, aya amena baka.

Ppok pfiyaar Yetu

³⁷ Yetu ado iko itum iŋonjarënaan ŋi kadun ki bañaaj, kë bawoha wo baanfiyaara. ³⁸ Kë hënk di uko wi *Itayi *Naŋupar Naŋibaŋi ajakuŋ udolaniinj, aŋiini aji :

« Ajugun, in aŋiyaaruŋ uŋup wi nun?

In i Ajugun adiimanuŋ mnhina mi nul? »*

³⁹ Itayi akak aŋup uko unkaŋi kë bañaaj mëntj baanhil pfiyaar. Aji :

⁴⁰ « Naŋibaŋi adët baka kës

adënëŋan baka ŋhaaŋ

kës ki baka kahilna kawo kaankwin,

ŋhaaŋ ŋi baka ŋawut kayikrën.

Hënk baankkak ŋi nji njeban baka. »*

⁴¹ Itayi aŋup haŋ ŋiki awin mndëm mi Yetu abot aŋiiniyaan uko wi nul.

⁴² Kë ŋi wal mëntj kak baŋum ŋi baweeŋ biki bayuday bafiyaar Yetu, kë bafaritay baŋaaj aka kë baanyuuj wa, bawutna kadook baka du *katoh kaŋehanaani. ⁴³ Bahokan pwinana bnuura ŋi bañaaj apel pwinana bnuura du Naŋibaŋi.

⁴⁴ Yetu ahuuran aji : « Ñaaj anfiyaarnuŋ, mëntj nji ŋi uleef naan ŋaŋ i i aŋiyaaruŋ, aŋiyaar kak anyilnuj. ⁴⁵ Kë ñaaj anwinnuŋ awin anyilnuj. ⁴⁶ Dbi ŋi umundu ji bjeehi, ñaaj anfiyaarnuŋ awutna kaduka du bdëm.

⁴⁷ « Woli ñaaj atiink ŋŋup ŋi naan aŋë wo aammëban ŋa, mëntj nji kajakuŋ aduknaanaa. Mëmbi bi pwayëŋ umundu kaji udukaanaa, dbi bi pbuuran wa. ⁴⁸ Kë ñaaj ampoknuŋ awo aandi ptiink ŋŋup ŋi naan aŋë duknaana : ŋŋup ŋi nji ŋŋupuŋ ŋaluŋ kadiiman kë aduknaanaa ŋi unuur ubaaŋŋaani. ⁴⁹ Mëntj nji ŋi uleef naan dŋupuŋ, Paapa anyilnuj aŋupuŋ uko wi nwoonj kaŋup na jibi nwoonj kaŋup wa. ⁵⁰ Dme kë uko wi aŋuuj pdo uji uŋooŋ ñaaj du ubida

ŋ **12:32** Wal wi nji kadeeŋaniinj uwoonj; Wal wi nji kadeeŋaniinj ŋi Krut. Natenan kak ŋi Yowan 3.14-15.

* **12:38** Itayi 53.1. * **12:40** Itayi 6.9-10.

wi mn̄ṭo. Hēnk, uko wi nji kaṭiiniyaanuṅ, dji kaṭup wa jibi Paapa ajaknuṅ n̄ṭiiniyaan wa. »

13

Yetu añow ihoṭ yi baṭaşarul

¹*Ufettu wi Mbuur uñogi, kē Yetu ame kē wal wi pduk umundu wi kakak du Naşibaṭi Aşin ubani. Kē jibi aṅaluṅ baṭaşarul banwoon ṭi umundu, hēnk di aṅalan̄ baka te wal ubaañsaani.

² Yetu na baṭaşarul bawo ṭi pde kañah, kē Untaayi Uweek uşē do bi neej ṭi *Yuda, abuk Fimoṅ Itkariyot, kē akten jibi akdoluṅ kadoo kawaap Yetu. ³ Yetu ame kē Aşin aṭu iko bti ṭi iñen yi nul, abot ame kē awoona du Naşibaṭi akut akak du a. ⁴ Wi wi aşaan̄ anaṭa, awohēs kamaşa, atan blaañ ṭi blank, ⁵ ajej meel aṭu ṭi ubaaldu aşē jun pñow ihoṭ yi baṭaşarul awent ya na blaañ bi atanuṅ ṭi blank.

⁶ Abi aban ṭi Fimoṅ Piyeer, kē un̄ aşē jaka aji : « Ajugun, iwi, kañowēn ihoṭ? »

⁷ Kē ateema aji : « Uko wi nji kadoluṅ hēnk, iimme wa, iluṅ kame wa. »

⁸ Kē ateema aji : « Nin iinkñowēn ihoṭ! »

Kē aji na a : « Woli mēññowu ihoṭ, iinkwo ṭi banwoon̄ biki naan. »

⁹ Kē aşē ji na a : « Ajugun, kwut kañowēn ihoṭ ṭañ, ñowaan kak iñen na bkow! »

¹⁰ Kē ateema aji : « Aññowiin̄ aankak anuma kañowa ; awo najinṭ bti. Ihoṭ ṭañ yi yi awoon̄ kañow. An kak nawo bajinṭ, aşē wo mēnt̄ an bti baka. »

¹¹ Na manjoonan̄ Yetu ame ankmbiin̄ kawaapa, ukaaṅ kē aji mēnt̄ bukal bti bajinṭuṅ.

¹² Wi abaaṅ pñow baka ihoṭ, akak awohara kamaşa aṭo aşē ji na baka : « Name uko wi ndolanaṅ hēnk i? ¹³ Naji nadu'ēn kaji Najukan kaji Ajugun ; nafaṅi, dwo a. ¹⁴ Woli nji Ajugan na Najukan dñowan ihoṭ, an kak nawo i kado kañowar ihoṭ. ¹⁵ Ddo do haṅ adiimanaanan, an kak nado kado jibi ndolanaṅ. ¹⁶ Na manjoonan̄, dṭupan, nalemp aambaan̄ kapel i aklemparuṅ, kē nayili aampel anyiluluṅ. ¹⁷ Name hēnkun̄ iko yan̄, woli nado ya, nawo ṭi mnlilan. ¹⁸ Mēnt̄ an bti biki nji kaṭiiniyaanuṅ. Dme biki nji ndatuṅ bnuura, kē uko umpiitaniin̄ ṭi Ulibra wi Naşibaṭi uşē wo i kadolana :

*Ñaaṅ anṭoon̄ na nji ade
akak aşoorēn. **

¹⁹ « Dṭupan hēnkun̄ ji uko mēnt̄ ubi udolana, nahilna woli uko mēnt̄ uluṅ adolana name kē nji *dwoon̄ anwoon̄. ²⁰ Na manjoonan̄, dṭupan, anyeenkun̄ ñaaṅ i nji nyilun̄, ayeenkēn ; kē anyeenkun̄, ayeenk anyilun̄. »

Pneej pi Fatana ṭi Yudaṭ

(Maci 26.20-25; Markut 14.17-21; Luk 22.21-23)

²¹ Wi Yetu aṭiiniin̄ haṅ aba, uşalul uṭēla ṭēla maakan kē aşē ji : « Dṭupan, na manjoonan̄, aloṅ ṭi an aluṅ kawaapēn. » ²² Baṭaşarul bawo ṭi ptenar ṭiki baamje ahoṅ ṭi baka i i ajakuṅ. ²³ Aloṅ ṭi baṭaşarul, i amaganuṅ aṭo akab ṭi a. ²⁴ Fimoṅ Piyeer ado na kañen aji na a ahepara ñaaṅ mēnt̄. ²⁵ Kē un̄ ajuṭ ṭi Yetu aşē hepara aji : « Ajugun, in ul a ba? »

²⁶ Kē ateem aji : « I nji kawuluṅ kapoom ki nji katoopuṅ ṭi pot a. » Ajej wal mēnt̄ kapoom atoop ṭi pot awul *Yudaṭ, abuk Fimoṅ Itkariyot. ²⁷ Wi ayeenkun̄ ka, kē *Fatana aşē neej ṭi a. Wi wi Yetu aşaan̄ aji na a : « Uko wi iwoon̄ i pdo,

taraan ido wa. » ²⁸ Ké nin alonj ti banwoonj da ašë wo aamme uko unkayî ké ajaka hanj. ²⁹ Jibi Yudat awoonj anjaan ahank itaka, batum bašal aji aji ji na a aya anug iko yi banumiinj pa ufettu, kême awul bajuuk uko ulonj. ³⁰ Wi ayeenkunj kapoom kunj ašë pën ; utejan uban wal mënť.

Uko uhalu wi pdo

³¹ Wi Yudat apënuj ké Yetu ašë ji : « Hënkunj mndëm mi *Abuk Niiint manwinana, ké mndëm mi Našibaťi mankak awinana ti a. ³² [Ké woli mndëm mi Našibaťi manwinana ti a,] Našibaťi akak adiiman ul ti uleeful mndëm mi Abukul, ado uko mënť hënkunj. » ³³ An babuk naan, dwo na an nwal nntiinku řaň. Naluj kado kala'ën, ké nšë řupan uko wi nřupun bayuday bandukiinj: naanhil pya dko di nji kayaanj. ³⁴ Dřupan uko uhalu wi nawoonj i kado kado : Naňaladan, aa, jibi nji nňalanaň, naňaladan hanj. ³⁵ Woli naňaladi, baňaanj bti bayikrën wal mënť ké nawo bařařaraan. »

³⁶ Fimonj Piyeer aji na a wal mënť: « Ajugun, iya řun ba? »

Ké ateema aji : « Dko di nji kayaanj, iinhil kařašën da hënkunj, ilunj kabi da. »

³⁷ Ké ašë ji na a : « Ajugun, we ukaanj ké mënňil přařu da hënkunj ba? Woli udoo wo nkeť pa uko wi nu, nji wi! »

³⁸ Ké ateema aji : « Ké iji ilunj kakeť pa uko wi naan? Dřupu na manjoonan : Ji uguk udo kahaan nřa, ipok nřyaař nřwajantj kaji iimme'ën. »

14

Yetu : Bgah banjaanj baťij du Ařin

¹ Yetu akak aji na bařařarul : « Nawutan kahaajala. Nafiyaarën Našibaťi nakuť nafiyaarën. ² Du katoh ki Paapa, dko dawo da adëm. Dya kabomanan dko da. Woli uunjoonan lah, mënktřupan wa. ³ Ké woli dbi ya abomanan da dko, kašë kakaran kaťijan naňogën nahilna, dko di nwoonj, nawo da kak. ⁴ Ké dko di nji kayaanj, name bgah byaani da. »

⁵ Ké Tooma ašë ji na a : « Nawweek, wi nřwoonj nřëmme dko di ikyaanj, hum di di nkmeenj bgah byaani da ba? »

⁶ Ké Yetu ateema aji : « Nji, dwoonj bgah, manjoonan na ubida. Nin řiaan ankya du Našibaťi Paapa bë aantëpna ti nji. ⁷ Woli name'ën, naluj kame Našibaťi Paapa kak ; nado me'a hënkunj akuť awina. »

⁸ Ké Filip ašë ji na a : « Ajugun, diimanun Našibaťi Ařin nja, uko mënť ukëřun. »

⁹ Ké aji na a : « Filip, djon na an ři maakan, ké iřë wo iimme'ën te hënkunj. Ńaanj anwinnun, awin Našibaťi Paapa. Hum di di ihilunj kaji : “Diimanun Našibaťi Ařin nja?” ¹⁰ Iinfiyaar ké dwo ři Paapa, ké abot awo ři nji i? Nřup nji nji kaťupunj nřaanwoona ři nji, Paapa anwoonj ři nji akdolunj ulemp wi nul. ¹¹ Nafiyaaraan woli dřupan aji : “Dwo ři Paapa ké Paapa akuť awo ři nji.” Kême nafiyaaraan řiki nawin iko yi nji kadolunj. ¹² Na manjoonan dřupan, řaanj anfiyaarnun, alunj kado kak iko yi nji kadolunj. Adoo lunj kado indëmunj apel ya řiki dya du Paapa. ¹³ Ké uko wi naklunj kaňehan ři katim ki naan, ddo wa. Hënk ři iko yi Abukul akdolunj mndëm mi Našibaťi Paapa manhilna manwinana. ¹⁴ Woli naňehan uko ulonj ři katim ki naan, kalunj kado wa. »

Kahonj ki ubi wi Uhaař wi Našibaťi

¹⁵ Yetu akak aji : « Woli naňalën, naluj kamëban iko yi njakananj nado kado.

¹⁶ Nji nšë lunj řehan Paapa awulan Naťënkar alonj ahilna awo na an te mnřo :

¹⁷ anj mënřan awoonj Uhaař wi Manjoonan wi umundu uwoonj uunhil pyeenk

ṭiki uunwin wa abot awo uunyikrën wa. An, name wa ṭiki uñogan akuṭ aluṇ kawo ṭi an.

¹⁸ « Mënkdukan bajinṭ, dluṇ kabi du an. ¹⁹ Uduka ntiinku, umundu uşë uwo uunkak awinën. Kë an naşë luṇ kawinën. Dka ubida, ukaaṇ kë an kak nakluṇ kaka wa. ²⁰ Unuur mënṭ, nayikrën kë dwo ṭi Paapa, kë an nawo ṭi nji, kë nkuṭ awo ṭi an. ²¹ Ñaaṇ ammëbanuṇ iko yi njakuṇ abot ado ya, uṇ mënṭan aṇaluṇ. Kë anşaaṇ aṇalën, Paapa aluṇ kaṇala ; nji kak mbot nṇala, nşë ndo ame'ën. »

²² Yudat kë aşë ji na a (mënṭ Yudat Itkariyot aktiiniin ṭi): « Nawweek, we ukaaṇ kë ikdo un ṭaṇ ṇme'u, kë umundu uşë wo uunkme'u? »

²³ Kë Yetu ateema aji : « Woli ñaaṇ aṇalën, amëban ṇṭup ṇi naan, Paapa akak kaṇala, nşë bi du a, kakuṭ kaṭo du a. ²⁴ Ñaaṇ anwoon aṇṇalën, aankmëban ṇṭup ṇi naan ; kë uṭup wi naan uşë wo uunwoona du nji, uwoona du Paapa anyilnuṇ. ²⁵ Dṭupan uko wi, wi nhumuṇ na an. ²⁶ Kë Naṭëkar, *Uhaaş wi Naşibaṭi wi akluṇ kayil ṭi katim ki naan, uluṇ kajukanan iko bti kabot kaleşanan iko yi nṭupanaṇ bti. ²⁷ Ddukaran bnuura, bnuura bi naan bi bi nji kawulanaṇ. Bnuura bi njaan kawul baanknaam na bi umundu ujaan uwul. Uhaaş wi nan uwutan kahaajala këme kalën. »

²⁸ « Natiink uko wi njakanan: dya, dluṇ kakak ṭi an. Woli naṇalën, naluṇ kalilan ṭi pya pi naan du Paapa, ṭiki Paapa adëm apelën. ²⁹ Dṭupan uko mënṭ hënkur ṭi ubi udo kaban, nahilna woli ubii nafiyaar. ³⁰ Mënkak aṭiini iko itum na an, ṭiki *naşih i umundu wi abi. Aanhilanaan nin uko uloṇ, ³¹ kë umundu uşë wo i kame kë dṇal Paapa abot aji kado jibi Paapa ajaknuṇ ndo kado. Nanaṭiin, nawulan ṇya na bḡah bi nja. »

15

Bko banjaan badolna ubiñu

¹ Yetu akak aji : « Nji dwoonṇ bko bi mbuk manjaan mandolna ubiñu na manjoonan, kë Paapa ajaan alemp ṭi uwoorta. ² Kanah kanwoon ṭi nji aşë wo kaambuki, aji fal ka, kë kambukuṇ, aji heent ka bnuura kahilna kabuk kak maakan. ³ Uṭup wi nji nṭupanaṇ udo bi jinṭanan jinṭan ji kanah ki baheentuṇ. ⁴ Namëbanaan jibi mmëbanaanṇ. Jibi kanah kajaan kawo kaanji kahil pbuk woli kaanwo ṭi bko, hënk di di nawoonṇ kak naanhilan kawul mbuk woli naamëbanaan. »

⁵ « Nji dwoonṇ bko banjaan badolna ubiñu ; an kë naşë wo inah. Ñaaṇ ammëbanaanuṇ, kë mbot amëbana, aṇ mënṭan aji wul mbuk mntum. Nalowënle naankhinan pdo nin uko uloṇ. ⁶ Woli ñaaṇ aanwo na nji, aji fëlana ji kanah, kaji kakay. Inah itëṇṭ kuṇ mënṭ baji bajey ya kafël du bdo, iyik. »

⁷ « Woli namëbanaan abot amëban ṇṭup ṇi naan nahil kahepar uko wi naṇaluṇ kaka wa. ⁸ Woli nawul mbuk mntum, nawo baṭaşaraan na manjoonan, uko mënṭ yuuṇ mndëm mi Paapa. »

⁹ « Jibi Paapa aṇaluṇ, hënk di di nkaanṇ aṇalan. Nadukiin ṇnuur bti ṭi uṇal wi naan. ¹⁰ Woli nado iko yi njakananṇ nado, nawo ṭi uṇal wi naan, jibi nji ndoluṇ iko yi Paapa ajaknuṇ awo ṭi uṇal wi nul. ¹¹ Dṭupan uko wi, mnlilan mi naan manhilna manwo ṭi an, hënk mnlilan mi nan manwo mnweek maakan. ¹² Uko wi nji kajakananṇ nado wii wi : Naṇaladan jibi nji nṇalanaṇ. ¹³ Uṇal undëmnuṇ uwo pwul ubida wi ñaaṇ pa banohul. ¹⁴ Nawo banoh naan woli nado uko wi njakananṇ nado. »

¹⁵ « Mënkak ado kadolan balempar naan, nalemp aanji me uko wi ajugul ajaan ado. Kë nşë du'an banoh naan ukaaṇ kë nji kaṭupan uko bti wi ntiinknuṇ »

du Paapa. ¹⁶ Mēnt an nadatnuŋ ; nji ddatanaŋ abot aŋu'an ulemp wi pya pŋup Uŋup Ulil Unuura kabot kawul mbuk mntum, mbuk mēnt mambot maŋto. Wal mēnt, uko wi nakluŋ kahepar Paapa ŋi katim naan, awulan wa. ¹⁷ Uko wi nji kaŋu'anaŋ pdo uwo naŋalad. »

Pŋoor pi umundu uŋooruŋ Yetu na baŋaŋaruŋ

¹⁸ Yetu akak aji na baŋaŋaruŋ : « Woli umundu uŋooran, nameen kē uŋoorēn ji ubi udo kaŋooran. ¹⁹ Woli nawo lah biki umundu, uŋalan ŋiki nawo biki wa ; kē naŋe wo naanwo biki umundu ŋiki ddatanaŋ apēnan ŋi wa, ukaaŋ kē umundu uŋooran. ²⁰ Naleŋan uko wi mbiin aŋupan : “Nalemp aambaan kapela i aklemparuŋ.” Woli bahajanaan, an kak baluŋ kahajanan ; woli batiink uŋup wi naan, bakak katiink uŋup wi nan.

²¹ « Iko mēnt bti nji kaŋuŋ badolan ya, ŋiki baamme anyilnuŋ. ²² Woli mēmbi lah, awo mēntiini na baka, baankduknaana, kē baŋe wo hēnkuŋ baanka uko uŋup ŋi pekadu di baka. ²³ Ŋaaŋ anŋooruŋ akak aŋoor Paapa. ²⁴ Woli mēndo lah ŋi ptoof pi baka iko yi nin ŋaaŋ awoon aambaan kado, baankduknaana ; kē hēnkuŋ baŋe win akuŋ aŋooruŋ nji na Paapa. ²⁵ Kē hēnk di uko umpiitaniin ŋi Ulibra wi Naŋibaŋi udolaniin : “*Babubara aŋoorēn.*”^φ

²⁶ « Dluŋ kayil Naŋēnkar alon, anwoon Uhaaŋ wi manjoonan unwoonuŋ du Naŋibaŋi Paapa. Woli ubii, uluŋ kaŋup uko wi umeen ŋi nji. ²⁷ An kak, naluŋ kaŋup uko wi nameen ŋi nji ŋiki du ujuni di di nawoon na nji. »

16

¹ Yetu akak aji : « Dŋupan iko yaŋ bti nawutna kaŋaŋan pfiyaar. ² Baluŋ kadookan du itoh iŋehanaani ; wal uluŋ kaban wi bafiŋan bakdoon kaji baŋal kaji bado do uko wi Naŋibaŋi aŋaluŋ.

³ Baluŋ kado iko yaŋ ŋiki baamme Paapa abot awo baamme'ēn. ⁴ Kē nŋe ŋupan uko waŋ nahilna woli wal ubani naleŋ kē dŋupan wa. Mēntuŋpan wa du kateeku ŋiki dhum nwo na an.

Uko wi Uhaaŋ wi Naŋibaŋi ukluŋ kado

⁵ Yetu akak aŋiini na baka aji : « Kē nŋe kak hēnkuŋ du anyilnuŋ, kē nin alon ŋi an aanheparaan dko di nji kayaaŋ. ⁶ Dwin bnuura kē uko wi nŋupanaŋ ukaaŋ kē najooŋan maakan hēnk. ⁷ Kē nŋe ŋupan manjoonan, uwo bnuura pa an nji nya. Woli mēnyaa, Anwoon i Kaŋēnkan aankbi ŋi an, nŋale ya kayila ŋi an. ⁸ Wi akluŋ kabi, ayuuj kē baŋaaŋ biki umundu baneem ŋi uko wi pekadu, ŋi uko wi pwo natoool na ŋi uko wi pwayeŋ. ⁹ Umundu unem ŋi uko wi pekadu ŋiki na manjoonan pekadu dawoon ppoŋ pfiyaarēn ; ¹⁰ unem ŋi uko wi ptoool ŋiki bawin kē dya du Paapa kē naankak awinēn ; ¹¹ anem ŋi uko wi pwayeŋ ŋiki bawayeŋ *ŋatana naŋih i umundu wi kaji aduknaanaa.

¹² « Dka iko itum kak yi nwoon i pŋupan, kē iŋe wo iinhil kajint ŋi ikowan hēnkuŋ. ¹³ Woli aluŋ abi, ul anwoon Uhaaŋ wi Manjoonan, aŋoŋan kado name manjoonan bti. Aankluŋ kaŋiiniyaan uleeful, uko wi atiinkuŋ ŋaŋ wi wi akdoon kaŋup kabot kapibanan iko inkluŋ kabi. ¹⁴ Ul aluŋ kadēmanaan, aluŋ kayeenk ŋi nji uko unwoon wi naan kadolan name wa. ¹⁵ Uko bti wi Paapa akaaŋ uwo wi naan, ukaaŋ kē nji ayeenk ŋi uko unwoon wi naan kadolan name wa.

¹⁶ « Uduka ntiinku naankak awinēn, naŋole ntiinku nakak kawinēn. »

¹⁷ Baŋaŋaruŋ bahoopaŋeŋ aji : « We wi akjakuŋ hēnk ba wi ajakuŋ uduka ntiinku nŋēnkak awina nŋkale ŋo ntiinku nŋkak kawina? We ukaaŋ kē abot aji aya du Aŋin? »

^φ 15:25 Kaŋaam 35.19; 69.4.

18 Bawo ƚi pƚiini aji : « we wi aƚaluƚ pƚup wi ajakuƚ “ntiinku”? Njenyikrën uƚup wi akƚupun. »

19 Yetu ame kē baƚal kahepara uko wi akƚiiniyaanuƚ ašë ji na baka : « Nawo ƚi phepar uko wi njakuƚ: “Uduka ntiinku naankak awinën, nakale ƚo ntiinku nakak kawinën.”

20 « Na manjoonan dƚupan, naluƚ kawooni, kabot kaƚëga, bañaan biki umundu bašë balilan. Naluƚ kajooƚan, kē pjooƚan mënƚ pašë luƚ kakak mnlilan. 21 Woli ñaaƚ aya kabuk, uleef uji ude'a ƚiki wal wi mnhaj mi nul ubani ; ašale buk aankak aji leš mnhaj, aji lilan uko wi aƚijuƚ napoƚ ƚi umundu. 22 Kē hënƚ di uwoon pa an : najooƚan hënkuƚ, kē nšë luƚ kawinan kak našë nawo na mnlilan ƚi ƚhaaš, mnlilan mënƚ nin ñaan alon aankhil ppënanan ma. 23 Unuur mënƚ, naankheparaan nin uko ulon.

« Na manjoonan dƚupan uko wi nakluƚ kañehan Paapa ƚi katim ki naan aluƚ kawulan wa. 24 Te hënkuƚ naanñehan nin uko ulon ƚi katim ki naan. Nañehan, naluƚ kayeenk, mnlilan mi nan manšë mandëm maakan.

25 « Dhoñ hoñ aƚupnan iko mënƚ bti. Kē wal ušë bi wi nwoon mënƚak ado kahoñ, dƚupan uko wi Paapa na nƚup njint piš. 26 Unuur mënƚ naluƚ kañehan Paapa ƚi katim ki naan, kē nšë wo mënƚto kañehandëran a, 27 Našibaƚi Paapa ƚi uleeful aƚalan, ƚiki naƚalën akuƚ afiyaar kē dwoona du a. 28 Dwoona du Paapa abi ƚi umundu wi, hënkuƚ dduk umundu wi kaya du Paapa. »

29 Kē baƚašarul bašë ji na a : « Iwini, iinkak ahoñ, iƚup hënkuƚ na nƚup njint piš! 30 Nme hënkuƚ kē ime iko bti abot aji kēme iko yi ñaan aƚaluƚ pheparu. Uko mënƚ ukaan kē nfiyaar kē iwoona du Našibaƚi. »

31 Kē Yetu atëem baka aji : « Nafiyaar hënkuƚ? 32 Kē wal ušë ubi, udo bi ban ban wi nakwayšëruƚ an bti, kaji andoli aya na bgahul, nadukën aloolan. Kē nšë wo mënwo aloolan, Paapa awo na nji. 33 Dƚupan iko yi, ƚhaaš ƚi nan ƚahilna ƚaƚoora wi nawoon baloolan na nji. Umundu uluƚ kanooran an, natamaan, dwat wa. »

17

Yetu añehandër baƚašarul

1 Wi Yetu aƚiiniƚ har ašë kat kës du baƚi aji : « Paap, wal ubani. Diimaan mndëm mi Abuku, ahilna adiiman mndëm mi nu. 2 Iwula mnhina mi aših bañaan bti ahilna awul biki iwululuƚ bti ubida wi mnƚo. 3 Pka ubida wi mnƚo, pawo pme'u iwi inwoon Našibaƚi na manjoonan, abot awo aloolan ƚaƚ, na pme'ën nji Yetu Krittü i iyilun. 4 Ddiiman mndëm mi nu ƚi mboš wi ndoluƚ ulemp bti wi iƚuunuƚ. 5 Kē hënkuƚ Paap, du dko di iwoon, dëmanaan ƚi kadunu, wulaan mndëm mi mbiƚi aka wi nwoon na iwi ji umundu ubi udo kapašana.

6 « Ddo bañaan biki idatuƚ ƚi umundu awulën, kē bame'u. Babi wo biki nu kē išë wulën baka ; bamëban uƚup wi nu. 7 Hënkuƚ bayikrën kē iko bti yi iwulnuƚ ipënna du iwi. 8 Dwul baka nƚup ƚi iwulnuƚ, kē bayeenƚ ƚa, ayikrën kē dpënna du iwi na manjoonan, afiyaar kē iwi iyilun. 9 Bukal biki nji kañehandëruƚ. Mënƚ umundu wi nji kañehandëruƚ, biki iwulnuƚ baka ƚiki bawo biki nu. 10 Uko bti unwoon wi naan uwo wi nu, jibi uko bti unwoon wi nu uwoon wi naan. Mndëm mi naan manwinana ƚi baka. 11 Hënkuƚ dbi du iwi, mënƚak awo ƚi umundu, kē bukal bašë woƚa wo ƚi umundu. Paap iwi inyimanuƚ, mëbaan baka na mnhina mi katimu ki iwulnuƚ bahilna bakak ñaan aloolan jibi nji na iwi nwoon. 12 Wi nwoon na baka dmëban baka ƚi katim ki iwulnuƚ abot ayeƚ baka kē nin alon ƚi baka aanneemi, woli mënƚ anwoon i kaneem a. Hënƚ di uko umpiitaniƚ ƚi Ulibra wi Našibaƚi ukdolaniƚ. 13 Hënkuƚ

dbi du iwi, ašë ʈup ʈup ʈi ʈi umundu bahilna bawo na mnlilan mnweek maakan mi nwoonaanun. ¹⁴ Dwul baka uʈup wi nu kē umundu ušë šoor baka, ʈiki baanwo biki umundu jibi nwoon mēnwo i umundu. ¹⁵ Mēnkñehanu ipēnan baka ʈi umundu, dñehanu ñehan ido kayeñ baka, *Ajug Buʈaan awut kaban baka. ¹⁶ Baanwo biki umundu jibi nwoon mēnwo i umundu. ¹⁷ Uʈup wi nu uwo manjoonan, keer iʈēpna ʈi manjoonan ido baka bawulu ikow yi baka. ¹⁸ Jibi iyilnuñ ʈi umundu, dyil baka kak ʈi umundu. ¹⁹ Dwulu bkow naan bti pa baka, bukal bahilna baʈēpna ʈi manjoonan bawulu ikow yi baka.

²⁰ « Mēnt bukal biki nji kañehandēruñ ʈañ, dñehandēr kak biki ʈup ʈi baka ʈakdolun bafiyaarēn. ²¹ Hēnk bukal bti bahil kawo ji ñaan aloolan. Jibi iwi Paapa iwoon ʈi nji kē mbot awo ʈi iwi, bukal kak bamēbandēran na nja, umundu uhilna ufiyaar kē iyilnuñ. ²² Dwul baka mndēm mi iwulnuñ, bahilna bawo ji ñaan aloolan jibi ʈwoon ñaan aloolan. ²³ Nji dmēbandēr na baka, kē iwi imēbandēr na nji. Hēnk bahil kawo ji ñaan aloolan na manjoonan, umundu ubot ume kē iyilnuñ abot añal baka jibi iñalnuñ. ²⁴ Paap, dñal dko bti di nwohañ, biki iwulnuñ bawo da na nji. Hēnk bawin mndēm mi naan. Mndēm mēnt iwulēn ma ʈiki iñalēn ji umundu ubi udo kapašana. ²⁵ Paap, iwi inwoon naʈool, umundu uumme'u, kē nji nšë me'u kē biki babot ayikrēn kē iyilnuñ. ²⁶ Ddo baka kē bame'u abot aluñ kado bame'u kak, bahilna bado kañal jibi iñalnuñ, nji ʈi uleef naan mbot nwo ʈi baka. »

18

Yetu amobanaa

¹ Wi Yetu abaan pñehan, aya na baʈašarul, kē bamuur katant ki Fedroñ. Uwoorta ulon uwo du plut, kē du wa dī dī ayaan aneej na baʈašarul.

² Kē Yuda, ankwaapulun ašë me dko mēnt, ʈiki Yetu ajon kayit da na baʈašarul. ³ Aya du uwoorta mēnt aʈij pntuk pi bangoli na bayeñ biki *baʈeñan baweek na *bafaritay bawululun ; bawo na ʈkaniya na ifitiñ akuʈ awo na ikej. ⁴ Yetu, ammeen uko unwoon i pdola bti, apēn ašë hepar baka aji : « In i naklaañ ba? »

⁵ Kē bateem aji : « Yetu i Naʈaret. »

Kē aji na baka : « Nji a » Kē Yuda ankwaapulun ašë naʈ na baka. ⁶ Wi Yetu ajakuñ na baka : « Nji a. » Kē bašë kak ufeʈ, ajot ʈi mboš.

⁷ Kē akak ahepar baka aji : « Naji in i naklaañ ba? »

Kē bateem aji : « Yetu i Naʈaret. »

⁸ Kē aji na baka : « Djakan aji nji a. Woli nji i naklaañ, nawutan biki baya. » ⁹ Hēnk di di uko wi abiiñ aji na Našibaʈi wi akñehanulun udolaniin ; « Mēnneemandēn nin alon ʈi biki iwulnuñ. »

¹⁰ Wal mēnt, kē Fimoñ Piyeer anwoon na kakej ašë toot ka, aʈuh nalempar *naših i baʈeñan afala kabaʈ kadeenu. Katim ki nalemp mēnt kawo Malkut. ¹¹ Kē Yetu ašë ji na Piyeer : « Kakaan kakej ki nu ʈi kabeel! Işal aji mēnkdaan pnkalame pi Paapa awulnuñ, panwoon pi mnhaʈ? »

Bañoʈ Yetu du kadun ki Anat naših i baʈeñan (Maci 26.57-58; Markut 14.53-54; Luk 22.54)

¹² Wal mēnt kē bangoli na naweek i baka na bayeñ biki baweek biki bayuday kē bašë mob Yetu atan. ¹³ Bañoʈa duna du Anat*, ašin ahar Kayif.

* **18:13** Anat abiiñ awo naših i baʈeñan, kē wi baromeñ bayeenkun utaak ašë do kē Kayif ayeenkša ; kē bayuday baʈum bašë ʈu'a ʈu kē Anat awoon naših i baʈeñan.

Kayif awoon naših i baŕejan ti ušubal mënŕ. ¹⁴ Ul abiiŕ awul bayuday ušal aji : « Ušokan ŕaaŕ aloolan aket pa baŕaaŕ bti. »

Ppok pi Piyeer

(Maci 26.69-70; Markut 14.66-68; Luk 22.55-57)

¹⁵ Timon Piyeer na naŕašar Yetu alon bawo ti ptaš Yetu. Naših i baŕejan ame naŕašarul anwoon na Piyeer. Kë naŕašarul mënŕ ašë neej na Yetu du blay bi *naših i baŕejan. ¹⁶ Kë Piyeer ašë naŕ du bdig aňog plëman. Naŕašar Yetu i naših i baŕejan ameeŕ, apën aŕiini na ŕaaŕ ankyeŕuŕ plëman, ado Piyeer kë aneeji.

¹⁷ Naŕ nayeŕ plëman aji na Piyeer wal mënŕ: « Iwi iinwo kak alon ti baŕašar ŕiint i i? »

Kë aji na a : « Mënwo a. »

¹⁸ Balemp na bayeŕ batehan bdo o afooy ba atëma ŕiki ujonŕ uwoo. Piyeer awo da kak na baka atëma.

Naših i baŕejan na Yetu

(Maci 26.59-66; Markut 14.55-64; Luk 22.66-71)

¹⁹ Naših i baŕejan ahepar Yetu ti uko wi baŕašarul na ti iko yi akjukanuŕ. ²⁰ Kë Yetu ateema aji : « Na pnak di di nŕiiniŕ na baŕaaŕ bti. Djon kajukan du *itoh iŕehanaani na du *Katoh Kaweek ki Našibaŕi, di bayuday bti bajaan bayitna. Mëmbaan kamena uko ulon. ²¹ We ukaan kë ikheparaan ba? Heparan bantiinkuŕ uko wi njukanuŕ baka ; bukal bame uko wi nji nŕupuŕ. »

²² Wi ateemuŕ haŕ, kë alon ti bayeŕ annaŕuŕ da ašë koba kaŕen ti kajeem aji na a : « Hënk di di ikteemuŕ Naših i baŕejan? »

²³ Kë Yetu ašë ji na a : « Woli dŕup buŕaan, kdiiman jibi nŕupi buŕaan ; bë woli dŕup bnuura, we ukaan kë ikobën? »

²⁴ Kë Anaŕ ašë do kë baňooŕa du Kayif Naših i baŕejan. Iŕenul itanana wal mënŕ.

²⁵ Kë Piyeer ašë wo du blay atëma, baji na a : « Iwi kak, jëm iwo alon ti baŕašar ŕiint i i? »

Kë apok aji : « A-a, mënwo a. »

²⁶ Wal mënŕ, nalempar Naših i baŕejan alon, ayiŕ i Piyeer abiiŕ afal kabaŕ aji na a : « Mënwinu lah du uwoorta na a i? » ²⁷ Kë Piyeer akak apok. ŕi dko mënŕ kë uguk ušë haan.

Yetu du kadun ki Pilat

(Maci 27.1-2,11-14; Markut 15.1-5; Luk 23.1-5)

²⁸ Bapëna wal mënŕ du uko Kayif, ajeŕ Yetu ayaanaan du katoh kaweek ki *Pilat nantuŕa anwoon i Rom. Nfa mamban wal mënŕ. Kë bayuday bašë wo baanneeŕ du katoh, baŕjal kawo bajinŕ kahilna kade pde pi *Ufettu wi Mbuur. ²⁹ Waŕ ukaan kë Pilat apën du bdig abi du baka ašë hepar baka aji : « we wi ŕiint i adoluŕ ba? »

³⁰ Kë bateema aji : « Woli aanwo lah nado buŕaan, ŕënkŕju a. »

³¹ Kë Pilat aji na baka : « Najejana nawayëš bdidi'an jibi bgah bi nan bajakuŕ. »

Kë bateema aji : « An baromeŕ naandinan nji nŕiŕ ŕaaŕ. » ³² Hënk di di uŕup wi Yetu abiiŕ aŕup jibi akkeŕari udolaniŕ.

³³ Pilat aneeŕ wal mënŕ du katoh ašë du Yetu aji na a : « Iwi, iwo naših i bayuday i? »

³⁴ Kë ateema aji : « Iwi ti uleefu ijakuŕ uko waŕ këme balon baŕupuŕ haŕ ti nji? »

³⁵ Kê aji na a : « Nji, dwo nayuday i? Biki utoaku, *baših biki baŋejan baŋijiin ɥi nji. We wi idolonj ba? »

³⁶ Kê ateema aji : « Pših pi naan paanwo pi umundu wi. Woli pawo lah pi umundu wi, balempar naan bagutan kaneenan bayuday pmobën. Kê pših pi naan pašë wo paanwo pi mboš. »

³⁷ Kê Pilat ašë ji na a : « Ikeer awo naših? »

Kê ateema aji : « Ijakunj haŋ: dwo naših. Dbuka abot abi ɥi umundu pa pdiiman uko unwoonj manjoonan. Ŋaŋ anwoonj i manjoonan aji tiink pdiim pi naan. »

³⁸ Pilat aji na a : « we uwoonj manjoonan? »

Wi ajakunj haŋ, ašë kak apën aya du bayuday aji na baka : « Mënwin ɥi a nin uko ulonj unkaan nji aduknaanaa. ³⁹ Kê jibi njaan kawutanan nakalabuš alonj ɥi wal wi Ufettu wi Mbuur, naŋal nwutanan "Naših i Bayuday" i? »

⁴⁰ Kê bašë huuran aji : « A-a, mënɥ ul a. Barabaat i i ŋjalunj iwutan. » Kê Barabaat mënɥ ašë wo natal naweek.

19

¹ *Pilat ajej wal mënɥ Yetu ado kê bakoba na itintël. ² Bangoli bašiiy iyiw ado ukël afuɥana, akak ajej kamiša kajeenkal awoharana. ³ Baji babi kaŋoga kašë ji na a : « Ŋwulu mboš, iwi naših i bayuday! » Wi bajakunj haŋ, bašë koba ɥi kaara.

⁴ Pilat akak apën aji na bayuday : « Natenan, dɥija ɥi an ɥi, kaɥupan kê mënwin nin uko ulonj unkaan nji aduknaanaa. » ⁵ Wi Yetu apënuj awo na iyiw ɥi bkow na kamiša kajeenkal, kê ašë ji na baka : « Ŋaŋ mënɥ awi. » ⁶ Wi baŋejan baweek na bayen biki baka bawinaarulunj win ašë huuran aji : « Paŋana ɥi krut! Paŋana! »

Kê Pilat aji na baka : « An najejana naya napaŋ. Nji mënwin nin uko ulonj unkaan nji aduknaanaa. »

⁷ Kê bašë teema aji : « Ŋka bgah, kê ɥi bgah mënɥ awo i pkeɥ ɥiki aji awo Abuk Našibaɥi. »

⁸ Wi Pilat atiinkunj uko mënɥ ašë lënka kak maakan. ⁹ Aya aneej du katoh ašë hepar Yetu aji : « Iwoona ɥun ba? » Kê Yetu aanteema. ¹⁰ Pilat aji na a wal mënɥ : « Iinjal pteemën? Imme kê dka mnhina mi pwutanu na mi ppaŋu i? »

¹¹ Kê ateema aji : « Woli iinyeenkna lah mnhina mënɥ du baɥi iinkhinanaan nin uko ulonj ; ukaŋ kê anɥijnunj ɥi iwi aka pekadu dandëmunj apel di nu. »

¹² Kê dul di Pilat ajunnunj pla jibi akdoli kadoo kawutan Yetu. Kê bayuday bašë huuran aji : « Woli iwutana, iinwo nanoh *Fetar. Ŋaŋ anjakunj aji awo naših aanwo našoorad Fetar naših najeenkal i? » ¹³ Wi Pilat atiinkunj uko waŋ ašë pënan Yetu bdiŋ ašë ɥo du pɥij pi ajaan awayëšaan du dko di bajaan bado « Gabata » ɥi uɥup uhebërë, uwoonj blay bi babomanunj na mnlaak. ¹⁴ Unuur wi bakbomanderunj pa *Ufettu wi Mbuur wa, ɥi mndiin unuur, kê Pilat ašë ji na bayuday : « Naših i nan awi. »

¹⁵ Kê bukal bašë huuran aji : « Fiŋana! Fiŋana! Paŋana ɥi krut. »

Kê Pilat aji na baka : « Kê nwo i kapaŋ naših i nan? »

Kê baŋejan baweek bateema aji : « Ŋkaha naših aloolan, Fetar a. »

¹⁶ Wal mënɥ kê Pilat ašë awutar baka Yetu baya bapaŋ. Kê bangoli baja ja ayaanaan.

Pkeɥ pi Yetu ɥi krut

(Maci 27.32-44; Marku 15.21-32; Luk 23.26-43)

17 Bado Yetu kē apēn akuṅa krut ul ṭi uleeful aya du dko di bajaan bado Golgota na uṭup uhebērē uwoon kaheem ki bkow. 18 Bapaṅa da na biinṭ batēb balon, alon ṭi kañen kamayu, alon ṭi kadeenu. 19 *Pilāt ado kē baboman kampiṅu kalon apar ṭi krut duuṭ. Bapiiṭ ṭi ka aji : « Yetu i Nataret naṣih i bayuday. » 20 Uko mēnṭ bayuday batum baleyiir wa ṭiki dko di bapaṅnuluṅ daṅog ubeeka kē uko mēnṭ ubot apiitana ṭi uṭup uhebērē, uromen na ugrek. 21 Kē *baṭeṅan baweek baṣē ya aji na *Pilāt : « Kpiit kaji naṣih i bayuday, piitan jji ṅiint i aji awoon naṣih i bayuday. »

22 Kē Pilāt ateem baka aji : « Uko wi mpiitun, dpiit wa. »

23 Wi bangoli bapaṅun Yetu du krut, bajej imiṣa yi awohariin ado ifah ibaakēr, bangoli baji andoli ayeenk kalon. Kē kamiṣa kameeṭ kaṣē wo kaanwo na ulētna, kaṭijna kaṭuṭ te uṭeeh, ukaan kē 24 balaṭar aji : « Nwut katow ka. Nabiin ṅdo kanun na mṅlaak ṅten ankyeenkun ka. » Hēnk, kē uko umpiitun ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi udolanaa, upiitana aji :

« *Bafaasiir imiṣa yi naan*

akuṭ ado kanun na mṅlaak

katen ankjejun kamiṣa naan. »*

Uko waṅ wi wi bangoli badolun.

25 Anin Yetu na aṭa anin, na Mariya ahar Klopāt na Mariya i utaak wi Magdala banaṭ aṅog krut. 26 Yetu awin anin, akak awin naṭaṣarul i amaganun kē anaṭ aṅog ṭi a aṣē ji na anin : « Abuk ṅaaṭ, abuku awun. » 27 Akak aji na naṭaṣarul : « Naan awun. » Kapēnna unuur mēnṭ kē naṭaṣarul un aṣē jej Mariya du katohul.

28 Wi uko waṅ uṭepun, Yetu ame kē uko uba bti hēnkun aṣē ji : « Udaan uṭijēn. » Hēnk di uko umpiitaniin ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi udolaniin. 29 Pdunk ploṅ pawo da wal mēnṭ pantumi poot pṭaakṭaan, hēnk kē bajej kalēmēt kalon atan ṭi pmul atoop ṭi pa aṣē ṅoor ṭi mntum mi Yetu. 30 Wi aṅemuṅ poot pṭaakṭaan pun aṣē ji : « Uko mēnṭ ubaa. » Wi wi aṣaan ayoont bkow aṣē jēmṣa.

31 Uwo ṭi unuur wi bakbomanderun pa *unuur wi pnoorfēn wi bayuday ; unuur wi pnoorfēn mēnṭ uwo unuur unyimani maakan, kē baweek biki bayuday baṣē wo baanṅal muum manwo ṭi ikrut unuur mēnṭ. Baṅehan Pilāt aji : « Dolan bakit baka ihoṭ* batarna bakaṭ baṣē bawalan muum! »

32 Bangoli babi aṅog biinṭ biki bapaṅun na Yetu, akit ihoṭ yi nateek, akak akit yi natēbantēn. 33 Wi babanun ṭi Yetu aṣē ṭenk kē ado bi keṭ, kē hēnk di di bawoon baankita ihoṭ. 34 Kē Nangoli alon aṣē ajej bjan alofa ṭi kantaagan. ṭi dko mēnṭ, kē pṅaak na meel iṣē pēn. 35 ṅaan ankṭupanan uko wi awo namaar, kē uko wi akṭupun ubot awo manjoonan. Ame kē uko wi akṭupun ujoonani, aṭup iko waṅ an kak nahilna nafiyaar. 36 Hēnk di uko wi Ulibra wi Naṣibaṭi ujakun udolaniin, upiit aji : « *Nin kamoh kalon ki nul kaankluṅ kakita.** » 37 Ukaak apiitana ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi aji : « *Balun kado katen ṅaan i balunanj* kantaagan.* »

Umoy wi Yetu

(Maci 27.57-61; Markut 15.42-47; Luk 23.50-56)

38 Yotef i utaak wi Arimati awo naṭaṣar Yetu aṣē wo aandiiman wa ṭiki aṭi baweek biki bayuday. Wi Yetu akeṭun, aya ahepar *Pilāt me ahil kayeenk puum kaya kamoy. Kē Pilāt adinani. Yotef abi ajej puum ayaanaan. 39 Nikodem kak awo na a. Ul abiiṅ aya du Yetu na utejan. Aṭij bko blil pṭēkēn

* 19:24 Kaṅaam 22.18. * 19:31 Baji bakit biki bapaṅun ihoṭ batarna bakaṭ ṭiki baji banaṭna ṭi ya kahilna kahefēn. * 19:36 Ppēn 12.46; Mnfēn 9.12; Kaṅaam 34.20. * 19:37 Fakariya 12.10.

bi bajaan bamoyna. Bko mēnt bañog ŋkil iñeen ŋwajanť. ⁴⁰ Bajej puum ataay na ilaañ na bko buñ jibi bayuday bajaan bado. ⁴¹ Du dko di bapanuñ Yetu uwoorta ulon uwo da, kē bhēr blon bhalu banwoyi baambi moynaara ñaan kē bawo da. ⁴² Uwo ti unuur wi bayuday bakbomanderuñ pa unuur wi pnoorfēn kē bhēr babot awo baanlowi, ukaan kē bamoy Yetu da.

20

Bhēr bawo bjint

(Maci 28.1-8; Markut 16.1-8; Luk 24.1-12)

¹ Ti unuur untaşuñ *unuur wi pnoorfēn*, bdēm bahumi kē Mariya i ubeeka wi Magdala aşē ya du dko di bhēr. Aţēnk kē plaak pweek maakan pandētnuñ plēman pi bhēr kē papēni. ² Aţi wal mēnt aya du bi Fimoñ Piyeer na naţaşar Yetu undu, i Yetu amaganuñ, aşē ji na baka : « Bapēnan Ajugun du bhēr, kē ŋemme dko di baţu'u li. »

³ Kē Piyeer apēn na naţaşar Yetu undu, kē bakya du dko di bhēr. ⁴ Baţi bti batēb ; kē naţaşarul undu aşē tar apel Piyeer, ajota kadun, abana uteek du bhēr. ⁵ Ajuunknaa awin ilaañ yi babinñ ataayna puum, aşē wo aanneeji. ⁶ Wal mēnt, kē Fimoñ Piyeer aşē ban ; aneej du bhēr, aten ilaañ. ⁷ Akak aten blaañ bambootānaanuñ bkow kē babēkan bnuura awo mpaţ. ⁸ Wi wi naţaşarul undu ambanuñ uteek abaan aneej. Awin akuţ afiyaar. ⁹ Na manjoonan te wal mēnt baando bi me kē jibi bapiituñ ti Ulibra wi Naşibaţi, Yetu awo i kanaţa ti pkeţ. ¹⁰ Baţaşarul bakak wal mēnt du katoh ki baka.

Pwinana pi Yetu ti kadun ki Mariya i Magdala

¹¹ Mariya anaţ du kañog bhēr du bdig, awooni. Wi akwooniin, aşē juţ aten du bhēr meet. ¹² Awin ŋwanjuţ ŋţēb ŋanwohi imişa ifaatal kē ŋaţo ti dko di puum pi Yetu pabiiñ abēkan, ulon du bkow, ulon du ihoţ. ¹³ Nwanjuţ ŋuñ ŋaji na a : « Abuk ñaaţ, we wi ikwooniin ba? »

Kē aji na ŋa : « Dwooni ŋiki bapēnan Ajug naan, kē mēmmē dko di baţu'u li. »

¹⁴ Wi ajakuñ hañ aşē kok, awin Yetu kē anaţi, kē aşē wo aamme kē ul a. ¹⁵ Kē Yetu aşē ji na a : « Abuk ñaaţ, we wi ikwooniin ba? In i iklaan ba? »

Mariya aji me nalemp i uwoorta a, aşē ji na a : « Naweeek, woli iwi iyaan na a, ktupēn dko di iţu'uli, dya kajeja. »

¹⁶ Kē aji na a : « Mariya! »

Kē aşē kok aji na a ti uţup uhebērē : « Rabuni! » uwoon najukan.

¹⁷ Kē aji na a : « Kmēbanaan, mēndo bi paya du Paapa. Yaan iwin bayit naan iji na baka dpaya du Paapa, anwoon kak Aşin baka, du Naşibaţi, anwoon kak Naşibaţi i baka. »

¹⁸ Kē Mariya i ubeeka wi Magdala aşē ya aji na baţaşar Yetu : « Dwin Ajugun. » Kē hēnk di di akakalēşuñ baka uko wi ajakuluñ.

Yetu apēn awinana ti kadun ki baţaşarul

¹⁹ Ti utaakal wi unuur untaşuñ unuur wi pnoorfēn baţaşar Yetu bayit du katoñ kalon anigan ilēman bti ŋiki baţi baweeek biki bayuday, kē Yetu aşē bi anaţ ti ptoof pi baka aji : « Bnuura bawo na an! » ²⁰ Wi ajakuñ hañ, aşē diiman baka iñen na kantaagan. Baţaşarul balilan maakan wi bawinuñ Ajugun. ²¹ Akak aji na baka : « Bnuura bawo na an. Jibi Paapa ayilnuñ, hēnk di di nkaan ayilan. » ²² Wi ajakuñ hañ, aşē fuuţ ti baka aji : « Nayeekan Uhaaş wi Naşibaţi. ²³ Bañaan biki nakmiiruñ ipekadu, Naşibaţi amiir baka ya ; kē biki nawoon naankmiir ya, Naşibaţi aankmiir baka ya. »

* **20:1** Unuur untaşuñ unuur wi pnoorfēn : “dimanche, Sunday, domingo.”

²⁴ Ké Tooma, alonj ti baťaşar Yetu iñeen na batëb i bajaanj bado kbet ašë wo aanwo da wi Yetu abiinj du baka. ²⁵ Ké baťaşar Yetu bandukiinj bašë bi aji na a : « Nwin Ajugun! »

Ké ašë ji na baka : « Woli mënwin ti iñen yi nul dko di bapanuj ireegu, ké woli mënju pkoñ pi naan ti da, woli mënju kañen ti kantaagan ki nul, nin mënkiyaar. »

²⁶ Wi kanëm katëpuj, baťaşar Yetu bakak ayitiir du meet, ké Tooma awo na baka. Ilëman iniigani ké Yetu ašë pën, abi anať ti ptoof pi baka ašë ji : « Bnuura bawo na an. »

²⁷ Wi wi ašaanj aji na Tooma : « Iñen yi naan yii yi, řuun pkoñ ti ; řuun kañen ti kantaagan ki naan. Wutan katam bkow, fiyaarën. »

²⁸ Ké ašë ji : « Ajugun, Našibaťi i naan! »

²⁹ Ké aji na a : « Iwinën ukaanj ké ifiyaari. Banwoonj baanwin ašë fiyaar banuurandëni. »

³⁰ Yetu akak ado ti kadun ki baťaşarul iko iñonarënaan itum inwoon iimpiitana ti ulibra wi. ³¹ Iko impiitaniinj ti, ipiitana piitana, nahilna nafiyaar ké Yetu awoonj *Krittu, Abuk Našibaťi, nakuť nahilna naka ubida ti a woli nafiyaari.

21

Pwinana pi Yetu du bdëk bi Tiberiyad

¹ Wi uko wañ utëpuj, Yetu akak apën awinana ti kadun ki baťaşarul du kabanj ki bdëk bi Tiberiyad. Hënk di di apënuj awinana ti kadun ki baka.

² Fimoj Piyeer, na Tooma i bajaanj bado kbet na Natanayel anwoonj i ubeeka wi Kana du Galilay na babuk Febede na baťaşar Yetu balonj batëb bawoonj da. ³ Ké Fimoj Piyeer ašë ji na baka : « Dya btuh. »

Ké baji na a : « Nbi na iwi. » Bapën, apaya ti bťeem, ké utejan mënť baammob nin utëb.

⁴ Wi nfa mambanuj, Yetu anať du kabanj ki bdëk ; ké baťaşarul baamme ké ul a. ⁵ Ké ašë ji na baka : « Babuk naan, namob nťëb i? »

Ké bateema aji : « A-a. »

⁶ Ké ašë ji na baka : « Nafëlan bridiya ti kañenan kadeenu, namob. » Bafël bridiya ašë wo baankak ahinan ba ppul řiki batum nťëb. ⁷ Ké naťaşar Yetu i amaganuj ašë ji na Piyeer : « Ajugun a! » Wi Fimoj Piyeer atiinkuj uko wañ ašë woh imiřa yi nul řiki aanwoharaa, ašë tëfa du meel. ⁸ Baťaşarul bandukiinj ti bťeem bapul bridiya apënan, baanlow pkay, bawo uko ji nřmetër iñeen-week di pa.

⁹ Wi bawaliinj du pkay, bawin bdoo ké batehan da, ké nťëb nřapaf ti ba duuť. Kapoom kabëkan da. ¹⁰ Ké Yetu ašë ji na baka : « Naťianj nťëb nři nabaanj amob mob nřuj. » ¹¹ Wal mënť ké Fimoj Piyeer ašë paya ti bťeem ké bapul bridiya monj pkay. Batum nťëb nřweek : nřawo iñeen week na iñeen kañen na nřwajantj (153), ké bridiya bašë wo baammara mar. ¹² Ké Yetu ašë ji na baka : « Nabiin nade. » Nin alonj ti baťaşarul aaññoom kahepara ñaanj i awo'i. Bame ké Ajugun a. ¹³ Wal mënť abi, ajeť kapoom awul baka, aťu na nťëb. ¹⁴ Wañ uwwoonj yuaař uwajantën wí Yetu apënuj awinana ti kadun ki baťaşarul wi anaťiinj ti pkeť.

Yetu na Fimoj Piyeer

¹⁵ Wi badeenj aba, ké Yetu ašë ji na Fimoj Piyeer : « Fimoj abuk Yowan, inřalën apel biki i? »

Ké ateema aji : « Ajugun, aa, ime ké dñalu. »

Ké aji na a : « Doon kayeň batani bi naan. »

¹⁶ Akak ahepara uyaas utëbanțën aji na a : « Fimonj abuk Yowan, injalën i? »
 Kë ateem aji : « Ajugun, aa, ime kë dñalu. »

Kë aji na a : « Doon kayafan batani bi naan. »

¹⁷ Akak ahepara uyaas uwajantjën aji na a : « Fimonj abuk Yowan, injalën i? »

Piyeer ajooțan wal mëntj ti uko wi akheparunj uyaas uwajantjën me añalaara așë ji na a : « Ajugun, ime iko bti, ime bnuura kë dñalu. »

Kë aji na a : « Doon kayenj batani bi naan. ¹⁸ Na manjoonan dțupu : wi ihojunj, iji ktan katëlu bdidi'u, kaya dko di injalunj. Kë wi iklunj kațaf, ilunj kadeenj inen, alonj atanu katël, añooțu dko di iwoonj iinjali. »

¹⁹ Ațup țup hanj pkeț pi Piyeer aklunj kakeț kadëmanaan Nașibați. Wi ajakunj hanj așë ji na a : « Țașaan. »

²⁰ Piyeer akok așë win națașar Yetu i amaganunj kë aktaș baka ; ul awoonj ambiin ajuj țu bjënt bi Yetu wi bakdeenj ahepara ankwaapulunj. ²¹ Piyeer awina așë ji na Yetu : « Ajugun, kë i? »

²² Kë ateema : « Woli dñal ațo te ubi'en, utenu i? Iwi, țașaan. » ²³ Banfiyaarunj Yetu banața wal mëntj ațup aji baji națașarul mëntj aankkeț. Kë Yetu așë wo aanji aankkeț, aji : « Woli dñal ațo te ubi'en, utenu i? »

²⁴ Națașarul mëntj ti uleeful amaarunj iko mëntj bti akuț apiit ya, kë nbot ame kë uko wi ațupunj ujoonani. ²⁵ Uka iko ilonj itum kak yi Yetu adolonj. Woli ñaanj añal ppiit ya bti, dșal aji umundu bti uunkkëș pțuuna njibra njankpiitunj.

Ulibra wi Ulemp wi Banjañan

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoon unkkalēsun iko yi banjañan biki Yetu badolun. Uwoon utēbantēn wi Luk apiitun pa Teofil nanohul. Luk ul ti uleeful awo nakuraar. Kē ašē ji bi kagakandēr na Pawulu na dko pṭup Uṭup Ulil Unuura. Ti ulibra wi, Luk aṭup iko yi baṭašar Yetu badolun na jibi baniinkani Uṭup Ulil Unuura ti umundu bti. Nañ ahinan kawin ti ulibra wi, ulemp wi Uhaaš wi Našibaṭi udolun. Uwala ti banjañan, awul baka mnhina mi pṭup Uṭup Ulil Unuura. Bañaan batum bakak afiyaar ajunna Yerutalem aya Yuda na Famariya na ṅmbar ṅtum ti umundu. Iko itēp jibi Yetu abiin aṭup aji ilun kawo ti Ulibra wi 1.8: « kē našē lun kayeenk phina woli Uhaaš wi Našibaṭi uwala ti an. Nalun kawo bamaar biki naan ti Yerutalem na ti utaak wi Yuda bti, na ti utaak wi Famariya te kaban kaban ki umundu. » Ulibra wi uṭup jibi bhojar bi Našibaṭi adolun na bañaan babanun du bañaan bti biki mboš. Du Iṭrayel, baṭašar Yetu badunna aṭup bayuday Uṭup Ulil Unuura abaa ya du ṅtaak ṅi banwoon baanwo bayuday, na du bañaan bti. Du dko bti di baṭupun Uṭup Ulil Unuura bañaan balon bafiyaari kē balon baanfiyaar wa. Bañaan batum babi šoor banjañan, kē bukal bašē tamanaara aṭup baka iko itum bahilna balliint ti pfiyaar.

¹ Teofil, ti ulibra wi naan uteek, dṭiiniyaan iko bti yi Yetu adolun abot ajukan du ujuni, ² te unuur wi adeenaniin du baṭi. Ji abi ado kadeenana du baṭi, aṭēpna ti *Uhaaš wi Našibaṭi aṭup *banjañan biki adatun, uko wi pdo. ³ Wi akeṭun, ti kadun ki baka di di akaan apēn awinana najeb. Ado iko itum ti ṅnuur iñeen na ṅbaakēr, adiiman baka kē awo najeb na manjoonan, aji pēn kawinana ti kadun ki baka kabot kaṭup baka uko wi *Pših pi Našibaṭi.

⁴ Unuur ulon wi akdeen na baka, ašē ji na baka bawut kapēn ti Yerutalem, baṭo da bayoonk kahon ki Ašin, ki batiinknun ti mntum mi nul : ⁵ «*Yowan *abattaar an na meel, kē an, ti ṅnuur ṅankmbiin ṅi nalun kayeenk *batitmu bi Uhaaš wi Našibaṭi. »

Yetu apaya baṭi

⁶ Wi wi *banjañan bayitiirun, ašē hepar Yetu aji : « Ajugun! Woon hēnkun di di ikkakanun *Iṭrayel pših i? » ⁷ Kē ašē teem baka aji : « Naanka na pme unuur kēme wal wi Ašinun adatun ti mnhina mi nul, ⁸ kē našē lun kayeenk phina woli *Uhaaš wi Našibaṭi uwala ti an. Nalun kawo bamaar biki naan ti Yerutalem na ti utaak wi *Yuda bti, na ti utaak wi *Famariya te kaban kaban ki umundu. »

⁹ Wi Yetu ajakun han, ašē deenana du baṭi, kē baktena. Wi wi kanfēlun kašaan abi awuna, baankak awina. ¹⁰ Jibi bahumun katen baṭi bi apayiin, kē biinṭ batēb, banwohariin imiša ifaatal bašē mara mara awinana. ¹¹ Bajj na baka : « An biinṭ biki *Galilay, nabaa naṭ we aten baṭi ba? Yetu i, ampayiin baṭi ti kadunan, alun kabiha, jibi nawinulun hēnk, kē apaya baṭi. »

Bahoṭan Matiyat ti Banjañan

12 *Banjañan bapëna wal mën̄t du Pnkun̄ pi Mnoliwera* aşë kak Yerutalem danwoon̄ daanlowiir maakan na pnkun̄ mën̄tan, datool pdo ukilometër. 13 Wi bakakun̄, baya aneej tī katoh, du meeť di bko duuť, di bi Fimoñ Piyeer, na Yowan, na *Yakob na Andre na Filip na Tooma, Bartelemi na Maci, Yakob abuk Alfe, Fimoñ nagutar utaa, na *Yudat abuk Yakob bajonun̄ kayitiiraan. 14 Batiinkar bukal bti na baat balon̄ na *Mariya anin Yetu, na baťa Yetu, aňehan Naşibaťi.

15 Tī ĩnuur mën̄tan banfiyaaruñ Yetu, baya pban iňeen-week na iňeen ĩťëb, kē Fimoñ Piyeer aşë naťa tī ptoof aji na baka : 16 « An bayit̄ naan uko wi *Uhaaş wi Naşibaťi ubiñ aťëpna tī mntum mi *Dayit̄, aťup tī Ulibra wi Naşibaťi tī uko wi nawo Yudat, ambiñ aťij bammobun̄ Yetu, uwo wo wi kabi kadolana. » 17 Abi wo alon̄ tī un, ayeenk kafah ki ulemp ji un. 18 Kē ĩniñt̄ mën̄tan aşë bi nug uťeeh na ktaka ki buťaan bi adolon̄ bun̄: Ajot afëťa amay, kē ipëş itatadiiri. 19 Uťup wañ uniink Yerutalem bti, ukaañ kē bakak ado uťeeh mën̄tan aji « HAKELDAMA » uwoon̄ tī uťup wi baka « uťeeh wi pňaaak. »

20 Fimoñ Piyeer akak aji na baka : « Kē başë piit̄ tī Ulibra wi Pňaaamarēn Naşibaťi tī uko wi Yudat aji :

*“Katohul kaduka kajinť,
nin alon̄ aankwo da.”*✧

Akak aji :

“Alon̄ ayeenk ulemp wi nul.”✧

21-22 Piyeer aji kak : « Kē baňaañ balon̄ başë jon nwo na un, undiimaan, wi Yetu Ajugun awoon̄ na nja aneej apēn, du unuur wi *Yowan abattaarulun̄ te unuur wi abiñ adeeñana du baťi tī kadun un. Keeri alon̄ tī baka awo i kabi na un, kayuuj kē bawin Yetu wi anaťiñ tī pkeť. » 23 Wi wi başaañ aťij batëb tī baka, *Yotef anťu'aniñ katim ki Bartabaat, kē başë duuna ki Yuttuť, na alon̄ anwoon̄ katim ki Matiyat. 24 Kē başë ñehan Naşibaťi aji : « Iwi Ajugun, inmeen ñaañ na uşalul, yuujun i idatun̄ tī batëb biki, 25 awo nanjañanu, ayeenk ulemp wi Yudat adukun̄, aya di awoon̄ i kaya. » 26 Bado kanun̄ na mnlaak, kē Matiyat adatanaa, ahoťan tī banjañan iňeen na alon̄ bukuñ.

2

Uhaaş wi Naşibaťi uwala tī banfiyaaruñ Yetu

1 Bayitiir bti tī unuur wi *Pentakot. 2 Tī dko mën̄t, kē başë tiink pňaat panwoonun̄ baťi anaam na ukēk kē pabi aneej tī katoh ki bawoon̄ atum ka. 3 Kē başë win iko ilon̄ ji indemēnt yi bdoo. Iko mën̄t igarandēri, aji kandoli kaya kaťo tī alon̄. 4 *Uhaaş wi Naşibaťi uneej atum tī baka bti, kē bakak aťup ĩťup ĩyaanť, andoli jibi Uhaaş wi Naşibaťi uťu'uli pťup.

5 Tī wal mën̄tan kē *bayuday balon̄ banjaañ badēman Naşibaťi banwoonun̄ ĩťaaak bti ĩi umundu, başë wo tī Yerutalem. 6 Wi batiinkun̄ pňaat, pntuk payitiir aşë ñonjar maakan ĩki andoli aji tiink baťup uťup wi tul. 7 Bañonjar adiwşa, aşë ji : « Baňaañ bankťiiniñ ĩenk baanwo biki *Galilay i? 8 Kē hum di di andoli tī un, ajaki tiink baktup tī uťup wi nul? 9 Nwoona Part, na Med na Elamit, na Metopotamiya, na Yuda, na Kapadoşiya, na Pont na Atiya. 10 Balon̄ bawoona Frigiya na Pamfili, na Eĳiptu na ĩťëť ĩi Libiya ñanñogun̄ Kuren, balon̄ kē bawoona Rom. 11 Balon̄ kē bawo bayuday biki kabuka aťu na bankakun̄ baka, biki Kret, na Barab. Kē andoli tī un aşë ji tiinka baka baťup tī uťup wi

* 1:12 Pnkun̄ pi Mnoliwera : Dawoon̄ katim ki pnkun̄ pi bajaañ bado na umbaabu “Mont des Oliviers, Monti di Olivera, Mount of Olives.” ✧ 1:20 Kaňaaam 69.26. ✧ 1:20 Kaňaaam 69.26.

nul iko inuura yi Naşibaţi adoluŋ. » ¹² Bañaan baŋonjar fuţ, baamme uko wi pdo, andoli kaji na atênţul : « We uwoon uko wi? » ¹³ Kê balon başê beŋ baka, aji : « Biki baka pdaan poot. »

Fimorŋ Piyeer aţiini na bañaan

¹⁴ Kê Fimorŋ Piyeer aşe naţa na *banjañan iñeen na alon bukun aşe huuran ateem baka aji : « An *bayuday na an bti nanfêţun ţi Yerutalem, an bti nawatan ibaţ natiink nabot nate uko wi nji kaţupanaŋ. ¹⁵ Nin, bañaan biki baankuji, jibi naşaluŋ. Nhum ţi nfa mpoţi. ¹⁶ Uko wi *Naţupar Naşibaţi i bajaan bado Yowel abiin aţup uţepun ţep adolana hênk.

¹⁷ Naşibaţi aji :

“Ţi ŋnuur ŋbaañsaani, dbi kawalan Uhaaş wi naan ţi bañaan bti.

Babukan biinţ na baaţ baluŋ kawo baţupar biki naan,

baपोţ na bantohi biki nan baluŋ kado kaţaafi iko inkwoonun du nji,
kawin iko inwoonun ŋi pbi.

¹⁸ Ênhên, dluŋ kawalan ţi ŋnuur mênţ Uhaaş wi naan ţi balempar naan biinţ na baaţ,

başê bawo baţupar biki naan.

¹⁹ Dluŋ kado iko iñonjarënaan du baţi duuţ
kakak kadiiman iko iweek ţi mboş.

Pñaak, bdo, na udu iluŋ kawo.

²⁰ Unuur uluŋ kakak bdêm,

pli pakak ji pñaak,

ji unuur uweek unuura wi Ajugun ubi udo kaban.

²¹ Hênk, ñaan anklunjiŋ kahaţ ţi katim ki Ajugun abuur.”* »

²² Fimorŋ Piyeer akak aji na baka : « An bañaan biki *Itrayel natiinkan bnuura uko wi nji kaţupun : Naşibaţi ayil Yetu i *Nataret ayuujna ţi a mlagre na iko iñonjarënaan itum, indiimanun phina pi nul jibi nameen wa an ţi ŋlefan.

²³ Ŋiinţ an, bawulan a, jibi Naşibaţi adoon abi me wa akak aŋal uwo, nafiŋa, wi nadoluŋ kê banwoon baanfiyaari bapaŋa. ²⁴ Kê Naşibaţi aşe naţana ţi pkeţ, abuurana mnhaj mi pkeţ, pkeţ paanhilan amëbana. ²⁵ *Dayiţ aţiiniyaana aji :

“Wal undoli dji kawin Ajugun ţi kadun ki naan,

iñogën ukaan kê nnaţ aliint.

²⁶ Ukaan kê nlilan maakan akuţ ayeeh mnlilan mi naan.

Kê uleef ubi wo wo ţi mnhaţ

²⁷ Ţiki iinkwutan uhaaş wi naan uya ufêţ du mnkeţ,

akak awo iinkwutën, nji ñaan nalemparu naweek mpuţ.

²⁸ Iyuijën bgah bankţjun du ubida,

iluŋ katumanaan na mnlilan Ţiki iñogën.”*

²⁹ « An bayiţ naan, dhilan kaţupan uko wi na mntër : Atemun Dayiţ akeţi, amoya, kê bhër bi nul bawoha ŋi utaak wi nun. ³⁰ Abi wo Naţupar Naşibaţi aşe me kê Naşibaţi abi hoŋa uko ulon, amehna ţi kadunul,

“aji aluŋ kaţu alon i pşini pi nul ţi pşih.”*

³¹ « Kê wi wi Dayiţ ataruŋ awin kê *Krittu aluŋ kanaţa ţi pkeţ, aşe Ţiiniyaan wa aji : “Naşibaţi aanwuta kê afo du mnkeţ kê uleeful ukak awo uumpuţi.”*

³² Yetu mênţan, Naşibaţi anaţana ţi pkeţ, kê ŋwo bti bamaar. ³³ Naşibaţi adeeŋa ţi kadeenu ki nul, kê ayeenk du Aşin nja *Uhaaş wi Naşibaţi, wi ahonulun ŧa,

aniinkan wa ti bañaan, jibi nakwinun akuf atiink hënk. ³⁴ Tiki Dayit ul, andoon awo aampaya bați ațiini aji :

“Naşibați Ajugun aji na Ajugun :
Toon ti kañen naan kadeenu

³⁵ te ndo nfooran başooradu,
ido kapafna baka ihoť.” »*

³⁶ Fimoŋ Piyeer abaañeş bțup aji : « Bañaan biki *Itrayel bti, nameen bnuura keeri : Yetu i napanun ti kruk, Naşibați adola kē awo Ajugun akuf awo Krittu. »

Bateek banfiyaaruŋ

³⁷ Wi bañaan batiinkun uťup waŋ aşē țēla țēla, ahepar Fimoŋ Piyeer na *banjañan bukundi aji : « Bayitun, kē ŋbaa do do hum ba? » ³⁸ Fimoŋ Piyeer ațeem baka aji « Nawutan pjuban, națēlēş ŋbida, andoli ti an aji yeenk *batitmu ti katim ki Yetu Krittu, Naşibați ahilna amiiran ipekadu. Naşibați alun kawulan Uhaaş wi nul. ³⁹ Kahon ki nul kawo ki nan, na babukan, na banlowun bti, na biki Naşibați Ajugun akun kadu'ara. » ⁴⁰ Fimoŋ Piyeer akak ațiini na baka pa bate abot akooť baka aji : « Nalowan bañaan bawuťaan biki nahilna nabuuran ŋleef ŋi nan. » ⁴¹ Bandinanun uťup wun, bado batitmu, kē bañaan banñogun iñeen-week ŋyaaş iñeen ŋwajant (3000), baħoťana unuur mēntan ti pntuk pi banfiyaaruŋ Yetu.

Pntuk pteek pi banfiyaaruŋ

⁴² Bañaan bakak amēban bnuura pjukan pi *banjañan, amēban ti uťok na bboofar, ti pfaaşıir kapoom* na pñehan Naşibați. ⁴³ Bañaan bti bawo na palēnk ti ŋleef ŋi baka, țiki banjañan baji bado mlagre na iko iñonarēnaan itum. ⁴⁴ Banfiyaaruŋ Yetu bti bakak aťok iko yi bakaan bti. ⁴⁵ Baji bawaap itoh na bka bi baka, kafaşıir, andoli ayeenk kalinan na kanuma ki nul. ⁴⁶ Unuur unjintı baji bayitiir du *Katoħ Kaweek ki Naşibați, kafaaşer ipoom ti itoh yi baka, kade na mnlilan na uhaaş ujinť. ⁴⁷ Baji badēman Naşibați, kē bañaan bti babot amagan baka. Ajugun, kē aşē ji do unuur unjintı, aħoťan ti pntuk puŋ biki abuuranuŋ.

3

Fimoŋ Piyeer na Yowan bajeban ñiint anťakmuŋ

¹ Fimoŋ Piyeer na *Yowan baya unuur ulon du *Katoħ Kaweek ki Naşibați wi ŋwoori ŋwajant ŋi utaakal ŋakobun, țiki uwoon uwoori wi pñehan Naşibați. ² Kē bañaan balon başē țij da ñiint alon anťakmi ti kabuka. Unuur unwoon, baji baťija kaťooran ti plēman pi Katoħ ki Naşibați pi bajaan badu Plēman Pnuura. Aji țo da pñehan bañaan banjaan babi pneej ti Katoħ ki Naşibați. ³ Wi awinun Fimoŋ Piyeer na Yowan kē bakbi pneej, kē aşē ñehan baka itaka. ⁴ Kē Fimoŋ Piyeer na Yowan başē tena bnuura, wi wi Fimoŋ Piyeer aşaan aji na a : « Tenun » ⁵ Ñiint ajaban baka kēş anun aji bawula ukoolan. ⁶ Kē Fimoŋ Piyeer aşē ji na a : « Mēnwō na unťaam, mēnwō na uwuuru, aşē wulu uko wi nwoonaanun; Ti katim ki Yetu *Krittu i *Nataret, poşan! »

⁷ Fimoŋ Piyeer aťijana wal mēnt ti kañen kadeenu aşē dola kē anaťaa. Ti dko mēnt, ñiint atiink ihoť kē iliint na a. ⁸ Kē abi lut lut anať abi kapoş poş. Aneej na baka ti Katoħ ki Naşibați, apoş, alut, aşē beeb Naşibați. ⁹ Bañaan bti bawina kē

* 2:35 Kañaam 110.1. * 2:42 Banfiyaaruŋ Yetu baji woli bade baji bafaşıir kapoom kaleşna kañah kabaañşaani ki badeen na a.

akpoş aşë beeb Naşibaŕi. ¹⁰ Bayikrëna aşë ji : « Ñiint i, mënt ul ajaan aŕo bñehan du Plëman Pnuura i? » Kë bañaan başë ñonjar fuŕ akuŕ alënk ti uko unŕëpuŕ.

Fimoŕ Piyeer aŕiini na bañaan

¹¹ Ñiint un aankak adi pwutana bi Fimoŕ Piyeer na Yowan, kë bañaan bti başë ñonjar, aŕi aya du baka, du uşala wi bajaan bado Uşala wi *Falomoŕ*. ¹² Wi Fimoŕ Piyeer awinuŕ bañaan bukuŕ, aşë ŕiini na baka aŕi : « An bañaan biki *Itrayel ; nabaa ñonjar we ti uko unŕëpuŕ ba? Nabaa tenun hum hënk ba? Naşal aŕi phina pi nun na pdëman pi njaan ndëman Naşibaŕi pakaan kë ñiint i apoş i? ¹³ Yetu i nawuluŕ başih biki nan, i napokuŕ ti kadun ki *Pilat andoon abi şal pwutana, Naşibaŕi i *Abraham, i *Itaak na i *Yakob na i başinun adiiiman pdëm pi Yetu nalemparul mënt. ¹⁴ Ñiint, anwoon najint natool, ul i i napokuŕ aşë ñehan bawutan nafin bañaan. ¹⁵ Hënk, kë nafin napaş ubida. Kë Naşibaŕi aşë naŕana ti pkeŕ, kë nwo bamaar. ¹⁶ Pfiyaar ti katim ki Yetu pakaan kë ñiint naŕakmaan, i nakwinuŕ abot ame'a i ajebi. Ënhën, pfiyaar ti Yetu pajebanuluŕ bnuura hënk jibi nakwinuŕ an bti.

¹⁷ « An bayit naan kë nşë me kë uko wi nadoluŕ, an na başihan, nado do wa na kapaam. ¹⁸ Naşibaŕi ul, adobi ŕupa ŕup undiimaan ti mntum mi baŕuparul bti aŕi *Krittu aluŕ kahaj kakeŕ, kë waŕ wi adolan. ¹⁹ Keeri nawutan pjuban, nakak du Naşibaŕi ipekadu yi nan ihilna ipën. ²⁰ Ajugun aluŕ kawulun nwal ni mnjeeh, kabot kayil Yetu Krittu, i adatuŕ undiimaan pa an. ²¹ Yetu mënt, awo i kaŕo baŕi te wal wi iko bti ikkakuŕ ihalu, jibi Naşibaŕi abiiŕ aŕup ti mntum mi baŕuparul bayimanaan biki ŕfa. ²² Na manjoonan *Moyit aŕup aŕi : *Naşibaŕi Ajugun aluŕ kayil naŕuparul ji ni, pa an, anwoon i pntaali pi nan. Nawo i katiink iko bti yi akluŕ kaŕupan. ²³ Ñaŕan anwoon aantiinka aluŕ kapën ti pntaali pi Naşibaŕi, kaşë kakeŕ.* ²⁴ Kë *baŕupar Naşibaŕi bti, ajunna ti Famiyel na bambiiŕn abi ti kafetul, baŕiiniyaan andoli iko yi nkwinuŕ nŕa yi. ²⁵ Uko wi Naşibaŕi aŕupuŕ aŕëpna ti baŕuparul uwo wi nan. Ënhën, *bhoŕar bi Naşibaŕi adoluŕ na başinan bawo kak pa an, wi ajakuŕ ŕfa na Abraham aŕi : *Dbi kaŕëpna ti kabuka ki nu kawulna umundu bti bnuura.* ²⁶ Ukaan kë Naşibaŕi apënan Yetu kë awo nalemparul aşë yila ti an duna, kahilna kawulan bnuura bi nul, wi akpënanan aŕi ti buŕaan bi nakdoluŕ. »

4

Baŕij Fimoŕ Piyeer na Yowan uruha uweek

¹ Fimoŕ Piyeer awo na *Yowan, ahum kaŕiini na bañaan, kë baŕeŕan baloŕ, na naweek i bayeŕn biki *Katoŕ Kaweek ki Naşibaŕi, na *bataduk baloŕ başë bi, aŕioŕ baka. ² Badeebaŕ ŕiki *banjaŕan batëb bukuŕ bajukan bañaan aŕi Yetu anaŕa ti pkeŕ, kë waŕ ukyuuŕ kë bankeŕuŕ bahilan kanaŕa ti pa. ³ Hënk, kë bado kë bamob baka awat ukalabuş ayoonkna mnjint, ŕiki unuur udobi yob yob wal mënt. ⁴ Kë bañaan batum ti banktiinkuŕ uŕup wi banjaŕan, bafiyaar ti Yetu. Wal mënt banfiyaaruŕ bti baŕoŕan iŕeen-week njaaş iŕeen kaŕeen (5000).

⁵ Wi unuur ujintuŕn kë baweek biki *bayuday, bantohi na *bajukan Bgah bi Moyit başë yitiir du Yerutalem. ⁶ Baŕo na Anat, *naŕeŕan naweek, anwoon na Kayif na *Yowan na Alektandër na biki mnşini mi *baŕeŕan baweek bti, ayitiir.

* **3:11** Uşala wi Falomoŕ: Dko mënt dapaŕëşaanuŕ dko di banwoon baanwo bayuday bahiluŕ kanaŕ na dko di bayuday ŕaŕn bahiluŕ kanaŕ. ✨ **3:23** Pleşan 18.15,18,19. ✨ **3:25** Ujuni 22.18.

7 Baŋi Fimoŋ Piyeer na *Yowan ŋi kadun ki baka ašë jun phepar baka aji : « Ťi phina këme ŋi katim ki in ki ki najebanuŋ ñiint anŋakmuŋ? »

8 Fimoŋ Piyeer, i *Uhaaş wi Naşibaŋi uneejuŋ akëş, kë ašë teem baka aji : « An baweeek biki nun na bantohi, 9 nadu'un nŋa *uruha ŋiki ŋdo ñaari anŋakmuŋ bnuura, ašë heparun jibi ŋhili hil ado jeban ñiint i. 10 Nawoon bame, an bti, na bañaari bti biki *Itrayel bandukiin kë ŋi katim ki Yetu i *Nataret ki ki ñiint annaŋuŋ uŋ ajebnuŋ. Yetu i napaŋuŋ, kë Naşibaŋi ašë naŋana ŋi pkeŋ, ul akaari kë ñiint i akak najeb ahil anaŋ ŋi kadunan. 11 Kë ul Yetu i i Ulibra wi Naşibaŋi ujakuŋ aji :

*“Awoon pduba pi an baniw napokun,
pnduba mënŋan puŋ pakakuŋ amëban katoŋ.”*^{6*}

12 Ul ŋaŋ ahilanuŋ pbuuran bañaari. Eñhën, ŋi umundu bti Naşibaŋi aanwul wul nin ñaari aloŋ kak anhilanuŋ pbuuranun. »

13 Banŋoon uruha bañoari wi bawinuŋ Fimoŋ Piyeer na *Yowan banwoon baando juk juk, jibi baŋŋupi kë nin baanŋep ado lënk lënk. Bayikrën wal mënŋ kë biki mënŋ babi wo bagakandër na Yetu. 14 Wi bakaari awin ñiint anjebuŋ uŋ kë anaŋ akab ŋi baka kë başë waari uŋuŋ. 15 Hënk, kë bado kë bapënan baka ŋi dko di uruha, ašë jun pŋiini bukal bukal, katen jibi bakdoli. 16 Bahepar aji : « Nbaa do do hum na bañaari biki ba? Babaari ado mlagre mŋinŋ piş mii mi, kë bañaari bti banŋëŋuŋ ŋi Yerutalem bamee, ŋenhilanuŋ kapok wa. 17 Kë ŋşë wo kado uko uwut kameeŋana kapel hënk. Nbëg baka keeri baŋaŋan pŋiini na nin ñaari aloŋ hënkunŋ ŋi katim ki Yetu. »

18 Wi wi banŋoon ŋi uruha başari adu baka kë bakak ŋi wa, ašë bëg baka maakan baŋaŋana pŋiiniyaan na pjukan ŋi katim ki Yetu. 19 Kë Fimoŋ Piyeer na Yowan başë teem baka aji : « we unuurnaaniinŋ ŋi kadun ki Naşibaŋi ba? Ptiinka këme ptiinkan? Uduka ŋi an! 20 Un daan ŋenhilanuŋ kayomp na uko wi ŋwinuŋ akuŋ atiink. »

21 Bakak abëg baka bnuura, ašë wutan baka kë bayaa. Baanka uko unooranaan baka wi bañaari bti bawoon ŋi pdëman Naşibaŋi ŋi mlagre mi bawinuŋ. 22 Ñiint anjebnuŋ na mlagre uŋ, adobi pel pel ŋşubal iŋeen ŋbaakër.

Banfiyaaruŋ bañehan Naşibaŋi, wi bawo i ŋi mnhaŋ

23 Wi bawutanaaruŋ wutan Fimoŋ Piyeer na *Yowan, kë başë wuŋşa, akak du batëŋŋ baka aya kakalëş iko bti yi *baŋeŋan baweeek na bantohi bajakuŋ na baka. 24 Bañaari batiink baka ašë ñehan Naşibaŋi ŋi pŋiim ploolan aji : « Ajugun, iwi ipaŋuŋ baŋi, mboş, na bdëk na iko bti inwoon da! 25 Iwi iŋëpnaŋ ŋi Uhaaşu aŋuŋ ŋi mntum mi *Dayiŋ ateemun nalemparu wi ajakuŋ aji :

*“We ukaari kë bañaari biki ŋtaak babubara ŋinŋar
kë bañaari bti babubara aŋaari anooran ŋleef?”*

26 *We ukaari kë başih biki mboş bakbomandër ugut,*

kë baweeek batiinkari aji baŋut na *Yawe Nawat Kabuka na Krittu i akëruŋ?”

27 Aa wo! Herod na Pont *Pilat bayitiir ŋi ubeeka wi, na banwoon baanwo bayuday, na *bayuday, anaŋara Yetu nalemparu nayimanaan, i idaruŋ aji awo Krittu. 28 Bado hënk iko yi bti ŋi mnhina mi nu na jibi ijakuŋ iluŋ kadolana.

29 Ajugun, hënkunŋ, watan kabaŋ ŋi kabëgare ki baka işë iŋenun un balemparu, ŋdo kaŋuŋ Uŋuŋ wi nu na mntëŋ mnweek. 30 Taran kaŋen ki nu ijeban bañaari, ido mlagre na iko iŋonariŋnaan ŋi katim ki Yetu, Nalemparu Nayimanaan. »

31 Wi bañehanuŋ Naşibaŋi aba, kë dko di bawoon daşë ŋinŋar kë *Uhaaş wi Naşibaŋi uşë neeŋ ŋi baka bti kë baŋuŋ Uŋuŋ wi Naşibaŋi na mntëŋ.

Banfiyaaruŋ baƙoƙ iko yi bakaarŋ bti

³² Banfiyaaruŋ bti bakak hēnkunŋ awo uŋaƙal na uhaaŋ uƙoolan. Kē nin alonŋ aanji ŋaƙal ŋaƙal, kaƙi nji aloolan dkaarŋ wi, kēme wundu. Baji banaakrēn bka bi baka bti. ³³ Phina pweek pawinanaa, wi *banjañan baƙtiiniyaaruŋ pnaƙa ƙi pkeƙ pi Yetu Ajugun, kē bnuura bweek bi Naŋibaƙi baƙum ƙi buƙal bti. ³⁴ Nin alonŋ ƙi baka aanwinana winana bwaarŋ. Bankaarŋ mboŋ kēme itoh baji bawaap ya kaƙij itaka yuŋ ³⁵ kabi wul banjañan. Baji bafaŋ itaka andoli ayeenk kafah kanliŋuŋ na kanuma ki nul.

³⁶⁻³⁷ Kē hēnk di Yotef, ñiintŋ alonŋ i pŋini pi Lewi, anwoonuŋ unjiw wi Kiprut, i banjañan bajaan bado Barnabat (uwoonŋ ñaarŋ anjaarŋ atēŋtēn) kē aŋe ka ƙa ƙa uƙeeh ulonŋ. Awaap wa aƙij itaka abi awul banjañan.

5

Ananiyat na Tafira

¹ Kē ñiintŋ alonŋ i bajaan bado Ananiyat na Tafira aharul baŋe waap mboŋ mnlonŋ, atiinkar, ² amen itaka ilonŋ, aŋe ƙij indukiinŋ, awul *banjañan.

³ Kē Fimoŋ Piyeer aŋe hepara aji : « Ananiyat, we ukaarŋ kē *Fatana aneeju uhaaŋ, kē ido la pguur *Uhaaŋ wi Naŋibaƙi, ajeƙ itaka ilonŋ ƙi yi iwaapnuŋ mboŋ, amen? ⁴ Ihilan lah, kawut pwaap mboŋ mēntŋ, kēme kaƙeƙ itaka yi iwaapnuŋ ma bti, kaƙolna uko wi inumiinŋ? Hum di di uŋaƙal waŋ udoli do, adoo neeƙ ƙi iwi ba? Mēntŋ bañaanŋ biki ikdoonŋ na pguur hēnk, Naŋibaƙi a. » ⁵ Wi Ananiyat atiinkarŋ ƙiink uko waŋ, aŋe jot ƙi dko mēntŋ, abi keƙ keƙ, kē bañaanŋ bantiinkunŋ uko waŋ bti balēnk maakan. ⁶ Baƙaŋa babi, abooƙan puum apēnan aya amoy.

⁷ Uko ji ŋwoori ŋwajanŋ uƙēpi, ahar Ananiyat kē aŋe bi aneeƙ bē aamme uko unƙepunŋ. ⁸ Kē Fimoŋ Piyeer aŋe du'a aji na a : « Ƙupaan! Preeŋ pi, pi pi nawaaparunŋ mboŋ i? » Kē ateema aji : « Aa, preeŋ paŋ pa. »

⁹ Kē Fimoŋ Piyeer aŋe kaƙ aji na a : « Nabaa ŋaƙal ŋaƙal hum adoo ji naguur Uhaaŋ wi Naŋibaƙi ba? Tenan, banyaarŋ amoy ayinu banaƙunŋ ƙi plēman hēnk, bakak añaooƙu, kaya kamoy. »

¹⁰ Ƙi dko mēntŋ, kē abi jot jot ƙi ihoƙ yi Fimoŋ Piyeer aŋe ba. Wi baƙaŋa baneerunŋ, baƙēnka kē akeƙi akak añaooƙa pya kamoy du kañog ayinul.

¹¹ Palēnk pweek paneeƙ banfiyaaruŋ bti, aƙu na bañaanŋ bti bantiinkunŋ uko unƙepunŋ.

Banjañan bajeban bañaanŋ baƙum

¹² *Banjañan bado wal mēntŋ mlagre na iko iñonjarenaan itum ƙi ptoof pi bañaanŋ. Banfiyaaruŋ baji bayitiir bti du uŋaala wi bajaan bado Uŋaala wi *Falomonŋ. ¹³ Nin alonŋ aanji ñoom pnaakiir na baka, aŋe maganaara baka.

¹⁴ Kē pntuk pankdēmunŋ dēn pya pi biinŋ na baƙaƙ pafiyaar Ajugun abot abi ahoƙana ƙi baka. ¹⁵ Bado kaƙ kaƙ aji baƙēnan bamaaƙal ƙi igah, kaƙu baka ƙi iliŋa kēme ijiinŋ, Fimoŋ Piyeer wal wi aƙēpunŋ ulimēntŋ wi nul uban alonŋ ƙi baka.

¹⁶ Pntuk pi bañaanŋ paƙi paƙiina kaƙ ŋbeeka ŋanñogunŋ Yerutalem, kaƙij bamaaƙal na biki ŋntaayi ŋakewelēnuŋ, kē buƙal bti bajebi.

Bahaƙan Banjañan

¹⁷ Kē *naŋiŋ i baƙēnan na baƙēntul – buƙal biki bajaan bado pntuk pi *baƙaduk – baŋe ƙuj *banjañan maakan, anaƙara baka ¹⁸ Bado kē bamob baka, awat ukalabuŋ. ¹⁹ Kē na utejan mēntanŋ, *uwanjut wi Ajugun uŋe bi, ahaabēŋ ilēman yi ukalabuŋ apēnan baka aŋe ji na baka : ²⁰ « Nayaan *Ƙatoh Kaweeƙ ki Naŋibaƙi nado kaƙunŋ uƙunŋ wi ubida uhalu. »

²¹ Banjañan batiink uwanjut wuñ, kē wi unuur ujintañ jint, kē başē ya Katoh ki Naşibaţi, aţo ajukan. Naşih i baţeñan na batēñul bado kē badu *uruha uweek wi biki *Itrayel, wi bajañ bado Pntuk pi bawayēş bţup *bayuday aşē yil baya baţij banjañan banwoon du ukalabuş. ²² Wi bayili biki naţeñan naweek bayaan aban, baantēñk banjañan du ukalabuş, aşē kak du uruha aya kakalēş aji : ²³ « Wal wi nyaan du ukalabuş, nţēñk kē udēt bnuura, kē bayeñ banaţ ţi plēman. Kē wi nřaabēşuñ bgah, aşē ţēñk dko kē dawo djint. » ²⁴ Wi naweek i bayeñ biki Katoh Kaweek ki Naşibaţi na baţeñan baweek batiinkuñ uko wañ, bañoñar, aşē la na nřal uko unţēpuñ.

²⁵ Wal mēñt, kē ñiint alon aşē bi aji na baka : « Natenan! Biint biki nawatuñ ukalabuş, buk bukundi, ajukan bañaan du Katoh ki Naşibaţi. » ²⁶ Kē naweek i bayeñ biki Katoh ki Naşibaţi aşē tool, na bangoli biki nul ayaarad banjañan. Baando btam na baka, ţiki baţi pntuk pi bañaan puñ, pabi patap baka mñlaak.

²⁷ Kē baţij baka, aneejan du uruha. Naşih i baţeñan kē aşē hepar baka aji : ²⁸ « Nēñneenan neenan pjukan katim kañ i? Kē Yerutalem bti daşē bi kak kak ţi bgah bi nan, nañal kaţaparun pkeţ pi ñiint i. »

²⁹ Kē Timon Piyeer na banjañan bandukiin başē teem aji : « Nwo i kaţaş Naşibaţi, mēñt bañaan biki nwoon kaţaş. ³⁰ Naşibaţi i başinun apēnan ţi pkeţ Yetu i nadoluñ kē bafinñ, wi napañuluñ ţi krut. ³¹ Ul i i Naşibaţi adēmanuñ ţi kadeenu ki nul, awoona Naşih akuţ awo *Nabuuran Bañaan, bayuday bahilna baţēlēş nřida, ipekadu ibot ipēñ ţi baka. ³² Nwoon bankţupuñ uko unţēpuñ, un, na *Uhaaş wi Naşibaţi, unwoon uko wi Naşibaţi awuluñ banknřaşuluñ. »

³³ Wi banţoon *uruha batiinkuñ uko wañ, badeebaţ maakan, aşē ji bado bafinñ banjañan. ³⁴ Kē ñiint alon i bajañ bado Gamaliyel aşē naţa ţi uruha. Awo *nafaritay *najukan Bgah, i bañaan bamaganuñ bnuura. Aji na baka bapēnan banjañan bdig btiinku, ³⁵ aşē ţup na baka aji : « An bañaan biki *Itrayel nalipariin ţi uko wi nañaluñ pdo bañaan biki. ³⁶ Du nnuur nřundu, nřina win, kē Tewdat awuji, ahomp na dko aji awo ñaan naweek, kē bañaan banñoğanuñ iñeen-week nřyaaş nřbaakēr (400) baţaşa. Ul ţi uleful kē bafinñ, kē banknřaşuluñ bawayşēri, nin ukoolan uunduka. ³⁷ Kē nawo *Yudat i *Galilay akak abi, ţi wal wi mñfēñ mi bañaan akuñ pntuk ; ul kak akeţi, kē baţaşarul bti bawayşēri. ³⁸ Ukaañ kē njakan napēnan iñen ţi bañaan biki, nawut baka baya! Woli ulemp wi baka na nřal nři baka nřawo nři bañaan bajēñ nřaluñ kaba'ara bdidi nřa ; ³⁹ nřaşale wo nři Naşibaţi, naankluñ kahilan pñeenan nřa. Naţaafaraan kala pgut na Naşibaţi de. »

⁴⁰ Banţoon uruha, kē batiink uţup wi Gamaliyel. Bado kē badu banjañan, ado kē bakob baka itintēl, aşē ji na baka baţañna pñiiniyaan katim ki Yetu, abaa wutan baka kē bayaa.

⁴¹ Banjañan bapēñ ţi uruha, aşē lilan maakan jibi Naşibaţi awinuñ aji bataañ na phaj ţi katim ki Yetu. ⁴² Unuur unjintañ, du Katoh Kaweek ki Naşibaţi kēme du itoh yi bañaan, baji bajukanaara jukan, kakuţ kaţup *Uţup Ulil Unuura unyuujun kē Yetu awoon Krittū.

6

Banfyaaruñ badat bañaan paaj na alon bado kaţēñk banjañan

¹ Wal mēñtan bañaan banfyaaruñ Yetu batuma tum pya. *Bayuday banjañ baţini *ugrek, banaţa pñom na banjañ baţini uţup uhebērē, ţiki baji baţilma unuur undoli baat bankeţandēnuñ bayin baka ţi wal wi pfah uko ude. ² Kē *banjañan iñeen na batēb başē du banfyaaruñ bti aji na baka : « Un nřenwo i kaduk ulemp wi pjukan Uţup wi Naşibaţi, kabi pfaaş uko ude. ³ An bayiñun,

nadatan ti an bañaan paaj na alon banwoon batool ti kës ki an bti, bantumun na *Uhaaş wi Naşibaţi na uşal untuņa, ntu baka ti ulemp mënţan. ⁴ Un nşë nbi njduka duka ti pñehan Naşibaţi, na ulemp wi pjukan Uţup wi nul. »

⁵ Banfiyaarun bti badinan uko wi banjañan bajakun: Kë badat Fefan anfiyaari Ajugun maakan akuţ atum na Uhaaş wi Naşibaţi, na Filip, na Prokoor, na Nikanoor, na Timon, na Parmenat, na Nikola (ankakun nayuday, awo i ubeeka wi Antiyoka) ⁶ Baţij baka ti kadun ki banjañan, kë bañehandër baka Naşibaţi abot apaf baka iñen ti ikow.

⁷ Uţup wi Naşibaţi umeetana meetana pya, banfiyaarun ti Yerutalem kë baktuma tum pya, kë batum ti baţenjan badoo kak aţaş bgah bi Yetu.

Bamob Fefan

⁸ Fefan antumi na bnuura bi Naşibaţi na mnhina mi Naşibaţi aji do iko iñoñarënaan na mlagre mnweek ti bañaan. ⁹ Kë ti wal mënţ bañaan balon biki *katoh kañehanaani ki bayuday ki bajaan bado ki « Bajuur ti Ulemp biki Bawutanun » baneej blaţar na Fefan. Ti bañaan bakan mënţan balon bawo biki Kuren, kë balon bawo biki Alektandriya, balon kë bawo biki Filitiya kë balon bawo biki Atiya. ¹⁰ Ti blaţar bi baka baanhilan apënan uţup ujint utool wi Fefan, ţiki aţiini na uşal untuņa wi *Uhaaş wi Naşibaţi uwululun. ¹¹ Ukaan kë baluk bañaan balon, kë baji : « Ntiink niint i, kë aktup uko uwuţaan ti *Bgah bi Moyit na ti Naşibaţi. » ¹² Baya awuuk bañaan bti, na bantohi na *bajukan Bgah bi Moyit, kë badëpa ti Fefan amob ayaanaan du *uruha. ¹³ Baţij bañaan balon, kë badaar aji bawoon bamaar, aşë ji : « Niint annaţun i aji ţupa ţup buţaan ti uko wi *dko dyimanaan di, na ti Bgah bi Moyit. ¹⁴ Ntiinka kë aji Yetu i *Nataret i alun kafom dko di, kabot kaţët udolade wi *Moyit awulun un. » ¹⁵ Bañaan bti banwoon ti uruha bajabana kës, aşë win kaara di nul kë dajeeh ji di *uwanjut.

7

Fefan aţiini ti kadun ki uruha

¹ Kë *naşih i baţenjan aşë hepar Fefan aji : « Uko wi baţupun ti iwi uwoha manjoonan i? »

² Kë Fefan aşë teem aji : « An batënt naan na başin naan, natiinkan. *Abraham atemun awo ţfa du utaak wi Metopotamiya, ji abi ado kafët du ubeeka wi Haran. Naşibaţi i mndëm apën awinana da ti kadunul, ³ aji na a : *“Dukan utaak wi nu, na biki katohu, iya utaak wi nji kalun kayuuj.”* ⁴ Wi wi Abraham apënuj du utaak wi bakaldeyen, aya afët du Haran. Kë dul di Naşibaţi adolnulun, wal wi aşin aneemun, kë apën abi ti utaak wi nafëtun nta wi. ⁵ Aanwula nin ufët, nin dko dpaf kahot du utaak mënţ, aşë hona aji alun kawo ajug utaak mënţ ul na pntaali pi nul. Wal wi Naşibaţi akdoon kahon mënţ, Abraham ahum aandobi buk. ⁶ Kë hënk di di Naşibaţi aţiiniinj aji : *“Pntaali pi nul palun kaya pyaanţ, balun kajuuknţen pa ti ulemp, kahajan pa nşubal iñeen week nbaakër (400).* ⁷ *Kë nji Naşibaţi nşë lun kawayës babuk utaak unţun baka ti pjuuk, ti buţaan bi badoon. Wan utëple, bapën da kabi kadëmanaan ti utaak wi nhojiinj wi.”* ⁸ Wal mënţan wi wi adolun *bhojar bi na Abraham, aţenanaan ba pnwala *katëmp, ukaan kë wi abukun *Itaak, kë awalana katëmp wi akaan njuur bakren. Kë hënk di di *Itaak adolan wi abiinj

abuk *Yakob, k  Yakob adola han na babukul banwoon bateemun ifeen na bat b bammeetaniin* .

9 « Bateemun bammeetaniin bakuj *Yotef a a baka wal m nt a   waapa, k  bannugulun baya na a Ejiptu. K  Na iba i a   wo na a. 10 Ap nana  i unoor wi nul bti, a   žena k  awo na u al untunja, abot adola k  atiinkana du Farawuna na ih i Ejiptu. Farawuna adola k  awo nantunja i Ejiptu bti na i katoh ki nul bti. 11 Wal m ntan, k  ubon uweek u   wo  i Ejiptu bti na  i utaa wi *Kanaan ; ba aan k  banoor maakan, k  bateemun baankak aka uko ude. 12 Wi Yakob atiinkun k  baji uko ude uwo du Ejiptu, a   yil da yuaa  uteek, bateemun. 13 Uyaa  ut bant n, wi bakakun, k  *Yotef abi meetana  i babuk a in. H nk, k  Farawuna a   me kabuka ki Yotef. 14 Wi wi Yotef a aan ado k  bayaarad Yakob a in na bayi ul bti. Bukal bti bawo ifeen paaj na ulon na kafeen (75). 15 K  h nk di Yakob ayaan du Ejiptu, k  dul di di ayaan ake na ul na bateemun bammeetaniin. 16 Bajej baka wal m nt a oo  du ubeeka wi Fikem, aya moy du dko dlon di Abraham abiin anug na itaka  i babuk Emor du Fikem.

17 « K  wal wi uko wi Na iba i ahonun Abraham ubanun  i pdolana, pntaali pi nun paumi, a   tuma tum pya  i Ejiptu. 18 H nk di na ih alon abiin aneejan p ih, anwoon aant nk r atiink k  ba iiniyaan uko wi Yotef. 19 Na ih m nt a u mntit mi nul bti  i phajan pntaali pi nun, kadoo  u baka baf l bapo  bambaan abuka buka bake na. 20 Wal m ntan wi wi *Moyit abukiin, k  Na iba i a    ala. About kli kwajan  du katoh baka. 21 Wi ba aan a oo a af l, abuk Farawuna  aa  k  a   jeja, aku  ji abukul 22 Moyit ajuk bnuura pme pi ba aan biki Ejiptu, abot awo  aan naweek  i uko wi ajaan ado na wi ajaan a up.

23 « Wi Moyit akaan  subal ifeen  baak r, k  u al wi pya pwin bayi ul baitrayel k  u   bi  i a. 24 Wi akyaan, awin  iin  alon i utaa wi Ejiptu k  akhajan ayi ul, k  ayeenkara, afin  iin  i Ejiptu, alukand ra. 25 A al k  bayi ul bame k  Na iba i a  pna  i a, a ij baka mbuur, k  ba   wo baammee. 26 Wi unuur u inun, awin baitrayel bat b k  bagut a   neej pway   ado na pkakan baka  i ploolan aji na baka : “An biki, nabootun abaa  om we ba?” 27 K  anwoon  i phajan at ntul un a   wuuk Moyit aji na a : “In a u'iin pwo na ih na naway    i un ba?” 28 Om in al kafin n jibi ifinun  iin  i Ejiptu takal?” 29 Wal wi Moyit atiinkun uko wan, a    i, aya pyaan  du utaa wi Madiyan, di abiin akaana bapo  biin  bat b.

30 « Wi a oon da, ado  subal ifeen  baak r, k  *uwanjut, u   p n awinana  i bdoon blon bankyiki  i bgof du bnkan ban ogun pnkun pi Finayi. 31 Moyit a onar  i uko wi awinun a    og pten bnuura, k  pdiin pi Ajugun pa   tiinkana aji : 32 “Nji dwoon Na iba i i bateemu, Na iba i i Abraham, i Itaak na i Yakob.” Moyit al nk wal m nt akat kat aankak a oom pten. 33 K  Ajugun a   jaka : “Woh  n i apaat, dko di ina un dun dayimani. 34 Aa, dwiin mnhaj mi pntaali pi naan du Ejiptu, atiink mnt g mi baka, a   wala pbuuran baka. H nkun biini, dnal kayilu du Ejiptu.”* 

35 « Moyit m nt i baitrayel babiin apok aji na a : “In a u'iin pwo na ih na naway  ? Ul i Na iba i akaan ayil awo na ih na nabuuran i baka. Na iba i a  pna  i uwanjut wi awinun  i bgof bankyikun ayilna a. 36 K  ul akaan ap nan baka du Ejiptu. Ado mlagre mweek na iko i onar naan du utaa m nt, na wi bakmuurun *bd k bjeenkala na du bnkan,  subal ifeen  baak r. 37 Ul Moyit ajakun na baitrayel aji : “Na iba i alun kap nan  i bayi an na uparul alon ji nji pa an.” 38 Wi bateemun bayi un du bnkan ul kak abananun baka u up

* 7:8 Bawoon babuk Yakob ifeen na bat b, bampa un k ini ki Itrayel.   7:34 Pp n 3.1-10.

wi uwanjut utiinin na a du pnkuŋ pi Finayi. Aa, ul ayeenkuŋ nŋtup nŋi ubida, awulun.

³⁹ « Kê bateemun bašë bi wo baandi ptiinka, apoka, ašë ŋal pkak du utaak wi Ejiptu. ⁴⁰ Baji na *Aaron : “*Takun bašibaŋi bankdoorŋ kapoš ŋi kadunun, Moyit i ampënanuŋ un du Ejiptu, ŋaaŋ alamme jibi aŋëpi.*” ⁴¹ ŋuŋ ŋnuur mënŋ, kê bašë ŋak ubay, ado pa wa pgu, ašë lilandër ulemp wi iŋen yi baka maakan. ⁴² Kê Našibaŋi ašë dek baka feŋ awut baka kê bakdëman ŋjah ŋi baŋi, jibi *baŋupar Našibaŋi bajakuŋ:

*“An baŋaaŋ biki *Itravel, nŋi i i nafiŋaruŋ abot ado bŋëŋan
bi pntuni pi ŋntaam ŋsubal iŋeen ŋbaakër du *pndiis i?”*

⁴³ *Kaduŋ ki Molok našibaŋi i nan ki nakuŋiŋ ka,
na ptu pi Refan našibaŋi i nan annaamuŋ ujah
yul yi naŋakuŋ abot akak adëman.*

*Ukaaŋ kê nŋi kadolan naya pjuuk dko dlow
dantëpuŋ utaak wi Babilon.”*

⁴⁴ « Hënkuŋ ŋi uko wi *kaloona kanjaan kadiiman kê Našibaŋi awo da, kul ki bateemun bammeetaniŋiŋ babinŋ awoonaan du bnkan : Moyit ado kê baboman ka jibi Našibaŋi ajakuluŋ, aji na a ado ka kanaam ji ki awinuŋ.

⁴⁵ Wi babuk baka bayeenkuŋ ka, ašë ya na ka aneejan du ŋtaak ŋi bayeenkuŋ wal wi Yotuwa awoonŋ ŋi pših, wi Našibaŋi adookuŋ baŋaaŋ biki ŋtaak mënŋ ŋi kadun ki baka. Kê kaloona mënŋ kawo da te wal wi *Dayiŋ abinŋ aneejan pših.

⁴⁶ Dayiŋ aŋalana ŋi kadun ki Našibaŋi, ašë ŋëhan aji aŋal pdo baniwa katoh pa a, ul Našibaŋi i Jakob. ⁴⁷ Kê *Falomon ašaarŋ abi niwa katoh mënŋ.

⁴⁸ « *Andëmuŋ Maakan kê ašaarŋ awo aanŋi feŋ ŋi itoh yi iŋen yi baŋaaŋ bajën ibomanuŋ. Jibi *Naŋupar Našibaŋi ajakuŋ:

⁴⁹ *“Baŋi bawoonŋ pbuušiiŋ pi naan*

Kê mboš manwo di mnpaŋni ihoŋ yi naan

*Ajugun aji : Katoh kanaam hum ki ki nakniwuŋ ba,
kê ŋuŋ dakwoonŋ dko dnoorfënaani di naan ba?”*

⁵⁰ *Mënŋ kaŋen ki naan kapašuŋ iko yi bti i?” »*

⁵¹ Tefan akak aji na baka : « An batam ikow, badënëŋ ŋhaaš, nadënëmi,† akut apok *Uhaaš wi Našibaŋi, nawoha ji bateeman. ⁵² Ahoŋ ŋi baŋupar Našibaŋi i i bateeman bawoonŋ baanhajani ba? Badoo fiŋ bambiinŋ aŋup ubi wi ŋaaŋ Naŋool. An nawul ŋaaŋ Naŋool mënŋ kê bafiŋi. ⁵³ An nanyeenkuŋ Bgah bi Našibaŋi bantëpnunŋ ŋi ŋwanjut, napok pŋaš ba. »

Batap Tefan mnlaak aŋiŋ

⁵⁴ Wi baŋaaŋ biki *uruha batiinkuŋ haŋ, ašë deebaŋër Tefan bnuura ado dumrën iŋiinŋ. ⁵⁵ Kê Tefan ul, i *Uhaaš wi Našibaŋi uneejuŋ, atum, ašë jaban kêš du baŋi, awin pdëm pwëek pi Našibaŋi, kê Yetu anaŋ ŋi kaŋen kadeenu ki Našibaŋi. ⁵⁶ Kê aji : « Natenan dwin baŋi, kê bawo bhaab, kê *Abuk ŋiinŋ ašë naŋ ŋi kadeenu ki Našibaŋi. »

⁵⁷ Wal mënŋ kê bašë huuran maakan anët ibaŋ yi baka. Wi wi bašaaŋ adëpa ŋi a bukal bti, ⁵⁸ apul pulan apënan ŋi ubeeka, ajun ptapa mnlaak. Bankntapuluŋ mnlaak mënŋan bahankan imiŋa yi baka naŋaša alon anwoonŋ katim ki Fawul. ⁵⁹ Wi baktapuluŋ mnlaak hënk, kê Tefan ašë ŋëhan Našibaŋi aji : « Yetu Ajugun, yeenkan uhaaš wi naan. » ⁶⁰ Wi wi ašaarŋ aŋup ašë huuh

† 7:51 Bapiit aji baŋaaŋ « baanwalaŋ ŋhaaš na ibaŋ katëmp » bawo ji banwoonŋ baanfiyaari, baanji batiink Našibaŋi.

maakan aji : « Ajugun, k̄to kafèn baka pjuban pi badolonj pi. » Wi akjakun hanj ašè jèmša.

8

¹ Kè *Fawul adinan ti uko wi bafinunj Tefan.

Uyaas uteek wi bahajanun banfiyaarun

Unuur mēntan, bajun phajan maakan banfētun Yerutalem afiyaar Yetu, kè bukal bti bawaysēr ti n̄taak n̄i *Yuda na *Famariya kè *banjañan tañ badukiinj. ² Bañaan balonj banjaan badēman Našibaṭi kè bamoy Tefan, ašè t̄ēga ti pkeṭul. ³ Kè *Fawul ul, ašè wo ti phajan maakan pntuk pi banfiyaarun bti, aji neej ti itoh, kamob biin̄ na baat̄ kawat ukalabuš.

⁴ Kè banwaysēr un bukunj bašè ñaay na utaak, aṭup Uṭup Ulil Unuura.

Filip aṭup Uṭup Ulil Unuura du Famariya

⁵ Kè Filip, aya du ubeeka ulonj, ti utaak wi *Famariya, ašè jun pṭup bañaan uko wi *Kritt̄u. ⁶ Wi bañaan bti batiinkunj iko iñonjarēnaan yi Filip adolonj abot awin ya, bamēban uko wi akṭupunj. ⁷ Kè hēnk di di n̄ntaayi n̄tum ṇapēnunj ti bañaan biki ṇaneejun, awuuh maakan, banṭakmunj na bankjiinkunj batum kè bajebi. ⁸ Ti ubeeka mēnt̄ bañaan balilan maakan.

⁹ N̄iin̄t̄ alonj i bajaan bado Timonj anjonunj ti ubeeka mēnt̄ awo da. Ulempul uwo pdo kado dayaaumu, aji do bañaan kañonjar maakan. Ahomp aji awo ñaan naweek, ¹⁰ kè bañaan batum baktiinka, bampoṭi na baweek. Baji baji : « N̄iin̄t̄ i awo mn̄hina mi Našibaṭi, mi bajaan bado mn̄week. » ¹¹ Bañaan batiinka, ṭiki ajon kañonjarēn baka na dayaaumu di ajaan ado. ¹² Kè hēnkunj bañaan bašè fiyaar Filip anjaan aṭup *Uṭup Ulil Unuura wi *Pših pi Našibaṭi na wi Yetu Kritt̄u. Banfiyaarun bti, biin̄t̄ na baat̄, badolan *batit̄mu. ¹³ Kè Timonj ul ti uleeful akak afiyaar, adolan batit̄mu abot abi duka duka ti pṭaş Filip. Wi awinunj iko iñonjarēnaan na iko yi mn̄hina inkdolaniin̄, añonjari.

¹⁴ Wi *banjañan du Yerutalem batiinkunj kè baji bañaan biki Famariya bayeenk Uṭup wi Našibaṭi, bayil da *Yowan na Timonj Piyeer. ¹⁵ Wi babanunj, bañehan Našibaṭi pa banfiyaarun, *Uhaaş wi Našibaṭi uhilna uwala ti baka, ¹⁶ ṭiki uundobi wala ti nin alonj ti baka. Badolan tañ batit̄mu ti katim ki Yetu Ajugun. ¹⁷ Wi wi Timonj Piyeer na Yowan başaan apaf baka iñen ti ikow, kè Uhaaş wi Našibaṭi uwala ti batamari.

¹⁸ Wi Timonj aşaan awin kè Našibaṭi awul Uhaaş wi nul bañaan wi banjañan bapafun baka iñen, aṭij itaka ašè ji na baka : ¹⁹ « Naṭenaan n̄ji kak phina mēnt̄ nkak nhilna ñaan i n̄ji mpafun iñen, ayeenk Uhaaş wi Našibaṭi. » ²⁰ Kè Timonj Piyeer ašè teema aji : « T̄ēpan iya ikeṭ du, iwi na itaka yi nu, wi işalunj aji ihilan kanug na itaka uko wi Našibaṭi ajaan aṭen ṭen. ²¹ Iinka nin kafah ti uko unkt̄ēpunj ti, uhaaş wi nu uunjin̄t̄ ti kadun ki Našibaṭi. ²² Tañaan mn̄ṇot mi nu, iñehan Ajugun : Ahinan kalunj kamiiru uşal uwuṭaan umbiin̄ ti iwi wunj. ²³ Dwin kè iwo na bkujar na uhaaş wi buṭaan akut̄ ahot̄ ti pekadu! » ²⁴ Kè Timonj ašè ji na bi Timonj Piyeer na Yowan : « Nañehandēraan Ajugun an ti ṇleefan, iko yi najakunj yan iwutna kabanēn. »

²⁵ Wi Timonj Piyeer na Yowan baṭupunj uko wi bameen̄ ti Ajugun, wi baktupunj uṭup wi nul, ašè kak Yerutalem. Ti bgah, baṭup Uṭup Ulil Unuura ti ṇfēt̄ n̄tum n̄i Famariya.

Filip na namali i naşih ñaaṭ i Itiyopiya

²⁶ *Uwanjut wi Našibaṭi uṭiini na Filip, aji na a : « Yaan umban wi btamanj, du bgah banjaan bawoona Yerutalem kawala Gaṭa, nin alonj aanwo ti

ba » 27 Kê Filip aşê tool. Wi wi ayitun na ñiint alon i Itiyopiya anwoon namali i Kandaki naşih ñaaŋ i utaak mēnt* . Niint mēnt awoona Yerutalem di ayaan pyaanŋ pi pdēman Naşibaŋi, 28 aŋiŋ. Aŋo ŋi ukaaru wi nul wi ŋmpēlēt ŋakpuluŋ aşê leyir uko wi Itayi *Naŋupar Naşibaŋi apiitun.

29 *Uhaaş wi Naşibaŋi kē uşē ji na Filip : « Yaan imob ukaaru wundu. » 30 Kê Filip aŋi, aŋoga wa, aşē tiink namali kē akleyiir uko wi Itayi Naŋupar Naşibaŋi apiitun, aşē hepara : « Imeha uko wi ikleyiirun hēnk i? » 31 Kē aşē teema aji : « Dbaa do do hum kado kame, woli baampibanaan wa. » Wi wi aŋaan ado kē Filip apaya ŋi ukaaru aŋo, aŋoga. 32 Dko di Ulibra wi Naşibaŋi di akleyiirun dii di, daji :

« Ji unkaneel wi bakñooŋun pya kafin

Ji unkaneel umpoŋi ŋi kadun ki napuunk wa, †

Hēnk di di ajaan ayompan mntum.

33 Baneenana unwoon wi nul, ŋi pwalan bkowul.

Ubida wi nul upēn ŋi umundu wi

In akluŋ kakakalēŋ pntaali pi nul? »

34 Kē namali aşē hepar Filip aji : « Dkoŋtu kooŋ tupaan ñaan i Naŋupar Naşibaŋi aŋiŋiyaanun hēnk? Ul ŋi uleeful a kēme alon? » 35 Kē Filip aşē tēpna ŋi umpiitun wun, aŋupa *Uŋup Ulil Unuura wi Yetu. 36 Wi bakyaan ŋa bgah, aşē ban ŋi dko di meel, kē namali aşē ji na a : « Meel mii mi, we uneenanun ndolan *batitmu ba? » [37 Filip aji : « Woli ifiyaar na uhaaş wi nu bti, ihilan kayeenk batitmu. » Kē namali aşē teem aji : « Aa, dfiyaar kē Yetu *Krittū awo abuk Naşibaŋi. »]

38 Namali ado kē banaŋan ukaaru, kē bawala bukal batēb bti ŋi meel, kē Filip adola batitmu. 39 Wi bapēnun ŋi meel, kē Uhaaş wi Ajugun uşē jej Filip, kē namali aankak awina. Namali aya na bgahul alilan maakan. 40 Kē ul Filip, aşē winana du ubeeka wi Atot aşē ŋup Uŋup Ulil Unuura ŋi ŋbeeka bti ŋi aŋēpnun te adoo ban wi Kaytaraya.

9

Fawul aŋiyaar hēnkun Yetu Krittū

1 Wal mēntan, kē *Fawul aşē bi duka duka ŋi pbēg baŋaşar Yetu, abot ala pfin baka. 2 Aya ahepar *naşih i baŋan kē awula uworda umpiitun pa baweeŋ biki *katoh kañehanaani du Damat. Fawul aŋal kaya kaŋēnk baŋaş bgah bi Yetu du Damat, biint kēme baat, kamob baka kañooŋ Yerutalem.

3 Wi akyaan ŋi bgah ado ten Damat, ŋi dko mēnt bjeehi bweek banwoonun baŋi kē başē mara mara agura, ajeehana. 4 Kē aşē jot ŋi mboş aşē tiink pdiim plonŋ kē pakjaka aji : « Fawul, Fawul, we ukaanŋ kē ikhajanana ba? » 5 Fawul kē aşē hepar aji : « Iwi in ula ba, Ajugun? » Kē aşē teema aji : « Nji Yetu a, ikhajanun. 6 Kē nşē ji inaŋa, ineeŋ ubeeka baya kaŋupu uko wi iwoon kado. »

7 Bangakandērun bayaaş na a banaŋ, baanhilan bŋup ŋiki balēnk maakan : baji batiink pdiim, bē baanji bawin nin ñaan alon. 8 Fawul anaŋa ŋi mboş ahaabēş kēş aşē wo aankak awin nin ukoolan, batēntul baŋijana ŋijan aneejanana Damat, 9 kē aŋo da ŋnuur ŋwajanŋ aandee, aandaani akut aduka nakuul.

10 Kē uşē ka ñiint alon naŋaşar Yetu i bajaan bado Ananiyat anwoon du Damat. Aka mnwin, awin Ajugun, kē aji na a : « Ananiyat! » kē ahepnia aji : 11 « Ajugun, nji wi. » Kē Ajugun aşē ji na a « Yaan du bgah bi katim ki

* 8:27 ŋi ugrek awo ñaan i bakaşun, baji bakaş wal mēnt banjaan balempar naşih ñaaŋ. Ankaşaniin aanhil pkak ŋi bgah bi bayuday. † 8:32 Baji bapuunk ŋkaneel, kajeŋ pfaal kaşirma ilaaŋ.

Bgah Btool, ihepar du katoh ki Yuda, ñaan i bajaan bado Fawul, awo i utaak wi Tartut. Awo da añehan Naşibaţi, ¹² aşe ka mnwin awin, ñaan alon i katim ki Ananiyat, ambiyi apafa iñen akakna ado kawin. » ¹³ Ananiyat ateema aji : « Ajugun, dtiink k e bañaan batum baktiiniyaan buþaan bi adolon bañaan banfiyaaruŋ du Yerutalem. ¹⁴ K e  i Damat  i, *baþenan baweek bawula du Yerutalem uworda umpiituŋ, wi ahilni kamob bañaan bti bankdemanuŋ uko wi tu. » ¹⁵ K e Ajugun aşe jaka : « Yaani, ddat  iint m entan uŋ, pa adol en mmeetana  i banwoon baanwo bayuday,  i başih biki baka, na  i *bayuday. ¹⁶ Dluŋ kadiimana bdidi naan mnhaj mi awoon i kahaj bti pa nji. » ¹⁷ K e Ananiyat aşe ya wal m ent, aneej du katoh, apafa iñen aşe ji : « Fawul ayiŋ naan, Ajugun Yetu, amp enuŋ  i kadunu du bgah bi ikt epnuŋ, ayilnuŋ, ikakna ido kawin, ikuŋ itum na *Uhaaş wi Naşibaţi. » ¹⁸  i dko m ent iko ji ipepat ikanşa  i k eş ki nul ajot, k e akak awin bnuura. Wi wi anaŋiŋ ayeenk *batitmu. ¹⁹ Wi adeen, k e uleef ukak na a.

Fawul aþup Uþup Ulil Unuura du Damat

*Fawul aþo na baþaşar Yetu biki Damat  nuur  lon. ²⁰ Aandoo kak ayoonk aşe neej  i *katoh kañehanaani ki bayuday aþup aji Yetu awoon Abuk Naşibaţi. ²¹ Bañaan bti banktiinkuluŋ bañoŋar aşe ji : « M ent ul  i uleefal awoon du Yerutalem ado na bañaan bti bankdemanuŋ Yetu m ent i? Aambi bi pmob baka kañoof du *baþenan baweek i? » ²² K e Fawul aşe tamanaara taman  i pdiiman *bayuday biki Damat banwoon baanhilana pn et, k e Yetu awoon Krittu. ²³ Wi  nuur  lon  aþ epuŋ, k e bayuday balon baş e tiinkar pa pfiŋ Fawul. ²⁴ K e aşe me uko unkbomanderuŋ. Badoo kak kak aji bayen il eman yi ubeeka, pnak na utejan kahilna kafina. ²⁵ Unuur ulon na utejan baþaşar Yetu k e baþu'a  i pkaar pweek*, aþ epana  i bh er blon banwoon  i uniw, awalana uniw unfooyuŋ ubeeka. Wi wi aþaan atool pya Yerutalem.

Fawul akak Yerutalem

²⁶ Wi *Fawul abanuŋ Yerutalem, ado na pnaakiir na baþaşar Yetu k e bañaan m ent baş e  i a,  iki baanfiyaar aji akak aþaş Yetu na manjoonan. ²⁷ K e Barnabat aşe yeenka wal m ent, adiimana *banjaan. Wi wi abaan akakal eş baka jibi Fawul ayiti na Ajugun  i bgah, k e aþiini na a, na jibi aþupuŋ na mnt en uþup wi Yetu du Damat. ²⁸ Wal m ent k e aşe bi duka duka  i p aaay na baka  i Yerutalem aþup na mnt en uþup wi Ajugun. ²⁹ Aji  iini na *bayuday banjaan baþup *ugrek, katen na baka, k e bukuŋ baş e do na pba na a. ³⁰ Wi baþaşar Yetu bameen uko waŋ aşe  ooþa ubeeka wi Kaytaraya, k e dul di di bayaan adolna k e aya ubeeka wi Tartut.

³¹ Pntuk pi banfiyaaruŋ Yetu pawo wal m ent  i bnuura  i utaak wi *Yuda bti,  i *Galilay na  i *Famariya. Payaha ya kadun  i ptiink Ajugun. *Uhaaş wi Naşibaţi ut en en banfiyaaruŋ Yetu, k e baktiink Ajugun, abot atuma tum na  nuur nuur.

Fimon  iyeer ajeban Ayne du uf et wi Luda

³² K e wal m ent, Fimon  iyeer, jibi ajaan añaay na bañaan, aşe wala du banfiyaaruŋ Yetu banf etuŋ du Luda. ³³ Aþ enk da  iint alon i bajaan bado Ayne an akmi awo  i kalişa  şubal bakren. ³⁴ K e Fimon  iyeer aşe jaka : « Ayne, Yetu ajebanu, naŋiin iboman kalişa ki nu bdidi'u! » k e anaþa  i dko m ent. ³⁵ Bañaan bti biki Luda na biki uf et wi Faron wi bawinuluŋ, aşe fiyaar Ajugun.

Fimon  iyeer anaþan Tabita  i pkeþ du ubeeka wi Yope

* 9:25 Pkaar pawo kakah kawee.

³⁶ Ñaaŋ alon naŋaŋar Yetu i bajaan bado Tabita (katim kaŋ kawoon ŋi uŋup *ugrek Dorkat: dawoon ubata) awo du ubeeka wi Yope. Awo ñaaŋ anjoobi bkow, aji ŋenka ŋenk bajuuk, kado bnuura. ³⁷ Amaak ŋi ŋnuur mēnt aket. Wi baŋowuŋ puum aŋe jej pa apayan du meet di bko duuŋ†. ³⁸ Jibi Luda daŋogun na Yope, baŋaŋar Yetu kē batiink kē Fimoŋ Piyeer awo da, aŋe yil da biint batēb aji na baka baya baji na a abi hēnkun. ³⁹ Anaŋa ŋi dko mēnt aya na baka. Wi abanun, badola kē apaya bko duuŋ. Baat bayoŋ bti banaŋ ŋi kadunul awooni abot ayuuj imiŋa yi Tabita abiin alēt wi ahoŋun na baka. ⁴⁰ Fimoŋ Piyeer ado kē bapēnan baŋaan bti, aŋe ŋup aŋehan Naŋibaŋi. Wi awuŋsiin ataŋ na puum aŋe ji : « Tabita naŋiin. » Ahaabēŋ kēŋ, kē wi awinun Fimoŋ Piyeer, aŋe naŋa aŋo. ⁴¹ Fimoŋ Piyeer kē aŋe wula kaŋen aŋenka pnaŋa, aŋe du baat bayoŋ, na banfiyaaruŋ bandukiin adiiman baka kē awo najeb. ⁴² Baŋaan bti ŋi Yope batiink uko unŋepuŋ, kē batum bakak aŋiyaar Ajugun Yetu. ⁴³ Fimoŋ Piyeer afēt du Yope ajon du uko ñiint alon nalemp injan anwoon katim ki Fimoŋ.

10

Korneliyut awin uwanjut du Kaytaraya

¹ Ñiint alon i bajaan bado Korneliyut, awo ŋfa du ubeeka wi Kaytaraya, awo naweek i bangoli iŋeen-week du pntuk pandu'aniin Itali. ² Ñiint aŋ aji dēman akuŋ aŋiyaar Naŋibaŋi ul na biki katohul bti. Aji ŋenk bajuuk *bayuday abot aji ŋehan Naŋibaŋi unuur undoli. ³ Unuur ulon na pnak, kaya ŋwoori ŋwajanŋ, Naŋibaŋi ahaabŋa kēŋ kē awin bnuura *uwanjut wi Naŋibaŋi ulon kē ubi aneej du katohul aŋe ji na a : « Korneliyut! » ⁴ Kē Korneliyut aŋe jaban uwanjut kēŋ, alēn aŋe teem wa aji : « Ajugun we wa ba? » Kē uwanjut uŋe teema aji : « Naŋibaŋi atiink pŋehan pi nu akuŋ awin bnuura bi ijaan kdo bajuuk, aanŋilmi'u. ⁵ Hēnkun yilan biint balon du Yope ido ñiint anwoon Fimoŋ andu'aniin Piyeer, abi. ⁶ Awo nayaant i ñiint alon anwoon Fimoŋ kak aŋe wo nalemp injan, anŋeŋun du kakab bdēk. »

⁷ Wi uwanjut unŋiiniin na a uyahan ya, kē aŋe du balemp batēb biki katohul na nangoli alon ŋi biki aŋihun anfiyaaruŋ Naŋibaŋi maakan, abot aji lemp du uko Korneliyut. ⁸ Aŋup baka uko unŋepuŋ bti aŋe yil baka kē baya Yope.

⁹ Wi unuur ujintun, kē bayili bakya na bgah, adoo ŋog Yope. Fimoŋ Piyeer apaya wal mēnt ŋi uŋaŋ * aŋehan Naŋibaŋi, wal mēntan unuur udiini. ¹⁰ Kē ubon uŋe de a kē aŋal pde. Wi bawoon ŋi pjuŋa, Naŋibaŋi ahaabēŋa kēŋ kē aŋe mara mara awin ¹¹ baŋi kē bawo bhaab, kē uko ulon uŋe wala ŋi mboŋ, unnaami kaloon a kaweek kantaniin ŋi imbiint ibaakēr. ¹² Nntaam ŋi katoh na ŋi uŋeeh bti, ŋankpuliin na ŋankyitun, ŋawo ŋi ka meet. ¹³ Kē aŋe tiink pdiim plon kē pakjaka aji : « Fimoŋ Piyeer, naŋiin, fiŋan ŋa, ide. » ¹⁴ Kē aŋe teem aji : « Ajugun, nin! Wi mbuknaaniin, mēmbaan kadeha uko wi *Bgah baneenanun kēme uko uŋop ulon. » ¹⁵ Kē pdiim pakak ajaka : « Uko wi Naŋibaŋi adinanun ñaan ade, mēnt iwi iwoon kaji uŋopi. » ¹⁶ Pdiim paŋiini na a han ŋyaas ŋwajanŋ, kē kako kaŋe pula, akak baŋi.

¹⁷ Ahum kaŋal uko wi Naŋibaŋi aŋaluŋ kaŋupa, kē bayili biki Korneliyut bankrabun uko Fimoŋ nalemp injan baŋe wuj ŋi plēman. ¹⁸ Bahuuran kameena me Fimoŋ andu'aniin Piyeer awoha nayaant i katoh mēnt.

† 9:37 Wal mēntan, baji baniw itoh, kapaf, imeet ilon kawo bko duuŋ.

* 10:9 Itoh iji iwo na dko

dlon du bko duuŋ, dandaanun, di ñaan ahiniin kaŋo, kēme kapint.

19 Fimoŋ Piyeer ahum kaŋal uko wi awinuŋ, kē *Uhaaş wi Naŋibaŋi uŋe ji na a : « Biinŋ bawajanŋ buk bukuŋ ala'u. » 20 Waliin hēnkuŋ igakandēr na baka naya, iŋe iwut kaŋaaf nin ukoolan, ŋiki nji dyluŋ baka. 21 Kē Fimoŋ Piyeer awala ayit na baŋaan mēnŋan. Aji na baka : « Nji wi. Dwoonŋ ŋaan i naklaan. We uŋijanaŋ? » 22 Bateema aji : « Naweeik i bangoli, Korneliyut, ŋaan natool, anfiyaaruŋ Naŋibaŋi, kē bayuday bti bamagana, ayiluŋ un. Uwanjut wi Naŋibaŋi ulon ujakuŋ na a aji awo kadu'u du katohul katiinku iŋupa uko wi iwoonŋ kaŋupa. » 23 Fimoŋ Piyeer aneejan baka ŋi katohul, ado baka kē bawo bayaanŋ biki nul.

Wi nfa mambanuŋ, kē Fimoŋ Piyeer aŋe gakandēr na baka, ul na baŋaan balon biki Yope banfiyaaruŋ Yetu. 24 Aban Kaytaraya na baka ŋi unuur utēbantēn. Korneliyut adu bayitul na banohul biki kaŋeb, kē baŋo pyoonk baka. 25 Wi Fimoŋ Piyeer abanuŋ ŋi katoh, Korneliyut kē aŋe naŋa ŋi dko mēnŋ aya ayit na a, ajot ŋi ihoŋul, adēmana. 26 Fimoŋ Piyeer ajaka : « Naŋiin » aŋe ŋēnka kē anaŋaa, abaa ji na a : « Nji dwo ŋaan najēn ji iwi. » 27 Aŋiini na a, aŋe neej, awin baŋaan batum banŋoonŋ aŋe ji na baka : 28 « Name kē pnaakiir na banwoonŋ baanwo bayuday, kēme pŋo na baka paneenan ŋi nja bayuday. » Kē Naŋibaŋi aŋe dolēn nji ŋi uleef wi naan, kē nyikrēn kē pnaakiir na ŋaan anwoonŋ aanwo nayuday paanwuŋi.

29 Ukaanŋ kē wi idu'ēnuŋ, kē mbi kabi bi, bē mēnŋaaf ŋaaf nin ukoolan. Dŋal hēnkuŋ kame uko wi iduurni. 30 Korneliyut kē aŋe teema aji : « Udo ŋnuur ŋwajanŋ, ji woori wi nji kaŋupuŋ na iwi hēnk, kaŋog ŋwoori ŋwajanŋ ŋi pnak, dŋo aŋēhan Naŋibaŋi du katoh ki naan. Kē ŋaanŋ alon ankuuruŋ aŋe mara mara apēn ŋi kadun ki naan 31 ajakēn : “Korneliyut, Naŋibaŋi atinku akuŋ aleŋ jibi ijaanŋ kŋēnk bajuuk. 32 Yilan keeri du Yope baya bado ŋiint anwoonŋ Fimoŋ andu'aniinŋ Piyeer abi ŋi. Awo nayaanaŋ i katoh ki Fimoŋ nalemp injan anŋeŋuŋ du kakab bdēk.” 33 ŋi dko mēnŋ, kē nyil kē badu'u, kē idinan abi aŋēnkun ŋi. Hēnkuŋ ŋŋo ŋi kadun ki Naŋibaŋi un bti, katiink iko bti yi Ajugun ajakuŋ ibi iŋupun. »

Fimoŋ Piyeer aŋup Korneliyut na bayitul Uŋup Ulil Unuura

34 Kē Fimoŋ Piyeer aŋe ŋiini na baŋaanŋ aji : « Dbaanŋ ayikrēn kē Naŋibaŋi aanji paŋŋēr. 35 Kē ŋi utaak undoli woli ŋaanŋ afiyaara akuŋ aŋaş bgahul aji wo na a. 36 Awul uŋup wi nul baŋaanŋ biki *Itrayel : *Uŋup Ulil Unuura wi mnjeeh ŋi Yetu *Krittut, ul anwoonŋ Ajug baŋaanŋ bti. 37 Name iko inŋepunŋ bti ŋi *Yuda yi ; ijunna *Galilay, wi *Yowan aŋiiniyaanuŋ *batitmu aba. 38 Name Yetu mēnŋ ampēnnuŋ *Nataret, nawin jibi Naŋibaŋi adatuluŋ awula *Uhaaş wi nul na pŋina. Name kak kē aŋaay na dko bti ado bnuura, ajeban baŋaanŋ biki *Untaayi Uweek uknooranuŋ, ŋiki Naŋibaŋi awo na a. 39 Kē nja ŋwo bamaar biki uko wi adolonŋ bti ŋi Yerutalem na utaak wi *bayuday bti. Ul, i bafinuŋ wi bapanuluŋ ŋi pmul. 40 Ul, Naŋibaŋi anaŋana ŋi pkeŋ ŋi unuur uwajanŋ aŋe diimana baŋaanŋ. 41 Mēnŋ baŋaanŋ bti bawinuluŋ, un ŋaŋ biki Naŋibaŋi aŋonunŋ ndati, aji ŋwo bamaar, un ŋndaanuŋ akuŋ ade na a, wi anaŋiinŋ ŋi pkeŋ. 42 Kē aŋe ji na un ŋŋup baŋaanŋ uko wi ŋmaaruŋ : Ul kak i i Naŋibaŋi adatuŋ aji awo nawayēŋ bŋup i baŋaanŋ bajeb na bankeŋuŋ. 43 Ul kak Yetu i i *baŋupar Naŋibaŋi bti bakŋiiniyaanuŋ wi bajakuŋ : ŋaanŋ anfiyaaruŋ, ŋi mnhina mi Yetu mēnŋ ipekadu yi nul iji ipēn bti. »

Uhaaş wi Naŋibaŋi uwala ŋi banwoonŋ baanwo bayuday

44 Fimoŋ Piyeer ahum kakakalēŋ iko yuŋ, kē *Uhaaş wi Naŋibaŋi uŋe wala ŋi baŋaanŋ bti banktiinkuŋ uŋup wi nul. 45 *Bayuday banfiyaaruŋ baŋŋooŋanuluŋ

bañonjar maakan, wi bawinunj kē Naşibaţi adoo ʔen banwoonj baanwo bayuday Uhaaş wi nul, ʔiki ⁴⁶ batiink baka, kē baktup nʔup nmpaţi akuʔ adēman Naşibaţi. Fimoŋ Piyeer akak aʔiini na baka aji : ⁴⁷ « Ŋaan alonj akak ahinan kaneenan bado bañaanj biki *batitmu i? Bukal banyeenkuŋ Uhaaş wi Naşibaţi ji nja. » ⁴⁸ Piyeer ado kē bado baka batitmu ʔi katim ki Yetu, kē bañaanj bakak aňehana aji aʔo da njuur nlonj.

11

Fimoŋ Piyeer akakalēs biki Yerutalem uko wi awinunj

¹ *Banjaan na banfiyaarunj Yetu bti banwoonj ʔi *Yuda batiink kē banwoonj baanwo bayuday badoo kak afiyaar Uʔup wi Naşibaţi. ² Wi Fimoŋ Piyeer akakunj ubeeka wi Yerutalem, *bayuday banfiyaarunj kē başē noman na a aji : ³ « Ibaa do do hum adoo neej ʔi itoh yi banwoonj baanwo bayuday, ade na baka ba? »

⁴ Kē Fimoŋ Piyeer aşē jun pkakalēs baka bnuura iko jibi iʔēparunj du ujuni. ⁵ « Dbi wo du ubeeka wi Yope aňehan Naşibaţi, kē aşē haabşaan kēs kē nwin uko ulonj kē uwalnaana baţi, uwo wo ji kaloona kawee kantananiin ʔi imbiint ibaakēr, kē kabi awala aban ʔi nji. ⁶ Djaban ka kēs, aşē win ʔi ka meet nʔtaam nji katoh na nji uʔeeh bti, njanjaan nʔapula na njanjaan nʔayiʔ, ⁷ aşē tiink pdiim ploŋ kē pakji na nji : “Fimoŋ Piyeer, naʔiin, fiŋan nja, ide!” ⁸ Kē nteem pa aji : “Ajugun, nin! Wi mbuknaaniin, uko wi bgah baneenanunj kēme uko uʔop ulonj uumbaanj kaneejarēn mntum.” ⁹ Kē pdiim pakak apēna baţi aji : “Uko wi Naşibaţi adinanunj pde, mēnt iwi iwoonj kaji uʔopi.” ¹⁰ Udo hanj nʔyaaş nʔwajanʔ, kē iko bti işē kak baţi. ¹¹ ʔi dko mēnt, kē biinʔ bawajanʔ balonj biki bayilnunj ubeeka wi Kaytaraya başē ban ʔi katoh ki nwoonj. ¹² *Uhaaş wi Naşibaţi kē uşē jakēn wutan kaʔaaf nin ukoolan, yaan na baka. Bañaanj banfiyaarunj paaj kē bagakandēr na nji kē nʔya du uko Korneliyut. ¹³ Kē aşē kakalēsun jibi awinari *uwanjut kē ubi aneej du katohul aşē ji na a : “Yilan ŋaan alonj du Yope ido Fimoŋ andu'aniin Piyeer abi ʔi, ¹⁴ alunj kaʔupu nʔup nʔankluŋ kabuuranu iwi na biki katohu.” ¹⁵ Djaka jak djun bʔup, kē Uhaaş wi Naşibaţi uşē wala ʔi baka jibi ubiinj awala ʔi un du kateeku. ¹⁶ Kē nşē leş wal mēnt uʔup wi Ajugun, wi abiinj aʔup aji : “Yowan abattaar na meel, kē an, naşē luŋ kayeenk *batitmu bi Uhaaş wi Naşibaţi.” ¹⁷ Woli Naşibaţi aʔen bañaanj biki aliŋan na un wi nʔkakunj ʔfa afiyaar Yetu *Krittu Ajugun, woon nji nandayanaan i, dhilanunj kaneenan Naşibaţi ado uko wi aşalunʔ? »

¹⁸ Wi batiinkunj hanj aşē walan nʔhaaş, adēman Naşibaţi aji : « Manjoonan ma keeri, banwoonj baanwo bayuday bahil kakak du Naşibaţi kakunʔ kaka ubida wi manjoonan, Naşibaţi aʔenunj baka wa. »

Kabuka ki pntuk pi banfiyaarunj du Antiyoka

¹⁹ Wi Fefan aketunj kē başē kak ahajan banfiyaarunj, kē bawayşeri. Balonj baya ado ban utak wi Feniti, kē balonj baya te unjiw wi Kiprut, kē balonj baya kak te ubeeka wi Antiyoka, aşē jukanaara *bayuday ʔaň *Uʔup Ulil Unuura. ²⁰ Kē banfiyaarunj balonj banwoonunj Kiprut na Kuren başē ya Antiyoka aʔup banwoonj baanwo bayuday kak Uʔup Ulil Unuura. ²¹ Mnħina mi Ajugun mantēnk baka kē bañaanj batum bafiyaar akuʔ akak du Ajugun.

²² Wal wi biki pntuk pi banfiyaarunj pi Yerutalem batiinkunj iko yan, kē başē do Barnabat kē aya Antiyoka. ²³ Wi abanunj, alilan maakan ʔiki awin bnuura bi Naşibaţi ʔi bañaanj biki ubeeka mēnt aşē ji na baka bataman ʔi pfiyaar Ajugun ʔi iʔēb yi baka.

²⁴ Barnabat awo ñaan najoob bkwow antumun na *Uhaas wi Naşibaţi, akut afiyaar Ajugun, k  bañaan batum bafiyaar akut akak   Ajugun.

²⁵ Barnabat aya wal m nt   Tartut pla Fawul. ²⁶ Wal wi awinulun a   kak na a   Antiyoka. Wi wi başaan a o  i pntuk pi banfiyaarun m ntan puŋ uşubal up b bukal bat b ajukan bañaan batum. K    Antiyoka m nt di di bajunnun pdu ba aşar Yetu aji « baritton. »

²⁷  i  nuur m ntan  un, k  *ba upar Naşibaţi balon bawoona Yerutalem aya Antiyoka. ²⁸ Alon  i baka i katim ki Agabut, i Uhaas wi Naşibaţi uneejuŋ k  a   na a, a up baka aji ubon uweek ulun kawo  i umundu bti (k  wul ubiŋ awoha  i wal wi p iŋ pi Klodiyut). ²⁹ Wal m ntan k  ba aşar Yetu biki Antiyoka ba   tiinkar aji andolun awul uko wi ahilanun ka  nkna banfiyaarun biki u aak wi Yuda. ³⁰ K  h nk di di badolun, Barnabat na *Fawul k  baya wul baweeek biki pntuk pi banfiyaarun itaka yi bajuntun.

12

Herod Na iŋ ahajan banfiyaarun Yetu

¹ Wal m nt *Herod na iŋ akak  i phajan banfiyaarun Yetu balon. ² Ado k  bafin *Yakob naweeek *Yowan na kakej. ³ Wi awinun k  waŋ ulil *bayuday a   taman, ado k  bamob Fimon Piyeer (uwo  i wal wi *ufettu wi ipoom inda ). ⁴ Wi amobun Fimon Piyeer, ado k  bawata ukalabu  a    u bangoli, k  baji balu şar babaak r babaak r pyeŋa. Aŋal karuhnaana Fimon Piyeer  i kadun ki bañaan bti woli *ufettu wi mŋjeeh u  pi. ⁵ H nk, k  batuh Fimon Piyeer ayeŋa bnuura. Wal m nt k  banfiyaarun ba    nehan maakan Naşibaţi pa a.

⁶  i utejan un aanun unuur wi Herod a unun pluŋ kado *uruha wi Fimon Piyeer, k  awo  i ptoof pi bangoli bat b an oy nt. Batana na mnkorentu, k  bayen balon bakak ana   i pl man pi ukalabu . ⁷  i dko m nt, k  *uwanjut wi Ajugun u   bi, k  ukalabu  ukak ajeeh maakan. Uwanjut ukob koban Fimon Piyeer  i kantaagan ahuma a   ji na a : « Faraan ina a! »  i wal m nt, k  mnkorentu man   p nna  i i en yi Fimon Piyeer ajot. ⁸ Uwanjut k  u   ji na a : « Na iin ibomand r! » k  Fimon Piyeer ado jibi ujakuŋ. K  uwanjut ukak ajaka : « Jejan bayeti bi nu, i a  n. » ⁹ Bap n  i ukalabu  k  Fimon Piyeer ak aş uwanjut aamme aji uko unkt  pun h nk, uwo manjoonan, a al aji a aafi  aafi. ¹⁰ H nk k  bat p bayen bateek, a  p bat bant n, a   ban du pl man pweek pntak panwujun du ubeeka. Pl man pahaab a bdiidi pa,  i kadun ki baka. Bap n a  p na bgah blon ;  i dko m nt, k  uwanjut u   neem.

¹¹ Wal m nt, k  uhaas u   kak na Fimon Piyeer k  a   ji : « Dbaan ayikr n h nkun, manjoonan ma. Ajugun ayil uwanjut wi nul, abuuranaan  i phina pi Herod, na  i iko iwu aan bti yi bayuday ba alun pdol n. »

¹² Wi Fimon Piyeer a al ntunun uko m nt, a   tool aya du uko *Mariya anin Yowan andu'aniŋ Markut. Bañaan batum bayit da a nehan Naşibaţi. ¹³ Akob  i pl man, k  nalemp  naa  alon andu'aniŋ Rode a    nog, ahepar  naan ankobun. ¹⁴ Ayikr n pdiim pi Fimon Piyeer a   lilan maakan, aando haab   pl man, a i akak meet aji na bañaan: « Fimon Piyeer a! Awoon du pl man, du bdig. » ¹⁵ K  ba   teema aji : « Iwi iyilaa » k  ul a   m bana  i u up wi nul, k  ba   kak ajaka : « Om uwanjut wi nul wa? »

¹⁶ Wal waŋ bti, Fimon Piyeer awo  i pkob  i pl man. Banfiyaarun Yetu bahaab  , awina a    noŋar maakan bukal bti. ¹⁷ An   baka ka nen bayompna, a   kakal   baka jibi Ajugun adolun te k  adoo p n du ukalabu . A   ji na

baka « Nayaan naɗup uko mēnt Yakob, na banfiyaaruŋ bukundu. » Wi abaan, ašē kak aya dko dmpaɗi.

¹⁸ Wal wi unuur ujinɗuŋ, bangoli baŋɗar maakan ašē hepar dko di Timon Piyeer abaan aya ya? ¹⁹ Herod aɗu baŋaŋ pla'a, kē nin alon aanwina win. Wi aheparuŋ bayeŋ, ašē do kē bafiŋ baka. Wi uko waŋ uɗeɗuŋ, kē Herod ašē pēn du uɗaak wi *Yuda aya ado ŋnuur ŋloŋ du ubeeka wi Kayfaraya.

Pkeɗ pi Herod Naših

²⁰ *Herod adeebaɗer bnuura wal mēnt baŋaŋ biki ŋbeeka ŋi Tir na Tidon, kē bašē tiinkar aji baya kawina. Bajunna aɗiini na Blattut, nalempar Herod alon i ahaɗuŋ, awat ɗi ploom na a. Wi babaŋ ašē ya du Herod, akooɗa aba na udeeb, bateer. Uko ude wi baka uji uwoona du uɗaak wi Herod Naših.

²¹ ɗi unuur wi Herod adatuŋ, ul ɗi uleeful, awohara imiɗa yi pɗih aɗo ɗi pɗij pi pɗih, ašē ɗiini na baŋaŋ, jibi ajonuŋ kado. ²² Baŋaŋ kē bašē maagatēna maakan aji : « Mēnt ŋaŋ najēn akɗiiniŋ hēnk, naɗibaɗi nampoɗi a! » ²³ ɗi dko mēnt kē *uwanɗu wi Ajugun ušē koba, ɗiki aandēman Naɗibaɗi. Nkuf ŋajota kayiŋ, kē aketi.

²⁴ Kē baŋaŋ banfiyaaruŋ Uɗup wi Naɗibaɗi akuɗ atiink wa bašē tuma tum pya. ²⁵ Wi bi Barnabat na *Fawul, babaŋ ulemp wi babinɗu pɗo ɗi ubeeka wi Yerutalem, bapēn da, ašē ya na *Yowan andu'aniŋ Markut.

13

Barnabat na Fawul baya kayili

¹ Du Antiyoka, uka ɗfa ɗi pntuk pi banfiyaaruŋ, *baɗupar Naɗibaɗi na *bajukan Bgah : Barnabat, Fimeyoŋ andu'aniŋ najēnal, Lutyut i Kuren, Manayeen nanoh i kpoɗ i *Herod Naših i *Galilay, na *Fawul. ² Unuur ulonɗu wi bawoonɗu ɗi pɗēman Naɗibaɗi abot ayiman, *Uhaaɗ wi Naɗibaɗi kē ušē ji na baka : « Nadatan Barnabat na Fawul babi bawo wo ɗi ulemp ɗaŋ unkaŋ kē ndu baka. » ³ Wi bayimanuŋ akuɗ aŋehan Naɗibaɗi, ašē paf baka iŋen ɗi ikow, awutan baka kē bayaa.

Barnabat na Fawul baɗup Uɗup Ulil Unuura du unjiw wi Kiprut

⁴ Jibi *Uhaaɗ wi Naɗibaɗi uyiluŋ baka hēnk, Barnabat na *Fawul baya du ubeeka undu'aniŋ Feluka, dul di di bajejnuŋ ulantu, aya unjiw wi Kiprut. ⁵ Wi babanuŋ ubeeka wi Talamina ašē jun pjukan Uɗup wi Naɗibaɗi ɗi *itoh iŋehanaani yi bayuday. Bawo na *Yowan Markut, kē akɗenk baka.

⁶ Kē wi bamuuruŋ unjiw bti, adoo ban ubeeka wi Pafot, ašē yit da na ŋaŋ nayaamu i bajaŋ bado Bar-Yetu, awo nayuday ašē ji homp kaji ul awo *Naɗupar Naɗibaɗi. ⁷ Niinɗ mēntan uŋ awo du uko Fergiyut Pawulut nantuŋa i unjiw anwoŋ ŋaŋ natit. Nantuŋa uŋ ado kē badu Barnabat na Fawul ɗiki anjal ptiink Uɗup wi Naɗibaɗi. ⁸ Kē Elimaat nayaamu (hēnk dawoonɗu ɗi *ugrek) ašē pok uko mēnt wun, aanjal nantuŋa awugēɗ uɗal. ⁹ Kē Uhaaɗ wi Naɗibaɗi ušē neej wal mēnt aɗum ɗi Fawul – i bakaŋ aji bado *Pawulu ; – ajaban Elimaat kēɗ, ašē jaka : ¹⁰ « Iwi, iwo ŋaŋ antumuŋ kaguuru na mnlafren, abuk *Untaayi Uweek! Anwoŋ aanjal pɗep ɗi bgah, lum di di ibaan aɗaŋ aɗaŋ pɗo kapēnan baŋaŋ ɗi bgah btool bi Ajugun ba? ¹¹ Tenan hēnkun Ajugun aɗaŋ akobu, ikak nakuul, iinkak awin bnuur te ŋnuur ŋloŋ ŋadoo ŋaɗep. » ɗi dko mēnt, kēɗ kafel na Elimaat, kē akfooy na dko ala ŋaŋ naŋooɗa. ¹² Nantuŋa i unjiw aɗiyaar Yetu wi awinuŋ uko unɗeɗuŋ, akak aŋɗar maakan ɗi pjukan pi uko wi Ajugun.

Pawulu na Barnabat bajukan Uɗup Ulil Unuura du Antiyoka di Pitidi

13 *Pawulu na batëntul bajej ulantu du ubeeka wi Pafot, pya ubeeka wi Perga unwoon du utaa wi Pamfili. *Yowan Markut aduk baka da awugşa akak Yerutalem. 14 Kê bukal başê juţa ti bgah bi baka. Bamuur Perga aya aban ubeeka wi Antiyoğa du utaa wi Pitidi. Ti *unuur wi pnoorfën wi bayuday, kê başê neej du *katoh kañehanaani afo. 15 Wi baleyiirun ɲibra ɲi *Bgah bi Moyit, na ɲtup ɲi *baɲupar Naşibaţi, kê baweek biki katoh kañehanaani başê do kê bahepar baka aji: « Batënt naan, nakale uko uɲup unhilanun katëntën bañaan biki bti, nañog katiinkana. » 16 Pawulu kê aşê naða, anët baka kañen, aşê ji: « An bañaan biki *Itrayel na an bti nandëmanun Naşibaţi, natiinkan. 17 Naşibaţi i pntaali pi nun, pi Itrayel, adat başinun, adëman pntaali pi baka, wi bawoon bayaant du utaa wi Ejiptu. Apënan pa du Ejiptu kak ti mnhina mi nul. 18 Awo na başinun du *pndiış ɲşubal iñeen ɲbaakër, alemp na baka. 19 Awet ɲraaşa paaj na ulon ti utaa wi Kanaan, ajej mboş awul babukul biki Itrayel, 20 uko wan udo ɲşubal iñeen-week ɲyaaş ɲbaakër na iñeen kañeen (450).

« Wi wan uɲëpun, kê aşê wul baka baweek te wal wi Famiyel Naɲupar Naşibaţi abiiɲ abi. 21 Wi wi başaan ahepar Famiyel pka naşih, kê Naşibaţi awul baka *Fawul abuk Kit i pşini pi Benyamın, kê aşih baka ɲşubal iñeen ɲbaakër. 22 Wi abiiɲ apënan Fawul, aşê ɲu *Dayit ti pşih. Ul Dayit mënt, hënk di di Naşibaţi aɲiniin uko wi nul, aji :

“Dwin ti Dayit abuk Yete, ñaan i uhaaş naan unjalun,
dme kê ahil kalun kado unjal wi naan bti.”

23 Ti pşini pi nul pi pi Naşibaţi awulun Itrayel Yetu, *Nabuuran Bañaan, jibi abiiɲ ahon ɲfa. 24 Yowan, ambiin Yetu uteek, ajukan ti Itrayel bti pwut pjuban na pyeen *batitmu. 25 Yowan ji abi ado kaba ulemp wi nul, aji na baka : “Naşal aji dwo in ba? Nji mënun ñaan i naşalun aji dwo, natenan, alon alun kabi ti kafet ki naan, i mpoɲun maakan ɲɲup kafënëşa işapaat.”

26 « An batënt naan, an biki pntaali pi *Abraham na an bti, nandëmanun Naşibaţi : nja biki Naşibaţi awulun uɲup wi mbuur. 27 Bañaan banfëtun du Yerutalem na baweek biki baka, baamme kê Yetu awoon Nabuuran Bañaan. Kê baankak ate ɲtup ɲi baɲupar Naşibaţi ɲi bajaan bapiban baka ti unuur undoli wi pnoorfën, aşê baañşaan pdo jibi ujaku wi baɲun pbi kafin Yetu. 28 Baanka uko utapara aşê ji na *Pilat ado bafina. 29 Wi baɲëpanun iko bti impiitaniin ti a, bawalana ti krut, ahetana du bhër. 30 Kê Naşibaţi aşê naðana ti pket. 31 Yetu ado ɲnuur ɲtum ɲi ajaki pën kawinana ti bañaan bangakanderun na a undiimaan, du utaa wi *Galilay te du ubeeka wi Yerutalem ; kê bukuɲ mëntan bawoon hënkun bamaar biki nul ti bañaan biki Itrayel. 32-33 Kê un ɲşê bi bi ptijan *Uɲup Ulil Unuura : uko wi Naşibaţi abiiɲ ahon başinun ɲfa ado wa hënkun pa nja, ɲnwoon babuk baka, wi anaɲanun Yetu ti pket. Hënk di di bapiitun ti ulibra wi pñaamarën, aɲup ti kañaam katëbantën aji :

“Iwi iwoon Abuk naan ;

Nğa di, dkak Şaş.”[✧]

34 Naşibaţi atar aɲup kê alun kanaðana ti pket, nin aanklun kawuta apuɲ. Aɲup aji hënk :

“Dluɲ kawulan na manjoonan iko inuura inyimanun,

ji nhonun Dayit.”[✧]

35 Ukaan kê bapiit kak aji :

“Tinklun kawut ñaan nayimanaan i nu apuɲ.”[✧]

³⁶ Dayiṭ ul ṭi wal wi nul, wi adoluṅ uṅal wi Naṣibaṭi aṣe piinṭ akeṭ, ke bamoya na baṣin ke apuṭi. ³⁷ Be i Naṣibaṭi anaṭanuṅ ṭi pkeṭ, aampuṭi. ³⁸ An bayiṭ naan ṅbi bi pṭupan name ke Yetu akaaṅ ke ipekadu ihil kapen. Ṭi katim ki Yetu ki ki baṭupanaṅ pbuur ṭi ipekadu ; ³⁹ ṭi katim ki nul ki ki ṅaaṅ anhaṭuṅ akbuurnuṅ ṭi ipekadu bti yi *Bgah bi Moyiṭ bawooṅ baanhilan aburanaan. ⁴⁰ Nalipariin, uko wi baṭupar Naṣibaṭi bajakuṅ uluṅ udolan, baji :

⁴¹ “*Natenan an babeeh iko,
naṅoṅarēn, naṣoṣa, naba.*

*Ṭiki, ṭi ṅnuur ṅi nawooṅ ṅi, dluṅ kado uko uweek
wi nameeṅ woli baṭup ṣup ṅaaṅ wa, aankṭiyaar.”* »[☆]

⁴² Wi Pawulu na Barnabat bakpenuṅ ṭi katoh kañehanaani, bañaaṅ bukun bakooṭ baka baluṅ bakak, ṭi unuur wi pnoorfēn unkmbiin baṭiiniyaan kak uko wi baṭupuṅ. ⁴³ Wi bañaaṅ bawayṣeruṅ, batum ṭi baka, bayuday na baloṅ bankakuṅ ṭi Bgah bi Moyiṭ, baṭaṣ Pawulu na Barnabat. Ke bukak baṣe ṭiini na baka atēṅṭen pa bajuṭa ṭi bnuura bi Naṣibaṭi.

Pawulu na Barnabat bajukan banwoonṅ baanwo bayuday

⁴⁴ Wi *unuur wi pnoorfēn ukaaṅ aban, ubeeka bti ubi ayit aṭiink uṭup wi Ajugun. ⁴⁵ *Bayuday bakuj baka wi bawinuṅ pntuk pi bañaaṅ puṅ, aṣe laṭ uko wi *Pawulu akjakuṅ, akak akara. ⁴⁶ Pawulu na Barnabat ke baṣe taman maakan ajukan na mntēṅ aji : « An biki bañaaṅ bawooṅ lah kajukan Uṭup wi Naṣibaṭi duna. Ke wi naṣaaṅ apok wa, aṣal aji naantaṅ na pka ubida wi mṅo, ṅwutan ṭuṅ kaya du banwoonṅ baanwo bayuday. ⁴⁷ Uko waṅ wi wi Ajugun ajakuṅ ṅwo i kado :

*“Ddolu ke iwo bjeehi bi banwoonṅ baanwo bayuday,
ihilna iṭij umundu bti du mbuur.”* »[☆]

⁴⁸ Wi banwoonṅ baanwo bayuday, baṭiinkuṅ uko mēṅ, balilani, abot adēman uṭup wi Ajugun. Ke biki Naṣibaṭi adatuṅ bti pa ubida wi mṅo, bafiyaari. ⁴⁹ Uṭup wi Ajugun umeetaṅa ṭi uṭaak wuṅ bti. ⁵⁰ Bayuday ke baṣe wuuk wal mēṅ baṭ bayok baloṅ bandēmanuṅ Naṣibaṭi, na bantohi biki ubeeka, ke baklaṭ Pawulu na Barnabat. Ke bawuuk bañaaṅ ke bakak ahajan baka, adoo dook baka ṭi uṭaak. ⁵¹ Ke Pawulu na Barnabat baṣe dan danan pdepalēn ṭi ihoṭ yi baka adiimanaan udeeb wi baka, aṣe tool aya ubeeka wi Ikoniom. ⁵² Banfiyaaruṅ biki Antiyoka ke baṣe tum wal mēṅ na mnlilan na *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi.

14

Pawulu na Barnabat baṭup bañaaṅ biki Ikoniom Uṭup Ulil Unuura

¹ Du ubeeka wi Ikoniom kak bi *Pawulu na Barnabat baya, aneeṅ du *katoh kañehanaani ki bayuday aṭiiniyaan uṭup wi Naṣibaṭi bnuura, jibi babiinṅ ado ; ke bañaaṅ batum, *bayuday na banwoonṅ baanwo bayuday, bafiyaari.

² Bayuday bampokuṅ pfiyaar Yetu ke baṣe kak awuuk banwoonṅ baanwo bayuday ke babot aṣoor banfiyaaruṅ. ³ Uko mēṅ unneenan bi Pawulu na Barnabat baṭo da ṅnuur ṅtum bado kaṭup uko wi Ajugun na mntēṅ mi awuluṅ baka, ke ul akak adiiiman ke uṭup wi baka unṭaaṅuṅ na bnuura bi nul ujoonani, wi awuluṅ baka phina pi pdo iko iṅoṅarēnaan na mlagre. ⁴ Bañaaṅ biki ubeeka bti bakak apaṭ, baloṅ bawo na bayuday ke baloṅ bawo na *banjañan.

⁵ Kë banwoon baanwo bayuday na bayuday, na baweeek biki baka başë tiinkar aji bahajan banjañan katap baka mnlak kafin. ⁶ Wi banjañan bameen uşal wi baka, bañi aya Littra na Derbe, nbeeka ni utaak wi bajaan bado Likanoya, na nřët nñanogun da, ⁷ aya aţupa ŷup da *Uţup Ulil Unuura.

Pawulu na Barnabat baţup Uţup Ulil Unuura du Littra na Derbe

⁸ Niinţ alon awo řfa du Littra anřakmi ihoţ, aji bi wo wo ři dko dloolan, aambaan kapoşa, řiki abuka buka han ; ⁹ aţo atiink *Pawulu. Kë Pawulu aşë jabana kęş, awin kę afiyaar pfiyaar panhinanun kajebana. ¹⁰ Wi wi adolon pdiim pweek adu'a aji na a : « Nařin inař iliinţ ři ihoţ! » Kë řiinţ alut anař: abi kapoş poş.

¹¹ Wi bañaan bawinun uko wi Pawulu adolon, kę başë huuran na uţup wi baka wi Likanoya aji : « Başibaři biki nun bakak bañaan bajën, awala ři un » ¹² Wal męnt, kę başë řu Barnabat katim ki Diya, aşë řu Pawulu ki Hermet* řiki ul ajaan aţupar Barnabat. ¹³ Natul i Diya, awoon alon ři başibaři biki baka, i kadun kawoon ři uneej ubeeka, aya ařij ngit nñanřogun na itoh. Ul na pntuk pi bañaan pun banal pdo *banjañan pğur. ¹⁴ Wi bi Barnabat na Pawulu batiinkun uko wi banalun kado, batow imiřa yi baka adiimanaan kę baandii, aşë ři aneej ři ptoof pi bañaan ahuuran aji : ¹⁵ « Babuk biinţ we ukaan kę nakdo hęnk ba? Nwo bañaan bajën ji an! Nbi bi ři, pţupan *Uţup Ulil Unuura, napęnna ři iko inaař yi nakdolun yun, naşë nakak du Naşibaři najeb, anřakun baři, ařak mboş, na bdęk, na iko bti inwoon da. ¹⁶ Du kateeku, awut bañaan, andoli kę aji řaş bgah bi analun. ¹⁷ Kę aşë wo anřařan pdiiman baka kę awoha da, na iko inuura yi akdolun; awulan uşubal unwoonun baři na nřeey nřum ři wal wi kanjalën, awulan uko ude, aţu mnlilan mntum ři nřhaaş ni nan. » ¹⁸ Baţup anoor abaa bi hilan anenan pğur męnt.

¹⁹ *Bayuday balon banwoonun Antiyoka di Pitidi, na Ikoniyyom kę başë bi bi, abot ado bañaan kę bakak du baka, atap Pawulu mnlak, apula, afël du bdig bi ubeeka řiki başal aji akeři. ²⁰ Kę wi banfiyaarun başaan afooya, kę aşë nařa akak du ubeeka. Unuur utębantęn ul na Barnabat kę başë ya Derbe.

Pawulu na Barnabat bakak Antiyoka di Firi

²¹ *Pawulu na Barnabat baţup *Uţup Ulil Unuura du ubeeka wi Derbe, kę bañaan batum bařaş baka afiyaar Ajugun. Kę başë kak wal męnt Littra, ařępna Ikoniyyom, abaa ya Antiyoka di Pitidi. ²² Batęntęn banfiyaarun, aţu ři nşal ni baka kę bawo kataman ři pfiyaar, abot aji na baka : « Nwo kahaj bnuura bnuura kabaa kaneej du *Pşih pi Naşibaři. »

²³ ři pntuk pi banfiyaarun pandoli, baji badat bantohi, kañehan Naşibaři kayiman kaşë duk baka ři iřen yi Ajugun, i bafiyaarun.

²⁴ Bamuur utaak wi Pitidi aşë ban Pamfili. ²⁵ Baţup Uţup Ulil Unuura du Pęrga abaa ban du ubeeka wi Ataliya. ²⁶ Dul di di bajejnun ulantu pkak Antiyoka di Firi, dko di babin awutanaan baka ři iřen yi Naşibaři, aji baya pdo ulemp wi badolon nřa hęnk.

²⁷ Wi babanun Antiyoka aşë yitręn banfiyaarun bti. Baţup baka jibi Naşibaři alempun na baka, akuř aţup baka jibi ayuuji banwoon baanwo bayuday bgah bfiyaaraanuli. ²⁸ Pawulu na Barnabaat bařo da ajon na banfiyaarun Yetu.

15

Pņom padęm du Antiyoka ři uko wi pwala katęmp

* **14:12** Diya na Hermet bawoon balon ři başibaři bampoři biki bañaan bukun. Diya awoon naweeek kę Hermet aşë ji řupar a.

1 Bañaan balon bawoona utaak wi *Yuda, abi aban Antiyoka, aşë wo ti pjukan banfiyaarun aji : « Naanhilan kabuur, woli naanya *katëmp jibi *Bgah bi Moyit bajakun. » 2 *Pawulu na Barnabat balaţ baka, kę pnom pweek paşë wo. Bañaan kę başë tiinkar aji na Pawulu na Barnabat, na bañaan balon biki Antiyoka, baya Yerutalem, baţiiniyaan uko męnt na *banjañan na bantohi.

3 Kę banfiyaarun başë ţenk baka ţi uko uyaani bayaaş, kę bamuur Feniti na *Famariya, aţup jibi banwoon baanwo bayuday bakakun du Ajugun, uţup uhalu wan, uţu banfiyaarun bti ţi mnlilan mweek. 4 Wi babanun Yerutalem, banfiyaarun, na banjañan na bantohi, babi akit baka, kę başë kakalęş baka jibi Naşibaţi aţępnun ţi baka, ado iko itum.

5 Kę balon ţi pntuk pi *bafaritay banfiyaarun Yetu başë teem aji : « Bawo biki kawalan katëmp banfiyaarun banwoon baanwo bayuday, kabot kaji na baka baţaş Bgah bi Moyit. »

Fimonj Piyeer aţiini na bañaan

6 *Banjañan na bantohi, kę başë yitiir ptiiniyaan uko męnt. 7 Wi baţęşerun ajon, kę Fimonj Piyeer aşë naţa aji na baka : « An bayiţ naan, name kę Naşibaţi adatnun undiimaan ţi an, aji nţup banwoon baanwo bayuday *Uţup Ulil Unuura, batiinkna, babot bafiyaar. 8 Kę Naşibaţi ammeen nşal ni bañaan, aşë diimanun kę aňal banwoon baanwo bayuday, wal wi akaan awul baka *Uhaaş wi nul jibi awulun un. 9 Aampaţęşun nin na baka, apėnan baka ipekadu, ţiki bafiyaari. 10 Kę we uşaan awo hęnkun pla Naşibaţi bţup pan ba? Wal wi naňalun pkunjan bañaan baţaş bgah bdaaj bi nja na bateem nja bajon bti, nwoon nęmbi hinar akunja? 11 Nbaa ţęp ţęp afiyaar aji bnuura bi Ajugun Yetu, babuuranun ji baka. »

12 Kę bañaan bti bayomp atiink Barnabat na Pawulu, kę bakkakalęş iko iňonarėnaan na mlagre yi Naşibaţi aţępnun ţi baka ado du ntaak ni banwoon baanwo bayuday. 13 Wi baţiiniin adoo ba, kę *Yakob aşë yeenk, aji : « An bayiţ naan, natiinkaan. 14 Timeyon akakalęş jibi Naşibaţi aya i tfa du banwoon baanwo bayuday, adatna ţi baka bañaan bankwoon biki nul. 15 Kę nţup ni *baţupar Naşibaţi ņakak ataan na uţup wan, bapiit uko wi Naşibaţi ajakun aji :

16 *“Dluň kakak woli iko yan bti iţępi,
pnaţan katoh ki *Dayiţ kambiiň ajot;
dluň kanaţan ka
kabot kaboman ka.*

17 *Hęnk, bañaan bti bandukiin, baluň kado kala Ajugun,
ęnhęň, ntaak bti, ni nji ndatun aji nawo ni naan.
Hęnk di di Ajugun ajakun.*

18 *Ul anţupun undiimaan,
uko wi aklun kado.”* »[☆]

19 Yakob akak ahoţalęş aji :

« Ukaan kę nşal ţi uleef naan aji nęnwo kanooran banwoon baanwo bayuday, bankakun afiyaar Naşibaţi. 20 Kę nawulėn npiit baka, nji na baka bawut kado kade uyemaţ unneenanun, ji wi mngur ; bawut pjuban pi piinţ ; bawut pde uyemaţ wi nntaam njankeţun kę pnaak paantula. 21 Bañaan bajukan undiimaan *Bgah bi Moyit ţi nbeeka bti akak aleyiir ba ţi itoh iňehanaani yi bayuday, *nぬur ni pnoorfėn bti. »

Uko umpiitun pa banwoon baanwo bayuday

☆ 15:18 Amot 9.11-12.

²² Ukaanj kē *banjañan, na baweek na banfiyaaruñ bti, başē wat ƚi ploolan, adat baloñ ƚi baka, kē bagakandēr na *Pawulu na Barnabat, aya kayili du Antiyoka. Badat *Yudat, andu'aniinj Bartabaat, na Filat, biinj bantiinkaniinj ƚi banfiyaaruñ. ²³ Bawul baka uko umpiituj aji :

« Un, banjañan, na bantohi, na batēñan bti banwoonj ƚi, njwulan mboş, an banfiyaaruñ nanwoonj naanwo bayuday, nanfētuj ƚi ubeeka wi Antiyoka, ƚi nƚaak nji Firi na Filitiya. ²⁴ Nƚiink kē baji bañaan baloñ biki nun babi du an, ayewlēnan akuƚ atokan nşal na nşup nji baka. Bañaan mēñ, un njēnyil baka. ²⁵ Ukaanj kē nyitiir awat ƚi ploolan, adat bañaan baloñ babi du an. Bañoñan Barnabat na Pawulu banwoonj bañaan biki njmaganuj maakan, ²⁶ biinj banşuun ubida wi baka bti ƚi ulemp wi Yetu *Krittū Ajugun. ²⁷ Ukaanj kē ndo Yudat na Filat, babi başupan bdidi baka uko wi njpiitanañ wi. ²⁸ Un na *Uhaaş wi Naşibaƚi, nji njēnkto kanooranan na nin bkuj bloñ, woli uunwo uko wi bgah bajakuj; ²⁹ Nawutan kade uyemaƚ wi mngur, nawutan kade njntaam njankeşuj kē pñaa paantulaa. Nawutan pjuban pi piinj. Nadole hañ nado bnuura. Nbeeban. »

³⁰ Bado Yudat na Filat, kē baya Antiyoka, kē baya yitrēn banfiyaaruñ, aşē wul baka uko umpiituj. ³¹ Wi bañaan bukuj baleyiiruj wa, balilani, ƚiki uhoñan baka mntēj. ³² Yuda na Filat, bankaanj awo *başupar Naşibaƚi başini na banfiyaaruñ ajon, ahoñan baka mntēj maakan. ³³ Wi başoon da njnuur njloñ, kē banfiyaaruñ başē nēhandēr baka bayaaş bnuura, aşē wutan baka kē bakak du banyiluj baka. [³⁴ Kē Filat aşē ji aduka da.] ³⁵ Pawulu na Barnabat kē başē duka njnuur njloñ du Antiyoka, awo na bañaan batum ajukan abot aşup baka Uşup wi Ajugun.

Pawulu na Barnabat bañom agar

³⁶ Wi njnuur njloñ njāşepuj, kē *Pawulu aşē ji na Barnabat: « Wulan njkak pwin banfiyaaruñ biki njbeeka bti nji njşepuj aşup Uşup wi Ajugun, njten jibi baduki ado. » ³⁷ Barnabat añal baya na *Yowan andu'aniinj Markuƚ, ³⁸ kē Pawulu aşē pok, aji baanwo kaşija, ƚiki ado bi duk baka uyaaş uloñ du utaak wi Pamfili, kē aanyoonk babaañēş uko wi bakdoluj. ³⁹ Kē başē njom wal mēñ bnuura, adoo gar. Barnabat aya na Markuƚ, kē bawuj ulantu aya unjiw wi Kipruƚ. ⁴⁰ kē Pawulu aşē dat Filat. Wi banfiyaaruñ bajutanuj baka ƚi bnuura bi Ajugun, kē başē ya. ⁴¹ Pawulu añaay na njtaak nji Firi na Filitiya, atēñtēn banfiyaaruñ.

16

Pawulu na Filat baya na Timote

¹ *Pawulu aban ubeeka wi Derbe akak aya Littra ; di naşaşar Yetu aloñ i bajaanj bado Timote afētuj. Anin awo *nayuday ankakuj afiyaar Yetu, kē aşin aşē wo nagrek. ² Banfiyaaruñ banwoonj Littra na Ikoniyyom, başiniyaan uko unuura ƚi katimul. ³ Pawulu, kē aşē njal agakandēr na a, aşē do kē bawalana *katēmp, ƚiki bayuday banfētuj da, bame kē aşin awo nagrek*. ⁴ Wi bakyaanj, başup na njbeeka abot aji na banfiyaaruñ bado kado uko wi *banjañan na bantohi du Yerutalem bajakuj. ⁵ Ukaanj kē banfiyaaruñ, bakya'a ya kadun ƚi pfiyaar, abot atuma tum pya na njnuur.

Pawulu adu'ana du Matedoniya

* **16:3** Bagrek baanji baya katēmp, ƚi bayuday woli iinya katēmp baji baji injinjti, iinkhil pwo na baka.

6 *Uhaaş wi Naşibaţi uneenan *Pawulu na biki agakandëraanun pţup Uţup wi Naşibaţi du uţaak wi Atiya, ukaan kę bamuur aya nţaak ņi Frigiya na Galatiya. 7 Wi bańogun uţaak wi Mitiya, aşę do na pneej Bitiniya, kę Uhaaş wi Yetu uşę wo uundinan baka. 8 Wi wi bamuurun Mitiya, aya aban pkęj pi Trowat. 9 Na utejan, Naşibaţi ahaabęsa kęş kę awin ņiint alon i Matedoniya, kę anaţi, aşę ji na a : « Biin Matedoniya, ņęnkun! » 10 Wi uko wań uţępań ņęp, kę nşę bi bomandęr bomandęr pya, ņiki nşal aji Naşibaţi adu'un du, ņya nţup biki Matedoniya *Uţup Ulil Unuura.

Du ubeeka wi Filip, Liidi afyaar hęnkun Yetu

11 Kę njijnaana ulantu ņi Trowat, abi ya ya utool du unjiw wi Famotrat. Wi nfa mambanun, kę nşę ya aban ubeeka wi Newopolit. 12 Dul di di nşęnnun aya ubeeka ulon ņi uţaak uteek wi Matedoniya unwoon katim ki Filip. Ubeeka męnt uwo ņi pşih pi Rom†. Nşo da nnuur nlon.

13 ņi *unuur wi pnoorfęn wi bayuday, kę nşę pęn aya umban wi kaban ki katant, di nşalun aji, ņya kawin da dko dńehanaani Naşibaţi. Nşo da aţiini na baat banyitun da. 14 Alon ņi baka, katimul kawo Liidi ; awo ņaať andęmanun Naşibaţi, i ubeeka wi Fiyatira, aji waap ilaań ijeenkallintamun. Awo ņi ptiinkun, kę Ajugun aşę haabęsa uhaaş, afyaaraan uko wi *Pawulu aktupun. 15 Naat an ayeenk *batitmu, ul na biki katohul, wi abaan, aşę ņehanun aji : « Woli naşal aji dfiyaar hęnkun Ajugun na manjoonan, nabi kawala ņi katoh ki naan. » Akooţun, kę ndinani.

Bawat bi Pawulu na Filat ukalabuş

16 Unuur ulon, wi nkyaan dko dńehanaani Naşibaţi, aşę yit na poonu alon najuuk anwoon na untaayi unjaan udola aţup uko unklun kabi. Aji ņij banka'ulun itaka itum, ņi mnţoori mi ajaan ado. 17 Poonu męnt awo ņi ptaş *Pawulu na un, aşę huuran aji : « Bańaan biki bawo balempar Naşibaţi ampelun bańaan bti, badiimanan bgah bankńooţanań du mbuur. » 18 Wi wi awoon ņi pdo han nnuur nţum, kę Pawulu adobi deebať, akok aji na untaayi, « ņi katim ki Yetu Krittu, dji ipęn ņi a! » ņi dko męnt, kę untaayi ubi pęn pęn ņi poonu.

19 Wi banknjuukntęnun poonu un bawinun kę uko udeeni wi baka utokaa, kę başę mob bi Pawulu na Filat, apul pulan, ańooť du ufeeru, baya bado baka *uruha. 20 Baťij baka du bawayęş bţup baromen, aji na baka : « Bańaan biki, bawo ņi pyewlęn ubeeka wi nun, bawo *bayuday, 21 aşę wo ņi pjukan bgah bhalu, kę un baromen nşę wo nęnwo kadinan ba kęme kaţaş ba. »

22 Kę pntuk pi bańaan pajun pkob bi Pawulu na Filat. Bawayęş bţup baromen bado kę bawohęş baka, afud itintęl. 23 Wi bakobun baka bnuura, aşę wat baka ukalabuş, aji na bayen bado katen baka bnuura. 24 Wi bajakan jak han na nayan, kę aşę bi jej jej baka atuh du meeť dbaanşaan di ukalabuş, akiin.

25 Wi utejan mnjel uńogun, kę bi Pawulu na Filat başę wo ņi pńehan akut ayeeh, adęman Naşibaţi. Bakalabuş bandukiin, kę baktiink baka. 26 ņi dko męnt, kę mboş manşę şintar maakan, kę nniw ņi ukalabuş nklęk. ņi dko męnt kak, kę ilęman yi ukalabuş bti işę haabşsa, mnkorentu kę manfęşa ņi bakalabuş. 27 Nayan i ukalabuş anaťaa, awin kę ilęman yi ukalabuş iwo bhaab, aşę toot kej, anjal pfiń uleeful, ņiki aşal kę bakalabuş babuuri. 28 Pawulu kę aşę njar maakan aji na a : « Kfiń uleefu! Nyo ņi un bti. »

† 16:12 Bańaan banfęţun ņi Filip balin lin na baromen.

²⁹ Nayerŋ ado kē batehan bdoo, alēnk akat kat ašē ŋi ajot ŋi ihoŋ yi bi Pawulu na Filat. ³⁰ Wi abaan, ašē pēnan baka bdig, ahepar baka aji : « Baweek, we wi nhiniŋ kado, kabuurna? » ³¹ Kē bašē teema aji : « fiyaarēn Ajugun Yetu, iluŋ kabuur, iwi na biki katohu. » ³² Wi wi bašaan aŋup baka, ul na biki katohul bti, Uŋup wi Ajugun. ³³ Wal mēnŋan wuŋ, na utejan mnjel, kē nayerŋ aya na baka, aŋow baka ijēn. Kē ŋi dko mēnt, kē nayerŋ adolan *batitmu ul na biki katohul bti. ³⁴ Aneejan baka katohul, awul baka pde, nayerŋ aŋaŋ ul na biki katohul bti, ŋiki bafiyaar hēnkuŋ Našibaŋi.

³⁵ Wi nfa mambanuŋ, kē bawayēš bŋup baromeŋ bašē yil bangoli baya baji na nayerŋ awutan bi Pawulu na Filat. ³⁶ Kē nayerŋ ašē ji na Pawulu : « Bawayēš bŋup baji nŋwutan an iwi na Filat, nayaan na bnuura. » ³⁷ Pawulu kē ašē ji na bangoli : « We? Bakobun ŋi kadun ki baŋaan, un nŋwoon baŋaan banliŋuŋ na baromeŋ, bē baandolun *uruha, ajejun awat ukalabuš ašē nŋal bŋup baba hēnk, na byompan? Nin! Babiin bdidi baka bapēnanun » ³⁸ Kē bangoli bakak, aya akakalēš bawayēš bŋup baromeŋ, kē bašē haajala, wi bameeŋ kē Pawulu na Filat bawo baŋaan banliŋuŋ na baromeŋ. ³⁹ Wi wi bayaan akooŋ baka bamiir baka, apēnan baka ŋi ukalabuš, ašē ŋehan baka bapēn ŋi ubeeka. ⁴⁰ Pawulu na Filat bapēn du ukalabuš ašē ya du uko Liidi. Wi bayaan awin banfiyaaruŋ, atēŋtēn baka ašē tool aya.

17

Bahajan bi Pawulu na Filat du Tetalonika

¹ Bi *Pawulu na Filat baŋēpna nbeeka ŋi Anfipoliŋ, na Apoloniya, ašē ban du ubeeka wi Tetalonika. *Katoh kaŋehanaani ki bayuday kalon kawo da. ² Pawulu aya aneej da, jibi ajonuŋ kado. Ado inēm iwajanŋ yi ajaki ya du katoh kaŋehanaani, ŋi *unuur wi pnoorfēn kaŋēšēr na baka. Aji ŋēpna ŋi Ulibra wi Našibaŋi. ³ kajukan baka kakuŋ kadiiman kē : *Krittu awo i kahaj, kabot kanaŋa ŋi pkeŋ. Pawulu akak aji na baka : « Kē Krittu, awoon Yetu i nji kaŋupanaŋ hēnk. » ⁴ Bayuday balon badinan uko wi baktupun ašē ŋaš bi Pawulu na Filat. Kē bagrek baŋum banjaan badēman Našibaŋi, baŋaš baka aŋu na baat bammeetaŋiŋ baŋum.

⁵ Kē bayuday balon bašē kuj baka maakan. Wi wi bayaan, ayitrēn bawaan udooni balon banwoon ŋi igah yi ubeeka, kē banaakiir ado pntuk, ayewlēn ubeeka. Baya aneej du uko Yatōn, ado na pmob bi Pawulu na Filat kaŋij moŋ pntuk, du bdig. ⁶ Wi bayaan awo baanwin baka ašē mob Yatōn na banfiyaaruŋ balon, apul pulan, aŋooŋ du bawayēš bŋup ašē huuran aji : « Baŋaan biki bayewlēn umundu bti, ašē ban hēnkuŋ ŋi, ⁷ awo bayaanŋ biki Yatōn. Bawo ŋi plaŋ bgah bi naših najeenkal, aji naših alon awoon, anwoyi katim ki Yetu. » ⁸ Wi baŋupun haŋ, kē pntuk na bawayēš bŋup bašē yewla. ⁹ Bawayēš bŋup baŋu Yatōn na baka pluk, abaa wutan baka.

Pawulu na Filat baya Bereya

¹⁰ Wi utejan ubanaŋ ban, kē banfiyaaruŋ bašē do bi *Pawulu na Filat kē baya ubeeka wi Bereya. Wi babanuŋ da, ašē ya du *katoh kaŋehanaani ki bayuday. ¹¹ Baŋaan biki Bereya bajoob ikow apel biki Tetalonika, ŋiki baji batiink Uŋup wi Našibaŋi bnuura, kakak kajuk Ulibra wi Našibaŋi unuor undoli, katenna me uko wi Pawulu aŋupun ujoonani. ¹² Baŋum ŋi baka, na ŋi bagrek, baat bammeetaŋiŋ na biinŋ, bafiyaar hēnkuŋ.

¹³ Wi *bayuday biki Tetalonika batiinkuŋ kē baji Pawulu awo ŋi pjukan Uŋup wi Našibaŋi du Bereya, kē bakak aya da, ajun pyewlēn abot awuuk pntuk. ¹⁴ ŋi

dko mēnt, banfiyaaruŋ bado Pawulu kē aya umbaŋ wi bdēk bweek, bi Filat na Timote kē bašē duka Bereya. ¹⁵ Baññoŋaŋuŋ Pawulu, baya na a te Atenay, ašē kak na kakuran ki Filat na Timote bataran baya baṭēnka du Atenay.

Pawulu aṭiini na bañaanŋ biki Atenay

¹⁶ Wi *Pawulu awoonŋ ṭi pyoonk bi Filat na Timote du Atenay, anoor ṭi kēš, ṭiki awin jibi ubeeka utumuŋ iduunŋ. ¹⁷ Ukaaŋ kē aji teŋ du *katoŋ kañehanaani na *bayuday biki kabuka, na bankakuŋ bayuday bandēmanuŋ Našibaṭi, akak aji teŋ bṭup na bañaanŋ bankṭēpnunŋ du ufeeru ŋnuur bti. ¹⁸ Kē pntuk pi bame baweek baloŋ biki bajaanŋ bado bapikureyeŋ* na battoyik† bašē neeŋ blaṭar na a. Baloŋ kē baji : « We wi nahomp i akdolunŋ na pṭup ba? » Kē baloŋ baji : « Awo wo ji aṭiiniyaan ŋntonŋ ŋyaanṭ. » Baṭup haŋ ṭiki batiinka kē akṭiiniyaan Yetu, na pnaṭa ṭi pkeṭ.

¹⁹ Ukaaŋ kē baṭij Pawulu, aṅooṭ du dko di bajaanŋ bado « Ayeropagut‡ » di bawayēš bṭup baweek bawoonŋ, ašē ji na a : « Nḡinan kame pjukan phalu pi ikṭiiniyaanuŋ paŋ i? ²⁰ Iko iloŋ yi ikjukanuŋ iwo iyaanṭ ṭi un, kē ŋṅal kame iko yi ijakuŋ. » ²¹ Bañaanŋ biki Atenay na bayaanṭ banfēṭuŋ da, babi wo wo ṭaŋ ṭi pkakalēs na ptiink uko uhalu unwoonŋ.

Pawulu aṭiini na bañaanŋ du uruha uweek

²² *Pawulu anaṭa anaṭ ṭi kadun ki bawayēš bṭup, ašē ji na baka : « An bañaanŋ biki Atenay! Dyikrēn kē nawo bañaanŋ banfiyaaruŋ bnuura, bašibaṭi baṭum. ²³ Wi nji kapoŋuŋ na ubeeka, dten bnuura iko yi najaanŋ nadēman, adoo win *umeeša wi mngur§ wi badoluŋ aji wi našibaṭi anwoonŋ aammeetaanaa, i nadēmanuŋ ašē wo naamme'a, ul i i nji kaṭupanaŋ. ²⁴ Našibaṭi aṅakuŋ umundu na iko bti inwoonŋ ṭi wa, awoonŋ Ajug baṭi na mboš, aanji fēṭ ṭi iduunŋ yi ŋaanŋ najēn abomanuŋ. ²⁵ Akak awo aanji yeenk nin uko uloŋ unwoonunŋ ṭi ŋaanŋ najēn, kawo ji anuma numa wa, ṭiki ul ajaanŋ awul bañaanŋ bti ubida, uhēfēnt, na iko bti. ²⁶ Aṭēpna ṭi ŋaanŋ aloolan, aṭak bañaanŋ biki ŋraaša bti, aji bafēṭ umundu. Awul andoli ŋnuurul, na dko di akluŋi kafēṭ. ²⁷ Našibaṭi ado haŋ, bañaanŋ bado kalaana'a, ulome bawina woli bamap mapan, babana bahilan kabi kawina. Kē ašē woha awii wi aanlow low nin aloŋ. ²⁸ Ṭi ul i i njeenknuŋ uhēfēnt, apoš, awo. » Nwo biki pntaali pi nul jibi bayeeh biki nan bajakuŋ. ²⁹ Kē wi ŋšaanŋ awo biki pntaali pi Našibaṭi, nḡenwo kašal kē Našibaṭi anaam ji ptu pi uwuuru, kēme unṭaam, kēme plaak, iko yi ŋaanŋ apaŋuŋ ṭi ušal wi nul. ³⁰ Našibaṭi aanṭo aten iko yi badoluŋ ṭfa ṭi kapaam, ašē ji hēnkuŋ, bañaanŋ bti, dko di bawohaŋ, bawut pjuban. ³¹ Ṭiki adat unuuru uloŋ, wi akluŋ kado ŋiint i adatuŋ, abi awayēš umundu, pwayēš panjinṭuŋ piš. Adiiimanun kē waŋ uwo manjoonan wi anaṭanuluŋ ṭi pkeṭ. »

³² Wi batiinkuŋ kē aṭiiniyaan uko wi pnaṭa ṭi pkeṭ, baloŋ babeŋa, kē bandukiŋ bahepar pluŋ katiinka byaaš bloŋ aji na a « Nḡal kaluŋ katiinku ṭi uṭup waŋ, byaaš bloŋ. » ³³ Hēnk di Pawulu apēnuŋ ṭi *uruha uweek. ³⁴ Bañaanŋ baloŋ baṭaša, akak aŋiyaara. Diyonitiyuṭ, aloŋ ṭi bawayēš bṭup, awo ṭi bakan mēntaŋ, na ŋaaṭ aloŋ kak i bajaanŋ bado Damarit, na bañaanŋ baloŋ kak.

* **17:18** Bapikureyeŋ baanfiyaar bašibaṭi bampoṭi, bašal aji bnuura bi ŋaanŋ bawoona ṭi pmēban uleef, kawo ŋaanŋ anwoonŋ aantum unoh. Bañaanŋ bakak hēnkuŋ ṭi kapaam, aṭu baŋal unoh na pjuban ṭi piint, katim ki Bapikureyeŋ. † **17:18** Battoyik bukal, bašal aji mbuur mi ŋaanŋ, manwoona ṭi ušal, unjaanŋ uṭoŋ umundu, ukaaŋ kē bawo bañaanŋ banlowuŋ iko itum intaanuŋ na unoh kēme iko inaaf. ‡ **17:19** Aeropagut: Dawoonŋ bayiti bweek, bi bawayēš bṭup baweek bajaanŋ baṭo, kateŋ, kakut kajukanŋ bgah. § **17:23** Umeeša wi mngur :Baji bafiŋna untaam wi pḡur ṭi umeeša.

18

Pawulu aʃup Uʃup Ulil Unuura du ubeeka wi Korint

¹ Wi uko waŋ uʃepuŋ, kē *Pawulu aʃē pēn du Atenay, aya ubeeka wi Korint.
² Aya aʃēnk da ŋiint alonj *nayuday i bajaanj bado *Akila. Awo abuk utaak wi Pont, aʃē baa woona woona Itali, ul na Pritiliya aharul, ʃiki Klodiyut naʃih najeenkal aji bayuday bti bapēn du Rom. Pawulu aya, awin baka, ³ jibi awoon naboman iloona ji baka, afēt na baka kē baji balemp. ⁴ *Unuur wi pnoorfēn bti, aji ʃēlʃēr na bañaanj du *katoh kañehanaani ki bayuday, kado na pdo bayuday na bagrek, bafiyaar Yetu.

⁵ Wi Filat na Timote bawoonuŋ Matedoniya, kē Pawulu aʃē bi duka duka ʃi pjukan Uʃup wi Naʃibaʃi, adiiman bayuday kē Yetu awoonj *Krittu na manjooan. ⁶ Wi bayuday bajunuŋ plaʃa abot akara, kē Pawulu aʃē wentara, aʃē ji na baka : « Dba na an, nakdukiin kame, nji dwo najint ʃiʃ, hēnkuŋ dya du banwoonj baanwo bayuday. »

⁷ Wal mēntan, kē Pawulu aʃē pēn da, aya du uko ŋiint alonj anjaanj adēman Naʃibaʃi, i bajaanj bado Titiyut Yuttut. Katohul kañog katoh kañehanaani ki bayuday. ⁸ NawEEK i katoh mēnt, i katim kawoonj Kriʃput, afiyaar hēnkuŋ Ajugun ul na biki katohul. Bañaanj biki Korint batum, banktiinkuŋ Pawulu, bafiyaar hēnkuŋ abot adolan *batitmu.

⁹ Unuur ulonj, na utejan, Ajugun ahaabēs Pawulu kēʃ kē awina kē aji na a : « Wutan kalēnk, doon kaʃiini, kyomp, ¹⁰ nji dwo na iwi, nin alonj aankdolu do buʃaan, bañaanj batum biki ubeeka wi bawo biki naan. » ¹¹ Pawulu aʃo da uʃubal na kli paaj ajukan bañaanj Uʃup wi Naʃibaʃi.

Bayuday baʃij Pawulu uruha

¹² Wi Galiyonj awoonj nantuŋa i utaak wi Akayi, kē *bayuday baʃē wat ʃi ploolan, anaʃara *Pawulu, aŋooʃ *uruha, ¹³ aʃē ji : « ŋiint i, ado na pkkan bañaanj ʃi pdēman Naʃibaʃi pampaʃuŋ na bgah bi nun. »

¹⁴ Pawulu aji ahaab kateem, kē Galiyonj aʃē ji na bayuday : « Woli an bayuday, nabi bi lah, akeeʃaar pa buʃaan blonj kēme kalat ki ŋiint i adolonj, kaka na pʃo katiinkan. ¹⁵ Kē wi uʃaanj akak wi blaʃar, na nʃup, na itim, na bgah bi nan, nameenj. Nji, kawayēs iko yaŋ, mēnkdo wa. » ¹⁶ Wi wi aʃaanj ado kē bapēnan baka du uruha. ¹⁷ Kē baʃē kak wal mēnt buk al bti, adēpa ʃi Foten, nawEEK i *katoh kañehanaani, akoba ʃi kadun ki uruha. Kē Galiyonj aʃoha ʃuŋ ayompan mntumul.

Pawulu akak Antiyoka

¹⁸ *Pawulu aʃo du Korint ajon, abaa duk banfiyaaruŋ, agakandēr na *Pritiliya na Akila, kē bajej ulantu aya utaak wi Firi. Ado kē bapuunka bkow du pkēj pi Kenēray, ʃiki abi hoŋ amehna ʃfa*, ji abi ado kajej ulantu. ¹⁹ Bawala du ubeeka wi Efet, kē dul di Pawulu aduknuŋ Pritiliya na Akaliyat, aya du *katoh kañehanaani ki bayuday, aʃēlʃēr na baka. ²⁰ Balonj bañehana aʃo da ajon, kē aandinani. ²¹ Kē wi aʃaanj aya, aʃē ji na baka : « Ulille Naʃibaʃi, kaluŋ kabi ʃi an ʃi, byaaʃ blonj. » Wi wi aʃaanj ajej ulantu du Efet. ²² Aya awala du Kayʃaraya, aya Yerutalem, awal pntuk pi banfiyaaruŋ mboʃ abaa ya Antiyoka.

²³ Wi aʃoonj da ŋnuur nlonj, aʃē tool, añaay na utaak wi Galatiya, abaa ya wi Frigiya, atēntēn banfiyaaruŋ bti ʃi nʃtaak mēntan.

* **18:18** Woli ŋaanj aneej bhoŋar na Naʃibaʃi, iji kmehna, kayiman iko ilonj kabot kawo iinkpuunka te ibale ba pyiman. Pawulu abi neej bhoŋar bi plempar Naʃibaʃi, uwoonj kē aampuunka wal mēnt bti, aʃē ba hēnkuŋ ahinan kapuunka.

Apolot ajukan Uŕup wi Naŕibaŕi du Efet na Korint

²⁴ Wal mēntan, kē *nayuday alon i bajaan bado Apolot abuk ubeeka wi Alektandriya aŕē bi, aban ŕi Efet. Awo ŕiint anjaki ŕiini bnuura, ammeen bnuura Ulibra wi Naŕibaŕi. ²⁵ Bajukana ptaŕ bgha bi Ajugun bnuura. Aji ŕup na kaŕēb ki nul bti kabot kajukan uko wi Yetu unjinŕun abot atool, aŕē meha *batitmu bi *Yowan ŕaŕ. ²⁶ Ajun pŕup na mntēŕ ŕi *katoh kaŕehanaani ki bayuday, kē wi bi *Pritiliya na Akila batiinkulun, aŕē du'a du katoh ki baka, ajukana bgha bi Naŕibaŕi, ajinŕana ba bnuura.

²⁷ Wi Apolot abiin aŕal pya Akayi, banfiyaaruŕ batēŕtēna, aŕē piit baŕaŕ bgha, aji na baka baŕijana bnuura. Wi abanuŕ da, alemp maakan na bankakuŕ ŕi bnuura bi Naŕibaŕi, aŕiyaar. ²⁸ Hēnk, aji laŕ bayuday bnuura ŕi kadun ki baŕaan, aji ŕēpna ŕi Ulibra wi Naŕibaŕi kadiiman kē Yetu awoon Krittu.

19

Pawulu ajukan Uŕup Ulil Unuura du Efet

¹ Wi Apolot awoon ubeeka wi Korint, *Pawulu aŕēpna bgha bi inkun duuŕ, aban Efet. Aŕēnk da banfiyaaruŕ balon ² aŕē hepar baka aji : « Nayeenkara *Uhaaŕ wi Naŕibaŕi i wal wi nafiyaaruŕ? » Kē baŕē teema aji : « A-a, ŕēndo me me aji Uhaaŕ wi Naŕibaŕi ulon uwoo. » ³ Kē Pawulu aŕē hepar baka aji : « Kē *batitmu bhoŕ bi bi nayeenkun ba? » Kē bateema aji : « Batitmu bi *Yowan. » ⁴ Kē Pawulu aŕē ji : « Batitmu bi Yowan, bawo bi banŕaluŕ pwut pjuban na pŕlēs ubida. Aji na baŕaan bafiyaar alon anklun kabi ŕi kafetul, awoon Yetu. » ⁵ Wi batiinkun uko wan, banfiyaaruŕ bayeenk batitmu ŕi katim ki Yetu Ajugun. ⁶ Wi Pawulu apafun baka iŕen ŕi ikow kē Uhaaŕ wi Naŕibaŕi uŕē wala ŕi baka. Kē bukuŕ mēnt bajun pŕiini ŕŕup ŕjanwoon ŕjaammeetanaa abot aŕup ŕŕup ŕi Naŕibaŕi ajakuŕ. ⁷ Baŕaan mēntan baban iŕeen na batēb.

Kabuka ki Pntuk pi banfiyaaruŕ pi Efet

⁸ *Pawulu ado kli kwajanŕ ki ajaan aya kaneej du *katoh kaŕehanaani ki bayuday, kaŕup na mntēŕ uko wi *Pŕih pi Naŕibaŕi. Ado na pyuuj banktiinkulun kē manjoonan mi mi akŕupuŕ. ⁹ Kē balon ŕi baka baŕē tam ikow, apok pfiyaar abot abeŕ bgha bi Yetu, ŕi kadun ki baŕaan. Ukaan kē Pawulu awut baka, aŕē du banfiyaaruŕ mpaŕ, aji ŕlēsŕ na baka ŕnuur bti du Fkoola di ŕiint alon i katim ki Tiranuŕ. ¹⁰ Ado han, ajukan ŕŕubal ŕtēb, ukaan kē baŕaan bti biki utaak wi Atiya, *bayuday na bagrek, bahil atiink uŕup wi Ajugun.

Babuk Fēkewa

¹¹ Naŕibaŕi aŕēpna ŕi *Pawulu ado mlagre mnweek. ¹² Udoo kak kak aji woli bajej ilēmēt kēme ilaaŕ yi abanuŕ, aŕoŕ abanan bamaakal, baji babi jeb jeb, ŕntaayi ŕatota ŕi baka. ¹³ *Bayuday balon baji baŕaay na dko, kapēnan bamaakal ŕntaayi, aŕē do na pdo uko mēnt ŕi katim ki Yetu Ajugun. Baji baji : « ŕi katim ki Yetu, i Pawulu akŕupuŕ dji napēn! Napēnan! » ¹⁴ Naŕenan naweek alon nayuday, i katim kawoon Fēkewa aka babukul paaj na alon bajanyi bado han.

¹⁵ [Unuur ulon], kē untaayi uŕē teem baka aji : « Dme Yetu abot ame Pawulu, kē an, nawo bahon ba? » ¹⁶ Wal mēntan, kē ŕiint anneejiin untaayi aŕē rēta ŕi baka, awat. Akob baka, kē bamatkabaari, aŕi apēn ŕi katoh byiŕu. ¹⁷ Wi bayuday na bagrek banŕēŕun du Efet batiinkun uko wan, aŕē lēnk maakan, abot adēman katim ki Yetu Ajugun. ¹⁸ Baŕaan batum bafiyaar, abi apeēŕ buŕaan bi badolon ŕi kadun ki baŕaan. ¹⁹ Kē batum bambiin ado dayaamu, baŕij ŕlibra ŕi baka aŕonkrēn, atēr ŕi kadun ki baŕaan. Wi batunuŕ preeŕ pi ŕlibra mēnt, kē

pawo itaka itum itum. ²⁰ Ké hénk di di, ti mnhina mi Ajugun, Uṭup wi Naṣibaṭi ké ukmeeta na meeta na pya ké banfiyaaruṅ babot atum tum.

Pṅom pweek panwoon du Efet

²¹ Wi iko yan iṭepuṅ, ké *Pawulu aṣé ṣal aṭu na pya Yerutalem, kaṭepna Matedoniya na Akayi. Aṣé ṣal aji : « Woli dluṅ aya, aban Yerutalem, kawo kaya ubeeka wi Rom. » ²² Wi wi aṣaṅ ayil du utaak wi Matedoniya, batéb ti banjaan baṭénka, Timote na Erattut, ké ul aṣé duka kak ṅnuur ṅloṅ ti utaak wi Atiya.

²³ Wal méntan wi wi bgah bi Yetu baṭijun pṅom pweek. ²⁴ Ké ṅiint alon naṭak i katim ki Demetriyut, aṣé wo wal mént da, aji ṭak iduun impoṭi yi untaam, innaamuṅ ptu pi naṣibaṭi ṅaaṭ anwoon Artemit. ṅiint mént aji wul baṭak batum ulemp ké baji badeena bnuura. ²⁵ Demetriyut adu baka bti, na baṅaṅ baloṅ banklempuṅ ulemp utént wi nul, aṣé ji : « Babuk biint, name ké ulemp wi njaṅ ṅdo wi, uwoon pyok pi nun. » ²⁶ Ké naṣé win abot atiink uko unktépun, Pawulu un aji baṣibaṭi banṭaknaaniṅ iṅen yi baṅaṅ baanwo baṣibaṭi na manjoonan. Ahinan akakan ti udolade wi nul pntuk pi baṅaṅ, mént ti Efet ti ṭaṅ da, ma ti kaya pba utaak wi Atiya bti. ²⁷ Ahinan katokun ulemp, kabot kapoṭan kaduṅ ki naṣibaṭi ṅaaṭ naweek, katiinktén pdém pi nul. Ul i baṅaṅ bti biki Atiya na biki umundu bti bajaṅ badéman. »

²⁸ Wi baṅaṅ bukuṅ batiinkuṅ uko waṅ, aṣé deebaṭ ajun phuuran aji : « Artemit i nja biki Efet adémi. » ²⁹ Uundo jon, ké ubeeka bti uṣé wo pṅaaṭ ṅaaṭ. Ké badépa ti bi Gayut na Arittarkut, bamatedoniya bankyaanṅun na Pawulu, aṅooṭ du bayiti bweek bi utaak. ³⁰ Pawulu aṅal pneej kaṭiini na baka, ké banfiyaaruṅ Yetu baṣé neenana. ³¹ Banoh Pawulu baloṅ, balempar naṣih baweek du Atiya, bado yil yil aji bajaka awut kado na pwinana du bayiti.

³² Wal mént baṅaṅ bti du bayiti bayewlala, ké pṅaaṭ paṭumi. Baloṅ bahuuran wi, ké baloṅ bahuuran uloṅ. Ké batum, baando me me uko unṭijun baka. ³³ *Bayuday ké baṣé wuukar ṅiint alon, i katim ki Alektandér, kaduṅ, ké baloṅ baṭupa uko wi akyaṅ kakakalés. Alektandér ado ké baṅaṅ bayompi, ahilna aṭup. ³⁴ Baṅaṅ bayikrén ké awo nayuday, aṣé huuran bti aji : « Artemit i nja biki Efet, adémi. » Bahuuran haṅ ado ṅwoori ṅtéb.

³⁵ Nantuṅa i ubeeka ado baṅaṅ wal mént ké bayompi, aṣé ji na baka : « An baṅaṅ biki Efet, jém umundu bti ume ké ubeeka wi Efet ujaṅ uyeṅ kaduṅ ki Artemit naweek na ptu pi nul panwoonuṅ baṭi i? » ³⁶ Ké wi nameṅ ké ṅaṅ aanhinanuṅ plaṭ uko waṅ, nawo kaṭoora, kaṣal bnuura ji nabi nado kado ukoolan. ³⁷ Naṭij biint biki, bé baambaṅ kakiijan du kaduṅ, kéme akar naṣibaṭi ṅaaṭ i nun. ³⁸ Hénkuṅ, woli Demetriyut na baṭak baténtul baka ka uko wi bakkeṣaari, *uruha wii wi, ké bawayés bṭup biki biki. Bayaan bakeṣaar baka. ³⁹ Woli nanuma pkeṣaar uko uloṅ kak, uruha uweek uwo da, unjaṅ ujintan bṭup. ⁴⁰ Name aara ké bahinan ṅa di kataparun na manjoonan, kaji ṅpataṭaa, kabot kafan ti uko unṭepuṅ ṅa di i? Nṅhinaanuṅ kaṭup uko unkayi ké nja ṅyit bti hénk. » Wi nantuṅa aṭiiniṅ aba, aṣé do baṅaṅ ké bawayṣeri.

20

Pawulu aya Matedoniya na Gret

¹ Wi pṅaaṭ paṭaṅuṅ, ké *Pawulu aṣé do ké bayitrén banfiyaaruṅ ti Yetu, atéṅten baka. Wi wi aṣaṅ aduk baka, aṣé tool pya, ajeṅ bgah bi Matedoniya. ² Amuur utaak mént, atéṅten banfiyaaruṅ, abot aṭiini na baka ajon abaa bi ban Gret. ³ Pawulu aṭo du Gret kli kwajanṭ. Wi atooluṅ pjeṅ ulantu, kaya utaak wi Firi, ké baṣé ṭupa aji *bayuday babomandér pdola buṭaan. Ké aṣé guban,

akakna Matedoniya. ⁴ Pawulu agakandër na Fopater, abuk Pirut i ubeeka wi Bereya, na Arittarkut na Tekundut biki ubeeka wi Tetalonika, Gayut i ubeeka wi Derbe, na Timote, na Tihik, na Trofim biki utaak wi Atiya. ⁵ Biinj bukun mënčan, bajotun kadun, ayoonkun du Trowat. ⁶ Kë un, nşë jej ulantu du pkëj pi ubeeka wi Filip, wi *ufettu wi ipoom indaţ utëpun. Wi njuur kañeen njaţëpun, kë nya ţenk baka du Trowat aţo da kanëm kapëb.

Pawulu anaţan ñaanj ankeţun du Trowat

⁷ Unuur uteek wi kanëm, kë nşë yitiir pa pfaaşiir kapoom*. Kë *Pawulu aşë ţup na bañaan, te mnjel ţiki aţu na pya na nfa. ⁸ Nkaniya nţum nţehhan wal mënţ du meet di bko duuţ, di nyitiiraanun. ⁹ Kë nduba alon aşë wo da, i bajaan bado Ewutikut, anţoon ţi ujaneel ulon aţiink Pawulu. Kë Pawulu aşë ţiini, ajon maakan ţi bţup, kë nduba adobi yinjët. Wi anoyënţun, adoo ronţ, aşë buurna du uşoobra uwajantën ajot. Wi bawaliin atena, ado na pnaţana, aşë ţenk kë adobi keţ. ¹⁰ Kë Pawulu aşë wala, anup ţi napoţ, amooka aşë ji na bañaan: « Nawutan kalënk, awo najeb. » ¹¹ Wi wi akakun bko duuţ, afaaşiir ipoom na baka, kë badee. Wi aţiiniin te mnjinţ, aşë ya. ¹² Kë bañaan başë ţiis na nduba najeb un, alilan bnuura.

Pawulu awoona Trowat aya Milet

¹³ Wi wi nşaan ajot kadun, ajej ulantu, pya Atot, di nwoon i pya kajijna *Pawulu, ţiki apoş poş aya da. ¹⁴ Wi nyitun du Atot, aşë jija ţi ulantu, atool pya ubeeka wi Mitilena. ¹⁵ Wi nbanun da, akak aţëp na ulantu, kë wi unuur ujintun kë nşë ñog unjiw wi Hiyot, aban unjiw wi Tamot ţi unuur utëbantën, ţi uwajantën kë nban ubeeka wi Milet. ¹⁶ Pawulu aji aţëp ţëp Efet aankpant ţiki aanjal pjon ţi utaak wi Atiya. Aţaran pban Yerutalem woli ahinani ji unuur wi ufettu wi *Pentakot udo kaban.

Pawulu aţiini uyaani na bantohi biki banfiyaarun biki Efet

¹⁷ *Pawulu awo ţi Milet, aşë yil, kë badu bantohi biki pntuk pi banfiyaarun pi Efet. ¹⁸ Wi babanun, kë aşë ji na baka : « Nawin jibi nţo'i na an du unuur uteek wi nţapnun kahoţ ţi utaak wi Atiya. ¹⁹ Dlempar Ajugun, awalan uleef naan awooni, ahaj ţiki *bayuday balon babomandër pdolën buţaan. ²⁰ Mëmmanan nin ukoolan, uko wi nawoon i pme bti, dţup abot ajukanan wa, ţi kadun ki bañaan na du itohan. ²¹ Dţup bayuday na banwoon baanwo bayuday aji bawut pjuban, bakak ţi Naşibaţi, bafiyaar Yetu Ajugun. ²² Kë *Uhaaş wi Naşibaţi uşë wuukën hënkun pya Yerutalem, bë mëmme, uko wi nji kayaan kaţënk da. ²³ Dhubara me kë ubeeka wi nji kayahan, Uhaaş wi Naşibaţi uji uleşanarën, kë ukalabaş na mhaj mawo da ayoonkën. ²⁴ Kë nşë şal aji mnwo mi naan, manwo mndaayanaan, bubara ndo ulemp bti wi Yetu Ajugun ajakun ndo te uba, unwoon pţup *Uţup Ulil Unuura wi bnuura bi Naşibaţi.

²⁵ « Dbi ţi an ţi, aţiiniyaan *Pşih pi Naşibaţi, aşë me kë naankak alun kawin kës ki naan. ²⁶ Ukaan kë nţupan nţa hënk : Ddo wi nhilanun bti pa an, woli naanduk ate pjukan pi naan faan, dwent ifen yi naan. ²⁷ Dţupan iko bti yi Naşibaţi ajakun mbi nţupan bë mënduk duk nin ulon. ²⁸ Nalipariin nleşefan, na batani bti bi Uhaaş wi Naşibaţi uwulanan, aji nado kayen. Namëbaan banfiyaarun Naşibaţi biki bnuura. Yetu atul pñaakul, pbuuranaan pntuk pi nul. ²⁹ Dme kë woli dyaa bañaan banjooţun ji nwuţ balun kabi pdo batani buţaan. ³⁰ Balon ţi an badoo lun kawo ţi nţilan, kado kawuuk banfiyaarun

* 20:7 Natanan ţi Ulemp 2.42.

Yetu balon bařař baka. ³¹ Nakeerin nawo bten! Nakak naleř uko wi : Ddo nřubal nřawajant, aji kaleřanan pnak na utejan, kadoo kawooni.

³² « Hėnkun ddukan ři iřen yi Nařibaři, uřup wi bnuura wi nul ubot uwo na an. Uřup mėnt uhinan kařijan pntuk pi banfiyaaruņ. ři uřup mėnt kak, Nařibaři ahinan kawul iko inuura yi ahankun pa banwoon biki nul. ³³ Wi nwoon ři, mėnřebar untaam wi řnaaņ alon, kėme uwuuru, kėme imiřa. ³⁴ Name bnuura, dlemp lemp na iřen yi naan, kė nklempařaana nji na biki ngakandėraanuņ. ³⁵ Ddiimanan na nnuur bti na dko bti : Hėnk di di řnaaņ ajaaņ alemp, kařėnkna bajuuk. Kė nakak awo i kaleř uko wi Ajugun Yetu ajakuņ ul ři uleeful : “Mnlilan manwoona ři přen, apel ři pyeenk.” »

³⁶ Wi Pawulu ařiiniņ aba, ařė nřup na baka, aňehan Nařibaři. ³⁷ Kė baňaaņ bti bařė wooni, amook Pawulu ři pwayřer na a. ³⁸ Uko unkaaņ kė bajoořan maakan, uwoon wi ajakuņ na baka : « Naankak aluņ kawin kėř ki naan. » Wi wi bařaaņ aňoořana te du ulantu.

21

Pawulu aya Yerutalem

¹ Wi nřukuņ bantohi biki Efet řun, ařė ya utool na ulantu, te unjiw wi Kot. Unuur utėbantėn, kė nřban pkėņ pi Rodet, awoona da, aya ubeeka wi Patara.

² Wi nřbanuņ da, nřėnk ulantu undeki na utaał wi Feniti, kė nřej wa aya. ³ Nya adoo ten unjiw wi Kiprut, ařė duk wa ři kařen kamayu ki nun aya umbaņ wi utaał wi Tiri. Nřwala du pkėņ pi Tir, řiki dul di di ulantu ukjiřaaņu iko yi ujijuņ. ⁴ Du Tir nřya řėnk banfiyaaruņ Yetu, ařo na baka kanėm kapėb. *Uhaař wi Nařibaři uwuuk baka, kė bařė ji na *Pawulu : « Kya Yerutalem. » ⁵ Wi nřėpanuņ kanėm, ařė tool na bgahun. Baňaaņ bti kė baňoořanuņ, ařu na baat na bapoř, ařėpan ubeeka. Wi wi nřřaaņ aņup ři kabaņ ki bdėk bweek aňehan Nařibaři. ⁶ Wi nřbaaņ, ařė wayřer na baka, apaya ři ulantu, kė banfiyaaruņ Yetu bukuņ bakak itoh yi baka.

⁷ Nřbaařřaan pyaant pi nun na ulantu wi nřwoonuņ ubeeka wi Tir, aban ubeeka wi Ptolemayit. Wi nřbanuņ da, nřya wul banfiyaaruņ Yetu mboř, ařo unuur upėb na baka. ⁸ Wal wi unuur ujintun, kė nřř tool aya, aban ubeeka wi Kayřaraya. Nya wala du uko Filip, nařup *Uřup Ulil Unuura. Filip mėnt awo alon ři biki babiņ adad du Yerutalem, bado kařėnk *banjaňan*. ⁹ Awo na beegani babaakėr, banwoon baaniimaa, banjaki *bařupar Nařibaři. ¹⁰ Wi nřwoon da ado nnuur, kė Nařupar Nařibaři alon andu'aniņ Agabuř ařė woona Yuda, aban da. ¹¹ Agabuř mėnt abi awinun, ařė jej katėl ki Pawulu, atan ihořul na iřenul na ka, ařė ji : « Uko wi Uhaař wi Nařibaři ujakuņ wii wi : Hėnk di di *bayuday du Yerutalem bakluņ katan ajug katėl ki. Baluņ kawula banwoon baanwo bayuday. »

¹² Wi nřiinkun uko waņ, un na banfiyaaruņ biki Kayřaraya, nřkooř Pawulu awut kaya Yerutalem. ¹³ Kė Pawulu ařė teemun aji : « we wi nabaan awooni ba, atokėn uřal? Nji, katim ki Yetu Ajugun kakėř nwut batanėn bafiņ du Yerutalem. » ¹⁴ Wi nřwoon nřėnhilan pnenana, ařė wuta, aji : « Uwoon jibi Ajugun ajakuņ! »

¹⁵ Wal wi nřėpanuņ nnuur nřlon, ařė bomandėr, atool pya Yerutalem. ¹⁶ Banfiyaaruņ Yetu balon biki ubeeka wi Kayřaraya kė baňoořanuņ. Baňoořanuņ du uko řiiniņ alon aņjoni nřfiyaar Yetu, i katim ki Mnatoņ, anwoon i unjiw wi Kiprut. Kė du katohul di di nřėrnuņ.

Pawulu ayit na bantohi biki Yerutalem

17 Wi nbanuŋ Yerutalem, banfiyaaruŋ babi akitun na mnlilan. 18 Unuur utébantên, kè *Pawulu ašè bi na un, kè nya uko Jakob. Dul di di bantohi biki pntuk pi banfiyaaruŋ bti bayitun. 19 Pawulu awul baka mboş, ašè tup baka bnuura iko bti yi Naşibaŋi aŋèpnun ŋi a ado du banwoon baanwo bayuday. 20 Wi bantohi batiinkun uko wan, badèmani Naşibaŋi ašè ji na Pawulu : « Ayiŋun iwini, *bayuday batum batum bafiyaar hènkuŋ Yetu Ajugun, akuŋ aŋaş bti *Bgah bi Moyit bnuura. 21 Kè wi baktupun baka ŋi iwi wii wi : baji iwi iji kjukan bayuday bti banwoon du nŋaak nmpaŋi aji bawut pŋaş Bgah bi Moyit. Baji iji kji na baka, bawut pwalan bapoŋ *katèmp, bawut pŋaş bgah bi bayuday. 22 Kè nbaa do do hum ba? Bamehaara me kè iwo ŋi. 23 Dolan uko wi nêkjakiin: Nwo ŋi na biinŋ babaakèr banhoŋun amehna* . 24 Yaan na baka, iya idolan baŋow, ilukar baka, bašè bahilan bapunŋ ikow. Hènk baŋaaŋ bti bameena kè iko yi baktupun ŋi iwi bti iinwo manjoonan, bašè bawin kè iwi kak iji kŋaş *Bgah bi Moyit. 25 Kè banwoon baanwo bayuday ašè fiyaar hènkuŋ Yetu, npiit baka uko wi nŋinanun: Nawutan kade uyemaŋ wi mngur, nŋtaam nŋankeŋun kè pŋaak paantulaa. Nawutan juban pi piinŋ. »

26 Unuur utébantên Pawulu kè ašè ya na biinŋ babaakèr bukuŋ, ajun baŋow na baka. Ašè ya du *Katoh Kaweek ki Naşibaŋi. Aŋup unuur wi bakluŋ kayit kaji andoli kado bŋerjan bi nul, woli baŋow baŋèpi.

Baŋaaŋ biki Rom bamob Pawulu du Katoh Kaweek ki Naşibaŋi

27 Wi nnuur paaj na ulon nji baŋow nŋaŋoganun pba, kè *bayuday balon biki utaak wi Atiya bašè win *Pawulu du *Katoh Kaweek ki Naşibaŋi, ašè naakrèna na pntuk pi baŋaaŋ bti, kè bamoba. 28 Wi bamobulun ašè huuran aji : « An baŋaaŋ biki *Itrayel naŋènkun! Niiinŋ anjaan aŋup wi nja uwuŋaan ŋi baŋaaŋ na dko, ŋi *Bgah bi Moyit na ŋi Katoh ki Naşibaŋi ki, awi. Adoo beeh beeh aŋij balon banwoon baanwo bayuday ŋi katoh ki, aŋopan dko dyimanaan di. » 29 Baŋup haŋ ŋiki bawin Trofim i Efet, kè agakandèr na Pawulu ŋi ubeeka, ašè ŋal aji Pawulu aneej na a du Katoh ki Naşibaŋi.

30 Kè phomp paniink ubeeka bti, baŋaaŋ kè babi pntuk, abi aŋaaŋ Pawulu, apul pulan apènana bdiŋ ašè dèt ilèman. 31 Kè balon baŋal pfiŋa. Wal mènŋ kè bašè yil du naşih i bangoli† biki Rom, aji na a ubeeka wi Yerutalem bti uyewlaa. 32 ŋi dko mènŋ, kè naşih adu bangoli balon baweek na balon tuŋ, ašè mintar pntuk mènŋ. Wi baŋaaŋ bawinulun na bangoli, ašè ŋaŋan pkoba. 33 Kè naşih i bangoli ašè bi ŋi Pawulu, amèbana, ašè do kè batana na ktal ktèb ki mnkorentu aliintan. Wi wi aŋaaŋ ahepar aji : « Niiinŋ i awo ahon ba? Abaa do do we ba? » 34 Balon ŋi pntuk baji bahuuran wi, bukundi kahuuran wi moŋ. Baŋaaŋ baŋaat pŋaat paŋ kè naşih i bangoli aanhilan ame uko unŋèpun na manjoonan, ašè ji baŋija du katoh kaweek kambiguŋ na pmbaş pkèm. 35 Bado na ppaan Pawulu ajeja jej ahilna abuur pntuk pankşookulun. 36 Baŋaaŋ bti bataşaa ašè huuran aji : « Nfiŋa! »

Pawulu aŋup baŋaaŋ aji aanjubani

37 Wi bangoli baknooŋun *Pawulu du pşih, kè ašè hepar naşih i baka, aji : « Dhil kaŋupu uko ulon i? » Kè aŋeema aji : « Mbeeh! Ite uŋup *ugrek í? 38 Mènŋ iwi keeri iwoon nfiinŋ i Ejiptu ampataŋiŋ ŋi nnuur nlon tuŋ, aŋèp du *pndiiş na balat iŋeen week nŋaaş iŋeen nbaakèr (4000). » 39 Kè Pawulu ašè teema aji « Nji dwo *nayuday abuk ubeeka wi Tartut, du utaak wi Filitiya. Dwo

* 21:23 Woli nŋaan amehna, iji khon Naşibaŋi uko ulon, hènŋ di di bajaan babeeb tŋa Naşibaŋi kème woli nŋaan aŋal pŋehan Naşibaŋi uko ulon, iji kdo haŋ kak. † 21:31 Naşih mènŋ aşih bangoli iŋeen week nŋaaş iŋeen (1000).

abuk ubeeka ummeetaniin. Dkooṭu kooṭ, ɕenaan nṭiini na bañaan. » ⁴⁰ Wi naṣih i bangoli adinanuṅ, kē Pawulu aṣē naṭ du bko duuṭ atar baka kañen. Wi bañaan bayompunṅ bti, kē aṣē ɕiini na baka na uṭup *uhebērē aji :

22

¹ « An batēṅ naan na baṣin naan, natiinkan uko wi nji kaṭupunṅ pa pyejan uleef naan. » ² Wi batiinkunṅ kē aṭiini na baka na uṭup *uhebērē, kē baṣē yomp juk, atiinka. Kē *Pawulu aṣē ji : ³ « Nji, dwo *nayuday, ambuknaaniin ubeeka wi Tartuṭ, du utaak wi Filitiya, aṣē kuṣnaana ɕi ubeeka wi. Gamaliyel ajukanaanuṅ bnuura bgah bi baṣinun, ajinṭan. Dbi wo ñaan analuṅ maakan uko wi Naṣibaṭi ji an bti nṭa hēnk. ⁴ Dbi ji kahajan banjaanṅ baṭaṣ bgah bi Yetu, te kadoo fiṅ, kamob biinṅ na baat kawat ukalabuṣ ⁵ kē *naṣih i baṭejan na biki pntuk pi bantohi bawo bamaar. Ddoo yeenkna yeenknā du baka, uworda umpiitunṅ pa bayuday biki Damat, kaya da kamob banfiyaaruṅ Yetu, kaṭij ɕi *uruha ɕi Yerutalem ɕi, pa bakob baka. »

Pawulu akakalēs jibi akakuṅ ɕi bgah bi Yetu

⁶ « Unuur ulonṅ, kaya mndiin unuur, wi nji kayaanṅ adoo ñog Damat, ɕi dko mēṅ, kē bjeehi blonṅ bweek banwoonuṅ baṭi baṣē bi agurēn, ajeehanaan. ⁷ Kē njot ɕi mboṣ aṣē ɕiink pdiim plonṅ kē pakji na nji : “*Fawul! Fawul! we ukaanṅ kē ikhajanaan ba?” ⁸ Kē nṣē teem aji : “Iwi in ula ba, Ajugun?” Kē pdiim pateem aji : “Dwo Yetu i *Nataret, i ikhajanuṅ.” ⁹ Bañaanṅ biki nkyaanṅunṅ bawin bjeehi bnuura, aṣē wo baantiink pdiim pankṭiiniinṅ na nji. ¹⁰ Kē nṣē hepara aji : “Ajugun, kē we wi nṣaanṅ awo i kado ba?” Ajugun kē aji : “Naṭiin ineej Damat, baya kaṭupu da uko wi Naṣibaṭi ajakuṅ ido.” ¹¹ Batēṅ naan bamēbanaan mēban ɕi kañen, aneejanaan Damat, ɕiki bjeehi bweek batokēn kēs. »

¹² « Niinṅ alonṅ anwoonṅ Ananiyat kē aṣē wo da. Awo ñaan anjaanṅ aṭaṣ Naṣibaṭi na bgah bnuura, i *bayuday bti banfēṭunṅ da bamaganuṅ. ¹³ Ananiyat abi pwinēn, aṣē ji : “Fawul ayiṅ naan kakan ido kawin.” ɕi dko mēṅ, kē nkak awin, abot awina. ¹⁴ Kē Ananiyat aṣē ji na nji : “Naṣibaṭi i baṣinun, adobi datu dat pa ime kanuma ki nul, iwin Ñaan Natool, ibot itiink uṭup umpēnnunṅ ɕi mntumul. ¹⁵ Iwi ikwoonṅ namaar i nul ɕi kadun ki bañaanṅ bti ɕi uko wi iwinunṅ abot atiink. ¹⁶ Ibaa yoonk we hēnkunṅ ba? Naṭiin iyeenk *batitmu, ipekadu yi nu ipēnna woli itimana.”

Naṣibaṭi ayil Pawulu du banwoonṅ baanwo bayuday

¹⁷ « Wi nkakuṅ Yerutalem, awo du *Katoḥ Kaweek ki Naṣibaṭi añehana, kē Naṣibaṭi aṣē haabēṣaan kēs ¹⁸ kē nwin Ajugun, kē akji na nji : “Taraan! Pēnan ɕi Yerutalem hēnkunṅ, ɕiki baankdi ptiink uko wi imaaruṅ abot awin unṭaanṅunṅ na nji.” ¹⁹ Kē nṣē teema aji : “Ajugun, bañaanṅ biki bame bnuura kē dji kañaay na *itoh iñehanaani, kawat bañaanṅ banfiyaaruṅ Yetu ukalabuṣ, kabot kado bakob baka. ²⁰ Kē wi pñaak pi Tefan ankeṭariinṅ patuliinṅ kē nji mmaar da adinan wa abot ayen imiṣa yi banfiṅulunṅ.” ²¹ Wi wi Ajugun aṣaan ajakēn : “Yaani, dyilu dko dlow, du banwoonṅ baanwo bayuday.” »

Pawulu na naṣih i bangoli

²² Wi *bayuday batiinkunṅ *Pawulu kē adoo ṭup uko wanṅ, kē baṣē huuran maakan aji : « Nabiin nṅin ñaan i, aanwo i kawo ɕi dko. » ²³ Wi bakhuuranuṅ, afēl iyeti yi baka bko duuṭ* abot akuyēs pdēpalēn, ²⁴ kē naṣih i bangoli aṣē do

* **22:23** ɕi bayuday pṫēl bayeti kēme kamiṣa bko duuṭ pajaan payuuj kē unwoonṅ kēme uko ulonṅ wi ñaan adolonṅ uṭēp uṭup.

kë bañooŋa du katoh kaweeek kambiguŋ na pmboş pkëm. Aji bakoba na itintël, aŋupna uko unkayi kë bañaan bakhuura hënk. ²⁵ Wi bapiintanun Pawulu kakob, kë aşë ji na naweeek i bangoli iñeen-week annaŋun da : « Naşal aji pmob ñaan anliŋun na baromeŋ kakob na itintël bë aandobi dolan uruha uwo ŋi bgah i? » ²⁶ Wi naweeek i bangoli atiinkun uko waŋ aşë ya du naşih i bangoli, akakalëşa wa. Aşë jaka aji : « Iwin uko wi inaluŋ lah pdo? Niint i aliŋ na baromeŋ. » ²⁷ Kë naşih i bangoli aşë ya du Pawulu, ahepara aji : « Ťupan, iwi iliŋ na baromeŋ i? » Kë ateema aji : « Hënk da na manjoonan. » Naşih i bangoli kë aşë jaka : ²⁸ « Nji, dluk luk itaka itum, abaa hil aliŋ na baromeŋ. » Kë Pawulu ateema aji : « Kë nji, nşë buka buka aliŋ na baromeŋ. » ²⁹ Banwoon biki pkoba pa aŋiini balowa ŋi dko mënŋ, kë naşih i bangoli aşë lënk wi ameen kë Pawulu i atanun hënk, aliŋ na baromeŋ.

Baŋij Pawulu du uruha uweek

³⁰ Wi nfa mambanun, kë naşih i bangoli aşë do kë bafënëş *Pawulu aşë du *baŋejan baweeek na pntuk pi bawayëş bŋup *bayuday, ŋiki aŋal kame na manjoonan uko wi bañaan baktaparulun. Wi wi aŋaan adola kë abi anaŋ ŋi kadun ki baka.

23

¹ Wi wi *Pawulu aŋaan ajaban bawayëş bŋup *bayuday kës aşë ji : « An bayit naan, uhaaş uwo uŋint na nji ŋi mnwo mi naan ŋi kadun ki Naşibaŋi te nŋa di. » ² Kë *naşih i baŋejan anwoon katim ki Ananiyat aşë ji na bannaŋun ŋi kadunul bakoba ŋi mntum. ³ Kë Pawulu aşë ji na a : « Iwi nataaki i*, Naşibaŋi alun kakobu na manjoonan. Iŋo ŋun aji iwayëş jibi Bgah bajakun, abaa kak aji na baka bakobën. »

⁴ Biint bannaŋun aňog Pawulu kë başë jaka : « Ikar kar naşih i baŋejan Naşibaŋi! » ⁵ Kë Pawulu aşë teem aji : « Babuk biint mëmme aji awoon naşih i baŋejan. Baŋup ŋi Ulibra wi Naşibaŋi aji : “Ñaan aanwo kaŋiiniyaan uko wi naşih i utaak wi nul buŋaan.” »

⁶ Wi Pawulu awinun kë balon ŋi pntuk pi bawayëş baweeek bawo *bataduk, kë balon bawo *bafaritay, kë aşë huuh aji : « An bayit naan! Dwo nafaritay, abuk bafaritay. Baŋijen *uruha ŋi, ŋiki dhaŋ aji bankeŋun balun kanaŋa ŋi pkeŋ. » ⁷ Wi ajakan jak han, kë bafaritay na bataduk başë jun pŋom, abot apaŋşër.

⁸ (Bataduk başal aji bankeŋun baanklun kanaŋa ŋi pkeŋ, kë ŋwanjut na ŋnton ŋaanwo, kë bafaritay başal aji iko mënŋ iwoo.) ⁹ Pŋaat kë pabi dëma dëm, kë *bajukan Bgah bafaritay balon banaŋa aňoman aji : « Nënka nin uko utapar niint i. Om unton këme *uwanjut udoo ŋiini na a. »

¹⁰ Pŋom padëm pdëm paŋ, kë naşih i bangoli adoo ŋi babi bakit kitan Pawulu, aşë ji na bangoli bawala baya bapëna na ŋi ptoof pi baka, baŋija katoh kaweeek kanyenaniin.

¹¹ Utejan mënŋ, kë Ajugun aşë naŋ ŋi kadun ki Pawulu aji na a : « Mëbaan iliint! Iŋiiniyaan katim ki naan ŋi Yerutalem ŋi aşë wo kak i kado han du Rom. »

Bayuday baŋal pfiŋ Pawulu

¹² Wi unuur ujintun, kë *bayuday balon başë tiinkar. Bahon amehna aji baankde baankdaan bë baanfiŋ *Pawulu. ¹³ Bantiinkaruŋ han bapel iñeen ŋbaakër. ¹⁴ Wi wi baŋaan aya du *baŋejan baweeek na bantohi aji na baka : « Nhon amehna aji ŋnënde nin ukoolan te wi ŋkfiŋan Pawulu. ¹⁵ Hënkun an ŋi

* **23:3** Pawulu ahoŋ ajaka « iwi uniw ufaaŋaan wun » uwo wo ji aŋal kadiimanaan bañaan kë Ananiyat aji daar kala pwo nanuura ŋi bdig aşë wuŋ du kaŋëb meet, awo kataaki.

katim ki pntuk pi bawayēs bṭup baweek, nayilan du naših i bangoli naji na a aṭijan Pawulu, nadaar naji naṅal kame bnuura uko wi adoluṅ. Kē un, ṅdobi bomandēr bomandēr pa pfiṅa ji abi ado kaban ṭi. »

¹⁶ Wi naṭaša alon ayimi Pawulu atiinkuṅ uko wan, ašē ya du katoh kaweeek kambiguṅ na pmoṅ p̄kēm, aneej da aṭupa. ¹⁷ Wi wi Pawulu ašaṅ adu naweeek alon i bangoli iṅeen-week, aji na a : « Nootan naṭaša i du naših i bangoli, aka uko ulon wi pṭupa. » ¹⁸ Kē naweeek i bangoli aṅoot naṭaša du naših i baka, ašē ji na a : « Pawulu nakalabuṅ adu'ēn akootēn aji nṭiju naṭaša i, aka uko ulon wi pṭupu. » ¹⁹ Kē naših i bangoli ašē mēbana ṭi kañen apēn na a kē багааgi ašē jaka : « We wi iṅaluṅ pṭupēn? » ²⁰ Kē naṭaša ašē jaka : « Bayuday batiinkar aji babi pheparu itij Pawulu faan du pntuk pi bawayēs bṭup baweek, baji baṅal kadaar kaji baṅal kame uko wi adoluṅ. ²¹ Kdinan baka uko wan, ṭiki baṅaan bampeluṅ iṅeen ṅbaakēr bamena dko dlon, ayoonka. Bahon amehna aji baankde nin kadaan bē baanfiṅ Pawulu. Babomandēr hēnkuṅ aba, ayoonk yoonk idinan. » ²² Kē naših i bangoli ašē jaka awut kaṭup nin alon kaji aṭupa uko mēnt, ašē wutan naṭaša kē ayaa.

Baṅooṭ Pawulu du ubeeka wi Kaytaraya

²³ Wi wi naših i bangoli ašaṅ adu baweek batēb biki bangoli iṅeen-week aji na baka : « Nabomandēran na bangoli iṅeen-week ṅyaas ṅtēb (200), na bajug ṅmpēlēt iṅeen paaj na ulon (70), na bangoli iṅeen-week ṅyaas ṅtēb (200) biki ijan, naya Kaytaraya nṭa di woli ṅwoori kañeen kalon ṅi utaakal ṅakobi. » ²⁴ Nabomaan ṅmpēlēt naṅooṭna *Pawulu, ahilna aban najeb du Felit nantuṅa. ²⁵ Hēnk kē naših i bangoli ašē piit Felit aji :

²⁶ « Iwi Felit nantuṅa naweeek, ṅji, Klodiyut Litiyaṭ d̄piitun awulu mboṅ. ²⁷ *Bayuday bamob ṅiitṅ i aṅal pfiṅa, kē nšē bi na bangoli naan abuurana, ṭiki baṭupēn aji aliṅ na baromeṅ. ²⁸ Wi ṅṅaluṅ pme uko wi ajubanuṅ ašē ṅooṭa pntuk pi bawayēs bṭup baweek pi baka. ²⁹ Wi wi ṅšaṅ ayikrēn kē uko wi baktaparulun utaṅ na bgah bi baka, bē baanka ka nin uko ulon utapara unkēṅuṅ bafiṅa kēme batuha. ³⁰ Wi mmeen kē balon batiinkar pfiṅa, kē nšē yil ṭi dko mēnt aji baṭiju a. Dkak ado bantaparulun bṭup babi ṭi iwi baṭup uko wi adoluṅ baka. »

³¹ Na utejan, bangoli bado uko wi naših i baka ajakuṅ, ajej Pawulu, aya na a te ubeeka wi Antipatriṭ. ³² Wi unuur uṅiṅun kē bangoli bukuṅ bašē kak du katoh kaweeek, awut bajug ṅmpēlēt kē baya na Pawulu. ³³ Wi babanuṅ Kaytaraya ašē wul Felit nantuṅa uko wi Klodiyut apiitun, ašē dukara Pawulu. ³⁴ Wi nantuṅa aleyiirun uko umpiitun ašē hepar Pawulu utaak wi awoonun. Wi ameeṅ kē awo i utaak wi Filitiyaṭ, ³⁵ ašē ji na a : « Dluṅ katiinku woli bantapariṅ bṭup babani. » Kē ašē do kē bahank Pawulu du katoh ki pših ki *Herod abiiṅ aniw, ayeṅa.

24

Bayuday bakeešaar Pawulu du Felit

¹ Wi ṅnuur kañeen ṅaṭēpun, kē Ananiyaṭ *naših i baṅen ašē ya na balon ṭi bantohi na naṭupar baṅaan, i katim ki Tertulot du Kaytaraya. Babi ṭi kadun ki Felit nantuṅa, akeešaar *Pawulu. ²⁻³ Wi baduṅ Pawulu, kē Tertulot ašē jun pṭapara iko aji : « Iwi Felit nantuṅa naweeek, ṅjon nṭo ṭi awo bnuura ṭi pših pi nu, kē mntit mi nu mankak aṭij iko inuura ihalu ṭi utaak. Kē ṅji ṅlilandēru

† 23:34 Felit awoṅ i pwayēs Pawulu ṭiki Pawulu awoona Filitiya danwoṅ ṭi pših pi nul.

maakan, kabot kataanaru, nnuur bti na dko bti. ⁴ Njēnkto kanooranu na bɔup bɔum, ašē njal itiinkun btiišu. ⁵ Niiint i awo űaan anwuɔun maakan, anwoon ɔi pyewlēn *bayuday ɔi dko bti, abot awo i pntuk pi banataren. ⁶ Adoo do do na pɔopan *Katoh Kaweek ki Našibaɔi, ukaan kē nɔmoba. [Njal pwayēša bɔup jibi bgah bi nun bajakuű ⁷ kē Litiyat naših i bangoli ašē bi na kmēni atehun a ɔi iűen, ⁸ ado bantaparun Pawulu bɔup babi ɔi iwi.] Woli ihepara bnuura, atiinka, kēme bdidi'u iko yi njktaparulun. » ⁹ Kē bayuday baɔok na a, ɔi uko wi ataparulun aji ujoonani.

Pawulu aɔup ɔi kadun ki Felit nantuűa

¹⁰ Wi Felit nantuűa adekuű *Pawulu kaűen aji ateem, kē ašē yeenk bɔup aji : « Dme kē ido nšubal nɔum, aji kwayēš ɔi utaak wi, ukaan kē nɱilan maakan kabi kaɔupu kayenjan uleef naan. ¹¹ Ihinan kahepar bnuura baɔupu kē uundo pel nnuur iűeen na nɔtēb wi nyan Yerutalem pđēman Našibaɔi. ¹² Bambiin akeēšaaren baantēnkēn kē nji kaűom na nin űaan alon du *Katoh Kaweek ki Našibaɔi kēme anaűan pntuk pi baűaan ɔi itoh iűehanaani, kēme ɔi ubeeka. ¹³ Baankak ahinan kadiiman kē uko wi baktaparaanun hēnkuű uwo manjoonan. ¹⁴ Kē nšē dinan ɔi kadunu aji dji kadēman Našibaɔi i bašinun, wi njaan kaɔaš Bgah bi bukal bajakuű aji bawo bwuɔaan. Dfiyaar iko bti intaanun na Bgah, na yi *baɔupar Našibaɔi bapiiɔun, ¹⁵ abot ahaɔ pnaɔa ɔi pkeɔ pi batool na bado buɔaan ji baűaan biki bantaparaanun bɔup. ¹⁶ Ukaan kē nji kadoonaan nnuur bti pwo na uhaaš ujint ɔi kadun ki Našibaɔi, na ki baűaan. »

¹⁷ « Kē wal wi ndolon nšubal du bdig, ašē kak ɔi Yerutalem aɔij itaka pɔtēnkna baűaan bajuuk biki pntaali pi naan, kabot kado iɔenjan yi Našibaɔi. ¹⁸ Wi wi bašaan aɔtēnkēn du Katoh ki Našibaɔi kē nji kabaaűēš bɔenjan bjintan uhaaš. Mēnwo na nin pntuk ploű abot awo mēntij nin pɔaat. ¹⁹ Kē *bayuday balon biki Atiya bawoon lah kabi kanaɔ ɔi kaɔup uko wi bakaan na nji, ²⁰ kēme banwoon ɔi baɔup uko wi bawinun uwuɔaan ɔi nji wi nnaɔun ɔi kadun ki baka du pntuk pi bawayēš bɔup baweek pi bayuday. ²¹ Kēme uwohan kak uko wi nnuuranun ɔi kadun ki baka aji : “Uɔup wi pnaɔa ɔi pkeɔ, ukaan kē mbi nɔa bawayēsaan ɔi kadunan?” »

²² Kē Felit nantuűa, ammeen bnuura uko wi bgah bi Ajugun, ašē lutan pwayēš te unuur ulon, aji na baka : « Dluű kawayēš uko wi nan woli Litiyat naših i bangoli abii. »

²³ Wal mēnt kē ašē ji na naweek i bangoli iűeen-week alon, ahank Pawulu du ukalabuš, bawut kado kanoorana babot bawut bayiɔul bado kaɔēnka.

Pawulu aɔini na nantuűa na aharul

²⁴ Wi nnuur nlon nɔaɔepun, kē Felit ašē bi na aharul anwoon *nayuday i katim ki Drutiliya. Felit ado kē badu *Pawulu, ašē tiinka kē aɔiiniyaan pfiyaar Yetu Kriittu. ²⁵ Kē jibi Pawulu aɔupun adoo jun pban ɔi iko yi pwo űaan natool, yi pɔijan uleef, na yi unuur wi Našibaɔi aklun kawayēš baűaan, kē Felit ašē yewla, aji na a : « ɔaűaan ba hēnk nɔa, ihinan kaya, woli dbi jeeh kayil pdu'u. » ²⁶ Ahaɔ wal mēnt aji Pawulu awula itaka, ukaan kē aji du'ara du, kaɔiini na a.

²⁷ Wi nšubal nɔtēb nɔaɔepun, kē Portiyut Fettut ašē yeenkēš Felit ɔi pntuűa, anwuɔun Pawulu du ukalabuš, pdolna bayuday balilan.

1 Wi Fettut abanun̄ ŋi utaak ado ŋnuur ŋwajan̄, ašë pënna Kaytaraya, aya Yerutalem. 2 *Baŋejan baweek na bantohi baweek *bayuday kē bašë bi anaŋ ŋi kadunul, akešaar *Pawulu. 3 Kē bašë ŋehan Fettut aŋenk̄ ŋenk̄ baka, ado Pawulu aya Yerutalem, ŋiki babop ayoonka ŋi bgah, kahilna kaba na a. 4 Kē Fettut ašë teem baka aji : « Pawulu awo ukalabuš du Kaytaraya, kē nji ŋi uleef naan, nkak awo i kaya da ŋi ŋnuur ŋi. 5 Nadolan baweek biki nan, baluŋ babi na nji, woli ŋiin̄iŋ aŋ mēntan̄ ado buŋaan̄ blon̄ baya keešaara. »

6 Fettut ado du Yerutalem ŋnuur bakren̄ kaya iñeen tañ na baka, ašë ya Kaytaraya. Wi unuur ujintun̄, kē ašë ŋo du uruha, ado kē baŋij Pawulu ŋi kadunul. 7 Wal wi Pawulu abiin̄, kē bayuday banwoonun̄ Yerutalem, bašë bi anaŋ afooya, atapara iko itum iwuŋaan̄ maakan, yi bawoon̄ baanhinan̄ adiiman̄ kē ijoonan̄i. 8 Kē Pawulu ašë yeŋan̄ uleeful aji : « Mēndo do nin ukoolan̄ unwuŋun̄ ŋi bgah bi bayuday, kēme ŋi *Katoh Kaweek ki Našibaŋi, kēme aŋup̄ buŋaan̄ ŋi *Fetar naših̄ najeenkal i Rom. » 9 Kē Fettut, anšaanaŋ aŋal bayuday balilandēra, kē ašë hepara aji : « Iin̄jal kabi Yerutalem, nya nwayešu ŋi uko wi batapariin̄ i? » 10 Kē Pawulu ašë teema aji : « Dwo ŋi uruha wi Fetar ŋi, awo i kawayešaana ŋi. Mēndo bayuday nin ukoolan̄, kē iwo name iwi ŋi uleefu. 11 Bē woli djuhan̄ na manjoonan̄, woli ddo uko ulon̄ uwuŋaan̄ unkēšuŋ nkeŋ, mēnkpok pa. Ašë wo kakša woli iko yi bataparaanun̄ iin̄joonani, nin aloŋ aanka na pwulēn̄ du bayuday. Dnuma Fetar awayešaana! » 12 Wi Fettut awinarun̄ na balemparul̄ baññogulun̄, ašë teema aji : « Inuma pwayeš pi Fetar, ikeer aya du kadun̄ ki Fetar. »

Fettut aŋiini na Agripa naših̄

13 Wi ŋnuur ŋlon̄ ŋaŋepun̄, kē Agripa naših̄ na Berenit aŋa'ul̄ ñaaŋ bašë bi ŋi Kaytaraya, pwul Fettut mboš. 14 Jibi bawoon̄ biki pdo da ŋnuur ŋlon̄, kē Fettut ašë ŋiini na Agripa naših̄ ŋi uko wi *Pawulu aji na a : « Ŋiin̄ aloŋ awo ŋi, i Felit̄ awutun̄ du ukalabuš. 15 Wi nwoon̄ du Yerutalem, kē *baŋejan baweek na bantohi biki *bayuday bašë bi atapar̄ ŋiin̄iŋ i bŋup̄ ašë ŋehanaan̄, aji nji aduknaanaa. 16 Kē nšë teem baka aji baromen̄ baanŋaal̄ pmob̄ ñaan̄ katuh bē aannaŋ ŋi kadun̄ ki bantaparulun̄ bŋup̄ ayeŋan̄ uleeful. 17 Wi wi bašanaŋ abi na nji ŋi, kē mēndo ŋo ajon, ašë ŋo du uruha wi unuur ujintun̄, ašë do kē baŋij ŋiin̄iŋ mēnt̄. 18 Kē wi baŋijun̄ bankeešaarulun̄ ŋi kadunul, baanŋup̄ ŋup̄ nin uko ulon̄ ŋi iko iwuŋaan̄ yi nji nšaluŋ aji ul̄ adoo. 19 Pñom pi bakaan̄ na a pawoona tañ ŋi bgah banwoon̄ bi baka, na ŋi ñaan̄ aloŋ ankeŋun̄ i bajaan̄ bado Yetu, i Pawulu akjakun̄ awo najeb. 20 Kē nšë yewla, mēmme hum di nji kawayešuŋ iko yan, ašë hepara me aŋal kaya Yerutalem baya bawayešaana ŋi iko mēnt̄. 21 Kē wi Pawulu ašanaŋ hepar aji aŋal pwayeš pi *Fetar naših̄ najeenkal, kē ndo kē badēta, te wal wi nji kaluŋ kado baññoŋa du Fetar. » 22 Kē Agripa ašë teem Fettut aji : « Nji kak dñal̄ katiink̄ ŋiin̄iŋ mēntan̄. » Kē aji na a : « Iluŋ katiinka faan. »

Baŋij Pawulu ŋi kadun̄ ki Agripa na Berenit

23 Wi nfa mambanun̄, kē Agripa na Berenit, bašë bi na pkēpaŋer̄ pweek, aneej du dko di uruha, kē baših̄ bangoli na bantohi baweek biki ubeeka kē bafooy baka. Wi wi Fettut adolon̄ wal mēnt̄ kē baŋij *Pawulu. 24 Ašë ŋiini na bañnaan̄ aji : « Iwi Agripa naših̄ na an̄ bti nanwoon̄ ŋi na un, nawin̄ ŋiin̄iŋ i. Ul̄ akaan̄ kē *bayuday bti babi du nji, du Yerutalem na ŋi, aŋoman̄ maakan ašë huur aji, aantaan̄ na pwo najeb. 25 Kē nji kē nšë win nji ŋi uleef naan, kē aando nin uko ulon̄ unkēšuŋ akeŋ. Wi ašanaŋ añehan̄ aji aŋal pya du naših̄ najeenkal aya awayeša, kē nšë ji ddola aya du a. 26 Ašë wo mēnka nin uko

ulonŋ unkeşunŋ ppiit naşih najeenkal ŋi ŋiintŋ i. Ukaanŋ kē nŋija ŋi kadun ki nan na ki iwi Agripa naşih ŋi uleefu. Hēnk, woli nahepara, kaşē ka uko upiit naşih najeenkal. ²⁷ Nnaŋ aanhilanunŋ kabubara kaŋooŋ nakalabuş du naşih najeenkal bē iintunŋ uko wi adolonŋ. »

26

Pawulu aŋiini ŋi kadun ki Agripa naşih

¹ Hēnk, kē Agripa aşē ji na *Pawulu : « Ihinan kaŋup, kayeŋan uleefu. » Pawulu adeeŋ kaŋen, aşē yeŋan uleeful aji : ² « Iwi Agripa naşih, dlilan nŋa, wi nnaŋunŋ ŋi kadunu, kateem ŋi iko yi bayiŋ naan *bayuday bataparaanunŋ bti. ³ Dkak allan maakan, ŋiki ime ndolade wi baka bnuura akak ame bnuura iko yi bajaanŋ banomna. Ukaanŋ kē nŋi kakaooŋ kooŋ ŋiitkēn bnuura.

⁴ « Bayuday bti bame jibi nŋoori ŋi kpoŋ. Bame kak bti jibi ŋi kateeku nŋoori du utaak wi naan, na du Yerutalem. ⁵ Bame'en undiimaan, ahilan kaŋup woli banjali kē dji kaŋaş bgah bi pntuk pi *bafaritay bantamnunŋ ŋi bgah bi nun. ⁶ Kē hēnkunŋ, uko unkaanŋ kē bakwayşaana ŋi, uwoonŋ kē: Dhaŋ uko wi Naşibaŋi abiiŋ ahonŋ başinun. ⁷ Kē kşini iŋeen na ktēb ki pntaali pi nun, kahoŋ mēntan ki ki kahaŋunŋ pyeenk, wi kadēmanunŋ Naşibaŋi na nŋhaaş ŋi baka nfa na utaakal. Iwi Agripa naşih, mŋhaŋ maŋ mankaŋanŋ kē bayuday baŋijēn uruha. ⁸ We ukaanŋ kē an bayuday naşal aji nŋehinan kafiyaar kē Naşibaŋi aji naŋan baŋaanŋ ŋi pkeŋ ba? » ⁹ « Kē nŋi ŋi uleef naan hēnk, kē ndun aşal aji dwo kado uko wi nhinanunŋ bti katokna katim ki Yetu i *Nataret. ¹⁰ Kē hēnk di di ndolanŋ du Yerutalem, amob banfiyaarunŋ Yetu baŋum awat ukalabuş. *Baŋeŋan baweek badinanaan pdo haŋ, aji wonŋi baŋu baka pkeŋ dji kawo ŋi bandinanunŋ. ¹¹ Dji kaŋaay na itoh iŋehanaani bti, kahaŋan banfiyaarunŋ Yetu, kawuuk baka pkar katim ki nul. Ddeebaŋer baka maakan, adoo ji kaya nŋeeka nŋmpaŋi prab baka kahaŋan.

Pawulu akak akakalēş jibi aŋepunŋ adoo fiyaar Yetu

¹² « Kē hēnk di ntolonŋ unuor ulonŋ pya ubeeka wi Damat, pdo ulemp mēnt awo na uworda wi *baŋeŋan baweek. ¹³ Kaya pban mndiinŋ unuor, djaku iwi, naşih, kē nşē wo ŋi bgah, aşē win bjeehi blonŋ banwoonunŋ baŋi aşē jeehan apel unuor, kē babi agurēn nŋi na bankyaanunŋ na nŋi. ¹⁴ Hēnk, kē nŋpēn bti ajot ŋi mboş. Kē nşē ŋiink pdiim plonŋ kē pakŋiini na nŋi na uŋup *uhebēre aji : “*Fawul, Fawul, we ukaanŋ kē ikhajaanan ba? Ibaa noor we atootar ji upatar wi ajug wa akwuukunŋ na pfeeru pjul.” ¹⁵ Kē nşē hepar aji : “Iwi in ula ba, Ajugun?” Kē Ajugun aşē teem aji : “Nŋi Yetu a, ikhajanunŋ. ¹⁶ Naŋiin iwo bnaŋ, dpēn awinana ŋi kadunu, kakakanaanu nalempar naan. Iwo kaŋup bandukiinŋ uko wi iwinunŋ nŋa ŋi nŋi, na wi nŋi kalunŋ kadiimanu. ¹⁷ Dluŋ kayeŋu, ŋi *bayuday na banwoonŋ baanwo bayuday biki nŋi kayiiliinŋ iya. ¹⁸ Iwoyi kahaabēş baka kēş, kapēnan baka ŋi bdēm, kaŋij moŋ bjeehi, kapēnan baka ŋi mnhina mi uweek wi nŋntaayi, kaŋij du Naşibaŋi. Hēnk bahilna woli bafiyaarēn, bapēnan baka ipekadu bahil kawo ŋi biki Naşibaŋi adatonŋ aji bawo pntaali pi nul.”

Pawulu aŋup jibi alemparanŋ Yetu

¹⁹ « Ukaanŋ, Agripa naşih, kē nŋaş uko wi Naşibaŋi aŋupunŋ wi ahaabēşaanunŋ kēş. ²⁰ Djunna Damat na Yerutalem, abaaŋşaana nŋfēt ŋi *Yuda bti na nŋi banwoonŋ baanwo bayuday. Aŋup baka aji bawut pjuban bakak du Naşibaŋi, bado kado iko inkyuujunŋ kē bawut pjuban. ²¹ Uko waŋ ukaanŋ kē *bayuday bamobēn wi nwoonŋ du *Kath Kaweek ki Naşibaŋi aŋal pŋiŋēn. ²² Kē Naşibaŋi aşē wo na nŋi te unuor wi nŋa wi, kē ndoo naŋ ŋi kadun ki baŋaanŋ bti, bampoti na baweek aŋup uko wi mmaarunŋ. Uko wi nŋi kaŋupunŋ uunwo wo ulonŋ umpaŋi

na wi *baɥpar Našibaɥi na *Moyit bajakuŋ ɥfa aji ubi kadolana, ²³*Krittu aluŋ kahaj kašë kawo nateek anknaɥiŋ ɥi pkeɥ kaɥup bayuday na banwoon baanwo bayuday, bjeehi bi mbuur. »

Pawulu ado na pkakan Agripa naših ɥi bgah bi Yetu

²⁴Wi *Pawulu akyeŋanuŋ uleeful haŋ, kë Fettut ašë huuh aji : « Iwi iyilaa! Pjuk pweek pi ijukuŋ pajun pfooyanu bkow! » ²⁵Kë Pawulu ašë teema aji : « Iwi Naweek maakan, mënyilaa, uko wi nji kaɥupuŋ ujoonan akuɥ aɥë ɥi bgah.

²⁶Agripa naših, dñoom kaɥup na a na mntëŋ ɥiki dme kë aampaam iko mënt bti, iindolana du bñot, dme kë ame ya bti aba. ²⁷Iwi Agripa naših, ifiyaar uko wi *baɥpar Našibaɥi bajakuŋ i? Dme kë ifiyaar wa. » ²⁸Kë Agripa ašë teem Pawulu aji : « Injal kakakanaan naritton ubaa kaɥo'un ɥi! » ²⁹Kë Pawulu akak ateem aji : « Mëmme me utar këme ujon, uko wi nji kañehanun Našibaɥi uwoon iwi na banktiinkun bti nɥa di, nakak nawo ji nji, ašë wo mënnal natana mnkorentu ji nji. »

³⁰Hënk kë naših, na nantuŋa i utaak, na Bereniɥ, na bañaan bti banwoon na baka bašë naɥa. ³¹Wi bapënuŋ ašë ɥiini bukal bukal aji : « Niinɥ i aando do uko ulon unkëšun akeɥ këme aya ukalabuš. » ³²Kë Agripa ašë ji na Fettut: « Nhinan lah kawutana, kë ašaŋ ahepar pwayëšaana du naših najeenkal. »

27

Batool pñooɥ Pawulu du Rom

¹Wi ukakuŋ wi pjeŋ ulantu kaya Itali, kë bašë wul *Pawulu na bakalabuš balon Yuliyut, anwoon naweek i bangoli iñeen-week baromeŋ du pntuk pi bangoli pi bajaan bado Pntuk pi Naših najeenkal. ²Kë njeŋ ulantu du pkëŋ pi Adramitiyum unwoon wi pya Atiya, atool pya. Arittarkut i Tetalonika du Matedoniya kë abi na un. ³Wi unuur ujintun kë nšë ban Fidon. Yuliyut awo na Pawulu bnuura, awuta kë aji ya kawin banohul, baɥena iko yi anumiin.

⁴Nwoona du Fidon, kë jibi uyook ukkobun adek na un, kë nfooy na umban wi unjiw wi Kiprut wi uwoon uunkkob. ⁵Kë wi wi nmuurun bdëk baññogun nɥaak nji Filitiya, na Pamfili aban Mire du utaak wi Likiya. ⁶Wi nbanun da, kë naweek i bangoli ašë win ulantu ulon unwoonun Alektandriya, atool pya Itali, ašë dolun kë njeŋ wa.

⁷Ndo nnuur nɥum aya ya btišu, ɥiki uyook uwoo, nɥaj maakan abaa ban kañog ubeeka wi Kënidut. Uyook uneenanun pya na btool, kë nduk ubeeka wi Falmome ɥi kañen kadeenu, afooy unjiw wi Kret. ⁸Nɥaš ɥaš ukab, ahaj maakan abaa ban dko di bajaan bado Ikëŋ Inuura, daññogun ubeeka wi Laɥaya.

⁹Nɥo du Laɥaya ajon, kë pya kadun pado kak anooran, ɥiki unuur wi pyiman wi *bayuday* udobi ɥëp, kë pya na bdëk wal mënt pahil kapënan unguun. Hënk, kë Pawulu ašë ɥup uko wi ašaluŋ aji na baka : ¹⁰« Babuk biinɥ, dwiŋ kë bgah bi nun bi baya kawuɥ, ulantu utoka dko dweek na iko yi ujijuŋ bti, bañaan badoo hilan kakeɥ da. » ¹¹Kë naweek i bangoli ašë mëban ɥi wi naweek i baɥon ulantu na ajug wa bajakuŋ, apok ptiink Pawulu. ¹²Pkëŋ paannuura pɥëpanaan nnuur nji ujonɥ na ukëk uweek, kë batum ɥi baka baŋal nneeŋ ɥi bdëk, nɥdoonaan pban pkëŋ pi Fonika woli nɥinani. Pkëŋ pi Fonika pawo du unjiw wi Kret, pataaŋ na kayoba ajeŋ ɥi btammaŋu na btamšanka, kë bahilan kaɥëpan da nnuur nji ujonɥ na ukëk.

* **27:9** Ulibra wi Bgah 16.29 upiit aji : ɥi pli ppajantën na plon, ɥi unuur uñeenantën, nayiman, naankdo nin ulemp ulon, an babuk utaak na bayaŋ bti.

Ukëk unaŋa du ptoof pi bdëk bweek

¹³ Uyook umpoŋi unaŋnaana btammaŋu ajun pyook, kē baŋaŋ baŋal aji bahinan kado uko wi baŋaluŋ, afēnēŋ ulantu, atool akab kab na kabaŋ ki unjiw wi Kret. ¹⁴ Uundo jon, kē ukëk uweek unwoon katim ki btamŋanka umayar unuur uŋe naŋnaana unjiw akëk. ¹⁵ Ukëk wuŋ ubi akob ŋi ulantu, kē nŋnkak ahilan wa pŋijan, aŋe wut kē uyook ukya na un. ¹⁶ Wi nŋepnuŋ btammaŋu bi unjiw umpoŋi unwoon katim ki Kawuda, aŋe ŋu kamenkla uyook btiŋŋu. Ndoonaan te adoo kakan bŋeem bmpoŋi bbuurni bantanuŋ ŋi kafet ki ulantu. ¹⁷ Hënk, kē balemp biki ulantu bajel ital atanrën wa uwutna katoka. Baŋi wal mënŋ uyook ufël baka ŋi pyiw puwaŋan pi bdëk bweek du Libiya. Wi wi baŋaŋ anuŋ iloona, aŋe wut uyook kē ukya na baka. ¹⁸ Unuur utëbantën, kē ukëk ukkëka kék maakan, kē bajel iko injiŋuŋ afël du bdëk. ¹⁹ Unuur uwajaŋtën, bajel iloona na iko yi ulantu afël du bdëk na iŋen yi baka. ²⁰ Ndo nnuur nŋum, nŋenwin bnuur kême nŋah, kē uyook ukkoba kob maakan, kē nŋi ji ji wi nun ubaa.

²¹ Ndo nnuur, nŋende de nin ukoolan, kē *Pawulu aŋe naŋa, aji na baŋaŋ: « Babuk biinŋ, nawo i lah katiink uko wi njakanaŋ, kawut kapën du Kret, nanŋaŋ kabuur ptoka toka pi. ²² Kē nŋe kooŋan kooŋ hënkun, namëbaan naliin! Nin aloŋ ŋi an aankket, ulantu ŋaŋ uktokiin. ²³ Takal na utejan, *uwanjut wi Naŋibaŋi anka'ënuŋ, i njaan kadëman ubi ŋi nŋi, ²⁴ ajakën : “Pawulu, klën! Iwo i kawayëŋa ŋi kadun ki naŋih najeenkal, kē Naŋibaŋi ŋi bnuura bi nul, akdo baŋaŋ bti bankyaanŋuŋ na iwi babuur.” ²⁵ Babuk biinŋ, natëŋtënën, ŋiki dhaŋ ŋi Naŋibaŋi ame kē uwo jibi ajakaaruŋ. ²⁶ Kē uyook uŋe ya kafëluŋ du unjiw ulon. »

²⁷ Ndobi wo wo ŋi utejan unŋënknuŋ iŋeen na nŋbaakër ŋi meel, kē ukëk uhuma kaya na un ŋi bdëk bi katim ki Adiriyatik. Kaban mnjel, kē balemp biki ulantu baŋe nnuur aji nŋoŋ pkay. ²⁸ Wi wi batanuŋ pko ploŋ na ptal awalan katenna kadiilade, awin kē kawo nmetër iŋeen nŋwajaŋ na paaj na ulon, akak aban tuŋ aten, awin kē kawo nmetër iŋeen nŋtëb na bakreŋ. ²⁹ Baŋi wal mënŋ uyook ufëluŋ du mnlak, atan klaar kdiŋ kbaakër du kafet ki ulantu awalan ŋi meel kahilna kamëban wa, aŋe bi kataran taran unuur ujint. ³⁰ Balemp biki ulantu bado wal mënŋ na ppën ŋi wa kabuur. Bawalan bŋeem bbuurni aŋe daar aji baŋal ptan ilaar idiŋ ilon ŋi kadun ki ulantu. ³¹ Kē Pawulu aŋe ji na naweek i bangoli na bangoli bandukiin aji : « Woli balemp biki ulantu biki baanŋo ŋi wa, naankhilan kabuur. » ³² Ukaan kē bangoli bafal ital inŋijanaanuŋ bŋeem bbuurni, awutan ba, kē bakyaak.

³³ Wi bakyoonkuŋ mnjint unuur, kē Pawulu aŋe ji na baka bade aji na baka : « Naŋo nnuur iŋeen na nŋbaakër kē nŋhaaŋ nŋawo bnaŋ na an, naande nin ukoolan. ³⁴ Nabiin nade, nanuma pde kahilna kawo bajeb, nin kawel kalon kaankjot ŋi ŋaan. » ³⁵ Wi wi aŋaŋ ajel ipoom abeep Naŋibaŋi akitëŋ ya, aŋe jun pde. ³⁶ Kē wi wi baŋaŋ bti bakakanuŋ nŋhaaŋ, ade ntinku. ³⁷ Nwo wal mënŋ baŋaŋ iŋeen-week nŋyaaŋ nŋtëb na iŋeen paaj na ulon na paaj (276) ŋi ulantu. ³⁸ Wi baŋaŋ bti badeeŋ ayok, kē baŋe fël nŋdeey nŋanwoon ŋi ulantu du bdëk awiŋŋanaan wa.

Ulanu ujiiri

³⁹ Wi unuur ujintuŋ, baŋon ulantu baanyikrën pkay pi bakwinuŋ, aŋe win pkay ploŋ panwoon na pyiw, aji baya kakaban ulantu ŋi pa woli bahinani. ⁴⁰ Kē wi wi bafaluŋ ital intannuŋ ilaar idiŋ inŋijanuŋ ulantu aŋe wutan ya kē iya bdëk. Wi wi baŋaŋ afēnëŋ ital yi batannuŋ nŋpaat nŋanjaŋ nŋaŋona ulantu,

atan kaloona ti kadun ki wa, uyook uhilna uwuukar wa kadun, aše tool pya pkay. ⁴¹ Kē ušē ya wal mēnt abina ti pyiw pwuṭaan pi bdēk, kē kadun ki wa kajiiri, uunkak ahilan pya, kafet kē kašē rumpadiir fuṭ ṭiki njaaron ṅakob bnuura.

⁴² Bangoli kē bašē ṅal wal mēnt kafin bakalabuš, bawutna kalam kabuur. ⁴³ Kē naweek i bangoli ašē ṅal *Pawulu abuur pkeṭ, ašē ji na baka bawut kafin bakalabuš. Abaa ṭep ṭep aji na baka, banhilun plam bti badunna bajot bdēk balam baban pkay, ⁴⁴ bandukiin baji ṅaan andolon alanka ti kampiṅu kayaakna pya kēme iko ilon ti inkitiin ti ulantu, kaṭašna bukundu. Kē hēnk di di badolon, aban bti pkay abuur.

28

Pawulu aban unjiw wi Malita

¹ Wi nbuurun bti, ašē baa me kē unjiw uwo katim ki Malita. ² Baṅaan banfētun da batijan un bnuura. Batehan bdoo, adu'un kē ṅto atēma ṭiki ušubal ujun pšub, kē ujonṭ uwoo. ³ *Pawulu ajej wal mēnt imul ikay afēl du bdoo, kē upula ulon ušē pēn ti ya, aṭi bdoo bun. Ulut alabari'a ṭi kañen. ⁴ Wi baṅaan banfētun ṭi unjiw bawinun upula ṭi kañen ki Pawulu, ašē hoopaṭer aji : « Ṇiint i aka pwo nafin baṅaan, ṭiki ajaka jak abuur pkeṭ du bdēk, kē našibaṭi alon andu'aniin « našibaṭi anjaan aluk » ašē wo aandinan awo najeb. » ⁵ Kē Pawulu ul, ašē lēt upula awat du bdoo, nin ukoolan uundola do. ⁶ Kē baṅaan banun aji ajun pwur kēme kajot kakeṭ ṭi dko mēnt. Wal wi bayoonkun ajon baanwin ukoolan, ašē wugēš ṅsal aji awo alon ṭi bašibaṭi.

⁷ Ufēt wi naweek i unjiw anwoon katim ki Publiyt uñog da. Aṭijanun kē ṅwo bayaant biki nul ṅnuur ṅwajanṭ, ji banohul. ⁸ Ašin Publiyt amaak wal mēnt awo na ptool kē uleef ubot ayik na a. Pawulu aya awina, ašē ṅehan Našibaṭi, apafa iñen ṭi bkow, ajebana. ⁹ Kē wi wi bamaakal biki unjiw bandukiin bti babin ṭi Pawulu, kē ajeban baka. ¹⁰ Baṅaan bamaganun maakan, wi ṅkyaan, kē bašē pēnan iko yi ṅkyaan kanuma bti du bgah byaanṭaani awulun.

Pawulu na batēnṭul bawoona Malita atool pya Rom

¹¹ Wal wi ṅdolon kli kwajanṭ, ašē jija ṭi ulantu ulon wi ubeeka wi Alektandriya, unṭepanun wal wi ujonṭ ṭi unjiw unwoon katim ki kbet*. ¹² Nya awala du Firakuta, ado da ṅnuur ṅwajanṭ. ¹³ Wi ṅwoonun da, ašē ṭaš kaban ki bdēk, adoo ban ubeeka wi Regiyum. Na mnjinṭ, kē uyook unwoonun btamanu ušē jun pkob, kē ṅdo ṅnuur ṅtēb, ašē ban pkēṅ pi Putewoli. ¹⁴ Wal wi ṅbanun ubeeka mēnt, ṅtēnk da balon banfiyaarun, kē bamēbanun kē ṅto da kanēm kapēb. Wi wi ṅsaan aban Rom. ¹⁵ Banfiyaarun biki Rom batiink kē baji ṅwo ṭi bgah, ašē bi te Ufeeru wi Apiyut na du dko di bajaan bado Itoh yi Bayaanṭ Iwananṭ pkitun. Wi *Pawulu awinun baka, abeeb Našibaṭi, ašē kak atēn maakan.

Pawulu aṭup Uṭup Ulil Unuura du Rom

¹⁶ Wi ṅbanun Rom, badinan *Pawulu kē agaag ufēt wi nul ašē do nangoli alon kē akyaṅa. ¹⁷ Wal wi aṭoon ṅnuur ṅwajanṭ, ašē du bantohi *bayuday babi bayit na a. Wi babin ayit, kē ašē ji na baka : « An bayit naan, nji, nwoon mēndo baṅaan biki pntaali pi nun ukoolan, kēme ṭi udolade wi bašinun, bamobēn du Yerutalem awul baromen. ¹⁸ Baheparaan bnuura

* **28:11** Kēme Kattor na Polut: Bawo ṭi unjon wi bagrek bašibaṭi bampoṭi banwoon kbet, ašē meetana bnuura ṭiki baya bdēk biki ṭfa bafiyaar aji kbet kun kaji kayen baṭon ṅlantu.

uko unṭepuṇ, aṣal pwutanaan ṭiki baanwin win nin ukoolan ṭi nji unkēṣuṇ bafiṇēn. ¹⁹ Kē wi bayuday baṣaaṇ apok uko mēṇṭ, kē nwoyi kahepar pwayēṣ pi naṣih najeenkal, ahepar pa. Aṣē wo kakṣa mēnka nin uko uloṇ utapar pntaali pi naan. ²⁰ Waṇ ukaṇ kē ndu'an, kawinan, kaṭiini na an, ṭiki batanēn na mnkorentu mi ṭi katim ki ṇaaṇ i biki *Itrayel bahaṭuṇ. »

²¹ Wi wi bateemuluṇ aji : « Nṇeyeenk nin uko uloṇ umpiitṭuṇ ṭi iwi unwoonuṇ *Yuda kē bayiṭun banwoon da baambi ṭi aṭup ukoolan uwuṭaan ṭi iwi. ²² Kē ṇṣē ṇala katiink uṣalu, ṭiki baṇaaṇ ṭi dko bti balaṭ pntuk pi iwoon. »

²³ Hēnk, kē bamēban unuur na Pawulu, kē baṇaaṇ batum ṭi baka baluṇ abi du dko di Pawulu awaliin. Aṭiini na baka nfa te utaakal uṭup wi *Pṣih pi Naṣibaṭi. Ado na pdo baka bayikrēn uko wi Yetu, aṭēpna ṭi *Bgah bi Moyit, na uko wi *baṭupar Naṣibaṭi bapiitṭuṇ. ²⁴ Balon ṭi baka bafiyaar uko wi aṭupun, kē balon baanfiyaari. ²⁵ Wi bawoon biki pwayṣēr bahumaara baantiinkari. Kē Pawulu aṣē ji na baka ṭaṇ : « Ni! *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi unṭiini bnuura, wi uṭēpnun ṭi mntum mi *Itayi, Naṭupar Naṣibaṭi. ²⁶ Aṭiini aji :

“Yaan du baṇaaṇ mēṇṭan, iji na baka :

Woli nadoo wat wat ibaṭ atiink oo, naankteha te.

Woli nadoo haabēṣ haabēṣ kēṣ bnuura oo, naankwina win.

²⁷ *Ṭiki ṇhaaṣ ṇakak adēnēt na baṇaaṇ biki,*

banēt ibaṭ yi baka,

adēt kēṣ ki baka,

Kahilna kawo baankwin na kēṣ ki baka,

Kabot kawo baanktiink na ibaṭ yi baka,

Nṣal ṇi baka ṇawutna kate,

bahilna bawut pkak du nji.

Nhilna nwut kajeban baka.”* »

²⁸ Kē Pawulu aṣē baaṇēṣ bṭup aji na baka « Nawo i kame keeri, kē Naṣibaṭi, banwoon baanwo bayuday biki awuluṇ Uṭup wi mbuur. Bukal baluṇ katiink wa! » [²⁹ Wi Pawulu aṭupun haṇ kē bayuday baṣē ya, aṇom.]

³⁰ Pawulu aṭo da ṇṣubal ṇṭēb du katoh kalon ki akluṇ luk bdidi'ul, aji yeenk banjaan babi bti pwina. ³¹ Aṭo da aṭup uko wi Pṣih pi Naṣibaṭi, abot ajukan uko wi Yetu Ajugun na mntēṇ abot awo najeeh.

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaaak wi Rom

Uṭup ujuni

Pawulu ampiitun kakaarta ki awo nayuday. Abuknaana Firi, du untanka wi bajaan badu Tartut. Kē asē kuṣnaana du ubeeka wi Yerutalem, dul di di ajakun. Pawulu abi me udolade wi bayuday bnuura. Abi wo űnaan anhanjanun maakan baűnaan bateek banfiyaarun Krittū. Kē Yetu Krittū aṣē bi pēn awinana ṭi kadunul adu'a awo namaar ṭi kadun ki banwoon baanwo bayuday. Aṭup Uṭup Ulil Unuura du dko bti di pṣih pi Rom. Wi Pawulu apiitun uṭup wi awo du ubeeka wi Korint du nṣubal nṭēnk iñeen kañeen na paaj na ulon (57) wi Krittū abukiin kaya nṣubal iñeen kañeen na bakren (58). Abi ṅal pya Yerutalem akak aṅal kaya pṣih pi Rom. Apiit kakaarta ki baűnaan banfētun du Rom kaṭup baka kē aṅal kaya du baka kajukan baka Uṭup wi Naṣibaṭi katēñṭēnaan baka.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pawulu aṭup Uṭup Ulil Unuura (1.1-17)
2. Baűnaan bajēn bti bajubanun (1.18-3.20)
3. Hum di di Naṣibaṭi ajakun aji baűnaan bajēn bawo batool ṭi kēṣ ki nul (3.21-4.25)
4. Baűnaan biki Naṣibaṭi balun kaka ubida uhalu (5.1-8.39)
5. Naṣibaṭi awutan Itrayel kē uṣē wo uunwo wi mnṭo (9.1-11.36)
6. Ubida uhalu unwoon na uṅal (12.1-15.13)
7. Uko wi Pawulu ajakun aji ado na pwul mboṣ (15.14-16.27)

¹ Nji Pawulu nalempar Yetu *Krittū dpiitun. Naṣibaṭi adu'en pwo *nanjañan, adatēn aṭu'en pṭup *Uṭup Ulil Unuura wi nul ² Uṭup mēnt, Naṣibaṭi aṭēpna undiimaan ṭi *baṭuparul ahon wa ṭi Ulibra wi nul. ³ Uṭup mēnt uṭiiniyaan uko wi Abukul, ampēnnun ṭi kabuka ki *Dayit naṣih. ⁴ Kē *Uhaaṣ Uyimanaan wi Naṣibaṭi uṣē diiman na mnhina mnweek kē awo Abuk Naṣibaṭi, wi anaṭiñ ṭi pkeṭ. Ul awo Yetu Krittū Ajugun. ⁵ ṭi ul i i Naṣibaṭi aṭēpnun awulēn bnuura ado kē nwo nanjañan. Hēnk, katim ki nul kameeṭana, nhilna ndo baűnaan biki nṭaaak bti bafiyaara bakuṭ bado katiinka. ⁶ An kak nawo ṭi bakan mēntan, an biki Naṣibaṭi aduun pa nawo biki Yetu Krittū. ⁷ An bti nanwoon du Rom, biki Naṣibaṭi aṅalun abot adu'an nawo baűnaan biki nul, dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Ajugun Yetu Krittū bawulan bnuura babot bajoobṭēnan nṭhaaṣ.

Ṇjal pya pwin baűnaan biki Rom

⁸ Dṅal duna kaṭēpna ṭi Yetu Krittū kabeeb Naṣibaṭi i njaan kadēman ṭi uko wi nan bti ṭiki baűnaan biki umundu bti batiink kē nafiyaar Krittū. ⁹ Naṣibaṭi i njaan kadēman na uhaaṣ wi naan bti wi njaan kaṭup *Uṭup Ulil Unuura unjaan uṭiiniyaan Abukul ame kē dṭup manjoonan wi njakun aji dji kaṣalan wal undoli ¹⁰ wi njaan kañehan Naṣibaṭi. Dji kañehana woli uwo uko wi aṅalun, adolēn nhilan mbi du an. ¹¹ Dṅal maakan pwinan, kahilna kafaasēer na an uko wi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṭennun pa utēñṭēnan. ¹² Dṅal kawo ṭi ptoofan, pfiyaar pi nan, na pfiyaar pi naan patēñṭēn nja bti.

¹³ Bayit naan, dṅal name kē djon ṅal pbi du an, kē Naṣibaṭi aṣē wo aandinanaan te hēnkun. Dṅal kalemp ṭi ptoofan kawin ulemp mēnt uwul uko unuura, jibi udoon abi wo du nṭaaak ṅlon. ¹⁴ Dwo i pya du baűnaan biki nṭeeba

na du biki n̄teeh, du banjukun̄ na du banwoon̄ baanjuki. ¹⁵ Uko m̄ent̄ ukaan̄ k̄e n̄jal p̄tupan an kak nanf̄etun̄ du Rom *Ūtup Ulil Unuura.

¹⁶ M̄enji kakowa p̄tup *Ūtup Ulil Unuura : uwo na manjoonan m̄nhina mi Naṣibaṭi pa mbuur mi bañaan̄ b̄ti banfiyaarun̄, kajunna duna du bayuday te du banwoon̄ baanwo bayuday. ¹⁷ Ūtup ulil unuura m̄ent̄ uyuuj n̄ja jibi Naṣibaṭi ajaan̄ ado n̄ja n̄wo baṭool ṭi k̄eṣul. Ṭi p̄fiyaar ṭaṅ di di pwo naṭool pawoonun̄. Ulibra wi Naṣibaṭi uji : “Ṭi p̄fiyaar pi pi ñaan̄ naṭool ajaan̄ akaana ubida.”^{*}

Bañaan̄ b̄ti bajubanut̄

¹⁸ Naṣibaṭi aji diimanaan du baṭi udeeb wi nul ṭi bañaan̄ b̄ti ṭiki baanji bad̄emana abot aji bado iko inwoon̄ iinwo itool kamenna manjoonan. ¹⁹ K̄e uko wi ñaan̄ ahilun̄ pme ṭi Naṣibaṭi uṣ̄e wo ujint̄ piṣ pa bañaan̄ b̄ti : Naṣibaṭi ṭi uleeful adiiaman wa baka. ²⁰ Nin ñaan̄ aambaan̄ kawina Naṣibaṭi, k̄e du wal wi apaṣun̄j umundu te h̄enkun̄, woli bañaan̄ baten iko yi apaṣun̄, bawin m̄nd̄em mi nul manwoon̄ maankba kabot kame k̄e awoon̄ Naṣibaṭi na manjoonan. Bañaan̄ baj̄en̄ baanhilan kafan̄ ṭiki baankd̄eman Naṣibaṭi abot ado iko inwoon̄ iinwo itool. ²¹ Bame Naṣibaṭi b̄nuura aṣ̄e wo baanji bad̄emana ji Naṣibaṭi abot awo baanji babeeba jibi bawoon̄ i kado kabeeba. Babaa ṭ̄ep ṭ̄ep awo na n̄ṣal n̄ṣ̄en̄ k̄e n̄ṣal n̄i baka n̄dah n̄aya du b̄d̄em. ²² Baṣal aji batiti aṣ̄e wo bayila : ²³ bapok m̄nd̄em mi Naṣibaṭi anwoon̄ aankk̄et̄ akak ṭi p̄d̄eman itu yi ñaan̄ naj̄en̄ ank̄k̄et̄un̄, yi n̄kat, yi n̄nt̄aam na yi n̄ko n̄i uṭ̄eeh.

²⁴ Uko m̄ent̄ ukaan̄ k̄e Naṣibaṭi awut baka k̄e bawo ṭi iko iṭop jibi n̄haaṣ n̄i baka n̄arjalun̄ ya, k̄e bakt̄opan n̄leef n̄i baka. ²⁵ Baj̄e manjoonan mi Naṣibaṭi aṭ̄et̄ na n̄ṣilan, apok p̄d̄eman napaṣ̄ iko i bawoon̄ i p̄d̄eman te m̄nt̄o, awo ṭi p̄d̄eman uko umpaṣaniṅ. Uwo han̄.

²⁶ Uko m̄ent̄ ukaan̄ k̄e Naṣibaṭi awut baka ṭi iko injaan̄ ipoṭan̄ ñaan̄: bahar baka baankak aji bapiint̄ na biint̄ awo ṭi p̄piint̄ na baat̄ bat̄ent̄ baka. ²⁷ K̄e biint̄ bakak aduk p̄piint̄ na baat̄ ayenar biint̄ bat̄ent̄ baka, baji bado iko ikowand̄enaan na biint̄ bat̄ent̄ baka, h̄enk bayeenk bukal ṭi n̄leef n̄i baka kakob kantaan̄un̄ na pneem pi baneemun̄.

²⁸ Baṣal aji baanwo i kame Naṣibaṭi, ukaan̄ k̄e awut baka ṭi n̄ṣal n̄i baka n̄dah, k̄e h̄enk, bakdo iko yi bawoon̄ baanwo i kado. ²⁹ Baṭum na iko b̄ti inwoon̄ iinwo itool, buṭaan, p̄f̄eebar iko, na m̄not. Baṭum na bkujar, b̄fiṅar, p̄jom, kaguuru, babi duka duka ṭi iko iwuṭaan. Baji batapar bañaan̄ b̄tup na n̄ṣilan, ³⁰ abot akuutar, awo baṣoorad Naṣibaṭi, bakarad, bapiitar, bahomp. Baji babi ṭu ṭu n̄haaṣ ṭi pla iko iwuṭaan̄ ihalu, baanji batiink̄ bajug baka. ³¹ Baantiti, baanji bado uko wi bajakun̄ aji bado, baj̄en̄ n̄haaṣ abot awo baanji bañaaga bat̄ent̄ baka. ³² Bame b̄nuura pwaȳeṣ pi Naṣibaṭi ṭi iko m̄ent̄: banjaan̄ bado han̄ bataan̄ na p̄ket̄. K̄e baṣ̄e duki'aara duka ṭi iko m̄ent̄, badoo beeh beeh aji bamagan banjaan̄ bado iko m̄ent̄.

2

Pwaȳeṣ p̄tool pi Naṣibaṭi

¹ Iwi, ñaan̄ i iwohan̄, iinfaṅi woli iji k̄ṣal k̄e bañaan̄ balon̄ baduknaanaa. Na manjoonan woli iji baduknaanaa aṣ̄e do ji baka, iji k̄diiman iwi ṭi uleefu k̄e iduknaanaa. ² K̄e n̄ṣ̄e me k̄e woli Naṣibaṭi awaȳeṣ bañaan̄ banjaan̄ bado iko yan̄, awaȳeṣ na manjoonan. ³ Iṣal aji iwi ink̄jakun̄ k̄e balon̄ baduknaanaa aṣ̄e do iko yi bakdolun̄ ilun̄ kabuur kakob ki Naṣibaṭi i? ⁴ K̄eme ibeeh b̄nuura

^{*} 1:17 Habakuk 2.4.

bweek bi Naşibaţi, kamiir ki nul, pjoob bkow pi nul? Iimme me k  bnuura m nt bawo kadolu iwut pjuban ibot i el ş mnwo mi nu i?

⁵ K  i   wo iinji k al kate, iindi pwut pjuban ukaan k  iji kla kakob kawek wal wi Naşibaţi akdiimanun udeeb uweek wi nul na pway ş ptool pi nul. ⁶ Alun kaway ş andoli  i uko wi adolun. ⁷ Ba aan bantamanun  i pdo bnuura, banklaan pd m na mnd m na iko inwoon iink toka yi Naşibaţi ajaan awul, awul baka ubida wi mn to. ⁸ K  ba aan bampokulun ado uko unlilun baka  a , bampokun p aş manjoonan abot a aş iko inwoon iinwo itool, alun kadiiman baka udeeb uweek wi nul. ⁹ K  pwu an na phaajala  a   kob ba aan bti bankdolun bu aan, bayuday, na banwoon baanwo bayuday kak. ¹⁰ K  Naşibaţi a   lun kawul bankdolun bnuura pd m na mnd m, kajoob ten baka  haaş, bayuday na banwoon baanwo bayuday kak. ¹¹ Na manjoonan, Naşibaţi aanji pa  er.

¹² Ba aan banjaan bajuban balun kaya bti infernu, badole wo baamme *bgah bi Moyit ; k  ban aan ajuban bti a   me bgah bi Moyit, a  pna  i bgah m nt kaway ş baka. ¹³ Na manjoonan, m nt ba aan banjaan balin  i ptiink uko wi bgah bi Moyit bajakun bawoon batool  i kadun ki Naşibaţi, banjaan bado uko wi bajakun baklun kawo batool  i k ş ki nul. ¹⁴ Na manjoonan, woli banwoon baanwo bayuday, banwoon baamme bgah bi Moyit, bado uko wi bgah bajakun bdidi baka, baji badiiman k  bawo na bgah m nt  i  haaş  i baka. ¹⁵ Baji badiiman h nk k  uko wi bgah bi Moyit bajakun upiitana  i baka meet,  haaş  i baka  aji  a up baka me uko wi badolun uwu i k me uwo unuura. N sal  i baka kak  aji  a up baka uko me uwu i k me unuura. ¹⁶ H nk, uko m nt ulun kap n wal wi Naşibaţi akt pnun  i Yetu Krittun jibi n punun  i *U up Ulil Unuura, kaway ş ba aan bti  i iko yi ameerun baka.

Bayuday na Bgah bi Moyit

¹⁷ K  iwi, injakun aji iwo nayuday, anahna *bgah bi Moyit, ahompna Naşibaţi, ¹⁸ iji ime uko wi a alun, apa  ş bnuura na bu aan  iki bgah bi Moyit bayuuju wa. ¹⁹ Ifiyaar k  iwoon kado ka on nakuul abot awo unkaniya pa ba aan banwoon  i bd m. ²⁰ I al aji ime apel bandukiin, iwo kajukan baka,  iki i al k   i bgah ime iko bti, ime manjoonan. ²¹ K  wi i aan ajukan bandukiin, we ukaan k  iinkjukan uleefu ba? Iji kji na bukundi bawut kakiij a   ji kkiij! ²² Iji kneenan pjuban pi piint a   ji kjuban pjuban pi piint! Ipok bado kad man itu a   ji kya du dko di iwoon kajej da btijjar! ²³ Iji knahna bgah a   ji kwalan Naşibaţi wal ijaan kwo iinji k aş ba! ²⁴ Na manjoonan Ulibra wi Naşibaţi uji : *“Naji nado banwoon baanwo bayuday bakar katim ki Naşibaţi.”**

²⁵ Woli ido uko wi *bgah bi Moyit bajakun, pwala kat mp pi nu paka udooni. K  woli iinkdo uko wi bgah bajakun, iwo  i k ş ki Naşibaţi ji anwoon aanwala kat mp anwoon aanwo nayuday*. ²⁶ K  woli banwoon baanwala kat mp ba aş uko wi bgah bajakun, bawo ji banwaliin kat mp  i k ş ki Naşibaţi. ²⁷ Anwoon aanya kat mp a   do uko wi bgah bajakun alun kadiiman k  iduknaanaa, iwi inwoon iinji k aş bgah m nt wi badoon apiit ba awulu k  ibot awala kat mp. ²⁸ M nt pwala kat mp pakkaan  aan awo nayuday na manjoonan, k  kat mp kaanwo uko unkwiniin  i kaara. ²⁹ A-a, nayuday na manjoonan awo  aan i uhaaş wi nul uwoon  i Naşibaţi. K  pwala kat mp na manjoonan paanwo p al kantomnt n jibi bapiitun  i bgah pawo p el ş uhaaş pi Uhaaş wi Naşibaţi ujaan udo.  aan anwoon han aji yeenkna kabeeb du Naşibaţi, m nt  i ba aan biki ajaan ayeenkna ka.

  2:24 Natenan  i Itayi 52.5. * 2:25 Pwala kat mp pajaan padiiman k   aan awo nayuday.

3

Pjuban pi bañaarj bti

¹ Kê ʒun keeri di di nayuday apelnun bandukiinj? Pwala katëmp paka udooni i? ² Pwo nayuday panuura maakan ; bukal biki Naşibaţi ahankanun iko yi aţupun. ³ Kê hënkun? Woli balon ʒi baka baanfiyaara, uko mënʒ kado Naşibaţi awo aankdo uko wi ajakun i? ⁴ Nin, bañaarj bti bawo i kame kê Naşibaţi aji do uko unjoonanun, kê ʒaaŋ najën andolî awo na nʒilan. Hënk di di *Dayiţ aţiiniinj na Naşibaţi aji : « *Imeeʒana pwo natool ʒi iko yi iktupun kafarjna woli blaţar bawoo.** » ⁵ Kê woli buţaan di ʒdolun dayuuj bnuura kê Naşibaţi awo natool, we uwoon wi pʒup ba? Woli Naşibaţi adiiman nja udeebul, aankpën ʒi pwo natool i? Kê nşaaŋ aţiini jibi ʒaaŋ najën ajaar aşal. ⁶ Name kê mënʒ hënk da! Woli aanwo natool, hum di akhılanun keeri kawayëş umundu? ⁷ Kê wi nʒilan naan ʒakaan kê manjoonan mi Naşibaţi manwinanaa abot adiiman mndëm mi nul, we ukaan keeri kê nduknaanaa wi njubanun? ⁸ Keeri we ukaan kê nʒenhil kaji : « Nawulan ʒdo buţaan, bnuura başë babi? » Aa, bañaarj balon badiihën aji nji djukanun uko mënʒ. Bakan mënʒan balun kakoba kakob ki bataananaanun.

Nin alonj aanwo natool

⁹ Kê we wa keeri? Nja bayuday ʒpel bandukiinj i? Nin! Na manjoonan, ddo bi diiman kê bañaarj bti, bayuday na banwoonj baanwo bayuday, bawo bti bañaarj banjaan bajuban. ¹⁰ Upiitana ʒi Ulibra wi Naşibaţi aji : « *Nin ʒaaŋ natool aanwoo, nin alonj.*

¹¹ *Nin ʒaaŋ alonj aanwo na uşal,
nin ʒaaŋ alonj aankla Naşibaţi.*

¹² *Bañaarj bti badek Naşibaţi kafet,
bagakandër aneem.*

*Nin alonj ʒi aanji do bnuura
aandoo wo wo aoolan.*

¹³ *Kaţuţ ki baka kawo ji btuur bi bahaabëşun,
pndemënt pi baka paţum na kaguuru,
bawo na bnunk bi upula ʒi iduuj.*

¹⁴ *Mntum mi baka mantum na bkarad na ʒʒup ʒjoof*

¹⁵ *batar ʒi pʒiŋ ʒaaŋ.*

¹⁶ *Baji batok kabot kaduk pwuţan dko di baţëpanj.*

¹⁷ *Baamme jibi bakdoli kawoona ʒi btiinkar.*

¹⁸ *Bañoom Naşibaţi bnuura »**

¹⁹ Kê ʒşë me bnuura uko bti wi bgah* bajakun, baţup na banwoonj i kaţaş ba, bañaarj bti bahilna bayomp başë bayikrën kê baduknaana bti ʒi kadun ki Naşibaţi. ²⁰ Ukaan kê nin ʒaaŋ aanhil kawo natool ʒi kadun ki Naşibaţi ʒi pʒaş bgah ʒaŋ: na manjoonan, bgah bado ʒaŋ ʒaaŋ ame kê aji juban.

Pkak natool ʒi kës ki Naşibaţi

²¹ Kê hënkun Naşibaţi aşë diiman nja jibi akdolun nja ʒwo batool ʒi kadun ki nul, bë aanktëpna ʒi *bgah bi Moyit ; ahonj nja uko waŋ undiimaan ʒi ʒlibra ʒi bgah na ʒi baţuparul. ²² Naşibaţi aji do bañaarj bawo batool ʒi kadunul wi bafiyaarun Yetu *Krittu. Aji do hanj pa bañaarj bti banfiyaarun Krittu bawo baloolan ʒi kadunul. ²³ Na manjoonan, bañaarj bti bajubani, alow Naşibaţi

* 3:4 Kañaam 51.6. * 3:18 Natenan ʒi Kañaam 36.2.

* 3:19 Bgah : Bgah ʒi baţiiniyaan iko bti inwoonj ʒi kafah kajon ki Ulibra wi Naşibaţi.

awaan mndem mi nul. ²⁴ Naşibaţi awul bañaan bnuura wi akakanuŋ baka batool ʒi kadunul bē baanluki. Aţēpna ʒi Yetu Krittū abuuran baka ʒi pekadu. ²⁵⁻²⁶ Ayil Yetu kē atul pñaakul ayeenkar nja kakob pa ipekadu yi nja. Hēnk, Naşibaţi adiiman bañaan bti kē awo natool wi amiiruŋ, awo aankob bambiin ajuban tfa. Akak adiiman bañaan bti pwayēş ptool pi nul hēnkun ʒi wawoon natool abot ado kē banfiyaaruŋ Yetu bti bawo batool.

²⁷ Nwo keeri kado kahomp hēnkun i? Nin! we ukaan? ʒiki mēnt ʒtaş bgah pakaan kē njuuri, pfiyaar pi nfiyaaruŋ *Krittū pa. ²⁸ Hēnk nwin kē ŋaan aji wo natool ʒi kadun ki Naşibaţi woli afiyaari, mēnt ʒtaş bgah pakaan. ²⁹ Kē nşē hepar, Naşibaţi awo Naşibaţi i bayuday ʒaŋ i? Aanwo kak Naşibaţi i banwoŋ baanwo bayuday i? Aa, awo kak Naşibaţi i banwoŋ baanwo bayuday. ³⁰ Naşibaţi awoha aloolan, kē uko uloolan ʒaŋ uwoŋ wi pdo kawoona natool ʒi kadunul. Bañaan baji bawo batool ʒi kadunul woli bafiyaari, bawole bayuday kēme woli baanwo bayuday. ³¹ Kē hēnkun, woli nđiiman kē pfiyaar pawoonuŋ, nwo biki kaţilma *bgah bi Moyit i? Nin! Woli nfiyaar na manjoonan, wi wi njaan ntaş bgah na manjoonan.

4

Pfiyaar pi Abraham afiyaaruŋ

¹ Kē hēnkun, we wi nʒjakuŋ keeri ʒi *Abraham i nwoonuŋ ʒi kabuka? We wi Naşibaţi ayuujuŋ ʒi pwo natool pi nul? ² Woli iko yi Abraham adoluŋ ikaan lah kē awo natool ʒi kēş ki Naşibaţi, ahinan kahomp. Kē uşē wo uunwo haŋ. ³ Na manjoonan *Ulibra wi Naşibaţi upiit aji : « *Abraham ahaţ ʒi Naşibaţi ukaan kē Naşibaţi aji awo natool ʒi kadunul.* » ⁴ ŋaan alemp, baluk bi ajaan ayeenk baanwo wo uţen : alemp lemp ayeenkna baluk mēnt. ⁵ Kē ŋaan aşē wo aanhinan kado Naşibaţi aji awo natool ʒiki alemp uko ulon ʒaŋ. Naşibaţi aji dinan kē bañaan bambiin apoka bawo batool wal wi bafiyaaruŋ ʒaŋ. ⁶ *Dayit kak aţiniyaanuŋ mnlilan mi ŋaan i Naşibaţi ajakuŋ aji awo natool ʒi kadunul bē aanten iko yi adoluŋ, aji :

⁷ « *Banuurandēni biki Naşibaţi amiiruŋ pjuban pi baka, apēnan ipekadu yi baka.*

⁸ *Anuurandēni, ŋaan i Naşibaţi awoon aanten pekadu di adoluŋ.* »*

⁹ Kē pnuurandēn mēnt, pawo pa banwaliin katēmp kēme pawo kak pa banwoŋ baanwala ka? Jēm nbaa ji ji ʒi kē *Abraham ahaţ Naşibaţi ukaan kē Naşibaţi aji awo natool ʒi kadunul. ¹⁰ Kē lum di di Naşibaţi ajakuŋ aji awo natool ʒi kadunul ba? Wi awaliin katēmp wa, kēme ji abi ado kawala katēmp? Ji abi ado kawala katēmp Naşibaţi aji awo natool. ¹¹ Ayeenk pwala katēmp kē pawo uko ulon unkyuujuŋ kē Naşibaţi adobi dolaara do kē awo natool ʒi kadunul wi afiyaaruŋ. Kē hēnk di akakuŋ aşin bañaan bti banwoŋ baanya katēmp aşē fiyaar Naşibaţi, Naşibaţi aji bawo batool ʒi kadunul. ¹² Awo kak aşin banwaliin katēmp, banwoŋ baanlin ʒi pwala katēmp ʒaŋ bakak aţaş pfiyaar pi Abraham aşin nja afiyaaruŋ ji abi ado kawala katēmp.

¹³ Naşibaţi ahon tfa *Abraham na pntaali pi nul aji baluŋ kayeenk umundu. Mēnt ʒtaş *bgah pakaan kē Naşibaţi ahonja, pfiyaar pi afiyaaruŋ pakaan kē adinan aji awo natool ʒi kēş ki nul. ¹⁴ Woli ʒtaş bgah ʒaŋ paktuuŋ ŋaan ayeenk iko inuura yi Naşibaţi ahonjuŋ, pfiyaar pawaan keeri udooni, kahon ki Naşibaţi kakuţ kawaan udooni. ¹⁵ Kē uşē wo uunwo haŋ, bgah baji bado

Naşibaŋi adeebaŋer űaaŋ jibi awoon aantaş ba, k  bġah başale wo baanwoo, pġuban paankak aji pawo.

¹⁶ H nk, ŋi pfiyaar di di űaaŋ ajaan ayeenkna kahonŋ ki Naşibaŋi. Kahon m ntŋ kawo uŋen unkwonŋ pa bamp nnunŋ ŋi *Abraham bŋi, m ntŋ pa bankŋaşunŋ *bġah ŋaű, uwo pa banfiyaarunŋ bŋi jibi Abraham afiyaarunŋ. Abraham awo aşin nja bŋi. ¹⁷ Naşibaŋi aji na Abraham ŋi Ulibra wi nul : « *Ddolu iwo aşin kntaali ki űŋtaak űŋtum* ». » Awo aşin nja ŋi kadun ki Naşibaŋi i afiyaarunŋ, Naşibaŋi anjaan awul bankeŋun ubida, kado uko unwoon uunwoo, uwo.

¹⁸ Abraham ahaŋ wal wi mnhaŋ manwoon maankak awo, afiyaar aş  kak aşin kntaali ktum jibi Naşibaŋi abiin aŋupa aji : « *Jibi űjah űatumunŋ, h nk di babuku bakluŋ katum* ». »

¹⁹ Aya pka űşubal iűeen-week aş  fiyaaraara fiyaar Naşibaŋi b  aanwutan nin wi atenuŋ uleeful undoon abi kaya ya pkeŋ akuŋ aten Faara aharul anwoon aankak ahil kabuk ; ²⁰ am ban ŋi uko wi Naşibaŋi ahoŋulunŋ, aanwo na űşal űt b ; abaa ŋ p ŋ p afiyaara maakan, ad mana. ²¹ Afiyaar na manjoonan k  uko wi Naşibaŋi ahoŋunŋ bŋi, aka mnhina mi pdo wa. ²² Uko m ntŋ ukaanŋ k  Naşibaŋi aji awo naŋool ŋi kadunul. ²³ K  woli *Ulibra wi Naşibaŋi uji Naşibaŋi aji awo naŋool, m ntŋ pa ul aloolan a ŋaű ; ²⁴ űŋup m ntŋ űawo pa nja kak, űnfiyaarunŋ k  Naşibaŋi anaŋanunŋ Yetu ŋi pkeŋ ukaanŋ k  aji űwo baŋool ŋi keş ki nul. ²⁵ Yetu m ntŋ awulaniinŋ pa ipekadu yi nja, anaŋa ŋi pkeŋ űhilna űwo baŋool.

5

Mnjeeh na mnlilan

¹ K  h nk keeri, wi pfiyaar pi nja padolonŋ k  űwo baŋool ŋi kadun ki Naşibaŋi, űŋ pna ŋi Ajugun Yetu *Krittu awo ŋi mnjeeh na Naşibaŋi. ² Nfiyaar Yetu Krittu ukaanŋ k  Naşibaŋi awul nja bnuura bi nul bi űm banunŋ aliint. Nlilan ŋiki űme k  űyeenk kafah ŋi mnd m mi Naşibaŋi. ³ Ndo jii űlilan woli űwo ŋi unoor ŋiki űme k  unoor uji utij kamiir; ⁴ kamiir m ntŋ kaji katij pm ban kaliintan ŋi unoor, k  pm ban m ntanŋ paji paŋij mnhaŋ. ⁵ Mnhaŋ maanji manguur űaaŋ nin. Naşibaŋi aŋ pna ŋi Uhaaş wi nul wi awulunŋ nja, aŋuman uŋalul ŋi űhaaş űi nja.

⁶ Na manjoonan, wi űwoonŋ ű ndobi hinan pbuuran űleef űi nja, wi wi *Krittu akeŋarunŋ nja űmpokunŋ Naşibaŋi, ŋi wal wi Naşibaŋi adaturunŋ. ⁷ Utam maakan pkeŋar űaaŋ, adole wo naŋool. K  űaaŋ aş  hinan kat ŋ pkeŋar űaaŋ anwoon nanuura na manjoonan. ⁸ Uko unkyuunŋ k  Naşibaŋi aŋal nja maakan uwoon k  wi űhumunŋ ŋi pekadu, Krittu akeŋ pa nja. ⁹ Krittu atul pűaaŋ pi nul pa nja ukaanŋ k  Naşibaŋi aji űwo baŋool ŋi keş ki nul, abaa do do hum kado kawo aankluŋ kalowan nja udeeb wi Naşibaŋi? ¹⁰ Woli wi űbiinŋ awo başoorad Naşibaŋi, akak ŋi ploolan na nja wi Abukul akeŋunŋ pa nja, hum di di akwoon aankbuuran nja wi anaŋiinŋ ŋi pkeŋ. ¹¹ K  uş  wo uunlinŋ ŋi wanŋ, Naşibaŋi ado nja k  űlilani ŋiki Ajugun Yetu Krittu ado nja k  űwo h nkunŋ ŋi ploolan na Naşibaŋi.

Adam na Yetu Krittu

¹² Name k  pġuban pi űaaŋ aloolan, *Adam, paŋij pekadu ŋi umundu, k  pekadu m ntŋ daŋij pkeŋ. H nkunŋ baűaaŋ bŋi bajubani, awo i kakeŋ bukal bŋi. ¹³ Pġuban pawo ŋi umundu jii *bġah bi Moyit babi bado kawo. K  jibi bawoon baando bi wo, Naşibaŋi aanji m ban pġuban. ¹⁴ K  du wal wi Adam te wal wi *Moyit, pkeŋ papeli, padoo diiman mnhina mi pa ŋi banwoonŋ baanġuban jii Adam ampokunŋ pdo uko wi Naşibaŋi ajakulunŋ.

*Adam awo wo ji anwoon i pbi, Yetu. ¹⁵ Ké pjuban pi Adam paşé wo paanhilan kanaamntên na uţen wi Naşibaţi aţenuţ. Na manjoonan pjuban pi űaay aloolan paţu ké baűaaay baţum bakeţi ; ké bnuura bi Naşibaţi başé dem apel uko mēnt. Uţen wi aţēpnun ţi űaay aloolan, Yetu *Krittu aţen baűaaay udem apel. ¹⁶ Pjuban pi Adam papaţ maakan na uţen wi Naşibaţi. Naşibaţi awayeş pekadu dloolan, ké pwayeş mēnt paşé ţij kakob. Ké uţen wi Naşibaţi uşé do ké amiir ipekadu itum. ¹⁷ Pjuban pi űaay aloolan pado ké mnhina mi pkeţ manwinanaa, na manjoonan űaay aloolan mēnt uţ akaay. Ké ţi Yetu Krittu aloolan kak űşé yeenk apelan : baűaaay bti banyeenkuţ bnuura bweek maakan bi Naşibaţi ado baka ké bawo baţool. Krittu ado baka ké bawat pkeţ kakaana ubida wi mnţo.

¹⁸ Hēnk, pjuban ploolan pi Adam pado ké baűaaay bti baduknaanaa ; ké hēnk kak di di udo utool uloolan wi Krittu adoluţ uţijun baűaaay ubida, ké bawo baţool. ¹⁹ űi ppok ptiink pi űaay aloolan, baűaaay baţum baneey ţi pekadu ; ké ţi ptiink Naşibaţi pi űaay aloolan, baűaaay baţum bakak baţool ţi kadun ki Naşibaţi. ²⁰ *Bgah babii, hēnk ké pekadu daşé ţuma tum, ké dko di pekadu datumuţ, bnuura babi atum apel. ²¹ Hēnk, jibi pjuban padiimanuţ mnhina mi pkeţ, hēnk kak di di Naşibaţi aţēpnun ţi Yetu Krittu Ajugun awul nja bnuura bi nul, űhilna űwo baţool ţi kadunul, űwat pekadu űkaana ubida wi mnţo.

6

Ubida na Krittu

¹ Ké we wi űkakuţ keeri? űwo kaduka ţi pjuban kayeenkna bnuura bţum bi Naşibaţi i? ² Nin! űkeţ pa pjuban pi nja, hum di di űhinanuţ keeri kaduka ţi pjuban? ³ Naamme ké nja bti űnyeenknuţ batitmu ţi Yetu *Krittu, űyeenk yeenk batitmu ţi pkeţ pi nul i? ⁴ Wi űnyeenkuţ batitmu, űkeţ amoya na a kahilna jibi anaţiű űi pkeţ ţi mndem mi Aşin, űwo ţi ubida uhalu.

⁵ Ké wi űkakuţ baloolan na Yetu ţi pkeţ pi nul, űluţ kakak baloolan na a kak ţi pnaţa ţi pkeţ pi nul. ⁶ űme ké űaay i űbiű awo apaűana na a, uleef unwoon ţi mnhina mi pekadu uhilna utoka, hēnk űwutna kawo ţi mnhina mēnt. ⁷ űme ké űaay ankeţuţ abuur pekadu. ⁸ Wi űkeţuţ na *Krittu, űme bnuura ké űluţ kaka ubida na a. ⁹ űme ké Krittu annaţiű űi pkeţ, aankak akeţ, pkeţ paankak ahinana. ¹⁰ Wi Krittu akeţuţ, akeţ kapēnanaan pekadu byaaş bloolan ; ké hēnkun wi awoon najeb, aka ubida pa Naşibaţi. ¹¹ Ké an kak hēnk di nawoon kaşal kaji nakeţi, ké pekadu daankak aţonjan, naţēpna ţi Yetu Krittu aka ubida pa Naşibaţi.

¹² Nakwut keeri pekadu daţon uleefan, uleef unwoon i kaluţ kakeţ ; nawutan kado kaţaş iko iwuţaan yi uleefan uűaluţ. ¹³ Nakwut nin dko dlon ţi uleefan dawo ţi pekadu, dado kado iko inwoon iinwo itool. Wi nanaţiű űi pkeţ aka ubida, naţēpēn ţēp nawul Naşibaţi űleefan. Nadolan uleefan bti udo kado uko unwoon utool ţi kadun ki Naşibaţi. ¹⁴ Na manjoonan, pekadu daankak ahinan nin uko ulon ţi an : naankak awo ţi mnhina mi *bgah bi Moyit, nawo ţi bnuura bi Naşibaţi.

Pdo uko unwoon utool

¹⁵ Ké we wi űwoon kado ba? Wi űwoon űnwo űi mnhina mi *bgah bi Moyit awo ţi bnuura bi Naşibaţi, űwo kaduka ţi pekadu i? Nin, mēnt hēnk da. ¹⁶ Naamme ké woli nawutar uleefan űaay alon ké awo naşih i nan, naji nawo ţi mnhina mi nul i? Woli pekadu di di nawutaruţ uleef, daji daţij pkeţ, woli Naşibaţi a, naji nawo baţool. ¹⁷ Nawulēn űbeeb Naşibaţi : An nambiű awo ţi

mnhina mi pekadu, nakak hënkunj aṭaş na nḥaaşan bti pjukan pi nayeekunj. ¹⁸ Hënkunj nabuur ti pekadu akak aji nado iko inwoonj itool.

¹⁹ Mënkhoñ na an ṭiki naando bi hil pyikrën. Nawo tfa bañaan banṭuun nḥaaş nji baka bti ti iko iṭop na pjuban, hënk naji nabi pok pok pṭaş Naşibaṭi ; kē hënk kak di di nawoonj hënkunj kaṭu nḥaaşan bti ti pdo kado iko inwoonj itool kakaana ubida uyimanaan. ²⁰ Wi nabiiñ awo ti mnhina mi pekadu, naando ji naşal kaji nawo kado iko itool. ²¹ We wi nakaanj wi nadoluñ iko yi, yi nakkowariiñ hënkunj ba? Iko mēñṭ iṭij pkeṭ. ²² Hënkunj wi nabuurunj pekadu akak alempar Naşibaṭi na nḥaaşan bti, uko wi nakkaanj uwo ubida uyimanaan na pka ti ubaañsaani ubida wi mnṭo. ²³ Aa, pjuban paji paṭij pkeṭ, kē uko wi Naşibaṭi aşaanj aji ṭen uşë wo ubida wi mnṭo ti Yetu Krittü Ajugun.

7

Plempar Naşibaṭi phalu

¹ An bayiṭ naan, dme kē name *bgah bi Moyit bnuura, name keeri kē bgah bawo pa ñaan ado kaṭaş ba wal wi awoonj aando bi keṭ. ² Nawulën nṭen ti uko wi bniim : bgah baji ñaaṭ awo kawo na ayinul te ukeṭul. Wal wi akkeṭunj, awo najeeh, ³ ahilan kaniimar na ñiiñṭ alonj. Aşale ya na ñiiñṭ alonj nampaṭi wal wi ayinul ahumuñ najeb, aanwo ti bgah.

⁴ An bayiṭ naan, hënk di uwoonj pa an kak. Nawo hënkunj biki *Krittü, pkeṭ pi nul pabuuranan ti mnhina mi *bgah. Nawo bajeeh hënkunj ahinan kawo biki Krittü, annaṭiiñ ti pkeṭ, kahilna kalil Naşibaṭi. ⁵ Wi nḥiiñ aṭaş iko yi nḥleef nji nja nḥalunj ṭañ, pekadu daji daṭëpna ti bgah kado nja nḥal pdo iko iwuṭaan itum injaan iṭij pkeṭ. ⁶ Kē nşë wo nḥënkak awo hënkunj ti mnhina mi bgah. Nwo ji bañaan bankëṭunj, kē bgah baankak aka mnhina ti nja. Uhaaş wi Naşibaṭi udo kē nḥinan plempara ti udolade uhalu ; awo nḥënkak awo ti mnhina mi *bgah bi Moyit ji tfa.

Pgut na pekadu

⁷ Kē we wi nwoonj keeri kaji? *Bgah bi Moyit ti uleef wi ba bawo pekadu i? Nin! Mēñṭ hënk da. Kē uşë wo woli mēñṭ *bgah ba lah, mēnkme uko unwoonj pekadu. Woli mēñṭ bgah bajakunj lah *wutan kañeebar bka bi ñaanj*^{*}, mēnkme uko unwoonj pñeebar uko wi ñaanj. ⁸ Pekadu daṭëpna ti uko wi bgah baṭuunj pdo adolën kē nji kañeebar iko itum impaṭi. Woli bgah baanwoo, pekadu dakeṭi. ⁹ Ji mbi ndo kame bgah, dwo najeb kē wi mmehañ me uko wi bgah bajakunj, kē pekadu daşë buka, ¹⁰ kē nşë keṭ. Hënk, bgah banwoonj i kawulën ubida babaa ṭëp ṭëp iṭijñ pkeṭ. ¹¹ Pekadu daṭëpna ti uko wi bgah baṭuunj pdo aguurnën, kē uko mēñṭ ukaanj kē nkeṭi. ¹² Kē hënk di bgah bayimanunj, iko bti yi bgah bajakunj kē iwo itool akuṭ anuura. ¹³ Kē uko unnuuriiñ mēñṭ, ukak hënkunj uko unjaan ufiñ pa nji i? Nin! Mēñṭ hënk da, pekadu daṭëpnuñ ti uko unuura afiññ kahilna kadiiman uko unwoonj pekadu. Pekadu daṭëpna ti uko wi bgah baṭuunj pdo adiiman pyiban pi da.

¹⁴ Nme kē *bgah bawoona du Naşibaṭi, kē nji nşë wo ñaanj najën awaapana kawo ti mnhina mi pekadu ¹⁵ Na manjooan, mēñji kame uko unkaanj kē nji kado iko yi njaan kado. Mēñji kado iko yi nḥalunj pdo, dji kado yi mpokunj. ¹⁶ Kē woli mēññal pdo iko yi nji kadolunj, udiiman kē dyikrën kē bgah banuura. ¹⁷ Aşë wo mēñṭ nji ti uleef naan djaan kado hanj, pekadu danwoonj ti nji meet da. ¹⁸ Dme kē bnuura baanwo ti nji, baanwo ti ñaan najën i nwoonj. Dji kanjal pdo bnuura kaşë wo mēñji kahinan. ¹⁹ Mēñji kado bnuura bi nḥalunj

* 7:7 Natenan ti Ppën 20.17; na ti Peşan 5.21.

kabaa tēp tēp kado buṭaan di nwoon mēnjali. ²⁰ Kē hēnk, woli mēnjal pdo iko yi nji kadolun, udiiman kē mēnt nji dwoon ankadolun ya, pekadu danwoon ṭi nji meet da.

²¹ Nji njalun pdo bnuura bi *bgah bajakun, dwin uko wi : buṭaan bi bi njaan kado. ²² Ddinan na uhaas wi naan bti ṭi uko wi bgah bi Naṣibaṭi bajakun, ²³ aṣē wo ṭi uleef naan meet na uko ulon unjaan ugut na bgah bi mmeen aji bawo bnuura, kadolēn nkak nakalabuṣ i pekadu danjaan daṭonēn. ²⁴ Ni nji nwuṭēni! In aklun kabuuranaan ṭi uleef wi, unwoon wi pkeṭ? ²⁵ Dbēeb Naṣibaṭi! Aṭēpna ṭi Yetu *Krittu abuuranaan.

Hēnk na uhaas wi naan bti dji kaṭaṣ bgah bi Naṣibaṭi, kē ṭi uleef wi naan nṣē wo ṭi pṭaṣ pekadu.

8

Ubida wi Uhaas wi Naṣibaṭi ujaan uwul

¹ Woli iwo ṭi ploolan na Yetu *Krittu, Naṣibaṭi aanklun kaji keeri kē idukanaana. ² Hēnkun iṭaṣ *Uhaas wi Naṣibaṭi unjaan uṭēpna ṭi Yetu Krittu kawulu ubida, ubuuraniin pekadu na pkeṭ*. ³ *Bgah bi Moyit baanhil pdo han, ṭiki iko yi uleef wi nja unjalun ido kē bgah baanka mnhina maṅ. Kē Naṣibaṭi aṣē buuran nja wi ayilun Abukul abi ji ṅaan najēn abot awo bṭeṅan pa pyeenkar nja kakob pa ipekadu yi nja. ⁴ Naṣibaṭi ado uko wan, uko wi bgah bajakun uhilna udolana kadiimanaan kē Naṣibaṭi awo natool. Uko mēnt uwo pa nja ṅenkṭaṣun Uhaas wi nul awo ṅenkṭaṣ iko yi uleef wi nja unjalun.

⁵ Baṅaan banjaan baṭaṣ iko yi ṅleef ni baka ṅaṅalun baji baṣal ikow yi baka ṭaṅ. Kē baṅaan banjaan baṭaṣ *Uhaas wi Naṣibaṭi baṣē ji baṣal iko inwoon yi wa. ⁶ Woli ṅṣal ni nja ṅaṭaṣ iko yi ṅleef ni nja ṅaṅalun, ṅlun kakeṭ. Kē ṅṣal ni nja ṅaṣale ṭaṣ Uhaas wi Naṣibaṭi, ṅwo na ubida ṅhaas ni nja ṅabot kaṭoora. ⁷ Pṭaṣ iko yi ṅleef ni nja ṅaṅalun pawo pcut na Naṣibaṭi ; uleef wi nja uunji uṭaṣ bgah bi Naṣibaṭi abot awo uundo hilan pṭaṣ ba. ⁸ Woli ṅaan aṭaṣ iko yi uleeful unjalun aanhilan kalil Naṣibaṭi.

⁹ Hēnkun naankak aṭaṣ iko yi ṅleefan ṅaṅalun, naṭaṣ *Uhaas wi Naṣibaṭi, unwoon ṭi an. Baṅaan banwoon baanwo na Uhaas wi Yetu *Krittu, baanwo biki nul. ¹⁰ Kē Krittu aṣē wo ṭi an. Hēnk, wi ṅleefan ṅadoon awo ni pkeṭ ṭiki najubani, Uhaas wi Naṣibaṭi uwulan ubida ṭiki nawo batool ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi. ¹¹ Kē woli uhaas wi anaṭanaanun Yetu ṭi pkeṭ uwo ṭi an, annaṭaanun Yetu ṭi pkeṭ alun kaṭēpna ṭi uhaaṣul unwoon ṭi an kawul ṅleefan ṅanwoon ni pkeṭ ubida.

¹² An bayiṭ naan, ṅēnwō keeri kado kaṭaṣ iko yi ṅleefun ṅaṅalun, ṅwo kado kaṭaṣ uko wi *Uhaas wi Naṣibaṭi ujakun. ¹³ Woli naṭaṣ iko yi ṅleefan ṅaṅalun nalun kakeṭ. Kē woli Uhaas wi Naṣibaṭi uṭēnkan kē napok pdo iko yi ṅleefan ṅaṅalun nalun kaka ubida. ¹⁴ Baṅaan biki Uhaas wi Naṣibaṭi ukṭonun ṭaṅ bawoon babukul. ¹⁵ Uhaas wi nayeenkun uunkdolan nawo bajuuk bankṭi'ulun. Udolan kē nawo babak Naṣibaṭi banjaan bahuuran kaji na a : « Abba†! Paap! » ¹⁶ Uhaas wi Naṣibaṭi uṭup nja ṭi ṅhaas ni nja kē ṅwo babakul. ¹⁷ Wi ṅwoon babak Naṣibaṭi, ṅlun kayeenk uko wi ahoṅun. Woli ṅhaj na Krittu, ṅlun kayeenk na a uko wi Naṣibaṭi ahoṅun, kawo ṭi mndēm na a.

Mndēm manklun kabi

* **8:2** Naṭaṣ Uhaas wi Naṣibaṭi unjaan uṭēpna ṭi Yetu Krittu kawulan ubida, ubuuranaanun pkeṭ: ṭi ṅlibra ṅlon bapiit aji dṭaṣ Uhaas wi Naṣibaṭi unjaan uṭēpna ṭi Yetu Krittu kawulēn ubida, ubuuranaanun pkeṭ.

† **8:15** Abba :Ṭi uṭup uaramayik dawoon Paap.

18 Dwin kë mnhaj mi njkhajun hënkun maanhilan kalin na mndëm mi Naşibaţi aklun kayuun ʒi nja. 19 Iko yi Naşibaţi apaşun iwo ʒi pyoonk maakan wal wi Naşibaţi akdiimanun banwoon babukul. 20 Umundu utaran atool pya katoka bë mënt wul unjalun njal wa, Naşibaţi adolun han aşë wul wa mnhat 21 kë ulun kabuur ptoka, kaneej ʒi mnjeeh mi babukul baklun kaka ʒiki bawo ʒi mndëm.

22 Njme kë te hënkun iko yi Naşibaţi apaşun bti iwooni awo ʒi mnhaj ji ñaåt ankyaan kabuk. 23 Mënt umundu ʒań ukhajun, nja kak njnwoon na *Uhaaş wi Naşibaţi kë uwo uʒen uteek wi nul, njwooni ʒi njhaaş nj nja meet wi njwoon maakan ʒi pyoonk Naşibaţi adiiman kë njwo babukul abot abuuran njleef nj nja. 24 Mnhat mi njwoonnanun mando kë njme kë njbuuri. Kë woli njdo bi win uko wi njhatun, mënt mnhat ma. In akhatun uko wi adoon abi win? 25 Kë njşale wo njenwin uko wi njhatun njtaman ʒi pyoonk wa.

26 Jibi njbişniin, *Uhaaş wi Naşibaţi uji uʒenk nja ; wi njwoon njëmme uko wi njkñehanun Naşibaţi, Uhaaş uji uñehan pa nja kaşë wo uunji uʒëpna ʒi njup. 27 Naşibaţi ammeen uko unwoon ʒi njhaaş nj nja bti, adinan ʒi uko wi uhaaş wi nul ujakun ʒiki ujaan uñehandër bañaan biki Naşibaţi jibi Naşibaţi anjalun. 28 Njme kë Naşibaţi aji lemp ʒi uko undoli pa bnuura bi bañaan bti banjalulun, bawo biki adatur pa uko wi anjalun pdo. 29 Bañaan mënt ado bi dat dat baka, adinan pdo baka bawo ji Abukul, hënk, abukul aşë wo bajeen i babukul batum. 30 Naşibaţi adu keeri bañaan biki adoon abi dinan dinan aji adati ; biki aduun ado kë bawo batool ʒi kës ki nul ; biki adolun kë bawo batool adëman baka.

Pdëm pi unjal wi Naşibaţi

31 Kë we wi njwoon kaʒup ʒi uko mënt bti? Woli Naşibaţi awo na nja, alon ahinan kaşoor nja i? 32 Ul anwoon aanneenan Abukul tootës, aşë wula pa nja bti. Wal wi Naşibaţi adoon ado han, hum di awoon aankten nja kak ʒi bnuura bi nul iko bti. 33 Kë in aktaparun bʒup biki Naşibaţi adatur? Nin ñaan alon na manjoonan aanhili. Naşibaţi ajakun bawo batool. 34 in ahilun keeri kaji baduknaanaa? Nin alon! *Krittu aket kë Naşibaţi anaʒana ʒi pket, kë awo hënkun ʒi kañen kadeenu ki Naşibaţi aʒupar nja. 35 Kë we ukpënanun nja unjal wi Krittu anjalun nja? Phaajala, mnhaj, unoor, këme ubon, bwaan, këme iko injaan ido buʒan këme bfinar? 36 Hënk di upiitaniin ʒi Ulibra wi Naşibaţi aji : « Iwi ikaan kë nji njog pket nfa na utaakal.

Nwo ji njkaneel nj bakñooʒun pya kafin. »*

37 Kë njşë wat iko mënt bti ʒiki *Krittu anjal nja. 38 Dwin kë nin uko ulon uunhil kapënan nja ʒi unjal wi Naşibaţi anjalun nja : mënt pket pa këme ubida, njwanjuţ, këme njntaayi, mënt nʒa da këme faan, këme bankşihun, 39 mënt iko yi bko duuʒ ya këme yi mboş uʒeeh. Nin uko ulon umpaşaniin uunhil kapënan nja ʒi unjal wi Naşibaţi antjpnun ʒi Yetu Krittu Ajugun anjal nja.

9

Pdat pi Naşibaţi adatur Itrayel

1 *Krittu ame kë uko wi nji kabiin pʒup uwo manjoonan ; mënkʒilan, kë *Uhaaş wi Naşibaţi unwoon ʒi nji udiiman kë uko wi nji kajakun uwo manjoonan : 2 uhaaş wi naan ujoʒan maakan kë mbot ahaj maakan. 3 Ddoos hokan hokan Naşibaţi afëpën nji ʒi uleef wi naan mbot nlow Krittu pa bnuura bi bayiʒ naan, biki pntaali pi naan. 4 Bawo biki pntaali pi *Itrayel, akuʒ awo biki Naşibaţi adatur bawo babukul. Naşibaţi adiiman baka mndëm mi nul.

* 8:36 Kañaam 44.22.

Ado *bhoŋar na baka abot awul baka bgah bi nul na idolade yi pdëmanaan Naşıbaŋi na iko bti yi ahoŋuŋ. ⁵ Bawo biki pntaali pi bateem nja bammeeŋaniinŋ. Kë ti pntaali mënŋ pi pi Yetu apënnuŋ, ul ampeluŋ iko bti, awo Naşıbaŋi, awo na bnuura te mnŋo! Uwo haŋ.

⁶ Uko undoluŋ pntaali pi Itrayel kakşa uunwo kë Naşıbaŋi aando uko wi ahoŋuŋ. Uko unwoŋ uwo kë mënŋ bañaanŋ biki Itrayel bti bawoŋ biki pntaali pi Naşıbaŋi. ⁷ Bañaanŋ bti biki pntaali pi *Abraham baanwo babukul na manjoonan. Hënk di di Naşıbaŋi ajakuŋ na Abraham aji : « *Bankpënnuŋ ŋi Itaak ŋaŋ bakwoŋ pntaali pi nu.* »^{*} ⁸ Mënŋ bampënnuŋ ŋi Abraham bti keeri bawoŋ babuk Naşıbaŋi, biki Naşıbaŋi ahoŋuŋ aji bawo pntaali pi nul bawoŋ babukul. ⁹ Uko wi ahoŋuŋ Abraham wii wi, aji : « *Dluŋ kabi ŋi pkili ŋi wal wi ; uŋënk wal mënŋ Faara aharu abuk napoŋ ŋiiniŋ.* »^{*}

¹⁰ Kë uşë wo uumbaŋ hënk. Naşalan *Rebeka : babukul batëb biki akaŋ na Itaak ateem nja bawo kbet. ¹¹⁻¹² Ji babi bado kabuka, ji babi bado kado uko unuura këme uwuŋaan, Naşıbaŋi aji na Rebeka aji : « *Pntaali pi naweek pabi kado kalempar pi nampoŋi.* »^{*} Naşıbaŋi aŋuŋ haŋ kadiimanaan kë ul adatuŋ jibi aŋaluŋ, uunwo wo uko wi aloŋ ŋi baka adoluŋ. ¹³ Kë hënk kak di di Naşıbaŋi aŋiiniinŋ ŋi Ulibra wi nul aji : « *Dŋal Jakob aşë pok Etawu* »^{*}

¹⁴ Nŋal keeri kaji Naşıbaŋi aanwo naŋool i? ¹⁵ Nin! Aŋuŋ Moyit aji : « *Dmiir ŋaŋ i nŋaluŋ pmiir, kaŋaga i nŋaluŋ kaŋaga* »^{*} ¹⁶ Uko mënŋ udiiman kë woli Naşıbaŋi adat ŋaŋ, aanji ten ŋi uko wi ŋaŋ mënŋ këme wi ahilunŋ kado, mŋaga mi nul mankaŋŋ kë aji data. ¹⁷ ŋi Ulibra wi Naşıbaŋi, aji na *Farawuna naşih i Ejiptu : « *Kë uko unkaŋ kë nŋu'u ŋi pşih uwo kë dŋal kaŋepna ŋi iwi kayuuj mnhina mi naan, katim naan kahilna kameeŋana ŋi umundu bti.* »^{*} ¹⁸ Iko bti iwoona ŋi uko wi Naşıbaŋi aŋaluŋ pdo, ahinan kaŋaga bañaanŋ këme kado baka batam ikow.

Udeeb na mŋaga mi Naşıbaŋi

¹⁹ ŋaŋ aloŋ ahinan keeri kahepar kaji : « *Hum di di Naşıbaŋi ahinanuŋ kadeebaŋer nja wi ajaŋ ado nja ŋdo jibi aŋaluŋ ŋdo?* » ²⁰ Kë nşë heparan an bayit naan, naşal aji nawo bahonŋ kado kahepar Naşıbaŋi uko wi akdoluŋ ba? *Pŋukar paji pahepar ambomanuŋ pa uko unkayi kë aboman pa na jibi abomandëruŋ pa i*?* ²¹ Ambomanuŋ pa ahinan kaboman pŋukar pnuura na pŋukar pwuŋaan ŋi ufuuş uloolan wi awoonaanuŋ.

²² Kë hënk kak di di Naşıbaŋi abiinŋ aŋal pdiiman udeeb wi nul kabot kadiiman mnhina mi nul bañaanŋ bti bantaanŋ na pyeenk kakob. Aşë baa ŋëp ŋëp amiir baka. ²³ Ado haŋ wi adiimanuŋ jibi adëmuŋ maakan wi aŋagiinŋ bañaanŋ biki adatuŋ na bawo ŋi mndëm mi nul. ²⁴ Nja nwoŋ biki Naşıbaŋi adatuŋ mënŋ, ŋënwɔ bayuday ŋaŋ, banwoŋ baanwo bayuday bawo ŋi bakaŋ mënŋan. ²⁵ Hënk di di Naşıbaŋi ajakuŋ na Hotea ŋi ulibra wi nul :

« *Bañaanŋ banwoŋ baambi wo biki pntaali pi naan
kë nşë do baka bawo biki pntaali pi naan.*

*Bañaanŋ biki nwoŋ mëmbaanŋ kaŋala
kë nşë ŋal baka maakan.* »^{*}

²⁶ Akak aji na a :

« *Dji na baka,
naanwo biki pntaali pi naan*

^{*} 9:7 Ujuni 21.12.   ^{*} 9:9 Natenan ŋi Ujuni 18.10.   ^{*} 9:11-12 Ujuni 25.23.   ^{*} 9:13 Natenan ŋi Malaki 1.2-3.   ^{*} 9:15 Natenan ŋi Etekiyel 33.19.   ^{*} 9:17 Natenan ŋi Ppën 9.16.   * 9:20 Natenan ŋi Itayi 29.16.   ^{*} 9:25 Hotey 2.25.

ké bašë luŋ kadu'an

babuk Našibaŋi ajuŋ ubida. »*

²⁷ Ké hënk di di *Itayi *Naŋupar Našibaŋi ajakuŋ na babak Itrayel :

« *Babuk Itrayel batum ji pyiw panwoon du kabaŋ ki bdëk,*
ké bantiinku ŋi baka ŋaŋ bakdukiin kabuur.

²⁸ *Ajugun aluŋ kataran taran kado ŋi umundu*
uko bti wi abiin aŋup aji ado. »

²⁹ Itayi akak aŋiini aji :

« *Woli Ajugun *Anhiniin iko bti*
aandukar nja lah baŋaŋ baloŋ biki pntaali pi nja

ŋwoha ji biki ubeeka wi Fodom

kaba fuŋ jibi babaŋ biki ubeeka wi Gomora. »

³⁰ Ké we wi ŋwoon kate ŋi uko waŋ? Wii wi : baŋaŋ banwoon baanwo bayuday banwoon baankla ŋfa pwo baŋool ŋi kadun ki Našibaŋi, bakak baŋool ŋi kadunul ŋiki bafiyaara. ³¹ Ké biki Itrayel banklaŋ pwo baŋool ŋi kadun ki Našibaŋi aŋëpna ŋi bgah bi Moyit bašë wo baanhili. ³² Ké we ukaŋ ba? Bašal aji pŋaš bgah paktuun bawo baŋool ŋi kës ki Našibaŋi, baanyikrën ké bawo i kafiyaara. Bajot ŋi plaak panjaan pado baŋaŋ bahubta, ³³ Hënk di di upiitaniin ŋi Ulibra wi Našibaŋi aji :

« *Tenan! Dŋu plaak ploŋ du *Fiyon.*†

Plaak pa pdo baŋaŋ bahubta babot bajot.

Ké banfiyaaruŋ plaak mënt

bašë wo baankkowa nin. »

10

¹ An bayiŋ naan, uko wi nji nŋaluŋ maakan ŋi uhaaš naan, uko wi nji kañehanderuŋ bayuday Našibaŋi, uwo babuur. ² Dme ké baŋala maakan, ké uŋal wi baŋalaluŋ ušë wo uunwo na kame, ³ baanyikrën jibi ajaan ado ŋaan awo naŋool ŋi kadunul. Balaana pwo baŋool ŋi kadunul na iko yi bašaluŋ bukal ŋi ŋleef ŋi baka. Hënk, bapok udolade wi nul wi ajaan aŋëpna kado baŋaŋ bawo baŋool ŋi kadunul. ⁴ Na manjoonan *bgah bi Moyit badolun hënkun ké ŋban du *Krittu, banfiyaaruŋ bti bawoona baŋool ŋi kadun ki Našibaŋi.

⁵ *Moyit ŋi uleeful adiiman ŋi npiit ŋi nul jibi ŋaan ajaan aŋëpna ŋi pŋaš bgah kawo naŋool aji : « *Ŋaan ankŋašun iko bti yi bajakuŋ, aka ubida unkwoonuŋ ŋi ba* »*⁶ Ké uŋup wi Našibaŋi aŋupuŋ ŋi pwo naŋool panwoonuŋ du pfiyaar ušë ji : Kdo kaji ŋi ušalu : « *In aklun kapaya baŋi?* » Krittu aando bi wala wala ŋi ba i? ⁷ Kdo kaji kak : « *In aklun kawala du brjiir?* » Krittu aando bi naŋa naŋa ŋi pkeŋ i? ⁸ Ké we wi ujakuŋ keeri? *Uŋup wu wun aŋogu, uwo ŋi mntumu, awo ŋi uhaašu.**
Uŋup mënt uwoon uŋup wi nŋŋupuŋ unjakuŋ aji ŋaan awo i kafiyaar. ⁹ Woli iŋup na mntumu aji Yetu awoon Ajugun abot aŋiyaar ŋi uhaašu ké Našibaŋi anaŋana ŋi pkeŋ, klun kabuur. ¹⁰ Na manjoonan, pfiyaar du uhaaš meeŋ pajaan paŋiŋ pwo naŋool, pŋup na mntum kaji Yetu awoon Ajugun paji paŋiŋ mbuur. ¹¹ Hënk di di *Ulibra wi Našibaŋi ujakuŋ : « *Baŋaŋ bti banfiyaaruŋ baankkowa.* »
¹² Hënk, uunka nayuday kéme anwoon aanwo nayuday : bukal bti baka Ajug baka aloolan, anjaan atuum bnuura baŋaŋ bti banŋuun mnhaŋ mi baka ŋi a.
¹³ Na manjoonan *anŋuun mnhaŋ mi nul ŋi Ajugun aluŋ kabuur.**.

* 9:26 Hotey 2.1.   ✧ 9:28 Itayi 22.23.   ✧ 9:29 Natenan ŋi Ujuni 19.24-35.   † 9:33 Fiyon: Dawo katim kalon ki Yerutalem.   ✧ 10:5 Bgah 18.5.   ✧ 10:8 Plešan 30.12-14.   ✧ 10:11 Natenan ŋi Itayi 28.16.   ✧ 10:13 Natenan ŋi Yowel 3.5.

14 Kê hum di di baktuun mnhaf mi baka ti Ajugun, wi bawoon baanfiyaara? Hum di baktiinkun uko wi nul, wi nin alon awoon aantup baka wa? 15 Kê hum di di ñaan aktupun baka wi bawoon baanyil nin alon? Kê hënk di di Ulibra wi Naşibaŋi ujakuŋ: « *Natenan jibi unuuri pwin bañaan bankŋijun Uŋup Ulil Unuura!* »*

16 Kê mënŋ bayuday bti başaan afaş *Uŋup Ulil Unuura. Hënk, *Itayi *Naŋupar Naşibaŋi ahepar aji : « Ajugun, in afiyaaruŋ uŋup wi ŋŋupun? » 17 Pfiyaar paji pawoona ti uko wi ñaan atiinkun, kê uko wi ñaan atiinkun uwoona du uŋup wi *Krittu.

18 Kê nşë hepar keeri, bayuday baantiink tiink i? Na manjoonan batiinki. Upiitana ti *Ulibra wi Naşibaŋi aji :

« *Pdiim patiinkana ti umundu bti,
ŋŋup ŋaban du kaban ki umundu.* »*

19 Kê nkak ahepar, biki *Itrayel baantee i? *Moyit ateam ti uko waŋ wi ajakuŋ aji Naşibaŋi aji :

« *Ddolan nakuj bañaan banwoon baanwo pntaali pi naan,
ddolan nadeebaŋer bañaan banwoon baamme nin uko ulon ti nji.* »*

20 *Itayi Naŋupar Naşibaŋi adoo ñoom aji Naşibaŋi aji :

« *Banwoon baankla'ën bawinën,
dwinana du banwoon baanheparaan.* »*

21 Kê ti uko wi Itrayel aşë ji : « *Nwal bti, ddek kañen bañaan banwoon
baantiinkën abot atam ikow.* »*

11

Mñaga mi Naşibaŋi añaŋiŋ pntaali pi nul

1 Dhepar keeri : Naşibaŋi apok pntaali pi nul i? Nin! Nji ti uleef naan dwo nayuday, i pntaali pi *Abraham, i pşini pi *Benyamin. 2 Naşibaŋi aampok pntaali pi nul pi adoŋ abi dat dat. Jëm name uko wi *Ulibra wi Naşibaŋi upiitun ti dko di *Eli aŋomanun du Naşibaŋi ti uko wi Itrayel? 3 Aji na a : « Ajugun, bafin *baŋuparu akuŋ atok iliit yi mngur yi nu. Nji aloolan ddukiin kê bakak aŋal kafinën. »

4 Kê Naşibaŋi aşë teema aji : « *Ddat baŋaşar naan iñeen-week ŋyaaş iñeen paaj
na ulon (7000) banwoon baandëman *Baal.* »* 5 Kê hënk di uwoon hënkun. Naşibaŋi ti mñaga mi nul adat balon bantiinku kê bawo biki nul. 6 Adat baka ti mñaga mi nul, mënŋ iko yi badolon ikaan ; woli hënk da lah, mñaga mi Naşibaŋi maankwo mi manjoonan.

7 Kê we wi ŋwoon kamëban ti uko waŋ? Pntaali pi Itrayel paanwin uko wi paklaan, biki Naşibaŋi adatuŋ tañ bawinun wa. Kê bandukiin başë dënëŋ ŋhaaş. 8 Hënk di di upiitaniin ti *Ulibra wi Naşibaŋi aji :

« *Te nŋa Naşibaŋi ado ŋhaaş ŋi baka kê ŋadënëŋi
këş ki baka kaankak awin,
ibaŋ yi baka iinktiink.* »*

9 Kê *Dayiŋ naşih akak aji :

« *Pde pi baka pawoon bŋaaw,
bahilna bajot, bakoba kakob ki bataaŋanaanun.*

10 Dolan këş ki baka kafël bado bakak bakuul

* 10:15 Natenan ti Itayi 52.7. * 10:16 Natenan ti Itayi 53.1. * 10:18 Kañaam 19.5. * 10:19 Natenan ti Pleşan 32.21. * 10:20 Natenan ti Itayi 65.1. * 10:21 Natenan ti Itayi 65.2. * 11:4 1 Başih 19.10.18. * 11:8 Natenan ti Pleşan 29.3.

dolan baka bado kajij ηwal bti*. »

11 Kē nşē hepar keeri : biki Itrayel bajot pjot pi bawoon baanknaṭa nin i? Nin! Pjot pi baka pado banwoon baanwo bayuday bahilan babuur, kadoona bayuday bakuj baka. 12 Kē woli phubta pi bahuṭtiin pado kē bañaan bti biki umundu bayeenk bnuura bweek, kē pjot pi baka pado kē nṭaak bti nayeenk bnuura bweek, wel wi pkak baka bti ṭi mbuur pawoon paankṭij?

13 An nanwoon naanwo bayuday dṭupan hēnkuṅ: nji dwoon *nanjañan i Naşibaṭi ayiluṅ du an, dji kalilan maakan pdo ulemp unwoon wi naan, 14 ṭiki dṅal pdo bañaan biki pntaali pi naan bakujan, baloṅ ṭi baka bahilna babuur. 15 Wi Naşibaṭi apokuj biki *Itrayel, bandukiin bahilan akak du a. Hēnk, woli Naşibaṭi akak atiinkar na biki Itrayel, uwo wo ji pwul ubida bankeṭuṅ keṭ.

16 Woli bawul Naşibaṭi pde pteek, pde pandukiin bti payimani. Woli intaañ yi bko iyimani, bko bti bayiman kak. 17 Itrayel dawo ji bko bi mnoliwera bi batepiin bi Naşibaṭi afaluṅ inah iloṅ ; aşē ṭu iwi inwoon iinwo nayuday ṭi dko di bafaluṅ ya, ihilna iyeenk pñaak pankwoonuṅ du kantaañ ki bko. 18 Kē işē wo i kawut kaşal kaji ipel inah infalanniin yuṅ. Leşan ṭaṅ kē mēnt iwi iṭijanun intaañ yi bko mēnt, yul iṭijaniin.

19 Dme kē iji inah mēnt ifalana falana ihilna iyeenk dko di yul ibiin awo. 20 Hēnk da. Inah ifalana falana ṭiki yaanfiyaari, kē iwi işē wo dko di iwoon ṭiki ifiyaari. Wutan keeri kado kahomp, ṭēpan ṭēp ido kalipara. 21 Woli Naşibaṭi apēnan inah inwoon yi nul, hum di awoon aanhil pdo haṅ kak na iwi ba?

22 Hēnkuṅ iwin jibi Naşibaṭi ahiini kawul ñaan bnuura na jibi ahiini kakob ñaan. Aweṭan banjotuj aşē wulu bnuura. Ado kawulaaru wul bnuura woli itaman amēban bnuura bi nul. Woli iindo haṅ, apēnanu ṭi dko di iwoon. 23 Kē bukal, woli baanduka ṭi ppok pfiyaar bakak du di babiin awo ṭfa, ṭiki Naşibaṭi aka mnhina mi pkakan baka da. 24 Iwi, iwo kanah ki bko bpaajal ki Naşibaṭi afaluṅ abi ṭu ṭi bko bi nul bi atepiin. Kē bayuday, bawoon inah yi bko bi batepiin tepi buṅ. Naşibaṭi ahilan keeri kakakan baka du bko banwoon bi baka.

Mbuur mi Itrayel

25 An bayiṭ naan, mēnṅal an nawoon naanwo bayuday nado kahomp. Hēnk, dṭupan uko ummenniin unwoon ṭi uko undoluṅ pntaali pi *Itrayel : baloṅ ṭi baka bakak atam ikow, abot aluṅ kaduka haṅ te wal wi an nanwoon naanwo bayuday biki Naşibaṭi adatuṅ bti nakbuuruṅ. 26 Hēnk, biki Itrayel babuur, hēnk di di Naşibaṭi ajakuṅ ṭi ulibra wi nul :

« *Aloṅ aluṅ kawoona *Fiyon pbuuran baka wal mēnt biki pntaali pi Yakob başē baṭaṅan ppokēn.*

27 *Uko mēnt wi wi nhoṅuj aji ddo, wal wi nkapēnanuṅ pekadu di baka, ṭi bhonar bi nji kaluṅ kado na baka. »**

28 Woli ñaan aten jibi bapokuj pṭaş *Uṭup Ulil Unuura, bawo başoorad Naşibaṭi, nahilna natiink wa. Kē başē woha biki Naşibaṭi adatuṅ, aṅal baka ṭiki aten ṭi bhonar bi abiin ado na bateem baka. 29 Aanji teh uko wi adoṅ abi ṭen ṭen, aanji ṭilma bañaan biki adoṅ abi dat dat.

30 An nanwoon naanwo bayuday nabi pok pṭaş Naşibaṭi, kē aşē bi miiran wi bayuday babiin apok pṭaşa. 31 Kē kamiir ki amiiranān, kado kē ahil kak kamiir bayuday bampokuj pṭaşa. 32 Hēnk, Naşibaṭi ado kē bañaan bti baduka ṭi ppok ptiinka awo wo ji badēṭaa. Ado do haṅ kahilna kamiir bañaan bti.

* 11:10 Pleşan 29.3; İtayi 6.10; 29.10. * 11:27 Natenan ṭi İtayi 59.20; na ṭi Kañaam 14.7.

³³ In ahilanuŋ kaniib pyok pi Naŋibaŋi na uŋal untuŋa wi nul na iko yi ameeŋ? In ahiluŋ kame uŋal wi nul, in ahiluŋ kapiban uko wi akdolouŋ?

³⁴ Hēnk di di upiitaniinŋ ŋi *Ulibra wi Naŋibaŋi, aji :

« *In ahilanuŋ kame uŋal wi Ajugun?*

In ahiluŋ kawula uŋal? »

³⁵ « *In aŋeeŋanuluŋ kadoo kayoonk baluk? »**

³⁶ Hēnk di uwoonŋ, iko bti iwoona du a, iko bti iŋēpna ŋi a, iko bti iwo pa a. Mndēm manwo ŋi Naŋibaŋi te mnto! Uwo haŋ.

12

Ubida uhalu ŋi Krittu

¹ An bayit naan, Naŋibaŋi adiimanuŋ nja kamiir ki nul, ukaaŋ kē nji kakootan koot keeri, nawul nleefan nŋawo bteŋan bjeb banwoon bi Naŋibaŋi abot alila. Waŋ ukwoonŋ pdēman pi nakdoonŋ kadēmana ŋi nhaaŋan. ² Nawutan pdo uko wi baŋaŋan biki umundu wi bajaŋan bado, naŋēpan tēp nawut Naŋibaŋi aŋēŋan nhaaŋ abot awulan nŋal nhalu. Wal mēnt, nahilan kayikrēn uko wi Naŋibaŋi aŋaluŋ: uko unwoonŋ unuura, uko unliluŋ, unwoonŋ ujint piŋ.

³ Naŋibaŋi awulēn bnuura, ukaaŋ kē nji kaŋupan an bti : « Nawutan kala pdēman nleefan. Andoli ŋi an aŋēpnēn ŋi pfiyaar pi afiyaaruŋ Naŋibaŋi adolna uko wi aŋu'uluŋ pdo. ⁴ Nŋwo na uleef uloolan, untumi na iko impaŋi, kē iko mēnt bti iŋē paŋ iko yi ijaŋan ilemp. ⁵ Kē hēnk di uwoonŋ pa nja : nŋtum maakan kē nja nŋwoonŋ biki *Krittu nŋŋē wo uleef uloolan, andoli awo i bandukiinŋ.

⁶ Naŋibaŋi ŋi bnuura bi nul aŋen nŋaan andoli iko impaŋi na yi aŋēntul yi awo i kado kalempna. Woli nŋwo i pdo kaŋupar Naŋibaŋi, nŋdo wa na pfiyaar pi Naŋibaŋi aŋenuŋ nja. ⁷ Woli nŋwo i plempar batēnt nja, nŋlempar baka. Woli nŋwo i pjukan batēnt nja, nŋdo haŋ. ⁸ Woli nŋwo i pŋēntēn batēnt nja, nŋdo haŋ. Woli nŋwo i pŋen, nŋten bē nŋenkyoonk nin uko ulouŋ. Woli Naŋibaŋi aŋu nja ŋi pŋih, nŋwo kataman. Woli iwo i pŋēnk najuuk, tēnkana na mnlilan.

⁹ Naŋaladan na batēntan na manjoonan. Nalowan iko bti inwoonŋ iwuŋaan, namēbaan bnuura uko unwoonŋ unuura. ¹⁰ Naŋaladan na batēntan jibi naŋaladuŋ du katoh, andoli ji taman ŋi pdēman aŋēntul. ¹¹ Nawutan nin kawalan iŋen. Naŋuun kabaŋ ŋi plempar Ajugun na uhaaŋ wi nan bti. ¹² Nalilaan ŋi mnhaŋ mi nahaŋuŋ, namiiran ŋi mnhaj, nawut kaŋaŋan nin pŋehan Naŋibaŋi. ¹³ Nadoon kaŋēnk baŋaŋan biki Naŋibaŋi banwoonŋ ŋi kanuma nabot nado kayeenk bayaant du itohan.

¹⁴ Naŋehaan Naŋibaŋi awul bnuura baŋaŋan bankhajananaŋ ; naŋehaana awul baka bnuura, awut kafēp baka. ¹⁵ Nalilaan na banwoonŋ ŋi mnlilan, nawooni na banwoonŋ ŋi nwooni. ¹⁶ Natiinkaran. Nakdo kala mndēm, naŋēpnēn tēp nawalan ikowan. Nawutan kaŋal kaji natit apel bandukiinŋ. ¹⁷ Nawutan kalukan nŋaan andolanaŋ buŋaan. Natamaan nado kado uko unuuriinŋ ŋi kēŋ ki baŋaŋan bti. ¹⁸ Natamaan nado jibi nahiluŋ nawo bnuura na baŋaŋan bti. ¹⁹ An bayit naan biki nŋaluŋ, naklukan nin, nawutan Naŋibaŋi awayēŋ. Hēnk di di Ajugun ajakuŋ ŋi ulibra wi nul : « *Nji dluŋ kalukanan, nji dkluŋ katuuman* »*

²⁰ Akak aji :

« *Woli ubon ude baŋooradu,*

wulan baka bade.

Kē woli udaan uŋij baka,

wulan baka badaan.

*Woli ido haŋ,
ikuŋan baka mnkow. »**

²¹ Nakwut buŋaan dawatan, naŋeŋpan ŋeŋ nawat da na bnuura bi najaan nado.

13

Pdo katiink baweek biki pŋih

¹ Ŋaan andoli adoon katiink baweek banwoon ŋi pŋih, ŋiki pŋih bti pawoona du Naŋibaŋi kē banwoon ŋi pŋih, Naŋibaŋi aŋuun baka ŋi pa. ² Hēnk, ŋaan ampokun ptiink banwoon ŋi pŋih apok pŋaŋ uko wi Naŋibaŋi aŋuun pdo. Bukun mēntan Naŋibaŋi akob baka. ³ Na manjoonan banwoon baando buŋaan baanwo kado kalēnk baŋih, bandolun buŋaan bawoon kado kalēnk baka. Kē woli iinŋal keeri pdo kalēnk banwoon ŋi pŋih, dolan bnuura ŋaŋ, bataaŋaru ŋi uko waŋ. ⁴ Na manjoonan bawo balempar Naŋibaŋi biki aŋuun ŋi pŋih pa bnuura bi nu. Kē iŋale do buŋaan, iwo kado kalēnk baka ŋiki baka mnhina mi pweŋan. Balempar lempar Naŋibaŋi kadiiman udeeb wi nul bankdolun buŋaan. ⁵ Iwo keeri kado katiink baka ŋiki ime kē uwo uko wi iwoon kado kado ; iinwo kado wa ŋiki iŋi udeeb wi Naŋibaŋi ŋaŋ.

⁶ Ukaaŋ kak kē iwo kado kaluk daaŋa. Na manjoonan bakobraar daaŋa baji balempar lempar Naŋibaŋi wi bakdolun haŋ. ⁷ Lukan ŋaan andoli uko wi iwoon i pluka. Iwole kaluk daaŋa, lukan da ; uko wi iwohaŋ pluk pŋih, lukan wa. Kē hēnk kak, iwole ptiink ŋaan, tiinkana bnuura ; iwole pdēman ŋaan, dēmana.

Bŋalad bi ŋŋaladun

⁸ Nawutan kaŋeŋ nin ŋaan aloŋ. Baŋeŋ bi nan bi ŋnuur bti bawoon ŋaŋ bŋalad bi naŋaladun: ŋaan anŋalun atēntul ado uko wi *bgah bi Moyit bajakun bti. ⁹ Bgah baji : « Iinkpiint na ahar ŋaan », « Iinkfiŋ ŋaan », « Iinkkiij », « Iinkŋeebar bka bi atēntu »* na iko ilon kak. Kē utup ulolan uŋe ŋonkrēn iko mēnt bti yi bgah bajakun, uwoon: « *Nalan atēntu jibi iŋalun uleefu.* »* ¹⁰ Pŋal atēntul paanji paŋija nin buŋaan dlon ; pŋal atēntul pawoon keeri pdo uko bti wi bgah bajakun.

Pbomandēr pa ubi wi Krittū

¹¹ Name wal wi ŋwoon hēnkun: wal wi pnaŋa ŋi bŋoy ubani. Unuur wi mbuur uŋog nja hēnkun apel wal wi ŋbaaŋ ajaun jun pfiyaar. ¹² Utejan ulowi, nfa maŋogi. Nawulēn ŋduk keeri iko injaan idolana du bdēm, ŋjej iŋaanan yi pnak. ¹³ Nawulēn ŋdo kado iko inwoon itool jibi ŋaan ajaan ado na pnak. Nawulēn ŋwut kande kaweeek, na ukun na pjuban pi piint na ubida uŋon na pŋom na bkujar. ¹⁴ Natamaan nanaam na Yetu *Krittū Ajugun ŋi mnwo mi nan, naŋaŋan pdo kaŋaŋ iko yi ŋleefan ŋaŋalun kado kado.

14

Pwut kado kabeeh batēnt nja

¹ Nayeankan ŋi ptoofan anwoon aando bi liint ŋi pfiyaar nawut kado kaŋom na a ŋi iko yi aŋaluŋ. ² Aloŋ afiyaar kē iko bti ihinan kade'ana ; kē aloŋ anwoon aando bi liint ŋi pfiyaar afiyaar kē aanwo kade nin uyemaŋ ulon. ³ Anjaan ade uyemaŋ awutan kabeeh anwoon aanji de wa ; kē anwoon aanji de wa awutan kado kaji atēntul mēnt aduknaanaa, un mēntan awo kak i Naŋibaŋi. ⁴ Iwo in ado ji nalempar ŋaan aloŋ alemp bnuura kēme buŋaan? Woli alemp

bnuura kême alemp buṭaan uten anṭu'ulun ulemp. Kê ašë luṅ kalemp bnuura ṭiki Ajugun aka mnhina mi pṭënka.

⁵ Alon aji dëman unuur ulon kapel ṅandukiin, kê balon baji baji ṅnuur bti ṅalinuṅ. Andoli aji wo i kamëban ṭi uko wi afiyaaruṅ. ⁶ Andëmanuṅ ṅnuur ṅlon, aji do han pa Ajugun. Kê hënk di di anjaan adë iko bti, ajaan adë ya pa Ajugun, kabot kabeeba ; kê anwoon aanji de iko bti aji do han pa Ajugun kabot kabeeba. ⁷ Na manjoonan, woli ṅka ubida kême aket, mënṭ nja ṅwoon bajug ubida wi nja. ⁸ Woli ṅka ubida, ṅka wa pa Ajugun, kê woli ṅketi, ṅket pa Ajugun ; hënk, woli ṅwo bajeb kême aket, ṅwo biki Ajugun. ⁹ Na manjoonan, Krittü aket keṭ ašë naṭa ahilna awo Ajug banketuṅ na Ajug banwoon bajeb.

¹⁰ Iwi, we ukaan kê ikji atëntu aduknaanaa ba? Kê iwi, we ukaan kê ibeeh atëntu ba? Nja bti Našibaṭi aluṅ kawayëš nja. ¹¹ Upiitana ṭi *Ulibra wi Našibaṭi « *Nji Ajugan anwoon najeb dṭupan :*

bañaan bti baluṅ kaṅup ṭi kadun naan,

bukal bti badëmanaan kadinan kê nji dwoon Našibaṭi »*

¹² Hënk, andoli ṭi nja aluṅ kahepna ṭi kadun ki Našibaṭi pa uleeful.

Pwut pdo atëntṅ nja ajuban

¹³ Nawulën ṅṭaṅan pdo kaji batëntṅ nja baduknaanaa. Nabiin ṅṭëp ṭëp ṅṭu ṅṣal ṭi pwo ṅënkdo uko unṅṭijun pjuban pi atëntṅ nja. ¹⁴ Pfiyaar pi nfiyaaruṅ Yetu Ajugun padolën kê mmee, akuṭ ayikrën bnuura kê nin uko ulon uunwo wo uṭop ; uji uwo uṭop ṭi ñaan anṣaluṅ aji uwo uṭop. ¹⁵ Woli ide uko ulon kê uṭu atëntu kê ajoṭan pa iwi, iinkak aṅala. Ṭaafaraan uko wi ikdeen utok uhaaš wi ñaan i *Krittü aketuṅ. ¹⁶ Kwut keeri uko unwoon unuura pa iwi ukak uko unkdoluṅ bado kaṭiiniyaan buṭaan ṭi iwi. ¹⁷ Na manjoonan, *pših pi Našibaṭi paanwo uko wi kande kême pdaan, pawo pi pwo naṭool, btiinkar na mnlilan mi *Uhaaš wi Našibaṭi ujaan uwul. ¹⁸ Ñaan anklemaruṅ Krittü hënk, aji lil Našibaṭi, bañaan babot kaṅala.

¹⁹ Nawulën keeri ṅdo kala pdo uko unjaan uṭij btiinkar na bṭënkari ṭi pfiyaar. ²⁰ Kdo uko wi pde utok uko wi Našibaṭi adoluṅ. Na manjoonan nin iko ide ilon iinwo wo iṭop, ašë ji ikak iko iṭop woli ñaan adë ya ašë do atëntul kê ajot ṭi pekadu. ²¹ Uko unuuriin uwo pwut kade uyemaṭ, pdaan poot kawut pdo uko bti unṅṭuun atëntu ajuban.

²² Uko wi ikṣaluṅ ṭi uko mënṭ hankan wa pa iwi na Našibaṭi. Ñaan anwoon aanṣal aji ajuban ṭi uko wi afiyaaruṅ, anuurandëni. ²³ Kê anšaṅ aji wo na ṅṣal ṅṭëb woli adë kême adaan uko ulon, Našibaṭi aji ji aduknaana, ṭiki uko wi adoluṅ uunwoona ṭi pfiyaar pi nul. Uko bti unwoon uunwoona ṭi pfiyaar uwo pekadu.

15

Pdo batëntṅ nja bnuura

¹ Nja ṅnfiyaaruṅ aliintṅ ṭi *Krittü ṅwo i kado kamiir banwoon baanka mnhina mënṭ, kawut kado uko wi nja ṅṅaluṅ ṭaṅ. ² Ñaan andoli awo i kado kala plil atëntul pa bnuura bi un mënṭan, kadolna'a ado kayaha ya kadun ṭi pfiyaar pi nul. ³ Krittü ṭi uleeful aanla la uko unliluluṅ, udoo piitana ṭi *Ulibra wi Našibaṭi aji : « *Ikar yi bankariṅ ibi ṭi nji.* »* ⁴ Iko bti inwoon ṭi Ulibra wi Našibaṭi ipiitana piitana ṅhilna ṅme ṅbot ṅṭëpna ṭi kamiir na mntëṅ mi ṅpiit mënṭ ṅakwuluṅ ṅkaana mnhaṭ.

* 14:11 Itayi 49.18; 45.23. * 15:3 Kañaam 69.9.

⁵ Dñehan Naşibaŋi anwoon ukumpëş wi kamiir na mntëj aŋenan natiinkar nado kado ji Yetu *Krittü. ⁶ Hënk, an bti nawo ti ppoolan kadëman Naşibaŋi Aşin Ajugun Yetu Krittü.

Pyeenk batënŋul

⁷ Nawo keeri kado kayeenk batënŋan jibi *Krittü ayeenkanan, mndëm mi Naşibaŋi manhilna manwinana ti mnwo mi nan. ⁸ Na manjoonan dŋupan, Krittü akak nalempar bayuday kadolna uko wi Naşibaŋi ahoŋuŋ bateem baka kabot kayuuj kë Naşibaŋi aji do uko wi ajakuŋ. ⁹ Ado haŋ banwoon baanwo bayuday bahilna kak bado kadëman Naşibaŋi ŋiki aŋaga baka. Hënk di di upiitaniŋ ti *Ulibra wi Naşibaŋi aji :

« *Ukaaŋ kë nji kaluŋ kadëmanu ŋi ptoof pi baŋaaŋ biki ŋtaak bti, dluŋ kado kayeehu iyeeh yi pñaamarën.* »[☆]

¹⁰ Ukak apiitana aji :

« *An ŋtaak bti nawoon ti mnlilan na pntaali pi Ajugun.* »[☆]

¹¹ Ukak apiitana aji :

« *An ŋtaak bti nadoon kadëman Ajugun, an knptaali bti nadoon kayeeh mndëm mi nul.* »[☆]

¹² *Itayi *Naŋupar Naşibaŋi akak aŋiini ti uko mënŋ aji :

« *Aloŋ ampënnuŋ ti pntaali pi Yete* aluŋ kabi, ul aknaŋiŋ kaşih ŋtaak bti ;*

ŋaŋu mnhaŋ mi ŋa ŋi a. »[☆]

¹³ Dñehan Naşibaŋi anwoon ukumpëş wi mnhaŋ atumanan mnlilan na mnjeeh wi nafiyaaruluŋ. Hënk, *Uhaaş wi Naşibaŋi uwulan mnhina, mnhaŋ mahilna mantum ti an.

Pŋup uko wi Pawulu aklempuŋ

¹⁴ An bayiŋ naan, dme ti bkow naan na manjoonan kë bnuura batum ti an, kë nawo baŋaaŋ bammeen akuŋ ahil kado kajukandër. ¹⁵ Kë nşë ŋupan ŋŋup ŋtam ŋi ŋmbaŋ ŋloŋ ŋi kakaarta ki kaleşanan iko yi nadoon abi juk. Ddo haŋ ŋiki Naşibaŋi ti bnuura bi nul ¹⁶ adolën kë nji kalempar Yetu *Krittü ti kadun ki banwoon baanwo bayuday. Dji kado ulemp uyimanaan wi pŋup *Uŋup Ulil Unuura wi Naşibaŋi, baŋaaŋ biki ŋtaak bti bahilna bawo ŋten unliŋluŋ Naşibaŋi wi *uhaaş wi nul udoluŋ kë uyimani.

¹⁷ Ukaaŋ kë wi nkakuŋ i Yetu *Krittü, dhinan kalilan maakan ti uko wi nji kalemparuŋ Naşibaŋi. ¹⁸ Dñoom kado kaŋup na mntëj ŋi uko wi Krittü ŋaŋ, wi adoluŋ kë ndo banwoon baanwo bayuday kë baktaş Naşibaŋi. Krittü ado haŋ aŋëpna ŋi ŋŋup na udo wi naan, ¹⁹ ti mnhina mi mlagre na iko iŋoŋarënaan ti mnhina mi *Uhaaş wi Naşibaŋi. Kë hënk di mpënnuŋ Yerutalem ayaanŋ te du uŋak wi Iliriya aŋup *Uŋup Ulil Unuura wi Krittü aba. ²⁰ Kë nşë bi ŋu ŋu uhaaş naan bti ŋi pŋup Uŋup Ulil Unuura du ŋtaak ŋanwoon ŋaambaŋ katiinka uko wi Krittü kawutna kaniw du dko di aloŋ adoŋ abi jun jun. ²¹ Hënk di njaan kado uko umpiitaniŋ ti *Ulibra wi Naşibaŋi :

« *Biki bawoon baanŋup uko wi nul baluŋ kawina, banwoon baanŋiink kë baŋiiniyaan uko wi nul baluŋ kate.* »[☆]

Pawulu aŋal pya Rom

²² Uko waŋ uneenanaanuŋ ŋyaaş ŋŋum pbi du an. ²³ Kë hënkun wi mbaan ulemp wi naan du ŋtaak mënŋ abot ado ŋşubal ŋŋum ŋi nŋali pbi du an, ²⁴ dŋal

[☆] 15:9 Natenan ŋi 2 Famiel 22.50; na ŋi Kaŋaam 18.50. [☆] 15:10 Pleşan 32.43. [☆] 15:11 Kaŋaam 117.1. ^{*} 15:12 Yete awoon aşin Dayiŋ naşih. [☆] 15:12 Itayi 11.10. [☆] 15:21 Natenan ŋi Itayi 52.15.

kanuhşar na an. Dşal woli dluj aya Etpaña kapant kawinan naşë naţenkën nhilna mban utaak mënţ. ²⁵ Kë nşë tool hênkuş pya Yerutalem pţenk bañaan biki Naşibaţi banwoon da. ²⁶ Banfiyaaruş biki nţaak ņi Matedoniya na Akayi badinan pţenk bañaan bawaan mënţ. ²⁷ Aa, badinan pdo haş, aşë wo na manjoonan biki pţenk baka. Jibi bayuday banfiyaaruş Krittü baţokuş iko inuura inwoonuş du baţi yi bayeenkuş na banwoon baanwo bayuday, hênk kak di di bukal kak bawoon kaţok na bayuday iko yi umundu yi bakaan. ²⁸ Wal wi nji kaluş kado kakuran mënţ kaba, awul baka iko bti yi baţenuş baka, dţëpna du an katool pya Etpaña. ²⁹ Dme kë woli dbi du an Krittü kalilan maakan.

³⁰ An bayiţ naan, kë nşë kooţan ţi katim ki Yetu *Krittü Ajugun na uşal wi *Uhaaş wi Naşibaţi ujaan uwul nja : nabiin ņgutana, ņñehan Naşibaţi pa nji. ³¹ Nañehaan nhil mbuur bayuday banwoon baanfiyaar Krittü. Nañehaan kak iko yi nji kañooşun biki Naşibaţi banwoon du Yerutalem iyeenkana bnuura. ³² Hênk, nhilna woli ulil Naşibaţi kabi du an na mnilan kanoorfën ntiinku na an. ³³ Dñehan Naşibaţi anwoon ukumpëş wi mnjeeh awo na an bti! Uwo haş.

16

Pwul mboş

¹ Dşal nayeenk Febe ñaaţ i nja anjaan alempar banfiyaaruş biki Kenëray. ² Nayeenkana ţi ptoofan jibi ñaan ajaan ayeenk bañaan biki Naşibaţi ţi katim ki Ajugun, naţenkana ţi iko bti yi akluş kanuma ţiki ul ţi uleeful aţenk bañaan batum aţu na nji ţi uleef naan.

³ Dwul mboş *Pritiliya na Akila banjaan bawo na nji ţi plempar Yetu *Krittü, ⁴ bukal bambiin anaţ naţ kawul iţuţ yi baka abuuranaanën pkeţ. Dbeeb baka, mënţ nji aloolan kabeebuş baka, banfiyaaruş banwoon baanwo bayuday bti bakak abeeb baka. ⁵ Dkak awul mboş banfiyaaruş banjaan bayiţ du katoh ki baka.

Dwul mboş Epenet i mmaganuş anwoon nateek anfiyaaruş *Krittü du utaaq wi Atiya.

⁶ Dwul mboş Mariya anhaahuş maakan na an.

⁷ Dwul mboş Andronika na Yuniya bayiţ naan ţi *Krittü bambiin awo na nji du ukalabuş. Bawo bañaan bantiinkaniin ţi banjaan abot afiyaar *Krittü ji mbi ndo kafiyaara.

⁸ Dwul mboş Ampliyat i mmaganuş bnuura ţi katim ki Ajugun.

⁹ Dwul ma Urabanu anjaan alempar *Krittü na un, na Fitaku i mmaganuş.

¹⁰ Dwul ma Apelet anyuujuş kë amëban *Krittü.

Dwul mboş biki katoh ki Arittobulu.

¹¹ Dwul mboş Herodiyon ayiţ naan.

Dwul ma biki katoh ki Nartitu, banwoon biki Ajugun.

¹² Dwul bi Trifena na Trifota mboş, bukal banhaahuş maakan ţi plempar Ajugun. Dwul mboş Peretida analaniiş abot ahaah bnuura pa Ajugun.

¹³ Dwul mboş Rufu i Ajugun adatuş na anin ankaan awo ni.

¹⁴ Dwul ma Atenkritu na Flegon na Hermet na Patroba na Hermat na bayiţ baka banwoon na baka.

¹⁵ Dwul mboş Filologa na Yuliya na Nereyu na aţa'ul ñaaţ, na Olimpiya na bañaan biki Naşibaţi bti banwoon na baka.

¹⁶ Nawuladën mboş an bti naboofar bboofar banyimanuş. Kntuk ki banfiyaaruş *Krittü bti kawulan mboş.

Nɔ̄ɔp ɲloŋ ɲbaaɲɲaani

¹⁷ An bayiɔ̄ naan, dkooɔ̄an kooɔ̄, nalipariin baɲaaɲ banjaan banaakrɛn baɲaaɲ kakuɔ̄ kaneemanan wi bajaan balaɔ̄ pjukan pi bajukananan. Nalowan baka! ¹⁸ Baɲaaɲ ji bukuɲ mɛ̄nɔ̄an baanji balempar *Krittu Ajugun, iyin yi baka yi yi bajaan balempar. Baji baguur na ɲɔ̄ɔp ɲtaab ɲi baka ɲtum baɲaaɲ banwoon kabaɔ̄ kaloolan. ¹⁹ Na manjoonan pfiyaar pi nafiyaaruɲ Naɲibaɔ̄ɔi pameeɔ̄ana ɔ̄i dko bti, ukaan kɛ̄ uwo mnlilan mi naan. Kɛ̄ nɲɛ̄ ɲal nawo na ɲɲal ɲntuɲa, kadolna bnuura kaɲɛ̄ kabi kalow low buɔ̄aan. ²⁰ Naɲibaɔ̄ɔi anwoon ukumpɛ̄s wi mnjeeh awat hɛ̄nkuɲ ɔ̄atana ɔ̄i ihoɔ̄an.

Dɲehaɲ bnuura bi Yetu Ajugun bawo ɔ̄i an.

²¹ Timote anjaan alemp na nji awulan mboɲ, ul na Lutiyut na Yaɔ̄on na Fotipater bayiɔ̄ naan.

²² Nji Tertiyu mpiiɔ̄aruɲ Pawulu kakaarta, dwulan mboɲ ɔ̄i katim ki Ajugun.

²³ Gayut anyeeknuɲ du katohul awulan mboɲ. Du katohul di di banfiyaaruɲ bti bajaan bayitiiraan.

Erattut namali i ubeeka akak awulan mboɲ, na Kwartu ayiɔ̄ nja.

²⁴ [Dɲehaɲ Yetu Krittu Ajugun awulan an bti bnuura. Uwo haɲ.]

Mndɛ̄m mi Naɲibaɔ̄ɔi

²⁵ Nawulɛ̄n ɲdɛ̄man Naɲibaɔ̄ɔi! Aka mnhina mi pdolan naliint ɔ̄i pfiyaar. Uko waɲ wi wi nji njakuɲ wi nji kaɔ̄puɲ *Uɔ̄ɔp Ulil Unuura unktiimiyaanuɲ uko wi Yetu *Krittu, kadiiman manjoonan mammenaniin undiimaan. ²⁶ Hɛ̄nkuɲ kakɲa manjoonan mɛ̄nɔ̄ mantɛ̄pna ɔ̄i uko wi *baɔ̄ɔpar Naɲibaɔ̄ɔi bapiiɔ̄tuɲ, uko wi Naɲibaɔ̄ɔi anwoon aankba ajakuɲ aji udolana, apɛ̄n awinana ɔ̄i kadun ki ɲtaak bti ɲahilna ɲafiyaara ɲabot ɲado kaɔ̄aɲa. ²⁷ Nawulɛ̄n ɲdɛ̄man te mnto Naɲibaɔ̄ɔi anwoon aloolan anwoon na uɲal unɔ̄uɲa ɔ̄i katim ki Yetu Krittu. Uwo haɲ.

Uṭup uteek wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaak wi Korint

Uṭup ujuni

Korint dawo ulon ṭi nḃeeka nḃandēmnuṇ nḃi utaak wi Akayi unwoon nṭa ṭi utaak wi Gret. Bañaan baṭum bambiin afēt ṭi ubeeka mēntṭi babi wo bañaan banwoon baanfiyaar Naṣibaṭi abot awo bado iko iwuṭaan. Pawulu ado uṣubal na kli paaj pa pṭooran pntuk pi banfiyaarun. Wi Pawulu apiitun kakaarta ki, awo du Atiya du ubeeka wi Efet. Bañaan balon biki pntuk pi banfiyaarun du Korint bapiitulun kahepara uko ulon wi banalun pme. Ji ikaarta bti yi Pawulu, ado alon kē apiit akut aṇooṭ kakaarta du biki apiitun ka. Kē ṇaan i Pawulu ayilun katimul kawo Foten. Foten awo ṇaan anfiyaarun Krittū kē bañaan baṣe wo baamme'a bnuura. Pawulu ado kakaarta ki apiitun ki ifah itēb. Ṭi kateek ṇaan aji win kē banfiyaarun baṭup Pawulu iko itum intēpun ṭi pntuk pi banfiyaarun mēntṭi. Kē Pawulu aṣe win iko iwajanṭ inkaan udooni : Bañaan baantiinkar ṭi pntuk pi banfiyaarun. Alon aya apiinṭ na ahar aṣin. Banfiyaarun baji baṇooṭ batēntṭi baka banfiyaarun du uruha wi banwoon baanwo bayuday. Uko mēntṭi ukaan kē Pawulu ahepar baka me iko ikowandēnaan yi aktiinkun ijooanaari. Ṭi kafah katēbantēn uṭup paaj na ulon te du uṭup iṇeen na paaj Pawulu atēem ṭi iko yi baheparulun. Aṭiiniyaan bniim. Aji na baka balow nṭon. Aṭiiniyaan kak uko wi pyit pde panwoon paanji padēman Krittū. Aji na baka bala uṭen wi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi unjaan uṭenk pntuk pi banfiyaarun. Aji na baka bado kala bṇalad du uṭup iṇeen na nṭēb te iṇeen na nḃaakēr. Akak aṭiiniyaan pnaṭa ṭi pkeṭ. Ṭi uba kakaarta, Pawulu aṭup aji aṇal kaya pwin baka kayeenkna iko yi baṭonkrēnun kaṭēnkna bajuuk biki Yerutaalem.

¹ Nji Pawulu, i Naṣibaṭi aduun pa nwo nanjañan i Yetu *Krittū, ṭiki aṇalun uko mēntṭi, na Foten ayiṭ nja, nḃiitanan. ² Nḃiitan, an banfiyaarun Naṣibaṭi nanwoon du Korint, nankakun ayiman wi nawoon ṭi ploolan na Yetu Krittū, an nandu'aniinṭ pwo biki nul. Nḃiitun kak bañaan bti banjaan badēman katim ki Yetu Krittū Ajug nja, anwoon Ajugun akut awo Ajug baka, du dko di bawohan. ³ Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittū Ajugun bawulan bnuura babot bajoobṭēnan nḃhaaṣ.

⁴ Naṣibaṭi awulan bnuura wi nawoon ṭi ploolan na Yetu *Krittū ukaan kē nji kabeeba wal undoli ṭi uko wi nan. ⁵ Ṭi pwo ṭi ploolan na a pun, nawo bayok ṭi iko bti : Ṭi uṭup undoli na ṭi pme bti. ⁶ Na manjoonan, namēban bnuura uko wi nṭupanan ṭi Yetu Krittū, bado kē uneej ṭi an aṭoo aliint. ⁷ Hēnk, naankwaan nin uṭen ulon, wi nawoon ṭi pyoonk Yetu Krittū Ajugun apēn awinana. ⁸ Ul akun kadolan namēban naliint te ubaañsaani nahilna nawo bañaan biki nin ṇaan awoon aankka uko uwuṭaan uṭup ṭi baka ṭi unuur wi akbiin. ⁹ Naṣibaṭi aji do uko bti wi ahoṇun, ul andatanan nawo ṭi ploolan na Abukul Yetu Krittū Ajugun.

Uko wi bpulad ṭi ptoof pi banfiyaarun

¹⁰ An bayiṭ naan, dkooṭan ṭi katim ki Ajugun Yetu *Krittū nawo bti ṭi uṭup uloolan, bpulad baṭañ ṭi ptoofan, naṭēpēn ṭēp natiinkar nawo na uṣal uloolan na uṭup uloolan. ¹¹ An bayiṭ naan, uko unkaan kē nji kaṭiini han uwo kē bañaan biki ufēt wi Kēlowe baṭupēn aji bpulad bawo ṭi ptoofan. ¹² Dṇal kaji

balon ʔi an baji baji : « Nji dwo na Pawulu, » alon kaji « Nji dwo na Apolot, » alon kaji « Nji dwo na Kefat*. Alon kak kaji « Nji dwo na Krittu. »¹³ Naşal aji Krittu afaşiri i? Nji Pawulu i i bapanu ʔi krut pa an i? Keme ʔi katim ki naan ki ki nayeeknu ʔi batitmu i? ¹⁴ Dbeeb Naşiba ʔi ʔi uko wi nwoon mēmbattaar nin alon ʔi an bē mēnt Kritput na Gayut baka, ¹⁵ hēnk nin alon aankhil kaji nabattaar ʔi katim ki naan. ¹⁶ Yoow, dbaan aleş, dbattaar kak biki katoh ki Tefanat, aşē wo mēnkak aleş me mbattaar alon kak. ¹⁷ Krittu aanyilēn yil mbi pbattaar, ayilēn yil mbi nʔup *Uʔup Ulil Unuura. Aanyilēn ʔup wa na nʔup ʔi mntit mi űaan najēn, pke ʔi pi Krittu ʔi krut pawutna kawaan ʔi udooni.

Uşal unwoon unu ʔa na manjoonan

¹⁸ Uʔup wi pke ʔi pi *Krittu ʔi krut uwo nyila pa banneemu ʔi aşē wo pa nja ʔi mbuuru ʔi mnhina mi Naşiba ʔi. ¹⁹ Hēnk, Naşiba ʔi a ʔi ni ʔi *Ulibra wi nul aji : « *Dlu ʔi katok ʔi unu ʔa pi banwoon na ʔi şal unu ʔa, katok mntit mi bantitun*». »²⁰ In awoon na uşal unu ʔa ba? In awoon name? In awoon nalil mntum i umundu wi nʔa wi? Naşiba ʔi adiman kē uşal unu ʔa wi mboş uwo nyila. ²¹ Naşiba ʔi na uşal unu ʔa wi nul ado kē umundu uumme'a na uşal unu ʔa wi wa. Ulila kē a ʔi pna ʔi u ʔi up wi nʔupun abuuran banfiyaaru ʔi, u ʔi up mēnt uwo wo ʔi nyila ʔi kēş ki baűaan bajēn. ²² Bayuday baűal kawin iko iűonarenaan kē banwoon baanwo bayuday bakla pwo na ʔi şal unu ʔa, ²³ kē un ʔi şē ʔi up uko wi Krittu ampananiin. Bayuday baji uko mēnt uwo pkar Naşiba ʔi, kē banwoon baanwo bayuday baji uwo nyila. ²⁴ Kē ʔi baűaan biki Naşiba ʔi adatu ʔi, bayuday na banwoon baanwo bayuday, Krittu ajaan adiman mnhina na uşal unu ʔa wi Naşiba ʔi. ²⁵ Na manjoonan uko wi bajaan bado nyila ʔi Naşiba ʔi upel ʔi şal unu ʔa ʔi baűaan bajēn, kē pbişna pi Naşiba ʔi papel mnhina mi baűaan bajēn. ²⁶ An bayit naan, natenan jibi nabii ʔi awo wi Naşiba ʔi adu'anay: baűaan biki bajaku ʔi aji bawo na ʔi şal unu ʔa baantum ʔi an, kē baűaan banwoon na mnhina baantum ʔi an kak, kē baűaan bawee baantum ʔi an. ²⁷ Baűaan biki bajaku ʔi aji bawo bayila, Naşiba ʔi adat dat baka kakowandēnaan banwoon na ʔi şal unu ʔa. Baűaan biki bajaku ʔi aji baanwo na mnhina, Naşiba ʔi adat baka kakowandēnaan baűaan banwoon na ma. ²⁸ Baűaan bampoti, baűaan biki babeehu ʔi, ado baka ʔi baűaan bawaan udooni, Naşiba ʔi adat baka kadolna uko wi umundu uşalu ʔi aji uka udooni uwaan udooni. ²⁹ Hēnk nin alon aankhil kado kahomp ʔi kadun ki Naşiba ʔi. ³⁰ Ul adolu ʔi kē nawo ʔi ploolan na Yetu *Krittu, kē ul Krittu awoon űaan ankaan kē ʔi me uşal unu ʔa wi Naşiba ʔi. Akaan kē ʔi woto batool ʔi kēş ki Naşiba ʔi, ayiman ʔi kadunul, ul abuuranu ʔi nja ʔi pekadu. ³¹ Hēnk di di upitaniin ʔi *Ulibra wi Naşiba ʔi aji : « *Woli űaan alon ʔi aűal kahomp, adoon kahompna iko ʔi Ajugun adolu*. »[✧]

2

Uʔup wi Krittu ampananiin ʔi krut

¹ An bayit naan, wi mbii ʔi du an ʔi upan iko ʔi Naşiba ʔi imbiin amena mēnkla la naji dwo űaan anlilu ʔi mntum kēme űaan anwoon na kame. ² Dbaa ʔi p ʔi aji mēnkii ʔi niyaan nin uko ulon umpati na wi Yetu *Krittu, ul i bapanu ʔi krut. ³ Dbi du an na pbişna na blal, alēnk akat kat. ⁴ Pjukan pi naan na ʔi up ʔi nji kaupanan ʔi aanwo ʔi up ʔi ni ʔi ni name, mnhina mi *Uhaaş wi Naşiba ʔi manwinaniin hēnk, ⁵ kadolna pfiyaar pi nan pawut kana ʔi na ʔi uşal unu ʔa wi űaan najēn paşē panatna ʔi mnhina mi Naşiba ʔi.

* 1:12 Kefat: Katim kalon ki Kefat kawo Piyeer. ✧ 1:19 Itayi 29.14. ✧ 1:31 Yeremiya 9.24.

Uşal untuŋa wi Naşibaŋi

⁶ Bañaan banliintuŋ ti pfiyaar kaka, nŋup baka nŋup ni uşal untuŋa, kē uşē wo uunwo wi umundu wi, wi başih biki wa, bandoon abi kaba ba. ⁷ Uko wi nŋŋiiniyaanun uwo uşal untuŋa wi Naşibaŋi wi bañaan bawoon baamme, Naşibaŋi adolon kē uwo, wi awoon aando bi paş umundu, kadēmanaan nja. ⁸ Nin naşih alon i umundu wi aamme uşal untuŋa mēnt, woli bawo lah na wa, baankpaŋ Ajugun anwoon na mndēm. ⁹ Hēnk di di upiitaniin ti Ulibra wi Naşibaŋi aji :

« Uko wi nin pkēs pawoon paanwini,

uko wi nin kabaŋ kawoon kaantinki,

uko wi nin uşal uwoon uunşali,

wi wi Naşibaŋi ahankuŋ pa banjalulun. »*

¹⁰ Nja biki Naşibaŋi aŋepnuŋ ti *Uhaaşul adiiman uko mēnt. Uhaaşul ujaan ujeehan iko bti kado ban du uşal wi nul unlownuŋ. ¹¹ In ameen uko unwoon ti uşal wi ŋaan najēn bē mēnt uhaaş unwoon ti a wa? Kē hēnk kak di di nin ŋaan awoon aamme uko wi Naşibaŋi bē mēnt *Uhaaşul wa. ¹² Uhaaş wi njeenkun unwoon uhaaş wi umundu wi, uwo Uhaaş wi Naşibaŋi ŋhilna ŋme iko inuura yi aŋenuŋ nja. ¹³ Nēnkŋiiniyaan uko mēnt na nŋup ni ŋşal ŋntuŋa ni bañaan bajēn, ŋŋiiniyaan wa na nŋup ni Uhaaş wi Naşibaŋi ujukanun nja, aŋup iko yi wa bañaan banwoon na wa. ¹⁴ Kē ŋaan anwoon aanwo na Uhaaş wi Naşibaŋi aanji hinan pyeenk iko yi wa, ŋiki iji iwo wo ji nyila ti a. Aanhinan kame ya, ŋiki ŋaan aji me ya woli Uhaaş wi Naşibaŋi uwo ti a ŋaŋ. ¹⁵ ŋaan anwoon na Uhaaş wi Naşibaŋi aji me iko bti, kē bandukiin başē wo baanji bahil pme'a kadoo kahil kaŋup ti a. ¹⁶ Upiitana ti Ulibra wi Naşibaŋi aji : « *In ameen uşal wi Ajugun kadoo kawulun mēntan uşal?* »* Kē nja ŋşē me uşal wi *Krittu.

3

Pŋom ti ptoofpi banfiyaarun

¹ Kē an bayit naan, mēntiini na an ji bañaan biki, banjaan baŋaş *Uhaaş wi Naşibaŋi, dtiini na an ji bañaan biki banjaan baŋaş iko yi ŋleef ni baka ŋaŋalun. Nahum nwo bapot bampoti ti uko wi pfiyaar *Krittu. ² Ukaan kē nwulan mntow kē nadaani, mēnwulan pde pantamuŋ, naando bi hil pde pa. Te hēnkun naando bi hilan pde pa, ³ ŋiki nahum nwo bañaan bankŋaşun iko yi ŋleef ni baka ŋaŋalun. Woli bkujar na pŋom pawo ti ptoofan, naanwo wo bañaan bankŋaşun iko yi ŋleef ni baka ŋaŋalun ado iko yi bañaan biki umundu bajaan bado i?

⁴ Woli alon aji : « Nji dwo na Pawulu, » kē alon kak aji : « Nji dwo na *Apolot, » naanwo wo bti bañaan biki umundu i? ⁵ In awoon Apolot? Kē in awoon Pawulu? Nwo balempar Naşibaŋi biki naŋepnuŋ afiyaar ; andoli ti un Ajugun aŋu'ulun ulemp mēnt. ⁶ Nji dtepiin bko, Apolot kē atulan ba, kē Naşibaŋi aŋaan anaŋan ba. ⁷ Hēnk, antepiin na antulanun baanwo nin uko ulon, Naşibaŋi anaŋan anaŋan bko awoon uko ulon. ⁸ Antepiin na antulanun bawo baloolan, kē andoli ti baka aŋē lun kayeenk baluk bi nul bankliunun ulemp wi adolon. ⁹ Nja ŋlemp lemp na Naşibaŋi, kē an naşē wo uŋeek wi nul, nawo katoh ki awoon ti pniw.

¹⁰ Ti bnuura bi Naşibaŋi awulun, ji naniw nanuura dtēf itap yi katoh kē alon aŋē niw katoh. ŋaan andoli atenan bnuura jibi akniwi ti itap yun duuŋ. ¹¹ Kē nin alon aŋē wo aanhil kaŋu itap ilon impaŋi bē mēnt inwoon da ya ; itap

mënt iwoon Yetu *Krittu. ¹² Ñaaj ahil kaniw na uwuuru, untaam, mlaak mnuura, imul, pjaagal. ¹³ Uko wi akjejaan pniwna, ulemp wi nul uluñ kawinana ti unuur wi pwayeş. Unuur mënt bdo bado upen uwinana, buñ mënt badiiman ulemp wi ñaaj andoli adoon. ¹⁴ Woli uko wi aniwuñ unat aliint, ayeenk katuum ; ¹⁵ uşale yik, awaanandën kaşë buura buur ji ñaaj ambuuruñ pyik.

¹⁶ Naamme kë nawo katoh ki Naşibaţi i, kë *uhaaş wi nul uwo ti an meet i? ¹⁷ Woli ñaaj alon atok katoh ki Naşibaţi, unñ mënşan Naşibaţi atoka. Katoh ki Naşibaţi kayimani, katoh mënt kawoon an.

¹⁸ Nin ñaaj awutan kaguur uleeful! Woli ñaaj alon ti an aşal aji awo na uşal untuja wi umundu wi, akakan nayila ahilna akak ñaaj anwoon na uşal untuja na manjoonan. ¹⁹ Uşal untuja wi umundu wi uwo nyila ti kęş ki Naşibaţi. Hënk di upiitaniñ ti Ulibra wi Naşibaţi aji : « *Aji mob banjakun aji bawo na nşal ntuja ti kaguuru ki baka.* »^{*} ²⁰ Ukak apiitana aji : « *Ajugun ame nşal ni bañaan bantuja, ame kë nawaan udooni.* »^{*} ²¹ Ukaan kë ñaaj aanwo kado kahompna bañaan bajën ; an nakaan iko bti na bañaan bti : ²² uwole Pawulu, uwole Apolot, këme Kefat^{*}, uwole umundu, uwole ubida, këme pkeţ, këme uko wi nşa na wi faan, an nakaan iko bti na bañaan bti. ²³ Te an Krittu aka'anaj, kë Krittu ul, Naşibaţi aka'uluñ.

4

Balempar Krittu

¹ Kë un, nawo kajejun keeri ji balempar *Krittu, bañaan banwoon bamali biki Naşibaţi aţuun pdiiman bañaan iko yi nul immeniñ. ² Namali awo kado kalempar ajugul na uhaaş ujint. ³ Kë nji nşë wo mënşo aten me nawayeşaan këme uruha wi bañaan bajën uwayeşaan, mënka kak na pwayeş uleef naan. ⁴ Uhaaş wi naan uunjakën aji djubani kë nşë wo kakşa mënji dwo naţool ; Ajugun akwayeşaanun katup. ⁵ Ukaan kë naanwo i kataran pwayeş : nayoonkan unuur wi Ajugun akbiñ. Ul akluñ kado iko immeniñ yi bdëm ipen iwinana, kadiiman iko inwoon ti nşal ni bañaan. Wal mënt Naşibaţi adëman ñaaj andoli kaliñan na ulemp wi adolon.

⁶ An bayit naan nakaan kë nşëpna ti uko wi Apolot na wi naan nahilna najukna ti un pwut kado umpaţi na uko wi bapitun. Hënk, nin alon ti an awutna kado kahomp kaji awo na imon këme na undu. ⁷ Iwi, in adoliñ kë ipel bandukiñ ba? We wi ikaan, bë iinyeenk yeenk wa ba? Kë wi iyeenkun wa, we uwoon pdo kahomp kawo ji baantenu ŷen wa ba?

⁸ Naşal aji nado bi kaka uko wi nanumiñ bti i? Naşal aji nado bi wo wo bayok i? Kë nakak başih adukun kafet i? Na manjoonan, dñehan nakak başih, ñhilna nşih na an. ⁹ Naşibaţi awo wo ji aţu un nwoon banjañan du kafet ji bañaan banjubanuñ ataan na pkeţ. Nkak bten bi umundu bti : nwanjut na bañaan bajën. ¹⁰ *Krittu akaan kë nwo bayila, kë an naşë şal aji Krittu akaan kë naji naji nawo na uşal untuja. Un nbişnaa, kë an naşë wo na mnhina. Badëmanan kë un başë walanun. ¹¹ Te nşa, nwo na ubon, udaan kë utijun, nwo byişu, nwo ti mnhaj, nwaan dko dfët, nwo ti pñaay na dko, ¹² nwoor ti ulemp wi iñen yi nun. Woli ñaaj akarun, nji nñehandëra bnuura ; ahajanun le, nmiir ; ¹³ woli ñaaj aţup buşaan ti un, nji nşup bnuura ti a. Te nşa nwo uko unwuñunñ ti mboş awo uko wi bañaan bti bagatun.

^{*} 3:19 Yob 5.13.   ^{*} 3:20 Kañaam 94.11.   ^{*} 3:22 Kefat: Katim kalon ki Kefat kawo Piyeer.

¹⁴ Mëmpiitan piit hënk nakownaana, dpiitan piit ji babak naan biki nñaluj maakan nahilna name. ¹⁵ Woli nado ka bañaan iñeen week nyaaş iñeen week (10 000) bankjukananan bgah bi *Krittü nakaha aşinan aloolan : nakak babak naan ti Yetu Krittü wi nñapanan *Uţup Ulil Unuura. ¹⁶ Dkooţan keeri, nadoonaan nado kado ji nji. ¹⁷ Uko wañ ukaan kē nyil du an Timote anwoon abuk naan ti Ajugun i nñaluj maakan kē abot amēbanaan, aluj kaleşanan mnwo mi naan wi nwoon ti ploom na Krittü Yetu mantaanuj na uko wi njaan kajukan banfiyaaruj bti ti dko bti.

¹⁸ Balon badeen iganan awo ti phomp aşal aji mēnkak du an. ¹⁹ Kē nşē bi du an uunkjon woli ulil Ajugun katen bahomp mēnt. Woli dluj aban, mēnkten nşup ni baka ʔañ, dten me baka mnhina na manjoonan. ²⁰ *Pşih pi Naşibaţi paanwo ti nşup ʔañ, pawo ti mnhina. ²¹ We wi nahokanuj keeri? Nañal mbi du an na pmul kēme mbi du an na uñal na pjoob bkow?

5

Mnwo mwuţaan ti pntuk pi banfiyaaruj

¹ Na manjoonan, baji baţiiniyaan mnwo mnwuţaan ti ptoof pi nan, mnwo mnwuţaan mandoon awo maanwo du banwoon banfiyaar Naşibaţi : ñiint alon adoo ya apiint na ahar aşin. ² Kē naşē homp, nawo lah kawo ji bañaan banwoon na puum kado ñiint mēnt apēn ti ptoofan. ³ Nji kē nşē wo mēnwo da na an, uhaaş wi naan kē uşē wo da, ddo bi wayēş wayēş ñiint andoluj uko mēnt ji ñaan anwoon da, amaar. ⁴ Ddo uko mēnt ti katim ki Yetu Ajugun. Aa, wal wi nakluj kayit, nşē wo ti ptoofan na uhaaş, mnhina mi Yetu Ajugun manwo da na nja, ⁵ naşē nawutar ñiint nawuţaan mēnt *Tatana, uleef wi nul utoknaana. Hënk uhaaş wi nul uşē uluj ubuur ti unuur wi Ajugun akwayēşuj bañaan.

⁶ Naanwo i kado kahomp nin! Naamme kē uko untiinku utaašanaan pşon ujaan unatan pşon pţum i? ⁷ Napēnaan uko utaašanaani pşon ujon, nakakna pşon phalu, bañaan bajint ti kēş ki Naşibaţi. Nado bi wo wo bajint. *Krittü anwoon unkaneel wi *Ufettu wi Mbuur awul kaţuţul pa nja. ⁸ Nawulēn keeri ŋdo ufettu, ŋwut kawo na mnŋot na ipekadu ji ipoom inwoon na uko utaašanaani pşon ujon, ŋwo bañaan bajint ti kēş ki Naşibaţi, banjaan baţup manjoonan, banwoon ji pşon phalu.

⁹ Ti kakaarta kalon ki mpiitanan djakan aji nalow bañaan banwoon ti pjuban pi piint. ¹⁰ Wi njakuj hañ, mēnt bajuban ti piint bti biki nji kaţiiniyaanuj, kēme bañeebar iko, kēme baguuru, kēme banjaan badēman ŋnton. Woli hënk di njakuj lah, napēn ti umundu! ¹¹ Uko wi nñaluj lah kaţupan uwo nawut kanaakiir na ñaan anjakuj aji awo i *Krittü aşē wo ti pjuban pi piint kēme añeebar iko, kēme adēman ŋnton, akuutar, akuj, kēme awo naguuru. Naando wo wo kaţok pde na ñaan mēnt. ¹² Nji dkaan na pwayēş bañaan banwoon baanwo biki Krittü i? Nin! Mēnt banwoon biki Krittü biki ŋwoon i kawayēş i? ¹³ Naşibaţi akluj kawayēş banwoon baanwo biki Krittü. Nadolan jibi *Ulibra wi Naşibaţi uţu'anan pdo : « *Napēnaan ñaan njanot ti ptoofan.* »^{*}

6

Pŋom na uruha ti ptoof pi banfiyaaruj

¹ Woli alon ti an aka uhok na ayiţul ti *Krittü, hum di di ajaan aŋoom kañooţa pwayēş du banwoon baamme uko unwoon utool ti kadun ki Naşibaţi, kawo

* 5:13 Pleşan 17.7.

aanji ñooṭa du banwoonj biki Naşibaṭi bawayeşa? ² Naamme kē bañaan biki Naşibaṭi bakluṅ kawayeş umundu i? Kē woli nawoonj i kawayeş umundu, nabiişna pwayeş iko impoṭi i? ³ Naamme kē ŋluṅ kawayeş ŋwanjut i? Kē hum di di ŋwoonj ŋñhil kawayeş iko yi umundu wi ba? ⁴ An kē naşē ji naka uhok ṭi iko yi umundu wi kaşē ya du bañaan biki banfiyaarunj *Krittu baṭuunj bawayeş bawaan udooni. ⁵ Dṭiini hēnk nakownaana. Naanwo na űaan alonj ṭi an anwoonj na uşal untuṅa anhilunj kawayeş uhok ṭi ptoofan i? ⁶ Kē naşē ji nado anfiyaarunj Krittu aya na ayiṭul ṭi Krittu uruha, kabaa beeh kañoṭa du kadun ki banwoonj baanfiyaari.

⁷ Na manjoonan pdo kado uruha ṭi ptoofan pado bi diiman diiman kē najoti. We ukaanj kē naambaa ṭēp ṭēp adinan badolan buṭaan ba? We ukaanj kē naankwut bakiijan ba? ⁸ Kē naşē ji nabaa ṭēp ṭēp kado buṭaan, kakiiṅ bandukiin, kadoo do haṅ na bayiṭan ṭi *Krittu. ⁹ Naamme kē banjaan bado buṭaan baankluṅ kawo du *Pşih pi Naşibaṭi i? Natiinkan bnuura : bañaan banjaan bajuban pjuban pi piinṭ, banjaan badēman űntonj, baṭupan, banjaan bapiinṭ na biinṭ ji baka, kēme baat ji baka, ¹⁰ bakiiṅ, bajaan bañeebar iko, bakuj, bakuutar na baguuru baankwo du Pşih pi Naşibaṭi. ¹¹ Kē hēnk di balonj ṭi an babinj awo. Kē Naşibaṭi i nja aşē ṭēpna ṭi Yetu Krittu Ajugun na *Uhaaş wi nul aṅow ipekadu yi nan, kē nakak ayiman, adolan kē nawo batool ṭi kēş ki nul.

*Pmēban uleefji dko di *Uhaaş wi Naşibaṭi ufēṭun*

¹² Balonj baji baji : « Nji, dhinan kado iko bti, » kē iko bti işē wo iinnuura pa űaan. Aa, dhinan kado iko bti, kē nşē wo mēnkṭinan uko ulonj udo kaṭonj. ¹³ Balonj ṭi an baji baji : « Uko ude uwo wi kayin, kē kayin kawo ki uko ude, » kē Naşibaṭi aşē luṅ kaba na yul bti. Kē uleef uşē wo uunwo wo pdo kajubanaan pjuban pi piinṭ, uwo wi Ajugun, ul amēbanunj wa. ¹⁴ Kē Naşibaṭi, annaṭanunj Ajugun ṭi pkeṭ, akak aluṅ kanaṭan nja ṭi pa na mnhina mi nul. ¹⁵ Naamme kē uleef wi nan uwo kafah kalonj ki uleef wi *Krittu i? Djeṅ keeri uleef wi Krittu kado uleef wi naṭuunk i? ¹⁶ Naamme kē űaan anyaan anaakiir na űaaṭ naṭuunk aji kak kawo űaan aloolan na a i? Na manjoonan upiṭana aji ṭi Ulibra wi Naşibaṭi : « *Bukaṭ batēb bakak űaan aloolan.* »[☆] ¹⁷ Kē hēnk kak di di űaan annakiirunj na Ajugun, ajaan akak uhaaş uloolan na a.

¹⁸ Nadoon kaṭi keeri pjuban pi piinṭ. Pekadu dlon dmpaṭi di űaan adolonj dawo du uleef bdig, kē anşaan ajuban pjuban pi piinṭ aji juban uleeful. ¹⁹ Naamme me kē uleef wi nan uwoonj dko dyimanaan di *Uhaaş wi Naşibaṭi ufēṭun i? Uwo ṭi an, Naşibaṭi awulananj wa. Mēnt an keeri nakaanj uleefan. ²⁰ Naşibaṭi anugan nug ṭi preeş pweek. Nadoon kadēmana keeri na uleefan mēnt.

7

Bniim

¹ Hēnkun, dbi ṭi uko wi nabiiṅ aheparaan aji me unuura űiinṭ aṭo bē aankwo na űaaṭ. ² Uko wi njakuṅ wi : jibi nameeṅ kē űaan ahinan kajot ṭi pjuban pi piinṭ, dşal aji űiinṭ andoli aji wo kawo na aharul, űaaṭ andoli kak awo na ayinul. ³ űiinṭ adoon kado uko wi awoonj i kado kado na aharul, űaaṭ kak ado wi awoonj kado. ⁴ Mēnt űaaṭ akaan uleeful, ayinul a ; kē hēnk kak di di űiinṭ awoonj aanka uleeful, aharul akaan wa. ⁵ Nawutan keeri kaneenandēr űleefan bē naanṭo ṭo awat ṭi ploolan kalowiir űwal űlon, kahilna kawo ṭi pñehan

☆ 6:16 Ujuni 2.24.

Naşibaŋi. Woli nabaa, naşë kak, kaŋi *Fatana abi ado na pguuran ŋiki naanji nahil pmëban nleefan.

⁶ Uko wi nŋupun wi, mënjakan aji uwoon uko wi pdo kado, dji nahil kado wa. ⁷ Kë nşë hokan baŋaan bti bawo ji nji, bawut kaniim. Kë ŋaan andoli aşë ji yeenkna du Naşibaŋi uŋen umbaan kabi wo wo wi nul, alon aji yeenk wi bniim, undu kayeenk wi pduka nayot.

⁸ Kë nşë ji na biinŋ na baat banwoon baanwo ŋi bniim, kë unuura baduka haŋ ji nji. ⁹ Başale wo baanhil pmëban nleef nji baka, bawo kawo ŋi bniim. Uhokan ŋaan awo ŋi bniim kë di pkeŋ na uyen.

¹⁰ Kë banşaan awo ŋi bniim, uko wi nŋuun baka pdo wi, dbaa ji nji, uko wi Ajugun aŋuun pdo wii wi : ŋaat anniimiin aanwo kagar na ayinul. ¹¹ Kë woli agar na a, awo kaduka hënk këme kakak katiinkar na a. Kë hënk kak di di ŋiinŋ awoon aanwo kagar na aharul.

¹² Kë nşë nŋal kaŋupan kak uko ulon, nji ŋi uleef naan djakuŋ, mënŋ Ajugun a : ŋiinŋ anfiyaaruŋ *Krittu awole na ŋaat kë awo anwoon aanfiyaara, kë ŋaat adinan pwo ŋi bniim, aanwo kagar na a. ¹³ Kë ŋaat anfiyaaruŋ Krittu awole na ŋiinŋ anwoon aanfiyaara, kë adinan pwo na a, aanwo kagar na a. ¹⁴ ŋiinŋ anwoon aanfiyaari, aharul mënŋ aji dola akak najinŋ ŋi kęş ki Naşibaŋi, kë ŋaat anwoon aanfiyaari, ayinul mënŋ aji dola akak najinŋ. Woli mënŋ hënk da lah, babukan kawo baŋop ŋi kęş ki Naşibaŋi, kë jibi uwoon hënk, bawo bajinŋ. ¹⁵ Kë woli anwoon aanfiyaar Krittu aŋal pgar, agaran ; ŋiinŋ këme ŋaat anfiyaaruŋ aanwo katanana wal mënŋ. Na manjoonan Naşibaŋi adu'an nawo ŋi mnjeeh. ¹⁶ Iwi ŋaat, imehaara me iluŋ kabuuran ayinu i? Kë iwi ŋiinŋ imehaara me iluŋ kabuuran aharu i?

Pwo jibi Naşibaŋi ajakuŋ nwo

¹⁷ Woli mënŋ uko wi nŋiiniyaanuŋ hënkun wa, ŋaan andoli awo kawo jibi Ajugun aŋenuluŋ kë awo, jibi abiiŋ awo wi Naşibaŋi adu'uluŋ. Uko mënŋ wii wi njakuŋ na banfiyaaruŋ bti bado kaŋaş. ¹⁸ Woli ŋaan alon ŋi wal wi adu'aniin awala katëmp, adukiin haŋ. Woli aanwala katëmp wal wi adu'aniin, awutan kado bawalana katëmp. ¹⁹ Pwala katëmp paanwo nin uko ulon, kë pwo iinwala katëmp paanwo nin uko ulon ; uko unkaan udooni, uwo pŋaş iko yi Naşibaŋi aŋuun pdo kado. ²⁰ Aa, ŋaan andoli adukiin jibi abiiŋ awo wal wi Naşibaŋi adu'uluŋ. ²¹ Woli iwo najuuk ŋi ulemp wal wi idu'aniin, kŋoo kaŋaaf uko ulon. Kë woli ihil kabuur, buuran. ²² Na manjoonan, ŋaan i bakjuuknŋenun ŋi ulemp wi Ajugun adu'uluŋ, awo najeeh ŋi kęş ki Ajugun, kë ŋaan anwoon najeeh wi adu'aniin awo najuuk ŋi ulemp i *Krittu. ²³ Naşibaŋi anugan nug ŋi preeş pweek, nawutan keeri kakak bajuuk ŋi ulemp biki baŋaan bajën. ²⁴ An bayit naan, dkak aŋupan : andoli ŋi an adukiin ŋi kadun ki Naşibaŋi jibi abiiŋ awo wal wi adu'aniin.

ŋi uko wi baŋaan banwoon baando bi wo ŋi bniim

²⁵ ŋi uko wi baŋaan banwoon baando bi wo ŋi bniim, Ajugun aantupën uko wi pŋu'an nado kado, kë nşë wulan uşal naan. Naşibaŋi awulun mŋaga mi nul, ukaan kë nawo katiinkën. ²⁶ Jibi umundu utokiin hënkun uko wi nşaluŋ aji unuura uwo ŋaan andoli aduka jibi awoon. ²⁷ Woli iniimi, wutan kala pgar na ŋaat. Woli iniimi, wutan kado kala bniim. ²⁸ Kë işale aniim, iinjubani ; woli neegani aniimaa, aanjubani ; kë baŋaan banniimiin başë lun kahaj, ukaan kë nŋal kalowanan mnhaj mënŋ.

²⁹ An bayit naan, uko wi nŋaluŋ kajakan wii wi : uba umundu uŋogi. Hënkun banwoon na baat bawoon ji baanwo na baka, ³⁰ bankwooniin

bawoon ji baankwooni wooni, banwoon ɕi mnlilan bawoon ji baanlilan lilan, banknugun bawoon ji baanka ka, ³¹ banwoon ɕi iko yi umundu wi badoon ji banwoon baanwo ɕi ya. Umundu jibi uwoon h nk uba h nkun.

³² K  n  ɗal nawut kawo ɕi manɕaaf.  naaŋ anwoon aanniimi aji ɕaaf iko yi Ajugun, aji  al jibi akliluli. ³³ K  anniimun a  ɕi ɕaaf iko yi umundu, aji  al jibi aklili aharul, ³⁴ wal m nt aji wo na n al ɗt b. K  h nk kak di di  naaŋ anwoon aanniimaa, na  naaŋ anwoon aando bi me  niint bajaan baɕaaf iko yi Ajugun, kahilna kawo ɕi k   ul bajint ɕi uleef na ɕi uhaa . K  anniimiin a  ɕi  al iko yi umundu, aji  al jibi aklili ayinul. ³⁵ Dɕup uko m nt pa bnuura bi nan ; m gal ɗal pɕu'an pkuŋ pi nawoon naanhinani. Dɗal nado uko unwoon unuurnaaniin na  nam ban ɕi Ajugun naliint, nalin ɕi ul ɕa .

³⁶ H nkun, woli  niint ajok  naaŋ, a  win k  aanhil pm ban uleeful, k   naaŋ ak   niim, aniimana, m nt pekadu da. ³⁷ B  woli  niint a alun bnuura du uhaa ul meet, nin alon aanwuuka wuuk, k  uwo uko wi a alun, k  aji ayukana, aankpiint na a, aankniima, un m ntan ado bnuura. ³⁸ H nk,  naaŋ anniimun  naaŋ i ajokun ado bnuura, k  an aaŋ awo aanniimi a  do bnuura kak apel. ³⁹  naaŋ aji wo kawo na ayinul ɗwal bti wi awoon najeb, k  woli ayinul abi ak  ahina kaniimar na  naaŋ i a alun, bubara awo i Ajugun. ⁴⁰ K  n   al aji woli aduka jibi awoon, anuurand n kapel. Nji kak d al aji dwo na *Uhaa  wi Na ibaɕi.

8

ɕi uko wi pde uyemaɕ wi mngur

¹ H nkun, dbi ɕi uko wi uyemaɕ wi mngur. Nme k  nja bti ɗwo na kame ɕi uko m nt. K  kame ka  ɕi kado  naaŋ adeen iganan kahomp, unal k  u  ɕi udo ba aaŋ baya kadun. ² Woli  naaŋ a al aji ame uko ulon, aando bi me jibi awoon i kame. ³ K   naaŋ a ale ɗal Na ibaɕi, un m ntan Na ibaɕi aji me a.

⁴ ɕi uko wi pde uyemaɕ wi mngur keeri, ɗme k  iko yi ba aaŋ bajaan bad man kawo wo ji iwo Na ibaɕi iinwo nin uko ulon ɕi umundu, k  Na ibaɕi awoha aloolan. ⁵ Na manjoonan udo ka iko itum du baɕi na ɕi mbo  yi ba aaŋ bajaan badu Na ibaɕi na Ajugun, ⁶ k  nja n   si fiyaar k  Na ibaɕi awoha aloolan, A in nja a ; iko bti iwoona du a, k  ul akaaŋ k  ɗka ubida. K  Ajugun aloolan awohan, Yetu *Krittu a, iko bti it pna ɕi a, k  nja ɗkak at pna ɕi a aka ubida.

⁷ K  m nt ba aaŋ bti ba aaŋ ame uko m nt. Banfiyaarun balon banɕaalun ɕfa pd man iko ilon yi bajaan badu Na ibaɕi m nt baji bade nyemaɕ m nt ka  ɕu ɕi u al te h nkun k  bawo ɕi b enjan. H nk, u al wi baka unwoon uunliinti u  kak kaɕop. ⁸ M nt uko ude ukdolun nja ɗhil ɗnaɕ ɕi kadun ki Na ibaɕi : woli ɗndee, ɗn kwaan nin uko ulon ; woli ɗdee, ɗn kka nin uko ulon. ⁹ Na aafaraan kaka a uko wi badinananan pdo wi nawoon banfiyaarun udo bayitan ɕi *Krittu m nt biki n al ɗawoon ɗaanliinti bajuban. ¹⁰ Woli ide du kadun ki iko yi bajaan bad man kadu Na ibaɕi, iwi immeen k  ihil pdo wa, k  anfiyaarun Krittu alon i u al uwoon uunliinti awinu, iin al aji it y na ado kade nyemaɕ ɗi mngur i? ¹¹ H nk, ido na kame ki nu k  anwoon aanliint u al k  anemi, ayiɕu m nt i Krittu ak tarun. ¹² Wal wi najubanut han bayitan ɕi Krittu, atok n al ɗi baka ɗanwoon ɗaanliinti, najuban juban Krittu. ¹³ Ukaaŋ k  woli uko ude ulon ukaki kado ayiɕ naan ajot, kahokan pwut kade wa kawutna kado ajot.

9

Uko wi nanja an awoon i kado

¹ Jëm badinanaan pdo iko bti i? Mënwo *nanjañan i? Mënwin Yetu Ajugun i? Mënɲ nji dtijanaŋ ɲi bgah bi Ajugun i? ² Woli mënwo nanjañan ɲi kës ki baloŋ, dwo kawo a ɲi kës ki nan ; na manjoonan an najaan nadiiman kè nji dwo nanjañan wi nawoon baloolan na Ajugun.

³ Uko wi nji kateemuŋ banklatnuŋ wii wi : ⁴ ɲënka na pka uko ude na udaan ɲi ulemp wi pɲup *Uɲup Ulil Unuura i? ⁵ ɲënka na pjeŋ ayiɲun ɲi *Krittü awo aharun jibi banjañan bandukiin na babuk ašin Ajugun na Kefat* i? ⁶ Nji na Barnabat ɲaŋ ɲwoon kado kak ulemp wi iñen yi nun kadeena i? ⁷ Nabi tiinka kè baji nangoli aklukun uko wi akdeen i? In ajaan ado uɲeeh kašë wo aanji deena wa? In ajaan ado batani kašë wo iinji kdaan mntow mi batani mënɲ ba?

⁸ Dtjiiniyaan iko yi bañaan bajën bajaan bado nahilna nayikrën, kè *Bgah bi Moyit bakak aɲiiniyaan uko mënɲ kak. ⁹ Na manjoonan, upiitana ɲi Bgah bi Moyit aji : « *Inwo kaneenan uwit unklempariin pfeer wal wi kakit kabanuŋ.* »* Našibaɲi aji ɲaaf ɲgit i? ¹⁰ Mënɲ nja ɲkaan kè aɲiini haŋ i? Aa, nja ɲkaan kè uko mënɲ upiitana. Naan anjaaruŋ na ankituŋ baji bahaɲ kè baluŋ kayeenk kafah ki baka ɲi uko wi bakituŋ. ¹¹ Kè un ɲntepiin iko inuura inwoonun du Našibaɲi ɲi an, našal aji ɲënwo i pyeenk du an kapelan iko inuura yi umundu wi yi ɲnumiin i? ¹² Woli bañaan baloŋ bampaɲi bayeenk iko mënɲ ɲi an, un ɲënwo i kaɲep ɲëp kayeenk ya kapelan i?

Kè ɲšë wo ɲënɲo aten uko mënɲ, ɲbaa ɲëp ɲëp amiir iko bti kawutna kaneenan *Uɲup Ulil Unuura wi *Krittü uya kadun. ¹³ Naamme kè bañaan banjaan balemp du *Katoh Kawee ki Našibaɲi baka na pdeena da i? Aa, bankɲanun du *umeeša wi mngur baka na pyeenk ɲi iko inɲanun da. ¹⁴ Kè hënka kak di di Ajugun ajakuŋ na bankɲupun Uɲup Ulil Unuura aji bawo kadeena pdo kaɲup uɲup mënɲ.

¹⁵ Kè nji ɲi uleef naan ɲšë wo mënhepar iko mënɲ bti. Mënkpit piit kayeenkna iko mënɲ: na manjoonan, dhokan kakeɲ! Uko wi nji kanahnun, nin ñaan aanktok wa. ¹⁶ Mënwo kado kahomp kaji dtup *Uɲup Ulil Unuura, uwo uko wi Našibaɲi aɲu'enuŋ pdo. Woli mënɲup wa, kawuɲën. ¹⁷ Woli uwo lah uko wi nji ɲi uleef naan njakuŋ aji ddo, kaka baluk ; kè ušë wo uunwo haŋ, Našibaɲi aɲu'enuŋ pdo wa. ¹⁸ Kè we uwoon baluk naan keeri? Uwoon ndo kaɲup Uɲup Ulil Unuura wi nji kaɲupun, kawo mënklempašaana wa.

¹⁹ Nin aloŋ aanhil kaɲu'ën pdo uko uloŋ, kè ɲšë ɲal ɲal kalempar bañaan bti, kahilna kaɲi bañaan batum maakan ɲi pfiyaar *Krittü. ²⁰ Woli dwo ɲi ptoof pi bayuday, dji kawo ji nayuday, kahilna kaɲi baka ɲi pfiyaar Krittü. Woli dwo ɲi ptoof pi bankɲašun Bgah bi Moyit, dji kawo ji ñaan anɲašun ba kahilna kak kado baka bafiyaar Krittü, nji ndoon awo mënka na pɲaš ba. ²¹ Woli dwo ɲi ptoof pi banwoon baankɲaš Bgah bi Moyit, dji kawo ji ñaan anwoon aankɲaš ba kahilna kado baka bafiyaar. Kè ɲšë wo mënwo ñaan anwoon aanji ɲaš bgah bi Našibaɲi, wi njaan kaɲaš bgah bi *Krittü. ²² Woli dwo ɲi ptoof pi banwoon baanliint ɲi pfiyaar, dwo ji banwoon baanliint ɲi pa. Dwo iko bti pa bañaan bti, kahilna kado jibi nhilanun, Krittü ahilna abuuran baloŋ. ²³ *Uɲup Ulil Unuura ukaan kè ndo iko mënɲ bti, kahilna kayeenk iko yi uhoŋun.

²⁴ Naamme kè ɲi pɲi, batum baji baɲi, aloolan kašë jot bandukiin kadun kayeenk katuum i? Naɲiin keeri nahilna nayeenk katuum. ²⁵ Bampëtar baji bawut iko bti kahilna kabomander. Kè bašë ji bado haŋ kahilna kayeenk katuum. Kè katuum mënɲ kašë ji kaba. Nja kè ɲšë ji ɲdo haŋ kahilna kayeenk

* 9:5 Kefat: Katim kaloŋ ki Kefat kawo Piyeer. ☆ 9:9 Plešan 25.4.

katuum kanwoon kaankba. ²⁶ Ukaan kē mēmbubara aṭi, mēnji kabubara kagutan, dji kabi taman taman. ²⁷ Dji kamiir iko itum, kaṭijan uleef, kaṭi pṭup bañaan *Uṭup Ulil Unuura kašē kawo mēnkyeenk katuum ki uhoṅun.

10

*Uko undolun bañaan biki *Itrayel du pndiiš*

¹ An bayiṭ naan, dnjal naleš uko umbiiṅ ado bateem nja. Wi bapēnnun utaak wi *Ejiptu na *Moyit bawo bti ṭi kanfēluṅ uṭeeh, amuur *bdēk bjeenkalo.

² Uwo wo ji bukal bti babattaar ṭi kanfēluṅ na bdēk kawoona baloolan na Moyit. ³ Bukal bti bade pde pi Našibaṭi awuluṅ, ⁴ adaan meel mi Našibaṭi adoluṅ kē mampēnna ṭi plaak, kē plaak mēnt pawoon *Krittu. ⁵ Kē batum maakan ṭi baka bašē bi wo baanlil Našibaṭi, ukaan kē baṭeṭ kē muum manratan du *pndiiš.

⁶ Iko yaṅ, yi bateem nja badoluṅ, idiiman nja kē ṅwo i kawut kaṅal pdo iko iwuṭaan ji baka. ⁷ Nawutan kado kadēman iko yi bajaan badu Našibaṭi ji baloṅ ṭi baka. Hēnk di di upiitaniin ṭi *Ulibra wi Našibaṭi aji : « *Bañaan baṭo ade, adaan ašē naṭa unoh* ». ⁸ Nawulēn ṅwut pjuban pi piint ṭi baloṅ ṭi baka, pul pakaaṅ kē bañaan ṭe iṅeen itēb na ṅwajanṭ, ṅyaaš iṅeen-week (23 000) baṭeṭ ṭi unuur uloolan. ⁹ Nawulēn ṅwut kado kadak *Krittu jibi baloṅ ṭi baka babiin adak Našibaṭi, uko mēnt ukaan kē ṅpula ṅafin baka. ¹⁰ Nawutan kado kaṅur ṅuran jibi baloṅ ṭi baka babiin ado, uko mēnt ukaan kē uwanjut unjaan ufin uba na baka. ¹¹ Nja ṅñṅogun ṭi uba umundu, iko mēntan yuṅ bti, yi bateem nja badoluṅ, iwo wo ṅhilna ṅten ṭi ya abot apiitana ṅhilna ṅlipara. ¹² Hēnk keeri woli ṅnaan ašal aji anaṭi, alipariin kajot. ¹³ Mnhaṅ mi nahajan, baloṅ bahaj ma. Kē Našibaṭi ašē luṅ kado uko wi ajakuṅ, aankdinan iko mēnt iwuukan nado buṭaan bi nawoon naankhilan pbuur. Woli iko mēnt iwuukan nado buṭaan aji dolan nabuur kakuṭ kaṭijan kaliint.

Pwut kadēman iko yi bajaan badu Našibaṭi

¹⁴ Ukaan keeri kē nji na an biki ṅjalun maakan nalowan iko yi bajaan bado Našibaṭi. ¹⁵ Nawo bañaan bankaṅ ṅšal, ukaan kē ṅjal natiink bnuura uko wi nji kaṭupanaṅ. ¹⁶ Našalan pnkalame pandaannun ṭi kañah kabaañšaani ki *Krittu pankaan kē nji ṅbeeb Našibaṭi : woli ṅdaan ṭi pa, ṅṅnji ṅwo ṭi ploolan na Krittu ṭi pñaak pi atuluṅ i? Hēnk kak, kapoom ki ṅjaan ṅpitēš kaanwo pwo baloolan na Krittu ṭi uleef wi nul wi awuluṅ i? ¹⁷ Nfaašiiir nja bti kapoom kaloolan, uko mēnt udiiman kē ṅtum ašē woḥa uleef uloolan. ¹⁸ Natenan bañaan biki Itrayel : banjaan bade uyemaṭ unṭejanun du *umeeša wi mngur wi Našibaṭi, baanwo ṭi ploolan na Našibaṭi i? ¹⁹ Kē we wi ṅjalun kaṭupan hēnk ba? Uyemaṭ unṭejanun iko yi bajaan bado Našibaṭi uka udooni i? Iko mēnt yuṅ ika udooni i? ²⁰ Nin! Dji uko wi baṭejanun, na manjoonan baṭejan wa ṅnton, mēnt Našibaṭi i i baṭejanun wa. Mēnṅal nawo ṭi ploolan na ṅnton. ²¹ Naanhilan kadaan ṭi pnkalame pi Ajugun kakuṭ kadaan ṭi pi ṅnton. Naanhilan kade du umeeša wi Ajugun kakuṭ kade du wi ṅnton. ²² Woli ṅdo han udeeb wi Ajugun uwala ṭi nja. Našal aji ṅhinan apela i?

Pdo iko bti pa pḍēman Našibaṭi

²³ Dhinan kado iko bti, kē iko bti iše wo iinnuura pa ṅnaan. Aa, dhinan kado iko bti kē mēnt iko bti išaṅ aji iṭu ṅnaan aya kadun ṭi pfiyaar. ²⁴ Nin ṅnaan awutan kado kašal uleeful ṭaṅ, adoon kašal atēntul. ²⁵ Nahinan kade iko bti

* 10:1 Natenan ṭi Ppēn 13.21-22.

* 10:7 Ppēn 32.6.

* 10:8 Natenan ṭi Mnḍēn 25.1-18.

* 10:9

Natenan ṭi Mnḍēn 21.5,6.

inkwaapun du ufeeru, kawut kaşal uko ulon. ²⁶ Upiitana ti *Ulibra wi Naşibaţi aji : « *Ajugun akaan umundu na iko bti inwoon ti wa.* »*

²⁷ Woli űaan anwoon aanfiyaar *Krittu adu'an pyoban k  naűal pya da, nadeen iko bti yi akwulanan, nawut kaşal uko ulon. ²⁸ B  woli ajakan aji uyemaű uwo wi baűejananaan uko yi bajaan bado Naşibaţi, wutan kade űiki ibi katok uşal. ²⁹ Wi njakuű uşal, m ntiiniyaan űiiniyaan uşal wi nan, dűiiniyaan wi undu. We ukaan k  űaan anwoon aanliint űi uşal, awo kado kaűup űi uko wi nji nwoon kado? ³⁰ Nji, woli dbaab Naşibaţi űi uko wi nji kadeen, we ukaan k  bakji ddo buűaan űi uko wi mbeebun Naşibaţi ba? »

³¹ H nk, woli nade k me adaan, k me uko wi nakdolarun, nadoon iko bti pa pd man Naşibaţi. ³² Mnwo mi nan manwoon mnwo manwoon maankdo bayuday na banwoon baanwo bayuday na banfiyaarun Krittu bajot. ³³ H nk di di njaan kado : dji kaűal űi iko bti pdo uko unlilun baűaan bti. M nji kaşal uleef naan, dji kaşal bandukiin, bahilna babuur.

11

¹ Nadoon kado ji nji, jibi njaan kado ji *Krittu.

Uko unyukuű pwohara pa űiint na űaaű ti wal wi pűehan Naşibaţi

² Dbeeban űi uko wi najaan naleş n űi iko bti abot am ban idolade yi nayeenkun űi nji jibi njukananan ya. ³ K  nş  űal name uko wi : űiint andoli awoona űi *Krittu ; k  űaaű awoona űi űiint ; k  Krittu awoona űi Naşibaţi*. ⁴ űiint andoli ankűehanun Naşibaţi k me aűupara aş  gur bkow aji walan Krittu†; ⁵ k  űaaű ankűehanun Naşibaţi k me aűupara b  aangur bkow awalan ayinul‡: uwo wo ji awo űaaű andolon buűaan k  bapuunka§. ⁶ Woli űaaű aangur bkow, apuunkiin keeri. K  wi ukowand nun űaaű amata k me apuunka, aguran bkow. ⁷ űiint aanwo kaguur bkow, anaam na Naşibaţi abot aji yuuj mnd m mi nul ; űaaű ul, ajaan ayuuj mnd m mi űiint. ⁸ Na manjoonan, m nt űiint ap nnun űi űaaű, űaaű ap nnun űi űiint. ⁹ K  űiint awo aampaşana pa űaaű, űaaű apaşaniin pa űiint. ¹⁰ Uko wi nji nűupun, na nwanjut űakaan k  űaaű awo kaűu űi bkow uko unkdiiimanun k  ahinan kaűehan Naşibaţi. ¹¹ K  űi k ş ki Ajugun, űaaű anuma űiint, k  űiint anuma űaaű. ¹² Na manjoonan, jibi űaaű ap nnun űi űiint, h nk di űiint abuknaaniin űi űaaű ; k  bukal bti baş  woona du Naşibaţi.

¹³ Dűal naşal űi nleefan. Unuura űaaű ado kaűehan Naşibaţi b  aangur bkow i? ¹⁴ J m umundu ujukanan k  ukowand n űiint akuj nt uwel i? ¹⁵ K  űaaű aşale kuj nt uwel, mnd m mi nul ma. Uwel wi nul udo bi ű ga ű g. ¹⁶ K  woli űaan alon aji uko wi nűupun uunjoonani, dűal kaűupa uko wi űaű: n nka udolade ulon umpaűi, k  banfiyaarun Naşibaţi bti kak baanka udolade ulon.

Kaűah ki Ajugun

¹⁷ H nkun dűal kaűiiniyaan uko ulon wi najaan nado unwoon uunlil n : woli nayit pd man *Krittu, byit m nt baanji baűijan bnuura, baji baű p ű p kaűijan buűaan. ¹⁸ Djuuna atink k  baji woli nayit, bpulad baji bawo űi ptoofan – k  nfiyaar uko m nt űi umban ulon. ¹⁹ K  bpulad baş  wo kawo űi ptoofan,

* 10:26 Kaűaam 24.1; 50.12; 89.12; Pleşan 10.14. * 11:3 űiint andoli awoona űi Krittu ; k  űaaű awoona űi űiint ; k  Krittu awoona űi Naşibaţi : balon baji Krittu awo naweeű űiint ; k  űiint awo naweeű űiint ; k  Naşibaţi awo naweeű Krittu. † 11:4 Aji walan Krittu : Bapiit aji aji walan bkowul. ‡ 11:5 Aji awalan ayinul : Bapiit aji aji walan bkowul. § 11:5 Bapuunka : űfa du Korint ppuunka űi űaaű paji padiiman k  awo nawuűaan, nado pekadu, najuban pjuuban pi piint.

banjaan bamëban kaliint bahilna bawinana. ²⁰ Woli nayit keeri, mënt kañah ki Ajugun ki ki najaan nabi pde. ²¹ Na manjoonan, ti wal wi nakdeen andoli aji taran pde kayak, hënk alon aji wo na ubon, alon kakuj. ²² Naanka itoh yi nakdeenuj kabot kadaan i? Këme nabeeh bañaan biki Naşibaţi? Nañal pkowandën banwoon baanka nin uko ulon i? We wi nwoon kajakan ba? Dwo i kabeeban i? Mënhil kabeeban ti uko mënt.

²³ Na manjoonan, dyeenkna du Ajugun uko wi njukananan: Yetu Ajugun, ti utejan wi awoon i kawulana, ajey kapoom, ²⁴ abeeb Naşibaţi, apiteş ka awul başaşarul aşë ji : « Uleef naan wii wi, unwulaniin pa an. Nalunjiin nado kado hënk uwo pleşan pi naan. » ²⁵ Wi babaan pde, ajey pnkalame aji : « Poot pi pawoon pñaaak pi naan pantuluj pa an, pi Naşibaţi aţenanaan bhoñar bhalu. Nalunjiin nado kado hënk wal undoli wi nakdaanuj pa, uwo pleşan pi naan. » ²⁶ Na manjoonan, wal undoli wi nadeen kapoom mënt abot adaan poot mënt, naji naţup ţup pkeţ pi Ajugun kayoonkna ubi wi nul.

²⁷ Ukaan kë ñaan adele kapoom ki Ajugun këme adaan poot pi nul ti unoh, aluj kahepna ti uleef wi Ajugun wi adeen na pñaaakul pi adaanuj. ²⁸ Ñaan andoli awo katen tenan uleeful keeri kabaa kade kapoom kakuj kadaan poot. ²⁹ Woli ñaan ade kapoom, adaan poot bë aanţu ti uşal kë uleef wi Ajugun wa, adu kakob ki Naşibaţi ti a. ³⁰ Uko war ukaan kë utum ti ptoofan bamaakal, banţakmun, kë baţum badoo piinţ akeţ. ³¹ Woli nten lah nleef ni nja, Naşibaţi aankkob nja. ³² Kë Ajugun aşë ji kob nja kakuj kaţan nja nñilna njwut kaduknaana ji umundu.

³³ Hënk, an bayit naan, woli nayitiir pde nayoonekarën. ³⁴ Woli ubon ude ñaan, adeen du katohul, hënk Naşibaţi aankluj kakoban. Kë iko indukiin ti yi naheparuj, dluj kateeman ti ya wal wi nji kaluj kaban du an.

12

Iko yi Uhaaş wi Naşibaţi ujaan uţen

¹ An bayit naan ti *Krittu, hënkuj nabiin nñiniyaan iko yi *Uhaaş wi Naşibaţi ujaan uţen, mëñjal nawo ti kapaam ti iko mënt. ² Name kë wi nawoon naando bi fiyaar Krittu, nabi dëman iko inwoon iinhil bţup, kë iktonjan aneemanan. ³ Ukaan kë nji nñal kaţupan kë nin ñaan i Uhaaş wi Naşibaţi uktoñuj aanhil kaji : « Yetu afëpanaa! » Kë nin ñaan ujaan aanhil kaji : « Yetu awoon Ajugun » bë mënt Uhaaş wi Naşibaţi uktoñuluj.

⁴ Iko yi *Uhaaş wi Naşibaţi ujaan uţen ipaţi, kë wul tañ uşaan aji uţen ya bti. ⁵ Utum jibi ñaan ahili kalempar Ajugun, kë ul tañ i i nklemparuj. ⁶ Iko iñonarënaan itum maakan, kë Naşibaţi aşë woha aloolan anjaan aţëpna ti nja bti kado iko mënt bti. ⁷ Uhaaş wi Naşibaţi uji uwinana ti ñaan anfiyaaruj andoli ahilna aţenk banfiyaaruj bti. ⁸ Uji uţen alon utup untunja, kawul alon utup wi kame ; kë wul tañ uşaan aji uţen. ⁹ Uji uwul alon pfiyaar, kawul alon kak mnhina mi pjeban bamaakal ; kë wul tañ uşaan aji uţen. ¹⁰ Uhaaş mënt uloolan ukaan aji uwul alon mnhina mi pdo mlagre, kawul alon mi pdo kaţupar Naşibaţi, kabi wul alon mnhina mi ppaţëş uko unwoonuj du wa na unwoon uunwoona da, kawul alon mnhina mi pţup nţup ni baţi, kawul alon kak mnhina mi ptoolanaar nja. ¹¹ Aa, Uhaaş wi Naşibaţi tañ ujaan udo iko mënt bti, andoli uwulu jibi unjaluj.

Uleef uloolan untumi na iko impaţi

¹² Uleef uwo uloolan aşë wo na nmban nţum, jibi nmban ni uleef nţatumuj aşë woha ti uleef uloolan, hënk di *Krittu awoon kak aloolan kë nja nwoon nmban

ɲtɔm ɲi nul. ¹³ Nja bti, bayuday na banwoon baanwo bayuday, balempar bañaan na baweek biki baka, nyeenk nja bti batitmu ti Uhaaş wi Naşibaţi kawoona uleef uloolan ; nyeenk nja bti uhaaş mēnt akēşan.

¹⁴ Hēnk keeri, uleef uunwo umbarj uloolan, utum ɲmbarj. ¹⁵ Woli kahot kaji lah : « Mēnwo kañen, mēntok keeri ti uleef » kankwoha wo ti uleef i? ¹⁶ Kē woli kabaţ kaji lah : « Mēnwo pkēş, mēntok keeri ti uleef » kankwoha wo ti uleef i? ¹⁷ Woli uleef bti uwo lah pkēş kēş, hum di di ukhilanuj katiink? Kē woli uleef bti uwo lah kabaţ baţ, hum di ukhilun katiink pţēkēñ? ¹⁸ Na manjoonan, Naşibaţi aţu umbarj wi uleef wi aŋali ti dko di aŋaluŋ. ¹⁹ Woli ɲmbarj bti ɲawo lah uko uloolan, uleef uunkwo? ²⁰ Kē ɲmbarj ɲaşē tum, uleef kē uwo uloolan. ²¹ Pkēş paanhinan kaji na kañen : « Mēnkak anumi'u » kē bkow baankak ahil kaji na ihot; « Mēnkak anumi'an. » ²² ɲmbarj ɲi uleef ɲanñēñēntaanuj ɲanumanaa ; ²³ kē ɲmbarj ɲi ɲbeehnuj, ɲanwoon ɲaanyuk pţiiniyaan, ɲul ɲi ɲjaan ɲboman bnuura ; ²⁴ kē ɲanwoon ɲaanwo han, ɲaanuma pboman. Na manjoonan Naşibaţi aboman uleef adēman ɲmbarj ɲanwoon ɲaandēmana. ²⁵ Hēnk uleef uunfaaşiiri, uwo wo uloolan, umbarj undoli uji uţaaf ɲandukiin. ²⁶ Woli umbarj ulonj ti uleef ude, uleef bti ujaan uhaj na wa ; kē woli umbarj ulonj ti uleef udēmana, ɲundu bti kak ɲaji ɲadēmana.

²⁷ Kē an, nawoon uleef wi *Krittu, naţok ti wa, andoli awo umbarj ulonj. ²⁸ Kē Naşibaţi aşē duna tu ti kadun ki banfiyaaruŋ Krittu banjañan, kē batēbantēn bawo baţuparul, kē bawajantēn bawo bajukan aşē tu na bankaarj mnhina mi pdo mlagre, aţu na bankaarj mi pjeban bamaakal, mi pţēnk bañaan, mi pşih na mi pţup ɲtup ɲi baţi. ²⁹ Bañaan bti bawo banjañan i? Bañaan bti bawo baţupar Naşibaţi i? Bañaan bti bawo bajukan i? ³⁰ Bañaan bti bayeenk mnhina mi pjeban bamaakal i? Bañaan bti bahil pţup ɲtup ɲi baţi i? Bañaan bti bahilun pţolanaar ɲa i? ³¹ Nañalan uţen undēmnuj, wi *Uhaaş wi Naşibaţi ujaan uwul. Kē nşē diimanan hēnkunj bgah banuurnaaniin.

13

Uŋal

¹ Woli dţiini ɲtup ɲi bañaan bajēn adoo ţiini ɲi ɲwanjut aşē wo mēnwo na uŋal, dwo wo ji untintan wi bakkobunj kēme untinu. ² Woli dyeenk uţen wi pdo kaţupar Naşibaţi, abot ayeenk wi pme iko immeniin bti na kame bti, woli ddo fiyaar Naşibaţi adoo hum bē mēnwo na uŋal, mēnwo nin uko ulonj. ³ Woli dţen iko yi nkaan bti, woli ddo wul uleef naan batēr aşē wo mēnwo na uŋal, mēnka nin udooni.

⁴ Ŋaanj awo le na uŋal na manjoonan, aji wo na kamiir, aji joob bkow, aanji kuj ŋaanj, aanji homp, aanji deen iŋarjan, ⁵ aanji do uko unwoonj uunyuki, aanji şal uleeful tañ, aanji deebaţ kēme kahank ŋaanj ti uhaaş. ⁶ Aanji lilandēr uko unwoonj uunwo uţool, kaşē lilandēr manjoonan ; ⁷ aji miir ti iko bti, aanji tañan pfiyaar, aanji tañan phaţ ti Naşibaţi, kataman ti iko bti.

⁸ Uŋal uunji uba. Uţen wi pţupar Naşibaţi ulunj kaba, wi pţup ɲtup ɲi baţi kē uklunj kaba, wi kame kē uklunj kaba. ⁹ Na manjoonan ɲēndo bi me iko bti, ɲēndo bi ţup ɲtup bti ɲi Naşibaţi, ¹⁰ kē wal wi iko ikkēşunj kakuţ kanuura bti uklunj kabi, uko unwoonj uunkēş bti uba.

¹¹ Wi mbiinj awo napoţ, dji kaţiini ji napoţ kaşal ji a, kawin iko ji a. Kē hēnkunj wi nwoonj naweek, dpēnan ti uşal naan iko bti yi kpoţ. ¹² Hēnkunj ɲji win ji ŋaanj antenuj ti kawini kanfēluŋ kē wal mēntj nşē luŋ kawin Naşibaţi bnuura

katena ti kēs, hēnkun nēmme Našibaṭi bnuura, kē wal mēnt nšē lun kame'a bnuura jibi ul ameen nja bnuura.

13 Kē iko iwajanṭ iṣaan awo nin iinkba : pfiyaar, mnhaṭ na uṅal ; kē uṅal uṣaan apel yun mēntan bti.

14

Pṭupar Našibaṭi na pṭiini nṭup nji baṭi

1 Natamaan keeri nawo na uṅal. Nadoon kala kak iko yi *Uhaaṣ wi Našibaṭi ujaan uṭen, kē ṭun yun mēntan, wi pdo kaṭupar Našibaṭi wi wi nawoon kado kala maakan.

2 Na manjooan ṅaan anjaan aṭup nṭup nji baṭi aanji ṭiini ṭiini na baṅaan bajēn, aji ṭiini na Našibaṭi ṭaṅ ; nin alon aanji te iko yi ajakun, aji ṭup iko immeniin yi *Uhaaṣ wi Našibaṭi uwululun. 3 Kē anṣaan aṭupar Našibaṭi aṣē baa ṭep ṭep aṭiini na baṅaan bajēn ; nṭup nji nul ṅaka mnhina mi pdo banfiyaarun baya kadun, kaṭan baka kabot kajoobṭēn baka ṅhaaṣ. 4 Anjaan aṭup nṭup nji baṭi, uleeful wi wi ajaan ado uya kadun, kē anjaan aṭupar Našibaṭi aṣē ji do pntuk pi banfiyaarun bti paya kadun.

5 Dṅal maakan nado kaṭup nṭup nji baṭi, aṣē hokan nado kaṭupar Našibaṭi. Anjaan aṭupar Našibaṭi apel ankaan mnhina mi pṭup nṭup nji baṭi. Woli anjaan aṭup nṭup nji baṭi aji tolanaar ṅa kadolna pntuk pi banfiyaarun bti paya kadun, aji wo ji anṭuparun Našibaṭi. 6 Kē hēnkun, an bayit naan, dheparan : woli dbi lah du an aṭup nṭup nji baṭi ṭaṅ, awo mēndiimanan iko yi Našibaṭi immeniin, awo mēndolan kē nawo na kame, awo mēntupar Našibaṭi akuṭ awo mēnjukanan, udooni uhoṅ wi wi nji kakaarun an ba?

7 Natenan kak, woli ṅaan alul kēme akob kora, aṣē naakrēn ikobare hum di di baṅaan bakmeen uko wi akkobun? 8 Woli nangoli alul pduuna bangoli bandukiin baya ugut aṣē wo aanlul jibi bajaan balul, hum di di bakkbomandērun pa pya ugut ba? 9 Kē hēnk di di uwoon kak pa an : woli naṭup nṭup nji baṭi, nṭup ṅanwoon ṅanteetanaa, hum di di baṅaan bakmeen uko wi nakjakun? Naṭiini ṭiini ṭi uyook.

10 Nṭup ṅanwoon ṭi umundu ṅatumi, kē undoli uṣē ji uteetana ṭi bankṭupun wa. 11 Woli ṅaan aṭiini uṭup wi nwoon mēntee, dji kawo ṅaan nayaanṭ ṭi kadunul, ul kakun kawo nayaanṭ ṭi kadun naan. 12 Ukaan kē wi naṅalun na ṅhaaṣan bti *Uhaaṣ wi Našibaṭi uṭenan iko yi wa, nawo kabi kaṭu ṭu ṅhaaṣ ṭi pyeenk iko itum indolun banfiyaarun bti baya kadun.

13 Ukaan keeri kē ahilun pṭup nṭup nji baṭi awoon kado kaṅehan Našibaṭi aṭena ahil pdo katolanaar ṅa. 14 Woli dṅehan na nṭup nji baṭi, uhaaṣ wi naan uji uwo ṭi pṅehan, uṣal kaṣē wo uunji ulemp. 15 Kē we wi nwoon keeri kado? Dṅehan Našibaṭi na uhaaṣ wi naan kabot kaṅehana na uṣal wi naan, dyeehara na uhaaṣ wi naan kabot kayeehara na uṣal naan. 16 Na manjooan, wi ikdēmanun Našibaṭi ṭi nṭup nji baṭi, hum di ṅaan anwoon aante nṭup mēnt ahiniin kateem kaji uwo han bē aante uko wi iṭupun? 17 Uko wi iṭupun udole wo unuura, anṅntiinkiin aanji ṭēpna ṭi wa kaya kadun. 18 Dbeeb Našibaṭi ṭi uko wi njaan kaṭup nṭup nji baṭi, ddoṅ ṭup ṅa apel an, 19 kē nšē ji nwole ṭi ptoof pi pntuk pi banfiyaarun kahokan kaṭiini kdiim kaṅeen ki bateṅ kahilna kajukan baka kē di kdiim iṅeen-week ṅyaaṣ iṅeen-week (10 000) ki bawoon baankte.

20 An bayit naan ṭi *Krittu, nawutan kawo bapoṭ ṭi uko wi uṣal, nawoon baka ṭi uko wi buṭaan, naṣē nawo bantohi ṭi uko wi najaan naṣal. 21 Hēnk di upiitaniin ṭi *Ulibra wi Našibaṭi aji :

« Džěpna ƚi nřup ňi bańaaŋ bayaant,
kažěpna ƚi mntum mi bayaant,
kařiiŋiyaan na biki pntaali pi naan
te baandoo di di wal męnt ptiinkęn.

Hęnk di *Yawe Nawat Kabuka ajakuj. »*

²² Hęnk keeri woli Nařibaři ađěpna ƚi nřup ňi bańaaŋ bawooŋ baantee, uji uwo uko unjaaŋ udiiman banwooŋ baanfiyaara kę ađebařer baka, uko męnt uunwo pa banfiyaarulun ; kę woli Nařibaři ađěpna ƚi *bařuparul, aji řup řup na banfiyaarulun bahilna baya kadun, uko męnt uunwo pa banwooŋ baanfiyaara. ²³ Natenan ten, woli banfiyaaruŋ *Krittu bti bayit ařě řiini bukal bti na nřup ňi baři, woli banwooŋ bayaant banwooŋ baando bi fiyaar Krittu baneej ři dko męnt, nařal aji baankji nayilaa i? ²⁴ Kę bańaaŋ bti bařale řupar Nařibaři woli anwooŋ nayaant anwooŋ aando bi fiyaar aneej ři dko męnt, uko wi atiinkuj bti uji udola ayikręn kę awo nado buřaan, nřup nřuŋ ňajaŋ ňadola ařalan uleeful. ²⁵ Wal męnt, iko inmeniŋ ři uřalul iji ipęn kawinana, ařě jot kafęř kaara ři mboř kadęman Nařibaři kařě kaji : « Na manjoonan, Nařibaři awo ři ptoofan! »

ři uko wi byit bi banfiyaaruŋ

²⁶ An bayit naan ři *Krittu, kę we wi nawooŋ kado? Woli nayitiir pńehan Nařibaři, kę aloŋ aka kayeeh, kę aloŋ aka uko wi pjukan, aloŋ kę aka uřup unwoonuj du Nařibaři, aloŋ kę aka uřup wi baři wi přup, kę aloŋ ahil ptolanaar wa, iko męnt bti iwo kado bańaaŋ baya kadun. ²⁷ Woli baloŋ baŋal přup nřup ňi baři, nadoon batęb kęme bawajaŋř bařup, andoli ji řup kayewan atęŋřul, aloŋ ařě tolanaar wa. ²⁸ Woli natolanaar wa aanwoo, bayompan, bařiini na Nařibaři du ňhaař ňi baka meet. ²⁹ Kę woli baloŋ baŋal přupar Nařibaři, batęb kęme bawajaŋř ři baka bařiiniin bandukiŋ bařě bado kařal ři uko wi bařupuj. ³⁰ Woli aloŋ awo ři přup kę Nařibaři ařě wul aloŋ kak ři banwooŋ da uřup, nařeek ayompan awuta adiiman wa. ³¹ Na manjoonan, an bti nahilan kařupar Nařibaři, aloolan aji řup kayewan atęŋřul, bańaaŋ bti bahilna bajuk babot bařaŋ baka. ³² Banjaaŋ bařupar Nařibaři baji bahil pmęban ňleef ňi baka. ³³ Nařibaři aanwo i paręfa, ul ajaaŋ ařij mnjeeh ; ři byit bti bi banfiyaaruŋ uko waŋ uwooŋ kado kadolana.

³⁴ Woli nayitiir pđęman Nařibaři, bař baji bawo kawut pńaat, baandinan baka bado kahoopařer da. Ĵibi upiitaniŋ ři *Ulibra wi Bgah, bawo kado kařiink tiink. ³⁵ Woli baŋal kame uko uloŋ, baheparan bayin baka du katoh. Unuura ňaař ado kařaat woli pntuk pi banfiyaaruŋ payit pńehan Nařibaři.

³⁶ An biki Korint, nařal aji uřup wi Nařibaři upęna du an i? An nawohaŋ baloolan bantiinkuj wa i? ³⁷ Woli ňaaŋ ařal aji awo Nařupar Nařibaři kęme ňaaŋ anwooŋ na *Uhaař wi Nařibaři, awo kayikręn kę uko wi mpiitanaŋ uwo uko wi Ajugun ařuun pdo kado. ³⁸ Kę ňaaŋ ařale pok pyikręn uko męnt, Nařibaři apoka ul kak.

³⁹ An bayit naan ři *Krittu, nadoon kala keeri přupar Nařibaři kařě kawo naankneenan přup nřup ňi baři. ⁴⁰ Iko męnt bti idolaniŋ na uřal ujij ibot iřęp ři bgah.

15

Pnařa ři pkeř pi Yetu

1 An bayiṣ naan, dṅal kaleṣanan *Uṭup Ulil Unuura wi nṭupanaṅ, wi nayeenkuṅ akuṭ amēban ṭi wa aliint. 2 Ṭi uṭup mēntṭ wi wi Naṣibaṭi aṭēpnun abuuranan, an nanjaanṅ namēban wa jibi nṭupanaṅ wa ; woli mēntṭ hēnk da, pfiyaar pi nan pawaanṅ udooni.

3 Uko undēmnuṅ ṭi iko yi nji kaṭupanaṅ uwoonṅ wi nyeenkuṅ nji kak unwoonṅ kē *Krittu akēṭ apēnanaan ipekadu yi nja, jibi upiitaniinṅ ṭi *Ulibra wi Naṣibaṭi.

4 Amoyaa aṣē naṭa ṭi pkeṭ ṭi unuur uwajantēn, hēnk kak di di upiitaniinṅ ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi. 5 Apēn awinana ṭi kadun ki Kefat*, aluṅ apēn awinana ṭi kadun ki banjañanul iñeen na batēb. 6 Akak aluṅ apēn awinana ṭi byaaṣ bloolan ṭi kadun ki banfiyaarulunṅ iñeen-week nyyaaṣ kañeen : bantumnuṅ ṭi baka bahum bajeb kē baloṅ bakteṭi. 7 Wi iko yanṅ iṭēpunṅ, akak apēn awinana ṭi kadun ki Yakob† na ki banjañan bti.

8 Abaañsaan apēn awinana ṭi kadun naan nji kak, kē nwo ji napoṭ ambukiinṅ bē wal wi kabuka ki nul uundo bi ban. 9 Nji dwoonṅ ampoṭēṭaanunṅ ṭi banjañan biki nul ; na manjoonan mēndo taanṅ taanṅ na pdu'ana nanjañan ṭiki dbi hajan ṭfa bañaanṅ biki Naṣibaṭi banfiyaaruṅ *Krittu. 10 Kē Naṣibaṭi aṣē wulēn bnuura bi nul ado kē nwo ñaanṅ i nwoonṅ ; bnuura bi awulunṅ baanwaanṅ udooni, dbaa ṭēp ṭēp alemp apel banjañan bandukiinṅ. Mēntṭ nji a ṭi uleef naan dwoonṅ anlempunṅ, Naṣibaṭi ajaanṅ aṭēpna ṭi nji kalempṭ ṭi bnuura bi awulunṅ. 11 Hēnk keeri, uwole nji kēme banjañan bandukiinṅ bakṭupunṅ, *Uṭup Ulil Unuura wi wi nkṭupunṅ, uṭup mēntṭ wi wi nafiyaaruṅ.

Pnaṭa pi bañaanṅ ṭi pkeṭ

12 Kē woli nṭupanaṅ aji *Krittu anaṭa ṭi pkeṭ, hum di di baloṅ ṭi an bahilanunṅ kaji bañaanṅ baanknaṭa ṭi pkeṭ ba? 13 Woli bañaanṅ baanknaṭa ṭi pkeṭ, Krittu aannaṭa keeri ṭi pa. 14 Kē woli Krittu aannaṭa ṭi pkeṭ, uko wi nṭupunṅ ukeer awaanṅ udooni, kē pfiyaar pi nan pawaanṅ udooni. 15 Woli na manjoonan bankeṭunṅ baanknaṭa ṭi pa, uwoonṅ kē Naṣibaṭi aannaṭanṅ Krittu ṭi pa. Nkeer awo baṭilanṅ ṭi uko wi Naṣibaṭi, wi nṭupunṅ aji anaṭanṅ Krittu ṭi pkeṭ. 16 Aa, woli bankeṭunṅ baannaṭa ṭi pa, Krittu kak aannaṭa ṭi pa. 17 Kē woli Krittu aannaṭaa, pfiyaar pi nan pawaanṅ udooni, nahum nwo ṭi pekadu, 18 kē banfiyaarulunṅ bankeṭunṅ baankbuur. 19 Woli nḣaṭ Krittu abuuran nja ṭi mboṣ ṭañ, ḣwoonṅ banñaganaanunṅ.

20 Kē *Krittu na manjoonan aṣē naṭa ṭi pkeṭ: ṭi bankeṭunṅ, Krittu awoonṅ nateek annaṭiinṅ ṭi pa. 21 Ñaanṅ aloolan aṭijunṅ pkeṭ ṭi mboṣ hēnk kak di di ñaanṅ aloolan akdolunṅ bañaanṅ banaṭa ṭi pkeṭ. 22 *Adam akaanṅ kē bañaanṅ bti bakkeṭ, hēnk kak Krittu akaanṅ kē bañaanṅ bti banwoonṅ na a baknaṭa ṭi pkeṭ. 23 Ṭi uko wi pnaṭa ṭi pkeṭ, Naṣibaṭi ado bi ṭup ṭup jibi uko mēntṭ ukṭēpunṅ: Krittu awoonṅ nateek annaṭiinṅ ṭi pkeṭ, woli aluṅ abi, bañaanṅ biki nul babaa naṭa ṭi pa. 24 Woli uko wanṅ uṭēpi, uba umundu uṣē bi, wal mēntṭ atok baṣih bti, baweek bti na mnhina bti, kaṣē kawul pṣih Naṣibaṭi anwoonṅ Aṣin. 25 Na manjoonan Krittu aluṅ kaṣih te wal wi Naṣibaṭi akṭuunṅ baṣooradul bti ṭi ihoṭul uṭeeh. 26 Naṣooradul nabaañsaani i aktokuṅ awoonṅ pkeṭ. 27 *Ulibra wi Naṣibaṭi uḣi aṭu iko bti ṭi ihoṭ yi Krittu uṭeeh ; kē wi ujakunṅ aji aṭu iko bti ṭi ihoṭ yi Krittu uṭeeh, ḣme kē Naṣibaṭi ṭi uleeful aanwo ṭi ihoṭul uṭeeh, ul aṭuunṅ iko bti ṭi ihoṭ yi Krittu uṭeeh. 28 Wal wi Naṣibaṭi akluṅ kaṭu iko bti ṭi ihoṭ yi Krittu uṭeeh, wi wi ul, Abuk Naṣibaṭi, akwoonṅ ṭi kafēṭ ki nul, ul Naṣibaṭi, anklunṅ kaṭu iko bti ṭi ihoṭul uṭeeh. Hēnk Naṣibaṭi aluṅ kawo aloolan ṭañ anṅṣihunṅ, aluṅ kaṣih ṭi iko bti.

* 15:5 Kefat: Kawo katim kalonṅ ki Piyeer. † 15:7 Yakob : Yakob i awo abuk aṣin Yetu akuṭ awo naweek i pntuk pi banfiyaaruṅ pi Yerutalem.

²⁹ Naşalan kak biki babattaarun ƙi katim ki bankeƙun: we wi bahaƙun pyeenk ba? Woli ujoonan k  bankeƙun baanknaƙa ƙi pa, we ukaan k  babattaar ƙi katim ki baka ba? ³⁰ K  nja, we ukaan k  unuur undoli nji nwo ƙi mntum mi pkeƙ ba? ³¹ An bayiƙ naan, na manjoonan dji kawo ƙi mntum mi pkeƙ unuur undoli, k  ulon uş  wo mnlilan mi naan uwoon wi nawoon ƙi ploolan na Yetu *Krittu Ajugun. ³² Woli uşal wi bañaan baj n ƙaƙ ukaan k  ngutan na nko nji uƙe  du Efet, we wi nkaan da? Woli bankeƙun baanknaƙa ƙi pa, nabiin nje nbot ndaan; nkeƙ faan. ³³ Na aafaraan: banoh bawu aan baji batok  a n mnwo. ³⁴ Na elşan nşal nji nan, na a an ppuban. Na manjoonan, balon ƙi an baamme Naşiba i; uwo mnkow pa an.

Uleef wi bankna iin ƙi pkeƙ

³⁵ K  alon aş  hilan kahepar kaji: « Hum di di bankeƙun bakna iin ƙi pa? Babi na uleef unaam hum ba? » ³⁶ Iwi iwo nawaan uşal! Iimme k  woli itepii, udeey ulon uunji uhil kabuk b  unkeƙ keƙ duna i? ³⁷ K  uko wi itepiin uunwo uko umbukiin: uwo pbuk ƙa n, pi maaj k me njeey nlon. ³⁸ Wal m nt, Naşiba i kaş  du wa ubuk bko bi a alun, pbuk pandoli paji pabuk bko bi pawoon i kabuk.

³⁹ Nleef bti n annaami, ulon uji uwo wi  a n naj n, ulon kawo wi n taam, ulon kawo wi nka , ulon kawo wi n b . ⁴⁰ Uka kak iko inwoon du ba i, na inwoon ƙi mboş; k  kanuura ki iko yi ba i kapa  na ki iko yi mboş. ⁴¹ Kanuura ki bnuur kapa  na ki pli, k  ki njah kapa i; ujah udoo ji upa  kanuura na ujah ut n  wa.

⁴² K  h nk di di uwoon ƙi uko wi pna a ƙi pkeƙ. Uko wi bamoyun ƙi mboş ji utepi, uwo uleef unku un. Uşale na a ƙi pkeƙ, unkak ahil kapu . ⁴³ Uko wi bajaan bamoy uwo uleef unwaanun udooni, k  woli un a ƙi pkeƙ, uji utum na mnd m. Uko wi bajaan bamoy uwo uleef unwoon uunka mnhina, k  woli un a ƙi pkeƙ, uji utum na mnhina ⁴⁴ Uleef wi bajaan bamoy uwo uleef wi  a n naj n, b  uşale na a ƙi pkeƙ, *Uhaaş wi Naşiba i uji uwul wa mnhina. Uka keeri uleef unwoon wi  a n naj n aku  aka uleef unjaan uyeenk Uhaaş wi Naşiba i. ⁴⁵ Upii ana ƙi *Ulibra wi Naşiba i aji: « *N in  nateek, *Adam, awo  a n naj n i Naşiba i awulun uh f n .* » K  Adam nat bant n anwoon Krittu, a um na Uhaaş wi Naşiba i unjaan uwul ubida. ⁴⁶ M nt  a n anyeenkun Uhaaş wi Naşiba i ajaan abi uteek,  a n naj n a; anyeenkun Uhaaş wi Naşiba i abaa bi. ⁴⁷ Naşiba i aboman  a n nateek na ufuus, awoona ƙi mboş; k  nat bant n aş  wooka ba i. ⁴⁸ Bañaan biki mboş bawo wo ji i Naşiba i abomanaanun ufuus; k  banwoon ba i k  bawo ji anwoonun ba i. ⁴⁹ Njunna uwo ji  a n m nt anwoonun ƙi mboş, aş  lun kanaam anwoonun ba i.

⁵⁰ An bayiƙ naan ƙi *Krittu, uko wi nji njalun ka upan uwoon k   a n naj n aanhinan kaneej du *Pşih pi Naşiba i, k  uko unku un uunhinan kaneej du dko di iko iwoon iinji ipu .

⁵¹ H nkun djal ka upan uko ulon ummeniin: m nt nja bti nkun kake , k  nja bti nş  lun ka elşa. ⁵² Uko m nt utaran taran, kawo ji  a n akomp şun uyaaş uloolan, ƙi wal wi plul pbaa şaanu paklulun. Palun kalul, bañaan bankeƙun baş  bana a bawo baankak ake , wal m nt nja bti n elşa. ⁵³ Na manjoonan, uko unku un uwo kakak uko unwoon unku u, k  uko unke un uwo kayeenk ubida unwoon uunkba. ⁵⁴ Wal wi uko unku un ukkaku  uko unwoon uunji upu , k  uko unke un uyeenk ubida wi mnto, wal m nt wi wi u un umbiin api ana ƙi *Ulibra wi Naşiba i ukdolaniin: « Pkeƙ pawatanaa, pakobaa. ⁵⁵ Iwi pkeƙ, pwat pi nu pundu? Iwi pkeƙ, uko ufini wi nu uwo  un? »

»[☆] 56 Uko wi pkeṭ pajaan pafiṇa uwo pekadu, kē uko unjaan uwul pekadu mnhina uwo *Bgah bi Moyit. 57 Nabiin keeri ṅbeeb Naṣibaṭi anjaan aṭēpna ṭi Ajugun Yetu *Krittu kado nja ṅwat. 58 An bayiṭ naan ṭi *Krittu biki mmaganuṅ, namēbaan keeri naliint. Nadoon kataman unuur undoli ṭi plempar Ajugun. Name kē plempara paanwaan udooni.

16

Bajunt bṭēnkni banfiyaaruṅ biki Yerutalem

1 Hēnkuṅ dṅal kaṭupan uko uloṅ ṭi uko wi bajunt bṭēnkni bañaan biki Naṣibaṭi banwoon Yerutalem. Ddobi ṭup banfiyaaruṅ biki Galatiya uko wi bawoon i pdo. Dṅal an kak nado han. 2 Ṭi unuur uteek wi kanēm, andoli ṭi an ajejan ktaka klon jibi ahinanuṅ aka, ahank du katoḥul, kawutna kayoonk mbi babaan naneej bajunt. 3 Wal wi nji kabiin, dwul biki nadatuṅ ikaarta yi mpiituṅ bañaan biki Yerutalem bameena uko unṭijuṅ baka, dyil baka bañoṭ baka uko wi najuntuṅ kaṭēnkna baka. 4 Woli uyoṭanaan nya da nji ṭi uleef naan, bado bayaas na nji.

Pya bayaas pi Pawulu

5 Dṅal pṭēpna utaak wi Matedoniya kabaa kabi pwinan. 6 Ulome ndo du an ṅnuur ṅloṅ kēme nṭo da wal wi ujoṅṭ bti, hēnk naṣē nawulēn uko wi nnumiin pa bayaas. 7 Mēṅjal ṭi byaas bi kapant pant, dṅal pdo ṅnuur ṅloṅ na an woli ulil Ajugun. 8 Kē nṣē luṅ kaṭo du ubeeka wi Efet te ufettu wi *Pentakot, 9 ṭiki dwiṅ kē dhil kado da ulemp unuura wi ndoon abi jun pdo, kē baṣoorad nja baṣē tum da kakṣa.

10 Woli Timote abii, nadoonan kadola awo bnuura ṭi ptoofan. Awo na nji kē nji ṅlempar Ajugun, 11 nin aloṅ awutan keeri kabeeha. Naṭēnkana aka uko wi anumiin pa bayaas abiina te du nji. Nwo ṭi pyoonka, nji na banfiyaaruṅ banwoon na nji.

12 Kē *Apolot ayiṭ nja ṭi *Krittu, ddabēra abi pwinan ul na bayiṭ nja bandukiin, kē aṣē wo aando bi ṅal pbi hēnkuṅ ; aluṅ kabi woli ahinani.

Iko ibaaṅṣani yi pdo

13 Nawoon bten, namēban naliint ṭi pfiyaar pi nan, nawoon bañaan batēṅ, nanaṭan naliint. 14 Uko wi nakdoluṅ bti, nadolan wa na uṅal.

15 An bayiṭ naan, dkak aṭupan uko uloṅ. Name kē Fefanat na biki katoh ki nul bawoon bateek bankakuṅ afiyaar *Krittu du utaak wi nan wi *Akayi, name kē baji balempar banfiyaaruṅ bandukiin. 16 Nadoon katiink keeri bañaan ji bakan mēṅṅan, na bañaan bti bankdoonaanuṅ na baka.

17 Dliṅal ṭi uko wi Fefanat na Fortunatut na Akayut babiin pwinen ; baṭēnkēn wi nawoon naanwo da, 18 batēṅṭēnaan jibi batēṅṭēnaan. Najukan pyikrēn bnuura bi bañaan banwoon ṭi baka bajaan bado.

19 Banfiyaaruṅ *Krittu bti biki utaak wi Atiya bawulan mboṣ. *Akila na Pritiliya na banfiyaaruṅ banjaan bayiṭ du katoh ki baka bawulan mboṣ ṭi katim ki Ajugun. 20 Banfiyaaruṅ bti banwoon ṭi na nji bawulan mboṣ. An kak nawulandēn mboṣ naboofar na uṣal uyimanaan.

21 Nji Pawulu ṭi uleef naan dpiituṅ ṭi awulan mboṣ.

22 Woli ṅaan aanjal Ajugun, afēpana.

Maranata* - Ajugun biini!

23 Dñehan Yetu Ajugun awulan bnuura.

☆ 15:55 Itayi 25.8. * 16:22 Maranata : Ṭi uhebēre dawoon Ajugun, biini! kēme Ajugun abi.

²⁴ Dɔɔalan, an bti wi ŋwoon ɔi ploolan na Yetu *Krittu.

Uṭup utēbantēn wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaa wi Korint

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta katēbantēn ki Pawulu apiitun banfiyaarun biki Korint. Ƨi kakaarta ki nul kateek aṭup baka aji aṅal pya kawin baka. Abi ji na baka kak bajunt, bajunt mēnt baṭēnkna banfiyaarun biki Yerutalem, kē ul ṭi uleeful akyaan kayeenk bajunt mēnt. Kē aṣē bi wo aanya da. Hēnk di di awoon aanya da : Timote awo ṭi bgah pya Korint, aṣē me ṭi bgah iko yi banfiyaarun biki da bakdoli. Kē uko mēnt uunlila. Atiink kē bayuday balon baya Korint ajukan da iko impaṭi na Uṭup Ulil Unuura wi Pawulu abiin ajukan da. Baji baji na baka kē Pawulu aanwo nanjañan i Krittun na manjoonan. Wi wi Timote aṣaan aṭiis aṣē ṭup Pawulu, kē ajoṭan maakan. Uko mēnt ukaan kē apiit baka kaṭup uko wi aṣalun na uko unkayi kē aanya du baka.

Pawulu aṭup ṭi kakaarta ki kē awo nanjañan i Krittun aṣē paṭ jibi aklempi na bandukiin bajaan bajukan bgah. Uko mēnt ukaan kē baṣoora. Pawulu akak aṭēga aji aṅal ul na biki Korint bawo ṭi ploolan. Aji na baka bataman ṭi bajunt baṭēnkna banfiyaarun biki Yerutalem. Akak aṭup aji aṅal kaya kawin baka kañilna kaṭup bañaan banwoon baanwut ppuban manjoonan. Woli Pawulu amēban aliint aji awo nanjañan aṅal ṅal bañaan bame Uṭup Ulil Unuura bakut bame kē Yetu awoon Ajugun.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pawulu awul baka mboṣ akuṭ abeeb Naṣibaṭi (1.1-11)
2. Ulemp wi nanjañan du banfiyaarun (1.12-2.17)
3. Pṅal ñaan jibi Krittun aṅalun nja (3.1-7.16)
4. Pṭen bajuuk (8.1-9.15)
5. Pawulu aṭup aji awo nanjañan na manjoonan (10.1-13.10)
6. Pwul mboṣ pbaañsaani (13.11-13)

¹ Nji Pawulu, i Naṣibaṭi aduun pa nwo nanjañan i Yetu *Krittun, ṭiki aṅalun wa, na Timote ayiṭ nja, ṅpiitanan an banfiyaarun Krittun biki ubeeka wi Korint na bañaan biki Naṣibaṭi bti banwoon ṭi utaa wi Akayi* bti. ² Nñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittun Ajugun bawulan bnuura babot bajoobṭēnan ṅhaaṣ.

Pawulu abeeb Naṣibaṭi

³ Nawulēn ṅbeeb Naṣibaṭi, Aṣin Yetu *Krittun Ajugun ṭi uko wi añaṅiin nja abot atēṅtēn nja. ⁴ Aji tēṅtēn nja wal wi ṅjaan ṅwo ṭi unoor undoli, kadolna nja ṅhil ṅdo katēṅtēn bañaan banwoon ṭi unoor undoli na pṭēṅtēn pi Naṣibaṭi atēṅtēn nja. ⁵ Na manjoonan, Krittun akaan kē ṅkhaj maakan, kē hēnk di di akaan aji tēṅtēn nja maakan. ⁶ Woli ṅwo ṭi unoor, uwo wo pa pṭēṅtēnan kabot kaṭijan mbuur ; woli Naṣibaṭi atēṅtēn, uwo pa pṭēṅtēnan nahilna namiir mnhaj mi ṅhajun. ⁷ Uhaṭ wi ṅṭuun ṭi an udēmi ; ṅme kē jibi nahajun ji un, hēnk kak di di Naṣibaṭi aktēṅtēnanan ji un.

⁸ An bayiṭun, ṅṅal name kē mnhaj mi ṅhajun du utaa wi Atiya mantēp utup†, kē ṅhaajala maakan adoo ṣal aji wi nun ubaa. ⁹ Na manjoonan ṅbi ji ji pkeṭ pi

* **1:1** Akayi : Korint dawo ṭi utaa wi Akayi, dawoon ubeeka unwoonun uweek da. † **1:8** Mnhaj mi ṅhajun du utaa wi Atiya : Naan aamme mnhaj mi aktiiniyaanun ṭi. Manka pwo mnhaj mandēmun mi aṭiiniyaanun ṭi ulibra wi Ulemp wi Banjañan 19.23-40.

nun pabani, ukaaŋ kē n̄enkak ahaŋ n̄leef n̄i nun, ahaŋ ŋi Našibaŋi anjaaŋ anaŋan baŋaaŋ ŋi pkeŋ. ¹⁰ Ul abuuranuŋ un pkeŋ mēnt, akak aluŋ kabuuranuŋ. Aa, n̄ŋu mnhaŋ mi nun ŋi a, ame kē aluŋ kabuuranuŋ kak. ¹¹ An naŋok ŋi ulemp mēnt wi najaŋ naŋehandērun ; hēnk, Našibaŋi atiink p̄n̄ehan pi baŋaaŋ batum, kawulun bnuura, uko mēnt ukaaŋ kē baŋaaŋ batum baji babeeba.

Uko unkaaŋ kē Pawulu alutan bayaas bi nul du Korint

¹² Hēnkuŋ, uko wi uwoon̄ mnlilan mi nun, uhaas wi nun udiimanuŋ un kē mnwo mi nun ŋi umundu wi na ŋi kadun ki nan manwo mnwo mntool akuŋ ajinŋ ŋi kadun ki Našibaŋi. Uko mēnt uwoona du Našibaŋi, mēnt uŋal untuŋa wi baŋaaŋ bajēn ubiin̄ aŋon̄un, bnuura bi nul babin̄ aŋon̄un. ¹³ Na manjoonan, ŋi ikaarta yi n̄piitan̄, n̄m̄piitan̄ nin uko ulon̄ umpaŋi na wi nahiluŋ kaleyiir kakuŋ kate, kē n̄ŋe me kē unuur ulon̄ nalun̄ kate. ¹⁴ Uka uko ulon̄ wi nadoon̄ abi yikrēn : ŋi unuur wi Ajugun Yetu akbiin̄, n̄wo mnlilan mi nan nakuŋ nawo mnlilan mi nun.

¹⁵⁻¹⁶ Dfiyaar uko mēnt, ukaaŋ kē mbi n̄al kaŋēpna duna du an, kabaa kaya Matedoniya di n̄ji kawoonuŋ kakak du an, kaŋe kayeenk uko wi n̄ji kanumiŋ pyaana bayaas du *Yuda, hēnk nahilna nanuurandēn uyaas utēbantēn. ¹⁷ Wi n̄jakuŋ aji ddo haŋ, dbeŋ beŋ i? Woli dji ddo uko, dji kawo na uŋal wi ŋaaŋ najēn anwoon̄ aaniŋ ŋijan ŋi uŋup uloolan i? ¹⁸ Na manjoonan, ŋi katim ki Našibaŋi, uŋup wi nun na an uunwo wi « aa » na « a-a. » ¹⁹ Uko wi Yetu *Krittu Abuk Našibaŋi, wi n̄ji na Filat na Timote n̄ŋupanaŋ, uunwo wi « aa » na « a-a » ubaa tēp tēp awo wi « aa » taŋ. ²⁰ Yetu Krittu awoon̄ « aa » mēnt, iko bti yi Našibaŋi ahoŋuŋ idolana ŋi a. Kē ŋi ul i i n̄k̄tēpnuŋ kaji uwo haŋ, kadēmanaana. ²¹ Našibaŋi ajaan̄ atēŋtēnun na an, n̄liint̄ ŋi pfiyaar Krittu. Ul ŋi uleeful adatuŋ n̄ja, ²² adiiman̄ kē n̄wo biki nul wi aŋuun̄ uhaas wi nul ŋi n̄ja, wul uwoon̄ uko ujuni ŋi iko yi ahoŋuŋ aji aluŋ kawul n̄ja.

²³ Uko wi n̄ji kaŋupuŋ uwo manjoonan, Našibaŋi amee ; woli d̄ŋilani afiŋēn : mēn̄ŋal n̄al pnooranan, ukaaŋ kē mēnkak du Korint. ²⁴ N̄n̄ŋal pwo baŋih banktu'anaŋ uko wi nawoon̄ i pfiyaar ; namēban aliint̄ ŋi pfiyaar pi nan kē n̄ŋe n̄al kaŋēnkan nawo na mnlilan.

2

¹ Dŋal keeri aji mēnkak pwinan, nawutna kawo kak ŋi pjootan̄. ² Woli ddolan kē najootani, nin alon̄ aankhil pdolēn n̄lilan ŋiki an bti najootan̄. ³ Dpiit̄ jibi mpiitun̄, kawutna kaban na pjootan̄ du baŋaaŋ banwoon̄ kadolēn n̄lilan. Dme na manjoonan kē mnlilan mi naan manwo mnlilan mi an bti. ⁴ Aa, d̄piitan̄ awo na mnkuul, ajootan̄, kē uleef ubeew na n̄ji. Kē n̄ŋe wo mēmpiitan̄ piit̄ najootanaan, ddo haŋ nameena jibi n̄jalanaŋ maakan.

Pawulu amiir anjubanuluŋ

⁵ N̄aaŋ andolnuŋ kē n̄jootani, mēnt n̄ji taŋ i i adoluŋ kē n̄jootani, an bti biki adoluŋ kē najootani. Dbaa ji an bti, batum ŋi an. ⁶ Uko wi baŋaaŋ batum badiimanuluŋ kē ajubani udo bi keŋ keŋ, ⁷ ukaaŋ kē nawo i kamiira hēnkuŋ kabot katēŋtēna awut kawo na pjootan̄ pampeluluŋ. ⁸ Dkooŋan keeri nadiimana kē naŋala. ⁹ Dbi piitan̄ kak katenna me natiink uko bti wi n̄ŋupanaŋ. ¹⁰ Kē ŋaaŋ i naŋaaŋ amiir, n̄ji kak dji kamiira. Aa, woli dka uko ulon̄ wi pmiir, dmiir miir pa an ŋi kadun ki *Krittu. ¹¹ Ddo haŋ *Fatana awutna kaguur n̄ja ; n̄me bnuura iko yi ajaan̄ an̄al pdo.

Pawulu ahaajala du Trowat

¹² Wi mbiin du ubeeka wi Trowat p̄tup Ūtup Ulil Unuura wi *Krittu, dwin k̄e Ajugun āten̄en k̄e nhinan pdo uko m̄ent̄ bnuura. ¹³ K̄e uhaas̄ us̄e ̄t̄ela ̄t̄ela na n̄ji ̄t̄iki m̄ent̄enk̄ da Tit ayīf̄ naan ̄t̄i Krittu ; uko m̄ent̄ ukaan̄ k̄e nduk baka aya ut̄aak wi Mat̄edoniya.

Mbuur manjaan manwoona ̄t̄i Krittu

¹⁴ Nawul̄en̄ n̄jbeeb̄ Nāṣibāt̄i. Adolun̄ k̄e Krittu akob̄ Fatana awat k̄e n̄tok̄ ̄t̄i p̄wat pi awatulun̄. Aji ̄t̄ep̄na ̄t̄i n̄ja kado *Krittu ameēṣana kaniink̄ dko b̄t̄i jibi uk̄era ulil p̄t̄ek̄en̄ ujaan̄ uniink̄ dko. ¹⁵ Na manjoonan, n̄wo pa Nāṣibāt̄i p̄t̄ek̄en̄ plil pi Krittu ̄t̄i p̄toof̄ pi bānaān̄ banwoon̄ ̄t̄i bgah bi mbuur na bānaān̄ banwoon̄ kak̄ ̄t̄i bgah bi p̄ket̄. ¹⁶ Uk̄era m̄ent̄ uji uwo ̄t̄i banwoon̄ ̄t̄i bgah bi p̄ket̄ na p̄t̄ek̄en̄ panjaan̄ pāt̄ij̄ p̄ket̄, kawo ̄t̄i bandukiin̄ p̄t̄ek̄en̄ panjaan̄ pawul̄ ubida. K̄e in̄ āṣaan̄ ahil pdo ulemp̄ m̄ent̄? ¹⁷ Bānaān̄ bātum̄ baji bado na paalana pyok̄ ̄t̄i ūtup wi Nāṣibāt̄i. K̄e un̄ n̄ṣē ji n̄t̄up ūtup wi Nāṣibāt̄i na n̄haas̄ n̄jin̄t̄ jibi ātu'ur̄ un̄ pdo. ̄T̄i mn̄hina mi Krittu, n̄ji n̄t̄up wa k̄e Nāṣibāt̄i ameē.

3

Mnd̄em mi bhōnar̄ bhalu

¹ Nāṣal aji uko wi mbaan̄ ātup ̄tup uwoon̄ k̄e n̄homp̄ homp̄ i? N̄numa ji balon̄ p̄diiman̄an̄ ikaarta ink̄diiman̄un̄ k̄e Nāṣibāt̄i ayilun̄ un̄ k̄eme kaheparan̄ ya i?

² An̄ ̄t̄i n̄lefan̄ nawoon̄ kakaarta ki nun, kapiitana ̄t̄i n̄haas̄ n̄ji nun, k̄e bānaān̄ b̄t̄i bame ka abot̄ aleyiir̄ ka. ³ Bānaān̄ bame bnuura k̄e nawo kakaarta ki *Krittu apiitun̄ ahankanun̄. Kakaarta m̄ent̄ kaampiitana na kānen̄ ki n̄aan̄ naj̄en̄ kapiitana na *Uhaas̄ wi Nāṣibāt̄i anwoon̄ ukump̄ēṣ̄ wi ubida, uko unwoon̄ ̄t̄i ka uumpiitana ̄t̄i m̄nlaak̄*, upiitana ̄t̄i n̄haas̄ n̄ji nan̄ n̄janwoon̄ n̄ji bānaān̄ baj̄en̄.

⁴ ̄T̄i pwo ̄t̄i ploolan̄ na *Krittu n̄hāt̄ ̄t̄i Nāṣibāt̄i, ukaan̄ k̄e n̄k̄iini h̄enk̄. ⁵ Na manjoonan, n̄j̄en̄oom̄ kaji un̄ n̄dolun̄ ulemp̄ m̄ent̄ b̄didi'un̄ ; Nāṣibāt̄i awulun̄ un̄ mn̄hina mi pdo wa. ⁶ Ul̄ awulun̄ un̄ mn̄hina mi pwo banklempun̄ ̄t̄i uko wi *bhōnar̄ bhalu, banwoon̄ baanwo bi bgah bampiitaniin̄ ̄t̄i m̄nlaak̄^o āṣē wo bi *Uhaas̄ wi Nāṣibāt̄i. Bgah bampiitaniin̄ baji bāt̄ij̄ p̄ket̄, k̄e Uhaas̄ wi Nāṣibāt̄i us̄ē ji ut̄ij̄ ubida.

⁷ Nameen̄ k̄e bgah m̄ent̄ bampiitaniin̄ ̄t̄i klaak̄, bajaan̄ bāt̄ij̄ p̄ket̄ āṣē wul̄ *Moyit̄ mnd̄em̄ kak̄ṣa, mul̄ mambiin̄ anuur̄ ̄t̄i kaara di nul̄ ado k̄e biki *Itrayel̄ baambī hil̄ p̄tena, mnd̄em̄ m̄ent̄ k̄e man̄ṣē wo maan̄joni. ⁸ K̄e ulemp̄ wi *Uhaas̄ wi Nāṣibāt̄i us̄ē lun̄ kawul̄ mnd̄em̄ mampelnun̄. ⁹ Aa, wi ulemp̄ wi bgah banjaan̄ bado n̄aan̄ aduknaana, uwoon̄ na mnd̄em̄, hum di di ulemp̄ wi Uhaas̄ wi Nāṣibāt̄i unjaan̄ udo n̄aan̄ awo natool̄ ̄t̄i k̄ēṣ̄ ki nul̄ uwoon̄ uunkwo na mnd̄em̄ mampelnun̄? ¹⁰ H̄enk̄, uko umbiin̄ ad̄emana uunkak̄ ad̄em̄, ̄t̄iki mnd̄em̄ mampelnun̄ mambiin̄. ¹¹ Na manjoonan, woli uko unkmbaan̄ uwo na mnd̄em̄, hum di di unwoon̄ uunkba uwoon̄ uunkwo na mnd̄em̄ mampelnun̄ ba?

¹² H̄enkun̄, wi n̄hātun̄ uko wan̄, n̄t̄um̄ na mnt̄ēn̄. ¹³ N̄endo ji *Moyit̄ anjaan̄ awun̄ kaara kaneenanaan̄ babuk̄ *Itrayel̄ bawin̄ mnd̄em̄ man̄k̄toolun̄ p̄ba. ¹⁴ K̄e n̄haas̄ n̄ji biki Itrayel̄ n̄ṣē d̄en̄ēta d̄en̄ēt̄ te h̄enkun̄, woli baleyiir̄ ̄t̄i kadun̄ ki bānaān̄ ulibra wi *bgah bi Moyit̄, baan̄ji bahil̄ pwin̄ mnd̄em̄ ; pwo ̄t̄i *Krittu ̄tañ̄ pakkaan̄ bawin̄ ma. ¹⁵ Te h̄enkun̄, woli baleyiir̄ ulibra wi bgah bi Moyit̄, n̄haas̄ n̄ji baka n̄aji n̄awunana. ¹⁶ K̄e woli n̄aan̄ aji āṣāṣ̄ Ajugun, uko unneenanulun̄ pwin̄ uji up̄en̄. ¹⁷ K̄e Ajugun na *Uhaas̄ wi Nāṣibāt̄i bāṣē wo baloolan̄, k̄e dko

* **3:3** Uumpiitana ̄t̄i m̄nlaak̄ : Natanan̄ ̄t̄i Pp̄en̄ 34 - Nāṣibāt̄i ado k̄e Moyit̄ afēj̄ m̄nlaak̄, apiit̄ bgah bi nul̄ ̄t̄i ma. ^o **3:6** Natanan̄ ̄t̄i Pp̄en̄ 34.

di Uhaaş wi Ajugun uwoon, dul di di mbuur manwoon. ¹⁸ Nja bti, n̄nhilun h̄enkun pwin mnd̄em mi Ajugun, mnd̄em m̄en̄t man̄ji manwinana ti nja ; uhaaş wi Ajugun uwo ti p̄t̄el̄es nja k̄e n̄kak anaam na Ajugun, mnd̄em mi nja k̄e mankd̄ema d̄em pya.

4

Mnd̄em mammeniin̄

¹ Naşibaŋi ti m̄n̄aga mi nul awulun un ulemp m̄en̄t, ukaan̄ k̄e n̄m̄eban aliint. ² N̄pok iko yi b̄d̄em ikowand̄enaan, n̄en̄ji n̄wo ti kaguuru kaŋel̄es uŋup wi Naşibaŋi. N̄baa t̄ep t̄ep aji n̄diiman manjoonan, baŋaan̄ bti bawin k̄e n̄wo baŋool ti kadun ki Naşibaŋi. ³ *Uŋup ulil unuura wi n̄k̄t̄upun̄, woli udoo wunana ti balon, ut̄enk t̄enk k̄e bukun m̄en̄tan bawo ti bgah bi p̄ket̄. ⁴ Baanfiyaar uŋup m̄en̄t̄iki Faŋana naşih i m̄boş atok baka uşal, bawutna kawin bjeehi bi Uŋup Ulil Unuura banjaan̄ badiiman mnd̄em mi *Krittu anjaan̄ adiiman jibi Naşibaŋi awoon. ⁵ Na manjoonan, m̄en̄t̄ uko wi nun ti n̄leefun wi wi n̄k̄t̄upanan̄, uko wi Yetu Krittu Ajugun wi wi n̄k̄t̄upanan̄, ul akaan̄ k̄e n̄klemparan. ⁶ Naşibaŋi aŋiini t̄fa aji : bjeehi bajeekaan̄ ti b̄d̄em. Ul akaan̄ ajeehan̄ n̄haaş n̄i nja, n̄hilna n̄me bjeehi bi mnd̄em mi nul banjaan̄ banuur ti kaara di Yetu Krittu.

⁷ Bjeehi m̄en̄t̄ bi Naşibaŋi aŋuun̄ ti nja bawo wo ji uwuuru wi bajejun̄ ahank̄ ti uko undayanaan, ujint̄na ti k̄eş ki baŋaan̄ k̄e mn̄hina mn̄week mi n̄woonaanun̄ mun̄ manwoona du Naşibaŋi, maanwoona ti nja. ⁸ N̄wo ti unoor undoli aş̄e woha bnaŋ, ahaajala aş̄e haŋaara, ⁹ bahajanun, k̄e Naşibaŋi aş̄e wo aankwutanun nin, bakobun awat k̄e n̄ş̄e doonaanaara. ¹⁰ Na n̄nuur, n̄ji tiink̄ ti n̄leefun mn̄haj mi Yetu ahajun̄ adoo ket̄, ubida wi nul uhilna uwinana ti un. ¹¹ Na manjoonan, un n̄woon̄ bajeb, uko wi Yetu uji udo n̄wo ti mntum mi p̄ket̄ unuor undoli, ubida wi nul uhilna uwinana ti n̄leef n̄i nun n̄janwoon̄ n̄i kaket̄. ¹² H̄enk, n̄n̄og p̄ket̄ nahilna naka ubida.

¹³ Upiitana ti *Ulibra wi Naşibaŋi aji : « *Dfiyaari, ukaan̄ k̄e n̄t̄upi.* »* Un kak, ti uhaaş wi pfiyaar m̄en̄t̄, n̄fiyaar Naşibaŋi, ukaan̄ k̄e n̄k̄t̄up. ¹⁴ N̄me k̄e Naşibaŋi annaŋanun̄ Yetu Ajugun ti p̄ket̄ alun̄ kanaŋanun na a, kadolon̄ n̄winana na an ti kadunul. ¹⁵ Uko wi n̄khajun̄ bti uwo keeri pa an, h̄enk, bnuura bi Naşibaŋi baji bawo ti baŋaan̄ banjaan̄ baŋuma tum pya, baŋaan̄ batum babeeba abot ad̄emanaara d̄eman maakan.

Phaŋ iko yi baŋi

¹⁶ Uko wan̄ ukaan̄ k̄e n̄m̄eban aliint. Woli uleef wi nun udoo ŋafa ŋaf pya na n̄nuur, uhaaşun̄ uji uwoha wo uhalu na n̄nuur. ¹⁷ Unoor n̄i n̄knoorun̄ h̄enkun̄ unwoon̄ uunkjon̄ uwo uko umpoŋi ti kadun ki mnd̄em mweek manwoon̄ maankba mi unoor m̄en̄t̄ ukbomanun̄ un. ¹⁸ H̄enk, n̄en̄ji n̄ŋu n̄şal ti iko inkwinaniin̄, n̄ji n̄ŋu n̄a ti inwoon̄ iinwinanaa ; iko injaan̄ iwinana iin̄ji ijon, k̄e inwoon̄ iinwinanaa iş̄e wo yi mnt̄o.

5

¹ N̄me na manjoonan k̄e uleef wi nja wi umundu wi uwo wo ji kaloona : wal wi kakjotun̄, n̄ka du baŋi uleef ulon̄ unwoon̄ ji katoh ki Naşibaŋi aniwuŋ nja, kanwoon̄ kaankjot nin. ² K̄e n̄ş̄e wooni h̄enkun̄ ti n̄haaş n̄i nja meet̄, ti uleef wi nja wi umundu wi ŋiki n̄ŋal kawohara uleef wi nja wi baŋi ; ³ n̄jowohara wal m̄en̄t̄, n̄enkwo byişu. ⁴ Aa, n̄leef n̄i nja n̄awo ji kaloona, n̄wooni ti n̄haaş n̄i nja meet̄ abot aŋ̄ega wi n̄woon̄ ti unoor h̄enkun̄. N̄en̄n̄al n̄al p̄f̄el̄ uleef wi nja wi

* 4:13 kampiitaniin̄ ti ulibra ujon wi bagrek. Kaŋaam 116.10.

umundu wi, uko wi n̄jalun uwo pwohara uleef wi Naşibaŋi akwulun nja, uleef wi nja unwoon wi pkeŋ uhilna uŋelēşa ukak uleef unwoon uunkkeŋ. ⁵ Naşibaŋi ŋi uleeful apaşun nja pa uko mēnt, awul nja *Uhaaş wi nul adiimanaanun kē alun kawul nja ubida wi mn̄o.

⁶ Hēnkun keeri nji n̄tēn maakan na n̄nuur. N̄me kē n̄wole du kaloona kanwoon uleef wi nja, n̄low Ajugun. ⁷ Na manjoonan, n̄poşna pfiyaar, n̄n̄kpoşna kēş. ⁸ N̄tēn maakan ahokan pduk uleef wi, kaya kawo na Ajugun. ⁹ Hēnk, n̄bi tu tu n̄şal ŋi plila n̄wole ŋi uleef mēnt kēme woli n̄pēn ŋi wa. ¹⁰ Nja bti n̄wo i kanaŋ ŋi kadun ki *Krittu, awayēş nja wal mēnt, andoli aluka uko wi alempun na uleeful wi awoon ŋi mboş.

Plemp bañaan batiinkaraan na Naşibaŋi

¹¹ N̄me uko unwoon pdo kaŋi Ajugun aşē do na pdo bañaan bandukiin bado kaŋi a. Naşibaŋi ame'un bnuura, kē nhaŋ aji an name'un bnuura. ¹² N̄n̄kak anjal kado nayikrēnun, n̄jal kaŋenan uko wi naknahni ŋi un, nahilna naka uko uteem banwoon baanknahna uko unwoon ŋi n̄haaş n̄ji bañaan aşē nahna iko inkwinaniin du bdiŋ. ¹³ Na manjoonan, woli n̄waaŋ n̄şal, uwo wo pa Naşibaŋi ; kē woli n̄wo na n̄şal uwo wo pa an. ¹⁴ Unjal wi *Krittu anjalun un uktoŋun un. Nyikrēn bnuura kē n̄naan aloolan akeŋarun bañaan bti, bañaan bti badobi keŋ keŋ keeri. ¹⁵ Akeŋar bañaan bti, nja n̄nkaan ubida n̄wuŋna kaka wa pa n̄leef n̄ji nja ŋaŋ, n̄ka wa pa ankeŋun akuŋ anaŋa ŋi pkeŋ pa baka.

¹⁶ Hēnkun keeri, n̄n̄kak aji n̄ten n̄naan jibi bañaan bajēn bajaan batena. Hēnk, woli n̄doo ten ŋfa *Krittu na kēş ki bañaan bajēn, hēnkun n̄n̄kak atena haŋ. ¹⁷ Woli n̄naan awo ŋi ploolan na Krittu, aji bi kak kak n̄naan nahalu : iko yi ubida ujon ibaa, kē ihalu ibii. ¹⁸ Kē uko mēnt bti uşē wona du Naşibaŋi anŋēpnun ŋi Krittu adolon kē n̄tiinkar na a akuŋ awulun ulemp wi pdo bañaan batiinkar na a. ¹⁹ Naşibaŋi abiin awo ŋi Krittu ado bañaan kē batiinkar na ul Naşibaŋi, aanŋo aten buŋaan bi badolon aşē ŋu'un pŋup uŋup wi btiinkar mēnt. ²⁰ Krittu ayilun yil keeri pŋupara, kē uwo wo keeri ji Naşibaŋi ŋi uleeful aji ŋēpna ŋi un kaŋiini na an. ŋi katim ki Krittu njakan nawuta adolan natiinkar na a. ²¹ Krittu aambaan kadola pekadu, kē Naşibaŋi adola kē akoba pa pekadu di nja, n̄hilna n̄kak batool ŋi kēş ki Naşibaŋi wi n̄woon ŋi ploolan na Krittu.

6

¹ Hēnk, un n̄nklemun na Naşibaŋi n̄kooŋan kooŋ, nawutan kanohnaana bnuura bi nayeeknun du a. ² Aŋiini aji :

« *Wi unuur ubanun, d̄tiink p̄n̄ehan pi nu ;
ŋi unuur wi mbuur, d̄bi abuuranu.* »^{*}

Hēnkun unuur ubani, unuur wi mbuur uban hēnkun.

³ N̄n̄njal kado uko ulon unkdolon n̄naan alon aŋiib, ulemp wi nun uwutna katoka. ⁴ N̄baa ŋēp ŋēp adiiman ŋi iko bti kē n̄wo balempar Naşibaŋi na manjoonan. N̄ji n̄tam kamiir ŋi mn̄haj, unoor na phaajala. ⁵ Bakobun awat ukalabuş, ado bañaan kē banaŋari'un, aŋu'un n̄lemp n̄tam, aneenanun b̄noy aŋanun pde. ⁶ Kē n̄şē diiman kē n̄wo balempar Naşibaŋi ŋi pwo na uşal ujinŋ, ŋi pme, ŋi kamiir, ŋi pjoob bkow, ŋi pwo na *Uhaaş wi Naşibaŋi, ŋi p̄nal na unjal unjoonanun. ⁷ N̄ji n̄diiman kē n̄ji n̄lempara ŋi pŋup manjoonan, kē mn̄hina mi nul manji mantēnkun. Injaanan yi nun iyeŋanaan n̄leefun na igutni iwoon pdo kado uko unwoon utool ŋi kēş ki Naşibaŋi. ⁸ Badēmanun, akak apotētanun ; akarun akuŋ abeebun ; baŋu'un baŋilan te n̄wo bañaan bankn̄tupun manjoonan ; ⁹ baŋu'un bayaanŋ te n̄meeŋana bnuura ; aŋu'un banŋoganun pkeŋ te n̄wo bajeb

^{*} 6:2 Itayi 49.8.

; bakobun ašë wo baanfinun ; ¹⁰ nji nwo ji njooŋani kašë wo ti mnlilan ; nwo bawaan ašë do bañaan batum kē bawo bayok ; nwo ji bañaan banwoon baanka ni uko ulon, ašë ka iko bti.

¹¹ An bayiŋun biki Korint, nŋiini na an na uhaaš ujint, aŋu'an ti nŋaaš nji nun. ¹² Nŋiimanan kaara kē an našaan adēt dinan. ¹³ Kē nšë ŋiini na an ji babak naan : an kak naŋu'un ti nŋaaš nji nan.

Pdat uko unnuurnaaniin

¹⁴ Nawutan kawo ti kahoŋ kaloolan na banwoon baanfiyaar *Krittū. Hum di di uko unwoon utool uhiniin kanaakiir na unwoon uunwo ti bgah? Hum di di bjeehi bahilun kanaakiir na bdēm? ¹⁵ Hum di di Krittū ahilun katiinkar na *ŋatana? We wi anfiyaarulun ahilun kaŋok na anwoon aanfiyaara? ¹⁶ Hum di di *Katoŋ ki Našibaŋi kahilun kawo na nŋtoŋ? Na manjoonan nja nwo dko diymanan di *Uhaaš wi Našibaŋi anwoon najeb ufēŋun. Hēnk di di Našibaŋi aŋiiniin ti *Ulibra wi nul aji :

« *Dluŋ kafēt ti ptoof pi baka kapoš na baka ;
dwo Našibaŋi i baka, bašë bawo pntaali pi naan.* »

¹⁷ Ukaan kē Ajugun akak aŋiini aji :
« *Napēnan ti ptoof pi bañaan mēnt,
nalowan baka.*

*Nawutan nin kaban uko unŋopun,
nji nšë nyeenkan du katoŋ naan.* »

¹⁸ *Ajugun anhiniin iko bti akak aŋiini aji :
« *Dwo ji ašinan,
an našë nawo ji babak naan, biint na baat.* »

7

¹ An biki nŋaluŋ maakan, wi Našibaŋi ahonun nja iko mēnt, nabiin keeri nŋpēnan iko itop bti inwoon ti nŋleef nji nja na nŋaaš nji nja, nŋdoonan nwo bañaan bajint ti kēš ki Našibaŋi, nŋbot nŋdo kaŋi'a.

Mnlilan mi Pawulu

² Nawo kadiimanun kaara di nan. Nŋendo nin ŋaan alon buŋaan, nŋenlempašaana uŋēnk wi nin ŋaan. ³ Mēntup ŋup kajina naduknaanaa, ddo bi ŋupan aji nŋu'an ti nŋaaš nji nun ti ubida na ti pkeŋ. ⁴ Dhaŋ maakan ti an, alilan maakan ti uko wi nan. ŋi unoor wi nun bti dji katum na mntēŋ kabot kalilan maakan.

⁵ Na manjoonan, wi nbanun du Matedoniya, nŋendoo ŋep anoorfēn noorfēn nin, awo ŋi unoor uweek : ugut du bdig, palēnk moŋ meēt. ⁶ Kē Našibaŋi anjaan atēŋtēn biki bapotēnuŋ ašë tēŋtēnun na ubi wi *Tit. ⁷ Mēnt pbi pi nul ŋaŋ paŋiŋun uko mēnt, aŋupun jibi an ti nŋleefan natēŋtēnuluŋ. Aŋupun kak aji naŋal maakan kawinēn, aŋup jibi najooŋani na jibi najaan nayeenkaraan. Uko mēnt ukaan kē mnlilan mi naan mandēm apel.

⁸ Ukaan kē ti kakaarta ki mpiitanan, woli ddoo ŋupan uko umbiin adolan kē najooŋani, mēndug umeli. Na manjoonan dbi dug umeli du kateeku wi nwinun kē uko mēnt udolan kē najooŋan nŋwal nŋon, ⁹ kē nšë lilan hēnkun, mēnt ti uko wi najooŋanun wa : dlilan ti uko wi pjootan mēnt padolan kē naŋelēš mnwo mi nan. Pjootan mēnt pawo jibi Našibaŋi aŋaluŋ pawo, nŋendolan keeri nin uko ulon uwuŋaan. ¹⁰ Na manjoonan, pjootan pi Našibaŋi ajaan aŋu ŋaan paji pdola

✧ 6:16 Bgah 26.12; Etekiyel 37.27. ✧ 6:17 Itayi 52.11; Etekiyel 20.34,41. ✧ 6:18 Natenan ti 2 Famiyel 7.14.

aţelêş mnwo mi nul, kadola abuur, aanji dug umeli. Kê pjooţan pi uşal wi iko yi umundu paşê ji paţij pkeţ.

¹¹ Natenan keeri uko wi pjooţan pi Naşibaţi aţu'anaş padolun ţi an : natenan jibi najaan natar kanaţ kaliint, jibi nañehanun aji Naşibaţi amiiran, jibi nakowiin, jibi nakţiin Naşibaţi, jibi nanuhnun na manjoonan, jibi naţuun űhaaş, jibi najaan naşal pweţan andolun buţaan. Nadiiman ţi iko bti kê najinţ ţi uko mênţ. ¹² Woli dpiitan, mênţ anjubanun akaan, kê mênţ i bajubanun akaan: dşal űal nadiiman ţi kadun ki Naşibaţi jibi nanaţi aliint ţi uko wi nun.

¹³ Uko mênţan utênţenuş un.

Nkak alilan maakan ţi uko wi Tit alilandêranaş ; an bti najoobţena uhaaş.

¹⁴ Mênkowa wi nji ndiimanun ţi kadunul kê dlilan ţi uko wi nan ; kê jibi njonun kaţupan manjoonan, uko wi űlilandêrun ţi kadun ki nul uwo uko unjoonanun.

¹⁵ Kê hênk, uşal wi aşalanaş uji udêma dem pya woli aleş jibi an bti najaan natar ţi pdo uko wi aţu'anaş pdo na jibi nayeenkulun akuţ atiinka bnuura.

¹⁶ Dlilan ţi uko wi nhilun kahaţ ţi an ţi iko bti.

8

Pţen na uhaaş ujint

¹ An bayiţun ţi *Krittun, dşal name jibi Naşibaţi awuli pntuk pi banfiyaarun panwoon Matedoniya bnuura bi nul. ² Bahaj maakan, kê mnlilan mi baka manşê dem maakan kê badoo ţen na uhaaş ujint, wi badooş awo bawaan.

³ Dwo namaar, baţen jibi bahinanun adoo ţep wi bahinanun kê nin aloş aanţu ba ka pdo han. ⁴ Bakooţun maakan aji űdinan baka baţenk bañaan biki Naşibaţi banwoon du Yerutalem. ⁵ Uko wi bawulun udoo ţep uko wi űhaşun; badun awul Ajugun űhaaş űi baka akuţ awulun űa, ado wal mênţ uko wi Naşibaţi aşalun. ⁶ Uko mênţ ukaan kê űkooţ Tit abi du an abaañêş ulemp wi pţonkrên itaka yi bajunt jibi abiiş ajun wa.

⁷ Nawo na iko bti atuman inwoon; pfiyaar, uşup unuura, pme, na pnaţ kaliint maakan ţi iko aţu na uşal wi naşalun un. Ukaan kê űşal naşu uşal bnuura ţi ulemp wi pţenk biki Yerutalem. ⁸ Mênji nawo i kado uko mênţ. Dţupan jibi bukundi banaşun aliint, nahilna nadiiman kê uşal wi nan ujoonani. ⁹ Name jibi Ajugun Yetu *Krittun adolanaş bnuura : ul ambiin awo nayok, an nakaan kê adinan akak nawaan, kahilna kadolan nayokna bwaan bi nul.

¹⁰ Hênk, dţupan uko wi nşalun ţi uko mênţ: an, nanwoon bane bateek banjuntun akuţ aşal űal bajunt mênţ, unuura nataman ţi uko mênţ. ¹¹ Hênkun, jibi nabiin aţu uşal ţi pjun uko mênţ, nabaañêşan ulemp mênţ keeri jibi nahinani.

¹² Woli űaan aţen na uhaaş ujint, Naşibaţi aji yeenk uko wi űaan mênţ aţenuş, kaşê katen ţi uko wi akaan, kawo aanji ten ţi wi awaanun. ¹³ Uunwo na pa pţu'an ţi bwaan kabomanaan bukundi, uwo wo pa pdo bañaan bti balişan lişan. ¹⁴ űi wal wi űwoon wi, nawo bayok ahinan keeri kaţenk banwoon ţi kanuma. Hênk, woli nalun awo ţi kanuma unuur uloş, uko wi bapelandênuş uhil kaţenkan, naşê liş wal mênţ. ¹⁵ Hênk di di upiitaniin ţi *Ulibra wi Naşibaţi aji : « Anjejênţun atuman aanji pelan, kê anjejênţun ntiinku aji kêşan^o. »

Bañaan biki Pawulu ayilun du Korint

¹⁶ Nawulan űdeman Naşibaţi anşuun ţi uhaaş wi Tit pnaţ kaliint ţi plemparan ji un. ¹⁷ Adinan pdo uko wi űţu'ulun pdo, ul ţi uleeful adinanun ataran taran aji aya du an. ¹⁸ űdo ayiţ nja ţi *Krittun kê agakandêr na a. Ayiţun mênţ aji lempar *Uşup Ulil Unuura bnuura, ukaan kê kntuk bti ki banfiyaarun bti

^o 8:15 Ppên 16.18.

kakdëmana. ¹⁹ Banfiyaaruŋ bakaŋ adata agakandër na un n̄ya n̄faaŋ uko wi naŋenuŋ. N̄do ulemp unuura m̄ent̄ Ajugun ahilna adëmana kabot kadiiman jibi n̄tuuŋ kabaŋ ŋi pdo wa. ²⁰ N̄en̄ŋal bañaan baŋiini buŋaan ŋi uko wi pjañan itaka itum injuntun̄. ²¹ N̄la pdo uko unnuuriin̄, m̄ent̄ ŋi k̄eŋ ki Ajugun ŋaŋ, n̄ŋal kak pdo uko unnuuriin̄ ŋi k̄eŋ ki bañaan bajën. ²² N̄yil na baka ayiŋ n̄ja ŋi Kritt̄u i n̄jonuŋ nten ŋi iko itum, k̄e abot adiiman byaaŋ bi kak jibi anaŋun aliint̄. H̄enkuŋ, ahaŋan bnuura ukaan̄ keeri k̄e an̄al maakan kado kalemparan ²³ K̄e ŋi uko wi *Tit, d̄ŋal kajakan kaji ajaan̄ awo na n̄ji kabot kalemp na n̄ji ŋi uko wi nan. K̄e bayiŋ n̄ja ŋi Kritt̄u bangakandëruŋ na a bandukiin̄, k̄ntuk ki banfiyaaruŋ kayiluŋ baka, baji balemp Kritt̄u kadëmanaana. ²⁴ Nadiimaan baka keeri k̄e nañal baka na manjoonan, banfiyaaruŋ bti bahilna bame k̄e n̄faŋ wi n̄lilandëranan̄.

9

Bajunt pa banfiyaaruŋ biki Yerutalem

¹ H̄enkuŋ, m̄enkak anuma p̄piitan uko ulon̄ ŋi bajunt bi najuntun̄ kaŋënkna bañaan biki Naŋibaŋi banwoon̄ du Yerutalem. ² Na manjoonan, dwin jibi naŋuun̄ n̄ŋal ŋi bajunt m̄ent̄, k̄e n̄ji kanahna uko m̄ent̄ ŋi kadun ki biki Matedoniya kaji na baka k̄e an biki Akayi nado bi dinan dinan bane. Uhaaŋ wi naŋuun̄ ut̄enŋënuŋ baŋum ŋi baka. ³ K̄e n̄ŋe yil bayiŋ n̄ja ŋi *Kritt̄u m̄ent̄, nahilna nabomandër bnuura jibi njakuŋ. H̄enk, m̄nlilan mi n̄lilandëranan̄ manwutna kawaan̄ udooni ŋi uko m̄ent̄. ⁴ M̄en̄ŋal woli biki Matedoniya bagakandër na n̄ji abi, baŋënk k̄e naambomandëri. Uwole haŋ uwo mnkow mankwoon̄ kak mi nan. ⁵ D̄ŋal keeri k̄e dwo kakooŋ bayiŋun̄ ŋi Kritt̄u m̄ent̄ bajotun̄ kadun du an babi bajañan uŋen wi nahon̄un̄. H̄enk, woli n̄ybani, n̄ŋënk k̄e nabomandëri, uŋen m̄ent̄ uŋe uwinana ji uŋen unwoonun̄ du uhaaŋ meet̄, uunkwo uŋen wi mpit.

⁶ D̄ŋal naleŋ uko wi : ñaan̄ antepiin̄ untiinku aji kit untiinku, k̄e antepiin̄ utum aji kit utum. ⁷ Ñaan̄ andoli ajaan̄ aŋen jibi uhaaŋul uwululuŋ kawut kajooŋan k̄eme kaŋal k̄e baŋu'a ŋu pdo wa ; Naŋibaŋi aji n̄al ñaan̄ anjaan̄ aŋen na uhaaŋ ujint̄. ⁸ K̄e aŋe wo na mn̄hina mi pwulan̄ iko itum inuura indoli, nahilna naka iko bti nakëŋan nadoo naduka na uko udo kaŋënkna bañaan̄. ⁹ H̄enk di di upiitaniin̄ ŋi Ulibra wi Naŋibaŋi aji : « Ñaan̄ natool aji ŋen bawaan̄ iko utum ; awo natool te m̄nt̄o. » ¹⁰ Naŋibaŋi anjaan̄ awul najaar btepi kabot kawul bañaan̄ n̄deey n̄ji bajaan̄ badeena, alun̄ kawulan̄ iko itum keeri, katëmpl̄en ya, nahilna nawo baŋool ŋi k̄eŋ ki nul wi nakdoon̄ kaŋen. ¹¹ H̄enk, nawo bayok ŋi iko bti, kahilna kado kaŋënk bañaan̄ baŋum baŋe babeeb Naŋibaŋi ŋi uko wi nawulun̄ un aji n̄wul baka. ¹² Ulemp wi nakdolun̄ h̄enk un̄n̄ji ulin̄ ŋi pwul biki Naŋibaŋi uko wi bawaan̄un̄, uji udo kak bañaan̄ baŋum babeeb Naŋibaŋi. ¹³ Bañaan̄ baŋum bawin ŋi ulemp wi nakdolun̄ wun̄ k̄e nafiyaar abot atiink *Uŋup Ulil Unuura wi *Kritt̄u aji naŋënk baka bnuura kakut̄ kaŋënk bañaan̄ bti, wal m̄ent̄ badëman Naŋibaŋi. ¹⁴ Bnuura bweek bi Naŋibaŋi awulanan̄ akëŋan bado balun̄ bado kañehandëran̄ babot bañalan. ¹⁵ Nawulan̄ n̄beeb Naŋibaŋi bnuura pa uŋen uŋep̄ uŋup wi aŋenuŋ.

10

Pawulu aŋeem bankŋupun̄ buŋaan ŋi ulemp wi nul

¹⁻² N̄ji Pawulu i bajakuŋ aji d̄ji kawo nabooy woli dwo ŋi kadunan̄ kaŋe kaŋiini na m̄nt̄en̄ woli dlowan̄ apiiitan, d̄kooŋan ŋi katim ki *Kritt̄u anjoobun̄

bkow abot awo bnuura : nawutan kadolën ndo mñoonk na mntëj wal wi nji kaluñ kakak du an jibi nşaluñ pdo ba na bañaan baloñ banşaluñ aji nji nşaş iko yi ñleef ñi nja nşaluñ, ijaan iñonun. ³ Na manjoonan ñwo bañaan bajën aşë wo ñënji ñgutani ji bañaan bajën. ⁴ Injaanan yi njaan ñgutanaan iinwo yi bañaan bajën ; ñgutani na mnhina manwoonun du Naşibați, manhiniin pwat ñniw ñankëmun. Nji ñtok ñşal ñanjaan ñaneeman ñaan, ⁵ uko undoli unnañiij aji uneeanan pme Naşibați, nji ñmob ñşal bti kado ña ñado kataş Krittü. ⁶ Ți wal wi nakbiin kataş Krittü na ñhaaşan bti, ñbi kanaț naț kaliinț pa pkob ñaan anwoon aanji țaşa.

⁷ Nahaabëşan kës naten iko bnuura! Woli ñaan afiyaar na manjoonan kë awo i *Krittü, ameen kë un kak ñwo biki Krittü ji ul. ⁸ Ajugun awulun un mnhina manwoon mi pdolan naya kadun awo maanwo mi pdolan natoka. Dnahna mnhina mënț, mënkkowara ma. ⁹ Mënñal kawo wo ji dbëgan ți ikaarta yi mpiitanan. ¹⁰ Bañaan baloñ baji bațup kaji uko wi nji Pawulu njaan kațup ți ikaarta yi njaan kapiit ujoot akuț atam ptaş, nşale wo ți kadun ki bañaan dji kawo ñaan nañaat nawaan uforta anwoon aando hil bțup. ¹¹ Ñaan anşaluñ hañ ameen kë uko wi ñwoon wi ñlowanan apiitan ikaarta, wi wi ñkluñ kawo ți udo wi nun wal wi ñkluñ kawo ți ptoofan.

¹² Na manjoonan, ñënklun kañoom plinjiir na ptenar na banşaluñ aji bawo bañaan baweeek. Bawaan ñşal wi baktënuñ ñleef ñi baka na kaniibi kanwoon ki baka. ¹³ Kë un nşë wo ñënkompna uko wi Naşibați awoon aanțu'un pdo, ñlin ți uko wi ațu'un un pdo, unțuun kë ñbi aban te du an. ¹⁴ Woli ñëmbi lah adoo ban du an, ñënkka na phomp ți uko wi nan. Kë nşë wo bateek bambiin du an ațijan *Uțup Ulil Unuura wi *Krittü. ¹⁵ Hënk, woli ñhomp ți uko wi nan, ñënkomp kaji ñdo ulemp wi baloñ badoluñ ; ñbaa țëp țëp ahaț kë pfiyaar pi nan pado kadëm dëm pya nşë ñhil pdo ulemp unkdooñ kayaha ya kadun ți ptoofan, kaşë kalinjaara ți uko wi Naşibați ațu'un un pdo. ¹⁶ Wal mënț, ñhinan kațup Uțup Ulil Unuura du ñtaak ñanwoon du kafet ki wi nan, kë di pya du dko di bañaan baloñ badoon abi lemp kawutna kahompna ulemp wi badoluñ. ¹⁷ Kë uşë piitana ți *Ulibra wi Naşibați aji : « *Woli ñaan alon aňal kahomp, adoon kahompna iko yi Ajugun adoluñ* »* ¹⁸ Na manjoonan, mënț ñaan ankdëmanun uleeful ajaan awinana bnuura ți kadun ki Ajugun ; anjaan awinana bnuura awoon i Ajugun ți uleeful adëmanun.

11

Pawulu na banjakuñ aji bawo banjañan

¹ Ni nji ññali nawutën ndo ñyila ntiinku! Aa, namiiraan! ² Dkujan bkujar banwoonun du Naşibați : djokaran ñiinț aloolan pa bniim, kadolna an nanaț ți kadun ki *Krittü ji ñaaț najinț anwoon aando bi me ñiinț. ³ Dți mntit mi nan mantoka, maneenanani ptaş Krittü na ñhaaşan bti jibi upula uguurun Ewa na mntit mi wa. ⁴ Na manjoonan woli alon abi ațupan uko wi Yetu alon ampațun na i ñțupanan, naji nadi wa. Woli alon aținiyaan uhaaş ulon umpati na wi nayeenuñ naji nadi uko mënț. Woli alon abi ațup *Uțup Ulil Unuura umpati na wi ñțupanan, naji nabi dinan dinan. ⁵ Kë nşë fiyaar kë mëmpoțët nin apel banjakuñ hañ aji bawo *banjañan baweeek maakan. ⁶ Ulome mënhil bțup bnuura, aşë me uko wi nji kaținiyaanun: ñdiimanani uko mënț bnuura ți iko bti yi ñkdoluñ.

* 10:17 Yeremiya 9.22; 1 Korint 1.31.

7 Wi nɔupanaŋ *Uɔup Ulil Unuura mēnhepar nin baluk, awalan bkw naan nahilna nadeenana. Ddo wal mēnt pekadu i? 8 Uwo wo ji dyeenk bka bi kntuk kloŋ ki banfiyaaruŋ, kē bawo baluk bi naan, ahilna alempan. 9 Kē wi nwoon du an, awo ɔi kanuma, mēnwo ɔi iŋen yi nin ŋaan, ɔiki bayiɔun ɔi *Krittu banwoonɔi Matedoniya bawulēn uko wi nnumiŋ bti. Aa, ddoonaan awo mēnwo ɔi iŋen yi nan, akak aluŋ kadoonaanaara kado haŋ. 10 Dmehna ɔi manjoonan mi Krittu manwoon ɔi nji kē mēnkɔinan nin aloŋ du ŋtaak ŋi Akayi bti aneenanaan pdo haŋ. Pdo haŋ pawoon mnlilan mi naan. 11 We ukaan kē nji kado haŋ ba? Naŋal kē mēnɔalan ŋal i? Naŋibaɔi ame kē dɔalan.

12 Kē uko wi ndoluŋ, dka aluŋ kado wa, kawutna kaɔen bankhompun aji baliŋ liŋ na un uko uɔup. 13 Baŋaŋ mēnɔan baanwo nin *banjaŋan na manjoonan, bawo balemp baguuru, banjaan badaar kaji bawo banjaan biki *Krittu. 14 Kē uko waŋ uŋe wo uunŋoŋarēni : *Fatana ɔi uleeful aji adaar kaji awo uwanjut wi bjeehi. 15 Uunŋoŋarēn keeri baɔaŋarul badaar kaji bawo balempar bgah. Kē baŋe luŋ kayeenk baluk bi ulemp wi baka.

Mnhaj mi Pawulu ɔi pwo nanjaan

16 Dka aɔupan : nin ŋaan awutan kadolēn ji nayila, kē nŋe ŋal nadinanaan ndo nyila nhilna nhomp ntiinku. 17 Uko wi nji kabiiŋ pɔup mēnkɔup ɔup wa jibi Ajugun aɔaluŋ, dɔup wa na nyila wi ukakuŋ wi pdo kahomp. 18 Wi batum bakhompun ji baŋaŋ bajēn, nji kak ddo kahomp. 19 An nanjakuŋ aji naka uŋal, naji natar ɔi pmiir baŋaŋ banwoon bayila! 20 Naji nadinan badolan bajuuk ɔi ulemp, kadeenkna an, kateh bka bi nan bti, kabeehan, kadoo koban ɔi kaara! 21 Dkwa pɔup uko wi : ŋbiiŋnaa maakan, wi ŋwoon ŋēndo haŋ.

Kakŋa, dko di baloŋ baŋoomuŋ kahomp - dɔiini ji nayila - nji kak dɔoom kahomp da. 22 Jēm bawo bahebēre i? Nji kak. Jēm bawo biki *Itrayel i? Nji kak. Jēm bawo biki pntaali pi *Abraham i? Nji kak. 23 Jēm bawo balempar *Krittu i? Dɔup ji nayila, nji dwo nalempar Krittu apel baka : ɔi ulemp utam, ɔi pya ukalabuŋ, ɔi kakob, ɔi pwo ɔi mntum mi pkeɔ nyaaŋ ŋtum. 24 Nyaaŋ kaŋeen bayuday bakobēn kakeb kandēmnuŋ, bafudēn itintēl nyaaŋ iŋeen ŋwajanɔ na kaŋeen kalon 25 baromen bakobēn na panduk nyaaŋ ŋwajanɔ, byaaŋ bloŋ kē batapēn mnlak, kē njiir nyaaŋ ŋwajanɔ na ulantu, byaaŋ bloŋ dduka utejan na unuur upēb du meel. 26 Dyaanɔ maakan apoŋ poŋ nyaaŋ ŋtum, amuur idēk, ayit na balat, ayit na bayiɔ naan bayuday banɔaluŋ pdolēn buɔaan, ayit na banwoon baanwo bayuday, ayit na iko iyibanaan du ŋbeeka, du *pndiiŋ, du bdēk, ayit na banjaan badaar kaji bawo bayiɔ naan ɔi Krittu. 27 Ddo ŋlemp ŋtam, awo ɔi unoor, awaan bɔoy nyaaŋ ŋtum, ubon kē ude'ēn, udaan uɔiŋen, aɔo ŋnuur ŋtum awo mēndee, ujoŋ kē uneejēn kē nwo byiŋu. 28 Uko wi nwoon mēndo bi ɔiiniyaan uwo kē dji kabi ɔu uŋal ŋnuur bti ɔi kntuk ki banfiyaaruŋ bti. 29 Woli ŋaan abiiŋnaa, nji kak dji kabiiŋna ; woli ŋaan apēn ɔi bgah, dji kajooŋan maakan.

30 Woli dwo i phomp keeri, kado kahompna pbiiŋna pi naan. 31 Naŋibaɔi, Aŋin Yetu Ajugun i bajaan badēman te mnto ame kē mēnɔilani. 32 Wi mbiiŋ awo du ubeeka wi Damat, namali i Aretat naŋih ado kē bakyen ubeeka kamobnēn, 33 kē baŋe ɔu'ēn ɔi pkaar pweek*, aɔepanaan ɔi bhēr bloŋ banwoon ɔi uniw, adolēn kē nwala uniw unfooyun ubeeka*.

12

Uko wi Naŋibaɔi adiimanuŋ Pawulu

¹ Dwo kado kahomp i? Na manjoonan pawaan udooni. Kë nşë bubara kaŋiiniyaan iko yi Ajugun adiimanaanuŋ na iko yi adolnuŋ kë mmee. ² Dme ŋaaj alon i *Krittü, udo hênkuŋ nşubal iŋeen na ŋbaakër, adeejanana te du baŋi. Mëmme me adeejanana deejana na manjoonan këme akaka mnwin, Naşibaŋi taŋ ameen. Naaj mënŋ adeejanana te du baŋi duuŋ. ³⁻⁴ Aa, dme kë ŋaaj mënŋ adeejanana du baŋi. Mëmme me adeejanana deejana na manjoonan këme akaka mnwin, Naşibaŋi taŋ ameen. Kë atiink nşup ŋi nin alon awoon aanhil pşup, kë Naşibaŋi aankak adinan nin ŋaaj alon akakalëş ŋa. ⁵ Dhinan kahomp ŋi uko wi ŋaaj atënt uŋ, aşë wo mênhil kahomp ŋi uko wi naan, uko wi nhilun pdo taŋ uwo pdo kahompna iko inkdiimanuŋ pbiışna pi naan. ⁶ Woli djal lah phomp, mênkwo ŋaaj nawaan uşal, kaŋup ŋup manjoonan. Kë nşë pok phomp kaŋi ŋaaj alon aŋu'en du dko dampeluŋ uko wi awinuŋ ŋi nji këme wi atiinknuŋ kë nşupi.

⁷ Naşibaŋi adiimanaan iko inŋëpuŋ uşup. Kë aşë ŋu'en uko ulon ŋi uleef unknoranaanuŋ, uwanjut ulon wi *ŋatana unkkobnuŋ, nwtuna kado kadeej iganan. ⁸ Dñehan Ajugun nyaaş ŋwajanŋ ajaka alowanaan wa, ⁹ kë aji na nji : « Bnuura bi njaaj kawulu baŋi bakëş ; mnhina mi naan manji manwinana wal wi ibiışniin. Ukaan kë nji kaŋëp ŋëp kahompna pbiışna pi naan, mnhina mi *Krittü manhilna manwo ŋi nji ŋnuur bti. » ¹⁰ Uko waŋ ukaan kë nji kalilan wal wi ptaş Krittü pajaan pado mbiışna, kë bakkarën, kë nwo ŋi unoor, ŋi mnhaj, ahaajala. Na manjoonan, wal wi mbiışniin wi wi njaaj kawo na mnhina.

Phaaajala pi Pawulu ŋi uko wi baŋaaj biki Korint

¹¹ Dŋiini ji ŋaaj awoon nayila, kë an nakaan. An nadoon awo lah kaŋup ŋaaj i nwoon ŋiki mëmpoŋët nin apel biki najakuŋ aji bawo banjaan baweek, te mëndo wo wo nin uko ulon. ¹² Wi mbiin awo ŋi ptoofan, ddiiman na kamiir kaweeek kë dwo *nanjaan na manjoonan ŋi iko yi njaaj kado, ŋi mlagre na iko iŋonarënaan. ¹³ We wi ndoluŋ du banfiyaaruŋ bandukiin kë mëndo wa du an? Uko uloolan wi nwoon mëndoo, uwo kë mëndinan awo ŋi iŋen yi nan! Namiiraan uko mënŋ.

¹⁴ Kë nşaan abomandër pbi du an uyaaş uwajanŋen aşë wo mênkdinan nin kawo ŋi iŋen yi nan. Nhaaş ŋi nan ŋi ŋi nji numiin, mënŋ itaka yi nan ya. Mënŋ bapoŋ bajaaj bawo i kala itaka kahankar bajug baka, bajug baka bakaan na pla itaka kahankar bapoŋ. ¹⁵ Kë nji nşë luŋ kalilan ŋi pwul bka bi naan bti kadoo kawul uleef naan nabuurna. Woli djalan han, hum di di nahiluŋ kapokën ba? ¹⁶ Name bnuura kë mênwo pkuŋ pa an. Kë balon başë luŋ kaŋiini kaji dtit maakan, aguuran. ¹⁷ Dbi ŋëpna ŋi alon ŋi biki nyilun du an aguuran i? ¹⁸ Dkooŋ *Tit abi du an, ado kë agakandër na ayiŋ nja ŋi *Krittü i nameej. Tit abi guuraaran i? Nin! Nji na a, ŋwo na uşal uloolan ado uko unwoon uloolan.

¹⁹ Om naşal undiimaan aji ŋwo wo ŋi pyeŋan nleefun ŋi kadunan undiimaan i? ŋi kadun ki Naşibaŋi ki ki ŋkŋiiniin, jibi *Krittü anjalun. An biki njalun maakan ŋdo uko mënŋ bti nahilna naya kadun. ²⁰ Uko wi nji kaŋiin uwoon pbi kaŋënk naanwo jibi njalun. Uko wi nji kaŋiin uwoon woli dbi aban du an, kaŋënk na nawo jibi nwoon mênjali nabot naŋënkën nwo jibi nawoon naanŋali. Mênjal pŋom, bkujar, udeeb, na kantenaruŋ, na bkarad na bkuutar, na phomp na parëfa iwo ŋi ptoofan. ²¹ Dŋi woli dlun abi du an, Naşibaŋi i naan adolën kakowari'an, nŋëga ŋi uko wi batum bahumuŋ ŋi pekadu ji ŋfa awo baampën ŋi iko iŋop, ŋi pŋuban pi piinŋ na iko ilon iwuŋaan.

¹ Uyaaş uwajantën wii wi, wi nji kaluŋ kabi du an. *Ulibra wi Naşibaŋi uji : « Uhok undoli bawo kawayeş wa ŋi kadun ki bamaar batëb këme bampeluŋ batëb[☆]. » ² Ddo bi ŋupan uyaaş utëbantën wi mbiin du an, kë hënkun wi nwoon mëndo wo na an, dkak aŋup bambiin awo ŋi pekadu na bandukiin bti : woli dlun abi pwinan, mënkali nin ŋaan. ³ Naŋal kame me *Krittu aji ŋepna ŋi mntum naan kaŋini i? Name. Aambiişna ŋi kadunan, aşe ji diiman mnhina mi nul ŋi ptoof pi nan. ⁴ Na manjoonan, wi abiin apaŋana ŋi krut, abiişnaa ; kë mnhina mi Naşibaŋi manşe wula hënkun ubida. Un kak, ŋbiişna na a, aşe luŋ kaka ubida na a ŋi mnhina mi Naşibaŋi akwuluŋ un ŋhilna ŋdolan naya kadun.

⁵ Natenan ŋleefan nameena me nafiyaar *Krittu, naşalaan bnuura iko yi nakdolun. Naanyikrën kë Yetu Krittu awo ŋi an i? Këme nawin kë naanfiyaari? ⁶ Kë nşe haŋ aji nayikrën kë ŋdiiman kë ŋfiyaari. ⁷ ŋwo ŋi pñehan Naşibaŋi nawut kado nin uko ulon uwuŋaan. ŋëŋal kadiiman kë ulemp wi nun ŋi ptoofan uwo unuura. Nin! Uko wi ŋŋaluŋ uwo nado bnuura, woli naando fiyaar kë ulemp wi nun uunnuuraa. ⁸ ŋënhinan kalaŋ manjoonan, uko wi ŋhiniin pdo ŋaŋ uwo ptaş ma. ⁹ Woli pbiişna pi nun pakaan kë naka mnhina, nji ŋlilan ŋi uko mënt. Uko wi ŋjaan ŋñehan Naşibaŋi uwo nawo baŋaan banjinuŋ ŋi kęş ki nul. ¹⁰ Uko unkaan kë mpiitan iko yi mpiitanan bti wi nlowanan wii wi : dŋal woli dlun abi du an kawut kajoof na an ŋi mnhina mi Ajugun awulun manwoon mi pdolan naya kadun awo maanwo mi pdo katokna.

¹¹ An bayiŋ naan, hënkun nawoon ŋi mnlilan! Nadoon kala pwo baŋaan bajinŋ ŋi kęş ki Naşibaŋi, naboofaran, natiinkaran, nawoon ŋi mnjeeh, hënk di di Naşibaŋi anjaan awul uŋal na mnjeeh akwoon na an.

¹² Nawulandën mboş, naboofar bboofar banyimanuŋ. Baŋaan biki Naşibaŋi bti banwoon ŋi bawulan mboş.

¹³ Dñehan Ajugun Yetu *Krittu awulan bnuura an bti, Naşibaŋi adiimanan uŋal wi nul, *Uhaaş wi nul uşe udo nakak baloolan!

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaaak wi Galatiya

Uṭup ujuni

Kakaarta ki kawo ki Pawulu apiitun banfiyaarun biki Galatiya. Abi ya da nyaas ṛtēb kaṭup baka Uṭup Ulil Unuura kē Bayuday na banwoon baanwo Bayuday baji batiinka kakak kafiyaar Yetu Krittu. Uko wi Pawulu ajukanun baka uwoon kē pfiyaar Yetu pahinan kado Naṣibaṭi aji bawo baṭool ṭi kadunul. Wi bayaan adoo jon kē Bayuday balon baṣē ya du Galatiya aji bantohi biki banfiyaarun biki Yerutalem badook baka. Baṭok uko wi Pawulu ajukanun ḃti aji aanwo nanjañan na manjoonan, kē uko wi akjukanun uunwo manjoonan. Baji na baka kē jibi banwoon baanwo Bayuday bafiyaarun Yetu bawo kado kak uko wi bgah bi Moyit bajakun. Kē uko wi baṭijanun maakan uwo pwala katēmp. Baji pwala katēmp pahinanun kado Naṣibaṭi aji bawo baṭool ṭi kēs ki nul.

Biki Galatiya bakak ado hañ, kē Pawulu amee. Adeebaṭ maakan wal mēnt ṭiki mēnt pṭaṣ bgah bi Moyit pakdoon ṇaan awo naṭool ṭi kēs ki Naṣibaṭi. Uko mēnt ukaan kē Pawulu apiit biki Galatiya kadiiman baka kē Naṣibaṭi aanji hañ. Pwala katēmp pi bajakun pawo kē uṣal wi ṇaan uwo kawo ujint piṣ. Aṭup baka aji Naṣibaṭi ado Abraham kē awo naṭool ṭi kadunul ji abi do kawala katēmp. Pfiyaar ṭaṇ pajaan pado ṇaan awo naṭool ṭi kēs ki Naṣibaṭi, kē pul pakaan ahil kado ṇaan aka ubida unlilun Naṣibaṭi.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pawulu awo nanjañan na manjoonan, uko wi akjukanun kak ujoonani (1.1-10)
2. Naṣibaṭi adatur Pawulu pa awo nanjañan (1.11-24)
3. We wi Uṭup Ulil Unuura ujakuñ na manjoonan (2.1-21)
4. Pfiyaar ṭaṇ pahilanun kado ṇaan abuur (3.1-4.31)
5. Nawulēn ṇjalad, ṇwut Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṭelēs nja ubida (5.1-6.10)
6. Pwul mboṣ pbaañsaani (6.11-18)

Pwul mboṣ

¹ Nji Pawulu *nanjañan i Yetu kapiitanan. Mēnt bañaan badu'ēnun pa nwo nanjañan. Kē pwo nanjañan pi naan paantēpēn ṭēpēn ṭi ṇaan alon. ṭi Yetu Krittu na Naṣibaṭi Aṣin annaṭanulun ṭi pkeṭ i i nwoonun nanjañan. ² Nji na bayiṭun ṭi Krittu ḃti banwoon na nji ṇwul banfiyaarun Yetu biki Galatiya ḃti mboṣ. ³ Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittu Ajugun ayuuj an bnuura na mnjeeh.

⁴ Jibi Naṣibaṭi Aṣin nja aṇalun, Krittu awul ubida wi nul kapēnanaan ipekadu yi nja ṇhilna ṇbuur ṭi umundu wi nṭa wi, untumun mnṇot. ⁵ Naṣibaṭi i i ṇwoon kadēman te mnṇo. Uwo hañ.

Ukaha Uṭup Ulil Unuura uloolan ṭaṇ

⁶ Dñonar jibi natarun ṭi pkokan Naṣibaṭi kafet. Aṭēpna ṭi bnuura bi Krittu adu an, kē naṣē wo ṭi pṭaṣ uṭup umpaṭi wi bajakanan aji uwo Uṭup Ulil Unuura. ⁷ Na manjoonan, uunka nin Uṭup Ulil Unuura ulon umpaṭi. Kē bañaan balon baṣē wo ṭi atokan ṇjal, abot aṇal pṭelēs Uṭup Ulil Unuura wi Krittu. ⁸ Kē woli un ṭi ṇleefun lah, kēme uwanjuṭ ulon umpēmun baṭi, ṇbiin aṭupan uṭup umpaṭi

na wi njukanuŋ, Naŋibaŋi kafëpun. ⁹ Nbi tapan kē nkak akakalēs nŋa : woli alon aŋupan uŋup umpaŋuŋ na wi nadoon abi yeenk, Naŋibaŋi kafëpa.

¹⁰ Hënkuŋ naŋal aji hum ba? Dla la pdēm ŋi baŋaŋ oo kēme ŋi Naŋibaŋi? Dla la pŋalana ŋi baŋaŋ i? Woli dla la lah pŋalana ŋi baŋaŋ te hënkuŋ, mēnkwo nalempar Krittu.

Krittu aduŋ Pawulu pa awo nanjaŋan

¹¹ Dŋal name, an bayiŋ naan, kē Uŋup Ulil Unuura wi nji kaŋupuŋ uumpēnna ŋi uŋal wi ŋaŋaŋ. ¹² Nin mēntŋ ŋaŋaŋ awulnuŋ wa kēme ajukanaanuŋ wa, Yetu Krittu ul ŋi uleeful adiimanaanuŋ wa. ¹³ Natiink bti jibi nwoonŋ tfa wi nhumuŋ mēban bgah bi bayuday. Name jibi ntamanuŋ maakan ŋi phajan banfiyaaruŋ Yetu, banwoonŋ pntaali pi Naŋibaŋi. Dla pgar baka. ¹⁴ Dbi pel biki kawuuŋ naan batum ŋi pŋaŋ bgah bi bayuday, abot amēban udolade wi bateem naan maakan apel baka. ¹⁵⁻¹⁶ Kē Naŋibaŋi, ŋi bnuura bi nul, aŋe datēn apatēs ji mbi ndo kabuka, adu'ēn aji nwo nalemparul. Kē wi uliluluŋ, adiimanaan Abukul pa ndola ameeŋana ŋi banwoonŋ baanwo bayuday. Wal mēntŋ, mēnwinaŋ na nin ŋaŋaŋ alon. ¹⁷ Mēndoo ya ya Yerutalem du banwo'ēnuŋ banjaŋan uteek, aŋe baa tēp tēp aya ŋi dko mēntŋ utaak wi Arabiya. Dul di mpēnnuŋ akak ubeeka wi Damat.

¹⁸ Wi ŋŋubal ŋwajanŋ ŋaŋepuŋ wi wi mbaŋaŋ aya Yerutalem ameer na Piyeer, aŋo na a ŋnuur iŋeen na kaŋeen. ¹⁹ ŋi banjaŋan, ul taŋ i i nji nwinanŋ, mēnwinaŋ bandukiinŋ. Dbot awin Yakob aŋa Ajugun. ²⁰ Naŋibaŋi ame kē mēnkŋilan wi nji kapiiŋanaŋ uko wi. ²¹ Wi mpēnnuŋ Yerutalem aŋe ya ŋmbanŋ ŋi Firi na Filitiya. ²² Kē banfiyaaruŋ Krittu biki utaak wi Yuda baŋe wo baambaŋaŋ kawinarēn. ²³ Batiinka tiink taŋ kē bakŋup aji : « ŋaŋaŋ ambiinŋ ahajan un tfa akak hënkuŋ ajukan bgah bi abiiŋ ado na ptok. » ²⁴ Kē baŋe wo ŋi pdēman Naŋibaŋi ŋi uko wi naan.

2

Pawulu ayit du Yerutalem na banjaŋan bandukiinŋ

¹ Wi ŋŋubal iŋeen na ŋbaakēr ŋaŋepuŋ, kē nŋe kak Yerutalem, agakandēr na Barnabat, kē nŋij Tit. ² Dya bayaas mēntŋ ŋiki Naŋibaŋi ayuuŋjēn kē dwo i pya da. Dyita taŋ na baweek bantiinkaniinŋ biki banfiyaaruŋ, aŋe yuuŋ baka Uŋup Ulil Unuura wi nji kajukanuŋ banwoonŋ baanwo bayuday, ŋiki mēnŋal ulemp wi naan unŋepuŋ na unkmibiinŋ uwaŋaŋ udooni. ³ Kē baando ŋu Tit i ngakandēraanuŋ pwala katēmp ul anwoonŋ nagrek*, ⁴ te udoo ka baŋaŋaŋ balon bandaaruŋ aji baŋiyaari banjaŋaŋ bamena kaneeŋ ŋi un ŋnfiyaaruŋ kaŋal pwalan baŋaŋaŋ katēmp. Baŋaŋaŋ bakanŋ mēntŋan babop aneeŋ ŋi un pa pten mŋjeeh mi ŋyeenknuŋ ŋi Yetu Krittu kaŋe kakakanun du pjuuk pi bgah bi Moyit. ⁵ Nēndinan nin yuaas uloolan uko wi bakŋupuŋ, kahilna kamēban pa an manjoonan, manwoonŋ Uŋup Ulil Unuura.

⁶ Kē ŋi uko wi baweek bammeŋaniinŋ – uko wi babinŋ awo uunjakēn nin uko ulonŋ ŋiki Naŋibaŋi aanji paŋŋēr – baŋaŋaŋ bammeŋaniinŋ mēntŋan baanhoŋan nin uko ulonŋ ŋi pjukan pi naan. ⁷ Bado tēp tēp awin kē Naŋibaŋi aŋu'ēn ŋi ulemp wi pjukan Uŋup Ulil Unuura banwoonŋ baanwo bayuday† jibi aŋuuŋ Piyeer ŋi ulemp wi pjukan wa bayuday‡. ⁸ Naŋibaŋi andolonŋ Piyeer kē awo nanjaŋan i bayuday adolonŋ kak kē nwo nanjaŋan i banwoonŋ baanwo bayuday. ⁹ Kē

* 2:3 Aanwala katēmp wi awoonŋ napoŋ. Pwala katēmp pajaŋaŋ payuuŋ kē ŋaŋaŋ awo nayuday. † 2:7 ŋi ugrek bapiit aji : Banwoonŋ baanwala katēmp. ‡ 2:7 ŋi ugrek bapiit aji banwaliinŋ katēmp.

Yakob, Piyeer[§] na Yowan bantiinkaniin maakan ti banfiyaaruŋ başë yikrën kē Naşibaŋi awulnuŋ mnhina mi pdo ulemp mēnt; ukaaŋ kē bawulën inen nji na Barnabat ayuuŋ kē baŋok na un : un, ŋya du banwoon baanwo bayuday, bukal du bayuday. ¹⁰ Baŋu'un taŋ pleş bajuuk, kē nji kado wa na mnlilan.

Pawulu alaŋ Piyeer du Antiyoka

¹¹ Kē wal wi Piyeer* abiiŋ Antiyoka, dlaŋa ti kadun ki baŋaaŋ bti, ŋiki aanfaŋi. ¹² Uko wi adoli wii wi : ji baŋaaŋ baloŋ biki Yakob ayiluŋ babi bado kaban, aji bi kade na bayiŋun banwoon baanwo bayuday, kē wi bayili mēnt başaaŋ aban, kē ašë low banwoon baanwo bayuday abot aŋaŋan pde na baka. Aŋi wal mēnt bayuday banjakun aji banfiyaaruŋ bawo i kawala katēmp. ¹³ Bayuday bankakun afiyaar baŋaş Piyeer ti kamena ki nul kē Barnabat ti uleeful adoo wut kē baneejana ti kamena mēnt.

¹⁴ Wi nwinuŋ kē baankpoş ataŋ na manjoonan manwoon Uŋup Ulil Unuura, dji na Piyeer ti kadun ki baŋaaŋ bti : « Iwi inwoon nayuday i kabuka, ikdoon ji banwoon baanwo bayuday. Iiŋtaş bgah bi bayuday. Kē hum di di inaluŋ pwook banwoon baanwo bayuday bakak bado kado ji bayuday?

¹⁵ Un ŋwo bayuday biki kabuka, ŋenwo ji baŋaaŋ bandukiin biki bajaŋ bajı bado buŋaan. ¹⁶ Kē ŋşë me kē ŋaaŋ awoona taŋ naŋool ti kēş ki Naşibaŋi ti pfiyaar pi nul ti Yetu Krittı, mēnt ti ptaş bgah bi *Moyit pa. Ukaaŋ kē un ŋfiyaar Yetu kahilna kawo baŋool ti kadun ki Naşibaŋi. Mēnt ti ptaş bgah bi Moyit di ŋhilnuŋ kawo haŋ, ěnhën, nin aloŋ aankwo naŋool ti kēş ki Naşibaŋi ti ptaş bgah. ¹⁷ Kē woli ŋla pŋēpna ti Yetu kawoona baŋool ti kadun ki Naşibaŋi, ŋwo wo ji biki bajaŋ bajı bawo bado buŋaan. Uko waŋ yuuuŋ kē Krittı aŋu'un ti pdo pekadu i? Nin, mēnt hēnk da. ¹⁸ Woli dkak ti bgah bi mbiin aduk, ddiiman wal mēnt kē djuban ti ba. ¹⁹ Ti uko wi bgah bi Moyit, dkeŋi, pkeŋ pampēnnun ti bgah bi Moyit ti uleef wi ba, pa nhilna nwo pa Naşibaŋi. Dpaŋana na Krittı, ²⁰ kē hēnkun mēnt nji dwoon, Krittı awoon ti nji. Mnwo mi naan ji ŋaaŋ naŋen manwo ti pfiyaar Abuk Naşibaŋi anŋaluŋ adoo wul uleeful pa nji. ²¹ Hēnk, dpok pŋel bnuura bi nyeenknun du Naşibaŋi, hēnk di uwoon, woli ptaş bgah pakŋuun lah ŋaaŋ awo naŋool ti kēş ki Naşibaŋi, pkeŋ pi Krittı pakeer kawaan udooni.

3

Ptaş bgah kēme pfiyaar Yetu Krittı

¹ Mbeeh! An baŋaaŋ biki Galatiya nanwaanı ŋşal, in abaaŋ aguuran ba? An biki bayuuŋun pkeŋ pi Yetu Krittı ti krut bnuura. ² Uko uloolan taŋ wi wi nji kaheparanaŋ. Nayeenkna Uhaaş wi Naşibaŋi ti ptaş bgah bi Moyit oo kēme ti pfiyaar uŋup wi natiinkun? ³ Hum di di nahılanun kawo bapēn hēnk? An nanjunun na mnhina mi Uhaaş wi Naşibaŋi, kaşë kabi kabaafşaaŋ ti udo wi uleefan. ⁴ Iko yi nawinuŋ bti ibi diiş diiş i? Mēnfiyaar aji idiıişi. ⁵ Woli Naşibaŋi awulan Uhaaş wi nul, abot ado mlagre ti ptoofan, aji do do iko yan bti ŋiki naŋaş bgah kēme nafiyaar uŋup wi natiinkun?

⁶ Natenan ti Abraham di, *awoona ŋfa naŋool ti kēş ki Naşibaŋi, wi afiyaaruluŋ**. ⁷ Nameen uko wi keeri : banfiyaaruŋ bawoon bubuk Abraham. ⁸ Udobi piitana piitana ŋfa ti Ulibra wi Naşibaŋi, aji : pfiyaar pi banwoon baanwo bayuday pakkaan Naşibaŋi aŋu baka bawo baŋool ti kēş ki nul. Hēnk di di Naşibaŋi adoon abi ŋupa ŋup Abraham Uŋup Ulil Unuura wi aji : « *Dŋēpna ti iwi*

§ 2:9 Piyeer dawoon Kefat ti uaramayik, uwoon plaak. * 2:11 Piyeer dawoon Kefat ti uaramayik, uwoon plaak. * 3:6 Ujuni 15.16.

kawulna n̄taak bti bnuura bi naan. »⁹ Hēnk, banfiyaaruṅ bti bayeenk bnuura bi Naṣibaṭi ji Abraham ṅiint anfiyaaruṅ.

¹⁰ Bañaan bti banṣaan ahaṭ bgah bi Moyit bafēpana. Ulibra wi Naṣibaṭi uji : « *Naan anwoon aankṣaṣ ṅnuur bti uko bti umpiitun ṭi ulibra wi bgah bi Moyit afēpana.* »¹¹ Umeetana bti kē nin alon aankṭēpna ṭēpēn ṭi bgah kadoo kawo naṭool ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi. Ulibra wi Naṣibaṭi uji : « *ubida wi naṭool uwoona ṭi pfiyaar.* »¹² Kē bgah bi Moyit baṣē paṭ na pfiyaar ; Ulibra wi Naṣibaṭi kē uṣē ji « *ñaan ankṣaṣun iko yi bgah bajakuṅ akaana ubida ṭi iko mēnt.* »¹³ Krittu aluk luk abuuranaan un ṭi pfēpa pi bgah, wi akuṅiṅiṅ pfēpana panwoon i kajotna un. Ulibra wi Naṣibaṭi uji : « *ñaan i puum patananiṅ ṭi bmul afēpa.* »¹⁴ Yetu Krittu ado haṅ banwoon baanwo bayuday bayeenkna bnuura bi Naṣibaṭi awulun Abraham, ṅbot ṅyeenk un bti ṭi pfiyaar, Uhaaṣ wi ahonṅun.

Kahon ki Naṣibaṭi na bgah bi Moyit

¹⁵ Bayiṭ naan natenan ṭi udolade wi bañaan. Woli ñaan ado kahon ṭi kadun ki bañaan, nin ñaan alon nampaṭi aanhil kagar kahon mēnt kēme kahoṭan uko ulon ṭi ka. ¹⁶ Kē hēnk di di uwoon kak pa Abraham, wi Naṣibaṭi adolulun kahon ul na pṣini pi nul. Uumpiit aji : « *Na bañaan biki pṣini pi nul* » ji aṭiini ṭiini uko wi bañaan baṭum, upiit aji : « *na ñaan anwoon i pṣini pi nul,* »¹⁷ aṭiini ṭiini uko wi ñaan aloolan. Ñaan mēntan awoon Krittu. ¹⁷ Uko wi nji ṅaluṅ kaṭupan wii wi : Naṣibaṭi abi hoṅ Abraham, kē bgah bambaan abi bi wi ṅṣubal iñeen week ṅyaaṣ ṅbaakēr na iñeen ṅwajanṭ (430) ṅaṭēpuṅ baanhilan pgar kahon mēnt, kēme kaṭok uko wi Naṣibaṭi ajakuṅ. ¹⁸ Woli lah ṭi pṭaṣ bgah di di ṅyeenknuṅ phiiṅ, ṅēnkyeenkna pa kak ṭi kahon. Na manjoonan Naṣibaṭi aṭēpna ṭi kahon awal bnuura bi nul Abraham.

Bgah badoona we ba?

¹⁹ Kē hēnkunṅ, woli uwo haṅ, we ukaṅ kē bgah bawoo? Ipekadu iṭuun kē Naṣibaṭi akak aṭij bgah ayoonkna ñaan i pṣini pi Abraham i Naṣibaṭi adolon kahon mēnt. Naṣibaṭi awul ba ṅwanjuṭ, kē ṅahelan ba aṣē do Moyit kē abanan ba bañaan. ²⁰ Ñaan anwoon aloolan, aannuma ñaan alon abanana uko wi ul aṭupun di. Kē Naṣibaṭi aṣē wo aloolan ṭaṅ.

²¹ Kē bgah, balat kahon ki Naṣibaṭi i? Nin! Woli ṅyeenk lah bgah banhilun pwul un ubida wi manjoonan, pwo naṭool ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi pawoona keeri ṭi pṭaṣ bgah. ²² Kē Ulibra wi Naṣibaṭi uṣē ji kē bañaan na iko bti bawo ṭi pekadu. Hēnk, banfiyaaruṅ ṭi Yetu Krittu baṭēpna ṭi pfiyaar kayeenk uko wi Naṣibaṭi ahonṅun.

²³ Ji pfiyaar Yetu pado kabi, ṅtuhanaa, awo ṭi kayeṅ ki bgah ayoonkna pfiyaar pi Naṣibaṭi akyuujun un. ²⁴ Bgah bayewi'un yewi ṭfa ayoonkna Krittu pa ṅhilna ṅwo batool ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi, wi ṅfiyaaruṅ Krittu. ²⁵ Kē wi ṅfiyaaruṅ hēnkunṅ, ṅēnkak awo ṭi kayeṅ ki bgah.

²⁶ An bti nawo babak Naṣibaṭi ṭiki nafiyaar Yetu Krittu. ²⁷ Ēnhēn an bti nankakuṅ baloolan na Krittu ṭi batitmu, nakak awo ji a ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi. ²⁸ Uunkak aka keeri nayuday kēme anwoon aanwo nayuday, ñaan i bakjuukṅṅēnuṅ kēme ñaan najeeh, ṅiint kēme ñaaṭ. Nawo ñaan aloolan ṭi Krittu. ²⁹ Kē woli nawo i Krittu nawo keeri biki pṣini pi Abraham, abot awo ṭi bankyeenkunṅ uko wi Naṣibaṭi ahonṅun Abraham.

✧ 3:8 Ujuni 12.3; 18.18; 22.18. ✧ 3:10 Pleṣan 27.26. ✧ 3:11 Habakuk 2.4. ✧ 3:12 Bgah 18.5.

✧ 3:13 Pleṣan 21.23. ✧ 3:16 Ujuni 12.7.

4

1 Uko wi, wi wi n̄jalun p̄tupan : nahiij ašin woli ahum ti kpot, aanji paṭ na i bakjuuknt̄enun, woli ul adoon akaka iko bti. 2 Bañaan bajaan bakuṣa, kabot kayen bka bi nul te unuur wi ašin adatuṅ. 3 Hēnk di uwoon t̄fa kak pa un, ṅwo wo ji bapot, kē udolade wi umundu* ukjuuknt̄enun. 4 Kē wal wi Naṣibaṭi adatuṅ ubanun, awalān Abukul ti kayin ki ṅaaṭ, kē akṭaṣ *bgah bi Moyit, 5 ahilna abuuran bañaan biki bgah bajuuknt̄enun ṅbot ṅhilna ṅwo babuk Naṣibaṭi. 6 Pa pyuuj kē nawo babukul, Naṣibaṭi aṭu ti ṅhaaṣ ṅi nun Uhaaṣ wi Abukul unjaan uhuuran kaji « Abba†, Paap! » 7 Iinwo keeri ṅaaṅ i bakjuuknt̄enun, iwo abuk katoh ; ukaan kē ikluṅ kahiiṅ iko yi Naṣibaṭi ahankun pa babukul.

Pawulu aṣal banfiyaaruṅ biki Galatiya

8 T̄fa wi nawoon naamme Naṣibaṭi, najej iko ilon ado ya Naṣibaṭi, kē ikjuuknt̄enan. Na manjoonan iko mēnt̄ iinwo Naṣibaṭi. 9 Kē hēnkun wi nameerun na Naṣibaṭi, kēme dwo kaji, hēnkun wi Naṣibaṭi ameerun na an, hum di di nahilanun akak du udolade udah uwaan udooni wi, kakak kak bañaan biki bakjuuknt̄enun ji unjon ba? 10 Naji nadēman ṅnuur ṅlon, kli klon, ṅwal ṅlon, ṅsubal ṅlon. 11 Dhaajalaa : ulemp wi n̄ji nlempun lemp pa an udiis diis i?

12 An bayiṭ naan dkooṭan kooṭ, nakakan nanaamēn jibi nkakun anaaman‡. Naandolēn do nin uko ulon unde'ēnun, wi mbiin awo na an. 13 Naleṣ bnuura, pmaak pakaan kē ṅto t̄fa ajukanan uyaṣ uteek Uṭup Ulil Unuura. 14 Pmaak pi naan panooranan maakan, kē naṣē wo naambeehēn, kēme alowēn. Nabaa do t̄ep t̄ep ajeṅen ji dwo uwanjuṭ wi Naṣibaṭi kēme ji Yetu Krittū ti uleeful. 15 Mnlilan mi nan mi t̄fa manwo ṭun ba? Dme bnuura, woli nahil t̄fa nalookēṣ kēṣ ki nan kawulēn. 16 Kē hēnkun, wi n̄tupanar manjoonan, dkak naṣoorad inan i?

17 Bañaan balon bado iko itum pa nakak ti baka, kē ṅṣal ṅi baka ṅaṣē wo ṅwuṭaan, baṣal pgarēn na an, naṣē nabi naduka duka na baka. 18 Unuura ṅaaṅ ado iko itum pa bnuura, ṅnuur bti, bē mēnt̄ ṭaṅ woli dwo na an. 19 An biki n̄jalun maakan, dhaj pa an uyaṣ ulon kak, ji ṅaaṭ anwoon ti kabuk, te wal wi Krittū akjijun ti an. 20 Namele lah jibi n̄jalun pwo na an kahilna kaṭiini na an na pdiim pannuuriin ṭiki mēmmē jibi n̄ji kadoon na an.

Uko wi Hagar na Faara

21 Naṭupaan, an nanjalun bgah bi Moyit bado kaṭonjan, naanji natiink uko wi Moyit apiitun ?§ 22 Ulibra wi Naṣibaṭi uji Abraham abi buk bapot batēb biinṭ: alon awo abuk Hagar, ṅaaṭ i bakjuuknt̄enun, Kē alon awo abuk Faara, i bawoon baankjuuknt̄en. 23 Napot i ṅaaṭ i bakjuuknt̄enun abuka ji bañaan bti, kē i ṅaaṭ najeḥ aṣē buka ṭiki Naṣibaṭi ahoṅun Abraham aji alun kabuk napot mēnt̄. 24 Uko waṅ uyuuj uko wi : baaṭ batēb bukuṅ mēnt̄ bayuuj ihonar itēb yi Naṣibaṭi adoon. Hagar ayuuj bhonar bi pnkun pi Finayi, di Naṣibaṭi awulun Moyit bgah, bhonar mēnt̄ bajaan babuk bañaan biki bakjuuknt̄enun. 25 Hagar awoon pnkun pi Finayi, pawoon du utaak wi Arabiya, ul awoon kak Yerutalem

* 4:3 Udolade wi umundu : Iko bti ink̄onun bañaan: ṅntaayi, ṅnton, bgah bi bayuday, na igah ilon kak ink̄onun bañaan. † 4:6 Abba : Ṭi uṭup uaramayik dawoon Paap. ‡ 4:12 Pawulu akak awo ji banwoon baanwo bayuday, kē bagalat banwoon baanwo bayuday baṣē la pwo ji bayuday. Pawulu aṅal bakak ji a, ul ankakun awo ji banwoon bawo bayuday. § 4:21 Moyit apiitun ṅlibra kaḥeen ṅteek ṅi Ulibra wi Naṣibaṭi, ṭun ṅlibra mēnt̄ di di bgah bi bayuday bi Naṣibaṭi awulun Moyit bapiitaniin, aṭu na iko ink̄epun ti bayuday. Uko wi Hagar na Faara uwo ṭi ṅlibra mēnt̄ ṭi Ulibra ujuni 16, 17 na 21.

di hênkuṇ, dawoon ṭi pjuuk dul na babak da bti. ²⁶ Kê bañaan biki Yerutalem di baṭi duuṭ başë wo bajeeh, dul dawoon anin un*. ²⁷ Upiit aji :

« *Lilaan, iwi ñaaṭ inwoon iinhil pbuk,*

Huuraan mnlilan mi nu,

iwi impaamuṇ unoor wi kabuk.

Ṭiki babak ñaaṭ i badukuṇ

baluṇ kaṭum kapel biki ñaaṭ anwoon na ñiint. »†

²⁸ Kê an bayiṭ naan, nawo ji Itaak bapoṭ bambukiin jibi Naşibaṭi ahonun Abraham. ²⁹ Ṭfa napoṭ ambukiin ji bañaan bti, ajaan anjoonkna napoṭ ambukiin ṭi mnhina mi Uhaaş wi Naşibaṭi, hênk di uwohan kak nṭa di pa un.

³⁰ Kê we wi Ulibra wi Naşibaṭi ujakun ba? Uji : « *Dookan ñaaṭ i bakjuukñṭenuṇ na abukul, abuk ñaaṭ i bakjuukñṭenuṇ aanka kafah ṭi phiij ji abuk ñaaṭ najeeh. »*

³¹ Kê hênk, an bayiṭ naan, nṅenwo babak ñaaṭ i bakjuukñṭenuṇ, ṅwo babak ñaaṭ najeeh.

5

Mnjeeh mi banfiyaaruṇ Krittu

¹ Krittu abuuran un ṅhilna ṅwo bajeeh na manjoonan. Namëbaan keeri naliint nawutna kakak ṭi pjuuk. ² Natiinkan, nji Pawulu dṭup an, woli naşal aji pdo bawalan an *katëmp pakṭuuṇ nawo baṭool ṭi kës ki Naşibaṭi, uko wi Krittu akeeri do uwaan udooni ṭi an. ³ Dkak akakalës kaṭupan, ñaan anşaluṇ aji awo i kawala katëmp awo i kaṭaş bgah bi Moyit bti. ⁴ An nankṭaşuṇ bgah bi Moyit alaana pwo baṭool ṭi kës ki Naşibaṭi, nawaşër na Krittu, nawaan bnuura bi Naşibaṭi. ⁵ Kê un, uko wi nṅaṭuṇ, uwo kē ṅwoona baṭool ṭi kës ki Naşibaṭi ṭi pfiyaar. Uko waṇ, uwoon uko wi Uhaaş wi Naşibaṭi uktënkun un pyoonk. ⁶ Ñaan anwoon ṭi Yetu Krittu, mënṭ pwala katëmp kēme pwo iinkwala katëmp pakaan udooni, uko unkaan udooni uwo pfiyaar pangakanderuṇ na bṅalad.

⁷ Wi najunuṇ, naṭi bnuura, kē in abaan anaṭ naṭ ṭi bgah anenanan pṭaş manjoonan ba? ⁸ Uko wi baṭupanaṇ kē nadoo naṭ, uunwoona du Naşibaṭi andu'anaṇ. ⁹ Bañaan baji baji : « *Uko umpooṭ ujaan utaajan pşon bti. »* ¹⁰ Nji dhaṭ ṭi Ajugun aji naankşal uko uloṇ umpaṭi. Kê ñaan anktokuṇ ṅşal ṅi nan, udole wo in, Naşibaṭi awayëşara kaji aduknaanaa.

¹¹ Kê nji, bayiṭ naan, woli dhum lah kajukan aji bañaan bti bawo i pwala katëmp, babaa kahajanan we ba? Pkeṭ pi Krittu ṭi krut paankak adeebaṭan keeri nin ñaan aloṇ. ¹² Bañaan banktokanaṇ ṅşal bayaan keeri bakaş ṅleef ṅi baka!

Nawutan kaṭaş ṅşal ṅi nan, nawutan Uhaaş wi Naşibaṭi uṭoṇan

¹³ An bayiṭ naan, Naşibaṭi adu'an pa nawo bañaan bambuuruṇ, kē mbuur mënṭ manşë wo maanwo mi kaṭu'an nado kado uko wi uleef wi nan uṅaluṇ. Nabaa wo kaṭëp ṭëp kanalad kawo ṭi bṭenkar. ¹⁴ Bgah bi Moyit bti baṭonkrën ṭi uṭup uloolan ṭaṭi : « *ṅalan atëñṭu jibi iṅaluṇ uleefu. »** ¹⁵ Kê naşale wo ṭi bṭumar na bdohar, nalipariin : natokar. ¹⁶ Dṭupan keeri uko wi : nawutan Uhaaş wi Naşibaṭi uṭoṇan ṅbida, naşë nahil nawo naankdo kaṭaş uṅal wi nan unwoon uwuṭaan. ¹⁷ Uko wi uleef uṅaluṇ upaṭ na wi Uhaaş wi Naşibaṭi uṅaluṇ. Kê uko wi Uhaaş wi Naşibaṭi upaṭ na wi uleef uṅaluṇ. Iko yi uleef uṅaluṇ na yi Uhaaş wi Naşibaṭi uṅaluṇ iji igut ṭi ñaan meeṭ, ukaan kē naanhil pdo uko

* 4:26 Pawulu anaamntën Faara na Yerutalem di baṭi duuṭ. † 4:27 Itayi 54.1; Itayi aṭiiniyaan Yerutalem ṭi dko di. ✧ 5:14 Bgah 19.18.

wi nanjalun. ¹⁸ Kë naşale wut kë Uhaaş wi Naşibaţi uktoņan, bgah bi Moyit baankak ahilanan nin uko uloņ.

¹⁹ Iko yi uleef ujaan uņal pdo imeetana bnuura, iloņ ti iko mēnt yii yi : ipekadu yi piint, ubida utoņ, ptuunk ; ²⁰ pdēman nnton na pkaalam. Bşoorad, pņom, bkujar, udeeb uweek, bpulad, ppaşşēr, pdo bańaan bandoli bačo du umban wi baka. ²¹ Pńeebar uko wi űaan ; ukuj ; kande, udaan, unoh wi piint ; na iko itēnt yuņ. Dkakalēs jibi ndooņ abi tuņ an, bańaan banjaan bado iko mēntan yi baankneej du Pşih pi Naşibaţi.

²² Kë iko yi Uhaaş wi Naşibaţi ujaan ubuk yii yi : bņalad, mnlilan, mnjeeh, kamiir, pjoob bkow, ptar ti ptēnk, pwo űaan i bakfiyaaruņ, ²³ pwo űaan i pńaaak pajaan paţi, pńijan uleef. Bgah baanneenan iko mēnt di! ²⁴ Bańaan banwoon biki Krittū Yetu bapaņ iko iwuńaan yi uleef ujaan uņal pdo ti krut. ²⁵ Jibi Uhaaş wi Naşibaţi uwuluņ un ubida, űwo kawut wa utoņun. ²⁶ Najoh űwut phomp : űwut kalaar btuņ, űwut kakujar.

6

Nadoon kaţēnkar

¹ Bayit naan, woli űaan aloņ amobana awo ti pjuban, an biki Uhaaş wi Naşibaţi uktoņun, nakakaana ti manjoonan naşē nawut kado btam na a. Andoli ti an alipariin kajot ti pjuban. ² Andoli adoon kaţēnk atēntul pkuņa bdaaj bi nul ; hēnk naţaş bnuura bgah bi Krittū*. ³ Woli űaan anuņ kë awo uko uloņ bē aanwo nin uko uloņ adaar bkowul. ⁴ Andoli adoon kaşalan udo wi nul, woli atēnk ti wa uko wi mnlilan, alilana pa bkowul tań, aşē wut kado katenan na batēntul, ⁵ űiki andoli awo kajej pkuņ pi nul.

⁶ űaan i bakjukanuņ Utuņ wi Naşibaţi awo kaţok bka bi nul bti na anjukanuluņ. ⁷ Nawutan kaguur ikowan, nin űaan aloņ aanji nohnaana Naşibaţi ; uko wi űaan atepiin, wul wi aklun kakit. ⁸ űaan anktepiin iko yi uleeful uņaluņ aluņ kakit pkeţ, pi iko yi uleeful uņaluņ pabukuņ. Kë űaan anşaan atepi iko yi Uhaaş wi Naşibaţi uņaluņ, aluņ kakit ubida wi mnto wi Uhaaş wi Naşibaţi ukwuluņ. ⁹ űwut kanoor ti pdo bnuura, űiki woli űēnwat ińen, űluņ kakit ti wal unuura, űdeey űnuura. ¹⁰ Wi űhumuņ keeri nhinaa, najoh űdo kalemp pa bnuura bi bayitun banfiyaaruņ na pa bnuura bi bańaan bti.

Pjukan pbańsaani

¹¹ Natanen űpiit űweek űi űi kapiitanaņ na kańen ki naan. ¹² Banjalun pwinana ti bańaan, bukal banjalun ptu'an pwala katēmp, kahilna tań kawo baankhaj pa pkeţ pi Krittū ti krut. ¹³ Banjakuņ aji nawo i kawala *katēmp, bukal ti űleef űi baka, baando ji baţaş taş bgah bi Moyit, aşē űal nawala katēmp bahilna bado kahomp ti uko mēnt. ¹⁴ űi ti uleef naan, mnhina hina kadēman bkow bi naan ti nin uko uloņ umpaţi na krut ki Yetu Krittū Ajugun. Ti krut, iko yi umundu ipańana pa űi kë űi nkak apańana pa iko yi umundu. ¹⁵ Pwala katēmp kēme pwo iinkwala katēmp paanwo nin uko uloņ. Uko unwoon, uwo pkak űaan nahalu. ¹⁶ Mnjeeh na mńaga mi Naşibaţi mawoon ti bańaan bti banktaşuņ uko wi mbaaņ atup tuņ, banwoon pntaali pi Naşibaţi*.

¹⁷ Nin űaan aloņ awutan kanooranaan hēkuņ. Dwo na iĵē yi mnhaj ti uleef naan, ti katim ki Yetu.

¹⁸ Bayit naan, dńehan Naşibaţi awulan bnuura bi Yetu Krittū Ajugun. Uwo han! Amen!

* 6:2 Natanen ti Galatiya 5.14. * 6:16 Ti ugrek bapiit aji : Itrayel di Naşibaţi.

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaaak wi Efet

Uṭup Ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun banfiyaarun Krittun biki Efet. Kē aṣē wo aampiit wa pa bukal ṭaṅ ṭiki ṭi ṅlibra ṅteek baantu katim ki Efet du ujuni. Uhina kawo kē Pawulu apiit wa banfiyaarun biki ṅbeeka ṅtum ṭi Aṭiya bahil baji woli baleyiiri bawul bandukiin baleyiir. Apiit kakaarta ki wi awoon ukalabuṣ du Rom. Efet dawoon ubeeka unlilnuṅ ṭi ṅbeeka ṅi Rom daṣihun bti ṅanwoon ṭi Aṭiya. Baṅaṅ baṭum ṭi biki Efet bawo bawaap. Baniwar Artemit unton wi bajaṅ badēman katoh kanuura. Artemit mēnt awo ptu, awo ṅaṅ. Ṭi katoh kanuura mēnt ki ki bajaṅ baya pdēmana. Baṅaṅ banwoon da bti baji badēman unton mēnt, Bayuday na banfiyaarun Krittun ṭaṅ bawoon baanji badēman wa. Uko wi Pawulu adiimanun ṭi kakaarta ki wii wi : Naṣibaṭi ado nja kē ṅme uko ummeniin wi adolon ṭi bnuura bi nul. Uwoon kē ado iko bti inwoon du baṭi duuṭ na ṭi mboṣ iwo ṭi pṣih pi Yetu Krittun. Akak aṭup aji banfiyaarun Krittun bawo katiinkar kawo ji banṭaarun. Uunka pdo kaji i awo nayuday kē undu aanwo nayuday. Naṣoorad baka bukal batēb bti awo aloolan, Fatana a. Bawo keeri kanaakiir kaṅehan Naṣibaṭi. Pawulu akak aṭup jibi ṅaṅ awoon kaṭijan aharul, jibi bapoṭ bawoon kaṭijan baṣin baka na jibi bajuuk ṭi ulemp bawoon kaṭijan bankaṅ baka. Aji banfiyaarun Krittun bawo kawo ṭi ppoolan na a.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.1-2)
2. Krittun awul nja bnuura na Uhaaṣ wi Naṣibaṭi (1.3-3.21)
3. Pka ubida uhalu na Krittun. (4.1-6.20)
4. Pwul mboṣ pbaaṅsaani (6.21-24)

Pwul mboṣ

¹ Nji *Pawulu, i Naṣibaṭi adolon kē nwo nanjaṅan i Yetu *Krittun, dwul mboṣ biki ubeeka wi Efet banwoon biki Naṣibaṭi abot aṭiyaar Yetu Krittun na manjoonan. ² Dṅehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittun Ajugun bawulan bnuura babot bajoobṭēnan ṅhaaṣ.

Bnuura bi ṅkaṅ ṭi Krittun

³ Najoh ṅdēman Naṣibaṭi Aṣin Yetu *Krittun Ajugun, aṭēpna ṭi uhaaṣ wi nul awul nja iko bti inuura yi baṭi inkntēnkun nja ṅdo kaṭaṣa, ṭiki ṅkak amēbandēr na Krittun. ⁴ Ji umundu ubi udo kapaṣana, Naṣibaṭi aṭēpna ṭi Krittun adat nja ṅhilna ṅwo ṭi kadunul baṅaṅ bajinṭ piṣ banwoon baanwo na nin buṭaan blon. Aṅal nja ukaṅ kē ⁵ aṭēpna ṭi Yetu Krittun ji ṅbi ṅdo kabuka ajeṅ nja kē ṅwo babukul. Uko waṅ wi wi aṅalun pa nja ṭi pjoob bkow pi nul. ⁶ Najoh keeri ṅyeeh mndēm mi nul na bnuura bweek bi aṭēpnun ṭi Krittun i amaganun, awul nja.

⁷ Krittun atul tul pṅaak pi nul ukaṅ kē ṅbuuri, kē ipekadu yi nja ibot apēn. Hēnk, Naṣibaṭi ayuuj pdēm pi bnuura bi nul. ⁸ Awul nja ba aṭuman wi awulun nja uṣal unṭuṅa na mntit bti ⁹ mi pme uko wi aṅalun pdo, wi ṅaṅ awoon aambaṅ kame'aara. Naṣibaṭi ajon ṅṅal pdo uko mēnt ṭi Krittun. ¹⁰ Wi wal wi

adaturŋ ukbanuŋ uko mēnt udolana : aṭonkrēn iko bti na bañaanŋ bti banwoon du baṭi na mboş kaşē kaṭu Krittü awo naşih.

¹¹ Njak ayeenk ṭi Krittü iko bti yi Naşibaṭi ahoŋuŋ. Ul anjaanŋ ado iko bti jibi anumiin, adaturŋ ji ŋdo kabuka, ¹² pa un ŋntaruŋ ahaṭ ṭi Krittü ŋṭu bado kayeeh mndēm mi nul. ¹³ An kak namēbandēr na Krittü wi natiinunŋ uṭup wi manjooan, Uṭup Ulil Unuura unkubuurananaŋ. Kē wi nafiyaaruŋ, Naşibaṭi awulan Uhaaş wi nul wi ahoŋuŋ kadiiman kē nawo biki nul. ¹⁴ Uhaaş wi nul uwoonŋ uko ujuni wi iko yi ahoŋuŋ aji aluŋ kawulan. Iko mēntŋ nŋyeenk ya wal wi Naşibaṭi akbuuranuŋ nja ṭi buṭaan bti. Najohŋ nŋyeeh mndēm mi nul.

Pawulu añehandēr banfiyaaruŋ

¹⁵ Ukaanŋ wi ntiinkuŋ kē baktiiniyaan pfiyaar pi nafiyaaruŋ Yetu Ajugun na jibi naŋaluŋ bañaanŋ bti banwoonŋ biki Naşibaṭi, ¹⁶ kē mbi duka duka ṭi pbeeb Naşibaṭi ṭi uko wi nan, kabot kaleşan wonṭi dñehana. ¹⁷ Dñehan Naşibaṭi i Yetu Krittü Ajugun, Aşin nja anwoonŋ ajug mndēm awulan Uhaaş wi nul unktu'anaŋ nawo bañaanŋ banwoonŋ na uşal untuŋa ubot uyuujan Naşibaṭi bnuura nahilna name'a. ¹⁸ Dñehan kak Naşibaṭi ajeehananŋ ŋşal nahilna nayikrēn phaṭ pankaanŋ kē adu'an, nabot name pdēm pi pyok pi ahoŋuŋ bañaanŋ banwoonŋ biki nul, ¹⁹ nabot nayikrēn pdēm pweek maakan pi mnhina mi adoluŋ kē manklempar nja, ŋnfiyaaruŋ Krittü.

²⁰ Mnhina mēntŋ, adiiiman ma bti ṭi Krittü wi anaŋanuluŋ ṭi pkeṭ abot aṭoorana ṭi kañen kadeenu ki nul du baṭi. ²¹ Adola kē apel bnuura başih bti, baweek bti, mnhina bti, na bankşihunŋ bti. Ayeenk katim kampeluŋ itim bti yi bahilanuŋ katiman ṭi umundu wi na unkmbiin. ²² Naşibaṭi aṭu iko bti na bañaanŋ bti ṭi ihoṭ yi Krittü uṭeeh pa aşih ya, abot adola kē awo naşih i banfiyaaruŋ bti ; ²³ bukal bawoonŋ uleeful. Krittü aṭuunŋ mnhina mi nul ṭi baka atuman, ul ajaanŋ awul iko bti ṭi umundu ubida katuman.

2

Bnuura bi Naşibaṭi

¹ Ṭfa pjuban pi nan na ipekadu yi nan ibi ṭu'an kē nawo bañaanŋ bankeṭuŋ ṭi kēş ki Naşibaṭi. ² Nabi yuuj kē naṭaş bgah bwuṭaan bi umundu, aṭaş Untaayi Uweek wi, unktuŋuŋ hēnkuŋ bañaanŋ bampokuŋ ptiink Naşibaṭi. ³ Ṭfa, nja bti ŋwoha hanŋ, ŋbi ji ŋdo iko bti kaṭaş uŋal wi uleef, kado uko bti wi uleef wi nja na uşal wi nja uŋaluŋ. Ipekadu ibi ṭu nja kē ŋwo biki kayeenk kakob ki Naşibaṭi ji bañaanŋ bti bandukiinŋ.

⁴ Kē Naşibaṭi aşē ñaga maakan, kē uŋal wi akaanŋ pa nja ubot adēm maakan. ⁵ Wi pjuban pi nja paṭuunŋ kē ŋkeṭ ṭi kēş ki Naşibaṭi, uŋal mēntŋ ukaanŋ kē awul nja ubida na Krittü. Bnuura bi Naşibaṭi baṭuunŋ kē nabuuri. ⁶ Ṭi pwo baloolan na Yetu Krittü, Naşibaṭi anaŋan nja ṭi pkeṭ na a abot aṭooran nja du baṭi na a. ⁷ Ado hanŋ pa pyuuj iwuunŋ bti mndēm mnweek maakan mi bnuura bi akaanŋ pa nja ṭi Yetu Krittü. ⁸ Bnuura bi Naşibaṭi baṭuunŋ kē nabuuri, wi nafiyaaruŋuŋ. Uko mēntŋ uumpēna ṭi an, uwo uṭen wi Naşibaṭi. ⁹ Naando do uko ulonŋ ahilna aka mbuur mēntŋ. Nin alonŋ keeri awutan kadēman bkowul ṭi uko mēntŋ. ¹⁰ Uko wi ŋwoonŋ hēnkuŋ uwo udo wi Naşibaṭi ṭiki ṭi pwo baloolan na Krittü, Naşibaṭi aṭak nja ŋhilna ŋdo iko inuura. Naşibaṭi aboman iko mēntŋ ji ŋbi ŋdo kabuka, ŋhilna woli ŋbi buka ŋdo kado ya.

Bañaanŋ bti bakak baloolan ṭi Krittü

¹¹ An nanwoonŋ naanwo bayuday, kē bayuday biki kabuka baji badu'an banwoonŋ baanya katēmp kaşē ji bukal bawoonŋ banyaanŋ katēmp ṭiki ŋleef ŋi

baka n̄afalanaa, nalešan uko wi nawoon t̄fa. ¹² Wal m̄ent̄ naamme Kritt̄u, abot awo naanwo biki Itrayel, pntaali pi Našibaṭi, aando bhoṅar na an, k̄e nabot awo naanwo biki kayeenk kahon̄ ki ahon̄uṅ banwoon̄ biki pntaali pi nul. Nalešan kak k̄e nabi wo ṭi umundu awo naanka mn̄haṭ abot awo naamme Našibaṭi. ¹³ K̄e h̄enkuṅ ṭi pwo baloolan ṭi Yetu Kritt̄u, an nanlowuṅ t̄fa Našibaṭi, pkeṭ pi Kritt̄u akeṭaran̄aṅ paṭu k̄e nakak aṅoga.

¹⁴ Ul *Kritt̄u na manjoonan awoon̄ b̄tiinkar bi n̄tiinkaruṅ: ado *bayuday na banwoon̄ baanwo bayuday k̄e bakak baloolan. Awul ubida wi nul awatna uniw umbiin̄ apaṭeš bañaan̄: uniw m̄ent̄ uwo b̄soorad. ¹⁵ Ap̄enan̄ ṭi *bgah bi Moyit̄ udolade wi ba na iko yi p̄taš inwoon̄ ṭi ba injaan̄ ido bayuday na banwoon̄ baanwo bayuday baṅoorad. Ado haṅ ahilna ajej baka bukal bat̄eḅ b̄ti akakan baka k̄e bawo baloolan ṭi a, h̄enk di di aṭijun̄ b̄tiinkar. ¹⁶ Akakan baka kak bukal bat̄eḅ b̄ti ṭi ploolan na Našibaṭi, h̄enk bakak uleef uloolan, wi pkeṭ pi nul ṭi krut pawatuṅ uko un̄tuun̄ k̄e baṅooradi. ¹⁷ Abi p̄ṭupan uṭup wi b̄tiinkar, an nambiin̄ alow Našibaṭi na bambiin̄ aṅoga. ¹⁸ Ul aṭeṅnuṅ ṭi *Uhaaṣ wi Našibaṭi unwoon̄ uloolan aṭu k̄e un bayuday na banwoon̄ baanwo bayuday ṅhil aban du Našibaṭi Ašin̄ n̄ja.

¹⁹ Wul ukaan̄ k̄e naankak awo bayaant̄ k̄eme bañaan̄ bambiin̄ bi phil, nawo kak bañaan̄ banwoon̄ biki pntaali pi Našibaṭi, nawo biki katohul. ²⁰ Našibaṭi anaakr̄enan̄ ṭi pniw pi akniwuṅ, k̄e banjañan̄ na baṭupar Našibaṭi bawoon̄ induba ijuni, Yetu Kritt̄u ul ṭi uleeful k̄e aṣe wo pkumel pankm̄ebanuṅ katoh b̄ti. ²¹ Kritt̄u adoluṅ k̄e uniw b̄ti unat̄ abot atool pa pwo katoh kayimanaan̄ ki Našibaṭi Ajugun̄. ²² Nawo baloolan na Kritt̄u, h̄enk anaakr̄enan̄ kak ṭi uniw wi akniwuṅ nahilna nawo *katoh ki Našibaṭi, ki Uhaaṣ wi nul ukwoon̄.

3

Pawulu nanjañan̄ i banwoon̄ baanwo bayuday

¹ Uko waṅ ukaan̄ k̄e n̄ji Pawulu kañehan̄ Našibaṭi pa an. Uko wi ndoluṅ pa an nanwoon̄ naanwo *bayuday, wi n̄ji kalempun̄ pa Yetu *Kritt̄u, uṭuun̄ k̄e nwo nakalabuṣ. ² Dfiyaar k̄e name ulemp wi Našibaṭi aṭu'enuṅ ṭi bnuura bi nul aji ndo pa an. ³ Ul abiin̄ ayuuj̄en̄ uko wi aṅaluṅ pdo wi nin̄ alon̄ awoon̄ aambaan̄ kame'aara. Ṭi uko waṅ wi wi m̄biin̄ apiitan̄ b̄tiṣu. ⁴ Woli naleyiir uko m̄ent̄, nawin̄ k̄e dme bnuura uko wi Kritt̄u umbiin̄ amena. ⁵ Našibaṭi aando wa t̄fa k̄e umeet̄anaa ṭi bañaan̄ jibi aṭeṅnuṅ ṭi uhaaṣ wi nul ad̄o wa k̄e umeet̄ana h̄enkuṅ ṭi banjañan̄ na baṭuparul bayimanaan̄. ⁶ Uko umbiin̄ amena wuṅ uwo k̄e banwoon̄ baanwo bayuday bayeenk bnuura bi Našibaṭi ji bayuday, banaakiir akak uleef uloolan, ayeenk b̄ti uko wi Našibaṭi ahon̄uṅ. Uko m̄ent̄ udolanaa ṭiki bakak baloolan ṭi Kritt̄u wi bafiyaaruṅ *Uṭup Ulil Unuura.

⁷ *Uṭup Ulil Unuura m̄ent̄, Našibaṭi aṭen̄en̄ ṭi bnuura bi nul mn̄hina mi nul ndo kaṭupna wa. ⁸ N̄ji m̄poṭeṭaanun̄ ṭi bañaan̄ biki Našibaṭi, awul̄en̄ bnuura bi p̄ṭup banwoon̄ baanwo bayuday bnuura bweek maakan̄ bi ṭi *Kritt̄u. ⁹ Dwo i kayuuj̄, kajin̄tan̄ ṭi uṣal wi ñaan̄ andoli, uko umbiin̄ amena wi Našibaṭi aṅṭakuṅ iko b̄ti yi awoon̄ aanyuuj̄ nin̄ alon̄ t̄fa, dyuujan̄ jibi akdoluṅ uko m̄ent̄ uhilna udolana. ¹⁰ H̄enk, h̄enkuṅ banfiyaaruṅ b̄ti baṭu mn̄sih na mn̄hina manwoon̄ du baṭi manhil mame jibi iko yi uṣal un̄tuṅa wi Našibaṭi ujan̄ uwul itumuṅ abot apaṭ. ¹¹ Uko m̄ent̄ uwo jibi Našibaṭi aṅaluṅ uwo du ujuni, aṭeṅna ṭi Yetu Kritt̄u Ajugun̄ adolna wa. ¹² Ul aṭuun̄ n̄ja ṅhil p̄ṅog Našibaṭi na m̄nt̄eṅ ṭiki ṅfiyaara. ¹³ Ukaan̄ k̄e n̄ji kakooṭan̄ nawut kawut phaj pi bakhajanaanun̄ pa an padolan nawutand̄er. Phaj m̄ent̄ pakṭijanan̄ m̄nd̄em.

¹⁴ Uko mēnt ukaañ kē nji kañup ti kadun ki Aşin nja, ¹⁵ ankaañ kē kşini bti du baţi na mboş kawoo. ¹⁶ Dñehana, jibi mndēm mi nul manwoonj mnweek, awulan uhaaş wi nul udo katēntēnan, ¹⁷ *Krittu ahilna awo ti nhaaş nji nan ũiki nafiyaara. Dkak añehan, wi najabuñ awo na intaañ abot aliint ti uñal, ¹⁸ name na banwoonj biki Naşibaţi bti jibi uñal mēnt wi Krittu udēmuj maakan adoo wo uunka dko di uñañuj. ¹⁹ Ĕnhēn, dñehan nahil name kē uñal mēnt upel iko bti yi ñaañ ahilanuj kame, Naşibaţi ahilna atumanan iko bti yi awoonaanuj.

²⁰⁻²¹ Mnhina mi Naşibaţi manjaañ manlemp ti nja, ukaañ kē ahil pdo adoo pel maakan iko bti yi ñhılanuj kañehan kēme kadoo kaşal. Najoh ñdo kadēmana te mnŕo, ti banfiyaaruj bti na ti Yetu *Krittu. Uwo hañ.

4

Pwo baloolan ti Krittu

¹ Nji, i ulemp wi naan pa Ajugun uñuuj kē nwo nakalabuş, dkootan nado kayuuj ti mnwo mi nan kē nawo jibi Naşibaţi andu'anan añaluñ nawo. ² Nawalaan ikow, nabot najoob ikow, nawut kado kataran. Nayuujan kē nañaladi ti pdo kamiirad. ³ Namēbaan naliintan ti btiinkar na pwo ti ploolan pi *Uhaaş wi Naşibaţi ujaañ uwul. ⁴ Nwo uleef uloolan, kē Uhaaş wi Naşibaţi unwoonj ti nja ubot awo uloolan, hēnk di di mnhaţ mi Naşibaţi aduurananj mankaañ awo mloolan. ⁵ Ajugun awoha aloolan kē pfiyaar pi nja pakak awoha ploolan jibi batitmu bi ñkaañ ayeenk bakaañ awoha bloolan. ⁶ Naşibaţi Aşin bañaañ bti awoha aloolan, ul anşihuj iko bti na bañaañ, ul kak ajaañ alemp ti bañaañ biki nul bti, kabot kawo ti baka.

⁷ Kē andoli ti nja aşē ji yeenk bnuura bi Naşibaţi kahilna kado ulemp wi Krittu aţu'uluñ. ⁸ Hēnk di di Ulibra wi Naşibaţi ujaañuj:

Wi akpayiñ bko duuţ

aţij biki amobuj,

aţen bañaañ biki nul iko ilonj.*

⁹ Kē we uwooñ apayaa? Uko mēnt uyuuj kē aduna awala te ti mboş* . ¹⁰ Anwaliñ ti akaañ apaya aţēp baţi bti kahilna kawul iko bti ti umundu ubida katuman. ¹¹ Kē iko yi aţenuñ bañaañ iwo : baloñ bawo banjañan, baloñ bawo *baţupar Naşibaţi baloñ bawo bañaañ bankdoonj kaţup *Uţup Ulil Unuura, baloñ bawo bayafan biki pntuk pi banfiyaaruj na bajukan bgah bi *Krittu. ¹² Ado hañ bañaañ biki Naşibaţi bahilna babomandēr pa ulemp wi ptēntēn uleef wi Krittu unwoonj bañaañ biki Naşibaţi bti. ¹³ Hēnk ñbi kaya te kadoo kawo nja bti baloolan ti pfiyaar pi ñkfiyaaruj na ti pme pi ñkmeen Abuk Naşibaţi. Hēnk, ñjij ti ptaş Krittu, kanaama bti. ¹⁴ Nēnkak awo keeri bapoţ biki pjukan pi bañaañ baloñ bantituj ti kaguuru pajaañ pañoot du bdēm jibi ñmaaronj ñjaañ ñaluñ iţeem, uyook kaya na ya. ¹⁵ Nbaa ţēp ţēp kado kaţup manjoonan na uñal, kaşē kado kanaam naam Krittu pya, ul anwoonj bkow. ¹⁶ Aji ţēpna ti dko bti di imoh ijaañ iyitiiraan kaţonj uleef, uko ktaan kabot kaya bnuura. Woli dandoli ti uleef dado ulemp wi da, uleef uji udēm bti kaka uforta ti bñalad.

Ubida uhalu ti Krittu

¹⁷ Uko wi, wi wi nji nñaluñ kaţupan ti katim ki Ajugun : naţañaan pdo kapos ji bañaañ banwoonj baamme Naşibaţi, banwoonj na nşal ñnaaf. ¹⁸ Nşal ñji baka ñawo ti bdēm ; kē babot awo baanka ubida wi Naşibaţi ajaañ aţen ũiki bawo

* 4:8 Kañaam 68.18.

* 4:9 Aduna awala ti mboş: Baloñ baji : aduna aya mboş uţeek du mnket.

ti kapaam, kē nħaaş nı baka nħabot adēnēt. ¹⁹ Pwaañ mnkow pi bawaañuñ pañu kē bakjuban pjuban pi piint̄ abot abi duka duka ti pdo iko iñop bti. ²⁰ Kē an, mēnt̄ uko wañ wi wi najukuñ ti *Kritt̄u. ²¹ Wi natiinkuñ uko wi Yetu, kē bajukanan uko unwoon manjoonan manwoon ti a, ²² nawo i kaduk iko yi nakdolun tfa, kañelēs mnwo mi nan mi tfa. Uñal wi uleef ujaan uguuran kadoo tjan du pkeñ. ²³ Itēb yi nan na nħaaş nı nan nħawo nı kakak nħalu, ²⁴ naşē nakak bañaañ bahalu biki Naşibañi adolun kē banaama awo na ubida ujint̄ utool wi manjoonan manjaan mambuk.

²⁵ Hēnk, nawutan kañilan : Andoli ti an adoon kañup atēnt̄ul manjoonan tiki nħaakiir awo nja bti uleef uloolan. ²⁶ Nadeebañle nawutan kawut udeeb wi nan utu'an pdo ipekadu. Nawutan kawo na udeeb te unuur udoow ugot. ²⁷ Nakñen *Untaañi Uweek dko dmēban. ²⁸ Nakiiñ añañaan, aşē tēp tēp amēban ulemp wi nul, awo natool ti wa, ahilna aka uko wi akfaaşēruñ na anwoon ti kanuma. ²⁹ Utup uwuñaan uwutan kapēn ti mntum mi nan, utup unuura tfañ unjaan utēnk kaboman kabot kado banktiinkuñ wa bnuura, uwoon kado kapēn ti mntum mi nan. ³⁰ Nawutan kañu *Uħaaş wi Naşibañi ujootan ; Uħaaş wi nul wi añu'anañ wi wi aklun kayikrēnaanan ti unuur wi mbuur. ³¹ Napēnaan ti ptoofan iko bti inwoon itēnt̄ phank ñaañ ti uħaaş, bşoorad, udeeb, pdeej pdiim, bkuutar na pdo kado iko bti yi mnñot. ³² Nawoon keeri na itēb inuura nabot nado kañaga batēnt̄an. Nadoon kamiirad jibi Naşibañi añēpnun ti *Kritt̄u amiiran.

5

¹ Nawo babak Naşibañi biki anañuñ maakan ukaañ kē nawo biki kado katen ti a. ² Uñal uwoon kañon ubida wi nan jibi uwoon pa Kritt̄u : anañ nja adoo wul Naşibañi kañuñ ki nul pa nja, kē kawo uñen na unñam udolni bñerjan banlilun Naşibañi.

Nawoon ti bjeehi

³ Hēnkun wi nawoon biki Naşibañi, naankak awo biki kado kañiinyaan tiinyaan iko yi pjuban pi piint̄, ubida utop, na pñeebar iko. ⁴ Nin naanwo kado kañiinyaan iko iñop kēme iko inaañ kēme iko yi bawaañ mnkow bajaan bañiinyaan. Iko mēnt̄ iinyuk nado kañiinyaan. Nañēpan tēp nado kabeeb Naşibañi. ⁵ Hēnk di uwoon, nameen wa bnuura, nin ñaañ anjaan ajuban pjuban pi piint̄, kawo ti ubida utop aankluñ kaneej du Pşih pi Kritt̄u na Naşibañi. Ñaañ ankaañ aji ñeebar iko aankak alun kaneej du pa, tiki aji dēman iko yun kawo ji Naşibañi i i akdēmanun.*

⁶ Nin ñaañ alon awutan kaguuran na nñup nħwaañ udooni : uko mēnt̄ bti ujaan utu Naşibañi adeebañer banwoon baandi pñaaş. ⁷ Nawutan keeri kanaakiir na bañaañ batēnt̄ bukuñ. ⁸ Tfa nabi wo bañaañ biki bdēm, kē hēnkun naşē kak biki bjeehi wi nawoon biki Ajugun. Nadoon kado ji bañaañ biki bjeehi. ⁹ Uko wi bjeehi bajaan babak uwo bti unuura, utool abot awo wi manjoonan. ¹⁰ Nakeerin nado kala pme uko unlinun Ajugun. ¹¹ Nawutan kaka nin uko ulon na udo uwaan udooni wi bañaañ biki bdēm, nañēpan tēp nado kayuuy kē iko mēnt̄ iwo iwuñaan. ¹² Uko wi bañaañ mēnt̄ bajaan bado ti kamena ukowandēn maakan pdo kañiinyaan. ¹³ Iko bti impēnuñ iji imeet̄ana du bjeehi. Kē uko ummeet̄aniñ du bjeehi uji uwo bjeehi. ¹⁴ Hēnk di di upiitaniñ aji :

* 5:5 Ampiiñuñ aşal kē ñaañ napit aji dēman nñonñ tiki aji dēman iko pdēman pi awoon kadēman tfañ Naşibañi. Natanan ti Kolot 3.5.

« *Naŋiin iwi inkŋoyënŋuŋ,
naŋiin ŋi ptoof pi bankeŋuŋ,*

*Krittu ašë naŋan bjeehi bi nul ŋi iwi. »†

¹⁵ Nalipariin keeri ŋi mnwo mi nan mi ŋnuur bti. Nawutan kado kado ji bapën ; nadoon kado ji banwoon na ŋŋal. ¹⁶ Nadoon kado bnuura ŋyaaš bti ŋi nahilanuŋ pdo ba, ŋiki wal wi ŋwoon wi, uwo uwuŋaan. ¹⁷ Ukaan kē naanwo kado bpën, nadoon kala pme uko wi Ajugun aŋaluŋ nado. ¹⁸ Nawutan kadaan poot kakuj, paji patokan ubida ; naŋëpën t̄ëp naŋum na *Uhaaš wi Našibaŋi. ¹⁹ Nadoon katëŋtën batëŋŋan ŋi ptoofan na iyeeh yi pñaamarën Našibaŋi, na yi pdëman *Krittu. Uhaaš wi nul uŋu'an iyeeh mënt̄ ŋi bkow. Nadoon kayeeh kadëman Ajugun na ŋhaaš ŋi nan bti. ²⁰ Nadoon kabeeb wal undoli ŋi iko bti Našibaŋi Ašim nja ŋi katim ki Yetu Krittu Ajugun.

Banniimarun

²¹ Andoli adoon kaŋaš *Krittu ŋi pdo katiink batëŋŋul. ²² An baaŋ nadoon katiink bayinan jibi banfiyaaruŋ bajaan batiink Ajugun. ²³ Ñiinŋ awoon ajug katoh jibi Krittu awoon ajug banfiyaaruŋ. Banfiyaaruŋ bawoon uleef wi Krittu, kē ul ŋi uleeful ajaan abuuran baka. ²⁴ Jibi banfiyaaruŋ bajaan batiink Krittu, hënk di di baaŋ bawoon kado katiink bayin baka ŋi iko bti.

²⁵ Kē an biinŋ naŋalan baharan jibi *Krittu aŋaluŋ banfiyaaruŋ adoo wul uleeful akeŋ pa baka. ²⁶ Ado haŋ bahilna batëpna ŋi uŋup bawo biki Našibaŋi, wi aŋowuŋ baka na meel, ²⁷ banfiyaaruŋ bahilna bapën bawinana ŋi kadunul bawo na mndëm ji ñaaŋ ankniimiin anwoon nanuura, najinŋ piš kē kaara di nul daanlaatari kēme awo na iko ilon itëŋŋuŋ. Ado haŋ banfiyaaruŋ bahilna bawo bajinŋ, batool babot bado kado uko unnuuriin ŋaŋ. ²⁸ Kē hënk di di biinŋ bawoon kaŋal bahar baka jibi baŋaluŋ ŋleef ŋi baka. Aŋaluŋ aharul, uleeful wi wi aŋaluŋ. ²⁹ Hënk di uwoon, nin ñaaŋ aloŋ aambaan kapoka uleeful, aji t̄ëp t̄ëp kade de'an wa, kaboman wa. Krittu aji do haŋ kak na nja ŋnfiyaaruŋ, ³⁰ ŋiki ŋwo uleeful. ³¹ Ulibra wi Našibaŋi uji : « *Waŋ ukaan kē ñiinŋ akluŋ kaduk ašim na anin kanaakiir na aharul, bakak ñaaŋ aloolan* »*
³² Manjoonan mnweek manwinana ŋi ŋŋup ŋi. Nji dji uko waŋ uwo wi *Krittu na banfiyaaruŋ. ³³ Ñiinŋ kak akaan aŋal aharul ji uleeful, ñaaŋ ado katiink ayinul.

6

Bapoŋ na bajug baka

¹ An bapoŋ pfiyaar pi nafiyaaruŋ Ajugun paŋuun nado katiink bajugan, ŋiki uko mënt̄ uwo utool. ² *Bgah baji : « *Mëbaan ŋaaš na naan bnuura* »* uko mënt̄ uwoon uteek ŋi iko yi Našibaŋi ajakuŋ ŋi Bgah ungakandëruŋ na kahon, ³ uji : « *Ihilna iwo ŋi mnlilan ŋnuur ŋi nu ŋabot ŋaŋum ŋi mboš.* »*

⁴ Kē an bašin bapoŋ, nakbubara kado kadeebaŋan babukan ; nadoon kakuš baka, kajukan baka kabot kayuuj baka iko inliŋuŋ Ajugun.

Balemp na biki baklemparuŋ

⁵ An balemp nadoon katiink biki naklemparuŋ ŋi mboš ŋi, nahetan ikow nado kaŋaš baka na itëb ijinŋ ji nalempar lempar *Krittu. ⁶ Nawutan kaŋaš baka ŋaŋ woli batenan pa bajakna kē nawo balemp banuura ; nadoon kado haŋ ji balempar Krittu banjaan baŋu ŋhaaš ŋi baka bti ŋi pdo uko wi Našibaŋi

† 5:14 Baŋaŋ baamme ñaaŋ ampiitun uŋup wi. Balon baŋal kē uka pwoona ŋi kayeeh kalon. * 5:31 Ujuni 2.24. * 6:2 Ppën 20.12a. * 6:3 Ppën 20.12b.

aŋaluŋ. ⁷ Nawutan kaŋaŋ baka kaŋe kaŋal kē bañaan ɽaŋ biki naklemparuŋ, nadoon kaŋaŋ baka na nħaaŋ njiŋɽ ji naŋaŋ ɽaŋ Ajugun. ⁸ Name kē Ajugun aluŋ katuum ñaan andoli ɽi uko unuura wi adoluŋ awole nalemp kēme i baklemparuŋ.

⁹ Kē an biki baklemparuŋ namēbaan banklemparanan na nħaaŋ njiŋɽ, nawut kabēg baka. Name kē Ajugan i baɽi awo aloolan pa an na bukal, abot awo aanji ten uko wi ñaan awoonɽ.

Iko iguti yi Naŋibaɽi awulananɽ

¹⁰ Dbaañŋaan bɽup bi kaji na an, najejnan phina pi nan ɽi mnwo mi nawoon na Ajugun, ɽi mnħina mi nul mandēmun maakan. ¹¹ Najejan iko iguti bti yi Naŋibaɽi awulananɽ, napokna kaguuru ki *Untaayi Uweek, ¹² mēnt bañaan bajēn biki nħgutanaanuŋ, nħtaayi nħnwoon du baɽi nħa, na mnŋih na mnħina mi bajug umundu wi, unwoon wi bdēm. ¹³ Najejan keeri iko iguti bti yi Naŋibaɽi. Hēnk nanaŋna naliint ɽi ugut ɽi unuur uwuŋaan, ubale nahum bnaɽ.

¹⁴ Namēbaan keeri naliintan : najejan manjoonan natan ɽi blank manwo katēl ki nan, nawohariin kamiŋa ki ifeeru, kul kawoon pwo ñaan natoool ɽi kēŋ ki Naŋibaɽi. ¹⁵ Iŋapaat yi nakɽuun ɽi ihoɽ iwoon pbomandēr pa pya pɽup *Uɽup Ulil Unuura wi btiinkar wi Naŋibaɽi aɽenuŋ nħa. ¹⁶ Najejan pfiyaar nħwal bti pawo ubeel wi nan, nahilna najēmŋēn iŋuuri inkyikuŋ yi *Naguuru. ¹⁷ Najejan mbuur manwoon ɽi *Krittu manwo pntuuru pntak pi ugut. Uɽup wi Naŋibaɽi uwo kakej ki *Uhaaŋ wi Naŋibaɽi uwulananɽ.

¹⁸ Nadoon kañehan Naŋibaɽi kakooɽa nħwal bti, *Uhaaŋ wi nul udo kañēnkan ɽi uko mēnt ; natamaan nawut kayoont iñeen nin unuur uloolan ɽi pdo kañehandēr banwoon biki Naŋibaɽi bti. ¹⁹ Nañehandēraan kak, Naŋibaɽi aɽuuna uɽup wi nul ɽi mntum mi naan, hēnk nħilna ndo kaɽup na mntēn uko umbiin amena wi *Uɽup Ulil Unuura ujaan udiiman. ²⁰ Dwo naɽupar wa, kē wul ukaan kē ntanana na mnkorentu awo ukalabuŋ. Nañehandēraan keeri pa ndo kaɽup na mntēn uko wi nwoon i kaɽup.

Uɽup ubaañŋaani

²¹ Dnħal an kak name jibi nji nwoon, uko wi nji kadoon. Tiŋik, ayiɽ nħa i nħaluŋ maakan ankaan awo nalempar Ajugun na manjoonan, aluŋ kaɽupan jibi iko bti iwoon. ²² Dyila yil du an pa aɽupan jibi nħwoon abot atēnɽēnan.

²³ Dñehan Naŋibaɽi Aŋin nħa na Yetu *Krittu Ajugun bajoobɽēn nħaaŋ nħi banfiyaarulun bado kaŋalad babot bahoɽēlēŋ pfiyaar pi baka. ²⁴ Bnuura bi Naŋibaɽi pa baŋaluŋ bti Yetu Krittu Ajugun te mnɽo.

Uɕup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaaak wi Filip

Uɕup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun pntuk pi banfiyaarun panwoon du ubeeka wi bajaan badu Filip. Ƨi bayaas bi nul btēbantēn, abi ɕup Uɕup Ulil Unuura du ubeeka mēnt kē bañaan badoo fiyaar wa. Natenan Ƨi ulibra wi Ulemp wi Banjaan 16.11-40. Wi babin awat Pawulu ukalabuɕ Ƨiki alempar Ajugun, bañaan biki ubeeka wi Filip bajunt itaka awul alon Ƨi baka i bajaan bado Epafrodit añooɕa. Wal mēnt wi wi Pawulu apiitun baka kakaarta ki kabeebna baka. Aji na baka bamēban baliint Ƨi pfiyaar, bawut kadek NaɕibaƧi kafet, bawut katiink banjaan bajukan bañaan uko umpaɕun na NaɕibaƧi. Akak aleɕan baka kē bawo Ƨi ploolan na Krittu, kē btiinkar bawoon kawo Ƨi ptoof pi baka.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboɕ na pñehan (1.1-11)
2. Hum di di Pawulu awinarun ubida (1.12-30)
3. Pdo bañaan bado kado ji Krittu (2.1-18)
4. Bañaan banwoon Timote na Epafrodit
5. Nnañ najēn awo kalil NaɕibaƧi (3.1-4.9)
6. Pawulu abeeb bañaan biki Filip (4.10-20)
7. Pwul mboɕ pbaañsaani (4.21-23)

Pwul mboɕ

¹ Nji *Pawulu na Timote, nwoon balempar Yetu *Krittu, nwoon mboɕ biki ubeeka wi Filip bti bammēbanun Yetu Krittu awo biki NaɕibaƧi na baweek biki baka na banjaan baƧēnk baweek mēnt Ƨi ulemp. ² Dñehan NaɕibaƧi Aɕin nja na Yetu Krittu Ajugun bawulan bnuura babot bajoobɕēnan njaas.

Pbeeb na pñehan NaɕibaƧi

³ Dji kabeeb NaɕibaƧi i njaan kadēman Ƨi uko winan, njaas bti ni njaan kaleɕan. ⁴ Woli dñehandēran an bti NaɕibaƧi, dji kawo Ƨi mnlilan. ⁵ Dji kawo na mnlilan Ƨiki du unuur uteek te hēnkun, naɕun ineen yi nan Ƨi ulemp wi pdo kaɕup *Uɕup Ulil Unuura na iko bti yi najaan naƧēnkñēn. ⁶ Uko wi nfiyaarun wii wi : Anjunun ulemp unuura wi Ƨi an ado kalempa lemp te uba wa, Ƨi unuur wi Yetu *Krittu aklun kabi.

⁷ Unuura nwo na uɕal utēnt waɕ pa an bti. Na manjoonan dɕu'an Ƨi uhaas wi naan, woli dwo ukalabuɕ kēme awo Ƨi pɕutar Uɕup Ulil Unuura, an bti naji naƧēnkēn Ƨi ulemp wi NaɕibaƧi awulun. ⁸ Aa, NaɕibaƧi ame kē dmēbanan an bti Ƨi uhaas wi naan abot aɕalan jibi Yetu Krittu aɕalanaɕ.

⁹ Uko wi njaan kañehan NaɕibaƧi wii wi : Ado unal wi nan udo kadēma dēm pya, te nɕal ni nan nɕadoo najeeh bnuura nabot nado kayikrēn uko bti wi NaɕibaƧi aɕalun. ¹⁰ Hēnk nahilna najoɕ uko unuurnaaniin naɕē nawo bajint piɕ banwoon baanwo na nin buɕaan blon pa unuur wi *Krittu aklun kabi.

¹¹ Nawo kak bañaan bantumuɕ na uko wi pwo baƧool wi Yetu Krittu aɕun Ƨi an. Hēnk nayuj mndēm mi NaɕibaƧi, bañaan babot bado kadēmana.

Pawulu awo du ukalabuɕ

¹² Bayiṭ naan dṅal name kē uko undolnuṅ ubaa tēp tēp ado kē *Uṭup Ulil Unuura ukmeetaṅa meetana pya. ¹³ Hēnk, bangoli bti biki naṣih najeenkaṅ na baṅaaṅ bti badoo me kē ulemp wi *Krittu uṭuunṅ kē nwo ukalabuṣ. ¹⁴ Kē uko mēntṅ ukak aṭu kē bayiṭ nja baṭum baḥaṭ ṭi Ajugun, akak aṭup Uṭup wi Naṣibaṭi na mntēṅ nin baanji balēnk.

¹⁵ Uwo manjoonan kē baloṅ baji baṭup uko wi *Krittu na uṣal wi bpulad na wi bkujar, kē baloṅ baṣē ji baṭup wa na uṣal unuura. ¹⁶ Banjaanṅ baṭup uko wi Krittu na uṣal unuura, uṅal ujaanṅ uṭu baka pdo ḥaṅ, ṭiki bame kē ulemp wi naan uwo wi pdo kagutar *Uṭup Ulil Unuura. ¹⁷ Kē bukundi, na uṣal wi bpulad wi wi bajaanṅ baṭupna uko wi Krittu. Mēntṅ uṣal ujinṅ ujaanṅ uṭu baka banaṭa ; baji baṣal photoalēṣ mnḥaj mi naan du ukalabuṣ. ¹⁸ Kē uko mēntṅ uṣē wo uunwo nin uko uloṅ. Uko unkaanṅ udooni uwoonṅ woli na uṣal uwuṭaan kēme na uṣal unuura wa, baṭup uko wi Krittu. Dliandēr uko mēntṅ. Dkak ado kalilandēr lilandēr uko mēntṅ pya, ¹⁹ dme kē utij mbuur mi naan, ṭiki nañehandēraan, kē Uhaaṣ wi Yetu Krittu ubot aṭēnkēn. ²⁰ Uko wi nji kayoonkuṅ abot aḥaṭ na uhaaṣ wi naan bti uwo kē nin mēnkowa, dbaa tēp tēp hēnkunṅ kado jibi njaanṅ kado ṅnuur bti kayuuj na mntēṅ mndēm mi Krittu ṭi uleef naan woli dwo najeb kēme woli dkeṭi.

²¹ Woli dwo najeb *Krittu awoonṅ uhefēntṅ wi naan, kē woli dkeṭi kanuurrandēn. ²² Kē woli pwo ṭi mboṣ paṭu ulemp wi naan udo kaya bnūura, mēmme keeri uko udat. ²³ Dwo na ṅṣal ṅṭēb : dṅal pya, kaya kawo na Krittu, wul wi ndoonṅ ahokan hokan. ²⁴ Kē uṣē nuura pa an nwo ṭi mboṣ ṭi. ²⁵ Kē jibi nfiyaaruṅ uko mēntṅ dme kē dṭo ṭi na an bti, nahilna nado kadēm nabot nawo na mnlilan ṭi pfiyaar pi nafiyaaruṅ Krittu. ²⁶ Hēnk woli dkaḥ du an nahilna kaka uko uloṅ unṅṭuunṅ nataṅar Yetu Krittu kak.

²⁷ Uko unkaanṅ udooni uwo nado kaṭoṅ ubida wi nan, uṭaanṅ na *Uṭup Ulil Unuura wi *Krittu. Hēnk, woli dbi du an kēme awo mēnwō na an katiink kē namēbandēr aliint awo ji ṅaaṅ aloolan agutar na uhaaṣ uloolan pfiyaar panwoonṅ du Uṭup unuura uhalu. ²⁸ Nakwut nin uyaṣ uloolan baṣooran balēnkanan ; uwo pa baka uko unkyuujunṅ pjot pi baka na unkyuujunṅ kē Naṣibaṭi abuuranan. Uko mēntṅ upēna du Naṣibaṭi. ²⁹ Hēnk di uwoonṅ, ṭi uko wi Krittu : Naṣibaṭi aṭenan kē nahil aḥiyaara abot aṭenan kē nahil phajara. ³⁰ Na manjoonan uko wi nakgutarunṅ uwoonṅ uloolan na wi nawinunṅ kē nji kagutar ; dgutaraara gutar wa jibi nameeṅ.

2

Btiinkar na pwalan bkow

¹ Woli pwo baloolan ṭi Krittu paji patēṅṅēnan, woli uṅal wi akaanṅ pa an uji uṭañanan mntēṅ, woli Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṭu'an kē nakak baloolan, woli naṅaladi abot aṅagiir, ² natiinkaran keeri, naṅalad, nala pwo ṭi ploolan ṭi uhaaṣ na ṭi uṣal. Hēnk dluṅ kalilan maakan. ³ Nawutan kado kado nin uko uloṅ na uṣal wi bpulad, kēme kado kado uko uloṅ kalaana pwinana. Naṭēpēn tēp nawalan ikow nado katen batēṅṅan ji badēm apelan. ⁴ Andoli awutan kaṣal uleeful ṭañ, adoon kaṣal batēṅṅul.

⁵ Nawoon na uṣal utēṅṅ wi Yetu *Krittu ṭi ptoofan

⁶ Ul anwoonṅ ji Naṣibaṭi

aṣē wo aanṅo aten plinṅ pi alinunṅ na Naṣibaṭi

⁷ abaa tēp tēp apok pdiiman mndēm mi nul

akak awo ji baṅaaṅ bti,

akakan uleeful nalempar baṅaaṅ.

Kë bañaan bti bawin kë awo ñaan najën.

- 8 Awalan bkowul adoo wo
aampok pok pdo nin uko ulon wi Naşibaţi aňaluŋ,
adinan pkeţ, adoo dinan pkeţ  i krut.
- 9 Ukaan k  Naşibaţi adeeŋa du bko duu ,
awula katim kand mun  pel itim bti.
- 10 H nk, banktiinkuŋ bti katim ki Yetu
du baţi na mboş, na du mnkeţ banup.
- 11 Itum bti ibot ido kad man Naşibaţi Aşin nja
kaji Yetu awoon Ajugun.

Ulemp wi ba aşar Yetu

12 An bayi  naan biki mmaganuŋ, dme k  naambaan ka a anaara pdo ka aş
Naşibaţi. Nawutan kado ka a a keeri woli dwo na an  a , nadoon ka a a kak
maakan woli m nwo na an. Nadoon kalempar mbuur mi nan  i pdo kawalan
ikowan na  i pdo ka aş Naşibaţi na pal nk. 13 Naşibaţi ul ajaan a u'an, k  naji
naŋal pdo kabot kado uko wi aňaluŋ.

14 Woli nawo i pdo uko ulon nawutan kado kaŋur ŋuran, k me kado kala ar.
15 H nk nahil kawo ba aan bajin  piş biki bawoon baankwin nin uko ulon
wi p up  i baka, babuk Naşibaţi banwoon baanwo na nin bu aan blon  i ptoof
pi ba aan biki umundu wi banwoon ba ilan na bado bu aan. Nado kanuur
wal m n   i umundu, 16 an nam banuŋ U up unjaan uwul ubida. H nk, dluŋ
ka aŋaran  i unuur wi *Krittu akluŋ kabi,  iki p i pi naan na unoor wi naan
ŋaankwaan udooni. 17 Woli p aak pi naan padoo wo i ptula kawo u aakan wi
b eŋan banwoon p iyaar pi nafiyaaruŋ, kalilanaara lilan kabot ka aŋ na an
bti. 18 H nk kak nawo i kalilan kabot ka aŋ na nji.

Kayili ki bi Timote na Epafrodit

19 Dha   i Ajugun Yetu aji dyil  i ŋnuur ŋi Timote du an, ahilna ajoob en n
udeeb nji kak, woli d iink jibi nawoori. 20 M nka nin ñaan alon kak anjaan
a u uşal  i an ji nji kala pme jibi nawoori na manjoonan. 21 Bukal bti ikow
yi baka yi yi bajaan balempar, baanji balempar Yetu *Krittu. 22 K  ul, nawin
an bti uko wi ahiluŋ pdo. Awo na nji alemp jibi napo  ajaan awo na aşin, k 
ŋklemp un bat b bti a up *U up Ulil Unuura. 23 Ul i i nji n aluŋ pyil du an keeri,
wi nji kamehan me jibi uko wi nan ukluŋ ka  p. 24 Nji kak dha   i Ajugun aji
dbi kak du an h nkuŋ uunkjon.

25 K  nş  ten awin k  dwo i kayil Epafrodit kak, ayi  nja  i *Krittu, i ŋjaan
ŋgakand r kalemp kabot kagutar *U up Ulil Unuura. An nayiluluŋ  i nji ado
kalemparaan wi nwoon  i kanuma. 26 Abi ŋal maakan pwinan an bti abot
ahaajala, wi natiinkuŋ k  amaaki. 27 Na manjoonan abi maak adoo ŋogan
pke , k  Naşibaţi aş  ŋagi'a. M n  ul  a  i a agiin, nji kak a agi'aan maakan,
ado han nwutna woli dp n  i mnt g mi, kaneej  i mlon. 28 Dkeer ataran kayila
du an nahilna woli nawina nalilan, nji mbot nwo m nkak ajoo an maakan.
29 Nayeenkana na mnlilan ji ñaan anwoon i Ajugun, nabot nam ban ba aan
banwoon ji a bnuura. 30 Ul ankakuŋ i pke  pa ulemp wi Krittu, ayeenkaran
ado ulemp wi nawoon naanhil pdo an  i ŋleefan pa nji adoo kak i pke .

3

Bnuura bi pme Yetu Krittu

1 K  h nkuŋ an bayi  naan, nalilaan  i Ajugun. Nin uunwo unoor  i nji
nkak mpiitan uko wi ndoon abi piitan, uko m n  ut ŋ en n t ŋan. 2 Nalipariin

bañaan banwoon ji nbus*, bado buṭaan, bukal biki pwala katēmp pawoon ṭań pfaal uleef. ³ Nja njaan nṭēpna ṭi Uhaaş wi Naşibaṭi kadēmana, nja nṭuun mndēm mi nja ṭi Yetu *Krittu, abot awo nēnhaṭ nleef nji nja, nja nwoon banwaliin katēmp na manjoonan.

⁴ Kē nji, ddoon aka uko unhilanun kaṭu'ēn nhaṭ uleef naan. Woli alon anun kē ahil phaṭ uleeful, nji dhilun kahaṭ uleef naan kapela. ⁵ Nji i bawalanun katēmp wi mbukiin ado nnuur bakren, dwo i pntaali pi *Itrayel, i pşini pi *Benjamin, dwo na hebērē abuk nahebērē. Ṭi uko wi pṭaş *bgah dwo *nafaritay. ⁶ Dbi wo űaan anjalun uko wi Naşibaṭi maakan adoo nun wi nji kahajanun banfiyaarun Yetu kē ddo do wa. Woli pṭaş uko bti wi bgah bajakun aji uwo uṭool, nin űaan alon aanhil kakakēn uko ulonj.

⁷ Kē iko bti yi mbiin aşal kē iṭu'ēn nwinana bnuura ṭi kadun ki Naşibaṭi, Krittu ado kē mme kē dbi neem na manjoonan. ⁸ Aa manjoonan ma, ntenle bnuura bweek maakan banwoon ṭi pme Yetu *Krittu Ajugun dji kawin kē dbi neem ṭi iko bti. Aṭu kē nwaan iko bti yi mbiin aka, kē nşē win kē iko bti iwo iwetar yi nwoon i kafēl du pyewēl kahilna kaka Krittu. ⁹ Kē ṭi a di nwoonun natool ṭi kadun ki Naşibaṭi, pwo natool pi pṭaş bgah pawoon paanhil pwulēn. Woli dfiyaar Yetu ṭań di nhilun kawinana pwo natool ṭi kēş ki Naşibaṭi. ¹⁰ Uko wi njalun uwo pme Krittu. Pme'a pawoon pme mnhina mi pnaṭa pi nul ṭi pket na phaj ji a kaşē kanaam na a ṭi pket pi nul. ¹¹ Kē hēnk, dhaṭ kē Naşibaṭi alun kanaṭanaan ṭi pket.

Pten kadun, kagutan pwo natool na manjoonan

¹² Mēnji ddo bi ka ka uko mēnṭ kēme nwo űaan anwoon aanwo na nin buṭaan dlon, kē nşē taman katen me dmob uko mēnṭ, ṭiki Krittu amobnun nji ṭi uleef naan. ¹³ An bayiṭ naan, dme kē mēndo bi mob wa. Kē uko uloolan ṭań wi wi nwoonaanun ṭi uşal, uko mēnṭ wii wi : pṭilma iko bti yi ndoon abi do, kado katen kadun, ¹⁴ kagutandēr uko mēnṭ kahil kayeenk uko wi Naşibaṭi aduurnun du baṭi duuṭ aṭēpna ṭi Yetu Krittu.

¹⁵ Nja bti nṭijun ṭi pfiyaar Yetu, najoh keeri nṭu uşal ṭi uko mēnṭ. Woli nawo na nşal nṭēb ṭi uko ulon Naşibaṭi kajinṭanan wa. ¹⁶ Kē ṭi dko di nbanun hēnkun, najoh nṭut kaṭańan pṭaş bgah bi njejun.

¹⁷ Bayiṭ naan, an bti nadoon katen ṭi nji, nabot nado katen ṭi bañaan banjaan baṭaş uko wi njakanan. ¹⁸ Batun baji bado ji başoor krut ki *Krittu jibi ndoon abi ṭupan akak aṭupan hēnkun na mnkuul ṭi kēş. ¹⁹ Babaańşaan du bdoo. Mēnṭ Naşibaṭi i i bafiyaarun, iyin yi baka yi yi bafiyaarun. Baji batanar uko unwoon kawo lah mnkow pa baka, bukal banṭuun nṭhaaş nji baka bti ṭi iko yi mboş. ²⁰ Kē nja, nwo biki baṭi, dul di nkyoonkun nabuuran i nja Yetu Krittu Ajugun. ²¹ Ul aṭṭēlēşun nleef nji nja njanjaan njaṭeṭ, kakakan nja nanaam na wi nul, unwoon uleef unwoon na mndēm. Aṭṭēlēş nja na mnhina mi ajaan aşilma iko bti.

4

¹ Hēnk an bayiṭ naan biki mmaganun maakan, dnuhan maakan, an nawoon mnlilan mi naan, na uko unkyuunun kē nji dwatun ṭi kampētar ki nji kapētarun. An biki mmaganun, hēnk di nawoon kamēban kaliinṭ ṭi pṭaş Ajugun.

Uko wi pdo

* 3:2 Nbus: Bayuday baji baji banwoon baanwo bayuday bawo nbus.

² An bi Ewodi na Funtic dkootan kooṭ naten ṭi Ajugun nakak natiinkar. ³ Ké iwi injaan klemp ulemp wi njaan kalemp* na manjoonan, ṭenkan baat batëb bukun ṭi uko mēnt. Babi wo na nji agutar *Uṭup Ulil Unuura, na Klement na banjaan balemp na nji bti, biki itim ipiitaniin ṭi *Ulibra wi Ubida.

⁴ Nalilaan ṇnuur bti ṭi Ajugun ṭi uko bti. Aa, dkak akakalëṣ, nalilaan. ⁵ Pjoob bkow pi nan pawinaniin ṭi bañaan bti. Ajugun aanlowi. ⁶ Nawutan kaṭaaf nin uko ulon. Ṭi iko bti, nakootan Naṣibaṭi nañehana uko wi nanumiin. Nabeebana woli nañehana uko ulon. ⁷ Hēnk, ajoobṭēnan ṇhaaṣ udoo upel iko bti yi uṣal uhilanuṅ kaṣal abot amēban itëb yi nan na ṇṣal ṇi nan ṭi Yetu *Krittu. ⁸ Bayiṭ naan, uko wi nji kabaañṣaanuṅ wi : naṭuun ṇṣal ṭi uko bti unwoon manjoonan, uko uwoon uunji uṭu ṇaan mnkow, unwoon utool, unwoon ujint piṣ awo uunwo na nin buṭaan blon, unjaan uṭu ṇaan kanjalana, uko unyukuṅ ptiink, uko unuuriin maakan, uko unwoon wi pmēban na iñeen itëb. ⁹ Uko wi najukuṅ ṭi nji, wi nayeekuṅ abot atiink ṭi nji, wi nawinnuṅ ké nji kado, iko mēnt bti nadoon kado ya. Hēnk, Naṣibaṭi anjaan ajoobṭēn ṇhaaṣ awo na an.

Pbeeb Naṣibaṭi ṭi uko wi ajaan aṭen

¹⁰ Dilan maakan ṭi Ajugun, wi nakaan ayuuj ké naṭu ṇṣal ṇi nan ṭi nji. Mēnji naumbaṅ kaṭu'aara ṇṣal ṭi nji, naambi hil hil pyuujēn uko mēnt. ¹¹ Mēnt kanuma kaṭu'ēnuṅ ké nji kaṭiini hēnk, djuk plin ṭi uko wi nkaan. ¹² Dhil pwo ṭi bwaan abot ahil pwo ṭi pyok. Dko bti di nwoon na ṭi iko bti, Naṣibaṭi ado ké nhil kayok kéme kawo na ubon, ké nhil pwo woli dka maakan kéme awo ṭi kanuma. ¹³ Anjaan awulēn mnhina adolon ké nhilan pmiir iko bti. ¹⁴ Ké an naṣē do bnuura wi naṭēknun ṭi unoor wi naan.

¹⁵ An biki ubeeka wi Filip name bnuura, wi ṇjunuṅ pṭup *Uṭup Ulil Unuura apēnna utaak wi nan wi Matedoniya, nin pntuk plon pi banfiyaaruṅ Yetu paanṭēnkēn na itaka, yi nan ṭaṇ yi yi nji nyeekuṅ. ¹⁶ Wi nwoon du ubeeka wi Tetalonika, mēnt uyaṣ uloolan ṭaṇ wi wi nayilbanaanuṅ uko wi nnumiin. ¹⁷ Mēnkla la nawulēn uko ulon, uko wi ṇṣaluṅ uwo : uko wi nadolnuṅ uwo bnuura bi Naṣibaṭi akhoṭalēṣuṅ ṭi iko yi ahankanān. ¹⁸ Dyeenk iko yi nnumiin bti, ido pel kanuma ki naan. Dṭumandēni, hēnkuṅ wi nyeekuṅ iko bti yi nayiluṅ Epafrodit aṭijēn. Iwo ji pṭēkēñ plil pi bṭejan bi Naṣibaṭi adiin abot alilandēr. ¹⁹ Ké Naṣibaṭi i njaan kadēman aṣē hank ṭi Yetu *Krittu bnuura bweek maakan, aluṅ kaṭēpna ṭi ba kawulan uko bti wi nanumiin. ²⁰ Mndēm mweek manwo ṭi Naṣibaṭi Aṣin nja te mnṭo! Uwo han.

Pwul mboṣ pbaañṣaani

²¹ Nawulan mboṣ bañaan bti bammēbanuṅ Yetu *Krittu awo biki Naṣibaṭi. Bayiṭ nja banwoon ṭi na nji bawulan mboṣ. ²² Banwoon biki Naṣibaṭi bti awo ṭi na nji bawulan mboṣ ; banklemparuṅ *Fetar naṣih najeenkal ṭi baka bawulan mboṣ maakan.

²³ Ajugun Yetu *Krittu awulan bnuura bi nul an bti.

* **4:3** Injaan klemp ulemp wi njaan kalemp : Ṭi uṭup ugrek bapiit aji « Futugot », uhinan kawo katim ki ṇaan. Ṭi, balon baji katim ki ṇaan ka.

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du uṭaak wi Kolot

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun pntuk pi banfiyaarun panwoon du ubeeka wi Kolot. Aambaan kayaha da, aṣe tiink kē baji banfiyaarun Krittun banwoon da bamēban aliint ṭi pfiyaar pi baka. Epafrat anjaan agakandēr na Pawulu abiiṅ aya da aṭup baka Uṭup Ulil Unuura. Wi ṅṣubal ṅlon ṅaṭepun, kē baṅaan balon baṣe ya da ajukan baṅaan uko ulon umpaṭun na Uṭup Ulil Unuura wi Epafrat abiiṅ ajukan baka. Baṅaan mēnt baji na baka ṅaan anṅalun Naṣibaṭi abuurana awo kadēman ṅwanjut na ṅnton ṅlon ṅampelun baṅaan bajen. Baji na baka bawo kawala katēmp, kawo baankde ṅyemaṭ ṅlon. Kē Epafrat aṣe ya wal mēnt du Rom di Pawulu awoon ukalabuṣ aṭupa uko mēnt. Wi Pawulu atiinkun uko mēnt wi wi apiitun baka, kadiimanaan baka kē pfiyaar Krittun ṭaṅ pakkaan ṅaan abuur.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.1-2)
2. Pñehan Naṣibaṭi kabeeba (1.3-14)
3. Pwo Naṣibaṭi pi Krittun na mndēm mi nul (1.5-2.19)
4. Ubida uhalu na Krittun (2.20-4.6)
5. Pwul mboṣ pbaañsaani (4.7-18)

Pwul mboṣ

¹ Nji Pawulu i Naṣibaṭi adolon kē nwo nanjañan i Yetu *Krittun na Timote ayit nja ṅwul ² biki ubeeka wi Kolot banwoon biki Naṣibaṭi afiyaar Yetu Krittun na manjoonan mboṣ. Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja awulan bnuura abot ajoobṭēnēn ṅhaaṣ.

Pñehandēr biki Kolot Naṣibaṭi

³ Nñēni ṅṭaṅan pbeeb Naṣibaṭi, Aṣin Yetu *Krittun Ajugun woli ṅñehandēran. ⁴ Nṭiink pfiyaar pi nafiyaarun Yetu Krittun na unjal wi nakaan pa banwoon biki Naṣibaṭi bti. ⁵ Pfiyaar na unjal mēnt ṅawoona ṭi phaṭ pyeenk iko yi Naṣibaṭi ahankanān du baṭi. Nakaan phaṭ mēnt ṭi uṭup wi manjoonan, unwoon *Uṭup Ulil Unuura wi natiinkun. ⁶ Uṭup Ulil Unuura mēnt ubi ṭi an jibi ukaan abi ṭi mboṣ bti di ukdēmaṅ dēm pya abot aṭij iko inuura. Hēnk di uwoon kak pa an, du unuor uteek wi nayeenkun wa, abot awin bnuura bi Naṣibaṭi na manjoonan. ⁷ Epafrat nanohon anjaan alemp na un ajukananan, ul anwoon nalempar Krittun na manjoonan anklempun pa an*, ⁸ aṭupun jibi *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uklempun ṭi an kē naṅaladi.

Pñehandēr pntuk pi banfiyaarun

⁹ Ukaan, wi ṅmehaṅ me uko waṅ, aṣe bi duka duka ṭi pdo kañehandēran. Nñehan Naṣibaṭi ado *Uhaaṣ wi nul utumanan uṣal unṭuṅa na mntit nahilna name bnuura uko wi aṅalun. ¹⁰ Hēnk, ubida wi nan ulil Ajugun nabot nado kado iko bti yi aṅalun. Nado kado iko inuura itum kabot kameha me Naṣibaṭi na manjoonan. ¹¹ Nñehan Naṣibaṭi aliintanan ṭi iko bti yi nakdolon na mnhina mi mndēm mi nul. Hēnk nado kataman kabot kamiir ṭi iko bti yi nakdolon,

* 1:7 Anklempun pa an : Nlibra ṅlon ṅapiit aji : anklemparun un.

¹² nabot nalilan, nabeeb Aşin nja andolonj kë nahil kaka uko wi ahonjon bañaan biki nul, bukal banwoonj ti bjeehi. ¹³ Alëb nja ti phina pi bdëm aňooť du pşih pi Abukul i aňalonj. ¹⁴ Ťi ul di di njuurnonj, kë Naşibati abot amiir nja ipekadu.

¹⁵ Nin űaaň aambaan kawina Naşibaťi, ti mnwo mi abukul mënť mi mi űwinulonj. Ul awoonj nateek, akşihunj iko bti impaşaniin, ¹⁶ űiki ti a di di iko bti ipaşaniin du baťi na ti mboş, űko űanwinaniin na űanwoonj űaanwinanaa : űntonj űankşihunj, űanwoonj na mnhina, na űandukiin bti. Naşibaťi aťepna ti a aťak iko mënť bti, iko mënť bti aťak ya pa a. ¹⁷ Ul awoo, wi nin kako kalonj kawoonj kaando bi paşana, iko bti imëbandëraan ti a. ¹⁸ Banfiyaarulonj bti bawoonj uleeful, ul kaşë awo bkow. Ul awoonj ujuni, nateek ti banknaťiinj ti pkeť, ahilna kawo nateek ti iko bti. ¹⁹ Ulil Naşibaťi kë atumana iko bti inwoonj ti a, ²⁰ abot aťepna ti a akakan iko bti ti mboş na du baťi ti ploolan na ul Naşibaťi. Pńaak pi Abukul pantuliinj ti krut paťijunj btiinkar mënť. ²¹ An, nabi low Naşibaťi, kë buťaan bi najaan nado na bi najaan naşal kë bado kë naşoorad na a. ²² Hënkunj uleef wi Abukul unwoonj wi űaaň najën ukeť, pkeť mënť paťu kë nakak atiinkar na a. Hënk nahil kanať ti kadunul kawo bajinť piş, bañaan banwoonj baanwo na nin buťaan dlonj, biki bawoonj baanhil pji nin uko ulonj ti baka. ²³ Kë naşë awo i kamëban bnuura kaliint ti pfiyaar kawut kapën ti phať pi *Uťup Ulil Unuura wi natiinkunj. Uťup mënť baťup wa bañaan bti ti mboş, wul wi nji Pawulu kalemparunj wi nji kaťupunj wa.

Ulemp wi Pawulu

²⁴ Dwo ti phaj ti uleef naan ti phaj pi *Krittu pa bnuura bi banfiyaarunj banwoonj uleeful. ²⁵ Pa an nanfiyaarunj bti biki Naşibaťi aťu'ënuň pdo ulemp wi pťup uťup wi nul bti. ²⁶ Uko mënť uwoonj uko wi Naşibaťi amenunj bañaan du wi umundu uwoonunj, hënkunj ameeťan wa bañaan banwoonj biki nul. ²⁷ Aňal bañaan biki űtaak bti bame iko inuura na mndëm manwoonj ti uko umbiinj amena. Uko mënť wii wi : *Krittu awo ti an, ul adoonj kë nahať kë nayeenk ti mndëm mi Naşibaťi. ²⁸ Kë hënk di di űjaan űmeeťan Krittu, kaťup bañaan bti balipara, kabot kajukan baka na uşal untuňa bti, bahilna bawo ti Krittu bukal bti bañaan banjijunj ti pfiyaar. ²⁹ Uko mënť ukaanj kë nji kalemp, agutan na mnhina bti manwoonj ti nji, mi Krittu awulnunj.

2

¹ Dňal name kë dwo ti pğutaran, an na biki ubeeka wi Lawoditiya, na bañaan bti banwoonj baambaan kawinën na kës ki baka ; ugut mënť utam maakan. ² Ddo haň nahilna nawo na mntëň ti iťëb yi nan nabot naňalad nawo ji űaaň aloolan ; natum na uşal untuňa. Nahil wal mënť kame uko umbiinj amena wi Naşibaťi. Uko mënť uwoonj *Krittu. ³ Ťi a di di iko inuura maakan bti yi uşal untuňa na injaan ihaabëş űaaň uşal iwoonj. ⁴ Dťupan uko mënť űaaň alonj awutna nin kadaaran na űťup űlil űi nul. ⁵ Uwo manjoonan kë dlowan, kë uşal wi naan uşë wo ti an, kë nľilan maakan wi nwinananj kë namëban bnuura abot anať aliint ti pfiyaar pi nafiyaarunj Krittu.

Mnwo mi bañaan banwoonj biki Krittu

⁶ Hënk wi nadinanunj Yetu *Krittu aji awo Ajugun, mnwo mi nan mandoon kayuuj kë awo na an. ⁷ Najab awo na intaaň ti a, kë ajejan aniwna katohul, abot adolan kë nakliint ti pfiyaar jibi bajukanananj, mnwo mi nan mandoon kayuuj keeri kë Krittu awo na an ti ubeeb wi najaan nabeeb maakan Naşibaťi űnuur bti.

⁸ Naʔafaraan balil mntum badaaran, nʕsal nʕi baka nʕawo nʕi baʕaʕaʕ, nʕawaʕaʕ udooni. Uʕsal utentʕ wuʕ uumpenna du Krittʕu, upenna du udolade wi baʕaʕaʕ, na du mnʕhina manjaʕaʕ manʕoʕ umundu wi. ⁹ ʕi ul ti uleeful di di iko bti inwoon ʕi Naʕibaʕi ifeʕuʕ. ¹⁰ Ke ʕi a di di nayeenknuʕ iko atuman, ul anksʕihuʕ baʕiʕ bti na mnʕhina bti.

¹¹ ʕi *Krittʕu nawala katemp kanwoon kaanwo ki ʕaʕaʕ awalananʕ. Katemp mentʕ kapenna du a, kul kajaʕaʕ kakib pekadu danwoon ʕi uleefan kapenan. ¹² ʕi batitmu namoya na a, abot anaʕa ʕi pkeʕ wi nafiyaaruʕ mnʕhina mi Naʕibaʕi manaʕanuluʕ ʕi pkeʕ. ¹³ An biki pekadu di nan na pwo naanwala katemp ʕiki naanwo bayuday, iʕuun ke nawo bakaʕ, Naʕibaʕi awulan ubida na Krittʕu. Amiir nja ipekadu bti. ¹⁴ Dko di bapiiʕuʕ aji nʕduknaanaa ʕiki nentʕas uko wi bgah bajakuʕ, Naʕibaʕi atow da, aba na da wi apanʕu da du kruʕ ki Krittʕu. ¹⁵ Awohes nʕtoʕ nʕankʕihuʕ na nʕanwoon na mnʕhina, apenan nʕa aʕij ʕi kadun ki baʕaʕaʕ, alaaʕ laaʕen nʕa ʕi kafetʕ ki pntuk panlilanuʕ wi awatuʕ nʕa ʕi pkeʕ pi Krittʕu akeʕuʕ ʕi kruʕ.

¹⁶ Keeri uko wi najaʕaʕ nade, wi najaʕaʕ nadaan, keeme uko wi nʕfettu nʕloʕ, na wi ufettu wi pli phalu na wi *unuur wi pnoorfen wi bayuday uwutan kaʕu nadinan nin ʕaʕaʕ aloʕ aji naduknaanaa ʕi iko itentʕ yuʕ. ¹⁷ Iwo ʕaʕ ulimentʕ wi iko inwoon i pbi. Ke uko unwoon na manjoonan uʕe wo Krittʕu. ¹⁸ Banjaʕaʕ bahajan ikow yi baka pa pwinana, kademan nʕwanjut, nakdinan baka baji naduknaanaa. Baji babi ʕu ʕu nʕsal nʕi baka bti ʕi nʕwanjut na iko impenuʕ awinana ʕi kadun ki baka. Nʕsal nʕi baka nʕaji nʕaʕu baka banah, nʕawo nʕi baʕaʕaʕ bajen, nʕawaʕaʕ udooni. ¹⁹ Baanji bamaban ʕi Krittʕu anwoon bkow. Ul ankaʕaʕ ke uleef bti uji uka uko bti wi unumiin, kamebander bnuura ʕi dko di imoh ijaʕaʕ iyitiiraan, kabot kadem jibi Naʕibaʕi aʕaluʕ.

Pkeʕ na pkuʕ kanaʕa ʕi pa na Krittʕu

²⁰ Wi nakeʕuʕ na *Krittʕu, ke mnʕhina mi umundu maankak ahilanan nin uko uloʕ, we ukaʕaʕ ke naji naʕas udolade wi wa, ji wul umebanuʕ ubida wi nan ba? ²¹ Uji uji « Kjeʕ uko wi, » « Kʕnem wuʕ, » « Kban wundu. » ²² Uʕiiniyaan iko injaʕaʕ iluʕ katoka. Uko mentʕ uwo udolade wi baʕaʕaʕ. ²³ Udolade mentʕ uji uwo wo ji uwo na uʕsal untuʕa, ʕiki uji uʕiiniyaan pʕas *Bgah, pwalan bkow na pdo kahajan uleef, aʕe waʕaʕ udooni, uunji uneenan uleef pdo uko wi uʕaluʕ.

3

Pmaban Ubida uhalu unwoon ʕi Krittʕu

¹ Jibi nanaʕiʕ ʕi pkeʕ na *Krittʕu, nadoon kala iko yi baʕi keeri, di Krittʕu awoon aʕo ʕi kadeenu ki Naʕibaʕi. ² Naʕuun uʕal wi nan ʕi iko yi baʕi, nawut yi mboʕ. ³ Henk di uwoon, nakeʕi, ke ubida wi nan umenana na Krittʕu du Naʕibaʕi. ⁴ Krittʕu awoon ubida wi nan na manjoonan. Unuur wi akwinaniin, an kak napen kawinana na a ʕi mndem mi nul.

⁵ Nafiʕan keeri ʕi mnwo mi nan iko yi mboʕ yi uleef uʕaluʕ. Iko mentʕ yii yi : pekadu di piinʕ, ubida uʕop, pʕal iko iwuʕaan, pbi kaʕu ʕu uʕal na uhaas bti ʕi uko, pʕeebar iko, ʕiki ankaʕaʕ ado haʕ aji deman iko yuʕ ji Naʕibaʕi i i akdemanuʕ. ⁶ Iko itentʕ yaʕ ijaʕaʕ iʕij udeeb wi Naʕibaʕi [ʕi banjaʕaʕ bado ya]. ⁷ Iko yaʕ yi yi najaʕaʕ nado ʕfa, wi iktuʕuʕ nʕbida nʕi nan. ⁸ Ke henkuʕ, napenaan iko yaʕ bti ʕi ubida wi nan ; nawutan kado kadeebaʕ, kado kahank ʕaʕaʕ ʕi kaʕeb, kawo na bjoʕ ; nawutan kado kakarad, uʕup uloʕ ukowendanaan uwutan kapen ʕi mntum mi nan. ⁹ Nʕilan nʕawutan kawo ʕi ptoofan, ʕiki nawo henkuʕ baʕaʕaʕ bahalu banwohesuʕ ubida wi baka ujon na iko iwuʕaan yi

wa. ¹⁰ Nawohara hênkuŋ ubida uhalu, wi Naşibaŋi awulanaŋ abot aji t̄el̄eş wa n̄yaaş bti k̄e nado naam na a, ul anŋakanaŋ, nahilna name'a bnuura. ¹¹ Hênkuŋ uunkak aka *nayuday na awoon aanwo nayuday, anwaliin̄ *kat̄emp na anwoon aanwala ka, ñaaŋ i uŋeeh, k̄eme anwoon̄ aamme nin uko ulon̄ ji bañaan̄ biki utaaŋ wi Fit, ñaaŋ i bakjuuknt̄enuŋ ŋi ulemp k̄eme ñaaŋ najeeh ; *Krittu tañ akaan̄ udooni abot awo ŋi bañaan̄ banfiyaaruluŋ bti.

¹² Wi Naşibaŋi adatanaŋ k̄e nawo biki nul, k̄e abot anjalan, nadoon kañaaga, nado kaŋenkar, nabot nado kawalan ikow. Nawoon bañaan̄ banjoobuŋ ikow banwoon̄ baanji bataran. ¹³ Nadoon kamiirad, woli at̄enŋan̄ alon̄ adolan uko ulon̄, nawulad̄en̄ iñeen, namiirad. Jibi Ajugun amiiranaŋ, an kak, nadoon kamiirad. ¹⁴ K̄e uko und̄emnuŋ maakan uwo naŋalad, unjal ujaan̄ udolan nam̄eband̄er bnuura. ¹⁵ Btiinkar bi *Krittu aŋjuŋ ŋi an badoon kaŋon̄an̄ n̄haaş. Naşibaŋi aŋjan̄ ŋi btiinkar m̄enŋ nahilna nawo uleef uloolan. Nadoon kabeeb Naşibaŋi n̄nuur bti. ¹⁶ Uŋup wi Krittu utum ŋi an! Nadoon kajukand̄er, kaŋenkar kawutna kajot ŋi buŋaan. Nadoon kado haŋ na uşal untuŋa bti, kayeeh Naşibaŋi na iyeeh yi p̄ñaamar̄en̄ na iyeeh yi pd̄eman̄ Krittu, *Uhaaş wi nul utu'an iyeeh m̄enŋ ŋi bkow. ¹⁷ Uko bti wi nahilanaŋ kaŋup k̄eme kado, nadolan wa ŋi katim ki Yetu Ajugun. Naŋepnan̄ ŋi a nado kabeeb Naşibaŋi Aşin nja.

Mnwo mi banfiyaaruŋ

¹⁸ An baat nadoon katiink bayinan, ji bañaan̄ banwoon̄ biki Ajugun. ¹⁹ An biinŋ naŋalan baharan nawut kado kal̄ebar na baka.

²⁰ An bapot, nadoon katiink bajugan ŋi iko bti ; uko m̄enŋ wi wi Ajugun anjalun̄. ²¹ An başin bapot, nakbubara kado kadeebaŋan̄ babukan̄ ji babi bwutand̄er.

²² An balemp, nadoon katiink ŋi iko bti biki naklemparuŋ ŋi mboş ŋi. Nawutan kado kado haŋ ŋiki batenan̄ k̄eme woli nala pwinana bnuura ŋi bañaan̄. Nadoon kado haŋ na uhaaş ujinŋ wi bañaan̄ banwoon̄ baañfoom̄ Ajugun. ²³ Ulemp wi bahilan̄ kaŋu'an nadoon kado wa na uhaaş unuura ji nawo wo ŋi plempar Ajugun. ²⁴ Nameen̄ k̄e Ajugun atuuman̄ na iko inuura yi ahankuŋ banwoon̄ biki nul. Na manjoonan̄ *Krittu Ajugun i i naklemparuŋ. ²⁵ K̄e ñaaŋ ankdoluŋ buŋaan̄ aluŋ kayeenk uko wi buŋaan̄ m̄enŋ bakt̄ijun̄, k̄e nin bpaş̄er baankwo da.

4

¹ An biki baklemparuŋ, nawoon̄ batool na banklemparanaŋ nabot nam̄eban̄ baka bnuura. Nameen̄ k̄e an kak, naka alon̄ k̄e awo Ajugan du baŋi duuŋ.

Uko wi pdo

² Nam̄ebaan̄ naliinŋ ŋi p̄ñehan̄ Naşibaŋi, nawoon̄ bten̄ naŋu ibaŋ ŋi uko m̄enŋ, ŋi pdo kabeeba. ³ Woli nañehan̄, nañehand̄erun̄ kak Naşibaŋi ajeehan̄ bgah bi ulemp wi p̄ŋup Uŋup wi nul, nhilna ndo kaŋiniyaan̄ uko wi *Krittu umbiin̄ amena untuun̄ k̄e nwo ukalabuş. ⁴ Nañehaan̄ nhil̄ ndo kameeŋan̄ wa, jibi nwoon̄ i kado.

⁵ Woli nawo na banwoon̄ baanwo biki Krittu, uko bti wi nakdolun̄ nadoon kado wa na uşal untuŋa, n̄yaaş bti wi nahilanaŋ. ⁶ Nŋup ŋi nan̄ n̄jawoon̄ n̄nuura, n̄jaŋaab pnam, nabot nahil̄ pteem̄ andoli bnuura.

Pwul mboş pbaañsaani

⁷ K̄e Tişik, ayiŋ nja i mmaganaŋ anwoon̄ nalempar *Krittu na manjoonan̄, i n̄jaan̄ kagakand̄eraan̄ kalempar Ajugun, aŋupan̄ jibi nwoyi ŋi bti. ⁸ Dyila du an,

ahilna aɕupan jibi ŋwo i ɕi abot atɛŋtɛnan. ⁹ Onetim kak, ayiɕun na manjoonan i mmaganuŋ ampɛnnuŋ du an agakandɛr na a. Baɕupan uko bti unktɛpuŋ ɕi.

¹⁰ Arittarkut anwoon ɕi na nji ɕi ukalabuɕ, na Markut ayiɕ Barnabat bawulan mboɕ. Name uko wi nawoon i kado woli Markut abi du an : namɛbaana bnuura. ¹¹ Yetu i bajaŋ badu Yuttuɕ akak awulan mboɕ. Bukal bawajanɕ ɕaŋ ɕi bayuday banfiyaaruŋ *Krittu, bajaŋ balemp na nji pa *Pɕih pi Naɕibaɕi ; baji batɛŋtɛnɛn. ¹² Epafrat anwoon i ubeeka wi nan akak awulan mboɕ. Awo nalempar Yetu Krittu abot aji bi taman taman ɕi pdo kaŋehandɛran Naɕibaɕi nahilna namɛban naliint, najij ɕi pfiyaar, nabot nado kado uko bti wi Naɕibaɕi aŋaluŋ. ¹³ Dɕup aji dmaar uko wi : Aji noor maakan ɕi uko wi nan na wi biki ubeeka wi Lawoditiya na biki ubeeka wi Yerapolit. ¹⁴ Luk kak nakuraar i ŋmaganuŋ na Demat bawulan mboɕ.

¹⁵ Nawulan bayiɕ nja biki Lawoditiya mboɕ. Nawulan kak Ninfa na banfiyaaruŋ bti banjaŋ bayitiir du katohul mboɕ. ¹⁶ Woli najuk uko wi mpiitanan, nakaan nado banfiyaaruŋ banwoon Lawoditiya bajuk wa. An kak nakaan najuk uko wi nji kapiiɕun biki Lawoditiya.

¹⁷ Nakaan naji na Arkip amɛban bnuura ulemp wi ayeenkun ɕi Ajugun.

¹⁸ Nji Pawulu kapiitanan na kaŋen ki naan, dwulan mboɕ. Naleɕan kɛ dwo ukalabuɕ. Bnuura bi Naɕibaɕi bawo ɕi an.

Uṭup uteek wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaak wi Tetalonika

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoon kakaarta kateek ki Pawulu apiitun pntuk pi banfiyaarun panwoon du ubeeka wi Tetalonika. Pawulu abi ya da aṭup Uṭup Ulil Unuura wi Yetu Krittun (natenan ṭi Ulibra wi Ulemp wi Banjaan 17.1-10). Bañaan banfētun da baṭaṣ Krittun. Wi ṅwal ṅlon ṅaṭepun, kē bañaan balon baṣe wuuk bañaan kē balaṭ Pawulu na nanohul. Anaṭara baka. Banfiyaarun Krittun bamen Pawulu na bangakanderun na a. Na utejan kē baṣe pēnan baka ṭi ubeeka kē baya Bereya. Wi ṅsubal ṅtēb ṅaṭepun, Pawulu ayil Timote aya aten jibi banfiyaarun Krittun banwoon Tetalonika baduki awo. Wi ayaan abi, aṭup Pawulu aji bamēban te hēnkun, kē balon ṭi baka baṣe pok plemp kado kadeena. Baji baji Yetu abi hēnkun, kē baanuma plemp. Balon ṭi baka ṅhaaṣ ṅaanṭooro na baka ṭiki bayiṭ baka na banoh baka baṭum bakaṭi kē Yetu aambi. Uko mēnt ukaan kē Pawulu apiit baka katēṅtēn baka abot aṭup jibi ubi wi Yetu uklun kawo na jibi akdolun na banfiyaarulun. Hēnk, bahinan kahaṭ kē bawo na Ajugun unuun undoli.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.2–3.13)
2. Pfiyaar pi bañaan biki Tetalonika bafiyaarun (1.2–3.13)
3. Ubida unlilun Krittun. (4.1-12)
4. Phaṭ kē Krittun abi (4.13–5.11)
5. Pṭan na pwul mboṣ pbaañsaani (5.12-28)

¹ Nji *Pawulu, na Filwanut*, na Timote ṅkpiitanan, an banfiyaarun nanwoon du Tetalonika amēban Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittun Ajugun. Nñehan baka bawulan bnuura babot bajoobṭēnan ṅhaaṣ.

Mnwo na pfiyaar pi biki Tetalonika

² Nñnji ṅṭaṅna pbeeb Naṣibaṭi ṅwal bti pa an bti, wi ṅjaan ṅleṣan woli ṅñehana. ³ Na manjoonan ṅji ṅleṣ ṭi kadun ki Naṣibaṭi anwoon Aṣin nja jibi pfiyaar pi nan pawinaniin ṭi udo wi nan, jibi natamanun ṭi ṅjalad na jibi namēbanun aliinṭan ṭi mnhaṭ mi nahaṭun Yetu *Krittun Ajugun. ⁴ An bayiṭun biki Naṣibaṭi aṅalun, ṅme kē nadatanaa. ⁵ Na manjoonan, wi ṅbiin du an adiimanan Uṭup Ulil Unuura, ṅṅendiimanan wa na mntum ṭaṅ, name wa kak na mnhina mi udo wi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi. Nwin nja bti kē uṭup mēnt ujoonani. An name jibi ṅwoori ṭi ptoofan pa bnuura bi nan. ⁶ Kē an, nakak awo ṭi pdo ji un, na ji Ajugun. An nandoon awo wo ṭi unoor uweek, nayeenk uṭup wi Naṣibaṭi na mnlilan mi Uhaaṣ wi nul ujaan uwul. ⁷ Kē hēnk di di nakakun awo bankdiimanun banfiyaarun biki ṅṭaak ṅi Matēdoniya na Akayi bti, bgah bi pṭaṣ. ⁸ Du an na manjoonan di di uṭup wi Ajugun upēnnun, utiinkana du Matēdoniya na Akayi. Mēnt dul da ṭaṅ, baṭup ṭi dko bti jibi nafiyaari Naṣibaṭi, kē ṅṅendo ka uko uṭup. ⁹ Hēnk di uwoon, bukal ṭi ṅleef ṅi baka baṭup jibi namēbanun un wi ṅbiin du an, jibi nayaan du Naṣibaṭi aduk ṅnton ṅalempar Naṣibaṭi anwoon najeb, anwoon Naṣibaṭi na manjoonan, ¹⁰ kayoonkna ubi wi Abukul Yetu anklun kawoona baṭi, i anaṭanun ṭi pkeṭ, ankbuurun nja ṭi udeeb unkmbiin.

* 1:1 Tilwanut: balon baji badu'a kak Tilat.

2

Ulemp wi bi Pawulu du ubeeka wi Tetalonika

¹ Na manjoonan an bayiṭun ṭi *Krittu, name an ṭi ṛleefan bnuura kē ubi wi nun du an uunwaan udooni. ² Name kak kē bahajanun akuṭ akarun du ubeeka wi Filip. Kē ṛṣe yeenkna ṭi Naṣibaṭi mntēṅ mi ṛhilni aṭupan Uṭup Ulil Unuura wi baṅaanṅ batum badoonṅ adola do na un maakan. ³ Nṭup ṛji nun ṛnaanwo ṛji mnlafṛēn, abot awo ṛjēmbi bi na uṣal uwuṭaan, ṛjēmbi bi na kaguuru! ⁴ Naṣibaṭi atenun ten awin kē ṛhilani aṣē wulun Uṭup Ulil Unuura, ukaanṅ kē ṛkṭup wa. Nēnla la plil baṅaanṅ, Naṣibaṭi ammeenṅ ṛhaaṣ ṛji nun i i ṛklaanṅ plil. ⁵ Name kē ṛjēmbaanṅ kawoha na ṛṭup ṛṭaab ṛji kaguuru, kēme aṭup ṛṭup kahilna kaka uko ulonṅ ; Naṣibaṭi ame kē uwo manjoonan. ⁶ Nin ṛjēnla pdēm ṭi ṅaanṅ, ṭi an kēme ṭi balonṅ. ⁷ Nṛdo hilan lah kabi ṛji baṅaanṅ baweek, kayuujan kē ṛwo *banjaanṅ biki Krittu ; aṣē baa ṭēp ṭēp abi na pjoob bkow, awo jibi ṅaaṭ ajaanṅ aboof abukul. ⁸ Nṅalan ṅal maakan adoo hilan kawo ṛjēnkliṅ liṅ ṭi pṭupan Uṭup Ulil Unuura wi Naṣibaṭi ṭaṅ, ma kakeṭaran, ṭiki nakak baṅaanṅ biki ṛmaganunṅ maakan. ⁹ An bayiṭun, ṛfiyaar kē naleṣ bnuura ulemp na unoor wi nun : ṛlemp nfa na utaakal kawutna kawo pkuṅ pa nin ṅaanṅ alonṅ wi ṛkṭupananṅ Uṭup Ulil Unuura wi Naṣibaṭi.

¹⁰ Nawin bti, kē Naṣibaṭi akak awin jibi ṛjibiṅ awo na an nanfiyaarunṅ: ṛwo baṅaanṅ bajinṭ batool, biki ṅaanṅ awoonṅ aanhil pṭup uko uwuṭaan ṭi baka. ¹¹ Name bnuura kē ṛwo na an bti jibi aṣin napoṭ ajaanṅ awo na abukul ; ¹² ṛji ṛṭēṅṭēnan, kajakan namiir, kajakan naṭu kabaṭ, nahilna ṭi mnwo mi nan nado kado iko yi Naṣibaṭi aṅalunṅ, ul ankdu'ananṅ ṭi pṣih pi nul nabot nawo na mndēm mi nul.

Pfiyaar na kamiir ki banfiyaarunṅ biki Tetalonika

¹³ Uko unkaanṅ kak kē ṛjēnji ṛṭaṅan pbeeb Naṣibaṭi wii wi : wi nayeekunṅ uṭup wi Naṣibaṭi wi ṛṭupananṅ, naanyeek wa ṛji uwo uṭup wi ṅaanṅ najēn, nayeek wa ṛji uwo uṭup wi Naṣibaṭi. Kē uwoha uṭup wi Naṣibaṭi na manjoonan, uṭup mēṅṅ uklempunṅ ṭi an nanfiyaarunṅ. ¹⁴ An bayiṭun ṭi *Krittu, hēnkunṅ nawo ṛji banfiyaarunṅ Yetu Krittu, baṅaanṅ biki Naṣibaṭi na manjoonan, banwoonṅ du utaak wi Yuda : nahaj ṭi iṅen yi biki utaak wi nan jibi bahajunṅ ṭi iṅen yi biki utaak wi baka. ¹⁵ Baṅaanṅ mēṅṅ bado kē bafinṅ Yetu Ajugun na *baṭupar Naṣibaṭi, un kak bahajanun. Baanṅji bado uko wi Naṣibaṭi aṅalunṅ abot aṣoor baṅaanṅ bti. ¹⁶ Bado na pneenanun pṭup banwoonṅ baanwo bayuday uṭup unkburaanunṅ ; hēnk na ṛwal bti baji bahoṭalēs ipekadu yi baka. Kē hēnk di udeeb wi Naṣibaṭi umobunṅ baka hēnkunṅ.

Pawulu aṅal pkak du biki Tetalonika

¹⁷ An bayiṭun ṭi *Krittu, ṛbi wo i kadukan ṛwal ṛlonṅ. Name bnuura kē ṛleef ṭaṅ ṛjadukananṅ, ṛhaaṣ ṛji nun ṛjaduka na an. Nnuhan maakan, aṅal maakan pwinan. ¹⁸ Kē hēnk, ṛṅal pbi du an, ṛji Pawulu ṭi uleef naan ṛyaas ṛṭum ddo na pbi du an, kē *Fatana aṣē neenanun. ¹⁹ Na manjoonan, an bē mēṅṅ nin ṅaanṅ alonṅ, nawoonṅ mnhaṭ na mnlilan mi nun, an nakdiimanunṅ kē ulemp wi nun uwo unuura wal wi Yetu Krittu Ajugun akunṅji kabi. ²⁰ Aa, nawoonṅ mndēm na mnlilan mi nun!

3

Timote nayili

¹⁻² Ukaanṅ kē ṛjēnkak ahilan pyoonk, aṣē ṣal aji ṛnyil Timote ayiṭ nja ṭi *Krittu du an kaṣē kaduka du ubeeka wi Aṭenay un bukal bukal. Timote mēṅṅ

aji lempar Naşibaŋi na un ŋi pŋup Uŋup Ulil Unuura wi Krittu. Njyila, abi du Tetalonika aŋenkan abot aŋenŋenan ŋi pfiyaar pi nan, ³ ŋhaaş ŋaŋoora na an bti nawole ŋi unoor wi ŋwoon wi. Name bnuura k  unoor m nŋ uwoon kafah ki nun. ⁴ Wi ŋbiin awo na an, ŋŋupan k  ŋluŋ kado kahaj, k  mnhaj m nŋ mambanun ŋta h nk, k  namee. ⁵ Ukaan k  wi nwoon m nkak ahilan pyoonk, k  nyil Timote du an, kahilna kame me nahuma nfiyaar Yetu Krittu. Dbi l nk aji me *Untaayi Uweek uguuran katok ulemp wi nun!

Pbeeb Naşibaŋi ŋi uŋup ulil wi ŋtiinkunŋ

⁶ K  h nkun wi Timote awoonun du an, aŋupun uŋup ulil ŋi pfiyaar pi nan na ŋi bŋalad bi naŋaladun. Akak ajakun aji naji naleş uko wi nun na mnlilan akuŋ anuhun jibi un ŋnuhanan. ⁷ An bayiŋun ŋi *Krittu, pfiyaar pi nan pat nŋenun ŋi unoor na manŋaaf bti mi ŋwoon. ⁸ Nhef nŋ h nkun wi nam banun ŋi Ajugun. ⁹ K  hum di di ŋhilanun kabeeb Naşibaŋi kadoo kak şan ŋi uko wi nan? Nawulun mnlilan mnweek ŋi kadun ki nul. ¹⁰ Nfa na utaakal, ŋji ŋtaman kaŋehana, aŋenun ŋkak ŋwinan, ŋhilna njukanan iko indukiin kaliintanaan pfiyaar pi nan.

¹¹ Nŋehan Naşibaŋi Aşin nja ŋi uleeful, na Yetu Ajugun badolun ŋhil ŋbi du an. ¹² Nkak aŋehan Ajugun ado nado kaŋaladaara ŋalad pya, nabot naŋal baŋaan bti jibi un ŋŋalanan. ¹³ H nk nawo baŋaan banwoon baanwo na nin buŋaan dlon, baŋaan bajinŋ piş ŋi kadun ki Naşibaŋi Aşin nja, wal wi Yetu Ajugun akluŋi kabi na baŋaan bti banwoon biki nul. [Uwo han.]

4

Mnwo manlilun Naşibaŋi

¹ An bayiŋun ŋi *Krittu, ŋbaaŋşaan kaji na an, nado kajuk ŋi un jibi nawoon kado, kadoo kaŋalana du Naşibaŋi. Nme na manjoonan k  nado bi kado han, k  nş  ŋehanan abot akooŋan ŋi katim ki Yetu Ajugun : nakaan nataman maakan ŋi pdo han.

² Name iko yi njakanan nado kado ŋi katim ki Yetu Ajugun. ³ Uko wi Naşibaŋi analan uwo : nawo baŋaan bajinŋ piş, banwoon baanwo ŋi ubida uŋop. ⁴ Nnaan andoli awo kame jibi akwoon na ŋnaat, kam ban uleef ŋi pekadu di piinŋ*, awo i kawo ŋnaan najinŋ piş, kabot kawo na a k  nin alon aanka uko ulon uŋup ŋi mnwo mi nul. ⁵ Aankwut unal uwuŋaan uyoha jibi banwoon baamme Naşibaŋi bajaan bado. ⁶ K  ŋi uko m nŋ alon awutan kaguur aŋenŋul k me kadola uko unkde'ulun ŋiki Ajugun aji weŋan bankjubanun han, jibi ŋdoon abi ŋupan abot ayuujan bnuura. ⁷ Na manjoonan, Naşibaŋi aandu nja pa ŋwo ŋi ubida uwuŋaan, adu nja pa ŋwo baŋaan bayimanaan, bajinŋ piş. ⁸ Ukaan k  ŋnaan ampokun pjukan pi, m nŋ ŋnaan i i apokun, Naşibaŋi a, ul anwulanun Uhaaş wi nul.

⁹ Naannuma bapiitan uko ulon ŋi bŋalad, ŋiki an ŋi ŋleefan najukna ba du Naşibaŋi. ¹⁰ Nado bi kado do han na bayiŋ nja bti ŋi utaak wi Matedoniya bti. K  nş  kooŋan nataman maakan kak. ¹¹ Naŋuun kabaŋ ŋi pwo bnuura katiinkar, kawut pdo kaneer ŋi iko yi baŋaan bampaŋi ; uko wi nanumiin nayikaj ran wa, jibi njakanan. ¹² Woli nado han, biki bdig bamaganan nabot kawo naanknuma nin ŋnaan alon aŋenkan.

Ubi wi Krittu

* **4:4** Nnaan andolon awo kam ban uleef ŋi pekadu di piinŋ: balon baji ŋi k  Pawulu aji : Nnaan andolon awo kame jibi akwoori na aharul.

¹³ An bayiṭun ṭi Krittū, ṛṅal name manjoonan ṭi uko wi bankeṭun, nawutna kajooṭan ji banwoon baanka mnhaṭ. ¹⁴ Nfiyaar kē Yetu akeṭi, abot anaṭa ṭi pkeṭ, kē hēnk di di ṅkaan afiyaar kē banfiyaarulun aṣē keṭ, Naṣibaṭi alun kanaṭan baka, bawo na Yetu te mnṭo. ¹⁵ Uko wi ṅkṭupanaṅ hēnkuṅ uwō uṭup wi Ajugun : nja ṅkhumuṅ bajeb te wal wi Ajugun akbiin ṅnēkwo ṭi kadun ki baka. ¹⁶ Hēnk di uwoon, wal wi Ajugun akdoluṅ pdiim kaṭup kē wal ubani, wal wi pdiim pi uwanjuṭ uweek paktiinkaniin, wal wi plul pi Naṣibaṭi paktiinkaniin, Ajugun ṭi uleeful awalnaana baṭi, bankeṭun afiyaar ul Krittū banaṭa duna ṭi pkeṭ. ¹⁷ Wal mēnt un ṅnhumuṅ bajeb, ṅnaakiir na baka kadeeṅana du kanfēluṅ kaya kayit na Ajugun du bko duuṭ. Hēnk ṅṣē ṅwo na a te mnṭo. ¹⁸ Nadoon katēṅṭēn keeri batēṅṭan na uṭup mēnt.

5

Pwo bten

¹ An bayiṭun ṭi *Krittū, naannuma baṭupan wal wi uko mēnt ukdolaniin. ² Name bnuura an ṭi ṅleefan kē unuur wi Ajugun ubi jibi nakiij ajaan abi na utejan. ³ Wal wi baṅaṅ bakjakuj: « Nṅaaṣ ṅi nja ṅaṭooraa, nin uko ulon uunkdan dan » wal mēnt wi wi pṭoka pweek pakkuruṅ kur kajotna baka, jibi mnhaṭ manjaan mambi ṭi ṅaaṭ anwoon na kayin. Nin ṅaan aankbuur ṭi pṭoka mēnt. ⁴ Kē an bayiṭun, naṣē wo naanwo ṭi bdēm, unuur waṅ udoo ukuran kur ji nakiij. ⁵ Na manjoonan, an bti nawo babuk bjeehi, babuk pnak. Nēnwo biki utejan, biki bdēm. ⁶ Nawulēn ṅwut kaṅoyēnt keeri ji bukundi ; nawulēn ṅwo bten, ṅwut kakuj. ⁷ Baṅoy, utejan wi wi bajaan baṅoyēnt ; kē badaan, utejan wi wi bajaan bakuj. ⁸ Kē nja, ṅnwoon biki pnak, ṅnwo kakuj ; nawulēn ṅjej pfiyaar na bṅalad ṅdo kamiṣa kantak ki bangoli, ṅjej mnhaṭ mi ṅluṅ kabuur ṅdo utepi unṭak. ⁹ Na manjoonan, Naṣibaṭi aandat nja pa udeeb wi nul umob nja, adat nja ṅkaana mbuur ṭi Yetu Krittū Ajugun, ¹⁰ ankeṭaruṅ nja ṅhilna ṅwole bajeb kēme baṅeṭ ṅwo bajeb na a. ¹¹ Ukaan kē andoluṅ awo i katēṅṭēn atēṅṭul, kabot kaṭēnka jibi nadoon abi kado do.

Pjukan pbaaṅṣaani na pwul mboṣ

¹² An bayiṭun ṭi *Krittū, ṅṅehanan nado kado han, namēban bnuura baweeb biki Ajugun aṭuṅ ṭi kadunan, banjaan bahaaharan maakan kabot kaṭupan uko wi nawoon i kado. ¹³ Ulemp wi baka ukaan kē nawo biki kamēban baka kabot kaṅal baka bnuura. Natiinkaran an bti.

¹⁴ Nkoofan an bayiṭun, nakakaan baṅaṅ banwoon ṭi ubida uwuṭaan ṭi bgah, natēṅṭēnēn banjaan balēnk, natēnkan bambiṣniin, nawo kado kamiir baṅaṅ bti. ¹⁵ Naṭaafaraan ṅaan akakan buṭaan ṭi badolulul ; nadoon kado bnuura unuur unjintṭi, nabot nado kado ba ṭi ptoofan na ṭi baṅaṅ bti.

¹⁶ Najaan nawo ṭi mnlilan ṅnuur bti ; ¹⁷ nakṭaṅna pṅehan Naṣibaṭi ; ¹⁸ nadoon kabeeba ṭi iko bti. Uko mēnt wi wi Naṣibaṭi analuṅ pa an namēbanuṅ Yetu Krittū. ¹⁹ Nakneenan *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi unwoon ṭi an ulemp, ²⁰ nawutan kabeeh ṅṭup ṅi Naṣibaṭi awuluṅ baṅaṅ balon ; ²¹ natenan bnuura ṅṭup bti : ṅnanwoon ṅnuura, namēban ṅa ; ²² nalowan uko bti unwoon uwuṭaan.

²³ Dṅehan Naṣibaṭi anjaan aṭooran nja ṅhaaṣ, adolan nawo baṅaṅ bjint piṣ, amēban bnuura ṅhaaṣ ṅi nan, ṅṣal ṅi nan, na ṅleef ṅi nan, nahilna unuur wi Yetu Krittū Ajugun akbiin nawo baṅaṅ biki bawoon baankwin nin buṭaan dlon ṭi baka. ²⁴ Andu'anaj ado uko mēnt ; aji do uko wi ajakuṅ.

²⁵ An bayiṭun, an kak nañehandërun Naşıbaṭi. ²⁶ Najakan na bayiṭ nja bti kë ḡmook baka bnuura. ²⁷ Dkooṭan ṭi katim ki Ajugun, naleyiirën bayiṭun bti uko wi ḡpiituj wi.

²⁸ Dñehan Yetu Krittü Ajugun awulan bnuura bi nul.

Uṭup utëbantën wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfëṭun du utaaak wi Tetalonika

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoon kakaarta katëbantën ki Pawulu apiitun pntuk pi banfiyaarun panwoon du Tetalonika. Akak aṭup baka kak ubi wi Krittun na jibi banwoon baanfiyaara bakbaañsaanun. Balon ṭi ubeeka mënṭ baji Krittun adobi bi bi, kë balon baji kë uundobi wo, kë unuur uşë ñog. Banjakun aji unuur uñogi baankak adi plemp, baji baannuma plemp wi Krittun akbiin hënkun. Kë başë ji baya kade du banjaan balemp. Uko mënṭ ukaan kë Pawulu apiitun baka kadiimanan baka kë ñaan aji wo kadeena ujënk wi nul. Akak aji na baka bamëban baliint woli bawo ṭi mnhaj babot bado kado bnuura wal undoli.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboş (1.1-2)
2. Ubi wi Krittun ukakan iko bti ṭi bgah (1.3-12)
3. Ajugun Yetu Krittun aadobi kak (2.1-12)
4. Pmëban kaliint ṭi pfiyaar (2.13-17)
4. Pñehan Naşibaṭi na Ulemp (3.1-15)
5. Pwul mboş pbaañsaani (3.16-18)

¹ Nji *Pawulu, na Filwanut*, na Timote nkpitaanun, an banfiyaarun nanwoon du Tetalonika amëban Naşibaṭi Aşin nja na Yetu *Krittun Ajugun. ² Nñehan Naşibaṭi Aşin nja na Yetu Krittun Ajugun bawulan bnuura babot baṭooranan njaaş.

³ An bayitun ṭi Krittun, nwo i kado kabëeb Naşibaṭi nwal bti ṭi uko wi nan. Utaan na ndo han, ṭiki pfiyaar pi nan padëma dëm pya kë an bti nabot aṅaladaara njalad maakan. ⁴ Uko mënṭ uṭu kë nji nṭup uko wi nan ṭi kadun ki banfiyaarun Naşibaṭi bti na mnlilan. Nji ndo han ṭiki baji bahajanan kë an naşë mëbanaara mëban aliintan ṭi pfiyaar pi nan aji namiir ṭi unoor bti. ⁵ Uko mënṭ bti uyuuj kë pwayëş pi Naşibaṭi pawo ptool : uwoo nahilna nawo bañaan bantaanun na pneej du pşih pi Naşibaṭi pi nakhajarun hënk. ⁶ Kë jibi Naşibaṭi ajaan ado uko utool, aṭu bankhajananañ mnhaj ; ⁷ an nankhajuñ hënkun, nalun kanoorfën na un. Uko mënṭ udolana wal wi Yetu Ajugun akwinaniin kapëna baṭi na nwanjut ni nul njanwoon na mnhina, ⁸ kawo ṭi bdoo bweek. Abi pweṭan banwoon baamme Naşibaṭi abot awo baanji başaş Uṭup Ulil Unuura wi Yetu Ajugun. ⁹ Bakoba kakob kanwoon kaankba, kalow kaara di Ajugun, kalow mndëm na mnhina mi nul. ¹⁰ Wal wi akbiin, ṭi unuur mënṭ, bañaan banwoon biki nul bti[†] badëmana, banfiyaarulun bti bamaṭa. An nawo ṭi bukuñ mënṭan ṭiki nafiyaar uko wi nṭupanañ ṭi a.

¹¹ Uko mënṭ ukaan kë nji nñehandëran Naşibaṭi nnuur bti, nahilna nawo bañaan bantaanun na mnwo mi adu'anañ. Nji nñehan ado na mnhina mi nul natum na uşal wi pdo bnuura abot ado pfiyaar pi nan pawinana ṭi udo wi nan. ¹² Hënk, nadëman Yetu Ajugun, abot adëmanan. Uko mënṭ ukyuujun kë nayeenk bnuura bi Naşibaṭi na bi Yetu Krittun Ajugun.

* **1:1** Filwanut: Balon baji badu'a kak Filut. † **1:10** Bañaan banwoon biki nul : Balon baji baṭiiniyaan nwanjut.

2

Ji ubi wi Ajugun

¹ An bayiṭun ṭi *Krittu, kē ṭi uko wi ubi wi Yetu Krittu Ajugun na jibi nkyitun kañoga, nkooṭan kooṭ, ² ṅṣal ṅi nan ṅawutan katar kagutla kēme nayewla woli aloṅ ajakan unuwr wi nul ubani. Nakfiyaar baka woli badoo ji Naṣibaṭi aṭupun baka, woli baṭup uko mēnt ṭi kadunan, kēme baji ṅpiitun baka, nakfiyaar baka. ³ Nakdi nin ṅaaṅ aloṅ adaaran ṭi uko undoli. Ji unuwr mēnt udo kaban, bañaan bapok Naṣibaṭi kalowa, ṅaaṅ i buṭaan anwoon i kayeenk kakob kaweeek abot apēn awinana. ⁴ ṅaaṅ mēnt ajaan anaṭara uko bti wi bajaan bado Naṣibaṭi kēme wi bajaan badēman. Adoo ya te kado kaṭo du *Katoḥ Kaweeek ki Naṣibaṭi kaji ul awoon Naṣibaṭi.

⁵ Naleṣan bnuura kē dṭiiniyaan uko mēnt na an wi nhumun na an. ⁶ Hēnkun kē naṣe me uko ummēbanun ṅaaṅ mēnt kē aando pēn awinana, kayoonk unuwr wi nul uban. ⁷ Na manjoonan, mnhina mi ṅaaṅ i buṭaan mammeniṅ mando bi kalemp lemp. Wal wi bakpēnanun ammēbanulun ṭaṅ, ⁸ wi wi akpēnun kawinana. Yetu Ajugun abi wal mēnt na mndēm mi nul katoka na uyook umpēnnun ṭi mntumul kaba na a. ⁹ ṅaaṅ i buṭaan mēnt abile, abi na mnhina mi *Fatana, ado uko uweek maakan, mlagre na iko iṅṅarēnaan kaguurna bañaan. ¹⁰ Aṭēpna ṭi iko yi kaguuru kado bankneemun buṭaan ṭiki baanyeenk manjoonan abot awo baanjal ma, mul manwoon lah i kabuuran baka. ¹¹ Ukaan kē Naṣibaṭi ayil du baka mnhina mankneemanun baka, bahilna bafiyaar ṅṭilan. ¹² Hēnk bañaan bti bampokun pfiyaar manjoonan aṣe lilan ṭi uko unwoon unwo utool, Naṣibaṭi akob baka.

Pmēban kaliint ṭi pfiyaar

¹³ An bayiṭun biki Ajugun aṅalun, ṅwo i kado kabeeb Naṣibaṭi ṅnuur bti ṭi uko wi nan. Nawo ṭi bateek biki Naṣibaṭi adatun abuuran, *uhaaṣ wi nul udolan kē nawo bañaan bayimanaan, nafiyaar manjoonan. ¹⁴ Uko mēnt wi wi aduuranan wi ṅṭupanan Uṭup Ulil Unuura nahilna nayeenk mndēm mi Yetu *Krittu Ajugun. ¹⁵ An bayiṭun, namēbaan keeri naliintan nado kaṭaṣ bnuura udolade wi ṅjukananan wal wi ṅwoon du an, kēme wal wi ṅpiitanan piit ṭi wa.

¹⁶ ṅñehan Yetu Krittu Ajugun ul ṭi uleeful, na Naṣibaṭi Aṣin nja aṅalun nja abot aṭoran nja ṅhaaṣ te mnto akut aṭēpna ṭi bnuura bi nul awulun mnhaṭ ṭi iko inuura inkmbiin, ¹⁷ aṭoranan ṅhaaṣ abot adolan naliint ṭi uko bti wi nakdolun abot aṭup unuura.

3

Pñehandēr bi Pawulu

¹ An bayiṭun ṭi *Krittu, ṅbaañsaan kaji na an nañehandērnan Naṣibaṭi, uṭup wi Ajugun uhilna udo kaniinka niink dko, bañaan badoki bawin mndēm manwoon ṭi wa jibi an nadolun. ² Nañehandērnan kak Naṣibaṭi ado ṅbuur ṭi iñen yi bañaan baṅoṭ bado buṭaan ; na manjoonan mēnt bañaan bti bafiyaarulun. ³ Ajugun aji do uko wi ajakun; adolan naliint ṭi pfiyaar pi nan kabot kabuuranan ṭi *nawuṭaan. ⁴ Kē ṭi uko wi nan, ṅfiyaar ṭi Ajugun kē uko wi ṅṭu'anan pdo naji nado wa, abot alun kadola do wa. ⁵ ṅñehan Ajugun adek ṅhaaṣ ṅi nan ṭi ṅjal Naṣibaṭi na ṭi pmiir ji Krittu.

Pṭu kabaṭ ṭi ulemṭ

⁶ An bayiṭun ṭi *Krittu, ṭi katim ki Yetu Krittu Ajugun ṅṭu'an nalow ṅaaṅ anwoon ṭi mnwo mnwuṭaan, manwoon maanṭok na udolade wi nayeenkun ṭi un. ⁷ Name bnuura jibi nawo i kaligṣēnun. Wi ṅwoon du an, naanwinun

kë n̄wo ʒi mnwo mnwuʒaan. ⁸ N̄nji na nin n̄aan alon awulun n̄de, n̄baa ʒep ʒep ataman ʒi unoor, alemp pnak na utejan kawutna kawo pkuŋ pi alon ʒi an.

⁹ Uko wi n̄woon ʒunenun kë n̄hil lah kaji haŋ, aʒe n̄al mnwo mi nun manwo uko wi nakdoon kaligŋen. ¹⁰ H̄enk di uwoon, wi n̄woon na an n̄ʒupan aji : « Anwoon aandi ulemp awutan kade. » ¹¹ Kë n̄se tiink kë ʒi an, uka biki mnwo manwoon mnwuʒaan, baŋaan banwoon baandi ulemp aʒe ji banejan mntum mi baka ʒi uko unwoon uunkten baka. ¹² N̄kooʒ baŋaan bakan m̄entan ʒi Yetu Krittü Ajugun bado kalempar na byompan uko wi bakdeen.

¹³ Kë an bayiŋun, nawutan kado kayoont iŋen ʒi pdo bnuura. ¹⁴ Woli alon ʒi an apok p̄taʒ uko wi n̄piitun ʒi, naʒupan wa naʒe nawut kaka nin uko ulon na a, ahilna akowa. ¹⁵ Kë naʒe wo biki kawut pjeja ji n̄aan i naʒooradun, naʒiiniin na a ji ayiŋan, nakakana ʒi bgah.

N̄ʒup n̄baaŋŋaani

¹⁶ N̄ñehan Ajugun anjaan aʒooran baŋaan n̄haaʒ, aʒooran n̄a n̄wal bti na ʒi iko bti. Awoon na an bti.

¹⁷ N̄piit n̄baaŋŋaani n̄i, n̄ji Pawulu dpiitun n̄a na kaŋen ki naan. H̄enk di di n̄jaan kado ʒi ikaarta bti. ¹⁸ D̄ñehan Yetu *Krittü Ajugun awulan an bti bnuura bi nul.

Uṭup uteek wi Pawulu apiitun Timote

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta kateek ki pawulu apiitun Timote. Pawulu abi ya ubeeka wi Littra pṭup Uṭup Ulil Unuura. Dul di di Timote abiiṅ afēt. Wi atiinkun Pawulu wi wi akakun ṭi bgah bi Krittu. Agakandēr na Pawulu ṅyaas ṅtun akak alemp na a. Woli Pawulu atiink kē pntuk pi banfiyaarun pi utaak ulon pajun pdek Naṣibaṭi kafet kēme bṭup blon bawo da, Timote i i ajaan ayil da aya ṭiini na baka kaṭan baka. Abi yila du Efet aya atēṅṅen pntuk pi banfiyaarun Krittu panwoon da. Dul di di kakaarta ki kaṭenkulun. Alešana ṭi ka ajaka aya aji na banfiyaarun banwoon da balipara baṅaan bankjukanun uko umpaṭun na Uṭup Ulil Unuura. Aṭupa kak jibi banfiyaarun Krittu bawoon kawo ṭi pntuk pi banfiyaarun na jibi bawoon kadat bankwoon ṭi kadun ki baka.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pjukan pi banṭilanun aji bawo bajukan Bgah (1.1-20)
2. Hum di ṅaan awoon kaṅehan Naṣibaṭi kabot kadēmana (2)
3. Ulemp wi banwoon ṭi kadun ki pntuk pi banfiyaarun (3)
4. Ulemp wi Timote (4)
5. Baat bayot na bantohi (5)
6. Hum di bawoon kaṭan banjalun itaka (6)

Pwul mboṣ

¹ Nji Pawulu, nanjaṅan i Yetu *Krittu dpiitu. Naṣibaṭi nabuuran i nja na Yetu Krittu anwoon mnhaṭ mi nja baṭuun kē nwo nanjaṅan. ² Dpiitu, iwi Timote abuk naan na manjoonan ṭi pfiyaar Krittu, aṅehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittu Ajugun bawulu bnuura na mṅaga babot bajoobṭēnan ṅhaas.

Plipara pjukan pi baṭilan

³ Wi nji kayaṅ utaak wi Matedoniya, dkooṭu aji iduka du ubeeka wi Efet ihilna ido baṅaan balon banwoon da ajukan iko impaṭi baṭaan pdo han. ⁴ Jakan na baka bawut kabi kaduka duka ṭi ṅṭup ṅanwoon ṅaanwo manjoonan, na jibi mnṣini manyeenkiirun. Nṭup mēnt ṅaji ṅaṭij blaṭar ṭaṅ kaduk pdo uko wi Naṣibaṭi analan unjaan udolana ṭi pfiyaar Krittu.

⁵ Dṭup uṭup wi ṭiki djal baṅaan banfiyaarun banjalad. Uṅal mēnt uwoona ṭi uhaas ujint, uṣal unuura na pfiyaar panjoonanun. ⁶ Kē banjaan bajukan iko impaṭi baṣe low uko mēnt, ukaan kē baneem ṭi bṭup banwoon baanka udooni. ⁷ Banjal pwo bame ṭi uko wi bgah, aṣe wo baamme uko wi bajaan baṭup, wi bajaan bajukan na mntēṅ mnweek.

Uko wi bgah bawoon na manjoonan

⁸ Nṅme kē *bgah bawo bnuura kē ṅṣe wo i kajukan ba jibi Naṣibaṭi analan. ⁹ Nṅme bnuura kē Moyit aanwul wul bgah pa ṅaan natool, awul ba pa baṅaan banjubanun: bampataṭiṅ, baṅṅoomun Naṣibaṭi, banjaan bado ipekadu, banjaan bakar katim ki Naṣibaṭi, banjaan baṭopan katoh ki Naṣibaṭi, banjaan bafin baṣin baka, banin baka, banjaan bafin baṅaan, ¹⁰ bankdolun iko iṭop, banjaan bapiint na biint ji baka kēme baat ji baka, banjaan bamob baṅaan kawaap, baṭilan na banjaan bamehna kaṣe kaṭilan na baṅaan bti bampokun pjukan

pnuura. ¹¹ Pjukan mēnt̄ pawoona ʔi *Uʔup Ulil Unuura wi Naʕibaʔi andēm̄uŋ akūʔ atum na bnuura aʔu'ēnuŋ pdo kaʔup.

Ulemp wi Timote

¹² Dbeeb Yetu *Kriʔtu Ajugun, anwulnuŋ mnhina mi plempara. Atenēn, afiyaarēn aʕē du'ēn ndo kalempara, ¹³ nji mbiin akar ʔfa katimul, ahajan bankʔaʕuluŋ, awo naŋoonk, kē aʕē ŋagi'aan, awin kē dwo ʔi kapaam awo mēnfiyaara. ¹⁴ Kē hēnk di Yetu Kriʔtu Ajugun atumanaanuŋ na bnuura, ado kē nwo ʔi ploolan na a, nhilna nfiyaara mbot nŋal bañaan.

¹⁵ Bañaan bti bawo kate uʔup wi, ʔiki ujoonani : Yetu *Kriʔtu abi ʔi umundu pa pbuuran bado ipekadu, kē nji dwoon nateek ʔi baka. ¹⁶ Kē aʕē ŋagi'aan, aʔēpna ʔi nji, nwoon nateek ʔi baka, kadiiman kamiir kaweeek ki ajaan amiir bañaan. Hēnk baloŋ baloŋ kafiyaara kakaana ubida wi mn̄ʔo.

¹⁷ Iwi inwoon Naʕiŋ te mn̄ʔo,
iwi inwoon iinkba,
iwi i nin ŋaan aloŋ awoon aanhil pwin,
iwi inwoon aloolan ʔaŋ,
pdēm na mndēm manwo ʔi iwi te mn̄ʔo.
Uwo han.

¹⁸ Timote abuk naan, uko wi Uhaaʕ wi Naʕibaʔi ubiin aʔēpna ʔi bañaan aʔup ʔi iwi uʔēŋʔēnu ihinan igut ugut unuura. ¹⁹ Mēbaan iliint̄ ʔi pfiyaar pi nu, ibot iwo na uʕal unuura. Baloŋ bapok pʔaʕ uko wi nʕal ŋnuura ŋi baka ŋakjakuŋ na baka, ukaan kē pfiyaar pi baka paneemi. ²⁰ Himene na Alektandēr bawo ʔi bukuŋ mēnt̄ēn, kē nʕē wutar baka *ʔatana bajukna pwo baankak akar katim ki Naʕibaʔi.

2

Pñehan Naʕibaʔi

¹ Uko uteek wi nji kajunnuŋ uwo pkootan nado kañehandēr bañaan bti Naʕibaʔi, nakooʔa aʔēnk baka, nado kañehana aʔēn ŋaan andoli uko wi anumiin, nabot nabeeba ʔi iko yi adoluŋ pa baka. ² Dkooʔan nañehandēr baʕiŋ na bañaan bti bawoon ʔi pʕiŋ, ŋhilna ŋwo ʔi bnuura na mn̄jeeh ŋdo kadēman Naʕibaʔi na ŋhaaʕun bti ŋbot ŋdo kado iko inwoon itool. ³ Uko wi unuuriin ʔi kēʕ ki Naʕibaʔi nabuuran nja, abot alila, ⁴ ul anŋaluŋ bañaan bti babuur babot bame manjoonan. ⁵ Naʕibaʔi awo aloolan, kē ŋiint̄ aloolan awoon ʔi ptoof pi nul na bañaan; Yetu *Kriʔtu, ⁶ anwuluŋ uleeful bañaan bti bahilna babuur. Uko mēnt̄ wi wi Naʕibaʔi adiimanuŋ ʔi wal wi adatuŋ. ⁷ Kē wul, ukaan kē ndatana pwo *nanjañan kado kaʔup kabot kajukan banwoon baanwo bayuday uko wi pfiyaar Yetu Kriʔtu na uko wi manjoonan. Mēnt̄ilan ʔilan, manjoonan mi mi nji kaʔupuŋ hēnk.

⁸ Hēnk di di nŋaluŋ biint̄ bado kañehan ʔi dko di bawohan, badeeŋ iñen ijint̄ du baʔi, bawut udeeb na pŋom. ⁹ Kē baat, dŋal bawohara, bawun ŋleef ŋi baka, bawut kajotan kadun pʕiiran na pʔu irinku yi uwuuru kēme plankara mnko na pñēga maakan, ¹⁰ baʔēpan ʔēp bado kado iko inuura jibi baat banfiyaaruŋ Naʕibaʔi bti bawoon kado. ¹¹ ʔi wal wi pjukan, baat bawo kayomp, kabot kate bnuura uko wi baktupuŋ. ¹² Mēndinan ŋaaʔ ajukan kēme aʕiŋ ŋiint̄, awo katiimandēr. ¹³ Na manjoonan, *Adam i i Naʕibaʔi aʔakuŋ uteek kē Ewa abaa bi. ¹⁴ Kē mēnt̄ Adam i i baguuruŋ, ŋaaʔ i i baguuruŋ kē ado uko wi Naʕibaʔi aneenanuŋ. ¹⁵ Kē kabuk kaʕē luŋ kadola abuur[☆]. Baat babuur woli bataman

☆ 2:15 Natenan ʔi Ujuni 3.15.

afiyaar *Krittu, aŋal bañaan abot awo bañaan banwoon bajint piş ti kadun ki Naşibaţi. Bawo kak kawut pdo kala pwinana.

3

Baweek biki banfiyaarun

¹ Bañaan bti bawo kate uŋup wi ŋiki ujoonani : woli ŋaan ala ulemp wi pwo naweek i banfiyaarun, ala pdo uko unwoon unuura. ² Kê naweek aşê wo kawo ŋaan i bawoon baanhinan pŋup nin uko ulonj ŋi a, awo kaniim ŋaaŋ aloolan kaliŋ ŋi a, awo kawo ŋaan anŋijanun uleeful, ankaan uşal, kaŋal bañaan, kayeenk baka bnuura, kahinan pjukan. ³ Aanwo kawo nakuj kême naŋal pŋom, awo kajoob bkow, kawo bnuura na bañaan, kalow itaka. ⁴ Awo kawo ŋaan anŋijanun katohul bnuura, kawo na bapoŋ banktiinkulun, kawo nantohi ŋi kadun ki baka. ⁵ Na manjoonan, hum di di ŋaan anwoon aanhinan pŋijan katohul ahiniin katijan banfiyaarun Naşibaţi? ⁶ Aanwo kawo ŋaan aambaan abi bi ŋi pfiyaar kaŋi abi adeen iganan aşê duknaana akoba jibi *Untaayi Uweek ukkobiin. ⁷ Awo kawo ŋaan ŋi kadun ki banwoon banfiyaari, kaŋi awo ŋi mnkow ajot ŋi bŋaaw bi Untaayi Uweek.

Banjaan baŋenk baweek biki banfiyaarun

⁸ Kê hênk kak di di banjaan baŋenk baweek biki banfiyaarun bawoon kawo. Bawo kawo bañaan bantiinkaniin, bawo kawo batool. Baanwo kadaan maakan, baanwo kawo bagoorad ŋi uko wi itaka. ⁹ Bawo kamêban bnuura na uşal ujint iko yi pfiyaar yi Naşibaţi adiimanun. ¹⁰ Bawo katen baka duna ji babi bado kadat baka pa bado kaŋenk naweek i banfiyaarun. Woli bawin kê bawo bañaan biki bawoon baanhil kaŋup nin uko ulonj uwuŋaan ŋi baka babaa dat baka. ¹¹ Kê hênk kak di di baat bawoon kawo. Bawo kawo baat bantiinkaniin, banwoon baanji bakuutar, banŋijanun ŋleef ŋi baka abot awo batool ŋi iko bti yi bajaan bado. ¹² ŋiinŋ anjaan aŋenk naweek i banfiyaarun awo kaniim ŋaaŋ aloolan kaliŋ ŋi a, kaŋijan babukul na katohul bnuura. ¹³ Bankdolun bnuura ulemp wi pŋenk baweek biki banfiyaarun, bañaan baji bamagan baka, kakuŋ kaliint maakan ŋi pfiyaar pi bafiyaarun Yetu *Krittu.

Uko wi Naşibaţi adiimanun

¹⁴ Dpiitu hênk, aşê haŋ pbi du iwi ŋi ŋnuur ŋi, ¹⁵ nşale lun ajon ubi, kşê me jibi bañaan bawoon kawo ŋi katoh ki Naşibaţi kanwoon bañaan banfiyaarulun, ul anwoon najeb. Bamêban manjoonan jibi pkumel na itap ijaan imêban katoh. ¹⁶ Nin ŋaan aanhil kapok kê uko wi Naşibaţi adiimanun unwoon uko wi ŋfiyaarun udêmi :
uwinana ŋi Krittu ambiin awo ŋaan najên,
i *Uhaaş wi Naşibaţi udiimanun kê awo natool,
ul ampênun awinana ŋi kadun ki ŋwanjuŋ,
ul i baŋupun ŋi uko wi nul ŋi kadun ki bawoon baanwo bayuday,
ul i bañaan biki mboş bafiyaarun,
ul andeenaniin ŋi mndêm.

4

¹ *Uhaaş wi Naşibaţi uŋup bnuura aji kê ŋi ŋwal ŋbaaŋşani, bañaan balon baankak afiyaar *Krittu, baduka ŋi ŋnton ŋanjaan ŋagoorad kado kaŋaş pjukan pi ŋa. ² Pjukan mênŋ bañaan banwoon baguuru akuŋ awo baŋilan bajaan baniinkan pa ŋi utaak, bakeŋ ŋşal awo wo ji batêr ŋa na pfeeru pjeenk. ³ Bañaan bukun baji bajukan kê ŋaan aanwo kaniim, aanwo kade iko ilonj. Kê

Naşibaţi aşë paş iko yuŋ mënţen banfiyaarulun abot ame manjoonan bahilna bado kade ya wi bakdëmanulun abeeba. ⁴ Na manjoonan iko bti yi Naşibaţi apaşuŋ inuuraa ; nřenwo i ppok nin uko ude ulon, nwo i kabeeb Naşibaţi ti iko bti yi nkyeenkuŋ. ⁵ Uko wi Naşibaţi aţupuŋ na pñehan pi nja nado iko ide mënţ ijinţ ti kës ki nul.

Pjukan pi Pawulu ajukanuŋ Timote

⁶ Woli ijukan bayiţu ti Yetu *Krittu uţup wi, kwo nalemparul nanuura, kdiiman kë ikuşnaana abot adëm ti nţup nji pfiyaar, pjukan pi manjoonan pi iţaşuŋ bnuura. ⁷ Pokan nţup nnaaf njanwoon njanwo manjoonan, ţepan ţep itaman iňog Naşibaţi. ⁸ Na manjoonan ptaman kado kaşerŋ şerjan uleef panuuraa, kë ptaman kado kaţaş Naşibaţi paşë nuura pa iko bti ; pawo na kahon ki ubida wi nţa na wi faan. ⁹ Bañaan bti bawo kate uţup wi, ţiki ujoonani. ¹⁰ Nţaman keeri nlemp nbot ngutan pa pňog Naşibaţi wi nţuuŋ mnhaţ mi nun ti a, ul anwoon najeb, akuţ awo nabuuran bañaan bti banfiyaaruŋ Krittu.

¹¹ Uţup wi, wi wi iwoon kado kajukan kabot kaţu bañaan bti bado kaţaş wa. ¹² Nin ñaan alon awutan kabeehu ţiki ihoji, kë bţup bi nu, mnwo mi nu, uŋal wi nu, pfiyaar pi nu na pjint uhaaş pi nu nşaşë wo kado banfiyaaruŋ bado kado ji iwi. ¹³ Ji ndo kabi, tamaan ti pleyiir *Ulibra wi Naşibaţi ti kadun ki banfiyaaruŋ, ti pţup baka uţup wi Naşibaţi na ti pjukan baka. ¹⁴ Wutan kadaayanaan uţen wi *Uhaaş wi Naşibaţi uţuuŋ ti iwi, wal wi uţepnuŋ ti bantohi kë bapafu iñen aşë ţiini. ¹⁵ Ţuun kabaţ ti iko mënţ, ulemp wi nu uhilna uya kadun, uwinana ti bañaan bti. ¹⁶ Tamaan ido kalipara ti mnwo mi nu na ti pjukan pi nu, mēbaan iliint ; idole haŋ kbuuran uleefu na bañaan banktiinkiin.

5

Mnwo mi Timote ti kadun ki banfiyaaruŋ

¹ Wutan nin kalëbar na ñiint naţaf, ţepën ţep iţiini na a jibi ijaan kţiini na şaş, iţiini na baţaş a jibi ijaan kţiini na baţ a'u. ² Mēbaan baat baţaf jibi imēbanuŋ naan, ibot imēban baat banhojuŋ ji baţ a'u na uhaaş ujint.

Baat bayoţ

³ Mēbaan bnuura baat bayoţ, dji banwoon baanka baţenk. ⁴ Kë woli ñaat nayoţ abuk kēme ababntën, babukul mënţ kēme bababul bawo kadiiman pfiyaar pi baka du katoh ki baka duna wi baklukun bajug baka uko wi baţenkuŋ baka. Uko mënţ ulilun Naşibaţi. ⁵ Kë ñaat anwoon aanwo na nin ñaan alon ankndoon kaţenka, uŋ mënţan aji tu mnhaţ mi nul ti Naşibaţi, kañehan kabot kakooţa utejan na pnak. ⁶ Kë ñaat nayoţ anşaan ahokan iko yi umundu, awo ñaan ankeţuŋ ; aji wo najeb ti bdig hēnk kaşë do bi keţa ket du uhaaş. ⁷ Leşaan bañaan kak uko waŋ bawutna kawo baankţup nin buţaan blon ti baka. ⁸ Kë ñaan aşale wo aando ji ţenk bayiţul, ajunna biki katohul, adek Yetu *Krittu kafet : awuţ apel ñaan anwoon aanfiyaar Krittu.

⁹ Woli ñaat aŋal ppiitan katim kawo ti pntuk pi baat bayoţ, awo i kaka nşubal iñeen paaj kapaf, kawo ñaat ambiin alin ti bniimul ; ¹⁰ awo kawo ñaat ammetaniin ti pdo bnuura : akuş babukul bnuura, aţijan bayaant bnuura, aňow ihoţ yi bañaan banwoon biki Naşibaţi*, aţenk bajuuk, ado iko inuura bti. ¹¹ Kë baat bayoţ banhumuŋ, wutan kapiitan baka ti pntuk pi baat bayoţ

* **5:10** Pñow ihoţ yi bayaant banfiyaaruŋ: Ƨfa du Itrayel pñow ihoţ yi nayaant paji padiiman kē ñaan adëmana.

ṭiki woli uṅal wi piint udo baka kē balow *Krittu, bakak kaṅal pniima. ¹² Wal mēnt baji baduknaana ṭiki bagar hēnk uko wi bahonṅon Krittu. ¹³ Kē hēnk, wi bawoonṅ baanka uko udo, baji bañaay na itoh, kapaf ṭunṅ pwaanṅ uko udo puṅ bṭup bṭum na bkuutar, kaṭiiniyaan iko inwoonṅ iinwo kado kaṭiiniyaan. ¹⁴ Ukaaṅ keeri kē nhokan baatṅ bayoṅ banhumuṅ baaniimaa, babuk bawo na itoh yi baka, baṣoorad nja bawutna kaṭup buṭaan ṭi nja. ¹⁵ Balonṅ ṭi baka bado bi jot jot aṭaṣ *Ṭatana. ¹⁶ Naaṭ anfiyaaruṅ andoli anwoonṅ na baatṅ bayoṅ du katohul awo kaṭēnk baka, aanwo kawut pntuk pi banfiyaaruṅ pawo i pdo kaṭēnk baka. Hēnk di di pajaan pahil pṭēnk banwoonṅ baanka ṅaaṅ.

Bantohi

¹⁷ Bantohi bankṭonṅonṅ bnuura banfiyaaruṅ, kajunna banjaanṅ balempṅ ṭi pṭup uṭup wi Naṣibaṭi na banjaanṅ bajukan wa, bataanṅ na pyeenk baluk bwēek. ¹⁸ Na manjoonan, upiitana ṭi *Ulibra wi Naṣibaṭi aji : « *Iinwo kaneenan uwit unklempariinṅ pfeer wal wi kakit kabanuṅ* »* akak aji : « *Nalemp awo kaluka ujēnk wi nul* ». » ¹⁹ Wutan kadinan nin batapar nantohi anṅṅonṅonṅ banfiyaaruṅ bṭup bē mēntṅ bañaanṅ batēb kēme bawajanṅ babinṅ aṭup. ²⁰ Woli ajubani, ṭiiniin na a ṭi kadun ki banfiyaaruṅ bṭi, bantohi bandukiinṅ bahilna baten.

²¹ Dkooṭu ṭi kadun ki Naṣibaṭi na ki Yetu *Krittu na ki ṅwanjut ṅandataniiṅ ido kaṭaṣ iko yi ṅjakiinṅ yi na uṣal unwoonṅ utool, wutan kapaṭṣēr ṭi iko bṭi yi ikdolouṅ. ²² Wutan kaṭaran nin ṭi ppaf ṅaaṅ iṅen kawula pṣih kaṭi ibi ineeṅ ṭi pṅuban pi ṅaaṅ alonṅ. Wutan kaṭopan uleefu.

²³ Ṭaṅaaṅ pdo kadaan meel ṭaṅ, jaan kdaan ubiṅu untiinku pa kayiṅu kanjaanṅ katum pnooranu.

²⁴ Pṅuban pi bañaanṅ balonṅ paji pabi winana winana ji babi bado kawayēṣ baka ; kē pi balonṅ paṣē ji paṭo kajon kabaa winana. ²⁵ Kē hēnk di di iko inuura yi bañaanṅ bajaanṅ bado ijaanṅ iwinana, ilonṅ inwoonṅ iinwinanaa iji iluṅ kawinana.

6

Pjukan ṭi uko wi balempar bañaanṅ

¹ Bañaanṅ bṭi banwoonṅ balempar bañaanṅ bawo kamēban biki baklemparuṅ kado kaṭiink baka bnuura. Hēnk baankdo nin uko ulonṅ uwuṭaan wi bañaanṅ baktijanṅ katokna katim ki Naṣibaṭi na pṅukan pi nun. ² Kē banṣaanṅ alempar bañaanṅ banfiyaaruṅ *Krittu, bawutan kaṣal kaji babeeh baka ṭiki bawo bayitṅ baka ṭi Krittu. Bawo kaṭēp ṭēp kado kalempar baka bnuura ṭiki bañaanṅ biki Naṣibaṭi anjalṅ biki baklemparuṅ hēnk.

Bajukan baṭilan

³ Iko mēntṅ bṭi yi yi iwoonṅ kado kajukan kabot kaṭu banfiyaaruṅ pdo. Woli ṅaaṅ alonṅ ajukan iko ilonṅ impaṭi awo aankṭaṣ ṅṭup ṅnuura ṅi Yetu *Krittu Ajugun na pṅukan pantaanṅonṅ na pṅogan bañaanṅ du Naṣibaṭi, ⁴ awo nahomp nawēek, aamme me nin uko ulonṅ, atam bṭup, na pṅomna uko wi ṅṭup ṅjakuṅ. ṭunṅ duṅ mēntṅ di di pṅeebar iko, na pṅom na bkuutar na pṣalad bañaanṅ buṭaan ijaanṅ ipēna, ⁵ yul na blaṭar banwoonṅ baankba. Bañaanṅ banwoonṅ ṭi blaṭar mēntṅ batoka ṅṣal, baankak ame manjoonan, wi baṣaluṅ aji plempar Naṣibaṭi pawo uko ukaani itaka. ⁶ Na manjoonan plempar Naṣibaṭi paji pawul ṅaaṅ iko inuura itum woli alinṅ ṭi uko wi akaanṅ. ⁷ We wi ṅṭijunṅ wi ṅbukiinṅ ba? Nin uko ulonṅ. Kē we wi ṅhiniinṅ kayaanaan ba? Nin uko ulonṅ. ⁸ Kē hēnk keeri di

ḡwoonj kakēšan woli ḡka uko ude na uwohara. ⁹ Kē baṣṣaan ḡjal pyok, baji bajot ṡi kaguuru, kawo ṡi bṡaaw, kaṣē neej ṡi iko ipēn iṡop iṡum injaan ḡdo ṡiaan atoka kakuṡ kaneem. ¹⁰ Na manjoonan ḡjal itaka pajaan paṡij iko iwuṡaan bṡi ; baṡaan balon banṡalun itaka badek Naṡibaṡi kafet aṡē yewlēn ḡleef ḡi baka na ḡnoor ḡantumun maakan.

Pjukan pa Timote

¹¹ Kē iwi, inṡaan awo i Naṡibaṡi, lowan iko mēntṡ bṡi, iwo kado kala pwo natool, pdo iko inklilun Naṡibaṡi, pṡiyaara, ḡjal baṡaan, phil kamiir na ḡjoob bkow. ¹² Gutaan ugut unuura unwoon ḡmēban pṡiyaar ḡi ḡṡiyaarun *Krittu aliint, iṡē iyeenk ubida wi mntṡ unkaan kē idu'anaa wi iṡupun aji ifiyaar Krittu kē baṡaan batum bammaari. ¹³ ṡi kadun ki Naṡibaṡi anwulun baṡaan na ḡko uhēfēnt na ki Yetu *Krittu anṡupun manjoonan wal wi awoon ṡi kadun ki *Pont Pilat dkooṡu ¹⁴ ḡdo iko yi ḡṡun pdo yi. Wutan kapēnan nin uko ulon da, uwut kaka nin bṡup te wal wi Ajugun Yetu Krittu aklun kapēn kawinana. ¹⁵ Naṡibaṡi akdolun Krittu awinana ṡi wal wi adatur ; ul annuurandēnun bnuura, anwoon naṡih aloolan ṡaṡ, anwoon Naṡih *Andēmun Maakan. ¹⁶ Ul ṡaṡ awoon aankket, afēt du bjeehi bi nin ṡiaan awoon aanhil pban, ul i i nin ṡaan awoon aambaan kawina kēme kahil pwin. Ul awoon na mndēm na mnhina te mntṡ! Uwo han!

¹⁷ Hēnkun, jakan na bayok biki umundu wi, bawut kadeen ḡgan, bawut kaṡu mnhaṡ mi baka ṡi pyok panjaan paba, baṡpēn ṡēp baṡu ma ṡi Naṡibaṡi anjaan aṡen nja iko bṡi kaṡuman ḡṡē wo bnuura. ¹⁸ Badoon kado bnuura, pyok ḡi baka pawoon pdo bnuura ; bawoon baṡaan banjaan baṡen, banjaan banjal pfaṡiir uko wi bakaan. ¹⁹ Woli bado han, baji baṡonkrēn pyok ḡṡum pa faan kahilna kalun kaka ubida wi manjoonan.

²⁰ Iwi Timote, hankan bnuura uko wi Naṡibaṡi awuliin. Lowan ḡṡup ḡanwoon ḡaanka udooni akuṡ awo ḡaanlil Naṡibaṡi, na blaṡar ṡi uko wi banjakun aji uko wi baktupun uwo kame aṡē ṡilan ṡilan. ²¹ Baṡaan banṡiyaarun ḡṡilan mēntṡ baduk ḡṡaṡ ḡbah bi Yetu. Dṡēhan Naṡibaṡi awulan, an bṡi bnuura bi null!

Uṭup utēbantēn wi Pawulu apiitun Timote

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta katēbantēn ki Pawulu apiitun Timote. Apiit ka wi awoon ukalabuṣ du Rom. Banohul bti baṭi wal mēnt aduka. Luk ṭaṭi anwoon napiintaan awoon aanduka. Pawulu awin kē uko ubaa, pkeṭ ṭaṭi padukiin. Uko mēnt ukaan kē apiit Timote kaṭaṇa ṭiki ajeja kē awo ji abukul na manjoonan. Kakaarta ki Pawulu apiitun ki kawoon kabaaṅṣaani ki apiitun. Apiita ṭi kakaarta ki aji na a amēban ji a aliint ṭi pfiyaar. Akak ajaka ataman ṭi pṭup Uṭup Ulil Unuura wi Yetu Krittu woli badoo hajana. Aji na a alipara pjukan panwoon paanwo Uṭup Ulil Unuura. Pawulu akak aṭup ṭi ka aji ul ṭi uleeful agutan ugut unwoon unuura, kē awo kaya hēnkun du Ajugun Yetu Krittu. Aṭup aji ṅaan anfiyaarun Krittu andoli awo kado ji a.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.1-2)
2. Pawulu aṭaṇ Timote (1.3-18)
3. Hum di di ṅaan ajaan awo nangoli nanuura i Krittu (2.1-26)
4. Hum di di baṅaan bajēn bakluṇ kawo ṭi ṅnuur ṅbaaṅṣaani (3.1-9)
5. Pmēban kaliint ṭi pfiyaar (3.10-4.8)
6. Pṭaṇ pbaaṅṣaani na pwul mboṣ (4.9-22)

Pwul mboṣ

¹Nji Pawulu, i Naṣibaṭi aṇaluṇ nwo nanjaṅan i Yetu *Krittu, aṭu'ēn ndo kaṭup uko wi ubida unwoonun ṭi Yetu Krittu wi ahoṇun, ²dpiitiin, iwi Timote abuk naan i nṅaluṇ. Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittu Ajugun bawulu bnuura na mṅaga babot bajoobṭēnu uhaaṣ.

Pawulu atēṅṅēn Timote

³Dbeeb maakan Naṣibaṭi i nji kadēmanun jibi bateem naan babiin adēmana na uṣal ujint. Dji kaduka ṭi pñehana utejan na pnak, kaṣē leṣu. ⁴Dleṣ mnkuul mi nu*, aji kaṅal maakan kawinu kahilna kaṭum na mnlilan. ⁵Dkak aji kaleṣ pfiyaar pi nu panjoonanun. Pfiyaar mēnt pi pi bi Lowit ateemu ṅaaṭ na Ēnit naan babiin awoonaan uteek, dfiyaar bnuura kē pawohaṇ ṭi iwi. ⁶Ukaan kē nji kaleṣanu, itij bnuura uṭen wi Naṣibaṭi awuliin wi mpafiin iñen. ⁷Na manjoonan Naṣibaṭi aanwul nja uhaaṣ wi blal, aṭep ṭep awul nja uhaaṣ wi mntēṅ, wi bjalad na wi pṭoorandēr. ⁸Wutan keeri kakowa pṭiiniyaan uko wi Ajugun, wutan kakowara nji nwoon nakalabuṣ pa ul ; hajan na nji pa *Uṭup Ulil Unuura, mnhina mi Naṣibaṭi manṣē mando kaṭenku. ⁹Naṣibaṭi abuurun nja abot adu nja ṅwo biki nul. Kē uko mēnt uṣē wo uunwoona ṭi udo wi nja, uwoona ṭi mṅaga mi Naṣibaṭi aṭepnun ṭi Yetu *Krittu awul nja. Ado bi ṣala ṣal undiimaan ji abi ado kapaṣ umundu aji aṅaga nja, ¹⁰mnṅaga mēntēn mampēn awinana hēnkun ṭi ubi wi Yetu Krittu nabuuran nja. Ul awatun pkeṭ abot aṭepna ṭi Uṭup Ulil Unuura adiiman ubida wi mnto. ¹¹Naṣibaṭi aṭu'ēn kē nwo nanjaṅan anjaan aṭup kabot kajukan Uṭup Ulil Unuura. ¹²Uko waṅ ukaan kē nji kahaj hēnk, aṣē wo mēnkowa ṭiki dme bnuura Yetu Krittu i nfiyaarun abot ame kē ahina kaṭijan bnuura uko wi ahankanaanun te unuur

* 1:4 Natenan ṭi Ulemp 20.37.

uweek wi aklun kabi. ¹³ Doon kataş bnuura nŕup nnuura ni itiinknun ŕi ni, mēbaan ŕa na pfiyaar na unal yi nyeenkunŕ ŕi Yetu Krittu. ¹⁴ ŕijaan bnuura uko unuura wi ahankaniin, wi *Uhaaş wi Naşibaŕi unwoon ŕi nja ukŕenkiin iŕijan.

¹⁵ Jibi imeen, baŕaan bti biki utaak wi Atiya bawutanaan, Figel na Hermogen bawo ŕi bukuŕ mēnŕan.

¹⁶ Dŕehan Ajugun aŕaga biki katoh ki Onetifor ŕiki atēŕtēnaan nŕyaaş nŕtum abot awo aankowaa wi batuhnun. ¹⁷ Wi abanun du Rom, aŕēp ŕēp ataman ŕi pla'en te adoo awinēn. ¹⁸ Dŕehan Ajugun aŕagi'a ŕi unuur ubaaŕŕaani. Ime kak bnuura jibi aŕēnkunŕ wi nŕwoon du Efet.

2

Mnhaj mi nalempar Krittu

¹ Kē iwi abuk naan, tamaan ijejna mntēŕ mi nu ŕi bnuura bi Yetu *Krittu akwuliin. ² Itiink uko wi njukanun ŕi kadun ki baŕaan baŕum, kaan ijukan wa baŕaan biki bahaŕun, banhilun kajukan wa kak bandukiin.

³ Hajan na nŕi ji nangoli nanuura i Yetu *Krittu. ⁴ Nin ŕaan alon anwoon ŕi pngoli aanji nooran uleef na iko yi baŕaan banwoon baanwo bangoli woli aŕal kalempar bnuura naweekul. ⁵ Kē hēnk kak di di uwoon ŕi pŕi, ŕaan aanji yeenk katum woli aanŕi jibi bajakun. ⁶ Kē hēnk kak di di najaar anlempun bnuura ajaan aka na pyeenk kafah kateek ki uko wi akitun. ⁷ ŕalan bnuura uko wi nŕi nŕupiin, Ajugun aŕēnku ika uŕal umeeni iko bti.

⁸ Leŕan Yetu *Krittu annaŕiin ŕi pkeŕ, ampēnnun ŕi pntaali pi *Dayiŕ naŕih ; *Uŕup Ulil Unuura mēnŕ wi wi nŕi kaŕupun baŕaan. ⁹ Wul ukaan kē nŕi kahaj adoo tanana ji nado buŕaan. Kē uŕup wi Naşibaŕi uŕē wo uuntananaa. ¹⁰ Ukaan kē nŕi kamiir iko bti pa baŕaan bandataniin bahilna bayeenk mbuur mi Yetu Krittu akwulun baka na mndēm te mnto. ¹¹ Baŕaan bti bawo kate uŕup wi, ŕiki ujoonani :

Wi nkeŕun na *Krittu, nŕlun kaka ubida na a.

¹² Woli nŕmēban aliint, nŕlun kaŕih na a.

Woli nŕpoka, ul kak alun kapok nja.

¹³ Woli nŕdeka kafēŕ, aji woh na nja kamēban nja, aanhil kalaŕ uleeful.

Pgut na bajukan baŕilan

¹⁴ Wutan kaŕaŕan pdo kaleŕan baŕaan iko yi, kaŕup ŕi kadun ki Naşibaŕi kē bawo kawut nŕjom pwaan udooni ŕi uko wi nŕup nŕajakun, panjaan paneeman ŕaŕ banjaan batiink pa. ¹⁵ Tamaan inaŕ ŕi kadun ki Naşibaŕi ji ŕaan anlempun bnuura, nalemp anwoon aankowaa, ankjukanun bnuura uŕup wi manjoonan. ¹⁶ Kē nŕup nŕanwoon nŕaanka udooni, nŕanwoon nŕaanlil Naşibaŕi, lowan nŕa. Banwoon ŕi nŕa baji balowa low Naşibaŕi pya. ¹⁷ Nŕup nŕi baka nŕaji nŕatoka tok pya jibi ujad ujaan udēma dēm pya. Himene na Filet bawo ŕi bukuŕ mēnŕan : ¹⁸ bapok manjoonan wi baŕupun aji Naşibaŕi ado bi naŕan baŕaan ŕi pkeŕ, apēnan hēnk baŕaan balon ŕi pfiyaar pi bafiyaarun. ¹⁹ Kē uŕup wi Naşibaŕi uŕē naŕ aliint ji plaak pi bajaar baniwna, kē bapiit ŕi plaak mēnŕ aji : « Ajugun ame baŕaan banwoon biki nul » akak aji : « Nŕaan anjakun aji awo i Ajugun awo kadek kafēŕ iko inwoon iinwo itool. »

²⁰ ŕi katoh kaweek uunji uka ŕaŕ iko ideeni na idaani yi uwuuru kēme yi untaam, uji uka yi babomanaani imul na yi ufuuŕ ; ilon iji iwo yi bayaant, ilon kawo pa iko yi nŕnuur bti. ²¹ Woli ŕaan apēn ŕi iko iŕop yi nŕiniyaanun aji

wo ji iko yi uwuuru kēme untaam. Ayiman pa Ajugun, aji lempara bnuura, ahinan pdo iko inuura bti.

²² Lowan unoh wi kpoŋ itaman ido kala pwo natool, pfiyaar, uŋal na pwo bnuura na bañaan. Doon iko mēnt na bañaan banjaan badēman Ajugun na uhaaş ujint. ²³ Pēnan ti blaŋar banwaanun udooni, ime kē baji baŋi pŋom. ²⁴ Kē ŋaan anŋaan awo nalempar Ajugun aŋe wo kalow pŋom, awo kaŋep tēp kaŋal bañaan, kahil pjukan, kahil kamiir. ²⁵ Awo kaŋiini na banklaŋulun na ŋŋup ŋnuura kahaŋ kē ulome Naŋibaŋi aŋen baka baŋelēs ŋhaaş ŋi baka, ado baka bame manjoonan. ²⁶ Bakak wal mēnt na ŋŋal ŋi baka kapēn ti bŋaaw bi *Untaayi Uweek umobun baka, kē bawo ti pdo uko wi uŋalun.

3

Nnuur ŋbaaŋsaani

¹ Dŋal ime kē ti ŋnuur ŋbaaŋsaani, ŋwal ŋtam ŋalun kabi. ² Bañaan balon balun kado kaŋal ikow yi baka tañ, kaŋal itaka, kawo bahomp, kadēman ŋleef ŋi baka, kakar katim ki Naŋibaŋi, kapok ptiink bajug baka, kapok pleŋ baka, kabeeh iko yi Naŋibaŋi. ³ Balun kadēnēt ŋhaaş, kawo baankŋaga, kakuutar, kawo baankhil pŋoorandēr, kaŋoonk, kabot kapok uko unuura. ⁴ Bañaan mēnt balun kado kaguurad, kamēnaŋ, kawo bahomp baweek, kaŋal unoh kapel pŋal Naŋibaŋi. ⁵ Baji bawo ti bdiŋ ji bañaan banŋogun Naŋibaŋi kaŋe poka du meeŋ. Lowan bañaan mēnt. ⁶ Balon ti baka baji baneer du itoh kaguur baat banwiŋun ŋŋal, bantumun ipekadu, kē iko itum yi ŋleef ŋi baka ŋaŋalun ikŋon baka. ⁷ Baat mēntan baji bawo ti pjuk kaŋe wo baanji bahil nin pme manjoonan. ⁸ Jibi Yanet na Yambret* babiin alaŋ tfa Moyit, hēnk di di bañaan mēnt baklun kalaŋ manjoonan. Bawo bañaan biki ŋŋal ŋaŋopun, bawo bañaan banwoon baanhil kafyaar Yetu *Krittu. ⁹ Kē baŋe wo baanhil kaya kadun ti kaguuru, ŋiki bpēn bi baka balun kawinana ti kadun ki bañaan bti jibi bi Yanet na Yambret babiin awinana.

Bnuura bi Ulibra wi Naŋibaŋi

¹⁰ Kē iwi, iwin bnuura pjukan pi naan, ame jibi nwoon, iko yi ŋalun pdo, jibi nfiyaarun *Krittu, iwin kē dmiir, dŋal bañaan akuŋ amēban aliint. ¹¹ Ikak awin wi bañaan baknooranaanun, ahajanaan du Antiyoka, na Ikoniom na Littra*. Mnhaŋ mnhoŋ mi mi bawoon baanhajanaan da? Kē Ajugun aŋe pēnanaan ti ma bti. ¹² Kē ŋaan andoli anŋalun ptaŋ Yetu *Krittu, balun kahajana. ¹³ Kē banŋaan awo bañaan baŋot na banjaan baŋilan, baki kaduka duka ti pdo buŋaan, kawo ti pguur bañaan kabot kaguur ŋleef ŋi baka.

¹⁴ Kē iwi, uko wi ijukun abot adinan aji ujoonani mēbaan ti wa, wi imeen ŋaan anjukaniin wa. ¹⁵ Wi iwoon napoŋ te hēnkun ijuk ame *Ulibra wi Naŋibaŋi, wul uhiniin kawulu uŋal untuŋa unŋtjiin ibuur wi ifiyaarun Yetu *Krittu. ¹⁶ Iko bti impiitun ti Ulibra wi Naŋibaŋi iwoona du a. Inuura pa pjukan nja uko unwoon manjoonan, kaŋan nja, kadiiman nja bgah wal wi ŋdolun buŋaan, kajukan nja pwo batool. ¹⁷ Hēnk di di ŋaan anwoon i Naŋibaŋi akyeenkun ti uhaaşul iko bti yi anumiiŋ kadolna iko bti inwoon inuura.

4

Iko ilon kak yi Timote awoon i kado kado

* **3:8** Yanet na Yambret: Balon baŋal kē bañaan mēnt bawo bado dayaamu biki Ejiptu : Natenan ti Ppēn 7.11, 22 na 9.11. * **3:11** Natenan ti Ulemp 13.14-52; na ti 14.1-20.

¹ Yetu *Krittu aluŋ kawinana ji naŋih kawayeŋ bajeb na bankeŋuŋ, aluŋ kabi kaŋih. Ukaaŋ kē nji kakooŋu ŋi kadun ki Naŋibaŋi na ki Krittu mēŋ: ² ʔupan baŋaaŋ uŋup wi Naŋibaŋi, baŋale pte wa kēme woli baanŋali ktamanaara taman. ʔiiniin na bandoluŋ buŋaan ibot iŋoman na banjubanuŋ, tēŋtēnan baŋaaŋ ŋi pdo bnuura, doon uko mēŋ na kamiir kaweeek pa pjukan baka. ³ Na manjoonan wal ubi wi baŋaaŋ bawoon baankak aŋiink pjukan pnuura, bado kaŋaŋ iko yi ŋleef ŋi baka ŋaŋaluŋ, kawo na bajukan baŋum bankŋupunŋ baka uko wi baŋaluŋ ptiink ŋaŋ. ⁴ Baankak aŋal ptiink manjoonan, babaa ʔep ʔep kaŋiink iko inwoon iinwo manjoonan. ⁵ Iwi kē iŋe wo i kaŋoorandēr ŋi iko bti yi ikdololuŋ, jaan kmiir ŋi wal wi mnhaj, taman idō kaŋup *Uŋup Ulil Unuura, ido kado ulemp wi nu jibi uwoon kadolana bti.

⁶ Kē nji, bado bi tulēn jibi bajaan batul poot pi pŋur, wal wi naan wi pkeŋ udo bi kaban ban. ⁷ Dgutan ugut unuura, dba pŋi, dmēban ŋi pfiyaar pi nfiyaaruŋ Yetu *Krittu. ⁸ Uko unduki'aanuŋ hēnkuŋ uwoon pyeenk utepi wi ŋaan natool ajaan afuuŋa. Utepi mēŋ, Ajugun, nawayeŋ natool aklunŋ kawulēn wa ŋi unuur wi aklunŋ kawayeŋ baŋaaŋ. Kē mēŋ nji aloolan ŋaŋ kayeenkuŋ wa, baŋaaŋ bti banŋaluluŋ ayoonk ubi wi nul bayeenk wa.

Iko yi Pawulu aŋaluŋ baŋaaŋ bado

⁹ Faraan ibi du nji, ¹⁰ ŋiki Demat ŋi pŋal iko yi umundu wi, adukēn aya Tetalonika, kē Kreŋent aya Galatiya, Tituŋ kē aya Dalmatiya. ¹¹ Luk ŋaŋ adukiinŋ na nji. Dolan Markuŋ abi na iwi ŋiki dnumi'a maakan ŋi ulemp wi naan ŋi. ¹² Dyil Tiŋik du Efet. ¹³ Woli iluŋ abi, kŋijēn bayeti bi naan bi ndukuŋ du uko Karpuŋ du Trowat, na ŋlibra, iŋe iwut nin kaŋilma ŋi babomanaanuŋ injan. ¹⁴ Alektandēr naŋak adolēn buŋaan maakan ; Ajugun aluŋ kaluka ulemp mēŋ. ¹⁵ Lipariin iwi ŋi uleefu, ŋiki abi pok maakan uŋup wi ŋkjukanuŋ.

¹⁶ Byaaŋ bteek bi bakwayŋaanuŋ, nin aluŋ aambi bi aŋok na nji, badukēn bukāl bti. Dŋehan Naŋibaŋi awut kafēn baka uko mēŋ! ¹⁷ Kē Ajugun aŋe wo ŋi kafēn naan awulēn mnhina mi pŋup uŋup wi nul bti, baŋaaŋ banwoon baanwo bayuday bti bahilna baŋiink wa. Kē hēnk di di abuuranaanuŋ ŋi pkeŋ. ¹⁸ Ajugun aluŋ kabuuranaan ŋi iko iwuŋaan bti yi baŋaluŋ pdolēn, kaŋooŋēn bnuura du pŋih pi nul du baŋi. Mndēm manwo ŋi a te mnŋo. Uwo haŋ.

Pwul mboŋ pbaaŋŋaani

¹⁹ Wulaan bi *Pritiliya na Akila mboŋ, na biki katoh ki Onetifor.

²⁰ Erattuŋ aduka du ubeeka wi Korint, kē nduk Trofim du ubeeka wi Milet ŋiki amaaki.

²¹ Tamaan ibi ji ujontŋ ubi udo kajun. Ewubuluŋ awuluŋ mboŋ, na Pudeent na Linut na Klodiya na banfiyaaruŋ bti.

²² Dŋehan Ajugun awo na iwi, dŋehan awulan an bti bnuura bi nul!

Uṭup wi Pawulu apiitun Tit

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun Tit. Tit mēnt aanwo nayuday aṣē bi kak afiyaar Krittū aji gakandēr na Pawulu. Pawulu apiita kakaarta kē kaṭēnka du Kret di abiiṅ aduka, aji ado katen ulemp wi pntuk pi banfiyaarun Krittū panwoon da. Kakaarta ki kaṭiiniyaan iko iwajant inknōoranun Pawulu ṭi pntuk mēnt. Uteek uwo kē Pawulu aleṣan Tit jibi ṅaan i baṭuun ṭi kadun ki pntuk pi banfiyaarun awoon kawo. Apiit aṭup uko wan, ṭiki awin mnwo mnwuṭaan mi baṅaan baṭum ṭi biki Kret bawoonaanun. Ufēbantēn uwoon kē akak aṭup Tit ajukan baṅaan biki da mnwo mi kawuun kandoli kawoon kawoonaan. Bantohi biinṭ na bantohi baat (banwoon kak kajukan baat banwoonun bampoti), baṭaṣa na bajuuk ṭi ulemp. Abaaṅṣaan aṭup Tit jibi ṅaan anfiyaarun Krittū awoon kawo. Awo kawo ṅaan anwoon aanji ṅal pla bṭup, kado pnoh na baṅaan kalow bkujar, pnjom, bpaṭṣēr ṭi pntuk pi banfiyaarun.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ na pñehan Naṣibaṭi (1.1-4)
2. Pṭaṅ banwoon ṭi kadun ki pntuk pi banfiyaarun (1.5-16)
3. Pṭaṅ banfiyaarun Krittū (2.1-3.11)
4. Pwul mboṣ pbaaṅṣaani (2.1-3.15)

Pwul mboṣ

¹ Nji Pawulu, nwoon nalempar Naṣibaṭi, dpiitiin iwi Tit, dwo kak *nanjañan i Yetu *Krittū kahilna kaṭup uṭup untaanun na pfiyaar pi biki Naṣibaṭi adatuṅ na kame kanjoonanun kanjaan kaṭij baṅaan baṅog Naṣibaṭi. ² Mnhaṭ mi ubida wi mnṅo manwoona ṭi iko mēnt. Ubida mēnt, Naṣibaṭi anwoon aanji ṭilan ahonun wa undiimaan wi apaṣun umundu. ³ ṭi wal wi adatuṅ, Naṣibaṭi nabuuran nja awul uṭup wi nul aji nṭup wa baṅaan. ⁴ Dpiitū, iwi abuk naan na manjoonan ṭi Yetu Krittū i ṅfiyaarun nja bti. Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittū ambuuranun nja bawulu bnuura babot bajoobṭēnu uhaaṣ.

Ulemp wi Tit du Kret

⁵ Kē nṣē duku du Kret ihilna ibaañēṣ ulemp undukiin, idat baṅaan bankwoon bantohi biki banfiyaarun ṭi ṅbeeka bti jibi njakiin ido. ⁶ Nantohi i banfiyaarun awo i kawo ṅaan i nin alon awoon aanka uko uṭup ṭi a, awo kaniim ṅaaṭ aloolan kaliṅ ṭi a, babukul bawo kafiyaar Yetu *Krittū, baanwo kawo ṭi iko iwuṭaan abot awo kado kate. ⁷ Na manjoonan naweek i banfiyaarun awo namali i Naṣibaṭi ukaan kē awo i kawo ṅaan i nin alon awoon aanka uko uṭup ṭi a, aanwo kawo nahomp, kēme natar udeeb, nakuj, nanjal ugut, aanwo kawo naguрад ṭi uko wi itaka. ⁸ Kē aṣē wo i kaṭēp ṭēp kawo ṅaan anjaan ayeenk baṅaan bnuura, anjalun pdo bnuura, aka uṣal, awo natool, aṭaṣ Naṣibaṭi, abot aṭijan uleeful. ⁹ Awo kamēban uṭup unjoonanun wi Naṣibaṭi jibi bajukanun wa kahilna kado kaṭaṅ baṅaan na pjukan pnūura, kabot kadiiman banklaṭun uṭup mēnt kē baanfaṅi.

¹⁰ Na manjoonan, baṭum ṭi baṅaan biki Kret baanji bate, aṭum bṭup abot aji baguрад. Bayuday banjakun aji baṅaan bawo i kawala kaṭēmp bawoonun haṅ. ¹¹ Iwo i kado baka badēt itum! Baji batok ṅṣal ṅi itoh ipēb wi bajaan bajukan baka iko inwoon iinwoo kado kajukan. ¹² Uka ṅiinṭ alon i Kret,

najukan naweek, andoonj aji : « Biki Kret bawo baŕilan baweek, baŕot ji ņko ņi uŕeeh, awo bapëra banfeerun. » ¹³ Uko wi aŕupun ujoonani, ukaanj kë iwo kaŕoman na baka bnuura bahilna baliint ŕi pfiyaar, ¹⁴ bawut kaŕaŕ ņŕup ņanwoonj ņaanwo manjoonan ņi bayuday balonj na iko yi baŕaanj bandekunj manjoonan kafet bajakunj aji baŕaanj bawo i kado. ¹⁵ Iko bti iji iwo iijint ŕi kadun ki Naŕibaŕi pa baŕaanj banwoonj bajint, kë nin uko ulonj uŕe wo uunji uwo ujint pa banŕopun banwoonj baanņal pfiyaar. Nŕal na ņhaaŕ ņi baka ņaŕopi. ¹⁶ Baji baji bameenj Naŕibaŕi kaŕe diiman ŕi mnwo mi baka kë bapoka : bawo baŕaanj banjaan bado iko inŕopun maakan, banwoonj baanji bate, banwoonj baanhil pdo nin uko ulonj unuura.

2

Hum di Tit awoonj kado kajukan?

¹ Kë iwi Tit, iŕe wo kajukan uko untaanun na pjukan pnuura. ² ŕiiniin na baŕaf iji na baka bawo kaŕijan ņleef ņi baka, kawo baŕaanj bantiinkaniin, bankaanj ņŕal, bawo kamëban kaliint ŕi pfiyaar Yetu, ŕi ņŕal baŕaanj na ŕi kamiir. ³ ŕiiniin kak na baaŕ baweek iji na baka, mnwo mi baka manwo kalil Naŕibaŕi, bawo kalow bkuutar, kawut pjotan poot kadun, kaŕe kado kajukan iko inwoonj inuura. ⁴ Woli bado hanj, bajukan baaŕ banhojun ņŕal bayin baka na babak baka, ⁵ pwo na ņŕal, pjint ņhaaŕ, pdo kalemp ŕi itoh yi baka, pjoob ikow, ptiink bayin baka, baŕaanj bawutna kalaŕ uŕup wi Naŕibaŕi. ⁶ Kë hënk kak di di nņalun iŕiini na baŕaŕa iji na baka baŕoorandër. ⁷ Kë iwi ŕi uleefu iŕe wo kado kado bnuura ŕi iko bti batenna ŕi iwi. Doon kajukan na uhaaŕ ujint, pjukan pankndoonj baŕaanj bado katiinku. ⁸ Nŕup ņi nu ņawo i kawo ņtool, ņi nin ņaanj awoonj aankhil plaŕ, banklaŕiin bahilna bakowa, bawo baankka nin uko uwuŕaan uŕup ŕi nja. ⁹ Jakan na balempar baŕaanj bado katiink biki baklemparunj ŕi iko bti, bado kalemp bnuura bawut kado kalaŕ baka. ¹⁰ Baanwo kado kakiiij baka, bawo kawo baŕaanj biki bafiyaarunj bnuura. Hënk, ŕi iko bti yi bakdolunj pjukan pi Naŕibaŕi nabuuran nja paji panuura ŕi këŕ ki baŕaanj.

Pwinana pi bnuura bi Naŕibaŕi

¹¹ Naŕibaŕi adiiman nja bnuura bi nul, awul nja ba kahilna kabuuran baŕaanj bti. ¹² Bnuura mënt baji bajukan nja pwut iko inwoonj iinlil Naŕibaŕi na iko iwuŕaan yi ņleef nja ņaņalun. Hënk ņhilan pwo na uŕal, kawo baŕaanj baŕool, kado iko inlilun Naŕibaŕi ŕi mboŕ, ¹³ kayoonkna unuur wi mnlilan wi nņaŕun, wi Yetu *Krittu Naŕibaŕi naweek i nja, anjaanj abuuran nja akbiin na mndëm mi nul. ¹⁴ Awulunj uleeful kahilna kapënan nja ŕi buŕaan bti bi njaanj ņdo, kajintan nja kado nja ņwo baŕaanj biki nul, banjaanj banņal pdo iko inuura. ¹⁵ Kë hënk di di iwoonj kado pdiim : kaŕup, kakoot, kaŕoman. Kdinan nin ņaanj abeehu.

3

Hum di banfiyaarunj bawoonj kawo?

¹ Hënkunj leŕaan banfiyaarunj iji na baka bado katiink banwoonj ŕi pŕih bti, bawut kapataŕa badoki babi naŕ naŕ ŕi pdo iko inuura bti. ² Jakan na baka bawut kakuut nin ņaanj, batiinkar, bajoob ikow, bawo bnuura na baŕaanj bti. ³ Nja kak ņbi wo ŕfa baŕaanj banwoonj baanwo na ņŕal, banwoonj baanji bate, banneemunj, kë iko iŕop na iko iwuŕaan indoli yi ņleef ņi nja ņaņalun kë ikŕonj nja, ņbi wo ŕi mnŕot na pŕeebar iko, ado iko yi baŕaanj bakŕoornunj nja, aŕoorad ŕi ptoof pi nja. ⁴ Kë wal wi Naŕibaŕi nabuuran nja adiimanunj nja bnuura bi nul

na jibi aṅalun bañaan, ⁵ abuuran nja. Měnt iko itool yi nşalun aji ṅdoo ikaan, mnñaga mi nul ma. Aṭepna ti *uhaaş wi nul ajinṅan ṅhaaş ṅi nja, ado nja kě ṅwo bañaan bahalu. ⁶ Aṭepna ti Yetu *Krittu nabuuran nja awul nja uhaaş mēnt akēşan. ⁷ Krittu awulun bnuura bi nul ado kě ṅwo bañaan batool ṅhilna ṅhaṭ kě ṅka ubida wi mnṅo.

⁸ Bañaan bti bawo kate uṭup wi ṭiki ujoonani, kě ṅṅal iṭup bañaan bnuura, banṭuun mnhaṭ mi baka ti Naşibaṭi bahilna baṭu kabaṭ ṭi pdo kado iko inuura. Uko mēnt uwoon uko unnuuriin pa bañaan abot aṭenk baka. ⁹ Kě iş wo kapēn ṭi bṭup bṭum banwaanun udooni, na pṭiiniyaan jibi mnşini manyeenkiirun, na pṅom na blaṭar ṭi uko wi *bgah bi Moyit. Iko mēnt iwaan udooni abot awo iinji itij nin uko ulon unuura. ¹⁰ Woli ṅaan alon aṭij bpulad ṭi ptoofan, ṭiiniin na a uyaaş uloolan ikak ṭiini na a utēbantēn. Woli aantañani, lowaana, ipēnana ṭi iko bti, ¹¹ ime kě awo ṅaan anwuṭun uşal, pekadu di ajaan ado dadiiman kě aduknaanaa.

Iko ibaañşani yi pdo

¹² Wal wi nji kayilun Armatat kēme Tişik, iwo kataran kabi du nji du Nikopolit, dul di di njakun aji dwo ṭi wal wi ujonṭ.

¹³ Tamaan itēnk bi Tenat name bgah na Apolot bahilna bayaanṭ, bawut kawaan nin uko ulon.

¹⁴ Bayit nja ṭi *Krittu bawo kajuk ptaman maakan ṭi pdo iko inuura, nin ṅaan alon awutna kawaan uko wi anumiin unuur undoli, hēnk baankwaan udooni.

¹⁵ Bañaan banwoon na nji bti bawulu mboş. Wulan mboş banfyaarun bti abot aṅal nja.

Dñehan Naşibaṭi awulan an bti bnuura bi nul.

Uṭup wi Pawulu apiitun Filemon

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun Filemon nanohul. N̄iint m̄ent awo i ubeeka wi Kolot, awo n̄aan ammeetaniin du ubeeka m̄ent. Abi tiink k̄e Pawulu aktup Uṭup Ulil Unuura k̄e abi fiyaar fiyaar ti dko m̄ent akak aṭaṣ bgah bi Krittū. Abi ka ti bajuuk ti ulemp biki nul n̄iint alon i katim kawoon Onetim ambiin aṭi abuur. Wi ayaan aya ayit na Pawulu du dko di awoon du ukalabuṣ, k̄e aṭupa Uṭup Ulil Unuura unjaan uṭiiniyaan uko wi Yetu Krittū. Wi wi aṣaan afiyaar Krittū. Pawulu apiit Filemon kaji na a amiir Onetim. K̄e Onetim ti uleeful aṅooṭun kakaarta ki Pawulu apiitun. Ti bgah bi wal m̄ent, Filemon ahina lah kado Onetim uko wi aṅaluṅ k̄eme kafina. Pawulu akooṭa ti kakaarta ki aji na a awut kajej Onetim ji najuuk ti ulemp ambiin abuur. Ajaka ayeenka bnuura ṭiki h̄enkuṅ awo ti ploolan na Krittū.

H̄enk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1-3)
2. Pawulu abeeb Naṣibaṭi ti uko wi Filemon (4-7)
3. Pawulu akooṭ Filemon ti uko wi Onetim abuurun (8-22)
4. Pwul mboṣ pbaaṅṣaani (23-25)

¹ Nji Pawulu i ulemp wi Yetu *Krittū uṭuun k̄e nwo ukalabuṣ, na Timote ayit nja n̄kpiitiin, iwi Filemon i n̄maganun injaan klemp ulemp ut̄ent wi nun. ² N̄piit kak Apifiya n̄aaṭ ayit nja na Arkip anjaan agutan na nja, na banfiyaarun Yetu Krittū bti aji bayitiir du katohu. ³ D̄ñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittū Ajugun bawulan bnuura babot bajoobṭ̄enan n̄haaṣ.

⁴ N̄yaaṣ bti n̄i njaan kañehan dji kalesu kaṣe beeb Naṣibaṭi i njaan kad̄emaṅ ti uko wi nu. ⁵ D̄tiink k̄e bakṭiiniyaan jibi ifiyaarun Ajugun Yetu na jibi inaluṅ banwoon biki nul bti. ⁶ D̄ñehan Naṣibaṭi ado pfiyaar pi iṭokuṅ na nja pado kalemp, ihilna ime iko inuura bti yi n̄kaan ti ubida na *Krittū. ⁷ Iwi ayit naan unal wi nu udo k̄e n̄lilan maakan, k̄e uhaaṣ naan ubot aṭoora, wi ijaan kt̄enṭ̄en banwoon biki Naṣibaṭi.

⁸ *Krittū aṭen̄en k̄e n̄hil p̄ṭu'u p̄do uko wi n̄ji kahepariin. ⁹ K̄e n̄ji Pawulu naṭaf i ulemp wi Krittū uṭuun k̄e nwo h̄enkuṅ nakalabuṣ k̄e n̄ṣe ñehanu ñehan uko wi ti unal wi n̄kaan pa Krittū. ¹⁰ D̄ñehanu uko m̄ent pa ankakuṅ abuk naan ti Krittū wi nwoon ukalabuṣ, Onetim* i n̄ji kaṭiiniyaanun h̄enk. ¹¹ Aambi kaaru udooni, k̄e h̄enkuṅ aṣe kaarun udooni maakan nja bat̄eb bti.

¹² Dkakanu a, k̄e uṣe wo wo ji uhaaṣ wi naan wi n̄ji kawuliin. ¹³ Ddoo ṅal lah kaduka na a, awooru ti ado kaṭ̄enk̄en, wi *Uṭup Ulil Unuura uṭuun k̄e nwo ukalabuṣ. ¹⁴ K̄e n̄ṣe ṅal kayoonk idinanaan uko m̄ent, uko unuura wun uwutna kawo ji dkitu kit iñen. D̄ṅal up̄enna ti uhaaṣ wi nu. ¹⁵ Ulome nawayṣer na Onetim ṅwal n̄ntiinku, aṣe bi ahil akak du iwi naṭo te m̄nṭo. ¹⁶ Aankkak du iwi ji n̄aan i bajaan bajuukn̄ṭen ti ulemp ṭañ, ap̄el h̄enkuṅ n̄aan i bajaan bajuukn̄ṭen ti ulemp, awo h̄enkuṅ ayit nja i n̄maganun. Dmagana maakan na manjoonan, k̄e iwi, iwo kamagana kapel̄en, ṭiki awo nalemparu abot awo ayiṭu ti Ajugun. ¹⁷ J̄em pfiyaar Yetu pado k̄e nwo ayiṭu, keeri im̄ebana ji n̄ji ti uleef naan. ¹⁸ Woli adolu uko ulon unde'iin k̄eme aṭeṭu uko ulon, kt̄up̄en, n̄ji

* **1:10** Onetim : Dawoon annumaniin, ankaan udooni.

kaluŋ kaluku. ¹⁹ Nji Pawulu kapiitiin na kañen naan, nji kalukiin. Mënŋal pleşanu kē iwi idoo ʒeeʒen : nji dkaan kē ika ubida ʒi Yetu *Krittu. ²⁰ Aa, iwi ayiʒ naan tenan ʒi Ajugun idolēn uko wi nñehaniin, tenan kak ʒi uŋal wi Krittu iwalanaan uhaaş. ²¹ Dfiyaar bnuura wi nji kapiitiin kē idinan uko wi nhepariin. Ddoo me kē idoo do kapelan uko wi nhepariin.

²² Kaan ido kabomanaan meet, dfiyaar kē pñehan pi nakñehanun Naşibaʒi paʒu bakakanaan hēnkun ʒi iñeen yi nan.

²³ Epafraʒ i ulemp wi Yetu *Krittu uʒuun kē awo ukalabuş na nji, awulan mboş, ²⁴ ul na bi Markut Arittarkut, Demaʒ na Luk banjaan balemp na nji.

²⁵ Dñehan Ajugun Yetu Krittu awulan bnuura bi nul ʒi nhaaş.

Uṭup wi bapiitun Bahebĕrĕ

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki bapiitun bayuday bankakun afiyaar Krittū. N̄aan ampiitun ka aammeetanaa, kĕ uko wi baṣaan ame bnuura uwo kĕ ampiitun ka ame bnuura N̄ibra n̄i Naṣibaṭi, ṭiki ṭi n̄ul n̄i n̄i ajaan atenna kadiimanaan baka manjoonan. Babi hajan ṭfa maakan banfiyaarun Krittū bateek kĕ badoo ji bamena. Uko mĕnt ukaan kĕ n̄aan ampiitun hĕnk apiit baka kaji na baka bamĕban baliint, bawut kapĕn ṭi pfiyaar pi bafiyaarun. Du unjon, Naṣibaṭi abi do bhonar na bayuday. Abi ji na baka woli n̄aan ajubani, bafin ulimariya kaṭejan, Naṣibaṭi kaṣĕ miir n̄aan mĕnt pjuban pi nul. Kakaarta ki kaṭup kĕ bhonar bhalu bi Naṣibaṭi adolun pa baṣaan banfiyaarun Abukul bapel bteek. Uko wi Yetu Krittū adolun pa baṣaan bajĕn upel wi n̄wanjut na Moyit na Aaron na Yotuwa badolun. Yetu awoon unkaneele umpoṭi wi Naṣibaṭi unṭejanun kapĕnanaan ipekadu yi baṣaan bti. N̄aan ambuurun afiyaara aankak anuma pfin ulimariya pa pekadu di nul. Naṣibaṭi amiira pekadu di nul.

Hĕnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Abuk Naṣibaṭi awo n̄aan naweek (1.1-3)
2. Yetu adĕm apel n̄wanjut (1.4-2.18)
3. Yetu adĕm apel Moyit na Yotuwa (3.1-4.13)
4. Yetu awoon naṭejan naweek (4.14-7.28)
5. Yetu abi na bhonar bampelun bteek (8.1-9.22)
6. Bṭejan bi Yetu bawo bloolan akuṭ awo bbaaṣaani (9.23-10.31)
7. Balon ṭi banfiyaarun biki ṭfa (11.1-40)
8. Nawulĕn n̄wo ji Yetu (12.1-13.17)
9. Pnehana Naṣibaṭi (13.18-19)
10. Pwul mboṣ (13.20-25)

Uko wi Naṣibaṭi aṭĕpnun ṭi abukul aṭup

¹ Naṣibaṭi aṭĕpna ṭfa ṭi *baṭuparul n̄yaaṣ n̄tum ado kĕ bado iko itum aṭiiniyaan na bateem nja. ² Kĕ ṭi n̄wal n̄baaṣaani n̄i n̄woon n̄i aṣĕ ṭĕpna ṭi Abukul aṭiini na nja. Abukul mĕnt i i adatuṅ ado kĕ aka iko bti, ṭi ul i i aṭĕpnun kak apaṣ baṭi na mboṣ. ³ Abukul awoon bjeehi banjaan badiiman mndĕm mi nul, ul ajaan adiiman uko wi awoon na manjoonan. Ul amĕbanun iko bti yi apaṣun na uṭup wi nul unwoon na mn̄hina. Ajintan baṣaan ṭi ipekadu yi baka aṣĕ ya aṭo du kaṅen kadeenu ki Naṣibaṭi du baṭi.

Mndĕm mi abuk Naṣibaṭi mampelun mi n̄wanjut

⁴ Mndĕm mi Abuk Naṣibaṭi mampel maakan mi n̄wanjut, kĕ hĕnk di Naṣibaṭi awululun katim kampelun ki na. ⁵ Na manjoonan, Naṣibaṭi aambaan kakaara na uwanjut ulon:

« Iwi iwoon Abuk naan,

nṭa di dṭup aji dwo ṣaaṣ? »✧

Kĕ aambaan kaṭiini ṭi uko wi ulon ṭi na kaji :

« Nji dwo Aṣin, ul aṣĕ wo Abuk naan. »✧

⁶ Ți wal wi Naşibați abiiŋ awo i pyil Ți umundu Abukul, anwoon bajeen, aji :

« *Nwanjut bti ŋawo kadēmana.* »[☆]

⁷ Kē Ți uko wi ŋwanjut, upiitana Ți *Ulibra wi Naşibați aji :

« *Naşibați ado ŋwanjut ŋi nul kē ŋawo ji uyook
ado ŋa kē ŋawo ji bdoo banklaŋşiiŋ.* »

⁸ Kē Naşibați aşē Țiini na Abukul aji :

« *Iwi Naşibați, pşihu pawo pi mnŋo,
pşih pi nu pawo ptool.*

⁹ *Iŋal uko unwoon utool apok buŋaan,
ukaan kē nji Naşibați i nu ndatu
awulu mnilan mampelun mi banwoon na iwi bti.* »[☆]

¹⁰ Akak aȚiini aji :

« *Iwi Ajugun, ipaşun mboş du ujuni
aboman bați na iŋen yi nu.*

¹¹ *Iko mēnt ilun kaba,
ilun kamēn ji imişa.*

Kē iwi işē duka.

¹² *Ilun kaŋuj ya ji imişa,
ilun kawohēş ya ji imişa,*

*kē iwi işē duka jibi iwoon,
ŋnuur ŋi nu ŋaankba.* »[☆]

¹³ Naşibați aambaan kajakaara na uwanjut wi nul ulonj:

« *Biin iŋo Ți kaŋen naan kadeenu*

te wal wi nji kaŋuun başooradu Ți ihoŋu uŋeeh. »[☆]

¹⁴ *Nwanjut bti ŋawo wo ŋhaaş ŋanklemparun Naşibați. Ayil yil ŋa ŋabi pŋenk
banwoon i kabuur te mnŋo.*

2

Mbuur mnweek

¹ Ukaan kē ŋwo biki kamēban bnuura uko wi ŋtiinkun, kaȚi ŋlun ŋneem. ² Na manjoonan, uŋup wi Naşibați aŋēpnun Ți ŋwanjut aŋup bateem nja uyimani. Ŋaar awoon aandi ptiink wa, kēme awo aantaş uko wi ujakun, Naşibați akoba kakob kantaanun na pjuban pi baka. ³ Kē hum di di ŋhilun kabuur kakob mēnt woli ŋenji ŋtiink uŋup wi mbuur mnweek wi Ajugun Ți uleeful ajunnuŋ aŋup? Bantiinkun wa badiiman nja kē ujoonani. ⁴ Naşibați akak afaŋan baka, wi adolonj iko iŋoŋarēnaan na mlagre mnŋum abot ado kē *Uhaaş wi nul uwul baŋaar uŋen wi wa jibi analuŋ.

Yeŋu ajaan aȚij mbuur

⁵ Na manjoonan Naşibați aando ŋwanjut ŋaşih umundu wi akbiin ppaş wi ŋkȚiiniyaanun. ⁶ Kē hēnk di upiitaniin Ți *Ulibra wi nul aji :

« *Ŋaar awo in kē idoo şala?*

*Abuk ŋiint awo in kē idoo ŋo ptena?

⁷ *Iwalana ado kē ŋwanjut ŋapela ŋwal ŋntiinku,
idola kē awo na mndēm mnweek,*

⁸ iŋu iko bti Ți ihoŋul uŋeeh. »[☆]

☆ 1:6 Pleşan 32.43. ☆ 1:9 Kaŋaam 45.7-8. ☆ 1:12 Kaŋaam 102.26-28. ☆ 1:13 Kaŋaam 110.1.

☆ 2:8 Kaŋaam 8.5-7.

Wi Naşibaŋi aŋuun iko bti ŋi ihoŋul uŋeeh, aanduk nin uko ulon. Kē nşē wo kakşa nşendo bi win hēnkun kē iko bti iwo ŋi ihoŋul uŋeeh. ⁹ Yetu i Naşibaŋi awalananun ado kē nwanjuŋ nşepala nşwal nşntiinku, nşwina hēnkun kē awo na mndēm mnweek ŋiki ahaj akeŋ. Bnuura bi Naşibaŋi bakaan kē akeŋ pa baŋaan bti.

¹⁰ Na manjoonan, Naşibaŋi andolun iko bti kē iwoo, abot aŋal uwo han, abi nşal pdo baŋaan batun bawo babukul, baŋok ŋi mndēm mi nul. Aŋpna ŋi mnhan mi Yetu ahajuŋ adola kē abaañēş ulempul ŋi mboş, aŋj baka mbuur. ¹¹ Kē Yetu, anjaan ajinŋan baŋaan ŋi kēş ki Naşibaŋi na biki ajinŋanun başē ŋok bukal bti Aşin baka. Ukaan kē aankowa pdo kadu baka babuk aşin, ¹² aŋiini ŋi *Ulibra wi Naşibaŋi aji :

« *Dluŋ kaŋiiniyaan katimu ŋi ptoof pi bayiŋ naan dluŋ kadēmanu ŋi kadun ki baŋaan batun.* »*

¹³ Akak aji :

« *Nji, dŋu mnhaŋ mi naan bti ŋi Naşibaŋi.* »*

Akak aji :

« *Nji wi na baŋaan biki Naşibaŋi awulun.* »*

¹⁴ Hēnk keeri, kē jibi baŋaan mēnt bawoon baŋaan bajēn, hēnk di Yetu akakun ŋaan najēn ji baka, ahilna ŋi pkeŋ pi nul aba na *Untaayi Uweek unkaan mnhana mi pkeŋ. ¹⁵ Baŋaan babi wo wo ubida wi baka bti ji bakalabuş, wi baktiŋ pkeŋ. Abuuran baka wi akeŋun. ¹⁶ Na manjoonan, mēnt nşwanjuŋ nşi nş akŋēnkun, aŋēnk ŋēnk babuk *Abraham. ¹⁷ Kē hēnk di awoon kakak ŋaan najēn ji bayiŋul, kahilna kawo *naşih i baŋeŋan anjaan aŋaga abot aji do uko wi Naşibaŋi ajakun. Akeŋ keŋ Naşibaŋi ahilna amiir ipekadu yi baŋaan biki nul. ¹⁸ Kē jibi ahajuŋ, kē bawuuka ajuban, hēnk di ahiniŋ kaŋēnk biki bakwuukun bajuban.

3

Yetu apel Moyit

¹ An bayiŋ naan nanwoon bajinŋ ŋi kēş ki Naşibaŋi kē adatan, natanan keeri ŋi Yetu. Naşibaŋi ayila kē awo *naşih i baŋeŋan, uko mēnt wi wi nşiyaaruŋ akuŋ aŋup. ² Ado iko bti yi Naşibaŋi aŋu'ulun ulemp mēnt ajakulun ado jibi *Moyit adolan iko bti yi Naşibaŋi aŋu'ulun pdo ŋi katoh ki nul kanwoon pntaali pi nul. ³ Anniwun katoh adēm apel katoh, kē hēnk di Yetu ataaruŋ na pyeenk mndēm mampeluŋ mi Moyit. ⁴ Katoh kandoli ŋaan ajaan aniw ka, Naşibaŋi aşaar aji do iko bti. ⁵ Moyit awo nalempar Naşibaŋi, ado iko yi Naşibaŋi aŋu'ulun pdo ŋi katoh ki nul kanwoon pntaali pi nul, ajukan uko wi Naşibaŋi aklun kadiiman. ⁶ Kē Krittu aşē wo abuk katoh i Naşibaŋi aŋuun ŋi kadun ki ka. Nja nşaar awo katoh mēnt woli nşmēban akuŋ ahaŋ ŋi a, alilan ŋi uko wi nşahaŋun.

Plipara ppok pŋaş uko wi Naşibaŋi ajakun

⁷ Ukaan kē, jibi *Uhaaş wi Naşibaŋi uŋupuŋ:

« *Woli natiink nŋa pdiim pi nul,*

⁸ *nawutan kadēnēŋan nşhaaş,*

jibi bateeman babiŋ ado, adeka kafēŋ unuur wi bakdakulun du *pndiis. »

⁹ Naşibaŋi aŋiini aji :

« *Du pndiis mēnt, bateeman bado na pten me nhil pdo uko wi njakun, adakēn, te bawin iko yi nji ndolun* ¹⁰ *nşşubal iŋeen nşbaakēr.*

Ukaan kē nji ndeebaŋēr pntaali mēnt aji :

“Nhaaş ŋi baka ŋaji ŋaneeman baka unuur undoli, baandi p̄taşen.”

11 *Uko waŋ ukaaŋ kē mmehna, wi ndeebaţuŋ, aji :*

“Baankneej nin du dko di ŋi mbomanuŋ baka aji banoorfēnaan.” ✧

12 An bayiţ naan, naţaaƣaraan aloŋ ƣi an awo na uhaaş uwuţaan, aţaaŋan pfiyaar adoo low Naşibaţi anjaan awul ubida. **13** Nabaa wo kaţep ƣep kaţepƣendēr ŋnuur bti ŋi naktiinkuŋ pdiimul, pekadu dawutna kaguur nin aloŋ ƣi an adēnētēn uhaaşul. **14** Nwo ƣi ppoolan na *Krittu na manjoonan woli ŋmēban te ubaaŋsaani ƣi mnhaţ mi ŋbiin awoonaan du ujuni. **15** Jibi nţupanaŋ: *« Woli natiink nţa pdiim pi nul, nawutan kadēnētān ŋhaaş, jibi bateman babiin ado, adeka kaţep unuur wi bakdakuluŋ. »* ✧

16 Na manjoonan in abiiŋ aţiink pdiim pi Naşibaţi aşē deka kaţep? Mēnt baŋaŋ bti bampēnnuŋ utaak wi *Ejiptu kē *Moyit awo ƣi kadun ki baka i? **17** Kē bahoŋ biki adeebaţeruŋ ŋşubal iŋeen ŋbaakēr ba? Mēnt bambiin ajuban akeţ du pndiiş baka i? **18** Bahoŋ biki amehniin aji baankneej du dko di abomanuŋ baka babi banoorfēn ba? Mēnt bambiin apok ptiinka baka i? **19** Nwin bnuura kē baambi hil pneej du dko dnoorfēnaani di nul ƣiki bapok pfiyaar.

4

1 Kahoŋ mēnt ki Naşibaţi abiiŋ ahoŋ aji bahil kaluŋ kaneej du dko di abomanuŋ baka aji banoorfēnaan kahuma da pa nja. Nawulēn ŋdo kaţi keeri aloŋ ƣi an aduka kaţep. **2** Ntiink *Uţup Ulil Unuura jibi bambiin awo ƣfa du *pndiiş batiinkuŋ wa. Kē uţup wi batiinkuŋ uşē wo uunka udooni ƣi baka ƣiki wi batiinkuŋ wa baanfiyaari. **3** Kē nja ŋnfiyaaruŋ, ŋluŋ kaneej du dko di Naşibaţi abomanuŋ nja aji ŋnoorfēnaan di aţiiniyaanuŋ ƣi *Ulibra wi nul wi ajakuŋ ƣi uko wi bateem nja :

« Uko waŋ ukaaŋ kē mmehna, wi ndeebaţuŋ, aji :

“Baankneej nin du dko di ŋi mbomanuŋ baka aji banoorfēnaan.” ✧

Kē ulemp wi Naşibaţi adoluŋ ƣi ppaş umundu uşē ba undiimaan. **4** Bapiit ƣi dko dloŋ di *Ulibra wi nul aji : *« Naşibaţi anoorfēn ƣi unuur uţēnk paaj na uloŋ wi adoluŋ ulempul bti aba. »* ✧ **5** Dkak akakalēş uko wi Naşibaţi aţupuŋ: *« Baankneej nin du dko di ŋi mbomanuŋ baka aji banoorfēnaan. »* ✧

6 Bantiinkuŋ uteek *Uţup Ulil Unuura mēnt, baanneej du dko mēnt ƣiki babi pok ptiink Naşibaţi. Kē baŋaŋ baloŋ başē hilan te hēnkuŋ kaneej da. **7** Uko waŋ ukaaŋ kē Naşibaţi abi ƣo ajoŋ, ado unuur uhalu undu'aniin « nţa » wi aţēpnuŋ ƣi mntum mi *Dayiţ, aţup ŋţup ŋi ndooŋ abi ƣupan aji :

« Woli natiink nţa pdiim pi nul, nawutan kadēnētān ŋhaaş. » ✧

8 Woli Yotuwa * ado lah bateem nja kē banoorfēn na manjoonan, Naşibaţi aanktiiniyaan unuur uloŋ. **9** Pntaali pi Naşibaţi paduka keeri unuur uloŋ wi pnoorfēn ji wi nul. **10** Ŋnaŋ anneejuŋ du dko di Naşibaţi abomanuŋ pa pnoorfēn, aji noorfēn noorfēn ulemp wi adoluŋ jibi Naşibaţi anoorfēnuŋ ƣi ulemp wi adoluŋ. **11** Nawulēn ŋtaman keeri ŋneej du dko di pnoorfēn mēnt,

✧ **3:11** Kaŋaam 95.7-11. ✧ **3:15** Kaŋaam 95.7-8. ✧ **4:3** Kaŋaam 95.11. ✧ **4:4** Ujuni 2.2. ✧ **4:5**

Kaŋaam 95.11. ✧ **4:7** Kaŋaam 95.7-8. * **4:8** ƣi ugrek katim ki Yotuwa kanaam katiinkare na ki Yetu. Natanan ƣi Pleşan 31.7; Yotuwa 21.44; 22.4; 23.1

nin ñaaj alon ʒi nja awutna kawo aanneej da, wi akpokun ptiink Naşibaʒi ʒi bateem nja.

¹² Na manjoonan, Uʒup wi Naşibaʒi uwo ujeb, uka mnhina, abot ajul apel kakej ki nʒe nʒeb. Uko wi aʒupun wun uji ufal te kadoo ban du uhaaş na uşal meef, kaneej te du dko di imoh iyitiiraanun na du imoh meef ; uji uten iko yi ñaaj najen aʒalun na yi aşalun du uhaaşul. ¹³ Nin ñaaj aanhil kamena Naşibaʒi, iko bti iji ipen kawinana ʒi keş ki nul ; ul i nwoon kaʒup uko wi nʒoon.

Krittu naşih i baʒenjan naweek i nja

¹⁴ Name ke nka *naşih i baʒenjan naweek anyaan te du baʒi : ul awoon Yetu, Abuk Naşibaʒi. Ukaan ke nwo kamēban kaliint ʒi uko wi njakun aji nfiyaari. ¹⁵ Naşih i baʒenjan naweek i nkaan aji miir nja ʒi pbiişna pi nja ʒiki bawuuka ajuban ʒi iko bti jibi bawuukun nja njuban ke aambaan ka-jubanaara. ¹⁶ Nawulēn keeri nʒog na mntēj Naşibaʒi anwoon ajug bnuura, ahilna añağa nja nʒuʒ nyeenk bnuura, kahilna kaʒenkana ʒi wal wi nʒnumiinj.

5

¹ *Naşih i baʒenjan andoli aji datana ʒi ptoof pi bañaan, ulemp wi nul uwo pdo kaʒoor baka ʒi kadun ki Naşibaʒi, aji ʒen kabof kado iʒenjan pa ipekadu yi baka. ² Ul ʒi uleeful atum dko di abiinkniinj, ukaan ke aji hinan pmiir banwoon baammee aşē neem. ³ Ke wi ajaan abiişna ul ʒi uleeful, awo i kado iʒenjan, Naşibaʒi ahilna apēnan ipekadu yi nul na yi bañaan bti. ⁴ Nin ñaaj aanhil kanaʒa kaji awo naşih i baʒenjan, Naşibaʒi ajaan adu'a awo naşih i baʒenjan jibi abiij adu *Aaron.

⁵ *Krittu kak aannata naʒa aji ul awo *naşih i baʒenjan : ayeenkna pa du Naşibaʒi anjakulun ʒi *Ulibra wi nul :

« Iwi iwoon Abuk naan,

nʒa di dʒup aji dwo şaaş* »

⁶ Hēnk di di ajakun kak aji :

« Iwo naʒenjan te mnto ʒi *Melkitedek. »*

⁷ Wal wi *Krittu awoon ñaaj najen ʒi mboş, añehan akuʒ akooʒ na idiim iweek na mnkuul Naşibaʒi anhinanun kabuurana pkeʒ. Ke atiinka ʒiki aji ʒaşa bnuura. ⁸ Ajuk ʒi iko bti yi ahajun uko unwoon pdo katiink Naşibaʒi, te adoo wo wo Abukul. ⁹ Abaañeş ulemp wi nul ʒi mboş, ahil hēnkun kabuurana te mnto bañaan bti banjaan batiinka. ¹⁰ Na manjoonan, Naşibaʒi adu'ulun ke awo *naşih i baʒenjan ʒi Melkitedek.

Plipara ppēn ʒi pfiyaar

¹¹ Nka iko itum yi pʒup ʒi uko mēnt ke ikak atam ppibanana ʒiki naanji natar ʒi pyikrēn. ¹² Nado bi wo wo lah kawo bajukan undiimaan aşē huma nnuma bajukanana iko iteek ʒi uko wi Naşibaʒi : nahum nnuma mntow, naando bi hilan pde pde pantamun. ¹³ Ke ñaaj anhumun ʒi mntow, aanji me uʒup unjaan ujukan uko unwoon uʒool ʒi keş ki Naşibaʒi : awo napoʒ nampoʒi. ¹⁴ Ke pde pantamun paşē wo pi baweek, baji baʒepna ʒi iko yi bawinun kahilna kapaʒeş bnuura na buʒaan.

6

¹ Hēnk keeri, nawulēn nʒduk pjukan pteek ʒi uko wi *Krittu, nja du pjukan panwoon pi banliintun ʒi pfiyaar. Nēnkak akak ʒi pjukan pteek mēnt, panwoon pi pwut pdo iko inkʒijun pkeʒ, pi pfiyaar Naşibaʒi, ² pi pjukan ʒi uko wi

batitmu^{*}, pi ppaf iñen, pi pnaṭa ṭi pkeṭ na pi pwayeş pbaañsaani. ³ Uko mēnt wi wi ŋkdolun, ulille Naşibaṭi.

⁴ Na manjoonan, bambiin ayeenk bjeehi bi Naşibaṭi, ayeenk uṭen unwoonun du baṭi, ayeenk *Uhaaş wi nul, ⁵ awin jibi uṭup wi nul unuuri, awin mnhina mi pşih pi Naşibaṭi pankmbiin, ⁶ aşē duk bgah, ñaan aanhil nin kado baka baṭelēş ŋbida ŋi baka, bakak bafiyaar : bawo wo ji bakak apan Abuk Naşibaṭi ṭi krut, akowandēna ṭi kadun ki bañaan.

⁷ Na manjoonan, woli mboş mi uşubal ujaan uşubar wal undoli manbuk ŋdeey ŋannuuriin pa biki bajaaradun ŋa, Naşibaṭi aji wul mboş mēnt bnuura. ⁸ Kē maşale buk iyiw na umbiilu, manji manwaan udooni, kakak i pbi kafēpana, manji mambi baañşaan ṭi pter.

⁹ An banoh naan biki nṭalun maakan, woli ŋdoo ṭiini haŋ na an, ŋme bnuura kē nawo ṭi bgah bnuura banjaan baṭij mbuur. ¹⁰ Naşibaṭi awo natool, aankṭilma ulemp wi nan na uṅal wi naṅalulun, adiiman wa, wi nabiiin aṭēnk bañaan biki nul abot aṭēnkaara ṭēnk baka te nṭa. ¹¹ Kē ŋşē ŋal andoli ṭi an aji mēban kaliint te ubaañsaani, uko wi nahaṭun uhilna udolana bti. ¹² Hēnk, nawutan kaşabēr, naṭejan ṭep nawo ji bantamanun ṭi pfiyaar te adoo yeenk uko wi Naşibaṭi ahoṅun.

Uko wi Naşibaṭi ahoṅun

¹³ Wi Naşibaṭi akhoṅun Abraham, aanka ampeluli i ahilun kamehna ṭi kadunul, ukaan kē amehna ṭi bkowul ¹⁴ aji : « *Dmehna aji dwulu bnuura bweek maakan, ddo pntaali pankpēnnun ṭi iwi patum.* »^{*} ¹⁵ Kē Abraham aṭo amiir ayeenk uko wi Naşibaṭi ahoṅulun. ¹⁶ Na manjoonan, bañaan bajēn baji bamehna ṭi ampelun baka, kē pmehna mēnt paṭi padiiman kē uko wi ñaan aṭupun ujoonani kaşē ba bṭup. ¹⁷ Hēnk di Naşibaṭi, wi aṅalun pdiiman banwoon i kayeenk iko yi ahoṅun kē uko wi aṅakun aji ado wa, amehnaa. ¹⁸ Naşibaṭi aanhil kaṭup uko unwoon unjoonani, ukaan kē uko wi ahoṅun amehna uunhil kaṭelēş. Hēnk, nja ŋñiin aya du Naşibaṭi ŋwo na mntēŋ mnweek kahilna kayeenk uko wi nṭaṭun unkmmbiin. ¹⁹ Mnhaṭ mēnt manwo uko unṭijanun ubida wi nja, manji mando nja ŋneej kaṭep blaañ bweek bantaanun na *dko dyimanaan maakan, di Naşibaṭi awoon. ²⁰ Yetu aneej nja da uteek, ahilna pṭēnk nja, akak naşih i baṭejan te mnto ji *Melkitedek.

7

Melkitedek naşih i baṭejan

¹ *Melkitedek mēnt, abiiŋ awo naşih i ubeeka wi Falem akuṭ awo naṭejan i Naşibaṭi *Andēmun Maakan. Wi Abraham awoonun ugut wi afiŋnun başih baloŋ, Melkitedek aya akita añehan Naşibaṭi awula bnuura. ² Wal mēnt Abraham awula kafah kaṭēnk iñeen ṭi iko yi atehuŋ du başih mēnt. Katim ki Melkitedek kawoon « naşih natool »; akak awo naşih i Falem, uwoon « naşih i mnjeeh. » ³ ṭi *Ulibra wi Naşibaṭi baanṭiiniyaan aşin, kē baanṭiiniyaan anin, baankak aṭiiniyaan bateem na unuur wi abukiin, na wi akeṭun. Awo naṭejan te mnto ji Abuk Naşibaṭi.^{*}

⁴ Natanan jibi Melkitedek awo i ñaan naweek : *Abraham ateem nja adoo wula kafah kaṭēnk iñeen ki iko yi atehun du ugut. ⁵ Kē *Bgah bi Moyit başē jakun kē biinṭ babuk *Lewi banwoon baṭejan, bañaan bawo kawul baka kafah kaṭēnk iñeen ki uko wi bakaan, te bakaan mēntan, bawo bayit

* **6:2** Batitmu : Ulome baṭiiniyaan ṭi bañow bi bayuday na batitmu bi Yowan na bi Krittu. **6:14** Ujuni 22.16-17. ^{*} **7:3** Natanan ṭi Ujuni 14.18-20.

baka, bawo bukal bti biki pntaali pi Abraham. ⁶ Kē ul Melkitedek, anwoon aando wo wo i pntaali pi Lewi, ašē yeenkna tī Abraham kafah kaṭēnk iñeen ki iko yi atehnuṅ du ugut, añehan Našibaṭi awul bnuura Abraham anwoon ñaan i Našibaṭi ahonṅ. ⁷ Kē ñaan anjaan añehan Našibaṭi awul bnuura, ašaan apel i bawuluṅ bnuura, bañaan bti bame uko mēnt. ⁸ Babuk Lewi banjaan bayeank kafah kaṭēnk iñeen bawo bañaan bajēn bankkeṭuṅ kē *Ulibra wi Našibaṭi ušē piit aji Melkitedek awohaara wo najeb. ⁹ Kē ṅhinan kaji : wi bubuk Lewi bajaan bayeank kafah kaṭēnk iñeen, Lewi alukaara luk kafah mēnt wi Abraham alukuṅ Melkitedek. ¹⁰ Na manjoonan Lewi aando bi buka, ašē wohā da tī Abraham atēem wal wi Melkitedek ayaan akita.

¹¹ Tī bgah bi Našibaṭi awuluṅ biki *Iṭrayel, biki pntaali pi *Lewi biki bawoon kajej bawo baṭejan biki Našibaṭi ; bawo baṭejan ji *Aaron. Kē pwo baṭejan pi baka pašē bi wo paankēši ; woli pakēš lah, hum di di bakaan anuma naṭejan alon kak ji *Melkitedek? ¹² Kē wi pjoš naṭejan pi nṭa papaṭuṅ na pi ṭfa, bgah kak baṭēlēša. ¹³ Naṭejan nahalu i baktiiniyaanuṅ tī awoon Ajugun. Ul awo i pntaali pmpaṭi, kē tī pntaali mēnt, nin alon aambaan kawoha naṭejan i Našibaṭi. ¹⁴ Bañaan bti bame kē Ajugun apēnna tī pntaali pi *Yuda, kē *Moyit ašē wo aantiniyaan pntaali mēnt wi aktiiniyaanuṅ uko wi baṭejan.

¹⁵ Kē uko ušē ujint hēnkunṅ bnuura : naṭejan alon abii, ašē wo ji *Melkitedek. ¹⁶ Aanyeenkna tī bateem pwo naṭejan jibi upiitaniṅ tī *Bgah bi Moyit, ayeenkna pa tī mnhina mi nul mi awatnuṅ pkeṭ. ¹⁷ Na manjoonan, upiitana tī *Ulibra wi Našibaṭi aji :

« *Iwo naṭejan te mnto ji Melkitedek**. »

¹⁸ Kē bgah bteek bašē bi kak abiišna akuṭ awaan udooni tī uko wi iṭejan, ukaan kē Našibaṭi apēnan ba. ¹⁹ Na manjoonan, *Bgah bi Moyit baando nin ñaan kē ajint tī kēš ki Našibaṭi. Kē Našibaṭi ašē wul nja mnhaṭ mannuur-naaniṅ, tī muṅ mēnt mi mi ṅkṭēpnunṅ kañoga.

²⁰ Našibaṭi amehnaa wi adatuṅ Yetu Ajugun aji awo naṭejan. Aamehnaa wi bandukiṅ bakakuṅ baṭejan. ²¹ Aa, Našibaṭi amehnaa wi adoluṅ kē Yetu awo naṭejan aji :

« *Nji Ajugan, dmehnaa,*
mēnkkak tī uṭup wi naan :

« *Iwi, iwo naṭejan te mnto.* »*²²

²² Uko mēnt ukaan kē Yetu awo ankndoluṅ nja ṅwo tī bhonjar bannuur-naaniṅ.

²³ Uka uko ulon kak : baṭejan bandukiṅ babi tum ṭiki pkeṭ paneenan baka bawo baṭejan te mnto. ²⁴ Kē Yetu ašē wo na ubida wi mnto ukaan kē awo naṭejan te mnto. ²⁵ Uko wanṅ ukaan kē ahilan kabuuran te mnto banjaan baṭēpna tī a kañog Našibaṭi. Awo najeb te mnto awo tī pñehandēr baka Našibaṭi.

²⁶ Yetu awoon keeri *naših i baṭejan i ṅnumiṅ. Ayimani, aanjuban nin, ajint tī kēš ki Našibaṭi, apēn tī bado buṭaan adeerjana du baṭi duuṭ. ²⁷ Aannuma pdo kado iṭejan na ṅnuur ji baših biki baṭejan bandukiṅ banjaan bado ya kapēnanaan ipekadu yi baka na yi bañaan bti. Awul uleeful kē uwo bṭejan bankēšun. ²⁸ *Bgah bi Moyit babi do bañaan bajēn banjaan babiišna kē bawo baših biki baṭejan. Kē kamehna ki Našibaṭi kambiiṅ tī kafet ki bgah kašē do Abukul andoluṅ iko bti yi aṭu'uluṅ pdo kē awo naših i baṭejan te mnto.

8

Bhoḡar bhalu

¹ Na manjooḡan, uko unkaanunḡ udooni ṡi uko wi ḡktupunḡ uwoonḡ: ḡka *naṡih i baṡeḡan anyaanḡ aṡo du baṡi du kaḡen kadeenu ki pṡiḡ pi pṡih pi Naṡibaṡi.

² Aḡi ṡeḡan du dko dyimanaan, dawoonḡ *kaloona ki bayiti na manjooḡan, ki iḡen yi ḡaanḡ naḡen iwoonḡ iintari, Naṡibaṡi Ajugun atarunḡ ka.

³ *Naṡih i baṡeḡan andoli baṡoorana ṡooran ado kado uṡen na iṡeḡan; ukaanḡ kē *Krittu kak awo kaka uko ulonḡ wi akṡenunḡ. ⁴ Woli awo lah ṡi mboṡ, aando wo wo naṡeḡan : balonḡ bawo da bankṡeḡanunḡ jibi *Bgah bi Moyit bajakunḡ. ⁵ Kē iṡeḡan yi baṡeḡan mēḡṡ bajaanḡ bado iṡē ṡu kanaam na inkdolaniinḡ du baṡi, iwo wo ji ulimēḡ wi ya. Na manjooḡan, wi Moyit abiiḡ awo i pboman *kaloona ki bayiti, Naṡibaṡi aḡi na a : « *Tenan, ido ka bṡi kanaam na uko wi ndiimaniinḡ du pnkunḡ pi Finayi.* »* ⁶ Krittu ul, Naṡibaṡi aṡu'a ulemp undēmunḡ apel wi baṡih biki baṡeḡan bandukiinḡ, Naṡibaṡi aṡēpna ṡi a ado bhoḡar bannuurnaaniinḡ, wi ahoḡunḡ iko innuurnaaniinḡ.

⁷ Woli bhoḡar bṡeek* baanka lah dko di babiiṡni, Naṡibaṡi aanknuma pdo bṡēbantēn. ⁸ Kē Naṡibaṡi aṡē ḡoman na pntaali pi nul aḡi :

« *Nḡi Ajugan aḡi :*

*ḡnuur ḡlonḡ ḡabi ḡi ḡi ḡi kalunḡ kado bhoḡar bhalu,
bhoḡar bhalu na baḡaanḡ biki Iṡrayel na biki Yuda.*

⁹ *Bhoḡar mēḡṡ baankwo ḡi bi ndolonḡ na bateem baka
unuur wi mpēnanunḡ baka du utaak wi Eḡiptu.*

*Baambi ṡijan bhoḡar bi naan,
ukaanḡ kē ḡi kak nwtan baka.*

¹⁰ *Nḡi Ajugan dkak aṡiini aḡi :
woli ḡnuur mēḡṡ ḡaṡēpi
bhoḡar bi ḡi kalunḡ kado na pntaali pi *Iṡrayel bii bi :*

dlunḡ kapiit bgah bi naan ṡi uṡal wi baka

dlunḡ kapiit ba ṡi ḡhaaṡ ḡi baka,

*dlunḡ kawo Naṡibaṡi i baka,
kē baklunḡ kawo pntaali pi naan.*

¹¹ *Wal mēḡṡ, nin alonḡ aanak anaṡa kaji ajukan aḡinṡul kēme ayiṡul
kaji na a : "Meen Ajugun!"*

*Baḡaanḡ bṡi balunḡ kame'ēn,
du anwoonunḡ nampoṡi te du anwoonunḡ naweek.*

¹² *Dlunḡ kamiir baka pḡuban pi baka,
mēḡkak aleṡ nin ipekadu yi badolonḡ. »**

¹³ Wi Naṡibaṡi aṡiiniyaanunḡ bhoḡar bhalu, ado bjon kē bakak awaanḡ udooni. Kē uko unḡonunḡ akak aṡaf, uḡi uban ṡi pba.

9

Idolade yi bhoḡar bṡeek

¹ Bhoḡar bṡeek babi ka idolade ṡi pdo Naṡibaṡi bṡeḡan abot awo na dko dyimanaan ṡi mboṡ. ² Hēnk, batan kaloona kalonḡ kanwoonḡ na ḡmbarḡ ḡṡēb. ṡi umbarḡ uteek wi kaloona mēḡṡ wi bajaanḡ badu *dko dyimanaan, uka da ḡkaniya na umeeṡa wi bapafunḡ ipoom yi baṡeḡanḡ Naṡibaṡi. ³ Kē du kafēṡ ki blaāḡ uka da umbarḡ utebantēn wi bajaanḡ badu *dko dyimanaan maakan.

* **8:5** Ppēn 25.40. * **8:7** Bhoḡar bṡeek : Baṡiiniyaan ṡi bhoḡar bṡeek, bi badolonḡ du pnkunḡ pi Finayi. Natanan ṡi Pṡi 24.3-8. * **8:12** Yeremiya 31.31-34.

4 Wuŋ mēntan uwo na *bliit bi mngur bi uwuuru, banjaan batërna mnkulan, na umaala unwoon bti wi uwuuru wi baŋuun pŋukar pi uwuuru panhakuŋ pde pi *Yawe Nawat Kabuka awulun bubuk *İtrayel du *pndiiş, pde mēnt baji badu pa *Mana[◊]. Pmul pi *Aaron pandukiin aŋeeñ hēnkun pawo da kak, na klaak kanfejuŋ apiitna *Bgah bi Moyit. 5 Kē ŋi umaala mēnt duuŋ başē ŋu iko infejuŋ innaamuŋ na nŋwanjut ŋi bajaan bado kerubim njanjaan nŋadiiman kē Naşibaŋi awo da. Ibaaklu yi nŋa iji ido blifi ŋi dko di bajaan batulna pŋaak ppēnanaan ipekadu. Mēnt wal wi pŋiiniyaan iko mēnt bti kajinŋan bnuura wii wi.

6 Wi iko mēnt bti ibomaniin hēnk, baŋejan baji baneej unuur undoli du umban uteek wi kaloona kado ulemp wi baka. 7 Kē *naşih i baŋejan tañ ajaan aneej ŋi utēbantēn ; aji neej da uyaaş uloolan tañ ŋi uşubal. Aji ŋij da pŋaak pi nŋko ŋi bafinaruŋ Naşibaŋi aŋen pa ppēnanaan ipekadu yi nul na yi bañaan bti. 8 *Uhaaş wi Naşibaŋi udiiman bnuura tuŋ uko mēnt kē bgah bneejni du *dko dyimanaan maakan baanji bahaabşa, woli dko dyimanaan danwoon ŋi mboş dawohaara wo da. 9 Uko mēnt bti uwo uhoñ wi wal wi nwoon wi nŋa. Uwoon kē uŋen na iŋejan indolaniin iinhil kado uhaaş wi ŋiaan andolon ya ujint ŋi kēş ki Naşibaŋi. 10 Iwo idolade tañ ŋi uko wi pde, pdaan, na bañow, yi Naşibaŋi aŋuun bañaan pdo te wal wi akdolon iko bti ikak ihalu.

Uko wi Krittu adolon kabuuranaan nja

11 Kē *Krittu aşē pēn awinana ji *naşih i baŋejan andolon iko inuura yi Naşibaŋi abomanuŋ nja kē iwinanaa ; aneej du kaloona kanwoonun kaweeek, kanwoonun kayimanaan. Kaloona mēnt kaambomanaan iŋen yi bañaan bajēn, kaanwo ki umundu umpaşaniin wi. 12 Abi neej neej byaaş bloolan du *dko dyimanaan, aantul da pŋaak pi nŋpi nkaş na pi nŋgit nkaş: pŋaak pi nul pi pi atulun abuuranaan nja te mnto. 13 Na manjoonan, woli pŋaak pi nŋpi nkaş na pi nŋgit nkaş na ufob umpēnuŋ ŋi nŋgit nŋantēruŋ yi bajaan bajeaş ŋi bañaan banŋopuŋ iji ijinŋan nleef ŋi baka, 14 hum di di pŋaak pi Krittu pawoon paankjinŋan nŋhaaş ŋi nja kapēnan iko iwaan udooni injaan iŋij pkeŋ nŋihlana ndo kalempar Naşibaŋi anwoon najeb? Ul Krittu awo i mnto ukaan kē bŋejan bi adolon wi awulun uleeful Naşibaŋi kē balila.

Bhoŋar bhalu

15 Uko unkaan kē Naşibaŋi aŋēpna ŋi *Krittu ankeŋuŋ alukna pjuban pi bañaan badolon, wi bawoon ŋi bhoŋar bteek, uwo kē bañaan biki Naşibaŋi adatuŋ bahil kaduka te mnto na iko inuura yi ahonun baka. Hēnk ado bhoŋar bhalu. 16 Woli baŋiiniyaan pduka na iko, uji wo kameeŋana kē ŋiaan akeŋi. 17 Phiiŋ paji pataan wal wi pkeŋ pawoon, ŋiaan aanhil kahiiŋ ŋiaan anwoon najeb. 18 Hēnk, bhoŋar bteek bajunna pŋaak. 19 Wi *Moyit aŋupuŋ ŋi kadun ki bañaan bti iko bti yi bgah baŋuun baka pdo, wi wi ajejuŋ pŋaak pi nŋgit nkaş na pi nŋpi nkaş na meel na ptal pjeenkala na kanah ki bko bi bajaan bado *hitop ki atoopuŋ tuŋ pŋaak na meel alēt ŋi ulibra wi bgah na ŋi bañaan bti, 20 aşē ji : « *Pi pawoon pŋaak pankŋejananaan bhoŋar bi Naşibaŋi adolon na an aji namēban ba.* »[◊] 21 Hēnk kak di di alētun pŋaak ŋi kaloona na ŋi iko bti yi bajaan baŋejanan Naşibaŋi. 22 ŋi bgah, pŋaak pajaan pajinŋan iko bti ; woli paantuli, ipekadu iinji ipēn. 23 Woli bawo i kajinŋan iko innaamuŋ yi baŋi, inwoon du baŋi iwo i keeri kajinŋan na iŋejan innuurnaaniin.

24 Na manjoonan, mēnt ŋi *dko dyimanaan dambomanuŋ na iŋen yi bañaan bajēn, danŋuun kanaam di manjoonan, di di *Krittu aneejuŋ. Aneej neej du

baŋi kahlilna kanaŋ ŋi kadun ki Naŋibaŋi kayeŋan nja. ²⁵ Aanneej neej pdo kawul uleef uŋubal undoli jibi *naŋih i baŋeŋan ajaan aneej du dko dyimanaan kaŋe wul pŋaak panwoon paanwo pi nul. ²⁶ Woli ado lah han, ahaj nyyaas nŋtum du upaŋa umundu te hēnkun. Na manjooan, ŋi nnuur nbaaŋŋaani nji nwoon nji apēn kawinana uyyaas uloolan kabaana na pekadu wi awulun uleeful kē uwo bŋeŋan. ²⁷ Baŋaŋ bajēn baji bakeŋ uyyaas uloolan, Naŋibaŋi kawayēŋ baka. ²⁸ Kē hēnk kak di di Krittū awulun uleeful byaas bloolan, Naŋibaŋi apēnanaan ipekadu yi baŋaŋ baŋum. Alun kapēn kawinana uyyaas utēbantēn, aankbi bi ppēnan ipekadu yi baŋaŋ, abi bi pbuuran te mnŋo bankyoonkun ubi wi nul.

10

Krittū aba na iŋeŋan ijon

¹ *Bgah bi Moyit baanyuuj iko bti na manjooan, bawo wo ŋaŋ ulimēnt wi iko inuura inklun kawulana faan. Bgah mēnt baji bahepar bado kadoha do uŋubal undoli iŋeŋan innaamun. Uko mēnt udiiman kē baanhil kajinŋan piŋ bankŋogun Naŋibaŋi. ² Woli banjaan bado Naŋibaŋi iŋeŋan bakak lah ajinŋ mndani, baankak aŋal kē bawo na pekadu, baŋaŋan pdo kado iŋeŋan. ³ Babaa ŋep ŋep aji bado uŋubal undoli iŋeŋan, kē uko mēnt uji uleŋan baka ipekadu. ⁴ Na manjooan pŋaak pi nŋit nkaŋ na pi nŋi nkaŋ paanhil nin kapēnan ipekadu. ⁵ Ukaan kē wal wi abiin awo i pbi ŋi umundu, *Krittū aji na Naŋibaŋi :

« *Iinŋal bafinaru nko*

kē iinŋal baŋenu iko ilon

aŋe wulēn uleef wi ŋaŋ najēn ;

⁶ *nko nantēradiin iinji klilandēr ŋa,*

iŋeŋan ppēnanaan ipekadu, iinji klilandēr ya

⁷ *Wal mēnt dji : “Iwi Naŋibaŋi, nji wi : dbi pdo uko wi iŋalun,*

jibi upiitaniin ŋi uko wi naan ŋi *Ulibra wi nu.” »*

⁸ Hēnk, *Krittū adunna aji ŋi : *nko nantēradiin iinji klilandēr ŋa, iŋeŋan ppēnanaan ipekadu iinji klilandēr ya,* kē bgah baŋe jī kē baŋaŋ bawo i pdo iŋeŋan mēnt.

⁹ Akak aji : *Nji wi : dbi pdo uko wi iŋalun.* Hēnk aba na iŋeŋan ijon aŋij bi nul.

¹⁰ Ado keeri uko wi Naŋibaŋi aŋalun, awul uleeful byaas bloolan, kē hēnk di nŋinŋun ŋi kēŋ ki Naŋibaŋi te mnŋo.

¹¹ Naŋeŋan andoli aji naŋa na nnuur kalempar Naŋibaŋi, aji do nyyaas nŋtum iŋeŋan, kē yun mēntan iŋe wo iinji ipēnan nin pekadu di baŋaŋ. ¹² Kē *Krittū aŋe do bŋeŋan bloolan banwoon bi mnŋo, wi wi aŋaŋ aya aŋo ŋi kaŋen kadeenu ki Naŋibaŋi. ¹³ Hēnkun aŋoo ayoonk Naŋibaŋi aŋu *baŋooradul ŋi ihoŋul uŋeŋ.* * ¹⁴ ŋi bŋeŋan bloolan ado kē baŋaŋ biki aŋijun Naŋibaŋi kē bawo bajinŋ ŋi kēŋ ki Naŋibaŋi te mnŋo. ¹⁵ Uko mēnt wi wi *Uhaas wi Naŋibaŋi uyuujun nja kē ujoonani wi ujakun aji :

¹⁶ « *Nji Ajugan dŋiini aji :*

woli nnuur mēnt nŋaŋepi

bhoŋar bi nji kalun kado na pntaali pi *Itrayel bii bi :

dlun kapiit bgah bi naan ŋi nhaas nji baka,

dlun kapiit ba ŋi uŋal wi baka,

¹⁷ *dlun kamiir baka ipekadu yi baka,*

mēnkak aleŋ nin pjuban pi bajubanun. »*

¹⁸ Wi Naŋibaŋi amiirun keeri ipekadu, ŋaŋ aankak anuma pdo iŋeŋan kapēnanaan ipekadu.

Nawulĕn ņġog Naŝibaŝi

¹⁹ An bayiŝ naan, hĕnkuŋ keeri ņme bnuura kĕ pŝaak pi Yetu pantuliin pado kĕ ņhil kaneej du *dko dyimanaan maakan, ²⁰ ahaabĕŝ nja bgah bnuura banjaan bawlu ubida, banŝepuŋ blaani bweek banwoon ŝi kadun ki dko dyimanaan maakan, banwoon uleef wi nul. ²¹ Nġak aka *naŝih i baŝan naweeak i Naŝibaŝi aŝuun ŝi kadun ki katoch ki nul. ²² Nawulĕn keeri ņġog Naŝibaŝi na uhaaŝ ujint, na pfiyaar panjoonanun, na uhaaŝ, wi Yetu ajintanun na pŝaakul, na uleef wi baŝowun na meel mnjint apĕnan iko iŝop bti. ²³ Nawulĕn ņmĕban ņliint ŝi uko wi ņhaŝun akuŝ aŝup. Na manjoonan, ņme kĕ Naŝibaŝi aji do uko wi ahoŋun. ²⁴ Andoli ŝi nja adoon kaŝaaf atĕnŝul, ņhilna ņtĕntĕndĕr ŝi bŝalad na pdo iko inuura. ²⁵ Baŝaan balon baŝaal pwo baankmaar byit bi banfiyaarun *Krittu, kĕ uko mĕnt uŝĕ wo unuura ; ņbaa wo kaŝĕp tĕp katĕntĕndĕr, wi nadoon ame kĕ unuur wi ubi wi Krittu uŝogi.

²⁶ Na manjoonan, wi ņmeeŋ uko unwoon manjoonan, woli ulil nja kĕ ņdinan aji ņduka ŝi pġuban, uunkak aka bŝan banhilun ppĕnan ipekadu. ²⁷ Wal mĕnt, ņduka duka ayoonk na palĕnk pwayĕŝ pi Naŝibaŝi na bdoon bjeenk bankluŋ katĕr bampokun pŝaŝa. ²⁸ Woli ņaan apok pŝaŝ *Bgah bi Moyit, kĕ baŝaan batĕb kĕme bawajanŝ baŝup aji ajubani, baanknagi^a, baji bafiŋa^{*}. ²⁹ Naŝalan keeri uko unkdolun aŝoorun Abuk Naŝibaŝi, anŝuun pŝaak pi bhoŋar pi aŝĕpnun awo najint uko undaayanaan abot akar *Uhaaŝ wi Naŝibaŝi unwoon ukumpĕŝ wi bnuura. Nahinan kanun jibi kakob ki un mĕntan kakyibani. ³⁰ Na manjoonan ņme anŝiiniin aji : « *Nji dlun kalukanan, nji dlun katuuman.* » Akak aji : « *Nji Ajugan dlun kawayĕŝ pntaali pi naan.* »^{*}

³¹ Naŝibaŝi anwoon najeb amob le ņaan, un mĕntan aji wuŝan maakan.

³² Naleŝan uko undolanun du ujuni wi nayeenuŋ bjeehi bi Naŝibaŝi. Tuŋ ņwal mĕnt nawin mnhaj mnweek aŝĕ mĕban aliint. ³³ Babi karan ņwal ņlon ahajanan kĕ nawo bten bi baŝaan, kĕ ņwal ņlon naŝok na banhajun haŋ. ³⁴ Nabi ņaga biki bawatuŋ ukalabuŝ abot alilan ŝi uko wi batehun bka bi nan, wi nameen kĕ naka bka bannurnaaniin banwoon baankba nin. ³⁵ Nawutan keeri kaŝaan phaŝ ŝiki mnhaŝ mĕnt mankaan kĕ nakeyenk katuum kaweeek. ³⁶ Nawo kataman kahilna kado kado uko wi Naŝibaŝi anjalun, hĕnk nayeenk uko wi ahoŋun. ³⁷ Na manjoonan upiitana ŝi *Ulibra wi Naŝibaŝi aji :

« *Uduka ņwal ņntiinku, ņntiinku ntiinku, anwoon i pbi aŝĕ bi, aankjon.* »^{*}

³⁸ « *Nji Naŝibaŝi, dlun kawul ubida anwoon naŝool ŝi kĕŝ ki naan ŝiki aŝiyaari. Kĕ woli alon adekĕn kafĕt, mĕnklilandĕra.* »^{*}

³⁹ Kĕ nja, ņĕnwo ŝi bankdekulun kafĕt, kaneem ; ņwo ŝi banfiyaarun awo ŝi bgah bi mbuur.

11

Pfiyaar pi baŝaan biki tfa

¹ Woli ņfiyaar Naŝibaŝi, ņji ņme na manjoonan kĕ ņluŋ kayeenk uko wi ņhaŝun, ņme bnuura kĕ iko yi ņwoon ņĕnwini, iwoo abot ajoonan. ² Pfiyaar pakaan kĕ bateem nja babi winana bnuura ŝi kĕŝ ki Naŝibaŝi. ³ Kĕ pfiyaar pi nja pakaan kĕ ņyikrĕn kĕ Uŝup wi Naŝibaŝi upaŝun umundu, hĕnk di di iko yi ņjaan ņwin ipĕnnun ŝi iko inwoon iinwinanaa.

⁴ Ƨi pfiyaar pi nul, *Abel awul NaŕibaƧi btejan bannuuriin apel bi *Kayin. Pfiyaar mēnt pakaan kē awo natool Ƨi kēŕ ki NaŕibaƧi, NaŕibaƧi Ƨi uleeful adinan ayeenk uƧen wi nul ; kē pul pakaan kē baktiiniyaan uko wi nul wi adoon aket*.

⁵ Pfiyaar pakaan kē *Henok aya du NaŕibaƧi bē aantēpna Ƨi pket ; nin alon aankak awina win, NaŕibaƧi adeenuluŕ añooƧ du a. Upiitana Ƨi *Ulibra Ƨi NaŕibaƧi aji Henok ado bi lilaara lil ji abi ado kadeena. ⁶ Kē nin alon aŕē wo aanhil kalil NaŕibaƧi bē aanfiyaara. Na manjoonan, ñaan ankñogun NaŕibaƧi aji wo kafiyaar kē awoo abot aji tuum banjaan bala'a.*

⁷ Pfiyaar pakaan kē *Nowe atiink uko wi NaŕibaƧi aƧupuluŕ unwoon uundo bi winana. Amēban bnuura uko wi NaŕibaƧi ajakuŕ, aboman upuur aburanaan biki kaƧohul bti. Pfiyaar mēnt pakaan kē adiiaman kē umundu urukananaa, aƧēpna Ƨi pa, awo natool Ƨi kēŕ ki NaŕibaƧi*.

⁸ Pfiyaar pakaan kē Abraham ado uko wi NaŕibaƧi ajakuluŕ wi adu'uluŕ ayila, kē aya du utaak wi NaŕibaƧi ahoŕuluŕ bē aamme dko di akyaan. ⁹ Ƨi pfiyaar mēnt aya awo ji nayaant du utaak wi NaŕibaƧi ahoŕuluŕ, afēt Ƨi iloona. Itaak na Yakob bado haŕ kak, wi NaŕibaƧi ahoŕun baka utaak mēnt ji a. ¹⁰ Abraham abi wo wo Ƨi pyoonk kafēt Ƨi ubeeka wi NaŕibaƧi aŕaluŕ abot aniw, wi űniw űankēmun*.

¹¹ Pfiyaar pakaan kē Abraham ahil abuk wi adoon aƧaf maakan kē *Faara aharul akak aƧaan kaŕowa, afiyaar na manjoonan kē NaŕibaƧi ado uko wi ahoŕun*. ¹² Uko mēnt ukaan kē pntaali pweek papēna Ƨi ñiint aloolan, andoon abi Ƨaf Ƨaf aduka duka ayoonk pket. Pntaali mēnt *patum ji űjah űi baƧi na pyiw panwoon Ƨi kaban ki bdēk** pi nin ñaan alon awoon aanhil pfēn.

¹³ Bañaan bakan mēnt bti bafiyaar adoo ket bē baanyeenk iko yi NaŕibaƧi ahoŕun, aŕē winaara ya du kalowan akuƧ alilandēr ya. Badinan Ƨi kadun ki bañaan aji bawo wo bayaant Ƨi mboŕ mi, baanwo biki umundu wi. ¹⁴ Na manjoonan, bankŕiiniŕ haŕ badiiman bnuura kē bawo wo Ƨi pla utaak. ¹⁵ Woli banuh nuh lah wi bawoonun, bahinan kakak da. ¹⁶ Kē baŕē bi űal utaak unnuurnaaniin, uwoon utaak wi baƧi. Uko mēnt ukaan kē NaŕibaƧi aankowa pdo kadu'ana NaŕibaƧi i baka, aboman baka ubeeka.

¹⁷ Pfiyaar pakaan kē *Abraham abomandēr pjeŕ *Itaak abukul kafinŕ NaŕibaƧi, wi NaŕibaƧi aŕaluŕ pten me afiyaara. Abukul aloolan Ƨaŕ i akaan i i ajejuŕ kaƧenan te NaŕibaƧi ado bi hoŕaara hoŕ, ¹⁸ ajaka aji : « *Ƨi Itaak i i pntaali pi űi nhoŕiŕ pakpēmun.* »* ¹⁹ Abraham afiyaar kē NaŕibaƧi aka mnhina mi pnaƧan bañaan Ƨi pket ; uko mēnt ukaan kē NaŕibaƧi akakana abukul, kē uko mēnt uwo wo ji NaŕibaƧi anaƧan Itaak Ƨi pket*.

²⁰ Ƨi pfiyaar, *Itaak añehan NaŕibaƧi awul *Yakob na *Etawu bnuura Ƨi uko unwoon i kaluŕ kabi*.

²¹ Ƨi pfiyaar, *Yakob wi añoganun pket, añehan NaŕibaƧi awul bnuura andoli Ƨi babuk *Yotef aŕē mēban Ƨi pjuuƧi pi nul aŕup adēman NaŕibaƧi*.

²² Ƨi pfiyaar, *Yotef wi añoganun pket aƧiiniyaan wal wi babuk Itrayel bakluŕ kapēn Ƨi *Ejiptu, aƧup babukul hum di bakluŕ kado na imoh yi nul*.

²³ Ƨi pfiyaar bajug *Moyit bamena kli kwajant wi abukiin. Bawin kē napoƧ anuura aŕē pok pdo uko wi naŕiŕ ajakuŕ bē baanlēnki.

* 11:4 Natenan Ƨi Ujuni 4.3-10. * 11:6 Natenan Ƨi Ujuni 5.24. * 11:7 Natenan Ƨi Ujuni 6.13-22.

* 11:10 Natenan Ƨi Ujuni 12.1-5; 23.4; 35.12,27. * 11:11 Natenan Ƨi Ujuni 18.11-14; 21.2. * 11:12 Ujuni 22.17. * 11:18 Ujuni 21.12. * 11:19 Natenan Ƨi Ujuni 22.1-10. * 11:20 Natenan Ƨi Ujuni 27.27-29. * 11:21 Natenan Ƨi Ujuni 27.39-40. * 11:22 Natenan Ƨi Ujuni 50.24-25; Ppēn 13.19.

²⁴ Pfiyaar pakaan̄ kē *Moyit abi pok pdu'ana abuk ñaaf̄ abuk Farawuna naših wi abiiñ akak naŋaša. ²⁵ Ahokan phaj na bañaan̄ biki Našibaŋi kē di pwo ŋi iko ilil yi pekadu inwoon̄ iinji ijon. *²⁶ Afiyaar kē pwut bakowandēna ji *Krittu paka udooni apel pyok bti panwoon̄ ŋi *Ejiptu, aten alowan ašal katuum kankluñ kayeenkana. ²⁷ Pfiyaar pakaan̄ kē apēn du Ejiptu, awo aanŋo aten udeeb wi naših, amēban aliint̄ ji ñaan̄ anwinuñ Našibaŋi anwoon̄ aanhil kawinana. ²⁸ Pfiyaar pakaan̄ kē ado *Ufettu wi Mbuur alēt̄ pñaak ŋi ilēman yi itoh uwanjut wi pkeŋ uwutna kafin̄ bapoŋ bajeen biki bañaan̄ biki *Itrayel*.

²⁹ Pfiyaar pakaan̄ kē babuk *Itrayel bamuur *bdēk bjeenkal awo wo ji bawo ŋi dko dkay ; kē wi bañaan̄ biki *Ejiptu bakdoon̄ na pmuur ba, bayooraa*.

³⁰ Pfiyaar pakaan̄ kē ŋniw ŋi Yeriko ŋajot wi babuk *Itrayel bafooyuñ ŋa ŋnuur paaj na ulon̄. ³¹ Pfiyaar pakaan̄ kē *Rahab naŋuunk ayeenk bnuura babuk Itrayel bambiiñ amēna abi pten ubeeka. Hēnk, aankeŋ na bandekuñ Našibaŋi kafet*.

³² We wi nkaan̄ aŋup? Mēnka bwal bŋiiniyaan bi Gedeyon na Barak na Famton na Yefte na *Dayit̄ na *Famiyel na baŋupar Našibaŋi bandukiin̄. ³³ Pfiyaar pi bukuñ mēnŋan pakaan̄ kē bawat ŋŋaak, aših bañaan̄ bnuura, abot ayeenk uko wi Našibaŋi ahoñuñ baka. Pfiyaar pakaan̄ kē badēt̄ mntum mi ŋnlihu, ³⁴ awo ŋi bdoo ašē wo baanyiki, abuur pkeŋ pi kej. Babi maak ašē kak ajeb ; babi tam ugut adookar na bangoli biki ŋŋaak ŋyaanŋ. ³⁵ ŋi pfiyaar, baat baloñ bawin kē banaŋan biki bakaŋandēnuñ akakan baka.

Baloñ bahajan baka te kē badoo keŋ kē bapok babuuran baka kahilna kanaŋa ŋi pkeŋ, kaka ubida unnuurnaaniin̄. ³⁶ Baloñ kak babeñ baka akob baka na itintēl, baloñ kē batan baka awat ukalabuŋ. ³⁷ Baloñ batap baka mnlak afin̄, baloñ kē bamob baka afal ŋi ptoof, baloñ kē bafin̄ baka na kej. Baloñ baji bañaay na dko kawohara injan yi ŋkaneel, kēme yi ŋpi, awo bajuuk, kē baknooran baka ahajan baka. ³⁸ Bañaan̄ mēnt̄ babi nuura ŋhaaŋ maakan adoo wo baanhil pfēt̄ ŋi umundu wi. Babi ñaay na *pndiis̄ na inkun̄, awo ŋi injiir na ihēr.

³⁹ Pfiyaar pakaan̄ kē bukal bti bawinana bnuura ŋi kēŋ ki Našibaŋi te baando bi yeenk uko wi abiiñ ahoñ. ⁴⁰ Na manjoonan, Našibaŋi abi ŋu ŋu ŋi ušal pboman nja uko unnuurnaaniin̄ bawutna kawo bajint̄ ŋi kēŋ ki Našibaŋi kaduk nja.

12

Nawulēn ŋjaban kēŋ ŋi Yetu

¹ Bañaan̄ banfiyaaruñ biki mbaan̄ aŋiiniyaan ŋiiniyaan bawo ji pntuk pweek panfooyuñ nja aten. Nawulēn ŋwalan keeri iko inkdiŋanuñ nja, na pekadu danjaan̄ datam pjab ŋi nja, ŋtaman ŋdo kaŋi pŋi pi baŋuun̄ nja. ² Nawulēn ŋŋu kēŋ ŋi Yetu anhaabēŋuñ nja bgah ŋhilna ŋfiyaar, ul ajaan̄ ado ŋliinta liint̄ ŋi pfiyaar te mnto. Amiir adoo keŋ ŋi krut, bē aanŋo aten mnkow manwoon̄ ŋi pkeŋ ptēnt̄ puñ mēnt̄ ŋiki abi win mnlilan manwoon̄ i pbi, ašē ya hēnkun̄ aŋo du kañen kadeenu ki Našibaŋi.

³ Naŋalana keeri, jibi amiiruñ wi bado buŋaan bakhajanuluñ, nawutna kanoor, ŋhaaŋan ŋawo ŋaankwutan. ⁴ ŋi ugut wi nakgutun̄ na pekadu, naando bi gutan te pkeŋ. ⁵ Naŋilma jibi Našibaŋi atēñŋēnanañ ji babukul i? Upiitana ŋi *Ulibra wi nul aji :

* 11:25 Natenan ŋi Ppēn 2.11-15. * 11:28 Natenan ŋi Ppēn 12.1-23. * 11:29 Natenan ŋi Ppēn 14.21-31. * 11:31 Natenan ŋi Yotuwa 2.1-23.

« *Abuk naan, wutan kabeeh kakob ki Ajugun,
wutan kawutan woli aŋoman na iwi.*

⁶ *Ajugun aji kakan ƚi bgah ņaaŋ i ŋjalun,
kakob ņaaŋ i ajejun ji abukul.* »*

⁷ Namiiran mnhaj mi najaan nahaj woli Naŝibaƚi akakanan ƚi bgah ; aji do harj na babukul. Napoƚ ahon i i aŝin awoonj aanji kakan ƚi bgah?
⁸ Woli Naŝibaƚi aankakanan ƚi bgah ji babukul bti, naanwo keeri babukul na manjoonan, nawo bapoƚ bampaƚi. ⁹ Naleŝan baŝin nja biki mboŝ: baji babi kakan nja ƚi bgah kē nŝē tiinkaara tiink baka. Hēnk di ŋwoonj katiink maakan Aŝin nja i baƚi kayeenkna ubida. ¹⁰ Baŝin nja babi ji bakakan nja ƚi bgah ŋwal ŋwal jibi baŝalun, kē Naŝibaƚi aŝē ji kakan nja ƚi bgah ŋhilna ŋwo bnuura ŋbot ŋyimon ji a. ¹¹ Woli bakakan ņaaŋ ƚi bgah, aji jootan wal mēntj aanji lilan ; aŝale ƚo aban ƚun, kakob mēntj kaji kado awo naƚool ƚi kēŝ ki Naŝibaƚi uhaaŝ uŝē ujoobēt na a.

Plipara

¹² Nadeejan keeri iŝen imbeewun, naliintan ihoƚ inknaayun! ¹³ Napoŝan ƚi ilēl itool, ihoƚ inkjiinkunj iwutna kajiink kak maakan, iƚēp ƚēp ijeb.

¹⁴ Natamaan nawo bnuura na baŝaanj bti nakuƚ nado kado uko unwoonj ujintj ƚi kēŝ ki Naŝibaƚi ; woli naanwo bajintj ƚi kēŝ ki Naŝibaƚi naankwin Ajugun.
¹⁵ Naƚaafaraan alon ƚi an adek kafēƚ bnuura bi Naŝibaƚi ; naƚaafaraan alonj awo ji bko bwuƚaan banjaan badēm kaŝē kabuk mnko mntum manwuƚun. ņaaŋ mēntj ahil kaneeman batum maakan. ¹⁶ Nin alonj awutan kawo ƚi pjuban pi piintj, nin alonj awutan kabeeh iko inyimanun ji *Etawu i pde ploolan pakaanj kē awaap pweek pi nul. ¹⁷ Name kē wi abiinj aƚo aban ƚun, abi ŋal pyeenk ubeek wi aŝin ƚi pwo bajeen, kē baŝē dooka. Ado na pwooni kadolna aŝin apēnan uko mēntj aŝē wo aanhili.*

Ubeeka wi baƚi wi mnƚo

¹⁸ Na manjoonan, naanŋog pnkunj pi Finayi : naaŋŋog dko di bdoos banktērunj, di utejan na bdēm, di ukēk, ¹⁹ naanŋog dko di balulunj na di pdiim patiinkaniinj. Wi babuk *Itrayel batiinkunj pdiim mēntj, baankak adi di nin ptiink pa. ²⁰ Uko wi pdiim mēntj pajakunj na baka ulēnkan baka maakan, paji na baka : « *ņaaŋ ankbauŋ pnkunj batapa mŋlaak kafinj, awole ņaaŋ kēme untaam.* »* ²¹ Uko mēntj uyiban maakan kē Moyit adoo ji : « *Dlēnk maakan adoo kat kat.* »*

²² Kē naŝē ŋog pnkunj pi *Fiyonj, ubeeka wi Naŝibaƚi anwoonj ukumpēŝ wi ubida, Yerutalem di baƚi di ŋwanjut ŋtum maakan ŋwoonj, ²³ du dko di pntuk pi banfiyaarunj panwoonj ƚi ufettu pawoonj, pi banwoonj bajeen biki Naŝibaƚi, biki itim ipiitaniinj du baƚi. Naŋog Naŝibaƚi anjaan awayēŝ baŝaanj bajēn bti na ŋhaaŝ ŋi baŝaanj biki Naŝibaƚi adolonj kē ŋawo ŋjintj piŝ. ²⁴ Naŋog Yetu i Naŝibaƚi aƚejanaanunj bhonjar bhalu na pŋaakul pantuliinj ; pŋaak mēntj uko wi pakdiimanunj ulil apel wi pi *Abel pakdiimanunj*.

²⁵ Naƚaafaraan keeri kadek anktjiiniinj na an kafēƚ. Na manjoonan, bateem nja bampokunj ptiink anktjanunj baka ƚi mboŝ baambuor kakob. Kē nja ŋēnkil kabuur kakob woli ŋdek kafēƚ anktjiiniinj na nja du baƚi. ²⁶ ƚi wal wi *Moyit, pdiim pi nul pabi ŝintj ŝintjan mboŝ, kē aŝē honj nja hēnkunj aji : « *Dkak alunj kaŝintj ŝintjan byaaŝ blonj kak, mēntj mboŝ ƚaŋ, dŝintj ŝintjan kak baƚi* ». »

²⁷ Wi ajakunj aji dkak alunj kaŝintj ŝintjan byaaŝ blonj, adiiman diiman kē iko

* **12:6** Uhoŋ 3.11-12. * **12:17** Natenan ƚi Ujuni 25.29-34; 27.30-40. * **12:20** Ppēn 19.12-13.

* **12:21** Pleŝan 9.19. * **12:24** Natenan ƚi Ujuni 4.10. * **12:26** Hagay 2.6.

impašaniin iluŋ kašintar katoka, uko unwoon uunkšintar tañ uhilna uduka. ²⁸ Hĕnk, wi nkyeenkuŋ uťaak unwoon uunkšintar, nawulĕn nbeeb Našibaťi, nđĕmana na pfiyaar na palĕnk, uko mĕntŋ ulila. ²⁹ Na manjoonan, Našibaťi i nja awo bdooban jaan batĕr katok.

13

Iťeŋan inliluŋ Našibaťi

¹ Natamaan nanjalad ji bańaan banťaarun. ² Nawutan kanohnaana pyeenk bayaant du itohan. Name bnuura kĕ baloŋ bado han, ayeenk njanjut du itoh yi baka bĕ baammee. ³ Nalešan bakalabuš, nawo ji an nawo ukalabuš na baka nabot naleš bańaan biki bakhajanun, nawo ji an biki bakhajanun.

⁴ Bańaan bti bamĕbaan bniim bnuura, ŋiint na ŋaaf baji bamĕbandĕr andoli kalin ŋi atĕnt. Našibaťi alun kawayĕš bańaan banwoon ŋi ubida uťop na pjuban pi piint.

⁵ Ťi mnwo mi nan naanwo kajotan itaka kadun, nalinan ŋi uko wi nakaan. Našibaťi ŋi uleeful aťupun aji :

« *Mĕnkwatanu nin,*
mĕnkpoku nin. »^{*}

⁶ Ukaan kĕ nĥinan kaťup na mntĕŋ kaji :

« *Ajugun awoon anjaan aťĕnkĕn ;*
mĕnkdo kalĕnk.

We wi ŋaan najĕn ahiluŋ kadolĕn? »^{*}

⁷ Nalešan banwoon ŋi kadun ki nan banťupanan uťup wi Našibaťi. Našalan jibi babiin awo te adoo keť, našĕ nado ji baka.

⁸ Yetu *Krittu awo nťa jibi awoon takal, akuť awoha han te mnťo. ⁹ Nakwut pjukan pampaťun na *Uťup Ulil Unuura pańooťan du bdĕm. Ŋaan awo katĕŋna ŋi bnuura bi Našibaťi, aanhil katĕŋna ŋi idolade ŋi uko ude inwaanun udooni ŋi banjaan baťaš ya. ¹⁰ Nja, nka *bliit bi mngur, kĕ baťeŋan banjaan baťeŋan du *Katoĥ Kaweek ki Našibaťi baanka na pde iko inwoonun du bliit mĕnt. ¹¹ *Naših i baťeŋan aji ŋooť pńaak pi nko njanfinun du *dko dyimanaan maakan kapĕnanaan pekadu di bańaan, kĕ nko ŋi bafinun njan našĕ ji naterna du bdig bi dko di bańaan bafĕťun. ¹² Uko mĕnt ukaan kĕ Yetu akeťna du bdig bi ubeeka kĕ pńaak pi nul pado bańaan kĕ bawo bajint ŋi kĕš ki Našibaťi.

¹³ Nawulĕn keeri nja du Yetu, du bdig bi dko di bańaan bafĕťun, nwo na mnkw mntĕnt mi nul. ¹⁴ Ťi mboš ŋi, nĥĕť ŋi ubeeka unwoon uunkwo te mnťo, kĕ nšĕ la ubeeka unkmbiin unwoon wi mnťo. ¹⁵ Ťi katim ki Yetu nawulĕn nwt kaťańna pdo kado uťen pa Našibaťi, unwoon iyeeh injaan idĕmana ; iyeeh mĕnt ipĕnna ŋi mntun mi nja nđdinanun kĕ awo Ajugun. ¹⁶ Nawutan kaťilma pdo kado bnuura na pdo kaťĕnkar ; iťeŋan itĕnt yan ijaan lilil Našibaťi.

¹⁷ Našoan nado uko wi banwoon ŋi kadunan bajakun, nado katiink baka. Baji babeelan bnuura, bukal bakluŋ kaťup Našibaťi jibi nawoori. Woli natiink baka, balun kado ulemp wi baka na mnlilan. Kĕ woli naando han, bado wa kašĕ kajooťan, ušĕ waan udooni pa an.

¹⁸ Nańĕhandĕrun ; nfiyaar na manjoonan kĕ nĕnwo na nin uko uloŋ ŋi uhaaš. Nji nđdoonan pdo bnuura ŋi iko bti. ¹⁹ Dńĕhanan na uhaaš naan bti nańĕhandĕraan nĥil nťaran taran nkak du an.

Pńĕhan

²⁰ Dñehan Naşibaŕi anjaan ajoobĕntĕn nhaaş, annaŕanun ŕi pkeŕ Ajugun Yetu nayafan naweek, wi aŕeŕanaananun bhoŕar bi mnŕo na pñaakul pantuliin, ²¹ aŕĕnkan naka iko bŕi innuuriin nahilna pdo uko wi anjalun. Dñehan Naşibaŕi ado nja nŕila wi nwoon ŕi ploolan na Yetu *Krittu. Nawulĕn nĕđemana te mnŕo! Uwo haŕ.

²² Bayiŕ naan ŕi *Krittu, dkooŕan namiir uŕup wi nŕupanan ŕi kaŕanŕan ; na manjoonan, uŕamĕñi.

²³ Dŕjal name kĕ bawutan Timote ayiŕ nja. Woli aŕar aban, kabi na a pwinan.

²⁴ Nawulaan mboş banwoon ŕi kadun ki nan bŕi na bañaan bŕi banwoon biki Naşibaŕi.

Bayiŕ nja biki Itali bawulan mboş.

²⁵ Dñehan Naşibaŕi awulan an bŕi bnuura.

Uṭup wi Yakob apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Yakob apiitun bañaan biki Naşibaṭi banniinkun mboş. Du unjon Yakob abi wo ñaan naweek ṭi banfiyaarun Naşibaṭi banwoon du Yerutalem, Yetu awo naweekul. Bañaan biki apiitun kakaarta ki, balon ṭi baka baji baji bafiyaar Krittü, kē mnwo mi baka manşē wo maanwo mi bañaan banfiyaarun. Uko mēnt ukaan kē aji na baka pfiyaar pawo kagakandēr na mnwo mnuura. Yakob abi win kē ṭi banfiyaarun, bajuuk bawo ṭi mnhaj ṭiki bayok badeen iganan maakan. Uko mēnt ukaan kē aji na bayok bawut kado kado ji bañaan biki umundu wi, bamēban bajuuk bnuura. Akak aji na baka balow pñom, bakak baji bamēban mntum. Bawo kado kado bnuura unuur undoli jibi Uṭup wi Naşibaṭi ujakuṅ.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboş (1.1)
2. Pfiyaar na pwo na uşal untunja (1.2-18)
3. Ptiink Uṭup wi Naşibaṭi na pdo uko wi ujakuṅ (1.19-27)
4. Pwut bpaṭşēr (2.1-13)
5. Pfiyaar na pdo bnuura (2.14-26)
6. Uşal untunja na pṭup bnuura (3.1-18)
7. Pñal iko yi umundu paannuuraa (4.1-5.6)
8. Kamiir na pñehan Naşibaṭi (5.7-20)

Pwul mboş

¹ Nji Yakob nalempar Naşibaṭi na Ajugun Yetu Krittü, dwul an mboş, an pntaali pi Naşibaṭi panwaysēr un ṭi umundu*.

Kamiir ṭi unoor

² An bayiṭ naan baṭaş Yetu, woli nawo ṭi unoor nalilaan ṭi njaaş nji nan. ³ Ṭiki name kē pfiyaar pi nafiyaarun Yetu aliintan ṭi wal wi unoor, paji paṭu ñaan kamiir. ⁴ Nawo kanaṭ kaliint ṭi kamiir mēnt, kaşē kahil kawo bañaan bajint batool, banjaan balemp ulemp ujint piş, banwoon baanwaan nin uko ulon.

Pñehan na uhaaş wi pfiyaar

⁵ Woli alon ṭi an awaan uşal untunja, awo i kañehan wa Naşibaṭi, alun kawul a wa, ṭiki aji wul bañaan bti na byompan kē aanji fēn. ⁶ Kē woli ñaan añehan, awo kafiyaar kawut kawo na nşal nṭēb, ṭiki ñaan anwoon na nşal nṭēb anaam umaron uweek, wi uyook ujaan udeen kalun luñan. ⁷ Ñaan anwoon han awutan kaşal kē ayeenk uko ulon ṭi kañen ki Ajugun. ⁸ Anwoon na nşal nṭēb aanji ṭu kabaṭ ṭi uko wi akdolun, uyaaş ulon aji ya kadun, ulon akak ufet.

Najuuk na nayok

⁹ Naşaş Yetu anwoon najuuk awo kaṭan ṭi uko wi Naşibaṭi akdēmanulun. ¹⁰ Kē nayok awo kaṭan, ṭi uko wi Naşibaṭi akpoṭētanulun. Ṭiki nayok aankjon, anaam kaṭeeñ ki bgof bi uṭeeh. ¹¹ Bnuur baji banaṭa katēr, bgof kakay, kaṭeeñ

* **1:1** Kşini iñeen na ktēb kanwaysēr un ṭi umundu, bawoon babak Yakob abuk Itaak, bateem bayuday. Hēnk di di bapiitun ṭi ugrek.

kajot, kanuura ki ka kaneem. Kê hênk di di uwoon pa nayok : Aleew, kaket̄ ti mnwo mi nul mi n̄nuur bti. N̄naaj najên andoli awo ji pjaagal.

Naşibaŋi aanji wuuk nin n̄naaj ado buŋaan

¹² N̄naaj anjaan naŋ kaliint̄ ti unoor anuurandëni, ŋiki ayeenk katum ki ubida wi mn̄to wi Naşibaŋi ahoŋuŋ banjaluluŋ, woli ayuuj mnt̄eŋ mi nul aba.

¹³ Woli n̄naaj aŋal pdo buŋaan awutan kaji, Naşibaŋi akwuuknuŋ pa ndo ba.

Naşibaŋi aanhil p̄jal pdo buŋaan kê aanji wuuk wuuk nin aloŋ ado buŋaan.

¹⁴ Andoli aji do buŋaan ŋi uŋal wi nul uwuŋaan, wul ujaan uwuuka kaneejana.

¹⁵ Woli n̄wut uŋal uwuŋaan m̄nt̄ kê udëmi, wul ujaan uŋij pekadu, woli pekadu dadëmi dul dajaan daŋij pkeŋ.

¹⁶ Bayiŋ naan biki mmaganuŋ nakwut baguuran ŋi uko wi. ¹⁷ Iko inuura bti yi baŋenuŋ un na yi n̄yeenuŋ iwoona baŋi, du Aşin nja anŋakuŋ unuŋ, pli na n̄jah bti n̄anwoon du baŋi. Ul anwoon aamme p̄l̄eşa kême kajeeh kabot kajêmşa. ¹⁸ Aŋal ul ŋi uleeful pwul un ubida ŋi uŋup wi manjoonan, n̄hilna n̄wo bateek ŋi iko yi aŋakuŋ.

Ptiink uŋup wi Naşibaŋi kabot kaŋaş wa

¹⁹ An bayiŋ naan biki n̄jalun maakan nawo i kame kê: n̄naaj aji wo i katar ŋi ptiink at̄enŋul, kanoom ŋi ptiini, kanoom ŋi udeeb. ²⁰ M̄nt̄ ŋi udeeb di di n̄naaj ahilanuŋ kado uko untooluŋ ŋi kêş ki Naşibaŋi. ²¹ Ukaan kê nawo i kapënan iko bti inŋopuŋ ŋi an na inŋotuŋ maakan, naşë nayeenk uŋup wi baŋuŋ ŋi n̄haaş n̄j nan ji baŋaan banwalanuŋ ikow yi baka, ŋiki wul uhilanuŋ pbuuran an.

²² Nakliŋ ŋaŋ ŋi ptiink uŋup, nadolan uko wi ujakuŋ. Woli naankŋaş uŋup, ikow yi nan yi yi nakguuruŋ. ²³ Hênk di di uwoon, woli n̄naaj atiink uŋup aşë wo aankdo uko wi ukŋiiniyaanuŋ, unaam n̄iint̄ anktenuŋ kaara di nul ŋi kawini.

²⁴ Awin da jibi dawoon, wi atenuŋ da aba, atool aya aşë ŋilma jibi anaamuŋ.

²⁵ Woli n̄naaj ala pme bnuura bgah btool, banhilanuŋ pbuuranuŋ, aji m̄ëban ba kaliint̄an, aanwo i kaliŋ ŋi ptiink ba ŋaŋ kaşë kaŋilma ba. Awo i kado uko wi bajakuŋ, aşë tum na m̄nilan ŋi iko bti yi akdoluŋ.

²⁶ Woli n̄naaj aşal kê aŋaş Naşibaŋi bnuura, aşë wo aanji m̄ëban pndem̄ent̄ pi nul, adaar bkow bi nul, pŋaş Naşibaŋi pi nul paanwo nin uko ulon. ²⁷ N̄naaj anŋaşuŋ Naşibaŋi Aşin nja na manjoonan, aji wo najiŋ piş ŋi kêş ki nul. Hênk di di ajaan awo : aji ya pwin bapoŋ banwaanuŋ bajug baka, aji ya pwin baat bayoŋ banwoon ŋi unoor, aji lipara iko iwuŋaan iwutna kaŋopana.

2

Ppaŋşër pawo pp̄ën ŋi bgah

¹ Bayiŋ naan, nafiyaar ŋi Yetu Kritt̄u Ajugun antumuŋ na m̄ndëm, ukaan kê naanwoyi kapaŋşër ² Natenan : woli du dko di nayituŋ n̄iint̄ aloŋ anwoon na ineel yi uwuuru abot awohara bnuura aneej da, kê n̄iint̄ aloŋ kak anwohariiŋ iko intowiŋ aneej da, ³ woli namëban bnuura n̄iint̄ anwohariiŋ iko inuura, aşë ji na a : “Ťoon ŋi dko di, dawo dnuura” aşë ji na nawaan, « iwi naŋan » kême « iwi yaan iŋo du kafet̄. » ⁴ Pdo haŋ, ŋi ptoof pi nan, pawo bpaŋşër. Naanwayëş wayëş na n̄şal n̄wuŋaan iŋ?

⁵ Natiinkan an bayiŋ naan biki mmaganuŋ, m̄nt̄ Naşibaŋi adatuŋ banwoon bajuuk ŋi kêş ki umundu i? Ado haŋ, bahilna bayok ŋi pfiyaar babot bayeenk pşih pi Baŋi pi ahoŋuŋ banjaluluŋ. ⁶ Kê naşë ji naŋu najuuk mnkow ŋi ptoof pi

bañaan. Mēnt bayok bajaan bahajanan, kamoban kañoof du ŋruha i? ⁷ Bukal kak bajaan baber katim kanuura ki Naşibaŋi awulanaŋ.*

⁸ Aa, woli naŋaş na manjoonan bgah bi Pşih pi Naşibaŋi jibi bawoon ŋi Ulibra wi Uŋup wi Naşibaŋi : « Nalan atēntu jibi iŋaluŋ bkowu » wal mēnt, nado bnuura. ⁹ Bē woli napaŋşēr nado pekadu, hēnk bgah bi Moyit bamob an ŋiki naanŋaş ba. ¹⁰ Hēnk di uwoon, woli ŋaan aŋaş bgah bti aŋē duk uko uloolan ŋi wi bajakuŋ, aduknaana ŋi kadun ki bgah bti. ¹¹ Anjakun, « iinkpiint na ahar ŋaan kēme ayin ŋaan, » ul akaan aji : « Iinkfiŋ ŋaan. » Kē woli iimpiint na ahar ŋaan kēme ayin ŋaan, aŋē fiŋ ŋaan, iintaş bgah. ¹² Nakeeri nado kaŋiini nabot nado kado ji bañaan biki Naşibaŋi akluŋ kawayēş na bgah bi mbuur. ¹³ Hēnk di uwoon, Naşibaŋi aankwayēş na mŋaga anwoon aañŋagaa, kē mŋaga manşē pel pwayēş.

Pfiyaar na Udo

¹⁴ Bayiŋ naan, we uwoon ŋaan abubara aji « Dfiyaar Naşibati » woli udo wi nul unndiiman pfiyaar mēnt? Pfiyaar pahilan kabuuran a wal mēnt i? ¹⁵ Natenan, woli alon ŋi an ŋiint kēme ŋaaŋ awaan iko iwohara abot awaan uko ude wi ŋnuur bti. ¹⁶ Kē alon ŋi an aŋē ji na a : « Yaan na bnuura, yaan iwohara iko idiŋ, ide bnuura » aŋē wo naanwula uko ude kēme uwohara, we uwoon da unuura?

¹⁷ Kē hēnk di uwoon pa pfiyaar panwoon paangakandēr na udo pakeŋi ŋiki pagaagi.† ¹⁸ Dme alon abi kaji : « ŋaan alon aji fiyaar, alon kado. » Dteema kaji : « Diimanaan hum di ŋaan ahilanaŋ kaji afiyaari woli aanyuuj pfiyaar mēnt ŋi udo wi nul. Dluŋ kadiimanu pfiyaar pi naan ŋi udo wi naan. » ¹⁹ Ifiyaar kē Naşibaŋi awo aloolan ŋaŋ? Ido bnuura – ŋntaayi kak ŋafiyaar uko mēnt, aji ŋalēnk kakat kat. ²⁰ Iinŋi kşal Keeri! Wom iŋal pme kē pfiyaar pawaan udooni woli paanji pagakandēr na udo?

²¹ Naleşan, Abraham atemun mēnt ŋi udo wi wi Naşibaŋi ajaknuŋ awo natool i, wi aŋoofuŋ abukul Itaak pa pfiŋar Naşibaŋi?‡ ²² Iwini, baanhil ppaŋaş pfiyaar na udo ŋiki udo uji utumalēş pfiyaar. ²³ Kē hēnk di di uko umpiitun ŋi Ulibra wi Uŋup wi Naşibaŋi udolaniin, uji : « Abraham afiyaar Naşibaŋi, ukaan kē Naşibaŋi aji awo natool. » Kē aŋē yeenk katim ki « nanoh Naşibaŋi. » ²⁴ Nawin kē ŋaan aji wo natool ŋi kēş ki Naşibaŋi ŋi udo wi nul, mēnt ŋi pfiyaar ŋaŋ pa.

²⁵ Kē hēnk di uwoon kak pa Rabab nawaap bduun, woli ayeenkuŋ bayili baitrayel ŋi katoh ki nul abot aŋēnk baka kē babuur na bgah bmpaŋi, hēnk ŋi udo wi nul wi wi awoonun natool ŋi kēş ki Naşibaŋi.‡

²⁶ Jibi uleef unwoon uunwo na uhēfēnt uwoon puum, hēnk di di pfiyaar panwoon paanji pagakandēr na udo pakeŋun.

3

Nomebaan indēmēt yi nan

¹ Bayiŋ naan nawutan kado na pwo an bti bajukan biki Uŋup wi Naşibaŋi. Name kē nja ŋnkjukanun, Naşibaŋi aluŋ kawayēşun pwayēş pantamuŋ apel pi bañaan bandukiin. ² Name'un bti ŋji ŋdo ipekadu itum. Woli ŋaan alon aanji juban woli aŋiini awo ŋaan natool, anhilanaŋ pmēban uleeful. ³ ŋji ŋtan uko umpooŋ ŋi mntum mi ŋmpēlēt pa ŋado uko wi ŋŋaluŋ, hēnk, ŋji ŋŋon uleef wi ŋa bti. ⁴ Natenan kak ŋpuur bdēk ŋi iloona, woli ŋado wo ŋweek, kē ukēk uweek ukwuuk ŋa, kaŋon kampooŋ kajaan kañoof ŋa dko di naŋon aŋaluŋ. ⁵ Kē

* 2:7 ŋaan aji yeenk katim ki Yetu Krittū ŋi batitmu. † 2:17 Kēme : Kē hēnk di uwoon pa pfiyaar, panwoon paangakandēr na udo, pakeŋ na manjoonan. ‡ 2:21 Natenan ŋi Ujuni 22.1-19. § 2:25 Natenan ŋi Yotuwa 2.

hènk di pndemënt pawoon, pawo uko umpooŕ ŕi uleef ašè jì papiitar iko iweek. Natenan, kambetan kampooŕ kahilanuŕ uŕeeh uweek katèr.

⁶ Pndemënt kak pawo bdoos, pul pawoon katoh ki buŕaan. Pndemënt pawo ŕi uleef, kè pul pajaan paŕopan wa bti. Paji patehan ubida bti na bdoos bampènnuŕ infernu. ⁷ Uunka ŕlimariya, woli ŕado wo ŕlimariya ŕjooŕ ŕi uŕeeh, ŕkat, ŕpula, ŕŕèb, ŕi ŕnaaŕ awoon aanhilan akakan kè ŕadoomi. ⁸ Bè pndemënt, nin aloŕ aanhil pkakan pa padoom. Pawo buŕaan, paanhil pŕoora, patum na bnunk bankŕinaŕuŕ.

⁹ Pul pi ŕjaan ŕdèmanaan Ajugun anwoon Ašin nja, kè pul kak pi ŕjaan ŕŕehandèraan baŕaan buŕaan, biki Našibaŕi aŕakuŕ kè banaam a. ¹⁰ Pdèman na pŕehan buŕaan iji ipèna ŕi mntum mloolan. An, bayit naan unwoo kawo han! ¹¹ Ukumpèš uji upènan meel mnjoob na mnhaay ŕi bhèr bloolan i? ¹² An bayit naan, bjaak bahil kabuk mnlemani i? Kème blemani bahil kabuk mnjaak? Kè ukumpèš wi meel mnhaay uhilan pwul meel mnjoob i?

Ušal untuŕa unwoonuŕ Baŕi

¹³ Ahon ŕi an awoon na ušal untuŕa abot atit? Ayuujan kè awo han ŕi mnwo mi nul na udo wi nul, udo ungakandèruŕ na pdoom na ušal untuŕa. ¹⁴ Bè woli uhaaş winan utum na bkujar bweek kè nawo na ušal wi blaŕar, naanwoyi kahomp kaji nawo na ušal untuŕa. Naanwoyi kaŕup uko unwoon uunwo manjoonan. ¹⁵ Ušal utènt wuŕ uumpèna baŕi, uwo wi mboš, wi baŕaan, wi ŕntaayi. ¹⁶ Bkujar na ušal wi blaŕar ŕaji ŕgakandèr na bpulad, na pdo iko iwuŕaan bti. ¹⁷ ŕnaaŕ anwoon na ušal untuŕa umpènnuŕ baŕi aji dun kawo ŕnaaŕ najint piš, anjaan akakan baŕaan ŕi ploolan kawo najoobŕèraan, aanji tam bkow, aji tum na mŕaga, kado iko inuura, aanji paŕšèr, aanji lafrèn.

¹⁸ Baŕaan banŕaluŕ mnjeeh, baji baniinkan ma ŕi dko di bawoon jì mbuk du ujaarna, kè ŕdeey ŕi bajaan baki, ŕawo udo utool.

4

Pŕjal umundu pawo ppok Našibaŕi

¹ ŕuŕ di di ugut ujaan uwoona? ŕuŕ di di pŕjom pajaan paŕèna ŕi an? Mènt ŕi uŕal uwuŕaan unjaan ugutan ŕi uleefan meet wa i? ² Naji naŕal uko ulon, kašè wo naanji nahil pka wa, ukaaŕ kè naji naŕal pŕiŕ. Naji naŕeebar uko wi ŕnaaŕ kašè wo naanji naka wa, našè neeŕ wal mènt ŕi pŕjom na ugut. Naanji naka uko wi naŕaluŕ ŕiki naanji naŕehan wa Našibaŕi. ³ Kème woli naŕehan naanji nayeenk nin uko ulon ŕiki naji naŕehan buŕaan, kala pŕok uko wi naŕehanuŕ ŕi unoh wi umundu. ⁴ An pntaali pandekuŕ Našibaŕi kafet jì ŕnaaŕ andaaruŕ ayinul, naamme kè pŕjal umundu pawo ppok Našibaŕi i? Anŕaluŕ pwo nanoh i umundu aji wo našoor Našibaŕi. ⁵ Kème nanuŕ kè Ulibra wi Uŕup wi Našibaŕi ububara jì : « Našibaŕi aji ŕjal pa ul ŕaŕ uhaaş wi aŕuŕ ŕi un? » ⁶ Kè bnuuru bi ajaan adiimanun badèmnuŕ maakan. Ukaaŕ kè Ulibra wi Uŕup wi Našibaŕi uji : « Našibaŕi aji pok bankdèmanuŕ ikow yi baka, kašè wul banwalanuŕ ikow yi baka bnuuru bi nul^a. » ⁷ Naŕašan keeri Našibaŕi našè napok Untaayi Uweek, uŕi wal mènt kalow an. ⁸ Naŕogan Našibaŕi ašè ŕnogan. Naŕowan iŕen yi nan^{*} an bado pekadu ; nabot najintan ŕhaaş ŕi nan, an baŕaan biki ŕšal ŕŕèb. ⁹ Naŕešan kè nawo bajuuk, nawoon jì baka puum, nadoon kawooni, pji pi nan pakakan ŕwooni, mnllan mi nan pjootan. ¹⁰ Napoŕèŕènèn ikow yi nan ŕi kadun ki Ajugun ašè naŕanan.

* 4:6 Uhoŕ 3.34. * 4:8 Nawutan pjuban.

Iwo in adoo ten buṭaan bi atēnṭu?

¹¹ Bayiṭ naan, nawutan kakuut batēnṭan, ankkuutun atēnṭul kēme aten buṭaan bi atēnṭul, aṭup buṭaan ṭi Bgah bi Naṣibaṭi abot ayuuj ṭi udo wi nul mēnt kē baannuura. Kē woli ido han, iinji kṭaṣ ba, iwo nawayēṣ i ba.

¹² Naṣibaṭi ṭaṭi ajaan awul Bgah, kē ul kak ṭaṭi awoon nawayēṣ. Ul ṭaṭi ahilanun pbuuran kēme ptok. Kē iwi, iwo in adoo ten buṭaan bi atēnṭu?

An bahomp nalipariin

¹³ Hēnkuṅ, nalipariin an nanjaan naji : « Nṭa kēme faan nṭya ubeeka wan, ṅhiil da, ṅdo da pjula kaka itaka itum. » ¹⁴ Kē naṣē wo naamme uko wi ubida winan ukwoon, name wi faan i? Nawo ji udu unjaan uwinana kakur kaneem. ¹⁵ Kē wi wi nawoon kaji : « Woli Ajugun aṅali, ṅluṅ kawo bajeb, kaṣē do uko wi kēme wundu. » ¹⁶ Naṣē wo naanji nado han, naji napiitar ṭi uko wi nanjalun pdo. Bpiitar btēnṭ bun bawo bwuṭaan. ¹⁷ Nṭaan ammeen keeri uko wi awoon ṭi pdo, aṣē wo aando wa, ado pekadu.

5

An bayok, nadoon kawooni

¹ Hēnkuṅ an bayok, nalipariin, nawoonin nado idiim ṭi pwuṭan pankyoonkanan. ² Pyok pi nan papuṭi, kē ṅbob ṅade iko iwohara yi nan. ³ Uwuuru wi nan na unṭaam wi nan ṅdoharaa. Kē pdohara pun pakluṅ kaṭiini pa an. Palun kade an uleef ji bdo. Umundu uba kē nakhanka hank*. ⁴ Natenan, naanluk banklempun du ṅṭeeh ṅi nan. Baṭēga aliir kē idiim yi baka iban du ibaṭ yi Ajugun i Mnhina. ⁵ Nawo ṭi umundu wi ṭi pyok na unoh, nade amag ji ṅlimariya pa unuur wi bakluṅ kafaal an. ⁶ Naji naṭool aduknaana abot aṭiṅa ; kē aanhilar aneenan uleeful.

Namiiran, Ajugun abi

⁷ Bayiṭ naan, natamaan keeri ṭi pyoonk ubi wi Ajugun. Natenan jibi najaar ajaan ayoonk ṅdeey ṅnuura ṅankpēnuṅ ṭi bṭepi bi aṭuun ṭi mboṣ. Aji miir wi uṣubal uteek ujotun kayoonk ubaaṅṣaani kabaa kit*. ⁸ An kak natamaan ṭi pyoonk, naṭum na mntēṅ, ṭiki ubi wi Ajugun uṅogi.

⁹ Bayiṭ naan, nawutan kaṭēga ṭi mnwo mi batēnṭan, woli naanṅal Naṣibaṭi awayēṣan. Natenan Nawayēṣ ado bi naṭ naṭ ṭi kadun ki plēman. ¹⁰ An bayiṭ naan, *baṭupar Naṣibaṭi bahaj na kamiir, natenan ṭi baka. ¹¹ Nawini ṅji ṅji baṅaan bantamanun ṭi kamiir banuurandēni. Naṭiink jibi Yob* atamani ṭi kamiir. Name kak uko wi Ajugun adoon pa a, ṭiki Ajugun atum na bnuura na mnṅaga.

¹² Bayiṭ naan, naṭiinkan bnuura : nalipariin kamehna ṭi baṭi kēme ṭi mboṣ kēme ṭi uko ulon kak. Pdinan pi nan pawoon pdinan na manjoonan. Kē ppok pi nan pawoon ppok na manjoonan, nawutna kaduknaana ṭi pwayēṣ pi Naṣibaṭi.

Naṅhehan Naṣibaṭi

¹³ Alon ṭi an awo ṭi mnhaj i? Aṅhehan Naṣibaṭi. Alon ṭi an awo na mnlilan i? Ayeehan mndēm mi Naṣibaṭi. ¹⁴ Alon ṭi an amaaki? Aduun bantohi biki pntuk pi banfiyaarun, bajatana ukēra ṭi bkow ṭi katim ki Ajugun baṣē baṅhehan Naṣibaṭi pa a. ¹⁵ Pṅhehan pangakandērun na pfiyaar pabuuran namaakal, Ajugun aṣē naṭana. Woli ado ipekadu Naṣibaṭi amiira ya. ¹⁶ Andoli keeri

* 5:3 Natenan ṭi Maci 6.19-20. * 5:7 Du utak wi Itrayel, uṣubal uji ujot, baṅaan katēpi, udun kaṭaṭian, kado kli kaṅeen kabaa kak kajot baba kit. * 5:11 Natenan ṭi Yob.

adoon kaɕup ipekadu yi nul batënɕul, andoli adoon kañehandër batënɕul Naşibaɕi, hënk naşë najeb. Pñehan pi natoool paji paɕum na uforta. ¹⁷ Natenan Eli naɕup ɕi katim ki Naşibaɕi i unjon, abi wo ñaaŋ najën ji un. Aɕu kabaɕ ɕi pñehan Naşibaɕi uşubal uwut kaşub. Kë udo ŋşubal ŋwajanɕ na kli paaj nin pɕatap paanjot ɕi mboş. ¹⁸ Kë akak aluŋ añehan Naşibaɕi uşub, kë uşubal ujoti. Kë iko yi batepiinŋ iwul ŋdeey.

Nakakaan bampënuŋ ɕi Bgah bi Naşibaɕi

¹⁹ Bayiɕ naan, woli alonŋ ɕi an apën ɕi plël pi manjoonan, kë başë kakana ɕi pa, ²⁰ nameen kë ñaaŋ ankpënanuŋ ɕi plël pi buɕaan nado ipekadu, abuurana pkeɕ abot ado Naşibaɕi amiira ipekadu itum.

Uṭup uteek wi Piyeer apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta kateek ki Piyeer apiitun kntuk ki banfiyaarun kanwoon ṭi nḃeeka kañeen nḃi utaak wi Atiya. Wi Yetu abiiṅ awo ṭi umundu wi, Piyeer aji bi kagakandër na a. Wi apënuṅ ṭi wa, Piyeer kaşë wo nanjañan i bayuday. Banfiyaarun Krittü biki apiitun hënk babi hajan baka ṭiki bafiyaar Ajugun Yetu Krittü. Uko mënt ukaaṅ kē Piyeer apiit baka kaji na baka bamëban baliint ṭi pfiyaar, baanwo bateek biki bakhajanun. Aji na baka Yetu i bafiyaarun i i bajunnun ahajan kē adoo keṭ. Uko mënt ukaaṅ kē woli bahajan baka bawo kamiir ji a. Akak aṭup baka jibi bawoon kawo ṭi ptoof pi bañaan bampokun Naşibaṭi.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboş (1.1-2)
2. Mnhaṭ manliintun (1.3-12)
3. Ubida ujint (1.13-2.17)
4. Mnhaj mi Krittü awinun (2.18-25)
5. Anfiyaarun Krittü na mnhaj (3.1-4.19)
6. Hum di di baweek biki banfiyaarun bawoon kawo (5.1-11)
7. Pwul mboş pbaañşani (5.12-14)

¹ Nji Piyeer *nanjañan i Yetu *Krittü dpiitanaṅ, an biki Naşibaṭi adatuṅ nanniinkun nṭaak nḃi Pont, nḃi Galatiya na Kapadoşiya na Atiya na Bitiniya awo da bayaant. ² Naşibaṭi Aşin nja ado bi datan dat jibi abiiṅ aṅal wa undiimaan. *Uhaaş wi nul udolan kē nawo biki nul nahilna nado katiink Yetu Krittü, pñaaṅ pi nul padolan nawo bajint ṭi kēş ki Naşibaṭi.

Dñehan Naşibaṭi awulan bnuura bantunur abot ajoobṭënan nḃhaaş bnuura.

Mnhaṭ mi mbuur

³ Nawulan nḃdëman Naşibaṭi Aşin Ajugun Yetu *Krittü andolun ṭi mñaga mnweek mi nul kē nḃkak abuka wi anañanun Yetu Krittü ṭi pkeṭ. Ukaaṅ kē nḃwo na mnhaṭ manwoon mnjeeb. ⁴ Nḃme kē nḃlun kayeenk iko inuura yi Naşibaṭi ahankun bañaan biki nul. Iko mënt iinji itoka, iinji iṭop, iinji iba kanuura. Naşibaṭi ahankan ya du baṭi. ⁵ Wi nafiyaarulun, mnhina mi nul manyanan te unuor ubaañşani, wi akluṅ kadiiiman kē abuuranan.

⁶ Hënk, natum na mnlilan, wi nadoon awo i kajooṭan nḃwal nḃntiinku wi nawoon ṭi unoor uweek. ⁷ Uwuuru undoon atoka udoo ji uṭëpna ṭi bdoos kakaana udooni, kē hënk kak di di pfiyaar pi nan pankaan preeş pweek maakan apel uwuuru pawoon kaṭëpna ṭi unoor kahilna kadiiiman udooni wi pa. Hënk, nalun kawo na pḃdëm na mndëm mnweek wal wi Yetu *Krittü akluṅ kapën kawinana.

⁸ Naambaan kawina Yetu aşë nḃala ; nafiyaara te naando bi wina te hënkun, ukaaṅ kē nawo na mnlilan mnweek maakan mi ñaan awoon aanhil pṭup, ⁹ wi nakyeenkun uko unkaaṅ kē nafiyaari, unwoon mbuur mi nḃhaaş nḃi nan.

¹⁰ Du unjon *baṭupar Naşibaṭi bala aten bnuura kame jibi akluṅ kabuuran bañaan, bado bi ṭupa ṭup jibi akdiimananaṅ bnuura bi nul. ¹¹ *Uhaaş wi Krittü ubi wo ṭi baka, udobi ṭupa ṭup mnhaj mi *Krittü akhajuṅ na mndëm mankm-biiṅ kawo mi nul aşë taman kame wal na hum di uko mënt ukdolaniṅ.

¹² Naşibaŋi adiiiman baka kē uŋup wi bawoon ʔi pʔup uunwo pa baka, uwo pa an. Banjaan bajukan *Uŋup Ulil Unuura baŋupan hēnkuŋ uŋup mēnt na mnhina mi Uhaaş wi Naşibaŋi unwoonun baŋi. Kē nwanjut ʔi nleef nji na njanal maakan kame uŋup mēnt.

Ubida uyimanaan wi babuk Naşibaŋi

¹³ Nabomanderan keeri, nawo bten, naŋu mnhaŋ mi nan bti ʔi bnuura bi nakluŋ kayenk woli Yetu *Krittu apēn awinana. ¹⁴ Nadoon kaŋaş Naşibaŋi jibi bapoŋ bawoon kado katiink bajug baka, nawut kakak du iko yi nabiin anjal ʔfa wi nawoon ʔi kapaam. ¹⁵ ʔi mnwo mi nan, nawoon bañaan banyimanun ʔi kēş ki Naşibaŋi andatanan, jibi ul awoon nayimanaan. ¹⁶ Na manjoonan, Naşibaŋi aji ʔi *Ulibra wi nul : « *Nawoon bañaan banyimanun, ʔiki nji dyimani.* »*

¹⁷ Woli nañehan, naji nadu Naşibaŋi kaji Paapa, aji awayeş ñaan andoli ʔi uko wi adolon, bē aanji paŋşēr. Ukaan kē nawo kadiiman ʔi mnwo mi nan ʔi nnuur nanduki'anan ʔi mboş, kē nadēmana bnuura. ¹⁸ Name bnuura kē mēnt iko injaan itoka ji untaam kēme uwuuru ilukuŋ abuuranaanan ʔi mnwo mi nan mnwuŋaan mi nayeeknuŋ du bateeman ; ¹⁹ pñaak pi *Krittu pantamun preeş maakan pa, panwoon ji pñaak pi unkaneeŋ unwoon uunŋakēm nin dlon. ²⁰ Naşibaŋi ado bi dataara dat ji abi ado kapaş umundu, aşē dola kē apēn awinana ʔi nwal nji, njanwoon nbaaŋsaani, kabuuranaanan. ²¹ Naŋēpna ʔi Krittu afiyaar Naşibaŋi, annaŋanuluŋ ʔi pkeŋ aşē wula mndēm ; hēnk, nafiyaar Naşibaŋi abot ahaŋa.

²² Nakak ajinŋ wi naktaşun manjoonan, kaŋaladaan na manjoonan ji bañaan baŋtaaruŋ, nanjaladan maakan na njaaş njinŋ keeri. ²³ Na manjoonan, nakak abuka aşē wo naanbuknaana ʔi pbuk panjaan paket, nabuknaana ʔi pbuk panwoon paankket, ʔi uŋup wi Naşibaŋi unjaan uwul ubida akuŋ awo wi mnŋo. ²⁴ Hēnk di di upiitaniin ʔi *Ulibra wi nul aji :

« *Ñaan najēn andoli awo ji pjaagal
mndēm mi nul manwo ji iŋeeñ,
pjaagal paji pakay, iŋeeñ kajot*

²⁵ *kē uŋup wi Ajugun uşē ji uwo te mnŋo.* »*

Uŋup mēnt uwoon *Uŋup Ulil Unuura wi baŋupanaŋ.

2

¹ Naŋaŋaan keeri buŋaan bti, kaguuru na kalagare na pñeebar iko yi ñaan na bkuutar. ² Nawoon ʔi bapoŋ bambaan abuka buka, banjaan baŋala ŋaŋ mnwil mi banin baka, hēnk di di nawoon kak kaŋal Uŋup wi Naşibaŋi unwoon ji mnŋow mnjiilu, kaŋēpna ʔi wa kadēm kaşē kayenk mbuur. ³ Hēnk di di upiitaniin ʔi Ulibra wi Naşibaŋi aji : *Nañem bnuura bi Ajugun*.*

Pdēman Naşibaŋi phalu ʔi Katoh Kaweek ki nul kahal

⁴ Nañogan *Krittu anwoon pnduba pjeb pi bañaan bapokun kē Naşibaŋi aşē njal pa maakan abot adat pa. ⁵ Nawutan Naşibaŋi ajejan nawo kak ji pnduba panwoon pjeb pankniwnuŋ katoh ki *Uhaaş wi nul ukfēŋun, nawo pntaali pi baŋejan pyimanaan kadolon uŋen na iŋejan inklilun Naşibaŋi jibi Uhaaş wi nul unjalun. Yetu Krittu akdoon uŋen na iŋejan mēnt ilil Naşibaŋi. ⁶ Kē hēnk di Naşibaŋi aŋupun ʔi *Ulibra wi nul aji :

« *Tenan! Dŋu pnduba ploŋ du *Fiyon* *

pnduba pammēbanuŋ katoh pi Naşibaŋi anjalun maakan abot adat ;

* 1:16 Bgah 19.2.   ✨ 1:25 Itayi 40.6-8.   ✨ 2:3 Kañaam 34.9.   * 2:6 Fiyon: Dawo katim kalon ji Yerutalem.

*kë banfiyaaruŋ pnduba mēnt
başē wo baankkowa nin.* »[☆]

⁷ Kë an nanfiyaaruŋ, mndēm manwo mi nan keeri. Upiitana ŋi *Ulbra wi Naşibaŋi ŋi uko wi banwoonŋ baanfiyaari aji :

« *Pnduba pi baniw bapokun*

pakakuŋ pnduba pammēbanuŋ katoŋ. »[☆]

⁸ « *Pnduba mēntŋ paji pado bañaanŋ bahubta kabot kajot.* »[☆]

Baji bahubta ŋi pa wal wi bajaanŋ bapok pfiyaar uŋuŋ wi Naşibaŋi. Uko mēntŋ kë uwo uko wi Naşibaŋi adoonŋ abi jaka jak aji uwo.

⁹ Kë an, naşē wo pntaali pandataniinŋ, pntaali pi baŋeŋan bankşihuŋ, pntaali pyimanaan, pntaali panwoonŋ pi Naşibaŋi, nahilna nado kaŋuŋ iko iweek inoŋarēnaan yi ampēnanaŋ du bdēm aŋiŋ moŋ bjeehi bñoŋarēnaan bi nul adoluŋ. ¹⁰ An nanwoonŋ naanwo ŋfa pntaali pi Naşibaŋi nawo hēnkuŋ pntaali pi nul. Aambi ŋagi'an ŋfa aşē ŋagi'an hēnkuŋ.[☆]

Mnwo mnuura ŋi ptoof pi bañaanŋ

¹¹ An biki nŋaluŋ maakan, wi nawoonŋ bayaantŋ ŋi mboş mi awo bañaanŋ bankŋtēpuŋ tēp, dkooŋan : nawutan kado kaŋaş iko yi nleefan nŋaluŋ, injaanŋ igutan na uhaaş. ¹² Nawoon na mnwo mnuura ŋi ptoof pi banwoonŋ baanfiyaar Naşibaŋi. Hēnk, woli badoo taparan bŋuŋ, bawin iko inuura yi najaanŋ nado, kaşē kadēman Naşibaŋi wal wi aklunŋ kabi.

Pdo katiink banwoonŋ ŋi pşih

¹³ Nadoon katiink bañaanŋ bti banwoonŋ ŋi pşih wi naŋaluŋ Ajugun. Nadoon katiink naşih najeenkaŋ ŋiki ul aŋooŋ ŋi pşih, ¹⁴ nadoon katiink bantuŋa biki ayiluŋ bakob banjaanŋ bado buŋaan, kaşē kabeeb banjaanŋ bado bnuura. ¹⁵ Na manjoonan, Naşibaŋi aji nŋal nado bnuura, hēnk naji nadēt mntum mi bañaanŋ banwoonŋ baanwo na nşal. ¹⁶ Nawoon bañaanŋ bajeeh ŋi mnwo mi nan, mēntŋ bjeehi mēntŋ bakkaanŋ nado kado iko iwuŋaan ; bawo kaŋtēp tēp kadolan nado kalempar Naşibaŋi. ¹⁷ Nadēmaan bañaanŋ bti, naŋalan bayiŋan ŋi *Krittu, nawutan kaŋoom Naşibaŋi, nadoon kadēman naşih najeenkaŋ.

Balemp banfiyaaruŋ Krittu

¹⁸ An balemp, nadoon katiink bnuura biki naklemparuŋ, mēntŋ banwoonŋ banuura ajoob bkow ŋaŋ, nawo kado katiink kak bantamuŋ pwoonaan.

¹⁹ Woli namiir kakob ki bakkobanaŋ ŋiki naŋal ptiink Naşibaŋi, nado bnuura.

²⁰ Kë woli najubani, amiir kakob ki bakobanaŋ, mndēm mnhoŋ manwoonŋ da ba? Kë woli bahajanan te nado do bnuura kë naşē miir, uji uwo bnuura ŋi kēş ki Naşibaŋi. ²¹ Ul adatanaŋ pa nahaj ; *Krittu ŋi uleeful ahaj haj nahilna nado katen ŋi a, nahilna nado kado ji a :

²² Aambaanŋ kajubanaara aambaanŋ kahaabana mntum kaguur ŋaŋ[☆].

²³ Woli bakara, aanji lukan, woli bahajana, aanji bēgar, aji tēp tēp kawut anjaanŋ awayēş pwayēş ptool awayēşa.

²⁴ Ul ŋi uleeful akuŋiŋ pekadu di nja ŋi krut nŋhilna njuur ŋi ipekadu nşē nwo baŋool ; iŋen yi nul ikaanŋ kë najebi.

²⁵ Nabi wo ji nŋkaneel nŋanneemuŋ aşē kak hēnkuŋ du anwoonŋ nayafan na nayeŋ i nan.

☆ 2:6 Itayi 28.16. ☆ 2:7 Kaŋaam 118.22. ☆ 2:8 Itayi 8.14. ☆ 2:10 Natenan ŋi Hotey 1.6,9; 2.1,23,25. ☆ 2:22 Natenan ŋi Itayi 53.9.

3

Baaf na bayin baka

¹ Ké an baaf banniimiin, nadoon katiink bayinan. Hénk, woli balonj ti baka baandi ptiink Uŕup wi Naŕibaŕi, bakak kafiyaaŕ wi bakwinunj mnwo mi nan. Naando numa numa ptiini : ² baten ƙaŕn mnwo mnjinŕ mnuura mi nan ti kės ki Naŕibaŕi. ³ Kanuura ki nan kawutan kawo ki bdiŕ – ki pŕiiran, ki ptanara uwuuru, ki imiŕa inuura – ⁴kaŕėpan ƙėp kawo kammeniin ki uhaaŕan, kanuura kanwoon kaankba ki uhaaŕ unŕooriin, kuŕ mėntan kalilun maakan Naŕibaŕi. ⁵ Hėnk di baaf bayimanaan biki ƙfa banŕuun mnhaŕ mi baka ti Naŕibaŕi bajaan baŕėga. Babi ji batiink bayin baka, ⁶ jibi *Taara abiin atiink *Abraham ayinul kadoo kadu'a ajugul. An, nawo hėnkuŕ babukul, woli nado bnuura bė naanklėnk nin uko ulonj.

⁷ An biinŕ kak nawoon na baharan bnuura, name kė baŕleeŕėti. Namėbaan baka bnuura, wi bawoon i kayeenk na an uŕen wi ubida unwoonunj du Naŕibaŕi. Hėnk, nin uko ulonj uunkneenan nan pŕehan Naŕibaŕi.

Ʀi uko wi uŕal

⁸ Hėnkuŕ dnjal kabaanŕaan kajakan an bti nawo ti uŕal uloolan, naboofar, nanalad ji banŕaarunj, najoob bkow nabot nawalan ikowan. ⁹ Woli badolan buŕaan, nawutan kalukan ; woli bakaran, nawutan kalukan. Naŕėpan ƙėp naŕehan Naŕibaŕi awul baka bnuura ; ul aŕu'ananj pdo haŕ nahilna nayeenk bnuura bi ahoŕunj. ¹⁰ Hėnk di di upiitaninŕ ti *Ulibra wi nul, aji :

*ŕaan anŕalunj kaka ubida ulil kawo na mnlilan,
awo kalowan buŕaan ti mntum*

kalowan kaŕuuru ti pndemėnt ;

¹¹ *alowan buŕaan ado kado bnuura,
adoon kala mnjeeh ataman ti pŕaŕ ma.*

¹² *Ajugun aji ƙu kės ƙi banwoonj baŕool,
kawat kabaŕ ƙi pŕehan pi baka*

aŕė ji pok banjaan bado buŕaan.*

Mnhaŕ ƙi wal wi mnhaŕ

¹³ Woli naŕu uhaaŕan bti ti pdo bnuura, in akdolananj keeri buŕaan? ¹⁴ Woli badoo hajanantj ti uko unwoonj uŕool, naji nanuurandėn. Nawutan kaŕi nin ŕaanj, nabot nawut kahaajala. ¹⁵ Nameen ti ŕhaaŕan kė *Krittu ayiman akuŕ awo Ajunan. Nabaan nabi nabomandėr bomandėr pyenan ŕleefan ti kadun ki bankheparunj bti uko unkayi kė nawo na mnhaŕ, naŕup baka unkayi. ¹⁶ Naŕupan baka wa na pjoob bkow na pdėman Naŕibaŕi. Nawoon na uhaaŕ ujintj, bankŕupunj buŕaan ti mnwo mi nan, wi nakŕaŕunj Krittu bnuura, bakownaana. ¹⁷ Uhokan ŕaanj ahaj ti pdo bnuura woli uwo uko unliŕunj Naŕibaŕi, kė di ahaj ti pdo buŕaan.

Du pkeŕ pi Yetu te du mndėm mi nul

¹⁸ Ipekadu yi baŕaanj ikaan kė *Krittu ti uleeful ahaj byaaŕ bloolan ; anwoonj naŕool akeŕar banwoonj baanwo baŕool, kahilna kaŕoonŕan du Naŕibaŕi. Baŕiŕa ti uleef kė *Uhaaŕ wi Naŕibaŕi uŕė naŕana ti pkeŕ. ¹⁹ Kė hėnk di di udolulunj kė aya aŕup na ŕhaaŕ ŕanwoonj ukalabuŕ, ²⁰ ŕul ŕambiin apok ƙfa ptiink Naŕibaŕi, wi amiirunj ayoonk ti wal wi *Nowe akbomanunj upuur. Baŕaanj bantiinku, baŕaanj bakreŕ ƙaŕn, baŕėpnunj ti meel abuur pkeŕ du upuur mėnt. ²¹ Uko mėntj uwo ji batitmu bankbuuranananj hėnkuŕ. Mėntj ppėnan iko iŕop ti uleef

pakbuurananan, ptaş Naşibaţi na uhaaş ujint pantëpnun  i pna a  i pke  pi Yetu Kritt  pakbuurananan. ²² Kritt  apaya ba i aya a o du ka nen kadeenu ki Naşibaţi, apel bnuura  wanjut na  ntaayi, abot apel mnhina.

4

Pp n  i pekadu

¹ H nk keeri, wi *Kritt  ahajun ji  naan naj n, an kak nawoon na uşal ut nt wi nul ;  naan anhajun  i uleef pa bnuura ji Kritt  aankak aji wo  i mnhina mi pekadu. ² H nku ,  i  nuur  anduki'anan  i mboş, nawutan kado ka aş iko yi  leefan  nalun, na  pan   p na aş uko wi Naşibaţi anjalun. ³ Na manjoonan, nabi jon  fa  i pdo uko wi ba naan banwoon baanfiyaar Naşibaţi banjalun, wi nawoon  i pjuban pi piint, anjal iko  top, awo bakuj, awo  i unoh uweek, aduka  i bakuji na pd man  nton pi bgah baneenanun. ⁴ K  h nku  banwoon baanfiyaar Naşibaţi baş   no ar  i uko wi nawoon naankak a iirad na baka iko iwu aan maakan yi bakdolun aş  karan. ⁵ K  baş  lun kahepna  i uko wi badolun ambiin anaf na  ayoonk pway ş bajeb na banke un. ⁶ Uko m nt ukaan k  badoo  up banke un h nku  *U up Ulil Unuura. H nk, bayeenk  i uleef kakob ki bajaan bakob ba naan baj n bti, k  *Uhaaş wi Naşibaţi uş  do k  baka ubida unwoonun du a.

 i uko wi pja an bnuura iko yi Naşibaţi a enu 

⁷ Uba umundu u ogi ; nadoon kalipara, nam baan  leef  i nan keeri, nahilna na ehan Naşibaţi. ⁸ Nawo duna ka alad na manjoonan ; unjal uji udo  naan kamiir at ntul ipekadu itum. ⁹ Nadoon kayeenkar du itoh yi nan, nawut kado ka ur  uran. ¹⁰ Andoli adoon kalempar bat ntul na u en wi ayeenknun du Naşibaţi, h nk, nawo bamali biki u en wi Naşibaţi, untumun. ¹¹ Woli  naan ayeenk u en wi b up, adoon ka up ji Na upar Naşibaţi ; woli ayeenk u en wi p  nk ba naan, adoon ka  nk baka na mnhina mi Naşibaţi awululun. H nk, Yetu *Kritt  anwoon na mnd m na mnhina te mn o, akkaan bado kad man Naşibaţi  i iko bti. Uwo hanj!

Uko wi plilan wi  fiyaarun Kritt 

¹² An biki  nalun, nawutan ka o ar woli nawo  i mnhaj mnweek awo ji ba naan banwoon du bdoo. Uko m nt uwo wo kahilna katen me nafiyaar Naşibaţi na manjoonan ; nawutan kaşal k  uwo uko u o ar naan. ¹³ Na  pan   p nawo  i mnlilan wi na oku   i mnhaj mi *Kritt  ahajun, nahilna nalun nawo  i mnlilan mnweek maakan  i wal wi akdiimanun mnd m mi nul. ¹⁴ Woli bakaran  iki na aş Kritt  nanuurand ni, *Uhaaş wi Naşibaţi und mun maakan uwo  i an. ¹⁵ Woli  naan  i ptoofan awo  i mnhaj, uwutan kawo mnhaj manwoon  iki afin  naan, akii , ado bu aan k me anee   i uko unwoon uunktena. ¹⁶ K  woli ahaj ahaj  iki awo naritton, awutan kakowa ; a  pan   p ado kad man Naşibaţi  i uko wi bakdu'ulun hanj*.

¹⁷ Wal ubani, wi pway ş pakjunun, kaş  kajunna pntaali pi Naşibaţi. K  woli ajunna nja, hum di di ukwoon  i uba n saani, wal wi akway sun banjaan bapok ptiink *U up Ulil Unuura wi nul. ¹⁸ H nk, upiitana  i *Ulibra wi nul aji : « *Woli utam pa Naşibaţi abuuran  naan natool,*

hum di di ukwoon pa ba i oomun Naşibaţi na bado bu aan? »*

¹⁹ H nk, banwoon  i phaj  iki Naşibaţi anjalun uko m nt, ba uun mnha  mi baka  i *Nawat Kabuka anjaan ado uko wi ahonun, babaan babi baduka duka  i pdo kado bnuura.

5

Pŕoŋ batani bi Naŝibaŕi

¹ An bantohi biki banfiyaarun, dŋal kaŕiini na an hēnkun. Nji nwoon nantohi ji an, amaar mnhaj mi *Krittu awo kalun kaŕok ŕi mndēm mi akdiimanun, uko wi nji kaŕehananaŋ wii wi : ² naŕoŋan bnuura batani bi Naŝibaŕi ahankananaŋ ; nawutan kaŝal kē baŕu'an ŕu utamu, nadoon kaŕoŋ ba na uhaaŝ ujint, jibi Naŝibaŕi anjalun. Nawutan kado uko mēntŝ kalaana pyok pwuŕaan, nadoon wa ŕiki naŋal ŋal na uhaaŝan bti pdo bnuura. ³ Nawutan kado kala pbeeh baŕaanŋ biki bahankananaŋ, mnwo mi nan mandiiimaan baka jibi bawoon kawo. ⁴ Hēnk, woli nayafan naweek alun apēn awinana, nayeek katuum kandēmun maakan, kanwoonŋ kaankba nin.

⁵ Kē an baŕaŝa, nadoon kaŕiink bantohi. An bti najaan nawalan ikowan ŕi mnwo mi nan na batēnŋan. Upiitana ŕi *Ulibra wi Naŝibaŕi aji : « *Naŝibaŕi aji pok bankdēmanun ikow yi baka, kaŝē wul banwalanun ikow yi baka bnuura bi nul.* »

⁶ Nawalaan keeri ikowan, nawoon ŕi blifi bi Naŝibaŕi anhiniin maakan, ahilna adeeŋan ŕi wal wi adatuŋ. ⁷ Naŕijan iko inknoorananaŋ bti nawalan ŕi kadunul, aji wuli'an.

⁸ Namēbaan ŋleef ŋi nan, nawo bten : *Untaayi Uweek unwoonŋ uŝooradan uŕaay wu wun awo ji uliihu unkliahun ala uko ude. ⁹ Napokan wa, namēban ŕi pfiyaar pi nafiyaarun ; name kē bayitan ŕi *Krittu banwoonŋ ŕi umundu bti bahaj ji an.

¹⁰ Woli nalun ahaj ŋwal ŋloŋ, Naŝibaŕi anwoon ajuŋ bnuura, antēpnun ŕi Yetu *Krittu adu'an du mndēm mi nul manwoonŋ maankba, alun kabomanan bnuura, katēŋtēnan, kawulan mnhina kadolan nanaŝ naliint. ¹¹ Mnhina manwoon ŕi a te mntŝo! Uwo hanŝ!

Pwul mboŝ kabaŕiŝaan

¹² *Filaŕ ayiŝ naan ŕi *Krittu anjaan aŕaŝa bnuura aŕēnkunŋ kē mpiitan ŋŕup ŋtamŕaan ŋi. Dŋal katēŋtēnan kabot kajakan namēban ŕi bnuura bi Naŝibaŕi, banwoonŋ na manjoonan.

¹³ Bataŝar *Krittu banwoonŋ ŕi *Babilon ŕi, biki Naŝibaŕi adatuŋ ji an, bawulan mboŝ ; *Markuŕ abuk naan awulan kak mboŝ. ¹⁴ Nawuladēn mboŝ, naboofar bboofar banyimanun.

An bti nanwoonŋ biki *Krittu, dŕēhan Naŝibaŕi ajoobŕēnan ŋhaaŝ!

Uṭup utëbantën wi Piyeer apiitun

Uṭup ujuni

Ulbra wi uwoon kakaarta katëbantën ki Piyeer nanjañan apiitun. Aka ppiit ka banfiyaarun banwoon ti ubeeka ulon. Nin alon aantup aji apiit ka biki apiitun ti kakaarta ki nul kateek, tiki nin ñaan aamme na manjoonan me ikaarta itëb tañ yi yi apiitun. Aṭup tañ aji ki kawoon kakaarta katëbantën ki apiitun baka (natenan ti 2 Piyeer 3.1) Piyeer aṭup aji bañaan balon baya du banfiyaarun Krittun ajukan baka iko ilon impaṭun na Uṭup Ulil Unuura wi abiiñ aṭup baka. Bawo ti pdo uko wi banjalun aji Yetu aankak abi. Piyeer akak aṭup aji ubida wi ñaan anfiyaarun Krittun uwo kalil Naṣibaṭi. Uko mënṭ wi wi Yetu abiiñ ajukan bambiiñ awo na a wi awoon ti umundu wi. Kë uko mënṭ wi wi bawoon kaṭu ti nṣal.

Hënk di ifah yi ulbra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.1-2)
2. Hum di anfiyaarun Krittun awoon kawo? (1.3-11)
3. Namëbaan naliint ti uko wi bajukananan (1.12-21)
4. Banjaan bajukan uko unwoon uunjoonani (2.1-22)
5. Na manjoonan, Yetu alun kabi kak (3.1-18)

Pwul mboṣ

¹ Nji Fimon Piyeer nwoon nalempar Yetu *Krittun akuṭ awo *nanjañan i nul dpiitanan, an biki Yetu Krittun Naṣibaṭi, Nabuuran nja adolon ti pwo natool pi tul kë nafiyaar pfiyaar panliñun na pi nun. ² Dñehan Naṣibaṭi awulan bnuura banṭumun abot ajoobṭënan nḥaaṣ bnuura, wi name'ulun abot ame Yetu Ajugun.

Pwo naṭaṣar Yetu ti mnwo

³ Ti mnḥina mi nul, Naṣibaṭi aṭen nja iko bti yi nnumiñ kakaana ubida kamëban kaliint ti a. Nyeenk iko mënṭ bti wi nme'ulun, ul antëpnun ti mndëm na bnuura bi nul adu nja. ⁴ Hënk, aṭen nja iko inuura iweek maakan jibi ajonun nḥon aji alun kawul ya nja. Ado ḥañ nahilna nabuur ptoka pi unḗal wi iko iwuṭaan injaan itok ñaan inwoon ti umundu wi ujaan uṭij, naṣë nanaam na a.

⁵ Ukaan kë nawo kadoonaan kahoṭan ti pfiyaar pi nafiyaarun mnwo mnuura, kahoṭan ti mnwo mnuura pme Naṣibaṭi, ⁶ kahoṭan ti pme Naṣibaṭi puñ pmëban uleef, kahoṭan ti pmëban uleef kamiir, kahoṭan tun kamiir mënṭ pmëban ti Naṣibaṭi kaliint, ⁷ kahoṭan ti pmëban ti Naṣibaṭi kaliint puñ bboofar, kahoṭan ti bboofar bñalad.

⁸ Iko inuura mënṭ yan, woli nawo na ya aṭuman, kë ibot aṭuma tum pya, naji nawo bañaan banjaan badoonaan, kabot kaya kadun ti uko wi pme Yetu Krittun *Ajugun. ⁹ Kë ñaan anṣaan awaan iko inuura mënṭ, aji fël kës kadoo wo wo ji nakuul : aji ṭilma kë Naṣibaṭi apënana pekadu di abiiñ ado tfa.

¹⁰ An bayit naan ti *Krittun, natamaan maakan keeri nado kado iko inkdi-imanun kë Naṣibaṭi adu'anan akuṭ adatan. Woli nado ḥañ, naankjot nin. ¹¹ Hënk di di Naṣibaṭi akhaabëṣanan bnuura plëman pneeji du pṣih panwoon paankba pi Ajugun, Nabuuranun nja Yetu Krittun.

Uko unkaan kë kakaarta ki kapiitanaa

¹² Name iko inuura yaŋ, kē nşē do kaleşanan ya wal undoli naşē namēban naliint ƚi manjoonan mi nawinuŋ nƚa. ¹³ Dşal aji wal bti wi nji kawooŋ ƚi umundu, unuura ndo kaleşanan, nawoona bten. ¹⁴ Dme kē wal wi pkeƚ wi naan uŋogi, Yetu *Krittu Ajugun ƚi uleeful adolnuŋ kē mme uko mēnt. ¹⁵ Kē nşē doonaan kado woli dyaa, naduka kaleş unuur undoli iko mēnt bti.

Uko unkyuujun kē uƚup ujoonani

¹⁶ Mēnt intintamēş itit yi nƚaşuŋ yi yi nbiin aƚupan wi nƚolanaŋ kē name mnhina mi Yetu *Krittu Ajugun akuƚ ame ubi wi nul, nwin win na kēş ki nun mndēm mi nul. ¹⁷ Naşibaƚi, Aşin nja *Andēmuj Maakan, awula pdēm na mndēm, wi aƚiiniŋ na a aji : « *Iwi iwoon Abuk naan, dŋalu maakan, dmaganu* ». ¹⁸ Un ƚi nleefun nƚiink pdiim pi nul panwoonuŋ baƚi wi nwoon na a du pnkuŋ pyimanaan. *

¹⁹ Hēnk, uko mēnt uliintan bnuura pfiyaar pi nun ƚi uko wi *baƚupar Naşibaƚi bajakuŋ. Nawo kaƚaş wa bnuura : uwo ji unkania unjaan ujeehan ƚi bdēm te wal wi unuur ujinuŋ kē unfay, ujah unjaan ujeehan na nfa upēn awinana ƚi nħaaşan. ²⁰ Nawo kame duna kē uko wi baƚupar Naşibaƚi baƚupuŋ unwoon ƚi *Ulibra wi nul uunwo uko wi nħaan najēn aşaluŋ ƚi uleeful aƚup. ²¹ Na manjoonan, nin uƚup wi Naƚupar Naşibaƚi uumbaan kapēna ƚi uşal wi nħaan najēn, *Uhaaş wi Naşibaƚi ujaan uƚēpna ƚi baħaan bajēn kaƚiini ƚi katim ki nul.

2

Bajukan balagare

¹ Balagare banjaan baji bawo baƚupar Naşibaƚi babi wo ƚfa kak ƚi ptoof pi pntaali pi *Itrayel, kē hēnk di bajukan balagare bakaan aluŋ kawo ƚi ptoofan kado na pneejan ƚi nşalan pjukan panjaan paneeman nħaan kabot katoka, kadoo pok Ajug baka ambuuranuŋ baka. Wal mēnt başē ƚjar nleef nji baka ptoka pantaruŋ. ² Baƚum baluŋ kaƚaş baka ƚi iko iƚop yi bajaan bado, baluŋ kado bakar bgah bi manjoonan. ³ ƚi pŋal itaka, bajukan balagare baluŋ kadaaran na nƚup nħil nji bapaşuŋ. Kē pwayēş pi baka paşē do bi dolana dolana undiimaan, kē ptoka pi baka paankyoonk.

⁴ Na manjoonan, Naşibaƚi aammiir nwanjut nħambiin ajuban, aşē fēl nħa du infeernu di nħawooŋ atanana du bdēm ayoonk unuur wi pwayēş pi nħa. ⁵ Aammiir kak baħaan biki unjon, wal wi adoluŋ meel kē mangur iko na baħaan bti ƚi umundu bti untumuŋ na banwoon baanji baƚaş Naşibaƚi, aşē buuran *Nowe anjaan aƚup uko wi baħaan bawooŋ kado kawoona batool ƚi kēş ki Naşibaƚi, aƚu na baħaan paaj na aloŋ. * ⁶ Naşibaƚi aammiir kak nbeeka nji Fodom na Gomora* wi aƚeruŋ nħa kē nħakak ufob kadiimanaan bankluŋ kapok ptaşa uko unkyoonkuŋ baka*. ⁷ Kē aşē buuran *Lot ambiin awo nħaan natool aji ƚēga maakan ƚi iko iƚop yi bado buħaan mēnt babiin ado. ⁸ Ul anwoon natool, aşē wo ƚi ptoof pi baka aji win baka kabot katiink baka na nħuur, kē uşal uji ujoof na a. * ⁹ Iko yi idiiman kē Naşibaƚi ahil kabuuran ƚi mnħaj baħaan bamēbanuŋ ƚi a aliint kaşē kaƚooran banwoon baanwo batool bado kayoonk kakob ki baka ƚi unuur wi pwayēş, wi baduknaaniin. ¹⁰ Akob bnuura banjaan babi ƚu ƚu nşal ƚi ptoopan nleef nji baka ƚi pjuban pi piint abot aħoom Ajugun.

Bajukan balagare mēnt baħoom baħaan akuƚ awo bahomp, baanji bakali pkar nwanjut nħandēmuŋ. ¹¹ Natenan, nwanjut, nħandoŋ apel baka uforta na

* 1:17 Maci 17.5. * 1:18 Natenan ƚi Maci 17.1-5; Markut 9.2-7; Luk 9.28-35. * 2:5 Natenan ƚi Ujuni 6.1–9.17. * 2:6 Natenan ƚi Ujuni 19.24-35. * 2:6 Natenan ƚi Ujuni 19.1-19. * 2:8 Natenan ƚi Ujuni 19.1-19.

mnhina njaanji njaŋup ƚi kadun ki Ajugun uko uwuƚaan ƚi nwanjut nɗandukiin. ¹² Kē bukal, bawo ji nɗimariya njanwoon njanwo na uƚal, nɗabuka buka pa pmobana kafin. Baji bakar uko wi bawoon baammee kē bakluƚ kafin baka ji nɗimariya. ¹³ Hēnk, bayeenk baluk bi buƚaan di baka. Baji balilan ƚi pdo kado iko iƚop na pnak. Bawo baƚop akuƚ aƚēj, baji balilan maakan ƚi kalagare ki baka woli bade na an. ¹⁴ Baji babi ƚu ƚu nƚal ƚi pɗuban pi piinƚ, baanji banoor pɗuban, kado na pguur banwoon baanliinti, baji babi duka duka ƚi pñeebar iko. Bafēpanaa! ¹⁵ Baduk bgah bƚool aneem, wi bawoon ƚi pdo ji *Balaam abuk Boƚor, ambiin aƚal pde itaka yi bdo. ¹⁶ Kē bašē bi noman na a ƚi buƚaan bi adoluƚ: ubuuru unwoon uunhil bƚup uƚiini na a ji njaan najēn ado kē nɗiila njaƚaƚani, ul *Naƚupar Naƚibaƚi mēnƚ.*^{*}

¹⁷ Bajukan baƚilan mēnƚ bawo ji nƚumpēš nɗankayun, awo ji infēluƚ yi ukēk udookun ; bawo biki kaya du bdēm bantootun apel bi pti banwoon bi baka. ¹⁸ Na manjoonan, baji bahomp maakan kaƚup nƚup njaaf kaguur na iko iƚop yi uleef uƚaluƚ bambaan abuurna buurna du baƚaan baneemuƚ. ¹⁹ Bahon baka pjeeh ašē wo bukal ƚi nleef nɗi baka baƚaan banwoon ƚi mnhina mi iko iƚop inktoƚun baka ; njaan aji awo ƚi mnhina mi uko wi awutun kē uktoƚa.

²⁰ Na manjoonan, woli babuur ƚi iko iƚop yi umundu wi ƚi pme Yetu *Krittu Ajugun na Nabuuran nja, ašē kak hēnkun ahoƚ ƚi ya kē iktoƚ baka, baji bawo ƚi unoor umpelun uƚeek. ²¹ Uhokan lah bawut kame bgah banjaan baƚooƚ du uko unwoon uƚool, kē di pme ba kašē kaduk bgah byimanaan mēnƚ bi babin adiiiman baka. ²² Uko undoluƚ baka uwo uhoƚ umbiin aji : « Ubuš ude uko wi ugatuƚ » na « Unkuma umbaan aƚowa nɗowa ukak ašun du mboš. »

3

Unuur wi Ajugun ulun kabi

¹ An biki nɗaluƚ maakan, kakaarta ki kawoon katēbantēn ki nɗi kapiitanan. ƚi yul itēb bti, dji kalešan an iko ilon kahilna kaneejan ƚi nɗalan mntit mannuuriin. ² Dɗal kalešan an iko yi *baƚupar Naƚibaƚi bayimanaan babin aƚup, kalešan an kak uko wi banjaan biki nan bajakanan aji Ajugun anwoon kak Nabuuran nja aƚal nɗo kado. ³ Uko wi nawoon kame duna uwo kē, ƚi nnuur nɗbaaƚaani baƚaan bambeƚ bambaan kabi duka ƚi bbeehar, aji baƚaš iko yi nleef nɗi baka nɗaluƚ, balun kabi. ⁴ Balun kado kaji : « Yetu aanhon aji alun kabi i? Awo ƚun ba? Wi bateem nja bakteƚun ƚe nƚa, iko iwoha wo jibi ibiin awo wi umundu upašaniin. »

⁵ Wi bajakuƚ han, baji badaar kaƚilma kē du ujuni, Naƚibaƚi aƚēpna ƚi uƚup wi nul apaš baƚi ado kē mboš mampēna ƚi meel ašē ƚo ƚi ptoof pi ma. ⁶ Kē na meel mēnƚ mi mi abiin abaana na umundu ujon. ⁷ Uƚup mēnƚ uƚun kē baƚi na mboš mi nƚa nɗhankanaa, ayoonk pya pƚerana ƚi unuur wi pwayēš pbaaƚaani na wi pƚoka pi banwoon baankƚaš Naƚibaƚi.

⁸ An bayiƚ naan biki nɗaluƚ, uka uko ulon wi nawoon naanwo kaƚilma : ƚi kēš ki Naƚibaƚi unuur uloolan uwo ji nɗsubal iñeen-week nɗaaš iñeen (1000), kē nɗsubal iñeen-week nɗaaš iñeen nɗawo ƚi a ji unuur uloolan.^{*} ⁹ Ajugun aanji jonan pdo uko wi ahoƚun jibi baƚaan balon baƚaluƚ. Aji miiran : aanji nɗal alon ƚi an aneem kašē nɗal an bti naƚaan pɗuban, naƚēlēs nɗhaašan na manjoonan.

¹⁰ Unuur wi Ajugun ulun kabi ji nakiiƚ ; unuur mēnƚ baƚi bafoma karoca roca, iko inwoon da iyik kayuuy wal mēnƚ, mboš na iko bti inwoon ƚi ma itoka kaba*.

* 2:16 Natanan ƚi Mnƚēn 22.4-35. * 3:8 Kaƚaan 90.4.

Balon bapiit aji balun kawayēš mboš na iko bti inwoon.

* 3:10 Iko bti inwoon ƚi ma itoka kaba :

¹¹ Kë wi iko bti iwoonj i pbi katoka kaba, natenan hênkuŋ mnwo mi nan! Nawo kawo banjintuŋ ti kës ki Naşibaŋi kabot kamëban ti a kaliint, ¹² wi nakyoonkuŋ abot adoonaan unuur wi nul utarna ubi. Unuur mënt, baŋi bayik bti kayuutşa, iko inwoonj ti ba iyik ibot iyuuy. ¹³ Kë Naşibaŋi aşë hoŋ nja aji aluŋ kapaş baŋi bhalu na mboş mnhalu di iko bti ikwoonj itool. Njwo ti pyoonk uko mënt.

Pdo bañaan balipara

¹⁴ An biki nŋaluŋ maakan, wi nawoonj ti pyoonk unuur mënt, nadoonaan keeri nawo bajint piş ti kës ki Naşibaŋi, bañaan banwoonj ti mnjeeh. ¹⁵ Nameen kë kamiir ki Ajugun kahinan kadolan nabuur, jibi *Pawulu ayiŋ nja ti *Krittu i nŋaluŋ maakan apiitanan na uşal untuŋa wi Naşibaŋi awululuŋ. ¹⁶ Hênk di di apiitun ti ikaarta bti yi aŋiniyaanun uko mënt ; nŋup nloŋ nŋanwoonj ti ikaarta yi nul nŋatam pme, kë bañaan banwoonj ti kapaam akuŋ awo baanliint ti pfiyaar baji bapiban ŋa buŋaan. Baji bado haŋ kak na nŋup ŋi Ulibra wi Naşibaŋi nŋandukiin kaşë toka. ¹⁷ Kë an biki nŋaluŋ, nawoon bten keeri wi nameen iko yan, kaŋi nabi naŋaş bado buŋaan naşë naneem ji baka nawo naankak amëban kaliint. ¹⁸ Naŋëpan ŋëp nataman nado kaya kadun ti pme Yetu Krittu anwoonj Ajugun na Nabuuran nja, nataman nawo ti bnuura bi nul. Mndëm manwoon ti a te mnŋo! Uwo haŋ.

Uṭup uteek wi Yowan apiitun banfiyaarun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoon kakaarta kateek ki Yowan apiitun. Yowan i abi piit ulibra ulon uteek wi aṭiiniyaanun ubida wi Yetu ṭi mboṣ: uwoon Uṭup Ulil Unuura wi Yowan apiitun. Akak apiit ikaarta itëb inṭaṣun ṭi ki. Du unjon baṅaṅ balon babi ṭilan aji Yetu Krittu ambiin abi ṭi umundu wi awo ṅaṅ najën aanwo Abuk Naṣibaṭi. Baji baji kak kē ṅaṅ ahil kado uko wi aṅalun, kē Naṣibaṭi aankdo baka uko ulon. Uko mēnt ukaṅ kē Yowan apiit banfiyaarun aṭup baka in awoon Yetu. Aṭup baka aji ubida wi mnṭo uwoo, akuṭ adiiman baka jibi ṅaṅ ahilun kaka wa : ṅaṅ anfiyaarun Yetu andoli, aka ubida mēnt. Akak ahoṭalëṣ aji baṅaṅ bawo ṭi ploolan na Naṣibaṭi na Yetu Abukul, baṅal Naṣibaṭi na banfiyaarun bandukiin. Aji woli bado haṅ bame kē baka ubida wi mnṭo.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Uṭup unjaṅ uwul ubida (1.1-4)
2. Nawulën ṅpoṣ ṭi bjeehi (1.5-2.6)
3. Bgah bhalu (2.7-17)
4. Baṣoorad Krittu na babak Naṣibaṭi (2.18-3.10)
5. Bṅalad (3.11-4.21)
6. Ppok iko yi mboṣ (5.1-21)

Uṭup unkwulun ubida

1 Nṭiiniyaan ṭi nawo Uṭup unkwulun ubida ;
awo du ujuni,
ṅṭiinka
awina na kēṣ ki nun,
abot atena bnuura,
akuṭ abana na ifen yi nun.

² Anwoon ubida apën awinana, kē ṅṭup uko wi ṅmaarun. Nṭupan uko wi anwoon ubida wi mnṭo ambiin awo du Naṣibaṭi Aṣin nja aṣë pën awinana ṭi un. ³ Uko wi ṅwinun akuṭ atiink, ṅṭupan wa an kak, nahilna nabi namëbandër na un, ṅnaakiir nja bti ṭi pmëbandër pi ṅmëbandërun na Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu *Krittu Abukul. ⁴ Nṭiit uko wi, un ṭi ṅleefun, mnlilan mi nun* manhilna mandëm maakan.

Ppoṣ ṭi bjeehi

5 Uṭup wi ṅṭiinknun ṭi Yetu *Krittu aṣë ṭupan hēnkun wi : Naṣibaṭi awo bjeehi, nin bdëm blon baanwo ṭi a. ⁶ Woli ṅji ṅmëbandër na Yetu aṣë poṣ ṭi bdëm, ṅwo baṭilan, ṅēnkdo uko unwoon manjoonan. ⁷ Aṣë wo woli ṅpoṣ ṭi bjeehi jibi Naṣibaṭi ṭi uleeful awoon ṭi bjeehi, ṅkeer awo baloolan nja bti, kē pṅaak pi Yetu Abukul pajinṭan nja ṭi pekadu bti.

⁸ Woli ṅji ṅnwo na nin pekadu dlon, ṅguur ṅleef ṅi nja, manjoonan maanwo ṭi nja. ⁹ Aṣë woli ṅdinan aji ṅwo na pekadu, ṅhinan kahaṭ Naṣibaṭi, awo natool : alun kamiir nja ipekadu, kabot kajinṭan nja ṭi buṭaan bti. ¹⁰ Woli ṅji ṅjendo pekadu, ṅṭu Naṣibaṭi ṅṭilan, kē uṭup wi nul ubot awo uunwo ṭi nja.

* 1:4 Mnlilan mi nun : Balon bapiit aji mnlilan mi nan.

2

1 An babuk naan, dpiitan uko wi nahilna nawut kado kajuban. Aşë woli ñaañ alon ajubani, nka ñaañ ankyerjanuñ nja du Naşibaţi Aşin nja : Yetu *Krittü natoool a. 2 Ul awulun uleeful, awo btejan, Naşibaţi ahilna amiir nja ipekadu ; aanlıñ linj ti yi nja ʒañ, ado hañ ahilna amiir kak yi bañaan biki umundu bti.

Uko wi pdo

3 Uko uñaan uyuuj kë ñme *Krittü uwo pdo kaşaş uko wi ajakuñ ndo. 4 Woli ñaañ abubara aji ame'a aşë wo aanktiinka, awo nañilan, manjoonan maanwo ti a. 5 Kë anşaan amëban uko wi ajakuñ, uñal wi Naşibaţi uji uwo ti a katum. Hënk di di njaan ñmeena kë ñmëbandër na Krittü. 6 Ñaañ anjakuñ awo ti a, awo i kado kado jibi ajaan ado.

7 An banoh naan, mënkpitan piit uko uhalu wi nawoon kado, uko ujon wi nayeenuñ du ujuni wa. Uko mënt uwoon uşup wi nadoon abi tiink. 8 Kë uko wi nji kapiitanuñ uşë woha uhalu ha. Manjoonan mi uko mënt manwinana ti Krittü abot awinana ti an ; bdëm baya, kë bjeehi bi manjoonan bado bi kajeehan jeehan.

9 Ñaañ anjakuñ aji awo ti bjeehi aşë şoor ayiñul ti Krittü, ahum ti bdëm.

10 Ñaañ anñaluñ ayiñul awo ti bjeehi, hënk, nin uko ulon uunkhil kadola ajuban. 11 Kë ñaañ anşaan aşoor ayiñul awo ti bdëm ; aji poş ti bdëm, aamme dko di akyaan ŋiki bdëm bawuna kës.

12 An babuk naan, dtupan uko wi :

Yetu Krittü ado kë Naşibaţi amiiran ipekadu

13 An başin bapoş, dtupan uko wi :

name anwoonuñ du ujuni ;

kaşupan, an başaşa :

nawat *Untaayi Uweek.

14 Dtupan kak uko wi, an babuk naan :

name Naşibaţi Aşin nja ;

kaşupan kak, an başin bapoş:

name anwoonuñ du ujuni,

kaşupan kak an başaşa :

nahinaa,

uşup wi Naşibaţi uwo ti an

kë nabot awat Untaayi Uweek.

15 Nawutan kañal umundu këme uko unwoon wi umundu. Woli ñaañ añal umundu, uñal wi Naşibaţi Aşin nja uunji uwo ti a. 16 Iko bti inwoon yi umundu : iko yi uleef uñaluñ, iko yi ñaañ awinuñ añeebar na phaş ti bka bi tul kabot kapiitar ti ba, iinwoona du Naşibaţi Aşin nja, iwoona ti umundu. 17 Kë umundu wi uşë ba na iko yi bañaan bakñeebaruñ ; kë anşaan ado uko wi Naşibaţi anjalur aka ubida wi mnto.

Naşoorad Krittü

18 An babuk naan, wal wi umundu ukbaan ubani. Natiink kë baji *Naşoorad Krittü awo i pbi, hënkun kë başooradul batum başë do bi bi bi. Uko wañ ukaan kë nyikrën kë wal ubaañşaañ ubani. 19 Bakañ mënñan bapëna ti nja, aşë wo baanwo biki nja. Woli bawo lah biki nja, başo na nja. Kë başë ya, uko mënt uyuuj kë bukal bti baanwo biki nja.

20 Kë an, nayeenkna *Uhaaş wi Naşibaţi ti Yetu *Krittü, name bti manjoonan. 21 Woli dpiitan keeri, uunwo wo ji naamme manjoonan. Dpiitan ŋiki name ma abot ame kë nin nñilan nlon njaanji njañna ti banwoon na manjoonan. 22 Kë in awoon nañilan bë mënt anjakuñ aji Yetu aanwo Krittü?

Uŋ mēntan awoon Naşoorad Krittü! Apok Naşibaŋi Aşin nja abot apok Abukul. ²³ Ŋnaŋ ampokunŋ Abuk Naşibaŋi apok Aşin kak. Andinanunŋ aji Abukul awoo, adinan kak kē Aşin awoo.

²⁴ Kē an, uko wi natiinknuŋ du ujuni namēbaan wa. Woli namēban uko wi natiinknuŋ du ujuni, nawo an kak ŋi Naşibaŋi Aşin nja na ŋi Abukul. ²⁵ Kē uko wi Krittü ahoŋunŋ, uwoonŋ; ubida wi mnŋo.

²⁶ Uko wi, wi wi nŋaluŋ lah kaŋupan ŋi baŋaanaŋ bankdoluŋ na pneemanan. ²⁷ Kē an, Uhaaş wi Naşibaŋi wi nayeenknuŋ ŋi Krittü uduka ŋi an, kē naannuma bajukanan. Uhaaş wi nul ukjukananaŋ iko bti, uwo manjoonan, awo uunji uŋilan. Kē jibi ukjukananaŋ, nadukiin namēban ŋi a.

²⁸ An babak naan, hēnkunŋ, nadukiin namēban ŋi Krittü, ahilna wal wi akpēnuŋ kawinana, ŋhil kanaŋ kaliint, kawo ŋjēnkowa kanaŋ kalowa.

Babuk Naşibaŋi na manjoonan

²⁹ Name kē Naşibaŋi awo natool, nayikrēnēn keeri kē ŋaanaŋ ankdoluŋ uko utool awoona du a.

3

¹ Natenan jibi Naşibaŋi Aşin nja aŋaluŋ nja. Aŋal nja adoo dinan kē ŋdoo du'ana babakul. Ŋwo babakul na manjoonan. Baŋaanaŋ biki umundu baamme Aşinun, ukaanaŋ kē baanhinan pme nja. ² An banohnaan, ŋwo hēnkunŋ babak Naşibaŋi, kē uko wi ŋjēkbiin kawo uundo meetana. Kē ŋşē me uko wi : woli *Krittü aluŋ apēn awinana, ŋkak kanaam na a, ŋiki ŋwina jibi awoonŋ. ³ Ŋnaŋ anhaŋunŋ uko waŋ ŋi Krittü, ajinŋan uleeful jibi ul ajinŋunŋ.

⁴ Nado pekadu aji diiman kē apēn ŋi *bgah bi Naşibaŋi, ŋiki pdo pekadu pawo ppēn ŋi bgah. ⁵ Kē naşē me kē Krittü abi bi pa ppēnan nja ipekadu, abot awo aanwo na pekadu. ⁶ Ŋnaŋ ammēbanuluŋ aanwo nado pekadu. Nado pekadu aanwina abot awo aamme'a.

⁷ An babak naan, nakdinan nin ŋaanaŋ aneemanan. Ŋnaŋ ankdoluŋ uko utool awo natool jibi Krittü awoonŋ natool. ⁸ Nado pekadu awo i *Untaayi Uweek, wul uwo udo pekadu du ujuni. Kē Abuk Naşibaŋi aşē bi bi ptok iko yi Untaayi Uweek ukdoluŋ. ⁹ Ŋnaŋ ambuknaaniinŋ du Naşibaŋi aanji duka ŋi pekadu ŋiki ubida unwoonunŋ du Naşibaŋi uwo ŋi a ; aanhinan kajuban ŋiki abuknaana du Naşibaŋi. ¹⁰ Uko umpaŋşunŋ babak Naşibaŋi na biki Untaayi Uweek wii wi : ŋaanaŋ anwoonŋ aanwo natool kēme awo aanŋal ayiŋul ŋi Krittü aanwo i Naşibaŋi.

Bŋalad bi banfiyaaruŋ Krittü

¹¹ Ŋwo kaŋalad, uko waŋ wi wi natiinkunŋ du ujuni. ¹² Ŋnēnwō kado ji Kayin anwoonŋ i *Untaayi Uweek, afiŋ aŋa'ul*. Kē we ukaanaŋ kē afiŋ aŋa'ul? Aji do buŋaan kē aŋa'ul aşē ji do iko inwoonŋ itool. ¹³ An bayiŋ naan, nawutan kaŋoŋar woli baŋaanaŋ biki umundu wi başooran. ¹⁴ Nja, ŋme kē ŋpēnna du pkeŋ aya du ubida ; ŋme uko mēnt ŋiki ŋŋal bayiŋ nja ŋi *Krittü. Ŋnaŋ anwoonŋ aanŋal ayiŋul aduka ŋi pkeŋ. ¹⁵ Ŋnaŋ anşoorunŋ ayiŋul ŋi Krittü awo nafiŋ baŋaanaŋ ; kē naşē me kē bafiŋ baŋaanaŋ baanji baka ubida wi mnŋo.

¹⁶ Ŋme uko unwoonŋ uŋal ŋiki Krittü awul ubida wi nul pa nja. Ukaanaŋ kē ŋwo kawul ubida wi nja pa bayiŋ nja ŋi Krittü. ¹⁷ Woli ŋaanaŋ alonŋ aka iko bti aşē win ayiŋul anwoyi ŋi kanuma aşē pok pŋēnka, hum di di uŋal wi Naşibaŋi ukwoonŋ ŋi a ba? ¹⁸ An babak naan, nawutan kaŋalna ŋi ŋŋup ŋaŋ, nadoon kaŋēnk, hēnk naŋal na manjoonan.

✧ 3:12 Natenan ŋi Ujuni 4.3-10.

¹⁹ Woli n̄jalad haŋ, wi wi n̄kmeen̄ kē n̄wo biki manjoonan, n̄haaş n̄i n̄ja n̄abot n̄aŋoora ƚi kadun ki Naşibaƚi. ²⁰ Kē woli n̄haaş n̄i n̄ja n̄ado leşan n̄ja buƚaan bi n̄dolun, n̄n̄nji n̄haajala, n̄ji n̄me kē Naşibaƚi adēm apel n̄haaş n̄i n̄ja abot ame iko bti.

²¹ An banoh naan woli n̄haaş n̄i n̄ja n̄aŋoora, n̄n̄oom kaŋoga. ²² Awul n̄ja iko yi n̄kñehanolun bti ƚiki n̄mēban uko wi ajakun n̄do, kē uko wi n̄kdolun ubot alila. ²³ Uko wi ajakun n̄do uwo : n̄fiyaar Yetu Kritt̄u Abukul n̄bot n̄jalad jibi ajakun na n̄ja n̄do kado. ²⁴ Kē n̄naan ankdolun uko wi Naşibaƚi ajakun ado, aji mēbana, Naşibaƚi kamēbana. Uhaaş wi nul wi awulun n̄ja ujaan uyuu kē amēban n̄ja.

4

Uhaaş wi Naşibaƚi na wi Naguuru

¹ An banoh naan, nawutan kafiyaar baŋaan banjaan babubara kaji bawo na *Uhaaş wi Naşibaƚi, natēpan tēp naten bnuura nameena me uhaaş wi bawoonaanun uwoona du Naşibaƚi. Baŋaan batum bandaarun aji bawo *baƚupar Naşibaƚi baniink umundu. ² Hēnk di di nakyikrēnaanun Uhaaş wi Naşibaƚi : n̄naan andinanun aji Yetu *Kritt̄u akak n̄naan najēn, awo na Uhaaş wi Naşibaƚi. ³ Kē n̄naan anşaan apok p̄dinan uko wi Yetu awoon, aanwo na Uhaaş wi Naşibaƚi. Awo na wi naşoorad Kritt̄u i natiinkun kē baji abi, ado bi bi bi, awo ƚi umundu.

⁴ An babuk naan nanwoon biki Naşibaƚi, nawat başoorad Kritt̄u bukun, ƚiki anwoon ƚi an adēm apel anwoon i umundu. ⁵ Bukal bawo biki umundu ukaan kē uƚup wi baka uwo wi umundu, kē umundu ubot atiink baka. ⁶ Nja, kē n̄şē wo biki Naşibaƚi ; ammeen̄ Naşibaƚi aji tiink n̄ja ; kē anwoon aanwo i Naşibaƚi aanji tiink n̄ja. Kē hēnk di di n̄jaan n̄meena Uhaaş wi Manjoonan na uhaaş wi kaguuru.

Uŋal wi Naşibaƚi

⁷ An banoh naan, nawulēn n̄jalad ; uŋal uwoona du Naşibaƚi, kē n̄naan anŋalun atēntul abuknaana du Naşibaƚi akuƚ ame'a. ⁸ N̄naan anwoon aanŋal atēntul, aambaan kameha Naşibaƚi ƚiki Naşibaƚi awo uŋal. ⁹ Naşibaƚi adiiman uŋal wi akaan pa n̄ja wi ayilun Abukul aloolan i akahan ƚi umundu n̄hilna n̄tēpna ƚi a n̄ka ubida. ¹⁰ Uŋal na manjoonan uunwo p̄nal pi n̄jalun Naşibaƚi, uwo p̄nal pi anjalun n̄ja. Ayil Abukul kē awo b̄teŋan bankpēnanun ipekadu yi n̄ja. ¹¹ An banoh naan, wi Naşibaƚi anjalun n̄ja haŋ, n̄wo kaŋalad kak. ¹² Nin n̄naan aambaan kawin Naşibaƚi. Kē woli n̄jaladi, Naşibaƚi aji wo ƚi n̄ja, uŋalul ubot kawinana bnuura ƚi n̄ja.

¹³ Naşibaƚi awul n̄ja *Uhaaş wi nul, ukaan kē n̄ji n̄me kē n̄mēbana, kē abot amēban n̄ja. ¹⁴ Naşibaƚi ayil Abukul kē awo nabuuran umundu. N̄win uko waŋ, aşē ƚup wa baŋaan. ¹⁵ N̄naan andinanun aji Yetu awo Abuk Naşibaƚi, Naşibaƚi aji mēbana, ul kabot kamēban Naşibaƚi. ¹⁶ Kē n̄ja, n̄me abot afiyaar kē Naşibaƚi anjal n̄ja. Naşibaƚi awo uŋal. Kē woli n̄jal batēnt̄ n̄ja, n̄ji n̄mēban Naşibaƚi, Naşibaƚi abot kamēban n̄ja.

¹⁷ Woli n̄jal batēnt̄ n̄ja na manjoonan n̄enkdo kaƚaaf unuur wi pwayēş ƚiki ubida wi nun ƚi umundu wi, unaam na wi *Kritt̄u. ¹⁸ Anjalun na manjoonan aanji wo na palēnk, uŋal unjoonanun uji udook palēnk. Na manjoonan, palēnk paji pagakandēr na uşal wi kakob. Kē anwoon na palēnk aanji n̄jal na manjoonan.

¹⁹ Kē n̄ja, n̄şē n̄jal ƚiki ul anjalun n̄ja uteek. ²⁰ Woli n̄naan aji anjal Naşibaƚi, aşē şoor ayiƚul ƚi Kritt̄u, awo naŋilan, ƚiki woli n̄naan aanjal atēntul i akwinun,

aanhilan kaŋal Naŋibaŋi i awoon aanwini. ²¹ Uko wi Naŋibaŋi ajakuŋ na nja ŋdo kado wii wi : ŋaaj aŋŋaluŋ Naŋibaŋi akaan aŋal ayiŋul ŋi Krittu.

5

¹ Ŋaaj anfiyaaruŋ aji Yetu awoon *Krittu awo abuk Naŋibaŋi, kē ŋaaj aŋŋaluŋ aŋin ŋaaj aji ŋal abukul. ² Ŋaaj aji me kē aŋal babak Naŋibaŋi woli aŋal Naŋibaŋi abot ado uko wi ajakuŋ. ³ Hēnk di uwoon, pŋal Naŋibaŋi pawo pdo uko wi ajakuŋ ŋdo kado. Kē uko wi ajakuŋ ŋdo kado ubot awo uuntam pdo. ⁴ Banwoon babak Naŋibaŋi baji bawat iko yi umundu. Kē uko wi ŋkdoon kawatna iko yi umundu uŋe wo pfiyaar pi nja. ⁵ Kē in aŋaaj awo anjaaj awat iko yi umundu bē mēnt anfiyaaruŋ aji Yetu awo Abuk Naŋibaŋi a?

Uko wi baŋupun ŋi Yetu Krittu

⁶ Yetu *Krittu abiiŋ ŋi nja na meel mi batitmu bi nul na pŋaak pi pkeŋ pi nul*. Aambi bi ŋaŋ na meel, abi na meel na pŋaak, kē *Uhaaŋ wi Naŋibaŋi ujaaj uŋup uko mēnt, wul unwoon manjoonan.

⁷ Iko iwajaŋt ikyuujuŋ kē uko wi Yetu ujoonani, iwoon: ⁸ Uhaaŋ wi Naŋibaŋi na meel na pŋaak, iyeenkiir yul iwajaŋt† bti. ⁹ Jēm ŋji ŋdinan uko wi baŋaaj baŋupun i? Kē wi Naŋibaŋi aŋupun uŋaaj adēmna apel wi baŋaaj baŋupun. Uko wi Naŋibaŋi aŋupun wii wi : aŋiiniyaan Abukul. ¹⁰ Ŋaaj anfiyaaruŋ Abuk Naŋibaŋi amēban uŋup mēnt ŋi uhaaŋul. Ŋaaj anwoon aanfiyaar Naŋibaŋi aŋu'a naŋilan ŋiki aanfiyaar uko wi Naŋibaŋi aŋupun ŋi uko wi Abukul. ¹¹ Kē uko wi Naŋibaŋi aŋupun wii wi : Awul nja ubida wi mŋto kē ubida mēnt uŋe woona ŋi Abukul. ¹² Anwoon na Abukul aka ubida mēnt, anwoon aanwo na Abukul aanka wa.

Ubida wi mŋto

¹³ Dpiitan iko yi, an nanfiyaaruŋ Abuk Naŋibaŋi nahilna name kē naka ubida wi mŋto. ¹⁴ Ŋhaŋ kē woli ŋnaŋ ŋi kadun ki Naŋibaŋi aŋehana uko unliluluŋ, aŋen nja wa. ¹⁵ Kē woli ŋme kē Naŋibaŋi aji tiink uko wi ŋjaaj ŋŋehana bti, ŋhinan kafiyaar na manjoonan kē ŋdo bi yeenk yeenk uko wi ŋŋehanuluŋ.

¹⁶ Woli ŋaaj awin ayiŋul ŋi Krittu kē akjuban pjuban panwoon paanji paŋij pkeŋ, aŋehandērena Naŋibaŋi awula ubida wi mŋto. Uko mēnt uwo pa pjuban panwoon paanji paŋij pkeŋ ŋaŋ. Kē uŋe ka pjuban panjaaj paŋij pkeŋ, mēnji naŋehandē anjubanuŋ pjuban mēnt. ¹⁷ Pjuban bti pawo pekadu, kē pekadu dlon daŋe wo daanji daŋij pkeŋ.

¹⁸ Ŋme kē baŋaaj banwoon babak Naŋibaŋi baanji baduka ŋi pekadu ; Abuk Naŋibaŋi aji yeŋ baka, *Untaayi Uweek kalow baka. ¹⁹ Ŋme kē ŋwo biki Naŋibaŋi, kē umundu bti uŋe wo ŋi iŋen yi Untaayi Uweek. ²⁰ Ŋkak ame kē Abuk Naŋibaŋi abi abot awul nja mnhina mi pyikrēn anwoon Naŋibaŋi na manjoonan. Ŋmēbandēr na anwoon Naŋibaŋi na manjoonan ŋi pmēbandēr pi ŋmēbandēruŋ na Yetu *Krittu Abukul. Ul awoon Naŋibaŋi na manjoonan, ul anwoon anjaaj awul ubida wi mŋto.

²¹ An babak naan, nalowan ŋntoŋ.

* 5:6 Na meel mi batitmu bi nul na pŋaak pi pkeŋ pi nul : Balon baŋal aji Yowan aŋiiniyaan ŋi iko inŋepun ŋi Yowan 19.34, di batowun kantaagan ki Yetu kē meel na pŋaak mampēni. † 5:8 Iwajaŋt: ŋi bayuday woli baŋaaj batēb kēme bawajaŋt bawo ŋi uŋup uloolan baji badinan kē uwo manjoonan.

Uṭup utëbantën wi Yowan apiitun banfiyaarun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoon kakaarta katëbantën ki Yowan apiitun. Apiit ka « Ñaaf i Naşibaŋi adatuŋ. » Uka pwo banfiyaarun Krittü biki amenun itim hënk ukaan kē aṭu aji ñaaf i Naşibaŋi adatuŋ. Aṭup baka ṭi kakaarta ki jibi banfiyaarun Krittü bawoon kaŋalad. Akak aṭup baka aji baliint ṭi pfiyaar babot balipara banjaan bajukan uṭup umpaṭun na Uṭup Ulil Unuura.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboş (1-3)
2. Manjoonan, na bŋalad (4-6)
3. Bajukan baŋilan (7-11)
4. Pwul mboş pbaañsaani (12-13)

¹ Nji nantohi, dpiitu, iwi Ñaaf i Naşibaŋi adatuŋ iwi na babuku* an biki nŋaluŋ na manjoonan. Mënṭ nji ṭaŋ dŋalanan, bañaan bti bammeeŋ manjoonan baŋalan, ² ṭiki manjoonan manwo ṭi nja akuṭ aduka ṭi nja te mnto. ³ Dñehan Naşibaŋi Aşin nja na Yetu *Krittü Abuk Naşibaŋi Aşin nja bawul nja bnuura na mnjeeh, bamiir nja, ŋhilna ŋwo ṭi manjoonan ŋbot ŋŋalad.

Manjoonan na uŋal

⁴ Dlılan maakan wi nwinun balon ṭi babuku kē baji bado uko unwoon manjoonan jibi Naşibaŋi Aşin nja ajakuŋ ŋdo kado. ⁵ Kē hënkun, Ñaafu, uko wi nji kañehaniin wii wi : nawulan ŋŋalad. Uko mënṭ uunwo uko uhalu wi pdo wi nji kapiitun, uwo uko wi nyeenkun du ujuni. ⁶ Pŋal pawo pdo uko wi Naşibaŋi ajakuŋ. Kē uko wi Naşibaŋi ajakuŋ ŋdo wi najukuŋ du ujuni, uwo nawo ṭi bŋalad.

⁷ Bañaan baŋilan baguuru baṭum babi aniink umundu, baandi pyikrën kē Yetu *Krittü akak ñaan najën. Ñaan ankduŋ haŋ awo naguuru, *Naşoorad Krittü. ⁸ Naṭaafaraan keeri, nawutna kawaan uko wi ŋlempun ṭi an, naşë nayeenk bnuura katuum kampënnun du Naşibaŋi. ⁹ Ñaan anwoon aammëban pjukan pi Krittü aşë hoŋalëş da iko ilon, aammëbandër na Naşibaŋi. Anktiinkun pjukan mënṭ amëbandër na Naşibaŋi Aşin nja abot amëbandër na Abukul. ¹⁰ Woli ñaan alon abi du an aṭij pjukan plon pampaṭi, nawutan kayeenka, nadoon napok pok pwula mboş. ¹¹ Ñaan ankwululun mboş akak awo ṭi ploolan na an mënṭan ṭi iko iwuṭaan yi akduŋ.

Uṭup ubaañsaani

¹² Dka iko itum ilon kak yi nwoon i kaṭupan, aşë hokan pwo mënkpitan ya. Dŋal pbi du an kaṭiini ṭiini na an, mnlilan mi nja manhilna manwo mnweek maakan.

¹³ Babuk Aṭa'u ñaaf i Naşibaŋi adatuŋ[†] bawulu mboş.

* **1:1** Ñaaf i Naşibaŋi adatuŋ... na babuku : Balon baji pntuk pi banfiyaarun pi pi Yowan akdu'uŋ ṭi Ñaaf i Naşibaŋi adatuŋ, kē babukul bawo banfiyaarun. [†] **1:13** Aṭa'u ñaaf i Naşibaŋi adatuŋ Natenan ṭi uko wi bapiitun ṭi v1. Pntuk pi banfiyaarun plon pi pi akduun aṭa'ul.

Uṭup uwajantën wi Yowan apiitun banfiyaarun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta kawajantën ki Yowan apiitun. Apiit ka ñiint alon anfiyaarun Krittun i katim kawoon Gayut. Yowan abi yil tfa bañaan balon baya baṭup Uṭup Ulil Unuura du banfiyaarun Krittun. Wi bayaan du ubeeka wi Gayut afetun, ñiint alon anwoon katim ki Diyotrefet apok bafet du katohul. Kë banfiyaarun Krittun bandoon anjal pyeenk baka kë apok adook baka ti pntuk pi banfiyaarun. Uko ment ukaan kë Yowan apiit Gayut kaji na a amëban aliint, ayeenk bnuura bankmbiin, pṭup Uṭup Ulil Unuura.

Henk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboş (1-4)
2. Anfiyaarun Krittun aanwo kapok ptenk atentul (5-12)
3. Pwul mboş pbaañsaani (13-15)

¹ Nji nantohi, dpiitu, iwi Gayut nanoh naan i njalun na manjoonan.

² Iwi, nanoh naan, dñehan iko bti iya bnuura na iwi, iwo najoob uhaaş ubot uṭoora na iwi. ³ Bayit nja balon ti Krittun babi aṭupen jibi imëbani manjoonan abot aji ktaş ma, kë nllan maakan ti uko ment. ⁴ Nin uko ulon uunji udolen nllan kapel woli bajaken aji babuk naan bataş manjoonan.

⁵ Nanoh, iji ktu uşal ti ptenk banfiyaarun, kadoo tenk baka, bukal biki iwoon iimnee. ⁶ Baṭup jibi inali baka ti kadun ki banfiyaarun bti. Doon katenk bañaan batent bukun babaañeş bayaaş bi baka jibi Naşibaṭi anjalun ; idole han kdo bnuura. ⁷ Bapen kaya kaṭup uko wi *Krittun, awo baanyeenk nin uko ulon ti banwoon baanfiyaari. ⁸ Kë nşë wo biki kayeenk bañaan batent bukun ment kahilna katenk ti ulemp wi pdiiman manjoonan.

Diyotrefet na Demetriyut

⁹ Dbi piit pntuk pi banfiyaarun pi nan, kë Diyotrefet anjaan anjal pwo kadun aşë wo aanji njal nin ptiink uko wi njakun. ¹⁰ Uko wan ukaan kë woli dbii, kayuujan bnuura iko yi ajaan ado. Aji wo ti pṭup iko iwuṭaan ti un. Ado beeh beeh apok pyeenk bayaan banfiyaarun, kë banjalun pyeenk baka aji neenan baka kadoo baka ti pntuk pi banfiyaarun.

¹¹ Iwi nanoh naan, wutan kaligsen buṭaan, doon kado bnuura. Anjaan ado bnuura awo i Naşibaṭi, ankdolon buṭaan aamme Naşibaṭi.

¹² Kë Demetriyut ul, bañaan bti baṭup uko unuura wi nul, kë mnwo mi nul mankak ayuuj kë awo i manjoonan. Un kak nṭup bnuura bi nul, kë ikak ame kë uko wi nṭupun ujoonani.

¹³ Dka iko itum yi pṭupu kak, aşë wo menjal ppiitu piit ya. ¹⁴ Dnal pwinu win ti uleefu nnuur ni, nşë ntiini bnuura.

¹⁵ Dñehan bnuura bawo ti iwi! Banohu bawulu mboş. Wulan banohun mboş bti andoli ti katim ki nul.

Uṭup wi Yuda apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Yuda apiitun. Yetu awoon naweek baka ul na Yakob. Kakaarta ki kanaam na katēbantēn ki Piyeer apiitun. Yuda apiit kakaarta ki bañaan biki Našibaṭi adatun. Aji na baka balipara bañaan banjaan bajukan uṭup umpaṭun na Uṭup Ulil Unuura. Mnwo mi bakan mēntan manyuuj kē baanwo bañaan biki Yetu, ṭiki maanwo mnwo mnuura. Akak aṭup baka jibi Našibaṭi ajaan ado na banjaan bado buṭaan.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1-2)
2. Uba wi banjaan bajukan bañaan iko inwoon iinwo itool (3-16)
3. Banfiyaaruṅ bawo kaṅalad (20-23)
4. Mndēm manwoon ṭi Našibaṭi! (24-25)

¹ Nji Yuda aṭa Yakob[☆], nwoon nalempar Yetu *Krittu, dpiitanan an biki Našibaṭi Ašin nja adatun, aṅal baka, kē Yetu Krittu akyen baka. ² Dñehan Našibaṭi aṅagi'an, ajoobṭēnan njaas akuṭ aṅalan ; dñehan awulan iko mēnt atuman.

Bajukan balagare

(2 Piyeer 2.1-17)

³ An biki nṅaluṅ maakan, dbi ṭu uṣal maakan ṭi ppiitan ṭi uko wi mbuur mi nṅokun. Kē nṣē win hēnkun kē dwo i kapiitan katēntēnan nado kagutan, uko wi Našibaṭi aṭenuṅ byaaṣ bloolan bañaan banwoon biki nul bafiyaar uhilna uduka te mnto. ⁴ Na manjoonan, bañaan baloṅ bañoomun Našibaṭi bamena aneej ṭi ptoofan. Baji baṭélēs bnuura bi nul kaji badinan bañaan pdo kado iko iṭop, kabot kapok Yetu anwoon Ajugun aloolan. Upiitana undiimaan ṭi *Ulibra wi Našibaṭi kē aluṅ kakob baka.

⁵ Name iko mēnt bti, kē nṣē ṅal kaleṣanan jibi Ajugun abiin abuuran pntaali pi *Itrayel du *Ejiptu, aṣē do kē bampokun pfiyaar bakteṭi[☆]. ⁶ Naleṣan nwanjut njanwoon njaambi lin ṭi uko wi Našibaṭi aṭuun ṅa pdo, ṅaduk dko di nfaṭeṭun: aṭu ṅa du bdēm kē nakyoonk unuor uweek wi pwayēs atanana te mnto[☆].

⁷ Naleṣan kak biki nbeeka nji Fodom na Gomora[☆] na nbeeka njanogun baka bambiin ado ji nwanjut mēnt awo ṭi pdo iko iṭop, abot apiint na biint kēme baaṭ baṭēnt baka^{*}; hēnkun Našibaṭi akob baka ado kē bawo du bdoo banwoon baankjēṃṣa, bañaan bti kē bawo katen ṭi uko mēnt[☆].

⁸ Bañaan mēnt banwoon ṭi ptoofan hēnk di bakaan aji bado : baji bado iko injaan iṭopan nleef nji baka yi nṭaafi nji baka njanulun baka, bañoom Ajugun, aji bakar nwanjut nandēmun. ⁹ *Mikayel uwanjut uweek, uundo kar *Untaayi Uweek wi ukṅomnun puum pi *Moyit na wa – ajakaara na wa ṭaṅ: « Dwutu na Ajugun! »

¹⁰ Kē bañaan biki, baṣē ji bakar uko wi bawoon baammee ; kame ki baka kawo ji ki nlimariya njanwoon njanwo na uṣal aṣē ji kaneeman baka. ¹¹ Bañaan

☆ **1:1** Natenan ṭi Maci 13.55; Marku 6.3. ☆ **1:5** Natenan ṭi Ppēn 12.51. ☆ **1:6** Natenan ṭi Ujuni 6.2. ☆ **1:7** Natenan ṭi Ujuni 19.24-35. * **1:7** Apiint na biint kēme baaṭ baṭēnt baka : Balon bapiit aji bapiint na nwanjut. ☆ **1:7** Natenan ṭi Ujuni 19.1-25.

mënt bawuṭani! Baṭaş bgah bi *Kayin ; itaka iṭoṅ baka kè baneem ji *Balaam ; bakaṭ ṭiki bapataṭa ji *Kore. ¹² Nalipariin bañaan mënt: woli nayit ade, baji bado iko iṭop, baanji bakowa, baji başal ṅleef ṅi baka ṭañ. Bawo ji infelun inwoon iinwo na meel yi uyook uñoṭuṅ. Bawo ji mnko manwoon maankbuk woli wal wi kakit ki ma udoo ban, mnko mi balëbuṅ, mankeṭuṅ aba. ¹³ Jibi ṅmaaron ṅi bdëk banṭuunkuṅ ṅajaan ṅajotan plët kadun, hënk di di bajaan bajotan kadun iko ikowandënaan yi bajaan bado. Bawo ji ṅjah ṅanneemuṅ añaay, kè Naşibaṭi afël baka du bdëm bantootuṅ apel bi pti te mnto.

¹⁴ *Henok, anwoon ateem nja napaajanṭën ampënnuṅ ṭi *Adam, ado bi ṭup undiimaan ṭi uko wi baka aji : « Natenan! Ajugun aluṅ kabi na pntuni pi ṅwanjuṭ ṅyimanaan ṅi nul, ¹⁵ kahilna kawayëş bañaanṅi bti. Aṭup bampokuluṅ kè baduknaana ṭi iko iwuṭaan bti yi badoluluṅ wi bapokuṅ ptiinka na ṭi ṅṭup ṅtam ṅi bado pekadu banwoon baankṭaşa mënt baṭupunṅi a. » ¹⁶ Bawo bañaanṅi banjaanṅi banjur ṅuran, kaṭëga, kabi duka duka ṭi pla iko inliluṅ ṅleef ṅi baka ; bawo bahomp banjaanṅi badaar bañaanṅi na ṅṭup ṅlil.

Natamaan

¹⁷ Kè an biki ṅjalun maakan, naleşan uko wi *banjaanṅi biki Yetu *Krittu Ajugun babiin aṭupan aji ubi kawo. ¹⁸ Babi jakan aji : « Ṭi ṅnuur ṅbaañşaan, bañaanṅi bambeṅ baluṅ kabi, baluṅ kado kaṭaş iko iwuṭaan yi ṅleef ṅi baka ṅaṅaluṅ inwoon iinlil Naşibaṭi. » ¹⁹ Bukal bajaanṅi baṭij bpaṭşër ; iko yi bañaanṅi bajën banaluṅ ijaanṅi iṭoṅ baka, baanwo na *Uhaaş wi Naşibaṭi.

²⁰⁻²¹ Kè an biki ṅjalun maakan, namëbaan naliint ṭi unjal wi Naşibaṭi aṅalanaṅ. Natamaan naliint ṭi pfiyaar pyimanaan maakan pi nafiyaaruṅ nado kaya kadun ṭi pa, nado kañehan na mnhina mi *Uhaaş wi Naşibaṭi, nayoook Yetu *Krittu Ajugun awulan mñaaga mi nul mankwuluṅ ubida wi mnto.

²² Nañaagiin banwoonṅi na ṅşal ṅtëb ; ²³ nabuuran baloṅ wi naklowanuṅ baka bdoos ; nañaagiin bandukiinṅi pñaaga pannaakiiruṅ na palënk, nado naṭaafara pban imişa yi baka ingëjuṅ na iko iwuṭaan yi badoluṅ.

Pbeeb Naşibaṭi

²⁴⁻²⁵ Nawulën ṅdëman Naşibaṭi anwoon aloolan ṭañ, anṭëpnuṅ ṭi Yetu *Krittu Ajugun abuuran nja. Ul ahiluṅ kayeṅṅan nawutna kajot ṭi pekadu, kadolan nanaṭ ṭi kadunul ul anwoonṅi na mndëm, nawo bañaanṅi bajintṅi, nawo na mnlilan mnweek. Naşibaṭi awo naweek, ajug mndëm, mnhina na pşih du unjon, ṅa na faan te mnto! Uwo haṅ!

Uko wi Naşibaŋi ayuujuŋ Yowan

Uŋup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Yowan, nanjañan i Yetu Krittü apiitun. Aŋup aji iko yi apiitun bti ŋi kakaarta ki awin win ya na keş ki nul, akak atiink ya na ibaŋ yi nul. Aji Uhaaş wi Naşibaŋi uneejuŋ ŋi a, ahilna ame iko meñŋ bti. Babi mob Yowan ayaanaan du unjiw wi Patmot aduka da, du ubeeka wi Atiya. Ukaaŋ kē apiit kakaarta ki katēñŋēnaan banwoon ŋi kadun ki banfiyaaruŋ ŋiki du unjon babi hajan baka maakan. Uko meñŋ ukaaŋ kē aji na baka bamēban baliint te unuur ubaañşani, bahaŋ ŋiki Yetu aji : « Bampokuŋ buŋaan, dwul baka bade mbuk mi bko banjaan bawul bañaan ubida banwoon du uwoorta wi Naşibaŋi. » 2.7. Kē Yetu ŋi uleeful abi hēnkun kawat buŋaan. Uka iko yi aŋupun ŋi ulibra wi inkaan udooni : uteek uwo kē ŋhaaş ŋi buŋaan ŋawo ŋi plemp ŋi umundu wi, kē banfiyaaruŋ Krittü bakluŋ kahaj te badoo bafin balon ŋi baka. Utēbantēn uwo kē Yetu awoon Nabuuran bañaan, aluŋ kawat bañaan bti bampokuŋ Naşibaŋi kaŋu na ŋhaaş ŋi buŋaan. Uwanjanŋēn uwoon kē Naşibaŋi ahank katum pa bañaan banfiyaaruŋ, biki bafinun pa katimul. Aŋup aji Fatana na ŋwanjut ŋi nul, na bañaan bti banŋaşuluŋ, Yetu aluŋ kawat baka kafēl du bnjiir. Baŋi bhalu balun kabi, na mboş mnhalu na ubeeka uhalu. Naşibaŋi na Ajugun Yetu balun kabi kafēl da na bañaan bantiinkuluŋ.

¹ Uko umpiitun ŋi ulibra wi, wi wi Naşibaŋi awuluŋ Yetu Krittü pa ayuuŋ balemparul uko unkmbiin hēnkun uunkjon. Ayil uwanjut wi nul du Yowan nalemparul kē uyuuja uko meñŋ. ² Yowan ayuuŋ bnuura kē uko bti wi aŋupun uwo uŋup wi Naşibaŋi na uko wi Yetu Krittü adiimanuluŋ.

³ ŋNaŋ ankkakalēşun iko inklun kabi meñŋ na bañaan banktiinkun ya abot aŋaş ya banuurandēni. Na manjoonan wal wi iko meñŋ bti ikdolaniin uñgi.

Pwul mboş pi Yowan

⁴ Nji Yowan nji kapiitun banfiyaaruŋ banwoon ŋi ŋbeeka paaj na ulon ŋi Atiya.

Dñehan Naşibaŋi awulan bnuura abot aŋooranan ŋhaaş, ul anwoon, anjonun nwoo, ankmbiin. Dñehan kak ŋhaaş paaj na ulon ŋanwoon ŋi kadun ki pŋij pi pşih pi nul ŋawulan bnuura ŋabot ŋaŋooranan ŋhaaş. ⁵ Abot añehan Yetu Krittü, ammaaruŋ iko yi na manjoonan, aŋup ya, anwoon nateek annaŋiin ŋi pkeŋ, abot awo naşih i başih biki mboş awulan bnuura abot aŋooranan ŋhaaş. Yetu Krittü aŋal nja abot abuuran nja wi awuluŋ ubida wi nul, Naşibaŋi ahilna amiir nja ipekadu. ⁶ Ado nja kē ŋwo pntaali pi baŋenan banwoon başih aşē lemp ŋi kadun ki Naşibaŋi Aşin. Mndēm manwo ŋi a te uba umundu! Aşih te mndani! Uwo hanj!

⁷ Natenan, abi ŋi infelun. Kē bañaan bti bakluŋ kawina, bandoon aluŋana uleef balun kawina. Bañaan biki umundu bti balun kado kaŋēga. Aa! Uwo hanj! ⁸ Ajugun Naşibaŋi *Anhiniin iko bti anwoon, anjonun nwoo, ankmbiin aji : « Nji dwoon nateek abot awo nabaañşani. »

Mnwin mi Yowan

⁹ Nji Yowan ayiŋan, nji ŋŋokuŋ na an pşih, ahaj akuŋ amiir ji an ŋi pdo kaŋaş Yetu, babi mobēn añooŋ du unjiw wi Patmot ŋiki djukan Uŋup wi Naşibaŋi, uko wi Yetu. ¹⁰ Unuur ulon ŋi pdēman Ajugun, Uhaaş wi Naşibaŋi uneeŋ ŋi nji,

kë ntiink ti kafet naan pdiim plonj pweek panwoonj ji plul. ¹¹ Pdiim pajakën aji : « Uko wi ikwinunj, piitan wa ti ulibra iya iwul banfiyaarunj banwoonj ti nbeeka paaj na ulonj nj : Efet, Fimirna, Pergam, Tiyatira, Tardet, Filadelfiya na Lawoditiya. »

¹² Wi ntiinkunj pdiim mënt, dkok aji dten ñaanj anktiiniinj na nji ašë win kfiiti paaj na plonj kanakni uwuuru. ¹³ Ti ptoof pi kfiiti kunj kë nšë win uko unwoyi ji ñaanj. Awohara kamiša kanyulunj aban te du ihoť abot atan ka na katël ki uwuuru ti bjënt. ¹⁴ Uwel wi ñaanj mënt ufaat feh awo wo ji muuť, kë kęš ki nul kawo ji bdoo banjeenuj. ¹⁵ Ihoťul ijeen ji ifeeru inťuunj ti bdoo, kë pdiim pi nul padëm ji ubulan. ¹⁶ Amëban njah paaj na ulonj ti kañenul kadeenu, kë kakej kajul ki nđe nťëb kašë pën ti mntumul, kaara di nul kë daknuur ji udiinj unuur.

¹⁷ Wi nwinulunj, djot ti ihoťul awo ji ñaanj akeťunj keť. Kë ašë pafën kañenul kadeenu ajakën : « Wutan kalënk ; nji dwoonj najuni akuť awo nabaanšaani. ¹⁸ Dwo anwoonj najeb ; dbi keť ašë wo hënkunj najeb te mnto akuť awo na inigšaani yi pkeť na yi mnkeť. ¹⁹ Piitan uko wi ikwinunj : uko unwoonj hënkunj na unklunj kabi. ²⁰ Kë ti uko wi njah paaj na ulonj nj iwinunj ti kañen naan kadeenu na kfiiti paaj na plonj ki uwuuru dpibanu wa : njah paaj na ulonj nuj njawoonj njwanjuť paaj na ulonj nj banfiyaarunj ti nbeeka paaj na ulonj ; kë kfiiti paaj na plonj kunj kawo kntuk paaj na plonj ki banfiyaarunj.

2

Uťup wi bapitunj banfiyaarunj biki Efet

¹ Ajakën aji : « Piitan banfiyaarunj* biki Efet iji na baka : “Ammëbanunj njah paaj na ulonj ti kañen kadeenu abot apoš ti ptoof pi kfiiti paaj na plonj ki uwuuru aťiini aji : ² Dme uko wi najaanj nado, ame unoor wi nan na kamiir ki nan. Dme kë naanji nadinan bañaanj bawuťaan bawo ti pntuk pi nan ; bañaanj banjakunj aji bawo banjañan ašë wo baanwo banjañan biki naan, naten baka ayikrën kë bawo baťilan. ³ Dme kak kë naji namiir ti mnhaj mi nakhajunj pa nji bë naanwutani. ⁴ Kë nšë wo mënłilan ti uko ulonj uwuťaan wi nwinunj ti an. Uko mënt uwo kë naankak aňalën jibi nabiinj aňalën tfa. ⁵ Nalešan jibi nabiinj awo tfa, natenan jibi nakaki kafet, naťelšan njhaaşan nabot nado kado jibi najaanj nado tfa. Woli naando hanj, kabi du an kapënan pfiiti pi nan ti dko di pawoonj. ⁶ Kë našë ka umbanj ulonj wi nadoli bnuura : napok ji nji iko yi banikolayib bajaanj bado†.

⁷ «“Bankaanj ibať batiinkan uko wi Uhaaş wi Našibaťi ujakunj na banfiyaarunj. Bampokunj buťaan, dwul baka bade mbuk mi bko banjaanj bawul bañaanj ubida banwoonj du uwoorta wi Našibaťi.” »

Uťup wi bapitunj banfiyaarunj biki Fimirna

⁸ Akak ajakën : « Piitan banfiyaarunj biki Fimirna iji na baka : “Anwoonj nateek akuť awo nabaanšaani, ankeťunj akuť anaťa ti pkeť aťiini aji : ⁹ Dme unoor wi nan na bwaanj bi nan - kë našë wo bayok na manjoonan. Dme kak iko iwuťaan yi bañaanj baktaparananj. Baji bawo biki pntaali pi Našibaťi ašë wo baanwo baka, bawo biki *katoh kañehanaani ki *Tatana. ¹⁰ Naklënk nin ti uko wi naklunj kahaj. *Untaayi Uweek uwat balonj ti an ukalabuš, kado na

* **2:1** Banfiyaarunj biki Efet: Ti ugrek baji uwanjut wi banfiyaarunj biki Efet. † **2:6** Banikolayit : Ulibra wi řaň uťiiniyaanunj bañaanj mënt bajaanj bajukan nťup njawoonj nťilan kë nťup nj babiinj ajukan njašë wo njaameťanaa.

pdolan nadekën feţ. Kë hënk di nakluŋ kahaj ŋnuur iŋeen. Namiiran uko mënt woli badoo fiŋan, nşë luŋ nwulan ubida uwo katuum ki nan.

11 «“Bankaaj ibaţ batiinkan uko wi Uhaaş wi Naşibaţi ujakuŋ na banfiyaaruŋ. Bampokuŋ buţaan baankkeţ utëbantën[‡].” »

Uţup wi bapiiţuŋ banfiyaaruŋ biki Pergam

12 Akak aji na nji : « Piitan banfiyaaruŋ biki Pergam iji na baka : “Anwoon na kakej kajul ki ŋde ntëb aţiini aji : 13 Dme dko di nafëţuŋ. *Fatana akşihuŋ da. Namëbanaan bnuura, kë wi badooŋ afiŋ ti ptoofan du dko di Tatana afëţuŋ Antipaţ anfiyaaruŋ abot awo aanji ţaŋna pţiiniyaan uko wi naan, naanţañan pfiyaarën. 14 Kë nşë wo mënlilan ti iko ilonŋ inkdolaniin ti an : nawo ti na baŋaaj baloŋ banjaaj baţaş uko wi Balaam ajaaj ajukan. Ajukan Balak jibi akdoli kadoo kaţu baŋaaj biki Itrayel bado buţaan wi bakdeen ŋntaam ŋi bafiŋaruŋ ŋntoŋ abot aţopan ŋleef ŋi baka na pjuban pi piinţ[☆]. 15 Nakak awo na baŋaaj baloŋ ti an banktaşuŋ pjukan pi banikolayit. 16 Naţëlşan ŋbida ŋi nan keeri! Woli naanţëlëş ŋa, kabi du an hënkunŋ, kagut na baŋaaj mëntan na kakej kanjaaj kapënnna ti mntum mi naan.

17 «“Bankaaj ibaţ batiinkan uko wi Uhaaş wi Naşibaţi ujakuŋ na banfiyaaruŋ. Bampokuŋ buţaan, dluŋ kawul baka pde panwoonuŋ baţi[☆], pi baŋaaj bawooŋ baambaaj kawina, na plaak pfaatal pi bapiiţuŋ katim kalonŋ kahalul ki nin ŋaaj aloŋ awooŋ aammee me bë mënt anyeenkuŋ ka a.” »

Uţup wi bapiiţuŋ banfiyaaruŋ biki Tiyatira

18 Akak aji na nji : « Piitan banfiyaaruŋ biki Tiyatira iji na baka : “Abuk Naşibaţi anwoonŋ na këş kanwoonŋ ji bdoo, kë ihoţ ijeen ji ifeeru inţuunŋ ti bdoo aţiini aji : 19 Dme uko wi najaaj nado : uŋal, pfiyaar, kamiir ki nan, na jibi najaaj naţënk batëntan. Dme kë nataman apel wi nabaaj ame'en me. 20 Kë nşë wo mënlilan ti uko uloŋ ti. Nawut ŋaaţ anwoonŋ Jetabel kë awo ti ptoofan. Aji ul awo *Naţupar Naşibaţi aşë ji guur balempar naan kajukan baka pţopan ŋleef ŋi baka na pjuban pi piinţ kabot kade uyemaţ wi ŋntaam ŋi bafiŋaruŋ ŋntoŋ. 21 Dţena ŋnuur pa awugëş uşal kë aşë pok aduka ti pdo iko iţop mënt. 22 Dţu'a mnhaj kadola apiinţ ti kalişa ado kahaj maakan, ul na banjaaj bajuban pjuban pi piinţ na a. Dwut baka woli badi ţaŋ aţañan iko iwuţaan yi ajaaj aţu baka pdo. 23 Dkak aluŋ kafinŋ babukul. Hënk banfiyaaruŋ bti bame kë dme uko wi baŋaaj bajaaj başal du ŋhaaş ŋi baka, kaşë katuum ŋaaj andoli ti uko wi adoluŋ.

24 «“Kë an biki Tiyatira nanwoonŋ naanţaş pjukan pi ŋaaţ mënt, an nanwoon naamme iko yi bajaaj badu iko immeniinŋ yi *Fatana, mënkak aka nin uko uloŋ wi pţupan. 25 Dji ţaŋ namëban bnuura uko wi najukuŋ te ukakën.

26 «“Bampokuŋ buţaan abot ado uko wi nji njaaluŋ te unuur ubaaŋşaani, dluŋ kaţu baka ti kadun ki ŋtaak. 27-28 Mnghina mi Paapa awulnuŋ ŋi mi nji kawuluŋ baka, baluŋ kado kaşih ŋtaak mënt na knëni kakob baŋaaj bawuţaan jibi ŋaaj ajaaj afom iţukar. Dkak awul baka unfay, ujah unjaaj ujeehan na nfa[☆].

29 «“Bankaaj ibaţ, batiinkan uko wi Uhaaş wi Naşibaţi ujakuŋ na banfiyaaruŋ.” »

‡ 2:11 Baankkeţ utëbantën : ʘi uba umundu baankkeţ kabi kaba ba te mnto. ☆ 2:14 Natenan ʘi Mnfen 25.1-2. ☆ 2:17 Natenan ʘi Ppen 16.32-34. ☆ 2:27-28 Natenan ʘi Kaŋaam 2.8-9.

3

Uṭup wi bapiitun banfiyaarun biki Fardet

¹ Akak aji na nji : « Piitan banfiyaarun biki Fardet iji na baka : “Awoon na n̄haas paaj na ulon n̄i Naṣibaṭi abot amēban n̄jah paaj na ulon aṭiini aji : Dme uko wi najaan nado ; bañaan baṣal aji nawo bajeb kē naṣē wo bakaṭ. ² Nawoon bten, nataman nawutna kakeṭ bti ; dwiin kē uko wi nadolon uunwinana bnuura ṭi kadun ki Naṣibaṭi. ³ Naleṣan jibi nayeenki ṭfa Uṭup wi Naṣibaṭi, namēbaan wa, nakuṭ nawugēṣ n̄ṣal. Woli naanwo bten, kabi du an j̄i nakiij, bē naankme wal mēnt. ⁴ Kē balon ṭi an du Fardet baṣe wo banwoon baanṭopan imiṣa yi baka ; balun kagakandēr na n̄ji kawoh imiṣa ifaatal ṭiki baṭaan na pwoh ya. ⁵ Bampokun buṭaan bakwohun keeri imiṣa ifaatal, nin mēnkpēnan itim yi baka ṭi ulibra wi bapiitun itim yi bañaan bankaṭ ubida wi manjoonan. Woli dlun awo du kadun ki Paapa na n̄wanjut n̄i nul, kaṭup kaji bañaan mēnt bawo biki naan.

⁶ «“Bankaṭ ibaṭ batiinkan uko wi *Uhaas wi Naṣibaṭi ujakuṅ na banfiyaarun.” »

Uṭup wi bapiitun banfiyaarun biki Filadelfiya

⁷ Ajakēn kak : « Piitan banfiyaarun biki Filadelfiya iji na baka : “Anwoon nayimanaan, anwoon Manjoonan, awo na kaniigṣaani ki *Dayiṭ naṣih, anjaan ahaabēs bē nin n̄aan aanji dēt, anjaan adēt bē nin n̄aan aanji haabēs aṭiini aji : ⁸ Dme uko wi najaan nado. Dṭu ṭi kadunan plēman panwoon bhaab, pi nin n̄aan awoon aanhil pdēt. Naanhinan maakan aṣē mēbana uko wi njakuṅ, naampokēn. ⁹ Natenan uko wi n̄ji kalun kado bañaan biki *katoh kañehanaani ki *Fatana. Baji baji bawo biki pntaali pi Naṣibaṭi aṣē wo baanwo biki pa, bawo baṭilan. Dluṅ kado baka babi banṭup ṭi kadunan baṣē bame kē n̄ji d̄ṣalan. ¹⁰ Kē an naṣē mēban uṭup naan, amiir, ukaṅ kē n̄ji kanaṭ ṭi uko wi nan nawutna kaṣaj mnhaj mi Naṣibaṭi akṭuun bañaan biki umundu bti katenna jibi bawo i na manjoonan.

¹¹ «“Dbi hēnkun, namēbaan bnuura uko wi nayeenkun, nin n̄aan alon awutna kayeenk katuum ki nan. ¹² Bampokun buṭaan, ddo baka banaṭ j̄i pṭap du *Katoh ki Naṣibaṭi i naan. Nin baankak apēn da. Dpiit ṭi baka katim ki Naṣibaṭi i naan na katim ki ubeeka wi Naṣibaṭi i naan. Ubeeka mēnt uwoon Yerutalem dhalu dankwalnaniin baṭi du Naṣibaṭi i naan. Dpiit ṭi baka kak katim naan kahalū.

¹³ «“Ankaṅ ibaṭ atiinkan uko wi Uhaas wi Naṣibaṭi ujakuṅ na banfiyaarun.” »

Uṭup wi bapiitun tun banfiyaarun biki Lawoditiya

¹⁴ Akak aji na nji : « Piitan banfiyaarun biki Lawoditiya iji na baka : “N̄aan i bajaan badu uwo han, anjaan aṭup na manjoonan uko wi Naṣibaṭi, anwoon nateek, anṣihun iko bti impaṣaniin aṭiini aji : ¹⁵ Dme uko wi najaan nado uwaan udooni. Dṅal nado uko unkaṅ udooni. ¹⁶ Kē jibi uko wi najaan nado uwaanun udooni, d̄ban ṭi ppokan.

¹⁷ «“Naji naji nawo bayok, naanwaan nin uko ulon aṣē wo naamme kē nawo banwuṭanun, bajuuk, bawaan, banwoon bakuul abot awo byiṣu. ¹⁸ Hēnk, natiinkan uko wi n̄ji kajakanan: nanugan wuuru wi naan wi mbo-manun bnuura maakan, wal mēnt nawo bayok na manjoonan. Nanugan kak imiṣa ifaatal nawohara, nawutna kawo byiṣu kakowa, nabot nanug bko bi kēs nahilna nado kawin bnuura. ¹⁹ Kē n̄ji, bañaan biki n̄ji n̄jalun d̄ji kaṅoman na baka kakuṭ kakob baka. Natamaan keeri, nawugēṣ n̄ṣal. ²⁰ Natenan, dwo

ti plëman akob. Ñaari antiinkun pdiim naan ahaabësaan plëman, kaneej du katohul, nde kañah. ²¹ Nji dpok buñaan, afo na Paapa ti ptij pi pshih. Bampokun buñaan, dten baka babi bafo na nji ti ptij pi pshih. ²² Ankaan ibať atiinkan uko wi Uhaas wi Naşibaťi ujakun na banfiyaarun.” »

4

Ptj pi pshih pi Naşibaťi

¹ Wi uko wan utëpun, dkaak aten, awin plëman panwoon bhaab du baťi ašë tiink pdiim pambiin aťiini na nji, pambiin awo ji plul kë pajakën : « Payiin ibi ti, nšë diimanu uko unklun kaťëp. »

² Ti dko mënť, kë *Uhaas wi Naşibaťi usë neej ti nji. Ptj pi pshih plon pawo du baťi, kë alon aťo ti pa. ³ Dwin uko ujeenkala na uniiu kë uknuur ti a. Kañaan ki ubopal kalon kankwoj wojun kafooy ptj pi pshih. ⁴ Bantohi iñeen ntëb na babaakër banwohariin imiša ifaatal feh, afuuta ntepi ni pshih ni uwuuru baťo ti itij yi pshih afooy ptj pteek pun. ⁵ Iliik liik na idiim na imparantant ipën ti ptj. Kfiiti paaj na plon kayik ti kadun ki pa, kul kawoon nhaas paaj na ulon ni Naşibaťi. ⁶ Uko ulon uwo ti kadun ki ptj, awo ji bdëk banwoon ji kawini kanknuurun.

Nko nbaakër njawo ti ptoof pi ptj abot afooy pa ; awo na kës ti kadun na kafëť. ⁷ Uko uteek unaam na uliihu, kë utëbantën uwo ji uwit ukaş umpoťi, uwajantën kë uwo na kaara dannaamun na di ñaan, kë ubaakantën unaam ji ukat uweek unkyitun. ⁸ Nko nbaakër njuñ njawo undoli na ibaaklu paaj inwoon na kës ti ya meet na ti iban. Naji nabi kahuuran huuran unuur bti na utejan bti kaji :

« Iyimani, iyimani, iyimani,
iwi Naşibaťi *Anhiniin iko bti,
anjonun nwoo, anwoon, ankmbiin. »

⁹ Hënk, uyaas undoli wi nko nbaakër njuñ njajaan njayeeh kadëman, kabeeb Naşibaťi anťoon ti ptj pi pshih, anwoon te mnťo, ¹⁰ bantohi iñeen ntëb na babaakër bukun bajot ti ihoť yi anťoon ti ptj, adëman anwoon te mnťo. Baji bafël ntepi ni pshih ti kadun ki ptj kašë ji :

¹¹ « Ajugun, Naşibaťi i nun
bañaan bawo biki kadëmanu kabot kabeebu
mnhina bti manwoona du iwi,
ťiki iwi ipaşun iko bti,
injalun ppaş ya,
kë iwo yii yi. »

5

Anwoon unkaneel wi bťëjan

¹ Dkaak awin ti kañen kadeenu ki anťoon ti ptj pi pshih ulibra umpiitaniin ti meet na ti bdig, kë adët wa ašë jatan njaaş paaj na ulon kameel ki pbeela kakuuťna wa. ² Kë nšë win uwanjut unwoon na mnhina mnweek kë uhuuran maakan aji : « In aťaarun na ppënan uko undënuun ulibra kahaabëş wa? »

³ Kë nin alon du baťi na ti mboş na ti mboş uteeh aanhli phaabëş wa kaleyii. ⁴ Wi wi nšaan awooni maakan ťiki baanwin win nin ñaan aťaanji na phaabëş wa. ⁵ Alon ti bantohi kë ašë ji na nji : « Kwooni! Tenan, uliihu wi pntaali pi Yuda[☆], ampënnun ti *Dayit, awat başooradul ; ul ahilun ppënan uko wi badëtnun ulibra njaaş paaj na ulon kahaabëş wa.

☆ 5:5 Natenan ti Ujuni 49.9.

⁶ Wal mēnt̄ kē nšē win ʈi ptoof pi pʈij pi pših na pi ŋko ŋbaakēr na pi bantohi, anwoon unkaneel wi bafaaluŋ. Awo na itiiim paaj na ploŋ ʈi bkow akuʈ awo na kēš paaj na ploŋ. Kēš mēnt̄ kawoon ŋhaaş paaj na uloŋ ŋi Našibaʈi, ŋi ayiluŋ ʈi umundu bti. ⁷ Anwoon unkaneel abi ayeenk ulibra ʈi kañen kadeenu ki anʈoon ʈi pʈij pi pših. ⁸ Wi ayeenkunʈ wa, ŋko ŋbaakēr ŋuŋ na bantohi iñeen ŋtēb na babaakēr babi anʈup ʈi kadun ki anwoon unkaneel adēmana. Andoli amēban bntuni na ikoopaa yi uwuuru intumi mnkulan manwoon pñehan pi bañaan biki Našibaʈi. ⁹ Bayeeh kayeeh kahaluu aji :

« Iʈaaŋ na pyeenk ulibra
kapēnan iko indētnuŋ wa
ʈiki ibi faalana,
na pñaaŋ pi nu ikakan du Našibaʈi
bañaan biki kšini bti, ŋʈup bti, kntaali bti na ŋtaak bti.
¹⁰ Ido baka kē bawo pntaali pi baʈeŋan banwoon baših
ašē lemp ʈi kadun ki Našibaʈi,
bankšihuŋ ʈi mboš. »

¹¹ Wal mēnt̄ dwin abot atiink idiim yi ŋwanjut ŋtum ŋanfooyuŋ pʈij pi pših na ŋko ŋuŋ na bantohi. Naʈum pʈum paŋ awo kntuni na kntuni ktum maakan, ¹² ašē yeeh na idiim iweek maakan aji :

« Bañaan bawo biki kadēman, kabot kabeeb anwoon unkaneel unfaalaniin
ʈiki awo mnhina abot awo pyok, awo ušal untuŋa,
abot awo uforta. »

¹³ Dkak atiink iko impašaniin bti inwoon du baʈi, ʈi mboš, ʈi mboš uʈeeh, na ʈi bdēk, iko bti inwoon ʈi ya kē ikji :

« Iwi inʈoon ʈi pʈij pi pših na iwi inwoon unkaneel,
ŋbeeban adēmanan ʈiki nawo mndēm na mnhina te mnto. »

¹⁴ Kē ŋko ŋbaakēr ŋuŋ ŋašē ji : « Uwo haŋ » kē bantohi bašē ŋup ʈi kadun ki baka adēman baka.

6

Ppēnan iko inkuuʈnuŋ ulibra

¹ Hēnk, kē nwin, wi anwoon unkaneel apēnanuŋ uko uteek unkuuʈnuŋ ulibra, kē nšē tiink uloŋ ʈi ŋko ŋbaakēr ŋuŋ kē ukʈiini na pdiim pweek panwoon ji kamparantant aji : « Biini. » ² Kē nten ašē win umpēlēt ufaatal kē ukbi. Andapiiŋ wa awo na kaŋaanan ki išuuri, kē bafuuʈana utepi wi pših. Kē aya awo nayoh du ugut, kaya kado kayoha yoh.

³ Wi apēnanuŋ utēbantēn, dtiink uko utēbantēn ʈi ŋbaakēr ŋuŋ kē uhuuran aji : « Biini. » ⁴ Kē umpēlēt uloŋ ukak apēn, awo ujeenk. Andapiiŋ wa bawula mnhina mi pʈij ugut ʈi mboš, bañaan bado kafinjar. Bawula kakej kaweeh.

⁵ Wi apēnanuŋ uwajantēn, dtiink uko uwajantēn ʈi ŋbaakēr ŋuŋ kē uhuuran aji : « Biini. » Kē nten ašē win umpēlēt ujenal. Andapiiŋ wa awo na uko upeesaraani ʈi kañen. ⁶ Kē nšē tiink uko ji pdiim ploŋ pampēnnuŋ ʈi ptoof pi ŋko ŋbaakēr ŋuŋ aji : « Unkil wi maaj pa baluk bi unuur, ŋkil ŋwajant̄ ŋi udut pa baluk bi unuur. Kē ukēra na ubiñu, nawutan preeš jibi pawoon. »

⁷ Wi apēnanuŋ ubaakantēn, dtiink uko ubaakantēn kē uhuuran aji : « Biini. » ⁸ Kē nšē win umpēlēt unwoon ji ujaagal unlewuŋ. Andapiiŋ wa katimul kawo pkeʈ kē i bajaan bado mnkeʈ ašē ʈaša. Bayeenk mnhina mi pfiŋ na kej, na ubon, mmaak, na ŋko ŋi uʈeeh bañaan biki kafah kalon ʈi ibaakēr yi umundu.

⁹ Wi ahaabēšuŋ uñeenantēn, dwin ʈi *bliit bi mngur uʈeeh ŋhaaş ŋi bañaan biki bafaaluŋ ʈiki babi fiyaar Našibaʈi akuʈ aʈup uko wi nul. ¹⁰ Bahuuran na

pdiim pweek aji : « Ajugun Nayimanaan, anwoon na manjoonan, iyoonk lum kawaysaanun na bañaan biki umundu ti pñaakun pi batulun, kakob baka? » ¹¹ Wal mēnt̄ kē bašē wul baka andoli kamiša kafaatal ašē ji na baka bayoonk ntiinku kak te bayiṭ baka banklemparun Yetu banwoon i pbi kafina jibi bukal bafinaniin̄ bakteṭ.

¹² Hēnk, kē nwin, wi ahaabēšun upaajanṭēn, kē mboš manšē šinṭar maakan, kē unuur uṭēn awo ji ihil, kē pli bti pajeenk jud awo ji pñaak. ¹³ Njah nṭajot ti mboš awo ji mnko manwoon maandobi jeenk mi ukēk uwatun, ¹⁴ kē baṭi bakak awo ji kambantan ki barujun, kē inkun na nṭiw bti ipēn du dko di iwoon. ¹⁵ Wal mēnt̄ kē baših biki mboš, bañaan baweek, baših biki bangoli, bayok, bañaan bantiinkaniin̄, balemp bti na baweek biki baka bti bašē ya amena du ihēr yi inkun na du mmlaak manwoon da. ¹⁶ Bawo ti pji na inkun na mmlaak : « Najotnun, namenun ṅlow kēš ki anṭoon ti ptij pi pših, nakuṭ nalowanun udeeb wi anwoon unkaneel. ¹⁷ Unuur uweek wi udeeb wi baka ubii, in aknaṭun? »

7

Uko unkyuujun kē bañaan bawo biki Našibaṭi

¹ Wi iko yan iṭēpun, dwin nwanjuṭ nbaakēr kē ṅawo ti imban̄ ibaakēr yi umundu, ṅamēban nyook nbaakēr, uyook uwutna kayook ti mboš kēme ti bdēk kēme ti bko blon. ² Dkak awin uwanjuṭ ulon̄ kē ukwoona umayar unuur apaya, uwo na uko wi ukdoon̄ kaṭu ṅaan̄ kayuujna kē awo i Našibaṭi anwoon. Udo pdiim pweek aji na nwanjuṭ nbaakēr ṅambiin̄ ayeenk mnhina mi pṭok mboš na bdēk : ³ « Nawutan katok mboš na bdēk na mnko : nayoankan duna nṭu ti iṭuk yi biki Našibaṭi uko unkyuujun kē bawo biki nul. »

⁴ Hēnk, kē baṭup hum di bañaan̄ biki baṭuun̄ uko mēnt̄ bawoon̄, bawo : iṅeen-week na iṅeen nbaakēr na babaakēr nṅaaš iṅeen-week iṅeen (144 000) bampēnni ti kntaali bti ki babak Itrayel.

⁵ Biki pntaali pi Yuda biki baṭuun̄ uko unkyuujun̄ kē bawo biki Našibaṭi bawo iṅeen-week iṅeen nṅaaš iṅeen na nṭēb (12 000).

Biki pntaali pi Ruben bawo iṅeen-week iṅeen nṅaaš iṅeen na nṭēb (12 000).

Biki pntaali pi Gad bawo iṅeen-week iṅeen nṅaaš iṅeen na nṭēb (12 000).

⁶ Ti pntaali pi Ater bawo iṅeen-week iṅeen nṅaaš iṅeen na nṭēb (12 000).

Biki pntaali pi Neftali bawo iṅeen-week iṅeen nṅaaš iṅeen na nṭēb (12 000).

Biki pntaali pi Manate bawo iṅeen-week iṅeen nṅaaš iṅeen na nṭēb (12 000).

⁷ Biki pntaali pi Fimeyon̄ bawo iṅeen-week iṅeen nṅaaš iṅeen na nṭēb (12 000).

Biki pntaali pi Lewi bawo iṅeen-week iṅeen nṅaaš iṅeen na nṭēb (12 000).

Biki pntaali pi Itakaar bawo iṅeen-week iṅeen nṅaaš iṅeen na nṭēb (12 000).

⁸ Biki pntaali pi Fabulon̄ bawo iṅeen-week iṅeen nṅaaš iṅeen na nṭēb (12 000).

Biki pntaali pi Yotef bawo iṅeen-week iṅeen nṅaaš iṅeen na nṭēb (12 000).

Biki pntaali pi Benyamin bawo iṅeen-week iṅeen nṅaaš iṅeen na nṭēb (12 000).

Bañaan̄ batum maakan biki nṭaak bti

⁹ Wi uko wan̄ uṭēpun, kē nšē win pntuk pi bañaan̄ pweek maakan, pi nin ṅaan̄ awoon̄ aanhil pṭēn. Bawoona nṭaak bti, na kšini bti, na kntaali bti na nṭup bti anaṭ̄ ki kadun ki ptij pi pših na ki anwoon̄ unkaneel wi bṭejan. Bañaan̄ mēnt̄ bawohara imiša ifaatal, awo na ijaak ti iṅeen. ¹⁰ Bahuuran maakan aji : « Našibaṭi i nun anwoon̄ ti ptij pi pših na anwoon̄ unkaneel

babuuranuŋ nja. »

¹¹ Ké ŋwanjut bti ŋaşé fooy pŋij pi pŋih na bantohi na ŋko ŋbaakër ŋuŋ aŋup afêŋ kaara ŋi mboŋ adëman Naŋibaŋi, ¹² ŋaji :

« Uwo haŋ! Naŋibaŋi i nun,
 ŋbeebu adëmanu
 ŋiki iwo na uŋal unŋuŋa
 na mndëm na mnhina te mŋo.
 Uwo haŋ! »

¹³ Alonŋ ŋi bantohi bukuŋ anaŋa aŋë heparaan aji : « Bañaanŋ banwohariinŋ imiŋa ifaatal yi, bawo baŋonŋ ba? Bawoona ŋuŋ ba? »

¹⁴ Ké nteem aji : « Naweeek, iwi imeen. »

Ké aŋë ji na nji : « Bawo bañaanŋ banwoonunŋ du mnhaj mnweek ; banaj imiŋa yi baka ŋi pñaak pi anwoonŋ unkaneel akakan ya ifaatal. ¹⁵ Uko waŋ ukaanŋ ké banaŋ ŋi kadun ki pŋij pi pŋih pi Naŋibaŋi, adëmana pnak na utejan du dko dyimanaan di nul, ké anŋoonŋ ŋi pa alunŋ kayeŋan baka. ¹⁶ Ubon uunkak ade baka, udaan uunkak aŋij baka, bnuur baankak atër baka, kême uyook uyik ulonŋ. ¹⁷ Anwoonŋ unkaneel, anwoonŋ ŋi ptoof pi pŋij pi pŋih aklunŋ kawo nayafan i baka kaŋë kaŋooŋ baka du ŋkumpëŋ ŋi meel manjaanŋ manwul ubida. Naŋibaŋi alunŋ kawent mnkuul bti manwoonŋ ŋi kës ki baka. »

8

Ppënan uko utënk paaj na ulonŋ unkuuŋunŋ ulibra

¹ Wi anwoonŋ unkaneel wi bŋejan apënanunŋ uko unkuuŋunŋ ulibra utënk paaj na ulonŋ, ké baŋi baŋë yomp bti ado uko ji ptoof pi uwoori.

² Ké nŋë win ŋwanjut paaj na ulonŋ ŋanjaanŋ ŋanaŋ ŋi kadun ki Naŋibaŋi, ké ŋayeek klul paaj na plonŋ.

³ Uwanjut ulonŋ kak unwoonŋ na pŋukar pi uwuuru panjaanŋ patërna mnkulan ubi anaŋ kaŋog *bliit bi mngur. Uyeenk mnkulan mntum katër ma du bliit bi mngur banwoonŋ ŋi kadun ki pŋij pi pŋih pi Naŋibaŋi, manhilna mampaya na pñehan pi biki Naŋibaŋi bti. ⁴ Ké udu wi mnkulan mankyikuŋ uŋë pënaa ŋi pŋukar panwoonŋ ŋi kaŋen ki uwanjut wuŋ apaya du Naŋibaŋi na pñehan pi biki nul. ⁵ Wi wi uwanjut uŋaanŋ ajeŋ pŋukar atuman pa bdoo banwoonunŋ du bliit bi mngur aŋë fël pa ŋi mboŋ. Wal mëntŋ ké imparantant na idiim itiiŋkanaa, ké iliik liik iklañsa, mboŋ bti ké manŋintari.

Klul paaj na plonŋ

⁶ Ké ŋwanjut paaj na ulonŋ ŋanwoonŋ na klul ŋuŋ ŋaşë bomandër pa plul.

⁷ Uteek ululi, ké mpoj na bdoo inaakiirunŋ na pñaak iŋë jot ŋi mboŋ ; kafah kalonŋ ŋi ifah iwajaŋŋ yi mboŋ ké kayiki, ké kalonŋ ki mnko kayik na ujaagal bti.

⁸ Utëbantën ululi, ké uŋë wo wo ji pnkunŋ pweek pankyikuŋ pajotnunŋ bdëk ; ké kafah kalonŋ ŋi ifah iwajaŋŋ yi bdëk kakak pñaak. ⁹ Kafah kalonŋ ŋi iwajaŋŋ ki ŋko ŋanwoonŋ ŋi bdëk bweek kakeŋi, ké kafah kalonŋ ŋi iwajaŋŋ ki iŋeem na ŋlantu katokaa.

¹⁰ Uwanjut uwajaŋŋen ululi, ké du baŋi, ujah uweek uŋë jot ayik ji bdoo bweek. Ujot ŋi kafah kalonŋ ŋi iwajaŋŋ yi idëk na ŋkumpëŋ. ¹¹ Katim ki wa kawo unhaayunŋ, ké kafah kalonŋ ŋi iwajaŋŋ yi meel kahaayi, ukaanŋ ké bañaanŋ baŋum bakeŋi.

¹² Uwanjut ubaakaŋten ululi, ké kalonŋ ŋi ifah iwajaŋŋ yi bnuur na ki pli na ki ŋjah iŋë koba, hënk, kafah kalonŋ ŋi iwajaŋŋ yi ŋa iŋëmŋaa : unuur uwaanŋ kafah kalonŋ ki bjeehi bi wa, ké utejan ukak awaanŋ bi wa.

¹³ Wal mēnt dten ten, ašē tiink ukat uweek unkyiṭun du kalowan du baṭi ahuuran maakan aji : « Pwuṭan, pwuṭan, pwuṭan ṭi bañaan biki mboṣ wal wi ṛwanjut ṛwajanṭ ṛandukiin plul ṛaklulun. »

9

Plul pñeenanṭēn

¹ Uwanjut uñeenanṭēn ululi, kē nšē win ujah kē upēna baṭi ajot ṭi mboṣ. Ujah mēnt uyeenk kaniṛsaani ki bnjiir bweek, ² aya ahaabēs ba, kē udu ušē pēn ṭi ba awo ji udu wi bdoo bweek. Udu ufēlan bnuur na dko bti. ³ Kē ṛguul ṛašē pēna ṭi udu mēnt aniink mboṣ ; ṛayeenk phina pannaami na pi ṛṭifar ṛi mboṣ. ⁴ Baneenan ṛa pban ujaagal na mnko, ṛawut kaban nin uko ulon unjaan umay ṭi mboṣ. Bañaan banwoon baanwo na uko unkyuujun kē bawo biki Naṣibaṭi ṭi ijuk ṭaṅ biki ṛawoon i katap. ⁵ Kē bašē neenan ṛa ṛafin baka, baji ṛahajan hajan baka kli kañeen. Mnhaj mi ṛajaaṅ ṛaṭu manwo ji mi ṛaaṅ ajaan ahaj woli utifar utapa. ⁶ Ṭun ṛnuur mēnt bañaan bado kala pkeṭ pašē paṭi ; banjal pkeṭ pašē papok baka.

⁷ Ṛguul mēnt ṛawo ji ṛmpēlēt ṛi babomanun pa ugut. Ṛawo na uko ulon unnaamun na ṛṭepi ṛi pših ṛi uwuuru. Ikaara yi ṛa iwo ji yi bañaan. ⁸ Uwel wi ṛguul mēnt uwo ji uwel wi baat, kē iñiṅ yi ṛa iwo ji yi uliihu. ⁹ Ṛawo na uko ulon unnaamun ji kamiša kantak ki bangoli. Woli itiink ṛa kē ṛakyiṭ, ibaaku yi ṛa iji do ṭi ṛkaaru ṛi ṛmpēlēt ṛakpuluṅ ṛtum ṛankṭiirun dko di ugut. ¹⁰ Ṛawo na itant innaami na yi ṛṭifar, awo na itapi. Ṭi itant yun di di mnhina mi phajan bañaan kli kañeen manwoon. ¹¹ Naṣih i ṛa awoon uwanjut wi bnjiir bweek ; katim ki wa ṭi uhebērē kawo Abadon, kē ṭi ugrek kawo Apoliyon, uwoon natok.

¹² Kaṭaafa kateek kaṭēpi, kē itēb iṣē duka inkbiyi.

Plul ppaajanṭēn

¹³ Uwanjut upaajanṭēn ululi, kē nšē tiink pdiim kē papēna ṭi imban ibaakēr yi *bliit bi mngur bi uwuuru banwoon ṭi kadun ki Naṣibaṭi. ¹⁴ Pdiim mēnt paji na uwanjut unwoon na plul : « Wutaan ṛwanjut ṛbaakēr ṛnantanaiiṅ du bdēk bi Ēfrat. » ¹⁵ Kē bawutan ṛwanjut ṛbaakēr ṛun, ṛannaṭun abi kayoonk yoonk uwoori, unuur na pli na ušubal wi ṛakfiṅun kafah kalon ṭi iwajanṭ yi bañaan biki mboṣ. ¹⁶ Ṛawo na bangoli bandapiiṅ ṛmpēlēt ; baṭupēn hum di di bangoli mēnt bawoon ; bawo iñeen-week ṛṭēb ṛyaaš iñeen-week iñeen ṛyaaš iñeen-week iñeen (200 000 000).

¹⁷ Kē nwin ṛmpēlēt na bandapiiṅ ṛa : bawohara imiṣa inṭak yi bangoli, iwo ijeenk al jud ji bdoo, awo iniṅ uwoj woj abot awo kak ileel ji pdēpalēn panjaan patērad. Ikow yi ṛmpēlēt iwo ji bi uliihu, ṛapēnan ṭi mntum mi ṛa bdoo, udu na pdēpalēn panjaan patērad. ¹⁸ Iṭaafa iwajanṭ yun, inkpēnun ṭi mntum mi ṛa iṅin kafah kalon ṭi iwajanṭ yi bañaan biki mboṣ. ¹⁹ Mnhina mi ṛmpēlēt ṛun manwo ṭi mntum na itant yi ṛa. Itant yi ṛa inaam na ṛpula, iwo na ikow, kē na ikow yun mēntan yi yi ṛajaaṅ ṛadolna buṭaan. ²⁰ Kē bandukiin ṭi bañaan, banwoon baankēṭ ṭi kaṭaafa kantēpun kun, baandug umeli aṭaṅan pdo buṭaan di bajaan babi kado, awo ṭi pdēman ṛntaayi na ṛnton ṛi baṭakuṅ na uwuuru na ṛi baṭakuṅ na untaam na ṛi ifeeru na ṛi mlaak na ṛi imul, ṛul ṛanwoon ṛaanhil pwin, ptiink kēme kapoṣ. ²¹ Baankak adug umeli aṭaṅan pfiṅ bañaan, pkaalam, pjuban pi piinṭ na kakiij.

10

Uwanjut unwoonj na ulibra umpoŋi

¹ Dwin uwanjut ulonj kak unwoonj na mnhina kë uwalnaana baŋi. Uwohara kanfëlonj, kaŋaanan ki ubopal kafooy bkow bi wa, kaara di wa dawo ji bnuur, kë ihoŋ yi wa iwo wo ji itap yi bdoo. ² Umëban ulibra umpoŋi unwoonj bhaab ŋi kañen. Utap kahoŋ kadeenu ŋi bdëk, atap kamayu du mboŋ, ³ ašë huuran na pdiim pweek panwoonj ji pi uliihu. Wi uhuuranunj, kë imparantant paaj na kalonj išë dug. ⁴ Wi imparantant idugunj, dya ppiiit uko wi ijakuŋ, ašë tiink pdiim panwoonunj baŋi, kë pajakën : « Kpiiit uko wi imparantant paaj na kalonj ijakuŋ, nin alonj awutna kame wa. »

⁵ Kë uwanjut wi mbiinj awin kë unaŋ ŋi bdëk na ŋi mboŋ ušë deenj kañen kadeenu baŋi, ⁶ ašë mehna ŋi katim ki ankwoonj te mnŋo, ŋi katim ki ampaŋun baŋi na iko inwoonj ŋi ba, ŋi katim ki ampaŋun mboŋ na iko inwoonj ŋi ma, ŋi katim ki ampaŋun bdëk na iko inwoonj ŋi ba, aji : « Wal ubani, kë pyoonk pabaa! ⁷ Kë ŋi ŋnuur ŋi baktiinkunj uwanjut uŋenk paaj na ulonj ululi, wi wi iko immeniinj yi Naŋibaŋi ikdolaniinj jibi abiinj aŋup *baŋuparul banjaan balempara. »

⁸ Kë pdiim pi mbiinj atiinkna du baŋi pakak aŋiini na nji ajakën : « Yaan ijej ulibra umpoŋi unwoonj bhaab unwoonj ŋi kañen ki uwanjut untapunj kahoŋ kalonj du bdëk atap kundu du mboŋ. » ⁹ Kë nya du uwanjut aji na wa uwulën ulibra. Kë ušë ji na nji : « Yeenkan, deen wa ; ulil ŋi mntumu ji mnob, kašë katëru du kayinj. » ¹⁰ Djej ulibra ŋi kañen ki uwanjut, ade wa. ŋi mntum naan uwo wo ji mnob kë wi ndeenj wa aba, kë kayinj naan kašë yik. ¹¹ Wal mëntj kë bašë jakën : « Iwo kaŋup kak uko wi Naŋibaŋi ajakuŋ ŋi uko wi kntaali ktum, ŋŋtaak ŋŋtum, ŋŋup ŋŋtum na baŋiŋ biki baka. »

11

Bamaar batëb

¹ Wi wi nŋaanj ayeenk pmul pannaamunj na pi baniw bajaanj baniibna. Kë Naŋibaŋi ašë ji na nji : « Naŋiin iya iniib *Katoŋ Kaweek ki naan na bliit mi mnguur, ibot ifën baŋaanj bambiinj ŋi ka adëmanaan. ² Wutan kaniib blay bi bdig bi Katoŋ ki naan. Wutan ba hënk, ŋiki ddukar ba banwoonj baanwo bayoday, balunj kapoŋ poŋan ubeeka uyimanaan kli iñeenj ŋbaakër na ktëb (42) katok wa. ³ Dluŋ kayil bamaar batëb biki naan bado kaŋuparaan, bawoh nŋaaku ŋnuur iñeen-week nŋaaŋ iñeen na nŋtëb na nŋnuur iñeen paaj (1260) mëntj. »

⁴ Bukal bawoonj mnko mntëb mi mnoliwera na kfiitj ktëb kannatunj ŋi kadun ki Ajug mboŋ. ⁵ Woli ñaanj alonj aŋal pba na baka, bdoo bapëna ŋi mntum mi baka katok baŋoorad baka. Aa, woli ñaanj aŋal pfiŋ baka, hënk di akkeŋunj. ⁶ Bawo na mnhina mi ptuh baŋi, nin uŋubal uunkjot ŋi wal wi bakwoonj ŋi pŋupar Naŋibaŋi. Bawo kak na mnhina mi pkanan meel pñaaŋ na mi pŋu iŋaafa itum ŋi mboŋ, wal wi banjalaanj.

⁷ Kë wal wi bakbaan pŋup uko wi Naŋibaŋi aŋuunj baka pŋup, uko ulonj unkmpeñnunj du bnjiir bweek upën kagut na baka, kakob baka kabot kafinj baka. ⁸ Muum mi baka manduka ŋi bayiti bi ubeeka uweek wi bapanunj Ajugun, unwoonj ji Fodom këme Ejiptu. ⁹ Baŋaanj biki kntaali bti, kŋini bti, nŋup bti na nŋtaak bti babi pten muum mi baka. Mawo ŋi bayiti bi ubeeka nŋnuur ŋwajanj na ptoof pi unuur, bapok bamoy ma. ¹⁰ Baŋaanj banfëŋunj mboŋ batanj ŋi uko mëntj kawo ŋi mnlilan kabot kaŋenar iko, ŋiki baŋupar Naŋibaŋi batëb bukuŋj babi hajan baka maakan.

11 Ké wal wi ṅnuur ṅwajanṅ na ptoof pi unuur ṅaktëpuṅ, uhëfënt unwoonun du Naşibaṅi uneej ṅi bankeṅun bukuṅ, başë banaṅa. Wal mënt palënk pweek pa-neej bambiinṅ pten baka. 12 Batëb bukuṅ başë tiink pdiim pweek pampënnunṅ baṅi paṅi na baka : « Napayiin ṅi. » Başë bapaya baṅi ṅi kanfélunṅ ṅi kadun ki başoorad baka.

13 Wal mëntan wunṅ, mboş manşınṅar maakan, kafah kalonṅ ṅi iñeen yi ubeeka kaşë jot ; bañaanṅ iñeen-week ṅyaaş iñeen paaj na ulonṅ (7000) bakaṅ ṅi kaṅaafa mëntṅ. Bandukiinṅ balënk maakan aşë dëman Naşibaṅi anwoonṅ baṅi.

14 Kaṅaafa katëbantënṅ kaṅëpi, kawajanṅtënṅ kabi hënkunṅ.

Plul pṅënk paaj na plonṅ

15 Wi iko yanṅ iṅëpuṅ, uwanjuṅ utënk paaj na ulonṅ ululi, ké idiim iweek işë tiinkana du baṅi aṅi : « Pşih pi mboş pawo hënkunṅ pi Ajugun na *Krittu i adatuṅ ; aşih te mnṅo. »

16 Ké bantohi iñeen ṅtëb na babaakër banṅoonṅ ṅi iṅij yi pşih ṅi kadun ki Naşibaṅi, başë fëṅ kës ṅi mboş adëmana, 17 baji baji :

« ṅbeebu, iwi Ajugun Naşibaṅi *Anhiniinṅ iko bti,
inwoonṅ, abot ajon nwoo,
ijej mnṅhina mnweek mi nu
abëkanaan pşih pi nu.

18 Bañaanṅ biki ṅtaak badeebaṅi,
ké udeeb wi nu uşaanṅ abi.

Wal wi pwayëş bankeṅunṅ ubani,
wal wi ptuum baṅuparu banjaanṅ balemparu,
na bañaanṅ biki nu bti,
banjaanṅ batiinku,
bampoṅi na baweeek,

ké wal wi ptook banktokunṅ umundu ubani. »

19 Wal mëntṅ, ké *dko dyimanaan di Naşibaṅi danwoonṅ du baṅi daşë haabşa, ké *umaala uyimanaan wi bhonṅar uşë pën awinana da. Wi wi iliik liik işaanṅ awinana, ké imparantant itiinkanaa, mboş ké manşınṅari, ké uşubal uweek wi mpoj mnaga uşë jot.

12

Ñaaṅ na unjumpul

1 Wi iko yanṅ iṅëpuṅ, uko uñonṅarënaan maakan uwinana du baṅi : ñaaṅ anwohariinṅ unuur ké uwo kamişa abot atap ihoṅ ṅi pli, aşë wo na ṅjah iñeen na ṅtëb ṅi bkow ké ṅawo utepi wi pşih. 2 Ñaaṅ mëntṅ awo na kayiṅ aşë do idiim ṅiki wal wi nul wi kabuk ubani, ké akhaj. 3 Uko ulonṅ ukak awinana du baṅi : uwo ji unjumpul uweek unjeenkunṅ ji bdoow. Uwo na ṅkow paaj na blonṅ na itim iñeen. Bkow bandoli bawo na utepi wi pşih. 4 Uji uwet na ptant pi wa kafah kalonṅ ṅi iwajanṅtënṅ yi ṅjah ṅi baṅi kawat ṅi mboş. Uya naṅ ṅi kadun ki ñaaṅ ankdoonṅ na kabuk, kahilna kade napoṅ wal wi akbukiinṅ. 5 Ké ñaaṅ aşë buk napoṅ ñiintṅ. Ul akbiinṅ kaşih ṅtaak bti na btintël bi pfeeru. Napoṅ unṅ ajejanaa, aya wo du Naşibaṅi, na du pṅij pi pşih pi nul. 6 Ké ñaaṅ aşë ṅi aya du *pndiis du dko di Naşibaṅi abomanulunṅ. Awo da bado kade de'ana ṅnuur iñeen-week iñeen na ṅtëb na ṅnuur iñeen paaj (1260).

7 Ugut uweek uwo du baṅi : *Mikayel uwanjuṅ uweek na ṅwanjuṅ ṅi nul ṅaneej ugut na unjumpul, ké wul na ṅwanjuṅ ṅi wa, ṅkak anaṅa wa na Mikayel.

8 Ké ṅaşë yoh ṅi unjumpul ké ṅaankak aka dko du baṅi. 9 Bawat unjumpul

uweek, upula ujon wi bajaan bado Fatana Këme Untaayi Uweek, unjaan uguur umundu bti. Bawat wa ti mboş wul na nwanjut ni wa.

¹⁰ Kë nşë tiink pdiim pweek du baţi kę pakji :

« Wal wi mbuur ubani,

wal wi mnhina na pşih pi Naşibaţi i nun,

wal wi *Krittu i adatuŋ akdoon kaşih!

Ŋaan anjaan atapar bayit nja ti Krittu

ŋaan anjaan aya du Naşibaţi i nun katapar baka

unuur bti na utejan bti

awatana du mboş.

¹¹ Kę biki ataparun başë koba

na pŋaak pi anwoon unkaneel wi btejan,

na utup wi Krittu wi baktupun ;

baanal ubida kadoo kado kaţi pkeţ.

¹² Ukaan, iwi baţi, na banfëţun ti iwi, nalilaan.

Kę an mboş na bdëk nawoon na pwuţan,

ţiki *Untaayi Uweek uwala ti an.

Uwala ti an na udeeb uweek

ţiki ume kę uduki'a wa nwal nntiinku. »

¹³ Kę wi unjumpul uwinun kę ugot ti mboş, aşë naţa pla ŋaaf ambukun napot ŋiint. ¹⁴ Kę ŋaaf aşë yeenk ibaaklu yi ukat uweek ahilna ayit, aya du pndiis alow upula, du dko di babomanulun pa kado kade de'ana nşubal nwanjan na kli paaj. ¹⁵ Kę upula uşë pënan ti mntum mi wa meel kę manwo ji bdëk ti kafet ki ŋaaf meel manhilna manya na a. ¹⁶ Kę mboş mansë bi aţenk ŋaaf, manhaabşaa, ayoor bdëk bampënuŋ ti mntum mi unjumpul. ¹⁷ Kę udeeb wi udeebaţerun ŋaaf udo kę unata ugut na babukul bandukiin, banjaan baţaş bti bgah bi Naşibaţi abot amëban manjoonan mi Yetu ayuujun.

¹⁸ Kę unjumpul uya naţ kakab bdëk*.

13

Ulimariya umpënnun du bdëk

¹ Dwin wal mënt ulimariya ulon ukaan itimi iŋeen na nkwow paaj na blon kę upën du bdëk. Ptiim pandoli pawo na utepi wi pşih kę katim kankkarun Naşibaţi kę kapiit ti bkow bandoli. ² Ulimariya wi nwinun unaam na uwuţ, ihoţ yi wa iwo iweek abot ajab maakan, iŋiiri yi wa iwo ikujëntaan, uwo na mntum mi uliihu. Unjumpul uwul wa mnhina mnweek mi wa na pşih pi wa.

³ Bkow blon bi wa bafalanaa kę baŋaan bti badoo nun kę ukeţi, kę uşë jeb. Wal mënt kę baŋaan biki mboş bti başë maţ uko wun aţaş ulimariya. ⁴ Banup adëman unjumpul ţiki uwul ulimariya mnhina. Badëman kak ulimariya aji : « In awoon ji ulimariya wi? In ahilun kagut na wa? »

⁵ Uyeenk mnhina mi phil bţup, aşë ţup nţup njooţ ti Naşibaţi abot akara. Uyeenk pşih pi kli iŋeen nbaakër na ktëb. ⁶ Uhaabëş mntum akar Naşibaţi, katimul, katohul na banfëţun du baţi. ⁷ Naşibaţi awut wa kę ugut na banwoon biki nul adoo kob baka. Uyeenk pşih aşih kşini bti, kntaali bti, baŋaan biki nţup bti na ntaak bti. ⁸ Banfëţun mboş bti balun kadëman wa, biki itim iwoon iinwo ti ulibra wi ubida wi anwoon unkaneel unfaalaniin pa btejan ji mboş mambi mando kapaşana.

⁹ Ankaan ibaţ atiinkan. ¹⁰ Anwoon i pya ukalabuş, aya wa. Anwoon i pkeţ na kakej, bafiņa na ka. Wal mënt uwo pa biki Naşibaţi wal wi kamiir na pfiyaar.

* **12:18** Unjumpul uya naţ kakab bdëk : Ţi nlibra nlon njon bapiit aji : kę nşë ya anaţ du kakab bdëk.

Ulimariya umpënnuŋ ƚi mboŝ

¹¹ Wal mënŋ dwin kē ulimariya ulonŋ kak kē upën ƚi mboŝ. Uwo na ktiim ktëb ji ki unkaneel aŝë ji uŋiini ji unjumpul. ¹² Uji udo mnhina bti mi ulimariya uteek ƚi kadun ki wa. Uŋu bañaanŋ banfëŋuŋ mboŝ pŋpŋ kadëman ulimariya uteek, umbiinj afaalana aŝë jeb. ¹³ Udo iko iñoŋarënaan maakan adoo ji upënan du baŋi bdoo, kado ba bawala ƚi mboŝ ƚi kadun ki bañaanŋ. ¹⁴ Uguur bañaanŋ biki mboŝ na iko iñoŋarënaan yi uhilunŋ pdo ƚi kadun ki ulimariya uteek. Uji na bañaanŋ biki mboŝ bado ptu pannaamunŋ na ulimariya umbiinj afaalana aŝë naŋa. ¹⁵ Uyeenk mnhina mi pwul ptu uhëfënt kē padoo hil bŋup abot ado kē bafinj bañaanŋ bti bampokunŋ pŋpŋ kadëman pa. ¹⁶ Ulimariya uŋu kē bañaanŋ bti, bapoŋ na baweek, bayok na bawaanŋ, balemp na baweek biki baka kē baya piitana ƚi kañen kadeenu kēme ƚi pjuk uko wi wa. ¹⁷ Ñaanŋ anwoonŋ aanwo na uko wi, unwoonŋ katim ki wa kēme mnfën mi katim ki wa, aankhil pnug kēme pwaap.

¹⁸ Uko wi, uwo wi ñaanŋ awo na uŝal unŋuŋa. Antitunŋ atenan bnuura ame uko unwoyi ƚi mnfën mi ulimariya : uwo mnfën mi ñaanŋ najën, uwo iñeen-week paaj na iñeen paaj na paaj (666).

14

Anwoonŋ unkaneel wi bŋëjan na bañaanŋ biki nul

¹ Dten kak aŝë win anwoonŋ unkaneel wi bŋëjan kē anaŋ du pnkunŋ pi *ŋiyon awo na bañaanŋ biki nul iñeen-week na iñeen ŋbaakër na babaakër ŋyaas iñeen-week iñeen (144 000) biki bapiitunŋ ƚi ijuk yi baka katim ki nul na ki Aŝin. ² Dtiink pdiim ploŋ kē pakpëna baŋi, pawo ji ubulan uweek, ji kamparantant kaweeek. Kē pdiim pi ntiinkunŋ pawo ji kayeeh ki bankkobunŋ intuni bakyeehuŋ. ³ Bayeeh kayeeh kahalulu ƚi kadun ki ptij pi pŝih na ki ŋko ŋbaakër na ki bantohi. Nin ñaanŋ aloŋ aanhil pjuk kayeeh mënŋ bē mënŋ bañaanŋ iñeen-week na iñeen ŋbaakër na babaakër ŋyaas iñeen-week iñeen (144 000), bambuurunŋ ƚi mboŝ. ⁴ Baanŋoŋan ŋleef ŋi baka na baat, baambaanŋ kabanaara ñaaf. Baji baŋaŝ anwoonŋ unkaneel dko bti di akyaanŋ. Babuuran baka ƚi bañaanŋ bahilna bawo bateek biki Naŝibaŋi na biki anwoonŋ unkaneel. ⁵ Nin ŋŋilan ŋaambaanŋ kapënaara ƚi mntum mi baka, baanwo na nin buŋaan dlonŋ.

Uŋup wi ŋwanjuŋ ŋwajantŋ

⁶ Wi uko waŋ utëpunŋ, dwin uwanjuŋ ulonŋ kē uwo du kalowan du baŋi. Uwo na Uŋup Ulil Unuura unkuoonŋ te mnŋo wi uwoonŋ kaŋup bañaanŋ banwoonŋ ƚi mboŝ: uŋup wa ŋtaak bti, kŝini bti na ŋŋup bti na knŋaali bti. ⁷ Uji na pdiim pweek : « Nadoon kaŋi Naŝibaŋi, nado kadëmana, ƚiki unuŋur wi akwayëŝunŋ ubani. Nadëmaan ampaŝunŋ baŋi na mboŝ, idëk na ŋkumpëŝ ŋi meel. ⁸ Uwanjuŋ utëbantën upën ƚi kafet ki uteek aŝë ji : «*Babilon, ubeeka uweek ujoti, ujoti ; wul undaanunŋ poot pi wa ŋtaak bti, kē pdaan poot punŋ pawoonŋ pŋoŋan uleef na pekadu di piintŋ ji wa. »

⁹ Uwanjuŋ uwajantën upën ƚi kafet ki ŋteek aŝë ji na pdiim pweek : « Woli aloŋ adëman ulimariya na ptu pi wa, bapiitlu uko wi wa ƚi pjuk pi nul kēme ƚi kañen ki nul, ¹⁰ adaan kak poot pi udeeb wi Naŝibaŋi. Poot mënŋ paankjëm wal wi pakjееŝaniinj du pnkalame pi udeeb wi nul. Anŋ mënŋtan ahaŋ maakan ƚi bdoo na ƚi pdëpalën panjaanŋ patërad ƚi kadun ki ŋwanjuŋ ŋyimanaan na ƚi kadun ki anwoonŋ unkaneel wi bŋëjan. ¹¹ Udu wi mnhaj mi baka udo kapëna pën te mnŋo. Bukal bandëmanunŋ ulimariya na ptu pi wa, bampiitaniinj katim ki wa,

baankka pnoorfën na pnak këme na utejan. ¹² Wal wi, uwo wal wi bañaan biki Naşibaŋi bammëbanuŋ bgah bi nul abot aŋiyaar Yetu bawoon biki kataman. »

¹³ Kë nşë tiink pdiim ploŋ du baŋi kë paji : « Piitan : banuurandëni, bankketuŋ hënkun aşë fiyaar Ajugun. »

Wal mënt kë *Uhaaş wi Naşibaŋi uşë ji : « Aa, banoorfën ŋi ulemp wi baka, udo wi baka utaş baka. »

Kakit ŋi mboş

¹⁴ Dten kak aşë win kanfëluŋ kafaatal, uko ji ñaan uŋoon ŋi ka awo na utepi wi pşih wi uwuuru ŋi bkow, aşë wo na kakaawi kajul ŋi kañen. ¹⁵ Uwanjuŋ ulon upëna du Katoh Kaweek ki Naşibaŋi aşë do pdiim pweek aji na anŋoon ŋi kanfëluŋ : « Jejan kakaawi ki nu ido kakit. Wal wi kakit ubani, mboş manjiji. »

¹⁶ Wal mënt kë anŋoon du kanfëluŋ aşë ŋu kakaawi ŋi mboş, kë kakit kadolana ŋi mboş bti.

¹⁷ Uwanjuŋ ulon upëna du Katoh Kaweek ki Naşibaŋi kanwoon du baŋi, uwo wul kak na kakaawi kajul ŋi kañen. ¹⁸ Uwanjuŋ ulon kak upëna ŋi *bliit bi mngur. uwo na mnhina mi bdo. Udo pdiim pweek aji na unwoon na kakaawi kajul : « ŋuun kakaawi ki nu imar mnko mndolni ubiñu ŋi uwoorta wi mboş, mnko mi wa manjeenki. » ¹⁹ Kë uwanjuŋ wuŋ uŋu kakaawi ŋi mboş amar uwoorta wi mboş. Uŋu mnko mi umaruŋ ŋi kako kaweek ki udeeb wi Naşibaŋi kapooñna ma. ²⁰ Bañooŋ mnko muŋ du bdig bi ubeeka apooñ, kë pñaak pampënuŋ ŋi kako kapooñni paniink dko danliŋuŋ na ŋkilometër iñeenweek ŋwajanŋ (300) abot aya alin na ijaaş yi umpëlënt unnaaŋuŋ.

15

Ŋwanjuŋ paaj na ulon na mnhaj mbaañsaani

¹ Dwin du baŋi uko ulon kak uweek wi ñaan ajaan amagan maakan, uwo : ŋwanjuŋ paaj na ulon ŋamëbanuŋ iŋaafa paaj na kalon. Iŋaafa mënt iwoon ibaañsaani, yul iktuun udeeb wi Naşibaŋi uwinana bti. ² Dwin kak uko ji bdëk banwoon ji kawini bannaakiiri na bdo. Bampokun ulimariya na ptu pi wa, na mnfën mi katim ki wa, banaŋ ŋi ba duuŋ amëban intuni yi Naşibaŋi awulun baka. Bakob intuni mënt ³ aşë yeeh kayeeh ki bi *Moyit nalempar Naşibaŋi na anwoon unkaneel wi bŋejan, aji :

« Iwi Ajugun Naşibaŋi *Anhiniŋ iko bti ;

udo wi nu udëmi abot awo uñonjarënaan,

iwi naşih i ŋtaak.

Bgah bi nu bawo btool abot awo bi manjoonan

⁴ Iwi Ajugun, in awoon aankdo kaŋi'u?

In awoon aankdo kadëman katimu?

Iwi tañ iyimanuŋ.

Ŋtaak bti ŋabi kaŋup kadëmanu

ŋiki bañaan bawin kë iko yi ikdolun iwo itool. »

⁵ Dwin kak du baŋi, *dko dyimanaan di *kaloona kanjaan kadiiman kë Naşibaŋi awo da kë dahaabëşaa. ⁶ Kë ŋwanjuŋ paaj na ulon ŋamëbanuŋ iŋaafa paaj na kalon kë ŋapëna ŋi dko dyimanaan, ŋawohara imişa ifaatal feh inkyikuŋ, aşë tan ŋi ilank itël yi uwuuru. ⁷ Ulon ŋi ŋko ŋbaakër uwul ŋwanjuŋ paaj na ulon ŋuŋ knkalame paaj na ploŋ ki uwuuru kanŋumi udeeb wi Naşibaŋi, ankwoon ŋe mñto. ⁸ Kë mndëm mi Naşibaŋi na mnhina mi nul manşë do kë dko dyimanaan datum na udu. Kë nin alon aanhil pneeŋ ŋi da bë iŋaafa paaj na kalon yi ŋwanjuŋ paaj na ulon iindolanaa.

16

Knkalame paaj na plonj ki udeeb wi Naşibaţi

¹ Dtiink pdiim pweek pampënnuŋ du *dko dyimanaan kē paji na ŋwanjut paaj na ulonj: « Nayaan najeeş knkalame paaj na plonj kanwoonj na udeeb wi Naşibaţi ŋi mboş. » ² Uteek uya jeeş pnkalame pi wa ŋi mboş, kē njad ŋanjaan ŋade abot aţēkēñ ŋapēn ŋi banwoonj na uko unjaan udiiman kē bawo biki ulimariya, banjaan badēman ptu pi wa.

³ Utēbantēn uya jeeş pnkalame pi wa ŋi bdēk bweek, kē bakak ji pñaaŋ pi ñaan ankeŋuŋ, kē ŋko bti ŋanwoonj ŋi bdēk ŋakeŋi.

⁴ Uwajantēn uya jej pnkalame pi wa ajees ŋi idēk impoŋi na ŋi ŋkumpēs ŋi meel, kē meel mi iko yuŋ bti mankak pñaaŋ. ⁵ Dtiink wal mēntŋ uwanjut wi meel kē uji :

« Iwi nayimanaan, ibiinj awo abot awo, iwo natool,
iyuuj kē pwayēs pi nu pawo ptool.

⁶ Jibi bukal batuluŋ pñaaŋ pi *baŋuŋparu na bandukiŋ banwoonj biki nu,
hēnk di ikaan awul baka pñaaŋ badaan : uko mēntŋ ulinj baka. »

⁷ Kē nşē tiink *bliit bi mngur kē baji :

« Aa, iwi Ajugun Naşibaţi *Anhiniin iko bti
pwayēs pi nu bti pawo manjoonan abot awo ptool. »

⁸ Uwanjut ubaakanŋen ujees pnkalame pi wa ŋi unuur, kē uyeenk mnhina mi ptēr bañaan na bdoo bi wa. ⁹ Hēnk kē bnuur byik maakan batēr baka, kē bawoha wo ŋi pkar Naşibaţi ankaan mnhina mi pŋu baka iţaafa yuŋ, apok pŋelēs mnwo mi baka kado kadēmana.

¹⁰ Uñeenantēn ujees pnkalame pi wa ŋi pŋij pi pşih pi ulimariya kē pşih pi wa pawo ŋi bdēm bweek. Bañaan bahaj maakan adoo dum indemēnt yi baka.

¹¹ Mnhaj na njad ŋi baka ŋaŋu kē bakkar Naşibaţi anwoonj du baŋi, apok pŋelēs mnwo mi baka.

¹² Uwanjut upaajanŋen ujees pnkalame pi wa ŋi bdēk bweek bi Ēfrat, kē bakayi, başih bampënnuŋ umayar unuur bahilna baŋēr. ¹³ Wal mēntan kē nşē win ŋntaayi ŋwuŋaan ŋwajanŋ ŋannaamuŋ ji ŋbopal kē ŋapēn ŋi mntum mi unjumpul, mi ulimariya na mi ulimariya unwoonj uŋuŋar wa. ¹⁴ Na manjoonan ŋawo ŋntaayi ; ŋaji ŋado iko iñonarēnaan, ŋaya du başih biki mboş bti kahilna kayitrēn baka pa ugut wi unuur uweek wi Naşibaţi Anhiniin iko bti.

¹⁵ Ajugun aji : « Natenan, dbi ji nakiiŋ! Anuurandēni anwoonj bten awo na imişa yi nul, anwoonj aanŋpēn byişu kaduk bduun ŋi kadun ki bañaan. »

¹⁶ Nntaayi ŋuŋ ŋado kē başih bayit du dko di bajaan bado ŋi uhebērē Amagedon.

¹⁷ Uwanjut uŋēnk paaj na ulonj ujees pnkalame pi wa na dko, kē pdiim pweek paşē pēna ŋi pŋij pi pşih panwoonj du dko dyimanaan aji : « Uko mēntŋ udolanaa. » ¹⁸ Wal mēntŋ kē iliik liik işē pēn kē idiim na imparantant itiinkanaa. Mboş manşinŋar maakan jibi manwoonj maambaan kaşinŋeraara wi ñaan awoonuŋ ŋi ma. ¹⁹ Pşinŋar puŋ pado kē ubeeka uweek upaŋēşari akak ifah iwajanŋ, kē ŋbeeka ŋi ŋtaak bti ŋajoti. Naşibaţi aanŋilma *Babilon ubeeka uweek : adaanan wa pnkalame pi udeeb wi nul unŋfatuŋ. ²⁰ Njiw bti ŋawunanaa kē inkunj iweek ibaa, iinkak awinana. ²¹ Uşubal wi mpoj mndit maakan uŋot ŋi bañaan ; kē kaŋaafa kuŋ kē kado kē bakkar Naşibaţi ŋiki katam maakan.

17

¹ Ké ulonj ti nwanjut paaj na ulonj n̄amēbanunj knkalame paaj na plonj ki uwuuru ubi ti n̄ji aṣiini na n̄ji aji : « Biini, dyuuju kakob ki n̄naaṣ naṣuunk naweek anwoonj du kakab idēk iweek akkobiiñ. ² Baṣih biki n̄taak n̄i mboṣ bawinar na a, ké baṣaanj banfētunj mboṣ bakuj poot pi nul panwoonj ubida uṭop. »

³ Wal mēnt ké uwanjut wunj uṣē neej ti uṣal wi naan aṣooṭēn du *pndiis, ké nwin n̄naaṣ alonj anṣoonj ti ulimariya ujeenkal, itim inkkarunj Naṣibaṭi ipiitana ti uleef wi wa bti. Uwo na n̄kow paaj na blonj na itiiim iñeen. ⁴ N̄naaṣ awohara imiṣa inuura maakan ijeenkal. Aṣu iko itum itam preeṣ yi uwuuru, iwij wijaan na mnko mnuura maakan. Amēban ti kañen pnkalame pi uwuuru pantumunj na buṣaan bi bṭopar bi pṭuunk pi nul. ⁵ Bapiit ti pjuk pi nul katim kalonj, ké uko wi kawoonj uṣē wo uumeetaṣanaa. Uko umpiitaniñ wii wi : « Babilon ubeeka uweek, anin pṭuunk na pṭop na buṣaan bi umundu. »

⁶ Dwin n̄naaṣ mēnt ké akuj pṭaak pi banwoonj biki Naṣibaṭi, pi banjaan baṣup uko wi Yetu. Wi nwinulunj aṣē n̄onjar maakan. ⁷ Ké uwanjut uṣē ji na n̄ji : « we ukaañ ké iñonjar hēnk ba? Dṣupu uko wi n̄naaṣ ummeniiñ na wi ulimariya wi n̄kow paaj na blonj na itiiim iñeen wi aṣoornunj. ⁸ Ulimariya wi iwinunj ubi wo aṣē wo uunkak awo, ké uṣē wo i kapēn du bn̄jiir kaya katoka te mnṣo. Ké baṣaanj biki mboṣ biki itim iwoonj iimpiitana ti ulibra wi ubida wi umundu upaṣaniñ bañonjar wal wi bakwinunj ulimariya umbiiñ awo, awo uunwo hēnkunj, kaṣē kabi kawo kak.

⁹ « N̄naan awo kawo ti uko wi na mntit na uṣal unṣa : n̄kow paaj na blonj n̄un n̄awo knkunj paaj na plonj ki n̄naaṣ aṣoonj, n̄awo kak baṣih paaj na alonj. ¹⁰ Kañeen ti baka bado bi wala ti pṣih, napaajanṣen akṣihunj hēnkunj, naṣēnk paaj na alonj aandobi bi, ké wal wi akbiñ aankṣo kajon. ¹¹ Ké ulimariya umbiiñ awo, aṣē wo uunkak awo hēnkunj uwo wul ti uleef wi wa naṣih naṣēnk bakrenj. Uwo alonj ti baṣih baṣēnk paaj na alonj, utoka te mnṣo.

¹² « Itiiim iñeen yi iwinunj iwo baṣih banwoonj baando bi yeenk pṣih. Ké baṣē yeenk bukal na ulimariya kaṣih uwoori uloolan ṣaṣi. ¹³ Bukal bti bawo na uṣal uloolan : pwul mn̄hina mi baka na pṣih pi baka ulimariya. ¹⁴ Balunj kagut na anwoonj unkaneel wi bṭejan aṣē kob baka, ṣiki awo naweek i baweek, naṣih i baṣih. Bandu'aniñ, bandataniñ, banfiyaarulunj, banaakiir na a, kakob bambiiñ p̄gutan na a. »

¹⁵ Uwanjut uji na n̄ji kak : « Meel mi iwinunj, mi naṣuunk aṣoonj manwo kntaali, knṣuk, n̄taak, na nṣup. ¹⁶ Ulimariya na itiiim iñeen ki iwinunj n̄alunj kaṣoor naṣuunk, katok tokana bti kabot kaduka byiṣu, kade uyemaṣ wi nul kabot katēra. ¹⁷ Na manjoonan, Naṣibaṭi aṣuunj ti n̄haaṣ n̄i baṣih bukunj uko wi an̄alunj bado ké bawo na uṣal uloolan wi pdo wa : balunj kawul pṣih pi baka ulimariya ké udoo do uko bti wi Naṣibaṭi aṣupunj. ¹⁸ Ké n̄naaṣ i iwinunj, awoonj ubeeka uweek unjaan uṣih ti baṣih biki mboṣ. »

18

Pjot pi Babilon

¹ Wi uko wanj uṣepunj, dwin uwanjut ulonj ké uwalnaana baṣi. Uwo na mn̄hina mn̄week, ké bjeehi bi wa baṣē jeehan mboṣ. ² Udo pdiim pweek aji : « *Babilon ubeeka uweek ujoti!

Ujoti! Ujoti!

Ukak ufēt wi n̄ntaayi,
dko di n̄ntaayi bti n̄awoonj
na di n̄kaṣ n̄ṣop n̄wuṣaan bti.

³ Ntaak ŋi mboş bti ŋadaan poot pi da,

kê pdaan poot puŋ paşê wo ptoan uleef na pekadu di piint.

Başiŋ biki mboş bti bawinar na da,

kê bawaap biki mboş bayokna ŋi pŋal iko yi umundu pi bañaan biki da. »

⁴ Wal mēnt dkaak atiink pdiim ploŋ panwoonun baŋi, paŋi : « An pntaali pi naan, napēnan ŋi ubeeka wuŋ, nawutna kanaakiir ŋi pjuban pi baka, iŋaafa inkmbiŋ ŋi baka iwutna kajotnan. ⁵ Buŋaan di baka dajunkan adoo ban baŋi, Naŋibaŋi aleş iko inwoon iinwo itool bti yi badoluŋ. ⁶ Nadoon biki Babilon uko wi badoluŋ, nadoon nado do baka ŋyaaş ŋtēb iko yi badoluŋ, naŋuun ŋi pŋkalamē pi bajaan baŋu poot, panhaayun apel pi baka ŋyaaş ŋtēb. ⁷ Naŋuun da mnhaj na pwuŋan panliŋun na mndēm na pyok pi dabiŋ aka, daji ŋi uşal wi da : “Dto ji naşiŋ ŋaaf, mēnkwo nayoŋ nin, mēnkwo na puum nin unuur uloŋ.”

⁸ Uko waŋ ukaan kê ŋi unuur uloolan ŋaŋ, Naŋibaŋi Ajugun anwoon na mnhina akkob da na iŋaafa inwoon i pjoŋna da : pkeŋ, muum, ubon na uyik. »

Nwooni ŋi bawooniirun Babilon

⁹ Pdiim pakak aŋi : « Wal wi başiŋ biki mboş bambiŋ awo ŋi pjuban pi piint na Babilon abot awo na da ŋi pŋal iko inuura maakan yi da bakwinun udu wi uyik wi da, bawooni kabot kaŋēga. ¹⁰ Balun kanaŋ kalow kaŋi mnhaj muŋ kaşê kaji :

“Pwuŋan oy! Pwuŋan oy!

ŋi iwi, *Babilon, ubeeka uweek,
ubeeka unwoon na mnhina,
ikobana ŋi uwoori uloolan ŋaŋ!”

¹¹ « Bawaap biki mboş bawooni abot aŋēga ji bawo na puum, ŋiki nin aloŋ aanak anug iko yi bajijun abi bawaap. ¹² Iko mēnt iwo uwuuru na untaam, mnko mwij wijan mantamuŋ preeş na mnko mnuura, itenda inuura, ijeenkal, idaan iwoj wojaan na iloŋ kak ; mmul mnuura mantamuŋ preeş na iko yi bafejun na mmul mēnt, iko yi babomanaanun iŋiŋ yi ŋloŋ, yi ifeeru inuura, kēme mnlaak, ¹³ ukēra ulil pŋkēn utum umpaŋun kalilare na itoh ilil pŋkēn na mnkulan, ubiŋu na ukēra, pşon na uloort, ŋngit na ŋkaneel, ŋmpēlēt na ŋkaaru ŋi ŋmpēlēt ŋakpuluŋ ; badoo ji bawaap bañaan bajēn.

¹⁴ « Balun kaji kak na Babilon : “Iko bti yi uhaaşu unaluŋ iinkak awin ya, ilowu! Iko inwoon yi mndēm mi nu na inuura maakan, iinkak awin ya nin.” ¹⁵ Bawaap bambiŋ ayokna ŋi ubeeka mēnt banaŋ kalow kaŋi mnhaj mi ubeeka mamob baka. Bado kawooni, kaŋēga ŋi ubeeka mēnt ¹⁶ kaji :

“Pwuŋan oy! Pwuŋan oy!

Ubeeka uweek

unwohariŋ itenda inuura itam preeş,

ijeenkal, iwoj wojan,

unŋuun uwuuru na mnko mnuura mntam preeş,

¹⁷ ŋi uwoori uloolan ŋaŋ kê pyok mēnt bti paşê toka.”

« Kē bajug ŋlantu na banjaan baŋoŋ ŋa na bañaan bti banjaan balemp ŋi bdēk başē naŋ alow. ¹⁸ Wi bawinun udu wi uyik aşē ji : “Ubeeka unliŋi na wi ubi woha i?” ¹⁹ Baŋu mboş ŋi ikow yi baka aşē ŋajar awooni ji banwoon na puum aŋi :

“Pwuŋan oy! Pwuŋan oy!

Ubeeka uweek

wi bankaŋ ŋlantu ŋi bdēk bti

bayoknuŋ ŋi pyok pi wa,

ŋi uwoori uloolan ŋaŋ kê uşē toka!

²⁰ Baŋi, banjaan na baŋupar Naŋibaŋi na an biki nul bti

nalilaan ʔi pjot pi wa,
Naʒibaʔi akob wa ʔi uko wi udolanan.” »

²¹ Wal mēnt, kē uwanjut unwoon na mnhina mnweek uʒē jej plaak pweek maakan afēl du bdēk aʒē ji :

« Na mnhina mntēnt mi,
mi mi Babilon ubeeka uweek ukfēlaniin,
baankak awin wa nin.

²² Nin iyeeh yi banjaan bakob intuni na bayeeh iinkak atiinkana.

Nin bateen na balul
baankak atiinkana.

Nin p̄naat pi baʔak paankak atiinkana ;
nin phuunʔ paankak atiinkana ʔi btēk.

²³ Nin unkaniya uunkak ateh ;
nin baankak atiink p̄diim pi naniim na pi naniima.

Bawaap biki nu babin awo bañaan baweek biki mboʒ.
Dayaamu di nu daneeman n̄taak bti.

²⁴ P̄naak pi baʔupar Naʒibaʔi, banwoon biki nul,
bañaan bti banfinaniin ʔi mboʒ, pawo ʔi iñen yi nu. »

19

Iyeeh yi mnlilan du baʔi

¹ Wi iko yan iʔēpun, d̄tiink uko ulon unwoon ji p̄ntuk pweek pi bañaan du baʔi kē paji :

« Haleluya
Naʒibaʔi i nun adēm abot awo na mnhina,
ul ambuuranon nja,

² pwayēʒ pi nul pawo manjoonan abot awo p̄tool.
Akob naʔuunk naweek ambiin aʔopan mboʒ na p̄tuunk pi nul,
alukan ʔi a p̄naak pi balempar Naʒibaʔi. »

³ Kē bakak ahuuran aji :
« Haleluya!

Udu unkp̄nnun ʔi ubeeka wi *Babilon uunkba. »

⁴ Kē bantohi iñeen n̄tēb na babaakēr na n̄ko n̄baakēr baʒē n̄up adēman Naʒibaʔi anʔoon ʔi p̄ʔij pi p̄ʒih. Bahuuran aji :

« Uwo han, Aleluya! »

⁵ Wal mēnt, kē p̄diim plon paʒē p̄enna du p̄ʔij pi p̄ʒih aji :

« An balemparul bti,
an nanjalulun apel iko bti,
baweek na bampoti,
nadēmaan Naʒibaʔi i nja. »

⁶ Kē n̄ʒē tiink uko unwoon ji p̄diim pi p̄ntuk pweek, panwoon ji ubulan uweek, awo ji imparantant iweek kē pakhuuran aji :

« Haleluya!
Ajugun Naʒibaʔi *Anhiniin iko bti aʒih.

⁷ Nawulan n̄wo ʔi mnlilan na mntan
n̄bot n̄dēmana,
ʔiki b̄niim bi anwoon unkaneel wi b̄njan babani,
kē aharul añēga bnuura.

⁸ Bawula patenda p̄nuura p̄faatal, p̄jint piʒ,
panknuuron, aji awoh. »

Patenda p̄faatal pun pawoon iko itool yi banwoon biki Naʒibaʔi badolon.

⁹ Ké uwanjut uşë jakën : « Piitan uko wi : “Banuurandëni biki baduun pmaar bniim bi anwoon unkaneel wi btejan.” » Ukak aji na nji : « Uşup wi uwo uşup wi Naşibaţi ti uleeful. »

¹⁰ Wal mënţ ké nşë jot ti ihoţ yi wa kadëman wa. Ké uşë ji na nji : « Taafaraan kado uko wi! Dji kalempar Naşibaţi ji iwi na bayiţu bammëbanuţ uşup wi Yetu. Naşibaţi i i iwoon kadëman! Uşup wi Yetu wi wi Naşibaţi aţuun ţi baţuparul.

Andapiiņ umpëlënt ufaatal

¹¹ Wal mënţ, ké nşë win baţi ké bawo bhaab, ké umpëlënt ulonţ ufaatal uşë wo da. Andapiiņ wa katimul kawo « Ammëbanuţ Naşibaţi na manjoonan. » Awo natool ţi pwayëş pi nul abot aji gut pa iko inwoon itool. ¹² Këş ki nul kawo ji bdoo banjeenuţ, ké abot awo na ntepi ni pşih nşum ţi bkow. Apiitana katim kalonţ ti uleef ki nin alonţ bë mënţ ul ameeņ ka. ¹³ Awohara bayeti banwoon na pñaak. Katimul kawo « Uşup wi Naşibaţi. » ¹⁴ Bangoli biki baţi bawo ţi kafetul aţaş, adapa nmpëlënt nfaatal akuţ awohara imişa yi itenda ifaatal inuura ijinj piş. ¹⁵ Kakej kajul kapën ţi mntumul ki akkobni ntaak. Ul akluņ kaşih baka na btam. Aluņ kayuuj udeeb unkfatuņ wi Naşibaţi *Anhiniņ iko bti wi akluņ kaţu bañaan ţi kako kawee ki bajaan bapooña mbuk mndolni ubiñu, kapooñ baka. ¹⁶ Apiitana ţi bayeti bi nul na pnkantul katim ki : « Naşih i başih na Nawee ki baweeek. »

¹⁷ Ké nşë win uwanjut ulonţ ké uwo ţi unuur, uhuuran maakan aţiini na nkat nşakiţuņ du kalowan du baţi aji : « Nabiini, nabiin nayit pa ufettu uweek wi Naşibaţi, ¹⁸ nahilna nade uyemaţ wi başih, wi bangoli na baweeek biki baka, wi nmpëlënt na bandapiiņ ņa, wi bañaan bti, balemp na baweeek biki baka, bampoţi na baweeek! »

¹⁹ Wal mënţ ké nşë win ulimariya na başih biki mboş na bangoli biki baka ké bayitiir kabi kagutan na andapiiņ umpëlënt ufaatal na bangoli biki nul. ²⁰ Ké ulimariya uşë mobana, wul na naţupar wa, undoluņ iko iñonarënaan ţi kadun ki wa, aguur banyeenuņ uko wi ulimariya abot aņup adëman ptu pi wa. Nul nteb bti nafëłana nşeb du katant ki bdoo kanwoon na pdëpalën panjaan patërad. ²¹ Bandukiņ bafiņana na kakej kampënnuņ ţi mntum mi andapiiņ umpëlënt, nkat nade muum mi baka adoo yok.

20

Pşih pi nşubal iñeen-week nşaaş iñeen

¹ Dwin wal mënţ, uwanjut ké uwalnaana baţi, awo na kaniğşaa ni ki bnjiir bweek abot amëban mnkorentu mnweek. ² Uya mob unjumpul, upula wi tfa, wul uwoon Untaayi Uweek, *Fatana aşë tan wa pa nşubal iñeen-week nşaaş iñeen (1000). ³ Afël wa du bnjiir bweek anigan ba abot aţu uko ulonţ atuhna ba, uhilna uwo uunkak aguur ntaak te wal wi nşubal iñeen-week nşaaş iñeen (1000) naktëpuņ. Woli ntepi babaa wutan wa nşal nntiinku tañ.

⁴ Dkak awin itij yi pşih, bambiij aţo ţi ya bayeek mnhina mi pwayëş. Dwin kak nşaaş ni bañaan biki babiij afaal ţiki baţup Uşup wi Naşibaţi na uko wi Yetu, banwoon baanşup adëman ulimariya na ptu pi wa, awo baampiitan katim ki wa ţi pjuk këme ţi kañen. Banaţa ţi pkeţ aşih na *Krittu nşubal iñeen-week nşaaş iñeen (1000). ⁵ Pnaţa pteek ţi pkeţ pu puņ. Ké bankeţuņ bandukiņ, baannaţa ţi pkeţ te wal wi nşubal iñeen week nşaaş iñeen ntepi. ⁶ Bannaţiņ uteek ţi pkeţ banuurandëni! Bawo biki Naşibaţi, pkeţ ptëbantën paankhilan nin uko ulonţ ţi baka. Bawo baţerjan biki Naşibaţi na Krittu kabot kaşih na a nşubal iñeen-week nşaaş iñeen.

Pjot pi Fatana

⁷ Wal wi nşubal iñeen-week nyaas iñeen (1000) naktëpuñ bawutan *Tatana apën du ukalabuş, ⁸ aşë aya du ntaak nji umundu bti nji bajaan badu Gog na Magog, aguur bañaan. Ado baka babi bayit pa ugut. Batum ji pyiw pi bdëk. ⁹ Baniink mboş bti, kakool ubeeka wi Naşibaţi añaluñ, di banwoon biki nul bawoon. Kë bdoon blon başë pënna baţi abi atër baka. ¹⁰ Wal mënţ, kë *Untaayi Uweek, unguurun baka, uşë fëlana du katant ki bdoon banwoon na pdëpalën panjaan patërad atënk da ulimariya na naţupar wa. Bahaj maakan pnak na utejan te mñto.

Pwayëş pi bankeţun

¹¹ Dwin wal mënţ pţij pi pşih pfaatal pweek na anţoon ţi pa. Mboş na baţi naţii, kë nin ñaan aankak awin ŋa. ¹² Kë nşë win bankeţun, baweeek na bampoţi, kë banaţ ţi kadun ki pţij pi pşih, kë anţoon ţi pţij pi pşih aşë haabëş ŋlibra. Ahaabëş ulibra ulon kak, unwoon ulibra wi ubida. Awayëş bankeţun, andoli ţi uko wi adoon jibi upiitaniin ţi ulibra.

¹³ Wal mënţ, kë bdëk başë kakan muum manwoon ţi ba, kë pkeţ na mnkeţ ŋakakan muum mi ŋahankun kë awayëş andoli ţi uko wi adolon. ¹⁴ Kë pkeţ na mnkeţ ŋaşë fëlana du katant ki bdoon ; katant ki bdoon mënţ bawoon pkeţ ptëbantën. ¹⁵ Anwoon ji katim kawoon kaampiitana ţi ulibra wi ubida bafëla du bdëk mënţ.

21*Baţi bhalu na mboş mnhalu*

¹ Wal mënţ dwın baţi bhalu na mboş mnhalu ; baţi bteek na mboş mnteek ŋaankak awo, bdëk kak baankak awo. ² Kë nşë win ubeeka uyimanaan, Yerutalem dhalu, kë dakkpënna baţi du Naşibaţi awo ji ñaaf naniima ambo-mandërun pa ayinul. ³ Dtiink wal mënţ pdiim pweek pampënnun du pţij pi pşih aji : « Katoh ki Naşibaţi akfëţun na bañaan kii ki. Awo da na baka, bawo pntaali pi nul, ul ţi uleeful aşë wo Naşibaţi i baka. ⁴ Awent mnkuul mi baka bti ; pkeţ, mntëg, ŋwooni, na mnhaj maankak awo, iko ijon iinkak awo. »

⁵ Kë anţoon du pţij pi pşih aşë ji : « Natenan, dkanan iko bti kë iwo ihalu. » Ajakën kak : « Piitan nţup nji ; ŋawo manjoonan abot adolana. »

⁶ Akak ajakën : « Udolanaa, nji dwoon Nateek na Nabaañşaan, dwoon Ujuni na Ubaañşaan. Ñaan j uidaan uţijun, dţena adaan du ŋkumpëş ŋi meel manjaan manwul ubida, nin aankluk uko ulon. ⁷ Ampokun buţaan ayeenk uko mënţ. Nji dwo Naşibaţi i nul, ul aşë wo abuk naan. ⁸ Kë balal, bandeknun kafet, bado iko iwuţaan maakan, bafin bafaan, bado iko iţop, bado dayaamu, banjaan badëman ŋnton na baţilan bti, kafah ki baka kawo baya du katant ki bdoon banwoon na pdëpalën panjaan patërad ; uko mënţ uwoon pkeţ ptëbantën. »

Yerutalem dhalu

⁹ Wal mënţ, ulon ţi ŋwanjuţ paaj na ulon ŋamëbanun knkalame kantumun na iţaafa paaj na kalon ibaañşaan, ubi aţiini na nji aji : « Biini, dyuuyu ñaaf ankiimiin, ahar anwoon unkaneel wi bţenan. » ¹⁰ Uneej ţi uşal wi naan aya na nji du pnkun pweek pkujëntaan duuţ aşë yuujën ubeeka uyimanaan, Yerutalem, dampënnun baţi, du Naşibaţi. ¹¹ Danuur na bjeehi bi Naşibaţi. Uko unwoon ji unobna ujaagal na ujeenkul unuura uwoj woj ţi da bti awo ji kawini. ¹² Nniw ŋkëm abot akujënt ŋafooyun wa. Uwo na klëman iñeen na ktëb. Uwanjuţ uwo ţi plëman pandolon, kë babot apiit ţi pa katim kalon, itim mënţ iwo yi kntaali iñeen na ktëb ki babuk *Itrayel. ¹³ Klëman kwajant kawo du

umayar unuur, kwajant du btamşanka, kwajant du btammaŋu, kwajant du kayoba. ¹⁴ Baniw ubeeka ti klaak khaan iñeen na ktëb, ti klaak mënt bapiit itim iñeen na itëb yi banjañan biki anwoon unkaneel wi btejan.

¹⁵ Uwanjut unktiiniin na nji umëban ti kañen pko pniibi, pawo pi uwuuru, pawo pniibni ubeeka, klëman, na uniw unfooyun ubeeka. ¹⁶ Iban ibaakër yi ubeeka ilin lin, kamban kalon kaandëm apel katënt. Uniib wa kë uwo ŋkilometër iñeen week ŋyaaş iñeen ntëb na ŋbaakër (2400). ¹⁷ Uniib uniw wi ubeeka kë uwo ŋmetër iñeen paaj (60). Uwanjut uji uniib jibi bañaan bajaan baniib. ¹⁸ Uniw mënt uwo na uko ulon unwoon na unobna wi ujaagal, na ujeenk. Ubeeka uwo wi uwuuru ujint piş unjaan uwoj woj ji kawini. ¹⁹ Klaak kweek ki bapafnuj ubeeka aniw kawo na iko inuura maakan iwoj wojaan itum. Pteek pawo na iko yi unobna wi ujaagal, na ijeenk, baji bado ya Jatpi ; ptëbantën pawo na iko iniilu baji bado pa Fafira ; pwajantën pawo na iko inwoon na inobna itum, baji bado ya Kaltedoniya ; pbaakanntën pawo na iko iniilu na yi unobna wi ujaagal baji bado ya Emaralda ; ²⁰ pñeenantën pawo na iko ijeenkali ji pñaak baji bado ya Tardonika ; ppaajantën pawo na iko ijeenkali jud baji bado ya Fardiwu ; ptënk paaj na plon pawo na iko inwoon na unobna wi ujaagal, baji bado pa Kritolit ; kë ptënk bakreŋ pawo na iko ijeenktaan, baji bado pa Berilu ; kë ptënk kañeen kalon pawo na iko ileel baji bado ya Topat ; ptënk iñeen pawo na iko ileel na yi unobna wi ujaagal baji bado ya Kritoprat ; ptënk iñeen na plon pawo na iko inwoon na unobna wi uko ujeenkali unnaakiirun na uleel, baji bado ya Yakint ; kë ptënk iñeen na ktëb pawo na iko inwoon na unobna wi uko ijeenkali unnaakiirun na uniilu, baji bado ya Ametuť. ²¹ Kë klëman iñeen na ktëb kuŋ kawo ji mnko, plëman pandoli pawo ji pbuk pi mnko ; kë bayiti bi ubeeka başë wo uwuuru ujint piş anuur ji kawini.

²² Mënwin nin *dko dyimanaan di Naşibaŋi : Ajugun Naşibaŋi *Anhiniin iko bti, na anwoon unkaneel bawoon dko dyimanaan. ²³ Ubeeka uunuma bnuur këme pli kajeehanaan wa, ŋiki bjeehi bi Naşibaŋi bajeehan wa, kë anwoon unkaneel awo unkania. ²⁴ Ntaak ŋaluŋ kado kapoşna ti bjeehi bi wa, başih biki mboş başë babi baŋij wa pyok pi baka. ²⁵ Nin ilëman ti wa iinkdët unuur ulon ŋiki utejan uunkak awo. ²⁶ Baŋij wa mndëm na pyok pi ntaak. ²⁷ Nin uko ulon untopuŋ uunkneeŋ ti wa, nin ŋaŋ nado buŋaan, nin naŋilan aankneeŋ da : bampiitaniin itim ti ulibra wi ubida wi anwoon unkaneel wi btejan ŋaŋ bakneejuŋ ti wa.

22

¹ Wal mënt uwanjut uyuujën kabuul ki meel manjaan manwul ubida, manjint piş ji kawini ; meel mi ka mampëna ti ptij pi pşih pi Naşibaŋi na pi anwoon unkaneel wi btejan. ² Ti ptoof pi itant itëb yi kabuul yuŋ inwoon ti ptoof pi ubeeka, uka bko banjaan bawul ubida, baji babuk ŋyaaş iñeen na ntëb ti uşubal, pli pandoluŋ baji babuk. Itoh yi ba iwo ihebanaani bañaan biki mboş bti. ³ Nin Naşibaŋi aankak afëp ŋaŋ. Ptij pi pşih pi nul na anwoon unkaneel pawo ti ubeeka meet, balemparul bado kadëmana ; ⁴ bawin kaara di nul, katim ki nul kabot kawo ti ijuk yi baka. ⁵ Utejan uunkak awo, nin ŋaŋ aankak anuma unkania këme bjeehi bi unuur, ŋiki Naşibaŋi Ajugun aŋu ti baka bti bjeehi bi nul, başë başih te mnto. »

Ubi wi Yetu

⁶ Uwanjut ukak ajakën : « Ntuŋ ŋi ŋawo manjoonan abot adolana ; Ajugun, Naşibaŋi anjaan aŋu baŋuparul ŋşal, ayil uwanjut wi nul, uyuuj balemparul uko unkmbiin hënkuŋ.

⁷ Yetu aji : « Natenan, dbi hēnkuŋ! Anuurandēni, ankmēbanuŋ n̄tup n̄i Našibaŋi n̄ank̄tupun̄ uko unkm̄biin̄ n̄i ulibra wi. »

⁸ N̄ji Yowan d̄tiinkun̄ abot awin iko yi. Kē wi n̄tiinkun̄ abot awin iko yun̄, djot ʈi ihoŋ yi uwanjuŋ unyuujun̄ iko mēnt̄ kadēman wa, ⁹ kē ušē ji na n̄ji : « ʈaafaraan kado uko wi! D̄ji kalempar Našibaŋi ji iwi na baʈupar Našibaŋi b̄ti na bañaan̄ b̄ti bankmēbanuŋ n̄tup n̄i ulibra wi. Našibaŋi i i iwoon̄ kadēman. »

¹⁰ Ujakēn̄ kak : « Khank̄ n̄tup n̄i Našibaŋi n̄i ulibra wi kamen̄ n̄a bañaan̄. Wal wi iko yi ak̄tupun̄ ikdolaniin̄ uñogi. ¹¹ Nado iko inwoon̄ iinwo itool amēbaan̄ ʈi iko inwoon̄ iinwo itool yi akdolun̄, anwoon̄ ʈi ubida uʈop amēbaan̄ ʈi wa. Kē anšaan̄ awo naʈool adoon̄ kado uko unwoon̄ utool, anwoon̄ najint̄ piš̄ adoon̄ kajint̄anaara jint̄ēn̄ uleef. »

¹² Yetu aji : « Natenan, dbi hēnkuŋ! Dwo na baluk bi andoli, ddo kaluk andoli uko wi adoluŋ. ¹³ Dwo Nateek na Nabaañšaani, Najuni na Nabaañšaani, Ujuni na Ubaañšaani.

¹⁴ « Banajuŋ imiša yi baka banuurandēni, hēnk̄ bahil kaneejna ʈi ilēman yi ubeeka, kabot kade ʈi mnko mi bko banjaan̄ bawul ubida. ¹⁵ An n̄buš̄: bakaalam, bañaan̄ banwoon̄ ʈi ubida uʈop, bafin̄ bañaan̄, badēman n̄nton̄, na bañaan̄ b̄ti ban̄jalun̄ n̄ʈilan̄ abot aji baʈilan̄, napēnan̄ b̄dig.

¹⁶ « N̄ji Yetu, dyil uwanjuŋ wi naan̄ uʈupan̄ uko wi. Uwo pa banfiyaaruŋ b̄ti. Dwo i pntaali pi *Dayiŋ, awo unfay, ujah unjaan̄ ujeehan̄ na nfa. »

¹⁷ Uhaaş wi Našibaŋi na naniima n̄aji : « Biini! »

An̄ktiinkun̄ ajakan̄ : « Biini! »

N̄aan̄ i udaan̄ uʈijun̄, abiini ; annumiŋ, abiin̄ ayeenk̄ ʈi meel manjaan̄ manwul ubida, bē aankluk̄ nin̄ uko ulon̄.

¹⁸ N̄ji Yowan, d̄tup wa, manjoonan̄ ma, ñaan̄ an̄ktiinkun̄ n̄tup n̄i Našibaŋi n̄i ulibra ašē hoʈalēš̄ da uko ulon̄, Našibaŋi aʈu'a iʈaafa yi baʈiiniyaanun̄ ʈi ulibra wi. ¹⁹ Kē woli apēnan̄ uko ulon̄ ʈi n̄tup n̄i Našibaŋi n̄i ulibra wi, Našibaŋi kapēnan̄ kafah ki nul ʈi bko banjaan̄ bawul ubida na ʈi ubeeka uyimanaan̄ n̄i baʈiiniyaanun̄ ʈi ulibra wi. »

²⁰ An̄tupun̄ uko wan̄ aji : « Aa, dbi hēnkuŋ! »

Uwoon̄ haŋ! Iwi Yetu Ajugun̄, biini!

²¹ D̄ñehan̄ Yetu Ajugun̄ awulun̄ n̄ja b̄ti bn̄uura bi nul.